BOEKZAAL DER GEHEELE WERELD

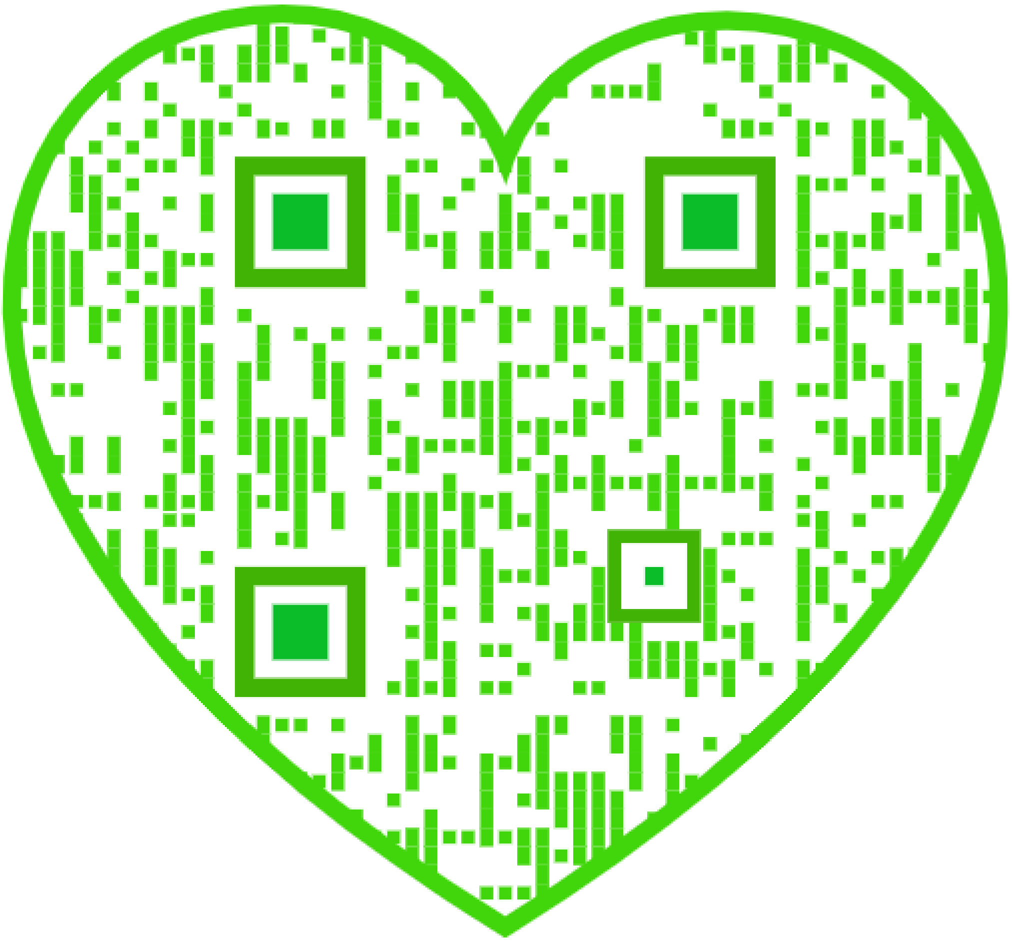

BOEKZAAL

DER GEHEELE WERELD — — GEÏLLUSTREERD

INTERNATIONAAL MAANDSCHRIFT VOOR BIBLIOGRAPHIE

DE AELOUDE BOEKSAEL WERT DOOR PIETER RABUS OPGERIGT IN 1692

REDACTIE-RAAD:
PROF. DR. B. VAN BENTHEM O.P., IR. L. J. M. FEBER, DR. JACOBA HOL,
PROF. DR. H. F. M. HUIJBERS, MR. G. KROPMAN, WIES MOENS,
FRIEDRICH MUCKERMANN S. J., M. A. P. C. POELHEKKE,
DR. FERD. SASSEN, JOS. VANDERVELDEN.
Redacteur-Secretaris: DR. H. VAN DE MARK.

JAARGANG 1925

HET NEDERLANDSCHE BOEKHUIS
TILBURG ROTTERDAM WELTEVREDEN (BATAVIA) BRUSSEL ANTWERPEN

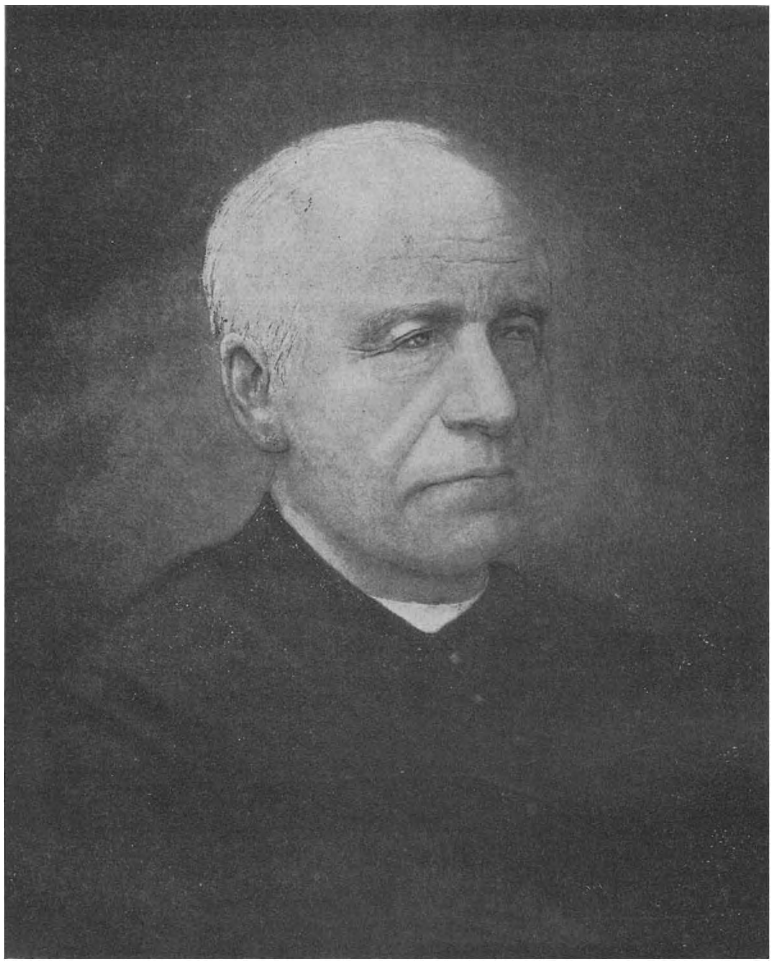

GUIDO GEZELLE

Reproductie uit Keurgedichten. L. J. Veen, Uitgever, Amsterdam.

Bijlage van de Boekzaal der geheele wereld: Januari 1925.

Inleiding.

Volgens de aankondiging, die eenige weken geleden in de pers circuleerde, zal ons maandschrift *Boekzaal der geheele Wereld* gewijd zijn aan bibliographie in den meest uitgebreiden zin des woords en binnen zijn werkkring betrekken het internationale domein van den geest in al zijn imponeerende veelzijdigheid. Zijn voelarmen uitstrekkend naar alle waarden van kennis en beschaving en louter literaire voorlichting te eenzijdig achtend ten dienste van samenleving en individu, beweegt het zich op sociologisch, philosophisch, theologisch, historisch, literair en physisch gebied. Zijn hoofd-aandacht staat niet gekeerd naar de oude levens- en kunstwaarden, die ofwel ontwaard zijn of een vaste stabiliteit verkregen hebben, maar naar de nieuwe cultureele perspectieven en vergezichten: de strevingen en van onrust en verwardheid getuigende zoekingen van den nieuwen mensch en bespreekt deze meer in voorlichtenden dan in bespiegelden of polemischen zin. Overtuigd van de allerintiemste betrekkingen tusschen het ethisch leven en het geschreven woord, willen wij alle merkwaardige verschijnselen op publicistisch terrein naar hun dienende waarde toetsen voor de ziele-beschaving der menschheid.

Deze voorlichtingsdienst kan het beste vergeleken worden met de snelle en correcte beursnoteeringen over de hausse en baisse op de effectenmarkt en omvat: bondige en praegnante karakteristieken over de merkwaardigste verschijnselen in de wereld van het boek; breedvoerige inleiding in publicaties, die door hun cultureele beteekenis of luidruchtige reclame fel de aandacht trokken van het letterlievend publiek; speurende tochten door de verwarrende veelheid der tijdschriften; strict-bibliographische bijdragen over de richting van tijdschriften of beteekenis van schrijversgroepen; nauwkeurige adviezen over studiewerken over wier verschijnen belanghebbenden in hun hoedanigheid van vakmenschen niet zoo spoedig in kennis gesteld worden; actueele overzichten, waarin buitenlandsche vakspecialisten, aan het woord komen en de stijgende of dalende lijnen van de cultuur op den voet volgen; een critische kroniek, die den lezer verslag uitbrengt omtrent de merkwaardigste gebeurtenissen op geestelijk en sociaal terrein

De eigen-tijdsche publicaties in binnen- en buitenland zullen allereerst onze volle belangstelling en aandacht hebben en bovenal de specifiek-Nederlandsche boeken, omdat ons tijdschrift volgens zuiver Nederlandsch karakter zich ontplooien moet. Gezien nu het feit, dat Nederland uit hoofde van zijn beperkt taalgebied voor zijn cultureele en literaire vorming is aangewezen op een ruime oriëntatie in de wereldstroomingen van kunst en gedachte, zal ons maandschrift ook hetgeen in de voornaamste landen van genoemde gebieden gepresteerd wordt, de revue laten passeeren in bondige overzichten, die meer een bespiegelend dan opsommend karakter zullen dragen. Waar elders uiteraard aan deze voorlichting weinig aandacht gegeven wordt, meenen wij te voorzien in een stricte tijdsbehoefte en hiermede iets heel bijzonders te geven, dat aan onze periodiek een even documentaire als instructieve waarde verleent.

De creatieve uitingen van een geestesleven, waaromtrent wij slechts een zeer oppervlakkig oordeel hadden uit vertalingen, zullen ons hier naar het voorbeeld van de *Jaarlijksche Boekenschouw* 1924, maar dan meer gepreciseerd, nader gebracht worden onder zuiver-katholieke belichting. Het komt ons voor, dat deze overzichten een uitgebreide kennis van land en volk zullen bevatten, welke onze veelzijdige katholieke aspiraties ook op internationaal terrein ten goede moge komen.

Als katholieken voelen wij vasten grond onder de voeten. Daarbij willen wij steunen op een hoog en veilig standpunt van zakelijke objectiviteit, die niet onderhevig is aan de stemming van het oogenblik, zich wars toont van mode en reclame, maar het oog strak gericht houdt op de onvergankelijke beginselen der waarheid. In al wat het katholieke raakt, zullen wij vast en beslist van gang en houding zijn. De waarheid kruipt niet, vleit niet, koketteert niet; zij geeft zich, zooals zij is, simpelweg in kinderlijke naieve oprechtheid. Al is haar rijk onbegrensd, haar heerschappij is niet onbestreden, maar zij wijkt noch weifelt, en laat aan de innerlijke overtuigdheid het laatste woord. Daarom zal dit nieuwe tijdschrift een wegwijzer zijn aan den driesprong der meeningen en leege leuzen, waarmede men tegen-

woordig de goegemeente wil imponeeren. Overal waar geestelijke verdwazing doordringt en intellectueele onmondigheid 's menschen geest verleidt tot hopelooze afdwalingen en fatale derailleeringen, zal ons tijdschrift op de bres staan en kleur bekennen trots tegenweer en verzet.
Paulijnsche onstuimigheid zullen wij bij ons boekbeschouwend werk niet tot dominant transponeeren, maar ons houden aan een milden grondtoon van eerlijkheid en joviale ruiterlijkheid, die ook het goede en ware weet te waardeeren in de menschelijke uitingen van buitenstaander en tegenstander. Vergeten wij niet, dat die hartstochtelijke kreten, die deernisvolle bitterheid, welke wij naspeuren in het werk van anders-geloovigen, vaak een onuitgesproken verlangen is naar iets, dat niets anders kan zijn dan God. Eerlijke beschouwing van alle ernstig werk met oprechte bedoeling, kan men van ons verlangen, want zoo alleen wordt het waarachtig belang der katholieke critiek gediend. Met zulk een ruimdenkendheid, die geen transigeeren met beginselen beteekent, zullen wij trachten te komen tot de ruimst-begrijpende, maar tevens stelligst-gefundeerde moreele en aesthetische waardebepaling van de ruimst mogelijke hoeveelheid der publicaties! Geen critiek van een eclectisme, zonder ruggegraat, of constante kern, afhankelijk van het oogenblik en veranderlijk met het oogenblik, maar een breede zakelijkheid, die tevens de mogelijkheid opent om stelling te nemen in edelmoedige ontvankelijkheid — ziedaar ons parool. Want de *Boekzaal der geheele Wereld* wil niet alleen spreken tot de eigen geloofsgenooten, die hetzelfde Credo belijden, maar het zal zijn oordeel bruikbaar maken voor allen, wier levenshouding gebaseerd is op het positieve Christendom.
Bij onze beschouwende critiek over kunst en literatuur, die de meest aantrekkelijke maar ook bedenkelijke leesstof levert voor tal van menschen, kunnen wij de eindconclusie van Professor van Koeverden in zijn verhandeling over zonde en kunst geheel tot de onze maken: „Wanneer een kunststuk krachtens de zedelijke stof, een zinnen-prikkelend effect heeft, dan veroordeelt en kunstrechter en moralist dit werk, beiden op grond van hun eigen principepen."
Natuurlijk zal deze critische maatstaf hoofdzakelijk aangelegd worden bij de romans- en ontspanningslectuur, die zooals wij reeds zeiden, de meest aantrekkelijke, maar ook gevaarlijke is. Maar dan achten wij het ook noodig,dat van elk boek (goed of slecht) deze beide eigenschappen belicht worden en de recensent dus niet uitsluitend de aandacht vestigt op de eventueele schadelijkheid voor hart en geest. Zij zullen de moderne kunstuitingen en het nieuwe in de geestelijke en sociale publicaties van onzen ontredderden tijd, niet verguizen, noch vergoden, omdat zij nieuw zijn, maar krachtdadig streven om hun waarde te bepalen en bij gebleken waarde ze op te voeren tot rustige bezonkenheid en geestelijke rijpheid. Vooral niet verguizen, want wie dieper speurt naar de kern van die grillige, onrustige uitingen, kan moeilijk ontgaan de felle strijd, die onzen tijd moet doorstaan om te komen tot *het nieuwe herstel*, dat wij slechts kunnen duiden als een herstel in Christus.
De moreele gebondenheid van de kunst zullen wij verdedigen tegen laksere, lichtzinnigere opvatting. Onze ethisch-gerichte oordeelvellingen zullen in specie vaak algemeen en schoorvoetend-benaderend blijven, omdat hier het afbakenen van scherp-onderscheiden grenzen ondoenlijk is en de mentaliteit van de boekenkeurder en -lezer een rol van beteekenis speelt.
Waar zooveel afhangt van ontwikkeling, geestes-houding en levens-constellatie, kan niemand van ons verwachten, dat wij ook in het zedelijke de scheidingslijn steeds precies zullen aanduiden. Wij zullen ons oordeel omtrent de opvoedende waarde of ondermijnenden invloed van een boek steeds aldus formuleeren, dat de lezer steeds zelf daaruit kan vaststellen of de lectuur van het betrokken boek al dan niet voor hem geschikt is. Waarmede tevens is aangegeven, dat wij ons maandschrift willen redigeeren als een orgaan voor ontwikkelden. Een ethisch oordeel af te geven omtrent de lectuur van een werk, dat pasklaar is voor iederen lezer, lijkt ons een utopie Wij deelen intusschen de overtuiging, dat vele bezwaren omtrent dit punt kunnen ondervangen worden, indien men bij de beoordeeling de van hooger hand verordende classificatie voor de R.K. bibliotheken toepast en wij stellen ons voor in de volgende nummers in een of anderen vorm aan dit verzoek gevolg te geven. Indien zulks in de eerste nummers niet geschiedt, wijte men dit alleen aan de vele technische moeilijkheden, waarmede wij bij de kortstondige voorbereiding van dit tijdschrift te kampen hadden.
Naast de ethische waardebepaling zal ook bijzondere zorg besteed worden aan de praeg-

nante omschrijving van het aesthetisch gehalte, en al zal ook daar geen waardemeter van algemeen geldende normen aangelegd kunnen worden, zoo zullen wij toch, zooveel zulks mogelijk is, naar uniformiteit streven om zoodoende *Boekzaal* een eigen cachet op te drukken.

In een tijdschrift alles bespreken wat op de boekenmarkt verschijnt is ondoenlijk en ten slotte ook ondienstig. Teneinde echter de volledigheid der bibliographie zooveel mogelijk te benaderen, zullen wij van werken, die niet in aanmerking komen voor bespreking, alleen de titels opnemen met nauwkeurige, complete en ordelijke bibliographische omschrijving en wel ten gerieve van studiemenschen, die weten willen wat er op hun gebied de laatste dagen verschenen is en tenslotte ook voor hen, die zich ex professo met bibliographie onledig moeten houden en daarin een verlichting zullen vinden voor de goede uitoefening van hun taak. Met deze titelaankondiging bedoelen wij geen aanprijzing noch afkeuring, maar uitsluitend een lijst van recente feiten in de wereld van het boek.

Wij hebben hier in deze inleiding onze beginsel-verklaring gegeven in de groote lijnen, zoodat iedereen weet wat hij aan ons heeft. Ieder oordeele nu uit de eerste aflevering, waarin deze boekenbeschouwende beginselen in toepassing gebracht worden, of ons werk goed en dienstig is en het aanspraak mag maken op waardeering, medehulp en sympathie. Zeker, gebreken zijn er stellig in te vinden: het ware anders ook geen menschen-werk! Maar ook in menschen-werk zit wording en bloeikracht en waar het gedijen kan in de vruchtbare zekerheid van zijn Roomsch-Katholiek standpunt — in het ernstige besef van de principiëele noodzakelijkheid van zijn voorlichtend apostolaat, is de verwachting gewettigd, dat het ook eens het hoogere bereiken zal. Wat wij slechts vragen is: belangstellende beoordeeling, die niet prijst of gispt om bijkomstige motieven. En steunen kan ons iedereen: door aan te toonen de leemten, die er schuilen in ons werk: door overbodigheden te signaleeren of dingen die van te beperkt belang zijn, om er de aandacht onzer lezers op te vestigen. Komt daarom allen, die gegidst wilt worden door de onmetelijke gebieden van kunst en wetenschap, waarin zich manifesteeren de stroomingen des tijds, met uwe wenschen en goed-gefundeerde wenken en helpt met vereende krachten de *Boekzaal* bouwen, die binnen haar muren iedereen uitnoodigt, die onder katholieke voorlichting zich wenscht te oriënteeren omtrent de meest-verscheiden uitingen van het Europeesche geestes-leven!

Redactie.

De Weg der Waarheid.

Wie de zucht naar waarheid als een natuurlijken drang van den mensch beschouwt, en niet in een hopelooze scepsis alle waarheidsonderzoek à priori als onvruchtbaar veroordeelt moet de geschiedenis van het menschelijk denken met een zeker vertrouwen tegemoet gaan. Hoeveel oorzaken de gedachten der menschen ook mogen vertroebeld hebben, niet altijd toch kan 't verstand zijn eigen natuurlijk doel geheel hebben gemist. En wel 't allerminst, wanneer 't de vrucht van langdurige overweging in een wijsgeerige overtuiging vastlegt. In elke wijsgeerige theorie, in elk systeem van gedachten, moet tenminste een kern liggen, waar de eeuwige waarheid in tijdelijke en vergankelijke vormen tot uiting komt.

Wil men dus de geschiedenis der wijsbegeerte critisch beschouwen, en den norm van de waarheid aan alle wijsgeerig denken aanleggen, dan zal men wel eenerzijds over velerlei afwijkingen zich moeten uitspreken, maar anderzijds ook, wat ten allen tijde overeenkomstig de waarheid gedacht is, als van waarde ook voor 't nu en de toekomst moeten belichten.

Het critisch realisme stelt zich door heel den loop der geschiedenis de vraag: in hoever komt de werkelijke wereld met de gedachtenconstructies van de metaphysiek overeen? De beantwoording daarvan heeft aan Prof. Behn aanleiding gegeven tot het schrijven van onderstaand boek [1]. Vandaar dat niet naar een objectieve en onzijdige uiteenzetting van de wijsgeerige stelsels gestreefd is, maar eerder een karakteriseering en vergelijking beproefd wordt, die tevens een scherp omschreven oordeel inhoudt. Wie van de geschiedenis der wijsbegeerte nog nooit iets hoorde, moet van dit boek geen eerste inleiding verwachten. Wel lijkt 't ons uitermate geschikt om na een niet al te oppervlakkige kennismaking met de hoofdfeiten dier geschiedenis een degelijk inzicht

in de lotgevallen van het menschelijk denken te geven.

De wijze, waarop de schrijver de gedachten van alle tijden na-denkt, is geheel nieuw, waardoor tal van oorspronkelijke gezichtspunten op strekking en samenhang van de geschiedenis der wijsbegeerte worden geopend. Behn vermoeit zijn lezers niet met een vertoon van techniek: toch beheerscht hij de literatuur, en al schijnt hij op de theorieën niet diep in te gaan, voor ingewijden blijkt hij van alle hangende problemen op de hoogte. Resultaten van eigen nieuwe onderzoekingen worden in zijn boek niet medegedeeld; al wat erin staat, was reeds bekend, en toch zal men dat in dien vorm voorgesteld nergens vinden; maar alles lijkt weer zoo geheel vanzelfsprekend, dat 't onmogelijk anders schijnt gezegd te kunnen worden.

Uit geheel het boek spreekt een oprecht vertrouwen in de waarheid en in het vermogen van het menschelijk verstand om die te bereiken. Maar met de eindigheid van den mensch zijn meteen de grenzen gesteld van zijn kennen, en als alle waarheid-zoeken in laatste instantie een God-zoeken is, leidt uit het toppunt van ons redelijk kennen tevens een weg naar verdere boven-natuurlijke beleering.

Een dubbele eisch stelt het critisch realisme aan elke wereldverklaring: dat ze aan de verschijnselen geen geweld aandoet, en dat ze die met een dieper liggende werkelijkheid in wezenlijk verband brengt. Vandaar dat een volledige en adaequate verklaring van het zijn door de positieve wetenschappen alleen niet kan gegeven worden. Maar sinds de menschheid zich bewust is geworden van het probleem van de verhouding van 't waarneembare tot de werkelijkheid blijkt uit de lange worsteling van het wijsgeerig denken, hoe moeilijk dit zich tot een universeel standpunt kan opwerken.

De indische wijsheid, die de ijdelheid der veranderlijke wereld doorschouwt, en dit inzicht in de ethiek omzet tot het streven naar de begeertenlooze rust en zelf-verlossing, verklaart 't diepste wezen van dat alles voor ondoorgrondelijk. Grieksche denkers hebben 't eerst het probleem zuiver gesteld. Bij Thales, Anaximandros en Anaximenes blijkt nog de verre mystische invloed in de dichterlijke behoefte aan vormgeving van wat buiten hen hun verwondering wekt. Herakleitos raakt aan de kentheoretische kwestie door een andere werkelijkheid dan de waarneembare te loochenen. Daartegenover leiden de Eleaten uit de onveranderlijkheid van het begrip ook die van het zijn en de bedrieglijkheid van alle zinnelijke waarneming af. Empedokles voert het element- en krachtbegrip als verklaringsfactoren van het natuurgebeuren in. Maar, wat Behn, o.i. niet had mogen vergeten, ook hij zoekt ten slotte, zoo goed als de Pythagoreërs, het antwoord op de oervragen van zijn en worden in de openbaringsleer der mysteriën. Toch hebben de Pythagoreërs door hun wiskundige bewerking van de ervaringsgegevens een belangrijk princiep gesteld. Ook Demokritos' grondidee, dat alle oordeel de verschijnselen recht moet doen, is ondanks zijn eenzijdige materialisme voor wetenschap en wijsbegeerte van waarde gebleven. Zijn onderscheid van primaire en secundaire eigenschappen bereidt het subjectivisme voor in Protagoras' uitspraak: de mensch is de maat aller dingen. Tegenover deze roekelooze waarheidsvernietiging en de opdringerige veelweterij der Sophisten zet Sokrates zijn bescheiden vertrouwen op de wijsbegeerte. Maar Behn heeft er zeer terecht op gewezen, hij heeft haar doen breken met het natuuronderzoek, waarvan ze eeuwenlang de schade heeft moeten dragen. Platoon universeel tegenover het particularisme van Herakleitos en de Eleaten, legt een band van afhankelijkheid tusschen de verschijnselen en de bovenzinnelijke werkelijkheid, maar verwaarloost den innerlijken samenhang van het waarneembare te zeer om zijn ideale, mystisch-beinvloede schoonheidsconstructie als integrale wereldverklaring te doen waardeeren. Aristoteles' naturalisme steunt met beide voeten op de werkelijkheid der verschijnselen, in omvangrijke waarneming doorzocht. Voorloopig zal hij vooral methodisch en positief-wetenschappelijk zijn invloed geldend maken, terwijl zijn metaphysica een nadere verklaring afwacht. Want het historische systeem van Aristoteles is niet bekroond met het begrip eener Eerste Oorzaak, dat Behn hem toeschrijft, terwijl het zuiver-physische begrip van het Eerste Bewegende alle uitwerking mist, en pas in 't licht van platoonsche gedachten eenige plastiek zal kunnen krijgen. De menschheid blijkt ten slotte toch iets meer noodig te hebben dan een ,,Diesseitsphilosophie'', en hoe verlokkelijk ook het hedonisme van Epicurus voor de zinnen moge schijnen, te meer uit zich de dringende behoefte naar hoogere waarden, die in de stoicijnsche wijsbegeerte der zelfbeheersching veelal bevrediging vindt. Maar, hoe hoogstaand ook,

én Stoa én Neoplatonisme komen tot de overtuiging, dat de mensch zijn verlossing slechts als gave van boven kan verwachten. Die gave brengt 't Christendom in leer en wet, en 't valt te begrijpen dat de christen leeraars van de eerste eeuwen naast de volle waarheid der openbaring geen andere wijsheid meer erkennen wilden. Toch moest het Christendom met 't feitelijk voortbestaan der Grieksche wijsbegeerte in 't Gnosticisme pijnlijk kennismaken, en pas in 't genie van Augustinus komt 't over geloof en weten geheel tot klaarheid. Door jarenlange scepsis verstandelijk gelouterd, heeft de felle Afrikaan van 't Neoplatonisme geleerd, in de stoffelijke wereld het beeld van Gods ideeën te zien, waardoor 't oorspronkelijk dualisme van Platoon in princiep is overwonnen. Dit verchristelijkt exemplarisme, zoo licht tot symboliek geneigd, beheerscht door heel de Middeleeuwen de beschouwing van verschijnselen en werkelijkheid. Het universalia-probleem, waarin de menschheid na den storm der volksverhuizingen op 't gebied van 't redelijke weten 't eerst weer tot bezinning komt, veronderstelt de nabeelding van Gods ideeën als opperste werkelijkheid in de waargenomen dingen, maar vraagt naar de realiteitswaarde van de onze. Tot de 13e eeuw blijft het verband van verschijnselen en algemeene begrippen onder de feitelijke nawerking van het platoonsche dualisme, tot Thomas van Aquino met zijn toepassing van de aristotelische abstractieleer, door Abelard voorbereid, de oplossing brengt, die Behn van critisch standpunt terecht klassiek mag noemen. De schrijver heeft 't echter goed gezien, dat de mensch ook in de hoogste cultuurstadia aan intellectualisme niet genoeg heeft en in de mystische ervaring buiten de metaphysische kennis om, voor andere behoeften bevrediging zoekt. Het hoofdstuk over ware en valsche mystiek behoort tot 't beste van geheel het boek. Dat echter de pseudo-dionysische geschriften met hun zwoel pantheisme zuiverend op de mystiek zouden gewerkt hebben, moeten wij betwijfelen, al hebben ze 't hooggestemde God-zoeken van den edelen Plotinus aan de Middeleeuwen overgeleverd. Behn's voluntaristisch-mystische verklaring van 't „Credo, ut intelligam" lijkt ons niet voldoende, waar Anselmus, 't wel degelijk als verstandelijke verdieping van den geloofsinhoud op de eerste plaats bedoelde. Schrijvers uiteenzetting van Thomas' systeem past niet bij 't ordelijk denken van den Aquiner. Wel legt hij terecht den nadruk op de tegenstelling van neoplatoonsch-franciscaansche en thomistische wereldbeschouwing in de 13e eeuw. Maar 't synthetisch systeem der klassieke metaphysica, waaraan 't gevaar van eenzijdige veralgemeening niet vreemd is, vindt toch voor de verklaring van de veelomvattende en rijke individueele werkelijkheid in de ervaringswaardeering der latere franciscaansche school een gewenschte aanvulling. „Die skotistische Forschung bereitet Naturwissenschaft vor, die thomistische baut Metaphysik auf" (159). In de fatale scheiding van die beide ligt de grondoorzaak van de anarchie in het moderne denkleven. Daarbij verbreekt het onredelijke verlangen van den renaissance-mensch naar autonomie alle banden met de traditie, zoodat te licht aan oorspronkelijkheid meer waarde gehecht wordt dan aan waarheid (wat uit de zwakke gronden van Copernicus' revolutie duidelijk blijkt), en de moderne wijsgeer met zijn zelfgevonden gedachten zoo grenzeloos alleen komt te staan. Daardoor is ten slotte in de moderne wereld elke meening, dus elke dwaling achtenswaardig geworden, en lijkt de wijsbegeerte haar naam als wetenschap der waarheid voor goed kwijt. Door de aanbidding der persoonlijkheid weet de mensch tusschen de vele steenen beelden, die hij heeft opgericht, geen weg meer en verdoolt. Shakespeare heeft die katastrophe al aangevoeld, die pas veel later tot de redelijke bezinning zou doordringen.

Terwijl de natuurwetenschap het bestaan gaat ontkennen van datgene wat ze methodisch als voorwerp van haar onderzoek moet uitsluiten, en als positivisme negatief gaat werken, bouwt Descartes zijn metaphysiek op de rationalistische deductie, waarvan de wiskunde hem de zekerheid schijnt te waarborgen. Het feillooze doordenken van dit princiep bij Spinoza en diens zeer consequente aprioristische verklaring van dualistische verschijnselen en monistische werkelijkheid verdient meer bewondering dan Behn hem doet toekomen, terwijl deze o.i. het slappe en inconsequente spiritualisme van Leibniz veel te hoog aanslaat. Hobbes heeft intusschen het nominalisme weer geinaugureerd, dat geen andere werkelijkheid dan het waarneembare erkent. Locke verwerpt dan ook het metaphysisch substantiebegrip, wat Berkeley tot de loochening van alle buiten-subjectieve werkelijkheid brengt, en Hume met heel de Engelsche Aufklärung meer en meer tot scepticisme doet

vervallen „im Zutrauen auf Unumschränktheit seiner Vernunft ist der moderne Mensch schlieszlich so weit gegangen, dieser Vernunft nichts mehr zuzutrauen" (256).
Kant is door Behn zonder twijfel onvoldoende getypeerd. Men moge zijn „copernicaansche daad" in de kentheorie van realistisch standpunt veroordeelen — en de jongste philosophie van Brentano, Husserl en Scheler schijnt 't realisme hieromtrent in 't gelijk te stellen, — zijn probleemstelling in kennisleer en ethiek blijft voor alle verdere wijsbegeerte haar overweldigende scherpte behouden. Kant's critisch idealisme lijdt echter aan het dubbel gebrek, dat 't de verschijnselen niet toereikend verklaart en den samenhang tusschen de verschijnselen en de werkelijkheid van het Ding an sich verwaarloost. In Hegel's systeem zien wij op de eerste plaats een machtige poging om daaraan tegemoet te komen. Maar zijn omvatting gaat te wijd, wanneer hij als 'n moderne gnosticist, den inhoud van den geopenbaarden godsdienst in den natuur-noodzakelijken ontwikkelingsgang van de Absolute Idee mee wil betrekken. Om 't goddelijk karakter van de Idee lijkt Hegel ons ook zonder pantheisme niet te verstaan, hetgeen Behn in 't midden laat. De Romantiek is het krachtig dialectisch stelsel van Hegel niet gevolgd. Schopenhauer en Nietzsche zijn alleenstaande figuren gebleven. De terug-naar-Kant-beweging mist alle wijsgeerige diepte. Het Americaansche pragmatisme van William James, wiens verdienste voor de wijsbegeerte van het leven ten slotte verder reikt dan die van de Marburgerschool had Behn dienen te vermelden. Ook Bergson, zonder wiens „intuition" Schelers „Wesensschau" niet begrijpelijk is, komen meer dan een paar regels toe. Behn stelt alle hoop op een nieuwe en ware metaphysiek die uit de politieke, sociale en wetenschappelijke crisis van de laatste jaren als een fenix zal verrijzen. Külpe, Brentano en Husserl waren al eerder van Kant los en op weg naar het realisme. De materialistische wereld heeft in 4 jaar oorlog bankroet gemaakt; het bolchewisme klopt van alle kanten aan de poorten van de samenleving; de faustische mensch ziet in zijn stervensuur een nieuwe toekomst, waarin de groote vraagstukken in gemeenschap van ideeën zullen worden opgelost; Einstein, Lorentz en Minkowski schijnen een eind te zullen maken aan den waan van een absolute ruimte en tijd [2]; door de juiste omschrijving van de mechanische causaliteit wordt 't meer en meer duidelijk, welke menigvuldige andere afhankelijkheid nog tusschen de verschijnselen kan bestaan; de chemie wordt door de structuurformules zoodanig beheerscht, dat de aristotelische zelfstandigheidsvorm van zelf zich opdringt; de biologie completeert de mechanische verklaring van de levensverschijnselen door een nieuw vitalisme, dat de entelechieleer van Aristoteles nabij komt; in de psychologie dringt de overtuiging door, dat de physische veralgemeening der psychische verschijnselen zonder inzicht in het individueele, niet herhaalbare „Erlebnis" onvolledig is.

In princiep is 't juist: „zum ersten Male seit Descartes wird wieder ein Bündnis von Naturforschung, und Philosophie möglich, mehr, es wird fruchtbar und bringt Metaphysiek" (305). Dat die metaphysiek een realistische is, heeft te meer waarde, omdat men van Kant en Hegel daartoe gaat terugkeeren. Het Thomisme van Thomas zelf kan ook voor ons niet definitief zijn: wij willen in den modernen tijd geen middeleeuwers blijven, doch enkel Thomas' princiepen vasthouden om verder in 't moderne leven het contact met de verschijnselen zoo breed mogelijk te zoeken. Door de school van Leuven is 't verbond tusschen thomistisch realisme en natuurwetenschap voltrokken; Brentano en Husserl en thans meer nog Geyser laten zien, hoe 't Thomisme door Kant kan bevrucht worden. En zijn ook Spinoza en Hegel en Wundt en Bergson voor vele neothomisten niet meer dan negatief gidsen tot waarheid geweest? De toekomst van het Thomisme bestaat in een voortdurende vernieuwing. Alleen door met alle vormen der waarheid „im Wandel der Weltanschauung" rekening te houden zal het critisch waarheidsstelsel van het Thomisme zich kunnen handhaven. Nu elke „origineele" philosophie mislukt is, lijkt 't noodzakelijk, alle waarheidselementen te versmelten in de naamlooze traditie der philosophia perennis. Van deze stelling heeft Behn's boek een schitterende bevestiging geleverd.

Dr. Ferd. Sassen.

---

1) **Dr. Siegfried Behn,** DIE WAHRHEIT IM WANDEL DER WELTANSCHAUUNG. *Ferd. Dümmler, Berlin, S. W. 68,* 1924. (23×15) 322 blz. ing. M. 8.—, geb. M. 9.50.

2) Zoover wij de relativiteitstheorie begrijpen, meenen wij toch schrijver niet te kunnen toegeven, dat Einsteins resultaten met het Kantiaansche tijdsbegrip onvereenigbaar zouden zijn.

Gezelle-Publicaties.

Gezelle blijkt al maar belangrijker hoe langer men hem bestudeert. Dieper als dichter, belangrijker als kunstenaar.

Daarom is het zo goed dat we het ruimst mogelike materiaal tot onze beschikking krijgen, om hem in zijn dichter-werkzaamheid en bij de groei van zijn genie te kunnen volgen. Iedere bijdrage, ook de geringste, heeft daarbij haar waarde en het is zaak niets van wat van hem afkomstig is, of wat maar enig licht op zijn persoon en zijn werk kan werpen te laten verloren gaan.

Caesar Gezelle deed daarom een nuttig werk door met het uitgeven van *Zantekoorn* [1]), ons de ,,nagelaten voltooide of onvoltooide rapelingen van G. Gezelle's dichtveld'' te bezorgen. De voorrede meldt, dat het de laatste zanten zijn op het veld van Guido Gezelle's dichterlike bedrijvigheid. Hebben we hiermee nu dan alles? In elk geval is er voldoende voor de aantrekkelike, leerzame en verhelderende bestudering van 's dichters voortbrengingsdaad. We zien een voldoend aantal gedichten in eerste aanleg. We wonen hierdoor de konceptie bij en de worsteling om wat in de geest aan et groeien ging, vorm te doen krijgen. We zijn in *Zantekoorn* getuige van het welslagen zowel als van de mislukking. Dit laatste is niet minder leerzaam dan het eerste. Want het toont ons met de stukken, hoe ook deze grote niet alles kon, wat hij wilde, en dat zelfs bij zijn grote meesterschap, er niet steeds welslagen volgde op de begonnen poging.

,,Men doet ook niet al wat men wil met de woorden'' heeft hij eens gedicht. Dit vooral zien we hier. De worsteling, de al maar door herhaalde poging, het voortdurend herbeginnen en retoucheren, het benaderen van de juiste uitdrukking, de overwinning of de nederlaag.

Juist dat we de dichter ook in zijn zwakke moment betrappen is zo belangrijk. Het leert de waarde van zijn welslagen beter schatten. En ook tussen al die ongepubliceerde verzen ontmoeten we toch zoveel innigs en zoveel diep menseliks en zuiver dichterliks dat het doorbladeren van deze bundel meermalen hoog geestelik genot brengt. Zie op blz. 73, dit prachtige:

Geef mij een potlood en 'k schrijve u de woorden
die in mijn herte staen branden, ik schrijf.

Zo op blz. 83 over de Heilige Maagd o.a.:

Zij heeft het moederlijk gedregen
Zij had het maagdelijk ontvaen
dit heilig hert dat al in zegen
heeft de oude gramschap doen vergaan.

Ontroerend op blz. 136, die verzensplinters:

gestorven zonder last
dan 't jok der blijde kindsheid

En ook dit nog uit een onafgewerkt begin:

Gij vraagt mijn arme pen wat zij
voortaan maar zelden meer van mij
zal krijgen of ontvangen.
Gij vraagt mij verzen en 'k en heb
hoe ik mij ook de wieken rep
Maer tranen (op de wangen).

Geen vers geen vreugd geen geest in 't hert
Maer smert en altijd weder smert......

Tot de verrassendste vondsten in den bundel behoren een aantal Kleengedichtjes. ,,Komt o Zonne'', b.v. en ,,Zacht is uw hand, o windeke'', en ,,Heer mijn hert is boos en schuldig''. Het blijkt dat meer dan een der ,,Kleengedichtjes'' oorspronkelik een deel uitmaakt van een groter geheel, dat onvoltooid bleef, maar waaruit de dichter de kern nam om die te doen voortleven in zijn gedichten. Het zou wat waard wezen als die fragmenten gedateerd konden worden. Uit het feit, dat een enkele datum opgenomen is, besluiten wij, dat Caesar Gezelle het alleen in dit geval heeft kunnen doen. Wat begrijpelik is. Maar wel zal het zaak zijn, alle dateringen en alle zelfs de geringste details, die nog zijn te verzamelen uit Gezelle's werk op te tekenen, opdat er niets verloren ga.

Caesar Gezelle bracht ons ook kort geleden twee bundels *Keurgedichten* [2]). — Een aantal vooral gelegenheidsverzen, dit woord natuurlik genomen in de ruimsten zin, zijn hier door hem bijeengebracht en met aantekeningen, toelichtingen, verklaringen die hij of aan anderen ontleende of uit eigen herinnering putte, voorzien. Van een aantal gedichten zijn verschillende staten opgenomen. Alweer dus een boek dat een verhelderend inzicht kan geven in het werk van de grote dichter en waardoor ons studiemateriaal belangrijk verrijkt wordt. De dokumentaire waarde van veel ontwerpen is zeer groot. Ook leren we veel omtrent 's dichters verstechniese werk. Daarbij worden enkele tot nog toe niet of weinig bekende verzen afgedrukt.

Toch zijn wij door de lektuur van deze twee delen niet geheel bevredigd. Wij hadden er ons meer van voorgesteld. Als men zo leest *Keurgedichten*, denkt men heel een exquise keuze te krijgen en vooral verwacht men van hem een tot in de puntjes verzorgde behandeling.
Deze echter laat nog al kritiek toe. Het spijt ons daar op te moeten wijzen. Maar er is een ongelijkheid, een vluchtigheid en een onwetenschappelikheid, die teleurstellen Wij weten het wel, dit is, Caesar Gezelle zegt het in de voorrede, een eerste poging en we mogen daarvan niet alles verwachten, maar na al hetgeen er in de laatste jaren gepubliceerd is, na vooral ook de hoogst belangrijke en uiterst zorgvuldig gedokumenteerde studie van A. Walgrave, hadden we toch wat anders mogen verwachten.
De noten zijn dikwels te lang en toch te kort. Dit laatste doordat er niet steeds gebruik is gemaakt van wat reeds door anderen gepubliceerd werd. Niet alleen ontbreekt te veel de aanwijzing der plaatsen waar de door Caesar Gezelle geciteerden hun oordeel uitspraken, maar er ontbreekt, met name uit het werk van Walgrave te veel, wat als verklarende toelichting hier uitstekend dienst had kunnen doen en dus noodzakelik hier had moeten worden verwerkt. Terwijl de verzamelaar rondom het *Ruischen van het ranke Riet* een hele beschouwing schrijft, die ten dele te lang, ten dele onnodig, ten dele (we denken aan de *hier* absoluut misplaatste uitval tegen Max Rooses) niet ter zake doende is, komt *De Beltrommel* er zo verschrikkelijk mager af, dat wij er kriebelig van werden en ons inderdaad verontwaardigd afvroegen, waarom hier de prachtige studie van Walgrave in zijn *belangrijk* en goed verzorgde *Gedichtengroei* geheel verzwegen werd. Het is toch te doen om de lezers van *Keurgedichten* in te leiden in Guido Gezelle. Mag hen dus iets van zoveel waarde als Walgrave's voorlichting onthouden worden? Hier had Walgrave moeten worden genoemd, gelijk trouwens aan diens werk meer ere had moeten worden gebracht. Zo goed als Guido Gezelle naar zijn eigen Gezelle-biografie verwijst, en herhaaldelik, had hij het ernstige werk van Walgrave de plaats moeten geven die het in een werk als dit het recht had in te nemen, en die wij, lezers van de *Keurgedichten* het recht hebben er voor op te eisen.
Eén van beiden: of deze uitgave maakt aanspraak op wetenschappelikheid of zij doet dat niet. In het laatste geval veroordeelt zij zich zelf. Maar in het eerste mag geen enkel middel ongebruikt blijven dat ons nader brengt tot een objektief oordeel omtrent de wording en de betekenis van de zaak. Zo had om onze bewering nog met een enkel bewijs te staven bij het oordeel van Mgr. Vanhove op blz. 257, en later, als op blz. 279 wordt gesproken van „den beruchten Mgr. Vanhove" *moeten* worden verwezen naar wat Walgrave in deel I blz. 210 omtrent Vanhove schrijft. Het is toch te doen om de historiese waarheid.

Zelfs al zou Walgrave, die zelf voor zijn beweringen moet opkomen het niet steeds bij het rechte eind hebben, dat is natuurlik mogelik, zijn werk is zo ernstig, hij heeft zo gestreefd naar dokumentering, dat in een boek dat ten doel heeft ons Gezelle te leren kennen zoals hij was, en ons dus ook zijn omgeving moet trachten te tonen zoals die was, met alle kennis der omstandigheden en psychologiese verklaringen een ernstige karakterisering als die Walgrave geeft niet genegeerd mag worden.
Gezelle kan niet anders dan stijgen door de openbaring van de feiten, zoals ze werkelik zijn geweest. De tragiek in Gezelle wordt er niet minder om. De diepte van zijn werk nog minder.
Verder waren hier en daar verklarende noten van groot nut geweest. Wij verwijzen als naar een voorbeeld, naar de noot op II blz. 142. Zo zijn er meer zaken waaromtrent de lezer hier voorlichting moet kunnen vinden. De woordverklaringen zijn ook niet voldoende. Slechts enkele troffen we aan. Waarom in II 126 in eens al die geleerdheid er bij moet komen, is ons volslagen duister. Ook dit wijst op een gebrek aan rust en evenwicht bij de bewerking van deze bundels. Het spijt ons dat we het zeggen moeten want de onderneming is op zich zelf zo sympathiek en zo noodzakelik. Maar juist daarom mocht zij meer beantwoorden aan de eisen die we aan een dergelik pogen mogen stellen.

Het ware onbillik als deze bespreking niet zou eindigen met te wijzen op het vele belangrijke en nieuwe hetwelk dit boek brengt, waardoor het toch een onmisbaar werk wordt voor wie Gezelle bestudeert. Omtrent een groot aantal gedichten brengt het verhelderend nieuws waardoor de gedichten beter, soms nu eerst goed, begrepen kunnen worden. We treffen daarbij prachtige voorbeelden van gedichtengroei. Zo om één

geval te noemen II 252. Buitengewoon boeiend is het dichterlik spel tussen Gezelle en zijn leerlingen: het zenden over en weer van verzen met weerklank van elkanders stem. Interessant is de zelfkritiek op *Oneigene*, de opmerking op I blz. 169, en die op II blz. 28. En zo voorts.
Onze konklusie is dan, dat het bij een tweede druk zaak zal wezen, dat de auteur van deze verzameling ze met zorg herzie, ze dokumentere zo nauwkeurig mogelik, met verwerking van alle gegevens en aanwijzing van elke vindplaats. Dan zal dit boek, dat nu al om het vele wat het brengt een grote aanwinst geeft aan Gezelle-materiaal een uitstekend hulpmiddel worden om in de breedste kring Gezelle zo goed te leren begrijpen als dat mogelik is.

Poelhekke.

---

[1]) **Guido Gezelle,**
ZANTEKOORN, *B. Mensing, Den Haag,* **1924,** (22 x 18) 228 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.
[2]) **Guido Gezelle,**
KEURGEDICHTEN. *L. J. Veen, Amsterdam* **1924.** (22 x 16). Deel I: 287 blz., deel II: 304 blz. ing. f 10.—, geb. f 12.50.

Poëzie van onze Tijd.

,,Een wereld heeft uitgediend. Een wereld is aan het worden. Dit is de verblijdende achtergrond van het sombere oorlogsgebeuren, de grootste realiteit verborgen onder de oppervlakkige verschijnselen. Het ogenblik is plechtig als een mysterie... onder het eentonig verloop der zichtbare gebeurtenissen woelen in de schoot van het oude Europa de innerlike, onzichtbare krachten in barensnood ener nieuwe Lente.''

Bovenstaande regelen werden tijdens de oorlogsjaren geschreven, in Vlaanderen. Zij leken ons uitstekend geschikt om als *motto* te dienen, boven dit *overzicht van de Poëzie van onze tijd,* waarmee wij onze kronieken over dichtkunst en dichtwerken in dit tijdschrift wensen in te leiden.
Niemand zal kunnen tegenspreken dat er in het leven der volken, in het grote wereldbedrijf, ontzaglike dingen hebben plaats gehad die niet alleen het ,,*stoffelik*'' aanschijn der aarde hebben omgewoeld, veranderd en vernieuwd, maar ook in het domein van het ,,*geestelike*'' een forse weerklank hebben gevonden. Alléén zijn er nog steeds tal van lieden, die aan de Kunst — dus ook aan de *Poëzie* — het recht menen te moeten ontzeggen: van deze ómwoelingen en vernieuwingen de duidelike sporen te dragen. Alsof de kunst er nu eenmaal buiten kon: spiegel te zijn van haar tijd. De kunst, die als een natuurlike bloem aan het tijdsgebeuren ontluikt, heeft steeds de meeste kans de tijds-*grenzen* te overschrijden en door de eeuwen heen haar glans te bewaren voor alle komende geslachten. Hier ligt het verschil tussen de historicus — die weliswaar de wezenlike trekken van een periode vastlegt in zijn werk, maar toch niet meer vermag te doen dan haar te *mummiefiëren* — en de dichter, de kunstenaar, die zijn tijd een onsterfelike ziel inblaast; de ziel van een mens, die naar de wijze der schoonheid en der fantazie wist te reageren op feiten en dingen uit het tijdperk, waarvan hij een kind was.

Want de kunst, zij redt méér voor het nageslacht dan de historiese realiteit; zij redt de *mythe* van iedere eeuw. En in vele gevallen, schenkt zij de eeuw haar eigen mythe (sinds niet meer het volk, kollektief, maar de kunstenaar voor het volk fantazeert en dicht) waaraan de behoefte altijd zal blijven bestaan, omdat de mens, ,,*die spijts de Herfst zijn Lente bewaren wil*'' (Ivan Goll) steeds de poëzie, het verdichtsel des levens, zal nodig hebben.

In ieder land van de zogenaamde *beschaafde wereld,* dromen en werken de dichters, die de poëzie willen halen uit het leven van heden, uit het wezen dezer eeuw, overtuigd als zij zijn, dat alle schoonheidswaarden er in te vinden liggen. In hun ritme klopt en davert, kruipt en snelt, jubelt en schreit de polsslag van de tijd: de tragiek der vleselike ondergangen en de triomf der techniese veroveringen. De grote problemen die het menselike doen beheersen — het probleem van kracht en snelheid in de wereld der mekanika de problemen der ziel in het domein van de wijsbegeerte en, hoofdzakelik, in het domein der psycho-analyse; het probleem van de broederschap, van de wereld-democratie, dat als een magneet alle sociale bewegingen en strevingen over de aardbol naar zich toehaalt — men vindt ze terug in het oeuvre van deze *moderne* dichters.
Wat was het *Expressionisme* anders dan zooals P. Kreitmaier S.J. schreef: ,,een teruggaan naar de ziel, met bijna fanatieke

eenzijdigheid; een reactie op de bijna even eenzijdige kijk op de verschijningsvormen der materiële wereld, waardoor zich het *impressionisme* — in welks teken de kunst der vorige, 19de eeuw, stond — gekenmerk had?'' *Paulsen*, de zoon van de filosoof, omschreef het wezen van de nieuwe dichtkunst aldus: ,,Een poëzie die duikt onder de oppervlakte der verschijnselen, die dieper nadert, en met eerbied, tot de geheimenissen der wereld, een poëzie die er zich niet mede vergenoegt kunstige dansen uit te voeren met uitgelezen woorden, maar die wil worden de bloeseming van het innerlijkste, edelste mens-zijn.''

De grote Russen, Tourgenjeff, Dostojewski hadden het sein gegeven. Naast hen treedt de machtige bazuinblazer op: Walt Whitman. Van over den oceaan komt zijn stem; en zij legt zich als een mirakuleuze lentewind om alle landen en alle natiën. De harde ijslagen van het individualisme beginnen te smelten, overal in de kunst. Poëzie wordt draagster van wereld-liefde, wereld-fraterniteit. De oorlog roept voor goed het geweten der dichters wakker (en niet alleen in oud Europa!). Terwijl in Frankrijk *vitalistiese* tendenzen (invloed van Bergson) de nieuwe dichtkunst voeden, terwijl in Italië, onder het patronaat van Marinetti, de beweging een nieuwe verschijningsvorm, zoekt en vindt: het *Futurisme*, wordt in deze en andere landen — voornamelik echter in Duitschland — het hoofdkenmerk van de moderne poëzie al duideliker om duideliker: haar *humanitaire* bezieling. De snikken en ekstazen, de wanhoopskreten en geluksjubelingen van deze poëtiese menseliefde enregistreerde, voor de Duitse landen, Kurth Pinthus in zijn merkwaardige anthologie: *Menschheits-dämmerung*, waarin, als het ware, àl de smart verdonkerde en opstandigschelle stemmen der Duitse expressionisten tot een grootsaangrijpend orkest zijn samengebracht.

De reeds vermelde *vitalistiese* en *anti-individualistiese* stromingen in de dichtkunst uit de jongste jaren, koos Ivan Goll tot basis bij het samenstellen van zijn internationale bloemlezing *Les cinq Continents*. Uitstralingen van fors en edel leven, kreten der aarde, wou hij verzamelen; anders niets. Waar het impulsieve aanwezig was, het scherpe, jonge, daar greep hij toe en bracht het onder de ogen van de wereldreiziger, op zoek naar de dichtkunst van onze gemartelde, maar grandioze eeuw.

In Europa openbaart zich het streven naar een nieuwe, tijdeigen poëzie, het krachtigst en volst, in Italië en Duitsland. Ook Frankrijk heeft zijn scholen, zijn richtingen, en leuzen.

De figuur van Apolinaire beheerst er de uiterste linkervleugel, waartoe Max Jacob, de Katholieke fantast, en de delisieuse beeldenakrobaat Jean Cocteau behoren. Uit de oude *Groupe de l'abbaye*, dringt, naast Jules Romains (de vader van het *Unanimisme!*) naar het voorplan: Charles Vildrac als een oprecht en nobel poëet, begaafd met een harmonieuse, in-liefde-bloeiende menselikheid. Personen én richtingen overheerst de prachtige bekeerling: Paul Claudel In zijn verzen zwelt als het wonder van de Lente: het nieuwe lied, aankondigend de geboorte van de God-vervulde stem, die al de levens, en de veelvuldige wijzen van ieder leven, moet aan mekaar snoeren in een aarde- en hemelverzoenende lofzang!

Terwijl Spanje en Portugal hun *moderne poëten* hebben, en in de ,,*negerlanden*'' van Europa, bij de Tsjèken, de Yoegoslaven, de Hongaren, een in rebellie, ontbering en kamp overmoedig-opbruisende lyriek haar weg zoekt naar het hart van de grote Europeesche kunst, speelt Engeland in de hedendaagse beweging een weinig-aktieve rol. Albion's muzezonen houden de traditie van het schone woord in ere. Zelden ontvlammen wij in geestdrift bij de liederen van de meesten onder deze ,,*Georgian poets*''. De Engelse poëzie, ook van déze tijd, is hoofdzakelik *natuur*-poëzie gebleven. Dat heeft ontegensprekelik zijn biezondere charme. Maar wij vragen van de moderne dichtkunst, dat zij iets méér zou doen dan ons in een zachte toverban slaan! Wij roepen om kracht, om idealisme; een jubel des levens willen wij horen, een lied der overwinning. Opwekkend als een fanfare is de poëzie van Jong-Amerika; de poëzie van *die* Amerikaansche jeugd die zich niet blind staart op Europese ,,beroemdheden'', maar die, stappend in het spoor van de grote pionier Whitman, de overweldigenden schoonheid van het eigen land al maar verder en dieper ontdekt, en met haar zangen van levensentoesiasme en broederlikheid de opgang begeleidt van een energiek, vooruitstormend volk. Wij denken hier, in de allereerste plaats, aan de moderne troubadour Vachel Lindsay, die gaat van stad tot stad, predikend zijn *Gospel of Beauty*, en aan de dichter der *Chicago Poems*: Carl Sandburg, die ons het epos schonk van de heden-

daagse stad, met het gedreun van haar machines, en het gegrol van de honger in de magere karkassen van haar duizenden armen; van de stad met haar nacht-illuminaties, haar zondekrochten, en de moordlust, die langs de pleinen zwerft.

Er bestaat meer dan één bloemlezing van jonge Amerikaanse poëzie. In het biezonder willen wij hier signaleeren de zeker niet ,,gewone'' anthologie, die de dichteres Martha Foote Crow heeft samengesteld, onder de tietel *Christ in the Poetry of To-Day* [1]). Niet alleen bevat deze bundel veel van de béste gedichten die in de laatste jaren in Amerika geschreven werden, maar hij brengt ons de verblijdende boodschap van de uitbreiding van Kristus' rijk in de harten van al deze jonge Nieuwe-Wereldbewoners.

Wij hebben boven de aandacht van de lezer gevraagd voor *de* groote richting in de poëzie van onze tijd: het Expressionisme, en aangetoond hoe deze voornamelik vast zat aan humanitaire tendenzen. Dat de *tendenz*, op zeker ogenblik, de zuivere poëzie zelf is gaan verdringen, bewijst nog eens: hoezeer de vóór-expressionistiese dichtkunst van al het *menselike* was afgedwaald. Maar de moralizerende, predikende poëet, de humanitaire didaktieker, moet tenslotte de baan ruimen voor de dichter wiens morelé betekenis voor de tijd schuilt in zijn levenskonseptie, in zijn visie van mensen en dingen, waarvan zijn verzen de *artistieke*, in uitzonderlike, hoogste graad de ekstatiese verwoording zijn. *Uitlopers* van het expressionisme zijn geweest: het *dadaïsme* en de *konstruktieve* poëzie. Een dichtkunst die tenslotte alléén nog was: programmatiese oproep, gebrul van de verschopte *mens*, noodgeschrei van de moderne levensdrenkeling, vermocht ook niet langer meer de ,,schoonheid'' te dienen. De ,,naakte kreet'' van de dadaïst hebben wij te aanvaarden, alleen als tijds-dokument. Maar ook het opzettelike vorm-zoeken van de *konstruktieve* dichter (de ,,etiketten'' liggen zó voor de hand!), zijn ingenieuze, en niet zelden verrukkelike blokjes-konstrukties, zij zijn niet, wat wij noemen kunnen: een uitkomst. Zonder opnieuw te willen offeren aan de vorm, het idool van een geslacht dat ons is voorgegaan, willen wij: dat in onze poëzie geloof en kracht op de wijze der *kunst* het hart van de mens weer zouden aanspreken. Doel van de dichter blijft: schoonheid scheppen! Karakteristiek voor dit nieuw dichterlik bewustzijn is de inleiding die Dr. Martin Rockenbach schreef voor zijn zeer fraaie bloemlezing: *Rückkehr nach Orplid.* [2]) ,,Orplid'' — zó heet het daar — ,,is het hoge land van de loutere schoonheid, dat de Europese jeugd der oorlogsjaren, zo diep doorschokt naar lichaam en ziel, met geweld naar beneden wou dwingen. Maar het Land van het schone spel is niet een rijk van deze wereld, alléén in de droom bezitten wij dat land. Woorden en tonen, melodieën, akkoorden, kleuren en lijnen tekenen zijn grenzen af. De figuren die het bevolken spreken alleen in de *stilte*, en slechts de ootmoedige dienaar krijgt een reispaspoort. Ook in Orplid kan het stormen en dreunen, maar de orkaan stijgt er op uit de diepten en blijft niet vruchteloos. Het zijn steeds orkanen van schoonheid en ziels-vervuldheid. En eeuwig blijft de hemel boven Orplid stralend blauw.''

In Dr. Rockenbach's anthologie vinden wij werk van *Duitse* dichters vóor wie de poëzie weer aan het worden is, benevens tijdsverschijning: ,,uiting van een levenswil die wortelt in Godsvrucht en die uiting: vorm-volmaakt, zoals de schoonheid het eist''. Naast *ouderen* als Gerard Hauptmann, Hofmannsthal, Mombert en Holz, figureren in het royaal-uitgegeven boek: Kurt Heynicke, Jacob Kneip, Gerrit Engelke, Hasenclever, Sorge, Weinrich, Roselieb, e.a.

In verband met deze bloemlezing, waarin wij voor dit verheugend schouwspel worden gerukt: het weer opdoemen in licht en glorie van een verzonken geluksrijk, moeten wij hier ook vermelden het boek van Rudolf Pannwitz, dat ons, onder de tietel *Orplid* [3]), de ondergang schildert van datzelfde melodieus en verrukkelik land. De auteur, die wij kennen als middelaar tussen de dichters van de ,,Charon''-groep en de eerste expressionisten, heeft willen schrijven: de poëtiese Apokalypse van Duitsland, en deze opgedragen aan ,,de laatste onder de romantiekers'': Moerike, bij wiens *Maler Nolten* het eerste hoofdstuk uit Pannwitz's *Orplid* aanknoopt. Het is een werk, dat een grote evokatieve kracht bezit, sterk vooral in de natuurbeschrijvingen die soms zeldzaam mooi zijn, maar waarvan wij de symboliese zin niet altijd kunnen ontraadselen. Alleen de *figuren* zij blijven ons bij: de figuur van de duizendjarige koning Ulmon, de figuur van de gochelaar en van Thereile, de elf, die bij nacht over de aarde danst. Wij zitten gevangen in de mazen der ,,legende'', en wonen het vergaan bij van iets zeer roemrijks en iets zeer wonderbaars. Om de zinne-

likheid echter, die in menig tafereel hoogtij viert, zal het donker-fascinerende boek voor velen gevaarlik zijn, méér nog dan om het verwarring-stichtende gochelen met de begrippen: „God", „het goddelike", „het eeuwige".
Hoe Orplid, het paradijs van droom en muziek, door de dichters van onze jaren naar vóór wordt gebeiteld uit het harde graniet van een ver-materializeerde, ver-mekanizeerde eeuw, zullen wij telkens in iedere kroniek moeten aantonen. De eerstvolgende zal handelen over: de groei van het nieuw gedicht in de Nederlanden.

Wies Moens.

---

1) **Martha Foote Crow,**
CHRIST IN THE POETRY OF TO-DAY. *The Woman-Press, New-York,* 1923. (19 x 13.5) 314 blz. geb. $ 2.—.
2) **Dr. Martin Rockenbach,**
RüCKKEHR NACH ORPLID, *Fredebeul & Koenen, Essen,* 1924. (21.5 x 15) 360 blz. geb. M. 5.—.
3) **Rudolf Pannwitz,**
ORPLID. *Hans Carl, Munchen-Feldafing,* 1923. (21.5 x 16) 108 blz. ing. M. 3.—, geb. M. 5.—.

Knut Hamsun.

I.

Dit 1) werk van deze schrijver is sterk, strak en stug als de bergen waarop et speelt. En et is van 'n oneindige deernis met de mens in z'n lijden en vreugden, in z'n lijden vooral.
Sterk in eenzijdigheid, wordt de zin des levens hier gezocht in relatie tot dit levensmoment: de dood. Met strakke, bijna eentonige vaart voert de dichter deze menselevens naar dit einde. Waarachtig, dàt is groot en mannelik: et leven te zien onder dit aspekt als zó harde plicht, en zó volkomen verzaakt te hebben aan alle romantiese sentimentaliteit, — en tóch óp eens met felle schokken de ontroering te jagen door onze ziel, de ontroering om die plotseling-opbruisende hartstocht-naar-et-léven van dat allerhulpelooste wezen op aarde: de grote mens.
Naakt en kleinlik warrelen en krieoelen zij dooreen onder de zwijgende, eeuwige tarting van et noodlot, die mensen met ál hun inbeelding en waan, met hun hartstochtelike verlangens en gemeend bereiken, maar baarlik heerst slechts één: et Noodlot, met als definitief slotwoord: de Dood. Zo luidt „Das letzte Kapitel" van ieders levensboek.
„Ja, wij zijn zwervers op deze aarde, wij trekken door stormen en woestenijen, soms kruipen wij, soms loopen wij rechtop en vertrappen elkander. En zoo nu ook Daniël, hij vertrapte en werd er zelf vertrapt."
Dit is de aanvang van deze roman.
Zwaar, zwoegend heerst in dit boek van Hamsun de ijzere fataliteit van et Noodlot. En onder de spitsroeden ervan móet de mens heen, tot hij, getemd, des noodlots algeweldige oppermacht erkent. Met suggestieve kracht weet Hamsun de indruk te wekken van de onwrikbare noodzakelikheid van déze gang der dingen. Onkenbaar is et noodlot, maar et spreekt zijn bestaan uit in ieder, laat et zijn de kleinste gebeurtenis, ja juist daar, waar et straffer en sterker gevolgen en konsekwenties voortzet in de diepte der donkere toekomst. Dit boek is in z'n vervanging der algoede Voorzienigheid door 'n gruwelik, blindelings heersend noodlot, volmaakt heidens.
Maar bij àl z'n heidendom van 'n onverzettelik streven naar waarheid bezield, is de schrijver 'n eerlike revolutionair, dat is 'n ploseling-hevige zoeker naar et wezenlike. Met al de macht van zijn geest en wil en heel zijn menselik en artistiek aanvoelingsvermogen houdt hij huis onder de moderne mensheid om daar te zoeken: de zin des levens.
Vond hij er geen als deze?
„Ja, wij spannen ons in, ieder naar zijn krachten. Gij, met de Uwe, ik met de mijne. God, wat maken wij het ons druk. Maar dat brengt ons vroeg of laat op het doodsbed. De eenige, die daaraan niet denkt, is de vroolijke dwaas. Die houdt zich voor te slim en doet of hij het vergeet."
„Maar waarheen leidt het, zoo wij daaraan [denken?"
„Naar den dood."
„En zoo wij het vergeten?"
„Naar den dood."
De man die dit schrikwekkend aanzicht des levens vertolkt is de „zelfmoordenaar" Magnus, de magistrale figuur uit dit, Hamsuns' laatste werk, die nooit 'n moord beging. Weer 'n grandioos-eenzijdige, maar zo één had hij recht te zijn, omdat et de konsekwensie was niet slechts van zijn persoonlike aanleg, maar van zijn leven en zijn verbeten waarheidszoeken, strakker-eerlik als heel et gezelschap flirtende en kletsmeierende dames en heren in et Sanatorium Torahus. De ziel van deze eenzame temidden der mensen wordt verteerd door de vernietigingsgedachte; de schokkende aanleiding was geweest: de ontrouw zijner vrouw, waaruit hij niet minder voor zichzelf als voor haar schrikwekkende konklusies trok: hij sloeg haar niet met 'n rotting, nóch gaf haar bloemen, maar ging weg naar et sanatorium-hotel op de berg, waar hij in starre eenzame trouw haar terugkomst wachtte. Deze zelfmoordenaar is geen „kultuurmens" die proeft van de vreugden des levens en lichtelik tipt aan de alsem. Zijn ziel voelt diep de ellenden der hel, omdat zij verleerde te peilen et geluk des hemels. Hij wordt geparalyzeerd door een krankzinnige haat tegen et leven, verlangt slechts op te vlammen in zijn apoteoze van et leven, et hoogste ogenblik: een grote, magistraal-bewogen dood.
Die zal echter zijn deel niet zijn: hij zal leven, et leven vinden, ook na nog grotere katastrofen. Want zie, de „zelfmoordenaar" ziet weer één moment et leven in zijn stralende lichtklare schoonheid: zijn vrouw komt tot hem terug in de diepste deemoed. En de harde man bevroren en verstard in zijn doodsvizie en hoge haat tegen et leven, ontdooit in liefde, en hoog slaat de smeulende vlam van zijn genegenheid weer op tot alvergevende en albegrijpende liefde. Z'n haat was slechts een liefde,die zich niet uitzeggen kon.

,,En alles had goed kunnen lopen, maar de dood kwam er tussen''.

In de nacht der verzoening brandt et sanatorium af. Zijn vrouw verbrandt mee.
Alle mensen blijven kinderen met hun eeuwige dromen en liefdeverlangens. Stil en bleek waart hij om over de ruïne, met de sleutel van haar kamer in zijn hand: 106, 106... Hij zoekt en zoekt. Thans is hij bereid te sterven, de zelfmoordenaar. Hij zoekt in 't bos 'n tak om zich te verhangen. Hij doet et niet. Hij heeft een kind; et heet naar hem, Leonora, heeft z'n vrouw hem verteld, gisteravond. Dat is zijn doel: et leven.
'n Machtige, overweldige verheerliking van et leven bóven de dood, en óndanks et Noodlot, dwingt et leven zelf Knut Hamsun af. De zelfmoordenaar kan et leven zomaar niet laten vallen in de put der duisternis.

II.

Wat is de zin des levens? Waar vinden we het leven?
Met alle nadruk geeft Hamsun et antwoord daarheen leven aan de voedende aarde, worstelen: in stoere trouwhartigheid.
Nadrukkelik valt zijn vloek op: de beschaving. Torahus, et sanatorium op de berg, is de beschaving, de grote wereld is daar bijéen; en zoekt herstel voor z'n geschokte geestelike of lichamelike gezondheid.
Daniël daarentegen, de berghutbewoner, leeft trouw aan de aarde.
De verbinding tussen de twee gebieden legt et mondaine meisje Julie d'Espard, en zij gaat over van Torahus naar Daniël's berghut. Vrijwillig? Veeleer toevallig-gedwongen, toch trouwt zij, omdat dit haar redding is, zij, die machineschrijven geleerd heeft en Frans, de ruige ongecivilizeerde boer Daniël, en wordt zo eindelik, in et oog van Hamsun, mens.
Wee echter Daniël, die in kontakt kwam met de ,,beschaving''; die aanraking werd de oorzaak van zijn ongeluk: door Julie heeft hij te maken met 'n ,,graaf'' Fleming die eveneens op Julie rechten heeft. Om haar te behouden pleegt Daniël moord, en wordt veroordeeld.
Hij kwam er genadig af, 't was niet zo gemeend, en Daniël handelde uit liefde, en ook uit nog wel iets anders. Maar hij is immers de boer, de goede nuttige werker op de aarde, hij is mens.
Mens met goed en kwaad, leert Hamsun.
Juist deze eerlike bekentenis, deze reële vizie op de dingen verzwakt Hamsun's stelling. Het boereleven in zich is geen ander ,,leven'' als dat van 'n koopman of geleerde of machineschrijfster. In Daniël, de mens die leeft, woedt evenzéér de zinnelijke hartstocht als in de Torahusgasten, woedt evenzeer de haat als in de zelfmoordenaar, de mens die leeft. En et kontakt met Torahus is slechts 'n aanleiding, geen oorzaak, dat Daniël zondigt met Julie d'Espard en om harentwille moordt en leeft als 'n roverhoofdman. De oorzaak ligt in de mens-zelf, en niet in 'n levensomstandigheid, die natuurlik wel aanleiding kan worden tot et makkeliker opwoelen van boze begeerten. Ook deze late volgeling van Rousseau zal met zijn stelling, zó opgezet, geen gelijk krijgen. Want wat dit boek ongewild aksentueert is déze waarheid: dat in laatste instantie iedere ramp en iedere botsing tussen de mensen zijn oorzaak vindt in de zonde, en de paradijselike zondeval, dus aan et niet-indachtig-zijn van Gods geboden.
't Is niet alleen et ontbreken van enig inzicht in de bovennatuurlike dingen, et is et stellen van een ander inzicht daarvoor in de plaats, dat dit boek eenzijdig doet zijn. ,,Met die vaart weet ze aan te pakken bij goed en kwaad'', zegt Hamsun aan 't slot der karakteriseering van Julie d'Espard, het raadsel vrouw, die tweemaal zondigde, eerst met ,,graaf'' Fleming, enkele maanden later met Daniël. En tweemaal herhaalt de schrijver, als zij wegtuimelen in de roes der zonde: ,,zoo noemen wij dat hier: vrije wil.''
Men voelt de tendenz dezer woorden: er bestààt geen vrije wil; de mens *wordt* gestuwd, door eigen innerlike krachten? door uiterlike? door allen tezamen in et noodlot. En hij heeft weinig daartegenover te stellen. Zo ook verklaart de zelfmoordenaar de ontrouw zijner vrouw. ,,Het vreeselijke gebeurde niet om mij te kwellen, zij stemde slechts toe, het was meer verlokkelik om toe te geven, dan te weerstaan.'' Niet de mens kiest, maar et objekt lokt onweerstaanbaar. Ziehier de verklaring van 't ontstaan van een immanent noodlot. Op de wijsgerige dwaling van de ontkenning der vrije wil, berust des schrijvers zeer eenzijdige analyze van de menselike ziel. Het ontbreken van karakter, et totaal gemis aan Godskennis en Godsvreugde, doet deze schipbreukelingen op de levenszee zwalken van et ene gewaande reddingsoord naar et andere, vergetelheid zoeken in deklamatie of overspel, hongeren met 'n onzegbaar verlangen naar et einde. En onder àllen heerst de dood, die wegbijt wie hem lust.
Kunnen wij de premissen niet aanvaarden op grond waarvan de schrijver komt tot 'n veroordeeling van de ,,beschaving'', sympatiek blijft zijn streven naar een menseliker menseleven als dat in onze ,,beschaving'' veelal et geval is, en waarvoor hij wijst op et in kontakt leven met de goede moeder Aarde. Er bestaat waarlik 'n onverbrekelik verband van de mens met de aarde, de klei, waaruit God de mens boetseerde. En hieraan hebben vele groten hun vitale levenskracht telkens hernieuwd en gesterkt. Maar boven et ,,erdenhafte'' leven kunnen we uit in 'n syntese van: stof én geest, in één harmonie verbonden en doorzield door et bovennatuurlike in God.

III.

Als grandiose, spontane nabloei van de deterministies-naturalistiese school — waar de schrijver zich echter mogelik zal weten bovenuit te werken, getuige zijn zelfmoordenaar — brengt Hamsun ons geen nieuwe levensaanschouwing. Eerlik zoeken naar de zin en de volheid des levens tekent hem echter af als kenteringsfiguur naar de nieuwe tijd, die in aantocht is.
Grandioos is de uitwerking van zijn thema: de starre wachter aan de poort des levens: de dood. Heftig, maar onvoldoende gemotiveerd zijn stellingnemen voor et ,,erdenhafte'' leven, zoals dat ook in *Hoe het groeide* tot 'n grootse heerlikheid werd. Maar graag vallen zij Hamsun bij in zijn Umwertung der Werte, als hij een pedant-hoogmoedige en levenslustige wetenschap verbrijzelt onder zijn hoon terwille van een harmoniese ontwikkeling der gehele mens, al vergeet hij et goddelike!
Met dit al blijft *Het Laatste Hoofdstuk* een boek,

dat slechts met onderscheidingsvermogen begaafden lezen kunnen, én om de onjuiste levenstellingen én om de diverse geschiedenissen, die overigens ook alleen door hen naar waarde zullen begrepen kunnen worden.

IV.

Als kunstenaar, literator hoort Hamsun ongetwijfeld tot de groten; hij verstààt et schrijven van een roman, en schept wereldliteratuur door volledige verzaking aan de ijdelheid van et schone woord, terwille van de grote kernproblemen der huidige menselike beschaving. Dit boek hoort niet tot de psychologiese romans: Hamsun is in alles zeer eenvoudig, in zijn stijl zo goed als in zijn analyzen: voor de vroegere psychologiese ontleding stelt hij één eenvoudige beweegreden in de plaats: door die beweegreden worden zij voortgestuwd als door hun persoonlike noodlot, maar over allen heersen de omstandigheden en tenslotte de Dood. Daardoor is zijn werk klaar en doorzichtig, gaaf gekomponeerd. Hij beheerst de stof volkomen om zuiver zijn krachten in te stellen op et uitleven van et vormelik beginsel. Hij is 'n klaar en helder intellekt met 'n ijzeren wil, die z'n zenuwen en zinnen beheerst, maar diep-onderin een kloppend hart laat slaan. 'n Roman die 'n terugkeer beduidt tot de gezonde kunstbeginselen.

Gerard Knuvelder.

---

[1]) **Knut Hamsun,**
HET LAATSTE HOOFDSTUK. Vertaald uit het Noorsch door Annie Romein-Verschoor. *Van Loghum, Slaterus & Visser, Arnhem,* 1924. (21.5 x 16) 379 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.
Knut Hamsun,
DAS LETZTE KAPITEL, *Grethlein & Co., Leipzig,* 1924 (19 x 12.5) Deel I: 310 blz., deel II: 324 blz.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

Chaignon, S.J. **1.**
MEDITATIES VOOR KLOOSTERLINGEN. Vertaald uit het Fransch door A. J. Koenders, O. Carm. *Paul Brand, Hilversum,* 1924. Deel I: 446 blz., ing. f 3.25, geb. f 4.40; deel II: 488 blz., ing. f 3.75, geb. f 4.75.

Oud-soldaat als Ignatius van Loyola was, heeft hij de groote militaire principen van methode en orde toegepast in zijne „Exercitia Spiritualia", waarvan de scherpe afbakening van het doel, de onderschikking der bijkomstigheden en de vermijding van iedere krachtverspilling den geboren strateeg verraden. Dat Chaignon bij zijn Ordestichter in de leer gegaan is, heeft aan zijne schematisch uitgewerkte meditaties eveneens een doelbewuste gebondenheid gegeven. In deze opstijging, die naar de mystieke toppen streeft, heerscht een gradatie van practische spatieering en mogelijke doorvoering. Des te liever bevelen wij deze vertaling aan, omdat een strak gespannen eenheid, die rekening houdt met gestadig voortschrijdende zieleontwikkeling, zoo vaak en zoo smartelijk gemist wordt in andere meditatieboeken waar in het wild geschermd wordt met dolle stooten à la Don Quichotte.

H. Rongen.

Dr. A. H. Edelkoort, **2.**
UITTOCHT EN INTOCHT. *A. Oosthoek, Utrecht,* 1924. (22 x 17.5) 227 blz. ing. f 3.90.

Eene belangrijke studie over den Exodus der Joden onder de regeering van Amenofis II ± 1440. Deze dateering zal voorloopig wel eene bestreden kwestie blijven, daar ook de schrijver er niet in geslaagd is deze hypothese voldingend te bewijzen. Niettemin kunnen wij den speurzin en de groote eruditie van den schrijver waardeeren, temeer daar hij als protestant zich toch vrij weet te houden van de excessen der radikale kritiek, ofschoon hij zonder bewijs nog te vaak van bijbelsche sagen en legenden spreekt. Op gevaar af eentonig te worden, moeten we constateeren, dat de katholieke literatuur wederom schittert door totale afwezigheid. Daardoor is het te verklaren, dat de schrijver niet eens schijnt te vermoeden, dat zijne hypothese, in groote lijnen althans, het eerst door den katholiek Miketta is voorgestaan. Overigens kunnen wij deze studie aan belanghebbenden aanbevelen.

Prof. Dr. R. L. Jansen, O.P.

Ds. G. Horreus de Haas, **3.**
REDELIJKE RELIGIE. *Uitg. Mij. Ontwikkeling, Amsterdam,* 1923. (20.5 x 15) 83 blz. gecart. f 2.50.

Volgende stellingen kenschetsen afdoende 's schrijvers standpunt: de katholieke Kerk huldigt nog steeds hetzelfde beginsel van behoudzucht, onverdraagzaamheid en inquisitie; echt geestesleven, waarheidsstreven en godsdienstig geloof is afhankelijk van het vrije schriftonderzoek en de geestesgetuigenis in eigen binnenste; ook wanneer de Christus-gestalte een mythe is, kan zij, als verpersoonlijking van het hoogste idealisme der menschheid, bezielend en louterend werken op ons innerlijk leven.

H. Rongen.

D. J. J. de Kok, pr., **4.**
DE KLEINE KATECHISMUS VOOR DE KLEINEN VERKLAARD. Geillustreerd. *R.K. Boekcentrale, Amsterdam,* 1924. (20.5 x 13.5) 181 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.75.

Pastoor De Kok heeft er slag van om eenvoudig en begrijpelijk met de kleinen te praten. Op kinderlijke wijze vertelt hij hun in dit boekje het Nieuwe Testament. Hij zal hun wel veel bijbrengen, dat gelooven we wel. Maar toch... Katechismus geven is zulk een persoonlijk werk. Voor sommige Katecheseerders zal dit boekje misschien een leiddraad, doch voor de meeste hoogstens een voorbeeld kunnen zijn. Wat wij sterk afkeuren is, dat de Bijbelteksten niet letterlijk, doch meestal zakelijk worden gegeven.

P. van Dorp, pr.

FRANSCH.

Mgr. Tissier, **5.**
LA DOCTRINE DE NOS FÊTES. *Pierre Téqui, Paris 6,* 1924. (19 x 12) 348 blz. ing. Ffr. 7.50.

'n Redenaar van meer dan gewone reputatie is

Mgr. Tissier, bisschop van Chalons, én om de vruchtbaarheid zijner welsprekendheid, én om de degelijkheid van inhoud, én om de schittering van vorm. Het lijstje zijner uitgaven — en dat zijn meest redevoeringen en preeken, slechts zelden pastoreele brieven — vermeldt ± 20 nummers. 't Is dus niet zonder reden dat men grijpt naar de nieuwste publicatie La doctrine de nos fêtes. Inzegening van een kerk; klokkenwijding; orgelwijding; ingebruikneming van preekstoel; installatie van een pastoor; eerste H. Mis; gouden priesterjubilé; eucharistische congressen, en welke feestelijkheden al niet meer, bieden aan Mgr. Tissier de gelegenheid om het woord der waarheid vol zalving en apostolisch gezag te prediken. De nieuwjaarsdag van 1923 laat Monseigneur op een geheel oorspronkelijke maar echt geestdriftige wijze spreken over de moed. In waarheid, een boek nuttig voor predikanten, maar ook voor iedereen, die niet opziet tegen wat ernstige lectuur.

L. V.

DUITSCH.

Engelbert Krebs, **6.**
DIE KIRCHE UND DAS NEUE EUROPA. *Herder & Co., Freiburg i. Br.,* 1924. (21.5 x 14.5) 199 blz., gecart. M. 3.50.

Deze „Sechs Vorträge für gläubige und suchende Menschen'' kunnen onze Hollandsche apologeten veel nut doen. Er zijn echter ook niet-zoekenden, tot wie de schrijver verzekert iets te zeggen te hebben. Men zoekt alleen wat men lief heeft en dus reeds eenigermate kent. Maar wie dit boekje leest zal leeren kennen, daardoor een beginnende liefde krijgen en dan gaan zoeken. Moge het in ons vaderland ook zijn weg vinden: de Kerk en haar leven in het verleden en het heden; en de oplossing die zij geeft van vele raadsels. De kracht die van haar uitgaat voor het hooger leven, wordt er mooi in belicht. *Dr. J. S.*

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

Camille Flammarion, **7.**
DE SPOOKHUIZEN, *P. M. Wink, Zalt-Bommel,* 1924. (25 x 17) 248 blz. ing. f 4.—, geb. f 4.90.

Het verschijnen van een dergelijk boek ligt geheel in de lijn van den modernen tijd, die het geloof door het bijgeloof vervangt en den rozenkrans door de amulet. Hiermee is niet gegeven, dat wij den draak steken met personen , die aan de historische feitelijkheid van spoken gelooven. Trouwens, Pasteur, Ampère, Goethe, Pascal, Newton en Flammarion zelf, zijn geen kinderen. Volgens den schrijver vindt men spookhuizen in alle tijden en in alle landen. De verschijnselen worden teweeggebracht door een dynamisch, psychisch element, dat van electrische geaardheid is en de Ouden reeds bekend was als „bezielend beginsel en wereldether''. Hun normale interpretatie dwingt met logische noodzakelijkheid te gelooven, dat er onzichtbare wezens, — in casu de zielen van afgestorvenen — handelend optreden in onze atmosfeer. Een boek om opgang te maken.

H. Rongen.

Prof. Dr. Sigmund Freud, **8.**
HET IK EN DE PSYCHOLOGIE DER MASSA. Vertaald uit het Duitsch door Dr. N. van Suchtelen. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. Elck 't beste, (18 x 12) 101 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.25.

Over de wetenschappelijke waarde van dit boek zal de vakpers moeten oordeelen. Al blijft de theorie van Freud en dus ook haar toepassing op de massapsychologie voorloopig nog hypothese, het gaat toch niet aan, haar om haar sexueele basis zonder meer te verwerpen. De zuiver-natuurlijke-psychologische verklaring, die schrijver geeft van de gemeenschap der geloovigen in de Katholieke Kerk, is echter van katholiek standpunt niet als een volledige te aanvaarden.

Dr. Ferd. Sassen.

Dr. H. G. Hamaker, **9.**
OVER WETENSCHAPPELIJKE OPVOEDKUNDE, *G. Naeff, Den Haag,* 1924. (25 x 16.5) 141 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

In een inleidend hoofdstuk betoogt de schrijver, dat echte wetenschap niet verder reikt dan de ervaring, die hij kantiaansch definieert. De philosophie, waaronder schrijver godsdienst, wereldbeschouwing, ethiek en levensopvatting samenvat, „brengt ons tot voorstellingen, waarvoor in de ervaring geen objectieve grond gegeven is, of waaromtrent ervaring geheel onmogelijk is, en treedt dus buiten het terrein der wetenschap.'' Die voorstellingen hebben alleen waarde, in zoover ze voldoen aan de individueel verschillende behoeften van het menschelijk gemoed. Het spreekt van zelf, dat deze begripsbepaling van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap door ons onmogelijk kan aanvaard worden. Daarom reeds zal bij het heele boek een sterk voorbehoud moeten worden gemaakt.
In een zuiver aan de ervaring ontleende wetenschappelijke opvoedkunde acht schrijver voor wereld- en levensbeschouwing, geen plaats. Toch meent hij, dat die bij het stellen van het doel, dat men wil trachten te benaderen, een rol spelen: „de wetenschappelijke opvoedkunde immers bestrijkt maar een gedeelte der opvoedkunde, daar zij ons geen antwoord kan geven op een aantal van de belangrijkste vragen, die rijzen in verband met de doelstelling in de opvoedkunde''. De mensch kan ook volgens schrijver, niet zonder godsdienst of wereldbeschouwing. Daarom zal die bij de karaktervorming, het voornaamste doel van de opvoeding, een belangrijke plaats moeten innemen. Schrijver blijft echter principieel erbuiten, of 't doel van de godsdienstige opvoeding de belijdenis van een bepaald geloof moet zijn, of dat zij slechts moet voorbereiden tot zelfstandige vorming van een eigen wereldbeschouwing. Het laatste is van katholiek standpunt beslist onaannemelijk. De overige beschouwingen van den schrijver, o.a. zijn indeeling van de opvoedkunde, analoog aan die van de geneeskunde, in de leer van de opvoedkundige stoornissen en opvoedkundige gezondheidsleer, en van deze wederom in geestelijke, zedelijke en lichamelijke opvoeding, zijn aandacht waard. Dat de ervaring in de practijk der opvoeding opgedaan, voor de opvoedkunde van de grootste beteekenis is, zal men schrijver gereedelijk kunnen toegeven, al onderschat hij zeker 't gewicht van de psychologie voor de opvoedkunde. *Dr. Ferd. Sassen.*

LATIJN.

B. Kruitwagen O.F.M. **10.**
ST. THOMAE DE AQUINO SUMMA OPUS-

CULORUM. *Librairie Le Saulchoir, Kain (Belgie)*, 1924. (25.5×16.5) 94 blz. ing. Bfr. 10.—.

Deze studie betreft de oudste volledige uitgave van St. Thomas' Opuscula, die in druk verscheen, verzorgd door een overigens onbekenden „Didascalus", in wien schrijver een Dominikaan ziet. Deze Didascalus valt waarschijnlijk niet te vereenzelvigen met Mathurinus Espiardi (gest. 1 Aug. 1500), die bijzonder bekend is om zijn ijveren voor de Thomistische leer. Minder onwaarschijnlijk acht schrijver het, dat Laurentius Gervasii deze Didascalus zou zijn.

Wat de ontstaanplaats der Summa Opusculorum betreft, houden sommigen, dat zij in Frankrijk of in Zuid-Nederland werd gedrukt. Robertus Proctor echter veronderstelt Spanje of Frankrijk, terwijl schrijver zelf Bourgondië vermeldt.

Dat Didascalus drie verschillende opuscula-uitgaven van Keulen consulteerde, en zelfs een editie, die te Utrecht (± 1473) werd gedrukt, schijnt o.i. de sententie der Zuid-Nederlanden als ontstaanplaats meer aannemelijk te maken dan Bourgondië. Vooral, wanneer men bedenkt, hoe lastig in die dagen boeken óver de geleerde wereld werden verspreid. Wanneer toch een zoo vooraanstaand werk als deze Summa Opusculorum van Didascalus dat 70 Opuscula bevat, en sinds de uitgave van Petrus à Bergomo's Fabula in een werkelijke behoefte voorzag, wanneer dit meesterwerk zoo weinig verspreiding vond (vgl. blz. 62) wanneer het zelfs onbekend bleef én aan Johannes Trithemius (gest. 1516), den schrijver van „De Scriptoribus ecclesasticis" én aan Antonius Possevinus S.J. den samensteller van „Apparatus Sacer" (vgl. blz. 65), wanneer van den anderen kant de bijna gelijktijdige uitgave van 51 opuscula door Soncina O.P. buiten Italië zoo goed als onbekend bleef (blz. 62), is het dan niet onwaarschijnlijk dat de uitgave van Utrecht, die slechts 2 opuscula bevatte (blz. 17) tot in Bourgondië zou zijn doorgedrongen?

Het feit dat *nu* in Dole nog een exemplaar der Utrechtsche editie gevonden wordt (blz. 19) is, o.i. in deze geen sterk bewijs. Temeer niet, wijl exemplaren der Didascalus' uitgave nu nog alleen in Berlijn, Bonn, Douai, Gent, Den Haag, Parijs, Utrecht en Woerden worden aangetroffen (blz. 6 n. 1) m.a.w. uitsluitend in de meer Noordelijke steden en hoofdzakelijk in de Nederlanden. In den gedachtengang van den schrijver zou dit alles dan ook meer op de Zuidelijke Nederlanden dan op Bourgondië als ontstaanplaats moeten wijzen. Maar met schrijver erkennen wij gaarne, dat deze ontstaanplaats slechts van zeer ondergeschikt belang moet heeten.

De Summa Opusculorum is een eigen studie meer dan waard, niet slechts voor het terugvinden van den oorspronkelijken tekst, maar ook, zooals schrijver aangeeft, voor de authenticiteit.

Dat Pizzamanus heel wat heeft geknoeid in zijn uitgave der Opuscula, laat schrijver zeer goed uitkomen. Pizzamanus bezigde niet slechts de editie van Soncina en die van Didascalus, maar stelde de eerste ook boven de tweede, hoewel deze laatste veel nauwkeuriger was en veel beter verzorgd. Bovendien meende de Venetiaan wel eigenhandig de noodige verbeteringen (!) te mogen aanbrengen.

Wanneer men weet, dat de z.g. Romeinsche uitgave (1571) op die van Pizzamanus steunt, en alle latere opuscula-edities den Romeinschen tekst overnamen, laat het zich gemakkelijk begrijpen met hoeveel spanning de z.g. Leonina wordt tegemoet gezien én voor den zuiveren tekst én wat de authenticiteit betreft. Of b.v. de opuscula „de natura materiae et dimensionibus interminatis", „de demonstratione", „de natura accidentis", en „de natura generis" zoo zeker van S. Thomas zijn, als schrijver wil (blz. 34—36), is hiermee zonder meer niet uitgemaakt. Een zeer interessant voorbeeld echter, hoe deze verhandelingen door onnauwkeurig overschrijven van een cataloog konden vervallen, maakt schrijvers opinie wel aannemelijk.

Men bewondert schrijvers apparaat van belezenheid en boekenkennis evenzeer als zijn vernuftig combinatievermogen, en zijn gemak om uit enkele schijnbare kleinigheden een nieuw gegeven naar voren te brengen. Bovendien beschikt hij ook in dit werk, dat voor buitenstaanders een vrij dor thema behandelt, over de gave om zijn studie interessant te maken, haar leven en kleur te geven door enkele historische perspectieven: zooals de blik, die hij ons laat werpen op het werkzame, wetenschappelijke milieu der compilatoren en Thomisten te Keulen in de tweede helft der 15e eeuw.

Het is dan ook niet slechts onze hoop, maar tevens onze overtuiging, dat deze publicatie schrijvers goeden wetenschappelijken naam, vooral in het buitenland, nog meer bekend zal maken. *Lr. Th. de Valk, O.P.*

III. ROMANS EN ONTSPANINNGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Ruby M. Ayres, **11.**
DE VROUWENHATER. Vertaald uit het Engelsch door M. Beyen-van der Borgh. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam*, 1924. (20.5 × 14) 183 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Miles Taverhams, de vrouwenhater, heeft zijn vertrouwen in de vrouw verloren door de harteelooze manier, waarop zijn meisje, vóór 10 jaar jaar hem in den steek liet. Zijn vriend Tranter raakt bekend met eene weduwe en zal haar tegen den zin van zijn moeder trouwen. Op moeders verzoek zal Miles dit trachten te voorkomen, — maar de weduwe in kwestie blijkt zijn vroegere verloofde te zijn. Hij slaagt er in wantrouwen tusschen Tranter en haar te verwekken, maar geraakt langzamerhand weer onder den invloed van zijn vroegere liefde en trouwt haar, als Tranter zich uit wanhoop te kort doet. Een alledaagsch gegeven dus, dat bovendien noch zielkundig noch interessant is uitgewerkt. *W. Sm.*

Ruby M. Ayres, **12.**
LIEFDE EN LEUGEN, Vertaald uit het Engelsch door J. Joh. Schaake, *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam*, 1924. (20.5 × 14) 156 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

D. Scott leeft ongehuwd onder naam van Rayner — wordt dood gewaand. Gregory spoort hem of zijn eventueele weduwe op tot het aanvaarden van de opengevallen erfenis van een half millioen. Gregory ontmoet Rayner op een schip, vertelt gemoedelijk zijn zaakje. Rayner houdt zich van den domme. Miss Herbert, een frivool 22 jarig meisje, luistert het gesprek af, geeft voor de grap zich uit als de weduwe van D. Scott. Rayner raakt verliefd, Gregory, die

't hof maakt aan de vermoedelijke erfgename ook. Na eenige onvermijdelijke minnecrisisjes trouwt Rayner haar op staanden voet. D. Scott meldt zijn komst. Als Gregory heel jaloersch triomfantelijk zijn komst afwacht, om Miss Herbert te ontmaskeren, verschijnt Rayner met zijn vrouw. Luchtig verteld en aardig vertaald. *A. v. Delft.*

Rex Beach, **13.**
IN HET VERRE WILDE WESTEN OF HET HART VAN DEN ZONSONDERGANG. Vertaald uit het Engelsch door L. P. Wesselink-Van Rossum. *J. W. Boissevain & Co, Haarlem,* 1923. Uit verre landen, (21 × 15.5) 228 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

Twee kerels maken het hof aan een getrouwde vrouw. Zij natuurlijk een ideaal mensch. Haar man natuurlijk een ellendige nieteling. Een van de twee galanten doodt haar man — maar staat op vermaan van een priester de vrouw aan zijn mededinger af. De priester trouwt terloops de twee, die n.l. protestant zijn. Dit avontuur speelt in de Mexicaansche revolutietijd, dus onder: generaals, vrijbuiters etc. etc. De verkrachting van het huwelijk typeert het boek voldoende. Maar daar komt nog een erfelijke belastheid — een spiritistisch medium bij te pas. Dan begrijp je 't wel. *A. v. Delft.*

Johan Bojer, **14.**
DE LAATSTE VIKING, Vertaald uit het Noorsch door D. Logeman van der Willigen. *A. W. Sijthoff, Leiden,* 1924. (21.5 × 15.5) 264 blz. ing. f 3.90.

De ruige levensstrijd der Noorsche Lofotenvisschers tegen nijpende armoede en verraderlijke stormgrillen wordt hier realistisch en raak geschetst; maar deze stoere, verweerde zeebonken zijn uitgestorven, daar de motorboot hun ranke drakenkoppen verdrongen heeft. Boeiende ontspanningslectuur, echter niet voor kinderen. *H.R.*

A. M. Chisholm, **15.**
DE STRIJD OM HET WATER. Vertaald uit het Engelsch door Jo Arenberg. *Uitg. Mij. Ontwikkeling, Amsterdam,* 1924. (15 × 10.5) 388 blz., ing. f 1.25, geb. f 1.75.

In dezen boeienden roman wordt verhaald, hoe in het Westen van Amerika, 't land van Lin Mc.Lean, de kolonisten te kampen hadden tegen de groote spoorwegmaatschappijen, die onmeedoogend in bezit trachtten te komen van het water dat noodig was om de onvruchtbare streken en akkers te bevloeien. In deze episode wordt de strijd gewonnen door de boeren, dank hun moed en schranderheid, meer nog de liefde van een rijke dame voor een hunner. *W. Sm.*

Hedwig Courths-Mahler, **16.**
HET FIERE ZWIJGEN. Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink-Van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1924. (19.5 × 13) 257 blz., ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Rijke oom, baron. Twee neven, arm. Charmante stiefmoeder, charmante stiefdochter, beiden arm. De drie heeren beminnen de lieve Ruth. Zij bemint den kranigen Hans. Walter gloeit van jaloezie, zweert haar tot de zijne. Oom vraagt haar, loopt een blauwtje, doch troost zich en haar door de verloving met stiefmoeder. Walter suggereert bij Hans de idee dat Ruth haar liefde aan Oom verkocht; suggereert bij Ruth de idee dat Hans zijn liefde verzaakte en een gravin vroeg. Zij lijden zwijgend tegenover elkander. Om Ruth doodt Walter den oom, op den dag dat verloving met mama bekend zou worden. Hans blijft in de voorgelogen dwaling en als hij de erfenis van oom wil aanvaarden, bewijst Walter dat hij geen recht heeft omdat zijn moeder een boerenkind was. Voor Hans ligt alles in duigen, maar een chemische uitvinding maakt hem beroemd en rijk. Hij wint alles, behalve Ruth. Walter, rijke baron geworden, vraagt Ruth onstuimig, wordt afgewezen, wordt waanzinnig, wil Ruth dooden, wil Hans dooden — doch doodt zich zelf. Nu is Hans rijke baron.
Ruth werd gezelschapsdame bij een Amerikaansche millionnairsdochter, wier vader compagnon werd van Hans in de exploitatie der uitvinding. Zij leeft er bij als kind in huis. Ontmoet er Hans, maar de muur, die Walter door zijn leugen tusschen hen stelde, blijft. Ze zwijgen, gekrenkt.
Mama komt ook in den kring en papa verlieft. Hans wil Ruth als verloofde van Oom en Walter op kiesche wijze een jaargeld bedeelen, dan wordt de leugen onthuld — en de waarheid maakt gelukkig. Goed gebeeld en getypeerd. Maar beter en schooner zou schrijfster schrijven als ze betere, schoonere levensopvatting had: Neutraal bij dood en zelfmoord: koud en verkillend neutraal.
A. v. Delft.

Clara Heitefuss, **17.**
VAN MENSCHEN DIE ONDERWEG WAREN. Vertaald uit het Duitsch door Gerry Wagenvoort. *J. N. Voorhoeve, Den Haag,* 1924. (20 × 13.5) 160 blz.

Van menschen die onderweg waren naar de eeuwigheid. Deze roman geeft 'n levensgeschiedenis van 'n familie, waar 'n Dominee's-dochter als huishoudster de engelbewaarder is. Telkens wanneer iemand van 't ,,pad der deugd'' afwijkt, doet de Voorzienigheid hem met harde slagen: ziekte en dood, den weg naar God weer vinden. Het boek heeft 'n grooten godsdienstigen diepgang, maar in zuiver protestantsche richting.
P. Aurelius, O. Cap.

Paul Ilg, **18.**
DE KLEINE MATHIAS. Vertaald uit het Duitsch door Mevr. Nuys-Posthumus. *Jacob van Campen, Amsterdam,* 2e druk: 1924. (21 × 14) 216 blz., ing. f 1.75, geb. f 2.25.

De auteur vertelt van het mizerieleven van een buitenechtelik kind, dat tenslotte door zijn natuurliken vader van een gewissen dood wordt gered. Geen bepaald hoogstaande literatuur, maar 'n vlot geschreven boeiend volksboek, waarin ook de waarlik artistiekgoede bladzijden niet ontbreken. Al wordt dit verhaal niet uitgedragen uit de sombere bitternis des levens, in de verzoenende sfeer van de Kristen-levensbeschouwing, al krijgen wij van de gevallen moeder meer de gebroken trots te aanschouwen dan de dienende boetende overgave, toch kan deze roman van de kleine Mathias door katholieke volwassenen gerust gelezen worden.
Wies Moens.

Ivans, **19.**
DE ROODE GRAVIN. Geillustreerd. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1924. (19 × 13) 240 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.90.

Dr. Karel Tervoren, leeraar aan een gymnasium

in Holland, maar die zich in dezen werkkring niet thuis gevoelt, krijgt van zijn Duitschen collega en vriend, Ludwitz, bericht, dat hij misschien als gouverneur kan geplaatst worden bij een jongen graaf, Edgar von Hardweg. Hij reist naar Berlijn en ontmoet in den trein een onbekende dame, die veel belang stelt in een bericht, dat door een der medereizigers wordt voorgelezen uit de courant, nl. een diefstal in de villa van den bankier Otto Bobbermann aan de Wann-See, bij Berlijn.
Hij slaagt in zijn sollicitatie en wordt de gouverneur van den 15-jarigen knaap, die bij zijn grootmoeder, eene ziekelijke en gebrekkige oude dame, op een kasteel ook aan de Wann-See wordt groot gebracht. De eenige huisgenooten, behalve de bediende, zijn een jonge huishoudster, Elisa Rosen en de Intendant, Herr Lorenz. Na eenige weken, mede door de vermoedens en inlichtingen van de huishoudster, gevoelt zich Dr. Tervoren op het kasteel omringd door allerlei geheimzinnigheden. Vooral de Intendant is een raadselachtig persoon; hij verlaat o.a. het kasteel en keert, dikwijls middernacht terug zonder gebruik te maken van den eenigen ingang de hoofddeur. Het blijkt ook, dat hij omgang heeft met den bankier Bobbermann. Het gelukt aan Dr. Tervoren te ontdekken, dat Lorenz mèt den bankier en anderen 's nachts uitgaat en dan blijkt dat op het kantoor van den bankier in de Leipziger-Strasse is ingebroken. Dr. Tervoren heeft tot bondgenooten: de huishoudster, op wie hij verliefd raakt en met wie hij zich verlooft, en vooral de onbekende dame van den trein, die zich ontpopt als een beroemde Engelsche detective en de leiding neemt van geheel het geval.
Interessante lectuur in zijn soort en voor ieder geschikt. *W. Sm.*

Camilla Kenyon, **20.**
SPAANSCHE DUKATONS. Vertaald uit het Engelsch door M. J. Landré-Tollenaar, *Jacob van Campen, Amsterdam,* 1924. (14.5×10.5) 356 blz., geb. f 1.25.
Twee dames — een spiritiste, een kapitaliste — exploiteeren een expeditie om op een verlaten eiland een verborgen schat te zoeken. Een nichtje wordt tegen wil en dank meegenomen. De manschappen — typische kerels — zoeken vergeefs, maar 't nichtje vindt de noodige aanwijzingen, doch zwijgt. Zeeroovers overvallen hen — doch die worden in een grot opgesloten. Een mandataris der regeering komt de landsrechten opeischen en vertelt, dat ze den schat al lang hebben. Toch vinden ze nog een milioenenbezit aan edelgesteenten en 't nichtje trouwt — natuurlijk. Makkelijk verteld, ietwat langdradig. Eenige ironische spiritistische beschouwingen geven een eigenaardige afwisseling. *A. v. Delft.*

Peter B. Kyne, **21.**
DE AVONTURIERS VAN DE „MAGGIE". Vertaald uit het Engelsch door Ellen Eck. *J. W. Boissevain & Co., Haarlem,* 1924. Uit verre landen, (21×16) 236 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.
De „Maggie" is een oud stoomschip in de San Franciscobaai, waar ze ladingen van groenten vervoert. Kapitein, stuurman en hoofdmachinist vormen 't drietal avonturiers waar 't verhaal over loopt. Ze maken vooral veel ruzie onder elkaar, maar de hoofdmachinist, die tengevolge van een woordenwisseling verdwijnt, komt later weer bij de hoofdfiguren op de „Maggie" terug, als het schip geen groenten meer vervoert, maar nu wapens smokkelt. Het zeegevecht, dat daarbij geleverd wordt tusschen de „Maggie" en een achtervolgenden schoener kost de „Maggie" het leven, maar eindigt met het kapen van den schoener zelf, die tot „Maggie II" wordt herdoopt. Tot hun avonturen behooren de volgende: eens, als ze twee kisten opium meenen gekocht te hebben voor een prikje, bevinden ze dat de kisten ieder het lijk van een Chinees bevatten; en als er twee van het drietal later aan land gegaan zijn bij de Wilden, om er koraal in te slaan, worden ze er bijna opgegeten, terwijl de bemanning met het schip er van door gaat, als ze opnieuw aan land gegaan zijn om den onbetrouwbaren negerkoning te straffen. Per slot wordt het drietal toch nog rijk.
Dit verhaaltje is tamelijk flauw, maar de vertaling heel goed. Jammer, dat er zooveel drukfouten zijn. *Felix Rutten.*

Bob Melhorn, **22.**
DE VUURPOEL DER TOEKOMST. *J. F. A. Vlaanderen, Den Haag,* 1923. (20×14) 330 blz. ing. f 3.—, geb. f 4.—.
Het verhaaltje, dat in dit boek vol Bijbelaanhalingen wordt uitgesponnen, begint op 18 Juni 1945. De held daarin Dadney Lucia, is de neef van den bisschop van New-York. Deze bisschop is een groote deugniet. Hij heeft den jongen Dadney gedwongen, om in een klooster te gaan, waardoor hij zelf nu de beschikking kreeg over zijn groot fortuin. Maar de jonge man weet zich te bevrijden; hij treedt nu verder op als een verlichte, een „groote geheimzinnige"; hij preekt den „waren" Christus en verricht wonderen. Intusschen laat de bisschop in New-York, (daar Amerika heelemaal in de macht van Rome is) een reusachtig beeld van den paus oprichten, in een nieuw gestichte kathedraal; door een electrische installatie in den voet van dat beeld, wordt er een kruis gebrand in het voorhoofd van allen, die het geknield vereeren. Dadney weet dat de paus den duivel aanbidt, die hier de God Mauzzim heet. Een pater lost een revolverschot op het gevaarlijk individu, maar wordt daarbij zelf op slag gedood. Nog treedt er een soort antichrist tegen Dadney op, Christo Ura geheeten, die echter evenmin macht over hem heeft. Intusschen ijvert Dadney voor een heilstaat in Rusland, waar zijn volgelingen zich in veiligheid kunnen stellen. Hij voorspelt het naderend wereldeinde, aan de hand van den Apocalyps en van Daniël. Eindelijk wordt hij, bij gelegenheid van een Eucharistisch Congres te Rome, gedood aan de voeten van den paus, en de wereld, misleid door het oppermachtige Katholicisme, dat voor den schrijver „het Beest" is, gaat haar uiteinde tegemoet in een vreeselijken vuurpoel.
Felix Rutten.

A. A. Milne, **23.**
HET GEHEIM VAN HET ROODE HUIS. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (19.5×13) 338 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.
Mark Ablet krijgt van zijn broeder Robert een zuurzoet briefje waarin hem gemeld wordt, dat hij te drie uur stipt het bezoek van zijn broeder mag verwachten. Te drie uur arriveert Robert; te drie uur en vijf weerklinkt een schot en wordt hij gevonden: het hoofd doorkogeld. Mark is spoorloos verdwenen en natuurlik valt het vermoeden van de politie op hem. Doch de amateur speur-agent Billinham heeft redenen om Cayley,

en neef van Mark te verdenken en komt ten slotte tot de ontdekking: dat Robert nooit in huis geweest is en dat de vermoorde niemand anders was dan Mark zelf, neergeschoten door Cayley. In welke omstandigheden en waarom blijkt natuurlik uit de historie... Ons respekt voor dergelike detektieve-verhalen, hoe ingenieus ook in mekaar gezet, is maar gering.

Wies Moens.

E. Overduyn-Heyligers, 24.
ALS DE SENNAH'S BLOEIEN. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (18.5 x 12.5), 151 blz. ing. f 1.50.
Dit genoeglijk-geschreven boekje, dat stellig niet bogen wil op artistieke kwaliteiten, geeft een droevig relaas van de toestanden welke onder de lagere klassen der indische bevolking op Java heerschen. Waar het tevens een teekening bevat van de moreele, beter misschien, de immoreele verhoudingen onder de Javanen, is voorbehoud voor volwassenen een noodzakelijke eisch.

V. d. M.

John Paris, 25.
SAYONARA. Vertaald uit het Engelsch door Truce Esser-Kuylman. *Hollandia-Drukkerij, Baarn,* 1924. (20.5 x 14) 363 blz. ing. f 3.25, geb. f 3.90.
Dick Aylemer, zoon van een Engelschen dominé, jong en edelmoedig, gaat naar Japan om als zendeling te arbeiden. Hij doet allerlei pogingen om in geestelijk contact te geraken met dat geheimzinnig volk, wiens ziel en zeden voor hem een mysterie blijven. Om beter te slagen huwt hij een Japansche vrouw, die door hem uit een publiek huis gered is, en komt daardoor in conflict met zijn kerkelijke overheid en zijn familie. Hij vestigt zich in het geboortedorp van zijn vrouw en maakt het Japansche familieleven mee, maar blijft en voelt zich vreemdeling. Zijn geestelijke idealen gaan in dit milieu langzaam ten gronde. Hij ontmoet een Engelsche dame en breekt den huwelijkstrouw, terwijl zijn eigen vrouw terzelfdertijd zelfmoord pleegt met haar Japansche geliefde. Een eenvoudig, kloek zeekapitein en bijbelcolporteur redt hem uit de bar van de Roode Suzanne en de arme jongen herwint zijn zelfrespect en zal de opvolger worden van den grijzen kapitein en diens zegenrijke arbeid voortzetten. Bordeelscènes en dergelijke maken dit boek lectuur voor weinigen. *W. Sm.*

G. W. van Viersem-Trip, 26.
DE GELAARSDE KAT. Geïllustreerd door Nelly Bodenheim. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (22 x 14.5) 104 blz. ing. f 2.75.
„De Gelaarsde Kat'' is geen sprookje of kinderboek, zooals de titel zou doen vermoeden, maar 'n geestige satire op de behandeling van strafzaken. „Mijnheer de Substituut'' werkt in het arrondissement Carabas en in dat arrondissement ligt Sprookjesland. Hij had al ingegrepen in 't gezin van Klein Duimpje, de ouders uit de ouderlijke macht ontzet en de kinderen aan den Voogdijraad toegewezen. Nu wil hij den markies van Carabas laten dagvaarden wegens oplichting; ook tegen de Gelaarsde Kat wordt proces-verbaal opgemaakt. De strafzaak loopt op niets uit, wanneer de markies zijn geschiedenis vertelt en de substituut staat verlegen. Maar z'n vrouw zegt: „ik ben er blij om, want je zou anders een Sprookje hebben vernield.''
De grappige dooreenmenging van sprookjes en nuchtere werkelijkheid, de humoristische beschrijvingen o.a. van de dochter van den rechter, die van slapeloosheid geneest door de voorlezing van het „Weekblad van het Recht'' zijn vermakelijk. Nelly Bodenheim teekende er geestige plaatjes bij. *Alb. Steenhoff-Smulders.*

Gertie de S. Wentworth-James, 27.
HET MEISJE VAN PICCADILLY. Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1924. (20 x 14) 230 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.
Charles Bonnington is kort geleden van Penang teruggekeerd, waar hij schatrijk is geworden door een erfenis van rubberplantages. Hij komt in Engeland, bij zijn eenige, getrouwde zuster, die hem aanspoort een levensgezellin te kiezen. Hij bekent sympathie te gevoelen voor Ida Berry, die met haar moeder in het Knight-park-Hotel woont. Hij zal haar op staanden voet gaan opzoeken.
De dames zijn op 't oogenblik in de stad, zegt de portier, en Charles besluit, om ze in de hal op te wachten. In eens steekt een jong lief meisje haar kopje door de draaideur, kijkt rond, glimlacht even tegen Charles en gaat weg. Wat hij nog nooit deed, doet Charles thans: hij staat op en volgt het onbekende meisje, en spreekt haar aan.
't Is een jong en schijnbaar onschuldig ding, pas 15 jaar oud en hij raakt sterk onder den invloed van haar bekoorlijkheid, ofschoon hij veronderstellen moet, en verschillende harer uitingen bevestigen zijn vermoeden, dat zij is als zoovele meisjes, die in Piccadilly „opereeren''. Hij ontmoet haar herhaaldelijk en, om haar in een betere omgeving te brengen, huurt en meubileert hij voor haar een kamer. Hare opvoeding en ontwikkeling wil hij laten verzorgen door een respectabele getrouwde dame, een kennis van hem, mevrouw Paynten. Deze blijkt echter een bedriegster, die het meisje in kennis brengt met een bejaarden Lord, een wellusteling, die echter aan Mevr. P. heeft belooft haar zeker tot haar 16de jaar te respecteeren, en in ruil voor die belofte aan mevrouw de kamerhuur enz. van het meisje betaalt. Charles komt haar dikwijls opzoeken, zonder misbruik te maken van de situatie, en besluit haar te trouwen. Hij neemt haar mede naar zijn zuster, die zich niet tegen het huwelijk zal verzetten. Als zij beiden terugkeeren vinden zij den Lord op de kamer en uit het gesprek blijkt, dat ook deze de kamer betaalt. Charles trekt zich, zonder explicatie af te wachten, onmiddelijk terug. Hij gaat terug naar zijn zuster, die een meisje voor hem op het oog heeft en hem verzoekt over te komen. Als hij komt, vindt hij „het meisje van Piccadilly'' en trouwt haar, daar de bezwaren en ongunstige vermoedens volkomen worden opgehelderd.
't Verhaal is in den luchtigen, aangenamen Engelschen toon geschreven, maar de gewaagde onderneming van dat meisje is geen kinderlectuur.

W. Sm.

FRANSCH.

Raoul Auerheimer, 28.
LE MARCHAND DES SECRÈTS. Vertaald uit het Duitsch door Marcel Dunan. *Plon-Nourrit, Paris 6,* 1924. (19 x 12) 262 blz. ing. Ffr. 7.50.
De biechtinventaris met naam en datum door een Venetiaanschen pastoor opgesteld komt in het bezit van een kruidenier, raakt gedeeltelijk

onder diens klanten — de penitenten zelf, — geeft aanleiding tot vermakelijke en tragische complicaties en zet een breed venster in den muur van het private leven. Auerheimer, een der beste krachten uit het literaire Oostenrijk, is een scherp onderscheidend criticus, een gevierde dramaturg en beschikt als novellist over een vlotten dialoog en een juiste opmerkingsgave. Voorbehouden lectuur. *H. Rongen.*

Paul Cazin, **29.**
L'ALOUETTE DE PAQUES. *Plon-Nourrit, Paris 6,* 11e druk: 1924. (19 x 12) 254 blz. Ffr. 7.—.

Een frisse bundel essais, fantazieën, novellen, meestal in de vorm van prozagedichten, van de katholieke auteur Paul Cazin, de kameraad van Maritain, Massis, e.a. Een biezondere karakteristiek van dit zonnige boek is de humor. Een humor die de geest van het Evangelie verpuurd heeft en gelouterd tot een wel-uitnemend instrument van katholieke levensblijheid, waaruit, klaar en jubelend, de stem van vader Franciscus als een discant opfonteint. *Wies Moens.*

Drasta Houel, **30.**
CRUAUTÉS ET TENDRESSES. *Payot, Paris 6,* 1925. (19 x 12) 255 blz. ing. Ffr. 7.50.

Deze koloniale roman, waarin kleurlingen de mooie rollen bezetten, speelt in de bevrijdingsdagen van het zwarte ras der onterfden en is cultureel en literair onbeduidend van waarde. Renaud d'Indey, atavistische nakomeling der eerste kolonisten van La Martinique bekent in den huwelijksnacht van het slavenpaartje Bembo en Zilda aan deze laatste zijne liefde. De sluimerende hartstocht ontwaakt in haar en kalm stemt zij toe in de verwijdering van Bembo, die met fatalistische berusting zijn lot draagt. Als Leonora, Renaud's lief doch steriel vrouwtje, de oogen opengaan en hij Zilda wel naar een ander landgoed zendt, maar niet met haar breekt, verlaat ze hem in haren fieren hoogmoed gekrenkt. Onderwijl is de dageraad der vrijheid aangebroken en nu verbrijzelt ook Renaud de ketenen zijner liaison, waarop alles weer in orde komt. Voor volwassenen! *H. Rongen.*

Jean Toussaint-Samat, **31.**
„CAMARD" GARDIAN. *Les Editions de France, Paris 7,* 1924. (19 x 12) 308 blz. ing. fr. 7.50.

Deze roman geeft ons een kijk in het leven van de „gardians", de herders die te paard de talrijke kudden bewaken in de vlakte der Camargue. Bescarut, de hoofdpersoon, heet Camard, sinds een stier, die hij nog klein kind zijnde, geslagen had, hem de neus heeft verbrijzeld. Na dit eerste avontuur volgen wij de Camard: hoe hij gaandeweg tot een volmaakt gardian wordt gevormd en kennis maakt met het leven. Wel interessant, zo'n boek, wat lastig met de vele streekwoorden. Jammer dat de schrijver gemeend heeft het niet te kunnen stellen zonder een nachtelik avontuur dat de held heeft met een „dame." Daardoor wordt het voor velen ongeschikt. Camard volbrengt zijn diensttijd als dragonder in Tarascon; daar is hij in zijn element en vindt ook zijn ongeluk. Buiten zijn weten heeft de kapitein de verloofde van de Camard tot zijn maîtresse gemaakt; als de dragonder het verneemt, steekt hij de kapitein dood, zet zijn meisje op een paard en vertrekt om in de Rhône te verdwijnen. *F. E. B.*

DUITSCH.

Emil Lucka, **32.**
DIE STEINERNEN MASKEN. *Deutsch-Oesterreichischer Verlag, Wien I,* 1924. (18.5 x 13) 328 blz. ing. f 2.30, geb. f 2.70.

Dertien novellistische schetsen, somber van grondstemming en geestessfeer. Die Insel der steinernen Masken, die Frau im Stein, Hahnentragödie en Fahrt in der Finsternis herinneren aan den pessimistisch-realistischen trant van Guy de Maupassant, zonder evenwel diens voorname, klassieke woordkunst te benaderen. De overige moeten z.g. studiën naar het levend model verbeelden, maar lijken meer op pathologische essays over idee-fixe-lijders. In het overdrijven en aandikken van zonderlinge hebbelijkheden, die doorgaans een katastrofale richting nemen, is de schrijver wonderwel geslaagd. Het kille, levensonware materialisme werd dan ook een keurige verzameling bizarre maniakken rijker, o.a.: de dandy, die gehandschoend slaapt, geen berglucht verdragen kan en ten slotte geheel opgaat in het monotone getiktak zijner ontelbare uurwerken; de schraperige, hongerende geldpotter, die in zijn vuistje lacht, als het meisje, van wie hij gestolen juweelen in bewaring heeft, zelfmoord pleegt en liever van honger omkomt dan zijn ingemetselden en gebarricadeerden schat één oogenblik alleen te laten; de suffe, zwijgzame kantoorkrukker, wiens mechanische levensvervlakking de Alpen omhoog beuren en die dan, als door een onbewuste obsessie voortgejaagd den dood gaat zoeken op de bergen... Dit boek zonder humor, zonneschijn, hoop of vreugde laat men beter ongelezen: trouwens, enkele platte aanduidingen manen tot voorzichtigheid. *H. Rongen.*

Walter von Molo, **33.**
DER ROMAN MEINES VOLKES. *Albert Langen, München,* 1924. (20.5 x 13) 576 blz. ing. M. 10.—, geb. M. 13.50.

In het eerste deel van deze „vaderlandse" trilogie treedt op als hoofdpersonage: de komplekse, legendariese figuur van Frederik de Grote, in zijn strijd tegen Oostenrijk. In het tweede speelt de aanminnige, volksgeliefde koningin Louise (de vrouw van Frederik Willem) de hoofdrol. Het volk — het goede, trouwe — is de eigenlike „held" uit de derde roman waarmee deze cyclus wordt afgerond.

Een karakteristiek, die deze drie, onder één tietel saamgebrachte, veelgelezen historiese romans gemeen hebben is: dat zij niet in hoofdstukken zijn ingedeeld, maar bestaan uit een reeks bij mekaar aansluitende, kleur- en levensrijke tonelen, die zich telkens weer in een ander milieu afspelen en aan het gehele werk een beweeglikheid verlenen die een bewijs is, voor ons, van de invloed door de film — deze tiende muze! — op de auteur, evenals op zovele moderne dichters, uitgeoefend. *Wies Moens.*

ENGELSCH.

Muriel Hine, **34.**
YOUTH WINS. *John Lane The Bodley Head. London, W. 1,* 1924. (18.5 x 12) 325 blz. geb. Sh. 7/6.

Mrs. Bickerteth gaat naar 'n Fransche badplaats en ontmoet daar 'n jonge dame, tot wie zij zich aangetrokken voelt. Deze is daar met hare moeder en het treft Mrs. B. dat de moeder zeer jeugdig en kostbaar gekleed gaat, terwijl het toilet van de dochter, opvallend eenvoudig is.

Ze maakt kennis en wint het vertrouwen van 't jonge meisje. Zij helpt haar in de liefdesgeschiedenis met 'n jong Engelschman, waarvan de moeder niets wil weten. 't Meisje vertelt haar dat haar moeder reeds tweemaal op 'n onverklaarbare wijze een pretendent naar haar hand wist af te schrikken. Ze was toen nog jong, maar nu heeft ze waarlijk lief en ze kan er niet aan denken haar minnaar op dezelfde wijze te verliezen. De moeder, als zij ziet dat het ernst is, spreekt waarlijk met den jongen man en vertelt hem, dat 't meisje aanleg en aanvallen van waanzin heeft. Maar hij is door Mrs. B. gewaarschuwd en zorgt dat het meisje in gezelschap komt van zijn ouderen vriend, een zenuwarts. Deze neemt allerlei proeven zonder dat 't meisje zulks vermoedt, en stelt hem volkomen gerust. Hij besluit haar te huwen en dan pleegt de moeder zelfmoord. Zij had ieder huwelijk van haar dochter verhinderd om haar hulp niet te missen en ook om het jaarlijksch inkomen te behouden, dat het meisje van vaders zijde werd uitgekeerd. Na allerlei avonturen ('t meisje wil eerst in 'n klooster gaan) komt eindelijk het huwelijk tot stand en Mrs. B. is zeer tevreden over het geluk dat het jonge paar, ook door haar hulp te beurt valt.
De tragische geschiedenis der dochter is wel 'n beetje onmogelijk; de teekening der moeder 'n tintje te zwart, vooral de zelfmoord van de ijdele genotzoekende vrouw. Toch is er ook veel aardigs in 't boek; niet geschikt om iedereen in handen te geven. *Alb. Steenhoff-Smulders.*

Bertha Ruck, 35.
THE CLOUDED PEARL. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig,* 1924. (16 x 11.5) 303 blz. ing. f 1.—.
Een oorlogsinvalied vermaakt zijn hele fortuin aan een matrozendochtertje, dat de laatste weken van zijn leven met een half-dozijn kinderbriefjes heeft opgevrolikt. Margaret Verity, als bij toverslag schatrijk geworden, groeit op tot de moderne jonge dame, omfladderd door dito bleekneuzige vrienden en vriendinnetjes, en die haar dagen (of liever haar nachten) slijt in dancings en musichalls. Een oom ontvoert haar op het jacht van een harer bekenden. Zij landen, na een gesimuleerde storm op het eiland Corsica, waar het meisje weken in de waan wordt gelaten: op een onbewoonde wilde plek uit Gods schepping te zijn neergeworpen. Zon en wind maken van de geblazeerde Miss weer het gezonde schipperskind, met open oog en hart voor het ware leven. Een voor grote mensen overigens vermakelike parodie op het vlinderend onbenullig leventje van de grootste helft dezer na-oorlogsche generatie.
Wies Moens.

M. G. T. Sawbridge, 36.
THE SUCCESSOR. *George Allen & Unwin, London W. C. I,* 1924. (18.5 x 12) 341 blz. geb. Sh. 7/6.
George Bukkeley wordt door zijn vader zo hardvochtig behandeld, dat hij op mannelike leeftijd het ouderlik huis ontvlucht en zich gaat vestigen in Australië. De vader hertrouwt. Uit deze twede echt wordt een zoontje geboren en alles laat voorzien dat George onterfd zal worden. Daar echter George's vader intusschen door de dood wordt verrast, blijft George toch erfgenaam. Hij keert nu terug naar het oude erf, en gooit er, in zijn blinde haat voor alles wat hem aan zijn vader herinnert, het hele gedoe onderste boven. Een conflict ontbrandt er tussen de twee halfbroers. En alhoewel de vrouw van George alles in het werk spant om de twee met mekaar te verzoenen, slaan de verhoudingen naar het tragiese over, wanneer George tot de ontdekking komt dat hij feitelik de erfgenaam *niet* is! Weer neemt hij de wijk naar Canada en de jonge Ismaël blijft meester over het landgoed, tot grote vreugd van de bewoners, die in hem de aan de traditie gehechte Engelsman lief hebben.
Wies Moens.

Selwijn Jepson, 37.
GOLDEN EYES. *George G. Harrap & Comp., London W. C.* 2, 1924. (19.5 x 13.5) 284 blz. geb. Sh. 7/6.
Een detective-roman, spelend in de wereld der diplomatie. Jacqueline, een meisje uit de eerste Londensche kringen werkt als secretaresse bij haar oom Lord Arthur Frampton, een hooggeplaatst persoon in het ministerie van buitenlandsche zaken. Hun komt ter oore, dat Peter Sutton, een schatrijk Engelschman, geheime relaties heeft met de Sovjetrepubliek en meewerkt aan het binnensmokkelen van ammunitie teneinde ook in Engeland een revolutie mogelijk te maken. Het bemachtigen van die papieren, waarin de Sovjetplannen uiteen zijn gezet en het tegenhouden van het ammunitieschip wordt opgedragen aan Jacqueline met de goud-bruine oogen. Zij beleeft de meest wonderlijke avonturen, terwijl tegelijk een romannetje zich afspeelt tusschen haar en Bedford, den zoon van den boefachtigen Peter Sutton. Onzinnig, prullig boek, alhoewel onschuldig. *Ellen Russe.*

Temple Bailey, 38.
PEACOCK FEATHERS. Geïllustreerd. *The Penn Publishing Comp., Philadelphia,* 1924. (19 x 12.5) 340 blz.
Jerry Chandler, die zijn eigen geschiedenis schrijft, leeft door z'n fantasie in 'n droomwereld. Hij stelt zich alles voor niet zoo als 't is, maar zoo als hij 't gaarne zou zien. Zoon van 'n arm predikant, een fijn diepvoelend mensch, hoopt hij alles van zijn vaders broer, die in 't verre Westen 'n hoeve heeft welke hij zich als 'n paleis voorstelt. Z'n oom laat hem ook werkelijk studeeren en vermaakt hem later de hoeve. Dan trouwt Jerry, het meisje dat hij lief heeft, 'n mooi, gevierd trotsch meisje, en voert haar naar de hoeve, die 'n armzalig blokhuis blijkt te zijn. De jonge vrouw kan het haar man niet vergeven; zij meent dat hij haar belogen heeft, terwijl het alleen z'n aangeboren fantasie was, die alles kleurde. Toch werkt zij met hem mee, eerst uit trots, later uit liefde. En als Jerry ziek en gewond uit het bosch naar huis wordt gedragen is het de trotsche „Peacock Feathers", die én het huiswerk én 't werk van de boerderij weet te leiden en voelt, dat haar hart daarbuiten is vastgegroeid. De oude predikant komt helpen om z'n zoon te verplegen en komt later voorgoed met z'n jongere zuster. Met z'n allen vechten zij tegen de finantieele moeielijkheden, tot de jonge vrouw het erfdeel krijgt, dat voor haar bestemd was, maar waarop ze niet meer had gehoopt. Dan wordt uit het arme blokhuis de gedroomde hoeve; hun leven is nog vol werk maar niet meer vol zorg.
Temple Bailey heeft de figuur van Jerry mooi volgehouden en maakte z'n levensgeschiedenis tot 'n zonnig boek vol levenswijsheid. Voor ieder aan te bevelen. *Alb. Steenhoff-Smulders.*

Hugh Walpole, **39.**
THE OLD LADIES. *Macmillan & Co., London W. C. 2,* 1924. (19.5 x 12.5) 314 blz. geb. Sh. 7/6.

Walpole besteedt hier weer, volgens zijn gewoonte veel werk aan de achtergrond, de omgeving. Hier is het een oud, akelig huis, 'n vijfde-rangs-pension in 'n klein stadje. Drie oude dames, alle drie alleen, verlaten, zonder geld, wonen daar, met moeite nog iets bewarend van den stand, waarin ze oud zijn geworden. Prachtig scherp teekent Walpole de karakters der drie eenzamen: de vriendelijke, godsdienstige Mrs. Amorest, wier eenige zoon in Amerika is, de hartstochtelijke Mrs. Payne, die men niet geheel toerekenbaar kan noemen en de oudste, drie-en-zeventigjarige Miss Beringer, dom en vreesachtig van huis uit en nu tot een zielig persoontje geworden. Op alle drie drukt het huis met z'n armoedige somberheid. Miss Beringer heeft 'n prachtig stuk amber, waaraan zij sterk gehecht is, het wekt de hebzucht op van de abnormale Mrs. Payne en deze, om het te bezitten, wil Miss Beringer schrik aanjagen en doet haar werkelijk van schrik sterven. Juist als het lieve oude mevrouwtje Amorest, half radeloos door geldzorg, de angst voor het akelig huis en de dreigende huisgenoote te machtig wordt, komt haar zoon en neemt haar mee. Zóó sterk komen wij onder den indruk van Walpole's talent, dat we haar, met een zucht van verlichting zien heengaan.
,,Een oogenblik had zij nog een visioen van het huis, grauw, met doode, gesloten vensters en in die kamer dáárboven een eenzame vrouw, die daar wachtte en luisterde — nergens geluid behalve het druipen van de waterkraan in de gang.''
Een knap schrijver, geen ,,amusant'', maar 'n mooi boek. *Alb. Steenhoff-Smulders.*

H. G. Wells, **40**
THE WIFE OF SIR ISAAC HARMAN. *W. Collins Sons, London E. C. 4,* 1924. (17.5 x 11) 355 blz. geb. Sh. 2.—.

H. G. Wells is altijd belangwekkend, niet altijd aangenaam, z'n scherpte wordt dikwijls bitterheid. Isaac Harman is de groot-idustrieel, rijk en geridderd. Hij heeft z'n mooi, geestvol vrouwtje getrouwd toen ze pas van school kwam en nog niet goed wist wat zij deed. Hij denkt haar met zijn weelde alles te geven, maar ze mist alles, ziet in haar man alles wat ze verafschuwt en in haar spitsneuzige kindertjes met hun hebzuchtige maniertjes ziet zij alleen alles wat zij in haar man verafschuwt. Zij tracht sociaal werk te doen voor zijn arbeidsters, maar hoewel hij belooft haar daarin zelfstandig te laten handelen, komt hij telkens tusschenbeide. Hij verdenkt ten slotte den man, die haar helpt bij 't werk en die ook werkelijk op haar verliefd is. Lady Harman denkt echter niet aan hem. Zij wil meer vrijheid en ze wil werk. Sir Isaac wordt ziek en ze gaat met hem op reis, terwijl hij haar voortdurend beleedigt, ook in tegenwoordigheid van anderen. Als hij sterft voelt ze alleen opluchting — ze is vrij. Haar vriend meent dat zij hem nu huwen zal, maar ze wil niet, ze wil nooit meer trouwen. Maar hij moet haar vriend blijven en haar bij 't werk helpen.
Het eind waarin zich alles laat denken of niet denken, is verrassend en vreemd — echt Wells. Voorbehouden. *Alb. Steenhoff-Smulders.*

IV. DICHTWERKEN.

NEDERLANDSCH.

Miek Janssen, **41.**
AAN DEN EINDER. Geïllustreerd door Jan Toorop. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1924. (20.5 x 16) 48 blz. geb. f 5.50.
Aan deze twede druk van ,,Aan den Einder'' zijn verzen uit ,,Aan de Bron'', ,,De Schaduw van den Toren'' en ,,De Wroeging'' toegevoegd, zodat de bundel ons een vrij kompleet beeld vermag te schenken van het oeuvre van Miek Janssen, een dichteres die speelt met schakeringen: schakeringen van klank, van ritme en van gevoel. Er is iets ijls in deze poëzie, doorzichtig als de mistsluier over middagvelden. Meester Jan Toorop illustreert het fraaie boek.
Wies Moens.

ENGELSCH.

Martha Foote Crow. **42.**
CHRIST IN THE POETRY OF TO-DAY. *The Woman-Press, New-York,* 1923. (19 x 13.5) 314 blz. geb. $ 2.—.
Geen katholieke bloemlezing. Dichters van elke religieuze gezindheid hebben er aan meegewerkt: *,,minnaars en bewonderaars van Jezus, van allerlei slag en stand''*, zoals de samenstelster het zelf zegt. Getuigt niet ieder gedicht van *geloof* in de God-Mens Jezus-Christus, toch getuigen àl de hier verzamelde verzen van eerbied, verering, liefde voor de grote mensevriend uit het Evangelie. De anthologie bevat niet alleen veel van de beste gedichten die de laatste tijd in Amerika werden geschreven, maar brengt ons tevens het verheugende nieuws van de uitbreiding van Christus' rijk in de harten van al deze jonge nieuwe-wereldbewoners. *Wies Moens.*

Arthur Watts, **43.**
A PAINTHER'S ANTHOLOGIE. Geïllustreerd. *Arrowsmith, London, W. C. 1,* 1924. (28.5 x 21.5) 162 blz. geb. Sh. 25.—.
Het merkwaardigste aan deze bloemlezing is wel: dat zij werd samengesteld, niet door een letterkundige, maar door een schilder. Door een schilder, die zich, natuurlik, het meest voelt aangetrokken tot *zulke* gedichten, waarin het plasties element het sterkste is, maar die toch bekent, dat hem wel eens zéér lief waren: gedichten, die hij met geen enkele lijn noch krabbel vermocht te illustreren. De meeste der hier bij mekaar gelezen gedichten nu, *zijn* geïllustreerd met kleurtekeningen en andere. De illustraties willen niet zozeer de inhoud van het *,,opgeluisterd''* gedicht aanschouwelik voorstellen, maar wel: ons verplaatsen in de *atmosfeer* waarin deze gedichten leven, een atmosfeer van achttiendeeeuwse salonmuziek en schemerige tuin-innigheid. Dit royale boek is niet alleen een vreugd voor de bezitter, maar een sieraad voor de bibliotheek en de leeskamer. *Wies Moens.*

VI. KUNST.

NEDERLANDSCH.

Jan Lauweriks, **44.**
PLASTISCHE KUNST IN HUIS. Geïllustreerd. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. De toegepaste kunsten in Nederland. (21.5 x 15.5) 64 blz. ing. f 1.50.
Deze monographie demonstreert het verheugende

feit, dat men in ons land een beeldhouwkunst aan 't scheppen is, die zich niet enkel ontwikkelt in uiterlijk-fraaie vormen, maar ook een innerlijke geestelijke houding bezit, die in bloeienden wasdom prijkt. Schrijver, die een goed kenner blijkt van het hedendaagsche geestesleven, voor zoover zulks in de plastiek tot uiting komt, karakteriseert het werk harer voornaamste representanten kort en bondig en releveert, dat er in de hedendaagsche pastiek drie ontwikkelingstrappen te onderkennen zijn: de meer beredeneerde rationeele richting van Berlage, de meer vrijheidslustige van Van der Mey en Piet Kramer en ten slotte de jongere richting, die meer uitgaat naar het vrije plastische beeld. Dit boekje is buitengemeen instructief en stellig ook smaakzuiverend, want velen zal het de oogen openen voor de opdringerige, smakelooze, leelijke dingen, waarmee zij zich langen tijd omringd hebben. Ter kennis van het huidige geestes-leven, zooals dit zich in de plastiek manifesteert, als ook voor het voelen en begrijpen van kunst ten opzichte van de dingen, waartusschen we leven, is Lauweriks' monographie van primair belang, al doet men beter het niet in de huiskamer te leggen.
V. d. M.

VII. LETTERKUNDIGE GESCHIEDENIS.

DUITSCH.

Vincenzo Errante, 45.
PARAPHRASEN UEBER LENAU. *Verlag für Kultur-Politik, München*, 1924. (18×12) 194 blz.
Vincenzo Errante, naast Benedetto Croce een der fijnste koppen uit het estheties Italië van onze dagen, tovert ons in deze kleine geleerde maar „*poëtiese*" schriftuur, een scherp-omlijnd beeld voor oogen van de „martelaar der hoge lyriese kunst", de zichzelf vernietigende Nikolaus Lenau, samen met zijn rampzalige kunstbroeder Heine: een der meest populaire dichters uit de Duitse landen.
Paul Wertheimer, de gelukkig vertaler, voorzag het kostbaar boekje van een heerlike, entoesiaste inleiding: een gedicht in proza. *Wies Moens.*

Gertrud Riesz, 46.
DIE BEIDEN FASSUNGEN VON GOETHE'S. Die Leiden des jungen Werthers. *Trewend & Granier, Breslau*, 1924. (23×15) 68 blz. ing. M. 1.—.
Gelijk men spreekt van 'n Urfaust en 'n Urgötz, zoo kan men ook van 'n Urwerther spreken. Het boek van Gertrud Riesz vergelijkt den Urwerther met den jongen Werther, zooals wij die thans bezitten. Zoowel de motieven der handelingen, de karakters der personen, de stijl in beide verhalen worden met de grootst mogelijke nauwkeurigheid vergeleken en aan de hand van voorbeelden en tekstvergelijkingen verduidelijkt. Het is 'n boek, dat 'n degelijke scholing en kennis van de Duitsche literatuur veronderstelt, maar voor literatuur-menschen ook werkelijk van beteekenis is. *P. Patricius, O. Cap.*

VIII. GESCHIEDENIS.

DUITSCH.

Prof. Dr. Klemans Loffler, 47.
PAPSTGESCHICHTE VON DER FRANZÖSISCHEN REVOLUTION BIS ZUR GEGENWART. *J. Kösel & Fr. Pustet, Kempten*, 2e druk: 1923. Sammlung Kösel, (17×11) 220 blz. geb. M. 1.80.
Dit boek bevat de geschiedenis van Pausdom en Kerk van Pius VI tot en met Pius XI. In al zijn beknoptheid is het toch rijk aan inhoud en teekent ons het karakter en de werkzaamheid der verschillende Pausen, hun invloed op Kerkelijk en staatkundig terrein. Is het begin natuurlijk vol van de verhouding der Pausen tot Napoleon en krijgen we daarna de verkwikkelingen in de Kerkelijke Staten tot aan den volledigen ondergang, op het eind zien we weer de sympathieke pogingen van Benedictus XV om den wereldoorlog te doen eindigen. Naast deze politieke geschiedenis wordt ook voldoende aandacht gewijd aan het werken der Pausen op zuiver geestelijk gebied. Zonder te kunnen garandeeren dat alles tot in bijzonderheden volkomen juist is voorgesteld, kunnen we dit vlot geschreven werkje warm aanbevelen. *D. F.*

Heinrich Rickert, 48.
DIE PROBLEME DER GESCHICHTSPHILOSOPHIE. *Carl Winter, Heidelberg*, 3e druk: 1924. (24×16.5) 166 blz. ing. f 2.50 en geb. f 3.60.
Rickert is voor iederen vakman een bekende. En een ander moet er niet aan beginnen: terwijl de vakman zelf het voor zijn helderste oogenblikken moet bewaren. Toch valt er heel wat uit te leeren. Maar waarom niet wat eenvoudigers: waarom vooral zoo weinig voorbeelden, die hier toch zeker op hun plaats waren? Rickert valt het — zoo dikwijls onjuist genoemde — historisme aan. Jammer dat hij niet meer spreekt over de kentheorie, waarom heel de kwestie van de waarde der geschiedenis toch eigenlijk draait.
Dr. J. S.

IX. LAND- EN VOLKENKUNDE.

NEDERLANDSCH.

Leo Bittremieux, 49.
VERTELLINGEN UIT MAYOMBE. Geïllustreerd. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven*, 1924. (22.5×14.5) 160 blz. f 1.20.
Pater Leo Bittremieux heeft met deze verzameling vertellingen uit Mayombe, een landstreek in Belgisch Kongo, het getal der verdienstelijke werken over primitieve letterkunde met één vermeerderd.
Als missionaris was hij door zijn jarenlangen, en innigen omgang met de bevolking, meer dan wie ook bevoegd, om de moeilijke taak van „tolk" tusschen dit natuurvolk en de geleerden, op zich te nemen en behoorlijk te volbrengen. De eigenaardige stijl, waarin hij de vertellingen geeft, de vele typische uitdrukkingen der oorspronkelijke taal, die hij in den tekst inlascht, de folkloristische en taalkundige opmerkingen, waarmede hij de duistere passages opheldert, — zijn ondanks hun eenvoud even zooveel bewijzen van den ernstigen en wetenschappelijken arbeid, aan deze uitgave besteed.
Wat de vertellingen zelf betreft, deze zijn als gegevens natuurlijk voor de vergelijkende folklore van het grootste belang. Sommige zijn bovendien frisch van vinding en in details poëtisch van visie. Vooral de „Dierenvertellingen" munten in dit opzicht uit. Bizonder interessant van voorstelling lijkt ons „Van Vaders Nichtje". Enkele minder parlementaire uitdrukkingen, zooals die in den volksmond overal voorkomen,

maken de uitgave als „leesboekje voor iedereen" (wat ze natuurlijk ook niet zijn wil) minder geschikt.
De uitgave, vooral de omslag ziet er verzorgd uit.
P. C. K.

Mr. C. W. Wormser, **50.**
DOOR DE WERELD. Geïllustreerd. *Vorkink, Bandoeng,* 1923. (23.5 × 15) 180 blz. geb. f 4.25
Men heeft zooveel rede blij te zijn, wanneer een onzer kolonialen op zijn weg van of naar Insulinde even bij de buren gaat neuzen, dat men niet te nauw moet kijken, wanneer hij zijn bevindingen vervolgens te boek stelt. Mr. Wormser heeft vlot geschreven maar hij heeft nog veel vlotter gereisd en zijn boek wemelt dus van aanvechtbaarheden, zoo niet van fouten, die het deel van al te snelle globewandelaars zijn. De aanteekeningen, die hij als geloovig maar niet kerksch christen over Palestina maakt zijn het lezen wel waard. Hij beziet de wereld overigens gaarne door zijn javaansche bril. Typisch koloniaal-hollandsch is zijn zinsnede: „In mijn indische jaren heb ik geleerd met Oosterlingen om te gaan." Dat klinkt haast even aannemelijk als de Japannees, die een paar jaar in Montenegro vertoefde en de menschen thuis nu vertelt, dat hij een specialiteit is in het omspringen met Europeanen. Het gevaarlijke van zulk zelfvertrouwen ligt echter in de te snelle oordeelvellingen, die er maar al te dikwijls het gevolg van zijn. *G. S.*

XI. SOCIALE EN AANVERWANTE WETENSCHAP.

NEDERLANDSCH.

E. J. van Det, **51.**
DE OPVOEDING TOT ARBEIDER. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. (18 × 12) 145 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.75.
Een aantrekkelijk onderwerp, behandeld door iemand, die ten volle in de arbeiderswereld bekend is en zijn oordeel objectief heeft weten te behouden. Het boekje bevat tal van gegevens over de slechte toestanden en het verval in de leerling-opleiding, terwijl de schrijver een goed leerlingstelsel beschrijft en aanbeveelt. Het bevat dus een aantal practische wenken, die door ieder, die aan maatschappelijk werk doet, gaarne zullen worden aangenomen. Alleen — is het jammer, dat wij de hoogere, zedelijke motieven in het streven om bij de opvoeding tot arbeiders ethische waarden te ontwikkelen in dit boekje niet opmerken. In zoover geeft het toch niet voldoende.
Mr. K.

W. A. van der Donk, **52.**
HOOFDSTUKKEN UIT DE GESCHIEDENIS VAN HET BIJZONDER ONDERWIJS IN NEDERLAND. *G. van Hoften, Rotterdam,* 1924. (24.5 × 16) 78 blz. ing. f 1.20.
„Vertel mij het verleden en ik zal de toekomst kennen". Met deze spreuk van Confucius, als motto begint de auteur zijn inleiding, waarin hij in groote trekken ons herinnert aan den oorsprong der universiteiten als vrije vereenigingen of zelfstandige corporaties. Met de Fransche revolutie is die idee van autonome corporatie geheel en al verdwenen „maar in een gerechtvaardigde reactie poogde men weder tot den 'goeden ouden tijd' terug te keeren, voor zoover de gewijzigde omstandigheden dat mogelijk maakten en wenschte men wederom vrije universiteiten, thans erkend door de wet des lands."
Over dit streven en zijn resultaten geeft dit boek een uitvoerige beschouwing. Het werk bevat derhalve de geschiedenis van het herstel ten onzent der vrije universiteit op staatsrechtelijken grondslag. Achtereenvolgens worden behandeld de stand van het bijzonder hooger onderwijs van 1796-1848 en van 1848 tot 1876; daarna de beteekenis der hooger-onderwijswet 1876 van het bijzonder hooger onderwijs, waarbij de voor het hooger onderwijs hoogst belangrijke gebeurtenissen van 1905 een breede bespreking erlangen. Een afzonderlijk hoofdstuk wordt vervolgens gewijd aan een uiteenzetting van de huidige wettelijke regeling der bijzondere leerstoelen en bijzondere universiteiten. Besloten wordt met een analyseering en toetsing van het begrip „bijzonder hooger onderwijs." Allerduidelijkst motiveert de schrijver in zijn beschouwingen, dat sinds de wording van onzen eenheidsstaat het *jus docendi* en het *jus promovendi* (zonder *effectus civilis*) theoretisch tot 1815 vaststond, na 1815 door den Koning erkend, later tijdelijk geschonden werd, dat beide rechten in 1848 grondwettelijke erkenning, in 1878 wettelijke regeling vonden, dat in 1879 door den staat voor het eerst gebruik is gemaakt van het *jus incorporandi* ten aanzien van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag en eindelijk het *jus expostulandi sive artis excercendae* in 1905 wettelijk is erkend. Ten laatste gaat de schrijver in zijn Besluit nog na, dat indien het ministerie-Kuyper in 1905 met het rechtmiddel van Kamerontbinding de wet van 1905 in het Staatsblad had weten te plaatsen, in 1923 de Nijmeegsche Katholieke Universiteit niet geopend had kunnen zijn. En aan al het verkregene verbindt hij de vraag of „de lijn, op het gebied van de subsidie van het bijzonder hooger onderwijs tot op heden, bij het hooger moet en zal worden doorgetrokken. De auteur beantwoordt deze quaestie niet, maar spreekt daarom groote belangstelling uit in verband met het rapport der hooger-onderwijs-commissie, welk rapport thans verschenen is en op dit punt duidelijk te verstaan geeft, dat de meening van de meerderheid der Commissie onbevredigend is.
De auteur heeft in dit boek beschreven de emancipatie van het bijzonder hooger onderwijs tot op heden, hij heeft gegeven een stuk historie, dat nog niet zoo gedocumenteerd en in onderling verband te boek gesteld was. De talrijke voetnoten en de lange, uitgebreide literatuuropgave verhoogen de reeds groote waarde van dit werk zeer aanmerkelijk.
Wij bezitten in Dr. Schoengens' werk „Geschiedenis van het Onderwijs in Nederland", alsmede in Pater Hentzen's monographie over de geschiedenis van het lager onderwijs voor dit gedeelte van het onderwijs reeds uitvoerige beschouwingen. Van der Donk heeft in zijn hoofdstukken uit de geschiedenis van het bijzonder hooger onderwijs een ander historisch gedeelte gegeven. Moge zijn wensch, waarmede hij zijn boek besluit, vervuld worden en de vaderlandsche wetenschap een werk rijker worden, waarin heel de geschiedenis van ons onderwijs in zijn groote onderdeelen van de vroegste tijden of paralleerend verbonden en vastgelegd wordt.
Voor het bijzonder hooger-onderwijs heeft de auteur een uitstekend geslaagde proeve gegeven.
G. Bulten.

W. Douwenga, **53.**
DE MENSCH IN DEN STRIJD OM EEN MENSCHWAARDIG BESTAAN. *H. L. Smits, Den Haag*, 1924. (32,5 x 16) 42 blz. ing. f 0.90.
De brochure staat vol van allerlei apodictische beweringen, die mogelijk bij den schrijver in den geest zijn blijven hangen uit het lezen van gelijkwaardige brochures en dito vakvereenigingsredevoeringen. Geen schijn van bewijs wordt ergens gegeven. Alle wetenschappelijkheid is even zorgvuldig vermeden als welverzorgde taal. De brochure is op vele plaatsen ongenietbaar. Over den inhoud, kan dan ook de recensent verder zwijgen: hij kan slechts afraden de brochure te koopen en te lezen. Wie deze raad opvolgt, bespaart zich geld en tijd.

Dr. C. Hentzen, O.F.M.

W. Wijnaendst-Francken-Dyserinck, 54.
MOEDERSCHAPSZORG. *H. D. Tjeenk-Willink & Zn., Haarlem*, 1924. (16 x 10,5) 62 blz. ing. f 0.75.
Dit werkje geeft beknopt: vooreerst een tamelijk volledig historisch overzicht aangaande alles, wat voornamelijk sinds 1863 in de verschillende landen van vereenigings- of staatswege gedaan is inzake moederschapszorg. In zooverre 't boekje zuiver historisch is, kunnen we de lezing ervan wel aanbevelen; daar evenwel de schrijfster vervolgens haar eigen beschouwingen er tusschen vlecht, is bij de lezing een kundig en kritisch oordeel noodig vooral waar ze spreekt over de gelijkstelling van man en vrouw en in verband daarmee, over een herziening onzer huwelijkswetgeving, over de gehuwde moeder, over een staatszorg, die te ver in socialistische of liberale richting zou gaan.
Onjuist is ook haar verwijt, op blz. 40 waar ze de moraliteit afmeet naar een grooter aantal onwettige geboorten zonder rekening te houden met een grooter immoreel feit, nl. de geboorteverhindering of de afdrijving der ongeboren vrucht.
Alleen dus aanbevolen voor oordeelkundigen in de aangegeven punten.

P. Constantinus O. Cap.

FRANSCH.

Maurice Vaussard, **55.**
ENQUÊTE SUR LE NATIONALISME. *Editions Spes, Paris 5*, 1924. (19 x 12) 418 blz. ing. Ffr. 12.—.
Deze enquête is indertijd gehouden onder tal van bekende katholieke sociologen, staatslieden, moralisten en juristen uit ongeveer alle beschaafde landen. Men vindt er beschouwingen in zoowel van Mgr. Gillet en P. de la Brière, van George Goyau en René Johannet uit Frankrijk, als van H. Pesch, Foerster en Joos uit Duitschland. Hilaire Belloc uit Engeland, P. Vermeersch S.J. en van den Hout uit België, John Ryan uit de Vereenigde Staten, Gerard Brom uit ons land, Apponyi uit Hongarije, don Sturzo uit Italië, graaf Galer uit Oostenrijk en Reynold uit Zwitserland. En nog tal van andere! En omdat het nationalisme in de verschillende landen dikwijls een geheel andere beteekenis heeft, komen er antwoorden in voor, die in het raam van deze enquête zelf minder passen hoewel zij op zich zelf ongetwijfeld de overweging ten volle waard zijn. Doch de overgroote meerderheid van de beschouwingen passen zeer zeker in het kader en dat is met name het geval met de Belgische, Italiaansche en Engelsche schrijvers. De enquêteur heeft er overigens lofwaardig naar gestreefd de uiterste elementen buiten de enquête te houden, zoodat het werk een goed overzicht geeft in de gefundeerde opinies in de verschillende landen. Een van de beste bijdragen is die van Pater Vermeersch S.J., die verschillende distincties opstelt en ten slotte komt tot de erkenning van het patriottisme als plicht en als deugd. Uiteraard is ook een beschouwing van Dr. Brom voor ons land van beteekenis. Het is goed, dat Dr. Brom in deze enkele bladzijden gewezen heeft op onze geschiedenis, onze positie als katholieken en onze wel schijnbaar onaandoenlijke, doch niettemin ernstige houding tegenover het nationalisme, door een der schrijvers genoemd de ketterij, die binnenkort wel veroordeeld zal worden. Wie een studie wil maken van buitenlandsche politieke situaties zal in dit boek menig verschijnsel verklaard vinden. *Mr. K.*

DUITSCH.

Dr. Johannes Haessle, 56.
DAS ARBEITSETHOS DER KIRCHE. *Herder & Co., Freiburg i. Br.*, 1923. (22,5 x 14) 298 blz. geb. f 6.60.
„Coup d'essai, coup de maître" heeft minister Aalberse onlangs — bij de Thomas-herdenking in Nijmegen van dit werk gezegd en inderdaad: het behoort o.i. tot de beste sociologische geschriften, die in den laatsten tijd verschenen zijn. De philosofische beschouwing omtrent den rationeelen grondslag van de wereldbeschouwing van St. Thomas en Leo XIII, knap maar wellicht wat al te beknopt gehouden, echter voorzien van een overvloedige literatuur-opgave en voetnoten, opent meteen het perspectief op den verderen inhoud van dit merkwaardige boek, waarin de schrijver achtereenvolgens het ethische, het sociale, het juridische en het volkshuishoudkundige karakter van den arbeid beschrijft aan de hand van St. Thomas en den grooten Paus. Hij stelt zich niet tevreden — en dit is de groote waarde van het boek — met alleen maar een parallel te trekken. Vooraf waarschuwt de schrijver — en hij herinnert daaraan telkens bij haast alle onderwerpen, die hij behandelt — om zich uit het groote verschil van de wijzen, waarop de maatschappelijke functies in de twee perioden, waarin Leo XIII en St. Thomas leefden, gevormd waren te realiseeren. Het oordeel van de economische functies in de eene periode kan niet zonder meer worden toegepast op dezelfde functies in een andere periode. Wat in de eene schadelijk blijkt, kan niet zonder meer in de andere algemeen verworpen worden. En hoe gemakkelijk, schrijft hij vooraf, kan niet een veranderende factor over het hoofd worden gezien, omdat hij tegenwoordig niet meer in het licht treedt, terwijl juist minder belangrijke componenten in het oog vallen omdat ermee concurreerende factoren op den achtergrond zijn geraakt. Met deze juiste opmerking houdt de schrijver voortdurend rekening en daardoor krijgen zijn opmerkingen die frissche tint en die warmte, waardoor zijn boek ook nog iets anders is geworden dan een leerboek. Het is een boek dat in dezen tijd onmiddellijk aanspreekt: de schrijver schijnt zich dat zelf ook wel bewust te zijn geweest: een enkele maal laat hij zich verleiden om de grenzen van zijn eigenlijk onderwerp te overschrijden om dan echter spoedig

weer op den beganen grond te komen en ons de rechte lijnen te toonen die van St. Thomas naar Leo XIII voeren.
Een ander „bezwaar" — dat naar wij hopen, deze schrijver bij zijn verdere publicaties gemakkelijker zal wegnemen is dat hij vele onderwerpen even aanroert, — ongetwijfeld met vaste hand en blijkbaar met de intentie om daar later op terug te komen — doch spoedig weer loslaat. Als vergoeding voor onze teleurstelling pleegt hij dan alvast een berg literatuur op te geven, waarnaar een belangstellend lezer verwezen wordt! In vijf pagina's kan het stakingsrecht of de handel of het bankiersbedrijf of de landbouw nu eenmaal niet behandeld worden! Daarentegen heeft hij in een veertigtal pagina's een zeer kundige beschouwing gegeven over het sociale karakter van den arbeid, waaraan voorafgaat een karakteristiek van het sociale vraagstuk als „Innenproblem des Geistes". Deze bladzijden vormen de kern van het werk: zij geven een duidelijke analyse van de verschillende Encyclieken van Leo XIII, en telkens wordt het verband aangewezen met de leer van St. Thomas en tegelijk de meeningen van tal van moderne schrijvers kort, maar krachtig bestreden. Zoo vormt dit gedeelte een der beste commentaren op het werk van Leo XIII en tevens voor onzen tijd, een voortreffelijke leidraad. En dat niet alleen in quaesties, die in de laatste jaren de algemeene aandacht hebben getrokken in de verschillende landen, doch ook over minder „opvallende" vraagstukken als dat der charitas bijv. Wat de schrijver daaromtrent opmerkt lijkt ons van zeer groot belang en, waar de charitas meer en meer een sociaal karakter krijgt, van practische beteekenis. Een ander hoofdstuk, waarop wij de aandacht zouden willen vestigen is dat omtrent de organische natuur der maatschappij. Scherp geeselt hij het „kapitalistische ideaal", het super-individualisme, met al zijn onheilen om daartegenover het thomistische maatschappij-begrip te stellen, zooals het uitgewerkt is door Leo XIII en zooals het verwezenlijkt kan worden door een christelijken geest en een christelijke praktijk. Tegelijk wordt dan de ontoereikendheid van het Protestantisme aangetoond, met een beroep o.a. op Max Weber. Bovendien bevat dit boek voor hen, die wel eens nagedacht hebben over de beteekenis van den arbeid in dezen tijd en over de maatschappelijke opleiding van den arbeider waardevolle aanduidingen. Wij hebben het boek met veel belangstelling gelezen en bevelen het gaarne aan.
Mr. K.

XII. LEERBOEKEN.

NEDERLANDSCH.

Dr. W. van Schothorst, 57.
GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. *Kemink & Zn., Utrecht,* 7e druk: 1923. (23,5 x 16) Deel I: 316 blz. ing. f 3.75, geb. f 4.25, deel II: 480 blz. ing. f 4.40, geb. f 4.95.
In zijn soort is de letterkunde van V. Schothorst uitstekend. Maar over die soort juist valt te twisten.
Wij hebben het boek jaren gebruikt. En zeker: de jongens leeren er wat uit; veel goeds, maar ook... oppervlakkigheid. Als ze drie, vier bladzijden van een schrijver gelezen hebben, meenen ze, dat ze hem kennen, heelemaal.
De keus der leerstukken is best — maar dat verandert aan de methode niets. Wie werkelijk het heele boek gebruiken wil, houdt geen tijd over voor het lezen van één of ander werk-in-zijn-geheel. Wij kunnen de leerlingen toch niet met fragmenten alleen — opvoeden! Den leeraar, die dat wél kan, kunnen we deze letterkunde gerust aanbevelen. Nog altijd heeft de schrijver, bij Vondel's bekeering het insinueerende zinnetje staan... „*wellicht nog andere oorzaken*" deden hem tenslotte tot den gewichtigen stap overgaan". (Curs. van ons). Doelt V. S. hier op het fabeltje van Tesselschade?
De „mannen van „80" zijn voor V. Schothorst nog steeds „de jongeren". Alsof er in 45 jaar niets meer gebeurd was. *J. Moormann.*

XV. VOOR DE JEUGD.

NEDERLANDSCH.

C. Asscher-Pinkhof. 58.
KLOMPEVOETJES. Geïllustreerd. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1924. (20.5 x 12 5) 144 blz. geb. f 1.25.
Een leesboekje voor de heel kleinen, waarin kinderlijk behandeld worden allerlei kleine gebeurtenissen uit het kinderleven. *V. d. M.*

Joh. H. Been, 59.
DE AVONTUREN VAN EEN STADHUISKLERK. Geïllustreerd door J. B. Heukelom. *L. J. Veen, Amsterdam,* 2e druk: 1924. (23 x 15) 199 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.
Maarten Halfert, die klerk is op 't stadhuis, pas voor de aardigheid een der soldatenuniformen aan, die daar in de „rustkamer" bewaard worden. Als er iemand komt kan hij 't nog net uittrekken behalve de schoenen. En door die schoenen, welke hij niet kwijt kan raken, krijgt hij allerlei avonturen. Hij helpt bij den brand van 't stadhuis en dan worden dezelfde schoenen weer een hulp in den nood. Later gaat hij naar Kampen en trekt wezenlijk de soldatenuniform aan. Het boek beleefde een tweede druk en is aardige lectuur voor grootere jongens en meisjes.
Alb. Steenhof-Smulders.

G. Fröschel, 60.
ADMIRAAL BOBBY. Vertaald uit het Duitsch door E. C. Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (25.5 x 16) 150 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.
Wat zullen onze jongens (en ook wel onze meisjes) smullen van dit leuke, gezonde, avontuurlijke boek. Bobby een heerlijke kleine schooier van een straatjongen, gaat als plaatsvervanger van niemand minder dan de Kroonprins van Engeland, naar China, om aan het Chineesche hof, de Keizer te gaan complimenteeren met diens meerderjarigheid. Hoe in twee dagen tijds die kleine baas in een werkelijken bruikbaren plaatsvervanger wordt herschapen, hoe hij al heel gauw weet van zijn gezag te profiteeren, hoe hij vriendschap sluit met een matroos, en daardoor de generaal in doodsangst doet verkeeren, dat hij zich zal verspreken, zullen evenveel punten van aantrekkelijkheid voor de jeugd opleveren, als hun fantasie prikkelen. Aardige teekeningen verluchten den tekst. *A. C.*

N. van Hichtum, 61.
MIAULA EN DE TWEELINGEN. Geillustreerd door Susan B. Pearse. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1924. (16 x 22) 30 blz. ing. f 1.40.

Een allerliefst boekje voor de kleintjes, waarin poes Miaula de groote rol speelt. Treffend is de kunstenares erin geslaagd de verschillende gemoedsgesteltenissen in het kinderkopje weer te geven. *V. d. M.*

D. Masdorp, 62.
JAN VAN OEVEREN of van Algiers tot Kaapstad in auto en vliegtuig, Geïllustreerd door Bruno Grimmer. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. (22 x 15,5) 136 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.90.
Dit boek, geschreven in een stijl, welke we vinden bij de schrijvers van een vijftig jaar geleden, heeft heel weinig werkelijken inhoud. Het is vol van onbeduidende fantasie zonder degelijken grondslag. Onze jongelui zullen er absoluut geen kwaad uit leeren, maar hun Nederlandsche taalkennis zou hier en daar wel eens een deuk kunnen krijgen. Men vindt er de meest mogelijke verwrongen en onmogelijk lange zinnen in, waarvan hier een enkel voorbeeld: ,,Wij behoeven niet de ,,charmante buiging te beschrijven, die de chef ,,der expeditie voor de chatelaine maakte, toen ,,hij de verschillende heeren aan haar voorstelde, ,,noch de handkus, dien hij haar als een galant ,,ridder met onberispelijken zwier toediende; ,,noch behoeven wij te vermelden, dat hij aan ,,tafel aan de rechterhand der gastvrouw was ,,gezeten, die luitenant Tourniaire aan hare ,,linkerhand had geplaatst.''
Op een en dezelfde bladzijde kan men nog twee van dergelijke zinnen aantreffen. *A. C.*

Uit Boek en Blad.

In een interessante bespreking van Karel van de Woestijne's nieuwste dichtbundel *Zon in den Rug* in de rubriek van ,,Eigen en vreemde Letteren'' van *De Maasbode* lezen wij de volgende passage, die, hoewel niet bepaald bemoedigend voor de jongere dichtergeneratie, voor boekenschrijvers- en lezers niettemin belangrijk genoeg is, om onthouden te worden:
,,Bekennen wij, roomsche auteurs, elkaar ronduit, dat onze massa buiten de dingen van schoonheid en literatuur leeft en daarvoor zoo koud is als een steen. Die massa heeft allerlei voortreffelijke eigenschappen, kwaliteiten zelfs van hooger orde, die in de rest van de tegenwoordige wereld met den dag meer zoek raken. Maar kunstzinnigheid is geenszins haar deel; en poëeten en dergelijk volk beschouwt zij zooal niet als loszinnige gezellen, voor wie men op zijn hoede moet wezen, dan toch als bijloopers op den heirweg des levens. Wij praten wel veel en warmen elkaar hevig op over de literatuur, die wij zullen maken — wat zeggen wij — die geboren zal worden uit de ziel van het roomsche volk. Jawel, maar voorloopig lijkt het daar in de verste verte niet naar. Dat volk vindt J. R. van der Lans en zijn kornuiten nog altijd onverminderd je kerels, en de eenzame eenling op de duizend, die zulke buitenissigheden, zulke onzakelijke escapaden begaat als verzen lezen — waaraan immers geen verstandig, degelijk mensch zich overgeeft — is als regel nog niet verder gevorderd dan Schaepman's rommelende donders en gierende doodsorkanen en rijmende propaganda. Zoodat wij, de roomsche auteurs, ons vooral niet moeten verbeelden, dat ons volk — voor hoogst hetwelks synthetisch-kosmische cultuur wij de doelbewuste strijders zijn — onze even voedende als vlinderlichte en onderhoudende betoogen en flarden van de ziel des levens expressioneerende verzen verslindt. Het lijkt er niet naar, in de verste verte niet. Behalve tegen mekaar, praten wij hoofdzakelijk in de woestijn.''

In de *Neue Rundschau* treffen wij een stevig gedocumenteerde bespreking aan over het werk van den Spaanschen wijsgeer en criticus José Ortega y Gaset van de hand van E. R. Curtius. Zonder in alle punten met den gedachtengang van den schrijver ons te vereenigen, meenen wij de volgende beschouwingen, typeerend voor de mentaliteit van de nieuwe generatie, onzen lezers niet te mogen onthouden.
,,Het waardeschattingsstelsel, dat voor 30 jaren het Europeesche wezen beheerschte, heeft zijn aantrekkingskracht en scheppend vermogen verloren. Dertig jaren geleden leefden de menschen voor beschaving, kunst, wetenschap en gerechtigheid als onaangevochten doeleinden in zich zelf. Deze eigenschappen alleen verleenden het menschelijk wezen cultureele wettigheid.
Nu gevoelen wij het anders, wij voelen het in de kunst onzer dagen... Voor het nieuwe levensgevoel bezit de kunst slechts dan haar gracielijke betoovering, wanneer zij spel, alleen slechts spel is. Deze accentverplaatsing in het aesthetische is geheel overeenkomstig het nieuwere blijde levensgevoel dat in zulk een scherp contrast staat tot den arbeidsethos der negentiende eeuw.
Het culturalisme beoordeelt de menschelijke handelingen naar deszelfs resultaten. Zijn perspectief was economisch en utilitalistisch. In onze dagen waardeert men onder de prestatiewaarden, die van de sport, die zuiver een uiting van kracht en luxe is, het hoogst. En dezelfde anti-economische houding passen wij ook op het veel hooger niveau van het geestelijk scheppen in het staatkundig en zedelijk heroisme, in de godsdienstige heiligheid toe. De inspanning van den arbeid en de roerende beschouwingen over de menschelijke plichten en de heiligheid van het beschavingswerk hebben haar overtuigingskracht verloren. De 19e eeuw beschouwde het leven als een moeilijke werkdag. De tegenwoordige jeugd schijnt meer in een soort Zondagsstemming door het leven te gaan. Ook in de politiek kunnen wij dezelfde verschijnselen waarnemen, ook daar heeft een ondergangsbeweging aangevangen, niemand verwacht meer eenig heil van de politiek. Dat men in vroeger tijden op de barricades vocht terwille van wets-formules, kunnen wij niet goed meer betrijpen. Vrijheid is voor ons niet meer een betooverend woord. De politieke utopieën oefenen geen invloed op ons uit, wij hebben er te veel het ephemeere van gezien. De politiek der ideeën is door een politiek van materieele waarden en personen opgevolgd.''

Onder de vele nabetrachtingen, gewijd aan het tragische verscheiden van den bekenden tooneel-

schrijver en dramaturg Herman Heyermans, heeft ons bijzonder getroffen de levensschets van Frank Luns in het Novembernummer van *De Tooneelgids* (J. Vink Pzn., Alkmaar). Wij ontleenen daaraan de volgende passage:

,,Het spreekt voor zijn kijk op de psychologie der menschen, dat zoo menigmaal zij, met wie hij van gedachten wisselde over werken van bepaalde strekking, meenen hem sympathiek hiervoor gestemd te zien. Doch hier was meer nuchter berekende kijk op de toestanden dan overeenkomst van geaardheid. Het is mijn overtuiging, dat vóór alles de materialistische kijk op de dingen van dit leven, richting gevend was en het is even begrijpelijk, dat de consequentie van zijn levensrichting hem voerde tot een partij, waarin hij een materieel voordeel vond, doch welker verdere bestrevingen door hem met weinig instemming werden waargenomen, als dat het verklaarbaar is, hoe geheel onbegrijpend hij stond tegenover elke uiting met dieperen geestelijken inhoud. Materialistisch van geest, realistisch als kunstenaar, bleek in zijn regie-werk ,,de geest die levend maakt'' menigmaal verre en hierdoor miste het de innerlijke voldragenheid en de fantasie-volle verzorging, die deze arbeid eischt.

In de uiterlijk waarneembare artistieke daden van Herman Heyermans is veel dat onschoonheid bracht en wij Roomschen, hebben hem steeds ver van ons verwijderd gevoeld.

Laat het ons echter tot troost zijn na te gaan, hoe deze afstand ontstond en te weten, dat in de laatste maanden van zijn vreeselijk lijden twee voorwerpen ons allen dierbaar, hem niet verlieten: een klein kruisbeeld en het wondere boekje van Thomas à Kempis: *De Navolging*, waarin wij lezen: 'Dat de waarheid in ons hart spreekt, zonder eenig geluid van woorden.' (III. 2.) Zoo zij het ook voor hem geweest.''

Het Kerstfeest inspireerde Pater F. Muckermann tot het trekken van een parallel in de *Essener Volkszeitung* tusschen het geboorteuur van den eersten mensch en het geboorteuur van de eerste christelijke volksgemeenschap in de hedendaagsche wereld. Hij lanceert daarbij eenige rake opmerkingen aan het adres van den Volkenbond, die slechts een volksgemeenschap in uiterlijke vormen representeert.

,,Hoe is het hiermede dan in werkelijkheid gesteld? Moeten wij het niet tot onze schaamte bekennen dat degenen, die ons besturen, nog geen enkel middel vonden om de volkeren wederom tot elkander te brengen.

Het zal dan ook niet gelukken, zoo men de 'Zugehörigkeit' tot een bepaald volk hooger schat dan de eenheid der menschelijke natuur zelf. Wat baat het een Abessiniër naast een Eskimo te plaatsen, of een Japanees naast een Europeaan en dan te zeggen 'zie dat heeten wij nu een volkenbond.' Neen dat is een bonte mengeling, feitelijk een soort menschelijke menagerie, maar geen waarachtige bond, want een bond moet gedragen worden door een idee. En het is alleen de idee van het menschelijke, vervuld in Christus' rijk, die een bond over de geheele aarde vermag te constitueeren.''

Wintersonnewende heeft Gottfried Hasenkamp zijn stuk genoemd, dat in diepzinnige symboliek een aardsche realiteit verplaatst in een hemelsche: een stuk dat een openbaring brengt na een lange sombere nacht. Werkelijk geruimen tijd was Europa en geheel de wereld bedolven onder de schaduwen van den nacht. Zal nu allengs het licht haar gaan bestralen? Heerlijk is 't de hoop des dichters te duiden in de hoop des tijds.

Behalte im Gedächtniss, auch, dasz diese
Die längste Nacht des Jahres ist, das nun
Mit freieren Schritten wiederum
Dem Licht entgegengeht. Nun über eine Weile [noch,
Und es ist Weihnacht. Da nun zeiget aller Welt
Die Jungfräuliche Mutter Ihren Sohn
Den Heiland. Ihm, der Welt und alle Zeichen,
Die im Angesicht der alten immer stehn der Zeit,
Sind nun für immer offenbar......
O, Wintersonnenwende, unserer Geschicke
Schlichte Bildbegebenheit.

Pieter van der Meer de Walcheren geeft in *Opgang* van 20 December de volgende rake typeering van den tijdschriftenbloei, waarin katholiek Nederland zich in onze dagen mag verheugen:

,,Bij ons is de tijdschriften-kwestie een netelig probleem geworden. *Roeping* en *De Gemeenschap*. Vrijwel alle medewerkers van het eene maandblad werken mee aan het andere. En nu heeft *De Beiaard*, die toch ook nog bestaat, zijn redactie uitgebreid met iemand als Willem Nieuwenhuis, wiens naam evengoed voorkomt op de lijst der medewerkers van *Roeping* als op die van *De Gemeenschap*. Vrijwel ieder kan zijn proza of poëzie geplaatst krijgen in een dier drie tijdschriften. Wat is dan het essentieele verschil tusschen die bladen? Er bestaat er geen, dunkt ons. Een kwestie van nuances. Het een is wat bezadigder dan het andere. Het andere is wat frisscher of wat ruimer dan het derde. Of zullen ze binnenkort allemaal even bedachtzaam, degelijk en vervelend worden? Vanwege de onderlinge concurrentie? Of gaan ze allemaal tegen elkaar opbieden, wie het meest wijdsche program belooft uit te werken en wie het beste reconstrueert? Helderheid is niet het kenmerk van dit gestrubbel. Misschien brengt de 27e December wel definitieve klaarheid in deze singuliere, betreurenswaardige (wellicht noodzakelijke en van vitaliteit getuigende) verwarring, welke echter meer veroorzaakt lijkt door persoonlijke conflicten dan door reëele verschillen.''

Intusschen behoort die historische dag tot het ,,volmaakt'' verleden en wij kunnen verzekeren dat er wel klaarheid gekomen is in de ontstane verwarring, maar geen definitieve oplossing. Hetgeen bij het onverwachte van het voorstel tot fusie van *Roeping*, *De Beiaard* en *De Gemeenschap* ook niet anders te verwachten viel. Niettemin moet alles wat in deze deplorable toestand verandering kan brengen uit velerlei oogpunt toegejuicht worden, al dient men zich van overhaasting in deze te wachten, want dit zou de tegenstelling eer toespitsen dan verzoenen. Hetgeen voor het katholieke beschavingsleven in Nederland stellig te betreuren zou zijn!

Het December-nummer van *Studiën* staat in het teeken van de latiniteit. Pater Slijpen schrijft een grappige tirade over Aulus Gellius en zijn *Noctes Atticae*. Pater van Miert wijdt een uitvoerig artikel aan het boek van Dr. M. Th. Hillen: *Commentatio de vita, doctrina, facultate Nederlandorum, qui post Peerlkampii librum*

emissum carmina Latina composuerunt, en geeft merkwaardige bijzonderheden over de beoefening der latijnsche poëzie in Nederland, waaraan de Katholieken wel het leeuwendeel bijdroegen. Fr. H. Rongen heeft het over Thomas van Kempen als dichter en betreurt het dat Thomas te veel beschouwd wordt als de „vir unius libri”, „en toch gluurt overal de geboren dichter om den hoek. In zijn proza doet Thomas van Kempen zich kennen als een echt kunstenaar van het rijm, terwijl zijn voor maat en getal gaaf ontwikkeld taalgevoel rhythmische klankgolvingen schept van stille, verheven rust, waarin de cadans van den wegruischenden silbenval zacht nabeeft. Dit is zelfs zóó sterk, dat rijm en rhythme de operatiebasis vormen bij de authenticiteits-enquète zijner werken en hier den doorslag geven. Om onze stelling nog meer plausibel te maken, zou men eveneens kunnen wijzen op Thomas' muzikalen aanleg. Of de melodieën, die in het meerendeel der handschriften den tekst zijner cantilenen vergezellen van hem zelf afkomstig zijn, kan tot nu toe niet afdoende bewezen worden. Wel echter moet de klare nagalm van den zacht-ruischenden reciteerzang der psalmen Thomas gevolgd hebben, als hij bij metten- of vespers-uitgang langzaam in vrome overpeinzing voortschreed door de gewelfde kloostergangen, en zal, als hij eenmaal was teruggekeerd in zijn lieve, gestaag bewoonde cel, het ongekunstelde metrum der brevier-hymnen nog lang hebben nagedreund in zijn gevoelig oor. Want zóó werd, onbewust en ongewild, de versvorm voorbereid van zijn dichterlijke gedachten, waarvoor hij immers bij voorkeur het kerkelijk metrum koos.” Voor het overige bevat dit artikel meer een bibliografische uiteenzetting van Thomas' dichterlijke publicaties, terwijl ons voor het volgend nummer een bijdrage in het vooruitzicht wordt gesteld over het eigenlijk dichterschap van Thomas van Kempen.

Het December-nummer van *Roeping* opent met een magistraal artikel over Frederik van Eeden in het licht van zijn tijd, waarin Bernard Verhoeven, een onzer fijnzinnigste literatuur-keurders, een poging doet, om door van Eeden te plaatsen in het reëele raam van tijdgenoot en omgeving, iets te kunnen ophelderen van het raadselachtig gecompliceerde in zijn figuur. Uit de inleiding citeeren wij de volgende passage:
„Absoluut gesproken, heeft men bij de beschouwing van een kunstwerk niet met den kunstenaar te maken. Maar practisch, en dan vooral bij het beproeven van eene genese, wél. Kunst en kunstenaar, dat is: kunst en mensch zijn niet te scheiden. Het is juist het kenmerk van de opkomende hedendaagsche kunst, dat de oppermacht der menschelijkheid zich al zegevierender baan breekt. Toen Jacques Maritain in zijn *Art et Scolastique*, de katholieke kunstleer schoeide op Thomistischen leest, legde hij herhaaldelijk den nadruk op den menschelijken staat van den artiest, die beslist over het karakter van zijn werk. En het is juist van v. Eeden de pioniersverdienste, de innige verhouding tusschen kunst en karakter te hebben hooggehouden tegenover de destructieve Tachtigers. 'Wie zich toe wil leggen op kunst, arbeide dus vooral aan zijn karakter en pas in de tweede plaats aan zijn kunstvaardigheid', doceert van Eeden in een van zijn studies en elders verklaart hij, dat de loopbaan van Kloos, die ongetwijfeld een groot meester had kunnen worden, werd afgesneden 'door zwakheid van karakter'. Wie zóó in woord, en vooral in daad, de zedelijke vorming van den kunstenaar vóórstaat, geeft in zijn karakter de sterkste karakteristiek van zijn kunst. Waar de kunst gecompliceerd is, is de complicatie van de scheppende persoonlijkheid er debet aan.”

In een helder gesteld artikel in het Kerstnummer van *De Nieuwe Eeuw* wijst Pater C. C. Martindale op het groote lijden, dat de kerk ook na Christus' Zoendood nog te doorstaan heeft. Zijn gedachtengangen zijn te belangrijk, dan dat wij daaruit niet althans één passage zouden aanhalen: „Ik meen te mogen zeggen, dat er onder de wonden, waaruit de Kerk heden ten dage bloedt, ook zijn, welke Haar zijn toegebracht door velen van hen, die Haar onverstandige vrienden waren: ik bedoel hen, die zich opwerpen als hare welwillende beschermers: en voorts door de handelwijze van vele rijke en machtige personen, die voor Hare kinderen gedaan hebben wat dezen zélven voor zich zélven hadden moeten doen. In landen, waar de oude levensvoorwaarden geheel hebben opgehouden te bestaan, vindt de katholieke bevolking zich geheel onvoorbereid om zich aan te passen aan de nieuwe levensvoorwaarden.
Als eene andere wonde zou men kunnen aanwijzen de vervreemding tusschen den clerus en de leeken, welke in breede streken te constateeren valt. De clerus was, althans naar den uiterlijken schijn, met handen en voeten gebonden aan den Staat. En waar de oude vorm van den Staat gewijzigd is, daar werd de oude positie van den clerus vernietigd, terwijl er geen nieuwe positie voor hem gereed stond.
Nog een andere wonde is de geestesverwarring, die in vele deelen van Europa bestaat, ten aanzien van de vraag wát katholieke sociale leer is, en wat niét. Er zijn er, die spreken, alsof het in zich zelf reeds een zonde was, kapitalist te zijn; er zijn er misschien méér, die van gevoelen zijn, dat iedere graad van sociale hervorming de eerste stap is naar het communisme.
De Kerk bloedt eveneens uit de wonde der onwetendheid; wij weten, dat Zij niet dood kan bloeden — 'Christus sterft niet meer, de dood heeft geen macht meer over Hem' — doch Zij kan zwak worden en het bewustzijn verliezen, en er bestaat geen enkele belofte, dat Zij niet in een of ander land zal sterven en verdwijnen. Veel te dikwijls heeft de opvatting, dat een traditioneel Katholicisme voldoende is, geleid tot een bijna volkomen verwaarloozing van een aan de kudde verschuldigde onderrichting, en indien dit verzuim niet spoedig wordt ingehaald, dan schijnt tegenwoordig de ontwikkeling van de pers en van de bioscoop op zich zelf reeds bijna voldoende, om het fataal te doen worden.
De Kerk wordt ten slotte recht in het hart getroffen door de Katholieken, die zoo weinig liefde hebben voor Christus, dat zij in de praktijk niets te maken willen hebben met Zijn kruis. Zij prediken bijna het beginsel, dat de Kerk zich moet verstaan met de wereld en dat Zij met de menschelijke dingen op hun niveau moet concurreeren.”

De grijze, maar jeugdig-frissche von Kralik opent het December-nummer van *Der Gral* met een kort betoog over de geloofsrechtzinnigheid van Angelus

Silesius en constateert de groeiende waardeering voor dezen „cherubijnschen pelgrim", nu, in het derde eeuwjaar van zijn dood. „Als bekeerling is hij niet alleen kenmerkend voor de 17de eeuw, de eeuw van de katholieke barok, hij is ook een buitentijdsche grootheid. Het waardevolste uit de mystiek van alle tijden heeft hij verzameld in zijn „Geistreiche Sinn- und Schlussreime". De veronderstelling gaat niet op, dat hij slechts geestrijk wilde zijn, dat hij goochelen wilde met zijn vernuft. In de opvatting zijner eeuw beteekent „geistreich": de volheid van objectieve geestesschatten, die hij uit een onuitputtelijken overvloed kwistig uitdeelde. In tegenstelling met zekere scholen van dichterlijke alledaagschheid was het hem te doen om iets te zeggen, iets te leeren, zooals alle waarlijk groote dichters instructief wilden zijn of in volle onbewustheid toch aan de menschheid hooge geheimen openbaarden."

Pater Muckermann, de ver-ziende observeerder der literaire constellaties van af zijn hooggekoepelden Graal-tempel, schrijft in zijn bekenden, suggestieven trant over *Petrus*, tooneelstuk van Ilse von Stach, dat ondanks enkele onevenwichtigheden groote waarde bezit. „omdat het ons peilen laat de oceanen van de Nova Creatura, Gods nieuwe schepping, de Kerk, de Verlossing, de zeven hemelen der geheimenissen."

In een aanteekening over Sören Kierkegaard ontleedt hij de gecompliceerde psyche van Strindberg. „Geplaatst tusschen het pietisme van Kierkegaard en het positivisme van Ibsen, wier invloed hij in gelijke mate onderging, nam hij de geheele problematiek van Christendom en cultuur in zich op, bezat niet de mannelijke krachtdadigheid, die de netten van verbeelding en sophisme vaneenrijt en kloeke daden stelt, maar peinsde vol schuchtere vreeze, meer door God dan door de menschen in het nauw gedreven over dingen, die toch niet doorvorscht kunnen worden, pool-onvaste slingeraar tusschen de vrouw en het ideaal, de wetenschap en de kunst, de schuld en het berouw, de werkelijkheid en de verdichting, spiegelbeeld van een geslacht, dat, nu eens de cultuur vergodend, dan weer er voor walgend, in kennis en geloof steeds een vage halfheid huldigend, heden alle vertrouwen stellend in de distilleerkolf van den geleerde en morgen in de phantastische droomerijen van een verlichten ziener, midden op den weg naar Damascus staan bleef."

Dr. A. Kamp doet een pathetisch beroep op de Katholieken van Duitschland om hun eigen romanciers in hemelsnaam te steunen en voorloopig nog niet te veeleischend te zijn, want te lang en te uitsluitend heeft het protestantisme er het cultureele monopool in handen: 90 procent van de romans der laatste jaren werden door protestanten geschreven.

Wie van een pittige en smakelijke causerie houdt over Henri Ghéon, die ook in Nederland reeds een oude bekende is, verwijzen wij naar het artikel van den Freiburgschen professor Pierre Moreau in het laatste nummer van het Fransche tijdschrift *Revue des Jeunes*.

Antoine Martel laat ons kennis maken met den Nobel-prijswinner Wladislas Stanislas Reymont, de tweede Pool — Sienkiewiecz was in 1905 de gelukkige — die genade vond in de oogen der Zweedsche jury. Zijn leven is avontuurlijker dan menige roman. Hij heeft zoowat alle ambachten uitgeoefend: treinbeambte, rondtrekkend tooneelspeler, klerk te Lodz, novice in het beroemde klooster van Jasna Gora. De vervolging der geunieerden in Wit Rusland maakte hij mee; daarna vertoefde hij in Londen, waar de spiritistische milieu's hem vooral aantrokken. Een ruime schadeloosstelling bij een spoorwegongeluk, verbeterde zijn finantieele positie en veroorloofde hem groote reizen in het buitenland, vooral in Frankrijk. Het werk dezer eerste periode is dat van een „reporter de génie", zooals Zaleski hem noemt. Hij is echter een brutale, cynische photograaf der werkelijkheid, zit vol symbolische neigingen en maakt weinig werk van de karakterontleding en den logischen opbouw. Zijn verblijf in het buitenland is bijzonder vruchtbaar geweest voor de harmonische ontwikkeling van zijn talent. De woeste bergstroom zijner verbeelding werd ingedijkt en met nieuwe oogen leerde hij bezien de primitieve schoonheid van eigen land en volk. Van 1904 tot 1909 schreef hij zijn hoofdwerk *De Boeren*, dat vier deelen bevat: herfst, winter, lente en zomer. Het verscheen al spoedig in Duitsche vertaling, een Nederlandsche is op dit oogenblik in bewerking. Reymont heeft hier getracht te schilderen het collectieve Poolsche dorpsleven in de monotone wisseling der jaargetijden. Hieraan ontleent het zijn hooge waarde en niet aan de liefdesintrige, die zeer simpel is. *De Boeren* is het lied van den grond, het ware epos der aarde en heeft niets gemeen met den beruchten roman van den stichter van het naturalisme (La Terre van Zola). Al heeft het ook een scherpe locale kleur, zoo verdient het toch een plaats onder die werken, wier vermaardheid de grenzen overschrijdt van het land, waar zij geboren worden, „en die de volkeren, vervuld van een levendige bewondering, aan elkaar overgeven."

Verscheidenheden.

Een feit van beteekenis in den groei onzer R.K. letterkunde, dat afzonderlijk dient geboekstaafd, is het heugelijk nieuws dat Jan Nieuwenhuis, de wakkere leider van de rubriek „Kunst en Letteren" van De Maasbode een roman gereed heeft *Wendende Wegen*: een verhaal spelend in het leven van onzen tijd. Wij zien de spoedige verschijning van dit werk (liever nog in boekvorm dan als vervolgartikel in een onzer talrijke letterkundige periodieken) met groote verwachting tegemoet.

L. J. M. Feber's boeiend treurspel *Holofernes* geinspireerd op de bekende bijbelepisode, maar modern van gevoel en beelding, zal in de Duitsche vertaling van professor K. L. M. v. d. Meer, spoedig het licht zien bij de bekende tooneeluitgeverij van den christelijken Bühnenvolksbund te Frankfurt am Main.

Het is thans zeker, dat de *Jaarlijksche Boekenschouw* van Het Nederlandsche Boekhuis in Tilburg ook in het Duitsch zal verschijnen als *Jahrliche Bücherschau* 1925.

Uitgever is de firma Fredebeul & Koenen te Essen (Ruhr) en de redactioneele leiding is in handen van Dr. H. v. d. Mark en den hoofdredacteur van *Der Gral*, den kunstzinnigen Jesuiet pater Friedrich Muckermann, terwijl, behalve vele Nederlanders, medewerken Josef Kreitmaier, S.J., prof. dr. Hermann Platz en prof. dr. Max Ettlinger.
Deze Duitsche uitgave is een succes voor de Katholieke bibliografie in Nederland.
Onderhandelingen zijn gaande voor een Fransche, Italiaansche en Engelsche editie.

Ter gelegenheid van den veertigjarigen verschijndatum van G. W. Lovendaal's heldenlicht *Magen en Hilde* zal omstreeks half Februari een officieele huldiging van den dichter te Grave plaats vinden. Van zijn talrijke liederen zijn een groot aantal getoonzet door Bernard Zweers, Anton Averkamp e.a.

In een der volgende nummers van het maandblad *Pogen* zal Paul de Mont, vooral als tooneelschrijver de laatste maanden gunstig bekend geworden, een uitvoerige studie publiceeren over den groei der katholieke gedachte in de jongere Fransche literatuur en hier vooral de aandacht wijden aan de sportieve moraalbeginselen van Henry de Montherlant, die tot de sterkste Fransche schrijvers behoort.

In de bekende serie kunstmonographiën *Eigen Schoon* uitgegeven door de N.V. Standaard-Boekhandel te Brussel, zal zeer binnenkort een nieuw deel verschijnen van Felix Timmermans over het aloude *Lier*. Het werk zal naar ons wordt medegedeeld, verdeeld zijn in 5 hoofdstukken: het opent met een kleurige beschrijving van de stad met haar pittoreske gebouwen, straten en verweerde pleinen, waarna volgt een zeer karakteristiek opstel: *Een ordinaire dag*, waar de levende physionomie der stad uitspreekt. Het derde hoofdstuk: *De geschiedenis* toovert ons het schoone verleden voor oogen. *De feestelijke almanak* is een levende bevestiging van het motto „Lierke plezierke", waar de Lierenaars vooral om bekend zijn. Dit fraaie, met eenige teekeningen en reproducties maar oude kunstprenten verluchte boek, eindigt met een hoofdstuk *Het lyrische Lier*, waarin de tallooze kunstenaars der schoone Nethestad gehuldigd worden.

De schilder-monnik Dom Willibrord Verkade uit het klooster te Beuron, ten onzent meer bekend als de schrijver van het boeiend bekeeringsverhaal van *Ongebondenheid en Heilige Banden*, maakt zich de laatste jaren bijzonder verdienstelijk voor de Ruysbroeck-verbreiding in Duitschland. Dit is te meer verblijdend, omdat deze groote middeleeuwer onzen oosterburen slechts bekend was uit enkele vertalingen van onwaarschijnlijke zuiverheid. Achtereenvolgens verschenen van hem bij de jonge katholieke Matthias Grünewald Verlag te Mainz: *Die Zierde der Geistlichen Hochzeit. Das Buch von der Zwölf Beghinen*, terwijl thans ons het verschijnen wordt aangekondigd van *Das Reich der Geliebten*, waarop wij in onze besprekingslijsten nader zullen terug komen.

Men deelt ons het overlijden mede van den tachtigjarigen Zwitserschen dichter Karl Spitteler. In Liesthal op 24 April 1845 geboren, ging hij na zijn juridische en theologische studiën voltooid te hebben naar Rusland, waar hij opvoeder was bij een adellijke familie. Daarna was hij leeraar aan verschillende instituten en wijdde het overig deel van zijn leven aan de journalistiek. Hij is een schrijver van verbazingwekkende productiviteit, maar zijn werk zal ondanks de schitterende artistieke kwaliteiten, vooral in zijn meesterschepping *Olympischer Frühling* steriel blijven voor de hedendaagsche menschheid, omdat daaruit tot ons spreekt een pessimistische fatale levenskijk, met soms een gevoel van bittere deernis voor het arme menschdom.

De Unita Catholica verspreidt het bericht, dat in dit jaar de Vredesnobelprijs zal uitgekeerd worden aan den Italiaanschen schrijver G. Papini voor zijn *Storia di Christo*, dat in bijna alle wereldtalen is verschenen.

De eereprijs van het Italiaansche vredescomité ter grootte van L. 5000 werd met algemeene stemmen toegekend aan den jeugdigen philosoof Vincenzo Cento, die een leerling van Benedetto Croce is en van de nationalisten tot de liberalen is overgegaan.

Het woordenboek van de universiteit van *Oxford* is thans gereed gekomen, nadat men er 68 jaren zonder onderbreking aan gewerkt heeft. De voorbereidende werkzaamheden werden in het jaar 1857 door de philologische faculteit van de universiteit van Oxford op instigatie van den aartsbisschop Trench begonnen. Gedurende de eerste 20 jaren vorderden de werkzaamheden zeer langzaam, totdat de uitgeverij Clarendon de verantwoording voor deze uitgave aanvaardde en met versneld tempo het moeizame werk afwikkelde. Het woordenboek bestaat uit 39652 kolommen, die aaneengeschaard ongeveer 9 K.M. lang zouden zijn. Het bevat 4443264 regels en de tekst bestaat, met aftrek der interpuncties uit 190.483.296 schrifteekens en getallen. Waar men ongeveer 7 decenniën aan dit werk besteed heeft, mag het vermoeden worden geuit, dat de kwaliteit wel evenredig zal zijn aan de kwantiteit.

Er is nog al iets te doen geweest over de z.g. Mémoires van Keizer Karel, gepubliceerd door Freiherr von Werkmann als *Aus Kaiser Karl's Nachlass*.
In een zoo juist door ons ontvangen schrijven van Keizerin Zita lezen wij, dat deze uitgave *geheel buiten hare Majesteit omgaat*. Met dit officieele document in de hand, weerspreken wij alle andere sensationeele of reclame-beoogende beweringen.

Paul de Mont, van wien op het oogenblik in *Pogen* een comediespel verschijnt, *De Spelbreker* getiteld, waarin het conflict tusschen het naoorlogsche en voor-oorlogsche geslacht in Vlaanderen, in felle rake taal, met een vleugje antimilitairisme, wordt geschilderd, heeft de laatste hand gelegd aan een nieuw tooneelspel. Het is een spel van den oorlog in drie tafereelen, getiteld *Nuances*. De hoofdrollen zijn: een prins van vorstelijke bloede, een Amerikaansche millionnairsdochter en een rasechte lijfsknecht. Elk van de drie tafereelen, waaruit het stuk bestaat, draagt als ondertitel den naam van een dezer personnages. Het eerste bedrijf speelt in de loopgraven; het 2de

gedeeltelijk in een hospitaalkamertje en gedeeltelijk op een gefingeerd slagveld, waar zich de koortsvisioenen van de gewonde Prins in een reeks fantastische tooneelen ontrollen. Het aangrijpend spel, een merkwaardige uiting van het vernieuwde tooneelstreven in het Zuiden, zal hoogstwaarschijnlijk door het Vlaamsche Volkstooneel op zijn repertoire voor het volgend seizoen worden genomen. Voor de uitgave in boekvorm zijn onderhandelingen gaande met ,,De Sikkel'' in Antwerpen.

Bij ,,De Sikkel'' in Antwerpen zal verschijnen voor het jaar 1926 een *Wies-Moens-Kalender*, waarvan de plastische uitwerking werd opgedragen aan den jongen Haagschen kunstenaar Gerard Rutten, decorateur van het Vlaamsche Volkstooneel. De Kalender zal o.m. bevatten: een aantal gekleurde platen, als illustraties bij enkele van de meest karakteristieke gedichten verschenen in *De Boodschap*, *De Tocht*, *Opgangen* en *Landing*.

Karel van den Oever werkt aan de samenstelling van een nieuwen dichtbundel *De Heilige Berg*. Wij vernemen, dat Gerard Rutten de bundel zal illustreeren.

De N.V. Boekhandel De Standaard bezorgt een heruitgave van het kluchtspel in 5 bedrijven van Michiel de Swaen: *De gecroonde Leersse of de verheerlikte schoenlappers*, voor het eerst vertoond in de zaal van Rhetorica te Duinkerken, ten jare O. H. 1688 en thans ten tooneele gevoerd door het Vlaamsche Volkstooneel.

Ernst Prochazka behoort naast Fr. X. Salda, met wien hij overigens niets gemeen heeft, tot de meest op den voorgrond tredende repraesentanten der ,,Romantische Orienteering'' waaronder wij de bewuste propaganda der Fransche kultuurinvloeden te verstaan hebben. Tijdens den wereldoorlog kenmerkte zich deze schrijver door een geprononceerde haat jegens Duitschland. In 1894 stichtte hij met Georg Karasek van Lvovic de *Moderne Revue* die het middelpunt der symbolisten en decadenten werd. Zijn eigenwillige natuur maakte hem bijna bij al zijn vrienden en zinsverwanten onbemind, zoodat hij overleed te Brünn in groote eenzaamheid. Naast eenige merkwaardige bundels essays heeft hij verschillende verdienstelijke vertalingen gepubliceerd. In de serie *Bücher Guter Autoren* heeft hij een reeks prozawerken van Fransche neoromantici vertaald. Tenslotte gaf hij een volledige uitgave van de werken van den jong-gestorven dichter Karl Hlavasek (1874-1899) in het licht, die in de Tsjechische literatuur de hoofdvertegenwoordiger van de ,,melancholie der decadence'' was en ook Prochazka in zijn precieuse stijl het meest evenaarde.

Ons kwam ter oore, dat de jonge Vlaamsche dramaturg Anton van de Velde, schrijver van *De zonderlinge gast* en *Kristoffel* werkt aan een nieuw *Spel van Uylenspieghel*. Zijn geest moet zich uit het sombere en zware ietwat macabre van zijn eerste werkperiode aan het loswerken zijn, om zich te orienteeren naar stralende, sterkende blijmoedigheid.

Een tijding, die ongetwijfeld door de tooneelliefhebbers met vreugde in Nederland zal vernomen worden, is het bericht, dat de Directie van het Vlaamsche Volkstooneel, het plan heeft opgevat om na afloop van het seizoen, een *Jaarboek* uit te geven, geillustreerd met photo's van de voornaamste scènes uit elk van de in het tooneeljaar 1924-1925 opgevoerde stukken!

M. van Loon, een genaturaliseerd Amerikaan van Nederlandschen oorsprong, heeft onlangs een jaarlijkschen prijs van verscheidene honderden guldens gesticht ter aanmoediging van de Vlaamsche letterkunde.
Deze prijs, bestemd voor den schrijver van het beste werk, tijdens het afgeloopen jaar verschenen, is toegekend aan F. V. Toussaint van Boelaere voor zijne werken: *Het gesprek in Praetoria* en *De Zilveren Vruchtenschaal*.
De August Beernaert-prijs (ten bedrage van 1000 Bfr.) is, voor het tijdvak 1922-23 toegekend aan den Antwerpschen schrijver Karel van den Oever, voor eene serie zijner werken, waaronder *Het inwendig leven van Paul* en de dichtbundel *Het open luik*.

René Bazin, die de prachtige biografie geschreven heeft over den apostel van de Sahara, Pater Charles de Foucauld heeft een nieuw werk voltooid over den beroemden kluizenaar, getiteld: Charles de Foucauld en de Muzelmannen.

Lucien Herr, de kundige vertaler van Goethe's en Schiller's briefwisseling, is door de Fransche Academie de prix-Langlois toegekend.

Naar de Fransche bladen melden is de prix-Lasserre dit jaar toegekend aan Louis le Cardonnel, de dichter der *Carmina Sacra* toegewijd aan den dienst van God en de heidensche muze. Le Cardonnel is 25 Februari 1862 te Valence-sur-Rhône geboren. Reeds lang werkte hij aan verschillende tijdschriften mee; hij kwam bij Mallarmé en werd vriend van Huysmans. Priester gewijd in Rome, was hij eenigen tijd in ministerie in het diocees Valence, maar trad spoedig in het klooster der Benedictijnen te Ligugé waar hij Huysmans als oblaat vond. Zijn gezondheid was tegen het kloosterleven niet bestand, vandaar dat hij tot den seculieren priesterstand terugkeerde en te Assisië en Rome verbleef. Charles Gilbert, die een groot vereerder van hem is, noemt in de *Figaro* de gedichten van Le Cardonnel een gelukkige poging om een meer symbolische sfeer te scheppen in de traditioneele Fransche poëzie. Zijn dichtkunst is zwaar van essentieele muziek en gedachte, waarin gratie en kracht zich vereenigen, gelijk de Rhône, zijn geliefkoosde rivier, uitmondt in de zee.

Korte verhalen uit de Wereldbibliotheek. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam*, 1924. (20.5×13.5) 16 à 32 blz. Per deeltje f 0.25.
Wij ontvingen de eerste 12 nummers. Het zijn hoofdstukken uit verschenen boekwerken; men raadplege dus wat daarover elders is gezegd. De bedoeling van die reeks heet te zijn, een inleiding te bieden in onze oorspronkelijke Nieuwe Letterkunde en aldus de lezers te brengen tot het genieten der volledige werken. Het ethisch oordeel over deze werkjes is eensluidend met dat over de verschenen boekwerken.

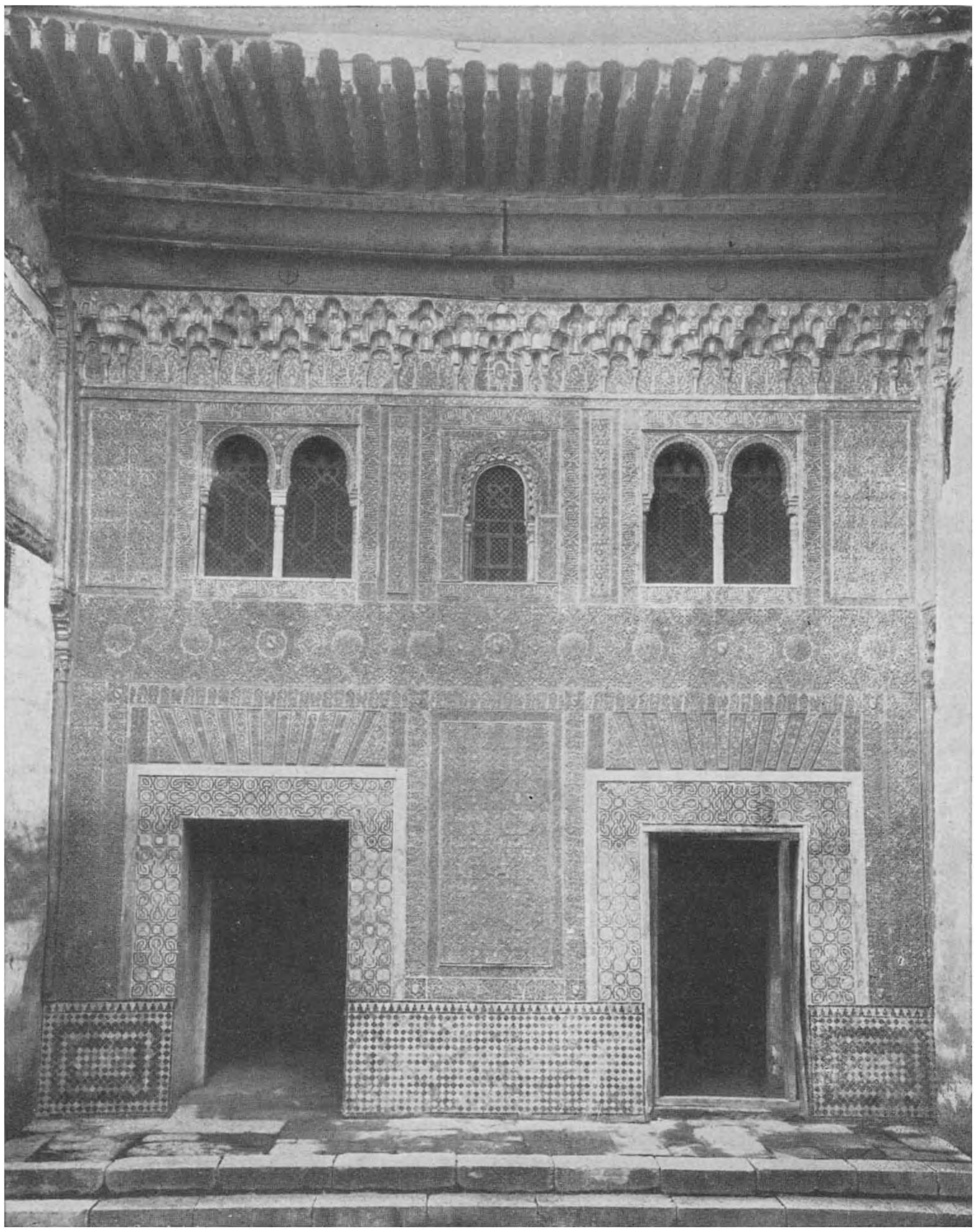

MESCHNAR-FAÇADE UIT HET ALHAMBRA TE GRANADA.

Reproductie uit Ernst Kühnel, Maurische Kunst. Bruno Cassirer, Berlin W. 35.

Chesterton over St. Franciscus.

Toen de bekeering van Chesterton als een loopend vuurtje over de wereld was gegaan, werd al gauw bij de nabetrachtingen de vraag gesteld, met welk werk hij zich als katholiek verklaren zou. Al kan men bij dezen paradoxalen schrijver telkens een omzwaai in zijn beweging verwachten, hij heeft toch ook zijn ontwikkeling. En 't gaf wel blijk van goed inzicht, toen er vermoed werd,dat hij literair zijn bekeering zou kunnen vieren met een boek over den H. Filippus Neri. Daarmee heeft men gedeeltelijk althans de feitelijke uitkomst benaderd. Want het is een boek geworden van gezond optimisme, het boek van een Heilige, die door de wereld danste als een Dwaas, als een Tuimelaar van O. L. Heer. Toch is daarmee maar 't kleinste gedeelte benaderd van wat Chesterton met dit boek over Sint Franciscus [1]) gaf. Want niet zoozeer heeft hem in Franciscus het optimisme getrokken, als wel de Middeleeuwsche geest, die in de primitieve, geniale en paradoxale uiting van dezen 13en eeuwer den romantischen en paradoxalen en democratischen Chesterton boeide en boeien moest.

Chesterton is overtuigd, dat de wereld in verkeerde richting loopt. Zelf heeft hij keerom gemaakt, en zet nu Franciscus als een handwijzer langs den modernen weg. Daarvan verwacht hij, juist om de democratische beteekenis van Franciscus, heil voor de moderne menschheid.

In zijn vroegere periode was de allereerste vraag naar wat de energie kan verhoogen, het leven kan verrijken, een weg wijzen naar geluk en welvaart. Hier heeft hij de oplossing gevonden, en tracht den modernen mensch nader tot Franciscus te brengen om Franciscus nader te brengen tot de moderne maatschappij.

Met Oscar Wilde en Bernard Shaw den drietrits vormend van de paradox, heeft hij in zijn *Heretico* Wilde volop gehekeld, om zijn cynisch dilettantisme, en aan den engen, socialistischen, somberen Shaw zelfs een boek gewijd. Den pragmatisch aangelegden, alle steriele gedachten vijandelijk gezinden Chesterton boeide de praktische Franciscus, als man van de spontane daad, die met het leven in zijn vollen omvang rekening hield. Heel zijn boek door staat Franciscus hem voor den geest als de practicus in den eenig goeden zin, onstuimig, impulsief.

Van dien praktischen kant van Franciscus geeft Chesterton o.a. een staaltje op zijn manier, op het kantje af in plat proza te vervallen. ,,Hij kwam tot de overtuiging, dat de rechte weg om een kerk te bouwen niet was zich te verstrikken in allerlei gedingen en voor hem ontstellende wetsbepalingen, waartegen hij zich niet opgewassen wist. De rechte weg om een kerk te bouwen is niet: er voor te betalen en dat allerminst met het geld van een ander. De rechte weg om een kerk te bouwen is zelfs niet eens: er voor te betalen met je eigen kapitaal. De rechte weg om een kerk te bouwen is gewoon: ze te bouwen''. Dat was een van die groote paradoxen, die over Franciscus waren vaardig geworden, zegt Chesterton. En dat paradoxale, die wijze dwaasheid boeit hem. En daar viert hij zich in dit boek aan uit. Niet om er mee te koketteeren als Wilde, nog minder om het groote en poëtische van de meest banale zijde te zien als Shaw, maar om er zoo den diep christelijken zin van te belichten, ineens als met den zwang van den bliksem. Door het paradoxale weet hij zoo dikwijls een broodnuchtere waarheid te doen schitteren.

Daardoor is het boek ook zoo praegnant geworden dat het, vol als een geschudde korenmaat, nog veel meer gedachten suggereert. Ook is Chesterton niet ongevoelig voor het romantische moment in Franciscus, dat herhaaldelijk door zijn redeneering komt gluren. Evengoed als in zijn vorig werk wankelt hij hier tusschen realistiek en romantiek, en zoo gauw hij even zijn romantiek gevierd heeft, loopt hij langs een achterdeurtje weg, omdat hij de romantiek de zwakke zijde weet van de moderne Franciscus-vereering.

Er bestaan drie methodes, zegt Chesterton, om Franciscus te beschouwen. De rationalistische, die Franciscus neemt buiten het geloof om, en alleen den natuurlijken kant ziet, en een andere, die alleen voor het bovennatuurlijke aandacht heeft, en daardoor sarrend vroom is. Die methodes zijn de gemakkelijkste, maar deugen niet. Chesterton tracht ze te vereenigen en in te komen in den heelen Franciscus. Hij plaatst zich op het standpunt van den alledaagschen modernen buitenstaander, die veel dingen in Franciscus weet te waardeeren. Daarlangs tracht hij te komen tot begrip van heel

het doen en werken in de éene figuur. Chesterton heeft, met een schuin oog naar Jörgensen, de hoofdstukken opgezet. Maar 't zou hem te conventioneel zijn en met zijn journalistiek karakter weinig stroken, de stof daar planmatig onder te brengen. Men ontmoet er dan ook den zanger van het Zonnelied niet als Jongleur de Dieu, maar als den Kleinen Arme; en Franciscus naakt voor den bisschop van Assisië ziet hij niet als den Kleinen Arme, maar als Bouwheer. Chesterton weet ze ook daar goed thuis te brengen, omdat hij altijd origineel een heel nieuw licht op de feiten legt, maar zijn afkeer van gedachtenschema's en een voorliefde om 't anders te zeggen dan een ander, speelt daarin toch een rol mee. Hij verhaalt niet feit voor feit, geeft zelfs geen biografie onder de chronologische volgorde der hoofdstukken. Hij wil zelfs geen biografie geven, enkel een inleiding op Sint Franciscus of tot de studie van St. Franciscus. De essayist is hier in zijn volle kracht. Hij rust of liever hij werkt met zijn gedachten op enkele momenten uit Franciscus' leven. Hij laat de stralen van het leven convergeeren in enkele brandpunten, om ze daarna breed uit te spreiden over het leven van dezen wonderen, meestal half gewaardeerden, want veelal onbegrepen man. „Uit een honderdtal verhalen over de jeugd van St. Franciscus, heb ik het bovenstaande uitgekozen," zegt hij ergens, „en een poos blijven stilstaan bij de beteekenis ervan, omdat, zoolang wij niet hebben geleerd tot de beteekenis door te dringen, er niet veel meer dan wat oppervlakkig sentiment met het vertellen van het geschiedenisje schijnt gemoeid te zijn."

Uit een klein geval, iets onbeduidends, komt hij tot het algemeen beginsel. Hij geeft het leven vereenvoudigd! Geen geschiedenis. Er komt geen enkel jaartal voor in 't heele boek. Hij haakt enkele groote beginselen, die Franciscus' leven beheerschen, vast aan enkele min of meer importante feiten, waarvan de diepere beteekenis velen ontgaat of waarmee velen niet tot klaarheid kwamen. Evenwel heeft hij niet de pretentie het heele Franciscus-geval uit te putten en bloot te brengen. Hij tast er naar, hij veronderstelt. Hij tracht uit de gevolgen tot de oorzaak te besluiten, zonder de oorzaak in zich zelf te doorzien.

Journalist op-en-top staat zijn redeneering vrij van alle academisme. Langs veel omslachtigheid van schil en schaal komt hij tot de pit. De moderne mensch heeft heel wat kunst- en vliegwerk noodig, om den horizon van den Middeleeuwer in 't gezichtsveld te krijgen.

Chesterton is reëel, en betrekt juist daarom ook de legende in zijn argumentatie, niet om zijn romantischen aanleg, maar om er de barre werkelijkheid uit los te maken en er den geest aan te demonstreeren. De legenden zijn de slagschaduwen der feiten, en daarom is 't hem te doen. Vandaar dat hij zich ook niet al te druk maakt om de historische waarde. Het geval is dikwijls niet meer dan een illustratie.

Juist omdat Chesterton vooral wist, dat hij aan de hoogheid van zijn held niet reiken kon staat hij huiverig tegenover hem; maar dat geeft hem den eerbied, waarmee hij 't goddelijke nadert.

In een inleidend hoofdstuk bespreekt hij de tijden van het Christendom voor Franciscus. De natuuraanbidding werd voor de 13e eeuw uitgezuiverd, het harlekijnspak werd tot de laatste lap afgerukt, zoodat men opnieuw tot de natuur kon ingaan met christelijk oog. Schitterende bladzijden zijn het, die hij wijdt aan Franciscus' natuurbeschouwing en -vreugde. Gewoonlijk wordt bij het onderhavig geval door de Franciscus-biografen gesproken van Franciscus' omkeer na zijn ziekte „hoe zijn kijk op de natuur veranderde, hoe hij inkeerde in zich zelf, dáár God hoorde en van dan af God zag, overal." Men betoogt dan dat zijn natuurbeschouwing niet sentimenteel was, dat zij godsdienstig was, dat zij symbolisch was. Chesterton zet Franciscus op de wereld met zijn hoofd naar omlaag als de Tuimelaar van O. L. Heer, zoodat hij de dingen ziet hangen aan het draadje van de wereld, waaraan O. L. Heer ze ophing, met een hang naar den hemel toe. Het geval komt daardoor in een verrassend licht te staan. Als uitersten elkaar raken, dan kan aan de platheid van Pluizer's levensbeschouwing, die ook op zijn kop de wereld bekijkt, het sublieme van Chesterton's beschouwing bemeten worden.

De dichter Chesterton heeft niets zoo grandioos gezien als Franciscus' dichterschap, in zijn naieve, kinderlijke verhouding tegenover de Schepping. Franciscus beleefde niet slechts van binnen wat hij zong, hij beleefde alles van buiten. Hij was dichter van woord én daad.

„Deze eigenschap, het saillante en verbazingwekkende van de dingen, zooals Sint Franciscus ze zag, is hier van belang, wijl zij een kenmerkende trek in zijn eigen leven illustreert. Zooals hij alle dingen dramatiesch

zag, zoo was hijzelf in alles dramatisch. Wij moeten volkomen de gedachte aanvaarden, die hier niet eens hoeft te worden uitgesproken, dat hij een dichter was en alleen als dichter kan worden begrepen. Doch hém was één voorrecht als dichter geschonken, dat de meeste poëten onthouden blijft. In dat opzicht zou men hem inderdaad mogen noemen: de eenige gelukkige der gansche wereld. Hij was een dichter, wiens gansche leven een gedicht was. Hij had meer van een dramaturg, die zich in staat voelt zijn eigen stuk in zijn geheel op te voeren, dan een meistreel, die alleen maar de door hemzelf gedichte liederen zingt. De dingen, die hij zei, getuigden van een grooter verbeeldingsrijkdom dan de dingen, die hij neerschreef. En de dingen, die hij deed, getuigden van een nog veel grooter verbeeldingsrijkdom dan de dingen,die hij uitsprak. Zijn heele loopbaan hier op aarde was één onafgebroken serie van tooneelen, waarin het hem steeds gelukte de dingen op te stuwen naar een schoon dramatisch hoogtepunt. Wanneer men spreekt over de kunst om te leven, klinkt zulks veeleer artificieel dan artistiek. Maar Sint Franciscus, hij heeft beslist van die eenvoudige daad: te leven, een kunstwerk gemaakt, een ongekunsteld werk van kunst.''

In dit hoofdstuk ligt wel het hoogtepunt van het boek naar zijn psychologische en naar zijn polemische waarde.

De verhouding van Franciscus en Clara raakt Chesterton maar van den buitenkant en dan nog maar terloops aan. ,,Er zijn dingen, die te groot zijn voor een man om ze in beschouwing te nemen,'' heeft hij eens gezegd in *All Things Considered*. Hij weet, hoe God door het licht van de vrouw de ziel van een man vol kan schijnen; de liefde tusschen man en vrouw is hij overal met den grootsten huiver genaderd. ,,Wie twijfelt aan zijn eigen waardigheid om over Sint Franciscus een woord te schrijven, zal zich nog meer in verlegenheid voelen waar hij moet spreken, in zijn eigen zwakke taal, over de vriendschap van Sint Franciscus en Sinte Clara.'' 't Doet dubbel teer aan, in den mond van deze strijdbare figuur. Om de Christus-vereering en -gelijkvormigheid in Franciscus duidelijk te maken heeft Bartholomeus van Pisa een kapitaal werk geschreven. Het ligt allerminst in den aard en de methode van Chesterton om alle trekken van overeenkomst van stukje tot beetje na te gaan. Chesterton draait de heele verhouding om, waagt 't om Christus met Franciscus te vergelijken, zooals Newman 't deed met den antichrist, om zoo den volmaakt evangelischen trek in Franciscus zoo scherp mogelijk te markeeren.

Chesterton heeft eens een gedicht geschreven van den Ezel, die zich beklaagt over zijn afschuwelijken kop, zijn gruwelijk geluid, zijn vleugelgroote ooren, en zich een wandelende parodie van den duivel op de viervoetige dieren noemt, die door allen bespot en begekt wordt, en die stom blijft en zijn geheim niet prijs geeft, maar die ongeveer aldus eindigt: ,,Dwazen, eens komt mijn uur, wanneer men om mij juicht en palmen voor de voeten strooit!'' Deze fijne gedachte is in breeder bedding geraakt bij den grooten Broeder Ezel der geschiedenis, in welke Kleine Arme, de excentrieke figuur onder de heiligen, Christus weer te midden van zijn juichende volk kwam. Chesterton schreef een hoofdstuk vóór het leven van Franciscus, hij geeft er ook een na: het Testament van Franciscus, waarin hij in één zin scherp het beginsel formuleert dat zijn volgelingen in 't oog te houden hebben, om volop Franciscaansch te kunnen zijn. ,,Zij zijn het geweest, zijn échte volgelingen, die wezenlijk hebben bewezen, dat hij gelijk had, en die,door uit te schrijden boven wat verkeerd was bij hem, het wâre in zijn leer nog meer triomfantelijk hebben doen uitblinken.''

De vereering van Chesterton voor Franciscus is hoog. Een uiting als deze geeft dat wel eenigszins aan: ,,Wat hier verzwond van het wereldrond was een mensch, een dichter, een uitkijk op het leven als het licht van een wachttoren dat nooit later meer werd ontwaard te land noch te zee; iets dat nooit kan worden vervangen, en dat zich ook nooit meer herhalen zal, zoolang de wereld bestaat.'' Maar hij is niet blind voor zijn gebreken. Hij weet, dat de heiligen soms groote menschen waren en tegenover hen maar kleinen staan, maar dat een groot man soms ongelijk heeft, terwijl een klein man het bij het juiste eind heeft. Hij ziet in Franciscus de dichter, een groote persoonlijkheid, die juist door de beperkingen, die zijn persoonlijkheid meebrengt, grooter wordt, maar die ook bereid was toe te geven, indien hij het verkeerd voorhad.

De groote beteekenis, die Chesterton in Franciscus ziet is dat hij een ziel heeft gebracht, die nieuw leven aan de dingen geeft, een vuur waaraan alles zich kan ontsteken. Hij schonk Italië zijn poëzie vóór Dante er zong; hij was al tribuun van

de armen vóór Lodewijk de Heilige als de meest ideëele vorst zijn regeering aanvaardde; hij had de scènes uit het leven van Christus al in elkaar gezet, die Giotto van hem overnam. Hij had zijn Kerstfeest al gevierd te Gubbio, en de tooneelen al ontworpen, vóór het Middeleeuwsch mysteriespel opkwam in Europa.

Chesterton stelt zijn werk onmiddellijk als een apologie, waarmee hij komt getuigen van eigen houding tegenover natuur en bovennatuur, wil en genade, mensch en God. Hij gaf ermee het vervolg op in zijn eigen geestelijke biografie, waarvan hij met zijn *Orthodoxy* in 1908 het eerste deel schreef. Hij ziet Franciscus en de Middeleeuwsche Maatschappij voortdurend in tegenstelling met den modernen mensch, niet in uiterlijken verschijningsvorm, waar geen woord aan verspild wordt, maar in geest en levensconstellatie.

Hij ziet zijn tegenstanders altijd voor hem staan. Zijn vechtlustige hebbelijkheid, zijn „fighting spirit'' vindt zoo van zelf voortdurend gelegenheid om aan te pakken en toe te slaan. Als hij b.v. bespreekt, hoe Franciscus recht op de zaak afging, wordt hij schamper op de sociale diplomaten en hun tact, waarmee ze elke scène, elke crisis van opgewondenheid uit den weg gaan; op de psychologen om hun voorzichtigheid, waarmee ze delicate gevallen, als waarvoor Franciscus kwam te staan, zouden waarnemen en behandelen. Bij de voortdurende twisten van de republiekjes in de 13e eeuw vindt hij gelegenheid om de minderwaardigheid van den modernen oorlog te belichten, bij een Middeleeuwsche bedelaar, die toevallig in 't verhaal voorkomt, om de humaniteit van de moderne maatschappij te hekelen. Hij kent den modernen mensch in zijn zwakke zijde en in zijn slagwoorden, en heeft er de felle prikkel en het afdoende antwoord voor klaar, zooals hij met *Orthodoxy* al bewees en met *Sint Franciscus* weer eens bevestigen komt.

Chesterton heeft met dit werk een boek gegeven, dat tegelijkertijd nuchter is en zwijmeldronken van enthousiasme, een koel boek, dat siddert van bewogenheid, een boek hard als logica met een teerheid en een gratie als de gratie en de Beatrice-herinnering van Dante. Met enkele karakteristieke lijnen trekt hij b.v. het leven der Kleine Broeders in heel hun oeconomische huishouding. „Iedereen kon Franciscaan worden'', zegt hij, „enkel maar door te beloven, dat hij wou probeeren zijn nooddruft te nemen van de bessen langs den weg of van het brood dat men bedelt aan keldermonden, en zich te genoegen om te rusten, met een schuilhoek onder de haag, of een plaatsje op de eerste de beste stoep.'' 't Is een boek, dat onder zijn vele goede eigenschappen deze bizondere heeft, dat we er de lucht voelen, die over menschen en dingen hangt, waarin geleefd en gestreefd wordt, dat er de geest voelbaar gemaakt is, waarvan de feiten leven. 't Is een goede gedachte geweest van Wies Moens om een zoo door en door modern en meteen zoo'n volop Middeleeuwsch boek, waar de nova en vetera aan elkaar gekoppeld zijn, bereikbaar te stellen voor de breede massa van ons volk. Dat 't geen gemakkelijke taak was, om zooals Moens deed het werk in vlot leesbaar Nederlandsch over te brengen, zal wel duidelijk zijn voor ieder, die het boek leest en kennis neemt van den paradoxalen zigzagstijl, die Chesterton schrijft, die weet hoe zijn gedachten buigen en rijzen, draaien en keeren in altijd markante taal. Vorm en inhoud moet Moens tot dit werk gelokt hebben, die zelf voorganger in modern kamp met moderne idee's in eigen nieuwe vormen, van zijn *Celbrieven* tot zijn laatste gedicht, zich zelf een late naneef van Franciscus voelt.

P. Maximilianus. O. Cap.

---

[1]) **G. K. Chesterton**, ST. FRANCISCUS VAN ASSISI. Vertaald uit het Engelsch door Wies Moens. *B. Mensing, Den Haag*, 1924. (19.5 x 12) 245 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.50.

Theodor Wolff's Mémoires.

Van de gedenkschriften, mémoires etc. over het ontstaan van den grooten oorlog, behoort dit werk [1]) ongetwijfeld tot de meest interessante. Met nadruk verzekert de schrijver, dat hij geen geschiedenis schrijft. Aan anderen laat hij over „door te dringen tot het heiligdom van die hoogepriesters, die scherpzinnig alle raadselen van het verleden onthullen.'' Evenmin wil hij in dit eerste deel, dat een uitvoerige voorrede wil zijn van wat later volgt, een volledige reeks in feiten geven in de politieke ontwikkeling, die tot den oorlog geleid heeft. Hij is bescheiden, hij wil van de waarheid-

vorschers slechts een dienaar zijn en getrouw releveeren, hetgeen hij zelf heeft ondervonden en gezien, en wat hij in tallooze gesprekken met hooger en lager geplaatsten heeft opgemerkt. En dat is niet gering! Want Theodor Wolff behoort tot de beste en meest ervaren publicisten, zijn oordeel heeft onbetwist beteekenis, in het algemeen meer beteekenis dan het oordeel van welken generaal, diplomaat of vorstelijke persoonlijkheid ook. Al schrijft hij dan ook geen geschiedenis — voor de geschiedenis zelve is dit boek van hooge waarde. Het is zoo objectief gehouden, als wij van Duitsche schrijvers van den oorlog tot dusver nog niet gewoon waren. Bovendien: een onderhoudend boek! Vlot en geestig geschreven, met telkens verrassende wendingen, publicaties over tot nu toe vrij duister gehouden gebeurtenissen, die Th. Wolff zelf meemaakte of uit betrouwbare inlichtingen kende. Zijn belezenheid is buitengewoon, doch nooit opdringerig; zijn vergelijkingen origineel, doch niet gezocht. En bij dit alles heeft de schrijver zich boven zijn onderwerp gehouden. Fel hekelt hij in de voorrede met enkele zinnen de „rechters'' van Versailles „een tribunaal, dat veroordeelt zonder de beklaagden te hooren, ontwijdt het Recht, dat immers beschouwd wordt als het kostbaarste kleinood in de kroon der vrije volken." Maar hij is evenmin blind voor de fouten van het Duitsche volk. Eerlijk en zonder omwegen wijst hij op de karakterfouten, op de onhebbelijkheden en eenzijdigheden van zijn landgenooten — en hun leiders. Het is een onderhoudend en een... bitter boek. Juist omdat Th. Wolff zoo objectief schrijft, is dat relaas van persoonlijke ervaringen dikwijls zoo aangrijpend. Men ziet hier als het ware voor zijn oogen hoe het volk naar den afgrond wordt geleid, hoe de geheime en gewichtig-doende diplomatie een afschuwelijk spel is, waar met de hoogste belangen der menschheid op schandelijke wijze wordt gespot. Politieke gebeurtenissen, die de meest ellendige gevolgen na zich slepen, zijn in den grond der zaak uitgelokt door onverantwoordelijke, in hofkwesties machtige ijdeltuiten. Het lijkt vaak of een bende kindsche en uitgeleefde bon-vivants het lot van Europa in handen heeft gehad en moedwillig gebroken. Ongelooflijk — doch helaas het blijkt uit andere geschriften, maar al te waar — is het karakter, als men nog over een karakter spreken mag, van den Duitschen keizer. Toch wil Th. Wolff niet alle schuld op den keizer laden. Rondom den keizer heerschte het byzantinisme, zóó laf en zóó serviel, dat het eigenlijk niet te verwonderen is, dat de keizer tot de in het boek vermelde excessen in woord en daad was vervallen. Men moet deze geheele voorgeschiedenis van het jaar 1900 af lezen, om telkenmale verstomd te staan over zooveel decadentie, banaliteit, lichtzinnigheid en gewetenloosheid zelfs. Men vraagt zich af, hoe dit alles eigenlijk toch heeft kunnen gebeuren, en... hoe dit alles voor het groote publiek in dezen tijd van openbaarheid toch geheim heeft kunnen blijven. En hoe het mogelijk was, dat de verantwoordelijke politieke leiders en de groote partijen in den Rijksdag zich maar lieten drijven in een vooraf door den keizer of zijn omgeving gewilde richting. Als er iets vaststaat is het wel dit, dat het Duitschland van vóór den oorlog alleen den schijn had van een democratie. In werkelijkheid was, althans Pruisen, een absolute monarchie en helaas niet meer van het edelste soort! Overigens is dit verval niet pas ingetreden in de laatste jaren vóór den oorlog, reeds veel vroeger blijkt herhaaldelijk, dat de volksvertegenwoordiging van de leidende staatslieden slechts een ledepop is, of als zoodanig beschouwd wordt. Telkens wanneer sprake is van geheime verdragen met andere mogendheden, ten einde zich gezamenlijk tegen een overval te kunnen verdedigen, blijkt, dat de buitenlandsche politiek buiten het parlement om gaat niet alleen, doch feitelijk door den keizer wordt uitgevoerd, en het keizerlijke inzicht in de buitenlandsche zaken berust voor een groot deel op fantasie en op persoonlijke ijdelheid.

Zoo beschrijft Th. Wolff de politieke geschiedenis van Duitschland van 1900 af. Alle belangrijke gebeurtenissen, waarbij Duitschland een rol speelde, Transvaal, Samoa, de Boksers-opstand, de Japansch-Russische oorlog etc. etc. maken wij in dit boek weer mee — maar zonder de romantiek van die dagen. Het is ontstellend en voor onzen tijd beschamend, hoezeer men de feiten heeft kunnen verdoezelen en het publieke oordeel heeft kunnen vertroebelen. Wanneer wij de waarheid van dit alles gekend hadden, de groote oorlog zou wellicht niet zijn uitgebroken. De keizer, zijn raadslieden en diplomaten, gezaghebbende generaals en admiraals hebben in dit hoofdstuk van de wereldgeschiedenis met ongelooflijke onnoozelheid en misdadige lichtzinnigheid

geintrigeerd — en geknutseld op een wijze, die men in onzen tijd heel zeker niet meer bestaanbaar achtte.
In geheel deze reeks van weerzinwekkende politieke streken ontbreekt toch ook de komische zijde niet. De bijzonderheden van de reis naar Tanger, die van groote diplomatieke beteekenis was, doen denken aan een operette, zij zijn helaas werkelijkheid geweest. Tegenover zulk een opgezwollen kinderkamer-politiek was de isoleering van Duitschland begrijpelijk, ze werd zelfs uitgelokt. Merkwaardig en van het algemeen Duitsche oordeel afwijkend is de meening van Th. Wolff over koning Eduard VII. Hoewel de schrijver ook de buitenlandsche diplomatie goed doorziet en zeker niet alle schaduw op het eigen volk en deszelfs leiders laat vallen, Eduard VII beschouwt hij als een behendig diplomaat, die de Duitsche staatslieden verre overtreft, doch hij ontkent stellig, dat de Engelsche vorst oorlogszuchtige neigingen had. Integendeel, z.i. was de zoon van koningin Victoria langen tijd overtuigd geweest, dat Engeland met Duitschland moest samengaan. Maar toen hij de onmogelijkheid daarvan inzag, niet het minst door het optreden in Berlijn, beoefende hij de omsingelingspolitiek als een sport, die intusschen wellicht onbedoeld, het nadeel opleverde, dat het chauvinisme in Duitschland bovenmate werd geprikkeld en er toe bijdroeg het aantal onhandigheden van het parlement van buitenlandsche zaken te vergrooten!
Wij moeten ervan afzien, hiervan markante staaltjes te noteeren. Men vindt ze het geheele boek door. Wij, die ons nog het eerste decennium van deze eeuw herinneren, kunnen dit boek, waarin de gordijnen van al die intieme afspraken, die onderlinge verhoudingen worden weggeslagen, niet lezen zonder stijgende ergernis. Dat dit alles kon gebeuren in dezen verlichten tijd! En dat wij dit alles niet maar terzijde kunnen zetten, omdat de schrijver bevooroordeeld of belanghebbende zou kunnen zijn! Daarvan is geen sprake. Het is een eerlijk boek van een onbevangen en scherpzinnig en veel-ervaren schrijver. En ook een leerrijk boek. Al geeft het nog maar het voorspel van het geweldige drama, dat van 1914 tot 1918 of eigenlijk tot heden toe voltrokken wordt, — in alle ellendigheid zien wij hier de rampen, die een hopelooze decadentie in de hoogste kringen heeft veroorzaakt. Een verschrikkelijke waarschuwing!

Mr. K.

---

1) **Theodor Wolff**, DAS VORSPIEL. *Verlag für Kulturpolitik, München*, 1924. (25×16.5), 304 blz.

De Waarde van het Ornament.

In het ornament zoekt de kunstenaar zijn heerschersschap te bestelligen over de verhouding van het vlak tot deszelfs belichting; eerst die verhouding is voor ons van belang: zonder belichting sprak het vlak of voorwerp niet; zonder vlak waartegen het zich kaatst, werden we het licht niet gewaar.
Juist over die wederzijdsche betrekking zocht van de eerste tijden af, de mensch zich 'n beslissing voor te behouden. Hoe primitief een volk mocht wezen, het vond altijd wat, om monotonie in 'n kleurvlak te breken en de waarde der kleur in 'n contrast opvoerend, de gedaante van het vlak te accentueeren. Het geleidelijk verglijden van het licht langs de buikvorm van pot of vaas of langs 'n zuileschacht werd rhythmisch verlevendigd door banden en vrije lijnen en groeven en cannelures. De menschelijke geest behoeft immers cadans, omdat het tijdelijke en ruimtelijke zonder cadans voor hem niet bestaan, omdat krachtens rhythmische deeling slechts 'n werking van verhoudingen ontstaat, waardoor de eerst-nu-bepaalde dus beperkte tijd of ruimte een beeld kan worden in analogen zin van het onbeperkt-eeuwige of oneindige.
Op die analogie en dat rhythmegevoel grondde zich de danskunst, de muziek, de woordkunst, maar ook alle kunst, die de ruimte en het licht, deze onafscheidelijk verbondenen, tot schoonheid van uit den geest zoekt te stempelen.
'n Binnenruimte scheppen is in diepsten aesthetischen zin een volume licht brengen onder de bekoring van de mysterievolle welving van donkerte naar licht. En waar in het van menschen opgetrokken gebouw de bouwmeester eindigen moet, daar zette de decorateur diens taak voort; niet de stugge stoot van het licht op naakten muurwand mocht laatste factor van vormbepaling voor de binnenruimte blijven; het licht zou zich, men weet niet hoe, langzaam dooven aan dien wand in donker-

bloeiende kleur, in heffingen van licht en schaduw over reliefmotieven gedacht vóór onderdeel of vlakbetooning zijn fluweelen aanraking doen vermoeden met den wand. Men heeft een werk, als voor ons ligt, over de *Maurische Kunst*[1]) met 'n schat van foto's maar open te slaan, om zich ten volle te overtuigen, dat aldus de universeele zin van ornament te verstaan is.
Met enkel ornament verkregen de zalen uit het Alhambra en de Alcazar die orchestrale lichtbeheersching, waarin 'n ten top gevoerde luxus nooit de waardigheid dezer stemmingsruimten omlaag mocht halen. Heel die rijkdom van tonen werd verkregen door 'n min of meer sterk en breed nuanceeren van licht en schaduw door het mazennet van arabesken wijder of nauwer toe te halen op de wanden.
Bijgaand specimen uit het museum van Burgos doet zeer schoon zien, hoe de rhythmische bouw van het ornament de onderlinge toonwaarden der elkaar tegenstellende vakvullingen bepaalt. Het vormgegeven van het motief is bijzaak: het is de groepeering van het simpele motief in rhythme vol sprankelende verrassing en koel-overwogen planmatigheid, die tot waarachtig ornament opvoert.

Dom. Jac. van der Mey, O. S. B.

---

1) **Ernst Kühnel**,
MAURISCHE KUNST, Geïllustreerd. *Bruno Cassirer, Berlin W.* 35, 1924. Die Kunst des Ostens, (25 x 18.5) 237 blz. geb. M. 12.—.

Hollandsche en Vlaamsche Vertelkunst.

De Straat: een enge bijeenklissende kolonie menschen, die elkaars miseries en malligheden kennen en peilen en bepiekeren en bekletsen. En dat kleine wereldje, opgejaagd door den jengel van een mallemolen, schilderachtig door elkaar schuivend onder de rosse flambouwen van kermisjool, gegrepen in zoo'n feestelijk moment van hoogspanning.
Geef dat motief aan Felix Timmermans, en hij likt zich driemaal op ceremonieëele wijze de Vlaamsche lippen, en begint oogenblikkelijk een allerkleurigst boek vol te babbelen. Hij haalt zijn vette verfdoos voor den dag, en gaat een smakelijk prentenboek maken, dat je boeit en ontwapent.
Maar Ina Boudier-Bakker, die hét motief voor zich zelf hield, heeft in *De Straat* haar kermisvierende kleinstad gezien in de sterke, maar vale, triestige tinten van *Armoede*. God, wat een verbeten noodschreeuw in dat donker-lokkende maatschappijtje, dat zijn bitter paroxysme van armzaligheid stom uitvloekt tegen de grel-opslaande kermislichten. Duistere begeerten heffen zich op in het felle tumult, dat als een roes van zelf-vergeten over het provinciestadje is losgebarsten, verzwegen en getemde instincten worden blootgewoeld, de levenslange honger breekt uit in een kreet van pijn en vruchtelooze opstandigheid. Dan is alles weer voorbij. De kermisvlam bluscht uit als een koorts. Het leed zag zijn spiegelbeeld schichtig in de oogen. En de moeë leventjes leven weer door hun miseries en malligheden heen, hun alledaagsche motiefjes en hun eindeloozen gaap van verveling. De harten gaan voort te verschrompelen als mispels. Maar sinds de klamme schrik van dat nachtzwaar visioen, weten we het luguber geheim van dat wereldje: achter dien gevel van eerbaar dood-gaan en verdorren de vervloeking van de leegte, de grauwe wanhoop, de langzame waanzin van de Godverlatenheid.

De Straat is de deftige straat van de provinciestad, waar de notabelen, de dokter, de kantonrechter, de burgemeester, de secretaris, de postdirecteur wonen. De structuur van deze groote novelle is sterk en oorspronkelijk. De geschiedenis is niet meer dan een episode, lukraak losgemaakt uit een eindeloos voortschrijdend proces van vegetatie. Het intieme leven van de straat wordt ons onthuld: een korte periode uit honderd gelijksoortige.
De Straat wás er vóór de ontsluiering van haar mysteriën en zal er blijven. Er is geen begin en geen einde. Egaal gaat de verhaalgang voort, zonder knoop in de handeling, zonder rustpunt. Het is een ineenschakeling van momenten, vluchtig opflikkerende openbaringen van den tragischen achtergrond dier vale eentonigheid, een rusteloos kruisen van levens, die éven, éven een gebaar heffen, een ziel ontblooten en voorbijgaan. Er is een figuur in het verhaal, die er symbolisch den zin van belichaamt: de domineesvrouw. Ze is een buitengeslotene in het notabelenwereldje, dat aan elkaar is geklampt als een broeinest van bacteriën. Ze vorscht met harde, stekende oogen naar de familie-geheimen van de Straat. Haar speurzin zweeft als een wesp

hardnekkig om de verborgen ellende. Dat is haar troosteloos vertier in het stadje. We zien haar oogen in heel het boek, haar scherpe, peilende oogen. En altijd ontdekken ze niets dan dienzelfden grauwen hongerblik, altijd weer dien stommen schreeuw van armoede. Dit boek heeft een karakter, maar het is hard. Het is een schrijnende bekentenis van leegte en hulpelooze hunkering. En de sporen tot verzoening zijn zoo vaag en aarzelend. Staat de geestelijke evolutie in Ina Boudier-Bakker sinds *Armoede* dan stil? Dit boek schijnt met al zijn artistieke hoedanigheden teruggeploft in de somberheid van *Armoede*. Het is daarom uit moreel oogpunt niet aanbevelenswaardig.

In dien monotonen Maartdag gulpt met Timmermans' vertellingen het zonlicht bij bundels door de wolken. Dat is de jubelkreet van een feestelijk volk, een prachtlievend en kinderlijk slag van bee-vaarders en kermisvierders. Van Ina Boudier-Bakker naar Timmermans overgaand, voelt men het zoel-winderig en zonnig om zich worden. De taal van Ina Boudier-Bakker is stug en koel, als een beleefdheidsvisite, van een haast puriteinsche geslotenheid, met alleen in de diepte de half-verzwegen trillingen van het vrouwelijk gevoel en de flikkeringen van een felle intuïtie. De taal van Timmermans voelt fluweelig aan. De zangerige tongval van een zuidersch en zinnelijk volk klinkt er in door.
En dan de gretigheid en de kleurigheid, de wijd-open verwondering, waarmee Timmermans de bloeiende aarde en een schilderachtig volk in zijn verbaasde oogballen laat spiegelen! Pallieter was een nieuw thekel, dat nooit volstrekt zal uitgewischt worden. Dat uitbundige Pallieterbloed, dat eenmaal ál te overdadig spoot als wijn uit het spongat, maant altijd tot waakzaamheid.
Deze bundel van achttien vertellingen — waarvan verschillende zeker ouder van datum zullen zijn dan de vrome apotheose van de zinnen: *De Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaerdt* stemt door een enkel verhaal en nog wat verspreide passages tot voorbehoud. *De Kerstmissater* heeft een Pallietertrek, al is het riskante motief — een bokspoot, die een meisje rooft — niet met die vólle Pallieterige weligheid verwerkt.
Is voorbehoud stellig gewettigd voor het boek, de gulle, sappige Timmermans verdient ook in zijn Vlaamsche avontuurlijkheden een zonniger onthaal dan een zure moralistenblik. Kom, een beetje pardon voor dien blijen wilden vogel, die zijn vlucht niet laat meten door onze stipte ellemaat. Want hij is een Vlaming, wat vleezig naar z'n Rubens, maar zoo luimig en kruimig, als er nauwelijks een tweede landsman bestaat. En zou hij zonder die dosis gist, zijn zinnelijkheid, wel een oprechte Vlaming zijn? Hoeveel blinkende facetten van Vlaamschheid toonen al die uiteenloopende vertellingen. Maar, hoe zwaar geladen van geestelijkheid, wij laten ons allen van tijd tot tijd graag ontwapenen door een pretentieloos en pleizierig vertelsel. En hoe frisch gaat dat Timmermans af met zijn bloeiende verbeelding.
Neem een allersimpelst ding als *Het Verksken*.
,,Vader'', vraagt Clarreken, ,,waarom loopen de verkens in hun bloot lijf? En waarom?... en waarom?'' — de kindervragen komen in galop. ,,En waarom heeft zijn staartje een krolleken?''
En Vader Felix, om al die nieuwsgierigheid van zijn kinderen te bevredigen, gaat een koddig geschiedenisje fantaseeren, hoe het varken bij Onze Lieve Heer kwam, toen alle kleeren waren vergeven, en de verfdoos heelemaal op was. Om het schreeuwende varken toch niet ongetroost weg te sturen, legde Onze Lieve Heer met een friseertang een krol in zijn staart.
,,En 't verken zag om naar zijn staartje, en het vond het zoo schoon, dat het knorde van blijdschap, en 't was er zoo fier mee en zoo pronkerig, dat het er van op zijn teenen liep, lijk een rijk madammeke met een nieuwen hoed.''
Maar in dat soort vindsels ligt niet de karakteristieke kracht van Timmermans als verteller, ook niet in zijn lichtelijk romantische verteedering voor oude legende-stof, die hij toch met zoo'n speelsche fantasie vernieuwt. Timmermans verdient het niet, met het modernste scheldwoord van romanticus te worden nagewezen. Zeker, een element van romantische behaagzucht in archaïstische motieven is onmiskenbaar, maar hij verzamelt die volksrelikwieën niet als een zonderling zijn rariteiten. In zijn volksche verbeelding vinden die motieven een nieuwen voedingsbodem.
Boven dat alles stijgt Timmermans uit in vertellingen als *Het Nachtelijk Uur* of *Het Verbeteringshuis*, diep van menschelijk meegevoel en het ontroerendst in *De Eeuwige Stilte*: het moedertje, dat

maar tobben blijft over haar zoon, die zich verhangen heeft en in zijn eenzaam hoekje ongewijde aarde nooit de muziek van de rijke menschen-begrafenissen hooren kan. Ze spaart tot ze een speeldoosje kan koopen, waarmee ze alle Zondagen op het kerkhof zal komen om het spichtige muziekje te laten afdraaien, dat ten minste iets zoets zal doordringen tot haar zoon in de eeuwige stilte.

Deze teedere humor kan bij Timmermans ook ruig worden, rul en met Breugheliaansche vinnigheid. Dit is het geval in *Matantje, De Kistprocessie* en het allerfelste *Het Masker,* dat wel het hoogtepunt is van den bundel. In die vertellingen is een vlijmende kracht, die hemelsbreed verschilt van de fluweelen bekoring in ander werk en Timmermans' veelzijdigheid openbaart.

Het is jammer, dat voor dezen in menig opzicht belangwekkenden bundel, reserve noodig is. *Bernard Verhoeven.*

---

1) **Ina Boudier-Bakker,**
DE STRAAT. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1924. (20.5 x 14) 146 blz. king. f 1.90, geb. f 2.50.

2) **Felix Timmermans,**
HET KEERSEKEN IN DE LANTEERN, Geillustreerd. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1924. (21 x 15) 188 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.50.

Sigrid Undset's Leven en Werk.

(Van onzen Zweedschen Redacteur.)

,,Als ik zwijg, valt de diepste stilte in'', zoo schreef eens de Noorsche literator Björnstjerne Björnson in een afscheidsbrief aan zijn landsman Knut Hamsun. 't Was Knut Hamsun zelf, die deze bewering logenstrafte door meerdere belangrijke werken en vooral door *Zegen der aarde.* Naast hem en in zekeren zin boven hem door haar ruimere bekendheid staat de laatste jaren Sigrid Undset. Niet ten onrechte heeft men haar de nieuwe groote ster van Noorwegen genoemd en zij heeft dezen eerenaam te danken aan het epos *Kristin Lavransdatter.*

Dit werk bevat een historisch-psychologische schildering der Noorsche Middeleeuwen en om te kunnen begrijpen, hoe een dergelijk onderwerp haar kon aantrekken is het van gewicht hare intellectueele en psychische ontwikkeling na te gaan.

Nu waren wij onlangs zoo gelukkig zeer typeerende inlichtingen over haar jeugd in te winnen bij haar zuster, die hier in Zweden gehuwd is. Wij laten haar relaas hier woordelijk volgen. ,,Wij hadden als kinderen een gezellig en genoeglijk tehuis. Vader en moeder hadden geest en hart op de ware plaats. In het ouderlijk huis ontwaakte Sigrid's belangstelling voor geschiedenis, deels door de gevoerde gesprekken, deels door de onmiddellijke inwerking van vader, die een gevierde archaeoloog was. Van haar prilste jeugd af was zij een ietwat zonderling, maar toch zeer begaafd kind. De dood van vader, zij was toen eerst elf jaar, beteekende voor haar een groot verlies. Onze familiekring werd van dien tijd af wel enger, maar de gulle vreugde in leven en kunst werd toch niet versomberd. De talrijke zomersche reizen naar moeder's geboortestreek, een schilderachtig Deensch dorp, en het schoolbezoek bij de talentvolle en vooraanstaande Mevrouw Ragna Nielsen zijn niet spoorloos aan haar voorbijgegaan. Na de volksschool bezocht ze met gunstig gevolg het handelsgymnasium en daarna werkte ze tien jaar op kantoor, een emplooi, waarvoor zij veel aanleg toonde. In deze levensperiode kwam zij vaak in aanraking met de dakloozen en ontwortelden des levens, wat haar nader bracht tot de moderne psyche. Veel heeft ze toen gelezen en gestudeerd; vooral interesseerde ze zich zeer voor beeldende kunsten. Toen ze van haar pen kon leven, — in 1907 en 1908 verschenen haar eerste werken —, liet zij hare betrekking varen en begon in 1909 haar groote reizen. In 1902 huwde zij met den kunstenaar A. C. Svanstad en sindsdien woont zij op Lillehammer, waar zij twee ouderwetsche boerenhuizen liet optrekken. Zij houdt erg veel van kinderen — zelf heeft ze er drie — en van huiselijke gezelligheid en is ook zeer bekwaam in de fijnere handwerken.''

Tot zoover de mededeelingen harer zuster, die bevestigd worden door het karakter van haar werk, waarin men de bovengeschetste jeugdinvloeden duidelijk kan nagaan. Haar eerstelingen: *Fru Marth Onlic, Den lijkhalige alder* en *Fattige Shjacbner* zijn zeer realistisch gehouden en al pleiten zij ook voor haar scherpe menschenkennis, zoo is in haar eerste romans en novellen haar

afhankelijkheid van haar Fransche modellen te duidelijk merkbaar; vooral stoort ons de beinvloeding van Emile Zola in *Fattige Shjacbner*.

Kristin Lavransdatter was de openbaring van haar werkelijk kunnen. Men vraagt zich verwonderd af, hoe zij dit heldengedicht klaar gekregen heeft midden in den baaierd van den wereldoorlog, zoo men alleen slechts rekening houdt met het quantitatieve gehalte: 3 deelen met ± 1500 bladzijden. En als men het boek dan zelf leest, stijgt onze bewondering nog meer. Sigrid Undset is werkelijk doorgedrongen tot in de kleinste schuilhoeken van het zieleleven der Middeleeuwen. We herinneren ons nooit in de Noorsche taal zoo iets heerlijks gelezen te hebben als *De Krans*. In dit eerste deel der trilogie schildert zij de zonnige en leutige jeugd van Kristin. Kristin, haar vader en de bedelmonnik Eldwin veroveren stormenderhand het hart van den lezer. Over de beschrijving der ontmoeting van Kristin met den monnik ligt een tint van hoogere, bezielde, bovenzinnelijke schoonheid, die een onvergetelijken indruk achterlaat. Het tweede deel *De Vrouw* is de lijdensgeschiedenis van Kristin en de suggestieve en evocatieve taal der schrijfster laat ons innig navoelen al den weedom van Kristin in haar ongelukkigen echt. Ook hier bereikt Sigrid Undset's beeldrijke taal het ideaal van onzegbare schoonheid, waartoe alleen een waarlijk groot talent in staat is. Meesterlijk van uitwerking is ook het derde deel: *Het Kruis*. Kristin's man is dood en zij zelf gaat nu als non haren kruisweg. Om boete te doen offert zij zich op voor de lijdende menschheid tijdens de *Dizerdoden*, de groote pestepidemie der Noorsche Middeleeuwen. Ook van dit deel valt veel loffelijks te zeggen: het eene gedeelte overtreft het andere in psychologische diepte en klassieke verwoording.

Voor twee jaren deed het hardnekkige gerucht de ronde, dat zij voor den Nobelprijs ernstig in aanmerking kwam. Nu is deze voor haar gewettigde bekroning onmogelijk geworden door haren overgang tot het katholicisme. Sindsdien is de kleingeestige kritiek erop attent geworden, dat zij Undset's talent overschat heeft. Vooral de socialisten en de neo-rationalisten doen hun uiterste best haar zooveel mogelijk te kleineeren. Maar als *Kristin Lavransdatter* haar ook den Nobel-prijs niet in den schoot wierp, een hoogere gave is haar geworden. Want de bestudeering van de Katholieke middeleeuwen werd voor haar de groote stoot om terug te keeren naar de aloude Moederkerk.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

M. Ballings, pr., **63.**
ROEPING. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven*, 1924. (20 × 13) 252 blz. ing. f 1.25.

Elk Seminariedirecteur, elk geestelijk jeugdleider der opgroeiende jongelingschap, der priesterseminaries vooral, zal moeten getuigen, dat Pater Ballings' boek een fijn psychologischjongensboek is. De juiste toon, de aangename vorm, de praktische blik, de zuivere behandeling der stof, alles is hier bijeen. Zooals de schrijver zegt, komt hij vaak langs „omwegen" tot zijn doel, dat zich dan ineens aan de lezende jeugd openbaart, doch deze methode heeft bij den schrijver soms tot gevolg, dat hij wel eens al te lang op zijwegen gaat, tot nadeel der stof, die 't hoofdstuk behandelen wil. Doch dit is ook 't éénige, wat men zou kunnen aanmerken.

Zeer goed weet hij zich te orienteeren in de „roepingsvragen" voor de jeugd. Deze worden in hoofdstuk I geschetst met fijne opmerkingsgave. Gaarne hadden we er nog bij vermeld gezien de ontvankelijkheid van den knaap voor den glimlach van kennisjes of vriendinnetjes van zusjes vooral onder de vacantiedagen.

Hoe wordt in hst. II met ernst gewezen op 't gewicht der keuze en 'smenschen grootheid, vooral als hij staat onder leiding van Gods wil. Zeer zakelijk en toch zoo bevattelijk wordt in hoofdstuk III gewezen op de theologische zijde der roeping in 't algemeen, waaruit vanzelf hoofdstuk IV voortvloeit over de verhouding tusschen levensdoel en levensroeping.

In 't hoofdstuk „Christus" stelt hij 't concreet Ideaalbeeld der zelfvolmaking voor, zeer juist begrijpend, dat roeping steunt op vorming; vorming van zichzelf naar een reëel ideaal. Heerlijk aansluitend aan dit caput zou een psychologische beschouwing geweest zijn over de navolging van karakterizeerende heiligentypen, omdat deze als „zuiver mensch" ons bereik meer nabij zijn. Na een beschouwing over 't priester- en kloosterleven, volgen de vragen: „Mag ik priester, kloosterling worden". Dit „màg ik", is de juiste vorm, de ware voorstelling, waarin ligt uitgedrukt èn de verhevenheid van 't ideaal, èn de heiligheidsplicht voor den candidaat, èn de ware theorie over de roeping in 't bizonder, volgens Latitton's theorie: „Leeft zóó, dat ge priester, religieus moogt worden". Met twee rake hoofdstukken over „Roeping in de wereld" en „Eindbeslissing" eindigt dit mooie boek, dat we gaarne elken priester, jeugdleider van jongens aanbevelen en op elke jongensbibliotheek geplaatst wenschen te zien.

P. Constantinus, O. Cap.

Ds. Faber, 64.

PASTORALE ERVARING. *Maassluische Boekhandel, Maassluis,* 1924. (21 × 15) 227 blz.

De schrijver geeft voor, dit boek te hebben samengesteld uit aanteekeningen van ds. Faber. Daar alle namen gefingeerd zijn, is 't ook moeilijk te raden, waar de geschiedenissen, hier verhaald, zich hebben afgespeeld. De inhoud van dit boek, dat geen roman is, maar een aaneenschakeling van verhaaltjes, bevat de levenservaringen van ds. Faber, die in zijn gemeente Marwijk aldoor te strijden heeft tegen een volkje, dat de strengste praedestinatie-leer is toegedaan en dat meent, dat ieder, aan wien God de hand niet geslagen heeft, voor eeuwig verdoemd is. Het getal der „bekeerden" is buitengewoon klein. Een paar in een heel dorp. Maar de rest zal eeuwig branden in de hel; een afschuwelijke, fanatieke leer, welke zelfs op begrafenissen tegenover de naaste familieleden van den overledene niet verzwegen wordt. „Ook hij zal eeuwig branden", klinkt het in het huis van den doode. Welk een mistroostigheid, om als een verdoemd volk te moeten leven! Die „bekeerd" is, gaat zeker naar den hemel, wat hij verder ook voor ongerechtigheden uithaalt. Want de „bekeerden" in dit boek nemen 't er van: dronkenschappen, onrechtvaardigheden, echtbreuk enz. enz. Maar dit is allemaal niets meer. God heeft de hand aan hen geslagen, nu is hun zaak voor goed veilig.

Toen we dit boek gelezen hadden, wisten we niet, wat we er van zeggen moesten. Was die afschuwelijke inhoud hier of daar werkelijkheid of was alles maar fictie? Zouden er inderdaad, vroegen we, heele dorpen zijn, die deze afschuwelijke leer aanhangen. Of loopen er slechts 'n paar van die dwepers hier en daar?

Na raadpleging van een protestantsch geleerde bleek ons, dat er inderdaad nog heel wat van deze „zware" broeders rondloopen „aan den zelfkant der Veluwe, op de Zuid-Hollandsche eilanden hier en daar, op Tholen en de Bevelanden en Walcheren."

Tot de kennis van dit monsterachtig Protestantisme levert dit boek van ds. Faber een leerzame bijdrage. Het doet ons op ontstellende wijze kennis nemen van een verwoed en meedoogenloos-droef fanatisme, waartoe het protestantsch-vrije Bijbelonderzoek een groote menigte van menschen heeft gebracht.

Voor ons is dit boek, dat we in den beginne ontzettend dor vonden en stijlloos, ten slotte nog een hoog interessant boek geworden. Het geeft een kijk op een stuk protestantsch leven.

Welke predikant van andere omgeving volgt met een boek, waarin hij zijn pastorale ervaringen neerlegt? *P. van Dorp. pr.*

Hein Hoeben, 65.

ANNA KATHARINA EMMERICK. *Limburgsch Dagblad, Heerlen,* 1924. (20 × 14), 255 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.—

In zijn schitterende levensbeschrijving van St. Filippus Nerius, poneert kardinaal Capecelatro de stelling, dat elk tijdperk de bijzondere heiligen voortbrengt, die het het hardst noodig heeft en meteen roept hij dan eenige beroemde historische figuren voor het geestesoog op, om zijn bewering er mee te staven. Naast deze mannen en vrouwen van de daad heeft de kerk echter ook altijd heiligen voortgebracht, die voor alle tijdperken geldend zijn. Deze laatste zijn gewoonlijk van ijleren aard dan de eerste; ze zijn essentieel heiligen van de onstoffelijkheid, terwijl de eerste gewoonlijk met beide voeten in de gebeurtenissen van den dag stonden en een werkelijke, tastbare rol gespeeld hebben in den loop van 'swerelds gebeurtenissen.

Uit den aard der zaak is het geven van een levensbeschrijving van zulk eene laatste persoonlijkheid, eene geheel andere opgave, en ook een veel gemakkelijker opgave, dan van eene uit de eerste categorie. Bovendien komt men met zulk een algemeene heilige nimmer klaar. Men kan mooi de historische feiten en het stoffelijke encadrement van zulk een bestaan boven alle aanvechtingen vast leggen —, de kern laat zich door niets en niemand binden en vraagt voor elk nieuw tijdperk, voor elke bijzondere groep van personen, weer een nieuwe interpretatie.

Tot deze moeilijk te benaderen figuren behoort ook de zieneres van Dülmen, Anna Katharina Emmerick. Natuurlijk is Katharina Emmerick nog geen heilige, d.w.z. de paus heeft haar nog niet, ten overstaan van heel de geloovige en ongeloovige wereld, waardig geproclameerd de eer der altaren te ontvangen. Maar in de harten van duizenden, leeft Anna Katharina reeds lang als een uitverkorene Gods en ontvangt zij eene inwendige vereering, die de Moederkerk met stille welwillendheid aanziet. Trouwens, Rome is druk met haar zaligverklaringsproces bezig en in Duitschland, dat haar eens versmaadde en bespotte wordt nu hard aan haar verheerlijking medegewerkt. Tijdens den jongsten katholiekendag te Hannover werd er zelfs een petitie over de bergen gestuurd, die de gevoelens der aanwezigen ten opzichte van de Westfaalsche visionnaire duidelijk vertolkte.

Anna Katharina is dus in dubbelen zin aktueel op het oogenblik en het is daarom te begroeten, dat Hein Hoeben ons in de gelegenheid gesteld heeft nader met haar kennis te maken. Die kennismaking —, wij doelden er reeds op —, is uiterst moeilijk en nimmer zal een enkel schrijver er in slagen meer dan een tip op te lichten van den sluier, waarachter zoo verbazingwekkend een leven als het onderhavige voor ons verborgen gaat. Want een deel, en zelfs een groot deel, van Katharina's bestaan speelt zich af in regionen, waarvan wij op zijn allerbest het bestaan slechts kunnen vermoeden. En zelfs het meer aardsche leven is nog een geheimenis, die niet langs de gewone lijnen der historiebeschrijving ontsluierd en vast gelegd kan worden. Wat b.v. te denken van een zieke, die jaar en dag het meest uitputtende lijden verdraagt zonder eenig ander voedsel tot zich te nemen dan hetgeen in een glas bronwater verscholen mag gaan.

Van al de verschillende standpunten van waaruit een leven als dat van de Dülmensche zieneres te benaderen valt, heeft de schrijver het rein-materieele en historische gekozen. Hij biedt belangstellenden aldus een stevig geraamte aan, dat gevoegelijk voor het omhangen van verdere studieresultaten gebruikt kan worden.

Gode zij dank heeft Hein Hoeben hier de klip vermeden, waarop zoovele heiligenbeschrijvers gestrand zijn. Hij is niet in zalvende onbegrijpelijkheden vervallen, maar hij heeft, zoover de materie zulks maar eenigszins toeliet, Anna Katharina mensch gelaten. Mensch en niets meer; mensch met duizenderlei ketenen hecht aan onze aarde verbonden. Naarmate Katharina's jaren

echter vorderen, worden die banden meer en meer geslaakt en lost de heldin zich in diezelfde mate in het immaterieele op. Maar er blijft toch altijd nog eene omgeving over en deze wordt door den auteur rustig, onhartstochtelijk, maar ook zonder aanzien des persoons geanalyseerd. Door deze wijze van behandeling boezemt het boek vertrouwen in, hetgeen de bedoeling des schrijvers en de devotie voor de heldin van zijn werk slechts ten goede kan komen.

G. Ridder de van der Schueren.

St. Thomas van Aquino, **66.**
VERHANDELING OVER HET AANBIDDELIJK SACRAMENT DES ALTAARS. Vertaald uit het Latijn door J. H. Janssen. *C. N. Teulings, Den Bosch,* 1924. (20,5 × 14) 125 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.50.

Dit werkje kan slechts indirect op naam van St. Thomas worden gesteld, daar het waarschijnlijk slechts een bewerking is van meerdere preeken van den grooten Meester door zijne leerlingen. Deze oorsprong geeft aan het werkje ook zijn eigenaardig cachet. Het bedoelt volstrekt niet eene apologetische bewijsvoering te geven voor de katholieke opvatting over de H. Eucharistie, noch een dor theologisch tractaat over het Dogma. Maar het is eene pieuse en praktische uiteenzetting der H. Eucharistie, welke eenerzijds wel stevig op dogma en theologie is gefundeerd, maar van den anderen kant door de taal van H. Schrift en H. Vaders luider tot het hart dan tot het verstand wil spreken.

De eigenlijke kern dient hier goed onderscheiden te worden van het min of meer kunstmatig omhulsel. In drie groote grepen wordt het innerlijk wezen, de uitwendige vorm en de heilzame effecten der H. Eucharistie zeer uitvoerig uiteengezet. Dit is de dogmatische en theologische kern van het werkje en tevens een onuitputtelijke bron niet slechts voor degelijke dogmatische en praktische preeken over de H. Eucharistie, maar ook voor gezonde en hartelijke devotie tot het H. Sacrament. En 't is vooral onder dit opzicht, dat wij dit werkje warm kunnen aanbevelen, daar het ver uitreikt boven de meeste devotelijke verhandelingen over de H. Eucharistie, die onder het Roomsche volk in omloop zijn.

De eigenaardige middeleeuwsche vorm, waarin deze voortreffelijke kern is gehuld, zal misschien in 't eerst voor ons weinig aantrekkelijk schijnen, maar zal toch op den duur den degelijken inhoud niet kunnen schaden, zoo we bij aandachtige lezing de bedoeling en de methode van den schrijver beter begrijpen. Naar middeleeuwschen trant heeft hij de diepe theologische verklaring van het H. Liefdegeheim meestal niet met eigen woorden en scholastieke redeneeringen willen uitdrukken, maar aan een dorre uiteenzetting hoogere unctie trachten te geven door de bezielende taal en beeldspraak der H. Schrift en de diepzinnige mystiek der H. Vaders. En daardoor vooral is deze verhandeling geen kil theologisch traktaat geworden voor het verstand alleen, maar ook eene warm-devote opwekking ook voor het christenhart.

Het is dus eene goede gedachte geweest, om door eene Hollandsche vertaling dit middeleeuwsch werkje ook voor onzen tijd toegankelijk te maken. Bij langzame lezing en aandachtige meditatie zal het zeker velen nuttig kunnen zijn voor een soliede godsvrucht tot het H. Sacrament.

Prof. Dr. R. L. Jansen O. P.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Tom Ajam, **67.**
DE MUITERIJ OP DE HOLMESDALE, Geïllustreerd. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1924. (17 × 11) 308 blz. geb. f 1.25.

De Holmesdale is een witte, lenige driemaster, die met een zware houtlading van de Londensche dokken op weg is om kaap Hoorn naar Chili. De kapitein is een gespierde athleet, die lief en snoezig zijn kan als een kindermeisje, maar ook hardvochtig als een Indische planter en bloeddorstig als een Romeinsche gladiator. Het grootste gedeelte der overtollige bemanning bestaat uit ongure sujetten. Drie ontvluchte tuchthuisboeven, echte galgentronies om kinderen bang te maken, komen het lieve stelletje nog vergrooten. Zij hebben zich in het kanaal laten aanmonsteren, daar zij te weten zijn gekomen, dat een vroegere „vennoot" aan boord tweede stuurman is en het schip een aanzienlijk goud-transport meevoert. Tot elken prijs willen zij zich van het geld meester maken. Hun geniepige uitlokking eener muiterij vindt vollen bijval bij de morzieke Mulatten. Na het vreeselijke bloedbad en den gierenden passaatstorm, die het heele schip onttakelt, zijn alleen zij, die de moorden op hun geweten hebben gespaard gebleven. Hun doel is echter niet bereikt. Diep in het schip verborgen ligt de schat, maar onbereikbaar voor de mannen, die zoovele anderen den dood in hadden gejaagd om den goudschat te bemachtigen en nu zelf aan de willekeur der golven zijn overgeleverd.

Als sensatieroman: non plus ultra! Het matrozentaaltje is ruw en plat, maar niet gemeen. De jachterige lezers — jongens boven de achttien — moeten echter heel wat scheepstechniek over zeilenmanoevre en wind en golven op den koop toe slikken, wat ze er graag voor over hebben, dunkt ons. *H. Rongen.*

Vicki Baum, **68.**
ULLE DE DWERG, Vertaald uit het Duitsch. *Uitg. Mij. Ontwikkeling, Amsterdam,* 1924. (15 × 10.5) 399 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.75.

Vicki Baum, **69**
ULLE DER ZWERG. *Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart,* 1925. (19 × 11.5) 375 blz. geb. M. 3.—

Ulle is een gedrochtje. Zijn vader heeft een ongeneeslijke ziekte en zoekt zijn plezier in de kroeg; zijn moeder houdt een onappetietelijk groentenwinkeltje en voorziet nog op andere minder lofwaardige wijze in de behoeften des levens. Als Ulle een jaar of 12 is, komt hij bij een variététroep, die onder de directie staat van mijnheer Mukensack en voorstellingen geeft met den clown Jan, een „leeuwenmeisje" en een levende groote slang. Jaren lang blijft hij in dit gezelschap. Jan is zijn vriend geworden en heeft den dwerg tot clown opgevoed met eigen repertoire.

In een der grootere Duitsche steden komt Ulle in aanraking met den tooneelschrijver Struensee, die zich voor een zijner stukken geinspireerd heeft op Ulle, die ten slotte wordt uitgenoodigd om zelf de hoofdrol te spelen. Nu wordt hij tooneelspeler en heeft in zijn speciaal voor hem geschreven rol een enorm succes. Hij emancipeert zich op allerlei manieren en in allerlei opzichten. Hij heeft voortaan omgang met tooneelartisten

en begint zich belachelijk te maken door zijn aanstellerij en hoogmoed. Als hij weer aan een tooneel tracht geëngageerd te worden, wordt hij afgewezen en gaat uit armoe naar zijn vroegere troep terug, die hem niet meer wil aannemen. Hij krijgt ten slotte ergens eene aanstelling; hij moet het geluksrad draaien. Na denzelfden dag, dat hij een broodwinning gevonden heeft, sterft hij 's nachts op straat, terwijl hij zit te mijmeren over zijn verleden en rust voelt komen in zijn geest.
Het is een boek, waarin een dichteres aan het werk is. Met teere handen modelleert zij de ziel van Ulle, met een overgroot medelijden voor de verlatenheid van dezen armen mensch. Het bonte leven in sloppen en stegen, in circus en varieté en ook op het groot-tooneel woelt om hen heen, zoo aanschouwelijk, dat de lectuur aan half volwassen personen beslist moet ontraden worden. *W. Sm.*

Alice Berend, **70.**
DE GELUKSVOGEL. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1924. (20.5×14) 210 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.50.
De vroolijke geschiedenis van de verloving, het huwelijk en het uiteinde van professor Martin Bökelman, de geleerde maar verstrooide, de goedgeloovige maar ezelachtige onderzoeker van de kauwwerktuigen der bijen. Hoe hij door z'n knappe, luchthartige Marianne en haar vulgaire moeder wordt versukkeld en zich toch zoo vertrouwvol een geluksvogel vindt, is met hier en daar wel rake zetten verhaald. Maar de grappigheid ligt er zoo dik boven op, dat het verhaal niet alleen allen ernst, maar ook de fijnheid en diepte mist, zonder welke ware humor niet bestaat. Een klucht dus, — Duitsch gebleven, ondanks de niet onverdienstelijke vertaling, — niet plat, maar wel gewaagd hier en daar, zonder strekking overal, zoodat ze alleen zal laten lachen wie 't niet te nauw met het leven nemen, zooals Marianne en haar neef Lodewijk zelf, die den goeden professor zoo maar aan den kant willen zetten, om na het echtscheidingsproces samen te trouwen, als hij juist op tijd z'n voet verstuikt en op een plantsoenbank in den sneeuw omkomt.
Marie Koenen.

M. Beyen v. d. Borgh, **71.**
STRAF. *De Klyne Librye, Edam,* 1924. (16×12) 37 blz. ing. f 0.50.
Wie slechts eenmaal struikelde, is geen onteerde misdadiger, maar een overrompelde zwakkeling, die zijn medemenschen nog vrij en vrank in de oogen kan zien. Deze natuurlijk weergegeven novelle kan er veel toe bijdragen om over dergelijke ongelukkigen een milder oordeel te vellen. Aanbevolen. *H. Rongen.*

Marjorie Bowen, **72.**
MENSCH EN MACHT. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (25.5×16.5) 288 blz. ing. f 3.25, geb. f 4.25.
In deze knapgeschreven roman is de hoofdfiguur een Engelsch edelman, die de tradities en connecties van zijn geslacht, dat eeuwen in dezelfde streek heeft gewoond en met de twee andere daar den toon aangevende adellijke geslachten is vermaagschapt, als een obsessie is gaan voelen. Om daaraan te ontkomen, verlaat hij niet alleen zijn ouden vader en zijn bezittingen, doch versmaadt zelfs de liefde van het meisje, dat ook hij bemint, omdat een huwelijk met haar hem slechts met een nieuwen band zou binden aan alles, wat hij juist wenscht af te schudden. In den vreemde vindt hij echter noch de rust, noch het geluk, dat hij zocht. Zijn onbezonnen huwelijk met de Italiaansche markiezin, die erfelijk belast is en aan vlagen van verstandsverbijstering lijdt, voert tot tragische conflicten. Eerst de uit dit droevig huwelijk geboren zoon, bereikt wat de vader tevergeefs heeft nagestreefd. Voor dezen jongeman, grootsch voor onzen onrustigen tijd, heeft niets van hetgeen de vorige generaties aan het verleden bond eenige waarde meer, niets, — behalve de liefde, die in de kiem verstikt is, maar weder opbloeit, als hij de dochter ontmoet van de vrouw, die zijn vader tevergeefs beminde. Doch op het beslissende moment verzet zich de tragedie van zijn vaders huwelijk tegen de verbintenis en de twee jonge menschen gaan ieder hun eigen weg, wetend, dat dit voor hen de eenige mogelijkheid is. Voor ontwikkelde katholieken zal dit werk geen gevaar opleveren; zij echter, die niet op de hoogte zijn van het katholiek geloof en zijn cultus, zouden daarover veel dwaalbegrippen kunnen opdoen. Het is ook te betreuren dat de schrijfster niet God en Zijn genade als het hoogste goed beschouwt, doch alles afhankelijk stelt van het noodlot en van de daar tegen strijdende menschelijke wil.
A. J. Zoetmulder.

Suze La Chapelle Roobol, **73.**
HET JAPANSCHE HUIS. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 2de druk: 1924. (21.5×16) 233 blz. ing. f 1.90.
Het Japansche Huis was een winkeltje, ergens in den Haag, waar Japansch lakwerk werd verkocht en dat door drie geslachten, vaders en zonen, opgewerkt is tot een groote gerenommeerde zaak. De directeuren zijn Revers en Roelvink. Roelvink is, sedert hij mededirecteur werd, getrouwd en heeft twee jonge kinderen en een knap, aanhankelijk vrouwtje. Revers is vrijgezel, een echte werkezel, wiens afgod het „huis" is; ietwat menschenschuw, heeft hij toch een onuitgesproken vereering voor Lotte, de vrouw van zijn compagnon.
Toevallig betrapt Revers zijn collega, als die onder voorwendsel van dringende belangen, met een vroegere winkeljuffrouw van het huis in Rotterdam „uit" is. Hij bedwingt zijn verontwaardiging en wacht een gunstige gelegenheid af, om hem het schandelijke van zijn gedoe onder de oogen te brengen. Die gelegenheid wordt hem niet gegeven, want Roelvink sterft enkele dagen later aan longontsteking. Een particulier schrijven aan Roelvink van het bewuste meisje geeft het feitelijk overbodige bewijs van zijn liaison. Langzaam wordt Revers zich bewust, dat zijn vereering voor Lotte veranderd is in een schroomvallige, maar diepzinnige liefde. Het komt er van, dat zij met hem trouwen gaat, ofschoon ze hem te voren heeft gewaarschuwd, dat zij nooit haar eerste man zal kunnen vergeten, voor wien zij een cultus is gaan houden. Revers is overtuigd, dat zijn belanglooze, toewijdende liefde haar geheel zal winnen.
En nu komt de kern van het verhaal, het huwelijksleven van Revers en Lotte, dat langzaam aan hoe langer hoe ongelukkiger en straks een fiasco blijkt. Lotte blijft ziekelijk aan haar vroegeren

man gehecht in geheel haar gedachten en gevoelsleven, zonder aanvankelijk Revers te veronachtzamen. De breuk komt bij de geboorte van hun dood kindje. Toch blijven zij bij elkander ofschoon elke dag verbitterd wordt door verschil van inzicht en opvattingen, speciaal wat de opvoeding der kinderen betreft. Het eindigt met de ontslagname van Revers als eenig directeur van het huis; hij gevoelt zich geestelijk niet meer in staat om het groote bedrijf te leiden en neemt slechts afscheid van Lotte, zonder terug te keeren. Met dit vrouwenleven loopt een ander, dat van Roosje parallel: deze begint een huwelijk zonder liefde, maar wordt door de toewijdende genegenheid van haar man overwonnen.
Een Haagsche roman van moderne heidenen. Eigenlijk is er in 't geheele boek geen enkel gelukkig mensch, ook niet in de bijfiguren. Voorbehouden.

W. Sm.

Suze La Chapelle Roobol, **74.**
VOOR 'T OOG VAN DE WERELD. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 2de druk: 1924. (21 x 15) 283 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

Martha Ferwald ontmoet bij de ouders van een harer kostschoolvriendinnen Alex Voornhof, die zijn theologische studies voleind heeft en op het punt staat benoemd te worden op een Geldersch dorp. Zij gevoelt, met haar onbedorven, vroom karakter en godsdienstige idealen, zich tot hem aangetrokken en gaat hem waardeeren als de verpersoonlijking van ware vroomheid, zonder huichelarij of aanstellerij, als een waren zielverzorger. Spoedig zijn ze verloofd en getrouwd en worden door de gemeentenaren hartelijk ontvangen.
Ze nemen hun intrek in de pastorie, welke naar Martha's opvatting, voor een predikantwoning te luxueus is ingericht. Reeds in de eerste maanden heeft zij hare kleine teleurstellingen en grootere ergernissen. Langzaam aan begint ze geestelijk van hem te vervreemden. De groote desillusie komt als Lieske, een mooi dorpsmeisje, die Martha voor en na de catechesatie met den dominee in vroolijk gesprek heeft gezien, onteerd blijkt te zijn, en Alex door een handige zet van Martha bekennen moet, de schuldige te zijn. Maar voor het oog der wereld mag Alex de schuldige niet blijken en het beklagenswaardig Lieske zal worden uitgehuwelijkt met flinken bruidschat aan een boerenjongen, maar zij verdrinkt zich, zonder den schuldige te verraden, 's nachts voor haar bruiloft. Martha, die intusschen zelf moeder is geworden moét omwille van den vader van haar kind zwijgen en lijdt ontzettend, niet zoozeer omdat Alex voor de verleiding is bezweken, dan wel omdat ze hem zijn huichelarij tegenover de gemeente ziet doorzetten. Een kwijnende ziekte doet haar sterven. Toch heeft ze eens in vertrouwen haar hart uitgestort aan een vriend, die, als Alex bij het graf staat en spreken wil, het geheim hem in 't gelaat slingert. Doch hij vindt geen geloof en moet het dorp ontvluchten als een lasteraar.
De schrijfster verstaat de kunst om een roman te schrijven. Hoe voortreffelijk de techniek is, we kunnen deze roman om den inhoud alleen aanbevelen aan personen met levenservaring en eigen oordeel des onderscheids.

W. Sm.

Suze La Chapelle-Roobol, **75.**
WEELDE-DRANG. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 2de druk: 1924. (21 x 15) 268 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.
In een eenvoudige buurt van den Haag leeft de familie van Stavenvoorde: vader, moeder, één dochtertje, Carla, en grootmoeder. Mevrouw draagt het hart hoog; ofschoon mijnheer als copiist op een notariskantoor een bescheiden salaris heeft, moet Carla deftige scholen bezoeken en komt ze zoo in aanraking met Mela de Bie, wier ouders als Mela, op een kostschool in Brussel haar opvoeding gaat voltooien, op hun kosten Carla haar laten vergezellen. De Bie heeft plezier in het knappe meisje en toont dit door stille cadeautjes. Als ze van kostschool terugkomt, gevoelt ze zich in het kleinburgelijke gezin niet meer thuis en krijgt als gezelschapsjuffer eene positie bij een oude douarière. De familie de Bie geven ter eere van Mela een avondfeest, in de hoop dat Maurits van Bergvoort, die haar reeds meermalen ontmoet heeft, op haar zal verlieven. Maar hij verlieft zich blindelings in de mooie Carla en hoewel zij onbemiddeld is, trouwt hij met haar.
Ze zijn gelukkig in de eerste jaren, ofschoon Maurits zich telkens beangstigd afvraagt, hoe hij het dure leven met zijn eleganten en geldverkwistende vrouw zal volharden. Als hij teneinde raad is en met Carla over zijn benarden toestand spreekt, toont zij niet het minste daarvan te begrijpen en feitelijk ook niet tot offers bereid te zijn. Hij moet bij hun vriend, de bankier de Roodt te rade gaan. Dat doet hij en de Roodt helpt, — maar omwille van de verleidelijke Carla, die na eenigen tweestrijd zijn maîtresse wordt. Door een toeval ontdekt Maurits dit, tracht hem neer te schieten, maar verwondt hem alleen. Als de Roodt beter is, is zijn hartstocht voor Carla verdwenen en deze gaat er van door met de Bie, die intusschen weduwnaar geworden is. Een jaar lang trekt ze met hem van de eene plaats in Europa naar de andere, totdat ze terecht komen in Oostende, waar Maurits, die zijn jaar gevangenschap heeft uitgezeten, haar ontmoet, nadat ze een heftige scène met den weerzinwekkenden de Bie gehad heeft. Het komt tot wederzijdsche bekentenissen en verontschuldigingen en nu zij samen niet meer leven kunnen, beslissen ze saam te sterven.
De schrijfster is eene te goede romancière om deze gegevens niet in prachtig gestileerde karakters te doen leven, maar de Haagsche mondaine lucht zou de atmosfeer in onze katholieke gezinnen verpesten. *W. Sm.*

Hedwig Courths-Mahler, **76.**
EEN LEUGEN OM BESTWIL. Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink-Van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1924. (20 x 12.5) 148 blz. ing. f 0.95, geb. f 1.50.
Heinz Frank, die door zijn stiefmoeder beschuldigd was van een diefstal van 10.000 Mk. en daarom het vaderland verliet voor de koloniën wordt door zijn stervenden vader teruggeroepen. Deze vertelt hem, dat zijn tapijtfabriek voor een faillissement staat. Als de vader gestorven is, heeft hij een conferentie met zijn stiefmoeder en overtuigt haar, dat zij destijds die 10.000 Mk. ontvreemd heeft ten gunste van een minnaar. Hij zal de fabriek voortzetten en opnieuw tot bloei trachten te brengen, maar vordert, dat zij

en haar dochter Jutta zich in haar weelderige levenswijze zullen beperken. In de koloniën is hij millionnair geworden, maar verraadt daarvan niets aan zijn omgeving. Hij begint met energie aan de vernieuwing van de fabriek en tracht ook zijn lichtzinnige, maar onbedorven halfzuster tot een ernstiger levenswijze te brengen, waarin hij slaagt. Zijn rechterhand op de fabriek is een George Walzad, een teekenaar, die origineele en prachtige ontwerpen maakt voor tapijten en wandversieringen.
Een achternicht met haar dochter Felicitas komt in dezelfde plaats wonen, als ze door een toeval vernomen heeft, dat Frank rijk is. Zij spoort Felicitas, die een diepen indruk op Frank gemaakt heeft, aan, van hem werk te maken, maar als deze verneemt dat Frank schatrijk is, trekt ze zich juist daarom terug. Wat later beweert de moeder, dat ze zich vergist heeft en dat de rijke Frank een ander persoon zijn moet. Eerst als ze zich verloofd hebben, bekent zij haar leugens, maar Felicitas durft, als hij op een bepaald oogenblik haar vraagt, of zij van zijn rijkdom weet, om bestwil de waarheid niet te zeggen.
Na het huwelijk komt Frank te weten, dat moeder en dochter dit geheim voor zich hebben gehouden en Felicitas bekent dit. Frank is pijnlijk ontgoocheld en Felicitas durft hem niet onder de oogen te komen en reist af. Als Frank haar zoeken gaat en vindt, wordt alles opgehelderd tot vreugde ook van Walzad en Jutta, die inmiddels ook een allergelukkigst paartje geworden zijn. Een vlotgeschreven, aangenaam gestileerd romannetje, maar van te weinig belang, om velen te boeien. *W. Sm.*

Marie Diers, **77.**
ELSBETH. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1924 (22×15.5) 192 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.
Josefine Romburg, de kloeke, zelfstandige, dertigjarige schrijfster kan haar zusje Elsbeth niet behoeden tegen haar al te vroeg huwelijk met den medicus Weser. Op haar 18de jaar met hem getrouwd, vervreemde Elsbeth, in een rijk en mondain leven, al gauw van haar ernstig willende en werkende zuster. Maar nog vóór de geboorte van hun vierde kind is Elsbeth ook van haar man vervreemd, die haar maar overlaat aan haar lot, om zelf meer te genieten dan hem geoorloofd is. Om haar groot verdriet wendt ze zich tot Josefine, kan en wil tenslotte toch niet naar haar raad luisteren en blijft in de overmacht van haar man, ondanks haar innerlijk steeds sterker verzet. Tot ze plotseling na zijn onvoorzienen dood, als weduwe met vijf kinderen alleen staat, bijna zonder middelen. Dan volgt haar strijd om het bestaan voor haar vijftal in moederlijke mildheid heldhaftig gestreden, niet zonder den steun van haar oudste kinderen zelf. Dit is van haar levensverhaal wel het mooiste gedeelte. Ze overwint. Ze heeft ook Josefine weergevonden en kan ten slotte toch de roepstem van het leven niet weerstaan. Ze legt haar handen in die van den forschen werker, die haar zal liefhebben met een hooge diepe liefde.
Vooral in de wijsgeerige beschouwingen, die den diepsten achtergrond der eeuwigheid missen, is het boek Duitsch gebleven; het zakelijk Hollandsch hort en stoot dikwijls. Het innerlijke gehalte van het boek, dat nu juist niet voor jonge meisjes geschikt is, lijkt ons vooral door de juiste weergave van Elsbeth's zielsgroei, van meer waarde dan zijn uitwerking.
Marie Koenen.

Hans Dominik, **78.**
DE MACHT DER DRIE. Vertaald uit het Duitsch. *A. W. Sijthoff, Leiden,* 1924. (19.5×13.5) 326 blz. ing. f 1.75.
Dit boek, deze merkwaardige roman is met ± 40 jaren onzen tijd vooruit. De techniek heeft verbazenden vooruitgang gemaakt, welke culmineert in de ontzaggelijke ontdekkingen van drie personen: een Engelschman, Silvester Bursfeld, een Zweed, Eric Fruwor en een Indiër, Soma Atma. Hun uitvinding bestaat in hoofdzaak in een apparaat, een straler, waardoor millioenen kilowatt telenergisch kunnen geëncentreerd worden. Deze reuzencapaciteit is te danken hieraan, dat het apparaat, de energie niet met de gebruikelijke middelen opwekt, maar slechts de overal in de ruimte voorhanden zijnde energie vrijmaakt. Door een vervolmaking van het apparaat, kan men het verwijderde voorwerp, waarop men den energiestroom richt, optisch doen reflecteeren.
Het tijdstip dezer ontdekking valt ongeveer samen met een oorlogsverklaring tusschen Amerika en Engeland, die beiden een ontzaggelijke lucht- en zeevloot hebben uitgerust. Maar de Drie grijpen ergens vanuit de Noordpool in, verbieden den oorlog en als deze wordt doorgezet, doen zij hem eindigen door de vloot van Engeland naar New-York en de vloot van Amerika naar Engeland te verplaatsen. Dat gebeurt door de geweldige electrische stroom, die de schepen aaneen doet klissen en in razende vaart door de wateren op de vijandelijke kusten werpt.
Door dit verhaal loopen liefdesgeschiedenissen en politieke intriges; men maakt verbazende krachttoeren van hypnose mede en ziet Indische profetieën en geheimzinnige familiedrama's opgelost, — hier zijn allerlei factoren die dit boek tot een spannend geheel maken. Als de Zweed tot het hoogste punt van zijn macht is gekomen, wordt hij krankzinnig en vernielt de uitvinding, welke echter straks door den zoon van den Engelschman zal herleven en opnieuw de wereld in verbazing en onrust brengen. *W. Sm.*

Frederik van Eeden, **79.**
SIRIUS EN SIDERIUS. *W. Versluys, Amsterdam,* 1924. (21.5×14.5) 358 blz.
Het bekeringsboek van Frederik van Eeden in de vorm van de romantiese geschiedenis van Sirius, de edelstrevende jongeman, de „geroepe", die echter zijn hoogmoed zal moeten uitboeten in een klooster om werkelik „verkorene" te zijn. Om Sirius verzamelt zich tijdens de wereldoorlog in een grot in de Ardennen een steeds aangroeiend legertje mensen, die de katolieke beginselen zo zuiver mogelik in praktijk trachten te brengen, en als de Sideriese Ridders ten slotte door de Rijnlanden naar Berlijn trekken, vanwaar uit Sirius met enkele gezellen nog verder per luchtschip naar Moskou trekt, waar zijn plannen voorloopig schipbreuk lijden.
De vaag-religieuze Sirius ontwikkelt zich tot orthodox-katoliek en komt tenslotte, als hij een grote wereldlike organisatie ter verbreiding van et geloof en leniging der sociale noden geschapen heeft, tot et inzicht: dat Jezus niet vóór alles ekonomische verbeteringen, maar reine en heerlike hartstocht wil.

In dit boek staan de nobelste strevingen van de zoeker van Eeden geordend onder et licht van et Katolisisme, al valt op enkele punten mogelik voorbehoud te maken; misschien is niet nadrukkelik genoeg de sekondaire betekenis der stoffelike organisatie van de gelovigen door middel van et Sideries leger aangewezen. Teologen mogen uitmaken, of van Eeden, resp. Pater Beernaert's verklaring van et zonde-probleem (goed en kwaad) op blz. 240 vlg. de juiste is.
Dat „Ik een deel van God is'' (blz. 107) is toch wel een al te dichterlike ontboezeming voor een katoliek! — en dat „als regel geldt, dat de moeder, die nog meer levens kan baren, gespaard moet worden, en het kind geofferd voor de moeder'' zal 'n katoliek niet onderschrijven.
Van Eeden heeft wel niet geheel kunnen ontkomen aan de bekoring van et sprookje, waar zijn Sirius-figuren den -samenleving veel van weg heeft; meer naar et einde wint de beschrijving aan realiteitskracht, en boeit et felle zieleleven doorheen de stoffelike realiteit des te meer (zo de geschiedenis van de Vader van Sirius).
Wel niet zo zeer de worsteling om de zekerheid als de serene gelijkmoedigheid, waarmee talrijke problemen worden belicht, veraangenamen de lektuur van dit vlot geschreven boek, waarmee van Eeden ook literair zijn ontwikkelingsgang voltooid heeft. Hopen we na dit boek over et katolisisme, een roman van het katolieke leven zelf. *Gerard Knuvelder.*

Anna van Gogh-Kaulbach **80.**
HET LICHT VAN BINNEN. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 2e druk; 1924. (19 x 12.5) 176 blz.
Dit vlotgeschreven boek doorlezende kwam bij ons de vraag op, of dit verhaal, wanneer het thans voor het eerst het licht zag, nog die belangstelling en waardeering zou hebben als twaalf jaar geleden. Met alle erkenning van de vele goede kwaliteiten wagen wij het dit te betwijfelen. Want er is in de wereld sinds 1913 te veel gebeurd, wij zijn te ruw opgeschokt uit de klein-burgerlijke zelfgenoegzaamheid en de klein-burgerlijke levensvisie, waarvan dit boek doordrenkt is, we staan te zeer midden in de barensweeën van een nieuwen tijd, dan dat de noch groot-geziene, noch machtig-uitgebeelde zielsconflicten en gebeurtenissen, die mevrouw van Gogh-Kaulbach in dezen roman voor ons bloot legt, ons voortdurend zouden kunnen blijven boeien.
Er is stellig knapheid en fijnheid in de teekening van de hoofdfiguur, het blindgeworden meisje met haar rijk en door leed gerijpt zieleleven, van het romaneske, aan haar onevenwichtigheid ten offer vallende doktersvrouwtje en den mannelijken hoofdpersoon; er zijn bladzijden, die ons boeien en soms zelfs ontroeren, maar hoeveel in het boek gaat feitelijk langs ons heen, interesseert ons maar matig, is vaal en grauw en lijkt neergeschreven zonder veel inspiratie.
De goede en — sporadisch — zelfs voortreffelijke momenten zijn te veel verdronken in tamelijk banale beschrijvingen van toestanden en personen, zooals tal van vaderlandsche romans uit de laatste veertig jaren, die reeds beter hebben beschreven. Om ons wezenlijk te boeien hadden de figuren en de gebeurtenissen van dezen roman ons voor oogen gesteld moeten worden: feller gezien en persoonlijker uitgebeeld, dan het talent van mevrouw Van Gogh-Kaulbach dit waarschijnlijk vermag.
Nu blijft ons van dit niet zeer belangrijke kleinstadsche wereldje niet veel meer bij dan de kortstondige schuldige verhouding tusschen Hans Woldink en het doktersvrouwtje Truus en de aantrekkelijke figuur van de blinde Lenie, die in dit drama de mooie rol speelt. We geven onmiddellijk toe, dat met deze drie personen een zeer bizonderen, fijnen roman te schrijven zou zijn geweest, maar wij gelooven niet, dat dit mogelijk is uit den gezichtshoek, waaruit mevr. Van Gogh-Kaulbach de wereld bekijkt. Een vlakke materialistische, de godsdienst-vijandige levensbeschouwing is nu eenmaal niet in staat om aan het levensgebeuren een imponeerend relief te geven. Dat de schrijfster de sympathieke Lenie kwasi-diepzinnige malligheden op religieus gebied laat zeggen en Hans ook geen sprankje van hooger plichtsbesef toe bedeelt, doet afbreuk aan de belangwekkendheid der figuren en maakt zelfs dat we niet heelemaal gerust zijn over het toekomende huwelijksgeluk van Lenie, die haar Hans eindelijk aan zich gebonden heeft, als we het boek sluiten.
Deze roman, dien we alleen voor volwassenen geschikt achten, hebben we dus met gemengde gevoelens gelezen en uit de hand gelegd met den eindindruk, dat hij een niet heel sterk staal is van een langzamerhand voorbijgaande literaire periode. *A. J. Zoetmulder.*

René Jouglet, **81.**
HET EENZAME KIND. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (18.5 x 12) 145 blz. ing. f 1.50.
De kleine Lucy, een jaar of zes oud, is om redenen, die niet vermeld worden, tot dan toe opgevoed op een boerderij en mag nu thuiskomen, op een mooie villa in de buurt van Parijs bij haar ouders. Pa heeft een fabriek van vazen en dergelijke ornamenten. Er is geen huwelijksgeluk tusschen haar ouders; hoe klein ze is, ze voelt dat en lijdt er onder. Ze is de onvermoede getuige van scènes van verbittering en verzoening tusschen hen. Na enkele jaren komt het tot een uitbarsting; de vader huwt met zijn maîtresse en de moeder gaat met haar dochtertje naar haar ouders te Parijs. Al spoedig hertrouwt ook de moeder en Lucy wordt naar een kostschool geëxpedieerd en blijft daar langer dan 't aanvankelijke plan was, omdat mama in 't kraambed sterft. Nu en dan ontvangt ze nog bezoek van haar vader, die meer en meer van haar ontvreemdt. Ze gevoelt zich zóó eenzaam en verlaten, dat ze zich in de buurt van het pensionaat verdrinkt.
Er is veel onklaars in deze triestige geschiedenis, waarin elke bovennatuurlijke invloed is uitgeschakeld. Er is meer feiten-materiaal dan psychologische motiveering, vandaar dat wij het voor volwassenen alleen reserveeren. *W. Sm.*

A. Karkavitsas, **82**
DE BEDELAAR. Vertaald uit het Nieuw-Grieksch door J. A. Lambert v. d. Kolf. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. (18 x 11.5) 228 blz. geb. f 2.40.
Een plastische typeering der Grieksche bedelarij, geweven in het kleurenrijke beeld der zeden en gewoonten van de armoedige boerenbevolking uit Thessalië met zijn groezelige dorpjes, zijn slaafsche vrees voor den Turkschen onderdrukker en zijn wreed en spookachtig bijgeloof. Tziritókostas, de bedelaar, — „een klein, zelfs heel klein oud mannetje, dor, uitgedroogd, met een ingezonken borst, een gebochelden rug en dikke, maar zwakke

en trillende beenen'' is doorkneed in de trucs en knepen die zijn varend ambacht zoo lucratief maken: een prachtig afgerichte schooier, die ook als wonderdokter optreedt en met zijn tooverkruiden zoete winsten maakt; een strompelende sukkel, die zich echter uit iedere impasse weet te redden, zich als een worm vertreden laat, maar de eerste de beste gelegenheid benut, om zich dubbel en dwars te wreken. Zijn helsche wraak moet een douanekommies, die hem eens zonder reden mishandelde, aan den lijve ondervinden, waarbij de bedelaar handig partij weet te trekken van de lichtgeloovigheid der Thessalische boeren, die bovendien nog het geheele gelag moeten betalen, terwijl hij zelf vrij uitgaat. Karkavitsas' taal moge soms wat romantisch en gezwollen zijn, zijn beschrijvingen een enkele maal iets teveel aan den medicus herinneren; zijn scherpe, interessante kijk op de Grieksche folklore en de typeering van de karakters zijner personen echter, doen hem kennen als een schrijver van veel talent.
Alleen zij, die het leven door en door kennen, kunnen het boek zonder gevaar lezen.

H. Rongen.

Peter Krasnow, 83.
VAN DEN DUBBELEN ADELAAR NAAR HET ROODE VAANDEL. Vertaald uit het Russisch door J. C. van den Muijzenberg. *Olga Diakow & Co, Berlin,* 1924. (21 × 15.5) Deel I: 496 blz. Compl. in 3 dln. te zamen: ing. f 12.—; gecart. f 13.50. geb. f 15.—.

Dit boek is geen eigenlijke roman, een stuk geschiedenis, een roman-kroniek, waarin alleen de held Sablien en zijn avonturen romantisch zijn, maar waarin hetgeen hij innerlijk doorleeft, alsook het Russische leven van de laatste halve eeuw naar waarheid en feitelijkheid is uitgebeeld. De schrijver was eens een roemruchtig officier van de garde-cavalerie en bracht het in den oorlog tot generaal. In de revolutie werd hij viermaal door de Bolsjewiki gevangen genomen en ter dood veroordeeld, maar ontsnapte telkens daaraan. In dit boek geeft hij een treffend beeld van de Russische beau-monde tot den oorlog, gedurende en ook na den oorlog. In de volgende twee deelen komt de beschrijving van de revolutie en de daarop volgende burgeroorlog.
Met bloed en tranen is dit boek geschreven; ontzetting spreekt al uit de eerste bladzijden, waarin het zorgelooze, verwijfde leven der garde-officieren staat beschreven; ontzetting verder over het aftreden van den keizer en het vreeselijk einde van zijn gezin. De onpeilbare diepte der fouten van het Russische volk, van Raspoetjien af tot Lenin toe, komt in dezen roman aan den dag. Maar deze ontzettende fragmenten behoeven den geestelijk-volwassen lezer niet af te schrikken, want hij zal bemerken dat er een kerngezonde kracht in het Russische volk schuilt, waarin geen hoop, maar een vast geloof woont in de redding uit de tegenwoordige alzijdige ellende. Hij zal er ook de bereidwilligheid tot boetedoening der afgedwaalden uit zien, terwijl duizenden kleine helden, die groot zijn in hun heldendaden, den lezer doen gevoelen, dat de afgrijselijke verschrikking, welke Rusland nog altijd omkluisterd houdt, vergankelijk is en dat dit land, met zijn onverwoestbare, geestelijke energieën eens uit dezen chaos verrijzen moet. *W. Sm.*

Hermann Löns, 84.
HEIDEVOLK, Vertaald uit het Duitsch door J. J. Hof, Geïllustreerd. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1924. (22 × 16) 197 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

Heidevolk is een boek, dat de schoonheid der heide bezingen wil. Wat heeft de schrijver het leven der heide verstaan. Hoe heeft hij er vóór het komen van het licht en bij het vallen van den avond, bij lente en zomer, maar ook bij stormend weer en winter rondgekruist, vóór hij zóó de fijnheid dezer natuur wist te voelen en uit te schrijven. Zijn schetsen, die daarover vertellen, alsmede over het leven der heidebewoners — Jürn en Duivelswerk vooral — zijn stellig het best! Waar hij sproken en sagen schrijft, bevalt hij ons 't minst. In één zijner schetsen is een passage die stellig afkeuring verdient, terwijl onderscheiden zijner meeningen, waar hij aan 't filosofeeren slaat, onhoudbaar zijn. De vertaling loopt over 't algemeen goed. De teekeningen van Joh. Briedé zijn meestal fijn en getuigen van een verfijnd bekijken der natuur.

Mr. Dr. Jan Willem Schneider.

Herman Middendorp, 85.
DE MISDAAD BIJ HET ROODE HEK. *Jacob van Campen, Amsterdam,* 1924. Amstel Bibliotheek, (20.5 × 13.5) 246 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.25.

Deze detective-roman is ontegenzeggelijk knap in elkaar gezet; de heele verwikkeling is zoo strak gespannen, de verschillende episoden volgen elkaar zoo snel en zeker op, dat zelfs een Conan Doyle tevreden kan zijn over het werk van zijnen Nederlandschen epigoon.
Wat er alles achter de tragische titelplaat schuilt, willen wij liever niet verklappen; zoo'n boek moet men zelf lezen. Om de nieuwsgierigheid te prikkelen enkel een paar losse aanduidingen. Een gemoedelijke parvenu, ex-spekslager — 3 auto's en in 3 kamers telefoon — heeft een parure „van keizerlijken bloede'' in bewaring, die natuurlijk op geheimzinnige wijze ontvreemd wordt. Het geval wordt nog ingewikkelder, als het lijk van zijn zeer onsolieden schoonzoon, op wiens verzoek hij het haarsieraad, dat een klein millioen vertegenwoordigt, in zijn brandkast opgeborgen had, een paar dagen na den diefstal „bij het roode hek'' gevonden wordt. Dan beginnen de sensationeele speurtochten van dr. Brandt, particuliere detective, die zoo pas nog een zware ridderorde van den Zweedschen koning ontvangen heeft... De onverwachte oplossing van het geheim bewijst, dat zelfs het stoutste combinatievermogen vaak onmachtig staat tegenover de feitelijke werkelijkheid.
Het geheel lijkt tamelijk waarschijnlijk, de moordscène misschien uitgezonderd. Hier en daar vol goedigen, frisschen humor, kan het boek door eenieder gelezen worden.

H. Rongen.

Dora Musbach, 86.
DE MOEILIJKE WEG, *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1924. (21 × 15) ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Eerst een model van den stijl van deze dame, die maar niet ophoudt met haar schrijfsel ons volk te demoraliseeren. „De dienstmeisjes, vooral het keukenmeisje, waren reeds lang bij de familie Van der Geer in betrekking, ze was

een zeer goede zorg en hield veel van Juultje, al leek Jans wat barsch in haar optreden." Vermoedelijk is die *ze* vooral het keukenmeisje, en is Jans dezelfde als die *ze*. Nog een staaltje. „Zijn gezicht was bleek, donkerblond, springend haar, dat hard noodig geknipt moest worden, een zinnelijke mond en dikke roode lippen, die vreemd-rood afstaken in 't bleek van zijn gelaat." De zinnen hangen aan elkaar als droog zand. Alle personen van het boek gaan een moeilijken weg, maar de aandacht wordt vooral gevraagd voor de tragiek van het goedige Juultje. Juultje is een nakomertje, dat bij haar geboorte haar moeder verloor. Ze is niet knap en vindt daarom niet veel gezelligheid in de familie, waar ze wordt verwaarloosd. Haar vader, Mr. van der Geer hertrouwt met een gescheiden vrouw, voor wie hij gepleit had. Deze vrouw heeft twee kinderen: een meisje, Nimi en een jongen, Richard. Nimi is een mooi meisje; Juultje wordt nu nog meer achteruitgezet. Richard is een zwakkeling. Zijn moeder heeft een zwak voor hem. Juultje schenkt wat aandacht aan hem, en daarom ondervindt ze genegenheid en bescherming van haar stiefmoeder. Acht jaar later. Mr. van der Geer is gestorven. Zijn weduwe woont met Nimi en Juultje in 't Gooi. Haar zoon komt uit Indië terug, heeft zich daar onmogelijk gemaakt. Hij krijgt een klein betrekkinkje door bemiddeling van een ouden kameraad uit Indië: Herman van den Burg. Deze mijnheer heeft een liaison met de weduwe van een aviateur. Tusschen Richard en Juultje komt het tot een verloving. Maar intusschen houdt Richard omgang met de maîtresse van zijn vriend. Juultje weet, dat hij een zwakkeling is, maar wil voor hem een steun in het leven zijn en gaat met hem 't huwelijk in. Na vier maanden heeft hij al gefraudeerd om de verteringen met zijn maîtresse te bekostigen. Hij raakt in de gevangenis en zijn jonge vrouwtje „volgt vrijwillig den moeilijken weg."
Beslist prikkelend is het boek nergens. Maar 't is toch bedroevend, dat ons volk maar dag aan dag zulke ongure bedenksels onder den neus worden geduwd, waar het in een sfeer komt te ademen van vrij liefde en echtscheiding. 't Boek deugt literair noch moreel.

P. Maximilianus, O. Cap.

C. en M. Scharten-Antink, **87.**
DE DUISTERE WAARHEID. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. (18.5 × 12.5) 285 blz. geb. f 3.25.
In het eerste deel leerden we Francesco Campana kennen als een jonger broertje van Woutertje Pieterse en den Kleinen Johannes: een twijfelzuchtigen, droomerigen, gevoeligen jongen, die opgevoed werd door een zonderling filosofeerenden grootvader.
Na den dood van zijn grootvader komt hij in dit tweede deel bij zijn oom Pito en tante Sevina, die een drukke kruidenierswinkel hebben. Van zijn studie bij grootvader begonnen komt niet veel meer. Alleen studeert hij nog voor boekhouder; wat in de zaak goed te pas kan komen. Maar hij raakt dat beu, wordt electricien en op 't eind van het boek gaat hij 't probeeren bij de Marine.
Onder zijn toestand dikwijls gedrukt tobt hij met allerlei kwesties, ziet overal moeilijkheden tegen de christelijke waarheden, als het bestaan van God, de Voorzienigheid, den zondenval, e.a. God zet met verfijnde wreedheid 's menschen ongeluk in elkaar, is een van de vele godslasteringen, die hij zoo maar voor zich uit zit te redeneeren. Al gauw wordt hij godloochenaar. Een zonderlinge dokter, die er geen geloof op na houdt, haalt den „merkwaardigen jongen" in zijn huis om „een goed werk" aan hem te doen. Francesco staart verbluft in die nieuwe weelde, krijgt een jongensachtige vereering voor de Signora, en wordt verliefd op de koele hooghartige Signorita. De vele vraagstukken, waarover hij zich vroeger zoo druk had gemaakt, blijven weg in de nieuwe sfeer. Op een goeien dag komt hij toevallig te weten, dat hij door de Signorita gebruikt wordt als een gemakkelijk huisdier. Hij wordt woedend, breekt met de doktersfamilie, en vat voor de „hoogere beschaving" waar hij zoo tegen op zag, een verachting op, even diep als voor de burgerij met haar leelijke leven en platte geldzucht. Dat brengt hem weer terug naar het socialisme, waarvoor hij vroeger ook al gevoeld had. In den kwaden roes van enkele weken, die op ontnuchtering volgt, sliert hij met een straatmeid: maar al gauw krijgt hij walg van dat leven. Hij raakt nog erger in den donkere met zijn eigen en ziet niets meer op de wereld dan egoïsme. „Aan het eind van alle gruwelen, die hij in de schepping gevonden had, en aan het eind van alle hebzucht en hardheid in de samenleving der menschen, vond hij als de grondwet van het Zijn het kleurloos begrip: het Ik, de niets ontziende, blinde drijfkracht van het Ik". Dat is de Duistere Waarheid.
Of de schrijvers Francesco hun eigen idee's laten uitzeggen, is moeilijk uit te maken. Maar dat dit boek niet deugt, daar is geen twijfel aan. Om de eenvoudige reden, dat er in een vlotten, markanten stijl een heele dosis godloochenaarspraat bij elkaar geraapt is, zonder dat er maar iets tegen in wordt gebracht. Niet onmogelijk, dat Francesco in het derde deel nog wel over deze Pluizer-periode heenkomt; maar of er iets meer van te recht zal komen als een pantheïstisch socialistje? Al worden de moeilijkheden in het derde deel weerlegd, wat nog zeer te bezien is, hoevelen zullen het derde deel niet meer lezen, hoevelen zullen het pas lezen als de scepsis van dit boek zich al te veel heeft vastgezet!

P. Maximilianus, O. Cap.

Alie Smeding, **88.**
STRAKKE DAGEN. *De Klyne Librye, Edam,* 1924. (16 × 12.5) 48 blz. ing. f 0.50.
't Zijn strakke dagen, als het meisje voelt, dat haar „schat" haar ontgroeit, opklimt tot een hoogeren stand en steeds gereserveerder van houding wordt. Lotje geeft zich echter niet gewonnen, gaat haar ontwikkeling opdoen in Fransche romans en moderevues en willigt Bart's neo-malthusianistischen huwelijkseisch in. Schrijfster heeft een vaardige hand en een geoefend oog, maar haar novelle kan om de aangeduide situaties zeker niet aan Jan en alleman ter lezing gegeven worden. *H. Rongen.*

Hélène Swarth, **89.**
DAGEN. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1924. (18×12) 96 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.80.
Een achttal schetsjes. Alles leed van weewtjes en ongelukkige vrouwtjes en verlangende meisjes. In het eerste schetsje hooren we een verbitterde oude dame, die „het heerlijkste van het leven,

de liefde, niet had gekend". In drie andere zien we een „goed" ziek vrouwtje van haar norschen man loskomen. In andere gaat het over een weduwe, die met bitterheid aan haar vroegeren man terugdenkt en een die in een nieuw huwelijk een betere toekomst hoopt. Zelfs de vriendschap van de twee meisjes uit het vijfde schetsje krijgt een knak. Er is heel wat gemijmer in duin en bosch en park, en veel geschrei met het hoofd in 't kussen. Leeg, triestig en sentimenteel. *P. Maximilianus, O. Cap.*

Hélène Swarth, 90.
EPISODEN. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1924. (18×12) 93 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.80.
Zeven schetsjes. I. „Zonne". Over een Oma, die haar kleinkindje schattig verwende, maar welk zonnekindje vrij wil zijn en alleen op kamers gaat wonen, en voor wie een dokter het pleit opneemt, omdat de tijdgeest nu eenmaal zoo is en op eigen wieken drijven kracht aan de vleugels geeft. II. Een weduwe, die nog jong wil zijn met het bepaalde doel, maar nu eenmaal geen jeugd meer heeft en wordt afgewezen. VI. Van een sentimenteel meisje, dat verleid en verlaten de gaskraan openzet en vreezeloos den dood afwacht. De andere vier zijn van 't zelfde allooi. De procédé's zijn goedkoop, en er wordt gewerkt met koud zweet en bewusteloosheid en vooral veel tranen. Alles kwijnend, bleek, sentimenteel, larmoyant, melo-dramatisch. *P. Maximilianus, O. Cap.*

F. V. Toussaint van Boelaere, 91
DE ZILVEREN VRUCHTENSCHAAL. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1924. (21.5×16) 190 blz. ing. f 2.90.
'n Verzameling schetsen, kultureel-artistiek twee decennia ten achter. De behaaglik-sensuele beschrijving van gevalletjes, waaraan de schrijver slechts zelden een grotere, wijdere strekking weet te verleenen.
Twee elementen domineren: et verfijnde behagen in zinnelik schoon, waarmede gepaard gaat een af-en-toe sterk sensualisme — met als artistieke korrelaat: de analytiese vizie en dientengevolge beschrijving des levens, de brokstukkelige achter elkaarstelling en ontleding van een deel — et onbelangrijkste — der levensverschijnselen. Karakteristiek is et slotverhaal: „Jeugd", voortreflike ontleding van et ontwaken der „liefde" tussen 'n knaap en 'n meisje, geplaatst in 'n kleurige, plasties-geschilderde entourage. Maar ook niet meer dan dat en als zodanig 'n grenzeloze leegte achterlatend in de ziel van de moderne mens, die van de kunst wat „meer dan dat" vraagt.
Bijna alle hier geboden schetsen zijn zonder de adem van enig grootser-bewogen leven. Toch is de schrijver artistiek bij machte tot schepping van groter kreaties, getuige de poesjenellenfabrikant, wiens hele leven samentrekt om de diefstal van een spoortreintje: één jagend geweten, getuige et ene werkelik-komplete verhaal: „Een late Idylle", waarin twee geliefden elkaar totter eeuwigheid ontwijken om de vijandschap der vaders. Meer niet, maar breed gezien in groot uitgroeiende gestalten tegen de eeuwige achtergrond van leed. Hier is ook dat overdadig behagen aan zinnelik, stoffelik en artistiek vormschoon gelouterd, en straalt de ziel uit klare vormen uit.
Een verward boek, uiting van een modern-dekadente geest, en vandaar om etiese redenen voor slechts weinigen geschikt. *G. K.*

Gertie de S. Wentworth-James, 92
HET MEISJE DAT NIET WERKEN WILDE. Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1924. (20.5×13.5) 240 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.
Door de wereld rollen met flirten: dat is 't ideaal van dit „meisje dat niet werken wilde". En de hoogte waarop het ideaal van den schrijver staat, toont ons deze moraalspreuk: „— dat is de adel — of is het de ijdelheid — van een sexe, die geschapen werd met de bedoeling of om als moeder of *als speelgoed* voor den man te dienen". Dit meisje wil speelgoed zijn. Dat is genoeg gezegd. *A. v. Delft.*

Anny Wothe, 93
DE STILLE HOEVE. Vertaald uit het Duitsch door L. Wille-Vogel. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1924. (21×14.5) 236 blz.
Aan den oever van een der binnenzeeën in IJsland ligt „De Stille Hoeve", waarop een vloek rust. Eens hebben de bewoners hulp geweigerd aan een kapitein en zijn bemaning, die schipbreuk leden in de baai en zich verrijkt met de aangespoelde kostbaarheden. Nu wordt ze bewoond door een boer Ravna Janson en zijn eenig overgebleven dochter, Hallgerd, die schoon is als een koningskind uit de Noorsche sagen. Tegen haar wil is zij bestemd, om te huwen met Bjarni Petrusson, die haar vader in zijn dienst en later als zoon heeft aangenomen. Zij bemint Kaare Myrdal, die deel gaat nemen aan een wetenschappelijke expeditie.
De kleinzoon van den kapitein, eveneens Ingwold Andersen geheeten, heeft wraak gezworen en evenals zijn vader zwerft hij op zijn schip rond, om de vervloekte hoeve te vinden, waarvan in de nagelaten aanteekeningen zijns grootvaders sprake is. Hij komt op „De Stille Hoeve", zonder te weten, dat hij zijn doel nabij is; hij ziet Hallgerd en ofschoon hij een vrouw en kind in zijn woning heeft achtergelaten, ontbrandt hij in hartstocht voor Hallgerd. Op een pleziertocht door de bergen, die hij in gezelschap van een bevriende familie met haar onderneemt, weet hij haar hart te veroveren, tot groote verbittering van Bjarni, die ook van de partij is.
Als Andersen dan eenigen tijd later naar de hoeve komt, om haar hand te vragen, heeft de catastroof plaats. De vader zegt, dat dit de vervloekte hoeve is en wil zijn dochter aan den kapitein niet afstaan. Bjarni heeft de vrouw van den kapitein medegebracht om hem tegenover Hallgerd te ontmaskeren. Een plotselinge, geweldige uitbarsting van vuur en lava vernielt de hoeve, bedelft den vader. Zoo wordt de vloek voltrokken over het geslacht der Jonsons, waarvan alleen Hallgerd gespaard blijft, omdat Andersen haar heeft liefgehad. Ze trouwt met Kaare, die roemvol van de expeditie is teruggekeerd.
Naast deze hoofdpersonen treden andere figuren op, haast te veel voor de evenwichtigheid van het verhaal, dat overigens bekoort en boeit door prachtige beschrijvingen in de Noorsche natuur en levendige veraanschouwelijking van Noorsche bijgeloovigheden en zeden. Alleen voor ouderen lezers. *W. Sm.*

ENGELSCH.

Harry R. Caldwell, 94
BLUE TIGER. Geïllustreerd. *The Abingdon Press, New-York,* 1924. (19 x 12.5) 261 blz. geb. $ 2.—.
Harry Caldwell is een Amerikaan. Anglikaansch Methodist en zendeling in China. Maar behalve zendeling is hij ook een geweldig jager en een knap natuurkundige. In *Blue Tiger* vertelt de schrijver zijn avonturen in het missieland en vooral zijn tijgerjachten. Voor een zendeling lijken ons die amusementen eenigzins wonderlijk, maar Caldwell beschrijft hoe hij er toe kwam. Als jong zendeling in een ruw en onbeschaafd land had hij zich eerst met hart en ziel aan zijn zendingswerk gegeven zonder eenige verpoozing en hij had zoo hard gewerkt, dat hij ziek werd niet alleen lichamelijk, maar ook zenuwziek. Zijn bisschop, die hem toevallig bezocht, zeide hem toen, dat hij zijn vroegere liefhebberijen weder moest opnemen en dit deed hij. Hij zegt, dat zijn tijgerjachten vooral hem den weg baanden tot de inlandsche bevolking, die anders niets van het christendom had willen weten en dat zijn natuur-kennis hem op goeden voet bracht met de Chineesche geleerden. Merkwaardig is ook zijn bewering, dat hij het zendingswerk heeft verricht met zijn jachtgeweer in de eene hand en de Bijbel in de andere. Voor ons zijn deze missieverhalen geheel anders van toon dan wij gewend zijn, we missen hier en daar in de piëteit het dieper accent: toch is hier een welmeenend en oprecht man aan het woord.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Rabindranath Tagore, 95.
GORA. *Macmillan & Co., London W. C.* 2, 1924. (20 x 14) 408 blz. geb. Sh. 7/6.

Rabindranath Tagore. 96.
GORA. Vertaald uit het Engelsch door Hélène Meyer-Frank. *Kurt Wolff, München,* 1925. (20 x 13). Deel I: 364 blz., deel II: 349 blz.
Ondanks zijn veelheid van soms lange wijsgerige en religieuse debatten, 'n boeiende roman door de wijze, waarop de dichter de karaktertekening der vele personen uit de Indiese maatschappij en de geestelike evolutie der hoofdpersonen hanteert. Hij voert ons binnen in het huidige Indië met de worsteling, die de tegenstelling der Hindoes en der aanhangers van de Bramo Samaj heeft verwekt. De Hindoe hangt aan z'n stam, meer om nationale en stam-redenen dan op religieuse gronden. Trouw aan zijn kaste is voor de tegenwoordige doorsnee-Hindoe zijn eigenlike religie, terwijl de Brahmo Samaj (= Gemeente der Godsgelovigen) er naar streeft de geest van de Indische religie met die van het Kristendom te verenigen, doordat zij haar kernpunt zoekt in het zuiver geloof aan één God.
Krishnadayal, de man van de Yoga in haar strengste vorm, vertegenwoordigt het Orthodoxe Hindoeïsme, de Bramo Samaj met haar dieper willen verstaan en breder willen begrijpen gekarakteriseerd in de sympathieke figuur van Paresh Baboe. Dit zijn de beide uiterste polen waartussen zich de tragiese worsteling van Gora afspeelt. Gora vertegenwoordigt Indië: Indië dat zich zelf wil wezen en met taaie hardnekkigheid zich verzet tegen elke vreemde invloed, niet alleen die van de Engelsen en van de kristenen, maar ook van de Brahmo Samaj, waarin hij kristen invloed en neigingen meent te bespeuren, en die hij als een gevaar voelt voor zijn eigen wezen. In zijn persoonlike worsteling weerspiegelt zich de strijd, die de ontwikkelde Hindoe van onze dagen doormaakt, de strijd tussen de traditie van de kaste-wereld, en de strevingen van de moderne tijd, die door de Brahmo-Samaj worden vertegenwoordigd. De auteur spreekt nergens zijn persoonlike voorkeur uit, zijn werk is bedoeld als een zuivere spiegel der werkelikheid, maar de liefde, waarmede hij Pareh Baboe en zijn dochters tekent, doet ons toch wel iets vermoeden omtrent zijn opvattingen.
Wat het werk een biezondere waarde en bekoring geeft, is de fijne psychologische ontleding der karakters, waarin ook de vrouwen uit dit werk delen. Daardoor krijgt het werk, afgescheiden van de lokale omstandigheden waarin het afspeelt, een algemeen menselik belang. De zielsgeschiedenis van Binoy en van Gora is in de kern de zielsgeschiedenis van ieder mens. En die van Lolita en Sacharita, geschetst met de gevoeligste toets, is zo diep-innerlik doorvoeld en zo fijn weergegeven, dat die karakterontleding tot het beste behoort wat de romanliteratuur der psychologie van de jonge vrouw kan tonen. De ontknoping zowel van Binoy's historie, die, ofschoon hij afkomstig is uit de Hindoe-maatschappij, toch trouwt met Lolita, lid van de Brahmo-Samaj, als die van Gora, die geleidelik gevoerd wordt langs de weg van de meest tragiese zelfrevelaties tot aan den drempel van zijn huwelik met Sucharita, wordt bereikt langs de zuiverst geleidelike voortgang der gebeurtenissen. Jammer dat aan het slot het boek verzwakt, omdat de oplossing wordt geforceerd door een veel te gemakkelik fungerende Deus ex machina. De strijd van Gora zou heroïser eindigen als niet plotseling bleek, dat hij, de strijder van de stam, niet eens tot die stam behoorde. Dit is het zwakste punt van het boek.
Het boek heeft nog dit belang, dat het de West-Europeër een onvermoed-heldre blik geeft in de werkelikheid der Indiese Maatschappij. Voor de velen, die zich dat Indië nog te veel voorstellen als een wereld van geheel spekulatieve mensen, die ver boven ons zouden staan, kan het goed zijn eens te zien, hoe het werkelik is. We zien er de Indiese religie en maatschappij van hun schoonste, maar ook van hun zwakste zijde, gelijk we de nobele vertegenwoordigers er van aantreffen naast oppervlakkige onbeduidendheid, kleinzieligheid, sluwe berekening, onverschillige dofheid. Natuurlik is dit boek, waarvan de achtergrond bestaat uit een komplex van religieuse en maatschappelike problemen, niet 'n boek voor geestelik onvolwassenen. Die zouden er een konklusie uit kunnen trekken, welke zou voeren tot de verheerliking van een religie boven geloofsverdeeldheid, die de mogelikheid der transcendentie van enig geloof zou uitschakelen. Wie echter klaar het tijdelike en het blijvende, het essentiële van het toevallige weet te scheiden, zal in dit boek toch ook een schone religieuse kern en een treffende adel van menselik zieleleven leren kennen.

Poelhekke.

V. TOONEEL.

NEDERLANDSCH.

E. Froherz, 97
DE GESNAPTE HUISVADERS. Spel in drie bedrijven. Vertaald uit het Duitsch door Robrecht

Grombert. *J. Vink, Alkmaar*, 1923. (20 x 13.5) 46 blz. ing. f 1.25.
Peperzak zit onder de pantoffel. Om met de kegelclub naar Amsterdam te kunnen gaan, houdt hij zich krankzinnig en laat zich een verblijf in een sanatorium voorschrijven. Zijn vrouw komt achter de foef, reist naar de hoofdstad en verrast daar manlief.
Een onmogelijk stukje, van nog erger dan dilettantische makelij. Goed voor den prullenmand. *J. A. M. Everwijn.*

Frits van Duinen, **98**
HOOG BEZOEK. Spel in drie bedrijven. Vertaald uit het Duitsch. *J. Vink, Alkmaar*, 1923. (20 x 13) 62 blz. ing. f 1.75.
Twee boeren hebben een oude veete over een lapje grond. Een list van den dorpsbarbier, die zich als vorst van het land vermomt, brengt de verzoening teweeg, terwijl de respectieve kinderen der twee partijen elkaar „krijgen".
Voor spoedig tevreden dilettantenclubs. Het lachwerkende zit aan den buitenkant.
J. A. M. Everwijn.

Mar. Janssen, **99**
ARME MILLIONNAIR. Spel in drie bedrijven. *J. Vink, Alkmaar*, 1923. (20 x 13) 88 blz. ing. f 1.90.
Nicodemus Frank verwacht zijn broer uit Amerika, een millionnair. Twee spitsboeven hooren van het geval en geven zich voor den broer en diens secretaris uit. Ten slotte komt alles uit, alleen weten de gauwdieven toch nog te ontsnappen.
Een dolle klucht, vol verwikkelingen, die o.m. déze goede eigenschap heeft, dat ze de dilettanten leert zich vrij en ongedwongen op de planken te bewegen.
J. A. M. Everwijn.

Oscar Wilde, **100**
HAAR AFGOD. Spel in vier bedrijven. Vertaald uit het Engelsch door Charivarius. *H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem*, 1924. (20 x 13) 63 blz. ing. f 1.50.
Geheel op de hoogte van de weinig eervolle wijze waarop Sir Robert Chiltren fortuin heeft gemaakt, wil Mrs. Cheveley, een uit Weenen overgekomen avonturierster, hem dwingen het landsbelang te verraden ter wille van haar speculaties. De overbrugger van de klove, door de komst der intrigante tusschen Sir Robert en diens vrouw ontstaan, is Lord Goring,die tevens Mrs. Cheveley geheel ontwapent.
Het oordeel van Augustin Fillon, die in de *Revue des Deux Mondes* over dit werk schreef: „Het ongelukkige van dezen auteur is, dat hij niet beseft wat er in het binnenste van eerbare menschen omgaat", onderschrijven wij volkomen. Wij zijn van Wilde's cynische levensmoraal niet gediend. *J. A. M. Everwijn.*

VIII. GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

Johanna W. A. Naber, **101.**
DE NONNEN VAN PORT-ROYAL. *H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem*, 1924. (20.5 x 14) 309 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.50.
„Zoo goed als de protestantsche Reformatie, is Port-Royal geweest een oproep tot verzet tegen de doode, werktuigelijke rechtvaardigmaking door veelheid van goede werken of door de kracht van het sacrament". Zulk een onjuist inzicht typeert meteen de principieele misvatting van dit boek. Versleten onwaarheden over de Orde der Jezuieten gaan er hand in hand mee, zelfs het oudbakken „het doel heiligt de middelen" komt er aan te pas. De schrijfster is op een dwaalspoor met deze apologie van het Jansenisme, zonder kritisch inzicht doorvlecht zij haar boek met citaten uit de mémoires der hoofdpersonen en wringt de geschiedenis scheef binnen het kader van een openlijk partij kiezen in een vraagstuk, waarvan de beginselen haar eenvoudig onbekend zijn. De onbeholpen wijze, waarop zij omspringt met de katholieke terminologie, verraadt haar dilettantisme. Waarom dit moeilijk onderwerp ter hand genomen? Wanneer de schrijfster ons wil wijs maken, dat de uitgeweken Port-Royalisten ons land een dienst zouden bewezen hebben door het mede-erfgenaam te maken van „hunne uitnemende geestelijke goederen", dan vergist zij zich schromelijk. Het heele boek is een vergissing, immers, de voorrede deelt ons mede, dat Johanna Naber vijf en dertig jaren geleden deze studies in het licht gaf, om ze nu in vernieuwden vorm, nogmaals uit te geven. Maar dan, welk een omdolen in de wildernis van misvatting en zelfmisleiding. „Het kloosterleven is ons, protestantsche nonnen vreemd geworden", schrijft zij. Wij gelooven dit gaarne, het heele boek van a tot z bewijst het. Erger is, dat ook de kerkgeschiedenis haar te vreemd is om over dit onderwerp te schrijven, anders konden wij in de voorrede niet aantreffen de misvatting, dat Port-Royal in zijn dwaling zou zijn geweest een vrucht van de katholieke Contra-reformatie. Het blijkt, dat de schrijfster zich door den schijn heeft laten bedriegen, toen zij dit boek op deze wijze componeerde. Vergoed wordt deze overheerschende fout niet door een sympathiek geschreven voorrede, die ons slechts den wensch kan doen uitspreken, dat Johanna Naber nog eens zal kunnen bereiken een meer bezonken en vooral meer evenredig inzicht in de geschiedenis van Port-Royal, waarvan zij heeft gemaakt een eenzijdige aanklacht tegen het kerkelijke gezag. *Prof. Dr. H.*

L. Simons, **102**
NEDERLAND, BELGIË, VLAANDEREN. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam*, 1924. (23 x 14) 22 blz. ing. f 0.50.
Deze brochure is een uiteenzetting van de Vlaamsche kwestie, zooals die na den oorlog geworden is, en grijpt ver vooruit naar toekomstige mogelijkheden, ook voor óns land. Voor zoover er gepleit wordt voor meer belangstelling van de Nederlanders voor Vlaanderens worsteling, zijn deze regels zeer sympathiek. Als de schrijver zich even verleiden laat tot een beschouwing over Vlaanderen-bij-Nederland, is zijn voorstel tot omvorming van Nederland in een Noordelijk en Zuidelijk, een Protestantsch en Katholiek deel wel wat voorbarig en aan Katholieken niet sympathiek, en... ook uit politiek oogpunt gelukkig? *Dr. P. C. de Brouwer.*

Lytton Strachey, **103**
TIJDGENOOTEN VAN KONINGIN VICTORIA. Vertaald uit het Engelsch door J. Kernkamp-Muyderman. *H. D. Tjeenk Willink, & Zn., Haarlem*, 1924. (24 x 16.5) 291 blz. ing. f 4.90, geb. f 5.90.

De belangrijkste gebeurtenis in de geschiedenis van Engeland in de negentiende eeuw is de bekeering van Newman, al werd er geen vierkante mijl mee veroverd, geen enkele kolonie door gewonnen, niet één fabriek mee gesticht, geen torpedoboot gebouwd. Het zijn niet de dingen der wereld, die in de geschiedenis onvergankelijk zijn, maar de gaven des geestes en daarom zullen genieën als de H. Augustinus, de H. Thomas van Aquino, vorsten in het leven der ziel, nog onsterfelijk voortleven, wanneer de menschheid Hannibal en Napoleon reeds lang vergeten is. Want de waarheid behoort tot het rijk des lichts, met de legende begint de schemering der duisternis. Het zijn niet omstandigheden, die het onuitwischbaar merkteeken drukken in de geschiedenis van een volk, het zijn de ideëen. Aan de macht van den geest ontleenen persoonlijkheden als Kardinaal Newman en Kardinaal Manning hun kracht en daarom verwondert het ons, dat in de biografie van dit boek gemist wordt het academisch werk van Professor De Groot O.P., *Denkers van dezen Tijd,* waarin Newman zooveel juister en degelijker gekend en erkend wordt, dan in de biografie van Lytton Strachey. Deze Engelschman kent het Katholicisme niet. Wat hij meent er van te weten blijkt vooroordeel te zijn en verleidt hem tot afgekeerdheid en bitterheid. De werkelijke waarde van Newman en Manning moest hem dientengevolge ontgaan en zoodoende is, wat hij zich voorstelt van de beide Kardinalen, een bevroren caricatuur. Zijn neiging tot spot en sarcasme, in den stijl van Voltaire en Busken Huet — merkwaardig, dat juist deze behooren tot de goeddeels vergeten figuren — verhindert hem te ontdekken de ideëele grootheid van de twee kerkvorsten, over wie hij onaannemelijke dingen zonder blikken of blozen neerschrijft, die hij vernedert tot slaven van heerschzucht en machtswellust. Zoo schrijven kleine mannen over groote. *Prof. Dr. H.*

FRANSCH.

Albert Henry, 104.
LE RAVITAILLEMENT DE LA BELGIQUE. *Les Presses Universitaires de France, Paris,* 1924. (25 x 16.5) 220 blz.

Het is een belangrijke en veelomvattende onderneming van de internationale Carnegiestichting, waarvan deze uitgave een onderdeel vormt. De afdeeling Economische en Sociale Geschiedenis is het plan gaan uitvoeren van een uitgestrekt historisch onderzoek naar de economische gevolgen van den wereldoorlog en de door deze gebeurtenissen veroorzaakte stoornissen in den gang der beschaving. De leiding der uitgaven is in handen van J. F. Shotwell, hoogleeraar in de geschiedenis aan de Columbia-Universiteit te New-York. Ons land wordt vertegenwoordigd door den heer H. B. Greven. In België is de leiding van de onderzoekingen in handen van H. Pirenne, den bekenden hoogleeraar in de geschiedenis aan de universiteit te Gent. De grondslag van het onderzoek zal moeten bestaan, uit een reeks van monographieën over de landen die op de eene of andere wijze in den wereldoorlog zijn betrokken geweest. Eerst daarop zal een concludeerende synthese kunnen volgen. Zulk een monographie over België is bewerkt door A. Henry. Een enorm overal verspreid materiaal aan gegevens is er in vastgelegd en geordend. Eerst geeft de schrijver een overzicht van de hulpbronnen van België vóór de oorlogsverklaring, dan schetst hij de economische wanorde, welke het gevolg werd van den inval der Duitsche legers, daarna volgen de maatregelen, van nationale en internationale zijde genomen om hongersnood te voorkomen. Voor ons Nederlanders is in meer engeren zin van belang hoofdstuk 17, waarin is uiteengezet in hoeverre de uitvoer van levensmiddelen uit ons land voor België van belang is geweest en hoe deze kon geregeld worden te midden van de bestaande moeilijke omstandigheden. De koninklijke Commissie tot regeling van de voorziening van noodzakelijke levensbehoeften in Belgische grensgemeenten, weldra uitgestrekt tot het geheele bezette gebied, heeft in de jaren van ellende waardevolle diensten aan de Belgische bevolking bewezen, hetgeen blijkt uit de overgelegde statistieken en de meegedeelde feiten. Aan het slot van zijn werk geeft de schrijver den totaal-indruk weer in een taxatie van de bereikte resultaten. Daaruit valt de voor de hand liggende conclusie te trekken, dat self-help voor een volk in onderdrukking onmisbaar is en de voorkeur verdient boven alle hulp van buiten af, al wordt deze nog zoo gewaardeerd. Ondervoeding en ellende konden door een kunstmatige regeling der distributie niet geheel voorkomen worden in de jaren 1917 en 1918, toen half Europa met dergelijke bezwaren te kampen had en de honger in het gebied van de bezettende mogendheid, Duitschland, een volksramp werd. De schrijver van het boek, eenmaal algemeen Secretaris van het Belgische Comité National de Secours et d'Alimentation, is in zijn onderwerp goed thuis en houdt zich met strikte voorzichtigheid aan de officieel geconstateerde gegevens. Intusschen, de vraag blijft open: is het officieele in verhoudingen als deze altijd de werkelijkheid? Ook daarmee hield de auteur rekening, hij moet dikwijls werken met termen als „ongeveer", „naar schatting" en dergelijke. Maar belangrijk blijft toch wat hij bereikte: een geregelde ordening van het vooralsnog bekende. Correcties zullen later van zelf voor den dag komen uit het meer gedetailleerd onderzoek der historische gegevens, ook buiten het terrein der economische geschiedenis.
Prof. Dr. H.

DUITSCH.

Richard Müller, 105
VOM KAISERREICH ZUR REPUBLIK. *Malik Verlag, Berlin W.* 9., 1924. (23.5 x 14.5) 223 blz. ing. M. 4.60.

Het is geen geschiedenis van het goede soort, welke wij in dit werk leeren kennen. De schrijver beproeft de wetenschap te stellen in loondienst van den klassenstrijd. Hij geeft een verhandeling over het ontstaan van de Novemberrevolutie van 1918 in het Duitsche rijk en haar verloop, maar met het doel, dat de arbeider daaruit zal leeren hoe de mislukte revolutie wel zal moeten slagen... in de toekomst. Wanneer? Laten wij hopen nooit. Het is erg genoeg geweest. De auteur is in de kritieke jaren geweest Vorsitzender des Vollzugsrates der deutschen Arbeiter- und Soldatenräte. De opgedane ervaring heeft hem echter niet tot beter inzicht gebracht. Zijn werk, gedeeltelijk berustend op, wat hij zelf beleefde als medewerker met de revolutie, is zoo geheel in het subjectieve van zijn sociaal-democratische levensbeschouwing blijven hangen, dat

het meer is een propagandageschrift met politieke tendenz, dan geschiedenis. Het heeft voor de wetenschap eenige waarde als uiting van een tijdgenoot, zij deze dan ook partijdig. Bovendien kan men er uit leeren hoe revolutie gemaakt wordt, door actie en berekening, door het profiteeren van de fouten van de tegenpartij, door het aangrijpen van de geschikte gelegenheid. Het heele boek is ongewild een pleidooi voor de onmisbaarheid van een goed geordend en plichtgetrouw gezag. Er wordt wel eens beweerd, dat het revolutiegevaar voorbij zou zijn. Komt dat niet, omdat men het begint te vergeten? Zoolang er boeken als dit verschijnen kunnen, als uiting van de gedachte aan den opstand, zijn wij er nooit zeker van, dat op de gedachte de daad niet kan volgen. *Prof. Dr. H.*

X. NATUURKUNDE EN NIJVERHEID.

NEDERLANDSCH.

L. K. A. van Duuren, H. J. Rutters, **106.**
STOOMWERKTUIGKUNDE. Geïllustr. *Uitg. Mij. Kosmos, Amsterdam,* 1924. (19 x 13) 247 blz. geb. f 4.25.
Een vlot geschreven boek, dat én door duidelijkheid van tekst én door goede teekeningen én foto's een zeer aangenamen indruk maakt. Schrijvers verdeelen hun stof in: de behandeling der materialen, stoomketels, appendages, het gebruik van oververhitte stoom, het ketelbedrijf en bedrijfsstoringen, terwijl het boek eindigt met een lijst van examenvragen, ten behoeve van studenten voor het examen van machinist en motordrijver, aan boord van schepen in de binnenvaart, landmachinist en machinist ter koopvaardij etc.
Vooral in de toegepaste werktuigbouwkunde schijnen de schrijvers goed thuis te zijn. Enkele theoretische verklaringen, vooral in het 1e hoofdstuk, mogen nog wel eens bij een 2e druk herzien worden.
Minder juist is, dat de beschrijving van een Nederlandsche ketelconstructie, waarvan slechts enkele exemplaren zijn uitgevoerd, ongeveer 10 bladzijden druks beslaat. Alles te samen genomen een goed boek dat ieder die met ketels te maken heeft kan aanbevolen worden.
Ir. J. Kurris.

G. F. E. Kiers, **107.**
RECHT EN WET. *Van Mantgem & De Does, Amsterdam,* 1924. Polytechnische Bibliotheek, (21.5 x 13.5) 278 blz. ing. f 3.90.
Geschreven door en voor den technicus is dit een werk, waarvan ieder, die met juridische kwesties in de techniek te maken krijgt, een nuttig en handig gebruik kan maken. 't Is geen droge opsomming, maar een breedvoerige behandeling der wetsartikelen in hun verband. Alle administratieve artikelen zijn weggelaten. De meeste wetten tot en met 1924, die voor den technicus en speciaal den bouwtechnicus van belang zijn, zijn er in besproken. Daarbij zijn er nog een drietal bijlagen met in acht te nemen voorschriften aan toegevoegd.
Op een boek als dit, waarin in een kort bestek het grootste deel van Nederlandsche wetten behandeld is, zijn uit den aard der zaak vele aanmerkingen te maken. Degene, die met dit boek elk rechtskundig advies meent te kunnen ontbeeren, zal het stellig niet voldoen. Maar degene, die zijn rechtskennis wil verruimen of zijn memorie wil controleeren, zal in dit werk een goed vademecum vinden. Vooral studenten kan het daarom aanbevolen worden. *Ir. J. Kurris.*

XI. SOCIALE EN AANVERWANTE WETENSCHAP.

NEDERLANDSCH.

A. Th. Bart, **108**
OORLOG - DIENSTDWANG - DIENSTWEIGERING. *B. Mensing, Den Haag,* 1924. (21.5 x 13.5) 40 blz. ing. f 0.25.
De schrijver zich in zijn voorwoord beroepende op de uitspraak van den H. Stoel, welke kort en goed luidde: „Ontwapening door afschaffing van den dienstplicht", verdedigt met veel geestdrift de stelling dat, de verwaarloozing van de studie der wijsbegeerte, het niet conscientieus toepassen der R. K. Geloofs- en Zedenleer, ook op politiek gebied, een buitengewoon groot gevaar oplevert.
In een achttal hoofdstukken worden de verschillende godsdienstige, moreele en sociale vraagstukken, welke met de oorlogs-idee samenhangen, behandeld, terwijl een en ander in het negende hoofdstuk in conclusies wordt samengevat, culmineerende in de laatste of negende conclusie, de noodzakelijkheid betoogende dat de Katholieken zich ten spoedigste vereenigen in een Vredesbond, die internationaal uitgebouwd moet worden en de leiding der vredesbeweging op de geheele wereld in handen neemt.
Ir. A. E. R. Collette.

F. Muckle, **109**
SOCIALISTISCHE DENKERS. Vertaald uit het Duitsch door A. W. IJzerman. *Uitg. Mij. Ontwikkeling, Amsterdam,* 1924. (21 x 15) 198 blz. ing. f 2.—, geb. f 2.75.
IJzerman is een vlot en geestig schrijver en dit maakt de lezing van dit toch nogal Duitsche boek gemakkelijk. De groote figuren, die het Socialisme hebben voorbereid worden in dit werkje beschreven en hun stelsels en maatschappij-beschouwingen uiteengezet: mengeling van idealisme en dwaalleer. Alleen voor den goed-onderlegden lezer is dit werkje aan te bevelen: als gevende een gemakkelijk overzicht. *Mr. K.*

Dr. Fl. Prims, **110**
DE OORZAKEN VAN DE ONTCHRISTELIJKING VAN DEN ARBEIDERSSTAND. *Geloofsverdediging, Antwerpen,* 1924. Godsdienstige en Sociale Trakten. (18.5 x 14) 31 blz. ing. Bfr. 1.—.
De schrijver, bekend Belgisch socioloog, is getroffen door het feit, dat ruim 80 pct. der industrie-arbeiders in België, hoewel katholiek, niet meer practiseeren. En hij gaat van dit verschijnsel in het kort de oorzaken na. Eenige daarvan zijn specifiek-Belgisch, andere echter kunnen vermoedelijk ook bij ons te lande in min of meer gewijzigden vorm voor het verval aansprakelijk gesteld worden. Prims blijkt in zijn wel wat beknopte beschrijving een fijn psycholoog, die de arbeidersziel doorgrondt en ergernissen aanwijst, welke wij niet vermoed zouden hebben en bij nader inzien, toch zoo voor de hand liggen. De schrijver is bovendien niet blind

voor de tekortkomingen in de zielzorg-zelve. Met nadruk eischt hij meer en beter godsdienstonderricht en de volle katholieke sociale leering bij de Katholieken van alle standen. Het boekje bevat vele juiste opmerkingen, die aansporen het vraagstuk van den geloofsafval dieper te beschouwen. *Mr. K.*

Frits van Raalte, 111.
VEILIGHEID VOOR ALLES. Geïllustreerd door O. Rolland. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (19.5 x 14) 120 blz. ing. f 0.90.
In het voorwoord van dit bij uitstek actueel geschrift, stelt de Wethouder voor het Onderwijs te Amsterdam, de vraag: „Welke kennis heeft voor den mensch de meeste waarde?" Aan de hand van den Engelschen wijsgeer Herbert Spencer, zou daarop geantwoord moeten worden: „Die verrichtingen en voorzorgsmaatregelen, waardoor wij van oogenblik tot oogenblik voor onze persoonlijkheid waken, moeten buiten twijfel den voorrang hebben voor alle andere".
Dit den mensch, in woord en beeld duidelijk voor oogen te stellen, is het doel van den schrijver. Hij is hierin ontegenzeggelijk op uitstekende wijze geslaagd, dank ook de medewerking van verschillende autoriteiten op het gebied van het Verkeerswezen, het Onderwijs en Publieke Gemeentewerken, terwijl O. Roland zeer verdienstelijk den tekst heeft geïllustreerd.
Ir. A. E. R. Collette.

DUITSCH.

Czyhlarz, 112.
LEHRBUCH DER INSTITUTIONEN DES RÖMISCHEN RECHTES. *Hölder, Pichler, Tempsky, Wien 4,* 1924. (23.5 x 16) 516 blz. ing. M. 14.40, geb. M. 16.—.
Deze achttiende druk van het 1888 voor het eerst verschenen leerboek van Karl Ritter von Czyhlarz is bijgewerkt door Marian san Nikolà, hoogleeraar aan de Duitsche Universiteit te Praag. Het, overigens nog steeds voortreffelijke, boek kon deze opfrissching goed gebruiken. Sedert 1904 was het vrijwel onveranderd nagedrukt. De bewerker heeft nu, met behoud van vorm en indeeling, de resultaten van het laatste romanistisch onderzoek, voor zoover voor den leerling van beteekenis, opgenomen. Daarbij heeft hij, meer dan in de vorige drukken het geval was, nadruk gelegd op de historische ontwikkeling der romeinsche rechtsinstellingen. Nu het Romeinsche Recht aan onze Universiteiten niet meer om zichzelfswille onderwezen wordt, maar als onderdeel van het vak, dat den naam draagt: „historische ontwikkeling van het recht, bezien in het licht van rechtsstelsels, uit welke het Nederlandsche recht zich heeft gevormd" — beteekent deze wijziging een betere aanpassing aan de behoeften ook van onze studenten. Bij de studie aan de R. K. Universiteit is dit boek dan ook in algemeen gebruik.
Door dit alles is de omvang intusschen tot 504 bladzijden gestegen. De grens van een oriënteerende inleiding kan men daarmee dus stellig overschreden achten. *Van der Heyden.*

Alphons Nobel, 113
HANDBUCH DES STAATSMANNS. *Wieland Verlag, München,* 1924. (22 x 14) 348 blz.
Dit boek is iets, als het Engelsche *The Statesman's Yearbook,* doch in plaats van statistieken van leger, productie, financies, onderwijs, etc. geeft het van de verschillende landen een overzicht van de politieke partijen, het vakvereenigingswezen en de pers. Het is een omvangrijk en lastig werk geweest, dit boek samen te stellen. Als steekproef ons eigen land nemend, vindt men dan ook wel eenige onjuistheden. Zoo is ons het Tweede Kamerlid Herzogenbusch totaal onbekend, ook de zittingsduur der Eerste Kamer is onjuist opgegeven, evenals het geboortejaar der koningin... Afgezien van deze kleinigheden is het boek een vrij goede inlichtingen-bron.
Mr. K.

XIV. SPEL EN SPORT.

NEDERLANDSCH.

Mr. C. P. van Rossum, 114
HOE LEER IK SKI-LOOPEN. Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (18.5 x 12) 127 blz. geb. f 2.25.
De tot op heden nog uiterst arme sportliteratuur is door dit werkje verrijkt met een boek, dat niet enkel technisch goed verzorgd, doch tevens smakelijk geschreven is, en dat gerust mag worden aangeduid als een aanwinst. Het boek bevat vele kleine en uiterst practische wenken voor den beginneling, maar daarentegen — en dit is een groot voordeel — de schrijver heeft niet stram vastgehouden aan systemen, doch de verschillende stelsels gewikt en gewogen en er autodidactisch een eigen beproefd systeem uit opgebouwd.
Een groot voordeel is, dat de schrijver niet vergeten heeft aan te geven, hoe men het *niet* moet doen. Wat het meest aantrekt is wel het verband, dat de schrijver heeft weten te leggen tusschen het beoefenen van sport en het aanvoelen van de schoone winternatuur. Hier is niet enkel de ervaren sportman, doch tevens de sterk-aanvoelende literator aan het woord.
Een open oog voor de sportoverdrijving en de nadeelige gevolgen daaraan verbonden, maken het boek nuttig voor iedere bibliotheek. Jammer is het, dat de schrijver zich beperkt heeft tot het laaggebergte en het zoo gevaarlijke hooggebergte genegeerd heeft. Dit lag waarschijnlijk buiten het terrein van schrijvers bedoeling, doch de waarde — men denke aan alpinisten — zou er zeker door gestegen zijn. Een tweetal onnoodig gebezigde vloeken ontsieren dit boekje en hadden zonder te schaden evengoed achterwege kunnen blijven. *G. Olsthoorn.*

Uit Boek en Blad.

Pieter van der Meer de Walcheren geeft in het nummer van 17 Jan. van *Opgang* een merkwaardige aanteekening over iemand die niet bang is om uitgelachen te worden. „Er bestaat sedert vele jaren te Parijs een Confrérie esthétique de la Rosace een vereeniging van schilders en andere plastische kunstenaars onder leiding van een

schilder, een aandoenlijke Tertiaris van St. Franciscus, die, toen ik hem in zijn armmoedig kamertje tijdens den oorlog bezocht, vrome prae-rafaelitische schilderijen maakte. Hij had een rossig baardje en lange haren en sprak langzaam en op vromen toon. Maar hij was door en door oprecht. — Alleen wat zonderling. Hij noemde zich frère Angèl en had zichzelf den titel gegeven van Prior en Koning van de Rosace. Hij geeft ook een blaadje uit, waarin hij van tijd tot tijd zijn edel hart lucht en zijn broeders, leden der vereeniging, toespreekt, opzoekt en hen, als zij het verdienen, tot hooge rangen verheft in de Confrérie. Zoo kondigt hij in de laatst verschenen feuillets met zachten ernst en aandoenlijken eenvoud het volgende aan:

'Aan heel de artistieke jeugd van Frankrijk en daarbuiten heil en vrede in den Heer! Hoewel stof en minder dan niets, schenk ik, Broeder Angèl rampzalige en zeer onwaardige zondaar, bij de genade Gods en door den wil van mijn broeders Prior en Koning van de Rosace, den titel van Zelateur Esthétique, om mij bij te staan met al de macht van hun nieuw ambt, aan mijn zeer beminde broeders Henricus en Cyrillus, tot glorie, tot glorie van de waarachtige christelijke kunst!''

Het Januari-nummer van *Studiën* opent met een rede van Borret: *Nooit meer oorlog.* Waarschuwend tegen een te groot vredesidealisme, vertolkt Borret zijn leuze met: verplichte scheidsrechterlijke uitspraak over internationale geschillen, gezamelijke sanctie's, gelijktijdige vermindering van bewapening. — Cavadino ontkent de mogelijkheid van rationeele productie in een socialistische gemeenschap, voornamelijk op dezen grond: is berekening en waardevergelijking der productiegoederen noodig en wel naar den alleen bruikbaren maatstaf van de ruilwaarde, welke echter in de socialistische gemeenschap is buitengesloten. — Reichling tracht de kunst der jongeren te karakteriseeren als ideoplastiek, 'n geleerd woord, waarmee bedoeld wordt: die kunstuiting, welke haar oorsprong neemt — niet in de zinnen (physioplastiek) — doch in de bewogen sfeer van het denken. Daarom is haar object het bovenzinnelijke, het algemeene, de gedachte meestal uitgebeeld door intellectueel gevormde, van de natuur afwijkende beelden. 't Blijft een vraag of de verdeeling met de werkelijkheid overeenkomt. Tot dat doel had de schrijver een grooter feitenmateriaal minder vaag moeten ontleden. Daarbij was een omkeerbare definitie van kunst en haar object: het schoone, geen overbodige weelde. Al is deze studie als poging tot metafysieke ontleding van kunstverschijnselen zeer toe te juichen, er kon daarin meer klaarheid van begrippen en bezonkenheid van redeneering aanwezig zijn. — Van Miert deelt zeer wetenswaardige bizonderheden mee over den invloed van de Hollandsche taal en wetenschap in Japan, die des te meer verrassen, als men bedenkt, hoe hermetisch Japan zich gesloten hield voor de Westersche cultuur. De gewone *Mededeelingen, Dingen van den Dag* (waarin Duurkens zijn voor en tegen over Jaarlijksche Boekenschouw '24 uitspreekt) en eenige boekbesprekingen sluiten het nummer.

In *De Nieuwe Eeuw* van 15 Jan. 1925 stelt Prof. Dr. D. Franses O.F.M. het vraagstuk der liefde aan de orde! Niet in theoretischen zin, al zou de vorm van zijn sober-gestyleerde bijdrage zulks bij vluchtige lezing doen vermoeden. Maar na rustige overweging van deze werkelijk niet nieuwe waarheden komt weldadig over U het besef, dat hier met eerlijke overtuiging getracht wordt uiteen te zetten, hoe het streven naar de volmaaktheid der christelijke liefde niet vergeten mag worden bij onze werkzaamheid voor het welzijn en de bloei van het beschavingsleven in Nederland. Na uiteengezet te hebben, dat het tekort aan onderlinge liefde een gevolg van een teveel aan eigenliefde is, vervolgt hij:

,,Wat is er nu noodig, opdat de ware christelijke liefde heersche onder ons? Het antwoord is ten deele al vervat in het voorafgaande. Is de ongeregelde eigenliefde de hoofdschuldige aan het tekort, dan moet deze bestreden worden, dat moeten we daarvoor op onze hoede zijn. Laten we daarom vooreerst: eerlijk zijn, volkomen eerlijk tegenover ons zelven, en even eerlijk tegenover den naaste.

Een zekere mate van zelfvertrouwen is noodig, vooral in het publieke leven, maar dat worde getemperd door een wijs wantrouwen, — wantrouwen in ons zoo beperkt verstand, in ons oordeel, dat door zooveel verschillende factoren beinvloed kan zijn, zonder dat wij het ons bewust zijn. En wat méér vertrouwen in den evenmensch, vooral in zijn goede bedoelingen. Och, we zijn toch allemaal menschen, en we hebben toch allen

wel eens, misschien dikwijls, leergeld moeten betalen.
Laten we dan eerlijk en ernstig de meening van anderen onderzoeken vóór wij die verwerpen en laten wij vooral niet te gauw onedele motieven bij onzen tegenstander veronderstellen. Geen dubbele maatstaf! Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet. Dus: géén lichtvaardig oordeel over de bedoelingen van anderen, géén verdachtmaking.
Om dat te vermijden, handele en spreke men niet onder eersten impuls. Dat kan de droevigste gevolgen hebben. Vooral in de dagbladpers, waar oogenblikkelijk stelling moet worden genomen, en op debatvergaderingen in verkiezingstijd is dat natuurlijk zeer moeilijk, dat erkennen wij ten volle. Maar men zal toch toegeven, dat er met ernst naar gestreefd moet worden, ook dáár zijn gevoelens te controleeren en zijn woorden zorgvuldig te wegen, als men de liefde wil bewaren, onze dure plicht, onze groote kracht, de roem van den waren christen.''

De tweede aflevering van *Studia Catholica* opent met een artikel van Prof. Aengenent dat getiteld is: *Oude en Nieuwe Vredes-Gedachten.* Na een breed opgezette beschouwing van de vredesstroomingen in den loop der eeuwen, komt schrijver tot de conclusie, dat er én in het verleden én in het heden drie richtingen in het streven naar een algemeenen vrede te onderkennen zijn, de ascetische, volgens welke iedere oorlog ongeoorloofd is, wijl in strijd met de leer van Christus, gepropageerd vooral door Wederdoopers, Mennisten, Kwakers, Leo Tolstoi en Bertha v. Süttner; de empirische of rationeele, zich aandienend onder den naam van wetenschappelijk pacifisme, die haar verdediger vond in Norman Angell, en den oorlog enkel op economische gronden veroordeelt. Verwant aan deze richting is de socialistische, die in een internationaal doorgevoerd collectivisme de bevordering van den vrede ziet. Ten derde de juridische, die den internationalen vrede wil baseeren op het recht en die haar bezielden voorvechter had in den onsterfelijken Benedictus XV.
Prof. Aengenent ziet in de derde richting, die zich baseert op het doordringen van de rechtsidee, de eenige mogelijkheid om den algemeenen vrede zooveel mogelijk te bereiken. Het is dan ook de plicht van iederen Katholiek aan de vredesbeweging, die zich op dezen gronslag plaatst, zijn medewerking te geven.
Onder den titel *Uit de geschiedschrijving der Middeleeuwsche Wijsbegeerte* bespreekt Dr. Ferd. Sassen de nieuwe editie van De Wulf's *Histoire de la philosophie medievale.* De oprechte waardeering, die schrijver voor het werk van den Leuvenschen Hoogleeraar toont, verblindt hem niet voor de gebreken er van. Deze culmineeren in de begripsbepaling der Scholastiek als een gesloten geheel van theorieën, waardoor De Wulf op eenzijdig standpunt gezegd wordt te staan en het heterogene der verschillende richtingen niet tot haar recht laat komen. Schrijver definieert de Scholastiek — in navolging van Prof. Manser O.P. — als het streven om ,,de gegevens van de natuurlijke rede met en naast die van de Openbaring in één dubbelsysteem harmonisch samen te brengen.'' Op vele punten zal deze studie ongetwijfeld de opmerkzaamheid van andere vakkundigen gaande maken. Het komt ons voor, dat deze afleveringen op waardige wijze de traditie van *De Katholiek* voortzetten.

Uit de verantwoording, die de redactie van het jong-Katholieke Nederlandsche tijdschrift *De Gemeenschap* plaatste in het eerste nummer, knippen wij de volgende passage, een antwoord op het 'Waarom', dat bij het ontstaan van elk nieuw orgaan van alle kanten tegelijk wordt gehoord:
,,Niet om tabula rasa te maken, niet om het leelijke eendje te spelen zullen wij spreken, maar omdat het nog zoo moeilijk groot en ruim leven is in katholiek-Nederland. Omdat zooveel groote dingen, op het moment dat zij nuttig konden zijn, in de oudewijven-kameren der laksche deskundigheid verdwijnen; omdat het volk misleid wordt door politieke operateurs, die eerst zichzelf hebben blindgestaard op de grootste gemeene deelers, en zich dan gewennen konden ex cathedra te spreken, wijl er altijd nog stommer zijn dan zij (die vallen af: zij blijven); omdat de kranten uit kortzichtigheid de volle waarheid niet schrijven en zich krommen onder de zweep van den advertentiecolporteur; omdat de christelijke naastenliefde met de allerbeste bedoelingen nog steeds bij de pauselijk-gedecoreerde werkgevers zelf begint; omdat onmachtige knoeiers, die nog geen behoorlijke teekening kunnen maken, onze kerken bouwen en stuk-meubileeren, waarbij niet eens meer de veel-misbruikte 'goede bedoeling', maar het jodenfabrikaat een rol

speelt. Niet om onszelf willen we dit zeggen, want het kan ons hoogstens storm doen oogsten en welgemeende vermaningen, maar om de Waarheid-Christi en om de waardigheid van Zijne leer.''

Jacques Maritain, die ongezocht de leiding in handen kreeg van het tot nieuwen geest herboren Fransche intellect, tracht in het nummer van *Revue des Jeunes* de zoo uiteenloopende meeningen over Léon Bloy tot een objectieve en waarachtige eenheid terug te brengen.
Hij behoort tot hen, die den 'Pélerin de l'Absolu' gekend en bemind hebben, ,,die hem hebben zien lijden, bidden en sterven; die overtuigd zijn van de peillooze diepte van zijn inwendig leven, van zijn nederigheid en vroomheid, zijne edelmoedigheid en Godsliefde; die steeds gereed staan getuigenis voor hem af te leggen en in zijne onstuimigheid slechts de keerzijde zien eener liefde, die door hevige stormen geheel onttakeld was en uitgeput.'' Dat men een zeer ongunstig licht kan laten vallen op zijne gemelijke prikkelbaarheid en op de overdrijvingen zijner echt Spaansche verbeelding, geeft hij gereedelijk toe. Daarom vergelijkt hij hem ook niet met Bernardus van Clairvaux of Thomas van Aquino, maar met Tertullianus en Origines, die beiden ook hun schaduwzijden hebben. Maar men mag evenmin vergeten, als men over Bloy spreekt, te wijzen op zijne onstuimige liefde jegens God en de zielen, zijne ontembare, wanhopige begeerte naar zelfheiliging, zijn felle, hekelende verachting van het menschelijk opzicht, zijnen onverzadiglijken honger naar de zichtbare en tastbare vormen van Gods grootheid en majesteit... Bloy is nu eenmaal geen doorsnee-mensch, geen bewoner van de lage, vlakke landen, maar een stoute strever naar de toppen, die niet duizelt voor de diepste afgronden.
Getroffen door dit accent van teere piëteit jegens den man, dien God plaatste op zijn levensroute als een strakke, stugge wegwijzer, die slechts een eenige richting aangaf, buigt men het hoofd en vergeet ten eenen male, dat men 't met Maritain niet steeds eens kan zijn.

De klankgolven van het nieuwe katholieke geluid, dat in Frankrijk, België, Zwitserland, Duitschland en bij ons aanzwelt tot rijpe en forsche melodieën schijnen zich over te planten naar gene zijde der Pyreneeën. P. Guinard vraagt in het nummer van 25 Jan. van *Revue des Jeunes* onze belangstelling voor een jongen katholieken Spaanschen dichter Huberto Perez de la Ossa, een zoon van het oude Spanje, die zijn geloof niet onder stoelen of banken steekt, maar de reine, hooge traditie van Luis van Leon en Jan van het Kruis wil voortzetten.
Geboren in 1897 te Albacete, aan de grenzen van Nieuw-Castilië, Andaluzië en Murcia is hij een ras-echte Castiliaan, maar ook het popelende bloed der Middeleeuwsche zeevaarders stroomt door zijn aderen. Al schijnen zijn krachten zich in den laatsten tijd meer te concentreeren op den roman, — zijn laatste werk *De heilige Hertogin* werd dit jaar met den nationalen letterkundeprijs bekroond — toch is hij de muze der dichtkunst niet ontrouw geworden. In 1922 publiceerde hij een dichtbundel *Polyphonieën*. In de inleiding schreef hij: ,,Ziehier een boek vol afwisseling, of juister gezegd, twee boeken: dat van mijn kinderjaren, doortinteld van het veelkleurige licht der mystieke boogvensters en de grandiose praal der liturgie, en de eerste zang mijner jeugd, na geproefd te hebben van den zuren wijn des levens. Er heerscht geen eenheid en geen andere band omstrengelt ze dan mijn ziel, die meezindert met de meest verschillende emoties.''
P. Guinard roemt aan zijn verzen de frischheid van toon en de oprechtheid van gevoel. ,,Het zijn zuivere schoonheidsopenbaringen, uit innerlijken nood geboren, spontane zangen, die opwellen in de eenzaamheid der inkeering. Z'n beeldspraak is steeds aristocratisch-exquis en wil niets weten van banaliteiten en hol pathos. Het rhythme is teer en toch breed, rijk geschakeerd, vaak traag en sleepend, maar nooit stijf of strak. Zijn liederen zijn gedrenkt in dezelfde atmosfeer, die men ook in de Spaansche kathedralen inademt en baden in dezelfde warme, mannelijke kleuren. Maar achter dezen uiterlijken tooi hoort men de stem, die haar vurig en soms droevig lied uitzingt, gespannen van begeerte naar volmaaktheid en eeuwigheid...''
Zijn verstechniek herinnert aan de volgelingen van Ruben Dario, Antonio Machado en Perez de Ayala, die vooral gestreefd hebben naar een harmonische, klare evenwichtigheid. Maar veel heeft hij hun niet te danken. Hij heeft zijn eigen weg gekozen en zijne eenzaamheid deert hem niet.

,,Maar neen, ik ben niet alleen; mijn twee [broers gaan met mij:
Mijn verleden, mijn blonde, jeugdige [broeder,
Mijn toekomst, mijn broeder met het on- [bekende gelaat.''

En deze toekomst belooft veel. Zijn aangeboren vaardigheid mistrouwend, hield hij een kieskeurige schifting onder zijn gedichten, alvorens hij ze uitgaf. Dit stemt ons tot vertrouwen, dat we in den nieuwen bundel, die onlangs aangekondigd werd, — *Cancionero de las cosas humildes* — Liederen der nederige schepselen — stellig zullen terugvinden denzelfden zuiveren en gaven smaak, denzelfden soepelen en zekeren gang en dezelfde primitieve naïviteit.

In het bekende katholieke weekblad *La Vie Catholique* wijdt Henri Charlier eenige beschouwingen aan het vereenigingsleven onder de katholieke kunstenaars. Dit is een zeer actueel onderwerp, vooral in verband met analoge strevingen onder de katholieke letterkundigen ten onzent. Het lijkt ons daarom belangrijk zijn beschouwingen in het kort hier weer te geven tot nadere overdenking en bestudeering van allen, wie de bloei van het vereenigingsleven onder het kunstzinnige deel van ons katholieke volk ter harte gaat. *L'Arche,* vereeniging van katholieke kunstenaars, werd juist voor het einde van den oorlog opgericht om kerken te decoreeren in waarlijk religieuzen geest. De stichters stelden zich op het standpunt, dat, wilde hun poging kans van slagen hebben, een hervorming in de werkwijze en schoonheidsleer moest voorafgaan. De gedachte, die men zich in onzen tijd vormt over iedere kunst is individualistisch, dus anarchistisch getint. Het streven van *L'Arche* is, aan iedere kunst haar hiërarchische rangorde aan te wijzen en allen ondergeschikt te maken aan de bouwkunst, wat sinds de dertiende eeuw bijna niet meer is geschied. *L'Arche* werd gesticht door een architect; onder hare leden telt zij er verschillende. Zij heeft reeds verschillende kerken gebouwd in Frankrijk en het buitenland. De samenwerking tusschen architecten, schilders en beeldhouwers is zoo innig mogelijk en dit is de eenige weg, om tot de vorming van een stijl te komen. Nu is een stijl in kunstwerken niets anders dan het spoor van een gemeenschappelijke gedachte over het wezen der kunst. Een religieuze stijl scheppen voor de twintigste eeuw beteekent dus: de vorming van intellectueele eensgezindheid, de vorming van intellectualiteit. Deze hervorming der werkwijze is incompleet zonder de herziening der leermethode. Heden ten dage wekt de jeugdige kunstenaar in een z.g. academie aan voorwerpen, waarvan hij het doel niet kent en die de meester één- of tweemaal in de week verbetert. Bij een dergelijk onderricht zal de leerling nooit leeren, hoe men een gebouw, een beeld of een schilderij maakt. *L'Arche* laat den jongen artist meewerken met den meester aan diens eigen werk en hij komt dus te staan midden in het eigenlijke, volle werk en kan ieder oogenblik iets leeren.

De hedendaagsche kunstenaars, die aan religieuze kunst doen, volgen ofwel de artistieke traditie, die sinds de zeventiende eeuw in zwang is, ofwel de moderne procédés zonder er iets aan te wijzigen. Van den eenen kant heeft de traditie der vorige eeuw, die in de zestiende eeuw uit het naturalisme is opgeschoten, niets uit te staan met waarachtige, christelijke kunst, van den anderen kant is de moderne kunst ontstaan uit de meest zinnelijke en minst geestelijke strevingen, die er maar mogelijk zijn. De moderne kunst is echter de eenigste schoonheidsuiting die op dezen naam ,,kunst'' recht heeft. Er is ook geen sprake van de uiterlijke vormen der middeleeuwsche kunst over te nemen, evenmin als de priesters in hun preeken de taal bezigen van Joinville, onder voorwendsel, dat zij uit echte geloofstijden stamt. Maar *L'Arche* is van meening, dat, als de moderne kunst alleen op dien naam recht heeft, zij eerst hervormd dient te worden alvorens bruikbaar te zijn voor de religieuze kunst, omdat zij op enkele uitzonderingen na, er nooit aan gedacht heeft het geestelijk leven der ziel uit te beelden, maar alleen groote gevoelens en alledaagsche gewaarwordingen. Men moet dus deze aanwinsten rangschikken en inventariseeren, zooals St. Gregorius het vroeger gedaan heeft voor de oude muziek en dan eerst zullen zij kunnen dienen voor Gods glorie.

Zeker de ware beginselen zijn zoo stabiel als de wetten van den menschelijken geest; ditzelfde geldt ook van de goede methoden. Deze moet men zoeken in de kunst der diep-geloovige tijdperken, inzonderheid der twaalfde eeuw, en ze dan aanpassen aan de taal en de vormen der moderne kunst Deze hervorming is veel moeilijker dan

men denkt, omdat er teveel vastgeroeste gewoonten zijn en men vaak zien kan, dat goede christenen met den besten wil der wereld bezield, aan heidensche kunst doen, evenals vrome christenvrouwen de overdreven naakt-cultus naäpen en priesters zich lieten vangen in de modernistische netten.

Werkeloos bij de pakken te blijven neerzitten, ligt niet in het Hollandsch karakter, dat meer houdt van ruime opzetten en kloeke daden dan van fraaie leuzen en leege beloften. Ook in katholiek Nederland heerscht actieve bedrijvigheid, vermengd met smalenden spot over doeloos praten en zwammen in de ruimte. Dat deze activiteit ook buitenslands erkend wordt moet den zwoegers en werkers in 's Heeren wijngaard bepaald deugd doen.

In zijne bespreking van de *Jaarlijksche Boekenschouw* '24, wijst Pater Muckermann in het Januari-nummer van *Der Gral* erop, dat de ongemeen hooge beteekenis van dit critische Jaarboek niet gelegen is in de principiëele angstvalligheid, waarmee de verschillende medewerkers de groote christelijke beginselen, die leven en kunst beheerschen, getrouw toepasten, maar in zijn universeele ruimdenkendheid. Schrijver ziet in deze uitgave den eersten ernstigen aanloop naar een katholiek Jaarboek der wereldliteratuur. In de alzijdige concentratie der roomsche krachten, om het wordend Europa een katholieke ziel in te storten, om de Europeesche idee van het Godsrijk te doen zegevieren, stonden de literatoren nog alleen afzijdig, de cirkel van hun isolement is door de *Jaarlijksche Boekenschouw* verbroken. Dan vervolgt hij: ,,Dit is de doorslag-gevende waarde dezer prestatie. Dit boek klinkt als een oproep: katholieke geleerden, denkers, dichters en schrijvers aller landen vereenigt U, wij moeten dit werk niet stilzwijgend voorbijgaan. Wij moeten het steunen als het ons maar eenigszins mogelijk is. Onze medewerking zeggen wij gaarne toe. En het kleine, maar kloeke en sterk-geloovige nabuurvolk zeggen wij van harte dank voor het zware begin.

In Holland waait in zekeren zin meer wereldlucht dan bij ons. Zijn vensters zien uit op: Frankrijk, Duitschland en Engeland. In geen enkel land van Europa heeft de gedachte van katholieke reconstructie van strak-aaneengesnoerde samenwerking zoo diep wortel geschoten als daar. Wij zijn erkentelijk voor deze rijke gave, en hopen, dat de onderneming in haar organischen groei, spoedig in alle landen der wereld bijval en steun moge vinden.''

Verscheidenheden.

Met dankbaarheid publiceeren wij onderstaande waardeerende brief, door Z.Em. Kardinaal van Rossum eigenhandig onderteekend.

Aan den Jaarlijkschen Boekenschouw van Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Mijne Heeren,

Volgaarne hebben Wij het exemplaar der lustrum-uitgave van de ,,Jaarlijksche Boekenschouw 1924'' aanvaard en zeggen Wij U daarvoor onzen hartelijken dank. Wij zijn U echter niet alleen dankbaar voor de kinderlijke genegenheid waarmede dit boek ons werd aangeboden en voor de hoogst nuttige gave zelf, maar ook en veel meer nog voor den hoogst nuttigen, zoo moeitevollen en zelfopofferenden arbeid welken U aan dit kostbare boek besteed heeft, alsmede voor den grooten, niet genoeg te waardeeren dienst welken U daardoor aan de katholieke zaak, aan de zielzorgers en door hen aan duizenden zielen bewezen heeft. Wij hopen dan ook, dat dit boek zijnen weg zal vinden niet alleen in Nederland maar ook in het buitenland waar het ook den verderfelijken invloed en den wansmaak van het geloof- en zeden ontredderende boek te keeren heeft, en aan het leesgrage publiek gezonde en opvoedende lectuur voorhouden moet.

Het nut van dit werk wordt eerst ten volle begrepen wanneer men de schrikkelijke verwoestingen gezien heeft welke de lezing van een slecht boek in de zielen kunnen aanrichten. En waar bij den overvloed der dagelijks nieuw verschijnende boeken de Kerkelijke Autoriteit niet bij machte is haren beschermenden invloed tot alle uit te strekken, vult dit werk aan, wat door den nood der omstandigheden aan hare liefdevolle zorg moet ontbreken. Wij moedigen U dan ook aan met onverdroten ijver op den ingeslagen weg door te gaan, U niet door moeilijkheden, zorgen, tegenslag, critiek, tegenwerking, verveling of wat ook te laten afschrikken: dat alles werkt mede om het hooge doel dat U zich heeft voorgesteld te bereiken, om namelijk alle katholieken, maar ook zoo mogelijk de geloovige andersdenkenden te bewaren voor den verderfelijken nivloed van het onzedelijke, geloofondermijnende of neutrale boek, en hen terzelfder tijd te verheffen, te veredelen door goede, gezonde literatuur, om hen nader tot God te brengen en te bewerken, dat zij in alles meer en meer God met geheel hun wezen liefdevol dienen.

Van harte zegenen Wij dan ook deze uitgave en al degenen die daaraan hebben meegewerkt, God biddend, dat Hij door de voorspraak der Onbevlekte Maagd Maria de onmisbare genade over Uwen arbeid uitstorte, opdat hij gedije tot heerlijke en blijvende vruchten.

Rome, Paleis der Propaganda, 4 Februari 1925.

w.g. W. M. KARD. VAN ROSSUM.

Engeland's katholieken zitten vol ernstige zorgen: een teeken, dat de godsdienst ernstig wordt genomen door... heel velen. Niet door allen. Daar is eerst: the leakage. Ondanks de vele bekeerlingen, vooral in hoogere, ontwikkelde standen, is er toch geen grooten aangroei van katholieken. Daar vallen er te veel af, zoowel in de steden als op de dorpen. De gewone oorzaken: het materialisme, de zucht naar genot, de afval der wetenschap onder het volk geworpen, niet begrepen dan als een groote leus van ontkenning, staan voorop. En niet te vergeten: het gemengd huwelijk in Engeland, waartegen de bisschoppen hoe langer hoe strenger optreden. Ook typisch-Engelsche redenen bestaan er voor dien afval: het gebrek aan priesters, dat groot is, het gebrek aan godsdienstig onderwijs, het gebrek aan kerken. Ze hebben vele, kleine kerken noodig. Zes honderd plaatsen van 2.000 tot 10.000 inwoners zitten zonder katholieke kerk. Niet de luxe van vele groote kerken vraagt de aandacht, het eerst noodige: kleine kerken, die het centrum van geloof kunnen zijn. Ze schijnen zich te gaan inspireeren op de Amerikanen, die op echt Amerikaansche manier die kwestie hebben aangepakt, businesslike. Mgr. Kelley heeft van 1905 tot '24 met zijn twopence-beweging schattengelds voor het kerkenfonds binnen gekregen; in 1924 bedroeg het 750.000 dollar.

Van de Amerikanen hebben de Engelschen ook hun auto-kapel afgekeken. Dat is bescheiden en ook mogelijk in Engeland, met een groote autobus als kapel ingericht den boer op te gaan! In Amerika, waar alles grootscher is en de afstanden onmetelijk zijn, hebben ze hun spoortrein-kapel: een luxe Pullmann-car voor dat doel gebouwd met goed zeventig zitplaatsen, met altaar en woning voor den geestelijke. Die wagen wordt gekoppeld aan een trein en op dood spoor gereden. De praktijk heeft ten volle bewezen, hoe praktisch dat Amerikaansche systeem werkt.

Een andere zorg leveren de katholieke scholen, die met veel opoffering gesticht werden op heel wat plaatsen en met nog meer offers in stand worden gehouden. Het lichaam dat te zorgen heeft voor 't onderwijs, heeft nu enkele bepalingen uitgevaardigd, waaraan alle scholen moeten voldoen: zoodat tal van oudere totaal werden afgekeurd en andere verbouwd moeten worden. Wat een geweldige kosten meebrengt. Dat geval heeft Mgr. Brown, de populaire bisschop van Southwark, een man van grooten invloed op opvoedkundig gebied, nog eens zijn stokpaard doen bestijgen en met klem vragen om meer activiteit onder leeken: de katholieken moeten meedoen, zich in de beweging werpen, hun ideëen uitdragen. Mgr. weet, wat een invloed een degelijke leek kan uitoefenen!

Den 27en Jan. overleed te Kensington de bekende Baron von Hugel. Hij werd geboren in 1852. Zijn moeder was een bekeerlinge uit den Schotschen adel. Hij genoot een Engelsche opvoeding en stond in hooge achting bij alle partijen. Vooral werd zijn naam bekend in den modernistenstrijd, vriend als hij was van Tywell en Loisy. Veel deed hij voor hun terugkeer, doch mocht geen succes boeken, terwijl hij zich zelf compromitteerde, waartoe zijn geschriften ook niet weinig bijdroegen. Wel schijnt hij te goedertrouw gehandeld te hebben. In de Engelsche geleerde wereld telde hij tal van vrienden en vereerders.

Bij onze oosterburen volgen de tijdschriften elkander met nog vervaarlijker snelheid op dan bij ons. Of dit een nieuw blijk is van de splitsingsmanie, welke over de hedendaagsche geesten vaardig is? In het onderhavige geval moeten wij er bijna aan gelooven, want zoowel naar inhoud als strekking is deze nieuweling analoog met tijdschriften als: *Hochland*, *Orplid* etc. Het nieuw-verschenen tijdschrift *Zeitwende* (Uitgave C. H. Beck, München) dient zich aan als „eine Monatsschrift groszen Stils" onder redactie van: Tim Klein, Otto Gründler en Friedrich Langenfasz. De bedoeling is om den geest van het reformatorische christendom in onzen tijd weer tot gelding te brengen en uit dien hoofde richt het zich tot de groote vraagstukken van het wereldprotestantisme. Een zuiver protestantsche geest beheerscht heel deze samenstelling, die overigens uit heel wat heterogene bestanddeelen bestaat. Leerzaam is deze periodiek in zooverre het doet zien, hoe in de hedendaagsche intellectueele wereld velen zoeken naar een vast geestelijk steunpunt. Maar bedroevend is het te constateeren dat hier uitsluitend heil verwacht wordt van het protestantisme, dat volgens den inleider na vijf eeuwen, „immer seine Sendung noch nicht in der Tiefe und Breite ergriffen hat." Want in al deze bijdragen, die soms sympathiek aandoen om

hun geestdrift en eerlijke overtuiging, is er een gemis aan stellige zekerheid te bespeuren, soms zelfs ook een lichte scepsis, die alle zekerheid ontkent, hetgeen trouwens niet te verwonderen is bij aanhangers van een godsdienststelsel dat, de meest verscheiden zienswijzen en opvattingen in haar leer toelaat.

De vertaling in het Nederlandsch van de *Summa Theologica* van St. Thomas is ter hand genomen door een consortium van vier Vlaamsche Dominicanen n.l. door de Paters J. Maes, A. Janssens, A. van Winckel, en M. Mathijs, resp. professoren te Gent en te Leuven.
Deze vertaling is opgevat als een letterlijke, echter niet als een woordgetrouwe vertaling, met dien verstande, dat er voor de duidelijkheid van den tekst soms een paar woorden worden toegevoegd. De Hollandsche vertaling beslaat de bovenste helft der bladzijden, waaronder de Latijnsche tekst volgt naar de Editio Leonina. Aan het begin van iedere quaestio wordt een overzicht gegeven van de daarin behandelde stof. Er wordt bij de tekstvertaling geen commentaar gegeven en worden ook geen noten toegevoegd. Als aanhangsel bij het eerste deel wordt een woordenlijst gegeven waarin, de wijsgeerige en theologische vaktermen worden verklaard. De vertalers hebben de laatste hand gelegd aan het eerste deel, dat het tractaat *De Deo Uno* omvat. Het werk zal in tractaten verschijnen en uitgegeven worden door Boekhandel van Geloofsverdediging, Antwerpen.

De Fransche uitgevers zitten niet stil. Binnenkort zullen verschijnen: *Le Vitrail de Sainte Geneviève* van Pierre Gauthier, met houtsneden van Baudier bij Les Editions de la Vraie France; een herdruk van Bourget *Le Disciple* met illustraties van André Fournier. Deze roman is een belangrijke mijlsteen in de ethische ontwikkeling van den gevierden romancier. In de Paaschweek verschijnt bij Plon-Nourrit een nieuwe roman van den katholiek Paul Cazin: *L'Hotellerie du Bacchus sans tête*.
Van den schrijver van: *Le Baiser au Lepreux*, dat wij in de welluidende vertaling van Premsela spoedig zullen bespreken, is bij Bernard Grasset een nieuwe roman verschenen: *Le Desert de l'Amour*.
Onder de talrijke publicaties gewijd aan het verscheiden van Anatole France, verdient bijzonder de aandacht het critisch werk van René Johannet, dat dezer dagen bij Plon-Nourrit gaat verschijnen, waarin deze gevierde schrijver het vraagstuk breedvoerig zal behandelen of Anatole France inderdaad de bewonderende aandacht verdient, welke men steeds aan zijn oeuvre geleend heeft.

In de tijdschriften-wereld is het reeds volop lente. Een nieuwe loot is *Le Bulletin de la jeunesse catholique chinoise*, geheel in het Fransch geschreven, een tijdschrift, dat zich richt tot alle Chineezen der geheele wereld. Het redactie-adres is gevestigd in de Rue Rollin 14, Paris.

Auguste Prénat wijdde een kleine brochure aan: Saint Cyr de Rayssac, een dichter van het Second Empire, een tamelijk onbeduidend talent, maar niet zoo onbeduidend of Anatole France schreef over hem een paar keurige bladzijden in zijn: *La Vie Littéraire*.

In *Les Dossiers de l'Action populaire* verscheen van de hand van den Rijsselschen hoogleeraar in het burgelijk recht, Paul Verschaeve een zeer leerrijke studie over de wettelijke bepalingen aangaande de monumenten-zorg in Frankrijk, vooral in verband met de kerkgebouwen. Een uiterst actueel onderwerp.

Knut Hamsun heeft tegen zijn broeder den belasting-ambtenaar Thorwald Hamsun en diens zoon Almar Hamsun een gerechtelijke aanklacht ingediend, omdat zij zich Hamsun noemen, hetgeen hij alleen doen mag. De aangeklaagden werden echter vrij-gesproken. Toch is dit proces van eenig belang geweest, omdat bij deze gelegenheid aan het licht gekomen is dat Knut Hamsun de zoon is van Peder Pedersen en Tora Olsdatter, die een boerderij Hamsund bezaten. Deze naam adopteerde de schrijver, toen zijn bekende roman *Honger* in het licht gaf. Toen echter bij een Amerikaansche vertaling van dat boek door een drukfout de *d* wegviel, behield de schrijver dien naam.

Van Prof. Dr. J. P. Steffes, hoogleeraar aan de Universiteit te Nijmegen is bij Jos. Kösel & Fr. Pustet in Kempten, in de serie: *Philosofische Handbibliothek* aan het verschijnen een magistraal werk onder den titel: *Religionsphilosofie*.

Ontvangen Boeken.

Mr. Dr. P. C. Andreae, **115**
BEKNOPT OVERZICHT VAN DE STAATSINRICHTING VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 12e druk: 1924. (20 × 13.5) 110 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.65.

Br. Athanasius, **116**
50 VERTAALOEFENINGEN, *Paul Brand, Hilversum,* 1924. Stella Matutina, (19.5 × 13.5) 66 blz. ing. f 0.75.

P. R. Bos, **117**
J. F. Niermeyer,
SCHOOLATLAS DER GEHEELE AARDE, *J. B. Wolters, Groningen,* 29e druk: 1924. (38.5 × 24) 122 blz. geb. f 7.50.

Dr. J. Botke, **118**
PLANTKUNDE, Geïllustreerd; *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. Nederlandsche Land- en Tuinbouwbibliotheek, (18.5 × 13.5) 217 blz. geb. f 2.25.

Dr. Everh. Bouwman, **119**
NATUURKUNDE EN WEERKUNDE, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 3e druk: 1922. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek, (18.5 × 13.5) 180 blz. geb. f 2.50.

Arthur Brausewetter, **120**
FREUDEN DES LEBENS, Geïllustreerd. *Max Koch, Leipzig,* 1923, (15.5 × 11.5) 107 blz.

Arthur Brausewetter, **121**
HÖCHSTES GLÜCK DER ERDENKINDER, Geïllustreerd. *Max Koch, Leipzig,* 1923. (15.5 × 11.5), 92 blz.

Arthur Brausewetter, **122**
MEHR LIEBE, Geïllustreerd. *Max Koch, Leipzig,* 1923. (15 × 11.5) 112 blz.

Arthur Brausewetter, **123**
SONNE INS LEBEN, Geïllustreerd. *Max Koch, Leipzig,* 1923. (15.5 × 11.5) 112 blz.

A. de Froe, **124**
DICKENS A CHRISTMAS CAROL, *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (22 × 17.5) 109 blz. ing. f 1.25.

Dr. J. M. Geerts, **125**
DE PLANT, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1919. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek. (19.5 × 12.5) 156 blz. geb. f 2.50.

Dr. E. Giltay, **126**
PLANTENLEVEN, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1924. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek, (18.5 × 13.5) Deel I : 107 blz. geb. f 1.60, deel II : 168 blz. geb. f 1.60.

A. von Gleichen-Ruszwurm, **127**
VON GEMUTVOLLEM LEBEN. Geïllustreerd. *Max Koch, Leipzig,* 1923. (15.5 × 11.5) 140 blz.

Franz Grillparzer, **128**
WEH DEM, DER LÜGT. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. Deutsche Bibliothek, (18.5 × 12.5) 100 blz. ing. f 0.60.

Groustra, **129**
F. van Gunst.
TAALCURSUS VOOR NIJVERHEIDSSCHOLEN. *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1924. (22 × 15) 161 blz. ing. f 1.75, gecart. f 2.—.

Dr. D. van Gulik, **130**
WARMTE, Geïllustreerd, *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1924. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek, (18.5 × 13.5) 132 blz. geb. f 1.75.

C. E. de Haas, **131**
D. M. E. Habbema.
LESSONS IN ENGLISH, Geïllustreerd door Frans Oerder. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (21 × 15) Deel I: 90 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.25, deel II: 70 blz. ing. f 0.90. gecart. f 1.15.

Max Halbe, **132**
HANS KOLENHAGEN, *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1924. Deutsche Schulausgaben, (17 × 12) 128 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.50.

Joh. Heemstra, **133**
LEERBOEK DER DUITSCHE TAAL, *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1924. (21 × 14) Deel II: 151 blz. ing. f 1.80, geb. f 2.—.

J. Heidema, **134**
GRONDBEWERKING EN GRONDBEWERKINGSWERKTUIGEN. Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1921. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek, (18.5 × 13,5) 254 blz. geb. f 2.40.

A. W. Heidema, **135**
PAARDEN-FOKKERIJ, Geïllustreerd, *J. B. Wolters, Groningen,* 3e druk: 1920. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek. (18.5 × 13.5). Deel I: 119 blz. geb. f 1.75, deel II: 95 blz. geb. f 1.25.

Paul Heyse, **136**
KOLBERG. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1924. Deutsche Schulausgaben, (17 × 12) 138 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.50.

Dr. P. van Hoek, **137**
BEKNOPT LEERBOEK DER SCHEIKUNDE. Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 3e druk: 1924. Nederlandsche Land- en Tuinbouwbibliotheek, (18.5 × 13.5) Deel II: 132 blz. geb. f 1.90.

B. Hylkema, **138**
ZINNEN TER VERTALING IN HET FRANSCH *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1924. (22 × 14) 68 blz. ing. f 1.—.

J. Jac. Janse, **139**
VERS LE DIPLOME. *D. A. Daamen, Den Haag,* 1924 (23 × 15) 162 blz. gecart. f 2.10.

Gottfried Keller, **140**
DAS FÄHNLEIN DER SIEBEN AUFRECHTEN. *Kurt Vieweg, Leipzig,* 1924. (15 × 11.5) 96 blz. geb. M. 2.—.

Gottfried Keller, **141**
ROMEO UND JULIE AUF DEM DORFE, *Kurt Vieweg, Leipzig,* 1924. (15 × 11.5) 109 blz. geb. M. 2.—.

E. E. B. Lacomblé, **142**
COMPLÉMENT DE L'HISTOIRE DE LA LITTÉRATURE FRANÇAISE. *P. Noordhoff, Groningen,* 4e druk: 1924. (23.5 × 15) 311 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.—.

E. E. B. Lacomblé, **143**
HISTOIRE DE LA LITTÉRATURE FRANÇAISE. *P. Noordhoff, Groningen,* 4e druk: 1924. (22.5 × 14) 127 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.—.

Van Reizen en Trekken.

Voor eenigen tijd ontvingen wij vier boekwerken, welke tegelijkertijd op onze schrijftafel nederdaalden met het doel besproken te worden. Wij zijn dadelijk begonnen de boeken met koesterende liefde uit te pakken, te openen en streelend door te bladeren en kwamen daarbij tot de slotsom dat de moderne drukkers het toch al een heel eind in hun vak gebracht hebben en dat zij ons zeer acceptabele dingen weten voor te zetten, ook zonder dat zij daarbij eenige kennelijke poging doen in artisticiteit uit te blinken. Daarna drong zich de vraag naar voren welk van het viertal het eerste voor slachting in aanmerking kwam. Wij hebben dit probleem aan de hand van Mark Twain trachten op te lossen, die immers eens geleeraard heeft, dat, wanneer men zich tegelijkertijd voor verschillende taken geplaatst ziet, men altijd met de onaangenaamste beginnen moet. De keus was in dit geval zeer gemakkelijk en ging de reis allereerst naar *Romantic Spain*[1]). Nu hebben wij aan Spanje niets dan aangename herinneringen en ons besluit wortelde dan ook alleenlijk in de overweging, dat bedoeld boek zijn bestaan aan een „Eleanor" dus volgens alle menschelijke berekeningen aan een lid van het schoone geslacht te danken heeft en dat het bovendien een ondertitel voerde; en nog wel een, die zooveel te denken geeft als *The Land of Mantillas and Matadors*. Als tegengif dachten we niet beter te kunnen doen dan na elk Spaansch hoofdstuk er een uit *Madagaskar*[2]) in te nemen. Want Chase Salmon Osborne zegt van zich zelf, dat hij een man is, die au sérieux genomen moet worden, een droge en vervelende buitensporigheid, waaraan geen een vrouw zich wagen zal, zelfs ook al schrijft ze over mantillas en matadors.

„Ik bezocht het eiland," zegt de schrijver, „om het te bestudeeren. Eerst begon ik echter een onderzoekingstocht in de archieven te Lissabon, Madrid, Amsterdam, Londen en Parijs. Hier vond ik voldoende materiaal voor twintig lijvige boeken. Mijn voornaamste taak was toen het meest geschikte materiaal te vinden voor een boek van gewonen omvang. Er zijn weinig streken op den aardbol, waar ik niet gedoold heb. Maar het meest heeft mijn belangstelling en bewondering het eiland Madagascar."

Dit ziet er lang niet gering uit, maar laten we dadelijk bevestigen, wat de opmerkzame lezer ook wel reeds dadelijk verondersteld zal hebben, dat het boek over Madagascar niet in het Engelsch maar in het Amerikaansch geschreven is; en in honderd karaat Amerikaansch op den koop toe. Uit dien hoofde is de doorlezing ervan een genot. Eerlijk dient erkend, dat men na afloop van die operatie maar bitter weinig meer over Madagascar weet, dan toen men de eerste bladzijde opensloeg — maar hoeveel meer daarentegen niet over Amerika!

De schrijver is een heerlijk kind van dat jonge, frissche land, waar men van geen twijfels of sceptisme weet, waar problemen en diepzinnige twistgedingen als producten aangezien worden van den bekrompen geest der Oude Wereld en waar men met dezelfde argelooze kinderlijkheid door het soms zoo doornig lijkend leven rijdt, als waarmede de cow-boys door de steppen van Texas rijden.

Inderdaad, met Osborn in Madagascar zijn, doet voortdurend denken aan een cross-country-chase op een springpaard, dat met gemak alle hindernissen neemt. Er duikt geen enkel probleem in zijn weg op of hup ...hij is er al overheen en galoppeert lustig verder. Gecompliceerde geologische kwesties zooals het ontstaan van de Riftvallei of het kanaal van Mozambique; geschiedkundige kwesties zooals het verband tusschen Zimbabwe en het bijbelsche Ophir, rassenkwesties zooals de verwantschap tusschen de oude, Fransche holbewoners en de Boschjesmannen van de Kalahari —, ze zijn voor hem alle futiliteiten, die hij met de vastberaden gedecideerdheid van een 1ste klasse H.B.S.-ser in een enkele bladzijde tot oplossing brengt. En dat alles met een frischheid en een geestdrift en in een levende stijl, dat men de bokken haast niet meer ziet, die hij onder het voortijlen onderste boven schiet.

Osborn heeft veel ontzag voor het werk der Zending, maar zegt, jammer genoeg, over de Missie geen woord. Hij kan het slecht met de Franschen vinden en verwijt Gallieni diens anti-clericale pacificatiepolitiek. Zijn hoofdbelangstelling gaat naar folklore uit en hierover is uit het boek inderdaad heel wat te leeren, maar toch altijd onder voorbehoud van nadere toetsing. Zijn zuiver koloniaal-staatkundige inzichten zijn natuurlijk even eenvoudig als de rest en ze

worden even gewild radicaal neergeschreven. Maar om naar Mrs. Eleanor en haar matadors terug te keeren:
Men is nog geen tien bladzijden in haar boek gevorderd of men heeft de overtuiging al beet, dat deze dame Spanje niet alléén bereisd heeft, maar in gezelschap van een lid dier andere kunne, welke behalve vele andere fouten ook die der common sense door het leven heentorst. Het boek van een vrouw is natuurlijk in hoofdzaak een product van het gevoel en als zoodanig steekt het niet boven het middelmatige uit. Lieden, die Spanje niet kennen, zullen moeite hebben er doorheen te worstelen; de anderen zullen echter bij de doorbladering hier en daar een paar prettige herinneringen beleven, zooals de schildering van een diner in Cadix of van een dolce far niente op een Malagaasch balkon. Zooverre echter het hoofd, zij het dan van schrijfster zelf, of van een ander er aan meegewerkt heeft, staan er scherp-opgemerkte dingen in. „The Moorish idea of beauty", zoo luidt het ergens, „was to conceal it, and the Moors left many of their secrets in Spain". En elders weer naar aanleiding van het dansen in de kathedraal van Sevilla, hetwelk haar erg gesticht heeft: „Sevilla is de stad van den dans en het lijkt ons een gelukkige gedachte door deze genoegelijke tijdspasseering het volk te brengen tot den godsdienst. Deze introductie tot de godsdienstige feesten wijdt en veredelt het en brengt het tot een hoogeren trap van godsdienstig leven".
Schrijfster is niet katholiek en vergaloppeert zich dus nog al eens, vooral wanneer ze met iets te maken heeft, dat wat dieper onder de oppervlakte van het Katholicisme steekt dan de uiterlijke praal der liturgische plechtigheden, de schoone kunsten of oude gebruiken. Maar ten opzichte van die uiterlijke teekenen is ze in alle gevallen door en door sympathiek en bespaart ze zich dus menigen flater en haar lezers, voor zooverre deze tenminste tot prikkelbaarheid overhellen, menige ergernis.
Een heel ander boek dan *Romantic Spain* is dat, hetwelk de IJslandsche Canadees Stefansson [3]) aan zijn lange omzwervingen langs de IJszeekusten, tusschen Barrowkaap in Alaska en de monding van de Copperminerivier in Canada, gewijd heeft. Van romantiek is hier in het geheel geen sprake en zoo de Vikinger ook maar één atoom daarvan in zijn levensransel meegekregen heeft, dan is dat in levertraan ten ondergegaan. Het is alles zakelijkheid en nuchterheid in dit boek en dat wel in zulk een mate, dat men het heldhaftige van den tocht pas begint te beseffen, wanneer men de commentaren van andere poolreizigers erover leest. In het geheele boek is geen enkele zinsnede gewijd aan de al of niet bestaande schoonheid der natuur, aan de indrukwekkende eenzaamheid, aan de verschrikkingen van de eindelooze poolnachten, de spanning van de jacht, aan de majesteit van den dood en de doodelijke stilte die in deze oorden haar tenten opgeslagen heeft. Wel daarentegen kan men er verschillende recepten in lezen over het koken van walrussenlever, over het verzoolen van sneeuwschoenen en op welke wijze men kleederen het beste verslinden kan, wanneer men niets anders meer over heeft om van te leven.
Bij een vroegere tocht had Stefansson eens vernomen, dat er z.g. „blonde eskimos" zouden leven in het voor onbewoond gehouden gebied, oostelijk van Kaap Peary. Hij wil dat vraagstuk oplossen en wijdt daar met het gewoonste gezicht van de wereld een paar van zijn schoonste levensjaren aan. Twee Amerikaansche autoriteiten helpen hem aan vijfduizend dollar en dan gaat hij met wat geweren en ammunitie, wat garen en gereedschappen op weg om, zooals Peary het van hem zei, al de intelligentie en het volhardingsvermogen van den blanke aan de „polar craft" van den eskimo te paren en aldus het probleem, dat hem in den weg zat tot oplossing te brengen. Bij Fort Macpherson ontbreekt het hem aan lucifers. Hij offert gelaten een jaar van zijn leven en een reis van drie duizend K.M. om ze bij Point Barrow te gaan zoeken. Dan gaat het weer terug in oostelijke richting op zoek naar de „blonde eskimos." Stefansson heeft het geluk gehad deze lieden inderdaad te vinden, maar heeft hij ze zelf „koper eskimos" genoemd van wege het vele koper, waarvan ze zich bedienen. Deze benaming is echter ook niet geheel juist, want volgens schrijver zijn de bewoners van de Victoria-eilanden eigenlijk geen eskimos, maar veeleer de afstammelingen van de Skandinaviërs, die zich voor vele eeuwen op Groenland vestigden, maar daar later spoorloos verdwenen zijn.
Wanneer hij die lieden ontdekt, vibreert er heel even iets in zijn stem, dat, — ware het duizend maal sterker geweest —, nog niet eens gejuich zou mogen genoemd worden. Maar daarmede heeft hij, als demonstratief wezen, dan ook zijn culminatiepunt bereikt.

Ook in deze ongelooflijk afgelegen gewesten kan men het niet zonder Missie of Zending stellen. Inderdaad, zoodra er iets over de ontdekking van de nieuwe volksstam bekend werd, zond de betrokken bisschop er dadelijk de paters Rouvier en Le Roux heen, die beiden later vermoord werden. Tusschen haakjes zei gezegd, dat het Canadeesche gouvernement in die moord geen aanleiding vond Missie en Zending in die gewesten aan de ketting te leggen, zooals dat elders wel geschiedt, zonder dat er voor moord ook maar de geringste vreeze bestaat. Integendeel, de Canadeesche regeering deed wat elke fatsoenlijke regeering eveneens gedaan zou hebben, en zond haar machtige Royal North-West Mounted Police uit, om de moordenaars te vatten, hetgeen geschied is.

Stefansson spreekt evenmin zijn opinie uit over de inwerking van het Christendom in de gemoederen van de eskimos. Zijn bevindingen zijn niet verheffend en op het eerste oogenblik wordt men wel eens door het gevoel bekropen, dat de droge, laconieke manier, waarmede hij de materie behandelt, eenige ironie verbergt. Voor die veronderstelling is echter geen reden. Men kan den schrijver wel op zijn woord gelooven en uit missiologisch oogpunt is b.v. zijn beschrijving van de wijze waarop de protestante eskimos de zondagsrust zijn gaan opvatten, inderdaad het lezen overwaard.

Van de vier bovengenoemde boeken hebben we ons dat, over de motortrip door de Sahara [4]) als een soort dessert voor het laatste bewaard en zulks uit hoofde van een jarenoud verlangen eens de gelegenheid te krijgen op een paar mehari's dwars door de majesteit van de woestijn heen naar het Nigerdal te rijden. Maar dit boek neemt veel van die oude illusie weg, want het is een beschrijving van de eerste autotocht van Tougourt naar Timboktoe, een tocht die mogelijk werd, sedert Citroën daarvoor een specialen wagen bouwde. Deze wagen heeft in plaats van achterwielen een soort klein tanksysteem en dit voldeed zóó uitmuntend, dat de reizigers, zoodra ze hun doel bereikt hadden, dadelijk het plan opvatten weer op dezelfde wijze naar huis terug te keeren.

De beide helden van de tocht hebben hun wedervaren te boek gesteld en van die pennevrucht noemden wij de naam der Engelsche vertaling.

Citroën, die met mevrouw Citroën later een stuk van denzelfden tocht deed om de terugkeerende reizigers tegemoet te rijden, spreekt in zijn voorwoord reeds van „Saharatoerisme" en de schrijvers zelf zien bij een geneeskundige bron midden in de vreeselijke wildernissen van Hoggar al een tweede Spa verrijzen. De aardigheid van tochten met mehari's is er inderdaad dus wel haast af. Technisch was de tocht en de voorbereiding ertoe een stuk prachtwerk, dat ruime verschieten opent, ook al blijft Hoggart-les-Bains voorloopig nog tot het rijk der vrome plannen behooren. We hebben nu een dezer dagen al gezien, dat men dezelfde Sahara van Colomb Bechar uit dwars doorrijdt in iets meer dan het tiende van den tijd, welke onze beide pioniers er voor noodig hadden en Citroën heeft dus een eereplaats verdient in de rij der mannen, die aan de pacificatie en de openwerping van onze globe hun deel bijgedragen hebben.

Het is daarom jammer, dat het boek maar nauwelijks op het niveau staat van het behaalde succes. Het is een zeer tam relaas van een tocht, die trouwens ook zeer tam van stapel liep.

Het menschdom verlangt echter, — en heeft misschien ook recht, — in zulke gevallen iets te krijgen, dat de verbeelding prikkelt. Daarom is het zoo te betreuren, dat de organisators van dergelijke ondernemingen niet ook eens de mogelijkheid overwegen aan de bagage van hun reizigers een schrijver toe te voegen, wiens bijzondere aanleg de levering van pakkende en meesleepende schilderingen garandeert. Deze opmerking heeft, — en vooral had, — zekere practische waarde ook voor ons. Is het niet jammer, dat het doordringen in Midden-Borneo, het reusachtige werk, dat onze reizigers en onze soldaten in Nieuw-Guinea tot stand brachten en nog bezig zijn te brengen — om maar een paar voorbeelden te noemen, — geen boekstavers gevonden heeft, zooals Afrika er b.v. had in Burton, Speke of Stanley? Zonder een wilde chauvinist te zijn zal men toch moeten erkennen dat van zulken hardnekkigen en plichtgetrouwen arbeid, die dikwijls zelfs het karakter van echten heldenarbeid draagt, veel vruchtbaarmakende bezieling geleid kan worden naar het stille dagelijksche leven thuis. Maar daartoe is echter wel een boeiende beschrijving noodig!

De beide schrijvers doen ten volle recht wedervaren aan het prachtige werk, dat de Fransche militairen in de woestijn verricht hebben. Het valt daarbij echter op, dat het toch minstens even vruchtbare beschavingswerk van de Kerk in diezelfde streken met geen enkel woord vermeld wordt. Zelfs de

kranige Witte Paters worden doodgezwegen, al wordt de oud-huzaar pater de Faucould vluchtig even genoemd. Van de vier gegenoemde boeken, die vier zoo uiteenloopende deelen der wereld van zulk uiteenloopend standpunt behandelen, speelt inderdaad alléén het Fransche boek het klaar niet de geringste zinspeling te maken op de hoogere machten, welke men in de soms bijna verpletterende eenzaamheid van de woestijn toch zoo nabij gevoelt. Het is waar, dat er daarvoor een paar overigens zeer bescheiden allusies gemaakt worden op de aantrekkelijkheden van de Ouled Nails...

G. Ridder de van der Schueren.

[1]) **Eleanor Elsner,**
ROMANTIC SPAIN, Geïllustreerd. *Thornton Butterworth, London W.C.* 2, 1924. (22 x 14.5) 268 blz. geb. Sh. 15.—.

[2]) **Chase Salmon Osborn L. L. D.**
MADAGASCAR, Geïllustreerd. *The Republic Publishing Comp. New York,* 1924. (21 x 14.5) 442 blz. geb. Sh. 5.

[3]) **Vilhjalmur Stefansson,**
MY LIFE WITH THE ESKIMOS, Geïllustr. *George G. Harrap & Co. London W.C.*2, 1924. (20 x 13.5) 320 blz. geb. Sh. 7/6.

[4]) **Georges Marie Haardt,**
Louis Adouin-Dubrenil,
ACROSS THE SAHARA BY MOTOR-CAR. Vertaald uit het Fransch door: E. E. Fournier d'Albe, Geïllustreerd door Bernard Boutet de Monvel. *Fisher Unwin, London W.C.*2, 1924. (22 x 14) 256 blz. geb. Sh. 12/6.

Over Bernard Shaw's St. Joan.

Het is niemand minder dan Chesterton die reeds jaren geleden wees op de streng doorgevoerde continuïteit van Shaw's levensbeschouwing door de schijnbaar meest uiteenloopende werken heen, op het verstarde trouw blijven van den grooten Ierschen dramaturg aan het vooropgestelde wijsgeerige stelsel, dat op den achtergrond van Shaw's werken staat. Terecht beweert Chesterton aldus: ,,Shaw's maatstaf verandert nooit. Wel kunt gij zijn levensopvatting bestrijden, evenals ik het doe, de toepassingen dezer levensvisie blijven buiten schot... Shaw is mechanisch consequent, hij heeft iets van het ontzettend-fatale eener machine. Ik weet precies wat Mr. Shaw beweren zal over dertig jaar, hij zal beweren hetgeen hij steeds heeft gezegd.''
De oorzaak dezer mechanische getrouwheid, dezer verstarde methodiek vindt Chesterton in Shaw's geloof aan zijn „Superman"theorie, waarvan zijn spel *St. Joan* [1]) evenals zijn andere dramatische werken de toepassing is. Met meer brio dan juistheid bestrijdt Chesterton deze theorie, vooral hare ethische waarde, wanneer hij haar verwijt te zijn een waanzinnige uiting van hoogmoed, een geloof gefundeerd op de oorzaak aller mislukkingen: het gebrek aan ootmoed. Chesterton verwijt Shaw, dat hij zijn theorie fundeert op de foutieve meening van Nietzsche, die beweert dat de grootheid van den mensch in de verachting van het mindere ligt en dat de waarde van den mensch evenredig is aan zijn macht. Niet op de machtigen, repliceert Chesterton, maar op de zwakken zijn de eeuwige dingen gevestigd. Alle keizerrijken en beschavingen zijn vergaan, juist omdat zij op den hoogmoed, op de machtigen gebouwd waren. Alleen de Kerk van Christus, gebouwd op Petrus, op den mensch met al zijn fouten en zwakheden, zal de eeuwen overleven en de poorten der hel overwinnen. Wanneer Christus de hoeksteen zijner Kerk zocht, dan viel zijn keus niet op den schitterenden Paulus, noch op den mysticus Johannes, maar op een weifelaar, een pocher, een lafaard — met een woord — op een mensch.
Het is nu of Shaw met zijn nieuwe spel *St. Joan* dit brillante pleidooi tegen het negatieve karakter der ,,Superman'' theorie heeft willen ontzenuwen. Immers juist in *St. Joan* schijnt Shaw Chesterton's ideaal — het christelijke — van den werkelijk positieven superman overgenomen te hebben, waar hij hier laat optreden, als vertegenwoordigster zijner theorie, niet meer Caesar, Siegfried of Napoleon, noch welke machtige persoonlijkheid ook, maar eene zwakke vrouw, een kind bijna, dat aarzelt, twijfelt, valt en opstaat, evenals Petrus. Het is of Shaw ons zeggen wil: Niet alleen op helden, maar ook op zwakkelingen is mijne theorie toepasselijk, zie mijne Jeanne d'Arc. En wij moeten het toegeven, wat Chesterton van Shaw's principes en toepassingen beweerde, is ook hier waar. Shaw's theorie blijft valsch, maar de toepassing dezer theorie is ,,mechanically just'' eens te meer. De kern der moeilijkheid zit dus niet in de mogelijkheid of onmogelijkheid eener subtiele toepassing maar in den wijsgeerigen achtergrond van Shaw's theorie. Chesterton vergist zich wanneer hij meent dat de oorsprong van Shaw's „Superman"theorie in

Nietzsche's wijsgeerige denkbeelden ligt. Zij is op veel breederen grondslag opgetrokken. Haar uitgangspunt ligt in de theorie van het reine „Idealismus'' en hare ontwikkeling heeft zij te danken aan Burke, Kant, Hegel en Schelling — meer dan aan Nietzsche's hoogmoedige eenzijdigheid.
De kern van het vraagstuk is ongetwijfeld van religieuzen maar ook van aesthetischen aard. Voorop dient gesteld dat evenals Hegel, Shaw het ideaal slechts vinden kan in de „realiteit der werkelijkheid''. Dit reëele karakter van het ideaal openbaart zich in het individu, fragmentarische weerspiegeling van het absolute wezen, van het hoogere individueele, dat in laatste en hoogste instantie God zelf is. Shaw wil dus in den tijdelijken vorm der individueele verschijning niets anders zien dan het omhulsel van het eeuwig absolute. Maar die individualiteit wil Shaw vooral reëel, zuiver mensch-vormelijk, want voor hem kan er, evenals voor Hegel, van ideaal slechts sprake zijn in zooverre er een stoffelijk gedetermineerde vorm aanwezig is, waarin de idee zich objectiveert. Shaw's verwijt aan de christelijke opvatting van het ideaal, schijnt te zijn dat het buiten de bevattelijkheid der alledaagsche realiteit ligt. Voor hem reikt deze opvatting niet hare romantische uitdrukking teveel in de onzichtbare wereld, boven de klassieke vormbevattelijkheid uit.
Dit realistisch-idealisme vat Shaw op als een historisch idealisme onderhevig aan evolutie. Deze evolutie is steeds gericht op een breeder bewustzijn der idee. Dit is de ontwikkelingsgang der geschiedenis. Zij evolueert fataal naar een hooger bewustzijn der menschheid. De menschelijke geest zal eens volmaakt bewust boven de aarde zweven, haar beheerschen en doordringen, gelijkvormig wordende aan de idee, die volmaakt is in God. De dichter nu van het ideaal, die samensmelting zoekt van natuur en idee is de ware oorspronkelijke ziener; degene daarentegen, die het ideaal eeuwig zoekt, het legt buiten de grenzen der reëele bereikbaarheid, is de sentimentalist, de romanticus. De eerste geeft het oneindige, het absolute in de volle beperking zijner stoffelijke grenzen, de tweede streeft naar de eenzijdige doorlichting der idee, idealiseert, schenkt het ideaal alle kenmerken van het boven de realiteit verhevene: romantiseert. Tusschen deze twee voorstellingen ligt dit verschil, dat de eerste, de classicus eene absolute voorstelling geeft, de tweede, de romanticus eene voorstelling van het absolute.
Door zijn streven naar absolute voorstelling neemt Shaw plaats in de rij van schrijvers en denkers, die het moderne neo-clacissisme zijn toegedaan, die zoeken naar een syncretisme van natuur en idee, waar beide elementen, geest en stof, in volkomen evenwicht zijn door wezenlijke harmonie.
Dit is de beteekenis en de werkelijke draagwijdte van Shaw's „Superman''theorie, geen verheerlijking dus der macht, zooals bij Nietzsche, maar de verheerlijking van de macht der idee, die zich in de stof als ideaal belichaamt, al het stoffelijke, hetzij verheven of nietig, doordeesemd van groeiend bewustzijn, herschept en omschept in vorm, leven, bezieling.
Wat nu de karakterteekening betreft der personen, die in Shaw's *St. Joan* optreden, dient onderscheid gemaakt te worden tusschen de figuur van Jeanne d'Arc en de historische figuren, die om haar heen geschaard zijn. Jeanne is voor Shaw een beeld van het historisch evolueerend ideaal, het ideaal strevend naar een volmaakt bewustzijn. Aan deze uitbeelding heeft Shaw begrijpelijkerwijze alle zorg, eerbied en naïveteit gewijd. Want voor Shaw biedt het beeld van het ideaal de grootste mogelijkheid van vormschoonheid. Maar alles wat daarentegen afbreuk doet aan dit ideaal is vormeloos-chaotisch. Onverbiddelijk consequent is Shaw dus in zijne striemende uitbeelding van de twistzieke partijen om Jeanne d'Arc. De demonische machten der oneenigheid heeft hij in weergalooze dramatische kracht tegen elkander opgejaagd als een orkaan van helle-krachten, die om het innig-teere beeld van Jeanne uitrazen, haar verbranden, maar het eeuwige licht der groeiende idee slechts nieuw voedsel geven.
Men zal allicht begrijpen dat Shaw, er weinig of niet aan dacht een reconstructie der geschiedenis te geven. De geschiedenis is voor Shaw niet de onmogelijke ineenzetting van feiten en gebeurtenissen, waarvan de geschiedkundigen de draad trachten terug te vinden. De Ariadne-draad der geschiedenis is voor Shaw geen andere dan de ontwikkelingsgang der idee. De complete uitbeelding van dezen ontwikkelingsgang veronderstelt de uitbeelding der drie perioden waarlangs en waarin de idee zich ontwikkelen moet. Deze perioden zijn: de symbolische, de klassieke en de romantische. De eerste en de laatste zijn als proloog en epiloog te beschouwen.

De tweede, de klassieke periode vormt de kern van het geheele proces. Deze drie perioden heeft Shaw opgenomen in de architectonische lijn van zijn *St. Joan*. Dit is de technische, tevens de wijsgeerige reden, waarom de zoo fel gelaakte epiloog in Shaw's bewerking met onverbiddelijke consequentie volgen moest op het klassieke moment, het kerngebeuren, hetwelk zelf voor de symbolische inleiding, vol wondergebeuren ingeleid wordt.
Shaw heeft aldus niet geconcludeerd a posteriori, maar a priori. Hij stelt den openbarenden zin voorop als een categorische waarheid, waarbij het vormelijke der geschiedkundige gebeurtenissen zich aanpassen moet. Voor Shaw zijn de historische feiten juist, in zoover zij het orgaan der zich openbarende idee zijn, en deze als noodzakelijk vooropgestelde openbaring bevestigen. Dit is niet alleen waar bij enkele afzonderlijke gebeurtenissen, maar ook voor heele perioden der geschiedenis. Aldus worden deze perioden als karaktermomenten der idee opgevat, de opeenvolging der eeuwen als een hoogere karakterontwikkeling der idee gezien. Het zijn begrippen, bestanddeelen eener psychologie, die in werelddeelen, volkeren en eeuwen denkt. En zoo stijgt Shaw's drama tot de uiting eener phenomenologie, welks aesthetiek als regel heeft: in het licht des ideaals alle gebeuren te verheffen boven het enge van het individueele bewustzijn op het plan der overzichtelijke wereldgeschiedenis.
Tegenover Shaw's titanisch pogen om het drama op te heffen tot een philosophie der transcendentale geschiedenis, staan de bewerkingen van Schiller, die de grens der klassieke schoonheid verliet voor het verhevene der romantische uitbeelding zijner *Maagd van Orleans*, en de katholieke uitbeelding van Charles Péguy, die op zijn beurt de uiterste grenzen der romantisch-verhevene Schiller-uitbeelding overschrijdende, reikte door de zienerskracht van zijn geloof tot den hoogsten trap der heiligen-uitbeelding, tot de reine weerspiegeling van goddelijk liefde-leven.
De drie bewerkingen, hoe verschillend ook in vorm en wezen behandelen achteraf het probleem van den „Superman", hetwelk in laatste instantie het probleem van het idealismus is. Dit probleem begint niet bij Nietzsche, evenmin bij Hegel of Kant, het begint met den mensch in het aardsch paradijs en kreeg zijn oplossing op den Calvarieberg. Dit ontging aan Shaw en dit is ook de werkelijk-reëele grondfout van zijn knap geschreven *St. Joan*.

Jos. Vandervelden.

---

[1] **Bernard Shaw,**
SAINT JOAN. ***Bernhard Tauchnitz, Leipzig,*** 1924. British and American Authors. (16 x 11) 254 blz. ing. f 1.—.
Bernard Shaw,
DIE HEILIGE JOHANNA, Vertaald uit het Engelsch door Siegfried Trebitsch. *S.* ***Fischer, Berlin*** *W*.57, 1925. (20 x 13). 212 blz.

Pissarro en het Impressionisme.

Een boek over Pissarro zet onze gedachten midden in de vraagstukken van het impressionisme. Dat heeft zijn voordeelen. Wij vergeten immers zoo snel, dat we geen oog meer bezitten voor de nog altijd onder ons levende waarden dezer kunstrichting, dat we met nieuwe en frissche etiketten een aantal artistieke openbaringen beplakken, die zich aan de visies, waarop zij voorgeven een reactie te vormen noch slechts ten deele ontworsteld hebben. De kunstcritiek is op den huidigen dag sterker dan ooit in het plakken van etiketten. Hoe wordt er niet geschermd met het vaag-omlijnde begrip „expressionisme"! Een dichter, die zich buiten het knellende harnas van het metrum begeeft, kan er in menig geval verzekerd van zijn, met welwillende theorieën tegemoetgetreden te worden; ook al bevindt de aandachtige lezer, die zich door uiterlijkheden niet laat beïnvloeden, dat zijn visie fundamenteel van die der gesmade voorgangers niet verschilt. De etiketten zijn de schrik voor iedere breed-georiënteerde kunstbeschouwing, waarin getracht wordt in elk verschijnsel op het oneindig-wijd gebied der artistieke mogelijkheden te speuren naar het immanent levende, het persoonlijk-eigene. Een koe met een paard vergelijken gààt nu eenmaal niet. Slechts is het mogelijk op zuiver geestelijke gronden, door geen vormelijke vooroordeelen beïnvloed, het essentiëele af te scheiden en dit dan, met altijd nog subjectief oordeel, te waardeeren. De eenige dogmatiek, die hier recht van spreken behoudt, zou geconstrueerd mogen worden op waarden, welke boven iedere artistieke waarde uitgaan.

Tegenover het impressionisme komen we noch met de algemeene voorspellingen van Hamann, noch met die van zijn tegenvoeter Signac, tot de gewenschte oplossing. Voorzeker een requisitoir kunnen we veilig opmaken. Tegenover den kunstenaar, den grooten eenzijdige, kan dit tot op zekere hoogte altijd worden gedaan. Wie de ontwikkeling der kunsten cultuur-historisch bekijkt, komt tenslotte steeds tot afwegen en rangschikken, maar eerst dan heeft zijn oordeel breedere verdienste als hij daarbij het gevoel voor de persoonlijke logica van iedere uiting niet mist. Wie zou het aandurven in zijn algemeen oordeel over de gemiddelde verdienste van het impressionisme onmiddellijk iedere uiting van een figuur als Manet te betrekken? Als we Baudelaire toegeven, dat een goed schilder niet zonder meer een groot schilder behoeft te zijn, mogen we daaraan wellicht ook toevoegen, dat een beperkte richting niet zonder meer een slechte richting moet heeten. Tegen het impressionisme-als-systeem zijn de strafexpedities in weinige jaren reeds in menigte uitgevaardigd. Inderdaad is de consequente impressionist: de man van het „coin de la vie", van het korte moment, van het snelle schouwen en het snelle noteeren. Hij ondergaat de natuur, klampt zich vast aan de simultaniteit van zijn indrukken, en wordt eenzijdig gebiologeerd door het coloriet. Het kleurig secondelicht is zijn element, het „reine" palet zijn vreugde, en dat dit hem maar al te spoedig doet vervallen in de nerveus-opgestuwde dronkenheid van een bezieling, die slechts het accidenteele, de uiterlijkheid, de materie omspant, dat de harmonie der driedimensionale beelding verdwijnt en de idee in de realiteit ondergaat, — het zou door honderd voorbeelden kunnen worden aangetoond. Maar waartoe dat alles? Deze diep-ingrijpende reactie, waarvan de sterke invloed op het geheele front der Europeesche beeldende kunst nog immer niet synthetisch is beschreven, vloeide volkomen-logisch voort uit den verstarden cultus van een klassicisme, dat après tout minder genietbaars aan levende schoonheid heeft opgeleverd dan de, alweder achter ons liggende, hartstochtelijke periode, waarin die reactie zich met zulk een verwoed élan heeft uitgeleefd. Wij kunnen nu de som optellen, wij kunnen in de grootsche figuur van Delacroix, die de kleur ging bevrijden uit de lineaire dogmatiek van David en zijn volgelingen, de morgenschemering van een nieuwe en brillante middaghoogte der schilderkunst vermoeden, wij kunnen de natuurlijke ontwikkeling over Barbizon heen volgen (met een weinig-verholen vreugde over de langzame, maar zekere nederlaag van de grijze „Academie" en de duffe „Salon") — wij zien dan bij Manet hoe revolutionnaire gezindheid de dispositie voor het onvergankelijk-evenwichtige in de latijnsche kunst nog niet behoeft uit te sluiten, wij kunnen daarna de heftige versnelling van de zeventiger jaren, de plotselinge buiteling in het neo-impressionisme, de haastige ontknooping, over Van Gogh tot Matisse, crediteeren. Terzelfder tijd moeten we de merkwaardige tegenbeweging waardeeren, die zich van Cézanne tot Picasso voltrekt, om nog niet te spreken van de sterke ideologie bij Denis en Maillol. En de slotsom zal weer zijn, dat Frankrijk in de negentiende eeuw vele goede beeldende kunstenaars heeft voortgebracht, dat de Europeesche schilderkunst en sculptuur veel, zoo niet alles, aan Frankrijk heeft te danken. Waartoe „localiseeren", als de vruchten zoo rijk en rijp zijn?

Camille-Jacob Pissarro, geboren op Saint-Thomas (Antillen) uit een Fransch-Israëlietischen vader en een Creoolsche moeder, is niet een der grootsten uit dit bloeitijdperk. Naast Manet, Cézanne, en zelfs Monet of Renoir, verschijnt hij als een figuur van het tweede plan, in wiens oeuvre de invloeden vele zijn, maar het resultaat desondanks zéér vaak zuiver en echt mag worden geheeten. In zulk een figuur toont het schematische, het vooropgezette eener richting soms zijn onaangename kanten. Als zijn eerste werken voor den Salon worden waardig-gekeurd staat hij onder den invloed van Corot's dichterlijke natuur-visie Later, in den oorlog van '70 met Monet naar Engeland uitgeweken, ontdekt hij Turner en ontworstelt zich aan Corot's invloed, vindt een gedragen, rustigen landschapsstijl, die zijn sterk eigendom mag heeten. Monet's fellere impressionistische consequentie brengt hem echter onder den invloed van dezen jongeren kunstbroeder, vooral in de kleur-keuze, en tot verwondering van velen sluit de veteraan zich in de tachtiger jaren zelfs aan bij de neo-impressionisten, bij Seurat en Signac. Bekend is de vereering van Vincent voor deze daad van den grijzen durver. In het laatst van zijn leven ontstaan de talrijke fraaie doeken

van Parijsche stadsgezichten, die door de „amateurs'' met zooveel voorliefde worden gezocht.

Het eenigste bezwaar dat wij tegen het boek van Tabarant [1]) hebben, is, dat het ons van de wezenlijke beteekenis der verschillende perioden in Pissarro's werk te weinig meedeelt, afgezien nog van het feit, dat geen poging wordt gedaan, om zijn oeuvre te beschouwen in het breeder verband van het geheele impressionistische program. Het boek is te eenzijdig-bewonderend, te critiekloos. Aan dit euvel laboreeren meer auteurs, die in de serie *Maîtres de l'art Moderne* hun herinneringen aan de meesters van het impressionisme te boek stellen. Er wordt geen poging gedaan tot oriëntatie, het blijft bij een massa van interessante biografische bijzonderheden, die als studie-objecten echter slechts zijdelings van belang zijn. Wie iets te weten wil komen van het milieu, waarin Pissarro en zijn kameraden hebben gewerkt, van hun schrikkelijken strijd voor de materieele behoeften, zal in dit werkje echter een macht van bijzonderheden vinden, veelal geput uit tot heden nog niet in het licht gegeven brieven. Tragisch is de strijd der impressionisten om erkenning en waardeering geweest. Enkele helderziende kunstkoopers hielden hun de hand boven het hoofd, maar zij konden tezamen slechts zeer onvolledig zorg dragen voor het bestaan der nieuwlichters. Eerst toen zij aan het eind van hun harde levensbaan waren gekomen (voor Sisley, die het wel 't hardst heeft te stellen gehad, eerst na zijn dood) had het publiek zich opgewerkt tot een milder en zuiverder oordeel. Miskenning was niet alleen hun deel van de zijde van het publiek, maar ook van hun academische confrères, die de eere der conventie, de ongereptheid van museum en salon met absolutistische eenzijdigheid bleven handhaven. Toch hebben zij de worsteling voor hun ideaal niet opgegeven, de achter zich verbrande schepen niet betreurd. Maar dit ging ten koste van iedere kans op succes. Alleen hun grenzelooze liefde voor hetgeen zij zagen als levenstaak, voor het werk, en niet anders dan het werk, heeft hen staande gehouden. Laten de beeldende kunstenaars van onze dagen daaraan denken; ook de groote Fransche impressionisten hebben met moedeloozen tred en leege maag langs de deuren geleurd om hun werk te plaatsen!

„Ils ont beaucoup souffert!'' zei de ex-pâtissier-cuisinier Eugène Murer, die als Ragueneau-redivivus de arme schilders een souper klaarmaakte, wanneer hij geen geld voor hun werk kon besteden, tegen den schrijver van het hier besproken boek. En verder deed hij er een veelzeggend stilzwijgen toe. Murer heeft voor Pissarro eens 'n tombola georganiseerd, om aldus zijn werk aan den man te brengen. Voor twintig sous konden de klanten van zijn bakkerij een lot koopen, met de kans een landschap van den meester te winnen. De honderd loten werden snel verkocht. Een van de vrouwen uit de buurt, door de fortuin begunstigd, nam over de taartjes en ulevellen heen het schilderij in ontvangst. Haar déceptie was onbeschrijfelijk en geweldig haar spijt over de twintig sous. „Als het u niet kan schelen'', zei ze lekkerbekkig, „zou ik liever een „Saint-Honoré'' hebben.'' Zij kreeg de „Saint-Honoré'', die haar heel wat begeerlijker en smakelijker toescheen dan het schilderij met de rare verfvlakken, en Murer, meer dan blij dat het zoo afliep, hield het schilderij.

De humor van het geval wordt overschaduwd door de tragiek, die er aan ten grondslag ligt. Tragisch is voorzeker ook de volgende brief, die Murer in Augustus van het jaar 1878 van Pissarro ontving:

„Een doodelijke stilte heerscht over de kunst, temidden van dat gemompel, van dat groot rumoer, dat uit den smeltoven van het Champ-de-Mars opstijgt.

Nutteloos is het, nog te hopen op onze tentoonstelling, het zou een fiasco worden bij Durand - Ruel, waar onze beste meesters zijn samengebracht. Kip noch kraai, die er naar kijkt, er heerscht volledige onverschilligheid. Men heeft genoeg van deze droefgeestige kunst, van dit veeleischende, stomme schilderwerk, dat aandacht en nadenken vraagt. Het is allemaal te serieus. Men wil het vooruitstrevende bekijken en doorvoelen zonder inspanning, vooral zich ook goed amuseeren, en voor de rest: wat heeft men aan kunst? Kan je daarvan eten? Neen. Welnu!''

Kunstenaars, die onder zulke omstandigheden in den strijd voor hetgeen zij als goed en schoon zien niet versagen, mogen reeds hierom aanspraak maken op 'n weinig bewondering van onzen kant.

Jan Engelman.

---

[1]) **Ad. Tabarant,**
PISSARRO, Geïllustreerd. *F. Rieder* & *Cie, Paris* 6, 1924. Maîtres de l'art moderne. (20.5 × 15.5) 103 blz. ing. Ffr. 12.—. geb. Ffr. 15.—.

Kroniek der Tsjecho-Slowaaksche Literatuur.

(Van onzen Tsjecho-Slowaakschen Redacteur.)

Van de Slavische volkeren hebben de Tsjechen naar verhouding op cultureel gebied ontegenzeggelijk het meest gepresteerd. Van hen ging de groote stoot uit eener intensieve, streng-wetenschappelijke bestudeering van alle takken der Slavistiek, wier stichter en pionier de Tsjech Dobrovsky is. Reeds vóór 1848 kon Mickiewicz in zijne Parijsche lezingen over de Slavische literaturen beweren, dat in Bohemen meer boeken het licht zien, dan bij alle overige Slaven tezamen. Wel voegde hij hieraan toe, dat de literaire oorspronkelijkheid geen gelijken tred gehouden heeft met de toenemende productiviteit. De Duitsche en later ook de Fransche beinvloeding heeft zich inderdaad sterker doen gelden, dan het voor een gezonde ontwikkeling der inheemsche literatuur dienstig was. Maar ook hier is een lichtzijde. Op het voorbeeld van het buitenland kwam er methode in het wetenschappelijk opbouwingswerk der Tsjechen en zoo konden de Praagsche geleerden uit de laatste decenniën der vorige eeuw de romantisch-phantastische strooming, die in causaliteitsverband stond met de vervalsching der handschriften van Königshof en Grünberg, stremmen en tot stilstand brengen. Als wetenschappelijk organisator staat Masarijk op het voorplan; de positieve prestaties op het gebied der Slavische geschiedenis, taal- en letterkunde zijn verbonden met de namen van I. Goll, I. Widlo, L. Niederle, samenstellers van het standaardwerk over de Slavische oudheid, Josef Pekar, die in naam der geschiedkundige waarheid de talrijke anti-Duitsche historievervalschingen, vooral aangaande den slag bij den Witten Berg (1621), moedig bestrijdt en weerlegt, den philoloog I. Vondràk, Jaroslav Vlcek (grondlegger der nieuwere Tsjechische literatuur-geschiedenis) enz. F. X. Falda heeft naam gemaakt als criticus en erkende leider der dichtergroepen na 1900. Een aanzienlijke reeks wetenschappelijke en cultureel-politieke tijdschriften, waarvan er verschillende op een langjarig bestaan kunnen terugzien o.a. *Casopis ceskeho musea* (Tijdschrift voor het Boheemsche Museum), *Casopis cesky historichy* (Tsjechisch historisch tijdschrift), *Listy philologicke* (Philologische Bladen) wijzen op een ev endige belangstelling voor de wetenchap en op de vrijgevige offervaardigheid van het Tsjechische volk, waar het cultureele waarden betreft. Het getal der amusante en politieke weekbladen is legio. Ieder stadje is minstens een, vaak meerdere partijbladen rijk. Ook wordt er onnoemelijk veel vertaald. Reeds voor 1848 werd er een begin gemaakt met de vertaling der voornaamste werken uit de wereldliteratuur. In Vrchlicky vonden de Tsjechen den onovertroffen vertolker van haast onvertaalbare werken zooals *Faust* en de *Divina Comoedia*, verder Petrarca, Ariost, Victor Hugo en de Parnassiens, Leopardi, Carducci etc. Maar ook de romans van Russen en Scandinaviërs werden druk vertaald, alsook de meeste ontspanningslectuur van bijna alle volkeren der wereld. Ditzelfde verschijnsel ontmoet men eveneens in de tooneelstukken. De Tsjechen schijnen trouwens als alle overige Slaven slechts voor het blijspel begaafdheid te bezitten. Ook de vertalingen van zuiver wetenschappelijke werken groeien met den dag aan.

In de muziek zijn op het oogenblik geniale krachten aan het werk. Reeds genieten Fr. Smetana's en Dvorak's composities een wereldreputatie.

Op het gebied der beeldende kunsten verdienen bijzonder vermeld te worden de historieschilder Brözik, Josef Manes, wiens populaire voorstellingen aan Ludwig Richter herinneren, de plein-air-artist Uprka, de graveur Svabinsky, de beeldhouwer Myslbek en de mystieke teekenaar Bilek.

Tot nu toe wacht men nog tevergeefs in de literatuur op het waarlijk groote, uit de volksziel scheppende werk. Door zijn fabelachtig benaderingsvermogen voor de uitheemsche geesteswereld, schijnt de Tsjech juist de inspiratiebronnen, die opwellen uit zijn eigen volksaard, stop te hebben gezet. Zooveel is zeker, dat schrijvers, die de eenzaamheid lief hadden en de literaire coterietjes schuwden, de fijnste en gaafste scheppingen op hun naam hebben staan. We vernoemen slechts: *De Grootmoeder* van Bozena Némcova, *Novellen uit de voorsteden van Praag* van Neruda en onder de modernen. Tesnohlidek met z'n Dickens-boek *Kolonie Kutejsik* en Jan Barta met zijn beide origineele romans: *De overwinnaar* en *De domme Hans*.

De Tsjechische taal is enorm veel vooruitgegaan wat de aesthetische vormtechniek

betreft. Een Dobrovsky bestudeerde zijn moedertaal alleen maar uit een historisch oogpunt en dacht er niet aan, dat zij ooit voor cultureele doeleinden bruikbaar zou worden. Nauwelijks 50 jaar later was zij in de hand van den vormkunstenaar Vrchlichy tot een gewillig en afgewerkt klankinstrument geworden, waaraan hij de fijnste tonen te ontlokken wist. Langer duurde het vooraleer het proza in de werken van Frana Sramek de fijne gratie eener kunstzinnige uitdrukking gevonden had. Het is echter te betreuren, dat hij den mensch slechts als een zinnelijk wezen opvat en daarom alleen oog heeft voor de glanzende oppervlakte en den alledaagschen schijn, maar van het diepere, hoogere zieleleven geen begrip schijnt te bezitten.

Hoe ver deze literaire verfijning der taal zich uitstrekte, kan men het beste zien uit de mystieke gedichten van Ottokar Brezinas, die ver van het gewoel der wereld, de visioenen van Angelus Silesius, Walt Whitman en Slawackis wederom opnam en in beeldrijke woordkeus maar met te veel nuchtere verstandelijkheid — het typische kenmerk van zijn ras — ontwikkelde. Sinds den oorlog is zijn lied, evenals dat der politieke en nationale dichters verstomd. Het nationale gedicht, dat vroeger den toon aangaf, wordt nu nog door enkele oudstrijders beoefend, maar tot nu toe is er onder hen geen enkele dichter van beteekenis opgestaan.

De revolutie, de vorming van een eigen staat en voor alles de gelijktijdig ondernomen campagne tegen het Katholicisme, dat toch door de overgroote meerderheid der bevolking beleden wordt, veroorzaakten een geestelijke en cultureele crisis, waarop ook een politieke zou gevolgd zijn, wanneer de openlijke ,,Kulturkampf'' niet uitgesteld ware wegens de invloedrijke macht der katholieke volkspartij, daar de vorming eener Tsjechische regeering een onmogelijkheid was zonder den steun dezer partij. Dit dilemma: Tsjechisch-nationale coalitie met heimelijken ,,Kulturkampf'', of Tjechisch-Duitsch-socialistisch-vrijzinnige coalitie met openlijken ,,Kulturkampf'' bestaat ook nu nog en werkt een redelijke oplossing der problemen geenszins in de hand. Het sinds Mei 1914 te Praag verschijnend tijdschrift *Jugoslavia* kwam er toen reeds rond vooruit, dat bij de kringen, waarvan de tegenwoordige president Masaryk het middelpunt vormde, de bedoeling voorzat de Zuid- en West-Slaven langs een ,,Nationale Kerk'' — om geen achterdocht te wekken — het atheïsme binnen te loodsen. In Joegoslavië mislukte deze nationaal-kerkelijke beweging volkomen. In Bohemen hielp zij na een aanvankelijk succes de positie der socialisten te versterken. De Moravische vertakking der ,,Tsjechoslowaaksche Kerk'' sloot zich aan bij de Servisch-orthodoxe Kerk, terwijl de Praagsche richting, die zelfs de godheid van Christus loochende, door het voortdurend politiek getwist alle aanzien inboette. Terwijl de katholieken zich voorloopig slechts invloed konden verschaffen in het parlementaire leven en langzamerhand ook in de literatuur het terrein trachtten te herwinnen, dat de ,,Katholieke Modernen'' van vóór den oorlog prijsgegeven hadden door zich aanhanger te verklaren van de Nationale Kerk, vormde zich een nieuwe dichtersgroep, die in de politiek het Communisme en in de literatuur het Dadaïsme en het Cubisme in navolging van den Franschman Appollinaire huldigt en een eigen orgaan ***Host*** (Gast) bezit. De poëtische voortbrengselen dezer allerjongsten zijn zeer verscheiden. Slechts enkele weinigen volgen de strevingen van het cubisme, expressionisme en surréalisme, aesthetische aberraties, zooals vooral in Frankrijk en Sovjet-Rusland welig tieren. De meest begaafde moderne, Georg Wolker, die een overtuigd revolutionnair en een rijk begenadigd dichter was, hield zich verwijderd van al deze dwaze uitersten. Hetzelfde geldt van den lyricus A. Jezkova, die weliswaar met moderne uitingsvormen maar toch op traditioneele wijze levensliefde en moedergeluk bezingt in diepe, innige en doorvoelde verzen. Een opvallende eigenaardigheid dezer jongeren is het veelvuldig gebruik der katholieke symboliek, die echter vaak in godslastering ontaardt, maar toch somwijlen, zooals b.v. bij Wolker, uitgroeit tot een intens heimwee naar God en zoodoende een wegwijzer worden kan op den langen weg, die naar Damascus leidt. Evenals in geheel Europa zoo heeft ook in Bohemen het liberalisme en het rationalisme in den oorlog afgedaan. De ernstigste en rijpste geesten zoeken zich nu een nieuwe levensoriëntatie, hierin vaak geleid door mystieke en zelfs metaphysische beschouwingen. Deze intellectueele kentering heeft haren terugslag gevonden in talrijke moderne romans, die de vrijmaking, de verheffing en de loutering van het lagere in den mensch prediken en deze tendenz vaak reeds in den titel laten doorschemeren, b.v. *Ver-*

lossing van Maria Tilschova en *Verheffing* van Mixa. Rousseau's heimwee naar de onschuld der oer-natuur maakt zich meer en meer van de moderne stadsmenschen meester. De theorie van Freud over het onderbewustzijn, die in Frankrijk zoo'n opgang maakte liet ook bij ons in den jongsten roman van Karel Sezima *Het woeste element* reeds duidelijk sporen achter. Hoe sterk het zoeken naar het „absolute" reeds geworden is, blijkt overduidelijk uit de utopische satyre *De fabriek van het Absolute* van den scepticus Karl Capek, de naar sensatie hunkerende romanschrijver, wiens werken ondanks hun rijkdom aan bizarre verwikkelingen op den duur vervelend en eentonig worden, daar iedere ethische strekking hun vreemd blijft en de mensch bij gevolg tot een dier of tot een machine gedregadeerd wordt. Capek en Sezima kan men beschouwen als de epigonen der voor den oorlog machtige „Desillusionisten", die 's menschen vertwijfeling aan den vooruitgang der beschaving zonder God verkondigden, met dien verstande, dat Sezima de tragiek van den mensch nog als iets tragisch aanvoelt, terwijl Capek ook daarin slechts een „illusie" ziet, die overwonnen moet worden.
Tusschen deze twee polen, het fatalisme en het epicurisme van Capek en Sezima eenerzijds en de nieuwe mystiek anderzijds, die zich loswerkt van de te verstandelijke mystiek van Brezina en uit de woestenij van communisme en vrijdenkerij opstijgt naar de oase der katholieke waarheid, beweegt zich het geestelijke en letterkundige leven van het huidige Tsjecho-Slowakije. Van het resultaat dezer ontwikkeling hangt het af of de Tsjechen ook nu nog zooals vroeger den toon zullen aangeven in de Slavische cultuurwereld.

Kroniek der Zwitsersche Literatuur.

(Van onzen Zwitserschen Redacteur.)

Het letterkundige leven in Zwitserland staat momenteel vol beloften. Alom heerscht blijde opgewektheid en levendige bedrijvigheid. Schrijvers en uitgevers, allen zijn druk in de weer, vol geestdriftige liefde voor hun taak. Bovendien wordt ook het nationale bewustzijn van dag tot dag sterker en intenser, hetgeen de waardeering voor den eigen inheemschen dichter zeer ten goede komt.
Men heeft ingezien, dat het den Zwitserschen dichter voorbehouden bleef op de volmaaktste wijze te uiten en onder woorden te brengen, wat Zwitserland denkt en voelt. Zoo bracht ons ook dit laatste Kerstfeest een rijke keur van geschenken en verrassingen. Met groote vreugde werd vooral het nieuwe werk van Heinrich Federer begroet, dat wederom een schitterend bewijs is voor zijn zeldzame literaire begaafdheid. *Papst und Kaiser im Dorf* schildert den strijd tusschen burgemeester en pastoor en in dezen onbloedigen kamp legt hij een sterke bekoorlijkheid en omgeeft de handeling met de stemmige omlijsting van het Zwitsersche dorpsleven, dat zoo rijk is aan poëzie en humor. Deze katholieke geestelijke, die sinds lang onze beste verteller is, heeft ons hiermee den waardevolsten Zwitserschen dorpsroman geschonken. Sinds de dagen van Jeremias Gotthelf, C. F. Meyer en Gottfried Keller heeft geen dichter zulk gaaf en rijp werk gepresteerd. In vele opzichten overtreft hij zelfs zijn beroemde voorgangers. Federer, die sinds jaren een beklagenswaardig asthma-lijder is, woont in Zürich en wordt in alle kringen als de groote meester erkend en geëerd.
Reeds heeft hij ons in zijnen roman *Mätteliseppi* een breed opgezette autobiographie geschonken; maar nog steeds blijven zijn gedichten onuitgegeven, waaronder zich ook keurige, fijngeslepen paarlen bevinden.

De dood van Carl Spitteler is voor het letterkundige leven in Zwitserland een feit van voorname beteekenis. Een grijsaard van 79 jaren, stierf hij in den nacht van 28 op 29 December in zijn huis te Luzern Onlangs verscheen nog zijn laatste dichtwerk *Prometheus der Dulder*. Zooals bekend is, werd zijn groot epos *Der Olympische Frühling* met den Nobelprijs bekroond en in de vereering van Spitteler ging men zelfs zóóver, dat men hem proclameerde tot den grootsten levenden Duitschen dichter. Zeker, Spitteler is een hoog begaafd dichter en vooral een geniaal woordkunstenaar geweest. Lange jaren bleef hij onopgemerkt en eenzaam, al werd ook de aesthetische vorm van Nietzsche's Zarathustra sterk door zijn gedicht *Prometheus und Epimetheus* beïnvloed. Als prozaïst schreef hij *Imago*,

merkwaardig om de teere psychologische ontleding en de novelle *Konrad der Leutnant*, die onlangs nog door Jakob Wassermann de model-novelle der Nieuwere Duitsche literatuur genoemd is. Spitteler hield zich steeds buiten alle literaire coterietjes; zijn woord- en gedachtekunst is dan ook zuiver klassiek. Met het volk hield hij geen voeling en zelfs voor den ingewijde is hij vaak duister en ingewikkeld. Uit zijn nu afgesloten werk bloeien geen nieuwe beloften op, daar hij geen school maakte en in zijn omgeving ook niemand vond, die in staat was om zijn literaire erfenis over te nemen. In de geschiedenis der Duitsche literatuur zal hij echter aanspraak mogen maken op een der eerste plaatsen onder de dichters van het laatste decennium.
Door een eigenaardig toeval viel Spittelers dood samen met den zestigsten verjaardag van zijn vriend Meinrad Lienert, in wiens werk hij vooral prees: „de poëzie der aanschouwing, de waarheid der schildering, de frischheid der stof, de overstroomende blijheid, de oorspronkelijke, meesterlijke kracht der taal.''
En inderdaad, Lienert is een zeer bekoorlijk en liefelijk dichter, die de eenvoudige, zonnige volksziel uitmuntend begrijpt en waardeert. Hij is ook een echte zanger van vroolijke, luchtige wijsjes en een sappige, malsche dialectdichter. Zijn 60ste verjaardag wordt op 21 Mei met groote feestelijkheden gevierd.

Dit is zoo ongeveer het voornaamste nieuws op literair gebied. Men zou echter nog kunnen wijzen op een paar schoone kalenders, die met Nieuwjaar verschenen zijn en waaronder het Jaarboek van Midden-Zwitserland *Der Kalender der Waldstätte* de eereplaats inneemt, daar hij in woord en beeld 'n juist overzicht geeft van het werken en streven der begaafdste Oud-Zwitsers. Het handelsmuseum van Basel heeft een kalender-tentoonstelling geopend, waar zooveel schoons en leerrijks verzameld werd, dat de hoogste verwachtingen overtroffen zijn. Zwitserland, Duitschland, Holland en Zweden waren er vertegenwoordigd met een uitgelezen inzending van moderne typographische prestaties, die een verhoogde krachtsinspanning op dit gebied stellig zullen bevorderen. Bovendien hadden de Zwitsersche bibliotheken talrijke Middeleeuwsche handschriften, wiegedrukken en Renaissanceuitgaven afgestaan. De stiftsboekerijen van Einsiedeln en St. Gallen leverden het rijkste contingent aan kalenders in boekformaat.

Nog steeds is het Zwitsersche *tooneel* kwijnende. Wij bezitten geen enkele schouwburg, die een objectief spiegelbeeld van ons leven is. Op Zwitserschen bodem gedijde steeds het epos beter dan het drama. Toch doet men vooral in den laatsten tijd alle denkbare moeiten om een nationale schouwburg op te richten. Deze poging heeft beslist enkele goede zijden: de dramatische talenten, die hier en daar sluimeren, kunnen er door wakker geschud en tot dadensterke geestdrift opgevoerd worden. In het kunstleven en de kunstkritiek heerscht meer beweging. Een opwekkende invloed ging er uit van de *Christliche Kunstausstellung* gehouden ter gelegenheid van den katholiekendag te Basel. Ook is het zeer te waardeeren, dat oude tooneelstukken der pittoreske Middeleeuwen en lang vergeten liederen weer in trek komen en dat de nationale gebruiken herleven.
Dezen zomer voerde o.a. Einsiedeln middeleeuwsche mysteriespelen op. Zoo worden verloren geraakte schatten aan het licht gebracht, krijgen de jeugdige talenten allerwege opwekking en bemoediging en wordt de moderne, doellooze richting aan een vaste traditie gebonden.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

H. Bakker, **144.**
STROOMINGEN EN SEKTEN VAN ONZEN TIJD. *Kemink & Zn., Utrecht,* 1924. (19 x 13) 112 blz.

Ter oriënteering in de vele stroomingen en richtingen in onzen tijd, is dit boekje een goede gids. Het behandelt er een twintigtal, van het atheïsme tot de allernieuwste Pinksterbeweging toe. Schrijver geeft een goed overzicht van de verschillende stelsels en sekten en telkens een weerlegging erbij. Al is zijn maatstaf bij het beoordeelen van de geestelijke verschijnselen wat eenzijdig, dat hindert toch niet de bruikbaarheid van zijn boek. Voor onze geestelijken, als hulp in hun apologetische actie, is het zeer aan te bevelen. Het is anders en in sommige opzichten beter dan het katholieke boekje van Goulmy, waarbij het echter goed aansluit. Het ware te wenschen, dat Ds.

Bakker, wanneer hij staat tegenover de R. K. Kerk en Haar leer en werk, ook zoo kalm objectief was als hier. In dit boekje heeft zijn anti-katholieke stemming gelukkig geen gelegenheid zich te uiten. *F. Otten O.P.*

Dr. G. A. van den Bergh-van Eysinga, 145.

BEGIN EN BEGINSEL VAN HET CHRISTENDOM. *H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem,* 1924. (25 x 17) 32 blz. ing. f 0.90.

Hoe schrijver het Christendom opvat blijkt voldoende uit de volgende zinsnede: „Zooals de geboorte van het kind het slot vormt van het ontwikkelingsproces der nog onvoldragen vrucht, zoo zien wij in het beginnende Christendom den neerslag van de Oudtestamentische en Hellenistische culturen: een kristallisatieproces, waarbij om een kernpunt samenschiet al wat bestanddeel van deze nieuwe bestaanswijze worden kan. Wát is dat kernpunt geweest? Ziedaar het probleem! Een persoon? Een godsdienstig réveil? De prediking van eene verheven zedelijkheid? Eene eschatologische verwachting?" Volgens den Utrechtschen professor — die N.B. door Het Haagsche Genootschap tot Verdediging van den Christelijken Godsdienst werd aangesteld — is „het aanvankelijke Christendom" uiteengegaan „tot de beide tegendeelen van een Katholicisme met paganistische en een Protestantisme met Joodsche trekken... om zich aldus te verinnerlijken tot de absolute religie, de religie van den Geest."

Deze leer van een zich altijd evolueerend Christendom — tot het tenslotte niets christelijks meer heeft — weerleggen is in een recensie ondoenlijk. Voor ons staat vast, dat de Openbaring met den laatsten Apostel is afgesloten en dat alle geloofswaarheden daarin liggen vervat. Een objectieve evolutie van het dogma is voor ons katholieken een onmogelijkheid. De schrijver bezondigt zich dan ook aan Hineininterpretierung, als hij de oud-christelijke Apologeten en Clemens van Alexandrië deze dogma-evolutie laat doceeren, (blz. 7-8). De groote mode van den dag vooral onder Marcus Aurelius was, de philosophie. Om nu het Christendom ingang te doen vinden bij de geletterden dier dagen, stelden de apologeten het Katholicisme niet voor als een nieuwe philosophie. En in hun werken trachten zij aan te toonen in welk opzicht de nieuwe philosophie overeenstemde met de oude; welke de grondideeën er van zijn. Zij trachten een synthese van het Christendom te geven, die begrijpelijk is voor den griekschen wijsgeer. Zoo wil Justinus het Christendom als de ware godsdienst voorstellen, wijl het een universeele en absolute godsdienst is. Dezelfde Logos, die in Christus in zijn gansche volheid verscheen, is in iederen mensch aanwezig als „Logos spermaticos" (sperma = kiem, zaad). Naar de maat van hun deelname aan den Logos, hebben dan ook de Ouden de waarheid gekend en moeten in zooverre ook christen heeten. Die waarheidskiemen zijn, volgens Justinus, door de Boeken van het Oude Verbond onder de Grieken verspreid. Wat Justinus dus volgens bovenstaande opvatting leert, is toch wel heel iets anders dan schrijver er in lezen wil. De waarheid — en dus het Christendom — is één en onveranderlijk: ze is dezelfde in de eerste en in de twintigste eeuw: ze kent geen objectieve evolutie; alleen een *subjectieve* ontwikkeling in den geest en het verstand der menschen. En wat van Justinus geldt, geldt mutatis mutandis ook van de overige aangehaalde schrijvers. Schrijver schijnt het niet-geringe verschil tusschen wat hij leert en wat de Stichters van het Genootschap, dat hem aanstelde, bedoeld hebben,wel te voelen. Anders begrijpen wij de 4 blz.-lange oratio pro domo niet. Dit ***Begin en Beginsel van het Christendom*** is door ons niet te aanvaarden. *L. Verschueren O. F. M.*

Dr. Max Bierbaum, 146.

PAUS PIUS XI, Vertaald uit het Duitsch door Pater Patricius van Steenbergen O.M. Cap. Geillustreerd. *Lecturis, Eindhoven,* 1925. (22 x 14.5) 239 blz.

Er zijn maar weinig menschen, die aanspraak kunnen maken op een biographie, voordat het necrologisch bericht een definitief punt heeft gezet achter hun levensgang. Onder die weinigen staat de Paus van Rome vooraan in de rij. Is tòch het Vaticaan, waarvan hij de ziel en het levensbeginsel is, de groote mondiale vuurtoren, of juister nog: de stormvrije wereldhaven, die de internationale schijnwerpers zoeken met hun felle lichtbundels in den zwarten stormnacht, als de masten afgeknapt zijn en de roerpen gebroken is. De bewerker, die voor een vlotte en correcte verwoording zorgde, heeft in zijn voorwoord de verdiensten van dit werk kort en krachtig met enkele trekken uitgestippeld en ons oordeel is eensluidend met het zijne. „De schrijver heeft niet alleen getracht de eerbiedwaardige persoonlijkheid van Pius XI als mensch meer van nabij te laten zien, maar er ook naar gestreefd de groote en blijvende idee van het Pausdom en van de kerk zoo duidelijk mogelijk te laten uitkomen. Daarom werd het leven van Pius XI verbonden met de geschiedenis en het liturgische leven van de Kerk, met katholieke kultuurstrevingen, met sociale en kerkelijkpolitieke vragen en met tafereelen uit het leven van de Italianen en de eeuwige stad zelf." Daarom heeft dit boek recht op verspreiding in ruimen kring, niet alleen bij het katholieke volk, dat gerust wat meer bijzonderheden mag weten van den regeerenden Paus, maar ook bij de buitenstanders, die hier hun inzicht over het Pausdom kunnen rectificeeren en vervolledigen. *H. Rongen.*

Louis Du Bois, 147.

EEN VLAAMSCH MISSIONARIS IN ENGELSCH-INDIE, Geïllustreerd. *A. de Bièvre Brasschaet,* 1924. (24 x 15) 192 blz. ing. f 1.—

Missiologisch beschouwd, werpt dit boek een paar honderd vraagteekens op. Men komt gedurende het lezen onder den indruk, dat pater Herman, de Capucijnsche held ervan, enorm veel in het Vijf Stroomenland tot stand heeft gebracht. Veel meer dan dat aan een doorsnee missionaris in Indië vergund is. Maar het naadje van de kous krijgt men niet te weten en de wijze, waarop pater Herman zich door tienduizenden land en volkenkundige moeilijkheden heensloeg, een aangelegenheid, die, juist wanneer ze in Indië met succes bekroond wordt, zoo talloos veel vragen opwerpt blijft haast onaangeroerd. Het boek is er dan ook vooral een van stichting. Het Vlaamsch, waarin het vervat is, biedt hier en daar bovendien een werkelijk literair genot. *G. S.*

H. G. Cannegieter, **148.**
LICHTPUNTEN. *Editio, Hillegom,* 1924. (16.5×12) 111 blz. ing. f 1.20,geb. f 1.95.

Is de schrijver predikant? Wij meenen van ja. En wel van vrijzinnige richting. Want op blz. 93 komen Christus, Mozes, Boeddha en Confucius op één lijn „als stichters der groote godsdiensten". Dit zegt al reeds, dat er in dit boekje beschouwingen loopen, die niet door den beugel kunnen. Wij hebben dan ook menig vraagteeken bij het lezen gezet. Zoo b.v. op blz. 14, waar de schrijver, al te ruim van zedelijke opvatting, schrijft: „wij vergeten, dat het kwaad zijn ethisch karakter verliest, zoodra het van een incidenteel een algemeen verschijnsel wordt. Tot zede verheven, is het niet langer onzedelijk." Ga dit beginsel eens toepassen! Psychologisch determinisme lezen we in dezen zin: „de onberekenbaarheid onzer daden, het grillige van onzen levensloop is niet anders dan de uitkomst van onafwendbare en onveranderlijke factoren." Op blz. 22 verkondigt de schrijver de stelling, dat het er minder op aan komt „welk gezichtpunt en welke overtuiging" men heeft. De Christelijke feestdagen (Paschen, Pinksteren, Kerstmis, Allerheiligen enz.) worden natuur-feesten. Het is jammer, dat deze schrijver, die over een dichterlijken stijl en visie beschikt, een optimistischen kijk op het leven heeft en zoo menige troostvolle en verheffende gedachte lanceert... geen Christen is, d.w.z. Christus niet als den Zoon Gods erkent en het Christendom niet van goddelijken oorsprong acht. Hoe leenden zijn opstellen, waarin deze levenservarene schrijver zijn optimistische bespiegelingen over het leven houdt, bespiegelingen, waarin zijn nobel en menschlievend karakter spiegelt — hoe leenden zij zich voortreffelijk om tot hoogere waarde te worden opgeheven door het zacht en vertroostend licht van het Christendom. Nu voelt een Christen, dat er aan deze beschouwingen iets ontbreekt, dat haar groote en algemeene waarde moest schenken: de unctie van het Christendom.

P. van Dorp pr.

Prof. Dr. L. Knappert, **149.**
BIBLIOGRAFISCHE INLEIDING TOT DE THEOLOGIE. *A. W. Sijthoff, Leiden,* 1924. (25×16) 149 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.50.

De titel van dit boek is veel te wijdsch, want het is geenszins een inleiding tot *de* theologie. Zelfs roomsche schrijvers met wereldreputatie schijnen den schrijver onbekend. Wie oordeelt volgens Knappert's boekje zal meenen dat bijbelstudie, godsdienstphilosophie en christelijke geschiedenis geen roomsche beoefenaars vinden. Slechts zelden stoot men op een roomsch boek. De geheele scholastieke theologie wordt vrijwel doodgezwegen. Bovendien zijn de andere godsdienstige wetenschappen ten voordeele van de geschiedenis zóó stiefmoederlijk bedeeld, dat het geheele boek den naam verdient van: bibliografische inleiding tot protestantsche geschiedschrijving. Hierin biedt het boek een groote rijkdom van gegevens. *G. P. Kreling O.P.*

J. Olten, **150.**
PSYCHO-ANALYSE EN DE GODSDIENST. *Hollandia, Baarn,* 1924. (24×15.5) 33 blz. ing. f 0.60.

De veel omstreden en bestreden psycho-analyse van Freud is nog steeds actueel, J. Olten, die ook een Duitsch werkje schreef: *Was ist die Psycho-Analyse?* — behandelt hier de psycho-analyse in verband met den godsdienst. Hij staat scherp en fel afwerend tegenover de dwaze en godslasterlijke beweringen van Freud over den godsdienst. Men staat verbaasd, wat perverse en stompzinnige gedachten in het brein van Freud over de verhevenste dingen van den godsdienst kunnen opkomen. Olten is bestrijder, maar o.i. maken de beweringen van Freud meer indruk dan Olten's weerlegging.
Wij raden dus voorzichtigheid aan in het gebruik van dit boek. Slechts voor de meer ontwikkelden en geestelijk en lichamelijk volwassenen geschikt.

F. Otten O.P.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDELANDSCH.

P. Constantinus, **151.**
DOOR HUISELIJKE TOT MAATSCHAPPELIJKE OPVOEDING. *Lecturis, Eindhoven,* 1925 (20 × 13.5) 63 blz. ing. f 0.45.

De bedoeling van dit werkje is eens duidelijk uit te leggen, wat 't huisgezin en wel in 't bijzonder de moeder, vermag voor de maatschappelijke opvoeding.
Maar om invloed uit te oefenen, om onbewust en altijd te kunnen ingrijpen in de vorming van 't kind, moet 't huiselijk leven hoog staan, moet het huisgezin gevormd zijn naar een bepaald model en met een diep-godsdienstigen geest bezield zijn. Daarom wijst de schrijver naar Nazareth en het huiselijk leven daar. De huiselijke opvoeding steunde op een hooge opvatting van ouderlijk gezag en kinderlijke onderdanigheid van een diep gemeenschapsgevoel. In het eerste lag 't huiselijk gedeelte der opvoeding, in het tweede de sociale zijde. Nazareth goed leeren kennen aan de moderne huisgezinnen in al zijn invloed en beoefening van alle opvoedingsfactoren, is allernoodzakelijkst om er de echte godsdienstige sfeer te scheppen, waarin een christelijke opvoeding resultaten kan bereiken. De schrijver weerlegt veel moderne dwalingen van schrijvers, die over kinderen en huiselijke opvoeding spreken met termen, die alleen uit een cynisch ongeloof konden voortkomen. Het zevende hoofdstuk over *Huisgezin en School* is een zeer flinke aansporing voor een meer intiem contact tusschen die twee opvoedingsmachten. Omdat ze niet samenwerken of elkander dikwijls tegenwerken, is een juister inzicht van beider invloed wel noodig. Hier en daar hadden we het werkje wat meer reëel gewild, om 't ook bij meer eenvoudige huisgezinnen te laten doordringen. Dikwijls wordt Rousseau genoemd, zoowel zijn *Emile* als zijn *Contrat Social*; beide werken staan op den index en daarom zouden wij ze de eer van een weerlegging zelfs niet meer waardig keuren, ook al hebben ze hier en daar iets waars scherpzinnig geformuleerd. *v. L.*

Dr. A. Decoene,
A. Staelens, **152.**
INLEIDING TOT DE OPVOEDKUNDE. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 2e druk, 1924. Paedagogische Studiën, (23.5 × 15.5) 80 blz. ing. f 0.95.

De vraagstukken, die later worden opgelost, zijn even uitgelegd, de verschillende meeningen aangegeven, de meer moeilijke terminologie wordt verklaard, namen en werken van voorname

opvoedkundigen worden aangegeven, de hoofdbeginselen der opvoedkunde naar voren gebracht en gewaarschuwd tegen gevaren van deze studie. Het is verdeeld in drie deelen: het werk der opvoeding, de ware opvoeder, de opvoedkunde. Het boekje belicht de opvoedkunde van godsdienstig standpunt. Daarom is het zoo vreemd, dat onder de voornaamste studiebronnen *De Zedelijke opvoeding* van I. Kooistra nog wordt aangegeven, de *Paedagogische Bibliotheek* van Malmberg niet wordt genoemd, evenmin als de *Paedagogische Brochurenreeks* van Rombouts. 't Is een mooi, practisch boekje, maar de taal, waarin 't geschreven is, zal wel een beletsel zijn voor 't gebruik op onze kweekscholen. Met een paar Grieksche woorden is het ook niet in orde op bladz. 9. *v. L.*

P. van Duyvendijk,
J. B. Visser, **153.**
NIEUWE ZIELKUNDE. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (24 × 14.5) 159 blz. ing. f 1.90, geb. 2.25.

Dit boek is geschreven met het oog op de wijzigingen in de exameneischen voor de lagere akte en hoofdakte der onderwijzers; de zielkunde is daar als grondslag van de studie der opvoedkunde meer naar voren gebracht. Alle beschouwingen gaan uit van een Christelijke levensopvatting en wijsbegeerte. Na de Inleiding volgen zeven hoofdstukken: physiologie, algemeene zielkunde, karakterkunde, het onderbewuste, hedendaagsche werkwijzen en resultaten, de psycho-techniek der beroepskeuze, kinderpsychologie. Onze Katholieke opvattingen worden in den regel juist weergegeven. De namen van Roels, van Ginneken, Lamers etc. komen verschillende malen voor. Waar 't onderwijs volgens Christelijke beginselen wordt gegeven, heeft men zeker een zeer geschikt leerboek voor de zielkunde. Er is leerstof genoeg bijeengebracht voor de examens, zonder vertoon van geleerdheid. De laatste stroomingen in zielkunde zijn nagegaan; de stof is bovendien overzichtelijk gerangschikt.
v. L.

C. van Dijck, **154.**
DE WIJSBEGEERTE EEN REM VOOR DE WETENSCHAP. *Hollandia, Baarn,* 1924. (20.5 × 14.5) 36 blz. ing. f 0.60.

Dit boekje, dat hier en daar de allures van een pamflet vertoont, is geen bestrijding en eigenlijk geen bespreking waard. Het is niet heelemaal, maar toch voor 90 procent onkunde, domheid en nonsens. Schrijver weet te weinig van wijsgeeren (van Aristoteles weet hij zoowat niets, van Kant niet heel veel) en te weinig van wijsbegeerte (hij bezit geen voldoende definitie van philosophie en metaphysiek en wetenschap, van zintuigelijke en verstandelijke kennis, van qualiteit ,van leven, van ervaring, van moraal, van oorzaak etc.) om in deze een oordeel te mogen uitbrengen. Hij kent ook niet de taak en de daaruit voortvloeiende grenzen der natuurwetenschap. Daarbij is de logica zijn kracht niet; zijn kracht ligt in poneeren, decreteeren, beslissen en... schimpen. Een der factoren, die meegewerkt hebben aan de mentaliteit als in dit boekje tot uiting komt, is de on-natuur en het buiten-werkelijke van sommige wijsgeerige richtingen. Schrijver is het slachtoffer geworden van de hoofd-ideëen door Spinoza, Kant, Schelling, Hegel en andere idealistische en half-idealistische philosophen verkondigd. Hij kent wijsbegeerte en metaphysiek niet anders dan als ,,buiten de natuurlijke studie der wereldsche dingen'' zich voltrekkende denkerijen, waarbij het verstand, buiten alle realiteit om, op z'n eentje en uit zichzelf alleen de draden trekt, om er het web van zijn bedenksels mee te weven. Dergelijke philosophie heeft hem — en zeer begrijpelijk — ontgoocheld en nu slaat hij *alle* wijsbegeerte van zich af.
Uit dit boekje blijkt weer hoe noodzakelijk voor *alle*, ook *profane* wetenschap de studie is van een natuurwijsbegeerte als de Thomistische, en ook hoe noodzakelijk het is deze wijsbegeerte volgens de juiste methode, d.i. volgens de methodus inventionis voor te dragen.
Dr. B. v. Benthem. O. P.

F. Hildebrand,
M. J. Langeveld, **155.**
ARBEID BIJ DE OPVOEDING. *H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem,* 1924. (21 × 16) 200 blz. geb. f 3.90.

De schrijvers van dit boek zeggen zelf in de inleiding, dat dit werk hier en daar wat Duitsch zal aandoen. Wat de tekst aangaat is dat inderdaad zoo en we vragen ons zelf af hoe het komt dat het aardige en nuttige boek in zulk slecht Nederlandsch wordt aangeboden. Het is werkelijk jammer van dit anders zoo te prijzen werkje. De verschillende technieken, die hier worden uitgelegd en de duidelijke manier waarop zulks gebeurt, maken *Arbeid bij de Opvoeding* haast tot iets onmisbaars voor iederen knutselaar. Menig jongen of meisje zal met dit boek als leiddraad alleraardigste werkjes kunnen maken. Want ieder gezond kind voelt er iets voor om drukker, boekbinder of houtbewerker te zijn. We gelooven dat er weinigen bestaan die, na de voorbeelden van het zelf te maken sierpapier te hebben bekeken, niet dadelijk aan den slag zijn gegaan om dat ook eens te probeeren. Een uitnemend geschenk èn voor jongens èn voor meisjes.
Phemia Molkenboer.

Anny Hulsmans, **156.**
TAAK DER PATRONAATSLEIDSTERS. *Secretariaat der R. K. Meisjespatronaten, Dongen,* 1925. (22 × 14) 16 blz. ing. f 0.25.

Op de jaarvergadering van de Federatie van R. K. Meisjespatronaten in het Bisdom Breda werd deze lezing gehouden. Eerst wordt de meisjes leeftijd tusschen 13 en 16 jaar ontleed. Als jeugdleidster heeft de schrijfster dien critieken leeftijd met al zijn gevaren en moeilijkheden met al zijn typische uitingen en verschijnselen nagegaan en zoover dat in een redevoering kan gebeuren, goed uiteengezet. Daarna wordt de roeping van het patronaat besproken, het patronaat, de school voor de schoolvrije jeugd, daar ten minste, waar 't huisgezin niet kan geven, wat het kind in die jaren noodig heeft. Met veel klem wijst de spreekster op de hoofdzaak van 't patronaatswerk: de godsdienstige en zedelijke vorming. Daarna ontwikkelt ze ook de andere punten, die op 't program van ieder patronaat moeten staan. Er worden in deze lezing echt praktische wenken gegeven voor de leidsters der patronaten en 't wordt gedaan vol overtuiging en temperament.
v. L.

FRANSCH.

Etienne Gilson, 157.
SAINT THOMAS D'AQUIN. *J. Gabalda, Paris* 6, 1924. Les Moralistes Chrétiens, (19 × 12) 380 blz. ing. Ffr. 12.—.

Het is een verheugend feit, dat hier wederom een boek, getrokken uit de werken van St.Thomas, kan worden aanbevolen. De bekende geschiedschrijver van het middeleeuwsche geestesleven, Etienne Gilson, brengt in de Serie: *Les Moralistes Chrétiens*, onder bovenstaanden titel Sint Thomas als moralist. En omdat de ondertitel der Serie is: *Textes et Commentaires*, geeft hij een breed overzicht van Thomas' Zedeleer door hoofdzakelijk uit de Summa Theologica groote stukken te vertalen, andere samen te vatten en alles met een korte toelichting te voorzien.
Gilson laat aan zijn werk voorafgaan een geestrijke inleiding, waarin hij wijst op twee merkwaardigheden van het Thomisme n.l. de buitengewone *nieuwheid* van zijn optreden in de geschiedenis van het christelijk denken en tegelijkertijd de buitengewone snelheid van het *succes* dezer leer, ondanks een tegenstand, die nog steeds voortduurt. Daarbij was deze ethiek van allergrootst belang voor de wetenschap, omdat St. Thomas, door te verwerken al wat Aristoteles met zijn natuurlijk verstand als zedelijk goed en behoorlijk had vastgesteld, daarmede „heel het kapitaal aan beschaving vóór hem bereikt" in zijn zedeleer heeft opgenomen. Gilson karakteriseert de Thomistische moraal als een „christelijk humanisme", niet alsof hier twee aan elkaar vreemde grootheden, Christendom en humanisme, hoe dan ook zijn bijeengebracht, maar in dezen zin, dat in het Christendom al het menschelijk goede en edele besloten ligt en daarbij dit menschelijk goede en edele alleen in het Christendom zijn volle ontplooiïng vindt.
Deze karakteristiek is juist. Er blijkt uit, dat het Thomisme de waarde van den natuurlijken mensch en van zijn natuurlijke redelijke zedelijkheid erkent. En er blijkt ook uit, dat de welgehoorde bewering, alsof een niet-geloovige moraal, die van de christelijke afwijkt, voor een natuurlijk *redelijk* mensch recht van bestaan zou hebben, een valsche bewering is.
Het wil ons voorkomen, dat bij deze mooie inleiding toch hier en daar een opmerking zou te maken zijn. Zoo b.v. waar de auteur het intellectualisme der Thomistische moraal ter sprake brengt, en ook daar waar hij, niet al te duidelijk, het nog altijd levende rechtmatige Augustinisme eenigszins tegenover het Thomisme schijnt te plaatsen. Ons dunkt, en de auteur denkt er ten slotte ook zoo over, dat hier van tegenstelling geen sprake behoeft te zijn. Het Thomisme wijst een eenzijdig en daarom overdreven Augustinisme terecht, en doet in geen enkel punt aan het rechtmatige Augustinisme te kort.
Al is het boek van Gilson zeker een aanwinst tot verspreiding van de Thomistische leer, wij willen niet verzwijgen, dat de auteur het zijn lezers niet gemakkelijk maakt. Hij legt namelijk de *Summa theologica* ten grondslag aan zijn uiteenzetting der moraal. Naar onze meening was het beter geweest, de commentaren van St. Thomas op de Aristotelische ethiek tot uitgangspunt te nemen. Of liever, het is voor de uiteenzetting van een Thomistische doctrine, welke dan ook, van het hoogste belang, dat de methodus nventionis wordt toegepast, door stukje voor stukje de elementen van inzicht, die het algemeen menschelijke denken biedt, bijeen te garen. Zoo immers houden uiteenzetting en betoog beter de lijn van het natuurlijke denken. Als men het ons misschien wil veroorloven, dan nemen wij de vrijheid te wijzen op de methode gevolgd in de *Essai sur l'Induction*, waar (blz. 40—52), hoewel schetsmatig, getracht is aan de hand van algemeenmenschelijke inzichten het zedelijkheidsbegrip en wat er bij hoort vast te stellen.
Toch bevelen wij dit boek met warmte aan. De auteur, door professorale ervaring de moeilijkheden kennende, geeft aanwijzingen voor de te volgen manier bij het lezen van zijn boek. En al zal een beginneling zich, om reden van de behandelde stof, wel 'ns in een heel dicht bosch wanen, er zullen zich toch telkens in dat bosch heldere open plekken voordoen, waar het licht in volheid stroomt. Om tot volkomen begrip te komen, moet men dit boek lezen en herlezen en nogmaals herlezen. Sint Thomas is het waard. En al raakt men niet toe aan volkomen inzicht, al wat men begrijpt is winst. Immers, wanneer in één boekdeel de leidende gedachten der Thomistische moraal zijn bijeengebracht, met daarbij haar toepassing op de hoofdvragen van het menschelijk leven, dan is daarmede een samenvatting gegeven van heel de christelijke zedeleer.
Het boek splitst zich in twee gedeelten, overeenkomend met de verdeeling van het pars moralis der *Summa theologica*. Het eerste deel behandelt de algemeene zedeleer, bepaalt het hoogste goed, beschrijft het samenstel der menschelijke handelingen en ontleedt het leven der hartstochten die er storend en der in- en uitwendige principes, die er vormend op inwerken. Het tweede deel behandelt de bijzondere zedeleer, analyseert de kardinale deugden van bezonnenheid, rechtvaardigheid, moed en matigheid, beschrijft de secundaire deugden, die elke kardinale deugd omringen en de voornaamste ondeugden, die tegen haar optreden.
Het laatste hoofdstuk geeft de uiteenzetting van St. Thomas' gedachten over de ideale ordening in het politieke, sociale en individueele leven.

Dr. B. van Benthem. O. P.

DUITSCH.

Friedrich Blaschke, 158.
HEGELS SYSTEM UND SEINE GESCHICHTSPHILOSOPHIE. *Rohland & Berthold, Crimmitschau*, 1924. (23 × 14) 35 blz.

Deze uiteenzetting van Hegel's systeem, speciaal van zijn geschiedphilosophie, op grond zijner metaphysica, heeft bij den tekst van de meest gebruikelijke handboeken alleen dit voor, dat ze kort is. Enkel de hoofdzaken worden aangegeven waarbij op 't logisch verband van Hegel's gedachten de gewenschte nadruk gelegd wordt. De verklaring is niet al te duister. Voor een eerste kennismaking met Hegel lijkt ons dit brochuurtje weinig geschikt, terwijl wie wat meer wenscht te weten, hier niet zal bevredigd worden. Bij het laatste hoofdstuk *Hegel und die Gegenwart* zouden wij willen opmerken, dat ook buiten het systeem van Hegel de wereld toch nog wel een zin en beteekenis kan hebben.

Dr. Ferd. Sassen.

Dr. P. Otmar Scheiwiller O.S.B., **159.**
AM HEILIGEN QUELL DES LEBENS. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1924. (19 x 12.5) 232 blz. geb. Zfr. 5.50.

Het teere thema der kuischheid, dat hier in zijn geheelen omvang en samenhang met decente kieschheid en rake degelijkheid behandeld wordt, dient vooral bestudeerd te worden door ouders en opvoeders, priesters en onderwijzers. Ook de rijpere jeugd, die met de groote levensvragen op de hoogte is, kan het niet genoeg aanbevolen worden, vooral nu het verantwoordelijkheidsgevoel voor sexueele afwijkingen meer en meer afstompt en men de zoo veelvoudig genuanceerde zinnelijke zonde niet meer opvat als een moreele ontaarding, maar de door de natuur gevorderde uitleving eener gedetermineerde drift. Het boek is geschreven in een forschen, beeldrijken rhetorstijl. *H. Rongen.*

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Arthur Applin, **160.**
HET JOG. Vertaald uit het Engelsch door M. J. Landré-Tollenaar. *Jacob van Campen, Amsterdam,* 1924. Feuilleton-Bibliotheek, (14.5 x 10) 309 blz. geb. f 1.25.

'n Boek als 'n film: Plaats der handeling: de Engelse renners- en bokserswereld. Marton 'n bekend paarden-trainer schoot heel koelbloedig z'n vrouw en haar minnaar dood, toen hij die twee betrapt had. Ze liet 'm twee meisjes na, 'n tegenvaller voor Marton, die 'n zoon gewenst had voor z'n bedrijf. In z'n egoisme voedt hij 't jongste meisje tegennatuurlik als 'n jongen op, die dan ook 'n bekwaam jockey wordt. Zij is „het jog". 'n Speling van 't lot brengt de zoon van 'n mede-minnaar Puk Derrington jaren later terug uit Amerika, net bijtijds om Marton van z'n aanranders te ontzetten. Nu blijft Puk, ondanks 'n nadere kennismaking, 't hele verhaal door de reddende engel met de ijzeren vuist voor de maatschappelik-zinkende familie. Tenslotte trouwt hij met 't Jog, die op den duur toch „z'n" vrouwelike natuur niet verlochenen kon. 'n Spannend verhaaltje, maar om de min of meer delikate kwestie gereserveerd voor volwassenen.
L. N. J. Fens.

Rex Beach, **161.**
HET VLOEIBARE GOUD. Vertaald uit het Engelsch door Louise M. Holst. *J. W. Boissevain & Co., Haarlem,* 1924. (21.5 x 16) 326 blz. ing. f 2.75, geb. f 3.75.

't Vergt leeuwen-moed den inhoud weer te geven van dit dikke boek vol wisselende avonturen! Calvin Gray, tijdens den oorlog kolonel in het Amerikaansch leger in Frankrijk, maar oneervol uit den dienst ontslagen omwille van gekwetste ijdelheid van zijn collega Nelson, is een ondernemend en gewiekst, dapper en edelmoedig man. Hij komt terug in Amerika, in Bellas, dat door de ontdekking van groote petroleumbronnen op stelten staat. Hij knoopt connectie aan met de familie Briskow, vader en moeder, zoon en dochter, die door de petroleum ineens schatrijk geworden zijn en die hij emancipeert voor het „groote, beschaafde leven". Maar zijn hoofdtaak is, zijn vroegeren collega Nelson, die een bank in de buurt geopend heeft, en ook in petroleumvelden en petroleumwaarden speculeert, finantieel ten gronde te richten. Hij slaagt daarin, geholpen door een bende bandieten en ook door oprechte vrienden. Het is te lang om dat succes in details te vertellen, de details zelf waren niet allemaal even succesvol! De grootste teleurstelling is ten slotte, dat de jonge Briskow het hart van een meisje verovert, dat hij al lang in stilte vereerd had.
Het karakter van Calvin Gray is uitstekend geteekend: echt Amerikaansch in zijn levenswijze en levensopvatting. Een man van de daad, helder in oordeel en spontaan in de uitvoering daarvan; ridderlijk en edelmoedig. Een boek, gespeend van iedere literaire verdienste, dat door de lezers onzer volksbibliotheken dikwijls zal gevraagd worden. *W. Sm.*

Elisabeth van Beymerwerdt, **162.**
RIJPENDE LENTE, Geïllustreerd door Menno. *W. de Haan, Utrecht,* 1924. (25.5 x 16.5) 260 blz. ing. f 2.90.

't Verder-leven van vier H. B. S.-ertjes — 'n soort aanbeveling voor 't moderne vrije leven onzer meisjes. Wij betwijfelen sterk, of dat laatste wel juist en waar is geteekend. Noes, 't tobstertje van de club ontdekt eindelijk 't doel van leven en werken: God! Een aardig niemendalletje voor meisjes boven de 16 jaar, met soms wat al te dwaas verdraaide taal.
Marie Koopmans.

Cyriel Buysse, **163.**
TANTES. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1924. (22 x 16) 170 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Drie tantes beheersen door hun toekomstige erflating et leven van neven en nichten. Eén der nichten wordt gedwarsboomd in haar liefde en tengevolge hiervan krankzinnig. Dit feit is oorzaak van de breuk tussen de tantes en de nichten. Zo krijgt et boek toch een enigszins bevredigende oplossing.
Het geheel is echter van een uiterst bekrompen burgerlikheid: alles even benepen en zonder geestelike horizon. Het leven, zoals de schrijver dit in hoogste instantie ziet, is 'n leven vlak aan de aarde. Zijn doelstelling des levens is radikaal tegenovergesteld aan die van et Katolicisme, waarover enige ontstellende enormiteiten verkondigd worden (et is volgens den pastoor 'n zware zonde als 'n meisje zich zoenen laat!!) en dat als oppervlakkig figurant meer kwaad dan goed doet. Door zijn verkeerde doelstelling staan alle idealen en alle kritiek van den schrijver verkeerd gericht.
'n Vlot geschreven boek, dat niet rijker, wel armer maakt aan levensgeluk en diep-waarachtige schoonheid. *Gerard Knuvelder.*

Dr. W. Caland, **164.**
BOEDDHISTISCHE VERHALEN. Vertaald uit het Pali door Dr. W. Caland. *A. Oosthoek, Utrecht,* 1924. (17 x 13) 94 blz.

Sobere, aan verwikkeling arme verhalen, wier motieven grootendeels ontleend zijn aan de leer der zielsverhuizing en de nirvana-ascese van den grooten Gautama Boeddha. *H. Rongen.*

Hedwig Courths-Mahler, **165.**
EEN ONBEMINDE VROUW. Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink-van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (20×12.5) 142 blz. ing. f 0.95, geb. f 1.50.

De hoofdpersoon van dit verhaal, ingenieur Rolf Matern heeft zich bij den dood van zijn vriend en collega Rottmann van diens uitvinding meester gemaakt en wordt daardoor een beroemd man. Uit wroeging daarover draagt hij verder zorg voor Rottmann's weduwe en dochter Ria, die later bij hem in huis komt en daar spoedig door haar lief karakter ieders sympathie wint.
Om Heinz Matern voor de schande van zijn vaders misdaad te bewaren, huwt Ria hem na den dood van Ir. Matern. Schijnbaar leven ze naast elkaar als goede vrienden, maar inwendig vol liefde, die na eenige verwikkelingen tot uiting komt en dan wacht voor de beide hoofdpersonen verder een gelukkig leven.
Een boek, dat voor een ieder geschikt was, indien er niet de hartstochtelijke situatie in voor kwam van de ongeoorloofde passie der gehuwde Sibylle Jansen voor Heinz Matern. Thans alleen voor volwassenen geschikt!

J. van den Broek.

Hedwig Courths-Mahler, **166.**
U BEHOORT MIJN HART. Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink-van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1924. (20 × 12.5) 270 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Twee schoone vrouwen strijden om het bezit van één man, Valberg. Aanvankelijk was Carry alleen — maar Valberg had geen duiten en daarom verkocht ze zich aan een rijken, onbenulligen kerel. Tijdens deze ongelukkige verbintenis wordt Valberg rijk, zijn zoogenaamd nichtje, Rita verschijnt op hetzelfde moment en nu begint de strijd van de bewuste Carry en de onbewuste Rita. Valberg trouwt met Rita. Carry zet alles op 't spel, gaat zelfs de perken van het vrouwelijk fatsoen te buiten. Valberg blijft trouw, maar de schijn is tegen hem. Rita voelt zich diep ongelukkig en gaat zich verdrinken. Valberg redt haar. — Zij kan voorloopig in zijn liefde niet gelooven. Hij overwint. Carry verdwijnt en verschijnt later weer als gelukkige echtgenoote. Het boek is redelijk goed geschreven en is voor volwassenen niet te sensueel.

P. Damasus O. Cap.

Courtmans-Berchmans, **167.**
DE HUT VAN TANTE CLARA. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1924. (21.5×16) 125 blz. ing. f 1.25.

Eenvoudig geschreven verhaal, waarvan de stijl niet op eenige schoonheid kan bogen.
Het vertelt ons, hoe slimme, welberekende menschen hunne plannen zoodanig weten uit te werken, dat de arbeid van arme kinderen dienstbaar gemaakt wordt aan hunne egoistische doeleinden, vaak met opoffering van gezondheid en physieke kracht.
Het godsdienstig element treedt sterk naar voren, waar Tante Clara, een sterke, brave arbeidersvrouw ondanks al het haar aangedane leed, het hoofd toch fier omhoog houdt, vrede vindt in haar hut, ja zelfs andere lijdenden daaraan deelachtig maakt. Het gaat over de oprichting van eene kantwerkschool onder de auspicien van eene rijke weduwe, oorspronkelijk met een goed opgesteld werkprogram, doch na haar dood wordt dit program geheel omgewerkt door de twee leidsters der school, onder medewerking van een kapitaalkrachtig persoon, die slechts op winstbejag bedacht is. Deze laatste persoon sterft ten slotte onverwachts, waarna de school wordt opgeheven. Goede volkslectuur. *F. de Mul.*

F. M. Dostojewski, **168.**
UIT HET DUISTER DER GROOTE STAD. Vertaald uit het Duitsch door M. Faessen. *J. W. Boissevain & Co., Haarlem,* 1924. (21.5×15) 179 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

Een groot schrijver kan ook een vrij onleesbaar werk schrijven. Dit bewijst dit somber boek weer. Laat de psychologie diep zijn, het is die van een absoluut pathologisch geval: een karakter vol ingekankerd pessimisme en levenslafheid. De zich-zelf-beschrijvende hoofdpersoon, die in het eerste deel *Het Duister* een zeer verwarde schets van zich zelf en een even verwarde, quasi-mystieke levensbeschouwing geeft, terwijl hij in het tweede deel *Bij Natte Sneeuw* een gebeurtenis, uit zijn leven verhaalt, is zulk een gedegenereerd lafaardtype en geeft zulk een verwarde levensbeschouwing, steunend op een laf pessimisme en bijtend sarcasme, dat het den lezer verdwaast. Wat niet te verstaan is, laat zich ook niet weerleggen. Het verwart den lezer, waardoor de schrijver, die hier waarschijnlijk een goede tendenz heeft, zijn doel mist. Door de vermoeiend breedvoerige uitwerking van het navrante geval verbijstert dit boek een ontvankelijk gemoed en verwekt het een afkeer van het leven. Den heelen tijd in de stemming gehouden te worden van een karakter, dat uit lafheid en onmacht afzijdig blijft van het leven, in zijn haat voor het leven toch nooit den durf tot een daad vindt, maar met een buitengewone scherpzinnigheid de gebreken in individu en maatschappij opmerkt, kan niet anders dan neerdrukkend werken.
Het meegedeelde avontuur met een ongelukkig publiek meisje, dat hij had kunnen redden, indien hij niet even wreed als laf was, is zonder direct indecent te zijn, sterk realistisch.
Als ontspanningslectuur onmogelijk; overigens gevaarlijk. *G. F. Bouman.*

Olav Duun, **169.**
JUVIKINGEN. Vertaald uit het Noorsch door M. A. Zeeman. *Van Loghum, Slaterus & Visser, Arnhem,* 1924. (22×15.5) 250 blz. ing f 2.50.

Een heel bizonder boek, persoonlijk, sterk en suggestief, heel simpel maar buitengewoon knap geschreven, en ook zeer goed vertaald.
Het is de geschiedenis van de verwording van een ongemeen kloek en kranig boerengeslacht de *Juvikingen*, ergens in Noorwegen. Het eerste hoofdstuk bestaat uit een typeering van zoowat het heele voorgeslacht: echte „heidenen" wien alle bijgeloof verre was. Het tweede is gewijd aan Peer Anders, vader van drie zoons en drie dochters, „bekend om zijn ongeloof". Hij was er één, die voor niemand uit den weg ging. Heel zijn karakter wordt geteekend, met daar tegenover zijn beide zoons Peer en Jens, die niets hebben van de taaie kracht der ouden. Zij voelen het zelf wel: alleen als ze samen zijn, beteekenen ze wat; elk afzonderlijk is maar een halfheid. Als Peer Anders, de vader, na zijn thuiskomst van een bezoek aan een der dochters, kou gevat heeft, voorziet hij zijn einde. In het derde hoofdstuk sterft Peer Anders; in het vierde zien we hoe

het oude bijgeloof macht heeft over de omgeving van den doode. We leeren er Peer en Jens, de zonen, kennen in hun eigenaardigheden, als kleine karakters, ongelijk aan de groote voorouders. Jens vrijt een meisje van geringen stand, en als Peer hem hierover verwijten doet, stuurt Jens er een simpelen jongen op af, om haar te trouwen. Maar deze zelfde jongen gaat 's nachts op roof uit, en bij een achtervolging wordt hij door Peer en Jens in den fjord gedreven, waar hij omkomt. Peer en Jens denken nu verder — in het vijfde en zesde hoofdstuk — vol bijgeloovige vrees aan dit noodlottig voorval. Er schijnt voor hen niets dan ongeluk uit voort te spruiten. Jens, daarna getrouwd, verlaat zijn vrouw al spoedig, om verder in onvoldaanheid rusteloos over de wereld rond te zwalken. Peer verlaat het oude Jurika en wordt weldra ziek in de nieuwe woning. Dan ook moet hij het afleggen voor zijn vrouw, die langzaam in alle opzichten zijn meerdere wordt. Maar zijn zoontje — in het zevende — treedt bij zijn begrafenis al dadelijk op, als weer een echte afstammeling van het oude ras.

Juvikingen keert zich tegen het bijgeloof; de schrijver bestrijdt het christelijk geloof niet. Of de schrijver zelf wel een geloovige is, blijkt er niet uit; misschien is hij zelf wel een heiden, als de heidenen, waarover hij schrijft. Daarom is 't geen boek voor een congregatie-bibliotheek; maar voor geestelijk-volgroeiden is 't zeker zonder gevaar te lezen. *Felix Rutten.*

L. Duykers, **170.**
HAAR MAN. *Leeslust, Antwerpen,* 1924. (17 × 13) 422 blz. ing. Bfr. 12.—.

In kleurrijke schilderingen wordt ons in dezen roman een kijk gegeven in het zieleleven van een geneesheer, die steeds toegevend aan de impulsies van zijn goed hart, de liefde zijner vrouw het beste meent te vermeerderen door eene gedweeë opvolging van al hare verlangens en grillen. Deze gedragslijn leidt echter tot de noodlottigste ontknooping. De vrouw noemt haar man te „domperig" voor haar, verlaat hem, treedt zelfstandig de wereld in, maakt naam als zangeres in opera's en concerten, en leeft tenslotte een ongebonden leven met een Prins Nicolooi. In hare zucht om Prinses te worden, wordt zij teleurgesteld en komt na vele bittere ontgoochelingen berouwvol terug bij haar man, die haar, ondanks dat zij een kind van een ander man ter wereld brengt, toch liefderijk weer opneemt.

Een mooi en fijn ontleed verhaal met goede strekking dat wel een betere stilistische en typografische behandeling verdiend had.

F. de M.

Nelly van Dijk-Has, **171.**
LEVENSSPANNING. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam,* 1925. (22 × 16) 192 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Deze geschiedenis van een jong meisje, door een tante opgevoed, speelt in protestantsch-christelijk milieu. Hoofdpersoontje is te zwak om zich te verzetten tegen de harde tante, die haar dwingen wil tot een huwelijk tegen haar zin; maar de man, die zij lief heeft komt haar te hulp en ze wordt door de tante uit huis verdreven om opgenomen te worden in de familiekring van haar redder uit den nood.

Het boek is vlot geschreven en kan iedereen in handen worden gegeven, maar we vreezen, dat menigeen dit boek neer zal leggen met een wrevelige afkeer voor een christelijke godsdienst die zijn aanhangers in moeilijke levensomstandigheden meer onrust en zorg dan steun en leiding blijkt te geven.

Mogelijk dat het vervolg op dit boek een meer bevredigend einde van het verhaal brengt.

S. Bronsveld-Vitringa.

J. Eigenhuis, **172.**
DE DIJK, *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1924. (21.5 × 16) 154 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

'n Stuk leven van 'n Hollandschen ingenieur in Bretagne, die z'n werkkracht onbaatzuchtig in dienst stelt van 'n Bretonsch zeevolk, als niet-roomsche zich zoo goed mogelijk tracht in te denken in het gevoelsleven der katholieke, maar bijgeloovige bevolking, doch flaters begaat als „En zonde, wroeging, leed werden voor zooveel francs verlicht" of „en als er reiniging mogelijk was, dan waren er heel veel missen noodig". De hoofdpersoon bezit 'n sterken wil en in dat opzicht gaat er een goeden invloed van hem uit. De schrijver zelf is van goeden wil, maar bewijst alweer, dat 't moeilijk is de roomsche mentaliteit te begrijpen en juist weer te geven.

Th. Copray.

Nataly von Eschstruth. **173.**
EEUWIGE JEUGD. Vertaald uit het Duitsch door Thérèse Hoven. *D. Bolle, Rotterdam,* 2e druk: 1925. (21 × 14.5) 288 blz.

Overste van Melten verblijft met zijn vrouw en een nichtje in Zuid-Tirol. Zijn vrouw is ziekelijk en moet het hotel houden. Hij en zijn nichtje maken uitstapjes in de omstreken van Miran. Ze worden op een bergtocht overvallen door een beer en juist op tijd gered door een toerist, een Croatisch edelman, Gyurkovics, die vanaf 't eerste oogenblik der ontmoeting, op het mooie nichtje, Lobelia, verliefd raakt. Door de schrik voor den beer is het bruine haar van Lobelia, ineens wit geworden. De Croaat achtervolgt Lobelia met zijn liefdesverklaringen, zelfs dan, als de familie, om hem te ontvluchten, ergens in Duitschland is gaan wonen. Om hem op een dwaalspoor te brengen, vermomt zich Lobelia als een oude dame en laat zij zich doorgaan voor haar eigen grootmoeder. Ze krijgen bezoek van een kennis, den jongen diplomaat jonkheer van Achtringen, die zich in het lieve grootmoedertje verlieft, die echter haar rol dagenlang goed speelt, totdat een plotselinge brand haar dit onmogelijk maakt. 't Komt tot een verloving tusschen Lobelia en den jonker, en gelukkig blijkt al spoedig, dat de Croaat niet meer te duchten is; aan de grenzen van zijn land is hij, die gemeene zaak maakte met smokkelaars, doodgeschoten.

't Verhaal is erg onwaarschijnlijk en gezocht; de verhaaltrant saai en zonder spanning; kwaad doen zulke werken in zooverre zij den smaak hopeloos bederven!

H. Federer, **174.**
JUFFROUW THERESIA, Vertaald uit het Duitsch door Maurits van Hoeck. *Leeslust, Antwerpen,* 1924. (16.5 × 12) 400 blz. ing. Bfr. 12.—.

Een alleraardigste geschiedenis, waarin ons verteld wordt van het leven van een jong priester, die ergens in een uithoek van het land zijn ambt uitoefent. Vóór zijn vertrek uit de bisschopsstad

had hij zich van een dienstbode voor zijn kapelanie voorzien. Het is deze dienstbode, juffrouw Theresia, overigens een goede brave ziel, die hier bij den jongen kapelaan in vrijwel alles de lakens uitdeelt. Dit blijkt voor een gedeelte noodig te zijn. Want de jonge kapelaan had allerlei moderne begrippen en ideëen, welke hij zoo mooi vond, dat hij besloot ze in 't licht te geven. Als zijn boek bijna afgedrukt is, krijgt hij toch spijt over zijn daad en vraagt den uitgever zijn handschrift terug. Deze vraagt hiervoor een schadevergoeding en het is weer de goede juffrouw Theresia, die den jongen kapelaan te hulp komt en met haar zuurverdiende spaarpenningen een algeheele verzoenende schikking treft tusschen uitgever en kapelaan-schrijver. Een boek dat zich vlot laat lezen. Voor iedereen.

C. van Straaten.

Mikkjel Fonhus, 175.
DE TOOVER-ELAND, Vertaald uit het Noorsch door D. Logeman-Van der Willigen. *H. Honig, Utrecht,* 1924. (21 × 15) 150 blz.

,,Dit is de geschiedenis van een toover-eland, Rauten, zooals hij genoemd werd. Hij was een mensch in dierengestalte''. Een Zweedsche schatgraver, die aan God noch gebod geloofde, maar wel aan de zielsverhuizing, was in hem gereïncarneerd. Rauten's leven is eng verbonden met dat van Gaupa, den hartstochtelijken, half menschen-schuwen elandjager, die een wonderlijke behoefte gevoelt aan duisternis en schaduwen en het daverende zonnelicht schuwt. Daarom schildert de schrijver ook bij voorkeur het klank- en kleurvolle leven der Noorsche natuur in de sterre-klare winternachten. In den nacht dat Rauten geboren werd, vond Gaupa hem in het sparrenwoud liggen en sneed hem het linker oor half af. Toen zag hij reeds, dat Rauten menschenoogen had en dat zijn voeten naar buiten uit stonden. Rauten's legendarische faam verspreidde zich als een loopend vuurtje door de streek; ook Gaupa beschouwde hem aanvankelijk als een halfgeestelijk wezen, dat door lood niet te kwetsen was. Maar zijn trotsche eerzucht bande deze laffe, bijgeloovige vrees en met zijn hond Bjönn begon hij op een stillen avond de spannende jacht op Rauten, die drie volle dagen duurde en met den dood van zijn trouwen Bjönn eindigde. Van dien tijd af gaat Rauten het geheele denkleven van Gaupa beheerschen, die meer en meer verkindscht. In een starre obsessie Bjönn te moeten wreken achtervolgt hij nogmaals Rauten en op dezen laatsten tragischen jachttocht vinden beiden den dood. ,,Gaupa en Rauten sliepen naast elkaar op de helling, Rauten lag met den kop vlak onder Gaupa's borst, alsof het dier bij hem rusten wilde.'' —
Voor kinderen is het boek niet geschikt; anders wel een aardige afwisseling in het ,,Schablonenmässige'' der gewone ontspanningslectuur.

H. Rongen.

Rosita Forbes, 176.
VERBLINDING, Vertaald uit het Engelsch door J. H. Altona. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (19.5 × 12.5) 411 blz. ing. f 2.75, geb. f 3.50.

Adjudant Mike Treherne, een rondborstige, eerlijke, openhartige Engelschman, stoort zich niet aan de kletspraatjes, die in Kaïro de ronde doen over de ,,witte panter'', Leida Grant en trouwt met haar. Zij vergezelt hem naar zijn standplaats Sidi Abbas aan den rand der woestijn en hun huwelijksleven is overgelukkig, totdat de Egyptenaar Rhidda ten tooneele verschijnt. Handlanger en spion in dienst van Arabische sheiks draagt hij de Engelschen een gloeienden haat toe. Vooral heeft hij het gemunt op Treherne, dien hij van Oxford kent, waar deze zich eens ontvallen liet: ,,Er is niets opvallends aan dien vent dan zijn dassen''. Zijn helsch wraakplan: Treherne's vrouw in opspraak te brengen en hem in zijn liefde te treffen is handig in elkaar gezet, wordt met groote vastberadenheid uitgevoerd en leidt tot de onmogelijkste complicaties. Zoo komt Mike tenslotte terecht in de militaire gevangenis en Leida in den harem van een oorlogszuchtigen sheik. Alle kuiperijen van den valschaard stuiten echter af op het onwankelbare, moedige vertrouwen van den Engelschen officier in zijn vrouw. Treherne is werkelijk een prachtkerel, waaraan zich iedere achterdochtige huisvader spiegelen kan.

Iedere volwassen lezer, die geen te hooge literaire eischen stelt, zal dit boek met voldoening lezen. *H. Rongen.*

Ellen Forest, 177.
YUKI SAN. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. (22 × 17) 258 blz. ing. f 4.50.

Ellen Forest wil in dit boek vooral een stukje ,,echt'' Japan geven. Zij zelf heeft in Japan gewoond en haar dochter was daar het eerste en éénige Europeesche meisje,dat de Japansche school bezocht. Zij kan dus uit de beste bronnen putten. *Yuki San,* het stukje levensgeschiedenis van een Japansch meisje is een belangwekkend en aantrekkelijk boek geworden, maar... of Ellen Forest bereikt heeft wat zij bedoelde te geven: de strijd tusschen Oud-Japan en Westersche begrippen? Yuki San heeft eigenlijk geen strijd op deze wijze. In zooverre komt zij in opstand tegen Oud-Japan, dat zij zich niet onderwerpen wil aan het gebruik, dat haar'n bruidegom geeft, dien ze niet kent en liever de dood verkiest dan den man van haar eigen keuze vaarwel te zeggen. Maar de zelfmoord, welke zij wil begaan, is geheel volgens het Japansche gebruik. Merkwaardig is ook dat de schande en de smart voor de ouders alleen veroorzaakt wordt, doordat Yuki San bij toeval *niet* gedood wordt.
Het verhaal is prettig geschreven. Gabriëlle, het Hollandsche meisje, dat méér van Japan en van de Japansche meisjesziel wil weten, en tevergeefs getracht heeft van een leeraar Japansch te leeren, gaat les nemen met de kleine meisjes. Met de grootere van haar eigen leeftijd eet zij samen op school en neemt les in de etiquette, in de ceremonie van theeschenken, in het bloemenschikken. Zoo wordt zij vriendin van Yuki San. Zij komt dan ook in 't Japansche gezin en tracht te begrijpen! Ichiro, de zoon, heeft z'n opvoeding in Parijs voltooid en komt terug in 't ouderlijk huis. Hij kan zich niet meer schikken in de strenge Japansche zede, in 't uiterlijk-onbewogene, in 't onware. Hij komt in opstand en een verbanning is 't gevolg. Toch blijft hij Japannees en kan zich van de oude begrippen niet los maken. Hij wil ook geen Westersch meisje trouwen, ofschoon hij dat voor zich zelf 't gelukkigst zou vinden, want de kinderen uit zulk een huwelijk geboren, brengen, zegt hij, ,,de leugen en de valschheid mee, zooals de fazant zijn staart.''

Ichiro is de worsteling tusschen Westersche gevoelens en opvattingen en eeuwenoude Japansche ideeën.
De ziel van het Japansche meisje, dat zich aan de oude gewoonten en opvattingen ontworstelt, dat studeeren gaat en niet meer de speelpop en slavin van den man wil zijn, — en zulke meisjes zijn er reeds veel in Japan — heeft Ellen Forest niet beschreven. Hoe de katholieke minnaar toch maar dadelijk zelfmoord pleegt, blijft ons 'n onopgelost raadsel. Evenals het katholiek worden van Yuki San, — die ten slotte toch met den man trouwt door haar ouders aangewezen — ons verbaast, want van *deze* strijd en omwenteling in de Japansche meisjesziel wordt ons niets verteld.
Ellen Forest is met haar aantrekkelijk boek zeer aan de oppervlakte van het Japansche leven gebleven, wat ons, die méér van haar gelezen hebben, minder toeschijnt een gebrek aan literair vermogen, dan wel aan dieper gevoel en begrijpen.

Alb. Steenhoff-Smulders.

M. Geisler-Plat, 178.
'T VERLEDEN. *I. Wedding, Harderwijk,* 1924. (25×17.5) 138 blz. ing. f 1.90.

Fine's levensverhaal, door haar zelf bemijmerd, terwijl ze als oude vrouw bij haar vereenzaamden haard in de vlammen zit te kijken. Rustig verteld in het kalme Harderwijksche dialect, eentonig haast, maar toch boeiend omdat het in al z'n eenvoud zoo levenswaar is, dat we het waarlijk meeleven dit vrouwenleven, van den kindertijd tot den ouderdom. Al blijft het liefst gedroomde, het moederschap, haar onthouden.
Wie de menschen uit dat stille Zuiderzeestadje wil leeren kennen en waardeeren in hun taal, hun karakter, hun zeden, leze dit verhaal, dat zonder verheffing, maar ook zonder inzinking, zich zoo rustig voortbeweegt door alle kleine en groote gebeurlijkheden van het burgerlijke en boersche volksleven heen.

Marie Koenen.

Anna Katharina Green, 179.
DE GEHEIME KAMER. *Paul Brand, Hilversum,* 1924. (17×12.5) 144 blz. ing. f 0.60.

Twee romannetjes in één deeltje, spannend, zonder hooge letterkundige waardij, maar ook zonder roet, gal, of gif. Het eerste geeft het belangwekkend dagboek van een hotelhoudster. Op een sombere avond arriveeren twee gasten en een geheimzinnige kist. Den volgenden morgen vertrekt het paar weer met hun bagage, die nu wonderlijk licht aanvoelt. Eerst na zestien jaren komt de griezelige ontdekking van wat dien nacht gebeurd is. Edwin Urquhart heeft op zijn huwelijksreis opzettelijk dit hotel gekozen, in de meening, dat de schoorsteen nog een geheime bergplaats had. In die geheime kamer, waarvan we zelfs een plattegrond te zien krijgen, verstopte hij het lijk van zijn vermoorde vrouw. Dat hij zonder suspicie het hotel verlaten kon, dankt hij aan de doos van Pandora, waarin hij zijn misdadig meisje meebracht, die den volgenden morgen zwaar gesluierd met hem afreisde. Hoe alles ten slotte ontdekt en de misdaad gestraft werd, valt in klein bestek moeilijk te verhalen. Voor volwassenen is het verhaal toelaatbaar en genietbaar. Evenwel de misdaad, die er zoo dik opligt en de lugubere stemming, die overal uitpuilt, maken het minder geschikt voor kinderlectuur.
Ditzelfde voorbehoud geldt voor *Rozenspook*. Natalie is verloofd met Alfred, alles is boter tot den bodem, maar in het kasteel, waar de jonge vrouw logeert, gebeuren de vreemdste dingen. Fonkelende oogen maken je klaar wakker in den nacht, bedwelmende rozengeur vult den slaapkamer. Ten slotte komt het zelfs tot een moordaanslag. De kasteelheer staat bij den argeloozen lezer in een kwaad blaadje, tot alles wordt opgelost met de opheldering dat een krankzinnige zuster, die heeft teweeggebracht: het rozenspook, dat 's nachts jaloersch door de gangen sloop en op onheil zinde.

Pastoor Max.

John Hargrave, 180.
HARBOTTLE, Vertaald uit het Engelsch door C. F. van der Horst, *W. de Haan, Utrecht,* 1924. (20.5×14) 330 blz. ing. f 2.90 geb. f 3.75.

Harbottle is een type en alle personen die hij op zijnen gang naar de waarheid ontmoet, zijn zoekende typen.
Hij is het type van de geschokte menschheid. Om den oorlog, die zijne zonen in den dood joeg en zijne vrouw op den loop, is geschokt naar lijf en ziel. Gansch uit het evenwicht geslagen om de ontreddering der oude wereld, gaat hij naar eene betere wereld op zoek, gebukt onder eenen zwaren last. Die last, gesymboliseerd in eenen zak op zijnen rug, is de wereldzonde: de traagheid en de onwetendheid, wat betreft den dieperen levensgrond. Dien wil hij leeren kennen en gevolgelijk passeeren hem daartoe de typen van het moderne denkleven. Maar de christelijke gedachte ligt al van te voren verworpen. Op zijn achttiende jaar had hij zijn geloof aan den „Onrechtvaardigen God, Straffer'' reeds verloren, gruwend van dogma-dwang. Ook de moderne Christian science trekt hij in het belachelijke. De Maçonieke gedachte, die in 't kabalistisch „bovennatuurlijke'' vastloopt, maakt hem bijna gek. Maar in deze systemen en in al die anderen, die te hooi en te gras overhoop gehaald worden, liggen denkkiemen, die hem ten slotte tot het bewustzijn voeren, dat het eind-probleem moet liggen in de kennis der „Eenheid'' den Heelal-God, waarvan hij zelf een deel is. Naar dit grondidee moet de wereld herbouwd worden, „Een katholieke Kerk moet er komen, algemeen ten dienste van alle stervelingen, één al-omvattend geloof in de menschheid, als deel van het groote Gezegende Geheel — niet van hout of steen maar van bloed... Geen Gothische bogen, maar bogen van het menschelijke bekken. Geen cherubijnen en serafijnen, maar hersenmaterie en zenuwstof — bloedvaten en zenuwen en spieren... de nieuwe Tabernakel van het menschelijk leven. Geen geschilderde ramen, maar oogzenuwen en netvliezen. Niet langer brood en wijn als het zinnebeeld van het vleesch en bloed van één enkelen mensch — maar de Nieuwe Hostie, het levende, trillende, jagende warme vleesch en bloed van de menschheid — het heilige menschelijk lichaam... O heilige communie — Daar moet het heen...!! Dat is wat we tegenwoordig socialisme noemen... het heeft vele namen — Christendom, Boeddhisme leer van Tao, Confucius — 'Ik heb in mijn levensdagen veel gezegd dat van denzelfden geest getuigt — zeide Christus — en eenmaal zullen de menschen de waarheid daarvan inzien'''.
Om dezen onz in — het boek is een eerstelinge —

is de Engelsche pers in verrukking.— Een teeken des tijds, betreurlijk als dit typisch boek!

A. van Delft.

Fannie Hurst, 181.
DE SLOOF. *H. P. Leopold, Den Haag*, 1925. (25.5 × 16.5) 233 blz. ing. f 3.25, geb. f 4.25.

„De Sloof" — Bertha, een New - Yorksche dienstbode — is „een plompe, platte kolos, vijf voeten en een half duim lang, met uitspringende jukbeenderen, als tenten over de wangholtes neerhangend gelijk bij de Nornen". Kind van een onbekenden vader en een doode moeder ligt er een diepe raadselachtigheid over haar wezen verspreid. Een dichter noemt haar „het gedicht der vrouwen, die met hun voeten geworteld staan in de geheimen der aarde". Een excentrieke jonge dame ziet in haar „de ziel van een dichter verstrikt in het lichaam van een boerendeern". En haar leven is werkelijk een poeëm van goedheid, teederheid en liefde, des te inniger en treffender van toon, naarmate haar alles zoo natuurlijk, zoo als-van-zelf-sprekend afgaat. Het boek is het doorloopende relaas van haar dienstbodenleven; een psychologische typeering der families, waar zij dient en waar zij meestal op tragische wijze aan de deur gezet wordt of stil wegsluipt en dan al de miseries der besteedkantoren leert kennen. Bertha is de verguisde, de verstootene, die overal ondank inoogst en toch er geen enkel oogenblik aan denkt te morren over haar bitter levenslot, harder nog omdat God in haar bestaan niet meetelt, totdat haar naar kinderliefde hunkerend hart eindelijk rust vindt.

Stilistisch vallen op: de korte, hakkelende zinnen en de vreemde, maar soms rake vergelijkingen. Voor volwassenen.

H. Rongen.

Charles Huygens, 182.
TEGENSTELLINGEN, *G. J. Slothouwer, Amersfoort*, 1924. (21 × 15) 242 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Frank van Oosterzee, jongste directeur van een Hollandsche Scheepvaartmij., bevindt zich in Juli '14 voor zaken in Duitschland en maakt daar de eerste oorlogsdagen mee. Na eenige reismoeilijkheden keert hij naar Nederland terug. De zaken gaan slecht, maar, door 't torpedeeren van veel geallieerde tonnenmaat, wordt het beter in zaken, echter komen de gevaren van voedselgebrek. In 'n conferentie van reeders met den minister wordt op het voorstel van Oosterzee besloten de vaart, ondanks de gevaren, te onderhouden. Om het scheepsvolk moed in te spreken gaat van Oosterzee zelf mee. 't Schip wordt getorpedeerd, maar worden allen gered. Niet erg fijn had v. O.'s vrouw, de dochter van een Duitsch generaal, gegevens omtrent het schip aan 't Duitsch gezantschap verschaft. Van O. ontdekt dit: verwijdering, echtscheiding. Intusschen wordt v. O. vertrouwensman in Den Haag, gaat als gevolmachtigde naar Amerika, om te onderhandelen over 't confisceeren van Nederlandsche scheepsruimte. Als de oorlog voorbij is, blijft v. O. eenzaam met zijn twee kinderen achter, evenals zijn Duitsche vriend Günther, die ook van zijn vrouw gescheiden is, om reden van uiteenloopend inzicht in nationaliteitsvraagstukken. Op het stramien van dit vrij eenvoudig romantisch gebeuren worden alle internationale en nationale gebeurtenissen van 1914—'18 geborduurd. De stijl gaat niet boven het alledaagsche uit. Behalve 't niet te aanvaarden echtscheidingsmotief, niets af te keuren.

W. S. Jurgens, O. E. S. A.

E. Kalshoven-Biermans, 183.
KASPAR HAUSER. *P. M. Wink, Zalt-Bommel*, 1924. Romantische Geschiedenis, (19.5 × 12.5) 277 blz. ing. f 2.40, geb. f 3.15.

De cyniese willekeur, waarmee Napoleon vorsten en volken behandelde, koppelde ook z'n bekoorlike, maar wufte adoptief-dochter Stephanie de Beauharnais aan de goedige Groothertog Karel van Baden. Uit dit huwelik werden twee zoontjes geboren, die echter spoedig door 'n onverklaarbare oorzaak stierven.

In 1828 vond men in Neurenberg 'n jonge man op de markt zitten, geestelik en lichamelik in 'n jammerlike toestand, blijkbaar 't gevolg van 'n onmenselike behandeling. Door liefdevolle zorgen, met engelen-geduld slaagden twee geleerden erin, 'n goed en-betrekkelik-normaal mens van 'm te maken. Over z'n afkomst bleef 'n mist van tragiese geheimzinnigheid hangen... Z'n treurig leven eindigde te vroeg door 'n dolksteek... 'n Sluipmoord? Zelfmoord? Was hij 'n simulant geweest of 't slachtoffer van 'n ontzettende misdaad? Langzamerhand had 'n voorzichtig-gelanceerde hypothese meer en meer geloof gevonden, dat deze vondeling Kaspar Hauser genaamd, de erfprins van Baden zou wezen, die door gravin Hochberg uit de weg zou zijn geruimd, om haar eigen kinderen op de troon te helpen. Vooral de bekende kriminalist von Feuerbach gaf die onderstelling grote waarschijnlikheid door 'n „geheimes Memoire". Vóór- en tegenstanders hebben elkaar verwoed in de kam gepikt en nóg blijkt de kwestie aktueel: In 1908 verwerkte Jakob Wasserman 't probleem in 'n roman. En onlangs verscheen 't bovengenoemde boek van E. Kalshoven-Biermans... Verdienstelik is 't zonder twijfel: de auteur heeft héél wat literatuur doorgewerkt en kompileert daar nu 'n... tamelik droog-geschreven geschiedenis uit, waarin veel te veel gesiteerd wordt voor 'n roman. Maar: 'verdienstelik' is meer bedoeld uit kinder-psychologies en kriminologies oogpunt. Want histories beschouwd brengt 't natuurlik evenmin de beslissing als alles wat er vroeger over is geschreven.

L. N. J. Fens.

Elize Knuttel-Fabius, 184.
ONDER DE KORENMAAT, Geïllustreerd. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam*, 1924. (26.5 × 19.5) 141 blz. ing. f 1.95, geb. f 2.95.

Jetje, de jongste van de gezusters Velthuys, kan op school niet goed mee. Daar lijdt ze nog al onder, vooral nadat broer Hugo haar 'ns spottend-beschermend „ons dommerdje" heeft genoemd. Maar 't is 'n heel mooi karaktertje, dat ook resoluut weet op te treden en 't b.v. klaar speelt zich onmisbaar te maken bij 'n oude, eenzelvige oom. Als ze tenslotte in haar grote, onbaatzuchtige liefde wordt teleurgesteld, is dat voor ons meer dan 'n blauwtje van 'n sentimenteel bakvisje...

Wat is 't jammer, dat de schrijfster 't helemaal niet nodig heeft gevonden, de religieuze kant van Jetje's innerlik wat meer te aksentueren. Dit heel-mooie boek is nu zo neutraal geworden, dat die opzet schade doet aan de oprechtheid. Of zou de hoogstaande vrouw van dominee Frazer geen

andere troost voor Jetje geweten hebben dan deze algemeenheid als omschrijving van „het geluk”, dat alle onbevredigde verlangens stilt: „De scheppende kracht is je ziel, waardoor je je één voelt met de grote scheppende kracht, die in alles werkt”? 't „Domme” Jetje, die zo stil haar weg gaat en altijd zich kan offeren voor anderen, niet geteld in haar omgeving en daarom 'n licht „onder de korenmaat blijft” vindt berusting in haar groot verdriet bij Gezelle's: „Gij badt op eenen berg alleen”. Doch de schrijfster glipt over dat belangrijke zieleproses heen... zélf bidt Jetje niet, maar denkt er over: wat ze met haar geld zal doen, nu de rijke oom dood is. Zo gaat 't veel lijken op dat weeïge gedweep met kunst en hoger leven, waarvan Mevr. Knuttel zo 'n kostelike parodie tekent in de persoon van Lycia.
Daarom zou dit boek moeten worden onthouden aan geestelik niet-rijpe meisjes, die nog te leren hebben, dat godsdienst voor de moderne mens nodig en méér dan 'n bijkomstigheid is.

L. N. J. Fens.

Andreas Latzko, **185.**
DE WILDE MAN. *Uitg. Mij. Ontwikkeling, Amsterdam,* 1924. (16 x 12.5) 376 blz. ing. f 2.— geb. f 2.75.

De Wilde Man is een kroeg, waar de advocaat Keller stamgast is, ten koste van zijn practijk. Zijn vrouw heeft om 't voordeel Karel Bauer, een onderwijzer, in de kost genomen, die aan de 16 jarige dochter Anna op een onbeschaamde manier het hof maakt. Ook Max Witte is in stilte een vereerder van Anna. Moeder betrapt Anna en Karel en hij moet het huis verlaten. Spoedig daarna gaan moeder en dochter in München wonen, want Anna zal opgeleid worden tot vioolartiste. In München komt Max, wiens moeder gestorven is en die nu in Parijs gaat studeeren, hen een afscheidsbezoek brengen. Anna studeert hard en geeft met succes haar eerste concert. Ze komt in kennis met Rudi Seiler, een schilder, die haar verleidt. Als ze ergens op een dorp is bevallen, laat ze haar kind achter en gaat naar Parijs, waar Rudi aan 't werk is en woont met hem samen. Max heeft als schrijver in Parijs wat naam gemaakt en wordt hun huisvriend. Na enkele jaren verhuist Rudi naar Berlijn. Dan sterft Anna's moeder en zij slaagt erin voor hun lastige vader een postje op een bank te krijgen. Hun huwelijksleven in Berlijn in ongelukkig en zij breekt den trouw in 't geheim. Als zij zwanger is, komt het tusschen haar en haar man tot een uitbarsting en scheiding. Ze plaatst een advertentie en komt terecht aan de Riviera bij...Max, die daar ziek ligt en dien ze tot z'n dood gezelschap houdt.
Geen van al de personnages uit dezen roman, verdient in zijn karakter of zeden een greintje respect. Wat een verwildering! Men legt dit dwaze boek uit de hand met een walging voor de samenleving zonder God of gebod. *W. Sm.*

William J. Long, **186.**
THUIS IN DE WILDERNIS, Vertaald uit het Engelsch door Cilia Stoffel, Geïllustreerd door Charles Copeland. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. (21.5 x 16.5) 170 blz. ing. f 1.90.

Long heeft de dieren der Noord-Amerikaansche wildernis in hun eigen milieu bespied met de oogen van een dierenvriend. De algemeene ervaring in de biologische wetenschappen, dat iedere zorgvuldige waarneming leidt tot nieuwe ontdekkingen, treedt ook hier aan den dag en Long deelt ons zijn vondsten mee op een prettige wijze, bijna romantisch en in ieder geval geheel zonder wetenschappelijke dorheid. Zijn scherpzinnige verhalen over wolven en wilde ganzen, herten, kraaien en nog veel meer, leest ieder natuurliefhebber zeker met graagte. 't Is ook een boek voor jongelieden en bovendien veel nuttiger, veel mooier en veel juister dan de Indianen-romans, die jongens zoo graag verslinden. De vertaling is knap. *Rietsema.*

Axel Lübbe, **187.**
HET GROOTE GEHEIM. Vertaald uit het Duitsch door Dr. C. D. Sax. *A. W. Sijthoff, Leiden,* 1924. (21 x 16) 359 blz. ing. f 4.90, geb. f 5.90.

Lübbe schrijft in den trant van Lagerlöff. Hij vlecht tusschen de feiten van zijn verhaal allerlei sages, geheimzinnigheden en bijgeloovigheden en oud-testamentaire citaten, maar alles is zwakker en langdradiger.
Maria Zeidler gaat trouwen met Karl Hall, den heer van Mazeiken. De stomme Gabriël heeft haar op den trouwmorgen vervloekt en op den trouwavond verbrandt het vaderlijk huis, en in dien nacht sterft nog haar moeder. Als het eerste kind op Mazeiken geboren wordt, komen de eerste oneenigheden tusschen man en vrouw over den naam van het kind, enz. Karl sterft door een ongeluk als de kleine jongen Joannes nog maar enkele maanden oud is. Maria bestuurt het landgoed Mazeiken, maar haar intendant is oneerlijk en onmatig. Zij geeft zich geheel en al aan de opvoeding van Joannes, die naar een cadettenschool gaat. We maken zijn harden, echt-pruisische opleiding tot officier mede. Als hij vaandrig wordt, heeft zijn moeder Mazeiken moeten verkoopen. Joannes heeft als arm officier onder zijn rijkere collegas een ellendig leven. Hij overwerkt zich en gaat eenigen tijd op verlof, maar moet dan ontslag nemen. In zijn verloftijd heeft hij een jodinnetje leeren kennen en tegen den wil van zijn familie, trouwt hij haar in Londen. Hanne is een lief, aanhankelijk, verstandig vrouwtje. Ze gaan in Tübingen wonen en daar komt moeder bij hen inwonen. Joannes schildert en met succes. De groote oorlog breekt uit en hij wordt actief kapitein. Na den oorlog trekken ze naar Noorwegen met hun kindje, de kleine Gösta. Hanna sterft en laat Joannes blind achter.
't Verhaal is erg langdradig, met uitstekende fragmenten. Een boek, dat het hart doet kloppen van meelij met de menschen, die elkander zoo plagen, dikwijls tegen hun wil in. Om enkele passages alleen voor volwassenen. *W. Sm.*

Amelie De Man, **188.**
SCHIPBREUK. *De Klyne Librye, Edam,* 1924. (16 x 12) 54 blz. ing. f 0.50.

Dit onbeduidende verhaaltje speelt ergens in 't bergland van Italië. Schipbreuk lijdt, geestelik en stoffelik, 'n vrouw van aristokratiese afkomst, in 'n burgerlike omgeving verzeild geraakt door 'n mésalliance van haar moeder. Alles loopt haar tegen, zelfs in haar kind ontdekt ze symptomen van verkeerde neigingen. Onmachtig tot leven, zoekt ze in de bergen de eenzaamheid en de dood, maar hierover laat de schrijfster zich

niet verder uit. Zo'n modern zielsziekte-geval, waar we al meer dan genoeg van hebben. 't Mist totaal 't knappe ontledingsvermogen en 't rake definieren van Couperus of Emants of Aletrino. In 't begin is de taal als van 'n H.B.S.-er, die 't nou 'ns heel erg mooi wil maken, maar ze zakt al gauw naar 't middelmatige af. 't Is niet immoreel — 'n enkele zinspeling daargelaten.

L. N. J. Fens.

Mercator, **189.**

ONDER JERUZALEM'S POORTEN, Geïllustreerd door Isings. *La Rivière & Voorhoeve, Zwolle,* 1924. (22×16) 196 blz. ing. f 2.—, geb. f 2.75.

Phantastische romantiek, stemmingsvol van onbegrijpelijke geheimzinnigheid, ziedaar de letterkundige voorkeur van het goede volk, dat hunkert naar een beetje levensidealisme en van minutieuse uitbeelding van starre, sombere werkelijkheid niet gediend is. Het houdt van bombasterij van rhetorica, van groote woorden en scènes met knaleffect. Zijn hart is week-gevoelig en onbestendig; zijn sympathie schenkt het aan de verdrukten en de lijdenden. 't Leest graag van dappere helden en dolende ridders, van gevangen prinsessen en verliefde jonkers, van woeste struikroovers en roekelooze goudzoekers. 't Volk wil schreien onder het lezen, maar vóór het einde moet de ondeugd zijn bestraft, de moed beloond en het zoeken bekroond.

Wie als romanschrijver zijn tenten opslaat onder de kruisvaarders voor Jeruzalem's poorten, móet een pakkend en boeiend volksboek schrijven, een echt boek om te lezen in de gezellige huiskamer. De geschiedenis van den betooverden Beppo, die voor de poorten van Jeruzalem genezing vindt, zijne verloofde afstaat aan den zoon van den moordenaar zijns vader en bij den intocht van het overwinnende leger gedood wordt, zal menigen eentonigen winteravond op aangename wijze helpen korten. *H. Rongen.*

Florence Montgomery, **190.**

VERKEERD BEOORDEELD, Vertaald uit het Engelsch door L. en A. Dosfel-Tysmans. Uitgegeven door de vertalers, *Dendermonde,* 1924. (21 × 15) 166 blz. ing. Bfr. 5.—.

De geschiedenis van twee broertjes, Humphrey en Miles, de eerste een gezonde, levenslustige jongen, de tweede een zwak teer ventje. De kinderen hebben hun moeder verloren. De oudste is de groote liefde, die zijn moeder voor hem koesterde, niet vergeten, alhoewel zijn vader en zijn geheele omgeving het tegendeel denken, wijl ze zijn levendigen aard aanzien voor onverschilligheid. De wilde Humphrey is herhaaldelijk oorzaak, dat de zwakke Miles ziek wordt, wijl hij hem bij al zijn waaghalzerijen meeneemt. Deze komt echter alles te boven. De sterke Humphrey echter krijgt daarbij een ongeluk en zou voor zijn geheele leven verminkt zijn. Hij sterft echter. Bij zijn sterfbed leert de vader eerst inzien welk een diep-gevoelig hart gewoond heeft in dien levenslustigen jongen, en hoe verkeerd hij zijn oudsten zoon beoordeeld heeft.

Dit boek heeft steeds een groote aantrekkelijkheid gehad voor de jongeren. De ouderen en vooral opvoeders kunnen er misschien wel uit leeren.

H. Hermans.

Gazael ten Nail, **191.**

DOODE SIERADEN. *Victor de Lille, Maldeghem,* 1924. Duimpjes uitgave, (21.5 × 17.5) 64 blz. ing. Bfr. 2.50.

Vijf knoeierige schetsjes, die beter nimmer het licht hadden gezien. De technische bouw zou een middelmatigen humaniora-student doen blozen. Nergens blijkt het onderwerp meegevoeld en doorleefd. Men bestede zijn tijd beter, in plaats van dit te lezen.

Sylvain de Rouck.

P. J. J. Nuyens, **192.**

GODS WEGEN. *H. Stumpel, Hoorn,* 1924. (21 × 15) 111 blz. geb. f 1.25.

Frans Wessel, het hoofd van een groot gezin dat in kommervolle omstandigheden leeft, heeft een oom, die de rijkste man van 't dorp is. Wanneer deze, kinderloos sterft, vermaakt hij heel zijn vermogen aan Frans, maar met de bepaling, dat zijn vrouw tijdens haar leven er 't vruchtgebruik van blijft genieten. Nu wordt deze, na den dood van haar man, moeder van een zoontje. Frans Wessel vraagt zich af of dit kind geen recht heeft op 't fortuin, dat in zijn handen is? Wanneer een der zonen van Frans Wessel zelf dan missionaris wordt, stelt de vader, onder den indruk dier gebeurtenis de groote daad, die hem van alle twijfels verlost: hij laat het testament van zijn oom vernietigen, zoodat het posthume kind nu plotseling rijk, en Frans Wessel zelf weer arm wordt. Maar zijn tante, de weduwe van zijn oom, bevestigt hem in zijn rentmeesterschap, dat hij tot nog toe voor haar waarnam. Dan wordt ook de rijke jongen kloosterling. En nu is het te voorzien, dat het heele fortuin voorgoed voor Frans Wessel zal verloren gaan. Maar nu gaat Dr. Wolter, de goede genius in het boek, naar het klooster toe, waar hij den jongen monnik vertelt, hoe onbaatzuchtig zijn neef Frans geweest is ten zijnen voordeele, en deze wordt door de overheden der orde voldoende schadeloos gesteld. Met een feestje bij Dr. Wolter eindigt deze „oorspronkelijke roman" die hoogstens een „novelle" heeten mag en tamelijk onbenullig is.

Felix Rutten.

P. J. J. Nuyens, **193.**

ZIJN LAATSTE WIL. *H. Stumpel, Hoorn,* 1924. (21 × 15) 140 blz. geb. f 1.25.

De geschiedenis van een jong meisje van oudadellijk geslacht, doch wiens vader uit boete voor een losbandig jeugdleven het tweede deel zijns levens vermomd als boschwachter in onbekendheid doorbrengt.

Een verhaal, waarin de Deus ex machina het druk heeft. Natuurlijk komt alles terecht en huwt het meisje ten slotte met den bezitter van een adellijke titel en een kasteel.

Een verhaal, zooals de jeugd ze nog immer graag leest, al verdiende het wellicht aanbeveling ze iets beters in handen te geven.

J. Bemelmans.

K. Parke, **194.**

EXCELSIOR. *G. F. Callenbach, Nijkerk,* 1924. Christelijke bibliotheek, (20.5 × 16) 192 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.25.

Een onsamenhangende roman uit de Duitsche hoogere standen, die met literatuur niets te maken heeft. De ijzermagnaat, Erich Heideler, verzet zich met hand en tand tegen het huwelijk van

zijn zuster met een ingenieur uit de proletariërswereld. Zijn heftigen weerstand geeft Erich eerst op, wanner deze hem uit de vlammen der brandende ijzergieterij redt. Wanneer de brandstichter — de neef van Heideler, een bekeerd beeldhouwer — zich later aanmeldt, schenkt Erich hem grootmoedig vergiffenis. Nu allen den vrede met zich-zelf en met God vonden, begint een nieuw levens-tijdperk onder motto: „Excelsior, steeds hooger, tot het licht, tot de zon, die Jezus-Christus is''... Als verhaal vermag het niet te boeien en het ontstemt menigwerf door zijn oppervlakkigheid en zijn lange redeneeringen. Om sommige passages en citaten alleen geschikt voor volwassenen.

Sylvain de Rouck.

Uit Boek en Blad.

In *De Stem* het belangwekkende literatuurtijdschrift, meenen wij den laatsten tijd tijd een zekere inzinking — symptoom van geestelijke onmacht en verslapping? — te bespeuren, zoowel in leiding als geesteshouding. Hoe anders puclicaties te verklaren als b.v. *De Man zonder lijf*, dat toch eigenlijk slechts de dramatische verbeelding van een vernuftig opgevatte puzzle is, en misschien alleen om het acrobatische spel met gewaagde moderniteiten de aandacht van enkelen zal boeien — of als Johannes Tielrooy's bespreking van Van Moerkerken's *Habhabalgo*, dat wemelt van anticlericale gezegden en imbeciliteiten over onzen godsdienst. Wij betreuren dit zeer voor de cultureele reputatie van een blad als *De Stem*, dat langzamerhand een ruime plaats begon in te nemen in den groei onzer vaderlandsche letteren. Zou het voor dit leerzame en van leven getuigende maandschrift niet beter zijn, indien het zijn verwachtend „eclectisme'' liet varen, niet meer aan meerdere zienswijzen ruimte verleende en zoowel in redactie-leiding als levenshouding een meer geestelijk-stabiel standpunt handhaafde?

Uitvoerig bespreekt de redacteur in het Februari-nummer Hamsun's nieuwste roman *Het laatste Hoofdstuk*, een bespreking, die voor ons meer de belangstelling had, aangezien onze medewerker Gerard Knuvelder in een belangwekkend essay van katholiek standpunt dit kunstwerk beschouwde. Na in 't kort de ontwikkelingsgang van Hamsun's scheppende werkzaamheid ontleed te hebben, bepaalt hij in enkele rake woorden de waarde van dezen roman: „En zoo is dit boek wellicht het beste te verstaan: Hamsun is na dezen droom, die vele droomen wekte, teruggekeerd tot de ellendige, hopelooze onverzettelijke orde van den dag. Met andere woorden: dit verschrikkelijke realisme, dat een oogenblik zich in een robust-arcadische droom liet gaan, herneemt in dezen roman al zijn rechten... Het is een aesthetisch schouwspel, dezen ouden grimmigen Noorschen beer opnieuw in zijn eigenlijksten aard te zien en hem te zien knagen aan het lichaam der menschheid, hem te zien knagen en knagen tot er niets meer overblijft dan botten en scharnieren en enkele bloedige flarden van verscheurde illusies, om dan den kop achterover te werpen en naar den leegen hemel en dof gebrom te stooten van onverschilligheid en treurnis.''

In al de werken van Hamsun, de koelhartige Verneiner van God, ziel en vrouw speelt de vrouw de rol van bittere levenspijniger. Zelfs in zijn lichtste werk *Hoe het groeide* is zij het, die onophoudelijk het eenvoudig geluk besluipt. Zij is de beker der troebelste bedwelming, waarin de man zich verzwakking en droom drinkt — zeer veel malen zelfs den dood. Maar steeds keert bij hem ook het motief weer: Door den man kan de vrouw haar verlossing vinden en haar duistere onbegrensdheid vergeten. Doch een waarheid is er, volgens Coster, temidden van alle wanen van *Het laatste Hoofdstuk* en naar deze waarheid richten zich dan zijn smachtende oogen: „het beeld van een gansch vereenvoudigd leven, waarin de duizendjarige illusie bezweken zal zijn, een wereld zonder lyriek en zonder absoluten eisch, maar klaar van zinnelijkheid, zuiver geregeld van zakelijkheid, rustig van bewust-aanvaarde betrekkelijkheid? Het is niet te ontkennen, dat er zulke oogenblikken zijn, waarin zulk een wereld ons boven alles verkieslijk lijkt. Tot men naar Dostojewsky'' (die Coster altoos meer ontzag en eerbied inboezemt dan Hamsun e.a.) „omziet, en ziet hoe, hoe in hem weder de duizendjarige illusie zoo prachtig opvlamt, dat zij opnieuw de eeuwen schijnt te kunnen overheerschen en verlichten.''

Willem Nieuwenhuis, de begaafde en vaardige essayist, die van alle literaire markten thuis is, stond aan *Roeping* — zie het Februari-nummer — een fragment af van zijn studie over Gilbert Keith Chesterton, waarvan ook *Opgang* voor een paar maanden zeer opmerkelijke brokstukken in de wacht

sleepte. Ditmaal publiceerde hij een ietwat te wijdloopige analyse van Chesterton's roman: *The Ball and the Cross*, voorafgegaan door een diepzinnige inleiding over de twee-eenheid, de gespletenheid van den mensch, die twee zielen in zijn borst kent en zoowel nar als wijze weet te zijn. Henri Bruning, die ons scherper denker dan gevoelig dichter schijnt, vervolgt zijn opstel over *Strindberg's Damascus-Trilogie*. Deze gecompliceerde zoeker en taster naar de bovenzinnelijke waarden des levens is een figuur, die op de jongeren van heden een machtige bekoring moet uitoefenen. Het slot van Antoon Coolen's dorpsnovelle: *Jantje den schoenlapper en zijn Weensch kiendje* wordt strakker en menschelijker door de tragische ontknooping. Niets is venijniger dan booze dorpstongen en menige pastoorsmeid en zoetsappige kwezel is hier scherp en fel geconterfeit. Karel van den Oever schreef een kostelijke, kruimige boutade over *Het Brusselsch geflikflooi rond Jan van Nijlen*, waarin de vurige ijveraar voor Antwerpen's glorie danig op zijn poot speelt. 't Is een adres aan *De Witte Mieren*. Kapelaan van Delft recenseerde op uitmuntende, bezadigd-rectificeerende wijze Pater Huf's boek over *De Sacramentshymnen van den H. Thomas van Aquine*. Anton van Duinkerken publiceerde twee gedichten, waarin wij den weerslag hoorden van het fel-doorleefde leven.

Men herinnert zich wellicht, dat wij hier ter plaatse aandacht hebben gewijd aan een bijdrage van Fr. H. Rongen, die in het Januari-nummer van *Studiën* de dichterlijke publicaties van Thomas van Kempen de revue liet passeeren.
In het Februari-nummer komt hij nog eens op het vraagstuk Thomas van Kempen als dichter terug voor de volgende mededeelingen, die des te belangrijker zijn, omdat zij de poëtische figuur van den bekenden ascetischen schrijver even volledig als raak typeeren. Waar Thomas vooral als hymnedichter de aandacht verdient, leidt Fr. Rongen de eigenlijke behandeling van Thomas' dichtergave in met een bondige karakteristiek van het Latijnsche kerklied, waarvan als dichters vooral Ambrosius, Fortunatus en Gregorius de Groote op den voorgrond treden. Tenslotte vervolgt hij:
,,Het is de avondschemering der Middeleeuwen, die Thomas van Kempen's levensprofiel omlijst en het zijn de laatste stralen eener dalende zon, die zijn schrijfstift vergulden. De fonkel-helle midzomer der hymnodie was reeds lang voorbij en een trage, waterige herfstlucht hing over de matte, kleur- en bloemlooze toppen van den zangberg. De zoo expressieve kunstvorm van het rhythmisch vers, waardoor het verouderde, bloedlooze Latijn teruggevonden had lang-vergeten klanken van ongekende kracht en melodieuse welluidendheid, begon zelf aftandsch te worden. Want de 15e eeuw beteekent voor de hymnographie geen stilstand op middaghoogte, maar een periode van verwording en verzinking. Wie zal het Thomas van Kempen, den tijdgenoot dezer decadence, dan euvel duiden, dat zijn vingers de vlugge, zekere vaardigheid misten, om de slap-hangende snaren der oude, eerwaardige luit weer strak te spannen en te bespelen met meesterlijke virtuositeit? Wie zal er zich dan over verbazen, dat hij niet steeds even handig wist door te zeilen tusschen de twee verraderlijke lippen der religieuze poëzie: gekunsteldheid en kunsteloosheid? Is iedere sterveling toch vergroeid met de eigen-tijdsche strevingen en inzichten, boeien van afhankelijkheid, die alleen de heel groote verbrijzelen kan!...
Zijn woordkeus is doorgaans te vaag, te algemeen; zijn vers zegt zoo weinig, laat het oog dof en het hart suf. Hij kent niet den barren, sterken eenvoud onzer jongeren, die zoo fel en onverwacht ons schokken kan met diepe ontroering. Het fijne taalgevoel, dat in zijn proza vaak zoo verrassend tot uiting komt, laat hem echter niet steeds in den steek en dan weet hij kantig te vijlen en precies en afgerond van scherpte te zijn. Maar dit zijn uitzonderingen: de kleurige vensters in zijn woordgebouw, waardoor het kale, ruwe muurvlak nog scherper afsteekt. De dorre, litanieachtige opsomming van eeretitels en qualiteiten geeft een anacoulitische gebrokenheid aan zijn vers, dat het karige gebruik van werkwoorden tot een levenloos organisme maakt, waarin men geen volgehouden, doorloopende gemoedsbeweging speuren kan. In zijn proza gebruikt Thomas juist woorden genoeg om alles te zeggen wat hij zeggen wil en waar hij 't met drie af kan, laat hij het vierde weg; zijn gedichten daarentegen zijn breed uitgesponnen en langdradig. Hij rekt en trekt zijne gedachten uit tot in het oneindige en kan het slot maar niet vinden, niet omdat zijn verbeelding te uitbundig, te weelderig is, verre vandaar, maar wijl hij de gave schijnt te missen de zon te laten schitteren op alle facetten tegelijk en daarom

het juweel — valsch of echt — langzaam in zijn handen ronddraait. Ingekort tot op de helft zou menige hymne gespierder en forscher zijn uitgevallen. Thomas' innerlijkste wezenheid als woordkunstenaar is hier de hoofdschuldige. Hij is niet de doorzichtige, bewust voortschrijdende ideeënontwikkelaar, die in strak-logische opbouwing het eene begrip zonder merkbare overbrugging aan het voorgaande vastknoopt, maar hij zet zijne gedachten naast elkaar, wel in zekere saamhoorigheid onderling verbonden maar niet in syllogistisch, analytisch verband. Hierin is hij afhankelijk van den synthetischen taalbouw van het Germaansche ras, dat een zwak heeft voor omschrijvende woordenreeksen, terwijl het tevergeefs zoekt naar den pittoresken, alleszeggenden term. In zijn werkwijze ligt iets van het picturale karakter van Hans Memling, die ook op zijn doeken verschillende parallel-groepen luchtig naast elkaar plaatste maar niet in elkaar verwerkte.''

Prof. R. N. Roland Holst vertoefde eenigen tijd geleden in Chartres, waar het heerlijkste gotische kunstgewrocht ter wereld, de Kathedraal, vooral zijn bewondering afdwong.
In *Architectura* geeft hij van dit bezoek een boeiend verslag, dat temeer de aandacht verdient, omdat schrijver daarin zoo roerend en diep-meevoelend zijn indrukken weergeeft over de schoone harmonie tusschen kunst en cultus, welke in dit monumentale bouwwerk tot uiting komt.
,,Wie naar Chartres gaat, laat hij zoo verstandig zijn ook daar een Zondagmorgen te blijven. Het koor vulde zich ook toen met priesters, lange rijen schreden binnen, gevolgd door langer rijen nog van ook witgekleede koorknapen. In het schemerig licht scheen het of het koor ondergesneeuwd was, zoo wit en beweeglijk werd de wijde ruimte vóór het altaar.
De tonen van het orgel klonken eerst langzaam en gerekt door de hooge gewelven, aanzwellend tot donkere woelingen, dreunend over de lage menschenmassa. Plotseling daar boven uit, neemt hoog en helder de vox humana van het orgel haar hemelsche vlucht, gevolgd door en steeds naar hooger medevoerende het koor der tallooze stemmen in haar steeds stijgende vaart.
Luisterend naar deze muziek, vol bovenaardsche verten, turen de oogen onderwijl in het fonkelend glas. De aandacht zwevend tusschen wat hij hoort en ziet, begrijpt hij allengs iets meer van de wonderlijke ontroerende kracht der Eénheid.
Hoe licht zou het 't machtig koor van mannen- en jongensstemmen zijn gevallen, wanneer zij tot het uiterste van hun klankvermogen waren gegaan, om de leiding van de vox humana te verbreken.
Maar hoe gemakkelijk zou 't ook den glasschilders zijn geweest, wanneer zij de vele honderden figuraties hunner composities hadden opgevoerd tot een uiterste van expressie, door eigendunkelijk ieder dezer figuraties tot een tragisch en psychologisch probleem te maken; hoe gemakkelijk zou het hun dan gevallen zijn, de leiding der architectuur te verbreken, en de Eenheid te offeren.
Luisterend en turend wordt het hem, die hierover nadenkt, steeds bewuster, dat matiging is de diepste grondtrek van alle waarachtige monumentaliteit. Waar zelfverheffing als deugd en kracht geldt, daar is alle monumentaliteit uitgesloten.''

Er is in den laatsten tijd een opvallende belangstelling gaande voor de gevierde Italiaansche tooneelspeelster Eleonora Duse, die onder zoo droeve omstandigheden stierf. Een Fransch auteur, Edouard Schneider, vooral bekend om zijn kunsthistorische publicaties, heeft thans een boek over haar gereed, hetgeen volgens Pieter van der Meer in *Opgang* van 23 Februari nogal verbazing gewekt heeft. ,,Doch volgens zijn eigen (Schneider's) verklaring is dit volstrekt het geval niet. Want nooit heeft hij zuiverder zijn aanleg en zijn neiging gevolgd, dan door dit boek te schrijven. Het leven van Duse is een aangrijpend ziele-avontuur geweest. Het was niet anders dan de gang van een brandend hart naar God. Schneider heeft haar gevolgd op den harden weg der laatste jaren, en hij twijfelt niet of zij behoorde tot die groote familie van hen, die de waarheid en het evenwicht van hun wezen veroveren door de beproevingen van hun lichaam en de kwellingen van hun hart. De ongelukkige vrouw, die God zocht met heel haar ziel, is gestorven, voordat zij weer de strikte uitoefening van haar godsdienstplichten vervulde. In het boekje van de gebeden van St. Thomas, uitgegeven door pater Sertillanges, had zij deze woorden dik onderstreept: 'Accorde-moi. Seigneur, une intelligence qui te connait.' Deze schoone ziel was door God geteekend...''

In de *Revue des Jeunes* van 10 Februari wijdt Jean Balde een uitvoerige en frissche bespreking aan een roman van Charles Silvestre, den veel-belovenden beschrijver der ,,plaine limousine''. *Aimée Villard, fille de France* is een ,,roman paysan'', maar een, die niet mank gaat aan de gebreken van brute zinnelijkheid en grauwe troosteloosheid, welke de meeste werken van dit genre aankleven. Enkele gedachten over Charles Silvestre laten we hier volgen. ,,Geduldige observeerder, die diep op zich laat inwerken, wat hij schilderen wil en die steeds het wezenlijke in de dingen te onderscheiden weet, stelt hij ons plastisch voor oogen den antieken eenvoud der schaduwen, die zich afteekenen op de mulle, dampende ploeg-akkers. Zijn kunst verraadt een gezonde en sterke ziel, die in groote oprechtheid het leven beschouwt. Ook de hartstochten weet hij te peilen, vooral de boerenhebzucht, misschien de felste passie ter wereld, geslepen en vindingrijk en die in de eenzaamheid, als alles van stille, sereene vrede spreekt, hare ondergrondsche netten spant...

In zijn werk deinen ook de diepe ontroeringen, die opwellen uit een godsdienstige ziel, want Charles Silvestre is in den vollen, waren zin van het woord een katholiek romancier. Hij is het door de essentie van zijn talent, dat hoofdzakelijk opgebouwd is uit goedheid en liefde voor den mensch. Hij beschrijft zijne liefde. Hij doet het met een ingehouden bewogenheid, die opstijgt uit de dingen, waarover echter steeds Gods stralenbundels spelen. De onzienlijke wereld is overal met het menschelijk leven verbonden. De groote tafereelen van het landelijk leven zijn omlijst door het stralende licht der kerkelijke feesten... Behalve bovengenoemd boek schreef hij nog: *L'Amour et la mort de Jean Pradeau* en zoo juist verscheen van hem: *Coeurs paysans*.

Dat de ,,ouderen'' zich zoo maar niet aan den dijk laten zetten door de ,,jongeren'' en heel gedwee zonder morren of tegenstribbelen hun koffers pakken, om de nakomers de jolige pret van het uitpakken te gunnen, is zoo klaar als een klontje. Daarom hoeft men geen groote oogen op te zetten, als men hier of daar een verontwaardigde ,,oude heer'' op patriarchalen schoolmeesterstrant „meppen" uitdeelen ziet die raak zijn. We herinneren slechts aan den snaakschen weekprater van *De Maasbode*, die zoo pas nog flink van leer trok en in zijn pikant *Hors d'oeuvre* een extra tractatie voorzette aan de ,,vlegels'' der katholieke reconstructiebeweging. Dr. Philipp Funk is blijkens het Februari-nummer van *Hochland* al evenmin goed over de ,,vlegels'' te spreken en zijn antipathie weet hij danig te motiveeren. Zijne oorspronkelijke en scherp doordachte uiteenzetting, die een fijn-psychologische analyse is van de mentaliteit der jongeren, verdient aandachtige behartiging te vinden, vooral waar het literaire tafellaken doorgesneden is. Funk behoorde zelf eens tot de jongeren van gisteren, in wie de bewustwording gerijpt was, dat ze hun voorgangers overtroffen in artistieke begaafdheid en vruchtbare scheppingslust. Maar ook zij stonden voor een hooge en harde muur van vooroordeelen, waarin met kloek geweld een bres geslagen moest worden. Deze zelfde bres wordt nu door de jongeren van heden als een ,,vooruitgeschoven post'' benut, zonder dat zij er hun oudere broeders dankbaar voor zijn.

Dankbaarheid — erkenning van afhankelijkheid en verplichting is hun trouwens geheel vreemd. In hun isolement zoeken zij hun kracht. Zij willen niet, zooals de ouderen dit deden, aanknoopingspunten zoeken met de vorige generatie. Zij zijn zich zelf en beginnen opnieuw te bouwen, vanaf de fundeering tot aan den nok. Niets heterogeens wordt door hen geduld. Zij dwepen slechts met eigen smaak en eigen opvattingen en bewonderen als Narcissus uitsluitend hun eigen lief en schoon ik. Zij meenen dat alles bij hen nieuw is: en gedachte en uitingswijze. Als iemand niet aanstonds vuur en vlam voor hen is, vragen ze niet of men hen verstaat, maar zetten boudweg voorop: men verstaat ons niet, omdat wij alleen de geestelijke rijpheid en voldragenheid in pacht hebben. Deze verwaandheid: superieure menschen te zijn is het diepst bij onze eigen geloofsgenooten vastgegroeid. Tegenover de z.g. uitgeleefde liberale en half-protestantsche cultuur-idee der ouderen, treden zij op als de boodschappers van een nieuwe levensorientatie, van een nieuw-cultuurbegrip, van een nieuw-cultuur-front. Funk maakt zich vooral boos over hun eeuwig gedaas over *cultuur* en *cultuursynthese*. Voor de jongeren is cultuur ,,de onwillekeurige bloesem van iedere religie'' en om hare ontbotting te bespoedigen, prediken zij den terugkeer uit de ballingschap der ,,Weltfremdheit'' naar de katholieke ,,Welt-

offenheit". Maar dit woord ,,katholiek" onderschuiven zij een vreemde, bizarre beteekenis en vatten alles op, wat hun natuurlijk gevoel groot en schoon toeschijnt, als christelijk en katholiek. Hun geestelijke groenheid komt nergens sterker tot uiting dan juist in hun streven naar een nieuwe cultuursynthese, die te weinig rekening houdt met het ethisch dualisme, dat nu eenmaal onoverbrugbare contrasten en kloven gegraven heeft. Hun schipperpolitiek ,,in spiritualibus" schijnt te ontspruiten aan hun intellectueele oppervlakkigheid, die het charisma van de onderscheiding der gasten niet heeft en Christus' waarschuwing half overboord wierp: ,,Wat baat het den mensch de geheele wereld te winnen en schade te lijden aan zijne ziel", en ook deze andere: ,,Zoekt eerst het rijk Gods en al het andere zal u toegevoegd worden", niet voldoende behartigt. Funk gispt al even sterk hun geest van hoovaardij. De jongeren lijden aan een febriele ontdekkingszucht. Overal stooten zij op verborgenheden en nieuwigheden, die zij alleen daarom zoo betitelen, omdat zij nog zoo jong zijn en zoo ervaringsloos. Minnezang, keizerdom, mystiek, scholastiek en liturgie zijn hun nieuwe stokpaardjes, maar, och arme, deze werden reeds druk bereden door de ouderen. Vooral laten zij zich veel voorstaan op hun ontdekking der liturgie. Zij laten hierbij echter het verfijnde aestethisch genot te luid meespreken en doen vaker denken aan een kunstmatige pose dan aan een uit overtuiging diep-ernstige beleving van ons heerlijk schoon geloof. Tegenover de wetenschap propageeren zij het intuïtieve inzicht in de wezenheid van cultuur, kunst en leven, terwijl zij niet in staat zijn de genealogische lijnen, waarlangs de groote cultureele stroomingen zich bewogen hebben, zelfs rudimentair uit te stippelen. De echte kenner stelt zich bovendien niet zoo uitgelaten dwaas aan, als hij nieuwe samenhangen ontdekt. Funk besluit dat het hoofd-deficit der jongeren gelegen is in hun ,,indiscretio spirituum".

Jongeren van Nederland, onderzoekt uw geweten!

En onze eigen meening dan? Zou de waarheid ook hier niet als de deugd in het midden liggen? Zooveel is zeker, dat Funk te veel licht laat vallen op de schaduwzijden der jongeren-beweging. Wel klinkt de leuze der jongeren luider dan hun daad, maar het heden is van hen en bij beloften zal het niet blijven. Voor alles moeten zij streven naar geestelijke verdieping, te meer nog daar zij willen bestrijden de mechanische vervlakking van het moderne leven. Dus op de eerste plaats: een sterk ontwikkeld binnenleven en dan volgt de rest van zelf: groot in het rijk der genade en groot in het rijk der kunst.

Verscheidenheden.

Dinsdagavond 17 Februari overleed in haar villa te Beckenried (Zwitserland) de dichteres ISABELLA KAISER na een lang en smartelijk ziekbed in den ouderdom van 59 jaren. Reeds geruimen tijd liet haar gezondheidstoestand zeer veel te wenschen over; telkens en telkens strekte de gluiperige dood zijn groote grijphanden naar haar uit, totdat hij zich eindelijk niet meer liet afwijzen. De hoog-begaafde vrouwe ging tot de eeuwige rust in haar stille kluis bij het Vierwoudstedenmeer, waar zij ook (op 20 October 1866) het levenslicht aanschouwde. Haar eerste opvoeding was geheel op Fransche leest geschoeid, daar men in haar familie uitsluitend Fransch dacht en voelde. Het grootste gedeelte harer jeugd bracht zij te Genève door, waar haar vader het blad *La Suisse* opgericht had; dan verhuisden zij naar Zug, waar zij ook de Duitsche taal grondig leerde. Reeds op vijftienjarigen leeftijd begon zij te dichten. In 1884 verscheen te Parijs als eersteling de novelle *Gloria vicis*, waarvoor zij den eersten prijs der Parijsche ,,Académie des belles lettres" verwierf. Dan volgde *Coeur de femmes*, dat door het Instituut van Genève bekroond werd. Met diepe, felle tragiek verhaalt zij hier het drama der gebroken liefde, een motief, dat in haar latere werken voortdurend terugkeert. Daarna verscheen de dichtbundel *Ici-bas*, gevolgd door de romans: *La Forcière* en *Hero und Leander*.

Haar was echter niet beschoren een ongestoorde, evenwichtige ontwikkeling van haar talent. Bittere uren van wrange smart moest ze doorleven en het lijden was haar trouwste levensgezel. In 1884 overleed haar broeder, 1885 haar teer beminde vader, kort daarop haar lievelingszuster Fatimé en in deze algeheele vereenzaming werd ze door een ernstig longlijden aangetast. Aan het meer van Genève en in de Riviera ging zij genezing zoeken en hersteld keerde zij naar Beckenried terug om de pen met nieuwen moed op te nemen. Haar Duitsche werken: *Wenn die Sonne untergeht*, *Seine Majestät*, *Von ewiger Liebe*, *Vater Unser*, *Der wandernde See* en *Die Friedenssucherin* — haar rijpste vrucht — vonden een uitgebreiden lezerskring. Haar kunst was steeds voornaam, afgemeten, keurig verzorgd en speculeerde nooit op de lagere hartstochten. Een glans van warme vrouwelijkheid straalt overal door en een diep-geloovige godsdienstigheid spreekt uit al haar scheppingen. Het geloof harer jeugd bleef ze steeds trouw en vaak werd het voor haar de eenige bron van waarachtigen levenstroost. Toen in 1906 een ontijdig doodsbericht in de dagbladen circuleerde, bleek over-

duidelijk, hoe talrijk haar vereerders waren. Nu schrijven wij in werkelijkheid haar necrologium. Haar huis is stil en leeg geworden; haar kunst is verstomd; haar zangerige lippen zijn voor immer gesloten. Misschien heeft zij een voorgevoel gehad van haar naderend einde, toen zij in het voorwoord van *Le jardin clos* neerschreef „De deur staat open. Treedt binnen in dezen stillen tuin, waar de adem van een ziel nog zweeft. Van een ziel, die zich deze eene eigenschap bewust is: ze heeft bemind en geleden en getracht het te uiten in een eenvoudig lied om anderen den vrede te kunnen schenken, als voor hen ook het uur slaat van de liefde en het lijden." Het Zwitsersche volk zal zich Isabella Kaiser, de begaafde publiciste, steeds blijven herinneren om de edele gezindheid harer ziel en de gave voornaamheid harer kunst.

De driejaarlijksche prijs voor de Vlaamsche Letterkunde werd door een van staatswege aangestelde jury, aan wier hoofd Prof. Dr. Aug. Vermeylen stond, toegekend aan den dichter van *Het aangezicht der Aarde*, JAN VAN NIJLEN. Onder de Zuid-Nederlandsche schrijvers die voor dezen prijs in aanmerking kwamen werden, onder meer, naar voren gebracht: Felix Timmermans, met zijn jongste boek *De Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaerdt*, en Wies Moens. De eerstgenoemde van de twee werd geëlimineerd omdat hij reeds voor het vorig tijdperk de prijs verworven had. De juryleden getuigden van Wies Moens, dat hij op felle, persoonlijke wijze het moderne leven wist te bezingen, doch waren van meening, dat deze sterk-eigentijdsche poëzie niet zoo volmaakt van vorm was in haar „genre" als de poëzie van Jan van Nijlen in het „klassieke genre". Het is dus, in zekeren zin, om de vormelijke kwaliteiten van zijn kunst dat de dichter van *Het aangezicht der Aarde* werd bekroond, die o.m. in een interview eens vertelde, dat hij in de kunst én in de politiek beide anti-revolutionnair was, wat zooveel beteekent als anti-modern, voor zoover het zijn dichterlijk oeuvre betreft, en anti-radicaal, of anti-extremistisch, voor zoover het zijn politieke overtuiging aangaat. — Of misschien ook dat laatste punt in aanmerking komt, waar het geldt: het toekennen van een staatsprijs in het na-oorlogsche België?
Dat Jan van Nijlen de gevierde dichter is van een élite; dat zijn vers van een parnassiaansche gaafheid is, die, hoewel deze ook uiterlijk aandoet, toch mag worden toegeschreven aan een serene overwinning van den geest op de woelende passie; dat de zuiverheid en de echtheid van zijn gevoel niet in twijfel kunnen worden getrokken: ziedaar hetgeen ons de kritiek over hem unaniem verkondigt.
Een andere letterkundige prijs, met name de om de twee jaar toegekende Beernaertprijs werd dezer dagen toegewezen aan den Antwerpschen dichter KAREL VAN DEN OEVER respectievelijk om zijn boek *Het inwendig Leven van Paul* en zijn dichtbundel *Het open Luik*. Karel van den Oever die in de letteren debuteerde met een reeks romantisch getinte *Kempische Vertelsels* is de eenige tot de oude generatie behoorende schrijvers in Vlaanderen, wiens werk in het teeken staat van de nieuwe oriënteering in kunst en poëzie en bovenal in het teeken van het ethisch moment, dat door de jongeren, die eens in *Ruimte* gingen postvatten tegenover de individualisten uit de van *Nu en Straksers*-periode, werd ingeluid. Geen wonder dan ook, dat Van den Oever op dit oogenblik een van de meest-aangezochte figuren is in de Vlaamsche letterwereld. Zijn literaire tegenstanders zijn in hun oordeel bijna categorisch onverbiddelijk. Volgens Urbain van de Voorde ontbreekt Karel van den Oever al wat van oudsher den dichter heeft gekenmerkt, het accent, de verdieping der menschelijkheid en de natuurlijke waarheid van het kunstenaarsschap. Wies Moens daarentegen ziet in hem een der belangwekkendste figuren uit het literaire Vlaanderen, een katholiek dichter, die niet alleen onomwonden, maar op scherp karakteristieke wijze getuigenis aflegt voor zijn katholiek geloof. En een oudere alreeds, als Lode Monteyne, noemt Karel van den Oever „een markante verschijning, waarvoor in de letterkundige historie, die latere geslachten zullen schrijven, een eigen plaats zal worden ingeruimd".
Dat Karel van den Oever met zijn jongste gedichten en zijn boek over het inwendig leven van Paul de plastiek van onze jongere dichters sterk heeft beïnvloed, is onmiskenbaar! In zijn jongst verschenen bundel essays gaat het vooral om het herstel van de katholieke normen, waar het individualistisch naturalisme der Tachtigers het zedelijk karakter der kunst, als bron van schoonheid heeft genegeerd.

Parijs geniet een ruime bekendheid als boekenstad, hetgeen niet te verwonderen valt, zoo men weet, dat het meerendeel der Fransche uitgevers — meer dan 200 in aantal — in genoemde stad gevestigd zijn. Naar *De Maasbode* meldt, vormen de uitgevers van 'n bepaalde soorten boeken groepen. De uitgevers van juridische boeken vindt men in de Rue Soufflot of daar in de buurt, die van technische werken op de Quai des grands Augustins, de katholieke uitgevers in de omgeving van Saint Sulpice.

De vermaarde Fransche chansonnier, ARISTIDE BRUANT, wiens verzamelde liederen uit donker Parijs men in dit tijdschrift besproken vindt, is dezer dagen plotseling overleden.
Bruant, die in 1851 het levenslicht zag te Courtenay, is een van de zonderlingste letterkundige figuren uit de laatste decenniën van de 19de en het begin van de 20ste eeuw. Den laatsten tijd van zijn leven bracht hij door op zijn geliefkoosd geboortedorp, waar hij niet alleen in de aureool stond van zijn populair genie, maar als burgemeester over menschen en dingen regeerde. Ieder jaar bracht hij enkele maanden in Parijs door en leefde er in de buurt van dat wereldberuchte Montmartre, dat hij zoo hartstochtelijk liefhad. Daar heeft hem de dood gevonden.
Behalve zijn liederen, die verrukken om hun zangerig accent, publiceerde Aristide Bruant nog enkele romans, waaronder een bijzondere vermelding verdienen: *Les trois légionnaires* en *Les bas-fonds de Paris*.

De wijsbegeerte kan soms de goede weg zijn naar de waarheid. Doch als men alles zou willen lezen, wat op dit gebied gepubliceerd wordt, loopt men gevaar de juiste richting kwijt te raken! Trouwens het is niet meer mogelijk om zelfs de uitgaven van de laatste jaren bij te houden, laat staan de gansche philosophische productie der eeuwen! Als al de wijsgeerige boeken en geschriften, verschenen tusschen 1919 en 1922 in heel de wereld ook werkelijk gelezen worden, dan moet

men wel de gevolgtrekking maken, dat de minnaars der wijsbegeerte zeer talrijk zijn. Want in de jaren tusschen 1919 en 1922 zijn in Duitschland (natuurlijk!) het grootste aantal philosophische werken verschenen, n.l. 2908; in de Vereenigde Staten 1165; in Engeland 1071; in Italië 748; in Frankrijk 602; in Tsjecho-Slowakije 431; in Denemarken 312; in Holland 268; in Zwitserland 87; in Zweden 74 en in Noorwegen 57. Wanneer men daar nog bijvoegt eenige getallen van Hongarije en Urugay, dan krijgt men: 7831 werken met wijsgeerige onderwerpen. Het schijnt echter niet, aldus *Opgang*, dat het enorme aantal dezer boeken de menschheid veel wijzer maakt!

In de Editions de la vraie France, opgericht door den katholieken publicist Firmin Roz, die streven naar een „art bienfaisant, qui aide à vivre" en naar een literatuur, „qui tient sa place parmi les grandes forces de réparation et de réconstruction", zal binnenkort een actueele roman verschijnen van den bekenden katholieken schrijver Henry Bordeaux, getiteld: *Reflets du temps présent*.

„Le culte de la personalité" is in Frankrijk ruimer en breeder dan bij ons. Zoo is er nu weer een kring opgericht der *Amis de Charles de Pomairols* om de herinnering aan den dichter van *La Nature et l'âme* levendig te houden en de spiritualistische tendenz der moderne literatuur hooger op te voeren. De Pomairols was n.l. lange jaren president van het *Comité de littérature spiritualiste*. Zijn opvolger is Henry Bordeaux, de productieve romanschrijver.

In het buitenland, met name Frankrijk, zijn de jongeren creatiever dan bij ons. In het vorig nummer vermeldden wij den nieuwen roman van François Mauriac. Thans kunnen wij weerom aankondigen een nieuwen roman van Louis Martin Chauffier *L'Epervier*. Bovendien krijgen we naast de *Cahiers de la Quinzaine* (opgericht door Péguy), de *Cahiers féminins*, die zich groepeeren rond Mme Jean Balde, Marie Lenéru, Mme Claude Verèze, Mme Marie Noël enz. In het eerste nummer wordt afgedrukt *Le bonheur des autres*, roman van Marie Lenéru met een voorwoord van Mme Jean Balde.

Lya Berger schreef vroeger reeds over de dichteressen in Holland en Duitschland. In haar jongste publicatie *Les femmes poètes de la Belgique* zijn de Belgische aan de beurt. Zij klimt op tot de nonnes-poètes, overschouwt in vogelvlucht de voorbije eeuwen en blijft bij de modernen iets langer staan. Volgens haar is het sentiment der Belgische dichteressen minder droomerig en subtiel dan die van haar Noorderzusters, die de blauwe bloem gaan plukken op de romantische vijvers bij zilveren maneschijn, terwijl zij ze opkweeken aan den huiselijken haard. Op den voorgrond treden: Mme Maria Biermé, Yonne Herman Gilson en Mme Henriette Charasson, die op het oogenblik aan een bundel werkt getiteld: *Poèmes du foyer*.

Het heimwee naar God, la nostalgie de Dieu, is een der veelvuldigste uitingen geweest der Fransche dichters. Wie heeft er niet eens gebladerd in *La sagesse* van Paul Verlaine? Jacques Nanteuil zal aan dit verschijnsel een boek wijden, *L'inquiétude religieux et les poètes d'aujourd'hui*, dat het werk zal bespreken van Jules Laforque, Albert Semain, Charles Guérin en Francis Jammes.
Bundels essays en bloemlezingen worden nog steeds in groote quantiteit ter boekenmarkt aangevoerd, ook in Frankrijk. Daar krijgen de „nieuwe geluiden" thans hun beurt. In deze anthologie der moderne dichters zullen vertegenwoordigd zijn: Claudel, Jammes, Péguy, Mauriac, Germain Nouveau, Montherlant, etc. De katholieke tuin begint in Frankrijk allengs een „bloeiende bongerd" te worden.

Jean de Pierrefeu schrijft in een feuilleton van *Le Journal des Débats*: „Men kan met zekerheid beweren, dat de schoonheidsleer grootendeels afhankelijk is van de maatschappelijke orde en slechts een bijzondere uiting der politiek is, welke steeds op juist-omschreven materieele belangen steunt. Het beste bewijs voor deze stelling is het klimmend succes, dat de groote katholieke schrijvers in de wereld genieten, een succes, dat door geen blijvende ongenade kan getroffen worden wegens hun enge saamhoorigheid met de macht der Kerk". Wil iemand een „monumentum aere perennius" oprichten dan is het toch zeker voorzichtiger hiervoor als bouwstoffen te gebruiken de eeuwige waarheden van het Katholicisme dan de ephemeere dwalingen der autonome rede.

Mgr. Galbiati heeft de Ambrosiana, de Milaansche bibliotheek, waarvan Pius XI eenigen tijd prefect was met een zeldzamen *Codex hebraïcus* verrijkt. Het handschrift stamt uit Zuid-Arabië is 30 meter lang en 1 meter breed en bevat den integralen tekst van den Pentateuch in klinkerloos schrift. Een waardevolle en unieke aanwinst.

Henri Ghéon in het burgerlijk leven Henri Leon Vangéon, heeft onlangs in *Revue des Jeunes* de oprichting aangekondigd van een reizend tooneelgezelschap *Les compagnons de Notre Dame*. De eerste voorstellingen, die gegeven worden in de gebouwen van „Le Vieux Colombier" zijn vastgesteld op 26 Februari en 5 en 12 Maart.
Het repertoire omvat *La Parade du Pont au diable*, een eenacter en *Saint Maurice ou l'obéissance*, spel in drie bedrijven met koren van Paul Berthier, beiden van Ghéon en *Le Pauvre qui mourut pour avoir mis des gants* van Henri Brochet.

La Vie catholique, het bekende katholieke Fransche weekblad, dat op zoo'n actueele en pittige wijze geredigeerd wordt en een zeer juist en overzichtelijk beeld geeft van het katholiek renouveau in Frankrijk, bestaat eerst ruim een jaar en telt reeds 17636 abonné's. Semper avanti!

Wie van kindergedichten houdt, kent stellig den heerlijken bundel van Victor Hugo *L'art d'être grandpère*, opgedragen aan zijn kleinkinderen Georges en Jeanne. Georges is nu onlangs overleden en op zijn verlangen heeft Léon Daudet in de *Action française* verklaard, dat hij voor zijn dood de genademiddelen der Kerk ontvangen heeft. Hij ruste in vrede.

Bij het Catechismusonderricht op het college stelden de vorderingen van Zola die van Cézanne verre in den schaduw. „Toch schijnt het bij den schilder, die een vurig en streng katholiek was, wel wat dieper „gezeten" te hebben dan bij den

schrijver, die later voortdurend de tien geboden door elkaar haspelde'', aldus schrijft Marcel Provence in de *Mercure de France*.

In Mei verschijnt bij H. Gianotten te Tilburg een Nederlandsche bewerking van *Roger Durey, une âme d'artiste*, de bekeeringsgeschiedenis van een jeugdigen schilder, die Trappist wordt en zeer jong sterft. De vertaler is fr. Hieronymus Rongen O.C.R. Al werd er weinig reclame gemaakt voor dit boek, toch heeft het in de rust der stilte reeds veel goed gedaan aan zoekende en hooger-strevende zielen.

In verband met de Mesopotamische opgravingen van de ruïnen der stad Ur, zij vermeld, dat abbé Legrain, Curator der Babylonische afdeeling in het museum te Philadelphia er aan deelneemt. Dit bewijst twee dingen, vooreerst dat abbé Legrain den roem der Fransche assyriologen hoog houdt en vervolgens dat deze priester niet vreest zijne aan Mozes ontleende bijbelkennis in het gedrang te zien komen met de vorderingen der wetenschap.

De Engelsche Monseigneur Helveck heeft de laatste hand gelegd aan zijn critisch hagiographisch woordenboek, de vrucht van veertig jaren ijverige, onverpoosde studie. Het bevat 20.000 levensschetsen van heilige en eerbiedwaardige personen.

Miguel de Unamuno, de beroemde dichter en wijsgeer van vrijzinnige richting, werd bij koninklijk decreet gesuspendeerd als professor van de universiteit van Salamanca.

De auteur Alphonso Vidal y Planas, die zijn vriend en medewerker den dichter Luis Anton del Olmet het leven benam, werd tot 12 jaren kerkerstraf veroordeeld.

Op de onlangs te Badajoz gehouden poëtische bloemenspelen verwierf Marciano Zurita den hoogsten eereprijs voor zijn dichtwerk *Espana y America*.

De regeering van Venezuela heeft het aanzienlijke bedrag van 15000 piasters voor den besten roman die dit jaar in de Spaansche taal zal verschijnen uitgeloofd.

Mogen wij *Le Journal des Débats* gelooven, dan is het leven der Spaansche publicisten niet bepaald benijdenswaardig. De militaire censuur beperkt zich sinds eenige maanden niet alleen tot de pers, maar mengt zich ook in tijdschriften, zelfs van zuiver letterkundigen of technischen aard. Sinds November wordt zelfs geëischt, dat alle boeken alvorens ze van den drukker naar den boekhandel gaan, aan de militaire censuur worden onderworpen. In Catalonië is de censuur al zeer veeleischend. Zoo richt zij zich in het bijzonder tegen de geschriften van politieken aard, welke in het *Catalaansch* gesteld worden. Zoo is de uitgave verboden van een zuiver letterkundig werk van het oud-kamerlid Coromines, oud-leider der republikeinsch-nationalistische partij. Ook is de uitgave in het Catalaansch verboden van het Jaarboek der orde van advokaten te Barcelona. Daar de advokaten weigerden het in het Spaansch te laten verschijnen, zijn tweehonderd hunner met een boete van 500 Pesetas gestraft. Drukkerijen zijn met boete bedreigd, als zij zich leenen tot het uitgeven van werken in het Catalaansch. Zoowel de politie als het leger oefenen de censuur uit in de bureau's van den kapitein-generaal. De boeken blijven vaak weken bij de censors liggen. Een boek van Cambo, de oud-leider van het Catalinisme, die zich tegenwoordig niet meer met de politiek bemoeit en waarin een reeks commentaren voorkomen van het Italiaansche fascisme en de politieke crisis na den oorlog, is gedurende een maand bij den censor gebleven. Tenslotte werd vergunning tot afdrukken gegeven, nadat eenige passages waren geschrapt.

Sinds half Februari verschijnt te Tilburg een nieuw weekblad *Brabant en Limburg*, hetwelk meer speciaal de cultureele en oeconomische belangen van die gewesten, alsmede van Vlaanderen bedoelt te bevorderen.
De twee eerste nummers hebben ons nog niet kunnen overtuigen van een welslagen van dit pogen, maar indien de Redactie haar taak blijkt te verstaan, zoo gelooven wij dat het blad alleszins recht van bestaan heeft. Geen cultureel heil verwachten wij echter van felle polemieken, waarbij men al zoo licht vervalt in zelfoverschatting en kleineering van anderen.

Tsjechische staatsprijzen voor poëzie en tooneel, elk van 5000 kronen verwierven Karl Capek voor zijn roman *Krakatit*, K. M. Chapek-Chod voor zijn roman *Vilem Rozkoc*, Rudolf Medek voor zijn roman *Groote Dagen*, Josef Sufta voor zijn essay *Van Verre en Dichterbij*, Frantisek Langer voor zijn blijspel *De kameel gaat door het oog der naald*, F. X. Salda voor zijn tooneelspel *Het Kind*.

De bekende Fransche priester-journalist Pierre l'Ermite, van het Parijsche dagblad *La Croix* heeft zijn roman *Comment j'ai tué mon enfant* tot een film verwerkt en hiervoor persoonlijk zorg gedragen, zoodat in dit filmwerk zeer zeker zuiver de geest van den schrijver is bewaard gebleven.

De Fransche abbé René Pierre Robert, meer bekend onder den naam van Jacques Debout, een veelbelovend jong schrijver, heeft de laatste hand gelegd aan zijn merkwaardig tooneelspel: *Les Disciples de Verdun*, dat eerlang bij Enault te Mamers zal verschijnen.

Gene Stratton- Porter, die het slachtoffer werd van een auto-ongeluk, behoorde tot de meest gelezen schrijfsters. Een merkwaardigheid is, dat zij zich toch bijzonder verheugd toonde toen *Her Father's Daughter* in het Hollandsch vertaald werd. „Ik ben blij, dat mijn boeken in het Nederlandsch vertaald zijn, want mijn moeder was van Nederlandsche afkomst en in mijn kinderjaren werd ik in slaap gesust door de zoete melodie van Nederlandsche liedjes, waar ik altijd veel van gehouden heb.''

De jaarlijksche prijs voor literatuur van 't Poolsche Ministerie voor Schoone Kunsten, waarvoor een bedrag van vijfduizend zlotys uit de regeeringskas wordt beschikbaar gesteld, werd ditmaal uitgereikt aan den romanschrijver Staphan Seromski, voor een boek dat speelt onder de Polen in Pommeren.

Over Boeddhistische Kunst.

Als in de drooggevallen bedding van een vergane cultuurstrooming ligt ginds in het verre Japan, ergens tusschen de rijstvelden het vergeten dorpje Horyuji, met zijne door maar enkelen gekende Boeddhistische heiligdommen, in hoofdzaak een Kondo en een Pagode, gering van afmetingen, des te rijker aan innerlijke grootheid.

Daar onder het plechtig breed-spreidende dak der Kondo staan in schemerhuivering, onbewogen toch levend, in wemelende glans van brons over star verheven plastiek, weer niet zonder gelatenheid, ontzaggelijke uitingen van Boeddhistische geloofskunst. Nog is er geen monument op Chineeschen bodem teruggevonden dat van hooger kunnen en dieper beleven getuigen mag dan wat hier in een uithoek van Japan als in 'n schatkamer verborgen gebleven, 'n openbaring werd van wat voor meer dan twaalf eeuwen her in China bestaanbaar geweest moet zijn. Want de Kondo-beeldgroepen uit Horyuji [1]) is kunst van China uit de zesde of zevende eeuw, den tijd der klassieken voor de Boeddhistische kunst.

Bestemde het ras-eigene Shintoïsme Japan tot 'n politieke éénheidsstaat, het hield het volk er ook verre van de diepgaande geestelijke vorming die China op Japan vóór zou hebben, dank zij de Boeddhaleer. Heeft Japan zich omstreeks 600 na Chr. een tijdlang opengesteld voor Chineesche Boeddhaprediking, dan danken we het weer aan verzwakte belangstelling, die niet uitbleef, dat der vergetelheid prijsgegeven uitingen van Chineesch-Boeddhistische kunst voor ons behouden zijn gebleven, terwijl in het veel religieuzer China de uitingen dezer kunst ten offer moeten zijn gevallen aan latere beeldstormerij.

Én door opstelling, èn door aangewend materiaal, allermeest door de sterk expressieve vormgeving, mocht hier de gezochte religieuze emotie in het hart van den geloovigen Boeddhist gewekt worden.

En door opstelling: onder het donkere dak met het schaarsche tusschen de kolommen door aanglijdende zijlicht; én door het aangewende materiaal: het sombere brons met zijn onverklaarde lichtvloeiingen, het gelakte hout van sommige beelden met hooge diademen en aureolen van tot kant opengewerkt goud, moest dit alles op den pelgrim buiten de kolommen staande allereerst den indruk van geslagenheid vol dreiging, dan van bezonkenheid en milde overgave wekken.

Dan ook zou het nader betrachten der Bodhisattva-beelden ondanks hun ingekeerdheid, daar staande vol erbarmen voor het lijden der menschheid, de overgang beduiden van mensch tot Boeddha, het binnengaan tot de absolute onthechtheid, hier met bijna enkel mathematische vormmiddelen gebeeld in de tronende Boeddha. Door hun leer en hun voorgang ten goede vermochten de Bodhisattva's niet alleen eigen verlossing maar ook die hunner medemenschen te verwerven. De Boeddha daarentegen is ingegaan tot het niet-meer-zijn, is vervreemd van deze wereld, heeft geen acht te geven aan wat de ziel, die nog een kamp te strijden heeft met de stoffelijke wereld, hem smeeken zou. De Boeddha is enkel nog openbaring; de verlossing zal uitgaan van de Bodhisattva. Naar Boeddhistische begrippen is zelfs het worden en zijn der dingen een stoffelijk procédé, waarboven uit iets van den geest is, dat geen nadere duiding toelaat. De verlossingsidee schuilt niet alleen in het ontkomen aan lust en leed, maar ook in het zich ontledigen van elke gedachte of wilsstreving, ja tot de vervreemding toe aan alle stoffelijk zijn en elke activiteit, die voor hem in den bevrijden geest niet meer zou kunnen bestaan. Alle gewaarwording voor het denkleven als het gevoelsleven zijn den Boeddhist bronnen van waan en grievende ontgoocheling.

Niet de vervreemding, neen de verbroedering van ziel en lichaam, zij het soms ook eerst bij de Opstanding, is voor den christen de sluitsteen zijner gedachtewelving over heel den Kosmos. En daarheen te komen is wel en wee te doorstaan voor de groei van het zieleleven, als zon en regen voor dat der plant.

Nooit predikte het Christendom de daadlooze onthevenheid of de geestesrust buiten elke gedachtenconstellatie, wijl het aanbidden in geest en in waarheid den christen-naar-het-Evangelie, hoogste levensfunctie blijft.

Is de wijsheid van den Bodhisattva schoon te roemen, waar die wijsheid het superieure

van het onvergankelijke uitspreekt over het vergankelijke, en toch meedoogend zich heenneigt tot de wereldziel om haar te verlossen uit den ban van het vergankelijke; de Messias, die daarentegen ziel en lichaam kwam verlossen en heiligen tot 'n goddelijke activiteit, is ons in de Schepping de voortreffelijke oplossing van het kosmische probleem, stralend als het Licht, dat van zichzelf getuigen mag om zijn klaarheid. De Boeddha, hier in Horyuji in hoogste monumentaliteit, wij zeggen niet geïncarneerd, eerder in starre abstractheid vormelijk gebeeld, kan ons als idee in zijn éénsluidenheid niet ontroeren, niet de vonk van schoonheid in ons los slaan. Wat hier schoon aan is, weergaloos schoon, is zuiver visueel: het geweldig-grootsch sprekende rhythme in de klomp metaal, doch dit bloot transcendente kan voor het leven niet volstaan. Een driehoeksvergelijking, waarin we het antieke beeld willen betrekken, maakt de bedoeling van het bovenstaande wellicht duidelijker. Waar toch de kunst van West Europa als modern gesteld wordt tegenover de antieke, voornamelijk de Grieksche kunst, blijkt immer en meer de groote tegenstelling zich te doen gevoelen in de volkomen evenwichtigheid der antieke kunst ten opzichte van het gebrokene, wij zeggen niet onvolkomene in het kunstwerk van het christelijke tijdperk. Hoe glanzend van beelding echter en muzikaal van rhythme de antieke figuur mag zijn, het uitblijven van 'n innerlijk conflict tusschen ziel en lichaam in die absoluut gave en evenwichtige beheersching van het gebaar, resultante immers van zieledrang en lichaamslast, gevoelen wij juist daar als leegte voor het gemoed, ondanks de meest denkbare volmaakt-rhythmische geleding der figuur. — Zoo zal ons het werk van Michelangelo, niettegenstaande het gedrukte der verhoudingen (bijv. in de onderbeenen sterk uitkomend) toch ontzaggelijk veel dierbaarder zijn, waar we in elk zijner beelden, in elk gebaar, de opstand van het vleesch en de zielekreet om verlossing hooren.

De Grieksche beeldhouwer heeft het probeem niet gesteld, is het voorbijgegaan door harmonie te veronderstellen waar gebrokenheid zoo niet verscheurdheid is. De klassieke Boeddhist heeft die verscheurdheid als probleem uitgesproken, maar ontkende tevens dat 'n oplossing denkbaar mogelijk was; hij schoof het probleem terzijde. De kunst, die geboren is uit 'n levensinzicht gegrond op 't Christendom, vatte het probleem op, om er 'n nooit drogende wel van inspiratie in aan te boren.

Mors et vita duello
Conflixere mirando:
dux vitae mortuus
regnat vivus. —

J. v. d. M.

---

[1]) **Curt Glaser,**
OSTASIATISCHE PLASTIK, Geïllustreerd. *Bruno Cassirer, Berlin W.* 35, 1924. Die Kunst des Ostens, (25 × 18.5) 269 blz. geb. M. 12.—.

Javaansche Legenden.

De samensteller van dit fraai geïllustreerde boek [1]) wilde uitsluitend weergeven de mythen en legenden, zooals hij die zelf uit den volksmond had opgevangen — de heel eenvoudige volkssagen, welke de Kaki's (grootvaders) en de Neneks (grootmoeders) nu nog aan hun klein-kinderen vertellen, als deze moe van het stoeien en het ravotten in een engen luistergragen kring rond hen neergehurkt zitten. Daarom werd er geen afbakening getrokken tusschen Brahmaansche en Mohammedaansche elementen, noch werden er aanknoopingspunten gezocht met andere legenden-cyclussen. Daarom werden de legendarische overleveringen, die dichter het terrein der geschiedenis naderen niet opgenomen en bleven alle cultuur-historische glossen achterwege. Daarom werd het volkskarakter, de levenshouding en de wereldbeschouwing van den modernen Javaan niet vergeleken met het psychisch aspect zijner primitieve legenden, noch werd er getracht den godenhemel te reconstrueeren uit de verspreide brokstukken der Javaansche mythologie. Deze stille bescheidenheid, die zich wars toont van de pedante stijfheid eener wetenschappelijk gedocumenteerde bronnenstudie, verleent aan dit boek een eigen aantrekkelijkheid en een ongekunstelde naïveteit, die zoo juist passen in de stemmige sfeer dezer wondere, kleurige sprookjeswereld. Zonder eenige gedwongenheid zal de bespreker zich dan ook richten naar den gemoedelijken koutenden trant van den schrijver.

Ter algemeene kenschetsing moge hier uit

het eerste hoofdstuk, dat handelt over de sagen en legenden van menschen en reuzen, de legende van de boosaardige weefster in eenigzins verkorten vorm worden opgenomen.

Sakira wilde met niemand trouwen dan met Djaka Bandoeng, den zoon eener oude heks, die zich uitgaf voor een vrome kluizenaarster. Daarom werd ze naar een verafgelegen oord verbannen, waar ze den heelen dag moest weven. Eerst als het linnen klaar was, mocht ze naar haar vaders paleis terugkeeren. Maar erg verstoord over haar verbanning deed ze niets dan smachtend uitkijken naar Djaka Bandoeng. Haar beiden dienstmaagden spoorden haar voortdurend tot weven aan. Dit bekwam haar kwalijk, want Sakira kwelde en treiterde ze naar hartelust. Spoedig stond ze dan ook in den heelen omtrek als de booze weefster bekend. Ook Bandoeng kreeg er lucht van en alle schuld op de verbanning schuivend, smeekte hij haar vader haar terug te roepen en hem zelf te verbannen. De vorst wilde hier niet op ingaan, maar Bandoeng zou met de prinses mogen trouwen, als hij in één nacht een volledigen graftempel kon bouwen met de beelden en al er in. Zijn moeder hielp hem met haar tooverspreuken en de Hercules-taak zou hem ook gelukt zijn.... maar door een kleine nalatigheid — hij mocht onder het werk niet opzien — stortte alles ineen. Moedeloos ging hij naar den vorst terug. Deze wilde hem nog één kans geven. Als bedelaar vermomd, moest hij zich naar het verblijf der prinses begeven en haar dan zeven dagen en zeven nachten bespieden. Wilde hij haar dan nog tot vrouw, dan zou het huwelijk gevierd worden. Bij haar aangekomen joeg de niets vermoedende prinses hem met booze woorden weg, gooide hem de weefspoel naar het hoofd en schold hem uit voor „onreine'' hond. Twee dagen en twee nachten bleef hij haar in 't geheim bespieden, maar zijn geduld raakte uitgeput. Een laatste poging zou hij echter nog wagen. Den derden dag klom hij in een hoogen boom en daar zag hij, hoe zijn beminde, die veranderd was in een afschuwwekkende oude heks met van boosheid uitpuilende oogen, terwijl haar vingers die zij gekromd hield op de klauwen van een roofdier geleken, met de weefspoel onbarmhartig lostimmerde op een harer gedienstigen, die het uitkermde van pijn. Dit deed de deur dicht en verheugd ontkomen te zijn aan de zoete omhelzingen dezer feeks ging hij zich een ander vrouwtje zoeken. Sakira stierf nu weldra aan de melaatschheid, maar ook in haar graf kon ze nog geen rust vinden. Bij dag moet ze nu spinrag weven en des nachts het kleed van alang-alang, dat nimmer gereed kan komen, omdat het alang-alang scherp is en weer afsnijdt wat eens geweven is. En daarom zal de prinses eeuwig blijven weven.

Van de overige hoofdstukken zullen wij den inhoud vluchtig uitstippelen.

In de boomen- en plantenwereld zijn ontelbare legenden als grillige warrige lianen welig opgeschoten. Ook de herkomst van verschillende gebruiken en voorwerpen, zooals b.v. de kris, het geliefkoosde wapen van den Javaan, de koelpotten e.d. heeft de tooverstaf der dichtende volksziel aangeraakt.

Om den vreemdsoortigen naam van rivieren en meren te verklaren, is vaak een dieptragisch gebeuren in elkaar gezet — tragisch is trouwens het meerendeel der legenden. De curieuze vorm, de opvallende ligging van sommige bergen en heuvelklingen bleek eveneens een vruchtbaar gegeven te zijn voor de Oostersche fantasie. Meestal be zetten prinsen en leden der kasten op zoek naar de uitgelezene bloem de mooie rollen. Tapa's (kluizenaars) en Endangs (kluizenaressen) zijn personen van gewicht. Ook met tooverspreuken en heksenformules wordt druk gewerkt. Ontroerende metamorphosen en grappige versteeningen zijn niet zeldzaam. De mindere goden steken ook graag een handje uit om de schamele aardbewoners te helpen. Zij zijn over het algemeen minder twistziek en bedorven dan hunne collega's op den Olympus. Hun troon is overigens ook allesbehalve hecht gegrondvest en de boeta's (booze luchtgeesten) probeeren vaak een spaak te steken in het wiel van den wagen, dien zij mennen met vaardigheid en zwier. De aloude Brahma is erg op zijn decorum gesteld en laat hen maar tobben. Al dat peuterig menschengewriemel is hem blijkbaar te min.

Ook de zeegeesten hebben hun sagen. Zij groepeeren zich voornamelijk rond Ratoe Loro Kidoel, de heerscheres van den Zuider-Oceaan. 't Zijn vooral de plukkers van de eetbare nesten der gierzwaluwen, die haar woede vreezen. Als zij niet aan haar offeren en haar niet de eer bewijzen, die haar toekomst, laat zij ze straffen door haar dienaren, de reuzenpoliepen, die met hun glibberige vangarmen alles vermorzelen.

Een andere zeemagnaat is Kjai Belorong, die niet minder wreed is, al kan hij ook soms aardig uit den hoek komen. ,,'t Eenige menschelijke, dat hij heeft, is zijn hoofd. Hij heeft echter het lichaam van een haai en zooveel armen en beenen als een duizendpoot; de voorpooten heel lang, de achterpooten voorzien van weerhaken. Daarmee trekt hij de menschen naar den bodem der zee. Daar heeft Kjai Belorong zijn paleis, dat geheel uit levende menschen is gebouwd. Ook de palen, waarop het dak rust, zijn levende menschen. Dit zijn de lieden, die ontevreden waren met hun bestaan en daarom Kjai Belorong vroegen hen rijk te maken. Zeven jaren mogen zij dan van de schatten, die de zeegeest hen zendt, genieten, maar zijn die zeven jaren voorbij, dan haalt hij hen weg van de aarde en sleept ze mee naar zijn onderaardsch paleis.''

Om de voorstanders der evolutietheorie de geneugte van het watertanden eens te gunnen, volgt hier nog de mythe van de schepping der wereld, zooals die bij de Dajaks in omloop is.

,,Toen de aarde nog niet bestond en er niets was dan lucht, kwam een spin aan haar draad uit den hemel nederdalen, en zoo dalende weefde zij haar web. Zoodra nu het web gereed was, viel daarin een steentje, zoo groot als een kleine, ronde koraal. Dit steentje werd steeds grooter, eerst zoo groot als een groote koraal, daarna kreeg het de grootte van een nagel, toen nam het de vorm aan van een mossel, weldra werd het een kleine schijf, daarna een rond bord, dat dadelijk een matje werd. Dat matje groeide, totdat het een groote mat was geworden, die de geheele ruimte onder den hemel innam. Op deze ruimte viel vanuit den hemel een slak, die op de mat bleef kleven. En toen er nu ook spoedig daarna een worm uit den hemel viel, werd uit deze twee diertjes de eerste aarde gevormd. Deze kleine hoeveelheid aarde nam nu weldra zóó in omvang toe, dat in korten tijd de geheele mat daarmee bedekt was. Toen viel op deze aarde een klein boompje, dat hoe langer hoe grooter werd en waaromheen kleine stammetjes opschoten. Nu viel er ook een krab uit den hemel, die met haar poten zóó de aarde begon om te woelen, dat daardoor bergen, dalen, rivieren en beken ontstonden. Een zware regenbui vulde daarna al deze rivieren en beken met water, terwijl het water, dat de aarde had gedrenkt, daarin allerlei planten deed ontstaan. Vele aardvruchten sproten nu ook uit de aarde op, ook de bamboe, de mais, de rijst-halmen, de oebi en ook de vruchtboomen.''

Tenslotte nog de schepping van den mensch naar Mohammedaansche opvatting.

Toen de menschelijke figuur, uit klei gekneed levenloos neerlag op aarde, zond Allah de raaf uit om het levenswater te halen, dat den mensch onsterfelijk zou maken. Hij moest dit halen in een groote kruik en mocht er geen ander dier van laten drinken. Maar de raaf kreeg onderweg dorst en ook verlangde hij zelf naar de onsterfelijkheid. Eindelijk bezweek hij aan de bekoring en dronk de kruik op enkele druppels na leeg. Met deze luttele druppels kon Allah den mensch wel het leven geven, maar hem niet onsterfelijk maken. Zoo was hier onze stamvader wel de gedupeerde en hij zal er wel tamelijk koud onder gebleven zijn, dat Allah den raaf voor straf zijn blanke vederen afnam en hem daarvoor zwarte in de plaats gaf.

Te lang hebben wij alleen oog gehad voor de materieele schatten van den Javaan en zijn achteloos voorbijgegaan aan het fijne ciseleerwerk zijner weelderige verbeelding. Ook hierin hebben wij een tekort aan te vullen. En zoo de belangstelling voor folklore allerwege intenser en levendiger wordt, dan is het rechtmatig, dat Nederland's aandacht op de allereerste plaats gekeerd staat naar onze Oost. De legenden, die hier met fijnzinnige toewijding bijeengegaard werden, — zij het dan ook in allesbehalve artistieken, ja veeleer onbeholpen vorm — bewijzen, dat de fantasie van den Javaan in luchtig-vlinderende gratie en vruchtbare scheppingskracht voor die van geen enkel cultuurvolk behoeft onder te doen.

Daarom zal dit boek aan allen volwassenen, die meer willen weten van de Javaansche ziel, welkom zijn.

Dr. H. v.d. Mark.

---

[1]) **Jos. Meyboom-Italiaander,** JAVAANSCHE SAGEN, MYTHEN EN LEGENDEN, Geïllustreerd door Menno van Meeteren-Brouwer. *W. J. Thieme & Cie., Zutphen,* 1924. (22×15) 223 blz. ing. f 4.90, geb. f 6.50.

Drie Literaten.

Ronsard, Flaubert en France zijn drie verschillende verklaringen van één-zelfde geesteshouding. Samen vertegenwoordigen zij vrij volledig, niét de Franse letterkunde, naar de heer P. Valkhoff in de titel van zijn laatste boek [1]) beweert, maar wél het Franse literatendom van ná het humanisme. Zij zijn de moeite van beschouwing waard: twee hunner om hun onsterfelikheid, de laatste om zijn aktualiteit.

Ronsard was bovenal een lieries virtuoos. In vormelike vaardigheid was hij de meerdere der allergrootsten: Shelley, Gezelle of De Lamartine. Toch zal men deze drie genoemden groter dichters heten, omdat zij wisten niet alleen het onderwerp van hun gedicht te bedwingen, maar de stof zelf te beheersen in haar algemeenheid, omdat hun dichten een stijgen was boven de dingen uit, die hen aanleiding gaven tot gezang. Daartoe heeft Pierre de Ronsard de geestelike kracht gemist: geresinjeerd heeft hij het hem omringende aanvaard als een vluchtoord uit de dingen der ziel, die hem kwelden. Geen kracht-van-persoonlikheid leidde zijn onmiskenbaar grote aristieke aanleg, die zodoende verliep in louter virtuositeit. Zijn emosies, die doorgaans waren van bewondering en liefde, wist hij over te brengen in klanken van zeldzame zuiverheid, maar ze op te voeren tot het boven-zinnelike heeft hij niet vermocht. Waar Gezelle God heeft gevonden, ontdekte Ronsard genot en zijn enige heimwee ging uit naar het durende aardse geluk van schoonheid en liefde. Zijn enige weemoed was bijgevolg om 't voorbijgaan der dingen; steeds in een nieuwe vorm klinkt door zijn werk het oude horatiaans motief: laat ons genieten van het leven, aleer het te laat is; reeds wenkt de bleke dood...

Die raad van aardse wijsheid heeft hem echter niet voldaan. Soms spreekt er in zijn verzen een verbittering: de levensbitterheid der moedelozen. Het dualisme van zijn katolieke levensinzicht en zijn artistieke levensvlucht was hem pijnlik. Maar dan zocht hij zijn troost bij de waan van 's dichterschaps hoge verhevenheid: verzen te kunnen schrijven leek hem reeds genoeg om een groot mens te zijn. Zijn hoogmoed werd hem een middel om te berusten bij zijn ijdelheid, zoals zijn kunst hem een middel was geworden om te berusten bij zijn genietelike leven. Het leven echter wreekt zich op wie zijn diepe zin willen ontvluchten: het heeft dezen esteet achtervolgd en gedwongen tot terugkeer uit zijn weelderige afgezonderdheid. De zestiendeeuwse godsdienstoorlog heeft Ronsard tot bezinning des levens gebracht en ,,met een ijzeren pen op een stalen papier'' is hij de zegsman geweest van zijn kerk. Zijn bundel hekeldichten zijn een overwinning van zijn hoger ik, tevens een keerpunt in de Franse renaissance, die hier het dogmatisme van de muzen-eredienst verlaat om weer kontakt te vinden met het algemene zielestreven. Soms is het geluid van Ronsard zuiverder geweest dan in deze verzen, maar persoonliker nooit. Doch, oud geworden, viel hij terug in zijn genietingen en heeft hij zich in hoofsheid uitgeput voor Helène de Surgères, die zich de lieflikheden van de zeer beroemde man op afstand welgevallen liet. De sonnetten, die hij haar opdroeg, behoren tot de fraaiste van de wereldletterkunde, ze zullen blijven boeien door hun artistieke knapheid, maar het diepst gemoed van de lezer laten zij onberoerd. Ronsard is onder de groote lieriese dichters de meest vaardige, doch ook de oppervlakkigste.

Dieper dan hij was Gustave Flaubert, waarlik een duiker naar der dingen kern, maar die zich steeds met lege handen keren zag. Ook deze was een afgewende van het leven, maar om dieper, pijnliker motieven. Hem was de platheid van het alledaagse, van het verzadigende, hatelik; hij wilde stijgen boven zijn eigen wezen uit in een stadige opgang naar schoonheid. Was Ronsard een belijder van de muzen, hij werd hun heremiet en martelaar. Hierom is hij een der meest tragiese figuren van de ganse letterkunde: klokkengieter van aanleg dwong hij zich horloges in elkaar te zetten om beter te objektiveren de schoonheid, die voor hem 's levens enige waarde was, doch wier wezen hem onbegrijpelik bleef, omdat de zin des levens hem ontging. Van aard romantikus, heeft hij de artiest, die hij zijn kon, vermoord, maar de moordenaar was een andere artiest. Doch deze, de realist, ging ,,met voorbedachte rade'' te werk, zodat zijn werk van serebrale komposisie zwaar werd, maar al te zeer heeft ingeboet aan spontaneïteit om geniaal genoemd te kunnen worden. Het is uiterst

talentvol werk van een genie. Hij kende die tweeslachtigheid van zijn natuur en leed eronder. Klaarder dan enig psicholoog heeft hij zichzelf getekend:
,,Il y a en moi deux bonshommes distincts, un qui est épris de gueulades, de lyrisme, de grands vols d'aigle, de toutes les sonorités de la phrase et des sommets de l'idée; un autre, qui creuse et fouille le vrai tant qu'il peut, qui aime à accuser le petit fait aussi puissamment que le grand, qui voudrait vous faire sentir presque matériellement les choses qu'il reproduit''.
De strijd om deze twee elementen van zijn ziel te dwingen tot harmonieuze eenheid is in de schoonheids-religie een harde ascese. Zij was de oorsprong van zijn levenswerk: *La tentation de Saint Antoine,* dat men de Franse Faust geheten heeft. Doch het tegenwicht, dat Sint Antonius de Kluizenaar had tegen de bekoring, werd door Flaubert nimmer gevonden, noch bij de schone verschijnselen der aarde, noch bij de wetenschap, noch in de overgave van het Spinozaïes panteïsme. Een positieve grondslag heeft zijn diepe denken nooit gevonden: hij bleef tenslotte een ontgochelde met lege handen in het kleine leven, waarop hij zich te wreken zocht in bitterheid. In zijn onvoltooide laatste werk: *Bouvard et Pécuchet* slaat zijn haat tegen het burgerdom, waarvan dit boek het epos beoogde te zijn, over in een verbitterde getuigenis van onmacht: geen enkele van 's levens waarden kon die man voldoen. In starre schoonheidsdrift is deze geestesreus zich te pletter gelopen tegen het door hemzelf-onbegrepen-zijn van het eigen leven. Hij is een mislukte persoonlikheid, maar een geweldige, en een moedige. Na hem over Anatole France te spreken is bijna een majesteitschennis. Want die mislukte niet door een verkeerde konsekwensie door te voeren met ijzeren wil: als mens en kunstenaar heeft hij zichzelf vergooid uit kinderlijke lafheid en met het allerburgerlikste zelfbehagen. Omdat zijn bij-degrondse sensualiteit geen raad wist met het hogere, heeft hij er mee gespot in akademies-fraaie zinnetjes, die men reeds spoedig zal vergeten zijn. En dit is al, waarop zijn wereldreputasie is gevestigd. Verzadigd van overbeschaving, verveelde hij zich en die verveling werd hem drijfveer tot het schrijven van een hoopje boeken. Zijn levensmotto was het woord van den homunculus uit Goethe's Faust: ,,Dieweil ich bin, musz ich auch thätig sein'': Het ,,mannetje'' is wel de bestgekozen geestverwant voor deze, die, — evenals de burger uit *Les villes tentaculaires* — wanneer hij op zijn tenen stond nog maar ter hoogte van een misdaad reiken kon. Zijn geesteloos verhaaltje van den oudgeworden Pontius Pilatus, die zich niet kan herinneren een zekere Jezus te hebben gekend uit Nazaret, simboliseert de toestand zijner eigen dekadente ziel: het hogere is hem voorbijgaan en hij heeft dat nimmer gemerkt. Want aan iedere onrust omtrent de diepere zin van het leven, had hij voorzichtigjes het zwijgen opgelegd, zichzelven edelmoedig achtend, wijl hij koketteerde met het ,,overwonnen'' paganisme. Hij ,,minachtte de mensen met tederheid''. De boeken, waarin wijsgeren zochten naar een ernstige levensbeschouwing leken hem dromen van zieken, maar ze verbranden zou hij jammer vinden ,,want dromen van zieken zijn soms amuzant''. Hij had een tamelik volmaakte taaltechniek bij absoluut gemis aan stijl. Want stijl veronderstelt een karakter, waarvan zij de uitdrukking is en Anatole France had geen karakter, zelfs geen slecht ,,Als men kunstenaar is'' heeft hij ergens beweerd ,,geeft men zijn eigen leven aan zijn scheppingen of men snijdt marionetten en kleedt poppen aan.'' Bij hem vielen de beide dingen samen: al de figuren, die hij ,,schiep'' zijn dode theoremen, die hij elders stal en waarin hij een zieltje probeerde te blazen, dat trouw verminkt was naar de minst-beduidende werkelikheid. Zelfs wanneer hij aan zijn omgeving figuren ontleende, wist hij ze niet onverminkt te kopiëren: Verlaine werd Choulette onder zijn handen. ,,Donnez un centaure à cet homme-là, il vous rendra un loulou de Poméranie'' zei René Johannet. Het eindelike sosialisme van deze man is niet als een waarheid te aanvaarden, want hij geloofde aan geen enkele toekomst, hoe dan ook. De maatschappij, die hij niet openlik durfde rammeien, heeft hij ondermijnd en zij staat daarnaar te zien en ze juicht, dat deze zo bizonder aardig graven kon! En zelfs de middelen, die hij daartoe gebruikte — en hier voldoen voorwaar de meest goedkope — waren de zijne niet. Hij was een erudiet, die ijverig gegrasduind had bij schrijvers als Montaigne, Voltaire en Renan, wier relatieve hoogte voor zijn zeer bekrompen brein reeds onbereikbaar was, en heel zijn ideologie is een parodie op hun werk. Zijn, aan Voltaire ontleende,

haat tegen de katolieke kerk is een kreetje van onmacht, dat hij niet hard genoeg te slaken wist om er nog maar ons medelijden mee gaande te maken. Uit het feit, dat hij de „schoonheid meer dan de waarheid beminde" blijkt, dat hij geen dezer beiden begreep. Zijn enige originaliteit is de manier geweest, waarop hij omsprong met de Franse taal, en die manier was niet, naar de heer Valkhoff meent, de mooiste, die er ooit geweest is. Vanaf Joinville tot vandaag heeft Frankrijk nooit prozaschrijvers gemist, die hem overtroffen, tenzij in 't begin van de achttiende eeuw, waar hij feitelik thuishoort.
Literaten zijn niet zij, die de schoonheid beminnen, tot om van die liefde te sterven, maar degenen, die de kunst aanwenden als verdovingsmiddel tegen de drang van de „etiese hartstocht", die ieder mens pijnigt. Van deze geesteshouding demonstreren de omkeer van Ronsard en d finale ontgocheling van Gustave Flaubert de onhoudbaarheid. Anatole France is ervan de diepste verwording.
Over die drie personen heeft de heer P. Valkhoff ons een boek bezorgd, waarin hij ongeveer het tegendeel beweert van wat hierboven werd uiteengezet. Om zijn nauwkeurige analiese van de werken, die hij bespreekt, is dit een boek van onbetwijfelbaar nut voor wie ernstig belang stelt in de Franse letterkunde. Doch omdat zijn kritiek zich op niets bazeert, dan op een „reine Aesthetik", die louter willekeurig is, mist hij de macht om het laatste, definitieve oordeel te vellen.

Anton van Duinkerken.

---

[1]) **Prof. Dr. P. Valkhoff,**
OVER FRANKRIJK'S LETTERKUNDE.
Valkhoff & Co., Amersfoort, 1924. (22 x 15.5)
248 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

Benedictijnsch Monnikenleven.

De belangstelling voor het monnikenleven is, ook in Nederland, grooter dan de meesten onzer vermoeden kunnen. Niettegenstaande de ruimhartigheid waarmede monniken hun kloosterpoorten openzetten, vermoedt menig geloofsgenoot evengoed als menig niet-katholiek, dat het leven binnen abdijmuren een zonderling overblijfsel is van middeleeuwsche opvattingen. Een enkele slechts meent dat nadere kennismaking kan meevallen. Tot deze groep behooren de nieuwsgierigen, die een boek over monnikenleven ter hand nemen om hun eigen begrippen wat te verhelderen. Er bestaat ook een andere groep lezers van werken over het monnikenleven : de groep der peinzers en der zoekers naar uitkomst uit de verwarringen van het hedendaagsch maatschappelijk leven, de naneven van J. K. Huysmans, die geen raad meer weten met hun eigen ziel.
Sinds de uitgave van ons boek *Monnikenleven,* hoe eenvoudig ook van opzet en uitvoering, hebben wij van verschillende niet-katholieken een hartelijke dankbaarheid ondervonden die ons diep getroffen heeft. Sommigen schreven ons brieven, om ons te zeggen, dat zij vertrouwen hadden in de eerlijkheid onzer beschrijving van het monnikenleven; anderen verklaarden dat zij onder den indruk waren gekomen van den vrede, die het zuivere monnikenleven beheerscht. Zou dit in onzen tijd dan het beste middel zijn, om vooroordeelen weg te nemen en onwetendheid te verhelpen: eenvoudig en zonder pennestrijd vertellen hoe alles is? Zeker zijn velen hiervoor gevoeliger en ontvankelijker dan voor schermutselingen...
Intusschen doet het ons genoegen, dat wij weer een zeer belangrijke reeks studiën over het leven en den regel der Benedictijnen mogen aankondigen. Het werk[1]) is een Fransche vertaling door Charles Grolleau van *Benedictine Monachism,* door den schrijver Dom Cuthbert Butler verbeterd en vermeerderd.
Dom Butler, oud-abt van Downside, heeft geen nieuwe toelichting op den Regel geschreven (hij verwijst naar het groote werk van Dom Delatte), maar een stelselmatige uiteenzetting van wat men noemen mag de Benedictijnsche wijsbegeerte. Zijn houding is natuurlijk niet te vergelijken met die van een belangstellend en bewonderend leek! Dom Butler, in 1858 te Dublin geboren en in 1884 priester gewijd, leeraarde in de abdij van Downside tot 1896, trad toen op als overste van het studiehuis der Benedictijnen bij de universiteit van Cambridge. Deze en die van Londen benoemden hem tot magister artium, die van Dublin verleende hem het eeredoctoraat in de letteren. In 1906 werd hij gekozen tot abt van Downside, in 1914 volgde hij kardinaal Gasquet op als voorzitter der Engelsche Benedic-

tijnencongregatie. In 1922 legde hij zijn waardigheid neer, om zich voortaan geheel aan de studie te kunnen wijden.

Bovengenoemd boek, waarop nog al eenige critiek werd uitgeoefend door sommige geloofsgenooten die het niet groot genoeg vonden, draagt een persoonlijk karakter, — dat wil in dit geval zeggen : het bevat verschillende persoonlijke opvattingen van den schrijver betreffende uitleg en toepassing der regelen van Sint Benedictus.

Juist om deze reden vestigen wij de aandacht op de verschijning ervan.

Met den vertaler Grolleau mogen wij zeggen : ,,zulk een boek is een weldaad voor degenen, die meenen dat het leven der kloosterlingen het dichtst nadert tot de beleving van het Christendom naar de voorschriften van het Evangelie en in het bijzonder voor de zielen die niet moede worden, den regel van den heiligen patriarch der monniken, het duizendjarig hulpmiddel ter volmaking, ijverig te bestudeeren.''

Dom Butler wenscht niet anders : hij richt zich natuurlijk in de eerste plaats tot de Benedictijnen, maar zijn boek, als uiteenzetting van een der machtigste beweegkrachten bij de vorming van ons hedendaagsch Europa gedurende een lang en voornaam tijdperk zijner ontwikkeling, bestemt hij zelf toch ook voor al degenen, die de godsdienst- en beschavingsgeschiedenis van West-Europa bestudeeren en voor alle ontwikkelden en geleerden, die den Benedictijnschen naam vereeren.

Het boek toont wel overeenkomst met dat van Dom Besse *Le Moine Bénédictin*, maar is uitgebreider en levendiger.

Over de taak en het ambt van den abt, over het familieleven in de abdij en over de kloostertucht geeft Dom Butler zeer merkwaardige beschouwingen ten beste. Met Dom Besse is hij het erover eens, dat de studie der geschiedenis in grooten stijl een Benedictijnsch werk bij uitnemendheid is. De Pausen hebben dat altijd gezegd en: ,,...Kardinaal Rampolla was geen Paus, maar het scheelde niet veel, en misschien heeft in onzen tijd niemand een ruimeren kijk gehad op de behoeften van den godsdienst en de Kerk. Ik had het voorrecht in 1913 een onderhoud met hem te hebben en zijn afscheidswoord was een vermaning om mijn invloed te gebruiken om goede historische studiën onder de monniken mijner abdij te bevorderen.''

,,Elke abt heeft in zijn klooster toch zeker wel drie of vier jonge monniken, die geschikt zijn voor dezen arbeid. Wanneer wij de hoogste gezagdragers der Kerk mogen gelooven, dan zullen wij den godsdienst geen beteren dienst kunnen bewijzen dan door aan die monniken de opvoeding, de vorming en vooral den noodigen vrijen tijd te geven om die studiën te doen. Die studiën zijn niet te verrichten in tijd die op andere bezigheden wordt uitgespaard : zij moeten voor hen die zich eraan wijden, de ,,arbeid'' van Sint Benedictus zijn. Wanneer een monnik op dit gebied nuttig werken kan, wanneer hij in staat is Benedictijnschen arbeid tot stand te brengen, dan moeten wij hem daarvoor bestemmen, zooals andere monniken bestemd worden voor den herderlijken arbeid of het onderwijs. De abt zal hiervoor zelfverloochening en geloof noodig hebben, want menschen die iets kunnen op het gebied der geschiedenis, zouden gewoonlijk even kostbaar zijn voor de andere verrichtingen van het huis. Maar wij, abten, moeten trachten onszelf rekenschap ervan te geven, welk een belangrijk gevolg het voor de wereld hebben zou, als er in alle groote abdijen een kleine groep monniken te vinden was, die zich wijdt aan de verhevenste Benedictijnsche studie op haar verschillend gebied.''

Vooral menschen van beperkte ontwikkeling en bekrompen inzicht meenen, dat boeken als dit misstaan in de handen van een leek. Die domme opvatting zal wel niet uit te roeien zijn. Maar aan wie aarzelen, willen wij nog wel even vertellen dat Lorenzo de Medicis dagelijks in de regelen van Sint Benedictus las. ,,Zulke staatsmanswijsheid'', zei hij, ,,vond hij in geen enkel boek...''

Vincent Cleerdin.

---

1) **Dom Cuthbert Butler,**
LE MONACHISME BENEDICTIN. *J. de Gigord, Paris* 6, 1924. (23 × 14.5) 430 blz.

Kroniek der Italiaansche Literatuur.

(Van onzen Italiaanschen Redacteur.)

Hoe is de tegenwoordige stand onzer literatuur? Als wij een vergelijkende balans opmaken, m.a.w. als wij onze eigentijdsche literatuur vergelijken met die der twee vorige decenniën, dan is ons resultaat niet erg bevredigend. Om onze armoede in te zien hoeven we niet op te klimmen tot Manzoni en Leopardi; het is reeds meer dan voldoende, zoo we slechts teruggaan tot Carducci, Pascoli, D'Annunzio en Verga, die nog niet zoo heel ver achter ons liggen. Onder de hedendaagsche schrijvers nu is er geen enkele, die zich met hen meten kan. We doorleven een crisis-tijd, of juister misschien: een rust-tijd. Nu moeten we ons niet verwonderen over een periode van werklooze rust bij een volk, dat zoo pas nog fier kon zijn op vier hoogbegaafde talenten. D'Annunzio, wel is waar, leeft nog, maar zijn scheppend vermogen is steriel geworden. Wat dit zinnelijk temperament te zeggen had, heeft het uitgesproken. Hij behoort tot die oppervlakkige, ondiepe kunstenaars, die er geen wereldbeschouwing en geen levenssynthese op na houden en daarom bij voorbaat veroordeeld zijn zich vroeg of laat te herhalen, een repetitie, die aldoor senieler van tint wordt. Zoo is hij een pure mooischrijver geworden, die borduurt en schaaft en veilt en zich bij voorkeur met onbelangrijke nieuwheden bezig houdt. Uit zijn volzinnen is de frissche spontaneïteit gevlucht; zijn woord klinkt, maar voedt niet. Als woordkunstenaar blijft hij onovertroffen; niemand beschikt over zoo'n goud-puntig geslepen pen als hij. Bij hem krijgt ieder woord zijn voordeeligste plaats om effect te maken; ook in de woordkoppeling doet hij verrassende vondsten; met breede zwierigheid weet hij een gegeven uit te werken. Tevens is hij een handig goochelaar en laat zich niet in de kaart kijken, zoodat niemand de technische trucs vermoedt, die hij aanwendt om rhythme, coloriet en beeldspraak onder de knie te houden. Zijn woordenschat is rijk en algemeen en steeds weet hij scherp te onderscheiden tusschen de subtiele nuanceeringen der synoniemen. En al wordt zijn stijl hier en daar zwaar en log van gang — in 17d'eeuwschen trant wordt dan zijn volzin gecompliceerd en verward — dan dwingt de fijn-voelende woordkunstenaar nog ontzag af, zoo keurig weet hij zijn valsche juweelen en zijn klatergoud uit te stallen. Zijn genie is als een zon, die speelt en fonkelt op gothische boogvensters, maar aan plant en heester geen groeikracht geven kan: hij is doof voor den harteklop der innerlijke bewogenheid. Fraaie beelden, fijn ciseleerwerk, vlammende mozaïeken, maar ook niets meer. Nooit een woord, dat sterkte geeft, of opbeurt, of weerklank vindt in 's menschen hart! Zou D'Annunzio zelf nooit tot inzicht komen? „Niet in boeken, noch in schilderijen, noch in levende, noch in doode woorden, noch in die, welke nooit uitgesproken werden, maar elders moet men leeren zoeken en onderscheiden", zoo schrijft hij in zijn jongste boek: *Il Venturiero senza ventura* (Milano 1924). Reeds meenden wij te zien zijn opstijging naar de toppen, te hooren zijn verzuchting naar het goddelijke; maar tevergeefs! D'Annunzio kan zich niet verloochenen. „Er bestaat geen innerlijke en geen uiterlijke, geen geestelijke en geen stoffelijke schoonheid". Geest en stof zijn voor hem aequivalent en de zinnelijke begeerte stelt hij op eene lijn met den bovennatuurlijken drang naar God. Daarom kent hij geen onderscheid tusschen Maria en Venus, Jezus en Bacchus, Christendom en heidendom. Bij hem is alle geloof uitgesloten. Voor de meest divergeerende emoties toont hij zich gevoelig. Een ascetische sententie van een middeleeuwschen contemplatief en een teer-gegraveerde medaille van Pisanello ontlokken hem een zelfden kreet van spontane bewondering. De schoone vormen van een hazewind, van een paard storten hem in dezelfde verrukking als het relaas van een wonder. Dit gebrek aan objectieve waardeering velt zijn eigen vonnis. Aanbidder van Pan kan hem alleen dat bevallen, wat zijn zinnelijkheid streelt. „Het is er mij om te doen in mij te plukken enkele menschelijke ellenden of enkele ongewone akkoorden tusschen mijn mentaliteit en het cosmische denken". Hierin slaagt hij wonderwel; maar hoe kan iemand de geheimen der liefde achterhalen, die zelf niet bemint? Hoe kan iemand doordringen in het wonder van het bestaan, de groote liefde-daad, die zijn eigen hartstochten niet weet in te toomen? De innerlijke vormverfijning is hem alles; zijn kunst is muziek en kleur, soms zwaar,

soms rag-teer, maar steeds aristocratisch van houding. Van tijd tot tijd dringen accenten door van eenvoud en oprechtheid : gevoelige penteekeningen en heldere, limpiede visioenen. Dan eerst bevroedt men in hem voor goed den ras-echten schrijver, wiens uitbundig lyrisme gloed en vuur weet te geven aan de dorste, droogste stof. ,,Heel mijn leven is hartstochtelijk met mijn kunst verbonden". Deze uitspraak is de zuivere waarheid, maar hier gaapt ook de afgrond, waarin hij zich stort. Hij houdt van het woord, van den zin, van de kunst, maar niet van den mensch, niet van de natuur, niet van de schepping. Hij is vóór alles een groote egoïst. Het woord, de zin, de kunst beschouwt hij enkel als middelen om op te gaan in zijn eigen *ik*, om zijn prestatie-vermogen als kunstenaar te toetsen : zóóver gaat zijn wreede en absolute zelfzucht! Hij sluit zich op in een ivoren toren en breekt moedwillig met de menschen en met God. Zijne nietige armzaligheid beseft hij niet eens. In zijn trotsche woede ziet hij nooit omhoog en hij buigt zich niet voor de onmetelijke grootheid van het oneindige, het universeele. Hij houdt zich star en onverzettelijk opgesloten in zijn met wilde wingerd en klimop begroeiden donjon en bewondert met steeds nieuwe voldoening het facetgeflonker der zonnestralen op de vergulde koepeldaken. Doch de moede pelgrim, die in laten avond aanklopt om een stukje geestelijk brood, laat hij hongerig staan voor de hooge poort...

Na de generatie der groote dichters: Carducci, Pascoli, D'Annunzio en Verga kunnen wij Papini beschouwen als onzen besten schrijver. *La Storia di Cristo* heeft hem wereldberoemd gemaakt. Sinds hij zich vol deemoed boog voor Christus' hooge persoonlijkheid en in kinderlijke rechtzinnigheid het Katholieke geloof omhelsde, is hij veel dieper geworden. Wel publiceert hij den laatsten tijd niet veel. Rustig werkt hij voort aan verschillende boeken : een dichtbundel *Brood en wijn*, psychologische schetsen *Menschelijke parallellen* en een apologie der Kerk. Hij streeft er vooral naar, dat zijn werken goed in elkaar zitten en scherp doordacht zijn; er moet meer vanuit gaan dan loutere zinnenbekoring. De getourmenteerde menschen van onzen tijd wil hij troosten, opbeuren en verblijden. Met den absolutist Domenico Giuliotti, een schelder als Léon Bloy, publiceerde hij : *Dizionario dell' Omo selvatrio* (Vallecchi, Firenze). In haast geschreven en bedoeld als een ontspanning voor de auteurs en een amusement voor de lezers is het boek een desillusie geworden. De Italianen in het algemeen en de katholieken in het bijzonder vonden geen smaak in de paradoxale beweringen, de fel-afbrekende kritieken en de talrijke mystificaties. De verwachtingen van het publiek waren hooger gespannen. Men dacht een bekeerden Papini te vinden en vond hier terug den satanischen geest van den ouden Papini, met zijn dolle bokkesprongen, zijn knetterend vuurwerk, zijn kopstem, die zoo graag tot bromstem overslaat. Het vertrouwen in den convertiet kreeg een gevoeligen knak en na een paar weken was het boek totaal vergeten. De auteurs die binnen enkele maanden een tiental deelen wilden laten verschijnen, hebben dan ook de publicatie van het woordenboek gestaakt. Hierdoor werd er ook geen notitie genomen van de frissche en heerlijke bladzijden, die de dictionnaire bevatte over gezonde, eenvoudige, degelijke en traditioneele onderwerpen, prachtige uitingen van Christusliefde en bewondering voor de schoonheid der zuivere Madonna. In 1924 publiceerde Papini alleen twee introducties, de eene voor de wijsgeerige werken van een voor enkele jaren gestorven vriend, voor wien hij een hartelijke aanhankelijkheid bewaarde en voor wiens ideeën hij een diepdoordringend begrip toonde. De andere was bestemd voor een nieuwe uitgave der Evangeliën. Hij komt daarin terug op een gedachte, reeds geuit in de eerste bladzijden zijner Christus-biographie. ,,De geschiedenis der menschheid is voor wie haar lezen kan, als de wenteling der hemellichamen om een stabiel punt : het Kruis van Christus. Het Oude Verbond bereidde voor en voorspelde, het Nieuwe Verbond breidde uit en voltooide. Dezelfde wet beheerscht de geschiedenis der boeken en sinds 19 eeuwen wentelt de geheele letterkunde der menschheid om deze vier laconieke boeken."

(Wordt voortgezet).

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

Gustaf Aulen, 195.
VRAGEN AANGAANDE CHRISTUS. *Hollandia, Baarn,* 1924. (18 × 14) 183 blz. ing. f 1.90.

Een boek met wel vele mooie gedachten, maar ook vol beweringen, wier stelligheid het wint van de degelijkheid!
Voor niet theologisch onderlegden een gevaarlijk werk. Want onder bekende termen schuilen ook veel vreemde en onjuiste gedachten. Al weer een bewijs, dat het modernisme nog niet dood is, want dit boek druipt ervan. Wij hadden liever gehad, dat de schrijver in z'n betoog zich meer aan de H. Schrift had gehouden en niet de Bijbelteksten slechts als motto's voor de hoofdstukken had gebruikt. Voor godgeleerden is dit boek iets, voor de groote massa buiten hen niets. Groote en vele en wazige woorden zijn nu eenmaal geen argumenten.

F. Otten O.P.

L. de Hartog-Meyjes, 196.
VERBORGEN WEGEN. *J. Ploegsma, Zeist,* 2e druk, 1924. (24.5 × 16) 413 blz. geb. f 6.50.

Dit boek geeft een meditatie voor alle dagen van het jaar. De schrijfster is een hoogst edele en begaafde vrouwe, een poëtische natuur, in wier religieus-gevoelige ziel rijke gedachten sprankelen en diep-godsdienstige gevoelens gloeien bij het overwegen van het Bijbelwoord, gedachten en gevoelens, welke zij op heel persoonlijke wijze verwoordt.
Zelf zegt zij zeer juist in haar *Woord Vooraf*: „Bedoeling dezer overdenkingen is, de Bijbelsche geschiedenis te doen zien als de geschiedenis van het menschenhart, dat God vindt. Dit boek maakt geen aanspraak op exegetische juistheid, het wil enkel den geestelijken zin van den overgeleverden tekst toonen gelijk deze zin zich voordeed aan een overdenkende ziel".
Zoo'n meditatieboek is werkelijk iets bijzonders. Men geniet hier overvloedig van de verheffende gedachten en treffend-religieuze gevoelens dezer hoogst-dichterlijke schrijfster — zij is, zooals men weet, de begaafde echtgenoote van den bekenden Amsterdamschen predikant De Hartog. Dit boek echter bevelen we ook gaarne aan ontwikkelde katholieken aan. Zeer in 't bijzonder heeft ons in dit rijke boek getroffen alles, wat op zoo eerbiedige en diep-vereerende wijze over Maria is neergeschreven. *P. v. Dorp pr.*

A. van der Heeren, 197.
HET LEVEN VAN ONZEN HEER JEZUS CHRISTUS. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (17 × 11.5) 294 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.25.

De bekende scripturist van Brugge, A. van der Heeren, aan wien de priesters een uiterst practisch boek ter verklaring der psalmen te danken hebben, heeft nu aan het geheele volk een kostbaar boekje geschonken, waarin het leven van O. H. Jezus Christus beschreven wordt naar de Evangeliën van Mattheus, Marcus en Lucas. Het Evangelie van Mattheus is tot grondslag genomen. Het Evangelie van den H. Joannes wordt niet, gelijk de andere, letterlijk aangehaald, doch waar zulks ter aanvulling noodig was, kort samengevat. De schrijver hoopt later nog een tweede boekje uit te geven: Het leven van Christus naar het Evangelie van den H. Joannes. Het zou natuurlijk niet moeilijk zijn om in deze Evangeliën-harmonie dingen aan te wijzen, die men liever anders gezien had, maar dat geldt voor iedere Concordantia Evangeliorum. Nemen wij het boekje, zooals het er ligt, dan moeten wij zeggen, dat het een prachtwerk is, niet om het uiterlijk, dat is heel gewoontjes, maar om den inhoud. Slechts ingewijden kunnen vermoeden, hoeveel wetenschap er in steekt. De Noord-Nederlander zal met de taal van den Belg genoegen moeten nemen. Vindt hij er niet de woordkunst van het Canisius-bijbeltje, hij treft er toch een gekuischte taal.

M. Lamers O.F.M.

Oscar Huf, S.J., 198.
DE SACRAMENTSHYMNEN VAN DEN H. THOMAS VAN AQUINO, Geïllustreerd. *Leiter Nijpels, Maastricht,* 1925. Liturgische Studiën, (25 × 17) 394 blz. ing. f 4.50.

Wat aan het Sacramentsfeest een zoo bijzondere verheffing geeft, is niet alleen de hoogwaardigheid van het Eucharistisch Mysterie zelf, dat het tot voorwerp van viering heeft, maar ook het feit dat het is ingesteld op uitdrukkelijk verlangen en aanwijzing van den Hemel zelf. De onmiddellijke aanleiding immers tot de invoering van dit feest, was het bekende visioen der H. Juliana van Mont-Carnillon. Reeds meermalen is er op gewezen, hoe juist het bisdom Luik door de Goddelijke Voorzienigheid werd uitverkoren om hier den eersten stoot te geven. Dat deze kerkprovincie in die tijden „ongeschokt bleef in haar trouw aan 't heilig geloof" is wel wat verdreven, want ook dààr hadden de Katharen weten door te dringen. Niettemin blijft het opmerkelijk, dat Luik de eerste en felste bestrijders der ketterij van Berengarius heeft voortgebracht — bisschop Theoduin, diens scholasticus Adelman en den beroemden Algerus, — al zijn deze schrijvers dan ook niet rechtstreeks tegen Tanchelm opgetreden, zooals bij vergissing gezegd wordt, en nog minder tegen de Begaerden, die pas een of twee eeuwen later verschijnen.
't Is ook weer een vroegere aartsdiaken van Luik, Paus Urbanus IV, die aan St. Thomas de opdracht gaf het nieuwe Sacramentsofficie te vervaardigen. Men heeft de authenticiteit van dit officie wel eens in twijfel getrokken. Doch bij de hedendaagsche vakgeleerden staat het als onomstootelijk-bewezen vast, dat het inderdaad tot de echte werken van den Aquiner gerekend moet worden. De vraag blijft alleen nog open, in hoeverre St. Thomas gebruik zou hebben gemaakt van een reeds bestaand officie. Hier moeten we ons met hypothesen vergenoegen. Schrijver vereenigt zich met die van Cl. Blume S.J., in tegenstelling met die van Dom G. Morin. Zoolang we den oorspronkelijken en completen tekst der oudere officies niet bezitten, zal het wel niet mogelijk zijn hier tot absolute zekerheid te geraken. Wat er ook van zij, St.Thomas heeft in ieder geval den stempel van zijn genie op het door hem samengestelde Sacramentsofficie gedrukt. „Om zijn breedheid van grondslag, zijn stevigheid van

bouw, zijn lenigheid van vorm, zijn rankheid van opstijging, zijn vlucht van gewelven, zijn harmonie van leden en versieringen, zijn rijkdom van tooi, zijn frissche natuurlijkheid van evenredigheden, in één woord, om zijn evenwichtig-schoone uitdrukking van buitengewoon hooge en diepe gedachten", mag het Sacramentsofficie geprezen worden, als een pronkjuweel der Katholieke Liturgie, een heldenlied van onwaardeerbare waardij. Dit alles wordt met een overvloed van aanhalingen uit allerlei schrijvers in allerlei talen, met zakelijkheid en objectiviteit uitvoerig betoogd.

Maar het leeuwendeel in schrijvers beschouwingen komt toe aan de onsterfelijke hymnen ,,waarin, volgens het woord van Pius XI, tegelijkertijd de hooge vurigheid gloeit van een smeekend gemoed, en tevens de leer over het verheven Sacrament de meest volmaakte uitdrukking heeft gevonden". Een voor een, en stroof aan stroof, worden die heerlijke gedichten besproken en overwogen, verklaard en ontwikkeld: de lyrische vesperzang *Pange lingua* met zijn jubelende geloofs- en aanbiddingshulde, het meer episch-getinte *Sacris solemniis*, waarin de instelling der Eucharistie zoo schitterend bezongen wordt, het plechtstatige *Verbum Supernum*, dat in buitengewoon inhoudrijke, lapidaire trekken het wonderwerk van Christus' algeheele wegschenking schildert, het innig-vurige aanbiddingsgebed *Adoro te* en eindelijk de meer leerstellige feesthymne *Lauda Sion*, het Eucharistisch hooglied des geloofs.

Ook hier bestaat de commentaar weer grootendeels uit citaten van Kerkvaders, scholastici en moderne schrijvers, doch vooral van St. Thomas, wiens diepe Eucharistie-leer in den breede voor den lezer wordt ontvouwd. Deze manier om de stof te behandelen is wel niet de meest verkwikkende voor den lezer, noch de gemakkelijkste voor den typograaf, die dan ook in al die aanhalingen in vreemde talen menige drukfout liet staan. Maar Pater Huf beschikt over zulk een verbazende belezenheid, hij weet in zijn uitgebreid répertoire zulke prachtige teksten te vinden,dat men die bijkomstigheden licht over 't hoofd ziet, om slechts te letten op den diepen vollen inhoud van hetgeen hij ons ten beste geeft. Zijn voornaamste verdienste is voorzeker, dat hij de traditioneele leer der H. Eucharistie, met haar ,,zoo uitermate versterkend en verblijdend voedsel voor geest en hart" meer algemeen onmiddellijk toegankelijk heeft gemaakt.

Dom. J. Huyben O.S.B.

Ignatius, pr. **199.**
DE SCHOOL VAN DEN GODDELIJKEN GEKRUISTE. *Paters Passionisten, **Haastrecht**,* 1925. (13.5 × 9) 427 blz. geb. f 1.25.

Dit boek bevat 31 meditaties over het Lijden van Christus, 3 overwegingen over de smarten van Maria en een verzameling gebeden voor de H. Mis, Communie, Biecht, Kruisweg enz. Aan de overwegingen gaat vooraf een heel goed hoofdstuk, getiteld *Praktische wijze om te overwegen*. In de Voorrede heet het: ,,Dit boekje bedoelt geenszins nieuwe gezichtspunten te openen". Nu, dat doet het ook niet; wat echter ook niet altijd noodig is. Het is een heel goed boekje voor brave zielen, die volmaakter willen worden door de overdenking van het Lijden.

M. Lamers O.F.M.

J. A. F. Kronenburg, C.ss.R., **200.**
DE EERBIEDW. DIENAAR GODS PETRUS DONDERS C.SS.R., Geïllustreerd. *W. Bergmans, **Tilburg**,* 1925. (21 × 14.5) 358 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50

Van de Nederlanders, die de Kerk in den laatsten tijd met den eerenaam van Eerbiedwaardige versierd heeft, is Petrus Donders ontegenzeggelijk de meest populaire, de meest aantrekkelijke figuur. Het ascetische, verstorven gelaat van dezen apostel der melaatschen weerspiegelt heel de zedelijke grootheid zijner ruime en breede ziel: kalme vastberadenheid in het nastreven van het beoogde doel, diepe nederigheid, die alles van God verwacht en niets zich zelf toedicht, onwrikbaar vertrouwen in de wijze leiding der Voorzienigheid, zelfonthechting en zelfkastijding uit bovennatuurlijken liefdedrang, vrome innerlijkheid opgevat als de vruchtbaarste stuwkracht van het uiterlijke apostolaat. Zijn gansche levensgang is het ononderbroken hooglied der heldhaftigste, onbaatzuchtigste naastenliefde en daarom zal er ook in de harten van andersdenkenden levendige sympathie ontluiken voor Pater Donders, in wien het hooge levensideaal van den priester-missionaris in evenwichtige harmonie uitgegroeid is tot een mystieken dom, die geschraagd wordt door de statige zuilenrij zijner koninklijke deugden. Pater Kronenburg, de grijze hagiograaf, waarop Nederland met recht fier mag zijn, heeft dit heerlijke leven met groote toewijding en innige piëteit beschreven. Zijn naam alleen waarborgt voldoende de literaire en wetenschappelijke degelijkheid dezer publicatie. Het pleit voor schrijvers biographischen flair, dat hij zich op den achtergrond geplaatst heeft, om Pater Donders en zijn tijdgenooten zooveel mogelijk zelf aan het woord te laten: de warme bekoorlijkheid en de objectieve zakelijkheid is er zeer door verhoogd. De uitgever heeft het boek typografisch keurig verzorgd en rijk geïllustreerd.

H. Rongen.

P. Maes, O.P. **201.**
CHRISTUS OF LUTHER. *Geloofsverdediging, Antwerpen*, 1925. Godsdienstige en Sociale Trakten, (19 × 13.5) 48 blz. ing. Bfr. 1.50.

Op den Noord-Nederlandschen katholiek gaat van het Protestantisme niet de minste bekoring uit. Figuren als Luther en Calvijn hebben voor hem alleen historische beteekenis; zielkundig laten ze hem volkomen koud. Hij kan helaas wel afvallen van het geloof zijner vaderen, maar zal nooit Lutheraan of Calvinist worden. In zooverre dit tractaat dan ook bedoelt de katholieke volksapologie te dienen, zijn er heel wat andere onderwerpen te kiezen, die meer en beter in dienst van dit doel staan. Hetgeen niet zeggen wil, dat de brochure op zich niet alleszins prijzenswaardig is. Ze zegt zuiver en scherp, wat ze zeggen wil, al moeten onze Noord-Nederlandsche oogen hier en daar eerst aan de Vlaamsche woordenkeus wennen.

Vooral voor individueel bekeeringswerk onder Protestanten kan ze heel goede diensten bewijzen.

G. Vrijmoed O.F.M.

Graaf de Montalembert, **202.**
GESCHIEDENIS DER HEILIGE ELISABETH VAN UNGARN, Vertaald uit het Fransch door A. Cuppens, Guido Gezelle e.a. *De Vlaamsche*

Boekenhalle, Leuven, 2e druk: 1924. (22 × 15) 414 blz. ing. f 1.60.

Als kunstwerk, als geschreven heiligenleven staat dit boek bovenaan: zóó met kennis van zaken en vooral zóó met piëteit en geestdrift werd het begonnen en voleind. Of we 't nu niet anders zouden doen? Natuurlijk! Op sommige punten beter, doch over het geheel? We zouden nu wel wat strenger scheiding wenschen tusschen geschiedenis en vroom verhaal, verdichting zoo ge wilt. Doch het boek heeft den zoo mooien menschelijken kant van de heilige bewaard; het maakt van die kleine landgravin geen bleek wezentje dat leeft van niets dan buitengewone dingen. Het naïeve uit den ouden tijd, die dat kinderlijke, dat zuivere zoo juist durfde weergeven, komt u tegen als de geur van bloemen uit een tuin. Of we niets aan te merken hebben? Jawel en op andere plaatsen hebben we die grieven geformuleerd; ze hebben hun bestaan te danken aan de romantische niet-eerste levensberichten der heilige en aan het karakter van den man, die het boek schreef. Ze betreffen vooral de verhouding van de H. Elisabeth tot haar schoonmoeder: wij kunnen niet deelen het gevoelen dat ze zoo'n booze vrouw geweest is voor de heilige. Zoo ook zou het 18de hoofdstuk een groote verandering moeten ondergaan. Zoo simplistisch en zóó bruut en rooverhoofdmanachtig is die ,,verdrijving van den Wartburg'' niet in zijn werk gegaan. Veeleer moet hier tegelijk gedacht worden aan een vasthouden van de heilige aan het bevel van haar biechtvader: niet te eten van iets, voor ze zeker was, dat het niet kwam uit roof, en vervolgens ook aan de steeds sterker naar voren komende neiging van haar voor een bedelleven.

We zullen haar zwagers heusch niet verontschuldigen, ze hadden veel misdaan aan die jonge weduwe, ze zullen wel heersch- en hebzuchtig geweest zijn, doch de toedracht der zaak in haar beweegredenen moet, dunkt ons, anders opgevat worden.

Ondanks die fouten, — de schrijver deed zijn best om alle bronnen te benutten, — blijft dit leven een genot, een echt boek voor een edel, geloovig hart, een echt heiligenleven, vol schoonheid en stichting. Zulk een boek vertalen loont de moeite, al zal die niet in klinkende munt betaald worden. Toch blijkt deze vertaling erin te gaan. Voor Vlamingen kostelijk, voor letterlievende Nederlanders geen bezwaar, maar voor het gewone Nederlandsche volk wel wat te machtig. Menigmaal zal het velen erg bezwaarlijk zijn dat op en top Vlaamsch te lezen. In zooverre vinden wij het jammer, terwijl toch van den anderen kant wij ook niet graag dat breede, dat beeldende van die Vlaamsche taal zouden missen. Wie daarover denkt heen te komen zonder veel schade, moet zich niet bedenken dit boek aan te schaffen. 't Leest als een roman, 't leeft als een echt menschenleven vol van kleine en diepe vreugde, vol van smart en lijden, vol van heldhaftige opoffering. Het boeit ten einde toe en verstandig gelezen, geeft het een pracht van een ideaal voor alle vrouwen en meisjes.

P. Quirinus O. Cap.

Dr. J. L. Palache, 203.
HET KARAKTER VAN HET OUD-TESTAMENTISCHE VERHAAL. *Menno Hertzberger, Amsterdam,* 1925. (24 × 16.5) 30 blz. ing. f 0.75.

Met deze rede aanvaardde professor Palache onlangs aan de Amsterdamsche Universiteit het professoraat, dat hem, een oud-testamenticus van Joodschen bloede, niettegenstaande de vele protesten der Protestantsche Seminaria toch door den Amsterdamschen raad was opgedragen.

Met groote voldoening zal menigeen deze rede hebben gelezen. Want al zegt Palache dat hij zich stelt op het standpunt van zijn voorganger, den overleden hoogleeraar Elhorst, en dat zijner theologische ambtgenooten, zoo zal men toch moeten erkennen, dat door deze rede een nieuw en beter tijdperk in onze universitaire exegesestudie is ingeluid. Met klem verwerpt en bestrijdt Palache de tot nu toe bijna algemeen gevolgde en als alleen waar beschouwde methode om den Bijbel, als een lijk op een anathomische les, met het koude mes der kritiek te ontleden in de verschillende bestanddeelen, waaruit men het meent samengesteld: bronnen, omwerkingen, bewerkingen, aanvullingen, glossen etc., — een methode getypeerd in den zoog. regen-boogbijbel van Haupt, waarin de anatomie van den tekst tot het uiterste is doorgevoerd.

In tegenstelling met het beginsel, waarop deze methode steunt, n.l. dat de oude Semiet slaafs getrouw was aan wat hij in de bronnen vond en daardoor geen open oog had voor de tegenstrijdigheden; doch de meest heterogene stukken in zijn werk opnam, toont Palache juist aan dat de Semietische schrijvers een groote vrijheid bezaten ,,niet alleen tegenover de realiteit, maar ook tegenover de traditie.'' Aan de hand der rijke Semietische literatuur bewijst hij, hoe een ,,onbeperkte soepelheid en beweeglijkheid'' het verhaal der Semieten, dat bovendien altijd pragmatisch is, kenmerkt en karakteriseert. En door in zijn bewijsvoering zich te bepalen tot dat literatuur-genre dat ,,door het karakter van gewijde traditie met het Bijbelsche verhaal verwant is'', rechtvaardigt hij zijn veronderstelling, dat de Bijbelsche historiograaf met dezelfde vrijheid zijn stof behandelde en zijn historie schreef. Onze vaste overtuiging is dan ook dat prof. Palache den juisten weg heeft aangewezen, om de historiografie van den Bijbel in haar essentieel karakter te leeren kennen en om een redelijke verklaring te vinden voor de schijnbare tegenstrijdigheden en inconsequenties in de Bijbelsche verhalen, die de harmonisten al zooveel hoofdbrekens bezorgden en die voor de rationalisten aanleiding waren om het goddelijk geinspireerd karakter van den Bijbel te ontkennen. Van de roomsche inspiratie-leer kent deze professor nog niet de eerste beginselen: inspiratie en revelatie zijn voor hem identieke begrippen. De werken der groote meesters der christelijke exegese las hij schijnbaar nooit. Had hij ze ooit vluchtig doorgebladerd, met verrassende verbazing zou hij veel hebben gevonden van zijn eigen opvattingen omtrent de vrijheid, waarmee de Bijbel-schrijvers hun stof vertelden en behandelden. *St. G. Deenen O.P.*

Dr. R. Storr, 204.
RONDOM DE CHRISTELIJKE WERELDBESCHOUWING, Vertaald uit het Duitsch door A. B. Michielsen. *A. de Bièvre, Brasschaet,* 1924. (20 × 14.5) 146 blz. ing. f 0.60.

Na grondig bewezen te hebben, dat God de rots is, waarop wij het gebouw onzer wereldbeschouwing moeten optrekken, doet de schrijver ons

eenig bruikbaar bouwmateriaal aan de hand door het Katholicisme te bezien in het licht der geestes- en levensverhoudingen. Het boekje munt uit door glashelderen betoogtrant en vlotte dictie. *H. Rongen.*

FRANSCH.

Jean Rivière, Jr., **205.**
SAINT BASILE. *J. Gabalda, Paris* 6, 1924. (19 × 12) 320 blz. ing. Fr. 10.—.

Basilius, de Cappadociër, broeder van den H. Gregorius van Nyssa en de H. Macrina, boezemvriend van den H. Gregorius van Nazianze, wetgever der Oostersche monniken, een der heerlijkste figuren uit de Oostersche Kerk en de meest klassieke auteur der Grieksche patrologie wordt hier beschouwd als zedekundig en ascetisch schrijver. Fénélon, noemt hem: „un grand maître pour la régime des âmes", maar een zielsbestuurder, die sukkelaars en achterblijvers niet kan uitstaan en de loopers in zijn stadion der geestelijke sportoefeningen voortdurend aanport, waarom hij wel eens voor een strengen en rigoristischen hemelbestormer aangezien wordt. We kunnen van hem echter geen afgerond leerboek der moraal verwachten, want de Kerkvaders hebben niet als dorre katheder-docenten een eng afgebakend systeem uitgewerkt, maar hebben veeleer als rondtrekkende apostelen uitsluitend rekening gehouden met de oogenblikkelijke nooden van hun gehoor. De systematische eenheid, die dit boek toch kenmerkt, is het werk van Dr. Rivière, die de geschriften van St. Basilius schifte en rangschikte en zoo tot een overzichtelijke en logische indeeling der stof kwam: algemeene levensnormen, bijzondere beginselen voor den enkeling, voor de gemeenschap en voor hen, die de evangelische raden volgen. Tusschen den tekst zijn korte commentaren ingelascht of worden de paragrafen met een enkel zinnetje ingeleid of aan elkaar verbonden, maar in hoofdzaak is St. Basilius zelf aan het woord. Aan priesters, die om kansel-materiaal verlegen zijn, biedt deze uitgave veel nuttigs en leerrijks.

H. Rongen.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

J. Brederveld, **206.**
DE LEER DER ZIELSVERMOGENS. *J. H. Kok, Kampen,* 1924. (25 × 16.5) 196 blz. ing. f 2.40, geb. f 3.25.

De verschijning van dit boek mag als een heuglijke gebeurtenis worden aangemerkt in de geschiedenis van onze vaderlandsche wijsgeerige literatuur. 't Is een uitgave van streng wetenschappelijk karakter, vrucht van historisch-critisch onderzoek en zelfstandige overdenking. Eerst geeft schrijver een overzicht van de geschiedenis der vermogensleer en haar plaats in de zielkunde, daarna zet hij zijn eigen meening daaromtrent uiteen.

Hoe gaarne we ook hulde brengen aan het scherpe inzicht en het persoonlijk oordeel van den schrijver, toch zullen wij met vele punten van zijn betoog niet kunnen instemmen. In 't historisch gedeelte gelden onze bezwaren voornamelijk schrijvers opvatting van de stof-en-vorm-leer bij Aristoteles en Thomas, in 't doctrinaire gedeelte betreffen ze schrijvers onvolkomen zielsbegrip in verband met zijn o.i. onjuiste opvatting van zelfstandigheid en bijkomstigheid. Tegen de grondgedachte van Brederveld's zielkunde, de organische groei der ziel, kunnen wij van Thomistisch standpunt geen overwegend bezwaar maken, al achten we de uitschakeling der werkelijke zielsvermogens bij de verklaring der psychische verschijnselen niet geoorloofd. Wij kunnen dit boek aan de aandacht van alle beoefenaars der zielkunde, wijsgeerig en positief, ten zeerste aanbevelen.

Dr. Ferd. Sassen.

H. L. Oort,
W. Mackenzie, **207.**
HET JAAR ROND. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 5e druk 1925. (19.5 × 13.5) 121 blz. geb. f 2.25.

Niet katholiek, niet protestantsch is dit *Het Jaar Rond* vooral christelijk en spreekt, diep geloovig én katholieken én protestanten recht uit het hart, zeker wel het meest tot hen aan wie het werd opgedragen: tot jonge menschen en tot ouderen in hun gezinsleven, tot de jongeren van goeden wil en tot de ouderen, die door jongeren te leiden zich zelf blijven opvoeden. Het doet dit op een boeiende wijze, levend en levenwekkend. Het is een jong en frisch meditatieboek, dat zonder dit te bedoelen andersdenkenden zal laten verlangen naar een katholieke retraite of hen brengen zal tot de lezing van Thomas à Kempis, waar ze in een vorm van oude heilige traditie en wijding deze waarheden nog eens zullen hooren. Innig volgen de hoofdstukken de wisseling der maanden met de haar eigen stemmingen. Zooals Januari een *Beginnen* is, wordt Februari een *Voortgaan,* brengt Maart de *Worsteling* van den nieuwen lenteaanvang, April de *Opstanding,* Mei en Juni *Liefde* en *Volbloei,* Juli, de maand van het rijpen *Levensernst,* Augustus, na den volbrachten oogst, *Rust,* September, voor den door die rust ververnieuwden mensch *Arbeid,* October door den zelfinkeer der herfststilte *Hervorming* November, als de natuur sterft, doet denken aan *Aftakeling.* December brengt ons *Aan den Haard,* door de verinniging van het huiselijk leven, waar door Kerstmis de godsdienstzin zich verdiept. En de korte overwegingen, die zooal niet het wezen maar toch den geest der maanden volgen, weten gedachten te wekken, die voor zoovelen onbewust of slechts vaag vermoed zouden sluimeren blijven in den diepsten grond hunner ziel.

Dankbaar moeten wij dit boekske aanvaarden en leeren lezen, van dag tot dag, het jaar rond — dan zal het zoo zonder ophef helpen doen wat het zelf zegt in een der hoofdstukken van Maart: „*het goddelijk leven in ons bevrijden van zijn boeien,* er plaats aan geven in onze ziel, dat wij het Godslied in ons losmaken, dat onze ziel zich van haar oorsprong, wezen en doel bewust wordt."

Edel als de inhoud, is het uiterlijk van dit zielsverblijdende boek. *Marie Koenen.*

Fr. S. Rombouts, **208.**
NIEUWE BANEN IN PSYCHOLOGIE EN PEDAGOGIEK, Geïllustreerd. *R. K. Jongensweeshuis, Tilburg,* 1925. (24.5 × 16) 313 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Zoo'n wegwijzer voor studeerenden, vooral voor hoofdakte-candidaten hadden we tot nog toe niet. En wij mogen het als een eer beschouwen, dat een Roomsch paedagoog op de nieuwe banen

het eerst den weg komt wijzen met de vastheid van iemand, die deze moderne wegen door en door blijkt te kennen.
Zeker, ieder zal na 'n ernstige lezing eigen desiderata hebben en zich afvragen: waarom hierover zooveel en daarvan zoo weinig. Maar *meestal* zal hij voldoende verklaring daarvan vinden, wanneer hij in 't oog houdt, voor welke lezers hij hoofdzakelijk schreef.
Als geheel genomen moeten wij ervan zeggen, dat het een prachtig stuk werk is, dat er reusachtig veel literatuur in verwerkt ligt, dat het met doorzicht en inzicht geschreven is en klare voorlichting geeft voor alle studeerenden.
In I wordt in scherpe lijnen de gang geteekend die de wetenschappen gingen vanaf Baco van Verulam, tot ze bereikten het gebied der moderne psychologie. 'n Mooi typeerende teekening. Maar of een hoofdakte-candidaat vraag 1 van de gedetailleerde inhoud: „Wat verstaat men onder scholastiek" zou mogen beantwoorden met „Het geniale stelsel opgezet door den heiden Aristoteles en uitgebouwd door den H. Thomas van Aquine..." Neen, dat zou ontoelaatbaar zijn. Rombouts verklaart uitdrukkelijk ergens, dat voor een experiment niet wordt vereischt, dat het verschijnsel *opzettelijk* in 't leven wordt geroepen. Daarom is 't jammer, dat beginnelingen zich vastklampend aan sommige uitlatingen in dat eerste hoofdstuk, zullen denken, dat Rombouts dat wel eischt.
De termen prikkel*drempel* en prikkel*hoogte*, die op *zich* heelemaal niet duidelijk aangeven, wat er mee bedoeld wordt, werden in 't begin van zoo'n hoofdstuk veel beter vervangen door minimum- en maximum-prikkelsterkte, termen, die R. zelf ook bezigt op blz. 11 b.v.
Ongaarne missen wij op blz. 10 een verklaring van 't verschil tusschen de resultaten van de proeven bij afnemende naast stijgende serie. Had hij even gewezen op de rol, die de verwachting hier speelt, dan gaf dat aanstonds 'n verklaringsbeginsel voor veel feiten uit het dagelijksch leven aan de hand. En daardoor kweekt men liefhebbers voor de psychologie.
Wanneer de Würzburgsche school met haar proeven niets anders aannemelijk gemaakt heeft, dan dat de hoogere psychische verschijnselen „'n psychische activiteit" vereischen, dan zullen daar weinig moderne psychologen versteld van staan.
Op blz. 14 staat, dat de algemeene psychologie de wetten zoekt, die zich in 't bewustzijn van alle menschelijke individuen doen gelden: 'n onnauwkeurigheid die voor 'n oningewijde maar half wordt weggenomen door enkele regels verder van „doorsnee-volwassene" te spreken.
In II wordt klaar wezen en taak van positieve en wijsgeerige zielkunde aangegeven met voorbeelden, die in zoo'n boek onmisbaar zijn.
Hoofdstuk III beschrijft met groote nauwkeurigheid alle methoden des experimenteele zielkunde die tevens naar haar beteekenis worden geschat. De hierbij te gebruiken instrumenten worden door woord en illustratie tastbare realiteit.
Op blz. 36 wordt ook de liefdeproef van Schulze-van Ginneken besproken. Of Rombouts van meening is, dat dit experiment iets bewijst omtrent de liefde der p. p. is ons niet duidelijk. In Utrecht op 't beroepskeuze-congres is gebleken, dat sommigen er reëele conclusies uit trokken omtrent het liefde-leven van de p.p. Ons dunkt, dat het karakter dier proef nog volstrekt niet vaststaat.
Of het iets bewijst voor de suggestiebiliteit voor altruistische drijfveeren, staat zelfs nog te bezien. Tot nog toe lijkt het ons niets anders te zijn dan 'n wedstrijdproef. Misschien zou de hier al te veel verwaarloosde introspectieve methode ons leeren, dat het 'n pure wedstrijd is.
Op blz. 43 schrijft R., dat bij de reactie-proeven de wilsact ontstaat bij 't waarnemen van den prikkel. Neen, gewoonlijk ontstaat de wilsact veel vroeger, en bestaat ze uitsluitend in 't aanvaarden der opdracht.
Zou de „gebonden reproductie" blijkbaar 'n kiesproces insluiten? Per se absoluut niet noodig. En 'n leerling, die blz. 48 en 51 vergelijkt omtrent de reactie-tijd bij gebonden reproductie tegenover de vrije, zal onmogelijk kunnen combineeren: „en zal daardoor (d.w.z. om dat kiesproces) meestal weer meer tijd in beslag nemen" en „evenmin is het dus waar, dat gebonden reproductie langere tijd vordert."
Omtrent de behandeling der wilsverschijnselen zijn nog andere bemerkingen te maken. Wij zeggen alleen dit: *Der Wille* van Lindworsky is te weinig benut.
R. verklaart nadrukkelijk dat Binet en Simon onderzocht hebben of de kinderen normaal, achter of voor zijn. Op blz. 61 zijn hem de termen „achterlijk en voorlijk" dus ontglipt.
We hebben op enkele kleinigheden gewezen, die ons minder aanstaan. Wij hadden echter beter gedaan de glasheldere uiteenzetting te prijzen van geheugen-opmerkzaamheids-, assimilatie- of apperceptieonderzoek, of het zakelijk résumé te roemen van de differentieele psychologie in het hoofdstuk *Kinderpsychologie* en *-pedologie*, en *Toegepaste psychologie*.
Ook het achtste hoofdstuk onder de titel *Paedagogische psychologie en experimenteele paedagogiek* verdient groote waardeering, daar R. hierin met vaste hand terminologie, wezen, waarde en historische wording dier wetenschappen aflijnt.
't Laatste hoofdstuk *Psychologie en paedagogiek als geesteswetenschappen*, waarin R. heel vaak naar de Hovre verwijst, als een zijner voornaamste gidsen op dit terrein, is 'n prachtig slot van z'n schitterend werk, dat hier en daar voor hoofdakte-candidaten wel erg zwaar zal zijn, maar daarom des te bruikbaarder blijken zal voor anderen, die theoretisch nog meer onderlegd moeten zijn op psychologisch en paedagogisch gebied.
Men zal de nieuwe banen al zeer goed moeten kennen, als men de mooie, klaar-sprekende handwijzer: Rombouts zonder schade voor eigen scholing achteloos voorbijgaan kan.

P. Paschasius O. Cap.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Juhani Aho, **209.**
MET STOOM VOORUIT, Vertaald uit het Finsch door D. Logeman-van der Willigen. *H. Honig, Utrecht*, 1924. (20×14) 146 blz. ing. f 2.80, geb. f 3.95.

Dit is een vrij onbenullig boek. Een boertje in Finland hoort van den proost vertellen van de nieuwe spoorlijn en besluit met zijn vrouw er naar te gaan kijken. Ze wagen 't een reisje te

maken naar 't dichtstbij gelegen station, maar een medereiziger reikt het boertje een flesch sterken drank en hij is eerst 'n station te ver wakker te krijgen. Daar stappen man en vrouw uit en loopen te voet naar huis. That is all! Daaromheen wat beschrijving van natuur en landschap, een sledevaart en dergelijke landelijke geneugten. 'n Enkele geestige trek maakt de rest niet goed.
Overigens een boek, dat grooteren gerust kunnen lezen.
De vertaling is goed. Dat maakt het lezen aangenaam en doet ons met dit boek toch wel een Zondagmiddag bij regenweer omkrijgen.

Dr. D. Sassen.

Josef Arras, 210.
GEKKE VERTELSELS, Geïllustreerd door Felix Timmermans. *Leeslust, Antwerpen,* 1924. (21 × 17) 94 blz. ing. Bfr. 4.50.
Dit is de tweede uitgave van een bundel schetsen de eene „gekker" of geestiger dan de andere. Want ze staan lang niet allen even hoog. De geschiedenis van den vluchteling uit den tijd dat Antwerpen viel is inderdaad een grappig en geestig vertelsel, evenals *Het geval van Manus Pruyk, het armhuismannetje.* Maar *Keesje de Schaapherder* is niet veel meer dan 'n kinderverhaaltje zonder geest en de dronkemansgeschiedenis, waarmee het boekje sluit, is niet eens grappig. Felix Timmermans heeft het aardig verlucht en 't is keurig uitgegeven.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Ruby M. Ayres, 211.
DE MAN ZONDER GEHEUGEN. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam,* 1924. (21.5 × 14.5) 206 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.
„De man zonder geheugen" — Peter Lyster — is in den oorlog gewond en de nerveuze hoogdruk van het loopgraven-leven heeft zijn zenuwgestel zoodanig geschokt, dat hij zijn vroeger leven totaal vergeten is. Zelfs is hij zich zijne verloving met Nan Maraby niet meer bewust en als zij hem opzoekt, kent hij haar niet terug. De situatie wordt nog pijnlijker, omdat niemand den moed heeft hem in te lichten over zijn vroegere verhouding tot haar. Nan houdt zich echter kranig en blijft op betere tijden hopen. Wel gluurt bij haar soms de achterdocht om den hoek, als zij zich verbeeldt, dat Peter deze mise-en-scène slechts voorwendt om van haar af te komen. Daar haar stiefmoeder gestorven is, gaat zij zich belasten met de opvoeding harer drie broertjes, echte leuke kereltjes, die aldoor een soort van napraat-spelletje schijnen te spelen. Afmeting No. I zegt iets — dan herhaalt afmeting No. II de laatste helft er van en afmeting No. III praat de laatste twee woorden na. Lyster komt ook in de buurt logeeren en zoo ontmoeten ze elkaar, maar alles blijft even donker. De geldschieter Harley Sefton, die Nan's vader en volgens zijn zeggen ook Lyster geheel in zijn macht heeft, wordt op Nan verliefd en doet een aanzoek naar hare hand: de vernietiging der schuldbrieven zijner beide crediteuren is de koopprijs. Nan hoort nu in het dorp, dat Peter zich met een ander meisje gaat verloven en geeft schijnbaar haar toestemming. Ondertusschen heeft een vriendin van Nan Peter ingelicht over de beteekenis, die zij eens in zijn leven innam. In een tragische opgewondenheid tracht hij haar in het bosch te ontmoeten en is daar getuige van een vreeselijke scène tusschen Sefton en Nan. Deze geweldige emotie herstelt het geschokte evenwicht in zijn ziel, het verleden herleeft en hiermee ook het geluk der beide tobbers.
Een tamelijk vlot geschreven romannetje, zonder veel diepgang, maar luchtig en frisch en hier en daar leuk typeerend. Ook voor de rijpere jeugd.

H. R.

Henri Borel, 212.
EEN DROOM. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 3e druk: 1925. (18.5 × 12) 143 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.25.
Het gefingeerd dagboek van Rudolf de Wall, dat hij den schrijver vóór zijn dood gestuurd zou hebben. De Wall is een dichterlijke natuur, die zelfs naam gemaakt had met zijn verzen. Sedert den dood van zijn vrouw begon zijn geestelijke ondergang te midden der misère van het Indische leven. Zwaar ziek geworden van de malaria, vindt hij in het heerlijke bergland van Tosari aanvankelijk genezing. De heerlijke feeërieke natuur daar is in uiterst-fijne, innig-dichterlijke taal beschreven, vol teere beelding, en droomerig rhythme. Dat is voor ons de droom van dit boek, die natuurbeschrijvingen van zeldzame schoonheid. Wie, zooals tegenwoordig meer en meer gebeurt, de taal en wijze van plastiek op de eerste plaats als een modeverschijnsel beschouwt, zou deze beide elementen in dit boek met een gemakkelijk machtwoord „verouderd" kunnen noemen. Waar het natuurgevoel overgaat in Godsvereering, heeft deze eenigszins een pantheïstisch karakter.
Het eigenlijk „gevalletje", dat de natuurbeschrijving bijeenhoudt, de romantische droom, wellicht door den droom van Tosari geïnspireerd, is tamelijk onbeteekenend. Rudolf de Wall ontmoet daar in het hotel een jong, gehuwd vrouwtje, dat, als de schrijver haar later ook leert kennen, een onbeteekenend flirtje blijkt te zijn. Maar het schijnt, dat de reine berglucht de menschen daar ook geestelijk schooner maakt. Kortom, de Wall's wondere droom vóór zijn sterven is zijn liefde voor die vrouw, welke liefde zuiver geestelijk en etherisch door den schrijver bedoeld, in werkelijkheid echter verfijnd zinnelijk is. Voor wie meent, dat de huwelijksplichten zich niet ook tot het geestelijk gebied uitstrekken, wordt hier geen huwelijkstrouw gebroken.
Om deze opvatting en gewaagde sfeer niet geschikt voor ontspanningslectuur.

G. F. Bouman.

Marjorie Bowen, 213.
DE ADDER VAN MILAAN, Vertaald uit het Engelsch door M. Frieswijk-De Bas. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. Bruna's Bibliotheek, (17.5 × 11) 332 blz. geb. f 1.25.
Gian Galeazzo Visconti, hertog van Milaan, een monster van 'n mensch, heeft Verona veroverd, den hertog Mastino Della Scala gedood en diens vrouw, Isotta d'Este, meegevoerd naar Milaan. Maar 't is een vergissing: Della Scala leeft nog en zint op wraak. Hij werft zich bondgenooten aan, de heeren van Padua, Mantua, Ferrara, neemt wederom zijn stad Verona en belegert Milaan. Visconti is een sluwe duivel. Door omkooperij trekt hij Scala's voornaamsten bondgenoot naar zich toe, en als hij zijn vijand bijna totaal verslagen en weerloos gemaakt heeft,

wil hij hem ook nog zijn eer en faam ontrooven. Hij belooft hem de uitlevering van zijn vrouw Isotta, in ruil voor de steden van Lombardije. Della Scala neemt aan. Op het oogenblik dat de Veroneesche troepen hun heer, die een verrader geworden is, met verachting den rug toekeeren, ontvangt hij in zijn armen het ontzielde lichaam van zijn vrouw. Della Scala is verdwaasd van droefheid en spijt. Hij zoekt Visconti om zich te wreken, maar wordt zelf vermoord door de soldaten van den hertog. In 't laatste hoofdstuk echter, wordt Visconti op zijn beurt vermoord door zijn geheimschrijver. Er was voor de schrijfster geen ander middel, om Visconti te laten vallen en haar roman te kunnen eindigen.

't Is een boek dat vol zit van onmenschelijke gruwelen. De schrijfster heeft talent. Ze toont het in den dramatischen uitbouw van haar verbeeldingen en in haar poging om karakters te maken van haar personen, in den opzet van tooneelen waarin de karakters komen opflitsen, in het vaste trekken van de lijn, waarlangs haar karakters komen wáár zij ze hebben wil.

Maar als het waar is dat de schrijfster, toen dit boek verscheen, een meisje was van zestien jaar, dan staan we zeker verbluft over dat kind, maar we hebben er medelijden mee. Hoe heeft dat kind zoo kunnen woelen en wroeten in al die gruwelijkheden van menschen en gebeurtenissen! We moesten telkens aan Don Quichotte denken! Hoe kan iemand door zijn toomlooze fantasie zoo in een spokenwereld verdwalen, dat ook zijn boek tenslotte een afgrijselijke draak geworden is, boeiend ja, zooals een nachtmerrie boeit, maar voor niemand een ontspanning en voor jongeren ongezond. De vertaalster had ons dit boek kunnen besparen, en ons minstens nu en dan minder leelijk Hollandsch moeten geven.

K. v. Kessel.

Hall Caine, 214.

DE WITTEBROODSWEKEN VAN KAPITEIN DAVY, Vertaald uit het Engelsch door Mevrouw van Heuvelinck. *H. Honig, Utrecht,* 2e druk: 1924. (20×13) 173 blz. ing. f 1.40, geb. f 2.25.

Ze melkten de koeien. Zij spoot hem in 't oor. Hij haar in het gezicht. Ze waren nu verliefd. Davy — arme sukkel van een boerenknecht. Nelly — boerendochter van methodistischen leeraar.

's Avonds een tikje tegen 't keukenraam en **hij vliegt in de armen van.... zijn liefjes mama.** 's Morgens een boetepreek van papa met z'n ingezeept, half-geschoren methodistisch-dominee gezicht — en hij mag zijn biezen pakken. Toch vinden ze nog een kansje om elkaar trouw te beloven. Tien jaren zullen ze wachten. Dan komt hij terug en zal rijk zijn.

Hij wint fortuin op zee — wordt zeekapitein. Als papa weet, dat hij rijk geworden is, keeren de rollen om. Nu moet zijn dochter om het vooruitzicht, tot deftige dame worden omgevormd. Vier jaren moet ze naar 't pensionaat. 't Boerenkind werd dame. Hij komt — en is rijk. Ze trouwen.

Maar Nelly is Nelly niet meer. Hij, de zeerob kent in zijn dame 't natuurkind niet meer terug. Niet om hém, maar om zijn geld is zij geworden wat zij is. Daarom haat hij nu zijn geld en scheidt hij van haar. Zijn geld smijt hij weg. Hij drinkt en pierewaait om 't maar kapot te krijgen. Maar hij heeft een vriend en zij een vriendin. Die twee moeten elkaar ook hebben — maa ontloopen elkander.

Hij bejammert Davy's lot, zij Nelly's.

Hij fingeert Nelly gezien te hebben en verliefd te zijn.

Zij fingeert Davy gezien te hebben en verliefd te zijn.

Toen werd Davy heimelijk jaloersch en Nelly werd heimelijk jaloersch.

De vriend fingeert een rendez-vous met Nelly 's avonds in 't donker.

De vriendin fingeert een rendez-vous met Davy 's avonds in 't donker.

Jaloersch gaat Davy om Nelly te betrappen en Nelly gaat jaloersch om Davy te betrappen. Ze betrappen elkaar — de intrige lukte — ze vonden elkaar.

't Was hoog tijd: want Nelly was gepakt en gezakt, om er van door te gaan. Davy had zijn bootkaart al genomen voor Amerika. Op 't nippertje vonden vriend en vriendin nog kans om samen met zijn kaartje naar de Nieuwe Wereld te verhuizen ook als een gelukkig paartje.

Met Nelly wint Davy zijn geld voor een goed deel terug. Want de vriend, die altijd dobbelde om altijd te winnen, liet al 't gewonnen geld op Nelly's naam zetten en de vriendin liet quasi-op-haar-naam zijn deposito aan Nelly. Nu worden ze weer wat ze waren. Hij een boer en zij een boerin — als natuurlijke menschen zijn ze nu weer gelukkige menschen.

Door de natuur te forceeren liep alles in de war. Door de natuur te volgen kwam alles terecht. Kwade opvoeding werd de kwade geest. Dat is de moraal van 't boek. Met goed oordeel gelezen, is 't niet kwaad. Voor volwassenen.

A. v. Delft.

Stephanie Claes-Vetter, 215.

VROEG SCHEMER. *De Kleyne Librye, Edam,* 1924. (15.5×12) 45 blz. ing. f 0.50.

Een novelletje, goed verteld, psychologisch meestal raak, ook wel eens mis, analyse van vrouwenleed. Leest prettig, maar niet erg belangrijk. Daarenboven niet geschikt voor iedereen.

Frans Meyer.

Hedwig Courths-Mahler, 216.

O GIJ KONINGSDOCHTER, Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink - van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1924. (20×12.5) 270 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Maria Jung, een beeldschoon, alleenstaand meisje komt bij de von Kronecks in dienst als „hulp in de huishouding". Meneer de baron is een goedige, bedeesde pantoffelheld. Mevrouw en de oudste dochter Klarissa, die alleen van elegante toiletten en vroolijke bijeenkomsten houden, behandelen haar koel uit de hoogte en overladen haar met werk. De zoon des huizes, Harry, is een lichtzinnige flirter en heeft het op Maria's eer afgezien, maar komt aan het juiste kantoor terecht. Alleen freule Hilde, een loslippig en guitig bakvischje met een gouden en eerlijk hart is haar oprecht genegen. Tot zoover is alles nog gewoon, maar..... Maria's vader is in het tuchthuis gestorven, beschuldigd van moord: een vruchtbaar thema voor romantische complicaties. Hans von Dornau, dien Maria reeds lang in stilte bemind heeft, tracht haar voor zich te winnen. Alles is tevergeefs. Zij durft haar gebrandmerkt leven niet aan het zijne te verbinden en verdwijnt

spoorloos. Hans komt achter haar droevig geheim, reist haar achterna en wil de onschuld van Maria s vader aan het licht brengen om daarna met haar te huwen. Ten slotte blijkt dat zijn eigen oom de schuldige is en wordt Hans de gelukkige bruidegom.
Psychologisch oppervlakkig en ethisch zonder pit. Met de sentimenteele helden van Courths-Mahler zouden we nog genoegen kunnen nemen, als er maar wat meer zedelijke ruggegraat in de schrijfster stak, die ons ook hier weer een zelfmoord als uiting van louterende boete laat slikken. Overigens een tamelijk onschuldig boek.

F. H.

Jules van Dam, **217.**
EEN AVONTUUR IN HET WOUD VAN BRASCHOVA. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht*, 1925. Stadelmann, (19 x 13) 93 blz. ing. f 0.35.

Georg Stadelmann, oud 16 jaar, de held van het verhaal, of liever van de Serie gaat met zijn vriend Fred Dalcote, 17 jaar, een voetreis maken door het Dennengebergte. Nauwelijks in het bosch ontdekken ze op een honderd passen van den weg een zwaren vrachtauto tusschen de boomen. Een oplossing voor dit vreemd verschijnsel zoekend, ontdekken ze op korten afstand sporen van paardenhoeven. Smokkelaars! En ze wandelen verder. Den weg bijster, loopen ze in de richting van den spoorweg, die langs het bosch gaat, om desnoods in een of andere wachterswoning onderdak te vinden. Weer ontdekken ze paardenhoeven, hooren menschenstemmen, en luisteren de plannen af tot het berooven van een voorbijkomenden trein, die een wagon goudstaven voor de bank meevoert. De berooving gelukt, het goud wordt op de paarden naar den vrachtauto gevoerd, en inmiddels waarschuwen de twee vrienden de politie. De roovers worden door de overmacht gegrepen, uitgenomen de drie leiders van de bende, die een gedeelte van het goud voor zich hadden verborgen, hetwelk door de hulp onzer vrienden ook nog tijdig kan worden weggehaald.
Een gouden horloge met inscriptie is voor hun verder leven het bewijs van de kordaatheid in hun jongensjaren.
Een tamelijk onbenullig verhaaltje, zoowel wat inhoud als stijl betreft.

Jos van Genk.

Jhr. Johan Graafland, **218.**
VAN TOEN EN THANS. *J. Beynsberger & Zonen, Heythuijzen*, 1925. (24 x 15) 225 blz. ing. f 2.50.

Dit is een bundel schetsen en novellen, stemmingen en indrukken. Maar niet zonder zin heeft de schrijver er twee jaartallen aan toegevoegd: 1915-1925. De schrijver zelf is militair, en zijn indrukken, hier neergelegd, behooren haast uitsluitend tot het tijdperk der mobilisatie, in 't leger zelf beleefd.
Dit „militaire'' karakter van 't boek geeft het gehéél een eigenaardige bekoorlijkheid. Er gaat daarmee voor zoovelen van ons een nieuwe wereld open, de wereld van het soldatenleven. Niet waar de schrijver natuurindrukken weergeeft, of waar hij filosofeert, is hij ons het liefst en 't best, maar waar hij op eenvoudige wijze zijn verhalen vertelt, waar hij jonge luitenants en oude majoors en wufte freuletjes typeert. Vier van zijn zestien schetsen zijn eenigzins novellen geworden: waaronder wij niet aarzelen *Zijn bataillonscommandant* een prachtstuk, en *Noël* een parel te noemen. *Felix Rutten.*

Zane Grey, **219.**
ALS DE BERGEN ROEPEN, Vertaald uit het Engelsch door J. C. Overbeeke. *J. T. Swartsenburg, Zeist*, 1925. (22 x 16) 228 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

De oorlog heeft van Glenn Kilbourne, de verloofde van Carley Burch, een rijk meisje uit New-York, een teringlijder gemaakt. In de grootsche, zuivere en ruige natuur der Westersche wildernis gaat hij genezing zoeken voor ziel en lichaam. De maagdelijke berglucht en de stoere mannelijkheid der ranchers vervullen hem met een elementairen afschuw voor de geblankette gratie der mondaine weeldekringen en voor het doellooze, hopeloos-leege society-leven. Carley, die totaal vreemd staat tegenover zijn nieuwen levenskijk, wil hem teruglokken naar New-York. De maanden vol hardheid en ontbering, die zij bij hem doorbrengt, overtuigen haar van zijn sterke, oprechte liefde, maar ook van zijn zedelijke rijpheid en zijn stabiel besluit nooit meer zijn bergen te verlaten. Voor deze levenshouding is Carley nog niet rijp en zij vertrekt. Glenn zal wachten en hij wacht niet tevergeefs. Teruggekeerd in haar oude omgeving gaat Carley den geparfumeerden, flaneerenden dandy, die golf speelt, flirt en zich verveelt, vergelijken met Glenn, die zijn eigen potje kookt, varkens fokt, maar vol opgewekten levensdurf is. Eindelijk wordt de luide roepstem der bergen haar te machtig. Zij gaat naar Nieuw-Mexico terug, bouwt er een ruime hoeve en als deze klaar is, gaat zij als een volleerde ranchersvrouw, die de waarde van het leven en van den arbeid en de weelde van het moederschap beseft, Glenn verrassen.
In dit frissche en gezonde boek wordt veel gepreekt. Maar omdat het geen stugge dominee of ban-bliksemende barrevoeter-monnik is, die de vooze leegheid en de verleidende lichtzinnigheid van zooveel vrouwenlevens aan de kaak stelt, zal men eerder geneigd zijn tot luisteren, te meer daar het sermoen in een heel keurig en sierlijk kleedje gestoken is. Meisjes, die in de verkeeringsjaren staan, kunnen er haar voordeel mee doen. Hier is het oude adagium: utile dulci van volle kracht. *F. H.*

Juul Grietens, **220.**
VAN REUZEN EN MENSCHEN, Geïllustreerd door Stan van Offel. *L. Opdebeek, Antwerpen.* 1924. (28 x 18.5) 112 blz. ing. f 1.50.

Deze zes volks-verhalen, de Reuzen van Burgerhout, De Schat, Een Kempische Humoreske, De Wittebroodsweken van Jucundus, De Ommekeer en Hun laatste Pianoles, geschreven in dialectisch Vlaamsch met vele vermakelijke uitdrukkingen en invallen, bevat veel humor en leute, maar bezit overigens geen letterkundige waarde. Een boek, waarmee velen zullen lachen, die liefhebbers zijn van „Vlaamsche lachedingen'' maar dat daarentegen niet moet gelezen worden door „deftige'' romanleesters, die hun romannetje „inkaften'' in crêpe de chine. Het Vlaamsch en de snaaksche expressies, welke in dit boek een rol spelen, zouden hen geenszins kunnen bekooren.
Een enkele maal denkt men bij het lezen van

dezen bundel aan de oudhollandsche kolonistentypen uit de *Rip van Winkle* van Washington Irving, waarmee het echter in geenen deele, noch in stijl, noch in karakteristiek te vergelijken valt. Een weinig meer liefde der uitgevers zou deze uitgave zeer zeker ten goede komen.

Johan Graafland.

H. Herman, **221.**
HET ROODE GOUD, Vertaald uit het Engelsch. *Futura, Leiden,* 1925. (19 × 10.5) 161 blz. ing. f 0.50.

Dit verhaal speelt voor het grootste gedeelte in de binnenlanden van Amerika, waar avonturiers van niet geheel onbesproken levenswandel goud zoeken en vinden. Bij het vinden wordt een der concurrenten vermoord — vandaar de titel — terwijl een andere zoo toegetakeld wordt, dat hij na een langzame genezing zijn geheugen blijkt verloren te hebben. Hij krijgt dat later terug en huwt met de dochter van een zijner moordenaars, na op haast wonderdadige wijze ontsnapt te zijn aan een tweeden aanval van zijn belagers, welke laatsten bij dien aanval het leven verliezen.
De „Deus ex machina" kwijt zich niet overal evengoed van zijn rol. Het boek is geschreven in den gewonen alledaagschen romanstijl. Als men zich heenzet over de al te groote gemakkelijkheid, waarmede met andermans leven en goed wordt omgesprongen, behoeft men ook van moreel standpunt geen bezwaren te opperen.

J. Bemelmans.

M. Jacobs, **222.**
DE HERDER ROEPT. *J. N. Voorhoeve, Den Haag,* 1925. (20.5 × 14.5) 191 blz. geb. f 2.50.

Om een vrome, menschlievende daad, de voogdijschap over een paar weesjes, haalt de jonge gevierde advocaat Johannes Eckstein, zich den afkeer van zijn vrijzinnige verloofde op den hals. Eckstein gaat nu zooveel te gemakkelijker in op de stem van God, die hem roept om „herder van zielen" te worden. Hij wordt tot dominee beroepen in een achterlijke, onbeschaafde streek „Heideland", waar hij tracht „Heidelander" te worden om allen voor Jezus te winnen. Door veel tegenwerking en verdachtmaking heen, slaagt hij erin de genegenheid en het vertrouwen van die menschen te winnen, en ten slotte vindt hij ook nog zijn verloofde terug.
Een stichtend boek van protestantsch-christelijken huize en geschreven in goed-verzorgde taal, ofschoon wel te deftig en te strak van allure, om zich tot eenvoudige of intieme taal te laten kneden, waar dit noodig is.

K. v. Kessel.

Peter B. Kyne, **223.**
EEN MAN VAN DE DAAD, Vertaald uit het Engelsch door J. C. van Overbeeke. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (22 × 16) 197 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Het gaat in dit boek om een mijn, een meisje en een revolutie. Billy is in het gelukkig bezit van een mijnconcessie in de republiek Sobrante, maar heeft geen geld. Zijn vriend John heeft fortuin gemaakt en komt hem nu liefderijk te hulp. Daarbij ontmoet John een juffrouw Dolores, doch verliest haar ook spoedig weer uit het oog. Intusschen pikt Billy dezelfde op en maakt haar het hof. John denkt dan, dat zij met Billy trouwen zal, en — wel verre van naijverig te wezen, — wil hij zijn vriend ook hierin behulpzaam zijn. Intusschen ervaart John, dat de jonge dame de dochter is van den vermoorden president der republiek en haar broer zet alles op haren en snaren, om den nieuwen president, moordenaar en opvolger van zijn vader, uit het zadel te lichten. Ook hierbij treedt John „de man van de daad". als helper op. Het komt tot een omwenteling in den staat, en John wordt daarbij gewond. Maar Dolores' broeder is overwinnaar en wordt president der republiek. Dan laat de jonge dame den gewonde verstaan, dat zij geen ander dan hem liefheeft, — en hiermede sluit het boek. Dat er verder niets meer verteld wordt, noch over Billy, die verdween om uit te rusten, noch over de mijn, die de beide vrienden rijkdommen beloofde, — is wel een groote fout van het boek, dat overigens niet zoo héél spannend is.

Felix Rutten.

(Zonder naam), **224.**
LANGS HARDE PADEN, Vertaald uit het Duitsch door A. V. *De Standaard, Brussel,* 2e druk: 1924. (24 × 14.5) 148 blz. ing. Bfr. 5.—.

Dit boek verhaalt ons de bekeeringsgeschiedenis van den Duitschen schilder Prof. Devens. Een eenvoudig, ongekunsteld verhaal, heel aangenaam om te lezen, maar niet sterk van opzet en schildering.

J. Bemelmans.

Robert van Passen, **225.**
HET STILLE MEER. *Victor de Lille, Maldeghem,* 1924. Duimpjes Uitgave, (21.5 × 17) 118 blz. ing. Bfr. 4.—.

Een eenvoudig verhaaltje uit het landelijk leven maar buitengewoon knap geschreven. Uit iedere bladzij ruischt u de goedheid en schoonheid van het leven als innig-teere muziek tegen. Peter, het jongste kind van boer Dompe, wordt in 't vaderlijke huis verstooten. Veilige schutse voor wreede menschenhanden vindt het dichterlijke knaapje bij Jakob, den ouden schaapherder; innige liefde en warme teederheid bij Grete, het vroolijke dochterke van den koster. Na zijn terugkomst uit de kostschool is Grete verhuisd naar 'n onbekende stad. Zware stormen en duistere vlagen beroeren het stille meer: het kalme leventje van Peter. Doch wanneer hij Grete bij de begrafenis van z'n oud-moederke ontmoet, bedaren de stormen en de witte zon der liefde schittert in het meer.
Een verhaal, literair niet onverdienstelijk en moreel onberispelijk.

Sylvain de Rouck.

Paula, **226.**
DE STILLE PASTORIE. *Buurman & De Kler, Leiden,* 1925. (23 × 16) 146 blz. ing. f 1.30, geb. f 1.90.

Dit boek, deze roman zoo ge wilt, draagt een juisten naam. 't Is zeer stil in dit boek evenals in de pastorie van Ds. Paul Ranson. Stil van taal en stijl. Nergens worden conflicten opgeroepen, alles verloopt vredig en kalm, zonder rimpeltje of scheurtje, zonder hartstochten en brandende woorden. Ds. Paul Ranson zoekt kalm 'n vrouwtje. 't Eerste aanzoek mislukt, zonder dat dit blauwtje echter blauwe plekjes aan zijn ziel geeft. Heel gelukkig krijgt hij een verpleegster, die de ziekenhuis-practijk te zwaar

vindt, als hulp in de huishouding. Zij bevalt uitstekend. 't Bevalt haar ook uitstekend. Ds. Ranson is eerst nog 'n beetje bang, dat de dokter van het dorp met haar zal gaan strijken. Maar geen nood. Zij kan den dominee niet missen, zoo min als de dominee haar. Derhalve trouwen ze. Krijgen een kindje, zijn erg blij. Krijgen nog 'n kindje, dat helaas spoedig sterft. De gemeente houdt veel van de familie Ranson. De dominee gaat over naar een andere gemeente, waar alles ook weer uitstekend loopt. Gelukkige menschen! Onder alle opzichten een onschuldig boek, even onschuldig als de taal en de heele opbouw van het boek.

P. van Dorp, pr.

Herman van Puymbrouck, 227.
HET ONTLUIKENDE LICHT, Geïllustreerd door Lode Seghers. *L. J. Janssens & Zonen, Antwerpen,* 1924. Keur-Serie, (19.5 x 12.5) 150 blz.

De schrijver noemt zijn boek: „een broos sprookje van den heiligen nacht, een Kerst-mysterie in zilveren pracht." Als ieder sprookje zal ook *Het ontluikende Licht* wel een dieperen zin hebben, maar het valt niet mee zijn essentieele waarheid en zijn wezenlijke strekking te ontbolsteren. Dit hoeft trouwens ook niet, want dan was het geen sprookje meer. Een knaap en een meisje, Dominicus en Angelica, vormen de hoofdpersonen van dezen in tooneel-trant uitgevoerden film. In den Kerstnacht, als de dingen leven, die anders dood zijn, beleven zij wonderlijke ontmoetingen. Daar de dingen dezer aarde hen onbevredigd laten en zij toch met alle geweld den Kerstboom zien willen, gaat de Engelbewaarder hen leeren, hoe zij den Kerstnacht begrijpen moeten. Op hun reis ontmoeten zij talrijke zoekers van Bethlehem, dat overal ligt, waar menschen strijden voor een hooger ideaal, maar dat de meesten geheel verkeerd opvatten en zich daarom verkneukelen met „nietige nijdigheidjes en futlooze ijdelheidjes". De Engel doet hen opzien naar de sterren, naar het Licht, dat in den Kerstnacht ontloken is, Christus, de God van Liefde, bij wiens geboorte de „heidensche wereld opengebloeid is tot een heerlijke bloem, die liefde beteekent".
Het is een gaaf en naïef gestyleerde Kerst-visie, die meer levenswaarheid en geestelijke bezonkenheid bevat, dan men op het eerste gezicht zou vermoeden.

F. H.

Peter Rosegger, 228.
DE LANDSVORSTIN, Vertaald uit het Duitsch door J. Kuylman. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. (18.5 x 12) 217 blz. ing. f 0.95, geb. f 1.45.

De schrijver zegt in zijn inleiding, dat dit boek „niet een vertelling is uit het boerenleven onzer dagen, doch neigt veeleer tot dat soort van verdichting, waarbij wereld en menschenlot tot een parabel wordt."
O.i. heeft de schrijver dit in dit verhaal niet bereikt.
Juliana komt plotseling door een moord op haar oom op den troon van een aanzienlijk hertogdom. Ze is op het land opgevoed, maar aanvaardt haar roeping met diep plichtbesef. Van uit haar paleis schrijft ze brieven naar een pas getrouwd, arm vriendinnetje, met wie ze na een half jaar regeerens in een diep woud op avontuur gaat. Daar ontmoeten ze een familie, waarbij zich een zekere Martin heeft aangesloten op wien ze verliefd wordt en dien ze dwingt om haar te trouwen. Op den morgen van haar huwelijk bekent hij, dat hij de moordenaar is van haar oom. Ze vergeeft hem, maar pleegt zelfmoord.
't Is alles bijeen een zonderling boek, vol onwaarschijnlijkheden, wat feiten betreft, en vol ongure socialistische of liever democratische tendenzen. Er is beter stof te vinden voor de wereldbibliotheek!

W. Sm.

W. Schippers, 229.
HET VEERHUIS EN DE ROZENDONK. *J. N. Voorhoeve, Den Haag,* 1924. (19.5 x 13.5) 160 blz. ing. f 1.00; geb. f 1.50.

Een goed, eenvoudig geschreven verhaal, dat de bedoeling heeft om aan te toonen, dat de godsdienst een onmisbaar element is in het leven van iederen mensch. Wij hebben er evenwel bezwaar tegen, dit boek aan iedereen aan te bevelen, omdat het protestantsch is. We willen hiermee niet zeggen, dat het antikatholiek is, maar we vinden de voorstelling verkeerd, dat het bijbellezen het hoogste en eenigste is wat op godsdienstig gebied gedaan moet worden!

J. Bemelmans.

Ernest W. Schmidt, 230.
EEN SCHOONE HISTORIE VAN VALENTIJN EN OURSSON. *L. J. Janssens & Zonen, Antwerpen,* 1925. Keur-Serie, (19.5 x 12.5) 180 blz. ing. f 1.40.

Een omzetting van het middennederlandse verhaal, dat zelf weer 'n vertaling is van het Franse *Hystoire des deux vaillants chevaliers Valentin et Oursson.* Al het boeiende der Middeleeuwse verhalen bevat ook deze historie. Lees slechts de talrijke lotgevallen van de trouwe vrinden Oursson en Valentijn, die alle wel en wee met elkaar delen en tenslotte ontdekken, dat zij broers van elkander en de zoons van de Keizer van Griekenland zijn. Zij bevechten succesvol de Saracenen, weerstaan hun afgunstige belagers. Kortom ze winnen alle wereldse roem. En dan komt het einde, dat zó mooi de Middeleeuwse, de katholieke levenssynthese bevat: Valentijn en Oursson, die vreugdevol de schoonheid van het leven aanvaardden, bevinden deze onbevredigend en als boetedoeners wenden zij zich af van haar om te zoeken hun God, Die alléén bevredigen kan.
In Oursson's eindelike erkenning ligt de levensovertuiging van de verhaler: hij bewonderde de lotgevallen van zijn helden, het leven, maar ook erkende hij: „Mijn lieve vriend, ik weet, dat de wereld zeer valsch en bedriegelijk en van kleiner weerden is. Daarom heb ik mij voorgenomen haar te verlaten tot zaligheid mijner ziel."

G. Panhuysen.

Gabriel Scott, 231.
HET GULDEN EVANGELIE, Vertaald uit het Noorsch door D. Logeman-van der Willigen. *W. de Haan, Utrecht,* 1924. (20 x 14) 240 blz. ing. f 2.75, geb. f 3.50.

Sint Pieter is aan het woord. „Het is alsof er iets niet in den haak is met de wereldorde zelf, — onder andere vind ik, dat wij meer met onzen tijd moesten meegaan. Het zou ook geen kwaad kunnen, als we eens een andere methode probeerden — hoe het ook zij, ik stel voor om eens een tocht naar de aarde te maken en alles eens degelijk

na te zien. Vinden we iets verkeerds, iets wat beter kon zijn, — dan kunnen we het immers verbeteren. Ik zal zoo goed helpen als ik kan en eerlijk mijn meening zeggen."
Zoo gebeurde het, dat Onze Lieve Heer en Sint Pieter de hemelsche woning verlieten om op aarde neer te dalen. De nu eens tragische dan weer humoristische enquête, die de trouwe hemelportier instelt, is niet veel meer dan een overzicht der sociale, esthetische en religieuze problemen van den modernen tijd. Sint Pieter is heusch niet geflatteerd: een eigenwijze, betweterige criticaster, die dolgraag Christus 's menschen rampspoeden in de schoenen geschoven had als gevolg van de slijtage der schepping zelve, maar ten slotte door zijn talrijke mislukte verbeteringsexperimenten tot de conclusie komt, dat het aan de menschen zelf hapert. „Weer zag hij zijn zwerftocht voor zich als een zoeken in den blinde, een doelloos zoeken de wereld rond. En wat hij zocht lag vlak bij de hand, zoodat hij er niet naar had behoeven te zoeken en toch was hij er aan voorbij gegaan", n.l. het gulden Evangelie der onderlinge liefde.
Een verklarende voetnoot, dat bij de Noorsche protestanten termen als priester, pastoor, deken en bisschop sinds de Reformatie behouden bleven, ware niet overbodig geweest. Wegens een enkele passage kan het boek niet in kinderhanden geduld worden. De vertaling is middelmatig. *F. H.*

Ingeborg Maria Sick, **232.**
HET LENTEDAL. *H. Honig, Utrecht,* 1924. (21×15) 204 blz. ing. f 2.80, geb. f 3.95.
Een zevental verhalen, waarvan alleen het eerste en laatste verband houden met den poëtischen titel, terwijl deze twee de zeer verschillende gevoelssferen kenmerken, waaruit deze verhalen, alle even oppervlakkig van stijl, geschreven werden. De eerste hinderlijk door onnatuur, de laatste juist zuiver door natuurlijken eenvoud. Jammer dat de eerste in deze verhalen overheerscht, en dat we tot de tweede enkel maar kunnen rangschikken de geschiedenis van *Dagrun Jonsdochters liefde, Een Zonnestraal* en dan dat kleine juweel, waardoor heel het boek meer waarde krijgt *Het roode lint,* dat zoo simpel maar ontroerend vertelt over de kleine Kristine, die zich voor één middag mooi maakte met haar pleegzusjes rooden haarstrik, niet meer thuis durft komen en in het elzenmoeras loopt om aan God alles te kunnen zeggen van haar angst. Hier worden we herinnerd aan den hart-innigen verhaaltrant van Selma Lagerlöf, wier kunst deze Deensche schrijfster overigens op verre na niet evenaart. *Marie Koenen.*

Marie Silk, **233.**
SNEEUWKONINGIN. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1924. (20.5×14) 156 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.
Als je 't gelezen hebt, b.v. op een ritje tusschen Amsterdam-Utrecht, weet je, dat een gescheiden Jood gecharmeerd werd op een 13-jarig meisje en door haar verliefde op d'r moeder; dat het meisje een ongelukkig amourtje opliep, waarom ze stierf onder muzikale begeleiding van „papa". Het boek besluit met enkele „kerstgedachten" over de geboorte van een menschenkind.
Tenslotte vernemen we nog dat het Mevr. Silk „een behoefte is te verwijlen bij menschen van goedheid en schoonheid"... Van deze behoefte blijkt o.i. weinig in dit mondaine boek.
A. v. Delft.

Soelastri, **234.**
SAPARMI, Geïllustreerd door Herman Moerkerk. *Lecturis, Eindhoven,* 1924. (23.5×16) 168 blz. geb. f 1.90.
Saparmi, de naar geest en hart rijk begaafde dochter van een Mahommedaansch dessah-hoofd uit Midden-Java, voelt op de katholieke zusterschool van Mendoet, waar de vergelijking met de Westersche cultuur haar inzicht scherpt en verruimt, met elementair geweld den zwaren druk der grievende slavernij van de Javaansche vrouw, die maar amper geteld wordt en op alles ja en amen moet zeggen. Het katholieke geloof oefent een sterke bekoring op haar uit; niemand kan zoo bevattelijk aan de kleinties den catechismus verklaren als zij, maar de fluisterstem van het stille tabernakel wordt voorloopig nog overstemd door de liefde voor eigen land en volk. Tijdens de vacantiedagen in de dessah ontmoet zij een prins van het hof te Soerakarta en geheel veranderd keert zij naar school terug. De nieuwe overste, die niet vermoedt, dat deze onverklaarbare ommekeer de voorbode eener definitieve geloofscrisis is, stuurt haar weg. Op een neutrale school voltooit Saparmi nu haar studiën en door de protectie van haar broer, de hoofdleider van den Sarikat Islam — de Javaansche Sinn-Feiners — wordt zij gouvernante van de keizerlijke prinsessen te Soerakarta. Hier sluit zij zich bij de vooruitstrevende hofpartij aan, die de Javaansche vrouw emancipeeren wil, maar maathoudend is en niet zonder onderscheid de Europeesche zeden en modes wil naäpen. Prinses Amirah — de lievelingsdochter van den Soesoehoenan — komt het sterkst onder haar weldadigen invloed. Haar enthousiaste verhalen over Mendoet strooien de eerste zaden van het christelijk geloof uit in dit teere en reine hart. De verloving van Aminah en het door de zeden van het land aan Saparmi opgedrongen huwelijk verhaasten de ontknooping. Beiden verlaten heimelijk den Kraton. Op haar tocht door de onderaardsche gangen van een Boeddha-tempel slooten zij op een vergadering van den Sarikat Islam. Saparmi's broeder brengt haar een doodelijke wonde toe. Zij vraagt naar het H. Doopsel; Aminah wordt non te Mendoet en haar verloofde, De Pangéran, treedt als novice in de Sociëteit van Jezus.
Een missie-roman, boeiend van handeling, belangwekkend van inhoud en doorgaans vlot en levendig van taal. *F. H.*

Christine J. F. Vetter, **235.**
DE WEG DER VOORZIENIGHEID. *R. K. Lectuur-Colportage, Den Haag,* 1925. (21.5×13.5) 187 blz. ing. f 1.—.
't Eerste deel van dit verhaal brengt ons in kennis met de twee gezinnen, waartoe de beide hoofdpersonen, Hendrik Kloster en Hanna Vermeeren, behooren.
Henri, de oudste van 't gezin Kloster is 't type van een jonge man met veel gezond verstand, werklust en energie. De familie Vermeeren staat een graad hooger in stand. De kinderen van beide gezinnen gaan vriendschappelijk met elkaar om. Uit dien omgang ontstaat de genegenheid van Hendrik Kloster voor Hanna Vermeeren.

Hendrik krijgt een prachtige betrekking als bedrijfsleider aan een fabriek in New-York. Vóór hij er heengaat, heeft de verloving met Hanna plaats.
Hendrik Kloster stijgt in aanzien bij zijn patroons en wekt daardoor de jaloerschheid op van een zijner collega's. Deze man gelukt het Hendrik op te lichten, hem onschadelijk te maken en valsch te betichten van 't verraden van fabrieksgeheimen. Bij het vernemen van Hendrik's verdwijnen en zijn veroordeeling bij verstek, neemt Hanna het besluit naar New-York te reizen en daar zoolang te blijven totdat het haar gelukt zal zijn met de hulp van detectives haar verloofde terug te vinden.
In het tweede gedeelte, dat in New-York speelt, zien we de Amerikaansche detective aan 't werk. En hun werk wordt met goeden uitslag bekroond. Hendrik wordt teruggevonden in een gesticht voor zwakzinnigen. Zijn onschuld komt aan 't licht.
't Is een heel gemoedelijk, voor iedereen geschikt boek. De goedkoope uitgave ter wille der colportage zal wel oorzaak zijn van de vele storende druk-, zet- en taalfouten.

H. Hermans.

Humphry Ward, **236.**
HELENA, Vertaald uit het Engelsch door H. S. Valeton-Ortt. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1924. (19.5 x 14) 272 blz. ing. f 2.15, geb. f 2.90.

Deze vertaalde roman is van het aangename, typische Engelsche genre: geestige dialogen, frissche karakters, opgewekt sociaal leven en eerlijke menschelijkheid.
Helena is de vertegenwoordigster van de meisjes-van-na-den-oorlog, onafhankelijk in doen en denken, maar niet zonder zelfrespect uit maatschappelijk en zedelijk oogpunt. Ze werd als negentienjarige door haar gestorven moeder voor den tijd van twee jaar onder de voogdij gesteld van haar neef Lord Buntingford, die een goede veertiger is. Oude en nieuwe opvattingen botsen tegen elkaar, maar hij weet haar te dwingen, hem te eerbiedigen. Hoe meer zij hem leert kennen, hoe meer hij haar sympathiek wordt. Ten zijnen huize heeft zij gelegenheid in overvloed om met jonge lui naar eigen keuze om te gaan, hetgeen zij trouwens bedongen had.
Lord B. is gehuwd geweest in 't buitenland met een artiste, maar niemand weet er meer van. Plotseling verschijnt zijn vrouw op het tooneel, ziek en ijverzuchtig, om spoedig te sterven, met de bekentenis, dat zij een zoon van hem heeft, die nu ongeveer vijftien jaar en idioot is. Deze tragedie verdiept de sympathie in Helena voor haar neef, die straks de toegewijde verpleegster van zijn zoon als zijn bruid begroet. Ook Helena wordt „getemd" en wel door een van haar „jongens" voor wien ze aanvankelijk het minst voelde, maar die, groot redenaar in het parlement en actief politicus,haar te imponeeren weet. Het boek eindigt met de huwelijksvoorbereidingen der twee gelukkige paartjes.

W. Sm.

J. M. Westerbrink Wirtz, **237.**
VERBONDEN. *E. J. Bosch, Baarn,* 1924. (18 x 14) 102 blz. ing. f 2.10, geb. f 3.10.

Hermien door vroegtijdig sterven van haar vader van verwend dochterke eens gevierden plattelandsdokter, tot anderen levensstaat en stand gekomen, moet met hare moeder in de stad door het houden van pensionnaires en haar salaris als onderwijzeres haar eigen kost verdienen.
In de school ontmoet zij een ouden huisvriend als inspecteur. Oude liefde roest niet, en gevolgelijk besluit zij om moeders zin te doen en zich zelf en deze uit den nood te helpen, het herhaalde huwelijksaanzoek van dezen kalmen en rustigen zakenman in te volgen. Haar wispelturig, frivool, ontevreden karakter, haar kinderachtig gedrein naar oude geneugten, de verkeerde grond voor hare toestemming maken haar huwelijksleven tot een mislukking. De komst van een dochterke geeft hoop op beterschap.
De modern aangelegde pensionnaire en collega Helena, de vriendelijke familie van Heukelen, de vagebondeerende deugniet Jovink, zijn losse tusschenzetsels zonder invloed.
Kwaad zit er niet in, goed nog minder. „Verkeerd begrepen" was al een betere benaming voor het boek dan „Verbonden".

Jos. van Genk.

Margaretha Windthorst, **238.**
DE BOODSCHAP, Vertaald uit het Duitsch door D. Fischerin. *Lecturis, Eindhoven,* 1924. (16.5 x 11) 61 blz.

Er ligt iets heel voornaams in deze weinige bladzijden verborgen, dat opgeurend u sterkt en ontroert tegelijk. Hier nu eens geen poenig niemendalletje over alledaags-onbelangrijke menschen, maar wezenlijke karakters, die nochtans niet hoog-onaantastbaar staan voor menschelijk lijden. Dit is katholiciteit van de goede soort! Ook deze frisch-geschreven novelle doet ons denken aan de vreeselijke gevolgen van den oorlog. Hoe kan 't anders: 'n catastrophe, die zóó landen en volkeren verpletterde voor jaren. Maar naast revolutie en godsdienstloosheid bracht hij mee verdieping, beleving van den godsdienst bij velen, die in God geloovend, konden berusten en hoopvol verder streven. Zulke menschen staan hier geteekend: moderne menschen in 't na-oorlogsche Duitschland. Maar dan modern in den goeden zin, zonder dat singuliere en week-zinnelijke, dat onze jonge generatie dreigt te drijven tot warhoofderij en willoosheid.
'n Warme aanbeveling is hier op haar plaats!

L. N. J. Fens.

FRANSCH.

Marcel Arnac, **239.**
LE BRELAN DE JOIE, Geïllustreerd. *Bernard Grasset, Paris* 6, 22e druk: 1924. (19 x 11.5) 252 blz. ing. Ffr. 7.50.

Drie dronkenlappen gaan samen op avonturen uit. Hiervan vertelt deze jonge Franschman breedvoerig en schunnig. Hij is een meester in zijn taal, maar ook in de samenharking van vieze grappen. Het boek is in Amerika verboden — tenminste dat vertelde ons een boekhandelaar in Parijs — wegens de verheerlijking der dronkenschap. De vrij-liederlijke vertelling heeft in Frankrijk succes, maar blijft hier beter weg. Platter dan het geheel is, kan men 't zich moeilijk denken.

Vincent Cleerdin.

Léon Bopp, **240.**
JEAN DARIEN. *La Nouvelle Revue Française, Paris* 6, 1925. (19 x 12) 218 blz. ing. Ffr. 7.50.

Als Léon Bopp, jong en niet-onhandig schrijver,

van dit verhaal een spiegel heeft willen maken van de geestelijke en zedelijke ellenden, door den wereldoorlog zooal niet veroorzaakt dan toch ontketend, — als hij dát heeft willen doen, is hij geslaagd. Bepaald onzedelijk is het boek niet, maar het lijkt er toch sterk op.

't Verhaal loopt slechts over enkele dagen. De drie en twintigjarige Jean Darien „vreemd maar bijna karakterloos" en verloofd met Suzanne Mandin, is geboren uit overspel zijner moeder met den Russischen schilder Selinoff, die jaarlijks uit Parijs naar Saint Tropez kwam. Op 5 Augustus 1914, half dol door de lezing der oorlogsberichten in de kranten, neemt hij afscheid van zijn verloofde, om tegen de Duitschers te gaan vechten. Hij reist naar Parijs, waar juist zijn broer Pierre ernstig ziek ligt. Tijdens de reis komt zijn bloeddorst al op. Zijn zinnelijke neigingen vergroven. Te Parijs treft hij zijn broer niet meer levend. Hij ontmoet Pierre's „vriendin", zwerft door de stad, bezoekt koffiehuizen met Selinoff, hoort in een drinkhuis van het Quartier Latin allerlei dwaasheden, verblijft 's nachts bij Irène Xavier, Pierre's vriendin, loopt een soldaat tegen 't lijf, die zijn koksbaantje in Londen verlaten had om aan zijn soldatenplicht te voldoen, en... ruilt met dezen van kleeren! In plaats van bij de begrafenis van zijn broer te blijven reist Jean naar het leger, niet ver van Altkirch. Bloeddorst en zinnelijkheid maken hem krankzinnig. Hij verdrinkt zich in een vijver.

Knappe beschrijvingen en scherpe teekeningen maken de brutale grofheid van het verhaal niet goed. *Vincent Cleerdin.*

Jean Cocteau, **241.**

THOMAS L'IMPOSTEUR. *La Nouvelle Revue Française, Paris* 6, 7e druk: 1925. (19 x 12) 184 blz. ing. Ffr. 6.75.

Prinses de Bormes, die het leven bespeelt als een piano zonder ander doel dan het vermijden van verveling, heeft in het laatste oorlogsjaar haar huis veranderd in een hospitaal voor verminkten. Daar ligt op sterven generaal de Fontenoy, als Willem Thomas, geboortig van Fontenoy en voor de grap gekleed in uniform er binnenkomt. Hoe hij heet? „Guillaume Thomas de Fontenoy" — Familie van den generaal? „Ja" liegt Thomas, die van aanleg „imposteur" is. Leugen is voorportaal tot avontuur. Willem speelt levenslang een valsche rol, zooals prinses de Bormes een gril uitspeelt. Beiden gaan door het leven, zonder ooit zichzelf te onderzoeken. Deze naiefheid is hun heroïsme. Wat ze beleven tot den heldendood van Thomas, vertelt Jean Cocteau op zijn eigen wijze: een drama met blijspel-intriges of zoo gij wilt droef-eindende comedie. Geen roman. De ondertitel luidt „histoire" en dat is het meest juiste. Artistiek-technisch is dit werk van groot belang. Het Fransche proza gaat een nieuwe toekomst tegemoet, bevrijd uit de mooie banden, waarin het werd geslagen door Chateaubriand. We gaan terug of beter vooruit naar het klassieke Fransch. Voornaamste kenmerk is de versnelling van het tempo. Geen volzin telt vier regels en toch zijn alle zinnen vol. En de structuur is van een goede film, vlug-wisselende beelden maken een gaaf, kompleet geheel. De pénétrante humor van Cocteau voltooit met één, schijnbaar cynische, trek scherpe contoeren. Daar binnen schrijnt de tragiek van de levens-comedie, wier leegheid ijskoud wordt geobjectiveerd.

Iedere volwassene kan dit boek lezen. Genieten ook? — Cocteau is „jongere". *D.*

Paul Duvar, **242.**

L'AIGUILLAGE DU PÉCHÉ. *Editions du Siècle, Paris,* 1924. (19 x 12) 176 blz. ing. Ffr. 6.75.

Op de leeftijd van zestien jaar gaat Line, de hoofdpersoon van het boek, de weg der zonde op, weggevlucht uit het ouderlik huis, omdat haar vader, een dronkaard, haar tot vrouw wil geven aan de patroon van een minder goed befaamde kroeg. Ze geeft zich aan een ingenieur der marine, die haar al enige tijd het hof maakte. Als die na enkele jaren sterft, heeft ze weer gauw een andere minnaar, soms wel drie tegelijk, die haar in staat stellen onbezorgd te leven. Zo gaat haar leven verder van de een naar de ander tot haar dood, als ze meer dan vijftig jaar is. Op het laatst heeft ze veel te lijden van haar twee kinderen die ze nooit heeft erkend, maar die het geheim van hun geboorte achterhaald hebben en dat uitbuiten.

Schrijver beproeft sympathie te wekken voor zijn heldin, wat gezien de gegevens, onbegonnen werk is. Interessant is het boek helemaal niet en veel goeds zal het niet stichten.

E. Brugmans.

Jean Mauclère, **243.**

LES LIENS BRISÉS. *La Vraie France, Paris* 6, 1924. (19 x 12) 287 blz. ing. Ffr. 7.—, gecart. Ffr. 8.50.

De hoofdpersoon van dezen boeienden en ontroerenden roman is de knappe, gelukkige Dr. Robert Corcy, assistent en protegé van den beroemden professor Le Mertan, eerste operateur in de kliniek van St. Antoine te Parijs en verloofde van de schoone, edele, Elisabeth Grandier. Een verschikkelijke gebeurtenis zal alle banden verbreken, waarmede hij aan zijn vrienden, zijn werkkring en zijn bruid verbonden was. Zijn jongste broer n.l., die een werkkring had te Bordeaux, vergooit zijn fortuin door een liaison met een tooneelspeelster, raakt in de klauwen van een woekeraar, maakt groote speelschulden en ten einde raad schiet hij zich dood. Robert betaalt, om de eer van den familienaam te redden, alle schulden, welke bij de 400.000 frcs. beloopen en ruïneert zich bijna door deze edelmoedige daad. Zijn vader en eenige zuster moeten hun levenswijze, zeer tegen hun zin, bekrimpen. De vader van Elisabeth, een geldzuchtig bankier, weigert nu zijn dochter aan hem ten huwelijk te geven, ofschoon Elisabeth zelf hem van ganscher harte getrouw blijft, en hoopt en bidt, dat vaders gezindheid zal veranderen. Zijn ideaal, de kliniek te vergrooten en te moderniseeren uit eigen middelen, kan hij nu ook niet volvoeren. Hij gaat zich nu met zijn familie ergens op het platteland vestigen en begint de vermoeiende en eentonige taak van den dorpsdokter. — Elisabeth heeft uit eigen middelen, het versterf van haar moeder, de kliniek verbeterd, bijgestaan en ingelicht door Robert's vriend en opvolger Dr. de Brillère. Zelf neemt zij een groot aandeel in de verpleging der patienten. Door een spoorwegongeluk komt zij in uiterst levensgevaar en als dan Robert op haar verzoek, snel gewaarschuwd wordt, hoort hij van haar stervende lippen, de sublieme bekentenis, dat zij zich voor

zijn geluk heeft opgeofferd aan God en dat zij door dit ongeval haar offer ziet aangenomen... Straks keert Robert naar zijn plattelandspractijk terug en deze van aanleg edelmoedige mensch, verdiept zijn geestelijk, godsdienstig leven en begrijpend de waarde van het offer, geeft hij zich geheel en zonder voorbehoud aan zijn menschlievenden werkkring. Hij verheugt zich over het geluk van zijn zusje, die de liefde wint van een degelijken jongen man, den toekomstigen heer baron van het dorp.
Deze roman behoort tot de *Editions de la vraie France*. En gaarne nemen wij aan, dat in het echte Frankrijk nog hoogstbegaafde en vooral edelvoelende zielen zijn,die spijts de tegenwoordige wuftheid en verdorvenheid, de schoonste tradities van Frankrijk voortzetten en hoog houden.

W. Sm.

J. Pedriel-Vaissière, **244.**
LE BOIS DE BUIS. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1924. (19 × 12) 210 blz. ing. Ffr. 7.—.

Als een mooie jonge weduwe Béatrice heet en een kasteel bewoont met prachtige landerijen en bosschen, — en als zij daar twee knappe neven ontvangt, zee-officieren, Anselme en Donatiën, jongelui van haar leeftijd, — weet ge wat er dan gebeurt? Het recept is goedkoop: de neven worden verliefd. De schrijfster van dit romannetje is zelf met een zee-officier getrouwd en kent natuurlijk enkele verhalen uit het leven van de kameraden. Zij laat de neven verliefd worden, — maar Béatrice is een erg verstandige tante en laat de jongens trouwen met jonge meisjes.
In den trein kunt ge zoo'n boek lezen, om wakker te blijven zonder vermoeidheid, — maar voor de rest is het suikerbakkerswerk.

Vincent Cleerdin.

DUITSCH.

Joseph Albert, **245.**
DER GOTTVERSUCHER. *Herder & Co., Freiburg i.Br.*, 1924. (18.5 × 12.5) 187 blz. geb. M. 3.50.

Dit is het verhaal van een man, Magnus geheten — een geheimzinnige schaapherder, wonend met zijn gekke knecht op de onmetelike heide — die geen enkele macht boven zich erkent, geen enkele levenswet in de mens noch in de natuur. In al maar stijgende woede om zijn machteloosheid, daar hij God niet vermag naar voor te kappen uit een blok ruw hout, onteert en vertrapt hij het geheim der schoonheid in de ziel van zijn evennaaste, een weerloze vrouw die hij met zich meetrekt in de zonde. Later nog, verblind opvechtend tegen God, zal hij de heilige Hostie roven uit de dorpskerk. Achtervolgd door de dorpelingen, komt hij ten slotte om in een bosbrand, die zijn eigen, waanzinnig geworden slachtoffer heeft aangesticht.
Een sterk boek, waarin ons vooral treft een bijna even diepe kommunie met het leven der aarde als in de werken van 'n Knut Hamsun, maar waarvan het troosteloos einde de lezer in een wijds onbevredigd zijn des harten terug doet zinken. Dat het geen lektuur is voor de jeugd spreekt vanzelf. *Wies Moens.*

Alfred Fankhauser, **246.**
VORFRÜHLING. *Grethlein & Co., Zürich*, 1924. (19 × 12.5) 332 blz. ing. M. 5.—, geb. M. 7.50.

Vorfrühling is de geschiedenis der jeugdjaren van een Zwitserschen jongen in den ik-vorm verteld. Er zit geen spanning in en er gebeurt ook niets bijzonders, maar een fijngevoelige dichter, die een open en scherp oog heeft voor het wilde in zijn bergen beschrijft ons in sterke, mannelijke taal en met blije graagte de enge wereld van zoo'n broekventje, dat school gaat, den baas wil spelen over zijn medekornuiten, langdurige vijandschappen uitlokt en ten slotte zijn dierbare Alpen verlaten moet om bij een knorrigen ouderling in „'s Heeren vlasbraak" geplet te worden tot een waardigen verkondiger van Gods woord. Hans Bucher, zoo heet de dominee in spe, is van een ander maaksel dan zijn speelmakkers. Dit voelt hij zelf ook, maar hij kan niet achterhalen, waar het aan ligt. Hij verlangt er naar geen vreemde te zijn en toch komt de eenzaamheid over hem, waarin hij op het groote wonder wacht, dat zich niet voltrekt. Wat de schrijver met dit quasi-diepzinnig gedoe voor heeft, blijft een raadsel. Het hoofdstuk over *Die gelbe und die schwarze Hummel* geurt van keurige natuurpoëzie en kan gerust, wat literaire waarde betreft, met Maeterlinck's *La Vie des Abeilles* vergeleken worden. *F. H.*

E. von Handel Mazzetti, **247.**
DAS ROSENWUNDER. *Jos. Kösel & Fr. Pustet, Kempten*, 1924. (20.5 × 13.5) 419 blz. M. 5.80.

Weer een heerlijk boek van Enrica von Handel-Mazzetti, vermoedelijk het eerste van een trilogie. Dr. Walch, protestantsch professor aan de universiteit van Jena en beroemd operateur heeft uit zijn eerste huwelijk met een katholieke tooneelspeelster een dochtertje, Else, dat nu 16 jaar oud is. Voor de tweede maal is hij getrouwd met eene protestantsche, Johanna, bij wie hij een jongentje heeft, Christiaan genaamd, dat nu een jaar of vijf oud is. Het verhaal begint met het verjaringsfeest van Johanna, waarop de professoren der universiteit en andere hooge vrienden zijn uitgenoodigd en dat door een groepje jongelui wordt opgeluisterd door levende beeldengroepen met declamatie, toepasselijk op de jarige. Else, een beeldschoon, onschuldig meisje doet aan de voorstelling mede en trekt, ongewild en ongedacht, het meest de aandacht en bewondering. Er wordt haar ter eere nog een groep geïmproviseerd, een van de H. Elisabeth van Hongarije, die met brood in haar schoot de armen gaat spijzen en als zij, op een verwijt van haar gemaal, den schoot opent, daarin versche, geurende rozen blijkt verborgen te hebben. Voor gemaal poseert, tegen zijn wil in, een prachtige jongen, student in de luthersche theologie, Sand genaamd. Sand, het meest invloedrijke lid van de aldeutsche jong-studenten-vereeniging (de tijd der handeling is ± 1805), een onbedorven, moedige, hoogstbegaafde jongen, is de trots van zijn professoren, de lieveling van zijn medestudenten en de bewondering der meisjes, van wie hij echter niets hebben moet.
Men dwingt hem met Else te poseeren, maar nog vóór het gordijn opgaat, hebben zij een heftig twistgesprek over godsdienstzaken, dat later aan tafel nog vervolgd wordt, tot weder-

zijdsche ergenis. Toevallig ontmoeten zij elkander 's anderendaags en weer komen hun opvattingen met elkaar in botsing en wordt de wederzijdsche afkeer dieper.
Sand gaat alleen een uitstapje maken. 't Is om een heimelijk plan te volvoeren, dat hij in theorie heeft verdedigd, ook tegenover Else, n.l. dat hij, die een volksbederver doodt een prijzenswaardige daad stelt. Hij gaat naar Mannheim, waar Kotzebue door perverse theaterstukken het Duitsche volk vergiftigt en steekt hem neer. Zijn poging tot zelfmoord mislukt en aan 't einde van het boek vinden wij Sand in het tuchthuis, met zware koorts en een verblinde ziel, want zonder spijt over zijn vreeselijke daad, welke hij als een Godsoordeel beschouwt over den ergernisgever.
Die de werkwijze van Oostenrijk's grootste romanschrijfster kent, voelt uit deze sobere schets welke machtige, contrasteerende karakters zij uit deze gegevens zal weten op te bouwen, en hoe geweldig de kamp zal zijn — haar lievelingsthema — de kamp om de Waarheid tusschen twee reine zielen, hier Else en Sand. Het is een genot en een weldaad dit boek te lezen en te herlezen. Forsche en teere tafereelen wisselen zich af. Hetgeen er edel en pervers is in de menschelijke ziel en de menschelijke samenleving komt beurtelings tot uiting. Krachtige kunst, geboren uit een diepgeloovig katholiek gemoedsleven! *W. Sm.*

Paul Keller, **248.**

DIE DREI RINGE. *Bergstadtverlag, Breslau,* 1924. (18 × 12.5) 106 blz. geb. M. 3.—.

Een zeer beknopte roman, dramatisch ineengezet en uitgewerkt.
Koopman Enzenberg heeft twee kinderen, zoon en dochter. Hij had vijf kinderen kunnen hebben, maar vergreep zich aan het leven der ongeborenen. Toen kwam de wereldoorlog. Enzenberg's vrouw werd zenuwziek van verlangen naar de drie kinderen, die zij niet had. De zoon Helmut wordt opgeroepen voor den oorlog en bekent het toekomstig vaderschap van een kind, dat Annemarie verwacht. De zenuwzieke moeder wil alles aanvaarden, de trotsche fabrikant niet. Helmut heeft geen tijd voor een huwelijk, vertrekt, sneuvelt, — nadat zijn moeder reeds begraven is. Enzenberg hoont Annemarie, die moeder werd van een jongen. De fabrikant vreest dat zijn naam zal uitsterven en wil graaf Dankelried, den verloofde van zijn dochter Margot, den naam Enzenberg toegeven. Maar deze boemelaar bedankt voor zoo'n apenschande. Uit is de verloving. De jonge Strelok, zoon van een zaken-vriend, wordt nu de gelukkige. Het verlovingsfeest valt in den grieptijd en de bruid bezwijkt aan de griep. De oude Enzenberg wordt razend van verdriet. De drie vervloekte ringen, die herinneren aan den dood der ongeboren kinderen, smijt hij van zich af. Hij wil zijn bastaard-kleinzoon aannemen, — doch de fiere Annemarie weigert.
Het boek doet was hard-Duitsch aan. De inhoud zou als drama beter voldoen dan als verhaal. Paul Keller beschikt over een geweldige kracht. Zijn sterk en spannend verhaal, uiteraard alleen voor volwassenen geschikt, heeft zeker voorname maatschappelijke beteekenis, — ook buiten Duitschland. *Vincent Cleerdin.*

Friede H. Kraze, **249.**
DIES WAR MARIEBELL. *Jos. Kösel & Fr. Pustet, Kempten,* 1924. (19 × 12) 137 blz. ing. M. 1.60, geb. M. 2.80.
Is de bedoeling van den schrijver het excentrieke te teekenen eigen aan jonge dametjes, die dichten en romans schrijven, — dan kan hij zijn toeleg geslaagd rekenen in dit onbegrijpelijke, ongrijpbare figuurtje, dat *Mariebell* heet, doch wel *Mirabiel* mocht heeten. Wat het verhaaltje behelst? Ja, eigenlijk niets. 't Teekent wat avontuurtjes, — 't begint met een ontmoeting in Berlijn — waar zij den „zevenentwintigsten" vriend oploopt, bekoord door hare kousen. Dichterlijke natuurbeelding soms — en een dichterlijk slot — waarvan ge niet weet of 't het einde is. *A. v. Delft.*

Hans Roselieb, **250.**
MEISTER MICHELS RATSELHAFTE GESICHTER. *Jos. Kösel & Fr. Pustet, Kempten,* 1925. (18.5 × 12) 465 blz. geb. M. 5.80.
Ingenieur Müller heeft een opzienbarende ontdekking gedaan, waardoor Duitschland het hoofd zal kunnen bieden aan al zijn vijanden, terwijl tevens zijn economisch leven met één slag gered is. Ondanks de vage onzekerheid der eerste geruchten wordt er reeds in de bankiers- en speculantenwereld een groote geldcampagne op touw gezet. De politie vermoedt een oplichterstruc in het groot en commissaris Pitt, een detective van scherp speurtalent, wordt met het onderzoek belast. Hierin schijnen magische krachten uit een andere wereld hem te ondersteunen. Hij krijgt visioenen, droomen, die zich van A tot Z verwezenlijken, geheimzinnige aanduidingen, enz.; in een woord Pitt heeft veel weg van een Westfaalschen „kiekwiet". Hij ondergaat steeds sterker den mysterieuzen invloed dier onzichtbare, onstoffelijke wereld, welke hem als mensch veredelt, omhoog voert uit de dagelijksche banaliteit en hem gelukkig maakt door zijn liefde voor de dochter van den uitvinder, die achteraf een zenuwzieke, abnormale fantast blijkt te zijn. Dat zijn carrière een gevoeligen knak krijgt, laat Pitt volkomen koud. — Roselieb heeft geen afgesleten clichés benut; integendeel, hij opent breede en ongekende perspectieven, snijdt nieuwe problemen aan, maar laat ons meer gesloten knoppen dan ontloken bloemen zien. De neuropathische gesteldheid zijner personen zal echter de nationale reconstructie-tendenz, die hij schijnt te beoogen, stellig stremmen. Opgevat als ontspanningslectuur — het boek kan iedereen in handen gegeven worden — is het vrij vervelend. *F. H.*

IV. DICHTWERKEN.

NEDERLANDSCH.

P. C. Boutens; **251.**
CARMINA. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 3e druk: 1925. (12.5 × 15.5) 112 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.
Bij deze derde druk lijkt het ons niet ongepast te herhalen wat ons, enkele weken geleden, door een vriend onzer schone letteren werd toevertrouwd: „van ieder dichter bezit ik het meestkarakteristieke boek; maar twee zijn er in Nederland van wie ik álle boeken bezitten moet: Henriëtte Roland-Holst en P. C. Boutens." Van de zanger der carmina, de hoge minnaar

van het melodieuze woord, kan worden getuigd: dat hij het bijna-onuitspreekbare des levens heeft „verkristallijnd" tot poëzie.

Wies Moens.

Nellie, **252.**
STAMELINGEN. *H. J. Paris, Amsterdam,* 1924. (15.5 × 12) 126 blz. geb. f 2.25.

Nellie, **253.**
UIT DE DIEPTE. *H. J. Paris, Amsterdam,* 1924. (15.5 × 12) 126 blz. geb. f 2.25.

De schrijfster van deze twee bundels religieuze versjes zegt zelf over haar werk, dat het bitter weinig met kunst te maken heeft, maar toch enig goed vermocht te doen aan zielen die hongerden naar troost, opbeuring en stichting.
Een zekere vlotheid in het ritme, ongekunsteldheid vooral, eenvoud van gevoel, vroomheid die niet altijd „klein" doet, zijn de kwaliteiten, waaraan deze gedichtjes, waarvan de lofwaardige bedoeling niemand ontgaan kan, hun populariteit te danken hebben.
Kristen Blijheid is er in deze stichtelike poëzie wel, doch niet de openbarstende mildheid van de Rooms-katholieke dichter der gemeenzaamheid met God. Karakteristiek is het liedje *Mijn Maria-vrouwtjes*, dat op ontroerende wijze de kerkgang van twee Roomse besjes beschrijft, en eindigt aldus:
„Wie weet? in het huis van Ons Lieven Heer zien wij jong en lenig elkander weer!"
H. J. Paris bezorgde een mooie editie: stemmige, donkerblauwe bandjes met gouden tietel.

Wies Moens.

FRANSCH.

Aristide Bruant, **254.**
DANS LA RUE, Geïllustreerd door Steinlen. ***Eugène Rey, Paris 9,*** 1924. (19 × 13) 242 blz. ing. Ffr. 10.—.

De bekende Franse chansonnier vertelt in de inleiding: hoe hij er toe kwam zijn liederen in-jargon te dichten van het miserieleven der verschopten en der vogelvrij-verklaarden in donker zondig Parijs. Uit brandend medelijden met de schrijnende ellenden van al deze door hun geboorte alleen reeds tot bedelstaf, misdaad en gevang veroordeelden „slachtoffers van 'n verkeerde wetgeving en van sociale mistoestanden", zoals hij ze noemt, zijn ze geboren, deze hinkende strofen, deze rammelende refreinen, die hij destijds, in zijn kroeg op Montmartre het publiek van genieters, kunstenaars, geleerden en staatslieden in het gelaat slingerde. François Coppee zag in deze straatpoëzie, zo vol openhartig cynisme, maar ook zo vol tederheid en innig erbarmen, de direkte voortzetting van het lied van de geniale galgebrok, die Villon heette. Zij is voor ons, in haar brutale naaktheid, een levend, lillend dokument van de uiterste verwording ener naar Gods evenbeeld geschapen mensheid, in krochten van stinkende armoe en wild-tierend kwaad, waarover een Dostojefski neerboog in wijdse, begrijpende liefde.
Om het scabreuze van de door Bruant, in zijn met tekeningen van Steinlen, Poullot en Borge geïllustreerde liedboek, behandelde onderwerpen, mag het alleen in handen worden gegeven van wie rijp genoeg is om, in de geest van de grote Rus, tot deze kankerholen van het geweldige wereldleed in te gaan.

Wies Moens.

DUITSCH.

Publius Ovidius Naso, **255.**
LIEBESKUNST. *Ernst Heimeran, München,* 1924. (18 × 11.5) 139 blz. geb. M. 4 —.

Deze nieuwe uitgave van Ovidius' beruchte Ars, met een Duitse vertaling tegenover de oorspronkelike tekst, maakt door de verzorgde vorm en de tekeningen de indruk bedoeld te zijn voor een bepaald soort „bibliofielen".
Met alle waardering voor de vertaling, waarvoor intussen wellicht een andere versmaat te verkiezen zou zijn geweest, moeten wij dit vaak weerzinwekkende boekje als volkslektuur afraden.

T. D. M.

VI. KUNST.

NEDERLANDSCH.

Dr. Jan Kalf, **256.**
DE SLOOPING VAN HET OUD-KLOOSTER TE ROERMOND, Geïllustreerd. *A. Oosthoek, Utrecht,* 1924. (29.5 × 22.5) 36 blz. ing. f 1.—.

Dit deskundig verslag over de Munsterabdij der Cisterciënserinnen waaide heel wat stof op en gaf aanleiding tot vinnige polemieken tusschen Dr. J. van Gils, Dr. Jan Kalf en A. J. A. Flament. Als bijdrage tot de kennis van den Cisterciënserbouwstijl is het tamelijk onbelangrijk.

H. Rongen.

Albert Plasschaert, **257.**
JOHANNES VERMEER EN PIETER DE HOOCH, Geïllustreerd. ***H. J. Paris, Amsterdam,*** 1924. (20 × 15) 56 blz. geb. f 1.50.

Plasschaert geeft meer en beter dan een dorre opsomming van feiten. Zijn gedachten, oorspronkelijk dikwijls, geven werkelijk ideeën, en de lezer komt door enkele regels soms meer van 't onderwerp te weten, dan in ellenlange beschouwingen 't geval is. Men vroeg hem te schrijven over Vermeer en over Pieter de Hooch en hij voegt daaraan beschouwingen toe over Fabritius, den leerling van Rembrandt, om hen gedrieën te plaatsen tegenover den genialen meester en door die tegenstelling het karakteristieke van hun kunst des te duidelijker te doen spreken. Rembrandt, de romanticus mengelt vooral in zijn latere werken de kleuren totdat er een ééńkleurige grauwe of bruine compositie ontstaat, waarin de verf kan gloeien als goud. Daar tegenover stelt hij de realisten, die elke kleur haar eigen bestaan verzekeren, die composities schilderen, waarin als in een bloeiende bloementuil elk ding, elke kleur een afzonderlijk bestaan voert. Carel Fabritius, ten deele nog in de romantiek gevangen, ontpopt zich reeds in zijn jonge leven als realistisch colorist, bij Vermeer bloeit de kleur der realisten in zeer grooten vorm, hij is de vertolker van de innigheid der dingen, of beter hij geeft aan de dingen een innigheid, een kleurenrijkdom, zoodat zij als verzadigd lijken van licht. Als de geringste van het drietal telt hij Pieter de Hooch, de kleur is minder rijk en de vormen zijn smaller door minder innerlijke stuwing. Na deze inleiding gaat Plasschaert elk der drie afzonderlijk bespreken; Fabritius die met zijn bekend schilderijtje uit 't Mauritshuis „De Distelvink" het verst staat van Rembrandt en het dichtst bij Vermeer. Dan de Delftsche Vermeer met zijn wondere kleuren; de schilder van het rustig, rijke licht. Bijzondere waarde heeft zijn gezicht op Delft ook als wegens den invloed,

dien het heeft uitgeoefend op Jacob Maris.
Minder dan Vermeer is Pieter de Hooch, hij kon de innigheid niet geven aan de dingen; zijn vormen zijn kleiner, de plooien in het kleed niet zoo vlak en groot gehouden — zijn kunst raakt het anecdotische. Hij is de normale Hollandsche schilder in de 17e eeuw; vaardig meester over zijn techniek en nauwkeurig.
't Spreekt vanzelf, dat Plasschaert in deze luttele bladzijden slechts hier en daar kon aanstippen, doch geen volledig beeld kon boetseeren. Ook met de definitie van realistisch kunstenaar zullen velen geen genoegen kunnen nemen. Toch zullen, met deze onvolkomenheden, de bladzijden door Plasschaert aan onze groote meesters gewijd, velen nader kunnen brengen tot hun groote kunst.

H. Thunnissen.

W. Retera, 258.
BEHANGSEL EN BESPANNINGSSTOF, Geïllustreerd. *W. L. &. J. Brusse, Rotterdam,* 1925. De toegepaste kunsten in Nederland, (21 × 16) 60 blz. ing. f 1.50.

Voor het eerst is hier overzichtelijk en prettig objectief besproken wat Nederland aan kunstenaars en producten op dit gebied presteert, en wat men nog van de kunstnijverheid en van het kunstambacht op dit gebied verwachten kan. Voor velen zal het boekje een verrassing zijn, en het zal prikkelen tot interesse voor deze branche.

A. Stols.

DUITSCH.

Arthur Rümann, 259.
HANS HOLBEIN, Geïllustreerd. *Delphin-Verlag, München.* 5e druk: 1924. (19.5 × 12.5) 22 blz. gecart. M. 1.—.

Dit werkje, dat Holbein beschouwt als het type van de „reife, abgeklärte Renaissance" vermeerdert de steeds aangroeiende literatuur over Holbein met een aardige korte inleiding, die overigens niets nieuws brengt. Het boekje is prettig geschreven, en kan voor den beginneling van nut zijn, mits gelezen met matiging van de soms lyrische vervoering, over de beteekenis van Holbein als Duitsch-Renaissancistisch kunstenaar. Daarvoor heeft Holbein te groote internationale belangstelling.

A. Stols.

VIII. GESCHIEDENIS.

FRANSCH.

A. Brou, 260.
G. Gibert S.J.,
JESUITES MISSIONNAIRES. *Editions Spes, Paris* 5, 1924. (19 × 12) 93 blz. ing. Ffr. 3.50.

Deze eenigszins vage titel wordt in het boekje zelf nader bepaald door een tweevoudige verdeeling: 1o. Aperçu général sur nos missions, 2o. Monographie d'une mission: le Kiang Nan. Het eerste gedeelte geeft in 20 blz. een schematisch overzicht van de 59 missiegebieden, welke de Societeit van Jesus van 1823-1923 heeft bearbeid en van de 48 waar zij nu nog werkzaam is met 1979 religieuzen, waaronder 1320 priesters. Een wereldkaartje verduidelijkt dit overzicht. De volgende 65 blz. geven een korte, goed gedocumenteerde monographie van de Fransche Missie Kiang Nan (in de beide Chineesche provincies Kiang-Soe en Ngan-Hwei). Waarom juist dit gebied ter behandeling werd uitgekozen? „Du point de vue européen, américan et spécialement du point de vue français, on ne saurait trop étudier et prévoir les destinées de l'Extrême Orient", is het antwoord wat de schrijvers op deze vraag geven. — Ook dit tweede gedeelte wordt door kaartjes en statistieken toegelicht.
Een belangrijk en voor de uitbreiding onzer missiekennis nuttig boekje.

C. Wessels S.J.

Georges Goyau, 261.
LA PRÉSENCE DE LA FRANCE AU VATICAN. *Editions Spes, Paris* 5, 1925. (18.5 × 12) 47 blz. ing. Ffr. 2.—.

In vroeger eeuwen was Holland beroemd en berucht, allebei tegelijk, om zijn blauwboekjes, wat wij noemen pamfletten, brochures. Zij beteekenden wat thans zijn de hoofd-artikelen in kranten en periodieken. Vandaar de bonte variatie in het genre, in qualiteit en mentaliteit van den inhoud. Wij kennen de brochure nog, maar op den achtergrond gedrongen. Maar zelden verschijnt er een als *De Geesel der Eeuw* van Ariëns, al heeft de Drankbestrijding er duizenden het land in gezonden. Het Geert Groote Genootschap koos dezen vorm van publiciteit voor zijn arbeid en wel zeker terecht, want kranten leven meestal maar één dag en voor boeken hebben velen geen tijd of geen zin.
Zoo'n brochure is het werkje van Goyau, een talentvol, bevattelijk en raak pleidooi ten gunste van het Fransche gezantschap bij het Vaticaan. Dat de kranige, katholieke historicus zijn argumenten koos uit het rijk der geschiedenis, spreekt van zelf, maar hij blijkt meteen goed op de hoogte van de histoire contemporaine. Het zegt toch wel wat, dat de Zuid-Amerikaansche republieken hun pauselijke ambassades hebben: zou Frankrijk dat kunnen verwaarloozen en... Costa-Rica niet? Het zegt ook wel wat, dat al de nieuwe Europeesche republieken — de anarchie der Sovjets uitgezonderd — hun relaties onderhouden met Rome: de Fransche Republiek zou het niet moeten doen? Zelfs Gambetta, de veelvergoode anti-clericaal zag dat juister in! Zelfs de Nationale Conventie zond in 1793 en pleine révolution, een gezant voor Rome, al wilde zij den Paus slechts erkennen als wereldlijk vorst en als het Hoofd van een godsdienst, waar de officieele republiek zich van vervreemd had. Maar de gezant ging naar Rome: kan Frankrijk ontbreken daar, waar alle beschaafde volkeren tegenwoordig zijn? De vraag stellen, is haar beantwoorden. Onwillekeurig leverde Goyau een pleidooi, dat ook voor sommige kringen in Nederland zijn waarde kan hebben. De wereld gaat gebukt onder de stille vrees voor een hernieuwden oorlog. Van wien kan de wereld meer en beter verwachten in het belang van den vrede dan van den H. Stoel? Partijpolitiek heeft Frankrijk reeds veel schade berokkend, getuige de opheffing der capitulatiën in Turkije. De bondige, afdoende verdediging van de hooge waarde van het pauselijk gezantschap voor Frankrijk, voor alle Europeesche staten, is van beteekenis, niet enkel voor Frankrijk.

Prof. Dr. H.

Uit Boek en Blad.

De hernieuwde *Dietsche Warande en Belfort* heeft zijn Februari-nummer bijna uitsluitend gewijd aan August Snieders. Het doet ons werkelijk deugd, dat hier eenige vriendelijke woorden gewijd worden aan dezen stoeren, Vlaamschen verteller, die wellicht meer dan een zijner collega's te lijden heeft gehad van miskenning en onrechtmatige bejegening. En toch was Snieders onmiskenbaar een verteller van boeiende kracht, naar wien stellig nog geluisterd zal worden, wanneer veel, dat thans hevig geadoreerd wordt, reeds lang aan de vergetelheid is prijsgegeven. Dr. J. Grietens, die een biografie aan 't schrijven is over bovengenoemden romancier, leverde een prettig-leesbare bijdrage over de werkwijze van August Snieders, waaraan wij het volgende fragment ontleenen.

„Om Snieders' manier van werken na te gaan, of m.a.w. te verduidelijken hoe zijn romans en novellen „groeiden", kunnen wij niet beter doen dan een van zijn thema's volgen in zijn ontwikkeling. Daar waar hij putte uit het werkelijke leven, in zijn zedenromans, daar ging hij luisteren naar het groote verhaal van het leven, dat dagelijks voortgefonografieerd wordt op den volksmond en in de „faits divers" der kranten. Daarvoor ook zocht hij zijn types, naar getuigenis zelf der familieleden, die het dichtst met hem samenleefden, o.a. zijn geliefde dochter Maria, in zijn omgeving, al leefde hij dan ook op het oogenblik in de Kempen, of was hij dan in villegiatuur in het badstadje zijns harten, Blankenberghe. Was er een type noodig, en gaf de fantazie hem die niet onder den spoorslag van het oogenblik, dan ging men wandelen, wandelen, bezag de hoofden en houdingen der voorbijgangers, tot men hem of haar in vleesch en been had ontmoet, „daar is hij! daar is zij", en dan kon de fantazie, opnieuw geladen dynamo, de pen weer verder jagen, kilometers ver, over 't gladde papier."

Met eenige vertraging verscheen dan toch het tweede en derde nummer van *De Gemeenschap*, het lijfsorgaan der Utrechtsche jongeren, zoowel uiterlijk als inwendig beter verzorgd. De meeste artikelen staan op hoog peil, de buitenlandsche (waarom niet verdietscht?) niet uitgezonderd. Zoo trof ons de heldere, van diepe evenwichtigheid getuigende beschouwing van Maritain, over de religieuze kunst, al meenden we bepaalde sententies reeds elders gelezen te hebben. Een frissche, speelsche, vermakelijke afwisseling in den gedegen ernst van den zwaarwichtigen inhoud is de *Kroniek*, waarin menig heilig huisje grappig gebombardeerd wordt. Toch vreezen we dat die rubriek haar doel — ridendo dicere verum — op den duur zal missen. In dit nummer is zij tenminste ten deele reeds herleid tot een soort tribune, vanwaar ieder zijn persoonlijke invectieven, veeten en wrijvingen publiekelijk te berde mag brengen. Zoo vonden wij in dit verband minder gelukkig de opname van Karel van den Oever's smakelooze aanval (de hoeveelste periodiek is dit al niet, waarin deze Vlaamsche publicist zich van zijn minder faire zijde laat kennen?) op Gerard Brom's voordrachtsreis in Vlaanderen. Van zulke zielige kregeligheden is niemand gediend en 't is ook allerminst...... reconstructieve arbeid ten dienste van de gemeenschap.

L. J. M. Feber leidt dit nummer in met een magistrale bijdrage over *Naar Een Nieuwe Dramatiek*, welke ons de degelijkste bijdrage in het geheele dubbelnummer toeschijnt en o.i. uitstekend past binnen het kader van dat tijdschrift. Het volgende fragment, dat onze jonge dramaturgen goed moeten onthouden, ontleenen wij aan Feber's essay:

„Maar het drama is geen spel van woorden, het is geen epiek, geen didaktiek; het drama heeft zelfs met het woord pas op de tweede plaats wat te maken en met de woordkunst zoowat niets. Drama beteekent handeling, het doen en niet het praten of betoogen. Niet de dramaturg moet getuigen van de katholieke opvatting van het leven met klem van redenen; niet hij moet met min of meer dichtelijke, mooie woorden, min of meer lyrisch op de planken, achter zijn personen staan redeneeren over het Katholicisme, over de waarheid. Zeker, er moet bewogen, ontroerd worden getuigd. Maar wat de katholieke dramaturg te doen heeft, is, dat hij het leven zelf oproept ten tooneele om met zijn feitelijkheid zelf te getuigen van zijn wezen.

De katholieke dramaturg, natuurlijk apostolisch geladen, spreke zijn levensbeschouwing niet expliciet, vooral niet betoogenderwijze uit; de waarheid, de innerlijke waar-

achtigheid der wereld, de zin van het leven moeten tot uitdrukking komen door niets dan de handeling. De katholieke dramaturg moet doen voelen, door het tooneel, dat evenals in het leven zelf, achter het tooneel, achter de zichtbaarheid, die voor den toeschouwer in spel open gaat, eene onzichtbare orde bestaat, een ondergrond, waarop het leven zich als op een stramien verweeft. Hij moet doen gevoelen, dat het leven een weerslag is van het eeuwige in den tijd — én het nergens zeggen. Dit inzicht, deze ervaring van het volstrekte in de incidenten van het drama, moet hij wekken op suggestieve, op minder naïeve, minder doorzichtige wijze dan Maeterlinck het deed in *L'Interieur*. Maar toch is dit drama met zijn beide plannen, één voorplan der zinnelijke zichtbaarheid en een achtergrond in de bovennatuur, in de sfeer der voorzienige machten, een aankondiging van de meer suggestieve dooreenweving en dooreenstrooming van natuur en bovennatuur, die van het toekomstig drama den geestelijken stijl zal bepalen.
Wij kunnen het monumentale drama voorbereiden in ieder geval door te breken met wat overtollig is. Wij kunnen van het monumentale drama de weg-bereiders zijn door uit te bannen de onverantwoorde toevalligheid, de veelheid-zonder-eenheid, door terug te keeren naar het drama, welks handeling is gebouwd op de groote oer-hartstochten van den mensch, van iederen mensch in alle tijden — naar het primitieve drama, dat in dezen tijd tot een eerste wedergeboorte kwam in het beste werk van Claudel. Wij kunnen de kunst van het monumentale drama helpen voorbereiden door de overdadige, al te bonte veelheid van handelende personen te verzaken, door het tooneel, dat is gebouwd op de botsing van zeer enkele samenvattende individualiteiten."

Over de nieuwste creatie der Nijmeegsche katholieke jongeren, die onder de degelijke Thomistische geestesscholing van P. Terburg een nieuwe, we mogen gerust zeggen, verblijdende phase van ontwikkeling en groei zijn ingetreden: *De Ploeg* schrijft P. v. d. Meer in *Opgang* de volgende grappige tirade, die ons deze gebeurtenis ineens helder voor den geest stelt.
„Dat men zich bij het lezen van het opschrift: *De Valbijl* omgesmeed tot 'n *Ploeg* niet verontruste. Het is géén nieuw tijdschrift. Het is heel iets anders. En toch een verheugende gebeurtenis. De Nijmeegsche „beulen", die 'n jaar geleden zoo'n verontwaardiging wekten door het oprichten van 'n *Valbijl*, zijn nu eerzame landbouwers geworden. Zij hebben te Nijmegen een groep gevormd, *De Ploeg* genaamd. Zeker in afwachting van *De Zaaier* en den later te verwachten *Oogst*. Doch eerst gaan ze ploegen. En het kouter van die *Ploeg* zal misschien wel iets van de scherpte van *De Valbijl* gehouden hebben. Dat kan trouwens geen kwaad, want het zou aldus dienstig zijn, om — we werken het beeld breed uit — den akker onzer cultuur des te dieper om te ploegen en vruchtbaarder te maken. De Nijmeegsche „jongeren" — de literatoren Gerard en Henri Bruning, Jo Wils, Gijs Bertels en de schilder Ernst Voorhoeve, — de stichters van *De Ploeg*, stellen zich voor kleine exposities op het gebied van kunst en kunstnijverheid te organiseeren. Doch zij willen nog meer. Ook lezingen zullen zij organiseeren in kleine bijeenkomsten, lezingen op het gebied van literatuur, beeldende kunst, tooneel, dans, muziek etc. en eventueel artisten voor deze bijeenkomsten uitnoodigen. Deze lezingen zullen ofwel verband houden met het geëxposeerde werk en daarvan een karakteristiek geven, ofwel zij zullen inleiden tot kunststroomingen en verschijnselen in binnen- en buitenland en belangrijke figuren daaruit behandelen, zoodat men een eenigszins overzichtelijk beeld krijgt van de moderne kunst. Het behoeft natuurlijk geen betoog, dat alle exclusivisme ten opzichte van goede moderne kunst, van den aanvang af absoluut geweerd wordt. Voor de exposities zijn voorloopig uitgenoodigd Matthieu Wiegman, Charley Toorop, Piet Wiegman, Rädecker, Joep Nicolas, Mevrouw Suzanne Nicolas e.a."

In het *Haagsch Maandblad*, een blad, dat zijn naam dankt aan het feit, dat het in de Residentie verschijnt, publiceert de bekende liberale journalist D. Hans in het Maart-nummer een gemoedelijk praatje over *Journalist worden* en wel naar aanleiding van de vele aanvragen en bezoeken, die hij van jonge menschen ontvangt, die „journalist willen worden". Velen meenen dit vak te kunnen leeren en telkens moet hij hen ontmoedigen met de bewering „Men *wordt* geen journalist, men moet het *zijn*". Hij waarschuwt dan ook terecht, om niet dadelijk te schimpen op hen, die in een zeker beroep niet tot hun recht ge-

komen of daarin geen bevrediging vindend, zich tot de journalistiek wenden. De ervaring toch met journalisten als Johan de Meester, Mr. P.H. Ritter, Henri Dekking is er om te bewijzen, dat dit vaak de beste journalisten worden, omdat zij eerst in dit vak hét beroep vonden, waartoe hun aanleg en innerlijk hen dreef.
In groote lijnen wordt dan de echte journalist geschetst, zijn hoedanigheden en capaciteiten bepaald, waarna dit lezens- en onder zeker voorbehoud behartigenswaardig (wij katholieken toch, hebben een van den schrijver eenigszins afwijkende zienswijze over het geestelijk-ideeële karakter van dit zware en vreugdevolle métier) opstel eindigt met dit besluit, dat wij volledig opnemen.
„Journalistiek is geen beroep om lichtvaardig te kiezen, noch om te „probeeren", maar, aan den anderen kant, men late een jongmensch, dat er zich toe geroepen voelt, zijn gang gaan en verhindere hem de keus niet, al is het verstandig op de bezwaren en eischen te wijzen. Economisch is het beroep veel gunstiger dan vroeger en er wordt nog steeds naar beter gestreefd.
Men moet het beroep echter willen, met heel zijn hart, men moet er een specialen aanleg voor bezitten. Het werk eischt algeheele overgave. Maar het geestelijk loon — ik zei het al — is groote voldoening, vreugde. Een goed journalist is, in ideeëlen zin, gouddelver. Hij moet hard werken, maar de goud-ader van de levensvreugde zál hij vinden, als hij zijn roeping volgt. En nog eens: hij moet zich tot de journalistiek innerlijk gedreven voelen. Hij moet iets hooren van de stem, die tot Mozes sprak uit het brandende braambosch."

De hereeniging van alle christenkerken, waarvoor J. Holtus in het Maart-nummer van *Studiën* onze aandacht vraagt, is een probleem, dat meer dan alle andere de katholieke belangstelling verdient. Het artikel geeft een historisch overzicht van de vele pogingen, die in de laatste decennia alom gedaan zijn om de „zonde van verdeeldheid" in het Christendom weg te nemen. Twee stroomigen zijn hier vooral te onderscheiden: een die streeft naar een federatie van zelfstandige kerkgenootschappen, een Kerkenbond met een kunstmatige eenheid; en een andere die streeft naar een innerlijke gesloten eenheid, een organisme. Daarmee is in beginsel het katholiek kerkbegrip aanvaard. Onder de historische bijzonderheden, waaronder vooral de houding der Pausen Leo XIII, Pius X en Benedictus XV interesse wekt, zoekt men tevergeefs inlichtingen over de zeker niet onbelangrijke Mechelsche conferentie's.
Een teeken van de groeiende waardeering in onze dagen voor de religieuze herleving in de 14e eeuw is wel het stevig-gedocumenteerde werk van den Amerikaan Alb. Hyma: *The christian Renaissance: A history of the Devotio Moderna.* L. v. Miert bestrijdt in een uitvoerig opstel enkele meeningen van den schrijver, voornamelijk de hypothese als zou de H. Ignatius van Loyola in Zijn *Excercitia* en in het grondplan Zijner Orde van Geert Groote en diens kring afhankelijk zijn.
In aansluiting hieraan zij even de korte samenvatting vermeld, waarin Jac. v. Ginneken zijn hypothese omtrent het auteursschap der *Imitatio Christi*, die minstens in Geert Groote 's kring ontstond, wil verduidelijken. Lezenswaardig, want een mooi stuk missiehistorie, is het vervolg van missionaris en astronoom door L. Stein. Het inspiratiebegrip wordt toegelicht door J. Kroon.

In de Fransche kroniek van den *Jaarlijksche Boekenschouw* 1924 lezen we de volgende simplistische regels over Henri Bremond. „Zijn jongste boek *Pour le romantisme* is een bundel artikelen gericht tegen de negatieve kritiek van Charles Maurras. De beteekenis, die beiden aan het woord „romantisme" geven, loopt nogal ver uiteen. Henri Bremond is op zijn beurt van aanvaller een aangevallene geworden. Zijn boek ondervond vooral vinnige tegenkanting bij Henri Ghéon, een tegenkanting, die bijna tot een verdachtmaking van zijn rechtzinnigheid is uitgegroeid. Bremond heeft hem dan ook in het Februari-nummer van *Les Lettres* van repliek gediend. Ghéon was vooral gevallen over één passage in het voorwoord, waarin Bremond beweerde, dat de anti-romantische streving, zooals die op het oogenblik zich baanbreekt, een ernstig gevaar opleveren kan voor den godsdienst zelf, waaruit hij de conclusie trok: volgens Bremond is romantisme en Katholicisme een en hetzelfde. Tegen deze gevolgtrekking wordt verzet aangeteekend: een lapidaire inleidingszin mag niet als toetssteen beschouwd worden voor een heel boek, daar juist het boek zelf een uitweiding en een beoordeeling van het voorwoord moet zijn. Bij de strakke formuleering — een onoverkomelijke eigenschap van ieder voorwoord — kan hier nooit het zwaartepunt vallen.

Tenslotte verwijst Bremond naar zijn standaardwerk over de *Psychologie religieuse*, waar hij ex professo zijn oordeel over dit punt geuit en breedvoerig gemotiveerd heeft.
In het Maart-nummer van genoemd tijdschrift, dat vooral om de beschouwingen van René Johannet, die van scherp en diepindringend inzicht blijk geven in het literaire leven in Frankrijk, onmisbaar is voor de kennis van het geestesleven in genoemd land, levert Alfred Poizat een lezenswaardig essay over den neo-klassieken poëet Paul Valéry, in wiens werk hij talrijke reminiscenties opdiept aan Stephane Mallarmé, die een beslissenden invloed heeft uitgeoefend op de dichterlijke ontwikkeling van Valéry.
„Vanaf den dag", schrijft Poizat „dat hij Mallarmé ontmoet had, verloor hij zijn vertrouwen in de poëzie van zijn tijd; hij beschouwde haar niet meer als een waardig instrument van zoo'n verlicht tijdperk"....
„Valery heeft zijn poëtisch spel gespeeld onder de ware of valsche overtuiging, dat de moderne poëzie een creatie was van Mallarmé en hij slechts de roeping had haar volgens dezelfde richtlijnen te vervolmaken. Zijn schoonste en klaarste gedicht is ongetwijfeld *Narcisse*, zichtbaar geinspireerd op *L'Hérodiade* van zijn grooten meester."
„Het geval Valéry", besluit Poizat „is een verschijnsel van een opvallende ommekeer in een machtigen geest, veroorzaakt door een ander. De ware Valéry kennen wij daarom thans slechts gedeeltelijk. Hij is de schrijver van dat prachtige boekje *Varieté*, waarin zijn talent als denker en prozaschrijver tot uiting komt. Maar toch stak in hem een dichter, misschien zelfs een dramaschrijver, dien we echter nooit zullen kennen".
In hetzelfde nummer verdienen nog de aandacht Henri Ghéon's beschouwingen over de materieele en geestelijke voorwaarden, waaraan de dramatische kunst voldoen moet, wil zij echt en levenswaar zijn en vervuld van een ideeële roeping, waaruit wij even ter algemeene kenschetsing dit kleine zinnetje lichten „Le dramaturge est prisonnier des hommes". Sapienti sat!

Verscheidenheden.

Begrijpelijk is de nieuwsgierigheid van den lezer, hoe een werk eigenlijk tot stand komt. Hoe velen zouden niet graag eens een kijkje willen nemen op de schrijftafel van den romancier? Doch hoewel iedere schrijver de gewoonte heeft het hart op den tong te dragen, over zijn „geestelijke timmerwinkel" laat hij zich in den regel niet uit. Er zijn echter, gelukkig, loffelijke uitzonderingen. Zoo vernamen wij onlangs eenige niet ongrappige bijzonderheden over den Franschen veelschrijver Ponson du Terrail, een echt sensationeel romanticus, die zoo verbijsterend veel personen in zijn roman liet optreden, dat hij op den duur de kluts kwijtraakte. Daarom plaatste hij evenzooveel genummerde poppen op zijn bureau, als er personen in zijn roman voorkwamen. Stierven ze in den loop van het verhaal, dan werden ze in een lade „bijgezet". Verdwenen ze slechts voor een tijdje, dan gingen ze in een andere lade uitrusten. Zoodoende kon hij geregeld doorschrijven en wist steeds welke personen er op de planken waren.
Een zelfde lumineuze idee had ook de Japansche romanschrijver Tazikava-Bakoein (1767-1848). Als de personen van zijn roman op reis waren, plaatste hij de poppen in een hoek der kamer. Waren ze getrouwd, dan bond hij ze aan elkaar; waren ze gestorven, dan legde hij ze in een doos. Men verhaalt van hem de volgende anecdote: Op zekeren dag was hij in verlegenheid wat hij met een der dramatis personae zou aanvangen. Hij keek de plaatsvervangende pop star aan en riep „Zal ik hem dooden of laten leven!" Een uitgever, die hem wilde bezoeken, hoorde dit en denkend, dat hij bedoeld was, koos hij ijlings het hazenpad.

De laatste aflevering van *Pogen* bevat de mededeeling (ons reeds lang bekend) dat om economische redenen de uitgave van dit maandschrift zal worden gestaakt. Het ter ziele gaan van dit werkelijk unieke orgaan der katholieke jongere krachten in Vlaanderen, mag terecht als een betreurlijk verlies aangemerkt worden voor de geestelijke ontwaking van de katholieke gedachte in de literatuur bij onze Zuid-Nederlandsche taalbroeders.
Moge ***Vlaamsche Arbeid*** of ***Dietsche Warande en Belfort*** dit verlies trachten aan te vullen door beproefd-gebleken krachten als Wies Moens e.a. niet uit hun kolommen te weren.

Bij de Centrale Uitgeverij „Oisterwijk" te Oisterwijk is ter perse om binnenkort te verschijnen: *Richard Kralik*, geschreven door hemzelf en door Vincent Cleerdin en Wouter Lutkie, pr.

„Jongeren vindt men tegenwoordig overal" zoo juichte onlangs een onzer meest-geziene kunstkeurders. We zullen de laatste zijn om dit te ontkennen! Maar in Vlaanderen, bij onze Zuid-Nederlandsche taalbroeders heeft dit jong-doen toch wel in heel onverblijdende dingen geresulteerd, die heusch geen blijden juichroep waard zijn. Wat b.v. te zeggen van uitingen als van Brunclair:

Rinkel tinkel tingel tangel tinteling triangel
klinkklank
waard
wijs
temperatuur der tropen......

en van Paul van Ostayen:

Avond rilt freel in zinken
vanzelfsprekend wonder
gebeuren zonder gebeuren
al maar vallen
zinken
geluidloos worden van geluiden
afgegrensd zijn
van zich-zelf-zijn en
zinken
vallen
kleine kring kleinere kring
midden en omtrek kleinste kring.

Een vriend, die ons deze draaierig-makende ontboezemingen van onze Zuid-Nederlandsche taalbroeders toezend met de vriendelijke bede deze te verklaren, moeten wij teleurstellen met de mededeeling aan zijn verzoek niet te kunnen voldoen. Weet een onzer lezers misschien een oplossing? Dan houden we ons voor zijn Salomon's oordeel aanbevolen.

Een tijding, die zoowel in kringen van missieijveraars als wetenschapsmenschen met ingenomenheid en voldoening zal vernomen worden, is, dat binnenkort in de bekende Missiedrukkerij te Steyl verschijnen zal het eerste deel van 't *Jus Missionarum*, door pater Dr. Theod. Grentrup S.V.D., oud-professor van 't Kerkelijk Recht in 't Missiehuis St. Gabriël bij Weenen.
't Lijvig boek — met dubbel alfabetisch register 545 blz. groot — behandelt als „prolegomena" vooreerst de begrippen: missie, missiegebied, missierecht; van dit laatstgenoemde weer de geschiedenis: literatuur, bronnen, systeem, hulpwetenschappen.
't Eerste deel is gewijd aan *Jus et officium Fidei propagandae*, 't tweede, veel omvangrijker deel aan de ***Relatio intermissionem et civitatem***.
Hier begint de schrijver met de heidensche staten, vooral China en Japan, komt daarna tot de „Christelijke Staten" op de eerste plaats in historische volgorde de koloniale mogendheden: Portugal, Spanje, Nederland, Engeland, Frankrijk België, Duitschland, Italië; daarna die rijken, die nog Missies hebben binnen hun eigen grenzen n.l. de verschillende republieken van Amerika, alsmede Liberia en Abessinië.
De laatste verhandeling van 't tweede deel betreft de verhouding van 't volkenrecht tot de Missies. Hier wordt vooral gesproken over de verdragen (voorzoover ze 't missiewerk betreffen) tusschen christelijke en niet-christelijke staten, met name over de protectoraten. Uitvoerig worden behandeld de Mohammedaansche rijken van Noordelijk Afrika, de verschillende protectoraten in Turkije, Irak, China, Japan, Annam, Siam verder Britsch-Indië, Nederlandsch-Indië, Afrika en Oceanië. 't Slot vormt de bespreking van verscheidene acten en contracten, de Missies betreffende, tusschen koloniale rijken onderling. In een bijvoegsel van ± 40 blz. geeft de schrijver als „documenta selecta" uittreksels uit de gewichtigste Portugeesche, Nederlandsche, Engelsche, Fransche en Belgische wetten of reglementen aangaande de Missie, om „den lezer ook de bronnenstudie der betrokken vraagstukken eenigszins mogelijk te maken."
't Werk is geschreven in een eenvoudig, duidelijk Latijn — in welke taal ook alle aanhalingen uit de moderne wetten enz. zijn overgebracht.

Anatole France, over wien de tongen maar niet aan 't zwijgen gebracht kunnen worden, kwam dikwijls op de sportredactie van het groote dagblad *Figaro*, om met zijn boezemvriend Caillavet wat te keuvelen onder diens werk. Op een dag verschijnt hij weer op dit bureau en treft zijn vriend aan, zuchtend over een onbeschreven vel papier gebogen, wachtend op de inspiratie, die jammerlijk uitblijft. „Ach", zucht hij, „ik moet zoo'n geestig dingetje schrijven ter aankondiging van een roeiwedstrijd. Jij kunt dat altijd zoo tip-top. Toe, wees eens aardig, schrijf gauw een echte Anatole France, zoodat ik die onderteekenen kan met Caillavet.
Glimlachend zet A. France zich aan het bureau en schrijft een keurig opstel over... de roeisport! Wat een sensatie — als iemand het te weten kwam. Wat een aanwinst voor de krant.
Den volgenden dag weer op de *Figaro* verschijnend, vindt hij Caillavet, die geen raad weet van 't lachen. — „Weet je wat er met je artikel gebeurd is", begint hij zich eindelijk aan de verbaasde Anatole France te verklaren. „De redactie-secretaris heeft het geschrapt en als totaal onbruikbaar gebrandmerkt." Zoo ondervond Anatole France, dat men met een grooten naam ook niet alles bereiken kan.

René Johannet, die reeds vroeger Romain Rolland onttroond heeft, heeft zich thans de vraag gesteld „Anatole France est-il un grand écrivain?" En zijn antwoord luidt bondig: „Neen! In de politiek een blinde, een schijnheilige, een lafaard, in de moraal een ondermijner, een machtelooze, een wilde, is hij in de woordkunst een goed essayist maar van den tweeden rang, een navolger, maar zonder opgewektheid. Bij France komt nooit iets uit het hart of het verstand. Hij is een literaire schrijnwerker. Vage ideeën, hier en daar bijeengeraapt, een bepaald aantal beelden, zorgzaam gekozen uitdrukkingen, keurig verzameld en gerangschikt, ziedaar het materiaal, waaruit hij met bewonderenswaardig geduld zijn boeken opbouwt... De tijd is de beste rechter."

Men weet, hoe de mirakelspelen van Ghéon vooral in Vlaanderen furore gemaakt hebben en men aldaar meermalen het wondere feit beleefd heeft, dat een stuk in het Vlaamsch vertoond werd, alvorens het in het origineel werd opgevoerd. Dat de schrijver zelf veel voordeel heeft getrokken uit dit contact nemen met Vlaanderen, moge hieruit blijken, dat hij thans verschillende stukken in bewerking heeft, waarvan hij de stof uit den Vlaamschen volksmond kon opteekenen. Zoo werd in de Théatre de L'Oeuvre reeds gespeeld *La joyeuse Farce des Encore*, een Fransche bewerking van de Vlaamsche cluyte *Nu-Noch*. Thans legt hij de laatse hand aan een spel over *Onze Lieve Vrouw Ten Doorn*, naar de legende die daarover ter plaatste Ten Doorn bij Eecloo nog leeft. Felix Timmermans maakt er thans een Vlaamsche bewerking van en hecht er aan, dat deze eerst in Vlaanderen zal vertoond worden als een dankbare herinnering aan de grootste gebeurtenis in zijn leven, n.m. zijn bekeering tot het Katholicisme, welke zich aan het IJzerfront in Vlaanderen voltrok.

Van het veelbesproken werkje ***Quae de Beata Maria Virgine passim scripsit Thomas à Kempis***, auctore Joës Mercator zal bij de Drukkerij W. Bergmans, Tilburg een Nederlandsche bewerking verschijnen van de hand van den auteur.

De Ondergang van het Avondland.

„Er is eigenlijk maar één excuus", zegt Dr. van Holk, „voor de publicatie van een boek in onzen veel te veel schrijvenden en lezenden tijd: dat men, ondanks alle overwegingen, bedenkingen, twijfelingen, niet anders kon."

De eenige rechtvaardiging, die Dr. van Holk nu zelf voor zijn boek [1]) vinden kan is de persoon van Spengler en zijn werk: *Die Untergang des Abendlandes.* Nu zouden wij hier onmiddellijk kunnen verwijzen naar de studiën over Spengler in *Divus Thomas* en *Stimmen der Zeit,* waar ernstige kritiek op Spengler gepubliceerd is. Maar naar aanleiding van Dr. van Holk's publicatie lijkt 't ons nuttig en belangrijk tevens ook in dit tijdschrift enkele randbemerkingen te geven bij Spengler's werk.

Wat is Spengler's doel in: *Die Untergang des Abendlandes?* Zijn doel is tweevoudig. Eerstens wil hij een analyse van den ondergang der West-Europeesche cultuur geven, maar tevens ook het systeem eener nieuwe philosophie van de vergelijkende morphologie der wereldgeschiedenis. Volgens hem is de ondergang der West-Europeesche cultuur, hoewel een door plaats en tijd begrensd phenomeen, een wijsgeerig probleem, dat alle groote vragen van het „zijn" in zich sluit. Wil men nu weten, hoe de ondergang der West-Europeesche beschaving werkelijkheid wordt, dan moet men eerst weten, wat cultuur is, — naar Dr. van Holk geeft Spengler niet één behoorlijke definitie van het begrip cultuur, — in welke verhouding 't begrip cultuur staat tot geschiedenis, leven, ziel, natuur en geest, onder welke vormen zij optreedt en in hoever deze vormen als symbolen op te vatten zijn.

Wat zijn analyse van den ondergang der Westersche cultuur betreft, zoekt Spengler zijn kracht in de toepassing der evolutionistische principes. Hij tracht den gang der geschiedenis vooruit te bepalen en treedt hiermede in de rij van Condorcet-Comte, Marx, Bruckle, Taine en Lamprecht. Met deze is Spengler mechanist en brengt op zuiver mechanische wijze de physieke wetten der natuur op het gezelschapsleven over. M.a.w. Spengler leidt de verschijnselen in het gezelschapsleven als noodzakelijk resulteerende werkingen uit de eigenschappen der afzonderlijke componenten af. Is dus als zoodanig determinist.

Zijn vooruitbepaling der geschiedenis is mogelijk door de morphologie der geschiedenis, die een nieuw geschiedenisbegrip, een nieuwe geschiedenisopvatting en geschiedenismethode geven wil. Volgens Spengler is geschiedenis alleen cultuurgeschiedenis. Eveneens wil hij de menschheid van cultuurbiologisch standpunt uit als subject der geschiedenis opvatten en het begrip „geschiedenis" uitstrekken op alles, wat levensloop heeft.

Het continuïteitsbegrip — de geschiedenis is een onafgebroken opeenvolgen van worden en vergaan — laat Spengler vallen om het te vervangen door het coherentieprincipe, naar hetwelk de geschiedenis bestaat uit verschillende afgesloten cultuureenheden, die ieder ontstaan uit de plaatselijke omstandigheden, welke aard, kunst, gemeenschapsvorm etc. bepalen.

Alle verschijningsvormen eener bepaalde cultuur hangen innerlijk samen. Iedere cultuur groeit en vergaat als een plant. In iedere cultuur zien wij kindsheid, jonglingstijd, mannelijken leeftijd en ouderdom. Hier geeft Spengler echter geen nieuw gezichtspunt, daar we deze idee reeds bij St. Augustinus vinden, die het echter als periodiseering van de geheele wereld-geschiedenis aangeeft.

Die culturen zijn absoluut van elkaar ge scheiden en nemen niets van elkaar over. De vroegere geschiedenisopvatting beschreef de menschheid in voortdurende ontwikkeling. Spengler echter breekt met dit begrip en ziet naar de verscheidenrijke vormen der culturen, ieder als een menschheid op zichzelf. Onder de zoogenaamde acht „Hochkulturen" verstaat hij de Babylonische, Egyptische, Antiek-Appollinische, Indische, Chineesche, Mexicaansche, Arabische en Westersche. Is de invoeging van de Indische, Chineesche en Mexicaansche cultuur zeker een aanwinst voor de algemeene cultuurgeschiedenis, door zijn instellen der verschillende culturen komt het Christendom echter —tot nu toe middelpunt van het cultuurbeeld der wereld — absoluut op den achtergrond, ja wordt geheel voorbijgegaan.

Ook het bekende schema: „Oudheid, Middeleeuwen, Nieuwe tijd" wordt door Spengler verlaten als zijnde een gnostisch begrip, dat door de Kerk gepropageerd is. Hij vergeet daarbij echter, dat eerst in de 16de eeuw door Christophorus Cellarius deze indeeling

werd gemaakt. De benaming Middeleeuwen — media tempestas — dateert uit de 15de eeuw.
Met deze opvattingen bestudeert Spengler den loop der geschiedenis en geholpen door zijn visionnairen geest, is hij de propheet van het Westen, die uit den ondergang der verschillende culturen het toekomstbeeld der West-Europeesche cultuur ons teekent. Dat zijn werk opgang maakte, toen Europa gedrukt ging onder de oorlogsellenden, kunnen we begrijpen en verklaren. Maar al spoedig werd de belangrijkheid van dit werk tot een van minder gehalte gereduceerd, daar Spengler's opvatting van geschiedenis en geschiedenisphilosophie tot een strikt doorgevoerd construeeren had geleid.
Zijn werk behoort ten slotte, wat de wijsgeerige zijde betreft, tot de school van Fichte, Schelling en Hegel.
Een enkel woord nog over het boek van Dr. van Holk. Het werk is ingedeeld in 6 hoofdstukken, analoog aan 6 lezingen, die Dr. van Holk over Spengler's werk hield.
Achtereenvolgens behandelt hij: Geschiedenis als wijsgeerig probleem; De wijsgeerige grondslag van Spengler's geschiedbeschouwing; De groote dwarsdoorsnee: de typologie der afzonderlijke culturen; De groote lengte-doorsnee: de biographie der culturen; De historicus als profeet: ondergang van het avondland; Samenvatting en kritische bemerkingen.
In dit laatste hoofdstuk geeft Dr. van Holk eenige kritiek. Eerstens merkt hij op, dat Spengler, niettegenstaande hij het bestaan van absolute waarheden toegeeft, toch die éene absolute waarheid, het Godsbestaan, verwaarloost.
Ook de geheele historische methode, n.l. de intuïtieve methode, wordt door Dr. van Holk aangevallen. Hier ligt zijns inziens de zwakheid van Spengler's werk. Wij denken hier aan de analogieën, tot wier verkeerd gebruik de mechanische geschiedbeschouwing leidt. Dit geldt speciaal voor het tweede deel van Spengler's werk, dat bijzonder onder dit misbruiken der analogieën te lijden heeft. „Zij schokken het vertrouwen in de methode", zegt Dr. van Holk. Eveneens wijst Dr. van Holk op de eenzijdige vergelijking van avondland en cultuur en Spengler's eigenaardig begrip van tijd en ruimte. Ook Spengler's toekomstberekening is eenzijdig, waar hij aan Pruisen en Duitschland een groote toekomst verzekert, ondanks de débacle van 1918. „'t Is zijn patriottische neiging, die de ontsporing zijner constructie in zake het te verwachten Pruisisch-Duitsche Keizerrijk verklaart. We hebben hier de verheerlijking van het Pruisisch staatssocialistische imperialisme."
Niettegenstaande de vele fouten, zelfs principieele misvattingen, geeft *Die Untergang des Abendlandes* o.i. blijk van Spengler's visionnairen en synthetischen aanleg, terwijl zijn suggestieve voorstelling de aantrekkelijkheid, maar ook het gevaar van het werk verhoogt, daar zijn geschiedbeschouwing op gedeeltelijk onwerkelijken grondslag steunt. De hoofdfout ligt ten slotte in de kortzichtigheid, waardoor met het Christendom en de bovennatuurlijke krachten, die het aan de Westersche cultuur, in onderscheiding met andere culturen, toevoegt, geen rekening wordt gehouden.
Het werk van Dr. van Holk is geschikt om zich in de methode van Spengler te oriënteeren.

Dr. C. H. Lambermond O.P.

---

[1]) **Dr. L. J. van Holk**,
DE ONDERGANG VAN HET AVONDLAND.
Leidsche Uitg. Mij., Leiden, 1925. (20 × 13)
185 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

De Keulsche Schilderschool.

Onder de Keulsche schilderschool [1]) wenscht Reiners te verstaan de meesters, die vanaf het begin der veertiende tot en met het midden der zestiende eeuw blijvend of grootendeels in Keulen werkzaam waren, onderling sterk door hun belangstellingen en zeer vaak ook in een betrekking van meester tot leerling aan elkander verbonden.
Deze Keulsche school is in haar duidelijkherkenbare begrenzing en door den langen duur van haar werkzaamheid iets unieks in de Duitsche kunst, dat men scherp kan onderscheiden en daardoor ook in zijn invloed naar buiten met grooter zekerheid volgen. Over deze expansie opent Reiners nieuwe gezichtspunten, die de aandacht der buitenlandsche deskundigen (het gaat hier om „kunstgeleerdheid") zonder twijfel zullen trekken en allicht ook nadere gedachtenwisseling over onderdeelen zullen doen volgen.
Door het stof van eeuwen bedekt en ver-

onachtzaamd in de belangstelling der gelukkige, maar onwetende bezitters kwamen de zeer rijke schatten der Keulsche middeleeuwsche schilders onder den invloed der Duitsche romantici, die in hun tijd zooveel ten goede voor het geestesleven tot stand brachten, onder de aandacht der kunstvrienden. Friedrich Schlegel was een der eersten, die in zijn tijdschrift *Europa* de aandacht op deze landseigen kunstwerken vestigde. Inmiddels waren de gebroeders Boisserée en J. B. Bertram begonnen, de talrijke resten van een glorierijk verleden systematisch te verzamelen. Tot localiseering en geschiedkundige vaststellingen geraakten zij niet, maar zij deden wellicht grooter werk, door onder den spot van hun medeburgers, die de slappe academische schilderkunst van hun tijd blijkbaar heel wat waardevoller vonden, uit stof en vuil van obscure bergplaatsen tallooze schilderijen van den ondergang te redden. Zij stelden de later onhoudbaar-gebleken theorie op, dat de Keulsche schilderkunst vóór 1400 geheel van bijzantijnschen invloed afhankelijk was; in het latere, meer realistische werk, meenden zij den invloed der Van Eijcks voor overwegend te moeten houden. Eerst Scheibler, en vooral Aldenhoven, hebben systematisch orde in de herkenning gebracht. Op dit moment is, volgens Reiners, hun visie echter verouderd, omdat zij, van het naturalistisch beginsel uitgaande, het niet-geven van een „natuurlijke" werkelijkheid der oude meesters, voor onmacht aanzagen en aldus het wezen van het primitivisme geen recht deden. Reiners ziet ook het hoogtepunt der school niet meer in het begin der 15e eeuw, maar eerder in de latere, „barokke" meesters. Zal dit oordeel al niet ontsnappen aan de critiek, hij meent toch dat onze tijd, om zijn verwante geestelijke houding, de inspiratieve kracht van den middeleeuwschen meester beter kan doorvoelen dan de materialistisch-impressionistische époque, die achter ons ligt. Waar hij op het tectonische in de beelding meer bijzonder de aandacht vestigt, voelt hij dit de uitdrukking van het vernieuwd gevoel voor deze bijzondere waarde en van de beteekenis, die aan maat en rhythme in het kunstwerk weer wordt toegekend.

De ligging van Keulen en het gelukkig lot der stad in de geschiedenis, zonder oorlogsnood en beeldstormerij, zijn de oorzaak dat het studiemateriaal thans nog zoo gesloten en volkomen ter beschikking ligt. Eerst de secularisatie, die twee en veertig kerken en kapellen ophief, bedreigde het lot der oude schatten en bracht een gedeelte op de markt. Er moet toen wel het een en ander verloren zijn gegaan, zelfs voor brand- of timmerhout zijn gebruikt; ook hebben de niet altijd pieuze overschilderingen in de 19e eeuw veel bedorven, maar de hoofdindruk blijft desondanks nog gaaf en volledig. Tal van namen der schilders zijn niet bekend, men gaf dus ook veel anonieme namen, en bij het kunsthistorisch onderzoek komt alles aan op nauwgezette stijlcritiek, waarbij de mogelijkheid van regeneratie in een en dezelfde artistieke individualiteit niet mag worden vergeten. De Keulsche primitieven waren niet bijzonder op originaliteit van motief en behandeling gesteld, zij voelden zich lid van een gemeenschap, waarin de geestelijke goederen algemeen eigendom waren en waarin het de taak van den schilder was, in schoonen vorm mee de heilsleer van het Christendom te prediken. Vandaar het volharden bij vaste attributen en bij kleuren met symbolische beteekenis. De individualiteit van den kunstenaar trad áchter het werk en van Lochner staat zelfs vast, dat hij in opdracht van de Keulsche magistratuur schilden en draaghemels beschilderde bij gelegenheid van den intocht van Frederik III. De specifieke stijl-kenmerken van Keulen ontstaan pas, waar het zelfstandig schilderij zich uit de wandschildering ontwikkelt. De vroege diptychons staan echter nog sterk onder de lineaire tradities en de vlakindeeling van de muurschildering. Zoo ligt in dit boek de Keulsche schilderkunst voor ons als een majestatisch en liefelijk beeld (liefelijk wel het meest) van middeleeuwsch gemeenschapsleven, innig en overtuigd van geloof, zuiver van onbewusten kunstzin en vlijtig werkmanschap. Elders werd hooger extase en grooter verfijning bereikt: hier heerscht de zachte jubilatie van een onkreukbaar en simpel aanvaarden. Voor ons liggen de hoogtepunten in Lochner, den meester „der heiligen Sippe" en den meester van het Bartholomeusaltaar: het meest misschien tóch in Lochner, die het ontwakende realisme met innig gevoel zoo schoon opnam in een strengheid van bouw. Dat het realisme er nimmer die beteekenis heeft gekregen, welke het terzelfder tijd elders had, b.v. in Vlaanderen, vindt zijn oorzaak in den allesbeheerschenden invloed der Kerk, in de geestelijke houding der Keulenaars, die

de vroeg-middeleeuwsche wereldbeschouwing zoo lang mogelijk getrouw bleven. Het contrast tusschen ziel en zinnen bestond, maar minder diep, minder dramatisch. Het volk had een schwärmerische natuur, met veel gevoel, hoewel niet diepgeaard. Dit verklaart het weeke, het vrouwelijke, het lyrische, dat deze kunst kenmerkt. Het voerde tot een gewisse zinnelijke verfijning, maar ook tot de tegenstelling daarvan, het gruwelijke, het afzichtelijke. De aanminnigste en teederste madonna's, gevenereerd als in een hoofschen vrouwendienst, ontstaan naast de luguberste schildering van duivelsche boosaardigheid en zondigheid en naast Christusbeeldingen, waarin het lichaam van den Heiland bestiaal wordt gemarteld.

De schoonheid vat men niet aan met een ontleedmes, dat maar al te spoedig een beulsmes of een laurentiusrooster wordt. Hoogstens tracht men haar te benaderen met doorvoelde woorden. Met „stilistische Ausdeutung'' komt men er... een klein eindje, als men het begrip „stijl'' (voor de zooveelste maal) veilig heeft gesteld. Want ook dit rijk-gedocumenteerde en in wetenschappelijk opzicht uitnemend-verzorgde studieboek van Reiners, stelt voor den belangstellende, die de zaken het liefst uit den zuiver-aesthethischen gezichtshoek beziet, weer scherp het onomkoombaar probleem van „sehen und erkennen''. Het valt niet te loochenen, dat het brengen van synthese tusschen het streng-wetenschappelijk of zelfs cultuur-historisch bezien van kunstwerken en het aesthetisch doorschouwen een desideratum is, dat onvervulbaar schijnt, al zijn er gevallen aan te wijzen, waarin het een het ander niet uitsluit. De kunst als zoodanig is voorbeschikt de formule te haten, die voor de wetenschap onmisbaar is. Als de menschenziel, om verstaan te worden, niet buiten de intu tie kan, dan zeker niet deze hare bijzondere diepte, waaruit kunst wordt geboren en genoten. Zonder het ongecultiveerde, maar aanbiddelijke toeval is zulk een gave niet denkbaar. Het relatieve nut der kunstgeleerdheid niet ontkennend zal het met-kunst-aangedane individu, wanneer de schoone prenten eenmaal zijn bekeken en bewonderd, dan ook natuurlijkerwijze door een zekere huivering worden bevangen, als het mer-à-boire van de tekst aan de beurt komt. Tegen deze schuwheid wordt door de belanghebbenden wel menigmaal op een toon van meerderheid getoornd, maar daarbij wordt maar al te vaak vergeten, dat ook zij slechts „partij'' zijn in dit conflict en dat het nimmer aangaat dingen of toestanden met elkander te vergelijken, die wezenlijk onderscheiden blijven. Al te spoedig ontaardt dit in een barbarisme, waarvan de kunstenaar meer gruwt, dan van de onnoozelheid der heidenen, onder wie hij is gezonden. Kunst is, in hoogen zin, anarchie, zooals wetenschap, in hoogen zin, orde beteekent. Conclusie uit het feitelijke zal altijd secundair blijven voor een magische kracht, die in oorsprong uit een zijn-zonder-begrenzing ontkiemt — en ook in den afglans harer oneindigheid niet schuil wil gaan achter staketsels en onder regenschermen. Het idool dezer conclusiedrang is de verklaring van het onverklaarbare, waarin het wonder met onvruchtbaar rationalisme wordt uiteengepeuterd en vervolgens om hals gebracht. Wanneer zou dit hardnekkiger worden geprobeerd dan in een tijd en op een plaats, waar het wonder nauwelijks meer ontstaat, omdat men de bronnen heeft verstopt en er zoo wonderlijk-vermoeid tegenover staat? Het is een seniel verschijnsel.

Men moet de kunst haar vrije, koninklijke geboorte gunnen, men moet haar ook toestaan te sterven, waar haar tijd van sterven is aangebroken. Het wonder zelf is toch ononuitroeibaar, zoolang er schepsels zullen bestaan, die zich erdoor voelen opgevoerd tot den ongezienen Werker van alle wonder: of het bij de Bosjesmannen of bij ons gebeurt, is hetzelfde. Hoe krank in wezen dit koortsig bedrijf is, bewijst de angst, bij de deskundigen, om groepen af te zonderen van „geheelen'', waarin de (uiterlijke) kenteekenen met obsedeerende nauwkeurigheid en scherpzinnigheid zijn vastgesteld. En nergens, dan onder hen, is de strijd der inzichten zoo hevig: spokige verschijning van den doem der subjectiviteit in zaken, die zóó nauwlettend objectiveerbaar schenen. Men vraagt zich af: waartoe? De wezenlijke waarde dreigt op vele manieren in het gedrang te komen. Geraakte men er, in de ontnuchtering van het uitvoeriger herkennen der overschilderingen op het Keulsche Clarenaltaar niet toe, ook de aesthetische verdiensten neer te halen?

Neen, het aesthetisch-wonderlijke en waardevolle blijft niet immer intact bij deze pogingen, kàn niet intact blijven. Het is gewenscht, de verschillende gebieden scherp te onderscheiden en afzonderlijk te bewaken. In Van Mander's fantasie, in Vasaris' versche pragmatisme werd dit heel wat beter

ingezien dan in de geschriften der moderne geleerden, die vooral in de 19e eeuw hun groote omwentelingen in de beschouwingswijze tot stand brachten. Met de ontkenning van den algemeenen byzantijnschen invloed op onze middeleeuwsche schilderkunst, met de betere opvattingen over het ontstaan van het naturalisme op de gothische traditie, met het zoeken van verband tusschen de cultureele stroomingen en de veranderingen in het aanschijn der kunst, met het exacte moderne vorschen tenslotte, dat zich durfde zetten tot het construeeren van genetische ontwikkelings-theoriën der vormproblemen, getoetst aan het princiep der geschiedkundige en sociale ontwikkeling, zal men zich van de essentieele aesthetische waarde steeds verder verwijderen.

Een blomme wil niet anders dan blomme zijn, en het licht drinken. Over een genade verheugt men zich het liefst — en als het om de genade gaat tracht men niet deze te ontleden, wel haar rechtstreeks, zonder voorbehoud deelachtig te worden waar ze verscheen. Open en spontaan, als kinderen van een milden Vader.

Jan Engelman

---

[1]) **Heribert Reiners**, DIE KÖLNER MALERSCHULE, Geïllustreerd, *B. Kühlen, M. Gladbach*, 1925. (26.5 × 19) 393 blz. geb. M. 55.—

De Kus aan den Melaatsche.

Jean Péloueyre, de hoofdpersoon van dit tragische boek, is door moeder-natuur zeer karig bedeeld: klein en schriel van statuur, ingevallen wagen, lange, puntige, roode neus, poreuze tanden, stekelig hoofdhaar. Dwaze en belachelijke hebbelijkheden verhoogen nog de terugstootendheid van zijn wanstaltig uiterlijk.

In het Landes-dorp, waar de Péloueyre's tot de meest gegoede burgers behooren, haalt men de schouders voor hem op. Schuw en verlegen van aard is ook zijn intellectueele vorming en dichterlijke fijnvoelendheid niet in staat, zijn ruwe, onafgewerkte torso een tint van schoonheid op te drukken. Om zijn physische leelijkheid is hij steeds achteruit gesteld en verongelijkt: door heel zijn wezen was hij bestemd voor de nederlaag in den levenskamp. Als een dorre woestijn, zoo kaal en leeg, zoo somber en stom is zijn leven. Van deze leegheid is hij zich bewust. Als een verdwaalde hond, die met bangen, welsprekenden blik de koele voorbijgangers om genade smeekt, is hij door het rumoerige leven gegaan. En toch, ook hij zou willen plukken met gretige handen de sappige vruchten van het groote en rijke leven, dat hij rondom zich bloeien ziet, maar waarvan hem niet meer gegund wordt, dan de kwellende visie, de pijnigende begeerte, die nooit rijpen zal tot een volledig en rustig bezit. Met fellen haat, haat hij de schoonheid, de gezondheid, de robuste kracht, de roode lippen en de sterke armen. Een schat ligt er echter opgeborgen in zijn ziel: zijn helder en diep geloof. Maar ook aan dezen schat knaagt de mot. Nietzsche's evangelie van den Uebermensch heeft 't hem aangedaan. „Wat is goed? Alles wat in den mensch wekt het gevoel van macht, het verlangen naar macht, de macht zelve. Wat is slecht? Alles wat in de zwakheid geworteld staat. Dat de zwakken en willoozen ten gronde gaan! Welke is de schandelijkste ondeugd? Het medelijden, dat de daad ondervindt voor de onterfden en de zwakkelingen: het Christendom." Terwijl hij in den spiegel zijn gedrochtelijke gelaatstrekken beschouwt, herleest hij deze felle, opstandige woorden, die zijn geloof aan zijn voeten doen neerstorten als een ontwortelde eik. De daadlooze, krachtlooze gevoelsmensch huivert voor deze hooge ruïne. Was zijn geloof wel meer voor hem dan een stille schuilplaats, waar hij de rust der eenzaamheid vond, dan een zoete illusie, die hem aan de voeten van het Mariabeeld de gulden weelde van moederteere liefkoozingen voortooverde, dan een psychische verlossing, als hij in den biechtstoel het opgekropte leed van zijn onbegrepen leven uitschreide? Had hij in zijn geloof de dogmatische zekerheid gezocht, de heilige overtuiging, dat het zoo was en niet anders, of was heel zijn Christendom slechts een vernuftig systeem van vertroostingen, een schijnbare steun voor zijn zwakheid en levenslafheid?

Als Jean niet huwt, zal vroeg of laat het geheele familie-vermogen overgaan aan Fernand Cazenare, een volbloed anticlericaal, wien alleen de aanblik eener soutane reeds de gal doet overloopen. De pastoor wil den wolf verre houden van zijn kudde en grijpt met beide handen de eenige oplossing aan: Jean moet huwen! Vader Péloueyre steunt dit plan en ontlokt Jean's toestemming, weifelend gegeven, omdat hij misschien vermoedt de tragische dèsillusie, die hem wacht. Van den eenen kant lokt hem de vrouwelijke teederheid en de toekomstige bevrediging zijner ongestilde wenschen; van den anderen kant martelt hem de vrees, dat geen enkel meisje zich in liefde uit vrije beweging aan hem zal willen geven. Bij hem geeft Nietzsche's woord: waag en win! den doorslag. De pastoor beweert, dat zijn uitverkorene Noëmi d'Artailh — schoon als een Madonna van Raphaël — tot het ras dier vrouwen behoort, die in het huwelijk geen zinnelijke vreugde zoeken. Maar de aanblik van Jean stort echter haar vagen, half-onbewusten jeugddroom van den ideëelen levens-gezel ineen. De pressie der ouders die verarmd zijn en door dit huwelijk er weer boven op komen en de redeneering van den pastoor, haar zielsbestuurder, dat het huwelijk de liefde voortbrengt „comme un pêcher une pêche" ontrukken haar de toestemming.. Beider verkeer vóór het huwelijk brengt geen toenadering, integendeel, het diept de hen scheidende klove nog uit.

De fatale beslissing is gevallen. De intimiteit van het huwelijksleven plaatst zich tusschen beiden in: zij leven uit elkaar en niet met elkaar. De zekerheid, dat zijn vrouw hem niet bemint,

drijft Jean uit het huis, doet hem ronddolen over de bruine heide en eerst bij valavond sluipt hij stil en klein naar binnen. De afkeer zijner vrouw, misschien nog sterker geworden door zijn veeleischendheid in de eerste dagen van hun samenzijn, om zonder geleidelijke overgang de volle beleving zijner rechten te vorderen, wordt onoverwinbaar sterk. Jean ontvlucht de zichtbare walging van Noëmi, maar samen bidden ze hun avondgebed en samen gaan ze zieken bezoeken. Jean denkt, dat hij alleen de schuldige is en Noëmi beschuldigt zich, geen echtgenoote te zijn volgens Gods wil. Zijn tegenwoordigheid is voor haar een zedelijke marteling en Jean gaat voor haar schuwe liefkoozingen — de kus aan den melaatsche — op de vlucht. Zijn lusten blijven onvoldaan en die van Noëmi schreien na hun ontwaken, eveneens om gestild te worden. De pastoor, die te vermoeden schijnt, dat zijn huwelijksmakelij het geluk van twee personen vernietigd heeft, stuurt Jean naar Parijs om bronnen te verzamelen voor een boek. Noëmi's lippen strijden tegen deze scheiding, maar haar oogen smeeken en bidden. In Parijs kruist de straatdeerne zijn levensweg: een oogenblik doorzindert Jean de vurige gloed der hartstocht, maar dan keert hij zich vol walging af. Ook in Noëmi heeft het onzegbare naar verwoording gezocht en een andere man, die Jean niet is, bezet de leege uren harer verbeelding. Haar teer geweten ontwaakt en in haar brieven aan Jean klinkt voor de eerste maal een oprechte toon van heimwee en verlangen. Als Jean ziekelijk en vermagerd terugkeert, verflenst weer spoedig de frissche kleur op Noëmi's wangen. De afwezigheid, die de scherpe en ruwe contoeren vervaagt en zachter van lijn maakt, is geweken voor de akelige werkelijkheid van het naast-elkaar leven en Jean en Noëmi blijven even ver van elkaar verwijderd als voorheen. Jean lijdt zoo verschrikkelijk, dat hij verlangt te sterven en laat zich daarom moedwillig door de tering besmetten aan het ziekbed van een vriend. Zijn plan slaagt maar al te wel en weldra is ook hij ten doode opgeschreven. Tijdens zijn lang en pijnlijk ziekbed, breekt in hem de bloesemknop van hoogen zielenadel open en ook Noëmi overwint haar afkeer en gaat meer en meer van hem houden, de verlossing is immers nabij. Nogeens vlamt in Jean omhoog het heimwee naar het leven, dat hem toch zoo bitter weinig geboden heeft, als hij ziet hoe de dokter strijdt en worstelt om het bezit van Noëmi's hart. Maar ook dit vuur gaat smeulen en beider liefde wordt ontbolsterd en de zuivere, loutere goudkern blijft over. Als de afgetobde zwoeger de eeuwigheid is ingegaan, komt Noëmi tot het besef zijner geestelijke schoonheid. Haar rouw is diep en oprecht; dagelijks bidt zij op zijn graf en de liefde van den dokter ter zijde schuivend, bewaart zij haar trouw aan den overledene, die voor haar vrijwillig in den dood ging — volgens haar — een groote daad van zelfverloochening, de kroon en de troost van haar verder eenzaam leven.

Dit levenlooze brok klei heeft François Mauriac een ziel ingestort, een leven gegeven, niet ruim en breed en geweldig, maar teer en diep en waar. Zijn felheid van ontleding, zijn psychologische blik op de innerlijke gecompliceerdheid van den modernen mensch — op de ravijnen en dalen, de diepten en hoogten van het hartstochtsleven is verrassend van scherpte en acuutheid. Als psycholoog heeft hij van die fijne teere trekjes, die den heelen mensch, de gansche situatie ten voeten uit teekenen.

Wel is *De Kus aan den Melaatsche*[1]) (waarvan wij zooeven tot beter begrip van het volgende zoo uitvoerig den inhoud omschreven) — een titel, die overigens ietwat melodramatisch aandoet — een schepping van een constructieve soberheid, die verrast en soms ontgoochelt. Alle aandacht blijft constant geconcentreerd op de hoofdpersonen, op het hoofdmotief, dat tevens het eenigst motief is. Is dit armoede van verbeelding of klassieke soberheid en sterk zelfbedwang? Wij gelooven het laatste en zien juist in deze rustige concentratie, de stijgende lijn van zijn kunstenaarschap, dat naar binnen is uitgegroeid en de strakke skeletachtige lijn van diepe menschelijkheid verkiest boven de uitbundige weelde der uiterlijke algemeenheid, die banaal is en oppervlakkig. Daarom treden er niet meer personen op dan strikt noodig is; daarom zeggen ze niet veel, maar wat ze zeggen, is raak en eerlijk en ernstig. Soms is Mauriac te bondig in zijn uitingswijze, waardoor zijn woorden aanleiding geven tot scheeve opvattingen, misduidingen, die het oordeel over hem als romancier niet ten zijnen gunste beïnvloeden.

De taal is in volkomen harmonie met deze gaafheid van verwikkeling: eenvoudig en streng, hard gebeiteld en gecondenseerd, maar zeer expressief en vol bekoorlijkheid. Als men Mauriac's stijl aandachtig bestudeert, moet men onwillekeurig denken aan dien formidabelen zin van Marie Lenéru: „Men moet leeren zich uit te drukken met hetgeen men niet zegt. In het proza moeten er pauzen zijn, evenals in de muziek. Men moet er voor waken het leven niet te welsprekend te maken. De letterkunde moet bevrijd worden van haar bewegelijkheid. Al klinkt het paradoxaal, de breedsprakigheid is toch de dramatische vorm, die het dorste, onbenulligste contour aan het leven geeft." Als observeerder van het werkelijk leven, steekt Mauriac torenhoog uit boven den gewonen, naturalistischen romanschrijver. Ondanks zijn kieschheid en vaagheid van verwoording, is hij echter een even duidelijk, een even adaequaat vertolker van het passievolle leven, van de diepe deernis om het arme menschdom, als zij, wier bruutheid van levensvisie met felle, aangedikte kleuren de ruwe plasticiteit van het werkelijk gebeuren uitbeeldt. Toch nadert Mauriac de grenzen, welke geen katholiek romanschrijver overschrijden kan, zonder zijn waardigheid te grabbel te gooien. Sommigen beweren zelfs dat hij deze grenzen overschreden heeft. Het praedicaat „katholiek" romancier moet dan ook erg ruim genomen worden, zoo men dit op den schrijver van bovenvermeld boek wil toepassen. Terecht mag de casuïst hier opmerkingen maken, die men bij het beschouwen van dit werk niet in den wind mag slaan. Want de hoofdpersoon bezielt niet alleen het *verlangen* naar den dood: hij *zoekt* dien met al de kracht, welke de offerliefde in hem heeft wakker geroepen. Zijn zelfmoord blijft daarom een theologisch niet goed te keuren daad. En wij kunnen het stellig begrijpen, dat men zich geërgerd voelt over de bedenkelijke verheerlijking van dit offer door den schrijver. Van een zekere vrijmoedigheid van behandeling kan Mauriac hier niet vrij gepleit worden, al is dit geenszins een motief om het heele werk lichtvaardig te veroordeelen!

We raken hier de zeer delicate kwestie van ruimdenkendheid en kleinzeerigheid. Nu is het een algemeen verschijnsel, dat de katholieke schrijvers in Frankrijk veel gedurfder zijn dan bij ons. Maar daarom hebben Paul Bourget — na zijn bekeering — Emile Baumann en Henri Bordeaux ook heel wat verwijten moeten slikken over de gewaagdheid hunner romans. Doch zal hun beroep, dat ze toch niet uitsluitend hoeven te schrijven voor kinderen en bakvischjes, stand houden voor de verantwoordelijkheid van het hiernamaals?
Mauriac is nog feller aangevallen dan de reeds genoemden. Zijn standpunt, dat men bij de beoordeeling van zijn werk wel moet behartigen, heeft hij aldus omschreven: „Een zekere stichtelijke literatuur maakt het leven onwaar. De transcendentie van het christendom blijkt uit zijn gelijkvormigheid met de werkelijkheid; sjacher dus niet met de werkelijkheid. Den modernen mensch met al zijn deernis uitbeelden, is bloot leggen den afgrond, dien de afwezigheid van God in de hedendaagsche wereld geopend heeft. Laten we de kunst tot die verfijning opvoeren, dat terwijl de zedigheid in acht genomen wordt, het noodzakelijke toch uitgedrukt wordt.''
Jean des Cognets, ook een geavanceerd romancier is strenger. „Voor een katholiek schrijver kan de zedelijkheid niet volgen uit de keuze der stof alleen. Het katholieke geloof verminkt, noch belemmert den katholieken kunstenaar, zooals zoovelen voorgeven te gelooven in goeder of in kwader trouw. Het kwaad is een werkelijkheid. De zonde is een daad. Maar tegenover deze werkelijkheid, tegenover deze daad, moet de houding van den katholieken schrijver, katholiek zijn en daardoor afwijken van de positivistische of materialistische houding.''
Deze katholieke houding moet zich vooral wachten voor de gevaarlijke suggestie van het beeld en moet scherp onderscheiden tusschen de analytische verklaring, die zich tot den geest richt en de plastische voorstelling, die de zinnelijkheid wekt en prikkelt. Maar ook moet in den katholieken romanschrijver diep leven het verantwoordelijkheidsbesef: het verstand geen beelden te suggereeren, die den lezer zelfstandig gaat uitspinnen. En hierin is Mauriac o.i. niet steeds geslaagd. Vooral zullen jongere lezers door zijn soms schuwe terughoudendheid geprikkeld worden tot verder onderzoek en daarom moet *De Kus aan den Melaatsche* voorbehouden blijven aan geestelijk-rijpere menschen, die tevens literaire fijnproevers zijn. Deze laatsten trouwens, raden we de lezing van het origineel aan, want al moge Premsela uit bewondering voor Mauriac's werk dezen roman vertaald hebben, met zijn stuntelige, waar het katholieke uitdrukkingen bestreft, beslist foutieve vertaling, heeft hij Mauriac jammer genoeg een slechten dienst bewezen.

Dr. H. v. d. Mark.

---

[1]) **François Mauriac,**
DE KUS AAN DEN MELAATSCHE, Vertaald uit het Fransch door M. J. Premsela, *S. L. van Looy, Amsterdam,* 1925. De Roo-Rozen Serie, (18 × 15.5) 183 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.15.

De Russische Literatuur sinds 1900.

Rond 1900 openbaart zich de invloed van Wladimir Solowjow (1853—1900) op de Russische literatuur. Voor zoover ons bekend, heeft men nog nooit onderzocht, zelfs niet eens aangeroerd, in hoeverre het *Katholicisme* van Solowjow (in zijn Russische literatuurgeschiedenis maakt A. Luther heelemaal geen gewag van de katholieke Kerk) het werk der Russische dichters beinvloed heeft, die in hun wereldbeschouwing van zijn wijsgeerig systeem uitgingen of er althans door geïnspireerd werden. Men dient niet uit het oog te verliezen, dat het z.g. Russische symbolisme, dat juist bij Solowjow zijn oorsprong vindt, — het symbolisme is echter, algemeen beschouwd, een parallel-verschijning der school van Stephan George en valt ook in dezelfde tijdsperiode — naar een wereld zoekt, die, om een beeld te gebruiken, aandoet als een stadswijk van Ravenna: byzantijnsche kunst op Italiaanschen bodem, of met andere woorden: Oosten en Westen als een organische eenheid, opgegroeid in Hellas, tot vollen bloei gekomen in het Christendom, zoekend naar de samen-bindende idee van twee keurverwante werelden, waarvan de eene — de westersche — de incarnatie van haar wezen reeds bereikt heeft, terwijl de andere — de oostersche — naar deze incarnatie nog met kracht en macht streeft. Rome is echter ouder dan Byzantium en veel ouder dan Moskou. De temperamenten loopen ver uiteen; wegen worden tot zijwegen, maar zij hebben naast het uitgangspunt dus ook het doel gemeen. Als men hiermee rekening houdt, kan men beweren dat het Russische symbolisme honderd wegen tegelijk wilde begaan, dat het flakkerde als een dwaallicht door de wijde ruimte, op oeverlooze zeeën dobberde en eindelijk verdween.
Vooreerst mogen enkele namen van dichters genoemd worden, die den overgang vormden naar het symbolisme: Konstantin Balmont met zijn extatische, melodieuze verzen, Valer Briussow, wiens meesterwerk *De Vuurengel* de gave verraadt vreemde cultuurperioden uit voorbije tijden plastisch en oorspronkelijk voor te stellen, eindelijk de krachtige, evocatieve lyricus Fedor Sologub, die als romancier bij voorkeur abnormale psychologische problemen met een magische kracht van beelding uitwerkt.
De gouden tijd van het Symbolisme valt in het eerste decennium onzer eeuw. Zijn representatiefste vertegenwoordigers, wier hoofdverdienste het is voor Rusland het Westen te hebben veroverd, zijn: Wiatscheslaw Iwanow, Andrej Belyj en Alexander Block.
W. Iwanow (geboren 1866) is een prophetische natuur, een wijze magiër, die in staat is tot een berg te zeggen zich te verplaatsen. Zijn geloof is sterk: de berg komt in beweging. Dan is het, alsof de berg op zijn bezweerder dreigt neer te storten, alsof zijn geloof ten slotte toch niet sterk genoeg was. Iwanow is geniaal, kunstvaardig; zijn proza en zijn verzen staan vol prachtige, verblindende archaïsmen; sobere eenvoud kent hij niet. Hij beschikt over een veelzijdige en universeele kennis, was lange jaren de leerling van Mommsen. Een zijner schoonste boeken is getiteld *Cor ardens*. Hij wil theürg zijn en mystagoog; hij wil leiding geven en toch gaapt er een tragische klove in zijn

wezen. Misschien is het geloof voor hem slechts een surrogaat. Hij wil rechtvaardig en heilig zijn tegelijk. Als hij soms ook naar de theosophie afdwaalt, zoo vervalt hij toch nooit in de trotsche smakeloosheid van Rudolf Steiner. Dionysos en Christus zijn voor hem resumeerende, van elkander afhankelijke en elkander te voorschijn roepende gestalten. Overigens kan men van Iwanow nog veel verwachten.

Andrej Belyj (geboren 1880) gaat ook uit van Waldimir Solowjow, maar voelt zich later door zijn temperament aangetrokken tot de toovenaars. Zijn ruischende woordmozaïeken en zijn speculatieve invallen maken hem tot een kunstenaar van verfijnde vormenexpressie. Zijn roman *Petersburg* is de hoogste prestatie, waartoe het symbolisme in staat was. Bij Dostojewski aanknoopend en toch weer wezenlijk geheel anders geaard, vermoedt de felle visionnair in hem de débacle van Petersburg, deze West-Europeesche, onrussische stad, deze uit het niet te voorschijn gekomen en in het niet terugzinkende metropool. Als lyrisch dichter streeft hij naar het dynamische woord. Zijn eerste verzen onderscheiden zich vooral door muziek, symphonie en rhythme; soms wordt hij geaffecteerd en gezocht. Komt men bij Belyj noodzakelijk onder den indruk, dat hij, onvast van innerlijke houding, zich niet meer bevrijden kan uit de magische boeien van Dr. Steiner en in den warrigen doolhof der antroposophie tevergeefs naar een uitweg zoekt, dat hij nu, in de engte gedreven, wanhopige pogingen doet omhoog te vliegen en slechts zijn vleugels nutteloos uitspreiden kan, zoo is Alexander Block daarentegen ongetwijfeld een veel vrijere, genialere en eenvoudigere persoonlijkheid.

Block (1880—1921) is vóór alles lyricus. Wat waren zijn creatieve mogelijkheden? Hij werd gedreven door het verlangen naar de introspectie zijner eigen wezenheid; deze zucht typeert vooral de eerste periode van zijn werk. Hij zoekt naar onwaarschijnlijkheden om daaraan te kunnen gelooven. Zijn streven naar het oneindige verheft hem boven het alledaagsche; hij gaat heelemaal op in de droomzieke voorstelling der „bovenmatig schoone vrouw". Overal zoekt hij haar; hij meent haar te vinden, maar vindt ze niet. In deze ondervinding ziet hij den maatstaf zijner onmacht en zijner kracht tevens. Hij weifelt tusschen den grootsten afstand en de brutaliteit der hem aanrakende en omgevende verschijning. Hoe meer zijn van verre geliefde vervaagt tot een fata morgana, des te sterker wordt zijn gevoel voor het rhythme van bewogen, schijnbaar vergankelijke levensvormen. Zijn wezen verkrijgt meer glans en duidelijk kan men waarnemen dat het ongeluk voor hem slechts beteekent de afscheiding van den relatief naar den absoluut eenigen weg. Maar deze weg is moeilijk en eenzaam. Alles is er daad, spanning, lijden boven vertwijfeling en dood: de afgemeten beweging eener koele hand wordt diepste levendigheid, het bewegen van een wenkbrauw doet pijnlijk aan als plotselinge smart. Nu is het „eenvoudige" bereikt als de resultante, als het gevolg van de grootst mogelijke complicatie. Zijn aesthetisch bewustzijn is rijp en omvangrijk geworden. Hij bezit de kennis de wereld in haar zuivere vormen te schouwen, waartoe buiten de godsdienstige geen andere kensoort, ook de wijsgeerige niet in staat is. De overgang en de vervloeïng van het instabiel romantische en sprookjesachtige, ex realioribus ad realissima, wat juist dat „eenvoudige" uitmaakt komt duidelijk tot uiting in zijn geweldige ballade *De Twaalf*, een kunstwerk van onovertroffen schoonheid, dat de Russische revolutie behandelt. De eigenaardige titel *De Twaalf* zinspeelt op de leerlingen van Christus, die aan het slot van het gedicht aan deze zijne kinderen, want dit zijn ook zij, in den sneeuwstorm voorbijtrekt. In het gewoel der revolutie, die hen overal voortjaagt, vermoeden zij alom gevaar en verraad: lichaam, bloed en ziel, alles is vernietigd. Niets is er meer, dat aan den verren horizon de luchten kleurt,— alleen Hij, Die in den sneeuwstorm half onzichtbaar de roode banier van Zijn lijden voor hen uitdraagt, Zijne banier. Zij echter schieten op Hem, in dolle vrees voor het gevaar, dat zij overal duchten. Maar wat konden deze kogels Hem doen! Met zachten tred zweeft Hij voor hen uit.

Het symbolisme was met het Westen verbonden. Hiermee is echter niet gezegd, dat de dichters dezer richting vreemd gebleven zijn aan het oorspronkelijk Russisch cachet, aan de oereigen mythe van hun land. Dit geldt in nog grootere mate van Alexej Remisow (geboren 1877), die zoo oneuropeesch mogelijk is. Hij is zelf een stuk Russische aarde, van top tot teen. Hij had die aarde, fijn in een doos verpakt, in 't geheel niet hoeven mee te nemen op zijn vlucht naar Parijs. Zeer juist schrijft een Russische criticus „hij heeft iets aan zich van den Jurodiwyj, den Godsnar, zooals men ook geheel Rusland in zijn geheimnisvolle verholenheid een Godsnarrenland kan noemen". Zijn kinderverhalen, zijn droomerijen, volkstooneelspelen en Russische sprookjes, zijne natuurmythen zijn allen echt volksch. Remisow beschrijft niet, maar wat hij spreekt is een onmiddelbare uiting der Russische ziel, vormt een innige eenheid met den Russischen geest.

Het tegenwoordige Bolschewistische Rusland is in letterkundig opzicht weinig productief. De maalstroom van den revolutionnairen golfslag mag hier aan schuld zijn, maar meer nog de draconische Sovjet-censuur, die er uitmuntend slag van heeft alles te onderdrukken, wat niet past in den muzikalen kraam der internationale. Daarom is alles, wat op het oogenblik in Rusland gedrukt wordt, in den een of den anderen vorm een sleutelroman op leven en dood of communistische tendenzlectuur. De lezer moet de door de censuur verminkte fantasie met zijn eigen verbeelding aanvullen en herstellen. Zoo kan het gebeuren, dat een of ander verhaal over Peter den Groote handelt en hem afschildert als een brutalen en ruwen krachtmensch, die het stille, deemoedige, echte Rusland knevelt. Hiermee heeft de schrijver willen zeggen: „Gij, Bolschewiki zijt nog een graadje erger dan dezen despoot. Hoe durft gij u te vergrijpen aan ons heilig land?" De censuur zal er mee tevreden zijn, als de Tsaar aangevallen wordt en zal het boek laten passeeren. De pogingen een proletarische kunst uit den grond te stampen, zijn op een jammerlijke mislukking uitgeloopen. Trouwens er is in de laatste jaren een groote stagnatie geweest in het drukkersbedrijf en langzaam aan komt er eerst nu wat leven op de boekenmarkt. De problematiek in de romanliteratuur kan ongeveer tot deze formule teruggebracht worden: van den eenen kant de verre projectie van den communistischen idealstaat, een staat, waarin de machine domineert, het leven tot in de kleinste vertakkingen bepaald, omschreven, genummerd wordt; van

den anderen kant een menschheid, die terugzinkt in de barbaarschheid van haar oertoestand, zich verzet tegen de ketening harer instincten en tegronde moet gaan, daar zij niet opgewassen is tegen de vernielende kracht der machinen. Ook grijpt men soms in het volle menschenleven, waaruit men dan afschrijft den ononderbroken strijd met de contra-revolutie; nu eens winnen de Rooden, dan de Witten, maar ten slotte overwinnen de Rooden en verpletteren den bourgeois. De Witten zijn schoften, bedriegers, spionnen; de Rooden zijn edele volksvrienden. Steeds moet men tegen de Witten strijden; men moet ze van het aardrijk verdelgen; dus wordt er gestreden en gestreden en dit strijden werkt als opium; de menschen worden er dronken van en zoo zetten ze zich heen over de troostelooze leegte des levens. In dezen trant werkt b.v. Wsewolod Iwanow, die overigens menig aanschouwelijk en scherp gezien tafereel geschilderd heeft. Op het oogenblik leeft er in Rusland geen schrijver van superieure waarde; wel is er een reeks jonge talenten aan het werk, die een goede, soms zelfs zeer goede middelmaat bereikt hebben. Boris Pilujak is o.a. tot de heel goeden te rekenen. Hij is innig verwant met Remisow. In zijn romans en novellen ontbreekt de volgehouden, strakke handeling, meestal zijn het mozaïeken van gave bekoorlijkheid. In zijn taal is hij bonkig, lapidair en exclamatief. In hem bruist de drift der onstuimigheid. Hij stort zich op zijn thema, alsof hij nooit uitgesierd, uitgebeeld, uitgebouwd kan komen, dan weer tracht hij door grove brutaliteiten in grooten stijl te overbluffen. Een zeldzaam chaotisch temperament, woelig en toch weer gebonden: een zuivere spiegel van het moderne Rusland. Ilja Ehrenburg kan niet met hem vergeleken worden. Hij is bizar, gezocht en vermoeit. Soms doet hij wel een aardige vondst, maar is op zijn best toch slechts een heftig gesticuleerende causeur. Klaar en logisch opgebouwd zijn de zinrijke scheppingen van den uitmuntenden verteller Jewgenij Samiatin (1884). Hij is de uitgever van *Russische Tijdgenooten*, een blad, dat goede tradities huldigt en waardevolle bijdragen over letterkundige geschiedenis bevat In toon en houding is dit tijdschrift opvallend geciviliseerd, zoodat het zeer gunstig afsteekt bij de andere Sovjet-Russische tijdschriften. Bedriegen wij ons niet dan behoort Samiatin tot de opzichters van de schrijversgroep *Serapionbroeders*, die spoedig na de revolutie tot stand is gekomen. De leden dezer groep leggen den nadruk op de vrijheid van gedachten in politicis; zij noemen zich geen kameraden, maar broeders. Behalve Samiatin moeten hier nog genoemd worden: I. Babel met zijn kunstenaarsgedenkschriften *Konarmija* getiteld; dan de voortreffelijke lyricus Tichonow, eindelijk Leonid Leonow, die van Dostojewsky uitgaande toch een strict persoonlijke richting gekozen heeft en M. Sostschenko, die dichter bij Gogol staat en met kostelijken humor te vertellen weet van het leven der kleine luiden. Michail Kusnim behoort tot een veel oudere richting en heeft met het Bolschewisme heelemaal niets en met Rusland zelf zeer weinig uit te staan. Hij is een prachtige, amusante novellist; zijn verzen zijn van een teere gratie, maar zijn critiek is ongenietbaar.
Onder de Bolschewistische dichters treedt een satyricus op den voorgrond, wiens gedachtenrijkdom zeer karig is, maar die door eene opvallende vormelijke begaafdheid in staat gesteld wordt zijne verzen als door een megaphoon in een duizendhoofdig auditorium in te hameren. Het is de futurist Wladimir Majakowsky, die zijn schetterende, onsentimenteele bazuinstooten echter niet tegen de muren van het Kremlin richt. Zijn taal is bondig en gespierd. Veel heeft hij bij Puschkin geleerd; nooit gebruikt hij afgesleten clichés. Ook Jessenin (1895) dient hier vermeld te worden, een oerechte dorpsjongen. Graaf Alexej Tolstoj, een goede vertegenwoordiger van het realistische proza, schrijft over Jessenin: „Als Jessenin vóór driehonderd jaren geleefd had, dan had hij driehonderd wonder-mooie liederen gedicht en lente-vreugdetranen eener bewogen ziel geschreid. Het noodlot liet hem echter in onzen tijd geboren worden. Hij leeft in Moskou in een tijd van duivelsche bekoringen, metaphysische bedriegerijen, omgeven door gestolde bloedplassen en in ontbinding verkeerende lijken, grammophonen die hun vloeken over de markt uitjanken, luizen, verrotte zuurkool en koortsige phantasmata van steden uit beton en van eene electriseering van den aardbol..."
Jessenin kan ook teer en zacht zijn, al heeft hij een romantische voorliefde voor scheldwoorden van de grofste soort. Nikolaj Kliujew publiceert *Mijnenliederen*, oer-Russisch van gevoel en nauwelijks te vertalen; een apotheïst der revolutie, of juister nog een sectaris en een slemper. Kussikow (1896) wordt graag voor genie doodgeverfd. Op den keper beschouwd biedt hij slechts een kleurigen potpourri van spreuken uit den Koran en de H. Schrift. Tot de vooroorlogsche periode behooren de poëten der *Dichtersgilde*, die zich ook graag *Akmeïsten* of *Hyperionen* noemen. Deze groep schaarde zich om den in 1922 door de Bolschewiki ter dood gebrachten dichter N. Gumiliow (geboren 1885), die als man van de daad, begaafd was met een voornaam vormgevoel, een bewuste tegenstelling aan den dag legde met de symbolisten, zich afkeerde van al het mystieke en geheimzinnige gedoe en met voorliefde zich de praegnante vormgeving van het Fransch trachtte eigen te maken. Tot de *Dichtersgilde* behoort ook Anna Achmatowa, wier melodieuze verzen de lezer nooit meer vergeten kan. Zij heeft de zeldzame gave eenvoudige woorden zoo te zeggen, alsof ze voor den eersten keer gezegd werden Hieronder moeten ook nog gerangschikt worden Ossip Mandelstamm en de jongere N. Ozzup, die een groot opgezet poeem geschreven heeft over de oergeschiedenis van Europa, toen Odysseus naar zijn vaderland terugkeerde en Aeneas naar Italië kwam.
Het spreekt van zelf, dat dit vluchtig overzicht hoegenaamd geen aanspraak kan maken op volledigheid. Door plaatsgebrek kan niet ingegaan worden op de Russische emigranten-literatuur. Bij gelegenheid zal dit tekort ingehaald worden. Van de Russische emigranten kunnen n.l. dingen gezegd worden, die met de materialistische geschiedenisopvatting niets te maken hebben en daarom in Rusland tot de verboden vruchten behooren.

Reinhold von Walter.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

W. G. Creutz Lechleitner, S. J. **262.**
SIMPELVELD, Geïllustreerd. *J. J. Romen & Zonen, Roermond,* 1924. (19.5 × 23) 54 blz. ing. f 1.75.

Een mooi, zonnig, blij boek. En wat het dan verhaalt? Niets, dan wat uit de geschiedenis van het klooster der „Zusters van het arme Kind Jezus" te Simpelveld, en wat over een „bezoek" aan dat klooster? En wat ziet ge in zoo'n klooster? Wel, dit: gangen, kamers, tuin, boerderij, scholen; er worden boeken gedrukt, er wordt gespit, geëgd, geborduurd, geschilderd, gestudeerd vanaf het a, b, c, tot de universitaire studies toe. Maar dàt is het niet! Maar het is een samenleven van veel menschen, van veel karakters, van veel kundigheden in zoo'n vast, innig en schoon verband, dat geen voortschrijdende beschaving dat ooit zal overtreffen. Zóó was het reeds duizend jaar geleden, zóó is het nu nog: de menschelijke samenleving in haar mooiste, alhoewel uitzonderlijke ontwikkeling. Want slechts voor enkelen is deze vorm van samenleving !

K. van Kessel.

P. Dominicus, O. P. **263.**
PATER DOMINICUS PASSIONIST. *Paters Passionisten, Haastrecht,* 1924. (21.5 × 15.5) 339 blz. ing. f 1.50, gecart. f .1.90.

Domenico Barberi, een eenvoudige boerenknecht, geboortig uit een dorpje bij Viterbo, had reeds kennis gehad aan een braaf meisje, toen hij bij de Passionisten als leekebroeder in het noviciaat trad. Hier kreeg hij een voorspelling van de H. Maagd, om zich voor een zending naar Engeland gereed te houden. Om zijn studie-aanleg en vrome deugd toegelaten tot de fraters, voltooide hij te Rome zijne studiën, oefende lange jaren in Italië een vruchtbaar apostolaat uit van het woord en van de pen, terwijl stille weemoed in hem treurde, als zijn geestesoog ronddwaalde over de goudgele korenvelden der Britsche eilanden, die vol spanning het feestelijke uur van den oogst verbeidden. Belast met de stichting der Passionisten in België werkte hij hier nog eenige jaren met het beloofde land in het verschiet, vertrok eindelijk naar Engeland, waar de groote Wiseman voor hem de wegen geëffend had, nam Newman in de Moederkerk op, bouwde verschillende kloosters en kerken en stierf een heiligen dood, den 27 Augustus 1849, na amper acht jaar in hoog-gespannen arbeidzaamheid en harde ontberingen aan de bekeering van Engeland te hebben gewerkt.
In zijn heerlijke inleiding fulmineert Gerard Brom, op de bonkige, rake wijze hem eigen, tegen de dwaze eenzijdigheid der meeste heiligenlevens, die slechts een pleidooi voor de heiligverklaring schijnen te zijn. Tevens geeft hij uitmuntend aan de actueele beteekenis, die Pater Dominicus ook voor Nederland heeft.
Deze kloeke en gedegen levensschets, sober en helder geschreven en rustig gedocumenteerd, wenschen wij van harte een ruim debiet.

H. Rongen.

FRANSCH.

(Zonder naam), **264.**
L'APOSTOLAT MISSIONAIRE DE LA FRANCE. *P. Téqui, Paris 6,* 1924. (19 × 12) 332 blz. ing. Ffr. 7.—.

De Priestermissiebond van 't Parijsche aartsbisdom, die als eerste onder de Fransche Kerkprovincies 3 December 1921 werd opgericht, is al spoedig begonnen door het houden van conferenties mee te werken aan de ontwikkeling der missiegedachte onder priesters en geloovigen. De belangstelling daarvoor was buitengewoon groot, hetgeen te begrijpen is wanneer men nagaat door wie en waarover daar in Parijs gesproken werd.

Tien dezer lezingen worden hier in boekvorm ter verdere verspreiding in school en gezin aangeboden. Achtereenvolgens vragen China, Turkije de Afrikaansche Missiën der Witte Paters, Voor-Indië, de Canadeesche Poolgewesten, Het werk tot hereeniging der Oostersche Kerken, Het H. Land en Marokko, West-Afrika, Het Vicariaat van de St. Laurens-baai en het bekeeringswerk in de Fransche Koloniën voor tal van belangrijke en boeiende bijzonderheden op velerlei gebied de weetgierige aandacht van den missievriend. Wij moeten ons bij deze bespreking tot deze algemeene opsomming bepalen. Iets uitvoeriger op een der onderwerpen in te gaan, zou te kort doen aan de andere, die allen op voet van gelijkheid verdienen behandeld te worden.
Natuurlijk is in deze conferenties in 't bijzonder sprake van den arbeid der Fransch missionarissen. hetgeen natuurlijk aan de universeele waarde van dit boek niets te kort doet.

C. Wessels S.J.

DUITSCH.

Hugo Ball, **265.**
DIE FOLGEN DER REFORMATION. *Duncker & Humblot, München,* 1924. (23.5 × 15) 158 blz. ing. M. 3.50, geb. M. 4.50.

De vier hoofdstukken, waaruit dit boek is opgegebouwd, dragen heel duidelijk het stempel van den tijd, waarin ze ontstonden. Ze werden geschreven in de oorlogsjaren 1914—1918, toen de Duitsche geest zich als een helle-dier aan zich zelf wreekte en de Duitsche cultuur, als een topzwaar beeld op leemen voeten, donderend in puin stortte. De geest van Luther is de ziel der Duitsche cultuur, dat is eigenlijk de korte inhoud van dit voor geestelijk volwassenen alleszins lezenswaardige boek.

G. Vrijmoed O. F. M.

Johannes Metzler, S.J., **266.**
PETRUS CANISIUS, Geïllustreerd. *B. Kühlen, M. Gladbach,* 1925. (25 × 18) 144 blz. gecart. M. 6.60, geb. M. 8.—.

Schrijvers afwijking van de chronologische orde heeft klaarheid gebracht in de overstelpende veelzijdigheid van dit rijk en arbeidzaam leven. Het essentieele wordt niet meer door het bijkomstige verdrongen en de hoofdkaraktertrekken komen nu in het volle licht te staan. Het algemeene overzicht over Canisius' persoonlijkheid als hervormer van het onderwijs, als predikant, als catecheet, als schrijver, als theologant, als

raadsman van vorsten en als kloosteroverste is er zeer door vergemakkelijkt. Een bijzondere waarde heeft dit boek gekregen door de inlassching van talrijke afbeeldingen, die ons de verheerlijking toonen van den Gelukzalige door de christelijke kunst. Een keurige feestgave voor alle Canisius-vrienden! *H. Rongen.*

LATIJN.

(Zonder naam), **267.**
ANTIPHONAE HYMNI ET PRECES. *J. J. Romen & Zonen, Roermond,* 1925. (21.5 × 14) 51 blz. geb. f 1.25.
Het fraai uitgegeven boekje bevat verschillende gebeden en litanieën, die door den priester aan het altaar moeten gebeden worden, als daar zijn: de gebeden na elke stille H. Mis, Asperges me, Oratio pro rege, Veni Creator, Te Deum, Novene voor het Pinksterfeest, Absolutio absente corpore defuncti met de verschillende oraties, e.a.
H. Rongen.

Joës Mercator, **268.**
QUAE DE BEATA MARIA VIRGINE PASSIM SCRIPSIT THOMAS A KEMPIS, Geïllustreerd. *G. Mosmans, Venlo,* 1924. (19 × 12) 141 blz. geb. f 2.50.
Een bloemlezing uit Thomas' werken was volstrekt niet overbodig. Dat deze bloemlezing echter gevlochten is als een welriekende krans om het hoofd der Zoete Vrouwe Maria, verhoogt nog onze dankbare vreugde. Thomas kan immers evenals Bernardus van Clairvaux, dien hij zoo ijverig vereerde en zoo aanhoudend las, volle aanspraak doen gelden op den eeretitel: cytharista Mariae. Bovendien behoorde hij tot een kloostervereeniging, waar de godsvrucht tot Maria op het voorplan stond: dagelijks baden de kanunniken van Windesheim het officie ter Harer eere. Alles wat de piëteitsvolle verzamelaar over zijn onderwerp heeft kunnen vinden, heeft hij toepasselijk verdeeld over den kringloop der Mariafeesten en zoo aan allen, die Latijn verstaan een kostbaar handboek gegeven, waarin zij hun Lieve-Vrouwe-devotie met een krachtige, substantieele spijze kunnen voeden en sterken.
H. Rongen.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

Theo Bosman, **269.**
SPRAAKONTWIKKELING EN SPRAAKVERZORGING. *R. K. Jongensweeskuis, Tilburg,* 1925. Opvoedkundige Brochurenreeks, (21 × 14) 62 blz. ing. f 0.65.
Een handig, duidelijk, boekje voor ouders, opvoeders, onderwijzend personeel en ook voor den priester. We juichen ook 't apologetisch karakter ervan ten zeerste toe, wanneer men hier door apologie verstaan wil, het rechtzetten van zooveel verkeerde, ingeroeste meeningen aangaande de meest elementaire begrippen over goed spreken en zingen, over spreek-onderricht, stemvorming, stemgebruik, articulatie enz.
We zijn 't met de beginselen en conclusies van schrijver volkomen eens, vinden 't van de redactie juist gezien op blz. 7 en 14 voorzichtig een kleine aanvullingsnota te plaatsen, en hadden voor ons zelf in de nota op blz. 52 een ruimer literatuuropgave gewenscht en een inhoudslijst op 't einde. Gaarne hadden we een uitstekend middel voor stemvorming en legato-zang aangegeven gezien in de vocaliseering, zooals deze veel wordt toegepast als grondslag voor een juiste uitvoering van 't Gregoriaansch. De ondervinding leverde hieromtrent de heerlijkste resultaten. *P. Constantinus, O.Cap.*

Edward Peeters, **270.**
SCHOOLMEESTERSBRIEVEN. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (22 × 16) 152 blz. ing. f 1.10.
Wie vertrouwd is met de warme impulsiteit van den schrijver, zal zich over de manier van zeggen niet te zeer verwonderen. In alle brieven spreekt de eerlijke liefde van den schrijver voor de kinderen, voor z'n beroep, doch ook voor de belangen van zijn collega's. Dit boek is ernstig ter lezing aanbevolen aan onderwijzers en ouders, die prijs stellen op een gelukkig verloop van den schooltijd van hun kinderen.
Als men uit het boekje opdiept, wat er gezegd wordt om het opvoedkundig geweten wakker te houden, bewijst men zich zelf, de school en de jeugd een grooten dienst.
J. H. J. Uylings.

FRANSCH.

Emile Coué, **271.**
CE QUE J'AI FAIT. *J. Oliven, Paris 7,* 1924. (18 × 11) 129 blz. ing. Ffr. 3.—.
De heer Coué heeft uit de beoordeelingen van zijn werk een bloemlezing samengesteld van voor hem vleiende getuigenissen. Daar elk spoor van critiek zorgvuldig is uitgewischt, mist het boekje alle wetenschappelijke waarde en heeft slechts de beteekenis van een propagandageschrift voor de geneeswijze door auto-suggestie, die zeker op een degelijken, psychologischen basis berust, maar waarvan de aanprijzing als een algemeen geneesmiddel voor alle kwalen eerder op kwakzalverij gelijkt. *Dr. Ferd. Sassen.*

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Gravin E. von Adlersfeld-Ballestrem, **272.**
HET KASTEEL MONREPOS, Vertaald uit het Duitsch. *Futura, Leiden,* 1925. (19 × 10.5) 276 blz. ing. f 0.90.
'n Meisje, de eenige dochter van 'n beroemd schilder, komt na den dood van heur ouders bij haar voogd op 't kasteel Monrepos. Maar hoe lief die voogd ook is, hij loert voortdurend op 'n gelegenheid haar te dooden om dan 'r rijke erfenis in te palmen. Een spokerige geestverschijning redt 't kranige meisje. Ondertusschen kwam ze in kennis met 'n jongen graaf, met wien ze ten slotte huwt.
'tIs 'n onschuldige, goedvertaalde, wat fantastische roman, waarin vooral de hoofdfiguur, het meisje, als 'n mooi karakter staat uitgebeeld.
P. Aurelius, O.Cap.

Ruby M. Ayres, **273.**
BRUINE SUIKER, Vertaald uit het Engelsch door J. Joh. Schaake. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam,* 1924. (21.5 × 14.5) 150 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.
Overbekend en voldoende gewaardeerd is reeds het prettige tooneelstuk *Bruine Suiker* van Lady Lever. Hier hebben we het spel omgewerkt tot een roman. De bewerker heeft den arbeid handig

verricht en verschaft den lezer veel genoegen. Maar toch kan men geen oogenblik de gedachte van zich afzetten, dat het origineel een tooneelstuk is geweest. Men ziet voortdurend de personen opkomen en men voelt, dat de situaties zoo zijn geleid, dat het werk een aantal bedrijven heeft en de personen elkaar op die enkele plaatsen moéten ontmoeten om de intrige mogelijk te maken. Dit doet echter geen afbreuk aan het aangenaam geheel. Met genoegen lezen we, hoe de eerlijke Stella de stijve aristocratische Honoria en Lady Knightbridge op hun nummer zet. Fijn geteekend ook is de lichtzinnige, maar goede Archie.
Het slot, waar Stella „dedeftige" familie ontvlucht om weer aan het tooneel te gaan, doet ietwat onwaarschijnlijk aan, maar als men het verhaal gelezen heeft, is men in zulk een aangename stemming, dat men dit gaarne vergeeft.

Frans Meijer.

J. W. de Boer, 274.
RAS, HET NACHTTIJ DER RUNIA'S. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. (22 × 17) 259 blz. ing. f 4.50, geb. f 5.50.

De wateren en landen langs de Friesche kust van Ter-Kuinr tot Stans voelen den druk der hooge Runia-stins. Boeren en visschers bukken en beven voor den vrijman Djoewe-met-de -schouders. Djoewe is trotsch en koppig en vermetel. Hij, de sterkste van zijn ras, luidt het nachttij der Runia's in. De naam zijner vrouw is een verboden woord in het stille, hooge huis. Zijn zoon Haro huwt met een kroegmeid en komt bij een vechtpartij om het leven, maar dartele Madzy is reeds geboren. Djoewe zelf verongelukt bij een wandelrit op den zeedijk. Dan is de betoovering gebroken en de naam „Runia" klinkt als een schelle vloek in Runia-Lamer. Djoewe's dochter Aite vertrekt naar het zomerhuis en huwt met een zijloot der familie Hoatze Hajo. Als Djoek ter wereld komt, kwijnt Aite weg. De Runia's zwijgen.
Djoek en Madzy groeien op in het zomerhuis, waar op een laten avond Joela, Djoewe's vrouw, het genadebrood is komen vragen. Hoatze Hajo wil voor Djoek de Runia-raadselen ontwarren en beschrijft het tragische levensverhaal der laatste Runia's, die moe waren, niet bidden konden en stierven als een dicht raadsel. Boven zijn beschreven papieren is Hoatze gestorven. De Runia's spreken.
Djoek schenkt aan vaders schriftelijke nalatenschap weinig aandacht: wat is een naam! Hij wil breken met het verleden, verkoopt de stins en bekeilt de golven met het ontvangen goud en zilver. Madzy moet zijn vrouw worden; na een harden, mokkenden strijd durven beiden den levenskamp op te vatten en met zelfbewusten moed trekken ze de wijde wereld in op zoek naar het nieuwe geluk.
Dit gegeven is in taal en voorstelling met meer gekunsteldheid dan kunstzinnigheid uitgewerkt. *Ras* is een boek voor volwassen, geestelijkrijpe lezers; of ze het zullen opensnijden tot de laatste bladzijde, blijve in het midden. *F. H.*

Victor Delille, 275.
DE STEM UIT HET WOUD. *Victor Delille, Maldeghem,* 1924. (22 × 16.5) 187 blz. ing. f 1.—.

Het is de stervende barones, wier stem na haren dood de verpersoonlijking is van het bewustwordende geweten. In die woorden van over het graf klinkt het zelfverwijt over het onrecht den wettelijken erfgename, den jongen heer van Maldeghem aangedaan. Opgevoed door een kanunnik en een baron, wordt deze verongelijkte man een schilder van naam, die opgang maakt. Niettegenstaande najouwende bengels en naijverige kleinzieligaards, wordt zijn geslacht in eere hersteld door de eerste zorgen van hen, die hem zijn rechten onthielden en er zelf mee praalden. De stem van de barones klinkt wel wat erg romantisch. Ethisch hebben we geen bezwaar tegen dit boek. *F. v. d. W.*

Marie Diers, 276.
HET LEVENDE HOUT, Vertaald uit het Duitsch door Dr. J. Herderschee. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1924. (20.5 × 15) 200 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.

Onder de handen van 'n begenadigd mensekind als Gerd Zinna kreeg „'t hout" leven als hij al jong, door 'n geheimzinnige macht de eenzaamheid in werd gedreven, waar hij 't afgebeulde paard trachtte te snijden, dat hij in z'n verbeelding had gezien, toen vader Zinna zich die enkele keer zo zwak had getoond, van z'n minder rooskleurige jeugd te vertellen. Nu is de oude heer 'n man in bonus en moet niets hebben van dat malle gedroom en gedweep van z'n zoon. Maar sinds Gerd in 'n afgelegen dorpskerkje — hij wist later niet meer wáár — 'n stervende Kristus heeft gezien, blijft dat beeld hem z'n leven door martelen als 't ideaal van 'n wezelik kunstwerk. Al 't smartelike van de scheppingsdrang, de verrukkingen en ontgoochelingen, de verlatenheid en 't egoïsme van de kunstenaarsziel beleven we mee. Slechts door één mens begrepen, z'n oude verwaarloosde tante, schopt hij haar met de voet, als hij, met 't onlogiese van 'n artiest, op 'n pruisies opgevoed soldatenkind verlieft. Hij raakt bekend, maar zolang hij dat Kristusbeeld uit z'n jeugd niet heeft teruggevonden, blijft de ware vrede met de wereld-binnen-en-buiten hem weg — tot de oude moeie hem ook diè geeft en Gerd Zinna 'n stervende Kristus kan maken, zoals ook de moderne kunstenaars hem ons te zien geven. Jammer dat 't moeilike Hollands, dat Dr. Herderschee ervan maakte, de populariteit van dit mooie boek misschien zal schaden.

L. N. J. Fens.

Fr. Drehmans, pr., 277.
EEN PIONIER VAN HET KRUIS, Geïllustreerd. *Futura, Leiden,* 1925. Futura-Bibliotheek, (19 × 12.5) 431 blz. ing. f 1.25.

„Een roman die werkelijk gebeurd is," aldus betoogt de schrijver in de voorrede van dit boek. Dat is niet geheel juist. De auteur heeft het boek geconstrueerd om een groep gegevens, hij heeft het geraamte gestalte gegeven. Hij is er wel in geslaagd het leven van den Eerbiedw. dienaar Gods P. Isaac Jogues kleur te geven. P. Jogues maakte deel uit van de Paters Jezuïeten, die in den loop van de XVIIe eeuw het Christendom in Canada brachten en daar niet alleen bestreden werden door vijandige Indianenstammen, maar ook door de calvinistische Hollandsche kolonisten, die den missionarissen moreelen en materieelen steun onthielden. De missionarissen en oblaten werden door de Indianen op de vreeselijkste wijze doodgemarteld. Een dezer martelaren was

P. Jogues. Een zekere verwikkeling moet men in dit werk niet zoeken, de schrijver deed dus verkeerd zijn interpretatie met een roman te vergelijken. *Frans Meijer.*

Francis Finn, S.J., **278.**
OP DEN LOOP. *Leeslust, Antwerpen,* 1925. (19 × 15) 186 blz. geb. Bfr. 8.—.

De sympathieke Jezuïet Francis Finn, vertelt hier op de hem eigene vloeiende, hartelike wijze de lotgevallen van een jong, levenslustig, sportief Amerikaan in het schone Ierland waar de strijd aan de gang is tussen Sinn-Feiners en Black and Tans.
Deze roman is een eresaluut aan het dappere Ierse volk, en Pater Callewaert, die Erin bijna zó goed kent als zijn vaderland, Vlaanderen, getuigt er terecht van: „dat ie beter dan gelijk welk didakties boek over Ierland geschikt is, om de Ierse toestanden en de Ierse psychologie te leren begrijpen."
Het jonge volkje vooral zal dit levend, tintelend boek verslinden. Het is alleen maar jammer dat de vertaling op sommige plaatsen wat onbeholpen aandoet.
Wies Moens.

W. van Hasselt, **279.**
WAT GEEN OOG HEEFT GEZIEN, Geïllustreerd door Bernard Janssen. *Mathieu Linders, Arnhem,* 1925. 126 blz. ing. f 2.25.

Een eersteling van een onbekend schrijver. En al dadelijk een verrassing door de moderne behandeling van een oud gegeven. Het lot der ziel in het hiernamaals, hoevelen hebben zich daar niet in verdiept! De grootste namen en titels schieten ons te binnen: *De vaart van St. Brandaan*, Dante's *Divina Commedia, The Dream of Gerontius*. Moeten wij er nog meer aan toevoegen en dan vergelijken? Het zou dwaas en vermetel zijn om dit eerste werk van een in de wereld der letteren onbekenden, te toetsen aan het grootste, dat de wereldliteratuur voortbracht. Laat ons liever zien, wat een hedendaagsch schrijver noopte, dit oud, maar toch altijd nieuw en uiterst belangrijk blijvend thema te behandelen. In de eerste plaats: liefde voor den zwakken medemensch, verder waarschuwing tegen de zonden, die ten val lokken en ten slotte uitbeelding der eeuwige vreugde en zaligheid, welke de genade Gods schenkt aan den berouwvolle. Steeds toont ons van Hasselt de kansen ten goede, welke zijn romanheld voorbij liet gaan en vanuit het vagevuur ziet de lijdende geest, hoe zijn leven had kunnen zijn, indien hij geluisterd had naar de stem der Genade. De wroeging en de wil tot loutering zijn daardoor des te sterker. Het treffendst schildert de schrijver dit in de werkelijk prachtige bladzijden, die het hoofdstuk vormen: *Feestdag in het Vagevuur.* Op zijn langen, langen woestijntocht is de geest op dien feestdag aanwezig, het is op Allerzielen, de dag van droefenis op aarde, doch van vreugde en verlossing in de smartwereld van het vagevuur. Dan dalen de zeven aartsengelen uit den hemel neer, dragend op hun wieken Maria's troon. Maria komt dien dag haar lijdende kinderen bezoeken en op Haar wenk storten de zeven aartsengelen, wier handen zeven schalen omvatten, den inhoud dier schalen neer over de zich louterende geesten. Die schalen bevatten de verdiensten (misoffers en aflaten) door de geloovigen op aarde verdiend. Dit is een prachtig-plastische uitbeelding van het gebed der levenden voor de geloovige zielen.
Naast de waarlijk schoone visies van de hel en ontstaan der hel met den opstand der oproerige engelen, van het vagevuur en van den hemel treft in dit boek het moderne element. Zoo woont de lijdende geest ook een samenkomst bij van Lucifer en zijn helleraad, waarin heel de verhouding aangegeven is tusschen Lucifer en de hedendaagsche maatschappij. Zooals Dante in Paradiso Cacciaguida laat uitvaren tegen de verwildering der Florentijnsche zeden en de schaamtelooze kleedij der donna's van de Arnostad, zoo hitst hier Lucifer zijn trawanten op, om de menschen aan te sporen de mode dezer tijden te volgen, zich over te geven aan genotzucht en den politieken strijd in de katholieke partij aan te wakkeren. Tusschen dit alles door krijgen we een modernen roman te lezen met een helaas maar al te dikwijls voorkomend gegeven van ellendig, verbitterd huwelijksleven. En al doet dit „geval" tusschen de gigantische visies van het hiernamaals soms wel wat banaal en nuchter aan en al zou men daarom op de harmonie in de constructie van het werk wel kritiek kunnen uitoefenen, hiertegenover staat, dat de schrijver een zeer merkwaardigen roman heeft geschreven, een werk dat voor deze tijden — waarin het hiernamaals dikwijls zoo vertroebeld wordt uitgebeeld — van het allergrootste belang is.
Het is te hopen, dat dit boek veel gelezen zal worden, ook door niet-katholieken.
Ellen Russe.

Headon Hill, **280.**
DE GRIJPENDE HAND, Vertaald uit het Engelsch door Willem Weeda. *Hollandia, Baarn,* 1925. (20 × 14) 315 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.75.

Het eigenaardige van dezen detective-roman, is gelegen in de origineele uitwerking van het gegeven. De advocaat-procureur van den moordenaar Paul Cursito wilde zijn cliënt alleen verdedigen op voorwaarde, dat deze zijn wederwaardigheden zou neerschrijven op den dag van den moord af tot op dien van zijn arrestatie. De uitgave dezer bekentenis in boekvorm zou hem, gezien de levendige vraag naar sensatie, een ruim honorarium bezorgen. Om het fortuin van zijn oom in te palmen heeft Paul Cursitor den ondergang van zijn nicht gezworen en met satanische geslepenheid een moordplan in elkaar gezet, waarbij hij zelf zijn alibi afdoende bewijzen kan, terwijl de verdenking noodzakelijk op een onschuldige moet vallen. Met gedienstige bereidwilligheid is hij den speurhond van Scotland Yard behulpzaam in zijn onderzoekingen en heeft zoo ruime gelegenheid de positie van den verdachte nog hachelijker te maken. Als de vroegere concurrent van Sherlock Holmes, Zambra, die reeds eerder een moord op afstand ontdekte, zich met de zaak bemoeien gaat, wordt Paul echter steeds meer in het nauw gedreven. Iederen dag wordt de omsingeling enger en zelf voelt hij dit ook. Toch wordt hij op geniale wijze in de val gelokt door hem te dwingen zijn moord-experiment te herhalen. Nu is de laatste schakel gevonden; Paul is schaakmat en wordt opgepikt.
Deze levensbiecht is het starre, kille en cynische relaas van een egoïst in het quadraat, die geheel afgestompt is voor gevoelens van berouw of

wroeging en niet voor nieuwe misdaden terugdeinst om zijn eerste te bedekken. Uit zedelijk oogpunt valt er geen bezwaar te maken en al blijven bij dergelijke boeken geest en hart leeg, toch verdienen ze als „minus malum" een relatieve aanbeveling. *F. H.*

G. C. Hoogewerff, 281.
DE JOFFERS VAN BECKOM. *E. J. Bosch, Baarn*, 1925. (20.5 × 15) 192 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

In 't jaar 1544 werden Maria en Ursula van Beckom te Deventer levend verbrand onder beschuldiging van ketterij.
Maria werd door zielsangsten gekweld, omdat het Roomsche sleurgeloof haar geestelijke behoeften niet meer bevredigde. Zij biechtte wel maar haar biechtvader begreep haar niet.
Op reis naar haar broer te Delden trof zij in Ganderen een jong priester. Zij biechtte natuurlijk. Deze fijn-beschaafde priester gaf licht. Geen poenitentie, geen absolutie — maar geloof. Zoo gloorde 't nieuwe licht. In Delden vond zij hare schoonzuster Ursula, die heimelijk den Luther-bijbel las. Bij deze sterke, verstandige vrouw vond zij meestemmen van gevoelens —dat bracht vrede. Zij namen een armen zwerver in huis. 't Was Joriaan Keetel, ijveraar van de Wederdoopers. Zijn dweperij begeesterde hen — zij werden herdoopt — nu waren zij ketters. Niemand had het gezien. Maar Rooie Huib wel. Rooie Huib was de zoon van een „heilige", een heks. Hij had als paardenknecht de reis van Utrecht naar Delden meegemaakt. Onderweg stal hij een kruis bij Maria. Daarvoor werd hij afgeranseld. Toen zwoer hij wraak. Zijn „heilige" moeder doorzag Maria's zielstoestand — want zij kon op 't voorhoofd de doodzonde aflezen. Zoo bespiedde haar Huib, tot hij den Wederdoop zag toedienen. Toen aanklacht.
Tegen zijn zin moest de Drost Goossen van Raesfelt haar gevangen zetten — doch hij schorste de straf op uit hoop op bekeering. De pastoor Melchior Binckhorst die zeer vrijzinnig 't Bijbellezen had toegestaan, de Dominicaan Berend Grouwel, die zeer streng inquisiteur zou worden, trachtten hun nieuw geloof aan 't wankelen te brengen, doch de zwakke Maria en de sterke Ursula bleven even begeesterd. Het talmen van den Drost verdroot het landsbestuur te Brussel, dat Hovius afvaardigde om 't vonnis te voltrekken. Het werd op den brandstapel voltrokken. De Mennonieten uit Hengelo plaatsten jaarlijks een groene tak op 't graf der „Martelaressen van Twente".
Een protestantsch boek, niet onsympathiek geschreven — behalve waar het geldt Roomsche Kerkgebruiken. De teekening van de „heilige Greet-bid-voor-ons" kan als persoonlijk worden geduld — maar als type is zij totaal verwerpelijk Haar faam van „heiligheid" is al te belachelijk. *A. v. Delft.*

Anna Katterfeld, 282.
LIEFDE. *G. F. Callenbach, Nijkerk*, 1925. (21 × 15.5) 219 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.50.

Een protestantsch-christelijk boek, dat in rustigen verteltrant zeven exempelen geeft, waarin men leert, dat slechts de liefde die steunt op God de eenige liefde is die zich nooit verloochent, en dat voor menschen die in deze liefde hun plicht doen, ten slotte alles ten goede keert. Een stichtend boek voor het huisgezin. *K. van Kessel.*

Marie Koenen, 283.
HET KONINKJE. *Paul Brand, Hilversum*, 1925. (16 × 11.5) Deel III: 422 blz. geb. f 3.25.

Siegfried, Otton, koning en priester in het Godsrijk.
Grimoald, Salapius, koning en priester in het Satansrijk.
't Is de wereldstrijd van God en Satan, uitgevochten door menschen.
Siegfried is de zwakke dulder — Otton is de sterke lijder.
Grimoald is de geweldige daadsman — Salapius de gruwelijke raadsman.
Bij dezen Godskamp dragen de christenvechters het kruiskarakter van offerlijden en verzoenende boete — hebbende duivelstrijders het slangeninstinct van rustelooze intrige en onrustige daad. De christelijke daadkracht heeft in het boek haar evenredige type niet. De Godswerkers, Amandus, Eloy geven niet het noodige relief van daad tegenover de sterk-gebeelde boosheidsactie. Dat is een leemte.
Dat Siegfried sterk is in zijne zwakheid is typisch waar — 't is de verwezenlijking van 't apostolisch woord: De kracht wordt in zwakheid voltrokken. Dat Otton in zijn verbijsterend kruislijden wegduikt, is symbolisch waar — 't is de verzinnebeelding van dat goede, dat de Vader in Zijne verborgenheid ziet en zegent, wat de menschen niet bevroeden. Grimoald wordt met overdadige weligheid in helle kleuren gezet vlak in de zon — open en bloot in zijn satanisme — sterker dan de historie wel verdragen zal — maar romantisch gezien, is het goed. In Salapius leeft de egoïstische Griek, die nog het heilige wil om kwaad.
Door de beeldkracht dezer figuren, door de suggestieve schildering van het gebeuren, heft de schrijfster deze betrekkelijk kleine historie tot de hoogte van wereldstrijd. De romantische lijn in de liefdeverhoudingen tusschen vrouw en moeder ligt fijn en strak er doorheengeweven. Ook daarin speelt door het mystieke karakter, dat het vól-christelijk sentiment van de schrijfster spontaan in 't menschelijke leven aanvoelt. M. K. heeft als groote schrijfster haar schoonste grootheid daarin, dat zij in 't menschelijke het goddelijk mysterie doorziet, dat het leven tot bovennatuurlijke hoogte heft. Op die hoogte zien wij haar als een Otton met zijn kruiszwaard, dat geestkracht heeft. Wat men ook bedille of zegge — wij weten niet welk boek van haar of anderen hooger reikt. *A. van Delft.*

Andreas Latzko, 284.
MENSCHEN IN DEN OORLOG Vertaald uit het Duitsch door Arn. van Wijnkoop. *Mij. voor Goede & Goedkoope Lectuur, Amsterdam*, 1924. (18.5 × 12) 148 blz. ing. f 1.20, geb. f 1.70.

Een man is hier aan het woord, die groote waarheden scherp en raak weet te zeggen, die voor een innerlijke overtuiging strijdt en geen kleuren fel genoeg vindt om de verdwazing en de menschonwaardigheid van den oorlog uit te schilderen. In los naast elkaar staande tafereelen worden al de afgrijselijke bijzonderheden van deze menschen-slachting-en-gros nauwkeurig, zakenkundig

zou men haast zeggen, ontleed en nagepluisd: het front en het hospitaal; de vuurdoop en de terugkomst; de door het ontzenuwend loopgraven-leven krankzinnig geworden soldaat, die alle schuld op zijn vrouw schuift; de reserve-officier, die alleen in de vuurlinie gaat, omdat hij moét; een piepjong luitenantje, dat nog vol patriottische phrasen zit en er in ernst aan gelooft; de stumperige invalide, die door zijn ontrouw meisje niet herkend wordt en die daarop in dolle woede haar nieuwen minnaar doodsteekt; de pronkerige, snorkende generaal, voor wien de oorlog een levensvoorwaarde is...
Al is er ook eenig voorbehoud te maken wegens een paar minder delicate zinspelingen, zoo kunnen we de tendenz van het boek toch goedkeuren en raden het alle volwassenen oorlogsdrijvers van heden en toekomst ter lezing aan.

F. H.

J. van de Maas, **285.**
ACHTER DE GROOTE POORT. *Neerlandia, Arnhem,* 1925. (21.5 × 15.5) 258 blz. ing. f 3.25, geb. f 4.25.

Literair hier en daar nog al aardig. Weinig psychologische diepgang. Het zijn een 10-tal schetsen van lief en leed uit het huis der ouderlooze weezen, die daar leven ,,achter de groote poort.'' Brokjes weeshuis-leven worden ons voorgehouden; meer om den literairen smaak te streelen, dan om ons op de hoogte te brengen van weeshuis-toestanden, waarvan de schrijver zelf zegt, dat ze niet meer bestaan. Vooral wil de schrijver geen tendenz-stukken schrijven. In de eerste schets *Jongensliefde* teekent de schrijver een ware liefde, die offers weet te brengen voor zijn zieke Rica. *Nieuwe Jongen* beschrijft het leed van een pas ingekomen wees, wiens ouders onder hun huis waren bedolven bij een brand. 't Ergste was hem, dat hij in 't zelfde weeshuis zoo geheel gescheiden moest leven van zijn lieve kleine zusje. *Onder den Riem* teekent de slechte invloed, welke van de grootste tiranniseerende weesjongens uitgaat.
Jammer, dat deze verschillende schetsen zoo geheel op zich zelf staan; een steviger band er om heen, zou 't geheel aantrekkelijker gemaakt hebben. Alles speelt in protestantschen kring.

Dr. Krijn.

P. H. van Moerkerken, **286.**
HET DEMONISE EILAND. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1924. De Gedachte der Tijden, (20 × 14) 190 blz. ing. f 3.25, geb. f 4.25.

Floris Merel, een Hollandsch schilder te Parijs, ontmoet op een feest een zekere Françoise Normand, de vrouw van een kolonel. Hij vindt in haar het ideaal der vrouwelijke schoonheid en wordt door haar bijzijn en door langdurige gesprekken bezield tot het scheppen van een reusachtig kunstwerk, dat in groote visie den geheimzinnigen invloed zal weergeven van de stad Parijs op de heele wereld. De schilder vindt als speciaal centrum van dien invloed door alle eeuwen het eiland van de Seine ,,het demonise eiland'', waar volgens Floris Merel, een geheimzinnige macht zetelt, die van verstrekkenden invloed is. In een heel lange reeks van gesprekken schetst Merel bloedige tafereelen uit de geschiedenis. Drie jaren lang werkt de schilder aan zijn kunstwerk. Ten slotte maakt hij de Commune mee, werkt als klerk voor de leiders van den opstand, helpt mee als brandstichter en wordt ten laatste in tegenwoordigheid van Madame Normand gefusileerd. Zij vindt na z'n dood het kunstwerk reeds in stukken gesneden en verkocht.
Hoewel de verhouding van den ongetrouwden schilder met de gehuwde vrouw al zeer vreemd aandoet, weten de twee elkaar toch te eerbiedigen. Erger zijn de losbandige revolutie-tafereelen en het vreemd-verdraaien van katholieke begrippen. Maria is voortdurend ,,de Wijsheid Gods''. Om een en ander verdient het boek sterk voorbehoud.

P. Angelicus, O. Cap.

P. J. J. Nuijens, **287.**
HET GROOTE LICHT. *H. Stumpel, Hoorn,* 1924. (21 × 14.5) 115 blz. ing. f 1.25.

Deze schrijver schijnt veel ,,veine'' te hebben. We weten dat de massa niet zoo buitengewoon kieskeurig op lectuur is, maar dat is geen motief om zulke misère-lectuur, met een onwaarschijnlijken teringlijder als hoofdfiguur en een ,,sterke vrouw'' die ,,met het hoofd uitdagend achterover, de oogen starend-groot in de ijle verte van het wijde landschap kijkt,'' voor te zetten als degelijke literatuur. Misschien dat deze roman nog wel een plaatsje in een patronaatsbibliotheek krijgt en zoodoende in de huisgezinnen komt, maar hij zal er weinig licht brengen.

Frans Meijer.

H. Rider Haggard, **288.**
'S WERELDS BEGEEREN, Vertaald uit het Engelsch door H. Brok-Troelstra. *W. de Haan, Utrecht,* 1925. Succes-Romans, (19.5 × 14) 282 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

's Werelds Begeeren is de Liefde — de Schoonheid. Geïncarneerd leeft zij in Helena onsterfelijk. De klassieke Zwerver moet haar zoeken. Hij gaat met Paris' wapenrusting en Curytos' boog erop uit, doodt roovers die hem overvallen — rooft hun schatten, en belandt met hun schip in Egypte. De roovers hadden hem een speer in zijn helm gestoken. Aan die speer in zijn helm erkende hem Neriamun, Egypte's keizerin die in een droom daaraan den man kende, dien zij beminnen zou. Vergiftigd van hartstocht, roert zij en toovert zij om Odysseus' liefde te winnen. Doch hij moet Helena minnen en zweren bij hare ster. Meriamun toovert zich Helena's gedaante toe door de slang — den boozen geest — te dragen als gordel. Odysseus geeft zoo aan haar zijne liefde — en zweert... bij de slang.
Dat was zijn ongeluk. Hij moet Meriamun verstooten, die hem foltert — maar van den dood redt. Toevallig leefde in Egypte een vrouw, die Meriamun haatte met al haar jaloezie, een vrouw schooner dan zij — een vrouw, die man na man vervoerde, een vrouw, die zich de eer van de liefde-godin Hator toeeigende. Deze vrouw was Helena: Meriamun wil nu haar tempel verbranden — maar Helena bleef onsterfelijk. Odysseus mocht leven als hij bevel wilde voeren tegen den aanstormenden vijand. Hij deed het — versloeg den vijand — tot een pijl hem trof, afgeschoten door zijn eigen zoon. Helena was hem nagetrokken. In hare armen stierf hij. Dood werd hij verbrand. Meriamun wierp in 't vuur haar slangengordel. Deze trok haar en zij stierf in Odysseus' vlammen.
Dit dol-fantastisch gebeuren speelt bij een uittocht der Joden — dus U kunt wel begrijpen hoe interessant. Wat dweeperige mystiek moet

het diepzinnig kleuren, en wat onbeholpen poëzie moet het zijn artistiek cachet geven — alles te samen àl te mooi!

A. v. Delft.

Marika Stjernstedt, **289.**
ULLABELLA, Vertaald uit het Zweedsch door D. Logeman- van der Willigen. *H. Honig, Utrecht,* 11e druk: 1924. (20.5 × 14.5) 233 blz.
Ullabella, een samentrekking van Ulla Gabriella, heeft heel jong haar moeder verloren. Toch is haar jeugd zonnig en blij. Haar kinderlijke verbeelding toovert haar de feestelijke vreugde van echte moederliefde voor oogen; de guitige, schalksche Emile is haar trouwe speelkameraad en de goede Malin zorgt voor haar als een tweede moeder. Vader, ingenieur Winterroos, heeft echter weinig tijd voor zijn dapper kleintje. Hij is eigenaar eener werf, doet allerhande uitvindingen, leeft op grooten voet en gaat eindelijk bankroet. De advokaat Nicolaas neemt het beheer der werf in handen. Dan gaat de ingenieur in Amerika zijn geluk beproeven, en Malin en Ulla verhuizen naar een huurkazerne in Stockholm. De armoede, waarin zij leven, wordt door innige vriendschap en gulle hartelijkheid veel verzacht. Met vindingrijke zuinigheid slaagt Malin er in rond te komen en Ullabella's opvoeding te bekostigen. Als haar kas heelemaal leeggeplunderd is, komt het onverwacht bericht, dat Ullabella's vader op zijn terugreis in Engeland gestorven is. Een kinderlooze tante neemt haar nu in huis op, maar het nieuwe is er spoedig af en als zij rendez-vous heeft met haar jeugdvriend Emile, die tooneelspeler geworden is, moet ze het huis verlaten. Liefderijk wordt ze nu door de familie Nicolaas opgenomen en zij trouwt met den eenigen zoon des huizes.
Marika Stjernstedt weet vlot en onderhoudend te vertellen en schept karakters van warme natuurlijkheid, die onze sympathie in hooge mate gaande maken. Haar romans behooren tot de betere ontspanningslectuur en hebben steeds talrijke lezers gevonden. *F. H.*

Jérome en Jean Tharaud, **290.**
POGROM, Vertaald uit het Fransch door M. J. Premsela. *Hollandia, Baarn,* 1924. (20.5 × 14) 235 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.
De lezer verwacht na zoo'n titel een verhaal van bloed en vuur. Hij vergist zich. De schrijvers voeren ons naar het Oekrainsche dorp Schwarze Tomme, waar naast elkaar leven een Christen- en Joodsche gemeenschap. Speciaal deze laatste is door de schrijvers onder de loup genomen. In vlot loopende hoofdstukjes projecteeren ze hun bevindingen. De joden van Schwarze Tomme blijken te zijn afstammelingen naar de rechte lijn van de farizeën uit het H. Evangelie, vol houterige letterknechterij en geveinsdheid. Daarbij weinig critisch aangelegd, gelooven zij 't eerste 't beste gerucht, dat hun gewordt door een idioten vrachtrijder over een jodenvervolging op mijlen afstand. Zooals dat gewoonlijk gaat: ze vreezen 't ergste en maken waar: de mensch lijdt dikwijls 't meest om 't lijden dat hij vreest en dat niet op komt dagen.
Door bemiddeling van een christen-kasteelheer krijgen ze ter hunner bescherming een afdeeling kozakken thuis. Deze jongelui laten zich goed voeden en korten hun tijd in spel en dans tot groote ergernis der ouderen, maar tot vreugde van het zwakkere deel der jongeren. De onkosten en de ergernis loopen zoo hoog, dat men de kozakken missen wil tegen elken prijs, al ware het ook een echte pogrom. Het oorspronkelijk gerucht wordt nader onderzocht, en sterk overdreven bevonden. De kozakken trekken af.
Een mooi boek, hoewel niet voor kinderen.

Ph.

Ingeborg Vollquartz, **291.**
PETERSEN EN HAAR ZUSTERS, Vertaald uit het Deensch door G. J. Risselada-Garrer, *Elsevier, Amsterdam,* 1924. (20.5 × 14) 164 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.
Kolonel Staal heeft drie dochters: de oudste, Ejna, is mooi en verstandig, maar eigenzinnig en trots, Flora, de tweede, is een romantiese dweepster, die houdt van toneel en eksentrieke kleeding; de jongste, Ida, is een zeer bescheiden wezentje, dat voortdurend zichzelf vergeet en die door de oppasser van de kolonel met de bijnaam Petersen werd gedoopt. Nu vertelt schrijfster ons over het leven van deze drie meisjes: hoe Ejna tot tweemaal toe het geluk, waarvan ieder dacht dat het haar zó maar in de armen moest vliegen, laat voorbijgaan, en zich maar teleurstellingen en bittere vernederingen op de hals haalt; hoe Flora haar romantiese droom verwezenlikt ziet in een huwelik met een rijke farmer, in een van de overzeese koloniën; en hoe de kleine Ida het gelukkige bruidje wordt van Ejna's éérste, afgewezen verloofde: kapitein Ström. Ejna zelf is het tenslotte vergund door ontzegging in de verte nog een zwakke schijn van geluk te zien schemeren. En de moraal van dit gezonde boek, dat niet voor kleine kinderen is geschreven maar door de grote kinderen met een lach en een traan zal worden gelezen, luidt aldus: „'t geluk is liefde geven — niet ontvangen".
De verhaaltrant van de Deense romancière is rustig, klaar en vrij van overdreven sentimentaliteit. Een paar keer wordt de eigenlike ververtelling afgebroken omdat de schrijfster ons haar huiselijke filosofie wil uiteendoen. Het boek is voor jonge menschen ongeschikt.

Wies Moens.

Maurits Wagenvoort, **292.**
MARIA MAGDALENA'S LOUTERE LIEFDE. *Mij voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* (19.5 × 12.5) 343 blz. ing. f 3.50.
De schrijver koos uit het leven van Jezus enkele episoden, die hij voor zijn opzet geschikt oordeelde en werkte deze uit tot een soort film-roman, waarin Maria Magdalena geen voornamere rol speelt dan Judas, Petrus of een andere Bijbelfiguur. Zij is volgens Wagenvoort de overspelige vrouw, die Jezus van de steeniging redde en over wie hij de kerkelijke woorden sprak: Hij die zonder zonden is, werpe op haar den eersten steen. Judas is op Maria verliefd en begeert haar tot vrouw. Als zij weigert, vat Judas haat en afgunst op jegens Jezus, want hij vermoedt dat bij hem de diepere reden van Magdalena's weigering gelegen is. Judas' moordpoging op Jezus wordt door haar waakzaamheid verijdeld; ten einde raad levert hij hem nu aan zijn vijanden over.
Als dogmaticus slaat Wagenvoort voortdurend de plank mis. Zonder formeel Christus' godheid te ontkennen, laat hij hem handelen, voelen en denken als een gewoon mensch. De Vader wrocht voor hem de wonderen; zelf is hij hiertoe impotent.

Vrees en onrust besluipen hem; vol geheimen blijft de toekomst. Geen woord over de nederdaling van den H. Geest bij het Doopsel in den Jordaan; evenmin van de verheerlijking op den berg Thabor. Maria's maagdelijkheid wordt ontkend; zij is Christus' zending vijandig gezind. Judas moèst zoo handelen, hij kon niet anders. Voor den woordkunstenaar hebben wij niets dan lof. Wij bewonderen den kleurigen, vluggen, opgewekten stijl, de plastische beschrijvingen, de fijne ontleding der karakters, de locale kleur — het boek werd trouwens in Jerusalem zelf geschreven.

Als trouwe weerspiegeling der dwalingen van Renan achten wij *Maria Magdalena's loutere liefde* rijp voor den Index.

F. H.

Henri van Wermeskerken, **293.**
EEN INDISCH BINNENHUISJE. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1924. (22 × 16) 287 blz. ing. f 3.50.

't Gegeven van dit boek is allereenvoudigst. 'n Jong advocaat, verstokt celibatair aanvankelijk, is, logeerend bij 'n wereldwijze tante, in 'n minimum van tijd verliefd en verloofd. De jonge meester krijgt 'n goede positie op 'n Javaansch advocaten-kantoor en aanvaardt met z'n jonge vrouw de emotievolle reis.

Maar 't is geen „joyeuze entrée" in 't rijk van Insulinde. 't Is alles zoo vreemd voor de stumperige „totoks", waar men moet wennen aan zoo heel andere zeden en klimaat, waar men rijker wordt aan ervaringen, naarmate men illusies armer wordt. Maar de onderlinge liefde en huwelijkszegen maken 't bestaan daar mogelijk voor Bob en Wil en hun kleinen. Doch 't hunkerend verlangen naar 't lieve Holland blijft in hen wakker. Het heimwee naar 't goede Holland is 't romantische element in dit boek. „Niemand leeft ongestraft onder de palmen." Alles gaat goed in 't huis van Mr. van der Hooght, totdat de schier onvermijdelijke malaria de lieve hoofdpersoon aangrijpt en 't huishoudentje dwingt ijlings Indië te verlaten om zoo te ontkomen aan den greep der tropen.

De beterschap treedt in, wanneer ze weer de lucht van Europa kan inademen.

Innigheid met hier en daar een glimpje sentimentaliteit is 't hoofdkenmerk van 't werk. De poëzie van dit binnenhuisje is geen „poésie du foyer" in den verkeerden zin, maar waarachtig levensgeluk, zooals dat enkel kan beleefd worden in milieu's waar onderlinge liefde en respect de fundamenten zijn van 't huwelijksleven.

Waar de schrijver zich bezig houdt met Indische toestanden te beschrijven, ligt 't voor de hand dat hier en daar 'n moralisatie door 't verhaal heenflitst. Dat de schrijver ook de verkeerde eigenschappen onzer bruine broeders waarneemt, blijkt uit de vaak koddige verwikkelingen van Mr. van der Hooght en z'n Indisch dienstpersoneel. *Ed. A. Serrarens.*

Frans Werners, **294.**
LOURDES, Geïllustreerd. *G. C. Richelle, Nijmegen,* 1924. (19.5 × 13.5) 154 blz. ing. f 2.—

De schrijver is tweemaal in Lourdes geweest, heeft goed uit de oogen gekeken en het geziene stevig in zich vastgelegd. In vlotte taal vertelt hij zijn herinneringen en hij doet het zóó dat men het werkje achter elkaar uitleest. Juiste opmerkingsgave, devote stemming, talent om frisch te schrijven hebben *Lourdes* tot een boekje gemaakt, dat pelgrims gaarne als souvenir zich zullen aanschaffen. Duidelijke kiekjes, op kunstdrukpapier, versieren het.

P. Nielen, O.F.M.

Wilma, **295.**
MENSCHENHANDEN. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam,* 1924. (22 × 16) 233 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Erie is een teere, fijn-besnaarde vrouwenziel, die steeds midden in het volle zonlicht leven wil en in den schaduw niet aarden kan. Bij Wibo, die soms twijfelt aan het leven en aan zich zelf, heerscht meer schaduw. Toch huwen beiden, want beiden beseffen in de zon te behooren. Na het huwelijk gaat Erie bij Wibo's moeder en zuster inwonen, die zonder het te weten of te willen een druk leggen op de geheele omgeving. Erie tracht zich kordaat te houden, als de zon schuil gaat achter lichte wolken, maar 't lukt haar niet altijd. Onbewust lijdt ze zelf aan dwaze overgevoeligheid en nerveuze prikkelbaarheid; zij mist de diepe zelfverloochening en de mannelijke nederigheid, die warme geloofsbezieling alleen geven kan. In de voorvreugde der moederweelde schijnt ze innerlijk te rijpen, doch de blauw op wit gebiesde wieg blijft leeg. Zelf ontsnapt Erie ternauwernood aan den dood. Na haar genezing wordt ze vertroeteld en ontzien, wat heel haar gemoed in opstand brengt. Om haar verloren evenwicht te herstellen gaat zij den vreemden vioolspeler opzoeken, dien zij reeds vaker ontmoet heeft en deze speelt haar voor het lied van de gevouwen menschenhanden, waarin God het schoone leven neergelegd heeft. En onder het zachte vioolspel toont de Man van Smarten haar Zijn doorboorde handen en noodigt haar uit het schoone leven aan te nemen uit Zijne handen, want dan alleen kan ze verder opgaan naar het stille, lichtende leven der eeuwigheid. Dit alles is teer en fijn beschreven met zachte, stille woorden. Het niet alledaagsche, maar toch romantisch-sentimenteele zieltje van Erie is soms verrassend scherp ontleed. Het onnatuurlijke slot bevredigt niet; trouwens geen roos zonder doornen en geen leven zonder kruisjes. Wel geeft de vioolspeler een droomerige, mystieke tint aan dezen roman, dien wij volwassen meisjes — inzonder protestantsche — ter lezing kunnen aanbevelen.

F. H.

Karel Winters, **296.**
WISSELINGEN. *De Gulden Ster, Amsterdam,* 1925. (20.5 × 14) 114 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.35.

Een wel wat onsamenhangend verhaal, onder het motto „De Grote Liefde komt maar éénmaal in ons leven" van een liaison tussen een vrouw van literaire reputatie Kitty en een dichter Jacques — waarbij als Der Dritte im Bünde, natuurlik!, de vriend fungeert.

Het hele boek is wel een vreemd mengsel van would-be-moderne ironie en ouwerwets-aandoende sentimentaliteit. De artistieke waarde van deze schriftuur kunnen wij niet zeer hoog aanslaan. Maar meer dan éne bladzijde, zooals die over het menselik egoïsme, getuigt van een eerlike kijk op het leven, en dat is al veel.

Geen lektuur om iedereen in handen te geven.

Wies Moens.

P. de Zeeuw, 297.
TOEN HET BEGON TE LICHTEN. *C. F. Callenbach, Nijkerk,* 1924. Christelijke Bibliotheek, (21 × 15) 256 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Toen het begon te lichten wil zeggen, toen het nieuwe licht der geloofsvrijheid over Nederland kwam, toen de hervorming zegevierde over het oude katholieke geloof. Dit nieuwe licht verspreidt zich over Delft, Haarlem en Leiden, in dit boek speciaal over Leiden, daar de troebele tijden van Leiden's beleg in 1574 beschreven worden. Misschien wel naar aanleiding van de 350-jarige herdenking van Leiden's ontzet zijn er in den laatsten tijd meerdere boeken over dezen tijd geschreven. Rider Haggard's ,,Liesbeth'' werd in 't Nederlandsch vertaald en Teirlinck werkt aan de voorbereiding van zijn A. Z. openluchtspel te Leiden, dat de bevrijding plastisch zal uitbeelden. Al deze werken zijn min of meer protestantsch, zelfs anti-paapsch. Dit boek van de Zeeuw is minder fel anti-paapsch; in den aanvang komen er tenminste eenige bladzijden voor, waarin de dood der Gorkumsche Martelaren in afkeurenden zin wordt besproken. Toch zijn de verraders en woekeraars in dezen roman de Roomschen. De schrijver tracht echter een soort compromis te sluiten tusschen Roomschen en Protestanten door de leus: ,,mijn hart is Paepsch, mijn degen is Geusch''. Intusschen zijn aan het einde van den roman slechts weinigen roomsch gebleven en triomfeert het protestantisme.

Ellen Russe.

FRANSCH.

Leon Cathlin, 298.
SIDONIE GAVOILLE. *Bloud & Gay, Paris 6,* 1925. (19 × 12) 222 blz. ing. Ffr. 7.50.

Waar de heldin van dit boek een oude vrijster is, behoeven haar oude-vrijsterseigenaardigheden en hebbelijkheden maar even aangedikt te worden, om haar tot het conventioneel amusant type te maken, dat altijd opgeld doet. Bovendien is zij een kwezel, hoewel van 'n vrij onschadelijk soort. En in het stille provinciestadje, temidden van die lichtzinnige commensaals, losbandige buren, koekjes-snoepende vriendinnen en plaagzieke straatjeugd zou mejuffrouw Sidonie Gavoille heusch om te gieren zijn, als de vriendelijke auteur ons niet liet schouwen tot in de geheimste schuilhoekjes van haar oude-vrijstershart.
Daardoor verwerft zij onze sympathie, en krijgen haar komisch-dreigende houdingen tegenover de slechte wereld de wijdte van een hartstochtelijk protest, wat met haar èchte, diepe godsvrucht aan deze vrouwelijke Alceste meer waardigheid geeft, dan Molière vermocht te geven in zijn *Misantrope*.

Jos. de Boer.

Marcel Frager, 299.
LA VILLE NEUVE. *Ollendorff, Paris* **9**, 2e druk: 1924. (19 × 12) 282 blz. ing. Ffr. 7.—

In pittige, schilderachtige, kleurrijke soms ietwat gezochte taal geschreven, geeft ons Marcel Frager een brok leven uit ,,La Ville Neuve'' de opkomende stad van Marokko. Een ware uitstalling van de laagste, dierlijkste hartstochten: hebzucht zingenot en zinnelijkheid. Buiten de toch nog zwakke Lilia, zoekt men tevergeefs naar eenig spoor van moraal.

L. C. Theunis.

Louis Giraud, 300.
JANINA. *La Pensée Latine, Paris 6,* 1924. (19 × 12) 193 blz. ing. Ffr. 7.—.
Janina, het dochtertje van een Napolitaanschen visscher, wordt door een officier der Algiersche bezetting echt vaderlijk opgevoed. Zijne diepe genegenheid verinnigt zich allengs tot hartstochtelijke liefde. Bang, dat zij alleen uit dankbaarheid zijn vrouw zal worden, als hij haar vraagt, gaat hij op reis om vergetelheid te zoeken. In zijne afwezigheid wordt Janina verleid; bij zijn terugkeer biecht zij hem alles op, maar zij kan haar schande niet overleven en pleegt zelfmoord, waarop ook zijn leven gaat kwijnen.
Theologisch is het wat erg laks, maar wie zal den triesten moed hebben het eerst den steen te werpen op een meisje, dat valt en dan in een overdreven vrees voor het gepraat der menschen de hand slaat aan haar eigen leven? Geen kinderlectuur

F. H.

Daniel Lesueur, 301.
NIETZSCHÉENNE. *Plon-Nourrit, Paris 6,* 1924 (18.5 × 12) 249 blz. ing. Ffr. 3.—.
Ziehier de beknopte inhoud van deze roman, die alléén volwassenen kunnen lezen: Robert Clérieux leeft gelukkig aan de zijde van een lief vrouwtje. Hij is echter een zwakkeling en wordt bijna uit het zadel gelicht door de bestuurder van zijn fabriek Sorbelin. Het maneuver van deze laatste wordt verhinderd door Jocelyne Monestier, een meisje, dat er 'n Nietzscheaanse levensbeschouwing op nahoudt, door de wereld belasterd wordt, maar zedelik onaangetast bleef. Robert ondergaat de invloed van de karaktersterke Jocelyne. Tenslotte krijgt hij haar ook lief. Daartegen reageert Jocelyne; zij wil hun verhouding tot een platoniese vriendschap beperken. Maar het vlees is zwakker dan de Nietzscheaansche theorie, en het onvermijdelike zal gebeuren wanneer Jocelyne de dood vindt in een relletje, ontstaan in de fabriek. Zo moet hier een revolverkogel de zedelike wet, die deze personnages niet aanvaarden, vervangen en verhinderen, dat twee mensekinderen van de zonde ten onder gaan!

Wies Moens.

Georges Ponsot, 302.
L'ÉCUYER D'ENFER. *G. Crès & Cie, Paris 6,* 1924. (18.5 × 12) 232 blz. ing. Ffr. 7.—.
L' écuyer d'enfer is de booze macht die het onderspit delven moet in zijn boozen strijd tegen de zonnige liefde. Een sprookjesidylle spelend te midden van menschen en dieren in vroeg middeleeuwsche tijden. Al de Reinaert-de-Vos-figuren zijn in de handeling verwerkt, hetgeen frischheid en poëzie aan het mooie gegeven bijzet.

Jos Vandervelden.

Ivor Ravenac. 303.
LA ROUE DE LA FORTUNE. *Darantière, Dyon,* 1924. (19 × 12) 172 blz.
De geschiedenis van een naaistertje, dat tooneelspeelster wordt, tot roem geraakt, een ongelukkige liefde heeft en... sterft. Dat alles verteld in een ietwat bloedloze, egale stijl, zodat men, zonder merkelike schade, dit vrij-onbenullig romannetje ook best ongelezen kan laten.

Wies Moens.

Henri de Régnier, 304.
LES BONHEURS PERDUS. *Mercure de France, Paris 5,* 1924. (19 × 12) 234 blz. ing. Ffr. 7.50.

Een serie novellen. Venetië, een badplaats in de Pyreneeën, de meest verschillende milieu's vormen het decor van deze geschiedenissen. Een fragment van 'n handschrift, dat in een gondel gevonden werd, verhaalt b.v. hoe een zekere Calamuzzi, volleerd intrigant, zich vermaakt ten koste van een Duitschen baron. De tweede novelle vertelt ons van een zekere heer Fernant, die het slachtoffer is van de coquetterie van Mme. de Janvry, enz.
De meeste dezer schetsen handelen over bedrogen liefde. Vandaar een enkele maal nog al pikant.

P. Drs. Plechelmus. O.Cap

Jules Romains, **305.**
LE VIN BLANC DE LA VILLETTE, *La Nouvelle Revue Française, Paris 6,* 1925. (19 × 12) 212 blz. ing. Ffr. 6.75.

In dertien schetsen wil de schrijver hier blijkbaar demonstreren met welk 'n geweldige macht één gedachte, één idee, één verlangen of gevoelen soms kan inwerken op de massa of op de enkeling, alle andere denken bedwelmend. Daartoe verhaalt hij b.v. de uitwerking die de berichten van de Rode Zondag van St. Petersburg en de terechtstelling van Ferrer, hadden in de gemoederen der revolutionnairen onder het Parijse volk. Daar hij een krachtig en suggestief proza schrijft, slaagt hij volkomen. Het boek is hierom, en om zijn merkwaardigheid, zeer het lezen waard.

W. G. A. P.

ENGELSCH.

William Caine. **306.**
LADY SHEBA'S LAST STUNT. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig,* 1925 British and American Authors, (16.5 × 11.5) 264 blz. ing. M. 1.60.

Een onmogelijk-dwaas boek over een Engelsche jongedame, van zeer moderne allures, die buitengewoon van publiciteit houdt en door haar eigen persagent al haar buitennissigheden laat beschrijven en fotografeeren in de dagbladen, om sensatie te verwekken, nieuwe modes te lanceeren en er finantieel voordeel mee te doen. Zij wil mémoires publiceeren, waarin al hare adellijke kennissen worden beklad: een enorme reclame gaat er aan vooraf, het handschrift gaat verloren, wordt gevonden, moet weer zoek gemaakt en geeft aanleiding tot een massa allerdwaaste complicaties o.a. het huwelijk der heldin met een poenigen geld-Amerikaan.
De dramatis personae zijn zoo onuitsprekelijk potsierlijk geschilderd, dat 't geheel 'n groote karikatuur wordt. Het is geschreven in een stijltje, dat volkomen bij de stof past. Het schilderachtige jargon van krantenreportage.

C. R. Vullings.

Hall Caine. **307.**
THE SHADOW OF A CRIME, Geïllustreerd door Percy Graves. *Collins Clear Type Press, London* E. C. 4, 1924. (16 × 11) 410 blz. geb. Sh. 2—.

Deze roman speelt in Engeland ten tijde van Cromwell. In die sterk bewogen tijden werd in een dorp van Cumberland een moord gepleegd, waarvan beurtelings al de voornaamste personen uit dit verhaal verdacht werden en vervolgd. Ten slotte blijkt de moordenaar zichzelf te hebben gedood en worden de beschuldigden op het laatste oogenblik, juist vóórdat ze opgehangen zouden worden, gered. Het verhaal is sterk dialectisch gekleurd en geeft enkele interessante bijzonderheden omtrent oude gebruiken in Cumberland, zooals de tradities, die bij een begrafenis in acht worden genomen.

Ellen Russe.

Alice Ross Colver, **308.**
THE DEAR PRETENDER, Geïllustreerd door Charles Hargens. *The Penn Publishing Comp. Philadelphia,* 1924. (19 × 12.5) 292 blz.

Het plaatje van den omslag wil ons doen gelooven aan een of andere „film-roman''. Dat is volstrekt niet zoo. Het is een lief, frisch en zonnig boek. Nan, de „dear pretender'' heeft heel wat zorg en verdriet in haar jong leventje gehad, maar ze blijft gelooven dat het leven mooi en goed is, als je 't maar aanvult met 'n beetje fantasie, dan wordt de fantasie van zelf waarheid. Ze is geen droomstertje, maar vol liefde en practische hulpvaardigheid. Ze heeft alleen een afkeer van mannen, want door mannelijke zelfzuchtigheid is het leven van haar ouders zoo treurig geworden. Ze neemt de zorg voor twee moederlooze kinderen op zich en hoe haar houding tegenover de mannen verandert, vertelt het boek, dat voor iedereen het lezen waard is.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Joseph Conrad, **309.**
TALES OF HEARSAY. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig,* 1925. British and American Authors, (16.5 × 11.5) 272 blz. ing. M. 1.60.

Joseph Conrad was een Pool, die echter Engelsch schreef als een Engelschman. Al deze vertellingen zijn zeer zwaarmoedig, bijna somber, behalve *The black mate* waarvan de grappigheid toch feitelijk ook niet vroolijk is. 't Zijn wel echte „vertellingen'': uit den tocht van Napoleon, naar Rusland, uit de verdrukking van Polen, vertellingen om te vertellen of voor te lezen en waarbij de hoorders geweldig onder den indruk zullen komen. Knap werk hoewel niet zóó geniaal als de inleider het ons voorstelt.

Alb. Steenhoff-Smulders.

M. Morgan Gibbon, **310**
JOHN PEREGRINE'S WIFE. *Hutchinson & Co., London E. C.* 4, 1925. (19 × 12) 288 blz. geb. Sh. 7/6.

John Peregrine, een jong dokter, heeft een meisje verleid, ver beneden hem in stand. Als deze laatste sterft bij de geboorte van haar kind, laat hij het bij een oude moeder achter, zonder zich er iets van aan te trekken. Dan trekt Dan. Richards, een idealist, zich het lot dier arme vrouw aan en laadt zoodoende de verdenking op zich de vader van het kind te zijn.
De dokter huwt met de vroegere beminde van Dan., zonder de gelegenheid te vinden haar zijn vroegeren misstap te openbaren. Ze zijn heel gelukkig, alhoewel de dokter, die zijn verleden wil uitboeten opvallend gereserveerd is jegens vrouwen en een weinig achterdochtig-tyranniek jegens zijn eigen vrouw. Als deze laatste toevalligerwijze 't geheim van haar man ontdekt, ontstaat er een vervreemding tusschen deze twee, daar de dokter wegens conventie zijn kind niet wil erkennen en het in zijn treurige omgeving laat opgroeien. Door een daad van zelfoverwinning vereenigt Dan., die zijn oude liefde nog niet vergeten heeft, de van elkander vervreemde

echtgenooten. Een mooi boek met prachtige karakterteekening. Jammer dat, indien godsdienst besproken wordt, dit met een lichte, hoewel beschaafde scepsis geschiedt. Voor gevormde lezers, die zeker de les zullen apprecieeren, dat zulk een jeugdmisstap niet goed te maken is.

C. R. Vullings.

Rafael Sabatini, 311.
THE LOVERS OF YVONNE. *C. Arthur Pearson, London W. C.* 2, 1924. (18.5 × 12) 256 blz. geb. Sh. 2.6.

Gaston de Luynes, een berooid edelman en vechtersbaas wordt door Kardinaal Mazarin belast met de opvoeding van zijn neef Andrea. Al aanstonds ziet hij zich gedwongen zijn pupil voor een ongelijk duel te beschermen, door den tegenstander onschadelijk te maken. Uit Mazarin's dienst ontslagen, vergezelt hij Andrea bij diens tocht naar Blois, waar hij een diplomatiek huwelijk zou moeten sluiten met een rijke erfdochter, maar ongelukkigerwijze verliefd geraakt op haar jongere zuster.
Na allerlei wederwaardigheden verlieft Gaston zelve op de rijke Yvonne, na haar van verschillende ongewenschte pretendenten verlost te hebben. Een verhaal uit den woeligen tijd der Fronde, vol duels, kruiperijen, valschheden en brutaliteiten. De locale kleur is voornamelijk aangebracht door eenige grove Fransche vloeken uit dien tijd.
Wie van vechtjasserijen en soldatesk gedoe houdt, kan hier zijn gading vinden. Romantiek uit de oude doos.

C. R. Vullings.

Temple Bailey, 312.
THE DIM LANTERN, Geïllustreerd door Coles Phillips. *The Penn Publishing, Philadelphia,* 1924. (18.5 × 12.5) 344 blz. geb. $ 2.—.

Een prettig, frisch boek, een ware verademing na de sombere moordgeschiedenissen, die tegenwoordig de rage zijn in Engelsche en Amerikaansche boeken. Dit simpele Amerikaansche verhaal vertelt van een kordaat, maar toch echt vrouwelijk meisje, dat kiezen moet tusschen de liefde van een schatrijken, ouderen, geblaseerden man en de trouwe genegenheid van een zwakken jongen man, die door den oorlog zijn evenwicht kwijt is. Juist door haar kracht geneest de jongeman en zijn liefde weet te zegevieren. Het meisje verbreekt haar verloving met den millionnair, dien zij alleen maar aanhing, om haar arme bloedverwanten uit geldelijke misère te redden en trouwt met den jongeling. Een vlot geschreven, prettig boek, dat zonder voorbehoud kan worden aanbevolen. *Ellen Russe.*

IV. DICHTWERKEN.

NEDERLANDSCH.

C. S. Adama van Scheltema, 313.
UIT STILTE EN STRIJD. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 6e druk: 1924. (20 × 13.5) 64 blz. ing. f 1.—., geb. f 1.90.

Scheltema is en blijft een der meest populaire zangers van Noord-Nederland. *Uit Stilte en Strijd* leert hem ons kennen als de rijkelikbegaafde die op harmoniese wijze ernst en humor, daad-drang en droom, in zijn meest-levend werk wist te verenigen. Zijn socialisme maakt hem soms onrechtvaardig jegens andersdenkenden, maar helpt hem het kontakt te bewaren met het volk, waar zovelen rondom hem zich van losscheurden in hooghartige vereenzaming.

Wies Moens.

Richard de Cneudt, 314.
DE STILLE BLOEI. *Mij. voor Goede & Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1925. Vlaamsche Bibliotheek, (18 × 12) 142 blz. ing. f 1.25.
Lange jaren hebben wij van deze Vlaamse dichter, wiens kunst is gegroeid in de schaduw van een Van de Woestijne en een René de Clercq, geen enkele klank meer vernomen. Nu komt ons zijn bundel *De Stille Bloei* ineens verrassen. Zwaar leed heeft het hart bezocht van de „balling'' die troost vond in de natuur en zich keerde in mildheid en innig medelijden naar de kleinen en verschopten der aarde. Alleen, van de grote geestelike spanning der jongste tijden is weinig of niets te merken in deze poëzie, die wij in onze Zuid-Nederlandsche literatuur, een eigen plaats moeten aanwijzen tussen de egocentriese lyriek van de dichter van *Het Vaderhuis* en het sociale volksgeliefde lied van de zanger der *Toortsen* en van zovele welluidende deunen.

Wies Moens.

Lia, 315.
DE HEILIGE VREUGD. *H. Wierts van Coehoorn, Hilversum,* 1924. (23.5 × 16) 40 blz. ing. f 0.65.

„De Heilige Vreugd'' zooals schrijfster die bedoelt blijft ver bij 't lezen over gepluimde boomen, knallende vreugdevuren en andere merkwaardigheden.
En Lia dicht tóch door:

„Slechts 't onvermijd'lijk stervensuur
Zal mij tot zwijgen dwingen.''

Nu is dat dichten niet zoo erg. Dat doen we allemaal op z'n tijd. Maar die gedichten uitgeven... dát moest Lia toch niet meer doen.

J. Moormann.

Jan Prins, 316.
VERSCHIJNINGEN. *W. Versluys, Amsterdam,* 1924. (16.5 × 11) 125 blz. gecart. f 2.25.

Prins' visie, scherp maar van milde levensvreugde doorzond, is die van de reiziger die, na elke verre tocht, het land, zijn land, weer opnieuw ontdekt; voor wie dageliks aan de dingen der aarde — dieren, planten en maaksels der mensen — nog ongeweten wonderen ontbloeien. Jan Prins is een dichter met een innige menselikheid en sterke plastiese gaven.

Wies Moens.

Jacqueline E. v. d. Waals, 317.
IRIS, Geïllustreerd door Daan de Vries. *G. F. Callenbach, Nijkerk,* 2e druk: 1924. (20.5 × 14) 75 blz. ing f 2.—, geb. f 2.75.

Er is iets typies Hollands in deze verzen, daar waar een tweevoudige sterke traditie als deze der natuur-poëzie en der religieuze lyriek op eigen-aardige, eigen-tijdse wijze wordt voortgezet in dit werk.
De laatste gedichten zijn van een breed en edel ritme, zooals wij dat kennen uit van Eeden's vertalingen van Tagore. *Een oud liedje herdicht* en *Avondstemming* zijn ons het liefst. Wij willen graag geloven dat Jacqueline van der Waals vele droom-minnende én God-zoekende lieden

dierbaar is. Want de lamp der ziel brandt zuiver en zacht in het altijd-gave werk van deze melodieus-dichtende vrouw, die, langs Rilke en Tagore om, kontakt zocht met de meest-levende poëzie van hare eeuw. *Wies Moens.*

A. Wapenaar, 318.
UIT STILLE UREN. *Neerlandia, Arnhem,* 1924. Neerlandia Bibliotheek, (22 × 15.5) 45 blz.

Een bundeltje, klein van omvang, sober van uitvoering, maar keurig van inhoud. De opgang van een ziel, die „troostloos-eenzaam stond op zonverlaten paân" naar Gods innige vertrouwelijkheid wordt hier in levensechten eenvoud geschetst. De toon is gematigd-modern, rustig en bezonken; het rhythme loopt nu en dan wat stroef. Feller van visie zijn de oorlogsliederen. *F. H.*

Woutertje, 319.
SLORDIGE VERSJES. *Prometheus, Amsterdam.* 1924. (25.5 × 16.5) 63 blz.

Schrijver's humor is ons te grof, en zijn spot met dingen die voor ons heilig zijn, als liefde en huwelik, kunnen wij niet anders dan onvoorwaardelik laken en... veroordelen. Katholieken zullen dan ook liefst het boekje ongelezen laten. *Wies Moens.*

VI. KUNST.

NEDERLANDSCH.

Prof. Dr. W. Martin, 320.
JAN STEEN. Geïllustreerd. *H. J. Paris, Amsterdam,* 1924. (20 × 15) 55 blz. geb. f 1.50.

Professor Martin koos voor zijn deel in deze serie een o.i. minder-gelukkige wijze van behandeling dan zijn collega Jan Veth. Hij greep de gelegenheid aan, over de door kunst-historici nog veelomstreden figuur van Jan Steen een aantal critisch-verworven wetenswaardigheden mee te deelen, die voor de vakmenschen zonder twijfel interessant zullen zijn, maar den verlanger naar ontvouwing van het dieper-liggend schoonheidselement weinig te zeggen hebben, zoodat het doel allicht voorbij wordt geschoten of niet benaderd. Nuttiger en interessanter zou het misschien geweest zijn, indien Martin getracht had, zich te bepalen tot het essentieel-aesthetische van Steen's schilderijen, die op de hoogte staan van het prachtige Kippenhofje uit het Mauritshuis, dat in dit boekje wordt afgebeeld, van de „Emäusgangers", een doek dat méér schoonheid inhoudt dan de schrijver er blijkbaar aan toekent, of indien hij, uitgaande van de eigenheid der beelding, ruimer aandacht had gewijd aan Jan Steen's meedoogende spot, aan de overeenkomsten met Hogarth bij zijn moreel accent in de tafereelen, die het zinnelijk leven der zeventiende-eeuwers vastlegden. Dit zou ons dichter hebben gebracht bij de tragiek, die ook in dit schijnbaar-oppervlakkige schildersleven ligt verscholen. *Jan Engelman.*

Otto van Tussenbroek, 321.
SPEELGOED, MARIONETTEN, MASKERS EN SCHIMMENSPELEN, Geïllustreerd. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1925. De Toegepaste Kunsten in Nederland, (21.5 × 16.5) 68 blz. ing. f 1.50.

De beknopte vorm, waarin een overzicht moest gegeven worden van de Hollandsche pogingen tot het verfraaien van speelgoed, heeft het helaas niet mogelijk gemaakt meer dan een opsomming der verschillende uitingen te geven. Is dit bezwaar voor speelgoed nog niet zoo groot, voor de behandeling van een „onderdeel" als maskers en marionetten is het betreurenswaard. Het publiek krijgt op deze wijze een totaal verkeerde indruk van de te behandelen stof. Speciaal de marionet vraagt een geheel bijzondere beschouwing, die in dit werkje geheel achterwege gebleven is. Het lijkt ons b.v. uitgesloten dat een marionet behandeld kan worden, zonder aan de dramatische gedachte aandacht te schenken. Onze groote grief tegen dit werkje is, dat de auteur, gedwongen door de beknopte vorm, zich heeft beschikbaar gesteld om een onderwerp als marionetten louter als „sierpoppen" te behandelen.
Aardige illustratiën versieren dit onvolledige en uit artistiek oogpunt, weinig geslaagde boekje. *G. J. M. Brugman.*

Jan Veth, 322.
REMBRANDT, Geïllustreerd. *H. J. Paris, Amsterdam,* 1924. (20 × 15) 51 blz. geb. f 1.50.

De uitgever beoogt in deze serie het werk van groote picturale meesters op bevattelijke, voor een breeder publiek toegankelijke wijze, te doen bespreken. Voor de auteurs is dit geen lichte taak. Aan den eenen kant toch dreigt het gevaar, dat men een extract levert van alleen voor geïnteresseerden belangrijke kunstgeleerdheid, waaruit het leven is weggevloten; aan den anderen kant dreigt het gevaar der oppervlakkigheid. Jan Veth heeft deze klippen op zeer aantrekkelijke wijze weten te omzeilen: denkelijk doordat hij daartoe genoeg artiest is. Zijn boekje veronderstelt een zeker peil van aandacht en bevattingsvermogen, maar treft dan ook scherp door indringende karakteristiek en zin voor het essentieele. Bij hem komt de schoonheid voorop en de merkwaardigheid blijft op eerbiedigen afstand. Dit blijkt al heel sterk, waar hij verstandige dingen zegt over Rembrandts' clair-obscur en zoo juist het onderscheid aantoont met het licht bij de Caravaggiësken.
De quintessens der bespreking ligt in de volgende passage, waarmee men het geheel kan eens zijn: „De schoonheid is bij hem geen weidsch omhulsel meer of maatgang van statelijke praal. Zij is het eenvoudig wonder van de blootgelegde hartekern. Zij is de ontstellende afspiegeling der diepste waarheid zelve, lichtend uit de ziel van een menschenkind, en die leed en troost, twijfel en verzoening heeft opgenomen in een zeldzamer en dieper glans van heerlijkheid."
De reproducties zijn met groote eruditie gekozen. *Jan Engelman.*

DUITSCH.

Oswald Götz, 323.
MEISTERBILDNISSE DES SECHZEHNTEN JAHRHUNDERTS, Geïllustreerd. *W. Andermann, Königstein i. T.,* 1924. (31 × 24) 22 blz. ing. M. 3.60.

Een tiental in kleuren, op kunstkarton en technisch onberispelijk uitgevoerde portretten naar Dürer, de beide Holbein's, Baldung, Cranach, Huber en Burgkmair worden in eenige bladzijden vakkundig ingeleid. Deze beschrijvende tekst is leerzaam en geeft 'n duidelijk inzicht zoowel in

den aard van het historisch portret, als in de voorstelling van de gereproduceerde koppen.
P. C. Keulers.

Wolfgang Schumann, **324.**
ERSTE STEINHAUSEN-MAPPE, Geïllusteerd. *Georg D. W. Callwey, München,* 1925. (36.5 × 27) 16 blz. geb. M. 5.—.

Ter apprecieering van Steinhausen's religieuze kunstwerken kunnen de goed gekozen voorstellingen volstaan, terwijl in de meer algemeen en breeder opgezette inleiding een interessant karakterbeeld zoowel van den mensch als den kunstenaar wordt geschetst. Vooral lijken ons de critische opmerkingen over de in de map opgenomen kunstwerken te getuigen van gezonden modernen kunstzin.
P. C. Keulers.

VII. LETTERKUNDIGE GESCHIEDENIS.

FRANSCH.

D. C. Hesseling, **325.**
HISTOIRE DE LA LITTÉRATURE GRÈCQUE MODERNE, Vertaald uit het Nederlandsch door N. Pernot. *Les Belles Lettres, Paris* 6, 1924. (20.5 × 13.5) 191 blz. ing. Ffr. 8.—.

Schrijver onderscheidt vier voorname tijdperken in de N.Gr. letterkunde. Eerst de periode van Kreta, dat in de 17e eeuw uit de handen der Venetianen overging naar de Turken, dan de literaire periode van de Grieken te Konstantinopel, de periode waarin de Ionische eilanden de leiding hebben en ten slotte de Atheensche periode.

Alle dorheid in opsomming en voorstelling is in het werkje zorgvuldig vermeden: de dichters en schrijvers leven er voor onze oogen en vooral is aangrijpend weergegeven de Turksche verdrukking en zijn uiting in de literatuur.
F. J. M. de Waele.

Maurice Ligot, **326.**
LE SENS DE LA VIE ET L'IDÉE DE L'ORDRE DANS L'OEUVRE D'HENRY BORDEAUX. *Editions de la Vraie France, Paris* 6, 1924. (19 × 12) 292 blz. ing. Ffr. 7.50, gecart. Ffr. 8.50.

Na een biografische inleiding, waarin onder meer wordt verteld, dat Henry Bordeaux een medaille verwierf voor 't goed beboeren van zijn landerijen en dat er veel soldaten zijn geweest in de familie van Bordeaux (niet iedereen wist dat voor dezen) begint Maurice Ligot uit een te zetten, wat de romans van de populaire schrijver ideologisch beteekenen voor Frankrijk. Hij doet het op verdienstelijke wijze, maar ook op zijn dooie gemak. Het duurt driehonderd pagina's al eer we „aan de hand van" menigvuldige citaten tot de wetenschap gevoerd zijn, dat Bordeaux positief optrad tegen het individualisme van zijn tijdgenooten door te wijzen op de familie als cel der gemeenschap.

De waarde van Bordeaux' romans is inderdaad op de eerste plaats een maatschappelijke. Beter misschien: een nationale. Immers iedere nieuwe roman van zijn hand gaf het ethisch conflict tusschen persoonlijke neiging en maatschappelijke plicht duidelijk weer, in een stijl, die hem, behoudens de poorten der Académie, ook de harten opende van vele leeslustigen in binnen- en buitenland.

Dit altijd weerkeerend motief is eentonig. Telkens en telkens wordt de breuk tusschen individu en gemeenschap overbrugd en daar die breuk een repeteerende is, kunnen wij nog veel goeds verwachten van Henry Bordeaux, nietwaar?

Zijn overbruggingen zijn ook wat oppervlakkig. Hij werkt te veel als een feuilletonnist.

Dit is het groote bezwaar tegen het boek van Ligot, dat hij, bij zijn goede uiteenzetting van de ethische waarde der romans van Bordeaux, de „Umwertung" daarvan tot literatuur eenvoudigweg aanvaardt als bijzonder geslaagd. *D.*

VIII. GESCHIEDENIS.

FRANSCH.

Jacques Bainville, **327.**
HISTOIRE DE FRANCE. *A. Fayard & Cie., Paris* 14, 1924. (19 × 12) 572 blz. ing. Ffr. 10.-

De voorrede bereidt ons eenigermate voor op hetgeen wij verwachten kunnen van den schrijver. Zijn boek is niet het resultaat van zelfstandig onderzoek, hetgeen ook kwalijk mogelijk ware. Nieuws brengt het dus in zijn inhoud niet. Maar wij vernemen welke werken vooral als leiddraad gediend hebben bij de uitwerking en dan is het opmerkelijk hoe lofwaardige en bedenkelijke momenten elkaar afwisselen. Michelet's schitterend geschreven *Histoire de France* was voor Bainville een gids voor de Middeleeuwen, maar deze nationalistische vrijdenker is daarvoor dan toch wel de verkeerde man. Bainville wil ook Thiers' *Le Consulat et L'Empire* rehabiliteeren, waarin hij wel niet zal slagen, maar gelukkig leverde Sorel's *l'Europe et la Revolution française* hem een waardevol tegenwicht. Ook de geschiedschrijvers Thureau-Dangin, *La Monarchie de Juillet*, en de la Gorce, *Histoire du Second Empire*, vinden wij met eere en op de hun toekomende plaats vermeld. Het uitgangspunt voor het boek is dus niet eenzijdig gedacht en de literatuur werd klaarblijkelijk met zorg, zij het niet zonder persoonlijke voorkeur van een curieus gehalte, gekozen.

Een tikje pikanterie schuilt er in, dat wie het a-b-c van de Fransche geschiedenis niet kent, aan dit boek weinig heeft, ofschoon Bainville zich in zijn voorrede een wel elegante kritiek maar dan toch kritiek, veroorloofde op een onderwijs, waaraan hij als auteur zelf nog verplichtingen gaat krijgen. Zoo groot is het verschil tusschen lesgeven en schrijven, die allebei behooren tot de moeilijke kunsten.

De sfeer van het boek is, wat zijn beginselen betreft, wat wij zouden willen noemen georiënteerd op de feitelijke, rationeele verhoudingen. Neutraal is het natuurlijk niet, want alleen kas-en grootboeken kunnen neutraal zijn. Zoo zou men des schrijvers beschouwing van de Fransche revolutie kunnen typeeren met zijn eigen woorden: „Pas plus que l'Empire allemand, selon la formule de Bismarck, la République ne serait créée par des lois et discours, mais par le fer et par le feu." Wij hadden er aan toe willen voegen „par les principes", maar deze zijn zoowat zoek, het zijn omstandigheden en verhoudingen, scherpzinnig beredeneerd en vernuftig gegroepeerd, die aan het exposée zijn kleur geven. Daarbij is het werk goed geschreven en stijlvol gecomponeerd.

Er zit leven en beweging in, saillante combinaties en rake aphorismen ontbreken niet. De Fransch-

man heeft een hekel aan eentonigheid, maar daar weet Bainville verre vandaan te blijven en zoo revanche te nemen op zijn college-jaren. Toch mist het werk warmte. De gloed van den patriot kan niet vergoeden het gemis aan een positieve levensbeschouwing. Daardoor vallen bijv. de wel wat magere bladzijden over Jeanne d'Arc zoo tegen. Haar eeretitel „de Heilige" blijft zelfs weg, zij is verlaagd tot een heldin van het Fransche vaderland zonder meer. Michelet en Thiers hebben te veel invloed op de voorstellingswijze van den schrijver, dat komt uit bij elk belangrijk moment, waarin de godsdienst op den voorgrond treedt in de geschiedenis van Frankrijk. Op dit punt is het boek van Bainville leeg, leeg als de heide in den nacht. Juist in de historie van het Fransche volk komt dit zoo scherp uit, omdat daarin telkens weer opnieuw de kracht van het Katholicisme zich doet gevoelen, hetzij als het leidende licht, dat vooruitschijnt op den heirbaan der eeuwen, hetzij als de fel bestookte veste, die toch nooit kon omver gehaald worden door de aanvallen van den vijand. Goyau heeft dat in zijn *Histoire religieuse* beter begrepen. Aan het werk ontbreekt dus die volledigheid, welke men redelijkerwijze mocht verwachten ook binnen het kader, waartoe het van zelf beperkt moest blijven. Dat leidt onvermijdelijk tot onjuistheden, want wie te veel weglaat, slaat dikwijls over wat het beste moest zijn. Deze geschiedbeschouwing lijkt in evenwicht, maar de weegschaal is defect.

Prof. Dr. H.

Ed. Lefebvre, 328.

PASCAL. *Gedalge, Paris* 6, 1925. (19 × 12) 187 blz. ing. Ffr. 4.—, geb. Ffr. 5.—.

Een boekje, dat aanbeveling verdient om de overzichtelijke, nauwkeurige en eenigszins nuchtere behandeling van een onderwerp, dat al te dikwijls door de bewondering merkbaar gekleurd wordt. Van het lyrisme van Giraud en Chevalier is bij Lefebvre geen spoor, maar hij geeft in alle beknoptheid een beeld van Pascal, dat als betrouwbare voorlichting over den denker en zijn werk kan dienen. Op één punt dient een voorbehoud te worden gemaakt: de schrijver handhaaft tegen het getuigenis van Beurrier het jansenistisch afsterven van Pascal. Bij den tegenwoordigen stand van „le problème pascalien" lijkt ons dit niet meer te verdedigen.

Dr. Ferd. Sassen.

Jacques Reboul, 329.

M. BAINVILLE CONTRE L'HISTOIRE DE FRANCE. *Editions du Siècle, Paris,* 1925. (19 × 12) 124 blz. ing. Ffr. 5.—.

Het komt tegenwoordig in de mode om maar luk raak over geschiedenis te fantaseeren. Daar steekt ook wel wat goeds in, zoo'n verschijnsel bewijst de groote en algemeene beteekenis van de geschiedenis mede en daardoor kan ook wel eens de aandacht vallen op nog niet ontdekte kometen aan het wijde firmament van de lotgevallen der volkeren. Bijna geen mensch is tevreden met de wereld, waarin wij leven: wat wonder, dat de een voor, de ander na aan andere eeuwen gaat vragen, hoe het er toen wel uitzag, om er het antwoord te willen lezen op de vraag wat er in onzen tijd behoort te geschieden om de menschheid te bevrijden uit den draaikolk der huidige verwarring. Het blijft intusschen allesbehalve gemakkelijk vroegere eeuwen te kennen, al lijkt het in een vloek en een zucht gebeurd: er zijn immers geschiedwerken genoeg! Bainville en Reboul beiden zijn aan het bedrieglijke van dezen schijn niet ontkomen, Reboul nog het minste. Hij hoort in de geschiedenis thuis als een verdwaalde poes in de porseleinkast.
Reboul zoekt een mooiere wereld... in het verleden, om deze dan over te brengen naar het heden. Maar dan begint hij met het verleden veel te mooi te maken: was het maar zoo geweest, dan hadden wij een model. Zoo komt hij er toe de groote revolutie van 1789 te noemen een misverstand, terwijl deze niets anders is geweest dan de fatale konsekwentie van de ketterijen der Verlichting. Daarvoor heeft de schrijver geen oog, hij ziet het voornaamste over het hoofd en dus moet zijn conclusie wel mislukken.
Alles bijeen een lang niet overal duidelijk pleidooi ten gunste van een geïdealiseerde republiek in Frankrijk, een betere werkelijkheid, een pleidooi, waaraan ontbreekt het éene noodige: een zuiver gesteld beginsel van hooger orde, waaruit een dergelijke republiek zich zou kunnen ontwikkelen. Een schrijver, die van de sociaal-democratie spreekt als van „christianisme moderne", kan geen aanspraak maken op ons vertrouwen, hij moet beginnen met zich zelf te herzien.

Prof. Dr. H.

DUITSCH.

Franz Burger, 330.

DIE GRIECHISCHEN FRAUEN. *Ernst Heimeran, München,* 1925. Tusculum Schriften, (17 × 11) 49 blz.

Nooit zoo'n kort en zakelijk en smakelijk antwoord op de vier volgende kwesties gelezen: de lichaamscultus van de Grieksche vrouwen — over de echtgenoote — de vriendin, de hetaar — over enkele groote Grieksche vrouwen.
Elke bladzijde verbergt een wereld van wetenschap. *P. Damasus O. Cap.*

Paul Frischauer, 331.

DIE GEHEIMEN DENKWÜRDIGKEITEN DER GRÄFIN DUBARRY, Geïllustreerd. *Karl König, Leipzig,* 1925. (20 × 14) 300 blz. geb. M.9.—.

Waartoe moest deze uitgave nog ontsierd worden met een zoo onsmakelijk *Nachwort* van F. Blei, dat daardoor 't heele boek bedorven wordt, voor zoover er nog wat aan te bederven is? Het onderwerp is precair genoeg op zich zelf, Madame Dubarry geniet wereldberuchtheid in overvloed, dan dat het ook maar schijn van reden zou hebben daarin nog te gaan modderen. En dan hoe! Grof en zonder fijngevoeligheid, wat algemeenmenschelijkheid er door heen om aan zoo'n paar bladzijden wat cachet te geven, geen glimp van opbouwende moraal, die ongerept boven de zonde weet op te stijgen, daarentegen het noodige, platvloersch naturalisme, dat alleen maar kan dienen om een argeloozen lezer het spoor bijster te doen worden.
Onze lezers kunnen hun tijd en geld nuttiger, beter en... onschadelijker besteden dan met zich te verdiepen in de mémoires uit een leven, dat een moeras is geweest van moreele ellende.

Prof. Dr. H.

S. Hartmann-Hellmann, **332.**
DAS MITTELALTER BIS ZUM AUSGANGE DER KREUZZÜGE. *Fr. A. Perthes, Gotha.* 2e druk: 1924. (26 × 17) 406 blz. ing. M. 7.—.

Pirenne, de bekende Belgische liberale geschiedschrijver, heeft eenige jaren geleden op het Internationaal Historisch Congres te Brussel een pleidooi geleverd ten gunste van de universeele idee in de opvatting der algemeene geschiedenis. Dit zou aan dit werk wel besteed kunnen zijn. Het is bestemd voor een breeden lezerskring en heeft dien ook weten te bereiken, getuige deze tweede druk. Het wil dus de resultaten van de wetenschap uitdragen naar buiten. Compositie en voorstellingswijze zijn daarop ingericht. Zonder dat men het een brillante synthese kan noemen — Goyau, Madelin, de la Gorce, Thureau-Dungin leverden in dit gezicht meesterwerken — is het toch in velerlei opzicht in zijn bedoeling geslaagd. Maar het universeele ontbreekt. Het is te Duitsch getint en bovendien, men kan in dit werk maar amper gewaar worden, dat het Katholicisme gedurende de middeleeuwen geweest is richtsnoer en drager van cultureel en staatkundig leven. De oorzaak van zulke defecten valt te ontdekken in de literatuurlijsten. Wat ontbreken daarin veel niet-Duitsche werken om maar niet te spreken van katholieke auteurs. Zoo iets stempelt meteen de mentaliteit van het boek, dat, het moge helder en overzichtelijk zijn geschreven, toch altijd een gedeelte, en geen gering gedeelte, van de geschiedenis ter zijde laat. Opvattingen als deze, dat in de oogen van Karel den Grooten de Paus niet meer zou geweest zijn dan de eerste bisschop van het rijk, zijn toch al te zeer in strijd met de werkelijkheid. Zien wij Karel den Grooten van zijn verheven standpunt neergehaald naar een politieke orde van zaken in lager sfeer, van den Heiligen Gregorius VII, den grootsten Paus der middeleeuwen, blijft weinig meer over dan een verwrongen figuur. De liberale geschiedschrijving schijnt zich in haar voorstelling van den Investituurstrijd maar niet te kunnen losmaken van oude en verouderde voorstellingen, alsof Gregorius een moderne Napoleon of Bismarck geweest ware. De middeleeuwen waren nu eenmaal niet liberaal, evenmin als een half versultande keizer Frederik II de Hohenstauf, de geïdealiseerde roman-figuur van zoo menigen moderne historicus, een onzalige traditie, die wij ook in dit werk herhaald zien. De verhoudingen zijn precies omgekeerd met een misdadig despoot als Frederik aan de spits, Karel den Grooten op het tweede plan en den Heiligen Gregorius... in den ban. De Kerk der middeleeuwen is waarlijk een instituut van hooger orde geweest, dan alleen maar per saldo een veelomvattende en wijdvertakte organisatie van politiek. Wie dat niet begrijpt, doet beter geen geschiedenis van de middeleeuwen te schrijven. Veel van het knappe en goede in dit boek wordt door deze miskenning bedorven. Voor menigen lezer is het te moeilijk om uit elkaar te houden wat in de elkaar opvolgende hoofdstukken aanvaardbaar kan zijn, en wat mis is. Zoo zal het verwarring stichten en zeker er toe bijdragen om allerlei verkeerde opvattingen te versterken en te doen voortleven. Een betrouwbare gids door de wereld der eeuwen is dit geschiedboek niet.

Prof. Dr. H.

IX. LAND- EN VOLKENKUNDE

NEDERLANDSCH.

W. N. Broekhuijzen, **333.**
A. van Deursen,
J. Muiderman,
VAN DE NOORDKAAP TOT DEN BOSPORUS, Geïllustreerd. *Gebr. Zomer & Keuning, Wageningen,* 1925. (23.5 × 15.5) 196 blz. ing. f 2.90.

Een vijftigtal schetsen, die te samen genomen een goed beeld van landen en volkeren van Europa geven.

Het stille Noorsche volk in de grootsche rotsen- en fjordenomgeving, de klaterende watervallen, de Engelsche werkers en de Fransche kustvaarders, de zwoegende Duitsche mijnwerkers passeeren de revue, evengoed als de grotten van Werfen en de eenzame poestabewoners. Zuid-Europa ziet men in 't volle zonnelicht en het geheimzinnige Rusland sluit de rij.

Wanneer deze schetsen als grondslag van voortgezet aardrijkskundig onderwijs met andere hulpmiddelen gebruikt worden, dan mag men er zeker van zijn, dat de dorre opsomming van bergen, zeeën en eilanden vroeger geleerd, leven krijgt en tot een geheel gevormd, blijvende wetenschap voor den leerling geeft. De auteurs hebben een goed werk verricht. *A. F. van Beurden.*

H. A. Ulleman, pr., **334.**
NAAR HET LAND VAN BELOFTE EN VERVULLING. *Futura, Leiden,* 1924. (22 × 16) 132 blz. ing. f 1.25.

Dit boek is een eerlijke beschrijving van een merkwaardige reis, die, behalve om haar godsdienstig belang — immers men maakt er kennis met de heiligste plaatsen van de wereld — ook dáárom zoo belangwekkend is, omdat ze dèn deelnemer een kijkje geeft in dat wonderbaar aantrekkelijke leven, dat geleefd wordt in het Oosten. Die deze reis maakt, zal heel zijn leven in zich hooren dát wat men „the call of the East" noemt. En wie dit boek leest, zal daar, behalve stichting, ook nog wel iets gewaar worden van dien buitengemeenen „charme" van den Levant. Schitterend geschreven is het boek niet; maar eerlijk is het wel. En als zoodanig zal het met smaak kunnen worden gelezen, vooral door katholieken, die zich immers van zelf tot het H. Land voelen getrokken. En allicht wekken de beschrijvingen voorstellingen, die voor het verstaan van onze Evangeliën en Bijbelsche verhalen van nut zijn.

P. C. de Brouwer.

DUITSCH.

Prof. Dr. A. Defant, **335.**
Prof. Dr. E. Obst,
LUFTHÜLLE UND KLIMA, Geïllustreerd. *Franz Deuticke, Leipzig,* 1924. (26 × 17.5) 194 blz. ing. M. 5.—.

De bedoeling van den eersten samensteller was de nieuwste resultaten en opvattingen over de juist in de latere jaren zich zoo snel ontwikkelende wetenschap der meteorologie weer te geven in verband met de in zoo vele opzichten nauw verwante zusterwetenschap der geografie. Daar de meteorologie de kennis en het juiste inzicht moet geven, om de klimatologie te kunnen bestudeeren, is aan dit meteorologisch gedeelte verreweg de grootste plaats ingeruimd.

In het uiterst beknopte tweede gedeelte behandelt

Prof. Obst de klimaten en hun geografische verbreiding. In plaats van de in oudere werken meer gebruikelijke indeeling der klimaten volgens de topografie, treedt hier het princiep op den voorgrond tot klimaattypen en classificaties te komen door vergelijkende normen op te sporen Het werk is up to date en kan om zijn hoog wetenschappelijk peil warm worden aanbevolen. Dit is een welkome vervanging van het bekende, thans verouderde werk van Trabert.

Dr. J. B. L. Hol.

XI. SOCIALE EN AANVERWANTE WETENSCHAP.

NEDERLANDSCH.

D. Hans, **336.**
PARLEMENTSFILM, Geïllustreerd. *Jos. van Biene, Scheveningen,* 1925. (24.5 × 16) 174 blz.

Een keurverzameling schetsen meest reeds in *De Vrijheid*, verschenen waarin de bekende journalist D. Hans met zeer vaardige pen personen en ervaringen in het parlemant beschrijft. De heer Hans is een uitstekend schrijver met een smijdige pen. Telkens verrast zijn stijl door oorspronkelijkheid, hij is blijkbaar een man met veel zin voor humor, dikwijls voor typische ironie. Ook mist hij geenszins de gave om een ernstig moment met een ernstig woord te belichten. Hij doet zich kennen als een klaar karakterstylist. Hij ontgaat, hoezeer bij persoonsbeschrijving daarvoor gevaar bestaat, alle hatelijkheid, al kan hij fijntjes zijn grapjes zeggen. Het gaat natuurlijk niet aan de verschillende schetsen afzonderlijk te bespreken. Mannen van alle richting zijn gekozen. Toch blijft het, dunkt, ons geen geheim tot welke partij de schrijver behoort.
De waardeering der liberale groote mannen is zoodanig, dat menschen van andere richting moeilijk zijn gevoelen steeds kunnnen onderschrijven. Over Thorbecke heet het bijvoorbeeld: „Waar is na hem in onze staatkunde de man geweest, die tot zijn schouderen reikt, wiens werk zóozeer nationaal werk was, die zóo richting gaf en leiding.'' Anderzijds is men genegen aan eenige groote mannen van andere richting meer beteekenis toe te kennen. Maar uiteraard, bij de beoordeeling van persoonlijkheden spreken sterk subjectieve meeningen. En blanke goede trouw zit steeds bij den schrijver voor. De schetsen, die geen persoonlijkheden, maar momenten in de kamer belichten, zijn ons inziens niet het minst geslaagd. Zijn *Décadence, In den Senaat,* zijn echte meesterstukjes. Het stukje *Oldenbarneveld op het Binnenhof* hebben we niet kunnen waardeeren. Het lijkt ons een schilderijtje, dat in deze fijne verzameling niet thuis hoort. Hans' trant van schrijven heeft hier geen gelukkig effect. De artikelen worden door goede foto's voorafgegaan of vergezeld.
Eindindruk: Een alleraardigst boek, dat niemand, die in ons politieke leven belang stelt, moet verzuimen te lezen. Het zal hem zeer aangename en welbestede uurtjes bezorgen.

Mr. Dr. Jan. Willem Schneider.

Mr. T. J. Verschuur, **337.**
BEDRIJFSORGANISATIE, *B. Mensing, Den Haag,* 1925. (17 × 10.5) 121 blz. ing. f 1.—.

Dit uitstekende boekje verdient een ruime verspreiding. Schrijver's betoog is glashelder en onderhoudend. Van tal van bijkomstigheden heeft hij afgezien: hij vatte alleen de hoofdlijn in het oog, doch geeft daarvan dan ook een zóó duidelijke beschrijving en kritiek, dat zijn boekje in dit moeilijk probleem een wonderbare gids is. Typeerend voor de goede behandeling van het vraagstuk is het met enkele forsche streken geschetste vrijheids-begrip, waarmede schrijver zijn betoog inzet, gevolgd door een kritiek op de tegenwoordige vrijheids-stemming en een verwijzing naar de oplossing in het organische stelsel. Het boekje lijkt ons ook daarom zoo aan te bevelen, omdat de schrijver zich onthoudt van het wekken van illusies: de eigenlijke bedrijfsorganisatie, die, welke in den bloeitijd der middeleeuwen bestaan kon, ligt voorloopig in het verloren tooverland. Niettemin kan er zelfs in de huidige maatschappij al heel wat bereikt worden. Grondslag van de bedrijfsorganisatie aan de zijde der arbeiders noemt schrijver terecht de vakvereeniging. Doch niet de socialistische vakvereeniging, die tweeslachtig is, daar zij samenwerking wil met de patroons en tevens de klassenstrijd. Maar de schrijver hoopt, dat de betere natuur der soc. vakorganisatie zich zal doen gelden en het klassenstrijd-karakter wel verdwijnen zal. Is dit karakter eenmaal uitgeschakeld, dan verwacht hij dat de vakvereeniging ook méér zal doen dan het voorbereiden van een bedrijfsorganisatie, nl. het verhoogen van het cultureel peil van den arbeidersstand. Daarnaast natuurlijk de medewerking aan de collectieve arbeids-contracten. Ook op dit punt zal het boekje aan menigeen een helder inzicht geven. En heerscht in dit opzicht inderdaad vaak verwarring, doordat men uit het oog verliest, dat reeds naar den inhoud de bedrijfsorganisatie door middel van het collectief arbeidscontract kan worden verwezenlijkt. De heer Verschuur toont dit duidelijk aan, maar moet dan ook het stelsel-Veraart, zooals dat is neergelegd in een door den Delftschen hoogleeraar samengesteld wetsontwerp, verwerpen. Immers dit stelsel zal tengevolge hebben, dat de vakvereeniging haar beteekenis verliest. Ook over het begrip medezeggingschap maakt schrijver enkele goede onderscheidingen zonder echter tot een positief oordeel te komen; begrijpelijk overigens, daar schrijver zeer voorzichtig de ontwikkeling van de werkelijkheid uitstippelt en vooralsnog den groei der sociale ordening wil leiden door een uitwerking in de collectieve arbeidsovereenkomst en de verbindend-verklaring om als eerste groote étappe de privaatrechtelijke bedrijfsorganisatie in het vooruitzicht te krijgen.
Het is een wijs en voorzichtig geschreven boekje. Af en toe zouden we kunnen vragen, of schrijver niet àl te voorzichtig is en wel genoeg rekening houdt met de ontwikkeling der denkbeelden. Maar de waarde van z'n betoog ligt o.i. niet zoozeer in het perspectief, dat het opent als wel in de juiste onderscheidingen, die het maakt bij vraagstukken, welke wel eens al te gemakkelijk worden beredeneerd.

Mr. K.

XIV. SPEL EN SPORT.

C. W. H. Croes, **338.**
DE DRESSUUR VAN DEN SPEURHOND. *Lulof & Co., Almelo,* 1924. (19.5 × 12.5) 87 blz. geb. f 1.25.

Fel hekelt de schrijver de oude, ja verouderde dressuursystemen, welke noodzakelijk tot een verkwijnen van deze mooie sport moesten leiden.

Een nieuw systeem heeft de schrijver uitgedacht, gebaseerd op de natuurlijke instincten van het dier, niet dan na een diepgaande studie gepubliceerd. Aangenaam doet het aan, dat de schrijver een groote liefde voor het dier aan den dag legt, en alle knoetmethodes als onwaardig verre van zich werpt.
Wie de methode van Croes volgt, zal pleizier beleven van zijn werk, hij zal een hond krijgen, die lust gevoelt voor het werk, en die met glinsterende oogen en gespannen spieren wacht op het commando, waarop hij zijn kunnen toonen mag.

G. Olsthoorn.

C. W. H. Croes, **339.**
DE DRESSUUR VAN DEN VERDEDIGINGS-HOND. *Lulof & Co., Almelo,* 4e druk: 1924. (19.5 × 12.5) 62 blz. geb. f 1.—.

Schrijver heeft een nieuw en beproefd systeem ingevoerd, gebaseerd op de kennis van, en de liefde tot het dier. Het systeem is wel in den smaak gevallen en heeft reeds nu hare vele voordeelen meer dan duidelijk gedemonstreerd. Voor dresseurs die hun vak goed willen beoefenen, voorziet het in een behoefte en ook zij die van dieren houden en wat meer van de dressuur willen weten, zullen het werkje gaarne uitlezen omdat het vlot en bevattelijk is geschreven.

G. Olsthoorn.

J. M. Gerritsen, **340.**
GEWEERKENNIS VOOR JAGERS, Geïllustreerd. *C. Morks, Dordrecht,* 1925. (17 × 12.5) 37 blz. ing. f 0.45.
Een handig kort en beknopt zakelijk werkje, dat zeker groote diensten zal bewijzen aan jagers en vooral aan hen, die het willen worden. Wie niet wenscht te volstaan met het verspreiden van jagersverhaaltjes of Zondagsjagen voldoende vindt, kan in dit boekske een serie wenken vinden, welke hem bij het aanschaffen van een goed wapen en het juist gebruik ervan dienstig kunnen zijn.

G. Olsthoorn.

(Zonder naam), **341.**
HANDLEIDING VOOR DE BEOEFENING EN DE REGELS VAN HET SKAT-SPEL. *Masereeuw & Boutens, Rotterdam.* 1924. (22.5 × 14.5) 8 blz. ing. f 0.60.
Ieder kaartliefhebber, die zijn kennis op dit terrein wenscht uit te breiden, vindt in dit brochuurtje de geheimen van het skat-spel op sobere en duidelijke wijze ontvouwd.

G. Olsthoorn.

Bibliographie van Petrus Canisius.

In de geschiedenis der menschheid neemt Petrus Canisius een groote plaats in, niet alleen om zijn persoonlijke gaven en deugden, die hem ver boven zijn medemenschen verhieven, maar ook en vooral om den ontzaglijken invloed, dien hij op zijn tijdgenooten en op de volgende geslachten tot op onze dagen heeft uitgeoefend. De juiste omvang van die invloedsfeer is natuurlijk niet met mathematische nauwkeurigheid te berekenen, zelfs niet bij benadering.

Een volledige bibliographie van alles wat hij geschreven heeft of wat over hem geschreven is, zou misschien nog een der meest-geschikte middelen zijn om zich eenig denkbeeld te vormen van de machtige werking, die van den „tweeden apostel van Duitschland" is uitgegaan. Algeheele volledigheid zal in deze echter wel nooit te bereiken zijn. Wij hebben er dan ook niet aan gedacht zulks ook maar eenigzins te beproeven.
Voor hetgeen Canisius schreef of uitgaf is het werk reeds grootendeels verricht en wel op meesterlijke wijze door Sommervogel in zijn bekende *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Hier en daar behoeft het slechts aangevuld te worden door de aanteekeningen, die in de acht lijvige deelen van Braunsberger's *Epistulae et acta* verspreid liggen.
Canisius heeft bij de vijftig grootere of kleine geschriften in het licht gegeven. De opsomming en beschrijving der verschillende edities, die zij beleefden beslaat bij Sommervogel niet minder dan tachtig kolommen. De vermaarde Catechismus neemt natuurlijk het grootste aandeel in beslag. Om den lezer eenig idee te geven van het enorm aantal heruitgaven dat deze catechismus beleefde, zij genoeg hier even aan te stippen, dat hij nog tijdens het leven van Canisius, in den loop van vier jaren vijf en vijftig maal herdrukt werd in negen verschillende talen. Veel is er bovendien over Canisius geschreven; geen enkele geschiedschrijver der Reformatie, die niet uitvoerig over hem handelt. Wij zullen ons hier evenwel beperken tot de afzonderlijke levensbeschrijvingen.

In 1897 schreef de geleerde Pater H. Allard S.J.: „In verschillende tijden en op verschillende plaatsen zijn er meer dan vijftig levensbeschrijvingen of kortere levensschetsen van den gelukzaligen Petrus in het licht gegeven. Zij zijn verschenen in 't Latijn, Fransch, Engelsch, Duitsch, Nederlandsch, Italiaansch, Spaansch, Poolsch en zelfs in de Arabische taal. Wat men noemt de levensbibliographie van een dienaar Gods zou aldus een reeds aanzienlijke boekenverzameling vertegenwoordigen."
Sindsdien is het aantal nog vermeerderd, vooral ter gelegenheid van het eeuwfeest van 1921. Bijna al deze uitgaven zijn te danken aan de Jezuïeten, gelijk te verwachten was. Wel een duidelijk bewijs van den heiligen ijver, waarmede de Sociëteit getracht heeft de nagedachtenis van Canisius' deugden en heldendaden onder de menschen te vereeuwigen.
Een volledige lijst van al de uitgaven der verschillende werken van Canisius is te vinden bij:

C. Sommervogel, **342.**
BIBLIOTHÈQUE DE LA COMPAGNIE DE JÉSUS. *Bruxelles* 2e druk: 1898, Deel II, Kolom 617—687 en aanhangsel blz. VII; Deel VIII, Kolom 1974-1983.

Een lijst van uitgaven, vertalingen, verklaringen enz. van den driedubbelen Katechismus is te vinden bij:

O. Braunsberger, **343.**
ENTSTEHUNG UND ERSTE ENTWICKLUNG DER KATECHISMEN DES SELIGEN PETRUS CANISIUS. *Herder & Co., Freiburg i.Br.* 1897. 194 blz.

C. Moufang, **344.**
KATHOLISCHE KATECHISMEN DES XVI.

JAHRHUNDERTS IN DEUTSCHER SPRACHE *Mainz*, 1881.
J. B. Rieser, **345.**
B. PETRUS CANISIUS ALS KATECHET IN WORT UND SCHRIFTEN. *Mainz*, 2e druk: 1822
F. Thalhofer, **346.**
ENTWICKLUNG DES KATHOLISCHEN KATECHISMUS IN DEUTSCHLAND VON CANISIUS BIS DEHARBE. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.* 1899.
Braunsberger, S.J., **347.**
BEATI PETRI CANISII, S.J. EPISTULAE ET ACTA. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.*, 1896. Deel I: 1541-1556, 879 blz. 1896. deel II: 1556-1560. 1011 blz. 1898. deel III: 1561-1562, 945 blz. 1901. deel IV: 1563-1565, 1206 blz. 1905. deel V: 1565-1567, 1018 blz. 1910. deel VI: 1567-1571, 884 blz. 1913. deel VII: 1572-1581, 994 blz. 1922. deel VIII: 1581-1597 1060 blz. 1923.
Levensbeschrijvingen van den H. Petrus Canisius, waarin men tevens gegevens kan vergaren omtrent zijn voornaamste werken en levensdaden.

NEDERLANDSCH.
O. Braunsberger, S.J., **348.**
LEVEN VAN DEN ZALIGEN PETRUS CANISIUS, Vertaald uit het Duitsch door A. Hulsebosch. *Paul Brand, Hilversum*, 1918.
(Zonder naam), **349.**
IN DE LEERSCHOOL VAN PETRUS CANISIUS, bevattend zijn belijdenissen, geestelijk testament en geestelijke onderrichtingen. Ter perse bij de firma van Aalst, Maastricht; verkrijgbaar bij het Canisius-College-Nijmegen; Willibrordus-College, Katwijk a. d. Rijn en Tongersche straat 53, Maastricht. 500 blz.
J. R. van der Lans, **350.**
PETRUS CANISIUS, ter gelegenheid van zijn vierde eeuwfeest, Geïllustreerd. *Wed. J. B. van Rossum, Utrecht*, 1921. (20 × 13.5) 63 blz.
(Zonder naam), **351.**
LEVEN VAN DEN EERWAERDEN VADER PETRUS CANISIUS. *St. Nicolaes*, 1830.
E. Séguin, S.J., **352.**
LEVEN VAN DEN GELUKZALIGEN PETRUS CANISIUS, Vertaald, vermeerderd en verbeterd door P. Bongaerts, S.J., *T. C. B. ten Hagen, Den Haag*, 1865.
E. Séguin, S.J., **353.**
LEVEN VAN DEN GELUKZALIGEN PETRUS CANISIUS, Vertaald uit het Fransch vermeerderd en verbeterd door P. Bongaerts, S.J., opnieuw bijgewerkt en met een voorrede voorzien door H. J. Allard, S.J. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch.* 1897. (21.5 × 14) 324 blz.
F. de Smidt, **354.**
LEVEN VAN R. P. PETRUS CANISIUS. *Antwerpen*, 1652.

FRANSCH.
V. Alet, S.J., **355.**
LE BIENHEUREUX CANISIUS OU L'APÔTRE DE L'ALLEMAGNE AU XVIe SIECLE. *Paris*, 1865.
P. C. Bovet, **356.**
LE B. PIERRE CANISIUS ET LE CANTON DE FRIBOURG. *Fribourg*, 1865.
L. Cristiani, **357.**
LE BIENHEUREUX PIERRE CANISIUS, SECOND APÔTRE DE L'ALLEMAGNE 1521-1597. *J. Gabalda & Cie., Paris 6*, 1925. Les Saints, (18 × 12) 188 blz.
P. Deynoodt, S.J., **358.**
ESQUISSE BIOGRAPHIQUE DU VEN. SERVITEUR DE DIEU PIERRE CANISIUS. *Bruxelles*, 1865.
L. Michel, S.J., **359.**
VIE DU B. PIERRE CANISIUS, APÔTRE DE L'ALLEMAGNE ET DE FRIBOURG, Geïllustreerd. *Lille*, 1897. 494 blz.
P. d'Outreman, S.J., **360.**
LA VIE DU VEN. P. CANISIUS, composée en espagnol par le R. P. Jean Eusèbe Nieremberg. *Donai*, 1846.
(Zonder naam), **361.**
QUATRIÈME CENTENAIRE DE LA NAISSANCE DU B. PIERRE CANISIUS 1521-1921, Geïllustreerd. *Imprimerie St. Paul, Fribourg, Suisse* 1921. 150 blz.
H. Raemy de Bertigny, S.J., **362.**
LE B. PIERRE CANISIUS, FONDATEUR DU COLLEGE DE FRIBOURG. *Fribourg*, 1865.
E. Séguin, S.J., **363.**
VIE DU B. PIERRE CANISIUS. *Paris*, 1864.

DUITSCH.
O. Braunsberger, S.J., **364.**
DER SELIGE PETRUS CANISIUS UND DIE GETRENNTEN BRUDER. *Winfriedbund, Paderborn*, 1922. Winfriedschriften, 15 blz.
O. Braunsberger, S.J., **365.**
EIN GROSSER SCHULMANN UND ECHTER STUDENTENVATER. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.*, 1921. Flugschriften der Stimmen der Zeit, 22 blz.
O. Braunsberger, S.J., **366.**
PETRUS CANISIUS, EIN LEBENSBILD. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.*, 1917. (18 × 13) 44 blz.
(Zonder naam), **367.**
DER SELIGE CANISIUS, Eine kurze Lebensgeschichte, mit besonderer Berücksichtigung seines Wirkens in Augsburg. *Augsburg*, 1865.
P. Drews, **368.**
PETRUS CANISIUS, DER ERSTE DEUTSCHE JESUIT. *Halle*, 1892. Schriften des Vereins für Reformations-Geschichte.
(Zonder naam), **369.**
FESTSCHRIFT ZUR VIERTEN JAHRHUNDERTFEIER DER GEBURT DES SELIGEN PETRUS CANISIUS 1521-1921. Geïllustreerd. *Päpstliche Canisius-druckerei, Freiburg (Schweiz)*, 1921. 144 blz.
Alois Kröss, S.J., **370.**
DER SELIGE PETRUS CANISIUS IN OESTERREICH. *Mayer, Wien*, 1898. 218 blz.
(Zonder naam), **371.**
LEBEN DES EHRWÜRDIGEN P. PETRI CANISII. *Dillingen*, 1621.
E. Marcour, **372.**
DER SELIGE PETRUS CANISIUS, DER ERSTE DEUTSCHE JESUIT UND ZWEITER APOSTEL DEUTSCHLANDS. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.*, 1881.
J. B. Möhler, **373.**
DER SELIGE PETRUS CANISIUS, EIN DEUTSCHER GLAUBENSHELD. *G. J. Manz, Regensburg*, 1896.
Fl. Riess, S.J., **374.**
DER SELIGE PETRUS CANISIUS AUS DER GESELLSCHAFT JESU, AUS DEN QUELLEN DARGESTELLT. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.*, 1865.

ITALIAANSCH.

J. Boero, **375.**
VITA DEL B. P. CANISIO, DELLA COMPAGNIA DI GESU, detto l'apostolo della Germania libri sei. *Roma,* 1864.

F. Juligatti, S.J. **376.**
VITA DEL P. PIETRO CANISIO. *Roma,* 1649.

Longaro degli Oddi, **377.**
VITA DEL VEN. SERVO DI DIO IL PADRE PIETRO CANISIO. *Napels,* 1755.

SPAANSCH.

Ramon Garcia, S.J., **378.**
VIDA DEL B. PEDRO CANISIO, SACERDOTE PROFESO DE LA COMPANIA DE JESUS, *Madrid,* 1865.

LATIJN.

J. Jouvancy, S.J., **379.**
DE VITA B. PETRI CANISII, commentarii. *Romae,* 1864.

P. Python, S.J., **380.**
VITA R. P. PETRI CANISII, S.J., gallico idiomate scripta R.P. Dorigny, nunc latinitate donata et multorum accessione aucta. *Monachii,* 1710.

Matth. Rader, **381.**
DE VITA PETRI CANISII DE SOC. JESU, sociorum e Germania primi, religiosissimi et doctissimi viri. *Monachii,* 1614; 2e druk: 1623.

Franc. Sacchini, **382.**
DE VITA ET REBUS GESTIS P. PETRI CANISII DE SOC. JESU, commentarii, *Ingolstadt,* 1616.

TIJDSCHRIFTEN.

CANISIUS-NUMMER VAN DE STUDIËN. **383.**
1921. Deel XCI: blz. 321-412.

ANNALES DU B. PIERRE CANISIUS **384.**
(orgaan van het Canisius-Verein te Freiburg).

CANISIUSBOTE **385.**
(te Freiburg uitgegeven ter gelegenheid van het derde eeuwfeest, 10 nummers, van 17 Augustus tot 23 September 1897).

CANISIUS-STIMMEN **386.**
(orgaan van het Canisius-Verein te Freiburg).

Uit Boek en Blad.

Over Teirlinck's nieuwste tooneelcreatie *De Man zonder Lijf*, waarvan men in de Maart-aflevering van *De Stem* het weinig hoopvolle slottafereel kan lezen, hebben we het onze gezegd bij onze bespreking van *De Stem*. Dat deze schrijver niet alleen vreemdsoortig *creatief* werk levert, maar ook in zijn ideeën alles behalve frisch en helder is, moge blijken uit de volgende kantteekening, welke Bernard Verhoeven in *De Nieuwe Eeuw* van 5 Maart plaatste.

„In Amsterdam heeft hij, bij het jubileum van de Tooneelschool, dada-in-de-dramatiek van de daken verkondigd. We waagden eenige weken geleden de veronderstelling, dat *De Man zonder Lijf* zijn ontstaan te danken had aan de epidemie van de crossword-puzzle. En heel ver mis is het niet! Na den ondergang der gemeenschapskunst, die opbloeide uit de communiteit der Middeleeuwen, toen men het leven beschouwde „met een onverwoestbaar geloof, een onwankelbaar vertrouwen", na de individualistische verdwaling en verdwazing van het drama in de Renaissance, ziet Teirlinck een nieuw tijdvak van toekomstige gemeenschapskunst gloren. Hij speurt hoopvol de symptomen van een opkomende gemeenschap in bioscopen, wedstrijden en... crossword-puzzles. De menschen puzzelen volgens Teirlinck een verjongde gemeenschapskunst bij elkaar, God betere 't. Straks staat de gemeenschapstragedie uit een nieuwe sluitzegelepidemie op. Er zijn nog wel zoo 's andere symptomen, naar-de-kerk-gaan bijvoorbeeld, maar die zijn niet zoo universeel menschelijk, en hebben voor Teirlinck dus niet die interesse.

Maar waarom maakt Teirlinck, als hij inderdaad de gemeenschapskunst denkt af te leiden uit de dolzinnigste soorten van eensgezindheid, het zich zoo lastig?

Heine, als hij de onmacht tot geestelijk contact bekent, zegt het zoo wrang:

„Nur wenn wir im Kot uns fanden
Dann verstanden wir uns gleich."

In de vorige aflevering van ons maandblad hebben wij onder de rubriek *Verscheidenheden* een bondige mededeeling gedaan over het pogen van Lya Berger, om de buitenlandsche literatuur, met name de Nederlandsche en Belgische in Frankrijk bekend te maken. Over haar eerste oeuvre *Les Femmes poètes de la Hollande* leverde Johan Theunisz in het Maart-nummer van *De Stem* een lezenswaardige kritiek. Over de opzet is de criticus ongunstig te spreken en over den inhoud van dit oppervlakkige, weinig inzicht-gevende werk zegt hij o.i. terecht:

„Want wat heeft het buitenland aan die rijen van rijmende en rijmelende dames, waaraan onze literatuur, als elke, zoo rijk is: Elysabeth Vervoorn, Katharina Lescailje, Cynthia Lenige, Sara van der Wilp, Maria Bosch, Eelke Robidé van der Aa-Poppes, Julia Constantia Clève enz. enz.? Frankrijk zal er zich, terecht, niets om bekommeren. Een paar diepgaande opstellen over Hadewijch, Zuster Bertken en over onze eenige moderne dichteres Henr. Roland Holst waren beter geweest. Zoo dit te weinig was, had een tweede keuze deze reeks met Anna Bijns, Maria Tesselschade en Hélène Swarth kunnen aanvullen; Anna

Bijns, omdat ze, ondanks haar (vaak godsdienstige) hartstochtelijkheid, nog niet los is van de Rederijkers-poëzie harer dagen, Maria Tesselschade, omdat haar beteekenis me meer schijnt verbonden aan haar verschijning in de Muiderkring dan aan haar talent, en Hélène Swarth, omdat ze na de lyrische ontboezemingen harer eerste verzen, geen nieuw geluid heeft weten te vinden, en met eindelooze variaties het liefde-thema uitspeelt, zelfs hier en daar aframmelt. Een dergelijke keuze zou dit boek misschien minder volume, maar meer diepte gegeven hebben, en dit laatste had niet geschaad.''

Het liefst zouden we *Der Gral* van Maart, die zwaarder en rijker van lading is dan ooit voorheen, in zijn geheel hier overnemen. Plaatsruimte belet ons echter op de talrijke interessante en rijk-geschakeerde artikelen nader in te gaan. Een uiting van Pater Muckermann mogen we evenwel niet stilzwijgend passeeren, als zijnde meer algemeen van waarde. Naar aanleiding van het te Essen gehouden congres der katholieke academici gewaagt hij van het goed recht der literatuur als cultureele factor van niet te onderschatten beteekenis.

,,Als hier over literatuur gesproken wordt, dan bedoelen wij vooreerst de groote vertegenwoordigers der nationale en internationale literatuur, zooals Dante, Calderon, Shakespeare, Goethe, Dostojewski, Strindberg en hoe de weinige onsterfelijken ook heeten mogen, wier namen met dien van Thomas van Aquine, Plato, Augustinus, Kant aan geen tijdsgrenzen gebonden zijn. Al heeft men zich nu bij voorkeur met Kant beziggehouden, dan volgt daaruit niet, dat men Ibsen links moet laten liggen. In beide gevallen gaat het toch, en dat is de hoofdzaak, om genieën, die in hun werk een betrekking tot de algemeenheid bieden, de eene in de beschouwing, de andere in de uitdrukking: beiden verkondigers der gedachte, zij het als pool of tegenpool. Ja, men kan zelfs beweren, dat het eenige, wat ons telkens weer heenstuwt naar de weinige grooten, niet zoozeer gelegen is in hun bijzondere prestatie en in hun eigen vak, als wel in de scheppende eigenschap, die allen zonder uitzondering gemeen is en in de poëzie, die steeds in hun werk verborgen ligt. De man, die de hymnen op het allerheiligste Sacrament gedicht heeft, en die andere, die het woord van de zedelijke wet en den besterden hemel gesproken heeft, zie, dát waren dichters, al was ook de wijsbegeerte hun medium — dát waren zieners, al was ook de zuivere gedachte hun rijk, — dát waren profeten, al was ook de professorale toga hun kleed. Van den anderen kant behoeft ook het schouwen van het goddelijke en het gevoelen van het religieuze in diepte en beteekenis niet onder te doen voor welke kloeke prestatie van philosophie of theologie dan ook. Wil men hierbij ook de literatuur als wetenschap betrekken, dan diene men er aan te denken, dat juist in onze dagen deze tak onzer kennis zich daadwerkelijk opgewerkt heeft tot het hooge niveau van de overige wetenschappen des geestes, die eens met minachting vanuit de hoogte op haar neerzagen. Nog meer. Het *Verband der Katholischen Akademiker* wil niet zooals b.v. de *Görrisverein* de beoefening der wetenschap als zoodanig, maar veelmeer de wetenschap met de innerlijke doelstreving naar de levensvorming. Het kan hem derhalve niet onverschillig zijn, of de een of andere waarheid eene grootere of kleinere beteekenis van het leven insluit. Nu hebben echter de groote en onsterfelijke dichters hierin een prachtige keuze gedaan. Zij schreven geheel anders dan wijsgeeren en godgeleerden, puttend uit het volle warme leven. Meer dan wij, waren zij vergroeid met het organisme van alles wat leeft, want nooit werkte in hen de kracht voor zich alleen, maar steeds waren alle krachten harmonisch verbonden en nooit dachten zij slechts aan een gedeelte van het zijn, maar in iedere afdeeling omvatten zij het geheel en als zij ook buitentijdelijk waren, dan waren zij dit toch alleen, omdat zij in de diepten van hun eigen tijd de eeuwigheid wisten te vinden... Met recht kan men beweren, dat juist in de kunst de ideeën van philosophie en theologie hare vol-menschelijke uitdrukking vonden en dat juist in haar de cultuur hare volmaaktheid bereikt. Haar is voor alles gegeven het menschelijkste in zijn diepsten zin zóó te openbaren, dat de saamhoorigheid van al het menschelijke zichtbaar wordt. Niemand kan zich aan haar onttrekken en wij zelf hebben den paradox verwezenlijkt gezien, dat een tijd en een geslacht die vreemd stonden tegenover de scholastiek, zich heengetrokken voelden naar Dante.''

Chesterton's eigen weekblad *G. K.'s Weekly*, is verschenen. Het heeft moeite gekost, het kapitaal wilde maar niet bijeenkomen — in Engeland hebben nieuwe periodieken dus

blijkbaar ook met finantieele moeilijkheden te kampen — toen besloot men over te gaan tot oprichting eener N. V. en... nu is het er, sinds 19 Maart. Het blad ziet er keurig verzorgd uit en de inhoud is, zooals men verwachten kon van Chesterton: pittig, raak, frisch, opgewekt en opbouwend. In het hoofdartikel van het eerste nummer zet hij zijn plan de campagne uiteen: de strijd aanbinden tegen het bolschewisme en die strijd voeren vanuit het standpunt der katholieke leer. De geest van het blad is democratisch. Oprecht, onomwonden, verkondigt hij zijn theoriën, of liever laat ze uit zijn pen spatten, fonkelend, verrassend. Didactisch is wel het laatste woord dat men op Chesterton's stijl zou kunnen toepassen. Maar toch, telkens priemt hij die pen in de wonde plekken onzer hedendaagsche maatschappij en toont daarna het middel ter genezing. Lees bijv. in het tweede nummer de korte aanval tegen Dr. Marie Stopes, die de geboortebeperking verdedigt notabene op gezag van Christus.

Het meest persoonlijk is Chesterton in de rubriek *Found Wandering*, waarin hij voornamelijk over zichzelf schrijft. Buitengewoon geestig en tegelijk schrijnend waar is het kleine satyristisch tooneelspel, waarin hij de moderne Adam, Eva en de slang laat optreden. Hilaire Belloc, Chesterton's vriend is medewerker en o.a. ook Compton Mackenzie. Maar het meest van allen schrijft Chesterton zelf en verklaart intens te genieten van zijn redacteurschap. Als medewerker zendt men maar een klein deel zijner persoonlijkheid per post naar de redactie, nu kan hij zich zelf heelemaal geven en als men hem dan zou verwijten, dat er „te veel van hem is", och, aan die grap is hij al lang gewend. De toespelingen op zijn forsche gestalte zijn immers bijna spreekwoordelijk.

Verder zijn er rubrieken voor boekbesprekingen, tooneel en politiek en „last not least" kleine en grootere gedichten van Chesterton. De lezers zullen zich werkelijk niet vervelen met dit blad.

Verscheidenheden.

Met ingenomenheid zullen onze lezers ongetwijfeld kennis nemen van het bericht, dat P. Friedrich Muckermann S.J. is toegetreden tot de leiding van ons blad. Z.E., hoofdredacteur van *Der Gral*, zal zich vooral wijden aan de bibliographische voorlichting omtrent het Duitsche geestesleven.

Aan den leider van de bibliographische afdeeling van Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg: Dr. H. van de Mark viel dezer dagen de hooge onderscheiding te beurt namens Z. H. den Paus onderstaand schrijven te mogen ontvangen.

Staatssecretariaat van Zijne Heiligheid
Uit het Vaticaan 11 Maart 1925.

WelEd. Zeergel. Heer,

De Heilige Vader heeft de hulde ontvangen, welke U hem heeft gebracht door het boekdeel *Jaarlijksche Boekenschouw 1924*. Zijne Heiligheid zegt U dank voor dit bewijs van kinderlijke eerbied en als waarborg van zijn Vaderlijke welwillendheid schenkt hij van harte aan U en aan alle medewerkers en lezers van dit boek den gevraagden Apostolischen zegen.

Aanvaardt Weled. Zeergel. Heer, de verzekering van mijn religieuze toegenegenheid.

w. g. KARDINAAL GASPARRI.

De redactie van *De Gemeenschap* wil ook een kleine uitgeverij in het leven roepen. Twintig gedichten van Marnix Gijsen zullen, in een klein bundeltje bij elkaar-gebracht, het debuut zijn van de jonge onderneming die, wat de exploitatie van Gijsen's verzenboek betreft, samenwerkt met de Vlaamsche, gunstig-bekende firma De Sikkel.

Romanlezers, die uitsluitend naar sensatie vragen, klagen soms steen en been, dat er in den modernen roman zoo weinig gebeurt. Om hen eens te laten watertanden, drukken we hier den sensationeelen inventaris af van een diklijvigen roman: *Das Waldröschen oder die Verfolgung um die Erde*.

Doodgeschoten: circa 1600 menschen; gescalpeerd: 240; vergiftigd: 219; doodgestoken: 130; met de vuist neergeslagen: 61; in het water geworpen: 16; den hongerdood prijsgegeven 8; gerechtelijk ter dood gebracht: 4; de krokodillen als voedsel voorgeworpen: 3; aan een boom boven een krokodillenpoel opgehangen: 3; door vergif van het verstand beroofd: 3; door het opensnijden van den buik gedood: 2; de ratten als voedsel voorgeworpen: 1; de oogen uitgestoken en op een vlot gebracht: 1; levend begraven: 1; geworgd: 1; als slaaf naar Afrika verkocht: 2; door vuistslagen verdoofd: 23; door wurgen verdoofd: 12; door stompen met den geweerkolf verdoofd: 12; door schoppen verwond: 30; gekneveld: 10; met dolksteken gewond: 6; de handen afgekapt: 2; verkracht: 1; verleid: 4; gefolterd: 4; de oogen uitgestoken: 3; gekitteld tot ze krankzinnig werden: 2; één doodzieke in den sneeuw achtergelaten; één man een gat in het hoofd geboord; één man levend neus en ooren afgesneden; oorvijgen: 26; roof en diefstal: 16; lijkenschennis en lijkenroof: 8; zelfmoord: 6; menschenroof: 2; meineed: 1.

Deze roman staat op naam van...Karl May, maar men vergete niet, dat toen deze schrijver beroemd begon te worden, van zijn naam op ongeoorloofde wijze is geprofiteerd o.a. door zijn manuscripten te vervalschen. Zijn jarenlange wereldreizen vergemakkelijkten dit. Sensationeel kunnen deze romans wel eens zijn, maar voor zoover wij weten nóóit slecht. *Das Waldröschen* wordt thans in vijf deelen uitgegeven bij Karl-May-Verlag, Radebeul bij Dresden onder de volgende titels: *Schlosz*

Rodriganda. Vom Rhein zur Mapini. Benito Juarez. Trapper Geierschnabel. Der sterbende Kaiser.
Een Nederlandsche vertaling van (de vervalschte of gecorrigeerde editie ?) van *Das Waldröschen* verscheen een dezer dagen bij A. G. Schoonderbeek Laren.

Bij den uitgever G. Naeff 's Gravenhage is het eerste nummer verschenen van de *Europäische Revue* onder leiding van Karl Anton Rohan, welk tijdschrift beoogt de geestelijke eenheid van Europa bewust te maken. Naar wij in de Msb. lezen stelt de revue, waaraan zoowel Rabindranath Tagore als Mgr.Seipel meewerken, zich ten doel de meeningen der meest gezaghebbende personen zonder onderscheid van nationaliteit, partij of wereldbeschouwing tegenover elkander te stellen en zoo den lezer over den stand van de gewichtigste Europeesche problemen voor te lichten; daarbij zal zij trachten de tegenstellingen zoodanig te ordenen, dat daardoor de supranationale samenhang van Europa tot uitdrukking komt.

Van liefde kan men geen soep koken, van roem geen kamers huren en met ellenlange recensies, al zijn ze ook nog zoo vleiend, geen boterham beleggen. Dit zijn waarheden als koeien, waarvoor zelfs de meest ideëele dichter eerbiedig het hoofd buigt. Gelukkig, de van God begenadigde muzenzoon, die vrij bleef van den wrangen Paradijsvloek en met duimen-draaien en coupons knippen fier en frank door het leven kan gaan. Goethe was er zoo een. Hij heeft den harden struggle for life niet gekend. Dit is ook maar goed, anders was hij met heel zijn genie bijtijds den kalen hongerdood gestorven, want zijn eerste honoraria waren bedroevend schraal. De zoete winsten verhuisden naar de kassa der uitgevers, die eerst later alles met dubbelen intrest hebben moeten terugbetalen. *Götz von Berlichingen* bracht niets op, *Die Leiden des jungen Werthers* evenmin. Voor de jubileumuitgave van genoemden roman in 1824 ontving hij 50 Oostenrijksche dukaten en 30 present-exemplaren. Toen zijn naam eenmaal gevestigd was, ontwaakte — zooals dat gewoonlijk gaat! — in den dichter ook de koopman. Göschen betaalde hem voor 8 deelen 2000 daalders. Als deze uitgever hem echter weigerde zijn *Metamorphose der Pflanzen* te drukken ging Goethe over naar den Belgischen boekhandelaar Joh. Fr. Unger. Voor *Herman und Dorothea* ontving hij 1000 gouddaalders. Goethe had zijn honorarium in een verzegelden brief opgegeven; de uitgever mocht den brief eerst openen, als hij het zijne had vastgesteld. Was Goethe's beraming hooger dan die van den uitgever, dan was de overeenkomst mislukt. Door Schiller kwam Goethe met Cotta in Stuttgart in verbinding en dezen is hij trouw gebleven tot aan den dood. Maar Cotta betaalde ook coulant. Voor de 40 eerste deelen van de *Ausgabe letzter Hand* werd Goethe een honorarium uitgekeerd van 60000 daalders. Max had hem er 110000 en Brockhaus 60000 voor geboden.

Het bericht over de Oxford Dictionary in het eerste nummer van ons blad, blz. 31, 3e kolom, blijkt niet geheel juist te zijn. „*The Periodical*", Vol. X, No. 228 — 14 Febr. 1925: uitgave van de Oxford University Press meldt op blz. 29: De deelen I tot en met IX zijn gereed. Van deel X is U en W nog niet voltooid. In 1924 verschenen: Unforeseeing-Unright en Whisking-Wilfulness. In totaal zijn nu 401047 woorden behandeld op 14901 pagina's.

Eenigen tijd geleden overleed de Fransche criticus en essayist Jacques Rivière. Hij debuteerde in 1911 met een bundel kritieken *Etudes*, een model van scherpe ontleding, warme aanvoeling en rijpe denking. De beste zijner opstellen, die ook nu nog niet in waarde gedaald zijn, waren aan André Gide en Paul Claudel gewijd. In *La Vie catholique* van 21 Februari herdacht Henri Rambaud dit jonge, al te vroeg verwelkte leven. „Als krijgsgevangene in Duitschland schreef hij onder den oorlog *L'Allemand*. Toen in 1919 *La nouvelle Revue française* herleefde, nam hij de leiding van dit tijdschrift op zich. Een nieuwe periode brak nu aan voor zijn kunst en zijn gedachte. Wel meen ik, dat het religieuze vraagstuk, dat hem vroeger zoo intensief in beslag genomen had, als minder actueel aangevoeld werd. Tot dan toe was hij vooral beïnvloed door Claudel en Gide, ofschoon beider persoonlijkheid sterk van zijn eigen mentaliteit afweek. Toen ontdekte hij Marcel Proust. Ik stel me voor, dat dit gepaard ging met de felle verwondering plotseling in een grootsch werk verwezenlijkt te zien het ideaal, dat hij nastreefde. Dichter was hij niet en ofschoon een middelmatig geschoold denker stond zijn diepste neiging toch naar iets anders gekeerd. Het was zijn bijzondere eigenheid te ontleden de vage roerselen der harten en helder te onderscheiden, wat wij slechts met halve woorden belijden, ja zelfs graag voor ons zelven verbergen. Zeker, 't zij verre van mij alle gevolgtrekkingen blindelings te onderschrijven waartoe zijn zeldzam analyseerende begaafheid hem verleidde, of accoord te gaan met zekere wijsgeerige ontkenningen, die hij misschien niet in heldere en klare omlijning uitte, maar waar hij toch toe overhelde. Zijn innerlijke blik was echter zeker en scherp en zijn roman *Aimée*, dien hij toen schreef, is werkelijk het product van een teedere en fijnvoelende scherpheid van visie. Den invloed van Proust kan men er eerder in vermoeden, dan hem met den vinger aanwijzen; meer voedend en bezielend, dan overheerschend en verdringend. Jacques Rivière had zijn weg gevonden en groot is onze droefheid, dat deze zoo spoedig afgesneden werd."
Over zijn katholiciteit schrijft Henri Massis in *Les Nouvelles Littéraires* het volgende: „Zijn natuur, die een nijpende behoefte gevoelde aan godsdienstige bevrediging en die streefde naar de zekerheid van het geloof, heeft hij, als het ware, teruggedrongen en tegengewerkt, deels door zijn felle liefde voor de oprechtheid, deels door zijn onkreukbaren trouw aan en zijn opvallende genegenheid jegens allen, die hij gemeend zou hebben eenzaam achter te laten, als hij te vlug op de kusten toestevende, waarnaar zijn ziel verlangde. De nadering des doods was alleen in staat hem van deze boeien te bevrijden, hem terug te geven aan zijn ware bestemming. Toen heeft Rivière omhoog voelen stijgen de boetvaardige, van teederheid verzadigde, door de ellende verruimde, aan de wereld volkomen onthechte en van zelfverloochening waarlijk dronken ziel, die de oorlog in hem tot bloei had gebracht, en deze ziel heeft hij aan God teruggegeven."

De Moskousche uitgeverij M. en S. Sabaschnikoff, een der weinige uitgeversfirma's, die haar bestaan nog heeft kunnen handhaven temidden van de algemeene geestelijke verwording begint een serie gedenkschriften en mémoires in het licht te geven onder de leiding van S. W. Bachruschin en M. A. Ziawlowsky. Het eerste deel dezer serie, dat nog in het voorjaar zal verschijnen bevat de levensherinneringen van Tatjana A. Kusminskaja, een schoonzuster van Graaf Leo Tolstoi, onder den titel *Mijn leven thuis en op Jasnaja Poljana* (het aanzienlijke buitengoed van Tolstoi). Mevrouw K., een eigen zuster van gravin Sophia Andrejewna T., behoorde tot de meest vertrouwelijke vrienden van den grooten schrijver en zooals bekend, diende zij in zekeren zin als model voor Natascha Rostowa, de vrouwelijke hoofdfiguur van *Oorlog en Vrede*. Als tweede deel der serie worden gepubliceerd de biografische aanteekeningen van een Duitschen avonturier uit de 16de eeuw, Heinrich Staden, die ook naar Moskou aan het hof van Iwan den Verschrikkelijken kwam en een tijdlang in de lijfwacht van den tsaar diende. Deze autobiografie werpt een merkwaardig licht op de gebeurtenissen van dien woeligen tijd en is een belangrijke aanwinst voor de geschieddocumenten in Rusland.

Bij Piper & Co Verlag te München zal binnenkort een Dostojewski biografie verschijnen van de hand van zijn echtgenoote Anna Grigorjewna ten aanzien van wie Dostojewski schreef: „Hoe ongelukkiger we samen waren, hoe meer we van elkander hielden."

Aangezien de aarde een tranendal is en de mensch bedeeld met een paar „goed rendeerende traanklieren", kan het niet uitblijven, of het lied der smart zal in alle toonaarden uitgezongen worden. Ook wij kunnen hiervan ex abundantia meepraten. In Frankrijk zijn „les poètes de la douleur" niet minder talrijk. Wie kent niet „les purs sanglots" van de Musset, Verlaine, Paul Guérin e.a. Zoo juist komt een nieuwe bundel de serie nog vergrooten. In *Allusion au bonheur* van Louis Lefebre zingt echter een nieuw geluid. Het praeludium van matelooze droefheid — somber van toon als David's sleepende boetpsalmen — groeit uit en zwelt aan tot een juichende lichtkreet van berusting. Wie zijn talent bevruchten laat door Christus' wonder-heerlijke bergrede, moet liederen scheppen, die omhoog willen, die zuiver en puur zijn als vlekkelooze sneeuw, en gezond en voedzaam als melkwitte tarwebloem. Zij verzinnebeelden de paarse vigilie van ons aardsche leven, dat voorafgaan moet aan het gulden hoogfeest der eeuwigheid. Dergelijke treurliederen wijzen we niet af, maar reciteeren we gaarne in uren van ingetogenheid en innerlijke rust.

Een tijding, die door iederen letterlievenden met vreugde zal vernomen worden, is, dat er binnenkort bij de Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur te Amsterdam, een volledige toegelichte en geïllustreerde tekstuitgave van de Werken van Vondel zal verschijnen. Het werk verschijnt in tien deelen en wordt uitsluitend gebonden verkrijgbaar gesteld.
Levensbeschrijving, bibliographie, literatuuropgaven enz. worden voor elk deel geleverd door Dr. J. F. M. Sterck; taalkundige bewerking van het geheel door Dr. H. W. E. Moller; inleidende Vondel-studiën door C. R. de Klerk, Lr. B. H. Molkenboer, Prof. Dr. J. Prinsen J. Lzn., en L. Simons. Bandteekening van Prof. R. Roland Holst.

Wat zijn de 600 beste boeken der wereld? Het zal wel, zoo schrijft een chroniqueur van de *Frankfurter Zeitung*, niet gemakkelijk vast te stellen zijn, ten eerste omdat de smaak zeer verschillend is en ten tweede omdat het wel onmogelijk zijn zal een maatstaf te vinden. Moeilijker wordt het nog wanneer men juist de 600 beste boeken vraagt, die ieder jaar verschenen zijn. Toch zijn er menschen die blijkbaar niet terugschrikken voor de taak om die 600 aan te duiden. Zij zijn lid van een subcommissie van de Volkenbondscommissie van internationale samenwerking op geestelijk gebied. Een jaar geleden heeft de directeur van de London-Library opdracht gegeven jaarlijks zulk een lijst op te maken. De opdracht werd aanvaard en men is nu aan het werk. Alle uitgaven op welk gebied ook komen in aanmerking. De zakelijke inhoud en de artistieke vorm zullen beide worden beoordeeld. In ieder land is er een medewerker benoemd, welke zich op zijn beurt in verbinding zal stellen met de leidende persoonlijkheden van het intellectueele leven in zijn land.

De bekende katholieke schrijver Henri de Montherlant vertoeft op het oogenblik in Spanje. Hij is van plan eenigen tijd in Andaluzië te verblijven om de stierengevechten te bestudeeren in verband met zijn aanstaanden roman. Volgens hem zou de voorliefde der Spanjaarden voor dit soort spel een overblijfsel zijn van den eeredienst van Mithra. Nu is hij op zoek naar den oorsprong der hanengevechten.

De Wandelende Jood van August Vermeylen werd in het Fransch vertaald door zijn dochter, Mej. Gaby Vermeylen. De vertaling wordt uitgegeven door La Renaissance du Livre.

De Vereeniging voor Volkenbond en Vrede, in wier hoofdbestuur ook verscheidene katholieken zitten, doet pogingen om te komen tot een eigen orgaan. Een begin is er reeds. Het literaire tijdschrift *De Stem* van Dirk Coster en Just Havelaar heeft een deel van zijn kolommen voor de vereeniging beschikbaar gesteld. Het hoofdbestuur van voornoemde vereeniging heeft zich verzekerd dat vele eminente persoonlijkheden op het gebied van volkenrecht, internationale staatkunde en vredes-beweging bijdragen voor 't orgaan zullen leveren.
Hoe staan wij, katholieken, hiertegenover vraagt zich terecht *Het Centrum* af? Moeten wij in de bovengenoemde vereeniging onzen invloed doen gelden, of moeten wij streven naar een eigen kath. vredesorganisatie, zooals er vóór den oorlog onder het beschermheerschap van het Doorluchtig Episcopaat eene bestond? Moeten wij medewerken aan *De Stem* of trachten 'n eigen tijdschrift op te richten om de vredesgedachten der Kath. Kerk, door Paus Benedictus XV z.g. in zoo'n prachtigen concreten vorm der wereld weer voorgehouden, te verbreiden? Het zijn vraagpunten die nauwgezette overweging vereischen en die in elk geval, ons, katholieken, tot groote activiteit op het terrein der vredesbeweging moeten aanzetten.

Henri Bremond.

In 't schoonste hoofdstuk van zijn *Inquiétude religieuse* heeft Bremond zelf het ideaal geteekend van het boek, dat hem eens den toegang zou openen tot de Académie Française: *Histoire littéraire du sentiment religieux en France*. „Christus vivit": dat zou 't opschrift en het Leitmotiv moeten zijn bij de beschrijving der geschiedenis van het godsdienstig leven in zijn vaderland, „van het einde der godsdienstoorlogen tot op onze dagen."

Het is een erkende christelijke waarheid, waar St. Paulus den grondslag van heeft gelegd, dat het leven der Kerk en haar onuitputtelijke vruchtbaarheid voortkomen uit de voortdurende en werkzame tegenwoordigheid van Christus in de zielen. Het leergezag der Kerk, haar eeredienst, haar werken van liefdadigheid, haar apostolaat, ze worden alle gelijkelijk gevoed uit dat ééne levensprinciep. Benson heeft in zijn *Christ in the Church* voornamelijk op het corporatieve van die levensgemeenschap van 't geheel der geloovigen met Christus en het organisch karakter van haar werking den nadruk gelegd. Bremond wil liever de levende realiteit van Christus' tegenwoordigheid in haar zelf beschouwen, haar groei en ontwikkeling in elke christen ziel stap voor stap volgen, en nagaan, hoe zijn bovennatuurlijke kracht met de natuurlijke vermogens van den mensch te zamen het zoo complexe religieuze verschijnsel bij den enkeling te weeg brengen. Het is bezwaarlijk, voor den titel van Bremonds hoofdwerk een juiste Hollandsche vertaling te geven; „ervaring" is hier zoo min volledig als „gevoel", omdat „sentiment religieux" ken- en streefvermogen gelijkelijk beslaat. Hoe 't zij, als historicus van 't „sentiment religieux" heeft Bremond zijn naam onsterfelijk gemaakt. En niet alleen door 't monumentale werk boven genoemd, waarvan nu 6 deelen verschenen zijn, maar ook door haast alles, wat hij vóór dien in boek of tijdschrift gepubliceerd heeft.

In een tijd, toen de godsdienstpsychologie nog in haar windselen lag, ging hij voor met een zielkundige levensbeschrijving van St. Catharina van Alexandrië, nadat hij in zijn *Charme d'Athènes* met glasheldere analyse de aantrekkelijkheid van de Grieksche psyche had opengelegd. In *La Provence mystique* leerde hij het expansieve en lichtontvlambare volk van Zuid-Frankrijk — zijn geboorteland — kennen als van nature aangelegd tot de hoogere trappen van het geestelijk leven. Met een merkwaardig begrip van de godsdienstige beweging van de 17e eeuw verdedigde hij de intieme devotie van Fénélon tegen de opdringerige godsvrucht van Bossuet. Maar vooral voelde hij zich getrokken tot Engeland, eens het eiland der Heiligen, door een onzalige politiek van de Kerk van Christus gescheiden, maar waar zooveel echte godsvrucht tot op onze dagen ook buiten die Kerk bleef voortleven. Een verblijf van acht jaar in Engeland en een uitgebreide belezenheid in de Engelsche literatuur godsdienstig en profaan, stelde hem in staat, om hier als vreemdeling geheel persoonlijk werk te leveren. Het redacteurschap van de *Etudes* gaf hem jarenlang gelegenheid tot literaire critiek op zeer ruim gebied, waardoor zijn eigen werk weer geïnspireerd werd. In Thomas Moore, humanist en martelaar, min of meer sceptisch zooals hij, maar even warm van devotie, moest hij een natuurlijke verwantschap vinden. Maar nog meer ging zijn belangstelling naar de beweging van Oxford, die het beste deel van de kerk van Engeland langzaam aan tot Rome zou terugvoeren, en die hij geleid zag door mannen, die den naam van „heiligen" ook buiten de Kerk van Christus schenen te verdienen: een Keble, een Pusey, een Newman.

Zijn *Essai de biographie psychologique* van dezen laatste heeft in de levensbeschrijving school gemaakt, zoo goed als zijn *Histoire* onder de algemeene werken voorloopig klassiek zal blijven. Bij zijn intrede in de Académie Française noemde Henri Bordeaux[1]) hem een bronnenzoeker. Beter typeering van het werk van Bremond is er wel niet mogelijk, wijl hij immers bronnen van geestelijk leven heeft opgespoord en aangeboord, die zonder hem onbekend zouden zijn gebleven, omdat niemand de wichelroede van het psychologisch inzicht zoo vaardig wist te hanteeren.

In de differentieele psychologie is Bremond op zijn best. Als hij polemiseert, houdt hij zijn tegenstanders een spiegel voor, die hunzelf hun eigen wezen pas goed leert kennen, zoodat de klaarblijkelijke objectiviteit van de scherpte van uitdrukking veel doet vergeten. In de algemeene psy-

chologie verdiept hij zich alleen om de godsdienstige psyche van den enkeling te kunnen analyseeren. Want in onderscheid van Wundt ziet hij bij de godsdienstpsychologie niet het sociale kenmerk van de religie op de eerste plaats, maar eerder het enkelvoudig-onmeedeelbare van het persoonlijk godsdienstig leven, gebouwd op de basis van de individueele psychische ervaring. Daarbij houdt hij zich niet 't liefst bezig met de godsdienstig-boven-normale individuen, die wij heiligen noemen, — hij heeft er zelfs een zekeren schrik van — maar elke godsdienstpsychologische biografie heeft voor hem haar belang.

Zijn opvoeding bij de Jezuïeten in Engeland en zijn jarenlang geestelijk contact met Newman heeft hem met een onmiskenbaren angst voor abstracties voor goed den zin meegegeven voor het concrete verschijnsel. Hij is geschoold door de beste historieschrijvers en geeft in tal zijner werken het duidelijk bewijs, dat een oprechte godsdienstigheid met de uiterste wetenschappelijke voorzichtigheid en een zeker scepticisme kan samengaan. Zijn ontzaglijke eruditie zou bij veel anderen een gevaar worden. Met schrik denkt men aan de mogelijkheid, dat een Duitsch geleerde het onmetelijk materiaal te verwerken zou hebben gekregen, dat hij heeft bijeengebracht. Bij hem groeit daaruit geen spoor van dorheid, maar blijft 't geheel vol frischheid en beweging. Zijn stijl is vrij van de bloemige zoetelijkheid van de meeste Fransche devotieboeken, naar de bezonkenheid van de klassieken gevormd, maar met de levendigheid van de beste modernen, rhythmisch, melodieus van taal. Heel de Fransche letteren weet hij trouwens met zijn stof te verbinden. Citaten van Flaubert en Lamartine vinden bij hem zoo goed hun plaats als van Racine en Pascal.

Toch is zijn *Histoire littéraire* geen „einheitliche'' constructie, maar eerder een galerij van levende beelden. Zijn psychologie is te individualistisch, om een wezenlijk natuurlijk of bovennatuurlijk verband tusschen die religieuze zielen te leggen. De groote lijnen en de juiste verhoudingen gaan zoodoende in zijn hoofdwerk wel wat verloren. Maar elk van zijn subjecten ontleedt hij met een verbazingwekkende scherpte. „Ecrivain mystérieux et déconcernant'' mag Bordeaux hem noemen, want hij weet in de verborgenste hoekjes door te dringen en met haast angstwekkende onverbiddelijkheid de geheimste motieven op te diepen.

Men heeft Bremond onder de broeders des geloofs niet altijd met evenveel vertrouwen aangezien. Zijn heengaan uit de Sociëteit van Jezus in 1904 moge geen schuld op hem laden, de omgang met Tyrrell en de leiders der modernistische beweging heeft hem zonder twijfel ernstig gecompromitteerd. Men heeft niet vergeten, dat hij op 21 Juli 1909 tegen het verbod van den bisschop van Southwark zijn vroegeren ordesgenoot Tyrrell een kerkelijke begrafenis bezorgde en onmiddellijk door zijn eigen bisschop gesuspendeerd werd. Ook is hij een tijd lang te zeer onder den invloed geraakt van de godsdienstpsychologie van William James, zoodat hij de rol van het onderbewuste bij het ontstaan van het godsdienstig verschijnsel bovenmate vergrootte. Maar zijn waarachtige liefde voor de geestelijke schoonheid heeft hem belet, al te ver van de waarheid af te dwalen. Alleen het exclusieve intellectualisme van de anti-modernistische reactie, die zelfs een Newman verdacht maakte, kon in zijn hoogschatting van de raisons du coeur voor de constructie der godsdienstige ervaring gevaar van dwaling zien. Bij het aanvoelen van de „Inquiétude religieuse'', waarvan hij den naam bij Augustinus heeft beluisterd, was hem de kracht der immanente motieven duidelijk voor oogen gekomen. Al te menschelijk kon hij misschien de bekeering van Newman en de volharding van Pusey hebben verklaard, hij vergat toch niet, dat de genade de natuur veronderstelt en daarop voortbouwt en dat die natuur niet alleen 't verstand inhoudt, maar ook wil en affect. Hoe 't zij, de scherpe definities van het kerkelijk leergezag in den tijd van het modernisme hebben ook Bremond de juiste verhouding van natuur en bovennatuur doen terugvinden, zoodat zijn groote *Histoire* hem ten volle in zijn orthodoxie kan rehabiliteeren. Zijn priesterlijkheid heeft trouwens in den storm van meeningen nooit geleden, omdat hij zelf den waren „sensus catholicus'' steeds heeft behouden. Bij zijn verkiezing in de Académie Française wilde een niet-katholiek blad hem „plus homme du monde qu'homme d'Eglise'' noemen, allicht om hem bij een bepaald publiek meer aannemelijk te maken. Die „neutraliseering'' past dezen ex-Jezuïet volstrekt niet. Bij zijn liefde voor de wetenschap en de onverbiddelijke toepassing van de strengste wetenschappelijke methoden, die sommige clericale kringen hem nauwelijks konden vergeven, heeft hij zijn pries-

terschap altijd hoog gehouden. Al staat hij buiten alle zielzorg en zelfs buiten 't onderwijs, zijn literair werk is niettemin een echt-priesterlijke functie. En „sa manière, son style d'honnête homme, au sens voulu par le Grand Siècle" stelden hem in staat, in de hooge intellectueele wereld den geestelijken stand met eere te vertegenwoordigen.
Sinds Lacordaire en Gratry heeft geen niet-gepurperde 't meer tot de Académie Française kunnen brengen, waar bisschoppen en kardinalen van de oprichting af haast altijd eenige zetels innamen. Met Bremond en Baudrillart heeft de intellectueele élite van alle rangen van den Franschen clerus daar weer haar plaats gevonden. De aanwezigheid van Kardinaal Dubois op Bremond's receptie mag daarbij als een sanctie van 't kerkelijk gezag op diens wetenschappelijke erkenning worden aangezien.
Van een man van 60 jaar kan men groote literaire productiviteit nauwelijks meer verwachten, al is Bremond zoo goed als Bourget in zijn boeken jong gebleven. Maar we hopen toch, dat 't hem gegeven moge zijn, het standaardwerk, waaraan zijn naam voorgoed verbonden is, met onverminderde kracht te voleinden.

Dr. Ferd. Sassen.

---

[1]) **Henri Bordeaux,**
HENRI BREMOND. *Plon-Nourrit, Paris* 6, 1925. (17 × 12) 82 blz. ing. Fr. 5.—.

Kroniek der Sovjet-Russische Literatuur.

(Van onzen Russischen redacteur.)

De Russische literatuur maakt op het oogenblik een ernstige crisis door, die door verschillende oorzaken in het leven geroepen is. Op de hoog-spanning der revolutiedichters, die in ontroerende werken den chaotischen broederkrijg schilderden, is een periode van verslapping gevolgd. Ook het leven in Rusland is veel veranderd. De revolutionnaire storm heeft uitgewoed. De Nep (de nieuwe economische politiek) beheerscht het leven in de steden; de nieuwe middenstand der Nep-lieden — de bourgeoisie der Sovjets — geeft wel voldoende aanleiding tot communistische hekeling, maar is toch niet meer in staat de door de revolutie fel en heftig bewogen kunstenaars ernstige stof tot dichterlijke schepping te bieden. Van den anderen kant zijn ook de uiterlijke voorwaarden voor den bloei der literatuur zeer ongunstig. Tegen de hoofdvertegenwoordigers der Russische literatuur, de z.g. *Poputschiki* (volgelingen der Bolschewiki, een uitdrukking van Trotzki) is n.l. met alle mogelijke middelen een campagne op touw gezet door de officieele bewakers van het literaire en artistieke leven in Rusland, die zich ten doel stelt de vrijheid van het literaire woord te knevelen, de *Poputschiki* uit het land te verbannen en zoodoende de ontwikkeling der Russische literatuur een voorbarig einde te bereiden. Deze opzet blijkt overduidelijk uit de jongste besluiten van het congres der Panrussische schrijvers, die veel overeenkomst vertoonen met de verordeningen van een commissariaat van politie. Van kenmerkende waarde is het feit, dat de groep *October* geheeten, die deze beweging ingeleid heeft, zich op geen enkele hoogstaande prestatie van literair kunnen beroepen kan, terwijl de *Poputschiki* groote talenten bezitten en zij de traditie der Russische literatuur in den geest van Gogol en Dostojewski voortzetten.

Bovengenoemde officieele vertegenwoordigers der Russische literatuur, de dichters ‚van den strijd en den arbeid', van de materialistisch gekleurde levens- en wereldbeschouwing, zijn, daar hun iedere traditie ontbreekt, niet in staat een eigen literatuur van het proletariaat te scheppen. De meesten van hen drapeeren zich met revolutionnaire airs, anderen met romantische of mystieke allures, zooals b.v. de dichters Philiptschenko en Gerassimow: leden van den groep der *Smidse*. Typeerend is tevens, dat Trotzki in zijn interessant boek *Literatuur en Revolutie* aan de proletarische dichters slechts een negatieve waarde toekent; hij ontkent kortaf de bestaansmogelijkheid eener proletarische kunst en betreurt dit ook niet, daar krachtens de dialectica van Marx het proletariaat het heft in handen genomen heeft niet om een klassen- maar om een algemeen-menschelijke cultuur te bevorderen. Ons blijft nu nog over in bijzonderheden af te dalen en daarom schenken wij onze aandacht eerst aan de *Poputschiki*.
De zware vervolgingen, waaraan deze dichters blootgesteld zijn, beïnvloeden ook hun artistiek bewustzijn. De keuze der

stof is beperkt. Zij zijn gedwongen zich aan de ideologie van Marx aan te passen of alle ideologie over boord te werpen. Dit voert tot uitschakeling van alle heroïsche motieven en sterke, felle persoonlijkheden. Kleine menschen worden gezien en uitgebeeld in hun onbeholpenheid tegenover de chaotische gebeurtenissen.

Op de eerste plaats noemen wij Leonid Leonow, een jeugdig dichter, die de wegen der begaafden betreedt en in zijn werken de profetische visie van Dostojewski openbaart. De revolutie is voor hem een reuzen-kruis, waaraan de Mitki's, Nikitki's, Aleschi's en Elenu's, zoo heeten zijn onbeduidende helden, gekluisterd worden. Zij allen sterven. Zóó weinig hoopt hij op de toekomst, zóó sterk is zijn geloof aan de verlossende macht van den dood. Naar zijn werkmethode te oordeelen is hij een psychologische realist; van mystieken aard is echter zijn ruim binnen-leven. *Het einde van een kleinen mensch* en *Schetsen eeniger episoden uit het leven der stad Gogulewo*, zijn de titels zijner voornaamste werken. Zooals bereids gezegd, staat hij nog niet geheel op eigen beenen, onderworpen als hij nog is aan den invloed van Dostojewski en der groote satyrici, maar wij vermoeden in hem gigantische krachten, waarvan de dichter zelf op het oogenblik nauwelijks het bestaan schijnt te bevroeden.

Nog moge een naam genoemd worden, dit maal die eener vrouw, die heerlijke beloften schijnt in te houden: Sseifullina. Al is zij ook slechts een „meeloopster" der Marxisten, toch staat zij dichter bij de bolschewistische ideologie dan Leonow en daarom vervalt zij vaak in een onnatuurlijke, gewilde tendenz. Dit is haar zwakke zijde, die echter goed gemaakt wordt door de groote kunstzinnige gaven, die haar ter beschikking staan. Haar laatste prozawerk *Wirineja* is niet haar beste, maar het typeert de schrijfster toch het grondigst, niet alleen wat den vorm, maar ook wat het milieu betreft, dat zij schildert. Wirineja is zelf een Siberische boerin met Noorsch temperament, onrustig, ontevreden, zoekend. Zij sluit zich bij de Bolschewiki aan en in het gevaar, in den bloedigen strijd vindt haar rustelooze natuur bevrediging. Wij beleven haar tragisch einde op een wijze, die ons overtuigt en innerlijk ontroert. Zij kan niet van haar kind scheiden, blijft in het vijandelijke kamp en wordt gedood. De moederliefde, de liefde die sterker is dan de dood, overwint ook op de wit-besneeuwde velden van Siberië.

Tot de veel belovende jongeren behoort ook K. Tedin. Zijn novelle *De Stilte*, verschenen in het tijdschrift *Russki Sowremeink* no 4, 1924, toont den meester der oude school. Zijn schrijftrant herinnert aan Turgenjew. Hij verhaalt, hoe twee menschen, die elkaar vroeger onrechtvaardig behandeld hebben na dertig jaren verouderd, leeg geplunderd, van God en de menschen verlaten, elkaar wederom ontmoeten in een eenzame woestenij van Rusland in warme, zelfverloochenende liefde.

Voorts verdient nog de artistieke behandeling van religieuze problemen en fabels vermeld te worden. Dit geschiedt evenwel niet steeds met de noodige kieschheid en piëteit. De behoefte aan godsdienstige voorstellingen en gelijkenissen toont echter aan, dat de bron van het innerlijke, vergeestelijkte leven niet geheel verstopt is. Raadpleeg slechts *De Kluizenaar* van Gorki en *Hoe de monnik Erasmus genezen werd* van Samiatin. Samiatin heeft onlangs in zijn verhaal *Het Voornaamste* gepoogd met den ouden vorm te breken. Hij verwaarloost opzettelijk de eenheden van tijd en plaats door in één verhaal drie verschillende handelingen met elkaar te verbinden. Deze poging, die trouwens niet nieuw meer is, — E.T.A. Hoffmann heeft in *Kater Murr* hetzelfde doel nagestreefd —, heeft gefaald, want het verhaal vervalt in verschillende episoden, wier afloop wij als historische gebeurtenis begrijpen, zonder deze echter tot elkaar in betrekking te kunnen brengen. Wij vermelden deze novelle, die tot hoofdinhoud de onderdrukking van een boerenopstand heeft, alleen omdat wij 's dichters aanvoeling der natuur en zijn diep inzicht in 's menschen doen en laten bewonderen, waarbij de liefde „het voornaamste" is.

Van algemeen belang is de stem van Gorki, die in den onverkwikkelijken strijd over de overleden gade van Tolstoi partij kiest. Het is een zeer bezadigde, van kunstzinnig begrijpen getuigende apologie. Het slotwoord luidt aldus: „Wat is er ten slotte gebeurd? Alleen dit, dat een vrouw, die 50 jaar geleefd heeft met een groot kunstenaar, die een uiterst zonderlinge en onrustige mensch was, dat een vrouw, die zijn ijverige medehelpster was, eindelijk moe geworden is; dat zij, de hoogbejaarde, toen zij zag dat haar man steeds meer en meer het leven losliet, in opstand kwam; dat deze verbittering den vorm van krankzinnigheid aannam, zoodat zij ten slotte van allen verlaten eenzaam stierf en men zich na haren

dood harer nog maar alleen herinnert om haar te verguizen.'

Het bestek van dit artikel gebiedt ons over het kunstleven zeer beknopt te zijn. Dezelfde groep, die de literatuur beheerscht, geeft ook in de kunst den toon aan. Zij strijdt voor den terugkeer van het realisme, voor een eenvoudige, klare, zelfs naïeve, voor de groote massa toegankelijke kunst. Het expressionisme met al zijn vele vertakkingen wordt fel bestreden en als de uiting van een donker mysticisme gedoodverfd. Als autoriteit geldt Hausenstein: „Het expressionisme is het begin eener nieuwe religieuze periode in de ontwikkeling van den mensch, die dialectisch het tijdvak van het positivisme afsluit". Hierin zien de Bolschewiki echter een groot gevaar. In verband hiermee moet men de koelheid verklaren, die het expressionisme ondanks zijn revolutionnair cachet op de Duitsche Kunsttentoonstelling te Moskou ondervond.

Kroniek der Italiaansche Literatuur.

(Van onzen Italiaanschen Redacteur.)

Onder de schrijvers der groeiende, stijgende lijn staat Emilio Cecchi op het voorplan. Van Florence geboortig, woont hij nu als journalist te Rome en moet zoo zijn rijke gaven versnipperen in kranten en tijdschriften; maar van tijd tot tijd bundelt hij zijn opstellen. Dit jaar verscheen: *La giornata delle belle donne* (Roma 1924). Als criticus staat hij beslist vooraan in de rij en zijn boek over de Engelsche letterkunde is een fundamenteele studie. Verschillende werken heeft hij nog in voorbereiding, waaronder een vermeerderden herdruk van zijn Engelsch literatuurboek. Cecchi heeft als stylist een sterke artistieke gevoeligheid en door zijn nauwkeurige controleering der andere schrijvers is zijn eigen zegging klassiek geworden: klaar en sereen, zooals Manzoni schreef. Maar zijn taal weet ook te fonkelen als turkooizen en kan fantastisch zijn als de grillige spiralen van een rookpluim. Van Chesterton, die hem in menig opzicht beïnvloedde, erfde hij een zekere voorliefde voor weemoedige paradoxen. Steeds tracht hij evenwel zijn zinnen te bouwen als een schrijver der 19de eeuw, trouw blijvend aan de traditioneele helderheid der Italianen.

De toespeling op Manzoni vormt een geschikten overgang tot de roman-literatuur. Zeker, ook in Italië worden romans geschreven, maar allen hebben slechts een zeer relatieve waarde. Ons volks-karakter mist allen aanleg voor den roman of het drama. In onze heele literatuur verdienen slechts twee romans een speciale vermelding: *I promessi sposi* van Manzoni en het minder belangrijke *I Malavoiglia* van Verga; al de rest is volkomen waardeloos. 't Zijn zwakke, mislukte pogingen: verhaaltjes en uitgerekte novellen zonder eenige belangrijkheid.

De beste roman van 1924 is het lange verhaal *La Velia* van den Florentijn Bruno Cicognani. Ook hij is echter impotent om de geniale kracht der groote romanciers te benaderen. Vergeleken bij Dostojewski, Balzac, Defoe, of zelfs bij Manzoni zijn onze hedendaagsche romanschrijvers hulpelooze baby's, die geen hoop hebben ooit hun kinderschoenen te ontgroeien. In 1924 bezorgde Cicognani een nieuwe uitgave van *Sei Storielle di nuovo conio* en *Gente di conoscenza*. Het zijn eenvoudige, sobere en sympathieke novellen, gaaf gestyleerd en scherp gezien, jeugdherinneringen, beschrijvingen van gemoedelijke burgertypen, hun huizen, hun doen en laten. De kleur is zacht en teer, de dialoog levendig en vlot. De novellistiek is trouwens een traditioneele verschijning in de Italiaansche letteren en hierbij herinneren we liever aan Franco Sacchetti dan aan Boccaccio

Marino Moretti heeft reeds heel wat romans geschreven met levensecht gevoel en liefelijke bevalligheid. De dood zijner moeder heeft hem een diepe hartewonde geslagen, die nog niet geheeld is en zoo heeft hij in beminnelijke vrijgevigheid zijn beide laatste romans aan haar opgedragen. De eerste verdient onze voorkeur. Het is een gevoelige beschrijving van het leven zijner moeder in verbinding met het zijne, eerder een weemoedig en liefdevol *In Memoriam* dan een echte roman. Zijn krachten schoten te kort om ook voor den lezer belangwekkend te maken zekere details, die alleen voor hem zelf superieur van waarde waren. Te lang houdt hij zich op met bijzonderheden en kleinigheden, die hij wel heel lief en aardig weet te schilderen, maar die toch te persoonlijk en te particularistisch blijven om universeele, algemeen-menschelijke snaren te doen trillen. Zijne welsprekende, zuivere

tranen waren ons dierbaarder geweest als hij ze geschreid had in stille eenzaamheid en niet voor het helle voetlicht. Sommige gevoelens zijn zoo heilig en zoo teer, dat, wie er mee pronkt, ze te gelijkertijd ontwijdt.
Het jongste boek van Panzini is een historisch werk: *La vera istoria dei tre colori* (Mondadori, Milano 1924). Panzini, in de Romagna tehuis, is erg productief. Het best bevalt hij ons, als hij zijne materieele en spiritueele zwerftochten beschrijft met pittig humorisme. Als romancier levert hij niet veel zaaks en als historicus nog minder. De „sensus historicus" ontbreekt hem geheel en zijn geschiedenis van Italië is dan ook niet veel meer dan een kleurige en levendige opsomming van banale feiten.
Enrico Pea is een eigenaardig type van een koopman-schrijver. Hij woont te Viareggio. Voor enkele jaren maakte hij naam met een novelle: *Moscardino*. Dit jaar verscheen: *Il volto Santo*, dat erg los en slordig in elkaar zit. De inhoud bestaat hoofdzakelijk uit kristal-klare beschrijvingen en lyrische ontboezemingen, ingegeven door de wondere herleving der natuur in de lente, als de velden en de luchten te prijken staan in hun malsche voorjaarsverven. In hem woont een diep heimwee naar het rustige, zonnige verleden, dat zoo sterk afsteekt bij de moderne verdorvenheid. Zijn innige, oprechte liefde voor alles wat goed is en schoon, geeft iets warms en teers aan zijn taal. Zijn sententieuze levenswijsheid is echter te vet aangedikt en de karakters zijner personen zijn niet voldoende uitgewerkt.
Een spontaan, wreed en dramatisch boek is Lorenze Viani's *Gli Ubriachi* (Alfes, Milano, 1924). Viani leeft als schilder te Viareggio en is dus geen beroepsschrijver. In zijn jeugd roeide hij druk in de anarchistische vaargeul en verkeerde veel onder Fransche en Italiaansche communisten en meer dergelijk gespuis. In dit boek beschrijft hij enkele vagebondentypen, die hij toen leerde kennen. Hij is een scherp opmerker en heeft een goede kijk op de felle contrasten tusschen 's menschen miserie en de uitbundige weelde der natuur. In zijn beschrijvingen is hij een ruwe, zelfs rauwe en afstootende realist, die niet van overdrijving is vrij te pleiten en heel zijn verfkast pêle-mêle uiteensmeert, waar hij kon volstaan met een paar sobere streken. Hij wil te duidelijk, te plastisch zijn, weet zijn uitbundigheid niet te temperen en schenkt zooveel aandacht aan het bijkomstige, dat het wezenlijke geheel op den achtergrond wordt gedrongen.
Dit gedrongen overzicht toont voldoende aan, dat onze moderne literatuur nog in wording is. Met groot verlangen zien wij uit naar een nieuw kunstideaal van intense, hooge werkelijkheid, dat de toekomst ons beslist brengen zal. Want onze jongeren zijn bezield met kloeken werkijver en innige godsdienstigheid. Het pogen dezer jeugdige krachten staat gekeerd naar een christelijke hernieuwing der gedachte. Staande op de solide basis eener streng wetenschappelijke vorming streven ook zij de hoogten tegemoet van geestelijke en verstandelijke grootheid, waarop het oude Italië zich eens verhief.

Een nieuwe uiting van Middeleeuwsche vroomheid.

De Duitsche innerlijkheid heeft sinds de 12de eeuw in trouwhartige Christus-liefde als van zelf den weg gevonden tot zijn minnend Hart, ziedaar de thesis vluchtig uitgestippeld in de eerste editie en in deze tweede op meesterlijke wijze synthetisch uitgewerkt. De vereering van het H. Hart behoort dus niet tot de moderne devoties, zooals tot nu toe voetstoots aangenomen werd. Met het volste recht kan de schrijver van dit werk[1]) dan ook gewagen van een „überraschende Entdeckung". ...
Na een bondige bespreking van de getuigenissen der christelijke Oudheid: Justinus, Origenes, Augustinus van Nola en Petrus Damiani komt hij op Duitschen bodem en laat den Heliand-dichter en den Benedictijn Williram, commentator van het Hooglied, de hand reiken aan Caesarius van Heisterbach, Elisabeth von Schönau en Hildegardis van Bingen. Dan barsten de knoppen alom open... Heel de ascetische literatuur der middeleeuwen, wie deze enquête ook ten goede gekomen is en die vaak in extenso geciteerd wordt, wordt opgeroepen om schrijvers stelling met een rijke verzameling feitenmateriaal te staven. Het leeuwenaandeel krijgen natuurlijk de kloosterorden: Franciskanen, Dominicanen, Cisterciënsers, Karthuizers, Winderheimers enz. In de uitvoerige namenlijst figureeren ook: Ruusbroeck, Gerardus van Zutphen, Johannes

Manburnus, Thomas van Kempen en Dionysius de Karthuizer. Uit teksten en gravuren blijkt afdoende, dat de midddeleeuwen de moderne opvatting deelden en hunne vereering zich bij voorkeur richtte tot het lichamelijke Hart van Christus, als het natuurlijke symbool zijner liefde.
Het ontworpen beeld der middeleeuwsche vereering van het H. Hart doet aan als een gothische dom. Ontelbare scharen vrome vereerders vullen schouder aan schouder het massale middenschip en de ruime zijbeuken. De rijzige gewelven worden gestut door apostolische mannen, wier geestdriftig woord, kleurig als fonkelende rosetten, de bidders heenstuwt naar het zoete en aanminnige Hart van Christus, Dat in het tabernakel klopt: die wondere harteklop van het goddelijke Leven, waarnaar zich 's menschen harteklop regelen moet. Aan dezen mystieken dom werd zelfs voortgebouwd onder de Hervorming door de Jezuïeten, die de traditie der oude Orden overnamen en de trouwe hoeders werden van den heiligen schat. Zelfs de dertigjarige oorlog kon hem niet in de asch leggen. Jansenistische kilheid en rationalistische spotzucht bleef het voorbehouden de slanke torens neer te smakken, de gebrande vensters uit het lood te rukken en de zware zuilen te ondergraven. Zelfs vergat men de vroegere bestemming van dezen jammerlijken ruïnen-tempel, totdat Christus zelf ingreep en aan Marg. Maria Alacoque Zijn liefdevol Hart toonde als de genade-zon der geheele wereld.

Fr. H. Rongen.

---

[1]) **Karl Richstätter, S.J.,** DIE HERZ JESU VEREHRUNG DES DEUTSCHEN MITTELALTERS, Geïllustreerd. *Jos. Kösel & Fr. Pustet, Regensburg,* 2e druk: 1924. (23.5 × 17) 410 blz. ing. M. 8.50, geb. M. 11.—.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

Bernard van Baaren, pr., **387.**
OVER KLEINE ZALIGE TREESKE, Geïllustreerd. *Excelsior, Brugge,* 1925. (20 × 14) 142 blz. ing. Bfr. 3.—.

Om te beginnen: de titel klinkt leelijk, klinkt overdreven. Hoe Vlamingen dat voelen — het boekje werd gedrukt in Brugge — kunnen Vlamingen beter oordeelen: voor een Hollandsch gevoel valt het niet mee. Waarom toch? Het boekje verdient beter: dat is niet geschreven in dien verkleinenden trap. Het zijn de schetsjes, die van Baaren in *De Maasbode* schreef, nu bijeengebundeld. Velen zullen daar blij om zijn. Want de schrijver voelt voor zijn heilige; hij is wel een der groote propagandisten van haar in Holland. Of het nu van schrijvers oogpunt zooveel aanbeveling verdient, dat hij getracht heeft aan bijna ieder hoofdstuk een bloemsoort te verbinden, mogen we gerust betwijfelen. Veel lezers zullen zelfs denken, hardop: waarom begint de schrijver nu niet met het begin; wat hij van Theresia vertelt is immers veel mooier, dan wanneer hij er die bloemen bijsleept!

P. Quirinus O.Cap.

Dr. Alb. Carnoy, **388.**
OVER DEN GODSDIENST DER INDO-EUROPEANEN. *Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding, Antwerpen,* 1925. (20 × 13.5) 48 blz. ing. Bfr. 1.—.

Het is alles zeer belangrijk wat de schrijver behandelt. Van de Indo-Europeanen, dat zijn onze voorouders en die van bijna heel Europa en groote stukken van Azië, worden achtereenvolgens de beschaving, de godsdienst en godenleer, het offer, het priesterschap en het geloof in het toekomstig leven behandeld. Een korte samenvatting en algemeen besluit sluiten deze aflevering die zware wetenschap in genietelijken vorm populariseert.

G. Vrijmoed O.F.M.

(Zonder naam), **389.**
DUISTERNIS EN KLAARTE. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1924. (16.5 × 12) 56 blz.

Een gemoedelijke Vlaming, met Fransch accent, versterkt zijn wankele geloofsovertuiging alvorens in de eigenlijke retraite zijn ziel van stof en spinrag te kuischen.

F. H.

P. Janssens, O.P., **390.**
P. van Winckel, O.P.,
SOCIALISME EN GODSDIENST. *Geloofsverdediging, Antwerpen,* 1925. (21.5 × 15) 98 blz. ing. f 0.35.

Dit boekje wil zijn voor priesters en leiders der sociale actie een klapper, waarin ze gemakkelijk allerhande materiaal bijeenvinden om de katholieke werklieden inzake het socialisme voor te lichten. Aanbevolen.

G. Lohuis O.F.M.

Dr. A. Kuyper, **391.**
VROUWEN UIT DE HEILIGE SCHRIFT. *J. H. Kok, Kampen,* 3e druk: 1925. (20 × 14) 203 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

Dit boek draagt 't karakter van Kuyper's groote gaven, maar ook 't karakter van een geloovig calvinist. En dit laatste stemt ons tot groote reserve en voorbehoud. Bovendien zijn sommige hoofdstukken van exegetisch standpunt te eenzijdig opgevat en missen we, — heel begrijpelijk, — de bekende vrouwenfiguren uit meerdere deutero-canonieke boeken.
We willen ons oordeel heel in 't kort preciseeren. Beslist anti-katholiek is de loochening der Onbevlekte Ontvangenis van Maria op blz. 135

de twijfel aan Maria's maagdelijkheid op blz. 139 de loochening van genade en vrijheid op blz. 138 de ontkenning van Maria's Hemelvaart blz. 137. De Zonnedienst te Om of Heliopolis en de godsvereering van Jethro, den Madianiet, valt niet per se samen met idolatrie. Veeleer kunnen we de vriendschap der Semitische Hyksos-Pharaos met Jacob's stam, behalve op stamverwantschap, ook op monotheïstischen grondslag redelijk verklaren. Is Jabel's gedrag totaal onberispelijk, gelet op de wijze waarop ze Sisarah volgens Oostersche gastvrijheid in haar tent ontving? Was 't een wulpsche trek van Izebel, in koninklijk ornaat aan 't venster te verschijnen voor Jehu, of niet eer een karaktertrek van de dochter van den usurpator Eth-baal, groot te willen zijn, óók in den dood?
Deze en nog meer andere dingen vielen ons onder 't aandachtig lezen in. Het boek is van Kuyper's standpunt eerlijk bedoeld; doch voor katholieken geen geschikte lectuur.

P. Constantinus O.Cap.

Alphonsus Rodriguez, 392.
DE OEFENING DER CHRISTELIJKE VOLMAAKTHEID, Vertaald uit het Spaansch door H. Mulder S.J. en J. C. Alb. Thijm S.J. *R. K. Boekcentrale, Amsterdam*, 1925. (20 × 13.5) Deel I: 551 blz. ing. f 3.—, geb. f 3.75.

Het was een goede gedachte van P. A. Thijm, om de sinds lang uitverkochte editie van Pater Mulder's vertaling van het wereldvermaarde meesterwerk der ascetiek te herzien en in nieuwe bewerking te publiceeren.
De uitgave is keurig van eenvoud en moge duizenden in den lande hetzelfde degelijk geestelijk voedsel verstrekken dat het sinds drie eeuwen aan talloozen geboden heeft. Dit werk te prijzen zou werkelijk heeten: de uilen naar Athene dragen!

M. M.

Jos. Schrijvers, C.ss.R., 393.
GEEF U ZELF!, Vertaald uit het Fransch door Leop. Debast C.ss.R. *Alphonsus-Drukkerij, Esschen (Belgie)*, 2e druk: 1925. (18.5 × 12) 300 blz. ing. Bfr. 4.50.

Om den inhoud van dit boek aan te geven, behoeft men slechts aan den titel twee woorden toe te voegen: Geef u zelf aan God. Na in de eerste drie hoofdstukken aangetoond te hebben, dat het rechtvaardig, verstandig en gemakkelijk is zich aan God te geven, verklaart de schrijver, hoe dat moet en kan geschieden, en wat daarvan de heerlijke gevolgen zijn.
De wijze waarop deze waarheden behandeld worden is werkelijk uitstekend. Jammer dat de vertaling niet met meer zorg is geschied.

M. Lamers O.F.M.

Cyriel Verschaeve, 394.
PASSIE VAN O. H. JEZUS-CHRISTUS. *R. K. Boekcentrale, Amsterdam.* 3e druk: 1925. (18.5 × 14) 61 blz. ing. f 0.60.

't Moet een genot zijn Vogel dit Passieverhaal te hooren zeggen. Daar zit dramatiek in dit stuk proza. Een groote gebondenheid met een sterke spanning die den lezer geheel vasthoudt. Wat een suggestieve kracht gaat er uit van die korte tafereelen, met zoo diepen menschelijken zin geschetst.
Langzaam gelezen, en overdacht, moet het goed op den mensch inwerken. Doch luidop gelezen nog meer. Men moet het hooren, dat luide proza!

P. Quirinus O.Cap.

Ds. J. H. Wiersma, 395.
AVONDSTEMMEN. *A. G. Schoonderbeek, Laren*, 1924. (20.5 × 18) 98 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.

Op teksten uit de H. Schrift geïnspireerde bespiegelingen, raadgevingen en vermaningen van een tachtigjarige, die de kracht van het Bijbelwoord als zekerste pand aan zijn nakomelingen overlaat.
Een vroom boek. Maar zonder die milde warmte die alléén het Katholicisme te schenken vermag.

Wies Moens.

FRANSCH.

Israël Abrahams, 396.
VALEURS PERMANENTES DU JUDAISME, Vertaald uit het Engelsch door Constantin Weyer. *F. Rieder & Cie., Paris 6*, 1925. (19 × 12) 124 blz. ing. Ffr. 6.50.

Dit werk is er een van Joodsche apologie. Het bestaat uit een inleiding, de blijvende waarde betoogend van de Joodsche grondgedachte, en uit drie panegyrieken. De eerste panegyriek loopt over de Apocalypsen, waaronder de auteur niet verstaat die van St. Jan maar de visioenen van Daniël, Esdras en óók wel St. Jan, die hij een omwerking van een oorspronkelijk Joodsche compositie noemt (p. 41). De tweede lofrede geldt, Philo, den stichter der Grieksch-Joodsche school van Alexandrië, die het heidensch element in de Joodsche leer vastlegde en een der vaderen werd van het Rabbinisme. Hillel, de vader van het Farizeïsme, wordt door dezen auteur op één lijn gesteld met „Jesus, den criticus ervan" (p. 68). Volkomen logisch in dezen gedachtengang, volgt een lofrede op den Talmud, uitspruitsel van den geest van Hillel en Philo. De bekende passage in den Talmud, dat God erkende door de rabbijnen overwonnen te zijn, wordt door schrijver toegegeven als te zijn grotesk, maar, voegt hij erbij: „maar diepzinnig".
Een beoordeeling van dit werk vanuit katholiek standpunt is overbodig.

Van Term.

L. Cristiani, 397.
LE BIENHEUREUX PIERRE CANISIUS. *Victor Lecoffre, Paris*, 1925. Les Saints, (18.5 × 11.5) 188 blz.

Neen, dat is Canisius beslist niet. Een man, die 's nachts niet slapen kan, als hij den volgenden morgen moest preken, heeft een geheel ander temperament. Dat moet zijn één bonk leven en bedrijvigheid; dat moet zijn een man die volgens 't Evangeliewoord, een geweldenaar is om het Rijk der hemelen te veroveren. Zeker, er zat in Canisius 'n sympathie voor het rustige, sereene leven der contemplatieven. Petrus' natuur was echter anders. In de Orde van Sint Ignatius leidde hij het zuiverste actieve leven. 't Is een trekken en reizen door heel Duitschland, Oostenrijk, Zwitserland, Italië, Sicilië. Geen rijksdag gaat voorbij of Canisius verschijnt er. Geen godsdienstgesprek heeft plaats, of Canisius is een der disputeerende partijen. Op de Kerkvergadering van Trente en in de vergaderingen der Sociëteit doet hij zijn invloed

gelden. Hij is domprediker en polemist-met-de-pen, Vaderkenner en catecheet, oprichter en leeraar van colleges en raadsman van Keizer en Paus, provinciaal zijner Orde en nuntius-in 't geheim.
Geen wonder, wanneer zoo'n bedrijvig leven in 180 blz. moet worden geschetst, dan lijkt het levensverhaal wel eens op een opsomming van feiten en data. Toch is dit boek ongemeen interessant en boeiend. Alleen het zieleleven van Canisius, zijn hoogste eer en glorie, treedt te weinig naar voren.
Dit werk is een sieraad in de serie *Les Saints*.

L. Verschueren O.F.M.

Paul Doncoeur, **398.**
CADETS. *Art Catholique, Paris* 6, 1925. (16.5 × 11) 56 blz.

Een klein fijn boekje over de Fransche „jongeren". Wie zou naar hun aspiraties niet nieuwsgierig zijn? Ziet niet naar de oppervlakte van het Fransche leven, zegt de schrijver, want het zou U pessimistisch stemmen. Daalt af in het diepe zieleleven van de jongeren en ontdekt daar als schoone vrucht van zooveel oorlogslijden het begin van een ongerept-katholieken levensbloei. Wij wisten niet, dat er een godsdienstige vernieuwing aan het groeien was in zóó breeden kring van jongeren. Wien zou het niet verblijden, als de schrijver goed ziet? In ieder geval getuigt zijn boekje van een fijnen geest, die in het eigen land, dus beter dan wij-van-verre, het kiemende geloofsleven kan naspeuren.

P. van Dorp pr.

P. Feige, **399.**
HÂTONS NOUS DE DEVENIR DES SAINTS. *Pierre Téqui, Paris 6*, 2e druk: 1924. (17 × 12) 59 blz.

Heel eenvoudig en toch juist wordt aangegeven negatief en positief, waarin heiligheid bestaat: waarom streven naar heiligheid plicht is: welke middelen de mensch daar toe kreeg: hoe hij die heiligheid moet bewerken.

L. Verschueren O.F.M.

Mgr. Lelong, **400.**
CATÉCHISME DE LA VIE RELIGIEUSE. *Pierre Téqui, Paris 6*, 1924. (14 × 9) 213 blz. ing. Ffr. 2.—.

Een catechismus in vragen en antwoorden over het religieuze leven, over het noviciaat, de roeping, de volmaaktheid, de geloften en de deugden der religieuzen. Het boekje schittert uit door bijzondere helderheid, over 't algemeen de stijldeugd van goede Fransche schrijvers.

P. van Dorp pr.

Dom Robert Morel, **401.**
MÉDITATIONS SUR LA RÈGLE DE SAINT BENOIT POUR TOUS LES JOURS DE L'ANNÉE. *Abbaye de S. André, Lophem-lez-Bruges*, 1924. (19 × 13) 444 blz. ing. Ffr. 9.—.

De Regel van Benedictus van Nursia, waarin geboekt staat de zielewijsheid van een scherpzinnigen analyst van 's menschen ziel, die tevens als paedagoog, asceet en sociaal-econoom beschikt over een zeldzame scherpte van waarnemingsvermogen en helderheid van geest, heeft de vuurproef doorstaan. Zijn levensvatbaarheid is afdoende gebleken, daar hij 15000 abdijen, 24 pausen, 200 kardinalen, 3000 bisschoppen en een ontelbare menigte heiligen aan de Kerk geschonken heeft, terwijl hij nog ten huidigen dage in acht orden als het richtsnoer der reguliere gedragingen gebezigd wordt. Dat zoo'n boek talrijke uitleggers vinden moest, spreekt van zelf. Deze uitleggers splitsen zich in verschillende groepen, naar gelang ze zich plaatsen op een tekst-critisch, historisch of ascetisch standpunt. De uitleg zelve kan niet homogeen zijn, daar ieder menschenwoord voor meerdere uitleggingen vatbaar is en de particuliere observantie, waartoe de schrijver in casu behoort, vele afwijkende opvattingen zal veroorzaken. Deze Regel-commentaar is in het begin der achttiende eeuw door een lid der Maurus-congregatie geschreven en wij mogen de Benedictijnen van Lophem voor dezen herdruk werkelijk dankbaar zijn. Want geen enkele ascetische uitlegging, voor zoover ons bekend, gaat zoo zuiver methodisch te werk en is zoo algemeen-practisch en vruchtbaar van doctrien. Aan ieder hoofdstuk heeft de schrijver de voornaamste, zinrijkste zinsneden ontleend en aan elk daarvan een tweevoudige, diepgaande beschouwing gewijd zonder zich met eenige twistvraag in te laten, alleen beoogend de hoogere vervolmaking van den stillen mediteerder. Aan het slot van iedere meditatie — voor iederen dag van het jaar één — is een tekst uit de H. Schrift en uit de Vaders (Latijn en Fransch) toegevoegd, die nieuwe verschieten opent voor roerlooze overpeinzing.
Op de eerste plaats geschreven voor de religieuzen, die zich „en famille" voelen onder Benedictus' kromstaf, zullen echter alle kloosterlingen zonder uitzondering veel nut kunnen putten uit de beschouwingen en levensregels van een meer algemeen karakter, waarin juist de universeele waarde gelegen is van het regelboek van den grooten Patriarch van het Westersche monnikendom.

H. Rongen.

L. Rouzic, **402.**
LA MAISON. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1924. (14 × 8) 319 blz. ing. Ffr. 5.—.

De schrijver behandelt alles wat eenigszins met het huis in verband te brengen is, tot het kerkhof en de wiegen toe! Schitterende dingen hebben wij er niet in gevonden, maar wel vele mooie gedachten in een soepel Fransch geuit. Natuurlijk ontbreekt de Fransche geestigheid niet. Het is een geestelijk warenhuis, een bijenkorf in 't klein!

Felix Otten O.P.

DUITSCH.

Dr. Hugo Dausend, O.F.M., **403.**
DER FRANZISKANERORDEN UND DIE ENTWICKELUNG DER LITURGIE. *Aschendorff, Münster i. W.* 1924. (20.5 × 15) 19 blz. ing. M. 0.80.

Voor degenen, die denken, dat bevordering der H. Liturgie gelijk staat met „katacombentje spelen" kan dit boekje zeer nuttig zijn. Men leert er uit, dat Gods Geest de H. Liturgie bij de wenteling der eeuwen deed uitgroeien tot den wasdom, dien we heden bewonderen.

G. Lohuis O.F.M.

Dr. Franzmathes, **404.**
JESUS UND DER SEINEN LEIDENSTAG. *Missionsdruckerei, Steyl,* 1925. (17 × 11) 116 blz. geb. M. 2.50.

In de schaduw van Jezus' lijden wordt ons menschelijk lijden begrijpelijk en zelfs beminnenswaardig. Het is de verdienste van dit boek, dat het het menschenleed in zoo innig contact brengt met Jezus' lijden. Het maakt den lezer sterker en een hoogere waardeering kan men van een boek eigenlijk niet geven. Het beantwoordt aan de suggestieve woorden op den omslag: „De Koning van het Lijden breidt op zijn troon van het Kruis de armen wijd uit, altijd wijder, den heelen aardbol over en door alle tijden en streken en roept: komt tot Mij! Ik ben de Almachtige, Die het lijden in vreugde, in eeuwige vreugde veranderen kan."
Het boek is zeer geschikt als leiddraad voor vastenmeditaties.

G. Vrijmoed O.F.M.

G. Harrasser, S.J., **405.**
BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE UND ZU EINZELNEN TEILEN DES EXERZITIENBUCHES. *Felizian Rauch, Innsbruck,* 1925. (24 × 16) 182 blz. ing. M. 3.—, geb. M. 4.—.

Harrasser heeft zeven belangrijke bijdragen gebundeld, die op een vergadering van een aantal priesters der Sociëteit van Jesus, in den zomer van 1924 te Innsbruck bijeengekomen, zijn voorgelezen en besproken. Hun doel was van een wetenschappelijk standpunt verschillende vragen zoowel op geschiedkundig als ascetisch terrein helderder te belichten. Vandaar, om slechts een paar voorbeelden te noemen, de strenghistorische, rijk-gedocumenteerde studie over *Het ontstaan der Geestelijke Oefeningen* van niemand minder dan P. Arthur Codina S.J., den auteur van het standaardwerk *Exercitia Spiritualia S. Ignatii de Loyola.* Vandaar ook de bijdragen over de meditatie *De Regno Christi,* over de „Electio", d.i. de keuze van een levenswijze waarin men God het volmaakst zal dienen, hetgeen wel de eigenlijke kern van Ignatius' boek is, enz., enz.

P. Harrasser belooft nog meerdere studiën na deze. Moge alvast deze uitgave in handen komen van velen tot beter begrip en warmer waardeering der geestelijke oefeningen.

C. Wessels S.J.

Dr. P. Albert Kuhn, O.S.B. **406.**
DER KATHOLISCHE MANN, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1923. (16.5 × 10) 316 blz. geb. M. 6.—.

P. Kuhn blijkt een goed kenner van het leven te zijn, zooals zich dat voordoet aan den ontwikkelden, jongen man van onzen tijd; en hij weet hem zeer practischen raad te geven. Wat hij zegt over de H. Communie lijkt ons echter te gereserveerd. Merkwaardig juist geeft de schrijver de waarde aan van het deelnemen aan de sociale actie. Het hoofdstuk over het socialisme is wat verouderd, dat over het liberalisme is beter, ofschoon wat daar op blz. 162 gezegd wordt over vrijhandel in zijn beknoptheid minder juist is.
Een fraai aanbevelenswaardig boekje.

M. Lamers O.F.M.

Alfred Laub, **407.**
ERSEHNTE SONNENBLICKE. *Räber & Cie., Luzern,* 1925. (15.5 × 10.5) 174 blz. Zfr. 3.—.

Dit handig boekje is een vreugdebrenger en een wilsversterker met zijn zinrijke spreuken en sententies ontleend aan de H. Schrift en de Vaders, zijn keurige citaten en kleurige goudkorrels van dichters en denkers en zijn veelzeggende, levenswijze spreekwoorden.

H. Rongen.

Dr. Jacob Schäfer, **408.**
DIE APOSTELGESCHICHTE. *Missionsdruckerei Steyl,* 1924. (17.5 × 11) 140 blz. ing. M. 0.75.

Een vertaling van de Handelingen der Apostelen uit het Grieksch. Ieder hoofdstuk wordt door den schrijver kort en goed ingeleid, terwijl hij gezorgd heeft voor een duidelijke indeeling van den tekst, welke een overzicht van ieder hoofdstuk gemakkelijk maakt.

P. van Dorp pr.

Sadhu Sundar Singh, **409.**
DAS SUCHEN NACH GOTT, Vertaald uit het Engelsch door Friedrich Heiler. *Ernst Reinhardt, München,* 1925. (20.5 × 14) 94 blz. ing. M. 2.—.

Na door zijn prediking heel de wereld door, voor den Christus getuigd te hebben, heeft deze pseudoprofeet der nieuwe tijden ook de pen ter hand genomen. In dit boekje is niet de mystieke ziener aan het woord, zooals wij hem uit zijn toespraken kennen, maar de vergelijkende geleerde en de nuchter denkende apologeet, boekstavend de geschiedenis der hoofdreligies.
In zijn onderzoek, welke godsdienst in staat is den liefdehonger eener ziel, die hunkert naar een innige gemeenschap met God, volkomen te stillen, geeft hij een eenvoudig maar duidelijk beeld van het leersysteem der Hindoes, Boeddhisten en Muzelmannen, daarbij hun oppositie met het Christendom belichtend. Al stellen de nieuwere bronnenstudies hen hier soms in het ongelijk, toch zijn zijn scherpzinnige opmerkingen niet van alle waarde ontbloot. In het laatste gedeelte treedt hij op als de bewuste getuige, die rust en vrede gevonden heeft in de objectieve waarheid van zijn Christusgeloof, dat schamper den spot drijft met de ondermijningspogingen de vrijzinnige bijbel-kritiek.
De vertaler en commentator, Prof. Heiler, een ex-priester, is de geestdriftige impressario van den Sadhu in Duitschland. Zijn aanval op Pater Sierp S.J., die achter de goddelijke uitverkiezing van dezen internationalen zendeling een dik en stevig vraagteeken zette, laat ons ijskoud.
Voor katholieken voorbehouden lectuur. Orthodoxe protestanten zullen in hem een geestverwant herkennen. *H. Rongen.*

Aloys Weber, **410.**
DIE ORDENSSEELE VOR JESUS, Geïllustreerd. *A. Laumann, Dülmen,* 2e druk: 1924. (18.5 × 12) 291 blz. geb. M. 2.50.

Deze zeventig meditaties voor kloosterlingen bevatten niets origineels. Vorm noch inhoud verrassen. Maar wat geboden wordt is solied en practisch. Daaraan zal het werkje ook wel zijn tweede uitgave te danken hebben.

M. Lamers O.F.M.

ENGELSCH.

Georgios Chumnos, **411.**
OLD TESTAMENTS LEGENDS, Geïllustreerd. *The University Press, Cambridge,* 1925. (20 × 14) 148 blz. geb. Sh. 7/7.

Georgios Chumnos, een weinig bekende Grieksche schrijver van omstreeks 1500 na Christus, heeft een dichterlijke omschrijving nagelaten van de twee eerste boeken van het Oude Testament. Ongeveer een vierde gedeelte van dit omvangrijk gedicht verschijnt hier voor 't eerst in de oorspronkelijke Grieksche taal met een vrije vertolking in Engelsche verzen. De dichter heeft aan den gewijden tekst tal van legenden toegevoegd, die voor de kennis van het volksgeloof in 't Oosten niet van belang ontbloot zijn. Het Grieksch is verre van klassiek: het geeft getrouw de gesproken taal weer uit den tijd van Chumnos.

Dom. J. Huyben O. S. B.

Alexander Smellie, **412.**
SUNSET GLORY. *Andrew Meirose, London W.C.* 2, 1924. (18 × 12) 191 blz. geb. Sh. 3/6.

17 preeken uit verschillende tijdperken van den in leven gevierden predikant van de afgescheiden Kerk te Carluke. In kernachtige taal geschreven, boeiend werk. Voor den oprechten protestant een bron van veel geloofsverdieping. Het beweegt zich op streng protestantsch terrein Voor den katholiek genietbaar.

P. van Dorp pr.

W. Wilson Cash, **413.**
THE MOSLEM WORLD IN REVOLUTION, Geïllustreerd. *Church Missionary Society, London E.C.*4, 1925. (19 × 12.5) 155 blz. geb. Sh. 2.—.

Het onderhavige werkje geeft een zeer vlotte schets van een groot aantal Mohammedaansche problemen, meestal van zeer actueelen aard, welke ook ver buiten zendings- of missiekringen belangstelling kunnen wekken. Wel is waar zal een nauwgezet student van hetgeen er in de wereld van den Koran zooal voorvalt er niet veel nieuws in vinden, maar toch blijft de frissche en samenvattende wijze, waarop de stof behandeld wordt het lezen ervan loonen. De hoofdwaarde van het boekje blijft echter toch de gelegenheid, die het opent een blik in de wereld der zending te slaan en met name voor zooverre die zending zich tegenover den Islam bevindt. *G. S.*

LATIJN.

P. L. I. Fanfani, **414.**
DE IUBILAEO SEU ANNO SANCTO VERTENTE ANNO 1925. *P. Marietti, Torino,* 1924. (17 × 11) 39 blz. ing. L. 2.—.

In een kort bestek worden duidelijk en zakelijk uitgelegd de voornaamste bijzonderheden aan den aflaat van het Jubel-jaar verbonden. Iedere zielzorger zal in dit zeer bruikbaar brochuurtje voldoende voorlichting vinden.

H. Rongen.

Hadriano Simon, C. ss. R., **415.**
PRAELECTIONES BIBLICAE. *E. Marietti, Torino,* 1924. (23 × 15) 684 blz. ing. L. 35.—.

De belangrijkste verandering in deze uitgave aangebracht ligt in de opzet van het exegetisch gedeelte. Werd in de eerste uitgave het openbaar leven van Christus behandeld in twee secties: eerst volgens de drie synoptische Evangeliën en daarna volgens Joannes; nu wordt het vierde Evangelie gedeeltelijk (1—6) tusschen de verhalen der synoptici ingewerkt. Aan deze „chronologische" rangschikking werd de voorkeur gegeven, omdat men daardoor tot een volmaaktere kennis van het leven van Christus zou komen (blz. XI). Of het boek door deze verandering iets aan waarde gewonnen heeft, mag betwijfeld worden. Schrijver zelf is trouwens de eerste, om de moeilijkheden van een concordia evangeliorum te erkennen. De talrijke historische, archeologische, geografische en philologische aanteekeningen door het heele boek verspreid, en vooral de beschrijving van den politieken en godsdienstigen toestand van Palestina ten tijde van Christus, zijn van groot belang, om bij de studie van het Evangelie het historisch milieu niet uit het oog te verliezen.

Dr. S. v. Egmond O. F. M.

Divus Thomas, **416.**
COMMENTARIUM DE PHILOSOPHIA ET THEOLOGIA. *P. Marietti, Torino,* 1924. (24.5 × 15.5) 280 blz. ing. L. 20.—.

De beste aanbeveling van dit gedenkboek is zijn tweede oplage, een unicum meenen we onder de vele die verschenen. Dat *Divus Thomas* de oude glorieuze traditie weer zal opnemen, garandeeren de vele medewerkers uit verschillende Orden — Jezuïeten, Dominicanen, Benedictijnen en anderen — waaronder meerderen van internationale reputatie.

Mag. Dr. B. A. Luyckx O. P.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

Prof. Dr. L. Bopp, **417.**
PSYCHO-ANALYSE EN KATHOLIEKE OPVOEDKUNDE. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1924. Paedagogische Studiën, (23.5 × 15.5) 157 blz. ing. f 1.40.

Na in zes hoofdstukken de psycho-analyse en alles wat er mee samenhangt duidelijk en critisch te hebben uitgelegd, zegt de schrijver in het eerste deel, dat de analyse, d.i. het ophelderen van 't onbewuste door het bewustzijn, wel is waar paedagogische, voornamelijk heelende paedagogische waarde heeft, maar dat deze methode niet geheel nieuw is en op zich zelf alleen ontoereikend en onvoldoende voor de opvoeding. De sexueelanalytische behandeling van het kind moet men beslist als dwaling afwijzen, omdat ze van een vervalschte kinderpsychologie uitgaat en leidt tot de ergste opvoedingsfouten zooals wegnemen van kinderlijke argeloosheid, schijnrijpheid en vroegrijpheid, die remmend werken en storing van vertrouwen in den opvoeder. Het tweede gedeelte behandelt de paedagogische waarde van 't Sacrament der Biecht. Dit Sacrament werkt heelendpaedagogisch in zoover het de schuld kan wegnemen en een heilig opnieuw beginnen met Gods genade mogelijk maakt. Daartoe dienen, in vereeniging met Gods hulp, ook de innerlijke motieven, die voorwaarden zijn voor het waardig ontvangen van 't Sacrament en die een veranderd levensinzicht brengen. De Biechtpaedagogiek benuttigt voor het overige al de opvoedingsmiddelen, zooals de christelijke zedeleer die leert. Het

Sacrament der Biecht heeft ook bezielende, opwekkende idealen, vruchtbare motieven en genadekrachten; het kan nu en dan offers opleggen die diep in 't leven ingrijpen.
Een rijk boek voor de opvoedkunde.

v. L.

D. Burger, 418.
KORT OVERZICHT VAN DE METAPHYSISCHE STELSELS. *Hollandia, Baarn,* 1925. (23.5 × 15.5) 38 blz. ing. f 0.60.

De beteekenis van dit boekje is, dat een leeraar in de natuurkunde aan een Amsterdamsch Gymnasium de desillusie der leerlingen constateert bij de studie der physische wetenschap. Als jonge geesten verwachten ze antwoord op gewichtige vragen, die de beschouwing der stoffelijke natuur vanzelf wekt, maar de natuurkunde brengt hun het antwoord niet. Schrijver heeft het goede inzicht, dat de wijsbegeerte hier een taak te vervullen heeft en begint, aan de hand van Prof, Heymans, een wandeling langs enkele wijsgeerige stelsels om ten slotte bij het psychisch monisme terecht te komen. Op grond van zijn geschriftje zelf betwijfelen wij, of schrijver wijsgeerig voldoende ontwikkeld is om bevoegd te zijn tot het oordeel, dat het psychisch monisme boven andere stelsels de kroon spant. Er zit meer achter de problemen dan hij bevroedt.
Als hulp bij het neutraal onderwijs is dit boekje niet geschikt, want het is niet neutraal.

Dr. B. van Benthem O. P.

L. J. Callewaert, O.P., 419.
HOOGESCHOOLLEVEN. *Geloofsverdediging, Antwerpen,* 1924. (19 × 13), 342 blz. ing. Bfr. 10.—.

't Zijn kleurige kernachtige toespraken, die door vorm en gedachten zeker diepen indruk moeten maken. De schrijver kent *volmaakt* 't studentenleven in al zijn phasen, in al zijn schoonheid en zijn gevaren. Na een algemeene Inleiding over de schoonheid der jeugd omvat hij dat leven in de volgende hoofdstukken: De voorbereiding tot het hoogeschoolleven; De vrijheid in het hoogeschoolleven; De liefde in het hoogeschoolleven; De wellevendheid in het hoogeschoolleven; Menschelijke cultuur en het hoogeschoolleven; Katholicisme en hoogeschoolleven; De katholieke Vlaamsche studentenbeweging en het hoogeschoolleven; De blijde intrede in het werkelijk leven. De schrijver gaat in zijn beschouwingen terug naar de voorbereidende jaren, waarin liefde voor een bovennatuurlijk ideaal en liefde voor arbeid diep in 't hart moeten worden geprent; daarna begeleidt hij den student door de moeilijke gevaarvolle en beslissende universiteitsjaren met zijn priesterlijke waarschuwingen en voorlichtingen. P. Callewaert spreekt zich hier uit als een jeugdleider met een diep-voelend hart, met juisten blik op 't leven. Een boek dus voor studentenleiders en de studenten zelf.

v. L.

Dr. A. Decoene, 420.
HET VRAAGSTUK VAN DE TUCHT. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1924. (23.5 × 15) 131 blz.

Een rijk-gedocumenteerde en alzijdige bestudeering van het geheele vraagstuk der school-paedagogie. Voor onderwijzers, die hun ideëele levensroeping niet eenzijdig willen opvatten is het een onmisbare leiddraad.

F. H.

K. Geukens, e.a., 421.
PEDAGOGISCH JAARBOEKJE 1924. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1924. (20.5 × 15.5) 73 blz. ing. f 1.—.

Voorop staan in dit boek de programma's der conferenties, daarop volgen twee uitgewerkte conferentieopgaven, dan de didactische oefeningen. Onder „Varia" zijn ondergebracht: Over schoolleiding; Sprokkelingen; Van de boekenmarkt; Bestuurlijke inlichtingen. 't Boekje heeft voor Nederland geen practische waarde, maar 't idee is toch sympathiek om gezamenlijken arbeid voor altijd vast te leggen in een boekje.

v. L.

A. J. Lynch, 422.
INDIVIDUEEL WERK EN HET DALTON-PLAN, Vertaald uit het Engelsch door J. E. Prins-Willekes MacDonald. *H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem,* 1924. (20.5 × 13.5) 168 blz. ing. f 1.90.

Het geheel systeem ligt uitgewerkt in acht hoofdstukken: Individueel werk; Het Dalton-plan; De voordeelen van de individueele werkwijze; Moeilijkheden bij het individueel onderwijs; Kritiek op en bezwaren tegen individueel onderwijs; Andere toepassingen van het individueele werkplan; Werkprogram's; Overzicht van de behandelde vakken. Ook als men het niet eens is met sommige beweringen, als men terugschrikt voor de omzetting van ons klassikaal onderwijs, dan staan er toch nog wel uitstekende vingerwijzingen in voor opheffing van de tegenwoordige methoden. De gebreken worden hier juist aangegeven. Dikwijls komt het boek terug op de waardelooshei van 't gepraat in de lagere school tegen kinderen onder de twaalf jaren. De opleiding der onderwijzers schijnt bij ons wel wat beter dan in Engeland.

v. L.

FRANSCH.

Comtesse d'Adhemar, 423.
MADAME BARAT. *Bloud & Gay, Paris 6,* 1925. (19 × 12) 198 blz.

Deze levensschets is geen gewoon heiligenleven of de beschrijving van het leven eener beroemde paedagoge. De schrijfster zet Madame Barat midden in haar tijd onder religieus staatkundig en sociaal oogpunt. 't Laatste hoofdstuk geeft een kijk op de volgende honderd jaar. Wie den invloed van Madame Barat op de paedagogie van jonge meisjes wil kennen, bestudeere dit goed en onderhoudend geschreven boek. 't Werk is tegelijk een apologie voor de devotie tot het H. Hart en de instituten van Les Dames du Sacré-Coeur.

P. Damasus O. Cap.

Arnaud d'Agnel, pr., Dr. d'Espiney, 424.
PSYCHOLOGIE ET PSYCHOTHÉRAPIE ÉDUCATIVES. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1924. (19 × 12) 608 blz. ing. Ffr. 12.—.

Dat lijkt ons wel de goede weg, dat priester en geneesheer samenwerken om de verschillende

physiologische en pathologische problemen, die bij de opvoeding ter sprake komen, gezamenlijk te behandelen. Grondig en met Fransche duidelijkheid wordt er een volledige opvoedingstheorie opgebouwd. Geen modern probleem, dat angstig vermeden behoeft te worden door de geleerde schrijvers.
Allen, die belang stellen in de opvoeding, zij dit werk warm aanbevolen.

P. Gervasius O. Cap.

P. Brunet, 425.
LE RÊVE. *Stock, Paris 6,* 1925. (14.5 × 10) 122 blz. ing. Ffr. 2.—.

Dit boek onderscheidt zich in niets bijzonders van de vele werken, die op dit gebied reeds uitkwamen en nog blijven uitkomen, dan dat het een vrij volledig overzicht geeft van de thesen en hypothesen van dit mysterie — want dit blijft het in zijn diepste wezen, trots alle pogingen tot verklaring — en zich onthoudt van het vrij onsmakelijk gedabber in sexueele droomen, waaraan vele schrijvers op dit gebied soms een goed deel van hun aandacht wijden.
Het is een lezenswaardige verhandeling, die echter geen nieuwen kijk op het oude vraagstuk brengt.

Van Term.

J. Delbrel, S.J., 426.
POUR AVOIR DES PRÊTRES. *Apostolat de la Prière, Toulouse,* 1924. (20 × 13.5) 164 blz. ing. Ffr. 4.50.

Schrijver is een erkende autoriteit op het gebied der priesterroepingen.
Vol praktische wenken voor het aankweeken van priesterroepingen, is het boek vooral geschikt voor geestelijken en opvoeders. Hoewel speciaal voor Frankrijk geschreven, kan het toch ook voor Nederland van nut zijn.

D. J. H.

Lucien Roure, 427.
LE SPIRITISME D'AUJOURD'HUI ET D'HIER. *Gabriel Beauchesne, Paris* 6, 1925. (19 × 12) 170 blz. ing. Ffr. 5.—.

Met rev. Herb. Thurston erkent de auteur dat er in de spiritistische verschijnselen, naast bedrog, ook wel dingen zijn, die uit hun aard, en uit de omstandigheden, waaronder zij zich voordoen, aan de inwerking van geestelijke, buitennatuurlijke krachten kunnen — en soms wel moeten — worden toegeschreven. Er is geen enkel argument aan te voeren voor de onderstelling, dat dit goede geesten zouden zijn. Wel voor het tegenovergestelde. De Kerk heeft dan ook den katholieken deelneming aan spiritistische séances, onder welken vorm en welk voorbehoud ook, nadrukkelijk verboden.
De waarde van het boekje zou o.i. grooter geweest zijn, indien bepaalde punten — desnoods ten koste eener inkrimping van de zeer uitvoerige behandeling der gevallen van bedrog en goochelarij — breeder waren uitgewerkt.

Van Term.

L. Rouzic, 428.
LA MÈRE. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1924. (14 × 8) 264 blz. ing. Ffr. 5.—.

Een kostelijk boekje, dat groote verspreiding verdient tot heil en verheffing van moeder en kind, daar de schrijver op uitmuntende, overtuigende en verheffende wijze beschrijft, wat de moeder is voor het kind en wat het kind moet zijn voor de moeder.

P. van Dorp pr.

Dr. Georges Surbled, 429.
LA VIE À DEUX. *A. Moloine & Fils, Paris 6,* 1924. (19.5 × 13.5) 198 blz. ing. Ffr. 6.—.

Een boek, dat zonder voorbehoud is aan te bevelen voor jonggehuwden, niet zoo zonder meer voor verloofden. Want de verloving is een tijd van spanning, waarin elke overbodige prikkel eerder dient vermeden dan gezocht.

Dr. C. Meuleman.

DUITSCH.

Anselm, 430.
PROSLOGION, Vertaald uit het Latijn door Dr. Johannes Anselm Brinktrine. *Ferdinand Schöning, Paderborn,* 1925. (18.5 × 11.5) 38 blz. gecart. M. 0.80.

Anselm's *Prologion,* is de eerste stelselmatige theodicea: het zuiver philosophisch tractaat over God en de goddelijke attributen. Het werk heeft een groote vermaardheid gekregen door het z.g. ontologische godsbewijs, dat in het kort aldus geformeerd kan worden. Het begrip: God is het rijkste begrip dat uitgedacht kan worden, atqui het ens reale bevat één nota meer dan het ens rationis, n.l. de existentie, ergo God moet dus ook werkelijk bestaan. Anselmus ging van de logische orde zonder meer over tot de ontologische, argumenteerde derhalve tegen den draad in en zag niet de petitio principii, waaraan zijn stelling mank ging. Dit argument is de basis zijner overige beschouwingen, waarin ook vaak de gloedvolle liefde van den Heilige tot ons spreekt.

H. Rongen.

N. v. Bübnoff, 431.
FRIEDRICH NIETZSCHES KULTURPHILOSOPHIE UND UMWERTUNGSLEHRE. *Alfred Kröner, Leipzig,* 1924. (21.5 × 13) 230 blz. geb. f 3.15.

De auteur wil tegenover de ontkenning van Nietzsche's wetenschappelijkheid bewijzen, dat Nietzsche onder de filosofen zijn plaats verdient. Deze bewijsvoering, baseerende op een onvolledig begrip van wetenschap, is niet overtuigend. Maar als duidelijke uiteenzetting van eenige hoofdideeën van Nietzsche, vooral van diens cultuurbegrip, is het boek geschikt inzicht in diens leer te wekken.
De schrijver behoort tot de Nietzschevereerders, die ongelukkigerwijs van diens leiderschap heil verwachten in de hedendaagsche ontreddering.

G. P. Kreling O.P.

Arthur Drews, 432.
PSYCHOLOGIE DES UNBEWUSSTEN. *Georg Stilke, Berlin N.W.* 7, 1925. (22 × 14.5) 664 blz. ing. M. 11.—, geb. M. 13.—.

Dit boek is bedoeld als een breedvoerig onderzoek naar het wezen der ziel. Hoewel niet overal op even aannemelijke bewijsgronden, neemt de schrijver stelling tegen de opvatting die het begrip „ziel" met „bewustzijn" identificeert. Ziel is dan voor hem de zelf onbewuste drager

van het bewustzijn en dit noodzakelijk „onbewuste" karakter der ziel is de eigenlijke eindconclusie waar het werk als geheel heen redeneert. De individueele ziel is, volgens hem, tenslotte een wil, of beter: een verzameling van onbewuste wilsdaden, slechts door voorstellingsinhoud verschillend van de materie, die in haar diepste wezen eveneens „wil", op dezen grond voor de inwerking der ziel toegankelijk is. De eenheid dezer individueele ziel is dus slechts een functioneele, voorzoover één bepaalde groep wilsdaden op één bepaald lichaam gericht, en daartoe beperkt is, maar alle individueele zielen samen zijn tenslotte de uitingen van de eene absolute of wereldziel.
Een werk dat om verschillende psychologische en physiologische détails wel lezenswaard, om zijn hoofdredeneeringen verwerpelijk blijft.

J. W. Ludwig O.P.

Dr. Joseph Feldmann, **433.**
SCHULE DER PHILOSOPHIE, Geïllustreerd. *Ferdinand Schöning, Paderborn,* 1925. (23 × 15) 522 blz. ing. M. 6.—, geb. M. 8.—.

Zelfs de gedegen wetenschapsman, die een afkeer heeft van alle „florilegieën", zal deze fijne keurlezing uit de werken van denkers van allen tijden met groote ingenomenheid begroeten. Want niet alleen getuigt deze keurgarve van philosophische denkwaarden van een diepgaanden studiezin, zij is bovendien buitengewoon actueel voor dezen tijd, waarin zich in de geesten een wijziging voltrekt van het analythische naar het synthetische denken. Wij willen den gedachtenrijkdom van alle tijden en volkeren met één blik overzien. Dat hierbij alleen de groote richtlijnen kunnen beschouwd worden is een psychologische wetmatigheid, waaraan wij ons wel nooit geheel zullen kunnen onttrekken. Maar geen geringe verdienste was het van den schrijver, deze richtlijnen door zijn voortreffelijke keuze scherp geteekend te hebben. Trouwens de inleiding en de talrijke glossen geven een voldoende waarborg, dat de schrijver zijn stof volkomen beheerscht, hetgeen zijn boek maakt tot een waardevol en alleszins vertrouwbaar naslagwerk voor wijsgeerig geschoolden.

M. M.

F. K. Günther, **434.**
RITTER, TOD UND TEUFEL, Geïllustreerd. *J. F. Lehmann, München,* 1924. (22.5 × 15) 162 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.80.

Ons lamlendig, improductief menschenslag, waartoe de schrijver vooral de liberalisten en socialisten rekent, wil hij nieuwe bezieling instorten tot grootsche daden door het Noorsche element in den Duitscher wakker te schudden.
De negeering van het Katholicisme maakt dit origineel boek eenzijdig en oppervlakkig.

F. H.

Friedrich Jodl, **435.**
GESCHICHTE DER NEUEREN PHILOSOPHIE *Rikola, Wien 3,* 1924. (24.5 × 16.5) 781 blz. ing Okr. 250.000, geb. Okr. 300.000.

Jodl's lessen, hier als leiddraad voor historische studie uitgegeven, zijn niet bijgewerkt tot den huidigen stand van de wijsgeerig-historische wetenschap. Zijn oordeel over de scholastiek, die hij overigens geheel onvoldoende blijkt te kennen, zal men heden ten dage in geen enkel wetenschappelijk boek meer aantreffen en 't bewijst nog eens te meer de eenzijdigheid van het 19e-eeuwsche positivisme. Jodl's waardeering van Copernicus' omwenteling in de natuurbeschouwing kan ook niet meer worden gehandhaafd, nu Duhem's onderzoekingen op den overgangstijd van 14e en 15e eeuw het juiste licht hebben doen vallen. Hij zelf heeft daarvan voor zijn dood nauwelijks meer kennis kunnen nemen, zoomin trouwens als van de voortschrijdende bronnenpublicatie van de middeleeuwsche wijsbegeerte, maar we kennen hem door zijn *Geschichte der Ethik* als een te ernstig historicus om te kunnen gelooven, dat hij zijn historisch oordeel in deze bij langer leven niet zou hebben gewijzigd. Dat de bewerker zoo verouderde opvattingen na meer dan 10 jaar in dit boek nog heeft laten voortbestaan, pleit niet voor zijn wetenschappelijk inzicht.
Er staat in deze geschiedenis toch ook veel goeds. Wat men er leest over Spinoza, Hume, Kant en Schopenhauer, is als samenvatting en karakteristiek voortreffelijk. Maar: als handboek voor zelfstudie lijkt 't werk ons niet aanbevelenswaardig. Men kan zich op dit gebied in Falckenberg's *Geschichte der neueren Philosophie* en in Ueberweg III, in laatste editie (1924) bewerkt door Frischeisen-Köhler en Moog, zooveel vollediger en betrouwbaarder inlichten. Hoe gunstig steken de klare vormgeving en de rustige bezonkenheid van den eerste en de volkomen objectieve analyse van den tweede bij de onevenwichtigheid en het agressieve positivisme van Jodl's boek af. Een dergelijke toon is in de wetenschappelijke werken op historisch-wijsgeerig gebied tegenwoordig gelukkig uitgestorven!

Dr. Ferd. Sassen.

Dr. Walther König, **436.**
ZURÜCK ZU THOMAS VON AQUIN. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (18.5 × 12.5) 53 blz. ing. Zfr. 1.50.

Dit met warmte en haast te groote zorg voor den vorm geschreven boekje zal ieder ontwikkelde met voordeel lezen. Treffend wordt er in geteekend de trotsche opgang van den egocentrischen mensch, die in den Renaissance-tijd geboren werd, Kant als laatsten opvoeder had, en in Goethe zijn dichter vond, maar die nu, innerlijk verscheurd en leeg, geen houvast heeft voor zijn eigen zieleleven, geen onwankelbare beginselen van recht, staatsleer en economie en in onrust leeft ten opzichte van het hiernamaals. De trotsche opzet is uitgeloopen op een geestelijk nihilisme. Uit de geweldige crisis van het moderne denken zoekt men thans schoorvoetend den weg terug naar de metaphysiek, naar de orde, vastheid en schoonheid der middeleeuwen, naar Thomas van Aquino „den Höhepunkt der Weltphilosophie", zooals Paul Landsberg hem ziet.
Wij wenschen dit boekje in handen van al onze universiteitsstudenten. Jammer alleen, dat de schrijver niet een meer nuchtere definitie van wijsbegeerte geeft.

Dr. B. v. Benthem O.P.

M. Kreuser, **437.**
UM GLÜCK UND KRONE, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (18 × 12) 328 blz. geb. M. 5.—.

Dit boek wijst op de levensidealen, die alleen waarde hebben, op de middelen om ze te bereiken, op de gevaren, die het meisjesleven onzer dagen omgeven, en dit alles niet dor-theoretisch maar op dichterlijke wijze, geïllustreerd door rake feiten en schilderingen.
Aanbevolen voor elk meisje in en na den overgangstijd.

P. Constantinus O.Cap.

Erwin Reisner, 438.
DIE ERLÖSUNG IM GEIST, Geïllustreerd. *Wilhelm Braumühler, Wien* 9, 1924. (24 × 16) 306 blz. ing. Okr. 108.000, geb. Okr. 130.000.
De verlossing, waarnaar de schrijver van dit werk heenwijst, is die van het menschelijk verstand, uit een wirwar van alle denkbare levens- en wereldraadselen. En ,,der Geist'' van wien alleen de redding komen moet, is iets wat als ,,Philosophie'' wordt aangediend. Over de verhouding van subject en object, ,,Ich'' en ,,Nicht-Ich'' onder allerlei verschijningsvormen wordt menig woord gezegd, helaas in zulk onleesbaar wetenschappelijk jargon, dat men onder iedere bladzijde het laconische woord kon plaatsen: Van het laatste hebben we niets begrepen en het eerste zijn we weer vergeten.

J. W. Ludwig O.P.

Dr. Otto Stählin, 439.
ZWANG UND FREIHEIT. *Otto Gmelin, München*, 1924. (23.5 × 15) 61 blz. ing. M. 1.50.
De opvattingen der moderne jeugdorganisatie en van veel tegenwoordige opvoeders komen hierop neer, dat in plaats van dwang de vrijheid moet komen, dat de invloed der volwassenen op de opgroeiende jeugd uit moet zijn. Dr. Stählin meent dat er in die uitspraak wel veel waars zit, doch ook nog wel iets onwaars. De dagelijksche ondervinding leert, dat tucht en dwang nog niet geheel kunnen gemist worden. En wie het feit der erfzonde aanneemt, ziet dat nog duidelijker in. De uitspraken der Schriftuur zijn op dat punt doorslaande bewijzen. *v. L.*

Dr. J. P. Steffes, 440.
DAS WEZEN DES GNOSTIZISMUS UND SEIN VERHÄLTNIS ZUM KATHOLISCHEN DOGMA *Ferdinand Schöningh, Paderborn*, 1924. (24.5×16) 379 blz. ing. M. 15.—.
Ondanks accidenteele overeenkomsten zijn gnostiek en Christendom wezenlijk van elkander onderscheiden. Terwijl de inhoud der gnostiek door schrijver wordt teruggevoerd tot in den tijd vóór Christus, terwijl hare gedachten de vruchten zijn der Hellenistische wijsbegeerte, ontleent het Christendom zijn dogmata aan een bovennatuurlijke openbaring, onafhankelijk van alle philosophie. De invloed der gnostiek op het Christendom was dan ook niet positief, maar uitsluitend negatief in de scherpere formuleering zijner geloofspunten tegen diezelfde gnostiek en in de uitbanning harer volgelingen. Na alles wat protestantsche dogma-historici als door moderne godsdienst-philosophen over beider verband werd beweerd, is deze wetenschappelijke, systematische uiteenzetting hoog-noodzakelijk geworden; zij voorziet in een dringende behoefte.

Lr. Th. de Valk O.P.

Emil Utitz, 441.
JAHRBUCH DER CHARAKTEROLOGIE, Geïllustreerd. *Rolf Heise, Charlottenburg*, 1924. (22.5 × 17.5) 375 blz. ing. M. 13.—, geb. M. 15.-.
Wij kunnen het plan om de gegevens dezer nog zoo jonge wetenschap vast te leggen in gedegen en bezonken artikelen, ten zeerste apprecieeren. Moeilijk kunnen wij begrijpen, waarom de verschillende artikelen niet anders gerangschikt werden. Het prachtig artikel van A. Pfänder: Grundprobleme der Charakterologie is algemeen oriënteerend, omschrijft voorwerp, doel en beteekenis der karakterologie. De overige studies zijn meer gespecialiseerd. Wij noemen er slechts eenige: Rud Allers onderzoekt en kritiseert heel objectief: Freud's en Adler's theorieën. Baumgarten toont aan het nut dezer studie voor een bijzonder beroep (de ambtenarij bij het verzekeringswezen). Hij geeft de conclusies zijner persoonlijke onderzoekingen. Gesemann bestudeert het karakter van den Russischen schrijver Gogol; Lindworsky den invloed van de Geestelijke Oefeningen van Ignatius op de vorming van het karakter. Met de psychologie nauw verwant, verdiept zich de jonge wetenschap blijkbaar nog gaarne in de pathologie en de problemen van het sexueele leven.
Uiteraard minder geschikt voor jongere lezers.

P. Gervasius O.Cap.

Arthur Warda, 442.
IMMANUEL KANTS LETZTE EHRUNG, *Gräfe & Unzer, Konigsberg i.Pr.*, 1924. (18.5 × 14) 38 blz. ing. M. 1.—.
Hier wordt gegeven een ,,aktenmässige Darstellung'' van de regelingen getroffen bij Kant's begrafenis. De schrijver vertelt de meest minutieuze bizonderheden van deze Leichenbegängniss en brengt, in overeenstemming hiermee, een facsimile van Kant's doodsbericht en van het zegel dat de entrepreneurs dezer plechtigheden gebruikten. *Dr. v. B.*

Jacob Wassermann, 443.
GESTALT UND HUMANITÄT. *Drei Masken Verlag, München*, 1924. (17.5 × 11) 169 blz.
Deze twee ,,redevoeringen'' zijn juister ,,lezingen'' te noemen. Men vindt er diverse geschikte en goede gedachten in; echter ook minder aanvaardbare. In beide echter ontbreekt de religieuze diepte. *C. H.*

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Jo van Ammers-Küller, 444.
HET HUIS DER VREUGDEN. *Nijgh & van Ditmar, Rotterdam*, 4e druk: 1924. (22 × 16) 336 blz.

Jo van Ammers-Küller, 445.
THE HOUSE OF JOY, Vertaald uit het Nederlandsch door H. van Wijhe. *A. M. Philpot, London, W.C.* 1, 1925. (18.5 × 12) 284 blz. geb. Sh. 7/6.
Het Huis der Vreugden is een ideale schouwburg, of beter het gebouw, waarin een ideaal tooneelgezelschap optreedt, waarin geen jaloezie zal heerschen, niemand den voorrang geniet, doch kameraadschap en een gevoel van solidari-

teit. Het repertoire bevat alleen stukken van literaire en kunstzinnige waarde. Tot dit gezelschap behoort ook Jenny Heysten, het meisje van goeden huize, dat een uitgesproken talent voor het tooneel heeft, wegloopt van haar familie in Delft, haar verloving met Jhr. Maes verbreekt, alles uit liefde voor de kunst. Jenny bemerkt al gauw, dat men in de tooneelwereld ofwel alles onder den voet moet trappen, of anders zelf vertrapt wordt. Zij kiest het eerste. De bekende tooneeldirecteur Manders, die de studentenopvoering van Marieke van Nimwegen regisseerde en haar toen leerde kennen, neemt het meisje in zijn gezelschap op. Wanneer zij zich zijn familiariteiten laat welgevallen, krijgt ze belangrijke rollen. Totdat Lucas Veraart terugkeert uit Duitschland, vol idealen en hernieuwingsplannen. Hij sticht Het Huis der Vreugden en Jenny krijgt de mooiste rollen. Veraart is verliefd op haar, vergeet zijn eigen vrouw en kinderen, verwaarloost hen om altijd met Jenny te kunnen zijn. Maar Jenny, die hem wel bewondert en noodig heeft om vooruit te komen, houdt niet genoeg van hem om niet eerst en vooral aan haar carrière te denken. Als alle acteurs staken en zich tegen de leiding van Veraart verzetten, sluit ook zij zich bij het nieuw gevormde gezelschap aan.
Mevrouw van Ammers heeft met groote kennis van zaken en een juist, scherp inzicht de hopelooze toestanden achter de schermen geteekend; geen lectuur gevend voor kinderen, maar wel een waarschuwing voor jongemeisjes, die zich het tooneelleven rooskleurig denken.
Van dit boek verscheen ook een Engelsche vertaling, die over het algemeen heel goed is. Soms zijn de zinnen wat gewrongen en sluipt er een Hollandsche zinswending of uitdrukking doorheen, maar meestal is de taal vlot.

Ellen Russe.

Martin Andersen-Nexö, 446.

DITTE, EEN MENSCHENLEVEN, Vertaald uit het Deensch door Cl. Bienfait. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (21.5 × 15.5) Deel I: 286 blz. deel II: 283 blz. Tezamen: ing. f 5.90, geb. f 6.90.

Ditte 'n onecht kind wordt in haar omgeving als 'n paria verschopt, schoon zij de goedheid en vriendelikheid zelf is. Haar moeder is 'n harteloze slons, die er niet voor terugschrikt, 't goede grootje, Ditte's enige steun, om 'n beetje geld te vermoorden. Van de hele wereld verlaten en vermeden, dringt alleen wat zonnige vriendelikheid haar levenskrotje door van Lars Peter, haar stiefvader, 'n goede sul, die te eerlik is in de geraffineerde maatschappij om ook maar tot 'n schijn van welstand te geraken. Ditte komt tenslotte terecht in de cloaca's van de grote stad en 't leven van moedertje Ditte — zij heeft intussen ongehuwd, ook al twee arme schepseltjes ter wereld gebracht, — wordt hoe langer hoe ellendiger totdat de goede dood er 'n einde aan maakt.
We moeten eerlik zeggen, dat 't slob- en steegjesleven van de grote stad hier met grote plastiese kracht geschilderd is. Jammer, dat alle indrukken die in 't voordeel van 't boek spreken, weggevaagd worden, door schrijvers hinderlike onbekookte propaganda-tirades voor revolutie van de bestaande orde. Geen enkel plan tot reconstruktie van de grondig verdorven mensengemeenschap wordt in dit negatieve boek aan de hand gedaan. Alleen wat alarmkreten. Religieuze en karitatieve geneesmiddelen worden door Nexö sarkasties van de hand gewezen. De godslasteringen van deze pseudo-filosoof zijn vaak van zoo'n afschuwelik allooi, dat we ervoor zouden terugschrikken er een te citeren.
Artistiek gesproken heeft dit boek eigenschappen, die het wellicht grote populariteit doen verwerven. Eties moeten wij de lezing van dit boek, zoo niet voor iedereen, dan toch zeker voor niet-volwassenen sterk ontraden.

Ed. Serrarens.

C. Astaes, 447.

HERINNERINGEN. *Excelsior, Brugge,* 1925. (21.5 × 15.5) 137 blz. ing. Bfr. 5.—.

Zonder uitzondering zijn alle schetsen keurig geschreven. Vooral *Krikke en Brand* munten uit. Ook *Overgang* en *Droef Herdenken* zijn vlot geschetst, wat trouwens van alle andere gezegd mag worden. De Vlaamsche gebruiken zijn anders dan de onze en dit moet men in het oog houden, om het boek in z'n geheel te genieten.

Christine Vetter.

Pio Baroja, 448.

ZALACAIN DE AVONTURIER, Vertaald uit het Spaansch door Hilda. *Mij. 't Goedkoope Boek, Den Haag,* 1924. (20 × 13) 205 blz. ing f 2.90, geb. f 3.90.

In een Spaanscnen-roman treden gewoonlijk schelmen en avonturiers op. Hier is het Zalacaïn, een leeglooper en verfomfaaide schurk, die tijdens den Carlisten-oorlog beurtelings de rol speelt van hidalgo en schooier. Het dolle leven van dien zwerverstroep, die op zijn tocht de meest zonderlinge ontmoetingen en lotgevallen mee maakt — ruwe als idyllische — is meesterlijk en vlot geteekend. Soms al te vrijmoedig, zoodat dit boek voor volwassenen dient voorbehouden

M. M.

René Bazin, 449.

DE SLAGBOOM, Vertaald uit het Fransch door Dr. Jaak Boonen. *Leeslust, Antwerpen,* 1925. (16.5 × 13) 295 blz. ing. Bfr. 10.—.

De geschiedenis van een jong Engelsch officier die uit Indië thuis komt, waar hij door een geleerd priester den kath. godsdienst heeft leeren hoogachten. Hij breekt met de Engelsche Kerk en wordt daarom onterfd door zijn vader. Hij gaat naar Parijs en ziet daar, wat de katholieken doen voor armen, zieken en verachten. Later wordt hij Roomsch uit overtuiging.Maar deze jonge man heeft niets te maken met de titel-rol. De slagboom is gevallen tusschen een dame en haar neef, want deze laatste is niet overtuigd kath., hetgeen aan zijn opvoeding te wijten is. Het nichtje weigert derhalve zijn verloofde te worden. Echter neemt de Engelsche officier niet de plaats in van den neef, althans niet in dit boek, hoewel het eind er wel op wijst in de toekomst. De vertaling is zeer goed.

Christine Vetter.

E. F. Benson, **450.**

DE GEHEIMZINNIGE TALISMAN, Vertaald uit het Engelsch. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17 × 11) 301 blz. gecart. f 1.25.

De talisman is een gouden beker, versierd met diamanten en edelsteen, toebehoorende aan het geslacht Vail, en nu in handen van den laatsten erfgenaam Lord Harry Vail. De talisman is er een van de kwade soort en voorspelt ongelukken aan zijn bezitter. In werkelijkheid ook is zijn heer, Harry Vail, voortdurend in levensgevaar. De misdadiger echter is niet de talisman, maar een oom van Harry, Mr. Francis, een monomaan, die vast gelooft in de wonderkracht van den talisman, en in zijn eenzijdige krankzinnigheid tegen geen misdaden opziet, om den beker in zijn bezit te krijgen. Hij sterft echter aan een hartverlamming, op het oogenblik dat hij bij zijn laatsten aanslag betrapt wordt.

Spannende lectuur en goed geschreven, met enkele edele jongenskarakters, en zelfs psychologisch doorvoeld. Voor jongelui met levendige verbeelding zijn er zenuwprikkelende passages en vraagt het boek eenig voorbehoud.

K. v. Kessel.

Ina Boudier-Bakker, **451.**

HET SPIEGELTJE. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 7e druk: 1925. (19 × 12.5) 266 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Marianne Roske, de zangeres, is hier de hoofdpersoon. Ze meent haar geluk en levensvulling te vinden in de drukke zorg voor het talrijk gezin van haar zwager Coen Martins, tijdens de ziekte van diens vrouw Lize. Maar als 't diepe motief voor deze gemakkelijke en zelfbevredigende opoffering ontdekt ze ten slotte, bewust, de aanvankelijk onbewuste liefde voor haar zwager. Als deze liefde wederzijds uitgesproken wordt, ontwijkt Coen niet eer en plicht, en blijft trouw aan vrouw en kinderen. Marianne, wetend, dat geen andere liefde dan die voor Coen ooit echt kan zijn, en dat deze niet verwezenlijkt kan worden, staat, nu ze ook haar verloving met Gerard verbroken heeft, weer alléén en neemt met een aanvankelijk in wanhoop vergiftigde ziel haar toevlucht tot de kunst, om verder de ervaringen te zingen van haar liefde, die blijven zal.

Dit boek doet sterk denken aan *Armoede*. Ook hier de langs elkaar heen levende karakters, die, in een gesloten elkaar niet begrijpen, elkaar pijn doen, met feitelijk inwendig-verfoeide daden en woorden. Met psychologische scherpte worden de onderlinge karakterverhoudingen en de afzonderlijke zielsinterieurs, uiteengerafeld in diep doordringende beschrijvingen en rake en vlotte gesprekken. Dit in zijn genre reeds eenigszins ouderwetsche boek blijft genotvolle lectuur, zij 't ook alléén voor volwassenen.

F. W.

G. Dieterle, **452.**

RAWANA. *G. W. den Boer, Middelburg,* 1925. 19 × 13) 117 blz. ing. f 1.20, geb. f 1.75.

Nab, een onverschrokken Hindoe, heeft het ouderpaar van het bloeddorstig tijgerjong Rawana gedood. Door dien moedigen daad vergreep hij zich aan 't leven van heilige dieren en wordt door zijn dorpsgenooten gestraft. Aan een boom n de nabijheid van het tijgernest vastgesnoerd, weerloos uitgeleverd aan den wraak van Rawana, weet hij echter te ontsnappen en leeft eenigen tijd als een verstootene in den jungle. Inmiddels is Rawana de schrik van Hydrapore geworden, waar hij op klaarlichten dag kinderen en vrouwen wegsleept. Dan wordt Nab teruggeroepen om zijn volk van dien plaag te verlossen en na een verwoeden strijd doodt hij Rawana, waarna hij feestelijk gehuldigd wordt als Nab de tijgerkoning.

Hier is geen dierenkenner aan het woord als Curwood of Long, die de dieren heeft nagespeurd tot in hun geheimste gangen en gedragingen, maar een publicist die een dierengegeven tot een ietwat romantisch verhaal heeft uitgewerkt — een taak, waarvan hij zich verdienstelijk kweet, zoodat dit boek geen voorbehoud noodig maakt.

M. M.

C. von Dornau, **453.**

LASTIGE LOGÉ'S, Vertaald uit het Duitsch door Christine Kamp. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1924. (22 × 16) 189 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.50.

De lastige logé's zijn de oude tantes, die door het jonge paar Hans en Eva, op hun trouwdag uitgenoodigd werden, om den eerstvolgenden zomer op hun buitengoed te komen doorbrengen. Behalve de lastige logé's komen er ook nog niet minder lastige huisgenooten als daar zijn: een jong grappig zusje van den bruidegom, een neefje, dat zwak en teer heet, maar een sterke, brutale bengel blijkt, — een vriend, die als huisleeraar van neefje wordt aangesteld, maar die onder den schijn van alles goed te vinden, verdrukt slachtoffer der maatschappelijke onrechtvaardigheid, als een hoogst zelfzuchtig en onbetrouwbaar flauwerik zich ten laatste door den heer des huizes de deur ziet gewezen. Het aardige, onbesuisde zusje Mies zet den boel nog al eens op stelten en steekt met allen en alles den draak. Een oude eigenwijze opzichter en een flinke jonge huishoudster, daarbij een onbetaalbare oppasser treden telkens eigenaardig op. De oude tantes kibbelen en stoken een beetje en ten slotte gaan gastvrouw en gastheer uit hun eigen huis loopen en laten het jonge zusje den boel verder opknappen. Als de rust weer hersteld is, keeren zij terug en het volgend jaar doet de stamhouder zijn intrede in het nu weer vredige buitengoed. Een kleine, overigens onschuldige, aanduiding op het begin van een minder gewenschte verhouding tusschen huisvrouw en een neef, had gevoegelijk achterwege kunnen blijven. 't Is een misverstand en doet aan het verhaal weinig af. Het boek kan door iedere volwassene gelezen worden.

Christine Vetter.

H. van Eikenland, **454.**

ZWOEGERS. *Excelsior, Brugge,* 1924. (20.5 × 13.5) 189 blz. ing. Bfr. 5.—.

Een Vlaamsch boek — en dus met tintelend natuurleven, met brandende passie en schaterende leut. Maar 't is overmatig. De leut blijft niet fatsoenlijk en de passie wordt onmenschelijk. 't Boek beeldt de jaloezie van vader jegens zoon: den strijd van oud tegen nieuw. De jaloezie vreet den ouden boer 't hart uit het lijf. Dat is geen mensch meer. Zijn dochter chagrijnt hij dood — zijn huis leeg en steekt bij zijn zoon

de boel in brand — waar hij bij sterft. 't Boek kon mooi zijn, als 't fatsoenlijk bleef.

A. v. Delft.

Pierre L'Ermite, 455.

HOE IK MIJN KIND GEDOOD HEB, Vertaald uit het Fransch door Christine Kamp. *Van Munster, Amsterdam,* 1925. (18.5 × 12) 248 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.75.

Dominicus is een broeikas-plantje, door zijn moeder, mevrouw Yholde, vertroeteld en verwend. Maar ze wil toch een man van hem maken en daarbij moet abbé Firmin een handje helpen. Deze leidt hem langzaam binnen in zijn patronaatswerk. Zijn wilskracht groeit; allengs wordt hij rijper, mannelijker. De luchtig vlinderende wereld blijft hem bestormen, maar het bleeke gelaat van den Christus, Die dorst naar de zielen, duikt steeds vaker aan zijn geestesoog op en sterker wordt in hem de drang menschen op te heffen uit hun moreele ellende. Voor moe en oom is deze ontkiemende priesterroeping niet verborgen gebleven. De strijd begint. Met satanische strategie wordt de tegenwerking geleid. Zorgvuldig vermijdt men Dominicus' achterdocht gaande te maken. Zijn vriendin Lolita, die eenigen indruk op hem gemaakt heeft, wordt in het komplot opgenomen. Beide families zullen den geheelen zomer in Noirmontier doorbrengen; de correspondentie met abbé Firmin zal onderschept worden en Lolita zal haar beste beentje voorzetten. Dit laatste was haast gelukt. Bijna trad Lolita in Dominicus' hart, maar nog blijft hij overwinnaar. Eindelijk geraakt een brief van abbé Firmin in zijn handen en met ridderlijke spontaneïteit ontvlucht hij naar Parijs. Deze zegepraal komt hem duur te staan. Mevr. Yholde houdt zich ziek en eischt, dat Dominicus haar naar Algiers zal vergezellen. Zijn kinderliefde stemt toe. Op reis wordt het patronaat nevel door den verren afstand en een jong meisje met goudblonde lokken blijft hem bekoren. Na eenige hatelijke machinaties bezwijkt Dominicus. De mooie droom is uit en stille verwijten verbitteren zijn huwelijksgeluk. Dan komt de oorlog. Dominicus wil vrijwilliger worden, laat zich evenwel bepraten en onderhoudt als chauffeur den vrachtauto tusschen Nantes en Angers. Algemeen wordt hij als lafaard veracht. Op een avond bereikt hem de lijst van de gesneuvelde gepatroneerden, waaronder abbé Firmin. Stil verlaat hij het landhuis en 's morgens vindt men zijn lijk in zee.

Van al de werken, die gevloeid zijn uit de vruchtbare pen van dezen schrijver, spant dit de kroon. Een boek, dat in alle handen komen mág en in vele handen komen moét!

F. H.

Anna van Gogh-Kaulbach, 456.

OP DEN RAND. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam,* 1924. Iris-Boeken, (19 × 12.5) 222 blz. gecart. f 2.60, geb. f 3.15.

Door de geneesheeren opgegeven ligt Hanne te sterven. Men licht haar in over haar ernstige toestand. Hanne schijnt zich in haar lot te schikken, als het bewustzijn echter in haar rijpt, dat zij liefheeft en bemind wordt, wordt zij opstandig. Wij leven mede den strijd tusschen de liefde en den dood, tot de liefde overwint en haar gezondheid terugkeert. Het vraagstuk is heel teer en fijn behandeld in mooie gave taal. Maar om den pessimistischen toon en hier en daar eenige schokkende situaties is voorbehoud stellig gewettigd. Voor volwassenen.

M. M.

W. Hes, 457.

JAN-JAAP. *Allert de Lange, Amsterdam,* 1925. (22 × 15.5) 154 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Jan-Jaap moet, althans voor den schrijver zelf, 't type verbeelden van den echten Hollandschen jongen. Jan-Jaap wordt geboren; hij wordt 'n brave Hendrik en 'n wijsneus; vindt 'n lief meisje: Tilly; gaat studeeren voor advocaat te Amsterdam, waar dat — volgens den schrijver — welopgevoed, beschaafd jongmensch, zich reeds bij de eerste gelegenheid laat bekussen en beaaien door sletten, zich zat drinkt, en bezwijkt bij de eerste verleiding. Na zijn studie keert hij terug naar zijn ouders en naar zijn vroeger meisje, die allemaal vinden dat het zoo behoort te gaan met een jongeman. Zóó wordt een jongeling sterk voor het leven.

Het verhaal, dat op zichzelf saai is, dient eigenlijk om wat oude vrijzinnige opvoedingsmoraal aan den man te brengen. Vooral dit: dat een jongeling eerst een tijd „in den mest moet staan, om zich mooi te kunnen ontwikkelen.'' Mest is echter voedsel. Blijkbaar zijn zwakheid, ontrouw, onkuischheid allemaal zooveel als voedzame mest voor den schrijver, waaruit het tegenovergestelde n.l. een sterk karakter,zich ontwikkelen moet.

K. v. Kessel.

W. H. Hudson, 458.

DE GEHEIMZINNIGE VROUW IN HET WOUD, Vertaald uit het Engelsch door W. T. van de Reemur. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam,* 1924. (18.5 × 12) 311 blz. geb. f 1.95.

Een jongeman heeft meegedaan aan een samenzwering tegen de regeerende partij in Venezuela. Hij moet vluchten, en geeft toe aan zijn lievelingsdroom, de wildernissen te bezoeken van Guyana, ten Zuiden van den Orinoco. In een vloed van dikwijls op-zich-mooie natuurbeschrijvingen, wordt nu verhaald, hoe hij in de oerwouden kennis maakt met een wonderschoon meisje, dat daar eenzaam leeft met een ouden man. Behalve Spaansch, spreekt ze toch 't liefst haar eigen taal, die klinkt als vogelgezang. De twee jonge menschen krijgen elkander lief, en zullen in het woud blijven leven, afgezonderd van de menschen. Het meisje wordt echter gedood door een bende Indianen, die haar aanzien voor een kwade geest. De jongeman, door hartstocht vervoerd, stookt een vijandigen stam tegen het Indianen-dorp op, dat wordt uitgemoord en verbrand. Maar nu overvalt hem de wroeging. We krijgen nu verder de onduidelijke uitwerking van een heel verwarde theorie. Zelfkastijding, weldadigheid, gebeden, niets kan helpen om misdaden ongedaan te maken; de Schepper blijft koud voor het gebeuren op de wereld, want goed en kwaad komen beide uit Hem voort.

Het boek, dat vertaald is in heel goed Nederlandsch, probeert vooral de ontplooiing te beschrijven van de liefde in een natuurkind. Ofschoon het meisje heel menschelijk en verstandig is, lijken haar liefdesuitingen toch meer op het gedoe van een redeloozen vogel. Dit liefde-

sprookje in de mooie natuur is allesbehalve warm en verkwikkend.

K. v. Kessel.

Vicente Blasco Ibanez, 459.

BLOED EN ZAND, Vertaald uit het Spaansch door M. van Raalte. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam*, 2e druk: 1924. De Meulenhoff-Serie, (17.5 × 11) 387 blz. geb. f 1.95.

„Het wilde beest brulde — het echte — het eenige." Dit is de laatste zin van dit boek. Dat „beest" is het volk, de mensch. Zoo bestiaal als die zin, zoo is het boek, dat geen roman is. Dat niets is, dan een aaneenrijging van episoden uit een stierenvechters-carrière— waarin de „maîtresse" natuurlijk de markante figuur is. Eerst een opgang tot allerhoogsten roem en weelde — dan, als de maîtresse wegloopt, neergang tot den dood. Daardoor loopt een schildering van een religieuze bevlieging bij den held als hij meegaat doen bij de goede-week-processies in Sevilla. Dit wordt enkel in scène gezet, om met het heilige te spotten. Niet lezen!

A. v. Delft.

D. Th. Jaarsma, 460.

HOE HET BLOESEMDE. *Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam*, 1924. (22 × 16) 235 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.25.

Het verhaal van een jongen Frieschen boer, die thuis en op het gym. een zeer brave en gedegen opvoeding genoot, maar blijkbaar niet genoeg zielekracht van zijn opleiders meekreeg om te weerstaan aan de verlokkingen der onstabiele liefde. Want heel wat „heikle" liefdes-episoden heeft hij doorloopen, alvorens hij zich in één wettigen echt verbond met de stille Elisabeth, een vrouw die hij niet liefhad, maar waarop hij als zich vestigend predikant was aangewezen. Het relaas van zijn bewogen liefdesmomenten deelt schrijver mee in den eersten persoon en het dient erkend, dat alles fijngevoelig, zonder valsche fraaidoenerij beschreven is.

Op het gymnasium maakte de hoofdpersoon kennis met de zuster van zijn studievriend, de stille lieftallige, maar in liefdesdingen overvaren Annie, die hij een blind vertrouwen toedroeg. Maar toen hij haar betrapte op een lichtzinnigen flirt met een jeugdvriend, aan het strand te Scheveningen, keerde hij zich vertwijfeld van haar af, wanhopig zich stortend in het tweede avontuur dat hij tijdens zijn universitaire jaren te Groningen zou ondervinden. Hier op kamers levend bij April, de filia hospitalis, raakte hij verliefd op dit hardwerkende maar schalksche meisje, dat wel liefde gaf, maar niets daarvoor terugverlangde. Dit is de ware liefde niet, vond hij en verliet het kosthuis met eenige mooie herinneringen. Bij een studievriend waar hij gewoonlijk diepzinnige gesprekken voerde, raakte hij onder de bekoring van Lily, een sociaal-voelend en denkend meisje, met jongensachtige manieren en veel onafhankelijkheidszin, maar geen vrouw voor een huwelijk, want „de kamer van heur hart had zij verpand aan het intellect". Overspannen en ziek van deceptie zocht hij rust bij een oom, die eenzaam woonde op een rijk landhuis, alleen omringd door zijn twee dochters — die hem in zijn wufte onbeheerschtheid ten derde male een wreede ontgoocheling zouden bezorgen. Thuisgekeerd in zijn geboortedorp kreeg hij een roep als predikant en huwde met de schuwe, schuchtere Elisabeth, een notarisdochter, die allengs zijn genegenheid als moeder zijner kinderen won, maar die hij zou verliezen aan de meest tragische kwaal: de waanzin. Pijnlijk missen wij in dit liefdeboek de warme levensvisie en den warmen stemmenklank, die ons zoo milddadig aandeed in het eerste deel van Jaarsma's romancyclus. Zeker, alles is plechtig en soms op zalvenden toon verhaald. Maar over het geheel speelt het verhaal aan den buitenkant des levens en blijven na lezing ons geen andere blijde herinneringen in het geheugen, dan enkele verrassende typeeringen en beschrijvingen. Wellicht dat literaire fijnproevers van dit boek zullen genieten, ethisch moeten wij het onvoorwaardelijk reserveeren voor menschen met rijke levenservaring.

Hein Hoeben.

Johannes Joergensen, 461.

HET HEILIG VUUR, Vertaald uit het Deensch door Louisa Duykers. *Leeslust, Antwerpen*, 1924. (21 × 17) 123 blz. ing. f 1.40.

Een genster van het heilig vuur, dat Gods eeuwig leven is, was gevallen op de ziel van Sez Giovanni Colombini, toen hij de legende overwoog van Maria van Egypte, de zondares. En hij, de trotsche raadsheer van Siëna, de rijke lakenkoopman, deelde met goedvinden zijner gade Biagia zijn groot vermogen onder de armen uit, hulde zich in een eenvoudige, grijze pij en trok blootshoofds met enkele volgelingen door de steden van Italië als een nieuwe minnezanger der Jezus-liefde. „Leve Jezus" was zijn stichtelijke groet. Hij bekeerde zondaars, stichtte vrede tusschen geslachten, deed weduwen haar recht en vaderloozen hunne goederen teruggeven, bracht den grooten Boccacio als een rouwmoedige zondaar naar Christus' kudde terug, stichtte de Orde der Jezuaters, vond in zijne nicht Catarina de beschouwende Maria, die bij zijn mannenorde een vereeniging van vrome vrouwen voegde en stierf eindelijk een heiligen dood.

Alwie den vorm-gaven schrijver en warm-voelenden dichter heeft leeren kennen uit zijn vroegere werken, zal ook met gretige hand grijpen naar die nieuwe boek.

F. H.

Ernst Klein, 462.

DE GESTOLEN PROFESSOR, Vertaald uit het Duitsch door B. Zody. *Koloniale Boekcentrale, Amsterdam*, 1925. (20 × 14) 166 blz. ing. f 1.40.

„Vitus, je moet trouwen." „Ik denk er niet aan. Ik weet niet waaraan ik meer het land heb dan aan behoorlijke menschen." Dit heerschap moet als journalist op zoek naar een ontvoerden professor, beleeft alle onmogelijke geschiedenissen — maar vindt hem en daarbij de mooiste vrouw van de wereld. „Ik hou van je, Vitus... omdat je zoo aartsslecht bent en ons niets dan leugens verteld heb! En ik zal tot mijn laatsten snik van je houden, omdat je zoo dapper, zoo vermetel bent!"

Zoo is het heele boek, een paradox, waar je om lachen kunt, als je schreien moest. 't Geeft ook een kijkje op de broederlijkheden van de Balkansche naties — om van te rillen en te gillen!

A. v. Delft.

Maria, Koningin van Roemenië, **463.**
GLAVA DE STEM OP DEN BERG, Vertaald uit het Engelsch door A. v. d. Heuvel. *Scheltens & Giltay, Amsterdam,* 1924. (20.5 × 14.5) 224 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Een allegorische roman, welks inhoud te loor gaat onder een waas van geheimzinnigheid. De Stem op den Berg is de stem van Glava (zinnebeeld der liefde), die van de hoogten der bergen naar de dalen der menschen roept om liefde! Glava een geheimzinnige vrouw, die vader noch moeder ooit kende, woont op een ongenaakbaren berg, waar zij, onder de hoede harer oude min, verblijf houdt bij een ongeneeslijk gekwetsten minnaar, die door zijn liefde tot haar, haar de wonderkracht verleent om zieken en gewonden te genezen naar lichaam en ziel. Dagelijks trekken stoeten kreupelen en blinden, bedelaars en gehavenden naar den top van den weldoenden berg, waar Glava vereerd wordt als een bovennatuurlijk wezen. Doch plots sterft de beminde en haar wonderkracht is gebroken en het volk, dat vol eerbied haar hulp en troost inriep, hoont haar nu schamper. Het geluk dient haar echter. Afgedaald in de wereld, vindt zij een minnaar, met wien zij een leven aanvangt van geluk en welvaart. Nu leeft de berg ook weer in vrede. Doch deze rust is slechts van korten duur, want de achtergebleven voedster krijgt onverwachts bezoek van een vergrijsden vreemdeling, die zich ontpopt... als haar vroegeren echtgenoot en koning en de vader van Glava, de onbekende! 't Is allemaal erg diepzinnig, soms op het symboliekerige af, waartoe de gezwollen stijl en valsche beeldspraak niet weinig bijdraagt. Boeiend is het in bijzonder geringe mate en volwassenen lezers — kinderen geve men het liever niet in handen — zullen, waar het over godsdienst gaat menige zinsnede aantreffen, die voor tweeledige verklaring vatbaar is.

Dr. H. v. d. M.

Dr. F. Ossendowski, **464.**
DIEREN, MENSCHEN, GODEN. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (25.5 × 16.5) 216 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Een Poolsch professor, die onder het tsarenregiem in Rusland een hooge positie bekleedde, maar door revolutionnaire raddraaiers allerwege werd tegengewerkt, werd door de plots-uitgebroken revolutie in Siberië verrast en moest ijlings de vlucht nemen. In dit boek verhaalt hij ons zijn avontuurlijke zwerftochten door Azië's onbekende gewesten. Dwars door Mongolië tracht hij Britsch Tibet te bereiken. Maar door uitputting gedwongen moet hij weer terugkeeren op zijn schreden. Na vele grillige avonturen — soms doet die snelle opeenvolging van schrikwekkende lotgevallen en ontmoetingen wat onwaarschijnlijk aan — komt hij echter te Urga, waar hij met een anti-bolschewistisch generaal de Oost-Indische spoorweg te bereiken weet en aldus terugkeert in de beschaafde wereld — het land der menschen. Spannend en belangwekkend is schrijvers relaas over de politieke en godsdienstige verhoudingen, het volksleven der Mongoliërs en het geeft ons tevens een goed inzicht in de geheimzinnige machten, welke de ziel van den Aziaat beheerschen. Het is een boeiend boek, dat men om de levendig-beschreven details in een adem uitleest. Of men er ook wetenschappelijke waarde aan moet toe kennen, is hier de plaats in ieder geval niet om te decideeren. Teekenend is, dat Sven Hedin, een kenner zonder weerga van de Aziatische toestanden, een felle gedocumenteerde critiek over dit werk heeft gepubliceerd! Wie zijn wetenschappelijk inzicht met dit boek wenscht te verrijken, diene het dus critisch te lezen. Wie het wil genieten bij wijze van ontspanning, zal intens geboeid menig uur met den schrijver doorbrengen, waartoe de keurige vertaling niet weinig bijdraagt! Om enkele schokkende episoden geve men het liever niet in handen van jonge menschen.

Dr. H. v. d. M.

Eleonor H. Porter, **465.**
ZUS SANNIE, Vertaald uit het Engelsch door H. S. Valeton-Ortt. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. De Moderne Serie, (21 × 15) 319 blz. ing. f 2.25, geb. f 3.25.

„Vraag het maar aan zus Sannie", dat kon ze wel een dozijn maal per dag hooren zeggen, als ze in de buurt was. Zij moest weten, waar broer Gordon's cricketbal opgeborgen lag en beslissen of zus May haar overschoenen moest aantrekken. Zus Sannie had er eigenlijk genoeg van en wilde toch ook eens haar eigen leven gaan leven; ondanks de heftige protesten harer familie wil ze zich laten opleiden voor concert-pianiste. Dan valt er een bom in huis. De oude bankiersfirma Gilmore en Glode gaat failliet. Vader Gilmore zelf wordt kindsch, het geheele vermogen is naar de maan en de familie vertrekt naar een ouderwetsch landhuis in het provinciestadje Gilmoreville. Op zus Sannie rust alle zorg. Haar luchtig optimisme weet zich aan alles aan te passen, al vallen haar eerste kookexperimenten niet bijster in den smaak. Er moet echter ook verdiend worden; dapper gooit ze haar jeugddroomen te gruizel en de eentonige deun van vingeroefeningen zeurt voortaan van 's morgens vroeg tot 's avonds laat door het huis. Haar liefde voor den romanschrijver Martin Kent verkoelt, daar hij niet hebben wil, dat Sannie na hun huwelijk haar ouden vader nog verplegen zal. Kort daarop sleept May haar vroegeren verloofde in de wacht. Tijd voor sentimenteel misbaar heeft Sannie niet, want Gordon is op studie en zij moet natuurlijk alles bekostigen. Als vader gestorven is en Gordon en May getrouwd zijn, doen beiden weer een beroep op haar. Na een aanvankelijk verzet zou ze haar rol van „sloof" weer opgenomen hebben, als de beroemde violist Donald Kendall, met wien ze vaak samen gespeeld heeft, haar niet was komen opeischen. Zus Sannie zal nu niet langer meer „Zus" Sannie blijven maar zijn „vrouwtje" Sannie worden.
Echte, gezonde ontspanningslectuur voor jong en oud. Meisjes zullen er vooral van smullen. Ook de vertaling voldoet alleszins.

F. H.

A. Pote, **466.**
DE TUIN DER HESPERIDEN. *Excelsior, Brugge,* 1925. (19.5 × 13) 65 blz. ing. Bfr. 3.—.

Midden in den tuin der Hesperiden staat het hooge, witte huis, in groote eenzaamheid bewoond door de drielingzusters Ada, Hildegonda en Maria. Den ganschen eersten dag van de betooverende Meimaand draven ze, gezeten op witte paarden, door de schoone landstreek om

zich daarna weer voor geheel een jaar te onttrekken aan den begeerlijken blik van al wat man is. Tot nu toe hebben allen, die aanzoek deden naar hare hand, gefaald. Jozef, een jong dichter, beroemd heel het land door en zelfs nog ver weg over de grenzen, geeft echter den moed niet op. En zie, de zware ijzeren tuinpoort wordt ontsloten en hij wordt binnen gelaten als een oude bekende, omdat de zusters schoonheid gedronken hadden uit zijn gouden volzinnen. Weldra heeft hij het hart veroverd van Maria, met de diep blauwe, zachte droomoogen. Zijn geluk is mateloos. Maar ook Ada en Hildegonda hebben hem lief als hun eigenste zelf; Maria's zusterliefde blijkt echter de sterkste in den tweestrijd en Jozef werpt zich met een korten, plompen slag in het water van den stillen vijver. De zuster-maagden begroeven hem onder een ranke zilverlinde en stortten tranen op zijn graf, dag aan dag. Dit teere sprookje uit een voorbije literatuur doet aan als een rustige, sereene verpoozing. Onze jongeren zullen het te sentimenteel, te droomerig, te on-kosmisch vinden; gemoedelijke menschen, die nog houden van manenachten en vogelengekweel, zullen er blij mee zijn. Het boekje, dat voor een ieder geschikt is, bevat nog drie andere vertelsels, korter van inhoud, maar even kleurig van uitwerking.

F. H.

Stijn Streuvels, 467.

TRISTAN EN ISOLDE. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam,* 1924. (15 × 10.5) 261 blz. gecart. f 2.20, geb. f 2.90.

Tristan moet een bruid gaan werven voor zijn oom, koning Marke van Kornewal. Aan de Iersche kust verslaat hij een draak en krijgt zoo recht op de hand der koningsdochter Isolde. Zij is echter de bruid, die Marke zoekt. Op de terugreis naar Kornewal drinken beiden bij toeval van den minnedrank, die niet voor hen bestemd was. Ze worden ziek van liefde en bekennen elkander hun liefdedrift. Tristan's riddereer verbiedt hem haar tot vrouw te nemen en koning Marke wordt de gelukkige. Maar Isolde's hart behoort aan Tristan. Met oneindig geduld zoeken ze hun zinnelijke bevrediging. De grootste gevaren worden niet geteld. Hun samenzijn wordt bespied en verraden en ternauwernood ontkomen beiden aan den dood. Twee jaar verblijven ze in het woud. Na hun ontdekking wordt Tristan van het hof verbannen en al is de uitwerking van den minnedrank verzwakt, toch laait nog even hoog de vlam hunner sterke, onuitsprekelijk groote liefde. Onder allerlei vermommingen weet Tristan terug te komen voor „une nuit de plaisir". Jaren tobben ze zoo voort, tot eindelijk Tristan door een speerworp doodelijk gewond wordt. Hij ontbiedt Isolde naar Careches. Terstond scheept zij zich in, maar Tristan's vrouw zegt aan den stervenden held zonder kwade bedoeling, dat de zeilen van het binnenloopende schip zwart zijn. Tristan vreest Isolde's ontrouw en sterft. Als Isolde aankomt en dit hoort, valt ze dood neer op het lijk van haren geliefden Tristan.

Deze bewerking der Tristan-sage is gemaakt volgens een der oudste redacties en geeft haar in haar oervorm, vermengd met episoden, die volledig buiten het Tristan-verband staan. De eigenlijke kern, die de geniale Gottfried van Strassburg omgesmeed heeft tot de fijnste parel der hoofsche epiek, is evenwel duidelijk te onderkennen. Streuvels' navertelling is geschreven in een sober doch sappig Vlaamsch. De uitvoering van het boekje: goud op roode zijde is keurig van symboliek. Het verhaal zelf, alleen geschikt voor ouderen, leert ons het elementaire geweld eener groote passie, maar ook het sombertragische levenslot van twee menschen, die voelen voor elkaar bestemd te zijn en toch niet tot elkaar kunnen komen.

F. H.

Kenjiro Tokutomi, 468.

NAMI-KO, Vertaald uit het Japansch door E. C. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (19.5 × 12.5) 293 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Nami-Ko, een tenger Japansch meisje, die een droevige jeugd had, is gehuwd met baron Takeo. Volgens lands gebruik is haar schoonmoeder bij haar komen inwonen. Deze vrouw, een onbarmhartige feeks, had een hekel aan het meisje en dreef haar harteloos getreiter zoover, dat Nami-Ko ziek werd en rust moest gaan zoeken aan de zonnige Zuidkust. Maar ook hier kwijnde ze weg, verstoken van haar echtgenoot. Een neef van Takeo, die eens Nami-Ko beminde, maar door haar werd afgewezen, ried toen de bewuste schoonmoeder aan om Nami-Ko's vader te verzoeken haar volgens landsgewoonte terug te nemen in zijn ouderhuis onder voorwendsel, dat zij bang was voor het leven van haar zoon, die thans leefde met een tering-zieke vrouw. De vader neemt Nami-Ko in huis. Maar het meisje geneest niet, verteerd door verlangen naar haar man, die ten oorlog trok en daar bloedig verwond werd. En dit moment is het aangrijpendst van het heele boek: beiden ver van elkander levend, blijven elkander in liefde trouw! Maar het geluk van innig samenleven blijft hun onthouden, want nog vóór Takeo geheel genezen is, is zijn geliefde reeds ten grave gedragen.

Een naargeestig verhaal, dat boeit om de levende teekening van Japan's zeden en gebruiken en door volwassenen zonder voorbehoud kan gelezen worden.

M. M.

Hugh Walpole, 469.

LEVENSMOED, Vertaald uit het Engelsch door Mevrouw G. van Uildriks. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. (20 × 13.5) 432 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

„'t Is het leven niet waar het op aan komt; 't is de moed die je er toe hebt." hoorde Peter Westcott eens zeggen, toen hij twaalf jaar was. Dit gezegde maakte indruk op hem; hij vatte „levensmoed" evenwel op in een averechtschen zin en trainde zich in stoicijnsche eigenliefde en stugge zelfzucht, als hij thuis van vader zijn dagelijksch pak slaag kreeg en als hij later op kostschool zich eerbied wist te verschaffen met zijn stevige knuisten. Het ontgoochelingsrijke leven zal hem echter overwinnen en murw maken. Aanvankelijk oogst hij als romanschrijver veel succes; spoedig volgt de inzinking van zijn talent. Zijn huiselijk geluk is al even broos. Peter zocht de genegenheid van allerlei menschen, maar het was altijd ter wille van hetgeen hij er door ontvangen zou, nooit terwille van hetgeen hij zelf geven kon. Zijn vrouw laat hem in den steek; zijn eenigst kind wordt hem door den dood

ontrukt. Dan ontmoet hij een vriendin zijner jeugd Norah Monoque. Levensmoed beteekent voor haar: zelfverloochening en offervaardigheid. De enkele weken, die hij met haar doorbrengt, helpen zijn leven opheffen tot een hooger, ideëeler plan. Ze maken hem tot een man, bereid om te ontvangen liefde, vriendschap en roem. Het verhaal is langdradig uitgesponnen en sleepend van handeling; meer dan de helft is louter ballast. De personenkarakteristiek voldoet doorgaans; de stylistische schoonheden staan erg dun gezaaid. Hoewel het werk niets berispelijks bevat, is het nochtans uitsluitend voor volwassenen bestemd. *F. H.*

H. G. Wells, **470.**

DE DROOM, Vertaald uit het Engelsch door A. Moresco. *Allert de Lange, Amsterdam,* 1925. (22 × 15.5) 326 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Sarnac, een van die ongekunstelde, eenvoudige wezens, door het licht der rede bestraald, heeft een droom gehad en vertelt die aan zijn vakantiegenoten. Het is een lange droom, de geschiedenis van een gans menseleven, zoals dat werd geleefd in de onveilige, ongure tijd van vóór de eerste wereldoorlog, door een van de ongelukkige schepsels die in die barbaarse jaren een „wanstaltige geest" voortsleepten in een „ondervoed, geïnfekteerd lichaam". Zo een schepsel nu, droomde Sarnac, was hij-zelf geweest; hij heette toen Harry Mortimer Smith en was de zoon van een arme groentekoopman. Hij groeide op in armoede en onwetendheid; zag een van zijn zusters het huis ontlopen en zijn vader zich overgeven aan de drankduivel. Met zijn weduwegeworden moeder komt hij naar Londen, volgt daar avondlessen, werkt zich op en vindt zijn zuster terug als de „maintenée" van een uitgever bij wie hij in dienst treedt. De wereldoorlog breekt uit. Harry Smith wordt soldaat. Een kort verlof, doorgebracht in het moederland, voert hem in de armen van een jong, levenslustig, poëties-aangelegd meisje, Hetty, die hij trouwt, na een korte liefderoes. Tijdens zijn afwezigheid wordt de jonge vrouw verleid, en wanneer zij het leven moet schenken aan een kindje waarvan hij de vader niet is, laat hij zich van haar scheiden en huwt de eerbare burgerlik-deftige Milly. Lange tijd leeft hij een schijnbaar gelukkig en zelfs voorspoedig leven aan de zijde van zijn tweede vrouw. Tot hij weer Hetty ontmoet, die een zwaar en beklagenswaardig bestaan leidt. Hij helpt haar het donker mizerieleven en de nabijheid van een misdadig echtgenoot te ontvluchten naar Canada en wordt daarna, door Hetty's man, die vernomen heeft dat zijn vrouw bij Smith hulp en bijstand vond, vermoord.
Terwijl Sarnac het levensverhaal van Harry Smith uitspint voor zijn vrienden vindt hij telkens gelegenheid om kritiek uit te oefenen op de eeuw waarin zijn droom-held heeft geleefd. Niet alleen het geloof, dat een klinkklare nonsens wordt genoemd, maar het ganse intellektueel, kultureel, ekonomies en sociaal siesteem uit die periode van de geschiedenis der mensheid wordt scherp besproken en gehekeld. Er is daar voorzeker veel bittere waarheid in. Maar de profetieën van Wells, — Sarnac, over de volmaaktheid van onze verre, koele nakomelingen, lijken ons op zijn minst onnozel en volstrekt nietverheugend! Het felst grijpt de romancier ons aan, waar hij Sarnac laat verhalen van de, volgens hem, wel povere, maar in al hun schamelheid toch sublieme schoonheden, die het achterlik geslacht onzer 20ste eeuw waren geschonken. Aan het eind van het boek, dat boeiend is geschreven en gedeelten bevat die vol zuivere, ontroerende poëzie zijn, krijgen wij nog wat gepraat over „transmigratie".
Wegens de enkele zinnelike passages niet alleen, maar ook wegens de theorieën die hier verkondigd worden, is deze roman niet voor álle grote mensen geschikt. *Wies Moens.*

Gertie de S. Wentworth-James, **471.**

DE MAN VAN MIDDELBAREN LEEFTIJD, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (20.5 × 13.5) 234 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Na een paar weken getennist, gefietst, gedanst, geroeid en geflirt te hebben, trouwen Barbare Bolt en Clifford Chelmont in 't geheim, na de weduwe Bolt per brief behoorlijk van het gebeurde kennis gegeven te hebben. De eerste vijf jaren van hun huwelijksleven is alles rozengeur en maneschijn, en nog meer dan dat, één aaneenschakeling van overdreven huwelijksliefde en nog meer van zinnenlust. In de volgende periodes verzwakt het laatste en gevolgelijk het eerste, aangezien zij het huwelijk alleen beschouwden en aangegaan waren als de ongebonden vrijdom voor voldoening der zinnen, zonder eenige gedachte aan iets, ook maar natuurlijk-hoogers. Het slot is, dat Clifford besluit en alles regelt om zijn wettige vrouw te verlaten en met zijn pleegkind samen te gaan wonen. Als hij echter ten huize van deze, die hem intusschen voor een aardig bedrag onder voorwendsel van het fijne plan heeft opgelicht, verschijnt, blijkt zij met den jonkman haars harten, gelijk pleegvader, in het geheim getrouwd te zijn. Clifford gaat zijn voldoening elders zoeken.
Een zeer verkeerd boek, én om de sensueele beschrijvingen, én om de strekking.
Jos. van Genk.

FRANSCH.

Francis Cargo, **472.**

RIEN QU'UNE FEMME. *Albin Michel, Paris 14,* 1924. (19 × 12) 256 blz. ing. Ffr. 7.50.

De titel van dit boek zegt alles over z'n inhoud en z'n waarde. 't Is een maîtresse-geschiedenis van de vulgairste soort, een verdere bespreking onwaardig. Voor iedereen voorbehouden.
P. Drs. Plechelmus O.Cap.

Marcel Prévost, **473.**

SA MAITRESSE ET MOI. *Les Editions de France, Paris* 7, 1925. (19 × 12) 277 blz. ing. Ffr. 7.50.

De titel van Prévost's jongste boek past wel in het oude kader! De inhoud? Antoine Hermenault beschrijft voor een professor de geschiedenis der liefde van zijn vriend Robert Moret voor een meisje Sophie Raynal. Dit meisje heeft Robert leeren kennen in Noorwegen, waarheen zij uit Rusland gevlucht is. Sophie, doctor in de medicijnen, gaat met Robert mee naar Genève, in vrije liefde. Daar ontmoet Antoine haar. Het drietal leeft eenigen tijd

gelukkig. Maar Robert lijdt aan kanker, zijn ,,vrouw'' behandelt hem, dient hem verdoovingsmiddelen toe (Antoine denkt dat zij geen anderen dokter raadplegen wil), Robert sterft. Te voren heeft hij goed gevonden, dat Antoine trouwen zou met Sophie. Dit gebeurt. Voor kerk en wet! Maandenlang leven zij in een roes. Terug van de huwelijksreis ontmoeten zij vluchtig den dokter, dien Antoine even bij Robert gehaald had, toen de zieke na een inspuiting lang buiten bewustzijn bleef. De ontmoeting wekt bij Antoine wantrouwen in Sophie. Ten onrechte, zooals na veel verwikkelingen blijkt. Maar dan is de kleine scheur al een groote barst geworden. Zij nemen afscheid van elkander!
Onbelangrijk is het boek niet. Slecht-geschreven evenmin. Wel nu en dan grof-zinnelijk. Te grof — voor een Académicien, die Frankrijk's goeden naam te schragen heeft.

Vincent Cleerdin.

Edouard Ramond, 474.

HISTOIRES MARSEILLAISES. *Les Editions de France, Paris* 7, 1925. (19 × 12) 236 blz. ing. Ffr. 7.50.

De verzamelaar van deze grappen waarschuwt zelf in zijn inleiding, dat dit volstrekt geen boek-voor-iedereen is. Hij heeft gelijk. Het is plat en erger. Dat een groote uitgeverszaak haar naam leent aan zulk werk, gaat boven ons begrip.

Vincent Cleerdin.

Art Roë, 475.

BERTHE VAUCLIN. *Les Editions de France, Paris* 7, 1924. (19 × 12) 288 blz. ing. Ffr. 7.50.

Het gegeven op zich, zuiver psychologisch van aard, is niet veel. De innige, wederkeerige teederheid tusschen vader en dochters is treffend geschetst; ook is het provinciale milieu der notarieele kringen van een Jura-Kanton uitmuntend getroffen. Kostelijke, smakelijke typen komen er in voor: de wijnboeren, tante Ursula, de hopelooze verkwister Philippe Aubry en Aristide Flamart. Deze vaderlooze candidaat-notaris zou zoo gaarne de ,,étude'' van Maître Vauclin overnemen, maar durft uit schaamte over de smet, die op zijn geboorte kleeft, niet te dingen naar de hand van Berthe, wat een onoverkomelijk bezwaar voor de overname uitmaakt. Als bij den ontijdigen dood van Vauclin zijn notarieele zaken in de hoogste wanorde achterblijven, daagt Flamart ten slotte toch nog op als de redder der bedreigde familie-eer. Een gelukkig huwelijk is ook hier het slot der historie. Voor hen, die het leven eenigermate kennen, alleszins aan te bevelen.

F. H.

Oscar Wilde, 476.

LE PORTRAIT DE DORIAN GRAY. *Stock, Paris* 6, 1925. (19 × 12) 336 blz. ing. Ffr. 9.—.

De treurige held uit deze roman getuigt van zichzelf: ,,dat hij het gif heeft opgesnoven uit de bedwelmende bladzijden van een boek!'' Dat gif, waaraan hij te gronde gaat, het is gemaakt van al de verdwazingen, zowel geestelike als lichamelike, uitgevonden door een geslacht dat geen God erkende boven het genot en de materiele voordelen der levensdingen. Al het eenvoudig-menselike, al het goede en schone, de eeuwige waarheden, het wordt alles in dit schitterende boek omvergerukt, niet met ruwe brutale stoten maar met sofismen en paradoksen, met lyriese betogen die geuren als tuilen exotiese bloemen en verdovende reukwerken. Jonge, sensitieve lezers kunnen niet genoeg gewaarschuwd worden voor het bekoorlik venijn, dat hier als in geciseleerde bekers staat uitgeschonken.

Wies Moens.

DUITSCH.

Alice Berend, 477.

BETRACHTUNGEN EINES SPIESZBÜRGERS *Albert Langen, München,* 1924. (19 × 13) 116 blz.

Wat den vorm betreft, een kostelijk, fijn humoristisch werkje. Alice Berend laat een ,,Spieszbürger'' in 't kort zijn levensgeschiedenis en die zijner kinderen en kleinkinderen vertellen. De levensbeschouwing van Theodor Pfeiffer is echter van dien aard, dat wij ze zoo beslist mogelijk moeten afwijzen. Vooral waar hij het heeft over opvoeding, over de rijpere jeugd, over 't moderne huwelijksleven is hij ongenietbaar.

Br. Athanasius.

Ernst von Wolzogen, 478.

SEM DER MITBÜRGER. *Brunnen-Verlag, Berlin S.W.* 11, 1925. (19 × 13) 255 blz. ing. M. 3.—, geb. M. 4.50.

Overal, in alle domeinen van het geestelik, artistiek en politiek leven ziet E. von Wolzogen de joden binnensluipen. De auteur schildert raak en scherp allerlei milieus uit het sociale leven in Duitsland vóór de oorlog. In het uitbeelden van zijn joodse types (de professor, de tenor, het zaakwaarnemertje) laat hij zich niet zelden, in het vuur van zijn antisemitisme, meeslepen tot de karikatuur.
Tenslotte zijn het alleen een soort van minder-grof sensualisme en een onmiskenbare handigheid in het scheppen van pikante situaties, die het sukses uitmaken van dergelike boeken.

Wies Moens.

ENGELSCH.

Anthony Armstrong, 479.

WINE OF DEATH. *Stanley Paul, London W.C. 1* 1925. (19 × 12) 288 blz. geb. Sh. 7/6.

De held is 'n vondeling, door 'n arme vrouw opgevoed. Hij redt de hofdame van prinses Malapa en komt zoo bij de lijfwacht van den koning. Koning Maraka heeft twee vijanden: het wilde en krachtige bergvolk en de stad van de gouden poorten. De laatste vijand is echter geen volk maar één man, die de koning van het rijk gedood heeft en nu door vrees het volk regeert. Niemand heeft hem ooit gezien, zijn onmiddellijke dienaren zijn blind en stom en hij wint altijd in verborgenheid. Hij is alleen bekend als ,,de stem''. Hij heeft 'n nieuwe ,,god'' uitgevonden: een afgrijselijk reusachtig beeld aan wie voortdurend menschen worden geofferd. Amenes, de held, gelukt het eindelijk ,,de stem'' te ontmaskeren en te overweldigen. Tusschen al die krijgsbedrijven loopt de liefdesgeschiedenis van Amenes, die 'n groote afkeer van vrouwen heeft,

maar toch op twee tegelijk verliefd wordt. Als hij voor de keuze staat,besluit hij geen van twee te nemen, te volharden in zijn oude vrees voor de vrouw, naar een ander land te gaan en daar zich opnieuw een positie te veroveren.
Met al z'n stoute fantasie is het verhaal toch tamelijk drakerig en onmogelijk. Dáárom en door de gepassioneerde liefdesscènes ook niet geschikt voor jonge menschen.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Edgar Rice Burroughs, **480.**
THE SON OF TARZAN. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig*, 1925. British and American Authors, (16.5 × 11.5) 294 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

Tarzan of the Apes, de koning der jungle is Lord Greystake en gehuwd, maar zijn zoon Jack heeft hetzelfde avontuurlijke bloed als zijn vader. Met een rondtrekkende orang-oetang gaat hij scheep naar Afrika, en leeft daar een alleravontuurlijkst leven in de wildernis. Een gestolen meisje wordt een sheik afhandig gemaakt en dit trio beleeft allerlei lotgevallen. Het meisje wordt een paar malen geschaakt door menschapen of aap-menschen, maar tenslotte de bruid van Jack die zijn vader in de wildernis terugvindt, gelijk ook zijn bruidje haar Franschen vader, generaal Jacot.
De schrijver beschikt over een wonderbare fantazie, die zich om werkelijkheid of mogelijkheid weinig bekommert. Het menschelijke wordt hier vooral van zijn dierzijde bezien en stoot op den duur af. Geen lectuur voor kinderen.

C. R. Vullings.

Zane Grey, **481.**
THE THUNDERING HERD. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig*, 1925. British and American Authors, (16.5 × 11.5) 341 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

De „donderende kudde" wordt gevormd door de geweldige massa buffels, die ronddoolden over de uitgestrekte prairiën van Noord-Amerika, vóórdat de settlers waren gekomen en het uitgestrekte land onder den ploeg hadden gebracht. Op deze kudden werd ijverig jacht gemaakt door de buffalo-hunters, een ruw en gespierd volkje, dat onder de kudden een onafgebroken slachting aanrichtte, de buffels de kostbare huid afstroopte en het karkas overliet aan de roofdieren. Tom Doan treedt bij een van die buffalo-hunters in dienst, verlieft op een lief deerntje, Milly Fayre, de stepdaughter van een anderen hunter, verliest haar plotseling, vindt haar midden in de wildernis terug, raakt ze weer kwijt en kan eindelijk, na alle hoop reeds te hebben opgegeven zijn Milly nog ooit terug te zien, toch nog bruiloft houden. Een heerlijk verhaal vol romantiek van de vrije, wijde Wild West, vol van de meest spannende episoden, een vreeselijken strijd met den Indiaanschen stam der Comanches niet uitgezonderd. Een boek om nog eens te lezen.

H. van Haastert.

John Hargrave, **482.**
YOUNG WINKLE. *Duckworth, Londen W.C.*, 1925. (18 × 12) 320 blz. geb. Sh. 7/6.

Young Winkle is een echte, levendige jongen, die zijn lagere school doorloopen heeft en dan in de handen komt van den „grooten Dokter", die zijn onnutte, halfgare, onsamenhangende schoolwijsheid omschept in weten voor het leven. Die nieuwe wijsheid bestaat in: zorg voor lichaam en gezondheid, inwijding in de levensgeheimen, vergelijkende godsdienstwetenschap, die elken positieven godsdienst ondermijnt en leidt tot een agnosticistisch pantheïsme, wereldvrede, internationalisme en de socialistische economie. Heel die nieuwe leer is gebouwd op zuiver-evolutionistischen grondslag en moet het nieuwe geslacht maken tot den vrijen mensch die leeft voor het al-menschelijk ideaal. Hier en daar is het boek beslist godslasterlijk. Het is erg interessant en zeer „slangy" geschreven, maar de inhoud noopt tot het allergrootste voorbehoud.

C. R. Vullings.

VIII. GESCHIEDENIS.

FRANSCH.

S. Th. Lascaris, **483.**
LA POLITIQUE EXTERIEURE DE LA GRÈCE *Editions Bossard, Paris 6*, 1924. (23 × 14.5) 223 blz. ing. Ffr. 15.—.

Een fragment vaderlandsche geschiedenis van Griekenland, geschreven door den secretaris van het ministerie van buitenlandsche zaken van Griekenland, een exposé van de Europeesche politiek rondom het congres van Berlijn van 1878, genomen uit den Griekschen waarnemingspost. Het werk is eenvoudig en helder geschreven, meer een betoog dan een beschouwing. De schrijver wil zijn opinie bewijzen en zorgt dus voor een zorgvuldig bewerkt bronnenmateriaal, waar stevig in gestudeerd is. Bij voorkeur volgt hij de methode om aan de diplomaten, de officieele en officieuse stukken het woord te laten en zoo te doen uitkomen wat de gezanten en kabinetten goed, wat zij verkeerd deden. De conclusie wordt den lezer overgelaten, al is zij door den schrijver gewoonlijk wel voldoende aangeduid om te kunnen weten wat hij er van denkt.
Fraai is het resultaat niet geweest, want het werk van het congres van Berlijn was te voos, om lang te kunnen stand houden. Geen der rechtstreeks betrokken mogendheden kon met het bereikte tevreden zijn, Rusland evenmin als Turkije, nog minder de Balkan-Staten; alleen Engeland profiteerde van het geval en Oostenrijk begon er zijn gewaagde politiek in Bosnië en Herzegowina mee. De groote mogendheden hebben te veel hun moreele onmacht tentoongesteld om de Balkan-kwestie tot een duurzame regeling te brengen, terwijl de kleine mogendheden ondervonden, dat een soevereine staat daarom nog niet altijd is een stem, die meetelt. Voor Griekenland woog deze teleurstelling van 1878 dubbel zwaar. De regeering toch plaatste zich op het patriottisch, Groot-Grieksch standpunt. De Grieksche staat omvatte slechts een gedeelte van het Grieksche volk, dat zich uitstrekte globaalweg over alle kustgebieden van de Egeïsche zee. Het Congres beloofde Griekenland de aanwinst van Thessalië en Epirus, voor zooverre diplomatie belooft. Maar Turkije weigerde halsstarrig. Drie jaren diplomatie waren er noodig om de Grieksch-Turksche grenzen vast te stellen. In

1881 werd Epirus ten slotte toch nog aan Turkije toegewezen. En met welk gevolg? Het Grieksche volk achtte zich verongelijkt, de diplomatieke vrede kon niet anders zijn dan de voorbode van weer een oorlog, het fatale verschijnsel, dat de vloek is geweest van bijna alle verdragen in de tweede helft van de negentiende eeuw. De reactie op de hooge onwelwillendheid der groote mogendheden veroorzaakte in Griekenland de herhaling en versterking van de nationalistische idee, dat alleen een goedgemikte oorlog bevrediging zou kunnen brengen, Epirus tot een Grieksche provincie maken en het nog niet bevrijde Griekenland vereenigen met het moederland. Het vraagstuk van de Grieksche eenheid werd na 1878 veel meer acuut dan voordien, al bleef het slechts een Europeesche kwestie van den tweeden rang, omdat het in zijn proporties te klein was: uit de Grieksche landen kon niet in afzienbaren tijd een groote mogendheid groeien, zooals uit de Duitsche en Italiaansche. Maar de kwestie was er met de overtuiging, dat Griekenland zich zelf zou moeten bevrijden tusschen de berekeningen van de Europeesche diplomatie heen. De periode van de elkaar opvolgende oorlogen tegen Turkije wordt er mee geopend. Of daarmee dan wel aan de voorwaarden van recht en gerechtigheid voldaan zou zijn? Het lijkt er niets op. Maar wanneer de groote mogendheden het verkeerde voorbeeld geven, wat wonder dat dan de kleine probeeren hun voordeel te doen met dikwijls gewaagde pogingen om het na te volgen? Lascaris is in zijn werk weinig te spreken over het politiek gehalte van het Europeesch concert. Ongelijk kan men hem daarin niet geven. Maar hij verliest wat te veel uit het oog, dat aan de Balkan-staten met hun wel wat onzuiver en vaak rudimentair Christendom, zoo bitter weinig viel toe te vertrouwen. Griekenland speelde ook nog al eens de rol van den kibbelenden, pruilenden, stouten jongen in de kinderkamer van Europa!

Prof. Dr. H.

DUITSCH.

Dr. Julius Koch, **484.**

VON DER AUFLÖSUNG DES ALTEN BIS ZUR BEGRÜNDUNG DES NEUEN DEUTSCHEN REICHES. *Walter de Gruyter & Co., Berlin W. 10*, 1924. (15.5 × 10) 152 blz. geb. M. 1.25.

De titel van het boek is in zooverre niet geheel juist, dat deze veiliger kon luiden *Preuszische Geschichte*, dan *Deutsche Geschichte*, want de schrijver neemt een zeer geprononceerd nationalistisch standpunt in. Pruisen moge in de negentiende eeuw een belangrijke rol spelen in de Duitsche geschiedenis, Duitschland is het niet en wordt het nimmer. Anders, het boek heeft veel goede eigenschappen, waaronder een levendige, aanschouwelijke voorstelling van het historisch gebeuren zeker niet de minste mag genoemd worden. Zelfs wordt hier en daar de voorstelling wel wat al te scherp. Bepaald vinnig is de schrijver, wanneer hij den Oostenrijkschen minister Thugut een „Preuszenfresser" noemt — fraai klinkt dat niet, — maar hoeveel „Oesterreich-Fresser" — om in de terminologie te blijven — zouden er te Berlijn geweest zijn rond-om 1800? Met name voor Napoleon's genie is de waardeering waarlijk al te mager.

Wij kunnen met den auteur veilig accoord gaan, wanneer hij als een der oorzaken van het uiteenvallen van Duitschland bij den vrede van Tilsit, 1807, de aandacht vestigt op het vermolmend rationalisme, waardoor de inwerking van den godsdienst op de bevolking werd verlamd, maar bepaald vijandig staat de schrijver tegenover het Katholicisme door hem bij voorkeur aangeduid met den valschen naam Ultramontanisme, die niets anders is dan een scheldnaam van liberalen oorsprong. Den energieken en vastberaden aartsbisschop van Keulen, Droste zu Vischering, onbuigbaar in zijn overtuiging als verdediger van de rechten der Kerk tegen den staat in den strijd voor de gemengde huwelijken in de Rijnprovincie tegenover de regeering van Friedrich Wilhelm III, vinden wij in een onbillijke beoordeeling veroordeeld met de termen „starrköpfig und blindglaubig". Wanneer de schrijver zich ook eens had rekenschap gegeven van het oordeel van een katholiek historicus, Goyau bijv. dan zou hij in diens uitspraak allicht aanleiding hebben kunnen vinden om zijn meening te corrigeeren, vooral ook omdat de aartsbisschop de overgroote meerderheid der bevolking op zijn hand had, en terecht, zoo zelfs dat men te Berlijn rekening meende te moeten houden met een revolutie. Vox populi, vox Dei, dat heeft ook in deze kwestie gegolden. De Pruisische regeering heeft in deze kwestie misgetast en kon haar fout alleen herstellen door de nederlaag ten slotte te aanvaarden, al gebeurde dit eerst onder de regeering van Friedrich Wilhelm IV van 1840. Het gaat niet aan het Katholicisme in deze kwestie boudweg te beschuldigen van onverdraagzaamheid. Maar wij misten in het literatuur-overzicht, aan het begin van het boek, de katholieke historiografie en bloc. Op die manier wordt de eenzijdigheid van den schrijver begrijpelijk! *Prof. Dr. H.*

IX. LAND- EN VOLKENKUNDE

DUITSCH.

Prof. Dr. Chr. Eckert, **485.**

ALTVATER NIL, Geïllustreerd. *A. Marcus & E. Weber, Bonn*, 1924. (22 × 14.5) 154 blz. geb. M. 5.—.

Eene reisbeschrijving over Egypte en den Soedan, waaraan veel studie ten grondslag ligt. Zij heeft boven Baedeker's hoogstaanden gids over Egypte dit voordeel, dat zij up tot date is voor de moderne toestanden van het Nijlland, en tevens een dieperen kijk geeft in het godsdienstig leven en de cultuur der Oudheid. Een 16 goede foto's geven aan dit werkje meer leven en tint dan de zwaarwichtige beschouwingen van Dr. Kuyper bezitten in *Om de oude wereldzee*, waarmede het overigens 't best vergeleken wordt, wat methode en wetenschappelijke waarde betreft.

Prof. Dr. R. L. Jansen O. P.

Wilhelm Herzog, **486.**

IM ZWISCHENDECK NACH SÜDAMERIKA, Geïllustreerd. *Malik Verlag. Berlin-Halensee*, 1924. (17.5 × 12) 136 blz.

Het verhaal van een communist, die naar Argentinië gaat, om daar in 't „belang" van het communisme werkzaam te zijn; hij werd echter opgevangen door de waakzame politie, die derge-

lijke elementen liever niet in 't land heeft en per eerstvolgend stoomschip teruggezonden met zijne reisgenoote. Hij had het geheele verhaal in vijftien bladzijden even interessant kunnen vertellen zonder al dien omhaal. *F. C. van Beurden.*

F. W. Paul Lehmann, **487.**

JAPAN, Geïllustreerd. *Ferd. Hirt, Breslau,* 1925. (19 × 13) 134 blz. geb. M. 3.—.

Dit boek geeft in beknopten vorm een goed inzicht in de physiographische en economische gesteldheid van het land der Japanners. Door ook de geschiedenis van Japan en zijn omvorming tot een modernen staat te schetsen doet het begrijpen, hoe Japan kon worden tot de groote macht in het verre Oosten.

Voor ons, Nederlanders, door ons koloniaal bezit zoo dicht bij Japan gelegen, dus een belangwekkend werkje, dat ook aan geographie-docenten warm kan worden aanbevolen.

Een dertigtal meest gelukkig gekozen en goed uitgevoerde photo's verluchten deze met liefde geschreven landbeschrijving.

Dr. J. B. L. Hol.

Vilhjalmur Stefansson, **488.**

JÄGER DES HOHEN NORDENS. *F. A. Brockhaus, Leipzig,* 1924. (18.5 × 12.5) 159 blz. geb. M. 2.50.

Stefansson is een spruit van IJslandschen stam, in het koude Noorden van Amerika geboren en opgegroeid. Hij was boer, daarna cowboy, dan student aan een universiteit, waar hij zich op onderzoekingsreizen in Centraal Afrika bekwaamde. Een toeval bracht hem in verbinding met eene expeditie naar de monden van de Mackenzie en sedert bleef zijn hart aan de Noordelijke kusten van Alaska en Canada verpand. In deze barre gewesten sleet Stefansson ongeveer zestien jaar en hij mag dus aangezien worden als iemand, die met verstand van zaken over de arctische gebieden praten kan. Hij heeft zulks gedaan in twee boeken: *My life with the Eskimo* en *The Friendly Arctic.* Hij vond toen nog de behoefte zijn meest pakkende avonturen in populairen vorm uit te geven en deze kleine uitgave heet in het Duitsch gelijk boven is aangegeven.

De titel is eenigszins bedriegelijk, want met jagen heeft het boek maar bitter weinig uit te staan. Stefansson heeft een angstwekkend aantal visschen en zoogdieren neergelegd, maar hij stapt over zijn spannendste jachtavonturen, over karibus, ijs- en grizzlyberen met een onverstoorbaar flegma heen. Flegma, dat dikwijls aan humor grenst, is trouwens de sterke zijde van zijn boek en terwijl dit eenerzijds een zeker literair genot verschaft, boezemt het anderzijds een groot vertrouwen in hetgeen de auteur te berde brengt. Met ijskoude maar daardoor wel boeiende zakelijkheid, vertelt hij over allerlei verrassende dingen als waren het de gewoonste zaken ter wereld. Men staat verbaasd, wanneer men hem over de warmte hoort klagen, die des zomers in die barre streken heerscht; over de millioenen muskieten en over andere tropisch lijkende beproevingen. Hij vertelt onopgesmukt hoe het aanvoelt maanden lang van rauwe visch te leven en hij gaat nauwkeurig na welke gewaarwordingen men ondervindt tijdens een marsch tegen den wind in bij een koude van 50° of tijdens een jaar lang leven zonder zout. Op wetenschappelijkheid maakt het boekje geen pretentie, hetgeen niet wegneemt, dat men na de lezing ervan een massa meer over die uitheemsche gewesten weet, dan toen men met de eerste bladzijde ervan begon.

G. Ridder de van der Schueren.

XIV. SPEL EN SPORT.

NEDERLANDSCH.

Robert Baden-Powell, **489.**

HET VERKENNEN VOOR JONGENS, Vertaald uit het Engelsch door J. Schaap, Geïllustreerd. *De Ned. Padvinders-Vereeniging, Amsterdam,* 1924. (19 × 13) 296 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.10.

De Heer J. Schaap Jr. heeft een zeer goed werk gedaan met zich te zetten aan de vertaling van het meest bekende Engelsch Padvindersboek *Scouting for Boys.* De vertaling is wel wat al te letterlijk en in het geheel is door den vertaler heel weinig rekening gehouden met de Hollandsche beweging en derzelver eigenaardigheden. Doch het was de bedoeling van den vertaler om de groote gedachte van Baden Powell zoo zuiver mogelijk weer te geven en daarin is hij zeker volkomen geslaagd. Het werk zelf zouden we in twee deelen willen splitsen. De eerste vijf hoofdstukken welke het kampleven, het speuren en wildernisleven als speciaal object hebben en welke o.i. wel wat al te veel gebaseerd zijn op het kweeken van detectives en fantastische Wild-Westdroomers en het tweede gedeelte dat zich meer bezig houdt met de practische vorming van de jongens en dat ook voor gewone menschen aannemelijk is. Het eerste gedeelte bedoelt den jongens moed, ridderlijkheid en liefde voor dier en mensch aan te leeren. Inderdaad mooie eigenschappen, doch de vorm die daarvoor gekozen is, maakt de kinderen te fantastisch en te onwerkelijk voor het maatschappelijk leven.

Het best van alles is wel het hoofdstuk over de persoonlijke hygiëne en het verkrijgen van weerstandsvermogen, alsmede de wijze lessen, welke tegen de vunzige gesprekken en liederlijkheid, welke helaas maar al te veel reeds onder jongens wordt aangetroffen, worden gegeven.

Voor de jonge padvinders lijkt dit werk ons te wijs, doch voor jeugdleiders, die de gave des onderscheids bezitten, bevat het vele en practische lessen, welke hun veel voordeel kunnen bezorgen bij hun paedagogischen arbeid.

G. Olsthoorn.

Dr. W. A. A. Hecker, **490.**
A. C. Heyn,

GESCHIEDENIS DER LICHAAMSOEFENINGEN VAN DE OUDHEID TOT HEDEN, Geïllustreerd. *A. W. Sijthoff, Leiden,* 1924. (23.5 × 15) 316 blz. ing. f 4.90.

Dit boek is uit vakkundig oogpunt beschouwd zeer zeker een rijke aanwinst voor onze aan degelijke Hollandsche werken zoo arme vakliteratuur.

Men moet zelf studie van de Oudheid gemaakt hebben, om alles wat Dr. Hecker over de geschiedenis der lichaamsoefeningen bij de Grieken en Romeinen vertelt, te kunnen controleeren. Maar we gelooven hem gaarne op zijn woord, dat alles destijds zoo gegaan is als hij 't ons met zooveel kennis van zaken meedeelt en dat dus

alles wat bij de genoemde volken aan lichaamsoefeningen gedaan werd, in den grond godsdienstoefening was.
Iets anders is 't met wat hij van de middeleeuwen zegt. De middeleeuwen zijn de eeuwen van het diep christelijk geloof, dat alles wat de mensch, dacht en deed, om een bovennatuurlijk doel liet gebeuren. Het spreekt vanzelf dat de lichaamsoefeningen als zuivere godsdienstoefening toen in onbruik raakten. Wat nog niet zeggen wil, zooals Dr. Hecker beweert, „dat het Christendom leerde of in ieder geval eerde veronachtzaming van het lichaam ter wille van de ziel." Het Christendom leerde integendeel, dat de mensch zijn lichaam moet beschouwen als een tempel van den H. Geest en dat hij dus alles heeft te doen en te laten wat zijn lichamelijke gezondheid kan dienen of schaden. Ofschoon het zeer zeker waar is, dat de belangen van het lichaam moeten wijken voor die van de ziel als de eerste met de laatste in conflict komen. Wat echter heel wat anders is dan hetgeen Dr. Hecker in dit verband beweert. Verder heeft Dr. H. ook een zeer aanvechtbaar idee van het ridderwezen, waar de lichaams-oefeningen uit den aard der zaak hoog in aanzien stonden. Volgens hem was het ridderwezen een zinloos iets, zonder daadwerkelijke bestemming, waaraan de Kerk vergeefs gepoogd heeft een hoogere wijding te geven.

Zoo zegt hij o.a. op pag. 134 (tevens een staaltje van het onverzorgde Nederlandsch waarin hij schrijft): „Die „eer" was in de M. E. éene nl. Oud-Germaansch geloof, dat wel in strijd was met zijn ander, het christelijk geloof, doch daarmede pas in tweestrijd kwam op zijn sterfbed, als hij zich met vroomheid omgaf en kerk en klooster begiftigde, na zich te voren niet ontzien te hebben om bij gelegenheid ook kloosters te plunderen of te brandschatten."

Ja ja, er zullen bij de ridders wel dergelijke typen geweest zijn. Maar om nu alles wat ridder was over één kam te scheren en zóó minderwaardig voor te stellen, gaat toch niet aan, dunkt ons. Of zou de in de M. E.-sche literatuur zoo bekende legende van de Graalridders, die toch wel doel en beteekenis aan hun leven wisten te geven, dan geen enkelen reëelen ondergrond hebben? Zou dat nu allemaal fictie zijn in dien zin, dat iets geheel merkwaardigs zóó geïdealiseerd werd? Dat wil er bij ons niet in. Te meer niet waar Dr. H. van méér niet goed op de hoogte blijkt. Zoo zegt hij ook op pag. 190-191: „De voetwassching, die tot voor kort de Oostenrijksche Keizers telken jare aan eenige oude lieden volbrachten, was wel een bloote formaliteit geworden maar beoogde van oudsher een reiniging van het volk." Absoluut onjuist! Is een herinnering aan de voetwassching door Christus aan de Apostelen op Witte Donderdag.

Zoo zouden we kunnen voortgaan met meerdere onjuistheden en onnauwkeurigheden aan te wijzen overal waar Dr. H. middeleeuwsche zeden en gewoonten bespreekt. Wat we erg jammer vinden, omdat het boek voor de studie der lichamelijke opvoeding werkelijk zooveel belangrijks biedt. De nieuwere geschiedenis der lichaamsoefeningen behandeld door A. C. Heyn, is een goede aanvulling van het voorgaande. Veel vinden we er in dat we in andere reeds bestaande verhandelingen over dit tijdvak niet aantroffen. Met het voorbehoud voor de middeleeuwen kunnen we dit boek, dat ook voor niet-vakmenschen interessant is, ten zeerste aanbevelen.

Adr. de Voogd.

L. C. C. Willekens, **491.**
DE KLEURENFOTOGRAFIE OP PAPIER ATLAS, Geïllustreerd. *C. Morks, Dordrecht,* 1925. (20.5 × 14) 58 bz. ing. f 1.50.

Schrijver behandelt hier op duidelijke wijze de verschillende driekleurendrukmethodes, verheelt de moeilijkheden aan dit werk verbonden niet, maar geeft tevens de middelen aan die tot een zoo vreugdevol stemmend gunstig resultaat kunnen leiden. Het systeem der driedeelnegatieven onder gelijke opname schijnt voor den schrijver een gesloten vraagstuk te zijn; tenminste in het werkje wordt hierover met geen woord gesproken

G. Olsthoorn.

DUITSCH.

Fredy Budzinski, **492.**
SECHS TAGE AUF DEM RADE, Geïllustreerd door Paul Simmel en Howard Freeman. *Fred. Budzinski, Berlin,* 1925. (22 × 14.5) 73 blz.

Een causerie over het Zesdagen-rennen, welk misschien een hoog-enthousiast voorstander nog iets warmer zal stemmen, maar welke zeker niet in staat zal blijken de idee weg te nemen dat dit soort rennen met sport niets te maken heeft, doch hoogstens kan worden gerangschikt in de catagorie „specialiteiten" en dan nog in de onderafdeeling „sensatie-verwekkende".
De Heer Fred. Budzinsky geeft een historisch overzicht over het ontstaan en de vervolmaking van het zesdagenrennen, alsmede een beschouwing over het verloop der voornaamste zesdagen te New-York en Berlijn. Hoewel deze voor een sportenthousiast heel aardige feiten belichten, zijn ze van historisch standpunt bezien verre van betrouwbaar, daar ze al te Duitsch-chauvinistisch getint zijn. Alleen de Duitschers blijken groote zesdagenkoningen te zijn, en wat mannen als Stol, en van Kempen gedaan hebben, wordt slechts verdienstelijk in zooverre ze het deden in combinatie met een Duitscher.

G. Olsthoorn.

Emanuel Lasker, **493.**
GESUNDER MENSCHENVERSTAND IM SCHACH, Geïllustreerd. *Wertbuchhandel, Berlin S.W.* 11, 1925. (19 × 12.5) 187 blz. ing. M. 4.—, geb. M. 5.50.

De inhoud van het boek is een serie lezingen door Lasker in zijn jeugd gehouden met het doel ten strijde te trekken tegen de gekunsteldheid in het schaakspel. Lasker bouwde een theorie op ten bewijze dat het schaakspel, wil het mooi en goed zijn, moet gebaseerd worden op het gezond verstand en het noodige vernuft. Hij geeft voor deze theorie een serie bewijzen en stellingen waaraan hij eigen spel en dat der tegenstanders — de hypergekunstelden — toetst. Waar Lasker meende te constateeren dat ook de nieuwe Europeesche stijl bezig was zich te bezondigen aan overdrijving in gekunsteldheid, daar meende hij de tijd gunstig om zijn werk om te bouwen en bruikbaar te maken voor de moderne schaakwereld. Voor iemand die het spel van Lasker heeft gevolgd in opening- eind- en middenspel biedt dit boek vele hoogst-interessante beschouwingen, welke voor de ontwikkeling van dit mooie en

verstandelijk veeleischend spel zeer veel belang hebben. *G. Olsthoorn.*

XV. VOOR DE JEUGD.

NEDERLANDSCH.

Gerard van Assendelft, **494.**
THEO'S PROEFTIJD, Geïllustreerd. *St. Gregoriushuis, Utrecht,* 1924. (24.5 × 16) 200 blz. geb. f 2.90.

Theo is een flinke dertienjarige jongen als we met hem kennis maken. Zijn brave moeder sterft; hij heeft een goeden vader, die echter van 't geloof is afgedwaald. Theo's moeder laat hem op haar sterfbed beloven, dat hij alles zal doen om z'n vader te bekeeren. Theo wil missionaris worden, maar daar wil vader niets van weten, die doet hem op 'n godsdienstlooze school, maar Theo slaat overal zich dapper doorheen en blijkt zoo'n flink kereltje, dat, als hij ten slotte z'n vader uit het water tracht te redden en daarbij zelf bijna sterft, zijn vader zich gewonnen geeft. Hij wordt weer goed katholiek en geeft Theo de lang begeerde permissie om voor priester te gaan studeeren.
Het boek is prettig en frisch geschreven, de jongens zullen het met plezier lezen, vooral ook om al de avonturen van den jongen held.
Ons zou het boek beter bevallen wanneer Theo wat minder avonturen had gehad, want het boek zou er natuurlijker door worden en ook meer opvoedend werken. Theo maakt in één jaar zooveel mee, dat hij al drie keer dood had kunnen zijn en zijn heldendaden in dat één jaar zou men over tien jongens kunnen verdeelen. Juist waar het hier ging om 'n bekeering had alles soberder moeten zijn. De jongens, die Theo als voorbeeld gaan nemen, meenen dat het leven een aaneenschakeling is van avonturen, terwijl de heldhaftigheid van zulk een klein ventje feitelijk in veel andere dingen zit. Veel personen en daardoor... veel moeilijker.
We keuren bij de neutrale boeken die overdrijving in 't avontuurlijke af, we moeten het dus ook in katholieke boeken vermijden.
Juist omdat dit mooie en aanbevelingswaardige boek het eerste is met het stempel van den Keurraad, dient 'n oogenblik hier de aandacht aan te worden gewijd.
Alb. Steenhoff-Smulders.

Agatha Snellen, **495.**
TIMON EN MATJAN, Geïllustreerd door C. J. Mension. *Drukkerij Voortvaren, Den Haag,* 1924. 21 × 20.5) 100 blz. ing. f 3.90.

Een aardig verteld kindersprookje opgedragen aan Prinses Juliana. Timon, een grappig jochie uit Probolingo heeft groote liefde voor de dieren. De slangenkoning beloont hem met een ringvormige kroon, welke hem de eigenschap verleent de taal der dieren te kunnen verstaan. Met Matjan den koningstijger gaat hij nu op zwerftocht door het rijk der dieren, in wier midden hij eenige dagen doorbrengt. Het boek is keurig geïllustreerd. *M. M.*

XVI. TIJDSCHRIFTEN.

NEDERLANDSCH.

(Zonder naam.), **496.**
REGISTER OP HET TIJDSCHRIFT STUDIËN. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (24 × 17) 176 blz. ing. f 5.—.

Een alfabetisch namenregister der schrijvers met hunne artikelen en een zakelijk register waarin alfabetisch de behandelde stoffen staan aangegeven. De redacteur van *Studiën* laat aan de registers een beknopte geschiedenis van het tijdschrift voorafgaan. Zeer nuttig is zeker de tabel, die de verhouding der deelen tot de jaargangen aangeeft. Daardoor wordt veel nutteloos zoeken voorkomen. Een lijst der pseudoniemen en initialen verhoogt de bruikbaarheid van het namenregister. *N. v. R.*

Uit Boek en Blad.

A. Cherel geeft in een der jongste nummers van de *Revue des Jeunes* een interessant en leerrijk overzicht over de katholieke beweging in Brazilië, waar het volk met alle vezelen gehecht blijft aan de Moeder-Kerk, ofschoon de onwetendheid groot is en de uitgestrekte wijnberg slechts een luttel aantal arbeiders telt, maar waar de intellectueele wereld nog zweert bij Comte's positivisme en er heusch geen kwaad in ziet met de Logemannen onder een dak te slapen. Mgr. Vital, bisschop van Olinda, opende den strijd. Zijn actie, die hem duur te staan kwam, richtte zich in hoofdzaak tegen de vrijmetselaars, die vooral in de militaire kaste zeer talrijk waren en zich niet aan de pauselijke veroordeelingen stoorden. Al was hun schijnheiligheid ook verwaten genoeg om de anticlericale strevingen hunner Europeesche broeders te ontkennen, hun ondermijning van de katholieke Kerk was er niet minder gevaarlijk om. Zij trachtten de priesters te blinddoeken, drongen de broederschappen binnen, bestuurden de goederen der Kerk en wisten het parochieele vermogen grootendeels in handen te krijgen. Al werd Mgr. Vital ook weinig ondersteund, toch trad hij met energie op: hij ontbond de broederschappen, die niet met de geheime genootschappen wilden breken, sprak over kerken en kapellen het interdict uit en week slechts voor het bruut geweld, dat hem in de verbanning stuurde.
Naast Mgr. Vital stond er nog een andere kampioen op de bres: de wijsgeer Farias Brito, die, alhoewel zelf een aanhanger van het spiritualistisch pantheïsme van Spinoza, Schopenhauer en Berkeley, toch

een groote stuwkracht was voor de Roomsche beweging. Hij verbrak den engen cirkel van het positivisme, hield rekening met de ideëele levenswaarden, toonde aan zijn leerlingen nieuwe verschieten, waarachter zij, dieper doordringend dan den meester, het geloof vonden. Een van hen was Jackson de Figueiredo, die zich in 1918 bekeerde en de vereeniging *Centro D. Vital* oprichtte, waarvan reeds spoedig een krachtige, ongekende bezieling uitging. In enkele jaren was zij, dank den steun van Mgr. Sebastiano Leme, coadjutor van Rio de Janeiro, uitgegroeid tot een politieke partij, die men naar de oogen moest zien. Bij de laatste presidentsverkiezing slaagde zij erin Bernardes de overwinning te bezorgen op den candidaat der Loge.

Figueiredo's streven is: de emancipatie van Brazilië te voltooien, de beïnvloeding van Portugal, het moederland der conquistadores, zooveel mogelijk te fnuiken, toenaderring te zoeken met Frankrijk, een eigen warm en bezielend nationalisme op te kweeken en de Amerikaansche, Afrikaansche en Europeesche volkselementen samen te smelten tot één groot historisch ras. Hij zwaait twee banieren: Katholicisme en nationale gedachte, op straat en in de school, in de philosophie en in de politiek, in de letteren vooral. Alles wat van Rousseau komt, is hem verdacht, daarom haat hij de romantiek. „L'art pour l'art" is volgens hem een echte larie-theorie. Zijn kunst-evangelie berust op de innige saamhoorigheid tusschen hetgeen schoon is en goed. Zijn theorieën werden reeds in daden omgezet door de dichteres Auta de Souza, wier landschapsverzen zelfs doorgloeid zijn van den gloed der mystieke kleuren, en door Durval de Moraes, die zich aan dezelfde katholieke en Latijnsche bronnen laaft als Le Cardonnel en Françis Jammes. Figueiredo zelf treedt meer op den voorgrond als criticus. *Auta de Souza*, *Pascal in quietaçao moderna*, *Affirmaceos* en *Literatura Reaccionaria* plaatsen hem op één hoogte met Maurras en Massis.

Brazilië, waar zooveel Nederlandsche missionarissen werkzaam zijn, heeft recht op onze onverdeelde belangstelling, nu ook daar de lente eener betere toekomst ingeluid wordt.

In een correspondentie, die gedateerd is: Weenen 17 Februari 1925, vertelt E. Susini levendig en vlot van zijn bezoek aan Hugo von Hofmannsthal en Arthur Schnitzler. Von Hofmannsthal is nauwelijks 50 jaar en ziet er nog zeer jeugdig en frisch uit. Hij debuteerde als dramaturg op zijn 16de jaar, toen hij nog op de collegebanken zat en misschien heeft hij deze eerstelingen nooit meer overtroffen. Aan zijn heele verschijning — hij is klein van postuur — vallen alleen zijn sombere oogen op, die de teere melancholie weerspiegelen. Hij stond op het punt naar Parijs te vertrekken en vandaar naar Marokko, waar hij enkele weken dacht te blijven. De Fransche letterkunde kende hij op zijn duimpje; vooral apprecieerde hij Claudel, Proust, Valéry en Racine. Zelf is hij bezig een nieuw tooneelstuk te voltooien, getiteld *Der Turm*. Arthur Schnitzler vertelde, hoe hij het Fransch leerde — hij sprak het niet zoo vloeiend als Von Hofmannsthal. „Ik was in Engeland bij mijn oom, die in zijn bibliotheek geen Duitsche boeken had, alleen Fransche en daarom heb ik wel Fransch moeten leeren om die te lezen." Het loont ook de moeite hier over te nemen, hoe hij over vertalingen denkt. „Het vertalen moest alleen aan de dichters voorbehouden blijven. Maar de dichters willen, ongelukkig genoeg, origineele werken scheppen en vinden vertalen beneden hun stand. Het voorbeeld van Goethe, die Voltaire en van Schiller, die Racine vertaalde, bleef onnagevolgd. Zeker, alleen Stefan George kon Verlaine en Baudelaire vertalen. Ik beschouw de vertalingen van George als het beste van zijn werk."

In de portretten-galerij prijkt ditmaal de stoer gebeitelde buste van den criticus Louis Gillet, de halfmaandelijksche chroniqueur van de deftige *Revue des deux Mondes*. In de literaire bent der critici, die in Frankrijk al even talrijk is als bij ons, neemt Gillet, — hij is trouwens even vlijmscherp van visie en ontleding als het nuttige instrument, dat zijn naam draagt, — een eigen plaats in als observeerder van de letterkundige constellaties in het buitenland. Zijn juist verschenen bundel *Lectures étrangères* bespreekt boeken van Shaw, Conrad, Ludendorff, Rabindranath Tagore, Rupert Brooke, Clara Viebig e.a. Zijn domein is echter nog wijder van horizon. Als aesthetische geschiedschrijver der schilderkunst *L'Histoire artistique des Ordres Mendiants* en *La Peinture aux XVIIe et XVIIIe Siècles* volgt hij met zelfstandige vaardigheid de synthetische methode van Taine, door het verband op te sporen tusschen het werk en het individu, het individu en de school, de school en het milieu

Een verrassende scherpzinnigheid, die aan onmiddellijke intut ie grenst en een klare, heldere zeggingskracht vormen de superieure kwaliteiten van zijn veelomvattende publicaties.

Men kan het 't Oostenrijksche katholieke weekblad *Das Neue Reich* niet in 't minst aanzien, dat het een oorlogskindje is. Of eigenlijk is dit ook niet zoo, want het is nu zijn zevenden jaargang begonnen, en het heeft dus maar een stuk oorlogsrumoer over zich heen hooren gaan. Maar den moeilijksten tijd van Oostenrijk's inzinking ook na den oorlog maakte het mee. Ja in Sturm und Drang is het geboren — en zijn titel getuigt daar duidelijk van. Een nieuw rijk moest opgebouwd worden op de triestige stoffelijke en geestelijke puinhoopen.
En hier moet zoo nadrukkelijk mogelijk verklaard worden, dat dit degelijke weekblad met een nooit inzinkend idealisme meewerkte aan de Oostenrijksche opleving. Wij hebben voor dit blad een oprechte bewondering. Een ervaren gezagvoerder, Dr. Josef Eberle staat op de commandobrug en hij weet kranig zee te houden. Een menigte van goede medewerkers staat hem ten dienste. En zoo werd en bleef de inhoud van *Das Neue Reich* degelijk. Er gaat een sterke leiding van uit, die ook voor ons in Holland groote waarde heeft. Heelemaal onbekend is het weekblad bij ons gelukkig niet. Maar het verdient ten volle een grootere belangstelling en meer lezers. Het is volstrekt niet van nationaal belang, want meestal staan de bijdragen midden in de huidige wereldbranding. Wij stellen ons voor nu en dan de belangrijkste artikelen hier te vermelden. Nu moge een oprechte waardeering in 't algemeen een dringende aanbeveling zijn voor ons Nederlandsch publiek.

Het maandschrift, *Die Literatur*, dat vroeger den naam droeg van *Das Literarische Echo* zouden we ter algemeene kenschetsing de neutrale *Boekzaal* willen noemen. Want het wil ons oriënteeren over de nieuwste verschijnselen in de wereld van het boek en gunt daarbij aan de eigen literatuur de eerste en ruimste plaats. Het bevat een schat van bibliographisch nieuws en is vooral in de buitenlandsche voorlichtingsdienst uitstekend geoutilleerd. Daarenboven is het smaakvol geïnstalleerd met allerlei interessante rubrieken, waaronder wij vooral het *Echo der Bühnen* en *Echo des Auslands* memoreeren. Een bijzondere karakteristieke richting, ethisch en aesthetisch, vertegenwoordigt *Die Literatur* niet — het wil zijn lezers in binnen- en buitenland zoo objectief mogelijk inlichten. Dat het daarbij plaatsruimte verleent aan de meest uiteenloopende denkwijzen en beginselen en standpunten is natuurlijk ter handhaving der neutraliteit — het stelt echter die zooeven genoemde objectiviteit in een eenigzins bedenkelijk licht. Hoe dit ook zij: dit maandschrift is voor wie critisch te lezen weet, een arsenaal van orientatiestof dat zich regelrecht uit het Europeesche geestesleven in al zijn veelzijdigheid verrijkt.
In zijn jongste Kroniek der Russische boeken wijdt A. Luther, zelf een voortreffelijk Russenkenner, een sympathiek In Memoriam aan de nagedachtenis van Alexander Eliasberg. „Deze bemiddelaar tusschen de Russische en Duitsche letteren heeft gedurende zijn leven een werk gepresteerd, dat eerbied afdwingt. Wij hebben hier niet zoozeer op het oog het aantal vertalingen uit de Russische literatuur, (het zijn er ongeveer 200) maar op de keuze. Hij was na Bodenstedt en Wilhelm Wolffson wél de eerste vertaler, die niet maar lukraak vertaalde hetgeen hem toevallig in handen viel, maar wiens streven daarop gericht was om een zoo compleet mogelijk beeld te geven van de Russische letterkunde in hare belangrijkste representanten. Hij heeft heel veel vertaald, maar nooit iets middelmatigs of minderwaardigs. Zijn *Russische Literaturgeschichte in Einzelporträts* maakte in zekeren zin de som op van geheel zijn vertaalwerkzaamheid. Daarbij kwam, dat hij in Rusland geboren, persoonlijk bevriend met vertegenwoordigers van de oudere en moderne schrijversgeneratie, in een geheel andere verhouding stond tot de Russische literatuur dan de meeste publicisten, die over de Russische literatuur schrijven of uit het Russisch vertalen. Hij behoorde ook niet tot het de laatste jaren gestadig aangroeiend getal Russische emigranten, die misschien heel goed Russisch, maar geen Duitsch kennen. Eliasberg kende Duitsch. Dit vooral maakte zijn vertaalwerk zoo belangrijk, dat hij zoo'n pijnlijke zorg en nauwlettendheid besteedde aan zijn taalvormen. Ondanks het verbluffend aantal vertalingen, arbeidde hij toch niet als een „werkman'' maar het motief was steeds zijn liefde tot den dichter, dien hij een nieuwen lezerskring wilde toevoeren.

The Universe vermeldt het verschijnen van een nieuw boek over Kardinaal Newman door Mr. Bertram Newman, een niet-katholiek: *A bibliographical and literary Study*.
Hij beschouwt Newman als onze„ Engelsche klassieker''en is, „whole-hearted in his admiration of Newman''. Hij gaat niet in op godsdienst-kwesties, maar geeft klaar en vol sympathie de geschiedenis van Newman voor zijn bekeering. Ook wat de latere periode betreft, legt hij een voorzichtigheid en een inzicht aan den dag, die treffend zijn, al meent *The Universe* hier en daar anders te moeten oordeelen. Over het geheel een mooi boek over dien zeer grooten bekeerling. —
Een ander boek wordt in hetzelfde blad prachtig besproken: *A Manual of Missions* door Fr. Walter Elliot, een oud priester

van de zeer bekende Amerikaansche congregatie der Paulisten. Vanaf 1893 gaf hij met wonderbaar succes missies voor niet-katholieken in Amerika en was een der stichters van het Apostolic Mission House te Washington, waar een speciale training wordt gegeven voor 't missiewerk onder niet-katholieken. Over het boek zelf lezen wij: „In deze 247 bladzijden wordt practisch geen enkele taak van missiegeven overgeslagen, hetzij voor katholieken of niet-katholieken, en iedere behandeling toont de bekwaamheid van den meester."

— In het Maart-April nummer van *Catholic Truth and Catholic Book Notes* schrijft de zeer bekende en zeer bekwame Pater C. C. Martindale S.J. over : *The Books they want*. Zelf schrijver, die een aardig getal boeken op zijn geweten heeft: apologie, novellen, heiligenlevens, levens van groote mannen als Bernard Vaughan en Robert Hugh Benson, boeken met een zeer persoonlijk karakter, — die tal van artikelen heeft bijgedragen aan de Engelsche maandbladen — die vooral onder de Engelsche studeerende jeugd thuis is — weet hij wat er op de markt verschijnt en eigenlijk moest verschijnen.

Wat voor boeken we noodig hebben voor ons katholieke volk? Boeken, die ze kunnen verstaan, die ze kunnen betalen en die ze aan anderen kunnen laten zien. Voor wie? Voor het gewone volk, dat leert, omdat het nog iets wil leeren.

Pater Martindale heeft vooral op het oog de groote massa van Leeds, Birmingham, Lewisham, Surbiton, Ealing. Onder het werkende deel der natie worden zoovele klare koppen gevonden en ernstige willen: die vragen naar voedsel, naar boeken, niet volgepropt met geleerdheid, niet droog en dik en duur, maar die te begrijpen zijn, die een beetje meer geven dan zij weten: dus prikkelen en boeien en tevreden stellen. Boeken vooral op godsdienstig gebied: de H. Schrift van 't Oud en Nieuw Verbond, kerkelijke geschiedenis en levens van heiligen. Vooral dient het amusing department, de vroolijke lectuur niet vergeten. Het volk moet lachen nu en dan, veel lachen, lekker, hartelijk lachen over iets anders dan bedenkelijke, vieze aardigheden. Ook belletrie, want het mooie is in geen geval verboden.

We verkeeren in hetzelfde geval, dunkt ons. Dat soort, middelsoort, zal wel middelmatig genoemd worden, doch het eischt veel geleerdheid, veel talent. Moge God ons schrijvers geven! — In hetzelfde nummer drukt Hilaire Belloc er zijn voldoening over uit, dat Dr. Barnes van Birmingham in zijn polemieken over godsdienst eens duidelijk voor den dag komt met zijn meening, vierkant opgezet. Meestal nemen die menschen hun toevlucht tot uitvluchten als: het komt niet overeen met den geest van den tijd, of de laatste wetenschap lacht erom — en dergelijke phrasen meer. Inderdaad een vooruitgang. Wat een geluk in godsdiensttwisten als beide partijen eens nuchter naast elkaar zitten. 't Spaart tijd, papier, en ook... het zoeken naar een mantel om zijn geestelijke naaktheid te dekken. —

Verscheidenheden.

Naar Bernard Verhoeven in *De Nieuwe Eeuw* meedeelt, zal de Geldersche Katholiekendag geheel en al gewijd zijn aan de kunst, waarbij met behoud van het gewestelijk karakter een beroep is gedaan op de nationale krachten.

Het middelpunt van den Katholiekendag zal van zelf zijn de katholieke liturgie.

„Zooals in de middeleeuwen de meer profane kunsten zich groepeerden om de Kerk als om hun haard van bezieling, zoo zal ook hier de liturgische plechtigheid met haar eerst onmiddellijke en ontroerende kunstuiting, de kerkmuziek, met name het Gregoriaansch, in het centrum staan. Die geestelijke kern straalt kringsgewijs naar buiten uit. Een tentoonstelling van kerkelijke beeldende kunst onderhoudt nog een rechtstreeksch verband met den eeredienst. Zoo mogelijk zal een afdeeling religieuze gebruikskunst een practisch college geven voor het volk, niet enkel in kunstzinnigheid, maar ook in zuiverheid van devoties.

De dramatische kunst, met haar Christelijk geboortebewijs, is in het plan vertegenwoordigd met een religieus openluchtspel, zooals de meer profane muziek in een concert van werken der katholieke componisten.

De literatuur — ten slotte nog het meest de „outcast" in deze religieuze groepeering — zal zoo mogelijk vertegenwoordigd zijn in een tentoonstelling van boeken en manuscripten, historisch en hedendaagsch, van katholieke auteurs."

In *De Nieuwe Gids* van April lezen we de volgende leuke anecdote van Hofdijk, toen hij leeraar was aan het Amsterdamsche gymnasium. „Hofdijk leed aan constipatie en had de gewoonte om als hij tegen negen uur op school kwam, nog geruimen tijd heen en weer te loopen, alvorens het juiste moment daar was om zich af te zonderen. Het gevolg was, dat hij dikwijls pas tegen half tien in zijn klas kwam. Toen de president curator hem vroeg of het hem niet mogelijk was iets

vroeger op school te komen, antwoordde hij: ,,Meneer de president-curator, U vergist U wanneer U meent dat ik niet op tijd in school kom. Ik ben daar altijd voor negenen. Maar, meneer de president, hoewel ik hoogelijk belang stel in het onderwijs, in het algemeen en in het bijzonder, in dat aan het Amsterdamsche gymnasium, ben ik niet van plan, U houde het mij ten goede, noch in het belang van het onderwijs in het algemeen, noch in het belang van het Amsterdamsche gymnasium, het in mijn broek te doen.''

Eenigen tijd geleden kreeg Léon Bloy zijn eigen tijdschrift: *Les Cahiers Léon Bloy*. Dit toppunt van persoonlijke vereering dreigt reeds mode te worden. Aan Barbey d'Aurévilly, wellicht de meest verwonderlijke katholiek der 19de eeuw, zal tenminste ook een driemaandelijksch bulletin gewijd worden. Gaat Nederland dit overdreven particularisme nu misschien ook naäpen?

De *Publishers Weekly* beraamt het aantal nieuwe boeken, welke in 1924 in Amerika het licht zagen op 6280. Tegenover het vorige jaar is dit een toename van 2 %, maar tegenover het jaar 1910 een teruggang van ongeveer 50 %. Procentsgewijze doen biografiën, romans, drama's en gedichten het meeste opgang.

Toen Lenin zwaar ziek lag, werd als de voor het oogenblik belangrijkste onderneming verklaard de uitgave van staatswege van diens verzamelde werken. De gezonde Sinovjeff vond daarin een aanleiding, om ook zijn verzamelde werken op staatskosten uit te geven en wel niet minder dan 10 deelen. Een aantal daarvan is reeds verschenen en wordt door verplichte aanschaffing verspreid. Nu heeft volgens de *Vossische Zeitung* ook Trotzki ingezien, dat hij toch een niet geringer auteur is dan Sinovjeff en de inteekening geopend op zijn verzamelde werken van niet minder dan 23 deelen.

Emile Baumann beleeft een periode van verrassende vruchtbaarheid. Nauwelijks heeft de *Revue Générale* van Brussel de inleiding gepubliceerd van zijn boek over Sint Paulus of een nieuwe roman wordt reeds aangekondigd: *Le signe sur la main*, een schets van geestelijke innigheid en vooral van de ziel eens priesters.

Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van ,,de Wereldbibliotheek'' is er in het bovenzaaltje van ,,Opgang'', Utrechtschestraat 69 te A'dam, een interessante tentoonstelling van de uitgaven, boekwerken en platen, van voornoemde *Wereldbibliotheek*. Deze expositie geeft een belangwekkend overzicht van hetgeen deze bekende uitgeverszaak in den loop van zijn bestaan tot stand heeft gebracht.

De Martin Bodmer Stiftung, die voor twee jaren den roman van Jacob Bosshart *Der Rufer in der Wüste* met haren eersten Gottfried-Keller-prijs bekroonde, heeft dit jaar haar ondeelbaren Keller-prijs van 6000 francs toegekend aan Heinrich Federer voor zijn roman *Papst und Kaiser im Dorfe*. In een rondschrijven aan de pers deelt zij hieromtrent alsnog mede: ,,De bekroonde roman waarin Federer met onuitputtelijke vertellust, oernatuurlijke humor, goedige wereldwijsheid en diepe innerlijkheid de groote wereld betrekt binnen de enge grenzen van een dorp is als meesterstuk van verdiepte, vergeestelijkte Heimatkunst deze hooge uitverkiezing ten volle waardig.''

Van de Uitg. firma Wilhelm van Eupen te Eindhoven ontvingen wij een kunstplaat, voorstellend de Zalige Teresia van het Kindje Jezus, bij gelegenheid van hare heiligverklaring op 17 Mei uitgegeven. De prijs van deze vierkleuren reproductie naar het aquarel van B. Reith, Leeraar M. O. Teekenen en vervaardigd ter Drukkerij De Meierij te Eindhoven, bedraagt f 1.25.

Ontvangen Boeken.

(Zonder naam.) **497**
LANSELOET VAN DENEMERKEN. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle*, 2e druk: 1924. Zwolsche Herdrukken, (17×12) 72 blz. ing. f 0.70, geb. f 0.95.

G. Lefferstra, **498**
TAALOEFENINGEN VOOR GYMNASIAAL, MIDDELBAAR EN VOORTGEZET L. O. *P. Noordhoff, Groningen*, 14e druk: 1924. (21×14.5) 157 blz. ing. f 1.70, gecart. f 2.—.

H. G. A. Leignes-Bakhoven. **499**
VEEVOEDING. *J. B. Wolters, Groningen*, 1924. Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek. (18.5×13.5) 24 blz. geb. f 2.25.

Detlev von Liliencron, **500**
DER TRIFELS UND PALERMO. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle*, 1924. Deutsche Schulausgaben, (17×12) 80 blz. ing. f 1.25.

Leo Loewy, **501**
GOTT UND MENSCH. *Kurt Vieweg, Leipzig*, 1924. (18×11.5) 62 blz. geb. M. 2.—.

KALENDERS:

Karl Mauszner,
DÜRER KALENDER. *Dürer Verlag, Berlin*, 1925. (26.5×17) 160 blz.

(Zonder naam.)
MOOI INDIE Geïllustreerd. *W. Hilarius, Almelo*, 1924. Blok: 24.5×16. Schild: 40×24 53 blz. f 2.75.

Willy Petillon,
A. B. van Tienhoven,
HET GEHEELE JAAR ROND, Geïllustreerd. *W. Hilarius*, Almelo, 1924. Blok: 23.5×15.5. Schild: 36×25. 108 blz. f 2.75.

Arie Post,
P. J. Risseeuw,
LITERAIRE KUNST-KALENDER, Geïllustreerd. *Neerlandia, Arnhem*, 1925. (40×28) 12 blz.

(Zonder naam.)
ROMA AETERNA, Geïllustreerd. *Montana Verlag, Zürich*, 1925. (26×17.5) 64 blz.

Het Nieuwe Gedicht in de Nederlanden.

Aan het slot van ons jongste artiekel, beloofden wij in een volgende kroniek de groei van het nieuwe vers ten onzent te zullen behandelen. Zulks gebeurt hier tans aan de hand van vier, alle min of meer recente uitgaven, die op markante wijze de evolutie van de Nederlandse lyriek in de jongste jaren in het licht stellen.

Inderdaad van de door Jan van Nijlen ingeleide bloemlezing uit het werk der *Dichters van 't Fonteintje* tot de bundel van Willem van den Aker *Wijding, Muziek der Sferen* laat zich de ontwikkelingslijn van de hedendaagse poëzie in Vlaanderen even scherp en duidelik dóór-trekken, als van Verhoeven's *Pelgrim* tot *De Sirkel* van Henri Bruning: de lijn waarlangs wij de opgang hebben te volgen van een moderne dichtkunst in *Holland* onder katholieke inspiratie.

In de volle branding der oorlogsjaren werd uit Vlaanderen, door enkele aktieve jongeren, een tijdschrift in het leven geroepen en gedoopt met de glorieuze naam *Regenboog*. Het prospectus getuigde van allesbehalve tamme berusting in het vernielen-des levens, dat zijn gang ging van dag tot dag, van uur tot uur. Als een bazuinstoot riep het de levende generatie óp tot de bouw van een nieuwe aarde en een nieuwe schoonheid. En onder hen die het jonge streven, reeds vóór de oorlog uitbarstend als knoppen aan lentebomen, tàns gerijpt in bloed en tranen, als één zee van ruisend koren zouden doen golven over de vruchtbare velden, behoorden toen: Reimond Herreman, Karel Leroux, Richard Minne, en Maurice Roelants. Heden vinden wij hun mannen terug op het omslag van een bloemlezing waar zij heten: *De Dichters van't Fonteintje*,[1]) van wie getuigd wordt: dat zij niet ontbloot zijn van gezond verstand, dat zij gewone burgers zijn die ieder een dagelikse taak te vervullen hebben en dat zij de zangers zijn van een eenvoudig, aangenaam lied. Met dit brevet van ongevaarlikheid, burgerlike braafheid en gezelligheid op zak, zien wij de vier broeders, die eens een regenboog van kracht en jubilatie zouden helpen optrekken over hun klein land en de grote wereld, en er van spraken „de wolken tot daken te zetten op het paleis des levens'', tans gezeten, naar het heet, op een open vrij terrein, aan een flank van de Parnassus, en zich vermeien in het o! zóveel kleiner regenboogje dat glinstert aan de luttele dropjes dewelke een lustig-springend fonteintje op hun propere kleertjes spat! Er kan in het neerdwingen, het toespitsen van de eens naar geweldige hoogten en verten hongerende dromen tot wat schone aandacht voor een stukje simpel pretentieloos menseleven ongetwijfeld iets heroïes zijn. De dichter, voor wie het eenvoudig-burgerlike bestaan toch altijd een vreselike kant heeft, kan in het aanvaarden ervan groot zijn door een duldzaamheid, die de verborgen zin des levens veel dichter en zuiverder benadert dan welke hemel-bespringende lyriek ook. Wij moeten dan in zijn werk getuige wezen van een worsteling om te komen tot deze deemoed des levens, uitbrekend in gejubel aan de naakte onverbiddelike feiten, die eens het hart, tot ópvlucht bereid, schenen te moeten beklemmen en bezwaren.

Een poëzie van het gewone, dagelikse leven, zoals de modernen ze verlangen te realizeren, wil zijn onder ons: de bloeseming van een nieuw geloof en van een nieuwe liefde; zij wil zijn geboren uit idealisme. De poëzie der Fonteinisten is dat niet! Het is niet hun geloof in de schoonheidswaarden van banale levensdingen dat kan worden geprezen, niet de kracht van een verinnigde liefde, die het alledaagse te doorgloeien zoekt met bovenaardse glans, maar wel, zoals in de inleiding moest verkondigd staan: hun zachtzinnige ironie, het tegengif voor „de bekoorlike dwaasheden van het Romantisme!''

Van een fors en edel streven van de gekneusde levenswil naar het nieuwe heil ener Neo-Romantiek, die de verbeeldingsfakkel tracht te branden te zetten in het hart zelf van het huidig bestaan, zullen wij de tekenen dus tevergeefs zoeken in deze verzen. Evenmin is daarin iets te ontdekken van het schuld-bewustzijn, dat de apokalyptiese gesels ener individualistiese materialistiese kultuur de moderne dichter weer hebben bijgebracht, waardoor hij zich heeft bekeerd tot de verantwoordelikheid van de wereldbroeder die de daden der mensen niet alleen enregistreert, maar te richten poogt. Niet de koele, scherpe dronk die het bloed verjongt en het hart van de mens weer jagen doet van hoge ontdekkingslust, wordt de wandelaar bij deze fonteyne geboden, maar een traag-vloeiende geïrizeerde likeur, waarin wij smaken het bitter-

zoete kruid, dat wast in de schriele gronden van elk decadentisme: ironie. De sataniese kracht, die gloeit in een alles-vernietigend sarkasme is deze poëzie al even vreemd gebleven als de diep-menselike mildheid van een humor, die een der vormen is van de meest oprechte naasteliefde. Er is geen grootheid in het scepticisme van dit geslacht van poëten in de volle bloei des levens, die zich beijveren om, niet zonder aardig talent en met charmante luchtigheid soms, de rilde én donkere rietklanken van een Van de Woestijne om te zetten in een ,,zacht lawijd op een gespleten blaere''. Zij, die daarbij het méést de poëzie dienen, die aan het woord nog af en toe een nieuwe scherpte weten te verlenen, een zekere onverwachte glans of kleur, iets dat prikkelt en boeit, dat de ziel even vasthoudt of met een plotse flits doorschiet, zijn: Reimond Herreman en Richard Minne. Al missen ook zij de sterke zielsgespannenheid van de dichter, die als het ware aan het hart zelf van het leven, aan het hart van de maatschappij waarin hij leeft, te luisteren zit, en de bewegingen van dat hart naar Gód, zijn ópvluchten en nederlagen, tracht vast te leggen in zijn werk; al is veeltijds het poëtiese ,,beeld'' bij hen méér 'n dichterlik motief dan de waarachtige ,,gestalte'' ener ontroering die zich zoekt te konsolideren, zij zijn beiden begaafd met fantazie en weten aan de dagelikse gebeurtenissen nog een smaak te verlenen van avontuur.

Universalisme, geloof in het leven, vertrouwen in het huidig bestaans-aspekt, in het massale, het mekaniese, de stoere én lenige wonderen ener verbijsterende techniek, waarvan wij zijn omringd, vormvernieuwing, het ritme beantwoordend aan de ekspansie-drang der ziel en zich voegend naar de dynamiek van onze eeuw, het opduiken van zeldzame gezichten uit verzonken domeinen van onderbewust-zijn, etiese verdieping, waarheidsbegeerte, echtheid in het zich toeleggen op het trillende filmbeeld des levens, in het volgen van de wilde, nimmer-logiese sprongen der menselike verbeelding: ziedaar, op onsiestematiese, onkritiese wijze weliswaar bij mekaar gebracht, de meest naar voren tredende kenmerken der ,,moderne'' poëzie. Voor *Vlaanderen* moeten wij er nog aan toevoegen: het *dienend* karakter dezer jongste dichtkunst in de strijd om een eigen volksbestaan. Al deze karakteristieken zijn te releveren in het werk van de Zuidnederlandse jongste generatie. Wij vinden ze voor het eerst aanwezig in *Music-Hall* en *Het Sienjaal* van Paul van Ostayen en vinden ze ook, alhoewel minder praegnant, in het bundeltje van Willem van den Aker *Wijding* [2]).

De aanhef tot deze bundel is een vers gewijd aan de nagedachtenis van de jeugdige Antwerpse flamingant Herman van den Reeck, die vijf jaar geleden viel in een 11 Julie-optocht onder het lood der politiedienaren. De etiek, waarvan deze nieuwe dichtkunst zwaar gaat, is altruïsties gestemd, zuiver-katholiek bij enkelen als Paul Verbruggen, Marnix Gijsen, enz. pantheïsties bij de anderen, waaronder: Willem van den Aker.

Er is het verlangen naar Kristus:

,,Te mijwaart hou gekeerd
de wonderbare vree van Uw gemarteld aanschijn'',

en het verdriet om het verloren gaan van het geloof in Hém. Er is geloof dat wacht om opnieuw bevestigd te worden in Kristus, geloof ,,in al wat honger is:

Kubisme, futurisme, de rest,
en in de jongen, die zijn levenshonger
uitgalmt tegen de wanden van zijn kamer''.

Daar zijn méér van die verrukkelike jeugdklanken in deze kleine bundel gedichten, waarin sterrenachten, stadsaspekten, fiets- en autotochten worden bezongen, af en toe met een retories tremolo in de stem van de zanger, maar met in alles een schone vurigheid van leven, en een oprechtheid die deze jeugd, wars van de schemertinten der symbolisten, méér waard is dan de bekoorlikheid van een virtuositeit, die met het wàre op kunstvolle wijze te schipperen weet. Van den Aker's lied is er een van aardse opgetogenheid, gedragen op zuivere ritmen. Wanneer zijn menselikheid zich zal hebben verinnigd, wanneer zijn persoonlikheid zal gelouterd en verstevigd zijn in de dubbele strijd van mens en kunstenaar, wanneer zijn blijheid, wat wij broederlik voor hem willen hopen, de kristelike doop zal hebben ondergaan, — dan kan dat lied eens worden tot een sterk vreugde-voedsel voor de mens van deze tijd.

Niemand zal bondiger noch klaarder het ópstreven ener jonge katholieke dichtkunst in Holland, uit de beklemming der tachtiger's kunstleer naar een méér onmiddelik uit het katholieke daad-leven ontsprongen poëzie, die ook op méér rechtstreekse wijze, méér

bovenal zou men haast zeggen, dàt leven wil dienen, kunnen schetsen, als Feber dat heeft gedaan in zijn inleiding tot de uitgelezen gedichten van Bernard Verhoeven.[3]) Feber noemt de poëzie van Verhoeven: ,,een twee-eenheid van schoonheid van katholicisme'', hij ziet deze katholieke dichter ,,door de kracht van zijn menselikheid'' de kunst-cultus der modernen van '80 ,,te boven komen''. Nu bestaat hierin wel het gànse trachten van de allerjongsten onder de katholieke dichters van Noord-Nederland; dat zij willen overwinnen het standpunt van '80 in de literatuur én in het leven. Alléén, dat Verhoeven reeds tot de overwinnaars behoort, zoals de inleider hier te verstaan geeft, kunnen wij bezwaarlik beamen. Wel zien wij in enkele gedichten, die wij van zeer recente datum achten, als *Maria Magdalena*, *Herfst* en *Lied*, Verhoeven bewust uitgaan naar het nieuw geluid. Maar wij zouden nu juist niet durven beweren dat zulke gedichten onder zijn beste werk dienen gerekend. Zij missen de gave gebondenheid van zijn andere gedichten, zij hebben niet die sterke en tevens lichte ,,gang'' die een der zuiverste kenmerken blijft van een goed gedicht. Verhoeven's zekerste kunnen ligt vooralsnog in het schóne melodieuse woord, in het blank-bepeinsde beeld, in de zachte spelingen van tere kleuren en zoete klanken, lief aan de ziel, die zich van bloemegeur, zongoud en wierookblauw een vredig droom-tehuis heeft gebouwd. De dichter der gracielike ontroeringen en speelse stemmingen heeft reeds dit dromenhuisje verlaten en geleund op zijn pelgrimstaf, is hij op weg naar de ronkende vallei waar het leven te daveren staat, het geweldige leven van deze jaren, en daarin het nijvere bedrijf van een jeugd,die met felle hamer- en beitelslagen het luisterrijke teken van 's mensen overwinning op de demonen, die een voorgaand geslacht in vlees en ziel zo ellendig hebben geteisterd, wil kappen in het frontispies van onze tijd!

Elders hebben wij Bruning's dichtbundel *De Sirkel*[4]) besproken en veroorloven ons de vrijheid, om hier de biezonderste motieven uit onze in het Maartnummer van *Onze Jeugd* verschenen recensie te citeeren. Zowel naar de inhoud als naar de vorm wil het werk van Bruning zijn: een kordate afzwering van de tachtiger's poëzie. Waar Kloos, Verwey en de anderen, toen zij de dichtkunst in Holland nieuw leven wilden inblazen, zich hoofdzakelijk keerden naar het land van Shelley en Keats, hebben tans de jongste Roomse dichters in het Noorden oog en hart gewend naar Vlaanderen, waar een in leven en tijdsgebeuren zelf aanwezige onstuimigheid gunstige omstandigheden schiep tot het ontluiken van een in beelding en sentiment verhevigde lyriek. Niet Vlaanderen alléén toch heeft richting en bezieling geschonken. Zo werkt op Bruning onmiskenbaar na de invloed van Léon Bloy, terwijl het ons voorkomt dat ook 'n Blaise Cendrars voor de dichter van *De Sirkel* geen onbekende moet zijn. Dat alles mag echter niet als een kleinering van Bruning's literaire persoonlikheid worden opgevat. Letterkundige, evenals geestelike stromingen reizen in perioden van kentering als het ware op de adem des tijds van land tot land, en moeten bij menschen van eendere leeftijd en eendere idealen, hier vroeger, daar later, in werken van kunst en bepeinzing tot uiting komen.

Wat van Bruning's poëzie wel de voornaamste eigenschap mag heten,is haar verscheurdheids-aksent. Ten grondslag aan de meeste dezer gedichten ligt de droeve bitternis over het gebroken ,,staan des levens door de zonde en de angstwekkende belachelikheid'' van een ontzield burgerdom. Niets is zozeer te vrezen nu, dan dat deze bitternis om de troosteloze ellende van het kleine lauwe leven, de dichter van *De Sirkel* zou worden tot een siesteem. De katholieke dichter, hij vooral met zijn sterk bewustzijn van de schulden waarvan wij ons tegenover mekaar hebben te kwijten, maar ook met zijn hevig weten van de genade, die het meest verworden leven kan maken tot een gloed van schoonheid, — hij kan noch mag zich tot de visioenen van zonde en zondestraf alléén beperken in zijn werk. Hoe ook het leed der aarde en zijn mede-lijden hem breken en vermorzelen, zijn taak blijft: blijheid te brengen, het alledaagse te leren aanschouwen in een aureool van hemelsheid, en de smart als zijnde door God zelf geheiligd. ,,Die alleen droefheid ziet, ziet alleen de zonde'' — lezen wij in de jongste schriftuur *Voor waren Rijkdom* van den Vlaming Edgar Gevaert. En op de hem eigen, ietwat duistere maar zo ziels-innige manier, gaat hij door: ,,Alle stonden zijn niet van droefheid, doch er zijn stonden ook van jubel in de liefde... Indien ons leven nu van lijden is, het is om onze zonden, indien ons leven nu van liefde is, het is een jubel in God. En de liefde overwint alle lijden... Daarom zal in de mens de schoonheid zijn en de waarheid,

het tezamen zien van de liefde en het lijden: in éénheid zien, de schoonheid van het lijden om de zonde door de liefde, en door dezelfde liefde, de jubel leven der liefde in de overwinning der Liefde.''

,,Het etos van de katholieke kunstenaar'' is een onderwerp dat in zijn volle omvang geenszins in een artikel als dit hier kan worden behandeld. Wij hebben het alleen even willen aanraken in verband met de etiese houding van de dichter van *De Sirkel*. Er rest ons nog te beschouwen: de vorm van zijn werk, het vrije vers van deze jonge katholieke poëet. Het vrije vers is de dichter van onze dagen niet alleen lief om z'n menselike kwaliteiten, maar ook, omdat het voor hem hét geschikte middel lijkt tot mededeeling van zijn door het nieuwe ,,uitzicht der dingen'' bepaalde dynamiese visie van wereld en leven. Alléén van het weten der noodwendigheid, waaraan het vers-libre voldoet, tot de artistieke verwerkeliking is nog een heele stap. Men wil bij de dichter niet enkel de ,,innerlijke noodzaak'', die zich het vrije vers tot uitingsmiddel schept, kunnen aanwijzen. Men wil eveneens aanwezig zien: zin voor tucht en evenwicht in de allure, de verschijning van deze uit geestelike reaksie geboren, met het moderne leven vol massa-geweld en eksplosieve bedrijvigheid (waarvan de schoonheid te ontdekken en te openbaren behoort tot de taak van de hedendaagse dichter) méér harmonïerende nieuwe vorm. De waarde van het ritme in een vers wordt, in laatste instantie gemeten naar het adekwaat-zijn ervan met wat Emerson noemt ,,the argument'' van het gedicht, de inspirerende gedachte als men wil, die als de kernvlam is van waaruit het gedicht stralend moet openwaaieren: ,,a thought so passionate or an animal, it has an architecture of its own, and adorns nature with a new thing''. Waar de inspiratie, stuwend in de dichter niet of nog niet bij machte lijkt te zijn zich die eigen architectuur te scheppen, krijgen wij als in menig gedicht van H. Bruning een bandeloos geroep, poëzie in haar embryonaire staat. Het zielsgeweld is er, onmiskenbaar, rijk en krachtig; doch het stormt al te wild over de verzen heen, het doet ze niet bol staan in gespannenheid als zeilen die de wind gevangen houden. ,,Men moest voor al zulke in de sfeer der eigenlike poësis nog on-uitgeklaarde mededeelingen van een op zich zelf sterk te waarderen intensiteit van leven en beleven, en waaruit een bundel als *De Sirkel* grotendeels is samengesteld, een andere naam weten te vinden dan ,,gedichten'' — aldus sprak iemand die buiten het literaire leven staat'', en zijn wens leek ons wel waard te worden genoteerd.

Maar van dat alles — en het is verheugend zulks te kunnen constateren — is de dichter Henri Bruning zich-zelf bewust: het blijkt uit het laatste gedeelte van zijn bundel, waar boven hij schreef de beteekenisvolle tietel: *Praeludium*. In gedichten als *Maannacht* en *De Vrouw* begint wezenlik een gelouterd geluid tot ons door te klinken. Hier staat bewezen dat felheid, beweeglikheid en direktheid met zuiverheid van vorm geenszins tegenstrijdig zijn Wij luisteren aandachtig naar dit praeludium van een jong-Hollandse katholieke dichtkunst, drachtig van een vol en hevig leven, en waarin werkt de wil om tot schoonheid-in-liefde te boetseren, wat, naar het woord van de oude Gezelle, die een poëet was bij de gratie van onze Lieve Heer, ons ongevormd ,,in 't hart te branden staat''.

Wies Moens.

---

[1] **Karel Leroux,**
Reimond Herreman, e.a.,
DE DICHTERS VAN 'T FONTEINTJE. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1924. De Schatkamer, (21 × 15) 124 blz. geb. f 3.—.

[2] **Willem van den Aker,**
WIJDING, MUZIEK DER SFEREN, Geïllustreerd door Edm. van Dooren. *L. Braekmans, Brecht,* 1924. (18 × 12.5) 56 blz. ing. f 1.20.

[3] **Bernard Verhoeven,**
DE PELGRIM. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1924. De Schatkamer, (21 × 15) 117 blz. geb. f 3.—.

[4] **Henri Bruning.**
DE SIRKEL. *Henri Bruning, Nijmegen,* 1924. (22 × 15) 53 blz. geb. f 2.50.

Fransche Tijdsbeschouwingen.

Robert Vallery-Radot, die een dichterlijk wijsgeer is, onderzoekt het wezen van dezen tijd door ontleding van de letterkundige verschijnselen. Hij kent de geschiedenis van ouden en nieuwen tijd en beider voortrekkers met hun machtigste werken en hun eigenaardige levenshouding. Zijn jongste boek *La clé du Festin,*[1]) samengesteld uit verschillende beschouwingen en voordrachten, bevestigt den hoogen dunk, dien zijn landgenooten van Vallery-Radot hebben. Het is niet wat men noemt een gemakkelijk boek.

Het eischt van zijn lezers een stevige inspanning. Zelf biedt hij het aan met deze inleiding: ,,Deze studiën vormen een natuurlijk vervolg op die waaruit mijn boek *Le Reveil de l'Esprit* is samengesteld. Zooals dat voorgaand werk streven zij ernaar, in al de openbaringen van het menschelijk verstand den zoo zeer verduisterden zin van het bestaan te hervinden. Beide boeken zijn de voorbereidende werken van een verhandeling, die wij al lang in overweging hebben, over het *Génie du Catholicisme*. De elkander tegensprekende werkwijzen volgen elkander op, de elkaar betwistende stelsels verdwijnen in dezelfde duisternissen terwijl in elke orde der kennis voortdurend dieper de tragische afwezigheid blijkt van het vleeschgeworden Woord, dat alléén ons verlicht. En in de zielkunde zoowel als in de metaphysica, in de staatkunde evenzeer als in de maatschappijkunde zijn de tijden aangebroken waarin, nu ons agnosticisme niet enkel den hemel maar ook de aarde ontdaan heeft van alle tastbare werkelijkheid, wij de strenge juistheid dezer gedachte van Pascal kunnen toetsen aan de feiten: ,Niet enkel kennen wij God niet anders dan door Jezus Christus, maar wij kennen ons zelf ook niet anders dan door Jezus Christus'. Het vaag-christelijk idealisme der negentiende eeuw — de geur der ledige vaas — is opgelost in een verschrikkelijke knekelhuislucht, daar het getracht heeft aan Jezus Christus zijn Godmenschelijke persoonlijkheid te ontrukken; het laat ons blind en doof achter in den nacht en op de wrakstukken. Wij zullen niet meer zien en wij zullen niet meer hooren, de geestelijke maatschappijen zullen zich niet meer verheffen in het licht, tenzij wij weder bij Zijn Naam noemen Hem voor Wien alle knie zich buigt. Dan zal Hij de poorten der feestzaal openen en onze honger zal verzadigd worden.''

Vallery-Radot is geen zwartziener. Meedoogenloos legt hij de wonden van het verleden bloot, scherp zet hij het mes erin, maar hij spreekt niet als zij die geen hoop hebben. Vooral door zinnebeelden ontleedt hij de schijn-beschaving, die Frankrijk geteisterd heeft sinds den tijd der groote omwenteling. Hij doet dit in een sterken betoogtrant, die soms éven gedachten aan Ernest Hello wekt; door den betoogtrant niet alléén; ook door de muziek van het woord. En hij zegt dingen, die heel wat meer dan de oppervlakte raken! In zijn beschouwingen van dezen tijd herkent ge iemand met een evenwichtigen geest, een edel en voorzichtig oordeel, een krachtige overtuiging. Vooral de zwakheden van den hedendaagschen mensch heeft hij, die den oorlog meestreed in de Fransche gelederen, diep doorgrond.

,,De mensch kan niet leven zonder mystiek'' zegt hij (blz. 71). ,,De mystiek is zijn eten en drinken en wanneer het geloof zijner vaderen hem niet meer voedt, dan vindt hij er een uit dat duizendmaal lastiger is.'' Het geloof van den hedendaagschen mensch: wat is het anders dan de machine in de staathuishoudkunde, ten slotte het geld? ,,De hoogepriester der machine, degene die leest in de ingewanden zijner slachtoffers, dat is de geldman.'' (blz. 97).

Vallery-Radot moet niet veel hebben van wat wij het hedendaagsche leven noemen (ce qu'on appelle, dans la langue rituelle, l'Ere économique). Heeft hij geen gelijk? Van het leven in de groote steden geeft hij een treffende schildering: wie de jachtende beweging van Parijs kent, begrijpt dat de schrijver haar tot model gekozen heeft (blz. 100).

Tegenover dat leven met al zijn herrie en verstrooiïngen plaatst de schrijver drie figuren van beteekenis vol beloften: Péguy, Psichari en Augustin Cochin, drie helden die Frankrijk hebben gediend in den grooten strijd en die ieder voor zich een weg gevonden hebben om het hooger geestelijk leven te bereiken. De beschouwingen worden door dit persoonlijk element boeiend en scherp-duidelijk. Lezende ziet gij de beweging in Frankrijk, — waaraan ook elders menige beweging beantwoordt. De letteren blijken weer als steeds de spiegel van het maatschappelijk leven te zijn.

Vallery-Radot vindt in het verleden tal van aanknoopingspunten voor zijn verwachtingen. In 't verleden, ligt het heden — in dubbelen zin. Wat zal er worden? — Gaven alle beschouwingen van kenners van onzen tijd maar zooveel moed als die van Vallery-Radot! Moed wekt kracht en durf, zelfvertrouwen en zelfbewustzijn. Wij kunnen de leelijkheden, die ons omringen, toch niet ontloopen; laat ons trachten haar te veranderen en de wereld te maken zooals wij wenschen dat zij weze!

Het mooie boek kan ook in Nederland genoten worden: Frankrijks dwalingen en Frankrijks grootheid vonden hier steeds toeschouwers en navolgers. *Vincent Cleerdin.*

[1]) **Robert Vallery-Radot.**
LA CLÉ DU FESTIN, *Bloud & Gay*, *Paris* 6, 1925 (19 × 12) 256 blz. ing. Ffr. 7.50.

Engelsche Letteren.

Over Engelsche letteren schrijven — dit wil hier beteekenen, over dat gedeelte, dat bedoelt het lezend publiek bezig te houden, — en dan een klein beetje op de hoogte te zijn, lijkt wel onmogelijk. Te doorworstelen al wat de Londensche uitgevers onder de menschen gooien aan novels en stories gaat boven menschelijke krachten; niet alleen wat de massa aangaat, even goed het gehalte.

Wat geestelijke en blijvende waarde heeft, ontmoet men betrekkelijk weinig en een novel, waarin de diepe en groote levensconflicten in uitkomen, waar werkelijk „menschen" in dienst staan van of aan 't worstelen zijn met hun beste wezen, moet men zoeken. De godsdienst heeft praktisch in Engelsche boeken niets te beteekenen. Het leven van al die heeren en dames gaat buiten het groot-godsdienstige om, het schijnt voor hen niet te bestaan, maakt geen stuk uit van hun leven. Het is en blijft nog altijd het min of meer vervelend en onzalig gezeur over liefde, wat vrij vertaald beteekent: de geslachtelijke verhouding.

Nu moet ons echter ook iets van 't hart: hieraan heeft de critiek zeer zeker schuld. Zeker ook de critiek van dagbladen als *Daily News* en *Daily Mail,* die een macht boeken per jaar verslaan, doch niet malen om die soort dingen als godsdienst. Zeker op hun tijd geven ze wel artikelen van den anderen kant en ze staan heelemaal niet geharnast tegenover den godsdienst of de goede zeden, — de schrijversmoraal, vooral de dagbladmoraal is aan den overkant wel wat erg aan business onderworpen. Maar het dunkt ons, dat van katholieken kant veel meer op dat punt gedaan kon en moest worden. Dat komt wel vroeg of laat: zoo iets moet groeien. Wij, Hollanders, leven in te gunstige, katholieke omstandigheden om een oordeel te vellen. Een kijkje buiten de grenzen kan heel wat gemopper den mond stoppen.

Vinden we geen gelegenheid voor een overzicht in grooten stijl, toch kunnen een paar feiten eens een kijk geven op de katholieke krachten, die in Engeland aanwezig zijn, al uiten zij zich lang niet altijd in katholieken geest en op de voorliefde van het katholieke lezend publiek. Vertaald wordt er in Engeland heel veel. Ook op katholiek gebied; vooral op katholiek-religieus en apologetisch gebied.

Voor enkele jaren terug heeft een katholiek tijdschriftje, dat sinds lang weer ter ziele is, een prijsvraag uitgeschreven — één der Engelsche nationale kwalen, voorlooper van crosswordpuzzles — welke de vijftig beste katholieke boeken genoemd konden worden. Niet ingesloten waren: de H. Schrift, Thomas a Kempis, Missaaltje of gebedenboeken. Ze moesten van katholieke schrijvers zijn en verkrijgbaar in 't Engelsch. Hier volgt het lijstje.

1 Poetical Works . . . *Francis Thompson.*

2 Apologia pro Vita Sua. . *Card. Newman.*

3 The Catholic Encyclopedia *Edited by John J. Wynne and others.*

4 The Christ, the Son of God *Constant Fouard.*

5 All for Jesus . . . . . *F. W. Faber.*

6 Henry Edward Manning: His Life and Labour . . . . . . *Shane Leslie.*

7 The Little Flower of Jesus *Soeur Therese of Lisieux.*

8 The Life of John Henry, Cardinal Newman *Wilfrid Ward.*

9 The Friendship of Christ *Robert Hugh Benson.*

10 Verse on Various Occasions *Cardinal Newman.*

11 The History of England . *John Lingard.*

12 Life of St. Francis of Assisi *Father Cuthbert, O.S.F.C.*

13 Confessions . . . . . *St. Augustine.*

14 Henry VIII and the English Monasteries *Cardinal Gasquet.*

15 The Life and Times of Cardinal Wiseman *Wilfrid Ward.*

16 The Church and Science *Sir Bertram C. A. Windle.*

17 The Key of the World's Progress *C. S. Devas.*

18 The Life of Cardinal Vaughan *J. G. Snead-Cox.*

19 Lives of the Saints . . . *Alban Butler.*

20 Europe and the Faith . . *Hilaire Belloc.*

21 The Liturgical Year *Prosper Gueranger.*

22 The Devout Life . *St. Francis de Sales.*

23 The Divine Comedy . *Dante Alighieri.*

24 The Path to Rome . . . *Hilaire Belloc.*

25 Life of St. Ignatius . *Francis Thompson.*

26 Christ in the Church *Robert Hugh Benson.*

27 The Story of the Catholic Church *George Stebbings, C.SS.R.*

28 The Dawn of the Catholic Revival in England *Bishop Ward.*

29 Self Knowledge and Self-Discipline *B. W. Maturin.*

30 Monks of the West *Count de Montalembert.*

31 Faith of Our Fathers . *Cardinal Gibbons.*

32 The History of St. Catherine of Siena *Augusta Theodosia Drane.*

33 Our Lady's Dowry *Father Bridgett, C.SS.R.*

34 The Mother of Christ *Father Vassall-Phillip, C.SS.R.*

35 The Eve of the Reformation *Cardinal Gasquet.*

36 The Internal Mission of the Holy Ghost *Cardinal Manning.*

37 Meditations for Lay Folk *Bede Jarrett, O.P.*
38 The Holy Eucharist . . *Bishop Hedley.*
39 Watches of the Sacred Passion *Fr. Gallwey, S.J.*
40 Lives of English Martyrs *Bede Camm, O.S.R.*
41 The Little Flowers of St. Francis *Ugolino Brunforte.*
42 The Religion of the Plain Man *Robert Hugh Benson.*
43 God and the Supernatural *Fr. Cuthbert.*
44 Historical Sketches . . *Cardinal Newman.*
45 The Blessed Sacrament . *F. W. Faber.*
46 Bethlehem . . . . . *F. W. Faber.*
47 Catholic Ideals in Social Life *Father Cuthbert.*
48 Miniature Lives of the Saints *H. S. Bowden.*
49 The Old Riddle and the Newest Answer *John Gerard, S.J.*
50 The Life and Times of Bishop Challoner *Bishop Bur.c n*

Wat daarover te zeggen valt?
De totale afwezigheid van alles wat op novels en fiction lijkt. Dit kan niet geheel en al verklaard worden uit de veronderstelling, dat de inzenders van deze prijsvraag, voor de grootste meerderheid zullen behoord hebben tot den kring van ontwikkelde geestelijken en leeken: ook daar wordt wel fiction gewaardeerd. Meer moet men het toeschrijven, dunkt ons, aan de afwezigheid van zulk soort boeken, die algemeen inslaan en tot gemeengoed van velen zijn geworden. Vreemd doet het aan noch Wiseman's *Fabiola,* noch één van Hugh Benson's romans genoemd te zien.
Het lijstje illustreert zuiver, dunkt ons, de houding van de Engelsche ontwikkelde katholieken. Daar - worden zeer veel ernstige, degelijke boeken gelezen; de religieuze trek, dunkt ons, is daar grooter dan hier. Ook de Engelschen weerspiegelen den tijd van bezig-zijn met zich zelf, met het eerst-noodige, met het vastheid-gevende, het substantieele: eigen aan een tijdperk van groeiend bewustworden in geloofsleven. Nu, na enkele jaren, zou dat lijstje er wellicht heel anders uitzien. Maar of het de richting in zou gaan van belletristische voorliefde? *P. Quirinus O. Cap.*

Kroniek der Zweedsche Literatuur.

(Van onzen Zweedschen Redacteur.)

Midden Januari begint de Zweedsche rijksdag ieder jaar zijn zittingen. De openingsplechtigheid wordt voorafgegaan door een godsdienstoefening. Het waren niet uitsluitend stichtelijke gedachten, die ons dit jaar bij dezen schoonen inzet bezighielden, want men moet zich in ernst afvragen, of het zóó nog langer blijven zal. De tegenwoordige regeering is n.l. uit socialisten samengesteld en aan het hoofd van het departement van eeredienst staat een man, die eens openlijk bekend heeft, dat de betiteling van „heiden'' voor hem een eeretitel zou zijn. Dat de boven aangehaalde godsdienstoefening tot dusverre nog niet afgeschaft werd, zal zijn oorzaak wel vinden in het feit, dat de socialistische regeering niet lang genoeg aan het bewind zal blijven om dit plan uit te voeren. Hjalma Branting, de domineerende persoonlijkheid, die de eenheid in de regeering en in de heele socialistische partij wist te bewaren door zijn groot diplomatisch talent, is onlangs overleden. Zijn verlies beteekent voor de partij verval en ontaarding in bolschewistische uitersten. Ook op godsdienstig gebied werkte de invloed van Branting in de partij ten goede. Nooit liet hij zich vervoeren tot spottende of bijtende aanvallen tegen godsdienst en kerk, al was hij in zijn persoonlijk leven ook ongetwijfeld een radicale atheïst. Zijn uitvaart werd volgens het staatskerkelijke ritueel in de hoofdkerk van Stockholm gehouden in tegenwoordigheid van den koning, den kroonprins e.a. Enkele dagen na zijn begrafenis werd in den rijksdag een wet aangenomen op voorstel der regeering, waarbij burgerlijke begrafenissen zelfs in de Luthersche staatskerken door leeken met of zonder godsdienst gehouden mogen worden. Een opvalllende wet, voorwaar! De Zweedsche kerk zal op deze wijze spoedig een „onzichtbare Kerk'' worden, een uitdrukking, die de Protestanten steeds in den mond hebben. De materieele muren zullen wel blijven staan, maar wat zal er terecht komen van de goddelijke waarheid, die intra muros verkondigd moet worden? De priesters zelf zijn zich deze ontbindende elementen degelijk bewust. Zij staan echter bijna volkomen machteloos tegenover het dreigend opzettende gevaar en verwachten met hun kerkvorst, den aartsbisschop van Stockholm, aan het hoofd hun redding van buiten. Deze prelaat, Nathan Söderblom geheeten, die met de beste bedoelingen bezield schijnt, heeft voor Augustus van

dit jaar naar Stockholm een groot oecumenisch concilie bijeengeroepen waarheen alle protestantsche kerken der geheele wereld vertegenwoordigers zullen zenden, leeken zoowel als priesters. Zijn bedoeling is te komen tot een uniforme, door christelijke beginselen bestuurde gedragslijn in het openbare, politieke en cultureele leven. Maar hoe kan er van uniformiteit, van eenheid sprake zijn bij de chaotische verdeeldheid der protestantsche sekten? Als er eensgezindheid bereikt wordt, zal deze slechts hierin tot uiting kunnen komen, dat het front-maken tegen de katholieke Kerk meer universeel, meer één zal worden. Hier in Zweden denkt men nog steeds, dat de heftigste en grimmigste vijand van het Protestantisme de katholieke Kerk is en niet de innerlijke gespletenheid der Staatskerk zelve.

Tegen dezen achtergrond geplaatst wordt het geweldige opzien, dat de nieuwe roman *De Sneckenströms* van de uit katholieke ouders geboren schrijfster Marika Stjernstedt,gebaard heeft, eenigszins verklaarbaar. En toch, behelst dit werk wel iets meer dan een fijn gevoelde, scherp geobserveerde, gaaf gestyleerde en in het geheel niet opdringerige beschrijving van de geïsoleerde verhoudingen, waarin de katholieken in Zweden ook nu nog leven? Het wekt allerminst den indruk als een tendentieus propagandaboek bedoeld te zijn, al is de schrijfster er ook in geslaagd door haar rake en objectieve schildering van het katholieke leven en de katholieke gedachte vele ingewortelde vooroordeelen, die ook onder de intellectueelen grif geloof vinden, te ontzenuwen.

Dat men dr. phil. Lydia Wahlström van katholieke proselieten-makerij verdenkt, is echter nog ongeloofelijker. Tot nu toe was zij het groote licht onder de Protestanten. Als men haar boek *Rome en Wittenberg* en alles wat zij geschreven heeft, over Pausdom en Luther, over dwang en vrijheid gelezen heeft, dan moet men in haar zien een diep-geloovige protestantsche vrouw, die overtuigd is van de waarachtigheid harer leer en van de zekerheid van haar heil. Onlangs verscheen haar jongste werk *Biskopen* (De Bisschop). Het portret van dezen Lutherschen kerkvorst doet aan als een verrassende openbaring. Hij mist elke vaste geloofsovertuiging, ten slotte werpt hij zelfs alle positieve geloof over boord: de zuivere rede wordt zijn exclusief dogma. De invloed van enkele meisjes, die hij vroeger „aangenomen" heeft en die nu aan de universiteit studeeren, brengt hem tot dezen stap. Een van haar huwt hij zelfs, want de bisschop is n.l. erg hartstochtelijk aangelegd. Wahlström's held slaat een erg belachelijke figuur als geestesarme prater van leege, vooze phrasen. Bovendien laat de schrijfster zich zonder veel eerbied of piëteit uit over de traditioneele beleving van vroomheid en godsvrucht, die sinds de Hervorming in Zweden in zwang is. Haar geloofsgenooten zouden dit alles nog wel door de vingers gezien hebben, als ze het Katholicisme er maar buiten gesloten had. Hieraan heeft ze echter met warme bewondering hooge kwaliteiten toegeschreven, als diepe innerlijkheid, fijne ontwikkeling, edele verdraagzaamheid, teere liefde voor het heilige en conservatieve piëteit jegens de kerkelijke overleveringen. Zij heeft ook aan het Katholicisme een welsprekende pleitbezorger gegeven in den persoon van een Engelschen priester, die een der meest sympathieke figuren van het boek is. Hoe is de schrijfster tot dit standpunt gekomen? Is dit buiten haar wil omgegaan? Het schijnt van niet, want haar geheele roman draagt den stempel van door studie verkregen zakelijkheid. Misschien gaat er toch een drang naar het Katholicisme door onze Noorsche landen en heeft kardinaal van Rossum den bal niet misgeslagen in zijn reisverhaal, zooals de protestanten dit hier beweerd hebben. Het Protestantisme heeft nu eenmaal van kindsbeen af in zich opgenomen het subjectieve, individueele, onafhankelijke temperament. Van dit standpunt uit heeft de professor der theologie aan de Universiteit van Upsala, Gillis Pettersson Wetter een boek uitgegeven over de Apocalypsis van Johannes. Wij willen op deze opmerkelijke publicatie niet verder ingaan, constateeren slechts, dat de schrijver het meest waardevolle van zijn boek ontleent aan katholieke werken, voornamelijk aan die van Pater Hartmann S.J.

Oljoberget och Ladugardsgarde is een vlotgeschreven boek, dat een historisch thema uitmuntend uitgewerkt heeft. De tien cultureel-historische schetsen, die het bevat, heeft de schrijver Nils Ahnlund aan de eigenaardige, bekoorlijke en boeiende wereld der legende en der volkstraditie ontleend en is daarbij teruggegaan tot de katholieke Middeleeuwen, waar al het goede en schoone, dat Zweden nu nog rijk is, zijn oorsprong vindt.

De reeds zeventigjarige schrijfster Wilma Angered Strandberg heeft lang gezwegen. In deze rust is haar nieuwe roman *Barbarensson* (De zoon van den barbaar) tot een gaaf kunstwerk gerijpt. De strijd van den kunstenaar Giovanni, de hoofdpersoon van het boek, die de goddelijke waarheid in de schoonheid zoekt, tegen innerlijke en uiterlijke moeilijkheden is met een gaaf en sterk meesterschap weergegeven. De roman is een meesterstuk van teere zielsontleding. Toch heeft een te weelderige en te levendige verbeelding de schrijfster parten gespeeld. Haar voorstelling van de Kerk en het kloosterleven in de dertiende eeuw heeft daardoor ingeboet aan historische waarheid. De kleuren zijn te zwart van tint en zóó slecht was het toch werkelijk niet met het religieuze leven van dien tijd geschapen. Ten slotte nog een algemeen oordeel over het hedendaagsche literatuurleven in Zweden.

De literatoren gaan meer en meer terug naar de Zweedsche Middeleeuwen en vinden daar een inspiratie, die hun eigen tijd hun niet geven kan. Romans van beteekenis, die moderne problemen behandelen, zijn niet verschenen. Opvallend is ook het feit, dat de vertalingen zoo sterk in aantal toenemen De zuiver katholieke boeken worden niet meer stelselmatig gepasseerd. Zoo hebben de Fioretti van Franciscus zelfs twee vertalers gevonden, en hun boeken worden druk gelezen.

Deze kroniek lag reeds klaar, toen de post ons het *Jaarboek der Zweedsche Uitgevers* voor 1924 bracht. Het is misschien interessant iets van deze boeken-statistiek hier nog over te nemen. De belletristische literatuur is niet in aantal gestegen: 1922: 839; 1923: 906 en 1924: 845, waarvan het meerendeel vertalingen. De theologische rubriek telde in 1922: 263, in 1923: 273 en in 1924: 295 werken; de sociaal-oeconomische in 1922: 244, in 1923: 225 en in 1924: 295 werken; de geschiedkundige in 1922: 83, in 1923: 79 en in 1924: 107 werken. Het geheele aantal bedroeg voor 1922: 2693, voor 1923: 3015 en voor 1924: 3095 werken. Dit beteekent op iedere duizend inwoners in Zweden een half nieuw boek. In Denemarken bedraagt dit percentage $1^3/_{10}$ en in Nederland $^8/_{1}$; dan volgen Zweden en Duitschland.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANSCH.

Andriessen, O.S.Cr., 502.
GIMA. *De Kruisheeren, St. Agatha-Cuyk,* 1925. (20.5 × 12) 55 blz. ing. f 0.50.

Gima, nu Christen geworden, vertelt z'n levensgeschiedenis. Hij was 'n beroemd fetisch-priester geweest. 't Boekje geeft voor de missiewetenschap interessante wetenswaardigheden over den ijendadienst. *P. Aurelius O.Cap.*

Gerard Brom, 503.
KATHOLIEK. *J. J. Romen & Zonen, Roermond,* 1925. Ster-Editie. (19.5 × 15.5) 187 blz. ing. f 3.25.

Men heeft Professor Brom den man met de eenzijdig-verstandelijke oogkleppen genoemd en hem de overwegende intellectualiseering van zijn tijdschrift scherp verweten. Dat deze aantijgingen steekhoudend zijn, blijkt wederom uit zijn nieuw boek: de cerebrale denker staat er op het spreekgestoelte en de intellectualist heeft voorgezeten bij de beeldende vorming der taal. Of hier een verwijt in opgesloten ligt aan zijn adres? Integendeel, deze leeken-apostel, die een ver vooruitgeschoven post bezet in het vijandelijke gebied der vrije gedachte en die als apologeet de koe beslist goed bij de horens vast heeft, wordt door dit temperament uitmuntend gerugsteund. Het komt ook de vruchtbaarheid zijner actie ten goede. Bezonken en practische menschen wonen nu eenmaal liever in een gebouw, dat op hechte, stabiele fundamenten rust en de klotsende branding uittarten kan, dan in een kleurige en fleurige loofhut, die noch wind-vast noch regen-vrij is.

Katholiek is een gids door de Kerk van Christus. Tegenover de wilde wanorde en drieste bandeloosheid van het gros der intellectueele systemen plaatst de schrijver de centrale eenheidsgedachte der katholieke Kerk met haar groote wachtwoorden: stijl, synthese, harmonie, gemeenschap, levenseenheid, verscheidenheid van levensuiting en levensvatbaarheid. De uitwerking der verschillende hoofdstukken berust steeds op contrasteerende elementen; de inhoud geeft geen volledig, maar toch een praegnant en afgerond beeld der katholieke veelzijdigheid en houdt terdege rekening met de menschelijke feiten en zwakheden, die de leden der eenig ware Kerk aankleven en zelfs aankleven moeten.

Buitenstaanders en huisgenooten bevelen wij dit mooie boek hartelijk ter lezing aan.

H. Rongen.

L. Bührs, 504.
MIJN EERSTE COMMUNIEBOEKJE, Geïllustreerd. *St. Gregoriushuis, Utrecht,* 1925. (11.5 × 8) 127 blz. gecart. f 0.50, geb. f 0.75.

Voor dit boekje in zijn klaren eenvoud, zoo bij uitstek geschikt voor de eerste communicanten, schrijven wij gaarne een warme aanbeveling.

L. S.

Prof. Dr. J. L. Palache, 505.
DE SABBATH-IDEE BUITEN HET JODENDOM. *Menno Hertzberger, Amsterdam,* 1925. (21 × 13.5) 39 blz. ing. f 0.50.

In deze studie maakt P. de fout niet voldoende aandacht geschonken ten hebben aan de primaire beteekenis zoowel van den Zondag als van den Sabbath. Primair toch zijn beide „de dag aan den dienst des Heeren gewijd" en zoo een nadere determineering van de, in het derde gebod uitgedrukte natuurwet: „geef God, wat Gode toekomt." Te veel laat hij den nadruk vallen op het „rustdag-zijn", wat toch bij beide een secundair begrip is, volgend uit, en geeischt door hun primair karakter: dag des Heeren.
Onverklaarbaar is ons de wijze, waarop de canon van het Conc. van Laodicea over de Zondagviering door P. is aangehaald. Geenszins wordt op dit concilie, zooals P. zegt, het niet-werken op Zondag veroordeeld. Integendeel zoo uitdrukkelijk mogelijk spreekt het concilie den wensch uit, dat de christenen zooveel mogelijk van werken zich zouden onthouden. Wel echter veroordeelen de Vaders van dit concilie het niet-werken op Sabbath d.i. Zaterdag. En tegen degenen, die hiervoor ijverden en zoo den joodschen Sabbath weer trachtten in te voeren, spreken zij hun anathema uit. Prof. P. las dus Zondag voor Zaterdag.

Fr. S. G. Deenen O.P.

Prof. Dr. J. H. Valkenier Kips, **506.**
DE SCHOONHEID DER LITURGIE. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (20 × 13) 80 blz. ing. f 1.25.

In een 80 bladzijden geeft de schrijver een overzicht over de Liturgie, over het doel, het begrip, de middelen, de schoonheid en de vruchten ervan. Merkwaardig is schrijvers uiteenzetting hoe de verschillende liturgische gebeden van de H. Mis tezamen vaak een verrassend schoon geestelijk gebouw vormen, om er den geheelen dag in te leven. Zeer aan te bevelen.

Dom P. de Puniet O.S.B.

DUITSCH.

Heinrich Döring, S.J., **507.**
DIE MISSION VON HIROSHIMA IN NEUERER ZEIT. *Xaverius-Verlag, Aachen,* 1924. (20 × 13) 32 blz. ing. M. 0.45.

Na 'n beknopte uiteenzetting van de nieuwe opkomst der Japansche Kerk in de laatste halve eeuw, gepaard met bloedige vervolging, geeft Mgr. Döring 'n gedetailleerde, korte geschiedenis van zijn pas-opgericht vicariaat Hiroshima. Het blijkt, dat op dezen harden bodem de geloofsvruchten nog schaarsch zijn.

P. A.

Karl Dörner, **508.**
DIE STUNDE DES KINDES. *Herder & Co., Freiburg i.Br.,* 1925. (19.5 × 13) 304 blz. ing. M. 4.40, geb. M. 5.80.

Een kostelijk boek! Het geeft voor iederen Zondag van het kerkelijk jaar een uitgewerkte kinderpreek. Vooral voor predikanten, die voor kinderen moeten optreden, is het boek een uitkomst.

P. Emilius O.Cap.

Hermann Grapow, **509.**
DIE BILDLICHEN AUSDRÜCKE DES AEGYPTISCHEN. *J. C. Hinrichs, Leipzig,* 1925. (23 × 15) 203 blz. ing. M. 5.75, geb. M. 7.—.

Het Oosten is het land der beeldspraak, en deze zal door ons nooit goed verstaan en nog minder gewaardeerd worden, tenzij wij het Oosten beter kennen. Dit geldt op bijzondere wijze voor den Bijbel, die zoo rijk is aan beelden, aan de meest gewaagde zelfs, dat ze ons overbluffen en afstooten, zoo we de mentaliteit niet begrijpen, die ze deed ontstaan en er het eigenaardige karakter aan verleende. Juist door de Egyptische literatuur, welke zoo bijzonder rijk aan beelden is, benaderen wij deze algemeen-Oostersche mentaliteit 't best. Bovendien kan de beeldspraak der primitieve Egyptenaren ons nog vaak de juiste beteekenis doen achterhalen van vele beelden, die bij ons niet langer aan het oorspronkelijke doel der verduidelijking beantwoorden, doch slechts conventioneele stijl-verfraaiing zijn geworden.
Daar het werkje niet enkel voor Egyptologen is geschreven, behoeft de titel niemand af te schrikken, die in dergelijke kwesties belang stelt.

Prof. Dr. R. L. Jansen O.P.

Joseph Kinzig, S.J. **510.**
DER H. PETRUS CANISIUS. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (16.5 × 10) 127 blz. geb. M. 2.50.

Hoe dieper de groote menigte haar Heiligen leert kennen, des te hechter wortelt de drang naar navolging. En waar juist in onze dagen het leekenapostolaat zoo heerlijk opbloeit, kan van Canisius' onverdroten levenswerk tot schutse en uitbreiding van ons heilig Roomsche geloof een machtige aantrekkingskracht op alle edelmoedige zielen uitgaan tot eigen en veler anderen heil. Een Nederlandsche bewerking ware zeer welkom.

C. Wessels S.J.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

V. J. F. Boelaars, **511.**
GODSDIENSTIGE OPVOEDING DER KINDEREN TOT EN MET HUNNE EERSTE H. COMMUNIE. *R.K. Jongensweeshuis, Tilburg,* 1925. (21 × 14.5) 140 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.35

Een voor de opvoeding en voor het verantwoordelijkheidsgevoel der ouders zeer moeielijk vraagstuk is hier op gelukkige wijze behandeld. De moeders wordt geleerd hoe zij hare moeielijke plichten het best kunnen vervullen.
Ook de onderrichtingen op practische wijze ingedeeld en bevattelijk geschreven, zijn een goede leiddraad.

J. H. J. Uylings.

A. Geerebaert, S.J., **512.**
LIJST VAN DE GEDRUKTE NEDERLANDSCHE VERTALINGEN DER OUDE GRIEKSCHE EN LATIJSCHE SCHRIJVERS. *Volksdrukkerij, Gent,* 1924. (22.5 × 14.5) 223 blz. ing. Bfr. 24.—.

Nu er in Noord-Nederland alle tijdschriften van beteekenis weer hebben geschreven over de „Klassieke Opvoeding" komt de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal en Letteren een bewijs leveren van de overgroote belangstelling, die ons volk in de Grieksche en Latijnsche taal gesteld heeft en nog stelt. P. Geerebaert S.J. heeft in dit boek samengebracht een lijst van de gedrukte Nederlandsche vertalingen van alle Grieksche en Latijnsche schrijvers der klassieke oudheid tot en met Justianus. Ook herdrukken

en titeluitgaven zijn zorgvuldig aangegeven. Dat onderwerp heeft de schrijver van een letterkundig-humanistisch standpunt behandeld; in geen enkel opzicht vormen de vertalingen een samenhangende groep; hij beschouwt hoofdzakelijk den literairen inhoud dier vertalingen, niet b.v. de typografische uitvoering of verluchting.
Verreweg 't grootste gedeelte der werken, die hier worden opgesomd heeft de schrijver op zijn onderzoekingsreizen in handen gehad. Dikwijls kan men bladzijde op bladzijde doorloopen zonder maar één sterretje te zien, waardoor hij den lezer waarschuwt, dat hij 't boek zelf niet kon doorlezen. Voor alle oudere werken en ook voor enkele nieuwere, die niet zoo gemakkelijk te vinden zijn, worden een of meer vindplaatsen aangegeven.
De stof is zoo gerangschikt, dat men den groei eener vertaling en haar voortleven in herdrukken en aanhalingen kan volgen. Sommige paragraafjes b.v. over Tacitus van Hooft of over Vergilius van Van Ghistele en vele anderen worden in dit opzicht buitengewoon interessant. Om zulk een werk tot stand te brengen heeft de schrijver jarenlang een groot aantal bibliotheken doorzocht. In de inleiding noemt hij er 49, waaronder ook die van 't Britsch Museum en de Bibliothèque Nationale te Parijs.
Uit den titel van 't boek blijkt, dat er naar volledigheid werd gestreefd. Werd de hooge opzet ook bereikt? De schrijver zegt zelf, dat de absolute volledigheid in een bibliografisch werk van zulk een omvang onmogelijk is, op verscheidene plaatsen, b.v. bij Aesopus en Ovidius verklaart hij zelf leemten te gevoelen. Maar een relatieve volledigheid werd ongetwijfeld bereikt. Is deze bibliografie betrouwbaar? De recensent zou zich heel wat werk in tal van bibliotheken moeten getroosten, om op die vraag een definitief antwoord te kunnen geven. Doch wat in de inleiding over de werkmethode van den schrijver gezegd wordt, stemt tot de grootste geruststelling. Hij heeft verreweg de meeste boeken in handen gehad en zijn vertrouwen op bibliografisch gebied groeide iederen dag. De fouten en onnauwkeurigheden der bibliografen komen gewoonlijk hier vandaan, dat zij elkander of onbetrouwbare catalogussen maar overschrijven.
Iedere bibliograaf van beroep zal wel beseffen, hoeveel werk en nauwkeurigheid het opsporen van zoo'n macht boeken en het vaststellen van de onderlinge verwantschap der gevonden vertalingen veronderstelt. Het nut voor de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde en cultuur schijnt wel evenredig te zijn aan die inspanning.
Zijn oordeel over boeken en instellingen spreekt P. Geerebaert op vele plaatsen onomwonden uit. Deze ééne bewijsplaats kan wel volstaan: „Een enkelen keer heb ik mij naar het Institut International de bibliografie te Brussel begeven, doch ik mocht daar in den catalogus niets vinden dan blijken van een ongeloofelijk gemis aan de allerelementairste kennis. Zoo vond ik, b.v. het woordje *dutch* vertaald door *allemand*; op grond van deze vertaling werden titels uit Engelsche catalogi geknipt en gerangschikt."

P. v. Luyk S.J.

FRANSCH.

Maurice Blondel, e.a., 513.

QU'EST-CE QUE LA MYSTIQUE? *Bloud & Gay, Paris* 6, 1925. (22.5 × 14.5) 225 blz. ing. Bfr. 10.—.

Dit boek beoogt het zeer actueel probleem der mystiek zoowel uit philosofisch als uit historisch oogpunt te beschouwen. De historische verhandelingen over 't heidensch mysticisme, de Duitsche mystiek, het leven en de leer van den H. Joannes van 't Kruis en Maine de Biran, brengen weinig nieuws. Het eerste opstel, een doorwrochte studie van Maurice Blondel over de verhoudingen van de bovennatuurlijke mystiek tot ons natuurlijk leven, steekt ver boven de anderen uit. We hebben hier te doen met een forsche gedachte, die tot nadenken noopt, al kunnen we ons niet zonder voorbehoud met al de conclusies van den schrijver, en nog minder met zijn wijsgeerige beginselen vereenigen. Getrouw aan een der grondgedachten van zijn systeem, wil Blondel ook hier de natuur zoo ver mogelijk doen doordringen in de sfeer der bovennatuur. Voorzichtigheid is hier dus geboden. Een kerkelijk imprimatur ware niet overbodig geweest.

Dom J. Huyben O.S.B.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR

NEDERLANDSCH.

C. Astaes, 514.

VERTELLINGEN. *Excelsior, Brugge*, 3e druk: 1924. (20.5 × 14) 164 blz.

'n Bundeltje eenvoudige, grappige volksvertellingen voor „rond den heerd", b.v. van een jongen, die verdwaald raakt bij menscheneters; van 'n boerin, die den duivel fopt, van twee wondere marbeltjes, die 'n jongeman aan 'n vrouwtje helpen enz. Ze zijn bestemd, zooals 't voorwoord zegt, voor „de kinderen en de jeugd van den buiten, waar ze als kost van eigen kooksel in den smaak zullen vallen."

P. Aurelius O. Cap.

Alice Berend, 515

DE REIS VAN DEN HEER SEBASTIAAN WENZEL. *A. G. Schoonderbeek, Laren*, 1925. (19 × 13.5) 187 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.50.

Een luie lekkerbek, die heel de wereld laat draaien om zijn gezonde buik. Excentrieke tante laat aan den excentrieken neef onvoorziens eenige milioentjes na. Nu wordt het leven nog lekkerder, maar de gezondheid zorgelijker. Een reisje zal den man op de pantoffels wat moeten opmonteren — een reisje en... een meisje, maar daar wil de ouwe vrouwenhater niets van weten. Op reis, flegmatiek als altijd, laat hij Gods water over Gods land loopen... moeit niemand... maar een meisje pakt hem onbewust... Hij loopt het ding, dat coquetteert met jongen advocaat, zenuwachtig achterna — terwijl hij zelf achtervolgd wordt door een zenuwachtige juffrouw, die minnebriefjes in zijn gepoetste schoenen deponeert. En zoo loopt op stuk van zaken alles nog op teleurstelling uit. Thuis trekt hij zijn pantoffels weer aan, en doet ze niet meer uit.
Heel 't leven is nulliteit — zulke levensopvatting schaft onbenullige boeken. Frivole zetten en intrige's, eigen aan hotel- en badleven, ontsieren het boek, dat de verbeelding opzettelijk wil prikkelen.

A. v. Delft

Henri van Boven, 516

NAAR DE DIEPTE. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. (20 × 12.5) 214 blz. ing. f 3.50.

Een roman of eigenlijk beter biografie van grauwe troosteloosheid vanaf het begin tot het eind.. Thomas de Maerl is op een internaat in den Haag op school. Hij geniet weinig belangstelling van zijn familie en sukkelt met zijn studie. Maar wat erger is: hij heeft geen zelfvertrouwen en aldoor loopt hij rond met het gevoel en de overtuiging, dat bij hem toch alles mislukken moet en dat hij toch niet is als elk ander mensch. Triest en troosteloos volgen de dagen op elkander en groeien aan tot jaren en langzaam nadert de tijd dat Thomas zich een weg moet kiezen door het leven. Zijn hoop, die hij nog altijd koesterde, om nog zeeofficier te worden, ziet hij vervliegen en hij komt terecht in een boek-winkel als hulp van den bediende. Later verhuist hij naar een redactiekantoor, maar door zijn slapheid en futloosheid maakt hij zich ook daar onmogelijk. Ten slotte besluit hij, in dienst van een handelmaatschappij naar de Congo te gaan en het verhaal sluit met het afscheid van zijn moeder te Antwerpen.

Het boek, dat op zichzelf genomen vlot en knap geschreven is, laat toch den lezer onbevredigd,door het voortdurend samenzijn met zoo'n zoutzakkige hoofdpersoon, die goed van aard, slechts krachtige en soliede leiding mist en daarom maatschappelijk en wellicht zedelijk ten gronde gaat. Enkele passages van sexueele verhoudingen en feestjes met meisjes maken voorbehoud noodzakelijk.

P. A.

Rolf Burman, 517.

EEN ZONDAGSKIND. *Allert de Lange, Amsterdam,* 1925. (22 × 15.5) 423 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Mr. Arnold Duvilliers van Naemen, hoofdredacteur van het „Woudenbergsch Nieuwsblad", is met den helm geboren. Bij een tombola op kinderfeestjes won hij altijd de mooiste prijzen, op school bofte hij altijd met z'n beurten; bij examens had hij altijd geluk, dito in zijn later leven als gevierd flirter, oprichter van een drukgelezen dagblad en verwoed dobbelaar: hij was immers een Zondagskind. Toen hij in de oorlogsjaren aan het speculeeren ging, liet zijn „veine" hem in den steek. Als de roulette zijn berooid fortuin aanvullen moet en hij daarbij het geld van zijn krant en van verschillende vereenigingen, dat hij als penningmeester in beheer had, op het spel zet, is hij een verloren man. Zijn schatrijke oom laat hem aan zijn lot over en vrijwillig stelt hij zich ter beschikking van het gerecht. Zijn jeugdvijand Jhr. van Schaefsbergen neemt zijn verdediging op zich met het gevolg dat hij wegens verduistering veroordeeld wordt. In de twee en halfjarige hel zijner gevangenschap knoopt hij een briefwisseling aan met Judith Kingma, die hij als jong meisje in zijn studiejaren wel eens ontmoet heeft. Zij wordt voor dezen armen uitgestootene en verachte een troostengel van moederlijke teederheid; zijn stralende, niets-eischende liefde voor Judith maakt hem onmetelijk rijk. Na zijn ontslag uit de gevangenis wordt hij door Judith en haar man in de familie opgenomen en later zoeken zij voor hem een passende positie. Dit reclasseeringswerk stelt hooge eischen aan de edelmoedigheid der Kingma's. Nog éens zou Arnold een Zondagskind worden: in een obligatieloterij wint hij den hoofdprijs van 60000 gulden. Nu kan hij alle crediteurs eindelijk betalen en zal hij in zijn eer hersteld worden. Verheugd snelt hij naar Judith om haar dit blijde nieuws mede te deelen; de ontroering is echter te sterk en hij sterft in hare armen.

Een vlotte, boeiende, onderhoudende maar wel iets te uitvoerige, te wijdloopige uitwerking van een „fait divers". De moreele strekking van het boek — voorwaardelijke veroordeeling, milde beoordeeling van één-uurs-zwakheid, steun der reclasseering — is uitstekend. Wegens enkele details alleen voor volwassenen geschikt.

F. H.

Hedwig Courths-Mahler, 518.

DOOR SMART TOT GELUK, Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (18.5 × 11.5) 237 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Een vrouw loopt weg van haar man. De broer van dien man trouwt met die weggeloopen vrouw en de getrouwde man trouwt met de verloofde van dien broer. En bij zoo'n schandaal zegt een oude tante: „Onze lieve God heeft hier weer het ware inzicht getoond en te samen gebracht wat voor elkaar geschapen is".

Christen menschen lezen zoo iets niet zonder ergernis. Deze boeiende schrijfster ergert ons nog al eens.

A. v. Delft.

Zane Grey, 519.

BETTY ZANE, Vertaald uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17 × 11) 310 blz. gecart. f 1.25.

Wie houdt van Indianengeschiedenissen van hun verwoeden strijd tegen de indringers, de kolonisten zal dit boek lezen met stijgende spanning. In zijn genre kan het goed genoemd worden — vooral mooi geteekend zijn de karakters van den trouwen Metzel en niet minder van de hooghartige en toch innemende Betty Zane. — De vertaling is over het algemeen goed, al stoot men hier en daar op zinnetjes, die wel Engelsch maar geen Nederlandsch zijn.

Ant. van de Venne.

W. Hauff, 520.

HET KOUDE HART, Vertaald uit het Duitsch door G. Walschap. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. (20.5 × 16.5) 82 blz. ing. f 0.80.

Peter Munk, 'n jonge kolenbrander, is niet tevreden in z'n nederige staat. Hij wil hooger op en daarom wendt hij zich tot 'n goede bosgeest: 't glasmanneke, die 'm helpen zal: hij mag drie wensen doen. Als hij in z'n domheid daar geen goed gebruik van maakt, loopt 't natuurlik mis, waarop hij de hulp inroept van 'n boze bosgeest: de Hollander Michel, 'n soort Mephisto-type. Die geeft 'm 'n steenen hart, dat 'm ongevoelig maakt voor 't lijden zijner medemensen, maar ook alle levensvreugde doodt. In z'n hebzucht vermoordt hij zelfs z'n eigen vrouw, de schone en goede Liesbeth. Gelukkig komt hij bijtijds tot inkeer. Door de derde, verstandige wens weet hij z'n kwelgeest te bedotten — en alles keert zich ten goede. Peter heeft echter geleerd tevreden te zijn met de staat, waarin God hem geplaatst heeft. De vertaling is over 't algemeen goed, enige foeielike gallicismen uitgezonderd, zoals: „men is er in gelukt"; 'n jongen moet eens 'n zonderlinge geschiedenis „voorgehad hebben". *Leo Fens.*

Gustaaf D'Hondt, 521.
DE ERFENIS VAN PIER-CIES. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1924. (21.5 × 15.5) 129 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

De schets van 'n ouden boer, die na den dood van zijn vrouw, zijn laatste jaren meewarig en eenzelvig verslijt, en daarbij van een oude huishoudster en enkele arme neven en nichten, die allen vlassen op den dood en het spaarpotje van den boer. Na zijn dood echter schijnt het geld voor een groot gedeelte gestolen. Vandaar teleurstelling en herrie. —
't Is een tamelijk naargeestige geschiedenis, met 'n enkele minder kieskeurige passage voor jongere lezers.

K. v. K.

Idsardi, 522.
ONS ANNEKE, *J. H. Kok, Kampen,* 1925. (21.5 × 15.5) 255 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.40.

,,Ons Anneke'' heeft zich van jongsaf onderscheiden door groote geestesgaven en groeit op tot een hupsch jongmeisje: vooral moeders trots. Als de tijd gekomen is om voor Anneke een weg te kiezen, komen meester Harms en zijn vrouw met het voorstel, haar op hun kosten mee te laten gaan naar de stad, om er met hun eigen dochter samen verder te studeeren. De wijze Harms ziet haar slechts noode hun dorp en vooral ook hun nederig leven verlaten, maar verzet zich niet tegen de leiding der Voorzienigheid. Zoo vertrekken Anneke en Trijn samen, de eerste om onderwijzeres, de andere om verpleegster te worden. Anneke blijft gelukkig zich zelf gelijk, en alles gaat goed, totdat Evert Halbertsma, de oudste zoon van haar weldoeners, haar ten huwelijk vraagt. Het wordt een strijd van de Halbertsma's tegen het meisje zonder geld uit lageren stand, van Harms tegen een ongodsdienstigen man. Door Gods zegenrijke leiding, die goed loont met goed, lost de strijd zich op, door de beproevingen die de Halbertsma's treffen, door Everts oprechten wil om ook 't godsdienstige Anneke te volgen, door Anneke's vromen flinken aard: het erfdeel van haar vader. Zoo worden velerlei wederwaardigheden doorstreden en overwonnen, en eindigen ze met de plechtige kerkelijke inzegening van het huwelijk, waarbij ook Evert's en Anneke's ouders, en alle omwonenden van Meerzicht zich in God vereend voelen.
Geloof en godsvertrouwen schijnen ons zoo zuiver en oprecht tegen uit dit lieve verhaal over en voor het Protestantsche Friesche volk, dat ook andersdenkenden dit boek geboeid zullen lezen, niet zonder winst en troost voor hun zieleleven.

Marie Koenen.

Charles van Iersel, 523.
IDZUBAR. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1924. (21 × 15.5) 177 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

De legenden van Idzubar, onderkoning van Babylon, staan te lezen op de 4e kolom van de zevende der spijkerschriftplaten...
Idzubar, een reus in kracht en grootte, heeft den koning van Babylon, den vetten en slaperigen Humbaba vermoord op bevel van een misboreling, den dier-mensch Heabani, omdat hij het volk verdrukte. De goddelijke Istar, zuster zijner eigen gade Yvelene, heeft op deze ure gewacht om met hem haar eerste liefdefestijn te vieren, maar hij stoot haar van zich af. Istar onderneemt een hellevaart om de goden te smeeken de banvloek uit te spreken over Babylon, opdat het leven zelve er verdorre en verdroge. Weldra lag de stad onder den vloek verslagen en de moedelooze Idzubar gaat op zoek naar den eenigen mensch, die na den zondvloed overgebleven is, Hasisadra met name. Onderweg ontmoet hij Heva, der menschen moeder en eindelijk vindt hij ook Hasisadra, die hem de opstandige verwildering en den noodlottigen ondergang der eerste menschheid schildert. Met nieuwen moed keert hij naar Babylon terug en hoort dat hij vader geworden is. De historie is uit. Er wordt verder nog veel gesproken over geodatische lijnen, maanlicht, manemist, maanschemer, schorpioenmenschen, over donkere en magere geesten met grauw, warrig haar, over den kringloop der sterren enz. Van Iersel kan schrijven, maar hij doet te ongewoon, te singulier; zoo vlecht hij volzinnen in elkaar van 16, 17 regels en nog meer. Als product eener ongeordende, bandelooze phantasie moeten wij dit boek afkeuren.

F. H.

Leida de Jongh, 524.
MARA VERBERNE. *D. Bolle, Rotterdam,* 1925. (22 × 16) 256 blz. ing. f 3.75, geb. f 4.50.

Mara, de oudste telg van de Verberne's, is een levenslustig en schrander meisje. Ze is de steun harer moeder, die met haar rumoerig kroost heel wat te stellen heeft, want allen hebben de kinderen iets van het bohémienachtige van hun vader. Zooals gewoonlijk in kunstenaarsgezinnen, volgen welvaart en gebrek elkander snel op den voet. Mara is hier nu steeds de reddende engel dank haar sterken moed, haar opofferingszin en haar schitterende talenten, die zij als onderwijzeres heel handig weet te benutten. Door haar onbaatzuchtig optreden, mitsgaders een dikke erfenis komt de familie zelfs tot aanzien; haar broers en zusjes zijn thans in de gelegenheid om, hetgeen men noemt een goede partij te maken en het ontgaat haar blijkbaar... dat zij alleen overblijft. Tot Henri Stevens een journalist en trouw huisvriend van de Verberne's een rol komt spelen in haar leven. Doch liefde kent de geleerde Mara niet, wel vriendschap en die schenkt ze haar vriend dan ook overvloedig. Henri verlangt echter meer en beter — hetgeen zij niet kan inzien. Deze toestand kweekt een ongelukkige verwijdering tusschen beiden, welke Stevens' hospita met al haar oud-jufferlijke arglistigheid weet te benutten om Henri en Mara bij elkaar te brengen en zooals blijkt voor het leven in een gelukkigen echt.
Moreel kunnen wij vrede hebben met dit weinigboeiende boek: doch het schadelijke zit hier in het literaire, waarvoor *drakerig* een nog te goedaardige term is.

M. M.

Leo Meert, 525.
DE NOOD VAN 'T LAND. *Rosa de Guchtenaere, Ledeberg-Gent,* 1925. 310 blz. ing. f 2.50.
In het eerste deel van deze in triptiek-vorm geconstrueerde roman, maken wij kennis met drie uitgeweken activisten-gezinnen. Als ,,middenpaneel'' krijgen wij het handschrift van een Vlaams letterkundige, die de toestanden in het voor-oorlogse Vlaanderen raak en scherp naar het leven schildert. Het laatste gedeelte brengt ons terug in kontakt met de bannelingen. In enkele korte vervolg-hoofdstukken op het middengedeelte, wonen wij de evolutie bij van een paar kranige Flaminganten van vóór '14 tot activisten, mensen van de daad die voor Vlaanderen hun vrijheid en leven veil hebben.

Het geheel is wel een vrij-volledige *spieghel historiael* van de Vlaamse Beweging der jongste vijf en twintig jaren; een gekommenteerd overzicht van het streven der Vlamingen naar volledige ontplooiing van het eigen wezen, gedurende het laatste kwart eeuw. Een boek dat, beter dan wetenschappelike tractaten, de vreemdeling een klare kijk zal vermogen te schenken op de minderwaardige positie van Vlaanderen in de Belgiese staat, en op de middelen door de Flaminganten aangewend in hun harde strijd om een „waar vaderland" voor het volk van Ruusbroec, van Maerlant en Gezelle! Wegens een paar al te ruwrealistiese passages, is het boek niet geschikt om jongemensen in handen te geven.

Wies Moens.

J. C. Oosterhoudt, 526.

EUREKA. *J. D. Brakel, Wemmel-Brussel,* 1925. (26 × 17) 72 blz. ing. Bfr. 9.—.

Dit is geen ernstig boek. Een grap — maar een sarcastische — een onsympathieke. Wat bedoelt toch dit wartalige boek, zoo ondiscreet aan den Koning van België zelf opgedragen? Is het een persiflage tegen vrouwen-kiesrecht? Is het een parodie op 't huidige regeeringsbeleid?

Het wil den financieelen nood in België lenigen — en laat een vrouwenclub de regeering van advies dienen — dan praten de dames in dezer voege: „Een algeheele herziening van de bestaande tarieven in verband met die der momenteele tarieven van andere staten en rekening houdend met de vele wijzigingen en veranderingen in de verhoudingen tot en in de handelsverdragen met andere staten, met in acht neming van de naoorloogsche verplaatsingen en het ontstaan van nieuwe handelsmachten en handelsbetrekkingen, zou aan te bevelen zijn."

Een romantisch lijstje wordt er omgelegd, maar 't past niet.

A. v. Delft.

Pim Pernel. 527.

BOKKESPRONGEN. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (19 × 13) 154 blz. ing. f 1.50, geb, f 1.90.

Journalistieke flair heeft hij, kleuren kan hij, maar geest zit er niet in en zin zelden. Prikkelen kan hij ook,zoo: die aandeeltjes in een „Apeldoornsche land-ontginning van het H. Hart" — zoo: die kale „mejoor" met niets dan een onderbroekje, stikvol gaten, zoo b.v. „het schoone beeld van den laatsten Christen". Och kom. Waarom moeten zulke Zondagsblad-schetsen langer leven.

A. v. Delft.

Ernest Pérochon, 528.

ZIJ DIE WAAKTEN. Vertaald uit het Engelsch door Ellen Forest. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (21 × 15.5) 303 blz. ing. f 3.75, geb. f 4.50.

Wij begrijpen, dat Ellen Forest er zich toe getrokken gevoelde dezen Franschen roman te vertalen in het Nederlandsch. *Les Gardiennes* — zoo luidt de Fransche naam — is immers een boek van literaire waarde, een boek, waarin men treffende beschrijvingen vindt van de Fransche Maraissheken, van den zwaren arbeid, verricht door vrouwen, die ten koste van zich zelf de welvaart harer families wilden bestendigen, van echte karakters, zoodat wij dezen roman, die wel niet geschreven werd voor de jeugd, gaarne aanbevelen.

Ant. van de Venne.

Georges Popoff, 529.

IN DE KLAUWEN DER RUSSISCHE TSJEKA, Vertaald uit het Engelsch door C. C. Bender. *Allert de Lange, Amsterdam,* 1925. (22 × 16) 224 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Er staat op den omslag een verschrikkelijk-bloeddorstige kop. De klauwen worden er geslagen om kerken, staatsgebouwen, paleizen, hutten, industrie, handel en landbouw.

Binnen in het boek is 't nog veel vreeselijker: De schrijver was eenige maanden zelf in de klauwen der Russische bloedrechtbank: De Tsjeka. Wreeder, stelselmatig-vrijheidberoovend systeem van iederen mensch, zelfs der meest hooggeplaatsten in binnen- en buitenland, is niet denkbaar. Iedere Rus, waar ook ter wereld, wordt bewaakt en bespionneerd, zoo mogelijk geprovoceerd tot de contra-revolutie, of in folterkamers op de meest geraffineerde bloeddorstige wijze tot valsche bekentenissen en laag verraad gedwongen; ook door vreesaanjaging en door uitputting, door opeengestapelde verhooren in de meest treurige gevangenissen, en door martelingen van een Tartaarschen beulskliek.

Geen Rus kan meer vrij ademen, of er aan denken zich te verzetten. Zelfs in zijn huis, op straat, in de gevangenis, overal wordt hij bespionneerd. Zijn huisgenooten en vrienden zijn dikwijls geheime Tsjeka-beamten. Niets doodt meer alle fierheid en vrijheid, dan dit satanisch systeem van spionnage en provocatie. Popoff, een Rus, die correspondent was van buitenlandsche bladen en gelukkig wist te ontkomen, schrijft niet tegen 't bolschewistisch systeem, maar uitsluitend tegen de Tsjeka, die een Aziatische instelling is, reeds lang in Rusland gekend door haar minder wreede voorloopsters van de Tsaristische „Ochrana" met haar provoceerende gendarmerie en de „Opritschiva" van Iwan den Verschrikkelijke. Veel beambten der Ochrana en gendarmerie zijn dan ook overgegaan naar de bolschewistische Tsjeka. Alle Russische heerschers — van Johan den Wreede tot Lenin, — hebben altijd onder het volk, vooral onder de intellectueelen laten speuren naar „oproerige plannen: kramola". Bijna iedere Tsaar, tot Lenin: de roode Tsaar toe, had zijn opperbeul: thans Tsjerskinski.

Duidelijk toont Popoff in de interessante maar vreeselijke lotgevallen, die hij ondervond en beschreef aan, dat ook de huidige Russische bolschewistische staat wordt geregeerd door knoet, provocatie en verraad, dat zelfs het volk meer in slavernij zucht, dan onder 't Tsarenregiem. De Tsjeka-gevangenissen worden beschreven als de „kerkhoven der levenden", folterkamers, terechtstellingen en lijken-registratie-afdeelingen. Maar voor een vrij man is het nog veel ondragelijker te weten, dat hij nooit vrij is, om eens vrij zijn meening tegen wien ook uit te spreken. De Tsjekais machtiger dan de hoogste volks-commissarissen; zij is „een staat in den staat", die alles aan zich onderwerpt, en allen terroriseert. Zelfs den hoogste kan zij gemakkelijk treffen. Zij strekt haar vampier-armen uit over de geheele wereld; vooral om van daaruit met Aziatische horden de wereld te veroveren. Dit boek is buitengewoon spannend beschreven. Het vordert wegens zijn afgrijselijke levensbeschrijvingen sterke zenuwen. Jammer, dat de schrijver zich laat verleiden, om deze akelige bloedrechtbanken en barbaarsche praktijken „inquisitoriaal" herhaaldelijk te noemen. De inquisitie is nooit zoo opgetreden. Het Tsjekasysteem eischt verraad van eigen vrije overtuiging

en dwingt door de meest uitgezochte wreedheden valsche bekentenissen af.

Dr. Jos. Krijn.

Michael Seidler, **530.**
VOORRECHT, Vertaald uit het Duitsch door Mevr. G. van Uildriks. *Jacob van Campen, Amsterdam,* 1924. Amstel Bibliotheek, (21 × 14) 283 blz. ing. f 5.50, geb. f 6.75.

„Ik hield veel van het zachte stemmen-gegons (in de bioscoop) het flitsen der zaklantaarns, de snel, aangeknoopte, vluchtige kennismaking met aardige buurmeisjes etc.'' Hiermede is zoo ongeveer de sfeer van dit boek aangeduid. Scherpe, knappe teekening van onbenullige dingen en gewaagde liefde. Die „ik'' is verliefd op de vrouw van zijn broer en daar beider zuster de familie compromitteert door in oorlogstijd een brief te schrijven, waardoor de familie van spionnage verdacht wordt, schiet de echtgenoot van de vrouw, die hard op weg was minister te worden, zich een kogel door het hoofd. De „ik'' trouwt met de vrouw van zijn broer.
Buiten deze opzet is het boek nog te veroordeelen om den geest van consequent scepticisme.

Frans Meijer.

G. Sevensma-Themmen, **531.**
DE ANDERE WEG. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam,* 1925. (24 × 19) 244 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.75.
Een boek van goede strekking, maar verschrikkelijk zwaar op de hand. Alles oneenigheid, ellende en ongelukken, terwijl de oorzaken in de verste verte niet evenredig zijn aan de gevolgen. Met een beetje gewoon menschelijke voorzichtigheid, en wat „Roomsche blijdschap'' ware veel ellende in deze overigens geloovig protestantsche kringen voorkomen en genezen. Ten huize van Van Weel treffen we al aanstonds aan behalve een kalme moeder en twee dochters, waarvan de jongste Lou hier de hoofdpersoon van het boek is, een verstandige grootmama op visite, een halve idiote jongen en een onhebbelijke huistyran van een vader. Het domme optreden van den vader tegenover het ongelukkige kind is de eerste bron van veel huiselijk leed, en het plotseling afsterven van de grootmoeder, die in deze een verstandige rem was, een tweede.
Dan gaat Lou, die eerst naar Indië wilde, door toedoen van den vader in betrekking te Amsterdam. Zij vindt daar een tehuis én bij den ouderwetschen patroon én in haar pension. De zaak wordt overgedaan aan een meneer Bylefeldt, en al spoedig zijn Lou en de nieuwe eigenaar getrouwd. Nu is de ellende niet meer van de lucht. Deze ontpopt zich als een kroeg- en clublooper. Nog een andere relatie vanuit Utrecht, zijn vroegere woonplaats, komt tusschenbeide. Het eerste kindje wordt levenloos geboren. Het ongelukkig broertje moet naar een zenuwlijdersinrichting, Lou wegens zenuwziekte naar Bergen. Scènes thuis, waar Lou de toegang ontzegd wordt. Het slot: Lou verongelukt door een aanrijding en sterft, wat de bekeering van vader en echtgenoot tot gelukkig gevolg heeft.

Jos. van Genk.

Theo Thijssen, **532.**
KEES DE JONGEN. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 2e druk: 1924. (21.5 × 15.5) 374 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.
Dit boek wordt door de schrijver zeer goed saamgevat in et voorinstaande motto: „Tous les enfants ont des imaginations heroiques: ils se voient accomplissant des actions d'éclat qui leur valent la reconnaissance et l'admiration publiques.'' Hoe dit heroïsme leeft in de ziel van 'n schooljongen, wiens ouders verarmen en wiens vader sterft, verbeeldt de schrijver ons aan Kees, de jongen, die is... zoals iedere jongen is: dromer van heldhaftigheid en grote daden. Dit boek spreekt ook jongens dadelik aan, zoals we konden konstateren bij voorlezing van fragmenten ervan in de klas. De schrijver heeft zich diep ingeleefd in Kees, en vertelt vanuit diens kijk op de wereld in diens taal en stijl; vandaar et levende van dit boek. 'n Bezwaar blijft wel dat alles in dit boek totaal zonder God en godsdienst verloopt, jammer, daar et overigens 'n meesterlike kijk op de jongensziel bewijst. 'n Boeiend boek voor al degenen die met de jeugd te maken hebben als begrijpend opvoeder.

Gerard Knuvelder.

Edward Vermeulen, **533.**
PEE VLAMINCK, WIJF EN JONGENS. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. (20 × 13.5) 170 blz. Ing. f 1.50.
Pee Vlaminck met z'n vrouwe Farilde en hun nest van jongens: wat een heerlijke menschen ondanks hun eenvoud van staat en gedoe. Simpele boeren-arbeiders, die zich krom werken op de groote hofsteden of in de vele zorgen van het arme huisgezin, maar met een ziele-licht, dat alle duisternis doorgoudt als op een schilderij van Rembrandt!
Guido, hun fijne zoon, die om zijn aanleg voor onderwijzer gaat studeeren, wordt geholpen door den pastor en vindt later zijn ideaal in het vormen van de Vlaamsche jeugd tot ronde menschen. — Dan komt de groote oorlog als een gruwel over het heerlijke land en rumoert in de huizen der simpelen, waarvan de zonen op moeten ten strijde, terwijl de moeders en vaders en zusters achterblijven met een brok in de keel en een pijn in het hart, maar met boven alles de innig-gemeende zucht: Heer Uw wil geschiede! Guido gaat mee als vrijwilliger, terwijl hij zijn verloofde achterlaat. Ze vinden hem eind 1918 terug in het hospitaal. Hij herstelt ten halve, maar is te veel geschokt door al het leed. Hij stort weer in en geeft zijn leven als offer voor Vlaanderen! Vader Pee wordt liefdevol opgenomen door de verloofde van Guido en haar moeder. — Er komen veel personen voor in dit boek, maar ze zijn ons allen lief om hun heerlijke eenvoud en eenvoudig geloof! De Vlaamsche humor huppelt door heel dit verhaal en verlicht de meest-tragische momenten met een dreupel zoetheid.

P. A.

Edward Vermeulen, **534.**
PIOT. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1924. (20 × 13.5) 352 blz. ing. f 2.—.
Deze gemoedelijke verteller Warden Oom kwam in 1912 ineens met drie groote romans voor den dag: *Herwording, De Trimards, Cain's Zonde.* Sinds is er een heele reeks gekomen, waarmee hij de groote schrijver is geworden in den goeden zin van Conscience voor de breede massa van het Vlaamsche volk. Vermeulen schrijft met tendenz, natuurlijk, waarom zou hij ook niet: tegen de „Franschmans'', voor talrijk kroost, voor eenvoud en trouw boven geld en bluf. Deze laatste

strekking zit in de liefdesgeschiedenis van Leentje de rijke boerendochter en Berten den zoon van een Keuterboer, die zich grootendeels afspeelt gedurende de oorlogsjaren, binst de jaren dat Berten „Piot" is.
De eerste twee deelen van het boek die een derde van het geheel uitmaken, laten de Vlaamsche jongens zien onder elkaar en tegenover de vrouw, hun goedrondheid en jovialiteit, op straat en op veld, bizonder in huis, waar de vroede Vlaamsche vrouw het goede en weldoende midden is. Laten we er aanstonds bijvoegen dat Vermeulen wel wat te sterk kleurt, de partijen zijn wat dik opgesmeerd: bij de „helden" is alles koek en ei, en dat ze de ribben instampen van hun tegenstanders is niet meer dan billijk. Zulke gemeene loebassen, waar geen draad aan deugt, daar is anders geen eer aan te behalen.
Na die uitvoerige kennismaking met de Vlaamsche jongelui, breekt de oorlog uit en in goed geteekende tafereelen en malsche vertellingen zien en hooren we van wat er „voor en bachten de kupe" reilde en zeilde, van den inval der Duitschers in Zuid-Vlaanderen, de eerste gevechten, van het vluchten naar de Kempen, het vastnestelen der Duitschers in de dorpen, van commendaturs en sluikhandel, van smokkelen en verleiding en verwording, van magazijndiefstal en hospitaalleven, van den terugtocht der Duitschers, het weerzien der familieleden, van verwoesting en jongen levensmoed om Vlaanderen te herstellen.
Vermeulen's taal is niet gesuikerd, zijn stijl niet geparfumeerd. Zijn boek is gespierd als het volk van te lande. Zooals er het volk vergroeid is met wegen en weer en land en vee, zoo staat zijn stijl geworteld in het volle Vlaamsche volksleven. Hij vertelt in de frissche taal van het volk, wat ruig op den tast, wat grof en bonkig, maar gezond als de breede wind, die van over zee over de verre velden waait. Spreekwoorden en volksuitdrukkingen bloeien het boek geel en paars als paarde- en pinksterbloemen de voorjaarsvelden.
Onder de Duitsche bezetting wordt nog al wat „ongerechtigheid" aangeroerd, maar nergens aanstootelijk of pikant. Al wie de bakvisch- of slungeljaren te boven is, zal het boek het minste kwaad niet doen.

P. Maximilianus O.Cap.

Christine J. F. Vetter, **535.**

EEN LIJDENSWEG. *R. K. Lectuur-Colportage, Den Haag,* 1925. (24 × 16) 20 blz. ing. f 0.15.

Dit werkje bevat een pleidooi niet zoozeer tegen het drankmisbruik als wel tegen de fatale gevolgen van geregeld drankgebruik. De gevolgen én voor den drinker zelf én voor zijn vrouw en kinderen, worden door de populaire schrijfster levendig geschilderd.

J. Bemelmans.

Jacob Wassermann, **536.**

CHRISTIAAN WAHNSCHAFFE, Vertaald uit het Duitsch door Nico van Suchtelen. *Mij. voor Goede & Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1925. (20 × 12.5) Deel I: 463 blz. geb. f 3.50.

Christiaan Wahnschaffe, de zoon van een Oostenrijkschen groot-industrieel, is een blonde, sportieve, doldrieste athleet. Hooghartige aristocraat als hij is, koestert hij voor het armtierige plebs een Horatiaanschen afschuw. Toch verlieft hij zich in de toover-schoone Eva Sorel, een danseres van lagen kom-af. Haar invloed is hem tot zegen en met behulp van haren Mentor Iwan Michailowitch weet zij hem te overtuigen van zijns levens leege doelloosheid en van zijn onbillijke zienswijze tegenover de arme verdrukten. Christiaan verkoopt zijn beide kasteelen, zijn jachthuis, zijn paarden, zijn honden, zijn auto's, zijn kunst-verzamelingen en wordt een ruimdenkende, edel en onbaatzuchtige philantroop. Aan Christiaan's wedergeboorte-wieg staat ook een student der theologie, Amadeus Voss, tevens huisleeraar op een naburig kasteel. De wrange ernst van diens levensgang maakt op Christiaan een diepen, blijvenden indruk. Deze drie vinden een gevaarlijken, geslepen partner in Crammon von Weissenfels, een intieme vriend van Christiaan's moeder, die hem volgens haar wensch moest inleiden in al de geheimen van het luxe leven van een perversen dandy. Hij wordt echter schaakmat gezet en moet bij den diep-ingrijpenden ommekeer van Christiaan lijdelijk toezien.
Tot zoover het eerste deel. Een samenvattend oordeel moeten we uitstellen, totdat het tweede deel Ruth verschenen is. Wassermann is een pijnlijk-nauwkeurige maar gewild-duistere stylist, die over Oostersche kleurenrijkdom en taal beschikt en uitmunt in de schildering der decadente weeldekringen. Hij toont zijn volslagen onkunde met de katholieke leer en is een moralist van zeer licht en vrij allooi. De vertaling was aan vaardige handen toevertrouwd.

F. H.

Armin T. Wegner, **537.**

DE AANKLAGER, Vertaald uit het Duitsch door Henk Eikeboom. *De Fakkel, Amsterdam,* 1924. (12 × 16) 79 blz. ing. f 0.60.

Dit boekje bewijst één feit: dat de moderne dichter zich, in de tragiese oorlogsjaren, bewust is geworden van zijn sociale rol in de maatschappij. Armin T. Wegner, van wiens innig en rijk talent menig vers getuigt, heeft hier de patetiese revolutie-roepen verzameld, waarvan de meeste, in de winter van 1918—1919 als manifesten in de pers verschenen. Zij zijn nog heet van de gloed der barrikaden, en dronken van de wilde tuimel waarin de massa's zich stortten naar een *geluk*, dat weer zich-zelf verdelgen moest, omdat niet liefde, maar botte wraaklust en woestontketende driften de wil ertoe hadden ontstoken. Godslasterende uitspraken bevat deze brochure, die de schrijver zelf nog enkel als een histories dokument beschouwt, al getuigt hij ook dat zijn grondgevoel onveranderd is gebleven. Hij verheerlikt met vuur de vrije liefde onder mensekinderen, maar het gelaat van de éne, ware Liefde-Koning blijft hem verhuld. Moge het hem gegeven zijn dat Gelaat nog in dit leven te aanschouwen, opdat zou vruchten dragen voor de eeuwigheid zijn schoon en brandend medelijden met alle verstotenen en verschopten der aarde.

Wies Moens.

C. N. & A. M. Williamson, **538.**

DE VERDWENEN BRUID, Vertaald uit het Engelsch door Mej. M. Hellema. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17 × 12) 295 blz. gecart. f 1.25.

Evelyn Haste verdwijnt zeer geheimzinnig op den dag van haar huwelijk, tot grooten schrik van haar echtgenoot, terwijl ze eerst enkele uren op het landgoed vertoefden, dat hun door een

vriend was afgestaan om er de wittebroodsweken door te brengen. Verschillende personen uit hun naaste omgeving worden beurtelings onschuldig verdacht het jonge vrouwtje te hebben ontvoerd, wat tot tal van verwikkelingen aanleiding geeft. Den werkelijken dader houdt iedereen onschuldig. Een detective brengt tenslotte de zaak tot klaarheid en heeft na zeer veel nasporingen en avonturen niet alleen het geluk den dader te ontmaskeren en de geschaakte bruid terug te vinden, doch hij ziet tevens zijn zuster weer, welke evenals hijzelf was te vondeling gelegd.
Een detective-roman, die ethisch geen voorbehoud noodig maakt, maar literair op bedroevend laag peil staat.

C. v. S.

Olga von Wohlbrück, 539.

DE GOUDEN KROON, Vertaald uit het Duitsch door J. M. M. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17 × 10.5) 302 blz. geb. f 1.25.

Marianne, de oudste en romantisch-aangelegde dochter van den hôtelier Lindlieb, heeft een geheime liefde voor den hertog D. Maar dat kan niets worden. De zaken van hotel „De gouden Kroon'' gaan achteruit en Lindlieb dwingt zijn dochter tot een spoedig huwelijk met den zoon van den schatrijken vischhandelaar Stoven, om geld te krijgen voor zijn zaak.
Marianne geeft toe in dat huwelijk waarvoor ze walgt omdat ze haar ouders niet tot armoede wil brengen; maar den avond vóór het huwelijk, als haar verloofde haar op de grofste wijze wil dwingen om zich over te geven, vlucht ze weg naar den hertog, die haar heeft laten roepen. De hertog is een teringlijder. Gedurende zes jaar verpleegt Marianne hem met de grootste toewijding, dag en nacht. Als de hertog sterft, wordt zij verjaagd uit het huis. Ze heeft zich rein bewaard, heeft slechts een leven van zware zorgen gehad en wil nu ook niet de minste gratificatie aannemen van de familie. Arm verlaat zij het slot. Nu bereikt haar een brief van hare moeder, die haar terugroept, in de hoop dat het geld van den hertog „De gouden Kroon'' zal redden van den ondergang. Marianne heeft geen geld, maar ze geeft zich nu met groote liefde en toewijding aan het vervallen hotel. Op het eind vindt ze den jongen Stoven terug, die geduldig en boetvaardig op z'n bruid gewacht heeft.
Met liefde heeft de schrijfster over de liefde en zelfopoffering van Marianne verteld; maar de liefde is te romantisch, in dezen zin, dat we geen grond zien of voelen die deze liefde begrijpelijk maakt en rechtvaardigt. Op sommige averechtsche verhoudingen wordt te lichtzinnig gewezen.

K. v. K.

Colette Yver, 540.

HET GEHEIM DER ZALIGHEDEN, Vertaald uit het Fransch door Christine Kamp. *Van Munster, Amsterdam,* 1925. (18.5 × 12) 370 blz. ing. f 2.50; geb. f 3.25.

„Gij kunt niet God en den Mammon dienen.'' Op dezen tekst heeft de auteur een verhaal gebouwd, een reeks moreele conflicten en schokkende feiten in de moderne maatschappij, dat vol krachtige expressie de eeuwige worsteling uitbeeldt van de twee machten, welke de wereld beheerschen: de Liefde en het Geld.
De innige leer van de Liefde en de koude metalen macht van het kapitalisme culmineeren hier in den vurigen Abbé Naim en den bankier Cyprien Loche, een haast geniale zwendelaar, zoodat deze beiden als 't ware de brandpunten worden van twee tegengestelde levensbeschouwingen. Zij kennen elkaar niet, zijn zonder persoonlijk contact, maar hun beider invloedsferen botsen voortdurend tegen elkander.
August Muzard is de domineerende figuur in dezen strijd. Hij is een eenvoudige kantoorbediende, maar 'n scherpzinnige geest en stoer van karakter; hij put zijn kracht en overtuiging uit den intiemen omgang met den abbé. Ook hij heeft het geld leeren schuwen als het kwaad, dat de menschen egoïst maakt, valsch, hoogmoedig en hardvochtig. Hij tracht zijn vrienden eveneens die overtuiging bij te brengen, maar Loche treedt hem in den weg en lokt de menschen zegevierend mee naar het fijn-gesponnen net van zijn duistere beurs-manipulatie's. Muzard vermoedt direct een reusachtige zwendel, maar waarschuwt tevergeefsch. Zijn vrienden laten zich gemakkelijk inpalmen door schoone beloften van groote winst, want allen verlangen ze naar geld, veel geld, als het eenige middel om gelukkig te worden. Een catastrophe volgt...
Het hooge, moreele beginsel waarvan zij uitgaat brengt uit den aard van de zaak met zich mee, dat de schrijfster soms niet aan de verzoeking kan weerstaan om even achter de coulissen uit te kijken en haar eigen inzichten wat al te nadrukkelijk te gaan doceeren. Dit is een gevaar waaraan alle tendenz-literatuur blootstaat, en dat maar zelden vermeden wordt tot schade van de artistieke kwaliteiten.

Aug. van de Ven.

Marie van Zeggelen, 541.

EEN BROEDERDIENST UIT 1815, Geïllustreerd. *Scheltema & Holkema, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (22 × 15) 230 blz.

Dit is een boek naar den ouden trant — maar mooi. Den diepen zieletoets van Marie Koenen heeft Marie van Zeggelen niet. Den forschen karakterstreek van Handel Mazzetti heeft ze ook niet. 't Faalt haar niet aan 't kunnen, maar aan 't voelen. Zij is als de karakters uit haar boek. Allemaal goede menschen — gladde zielen — maar och zoo vlak, zoo ondiep. Er is geen hooger gloed, geen Roomsche glans: 't is alles protestansch, menschelijk-mooi.
Wouter Rodenberg, schatrijke referendaris in het Ministerie van Manen, helpt als halfbroeder den armen dominé-student René met gulle liefde door de wereld — tot René verlieft op een arm artiestje en wegloopt. Na een jaar armoedig gesukkel komt hij uit heimwee terug — en 't is dadelijk weer boter tot den boom. De broeders doen als groote menschen wel een beetje sentimenteel en praten schrikkelijk. Wouter verlieft op zijn beurt — maar op een ster uit de hoogst-aristocratische kringen. Nu vlucht Napoleon uit Elba en zet Europa in vuur en vlam. Wouter is vrijwilliger — moet strijden. René is principieel anti-menschenmoordenaar. Hij wil niet strijden. Maar als op den bruidsdag van Wouter de oorlog invalt, dan dwint de bruid met veel geklaag René om zich op te offeren voor zijn broer en hij doet het buiten weten van Wouter, die ook ten strijde ging. Heel romantisch treffen zij elkaar op 't slagveld, in 't critisch moment... René sterft er in Wouters' armen...
Dit wordt met warmte verteld — er is climax in

't boek, dat je langzamerhand pakt en boeit. Maar 't is toch niet sterk genoeg — en de egoïstische truc van de bruid, die René tot het offer dwingt om zich zelve en René's geliefde slachtoffer maakt, is allesbehalve grootsch gevoeld.

A. van Delft.

FRANSCH.

Henry de Montherlant, **542.**
LA RELÈVE DU MATIN. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1925. (19 × 12) 272 blz.

Onder de jonge Franse schrijvers, over wie in de laatste tijd het meest gesproken en geschreven werd, behoort stellig Henry de Montherlant. De Montherlant is zeker niet de zuiverste, maar in ieder geval de meest-interessante figuur in de Franse katholieke wereld der letteren. Van welk biezonder allooi echter het Katholicisme van deze vurige bewonderaar en verheerliker van de sport is, weet iedereen die zijn *Paradis à l'ombre des épées* gelezen heeft. Niet zozeer het „Kristendom" trekt hem aan, dan wel een zeker soort van machtsideaal, dat hij in het Katholicisme verwezenlikt ziet en dat op zijn imperatories-aangelegde natuur een grote aantrekkingskracht uitoefent. In een korte recensie als deze kan daar niet verder worden over uitgeweid. „*La relève du Matin*" is het eerste, en zeker ook wel het schitterendste boek van de Montherlant. Het zijn herinneringen uit, en beschouwingen over het kollegeleven: een warme, entoesiaste getuigenis voor het godsdienstig onderwijs, en een apologie van de jeugd die alle mogelikheden in zich bevat. De ideale mens is voor de Montherlant: het kind, de knaap wiens klare, scherpe wezen het harde brutale leven nog niet heeft afgestompt. Heldere tempels van de Heilige Geest zijn zij hem: deze scholieren vol onbegrepen grootheid, met hun door te snelle groei misvormde lijven, en hun engelachtig geloof in de goedheid en de schoonheid van het leven. Zij zijn de bloesems van het menselik geslacht, en de ziel van de dichter is nimmer zat-gedronken van de lieflike geur hunner deugden. Hymmies deinen de brede frazen van de Montherlant's beeldrijk proza. Zijn taal is als orgelmuziek: vol klimmende Alleluja's en donker-uitruisende finales.
Deze auteur is een onverzadigde van heroïsme en levensgrootheid, een hongerende naar de volheid des levens. Het Apollinies ideaal overschaduwt in hem de Kristen geest die er een is van nederigheid. „Parfumé d'hellénisme" is zijn katholiek zijn evenals zijn sterke, briljante kunst.

Wies Moens.

Charles Silvestre, **543.**
LE MERVEILLEUX MÉDECIN. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1924. (19 × 12) 208 blz. ing. Ffr. 6.—.

Bernardin Veignes, student in de medicijnen, verliest al vroeg vader en moeder. Hij wil alle krachten inspannen om de ziekten onder de menschen te bestrijden. Doch te veel theoreticus en nog te veel aan zijn boeken gehecht, lukt hem dit niet. Daarbij, Romain Longer is de esculaap van de stad en omgeving.
Bernardin krijgt ineens een inval. De macht om ziekten te genezen en het menschenleven te verlengen valt als 'n bliksem op z'n hoofd. Hij verbrandt z'n boeken en door handige trucs weet hij als wonderdokter de menschen te hypnotiseeren. Romain Longer verliest daardoor zijn klanten en vandaar wrijving tusschen de twee. De zoon van Romain, Valentin, wil huwen met Juliette, dochter van Bernardin. De oude dokter wil echter niet, dat zijn zoon in den echt treedt met een dochter van zijn concurrent, op wie hij minachtend neerziet. De slimme Bernardin echter houdt zich ziek en laat zich genezen door Romain, die zich nu met hem verzoent, en het huwelijk wordt gesloten.
Het slot van dit overigens geestige en amusante boek, doet eenigszins vreemd aan.
De liefdesgeschiedenis die erin voorkomt zal weinigen hinderen.

P. Drs. Plechelmus O.Cap.

DUITSCH.

Henriette Brey, **544.**
DER HEIDEVIKAR. *J. P. Bachem, Köln,* 1925. (17.5 × 11.5) 355 blz. geb. M. 9.—.

Dat kapelaan Georg Harten, een jongeman vol idealen en met prachtige talenten, zoo maar ineens werd verplaatst van de schoone stad Burghausen naar het eenzaam heidedorp Erlendorf, was werkelijk iets heel ergs. Maar erger nog was 't, dat hij daar zoo'n bitter-vijandige bevolking vond, die voor geen toenadering vatbaar was. Langzaam maar zeker begon Georg Harten, Heidevikar geworden, geestelijk te verhongeren. Een wonder is het dus niet, dat hij voor Hilma van Delle, een lief, edel jong meisje, evenals hij een eenzame ziel, iets meer begint te gevoelen dan voor een priester passend en raadzaam is. Deze twee sterke zielen overwinnen echter alles wat hun vriendschap zou kunnen beduimelen.
Ondanks het teveel aan sentiment, dat meer dan eens tot sentimentaliteit verwordt, wel een ontroerend boek.

H. van Haastert.

Ludwig Diehl, **545.**
AHASVER. *Gebr. Enoch, Hamburg,* 1925. (19.5 × 13) 318 blz. ing. M. 4.50, geb. M. 5.50.

Deze roman schildert het leven van Heine gezien van uit het Ahasverus-motief. Zoals Ahasverus is het symbool van de buiten de menselike gemeenschap staande eeuwige zwerverij. Zo ook verklaart deze roman hoe bij Heine, de Jood te midden van het volk van Duitse stam, de „wurzellose" te midden van de in eigen bodem en historie gewortelden, de tragedie van zijn leven en van zijn kunst voortkwam uit de eeuwige tweespalt in zijn wezen. Geboren in Duitsland, dichtende in de Duitse taal, bleef hij desondanks toch steeds zich voelen als de vreemde wie de volledige ingang in het beloofde land ontzegd werd. Tausende von Jahren konnten seine Geschlechten bei anderen Völkern wohnen, sie blieben Jude; ewig Jude! Sie bliebe Ahasver! Was war es fur ein Fluch, der dieses Volk, einsam unter alle Völkern machte?"
Dit gevoel, het martelende besef dat de mensheid in twee groepen valt in te delen: „Wurzelne und Wandernde" is de draad die door deze roman de wisselende feiten verbindt tot een geheel. De martelingen van de „Sehnsucht" de „Sehnsucht" die *het* lijden van Ahasverus uitmaakt, worden, voor zoover wij konden nagaan in dit werk, dat noodzakelik een belangrijk deel fantasie moet bevatten, toch verhaald in trouwe samenhang met de histories vaststaande feiten.

Wie zich daarvan wil overtuigen kan b.v. in de uitstekende karakteristiek welke Witkop in zijn belangrijk boek *Die neuere Deutsche Lyrik*, Deel II, blz. 187-229 van Heine's leven en werken geeft, dezelfde lijn aantreffen, als die welke door Diehl's roman loopt.
Dit goedgekomponeerde, goed geschreven boek, dat met kiese takt het leven van Heine uitbeeldt, kan aan wie de tragiese loop daarvan willen leren kennen, aanbevolen worden.

Poelhekke.

Adolf Uzarski, 546.
DIE REISE NACH DEUTSCHLAND, Geïllustreerd. *Gustav Kiepenheuer, Potsdam*, 1924. (20.5 × 13.5) 340 blz. ing. M. 3.—, geb. M. 5.50.
Dit boek druipt eenvoudig van geestigheden, van gewone en van geforceerde. Van de laatsten vooral. Er is niet één aardigheid gedebiteerd op elke blz. hetgeen al meer zou zijn dan een gewoon lezer verteeren kan, maar er zijn er twee of drie op elken regel saamgedrongen en er zijn er bovendien nog een massa tusschen haakjes bijgevoegd. Men kent dat genre van geestigheden, die zich tusschen haakjes aanmelden. Uzarski kent ze ook!... Br!!
Schrijver is niet precies delicaat, wanneer hij kans ziet een geestigheid op zijn lezers los te laten. Zijn eigen vader en moeder worden niet gespaard en hij grasduint in een hoop andere dingen rond, welke het boek nu juist niet de meest geschikte lektuur maken voor een jonge meisjeskostschool. Wat men er over Duitschland in te lezen krijgt is ook al vergeestigd. Tot onherkenbaar wordens toe.
Summa summarum. Iemand, die dit boek niet leest, heeft daar niets mee verloren maar alleen een massa tijd gewonnen.

G. S.

ENGELSCH.

Elinor Glyn, 547.
THE GREAT MOMENT. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig*, 1925. British and American Authors, (16.5 × 11.5) 279 blz. ing. M. 1.60.
Nadine, de dochter van een Engelschen baron en een Russische danseres groeit thuis op, angstvallig bewaakt tegen alle invloeden die het moederlijke karakter in een deftige freule zouden tot uiting kunnen doen komen. Haar vader wil haar doen huwen met haar neef, een bloedloos-aristocratisch diplomaatje, maar Nadine bemint hem niet. Bij een reis naar de goudmijnen van Nerada verlieft zij op den mijningenieur, een prachtkarakter, den prins harer droomen. Haar verlangens staan op het punt verwezenlijkt te worden, als een noodlottige omstandigheid de gelieven scheidt. Nadine stort zich in de luidruchtige vermaken der poenige Amerikaansche geldmannen, en wordt juist op tijd door haar minnaar gered van een huwelijk uit wanhoop. Amerikaansche opvattingen over echtscheiding en de uitstalling van brooddronkenheid van dollarmenschen nopen tot eenig voorbehoud. Roert rasproblemen en herediteit aan zonder er diep op in te gaan. Een goed boek om tijd te dooden.

C. R. Vullings.

Halidé Edib Hanum, 548.
THE SHIRT OF FLAME, Geïllustreerd. *Duffield & Co., New York*, 1924. (19 × 12.5) 267 blz. geb. S 2.50.
Halidé Edib Hanum is een moderne Turksche vrouw, die een officieele post bekleedt in het Turksche Kabinet en de leidster is van de moderne Turksche vrouwenbeweging. In haar eigen land was zij reeds beroemd als schrijfster en dichteres. Thans is haar jongste boek ook in het Engelsch vertaald — zij vertaalde het zelf — en het maakte in Engeland even veel opgang als in Turkije, waar het reeds voor de Cinema is bewerkt. Geen wonder, want het boek is geen literatuur, het is méér, het is geschreven met bloed en tranen. Wat Ayesha, de heldin beleeft, heeft de schrijfster zelf doorgemaakt. Het is een dramatische liefdesgeschiedenis, die speelt in de laatste Grieksch-Turksche oorlog. Het is het dagboek van een Turksch officier, die doodelijk gewond in een hospitaal ligt en daar sterft. Al de verschrikkelijkheden van oorlog en revolutie worden in aangrijpende taal geschetst. De wreedheid van den overweldiger en het lijden van den onderdrukte. Ayesha, de heldin, vol liefde voor haar onderdrukt land, maakt alles mede: de revolutie berooft haar van alles, zij is midden in de oorlog, werkt in de hospitalen, sterft eindelijk op het slagveld. Ook de schrijfster had dit alles meegemaakt. Men kan begrijpen wat haar boek als roman en als film op de Turksche gemoederen uitwerkt als men het leest.
Turksche vrouwen met kleine kinderen die door de Armeniers en Engelschen uit hun huizen worden gezet, zonder dat er verder naar hem wordt omgezien, terwijl de Engelsche officieren er fluitend bezit van nemen. Dat zijn nog de minste gruwelen.
Het is een prachtig geschreven boek, maar 't zal niet medewerken tot de algemeene vrede.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Blanche Hardy, 549.
SANCTUARY. *Philip Allan & Co., London W. C. 2.*, 1925. (18.5 × 12) 334 blz. geb. Sh. 7-6.
Geschiedkundige romans blijven in Engeland nog altijd hun aantrekkelijkheid behouden. Ditmaal vertelt Blanche Hardy van de dagen toen de partijen der Witte en Roode Rozen in Engeland fel tegenover elkaar stonden en de arme prinsjes, de zonen van Eduard IV, in de Tower vermoord werden. Aan prinses Elisabeth gelukte het eindelijk, toen zij met Henry v. Richmond in het huwelijk trad, den vrede in het land te herstellen. Het boek is prettig geschreven.

Ellen Russe.

Ethel E. Mannin, 550.
HUNGER OF THE SEA. *Jarrolds, London E. C.* 4, 1925. (19 × 13) 343 blz. geb. Sh. 7-6.
Een roman uit een visschersdorp. Jan Anderson een struische visscher, die nog al van meisjes houdt, ziet een stadsche juffrouw Mary Simley „at the seaside". Direct allebei vuur en vlam. Jan ontmoet haar nog eens, laat haar naar zijn dorp komen. Natuurlijk al beloofd te trouwen. Daar... blijft ze bij Jan. Komt kort daarop voor goed. Leeft zoo... ongetrouwd een tijdje. Wat zij onfatsoenlijk vindt, vindt Jan niet zoo erg. Dat gebeurt daar meer. Op slot van rekening getrouwd. Jan houdt echter nog van Sally, die op haar beurt van iedereen houdt. Mary jaloersch: geen wonder. Later komt Mary in kennis met een melkbaard. Jan neemt dat hoog op, trapt de melkbaard van zijn boot. Die naar de stad,

daar heeft altijd iets ingezeten. Daar ontmoet Sally hem. En... Sally slaat hem aan den haak. Wat Sally daar was, begrijpt ieder. Jack, de melkbaard en droomer, krijgt tijding dat vader gestorven is. Hij met Sally in 't groote huis op het dorp. Heeft nooit van Sally gehouden. Weer komt Mary bij hem op. Sally roept Mary te hulp om Jack van haar te laten houden. De goedmoedige Mary gaat er op in. Jack vertelt haar Sally's bedrog; Sally luistert alles af: wanhopig en verdrinkt zich. Voor 't gerecht wordt Mary beschuldigd. Jan er kapot van. Intusschen heeft zich er al een scène afgespeeld met Jan en een schrijfster. Die kwam om copie; Jan voelde zich tot haar getrokken als iets edels. Mary alweer jaloersch. Doch die dame heeft Jan zoo'n beetje idealistisch gemaakt. Jack gaat weer naar London terug en Jan en Mary vinden mekaar.
Het heel oude procédé. Niet zonder talent beschreven. Maar veel te bruut en te ruw. Veel brutale zinnelijke tafereelen. Theoriën om van om te vallen. Vooral op liefdesgebied. Zeer, zeer voorzichtig.

P. Quirinus O.Cap.

IV. DICHTWERKEN.

NEDERLANDSCH.

Koos van Eijbergen, **551.**
DANS, Geïllustreerd door van Bieling. *De Vonk, Rotterdam,* 1925. (25 × 17) 19 blz. ing. f 1.10.

Uitgaande van het beeld der cabaretdanseres, die in een zwoele wolk van parfum de melodïeen danst der oude meesters, ontwikkelt de dichter zijn visie van het moderne leven, waarin hem de dans verschijnt als het symbool der algemene verrotting.
Het is een wel wat monotoon poëem, van een niet zeer bekoorlike plastiek, en vaag in de bespiegelende gedeelten, maar dat, in de hoofdlijnen, toch goed de nerveuze rillingen van het hedendaags bestaan vasthoudt.
Twee, tamelik onvaste houtsneden van Bieling illustreren het werkje, dat voor jonge geesten minder gevaarlik kan genoemd worden om wat het behelst, dan om wat er bij gefantazeerd kan worden.

Wies Moens.

H. Houtschilt, **552.**
STEMMEN DES HARTEN. *G. Niessen, Delft,* 1925. (19 × 14.5) 24 blz. ing. f 1.10, geb. f 1.90.

De in dit bundeltje voorkomende stukjes vertonen inderdaad al de uiterlike kentekenen van „verzen" lijk ons die op school te maken werden aangeleerd. Het gebeurt dat er hier en daar zo'n enkel regeltje poëzie tussendoor loopt.
Maar waarom men met dergelike onrijpe pennevruchten ook al meent een heus boekje aan mekaar te moeten flansen, is mij een raadsel.

Wies Moens.

P. J. Risseneeuw, **553.**
STILLE STEMMEN. *Neerlandia, Arnhem,* 1925. (19.5 × 12.5) 94 blz. ing. f 0.95, gecart. f 1.25.
De samensteller van deze kleine antologie — ten dienste van het reciteren — verklaart in de inleiding: al even weinig te voelen voor de „zeer individuele (sic) en kortademige" verzen van deze tijd, als voor de retoriese, zware poëzie uit vroeger eeuwen. Men vindt hier enkele, werkelik goede gedichten bij mekaar van bekende poëten als Adama van Scheltema, Bloem, Pauwels, Grossaert, van der Waels; van jongeren als Beversluis, Ine van Dillen, Thomson; en ook van minder bekende „christelike dichters" als Westenbrink, Wapenaar, van Suylesteyn, e.a., van wie de inleider getuigt dat „hun bloesems ongetwijfeld rijpe vruchten beloven".
Er is ook één enkele Vlaming in dit boekje „aanwezig": de Franciskaan, pater Hilarion Thans.

Wies Moens.

DUITSCH.

Wilhelm Wendlandt, **554.**
GALERIE DER GRÖSZTEN KÜNSTLERPORTRATS. *Der Turmwartgemeinde, Hermsdorf bei Berlin,* 1924. (18 × 12) 40 blz. geb. M 1.30.

Deze gebeeldhouwde poëzie vermag ons weinig te bekoren. Het doet alles zoo zwaar en zo drukgewichtig. Het lijkt ook of de dichter zelf geweten heeft dat hij speelde met *archaïsmen,* want boven de meeste gedichten geeft hij het metrum aan en andere prosodiese eigenschappen van het vers!

Wies Moens.

Ferdinand Zumbroock, **555.**
AUSGEWÄHLTE PLATTDEUTSCHE GEDICHTE. *Aschendorff, Münster,* 1924. (18 × 13) 256 blz.
Uit de 5 deeltjes *Poetische Versuche in westfalischer Mundart,* is hier een bloemlezing der mooiste „döönkes" van dezen altijd opgeruimden dichter uit het oud-Münster der vorige eeuw gegeven. Vooral voor den folklorist en den dialectonderzoeker is ook in deze bloemlezing veel belangrijks te vinden. De woordverklaringen aan het slot van het boek laten wel iets te wenschen over.

Prof. Dr. Th. Baader.

VI. KUNST.

NEDERLANDSCH.

Jkvr. Dr. C. H. de Jonge, **556.**
SIERADEN, Geïllustreerd. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. De toegepaste kunsten in Nederland, (21.5 × 16.5) 64 blz. ing. f 1.50.
Tot nog toe is onze literatuur over dit onderwerp niet rijk. Als inleiding is het boekje dus zeer welkom. De stof wordt ingedeeld in twee groepen I het dagelijks gedragen sieraad, II het kostbare juweel, en in het kort wordt het juweel in de 19e eeuw in de verschillende landen behandeld, waarna de schrijfster komt tot de moderne Nederlandsche kunst van het sieraad.
Wie echter over moderne liturgische sieraden iets zoekt, zal uit dit werkje niet veel wijzer worden; bespreking van enkele kunstenaars die onder leiding van Hubert Fermin in den Haag werkten had o.i. niet achterwege mogen blijven.
Overigens geeft dit werkje weer met de objectiviteit die deze serie van Brusse kenmerkt deze nieuwe stof in aangenamen vorm weer. En de moderne vrouw zal met genoegen het werkje lezen, en daardoor haar smaak bij het koopen van sieraden, van de eenvoudigste tot de duurste toe, verbeteren.

A. Stols.

Pancras Riccardijn, **557.**
PERZISCHE TAPIJTEN, Geïllustreerd. *C. Morks, Dordrecht,* 1925. (13.5 × 19.5) 30 blz. ing. f 1.—.

De schrijver behandelt hier op een beknopte manier vele wetenswaardigheden van deze Perzische tapijten op een zeer prettigen toon. Plaatsen van herkomst, naamgeving, vervaardiging en en antieke tapijten; namen naar de afmetingen der tapijten daaraan gegeven, de handel in die tapijten, bijzonderheden, prijzen en wenken bij het koopen worden achtereenvolgens behandeld.

A. Stols.

J. W. F. Werumeus Buning,
Constant van Wessem,
C. J. Kelk, **558.**
MARIONETTEN, Geïllustreerd. *S. L. van Looy, Amsterdam,* 1925. (21 × 15.5) 79 blz. ing. f 1.50.
Interessante bijdragen over de Hollandsche poppenkast geven dit aardig geïllustreerde boekje een blijvende waarde. Het handpoppenspel schijnt het meest nationaal te zijn en de bewerkers deden goed het een voorname plaats te geven. De marionetten zijn meer van den laatsten tijd en tellen nog weinig daadwerkelijke bewonderaars. Herman Roelvink, geeft in een geestig opstel eenige wenken aan de aanstaande marionettisten. Belangstellenden kunnen er hun voordeel mede doen. Gaarne aanbevolen!

G. J. M. Bruɜman.

FRANSCH.

Fernand Baldensperger, **559.**
SENSIBILITÉ MUSICALE, Geïllustreerd. *Les Presses Françaises, Paris* 9, 1925. (19 × 12) 134 blz. ing. Ffr. 7.—.
Volgens een methode, die nog te weinig door de muziekhistorici wordt toegepast, gaat Baldensperger uit bewijsplaatsen der literatuur na, hoe het met de muzikale beleving der Fransche romantici tusschen de jaren 1789 en 1830 gesteld was. Tal van citaten waarin Mad. de Stael, Sénancourt, de Vigny en anderen zich hebben uitgelaten over muziek, worden geanalyseerd, om te bewijzen hoe de aanvankelijk zuiver-romantische beleving der muziek, bij hen steeds geassocieerd met de voorstelling van zinnelijk waarneembare dingen, langzamerhand tot een zuiverder en als abstracter doorvoelen van de „absolute'' muziek overging.

Lou Lichtveld.

Albert Sautier, **560.**
TAPIS RUSTIQUES ITALIENS, Geïllustreerd. *Bottega di Poesia, Milano,* 1924. (24.5 × 17) 76 blz. g b. L 20.—.
't Zijn eenvoudige voortbrengselen der volkskunst, echte gebruiksartikelen welke de schrijver hier behandelt. De boerenvrouwtjes knoopten deze tapijten met gevoel voor teekening en voor kleur. Zij hebben karakter en een eigen stijl, al valt er analogie te zien met de tapijtweefkunst der Zweedsche boeren. Doch hoe jammer dat deze inheemsche industrie verdrongen werd door zielloos machinewerk; dat de smaak der boeren werd bedorven en de mooie producten hunner voorvaderen geruild en vervangen door slechte, banale tapijtweefsels.

H. Thunnissen.

DUITSCH.

Walter Bloem, **561.**
AN HEIMISCHEN UFERN, Geïllustreerd. *Vita-Verlag, Charlottenburg,* 1925. (25 × 20) 112 blz. gecart. M 4.80, geb. M 6.—.
Dit werkje dient zich als heel wat aan. Er hebben professoren aan mede gewerkt en ik weet niet hoeveel verschillende fotografen. Het ensemble valt daardoor een weinig tegen, want het bevat niet veel meer dan een aantal doorsnee kiekjes van Duitsche landschappen met en benevens een ietwat gezwollen tekst, de schoonheid van gezegde landschappen bezingend. Een aardig plaatwerk, dat wellicht het hart bekoren kan van toeristen, die een of ander poëtisch getint souvenir willen bezitten van een reis door de Duitsche valleien.

G. S.

Dr. Oskar Döring, **562.**
BODO EBHARDT, Geïllustreerd. *Burg-Verlag, Berlin-Grünewald,* 1925. (29.5 × 23.5) 184 blz.
Na een inleiding van Dr. Ing. Hofmann uit Karlsruhe, behandelt Dr. Döring het leven en veelzijdig werken van dezen grootsten Romantieker onder de moderne bouwmeesters. Eerst een vluchtige beschouwing der door Ebhardt ontworpen kerken, profane gebouwen en plannen voor stedenbouw; dan een uitvoeriger studie van de talrijke en gewichtige restauraties van Duitsche ridderburchten, waardoor Ebhardt zich zoo bizonderen roem heeft verworven. We zien dan in grootschen totaalaanblik en in fijne details beschreven en in beeld gebracht een keur van herstelde kasteelen. Bij 't zien deze vaak weelderig fantastisch, altijd teer en fijn afgewerkte bouwcomplexen, krijgt men diepen eerbied voor 't genie dat ze te scheppen wist, en de Nederlander denkt onwillekeurig aan den grooten Cuypers, den enthousiasten restaurator van 't Huis ter Haar en andere „ruïnes''.

P. C. Keulers.

Dr. Alexander Elster, **563.**
MUSIK UND EROTIK. *A. Marcus & E. Weber, Bonn,* 1925. (22 × 13.5) 58 blz. gecart. M. 2.—.
Dat de muziek ook een erotische inwerking op sommige menschen *kan* hebben, ligt minder aan de muziek zelve dan aan de individuen, die in dit opzicht nog weinig of niet onderzocht zijn. Dat een bepaalde muziek die inwerking bijna altijd *héeft*, is reeds van ouds opgemerkt, en in het natuurleven waar te nemen. Doch daarbij geraakt men geheel op bio-genetisch of ethnologisch terrein. En juist waar hij over gecultiveerde muziek handelend, ons iets nieuws zou kunnen vertellen, blijft Dr. Elster bij oppervlakkig gepraat, want dat Wagner „erotischer'' op ons inwerkt dan het Gregoriaansch, snapt zelfs iedere harmonica-man. Niet te snappen is, dat Dr. Elster enormiteiten debiteert als deze over het Gregoriaansch: „In diesem Kirchengesang war ja von Rhythmus so gut wie keine Rede''. Zou hij niet eens een boekje over „Musik und Rhythmus'' kunnen schrijven? Wie dit zijn laatste ongelezen laat, mist niets.

Lou Lichtveld.

Anton de Waal, **564.**
EIN BESUCH IM VATIKAN, Geïllustreerd. *Allgemeine Vereinigung für Christliche Kunst, München,* 1924. Die Kunst dem Volke, (29.5 × 21) 44 blz. ing. M. 0.75.
De verschillende zalen van het Vaticaan met haar fresco's, de stanza's van Raphael, de villa's en „hoven'' in den tuin: dat alles wordt in beeld en woord ons voorgesteld. De beeldengalerij en andere schatten ontbreken, wat in een volksuitgave te billijken is.

P. C. Keulers.

VII. LETTERKUNDIGE GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

Albert Verwey, **565.**
DE GODDELIJKE KOMEDIE VAN DANTE ALIGHIERI. *H. D. Tjeenk Willink, Haarlem,* 1924. (19 × 12.5) 214 blz. geb. f 2.90.

Als Verwey in zijn inleiding er voor opkomt, dat de Divina Commedia gelezen zal worden, ,,geheel als gedicht, en niet als verhandeling'' heeft hij zeker voor een belangrijk deel gelijk. Benedetto Croce wees daar in 1921 met recht al op in zijn interessant boekje *La Poesia di Dante*. Of Dante het echter met hem eens zou zijn, dat het ,,Wezen'' der Commedia is, de poëzie die Verwey meent te kunnen bepalen, in haar drie aspekten: „lichamelijkheid, geestelijkheid en de tusschen die beiden gelegene reflectie'' is toch maar niet zonder meer te aanvaarden. Immers, we weten het met stelligheid van de dichter zelf, hij beoogde niet slechts de zuivere werking der dichtkunst, maar bestreefde meer: de morele loutering van de mensheid. „De Commedia" zegt Verwey, ,,is, vóór al het andere, een rijmgedicht.'' Wij kunnen het daar niet mee eens zijn. Dat het rijm er een grote rol in speelt, wie zal het bestrijden? Maar die rol primeert niet zozeer, dat gelijk Verwey doet bij het overbrengen van de Commedia in het Nederlands het uitgangspunt moet wezen het zoeken naar gelijkgeaarde rijmenwerking.

Wij meenen dat daarin, en in de moeilikheid, ja onmogelikheid dit te volbrengen, de oorzaak ligt waardoor deze vertaling teleurstelt.

Door de rijmkracht der Nederlandse taal te forceren, heeft Verwey tevens haar uitdrukkingsvermogen geforceerd en dit is niet ongestraft gebleven. Er is te kort gedaan aan een der schitterendste eigenschappen van Dante's dichtwerk zijn ongeëvenaarde soberheid en vastomlijndheid van uitdrukking, die met de klaarste woorden en de doorzichtigste beelden ons doet zien en begrijpen. Natuurlik is ook de Italiaanse Dante-tekst alleen in alle volheid te vatten, voor wie zich ingewerkt heeft in de tijd en de wetenschap des dichters. Maar wie deze voorkennis heeft, bewondert steeds meer de eenvoud van Dante's zeggingswijze.

De rijmdwang die Verwey zich ongemotiveerd en àl te optimisties heeft opgelegd, is herhaaldelik oorzaak geworden van verkeerd vertalen. Zo domineert het mindere over het meerdere, de klank over de zin, het uiterlik (bij Verwey nog maar zelden schone) geluid over het uit innerlik zien gerezen beeld en uit de sterkste denkkracht geboren bespiegeling. En waar het bij een werk als dat van Dante, die allereerst de Waarheid wilde dienen, aankomt — zo ook bij hem — op het benaderen van de gedachte zo dicht maar mogelik is, is het een grondfout bij die vertaling het onderdeel te laten primeren. De misvattingen zijn dan ook talrijk. En het lezen van deze stroeve nâdichting, die zonder enig toelichtend materiaal aan de Nederlanden wordt aangeboden en op en om-zich zelf gewaardeerd wil worden, zal dunkt ons moeilik bevrediging, laat staan voldoening en genot schenken.

Dit oordeel dient, waar het zulk een zwaar ondernemen geldt, met materiaal gestaafd te worden. Daar echter ons tijdschrift geen ruimte biedt voor een uitvoerige motivering, hopen we die binnenkort elders te geven.

Poelhekke.

DUITSCH.

Jacob Burckhardt, **566.**
BRIEFWECHSEL MIT DER BASLER DICHTERIN EMMA BRENNER KRON. *Benno Schwabe, Basel,* 1925. (22.5 × 15) 87 blz. geb. Zfr. 2.50.

Indien de schoonheid-alléén de volle bevrediging aan des menschen ziel en geest kon schenken, en aldus 's menschen einddoel zoude zijn, verdiende Jakob Burkhardt geprezen te worden als een der grootsten onder der menschen leidslieden.

Nu de zaken echter eenmaal anders staan, en de mensch niet van brood (óók dat der schoonheid) alléén *kan* leven, is B. te waardeeren als een zéér respectabele figuur, die de cultuur-historie vanuit zijn eigen schoonheidsbesef bezag, en deze in zijn professorale loopbaan levend wist mee te deelen.

In b.g. werkje treedt bovendien nog een andere kant van den in wetenschap vergroeiden mensch aan 't licht: ,,vakkundig'' behandelt hij er de hem door een onbekende Baselsche Dame gezonden verzen in een jarenlang volgehouden correspondentie, waarin hij veel goede en ware dingen zegt over de kunst van dichten. Maar het meest belangrijke in zijn brieven is de ,,toon'', waarin wij den man herkennen, die met een fijnen smaak het Humanisme in de Renaissance-voortbrengselen heeft weten te proeven, te waardeeren, zijn geest er mede heeft weten te doordrenken.

P. P.

VIII. GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

J. Kleijntjens, S.J., **567.**
J. H. van Haaren,
VAN GOUW TOT KONINKRIJK, PLATEN-ATLAS DER NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS. *Ars Catholica. Leiden,* 2e druk: 1925. (29 × 22) 200 blz.

Een mooi boek, voor huiskamer en studeerkamer beiden. De platen zijn goed gekozen, verdienen ieders belangstelling en de schrijvers hebben gewoekerd met de ruimte om in den tekst tusschen de afbeeldingen een rijk mozaïek aan merkwaardige gegevens uit de vaderlandsche geschiedenis in te lasschen. Daarmee wordt een dubbel doel bereikt: een klasse vindt in den atlas heel wat terug van het geleerde uit les en boek, een lezer vindt te kijken, te lezen, te overdenken en komt misschien tot de conclusie, dat de geschiedenis van Nederland toch eigenlijk interessanter is, dan hij uit de herinneringen uit zijn jeugd wel wist.

Zeer terecht hebben de schrijvers groote aandacht besteed aan de cultuurgeschiedenis en aan het in veel opzichten zoo kleurig — in helle en donkere tinten — verleden van Roomsch Nederland. Fraaie afbeeldingen en belangrijke gegevens vinden wij bijv. over de Benedictijnen en Norbertijnen in de Middeleeuwen, en, ja, hoevelen van ons weten, dat een der groote figuren uit de Kerkgeschiedenis, de H. Norbertus, ook aan ons land onvergetelijke diensten bewezen heeft? Middelburg en Zeeland hebben aanleiding in overvloed Hem en Zijn Orde in eerbiedige dankbaarheid in herdenking te houden.

Wie heeft nooit eens een bezoek gebracht aan het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht? Deze atlas vertelt er U anders juist genoeg van, om U tot het besluit te brengen om in de eerste vacantie de beste de mooie Utrechtsche verzameling nu eens niet over te slaan.

Er zijn veel te veel menschen, die meenen te weten, dat geschiedenis een dooie boel is, rare namen, onmogelijke jaartallen, een hoop geheugenwerk, dingen, die allemaal jaren lang geleden zijn, wat heb je daar aan, enz. Maar zoo is het niet, 't lijkt er niet op! Wij loopen allemaal elken dag met onzen neus, bons, tegen de geschiedenis aan, en wie dat niet wil gelooven, moet maar eens zijn oogen den kost geven in dezen atlas. Er staat zooveel in, wat tot de geschiedenis behoort en toch nog alle dagen aan de orde is, dat wij er niets meer van vertellen. Liever geven wij het boek een hartelijke aanbeveling mee, voor de school, voor de leeszaal, voor de huisbibliotheek, omdat het, gezond en degelijk van inhoud en aantrekkelijk in illustratieve kracht, het zijne zal bijdragen tot de versterking van het zelfbewustzijn en de verhooging van het cultureel peil van het Nederlandsche volk.

Prof. Dr. H.

Plutarchus, **568.**
LEVENSBESCHRIJVINGEN VAN ALEXANDER DEN GROOTEN EN CAJUS JULIUS CAESAR, Vertaald uit het Grieksch door Dr. M. B. Mendes da Costa. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1925. (18.5 × 12) 249 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.35.

Plutarchus, de wijze van Chaeronea, zoals ie steevast genoemd wordt, is 't in de eerste plaats te doen om de lessen der historie. Van strenge kontrole zijner talrijke bronnen is dan ook geen sprake. Plutarchus geeft er niet om, ter wille van de moraal en tegen histories beter-weten in, de treffende, maar door de chronologie gewraakte ontmoeting van Croesus en Solon te vermelden. Typies voor Plutarchus' werkwijze zijn de vaak voorkomende wonderbaarlike anekdoten, die ons herhaaldelik deden denken aan Alexander's Geesten van de 13e eeuwse moralist, Jacob van Maerlant. In 't verhaal van Cicero's leven haalt ie heel wat anekdoten aan en toch, zegt Prof. Hartman ergens: „ik geloof dat wie 't leven van Cicero bij Plutarchus met aandacht en oordeel leest, ten slotte van deze belangrijke figuur der Romeinsche geschiedenis een algemeenen indruk ontvangt, die historisch zeer juist mag geacht worden." En zo zal 't ook wel zijn met Alexander en Caesar en Marius en Sulla e.a. Plutarchus was Griek van geboorte en bewustzijn, maar leefde 'n groot deel van z'n leven in de 1e eeuw te Rome. Maar de mogelike vrees voor partijdigheid, gezien z'n methode om paarsgewijze 't leven van 'n grote Griek naast dat van 'n dito Romein te plaatsen, wordt te niet gedaan door de rake karakterizering van Cobet, die 't alleszins weten kon „Hij bemint de Grieken, bewondert de Romeinen en haat niemand."

Te betreuren is 't, dat Plutarchus zo'n soevereine minachting koesterde voor de mooie vorm. Dit noemde hij kortweg „sofisterij". Maar door deze vormverwaarlozing vervalt hij vaak in 'n stijlslordigheid, die de vertolker gedwongen heeft, 'n zeer vrije vertaling van 't werk te leveren. Voor onze gymnasiasten is 't bovendien om enkele fragmenten geen aanbevelenswaardige lektuur.

Ed. Serrarens.

FRANSCH.

Yves de la Brière, **569.**
L'ORGANISATION INTERNATIONALE DU MONDE CONTEMPORAINE ET LA PAPAUTÉ SOUVERAINE. *Editions Spes, Paris* 5, 1924. (20.5 × 13) 319 blz. ing. Ffr. 15.—.

De inhoud van het werk is bijzonder rijk. Voorop gaat de uiteenzetting der beginselen, de opvatting van de nationale en de internationale plicht der volkeren volgens het natuurrecht en de katholieke traditie, de duidelijke uiteenzettingen der Pausen van onzen tijd omtrent de wederkeerige verplichtingen der volkeren. Dan volgt de geschiedenis van den Volkerenbond en daarna behandelt de schrijver de beteekenis en de geschiktheid van den Heiligen Stoel als vredesmiddelaar in onze wereld, getoetst ook aan bepaalde gebeurtenissen, welke in dit verband te weinig gekend worden. Het geheel is voortreffelijk gedocumenteerd en onderscheidt zich door een klare uiteenzetting der principieele en historische verhoudingen. Wij wijzen daartoe bijv. op het tiende hoofdstuk over de diplomatieke bemiddeling van Paus Leo XIII in de Carolinen-kwestie tusschen het Duitsche keizerrijk en Spanje, 1885. Het doet goed dit schitterend succes der pauselijke vredesbemiddeling na 40 jaar weer eens in herinnering te brengen aan de hand van authentieke gegevens. Fraaie bladzijden wijdt de schrijver aan de eerste vredesconferentie te 's Gravenhage in 1899, waartoe het verdienstelijk initiatief uitging van Czaar Nicolaas II, maar waarvan het resultaat, meteen werd verknoeid door Italië en het Duitsche rijk, die beiden verantwoordelijk zijn voor het buitensluiten van den Paus. Koningin Wilhelmina wist met fijnen takt de gelegenheid te vinden om de situatie voor den H. Stoel eenigszins te verzachten door haar schrijven aan Leo XIII van 7 Mei 1899. Dat alles lijkt ons te behooren tot een ver verleden, nu wij er van gescheiden zijn door het harde geweld van den wereldoorlog, maar de idee, die aan de mislukte conferentie van 1899 ten grondslag heeft gelegen, is actueel als een weerbericht uit De Bilt. Heel de wereld legt het oor te luisteren naar welke boodschap van vrede ook, nu de oorlog nu ja onderdrukt is door een algemeene uitputting in Europa, toch zijn schildwacht op de loer staat om elk oogenblik het sein te geven tot een heropening van het werk der verwoesting. Daarom is dit boek zoo buitengewoon belangrijk, omdat het middelpunt er in wordt gevormd door het geweldige vraagstuk van den dag: hoe de rust en de welvaart der volkeren te verzekeren, niet door roestende wapenen, die immers toch niet roesten, maar door de blanke schittering van een idealisme, dat in zijn wezen niet is van deze wereld, al kan deze wereld er niet buiten op straffe van de zwaarste boete. Hoe dieper deze overtuiging doordringt hoe beter voor het heil van ons geslacht, dat nog te weinig geleerd heeft te luisteren naar de wijsheid van Rome, dat niet voor niets den eeretitel voert: Roma aeterna.

Prof. Dr. H.

Eugène Tavernier, **570.**
CINQUANTE ANS DE POLITIQUE. *Editions Spes, Paris* 5, 1925. (20.5 × 13.5) 365 blz. ing. Ffr. 15.—.

De ondertitel geeft het juiste doel van dit boek van den secretaris van Louis Veuillot aan: in de politiek der laatste vijftig jaren ons het volhardend, den godsdienst vijandig streven van de zijde der openbare machthebbers aantoonen. Nauwlettend waakzaam als journalist, helderziend als overtuigd en consequent katholiek legt hij de kwaal bloot, waarvan zijn vaderland

de droeve gevolgen ondergaat en tracht de strijdvragen welke de katholieken verdeelen, van alle dubbelzinnigheid te ontdoen.

J. de V.

DUITSCH.

Hans Herzfeld, **571.**
DEUTSCHLAND UND DAS GESCHLAGENE FRANKREICH. *Deutsche Verlagsgesellschaft für Politik und Geschichte, Berlin W.* 8, 1925. (26 × 17.5) 310 blz. ing. M. 9.—.

Voor een vergelijking van de verhouding Frankrijk-Duitschland in 1871 met nu, bestaat gereede aanleiding, in zooverre als Pruisen toen was de zegevierende macht en Frankrijk de verslagene. Van weerskanten heeft men Bismarck en Thiers tegen elkaar uitgespeeld, in hoofdzaak om elkander verwijten naar het hoofd te slingeren en vóór alles is vergeten geworden, dat Pruisen in 1870 nog niet meer was dan een Europeesche vasteland mogendheid zonder marine en Frankrijk weinig meer, terwijl beiden in 1914 waren uitgegroeid tot wereldmogendheden, met cosmopolitische belangen. Dus is de tegenstelling Pruisen-Frankrijk thans een geheel andere dan na den vrede van Frankfurt.
Herzfeld's boek heeft in dit licht gezien, behalve de wetenschappelijke beteekenis, ook het nuttige effect, dat de vergelijking van zelf tot haar juiste proporties wordt teruggebracht. Wat toen was, is nu niet meer, het is geheel anders geworden, maar omdat de hedendaagsche verhoudingen zich ontwikkeld hebben uit die van 1870, wordt het heden veel beter verstaanbaar, voor wie zijn oorsprong heeft verkend.
Het boek heeft zijn verdiensten ook daarom, omdat het er veel toe bijdraagt om een gaping te dichten in onze kennis van de geschiedenis van Europa. De Fransche historiografie toch heeft zich met begrijpelijke voorkeur beziggehouden met de geschiedenis van den oorlog van 1870, maar de geschiedenis van den vrede van 1870 meer verwaarloosd, dan in het belang van een harmonische geschiedbeschouwing wel goed geweest is. Van Duitsche zijde verscheen een werk van K. Linnebach: *Deutschland als Sieger im besetzten Frankreich*, waarin de militaire verhoudingen en wat daarmee samenhangt nagegaan zijn, terwijl Herzfeld zich bezighoudt met de geschiedenis van den wapenstilstand en den vrede, de oorlogsschatting, de politieke verhoudingen, zoodat beide boeken elkaar aanvullen. Beide schrijvers stellen vragen aan de orde, die nog niet voldoende doorvorscht waren en hun arbeid zal wel niet de laatste wezen, welke er aan besteed wordt. Hun initiatief mag aanspraak maken op een welverdiende waardeering.

Prof. Dr. H.

Dr. Graf Albrecht Montgelas, **572.**
ABRAHAM LINCOLN, Geïllustreerd. *Karl König, Wien I*, 1925. (21.5 × 15) 180 blz. geb. Osh. 8.20.

Na George Washington, wien ze hunne onafhankelijkheid danken, beschouwen de V. S. wel Abraham Lincoln, die hunne eenheid wist te bewaren, als hun grootsten zoon. Op welke wijze Lincoln het dreigend gevaar van een uiteenvallen der Unie bezworen heeft, hoe hij, kort na de aanvaarding van zijn tweede presidentschap door een Zuidelijke in den schouwburg werd doodgeschoten, — dat alles verhaalt graaf Montgelas in dit niet wijdloopig en toch minutieus werk met een kennis van zaken en een vlotheid van stijl, die het voor elken historie-minnaar tot een aangename lectuur maken.
Het werk bevat niets wat onder welk opzicht ook tot aanmerking zou kunnen aanleiding geven.

Van Term.

Prof. Dr. Th. Rumpf, **573.**
LEBENSERINNERUNGEN. *A. Marcus & E. Weber, Bonn*, 1925. (23 × 15) 92 blz. ing. M. 2.40, geb. M. 3.50.

De korte levensschets van iemand, wien de wetenschap en ook de inrichting van het universitaire onderwijs, vooral te Bonn, veel te danken hebben. Het boekje moet bijzonder voor studenten in de medicijnen zeer interessant en leerzaam zijn. Het toont echter tevens voor de zooveelste maal hoe verderfelijk de gemengde huwelijken zijn: Dr. Rumpf is 't zooveelste slachtoffer.

Br. Athanasius.

IX. LAND- EN VOLKENKUNDE.

NEDERLANDSCH.

Everard Gewin, **574.**
NEDERLANDSCH VOLKSGELOOF. *Neerlandia, Arnhem*, 1925. (21.5 × 15.5) 95 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.90.

Deze opstellen handelen resp. over volksgeneesmethodes, heksenwaan en spokengeloof, zoodat het boekje eigenlijk Nederlandsch bijgeloof moest heeten.
Of de schrijver wel altijd nauwkeurig geobserveerd heeft dan wel of de getuigen, die hij laat spreken, wel altijd betrouwbaar zijn, betwijfelen we sterk. Het verhaal althans van een Utrechtschen pastoor op blz. 89 lijkt ons bij intuïtie zoo volkomen ongeloofwaardig, dat we sterke neiging krijgen nog meer vraagteekens in het boekje te plaatsen. Overigens lijken de artikelen ten onrechte te suggereeren, dat men bijgeloof speciaal in geloovige en met name in katholieke kringen moet zoeken. De schrijver schijnt de katholieke Kerk in het bizonder daarvoor een vruchtbaren bodem te achten. Daartegenover mogen we wel met stelligheid constateeren, dat in daarvoor geschikte milieu's het bijgeloof begint waar het geloof ophoudt.

G. Vrijmoed O.F.M.

(Zonder naam), **575.**
GIDS VOOR ROME. *Futura, Leiden*, 1925. (20 × 13.5) 73 blz. ing. f 1.25.

Ofschoon de meer ontwikkelden bij hun gang naar 't H. Rome gaarne met wat uitgebreider kennis op cultuur-historisch gebied vooral op reis gaan, dan in den bescheiden omvang van dit practisch boekje is ondergebracht, durven wij het evenwel als een betrouwbaren, zeer kundigen, ervaringsvollen leider aanbevelen. Voornamelijk om 't duidelijke kaartje van Rome was 't werkje den prijs reeds waard.

P. Constantinus O.Cap.

Dr. G. Lefèvre, **576.**
DE INDISCHE COMPAGNIE VAN OOSTENDE, Geïllustreerd. *De Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding, Antwerpen*, 1925. (20 × 13.5) 50 blz. ing. Bfr. 1.—.

Dit boekje geeft de geschiedenis weer van de

pogingen, welke onze Zuidelijke naburen tijdens de Oostenrijksche overheersching hebben gedaan om ook een deel van den rijken handel op Oost-Indië te vermeesteren. Die pogingen zijn mislukt. Het octrooi van de O. I. Compagnie, welke in 1723 te Oostende was opgericht, werd in 1727, voor 7 jaar geschorst, in 1732 was Karel VI genoodzaakt de Compagnie van Oostende definitief te ontbinden, daarmede de belangen van de Zuidelijke Nederlanden opofferend aan die van zijn vorstenhuis. Engeland en onze Republiek wilden immers alleen op voorwaarden van ontbinding der Compagnie van Oostende Maria Theresia als troonopvolgster erkennen.
Bovengenoemd werk geeft duidelijk aan, welk een teleurstelling het voor de Zuid-Nederlanders geweest is, dat hun geen plaatsje onder de Indische zon werd gegund en dat juist de Republiek der Ver. Ned. en de Ver. Oost. Comp. hierin de hand hebben gehad.

G. J. de Vries.

Hans Schmidt, **577.**
OP ZOEK NAAR HET GELUK IN ARGENTINIË EN PARAGUAY, Vertaald uit het Duitsch door C. van der Tonge-Koster, Geïllustreerd. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1925. (27×19.5) 194 blz. ing. f 4.50, geb. f 5.90.

Een vlot geschreven boek, waaruit veel te leeren valt over hetgeen een landverhuizer naar Argentinië kans heeft door te moeten maken alvorens een voet in den stijgbeugel te krijgen. Schrijver is van huis uit groot liefhebber van de jacht en deelt enkele bijzonderheden mee over de snel uitstervende fauna van de Chaco en de Paraguaysche-Argentijnsche grens.

G. S.

L. van Vuuren, **578.**
DE BETEEKENIS VAN STRAAT MALAKA, Geïllustreerd. *Gebr. Cohen, Amsterdam,* 1925. (23×16) 20 blz.

In deze historisch-politieke beschouwing wordt op duidelijke en overtuigende wijze de groote beteekenis van Straat Malaka uiteengezet vanaf het begin van onze jaartelling, toen het de toegangsweg vormde van het antieke beschavingscentrum Voor-Indië naar het oude cultuur-gebied China tot op onze dagen. Uitvoerig worden in verband hiermede de wisselende lotgevallen geschetst van ons Indië, waarbij gebruik gemaakt wordt van de jongste uitkomsten van het archaeologisch historisch onderzoek aldaar.

Dr. J. B. L. Hol.

DUITSCH,

Hans und Margaretha Driesch, **579.**
FERN OST, Geïllustreerd. *F. A. Brockhaus, Leipzig,* 1925. (19×13) 314 blz. geb. M. 8.—.

Levendige vlotte schetsen omtrent familieleven, levensverhoudingen en beschrijvingen van interessante gebruiken, van bezoeken en bezochte plaatsen in China. Tevens wordt diep ingegaan op verscheidene stroomingen van politieken en cultureelen aard, die thans in het Hemelsche Rijk de gemoederen bezig houden. Het boek is niet vrij van onzuivere wijsgeerige en godsdienstige opvattingen, weshalve het alléén voor wetenschappelijk onderlegde volwassenen geschikt is. Laatstgenoemden waarborgen wij echter menige stonde van studieus en letterkundig genot.

Dr. H. v. d. M.

A. K. Gebauer, **580.**
UM DEN MOUNT EVEREST, Geïllustreerd. *Deutscher Verlag für Jugend und Volk, Wien I,* 1925. (18×11.5) 212 blz.

Schrijver is een Oostenrijksch geleerde, die vele jaren in Indië heeft doorgebracht, deels als vrij man, deels als Britsch krijgsgevangene. Zijn tochten, zoowel als zijn gevangenschap, brachten hem hoofdzakelijk met de omgeving van de Himalaya in aanraking en daar vandaan dan ook de titel van zijn boek, dat overigens in geen direct verband met den vermaarden berg staat. Teruggekomen in zijn vaderland heeft hij een aantal van zijn impressies aan het papier toevertrouwd. Deze impressies bestaan deels uit goed vertelde schetsen en deels uit een zeer vluchtige omschrijving van de wegen, die hij door het groote Azië betrad. Geen enkel van de prangende problemen, die dit deel der wereld in beroering houden, worden erin aangeraakt en actueele waarde heeft het boekje derhalve niet.

G. S.

X. NATUURKUNDE EN NIJVERHEID.

NEDERLANDSCH.

B. van Asperen Vervenne, **581.**
DE HUISVESTING VAN PLUIMVEE, Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1925. Weten en Kunnen, (19.5 × 13.5) 56 blz. ing. f 0.75.

Zonder feilloos te zijn, is deze monografie over het hoenderhok echter zeer bruikbaar en practisch, niet het minst door de uitstekende afbeeldingen.

Rietsema.

G. de Clercq, **582.**
ELECTRICITEITSLEER, Geïllustreerd. *Mij. voor Goede en Goedkoope lectuur, Amsterdam,* 1925, Vakbibliotheek, (21.5 × 14) 116 blz. geb. f 2.75.

Schrijver weet de begrippen kort en zakelijk te zeggen en voor iemand, die reeds door voorstudie eenigermate op de hoogte is, blijkt dit geschrift een goede repetitor, waarin hij de oude halfvergeten feiten weer zal terug vinden. Geeischt wordt van den lezer een grondbegrip van de chemische en wiskundige formules. Aan afleiding hiervan wordt niet gedaan evenals aan uitvoerige beschrijving van toestellen.
Bij een eventueele herdruk mag het chemisch gedeelte wel eens herzien worden.

Ir. F. Kurris.

J. F. Ch. Dix, **583.**
HYACINTHEN VOOR KAMER EN TUIN, Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1924. Weten en Kunnen, (19.5 × 13.5) 64 blz. ing. f 0.75.

Een uitstekende monografie over een der belangrijkste Nederlandsche bloemgewassen, waaruit én amateur én vakman veel wetenswaardigs zullen kunnen putten.

Rietsema.

G. D. Duursma, **584.**
WAT MOET IK DAGELIJKS IN MIJN BLOEMENTUIN DOEN? Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1925. Weten en Kunnen, (19.5 × 13.5) 64 blz. ing. f 0.75.

In ouderwetschen trant een tuinkalender; echter met nieuwe gegevens en daardoor aantrekkelijk voor bloemenliefhebbers. De schrijver heeft zich

van zijn tamelijk moeilijke taak op handige wijze gekweten.

Rietsema.

G. Emmerik, **585.**
TELEFONIE, Geïllustreerd. *Mij. voor Goede & Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. Vakbibliotheek, (21.5 × 14) 136 blz. geb. f 2.50.

Schrijver verdeelt zijn onderwerp in 3 deelen: de toestellen met onderdeelen, de geleidingen en de verbindingsmiddelen. Zonder veel gebruik te maken van wiskundige formules deelt hij dit alles mede. In het derde deel behandelt hij ook het duplex, automatisch en half automatisch systeem en bespreekt speciaal de inrichtingen zooals die in onze drie grootsteden zijn.

Vooral telefonisten en personeel der telefonie maar ook personen die van de inrichting van onze vernuftige telefoontoestellen en centrales, waarmede men zooveel te maken heeft, wat op de hoogte willen, zullen dit werkje niet onvoldaan ter zijde leggen.

Ir. F. Kurris.

G. Emmerik, **586.**
TELEGRAFIE, Geïllustreerd. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1924. Vakbibliotheek, (21.5 × 14) 143 blz. geb. f 3.25.

Beknopt, zakelijk en in goeden vorm worden de onderscheidene toestellen beschreven, waarmede de berichten langs electrischen weg worden overgebracht, te beginnen met de meest eenvoudige tot de meest kunstig samengestelde. In het kort wordt ook de aandacht geschonken aan de electrische lijnen en geleidingen, alsmede aan de verschillende telegrafeersystemen wat betreft de enkele en meervoudige telegrafie.

Ir. A. E. R. Colette.

D. A. Kirchner, **587.**
ACOUSTIEK VOOR DEN BOUWKUNDIGE, Geïllustreerd. *Van Mantgem & De Does, Amsterdam,* 1924. Polytechnische Bibliotheek, (21.5 × 14) 104 blz. ing. f 1.90.

In de inleiding meent de schrijver dat vele gebouwen laboreeren aan een slechte accoustiek, die door onwetendheid of nalatigheid van den ontwerper werd veroorzaakt, doch welke door het bezitten van wat elementaire kennis der geluidswetten en het toetsen van het ontwerp daaraan, had kunnen worden voorkomen. In dit boekje tracht de schrijver dit inzicht bij te brengen en al blijkt hieruit dat 't geheel nog niet zoo eenvoudig is, zoo kan toch de lezing van dit werk den ontwerper van veel nut zijn en hem er toe brengen, teleurstellingen, door toe te passen wat schrijver beoogt, te voorkomen.

Ir. H. Thunnissen.

Jan Wijffels, **588.**
COSMOGRAPHIE, Geïllustreerd. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle.* 1925. (21 × 14) 64 blz. ing. f 0.95.

Leerstofbeperking zal steeds een persoonlijk cachet dragen en zoo worden door schrijver verschillende onderwerpen niet behandeld, die door anderen slechts noode gemist zullen worden, zoo b.v. de groote beteekenis van de spectroscopie voor de astrophysica, waarover trouwens in het geheel niet gesproken wordt, hoewel dit onderwerp toch door den samenhang met de natuurkunde zeer zeker de belangstelling der H.B.S.'ers zou genieten. Zoo worden ook noch de sextant noch de equatoriaalkijker genoemd. Een voordeel is dat schrijver in ieder geval consequent bleef bij de keuze zijner stof.

Dr. J. B. L. Hol.

FRANSCH.

J. Fritsch, **589.**
ÉLÉMENTS DE CHIMIE INDUSTRIELLE, Vertaald uit het Duitsch door Joseph Spennrath. *Librairie Desforges, Paris* 6. 1925. (23 × 14.5) 349 blz. ing. Ffr. 20.—.

Een boek met een aantal belangwekkende techniese wetenswaardigheden, maar daarnaast tal van besliste onjuistheden, verder gespeend van alle meer moderne vondsten en opvattingen en met veelal onvoldoende of, erger nog, foutieve theoretiese verklaringen.

Dr. Th. Strengers.

Dr. J. H. Tummers, **590.**
LA THEORIE DE LA RELATIVITÉ RESTREINTE D'EINSTEIN. *J. Denis & Fils, Maeseijck,* 1925. (23.5 × 16.5) 20 blz. ing. f 0.60.

In deze brochure onderwerpt de schrijver de grondslagen der relativiteitstheorie, zooals die door Einstein gegeven zijn, aan een strenge kritiek en toont aan, dat het begrip „relatieve gelijktijdigheid" slecht gefundeerd is.
Wiskundige geschooldheid wordt van den lezer niet geeischt.

Van Lent.

DUITSCH.

Dr. Rudolf Lammel, **591.**
SOZIALPHYSIK, Geïllustreerd. *G. J. Franck, Stuttgart,* 1925. (21 × 14) 78 blz. ing. M. 1.20, geb. M. 2.—.

Het werkje is, afgezien van enkele passages die op 't naïeve af zijn, een goede populaire behandeling van de natuurwetenschap in hare beteekenis voor techniek en dagelijksch leven. Bij enkele beweringen zou een vraagteeken mogen geplaatst worden. (Blz. 6, het schijnt, dat wij de periode der religieuze cultuurkrisis overwonnen hebben, blz. 43, de sociale bevrediging der menschen berust hierop dat het gelukt de natuurkrachten door technisch-volmaakte machines zoo volmaakt mogelijk te ontsluiten.)

Dr. W. Jacobs.

XI. SOCIALE EN AANVERWANTE WETENSCHAP.

NEDERLANDSCH.

J. W. F. Bakhuis, **592.**
GIDS DER VOORNAAMSTE GEMEENTEN VAN NEDERLAND, Geïllustreerd. *De Vlijt, Arnhem,* 1925. (24 × 15.5) 355 blz.

Doel van dit boekwerk was: van de voornaamste plaatsen in ons vaderland de bijzonderheden en omstandigheden te vermelden welke een nieuwe bewoner noodig heeft! En daarin is de schrijver, zooals bij een steekproef hier en daar ons bleek, uitstekend geslaagd, want zoo men zijn practische en prettig-geschreven gids gelezen heeft, is men van de voor of nadeelen van een stad als woonplaats uitstekend op de hoogte.

M. M.

W. J. van Dijck, **593.**
JAARBOEKJE, TEVENS GIDS VOOR

ROOMSCH KATHOLIEK 'S GRAVENHAGE. *A. N. Govers, Den Haag*, 1925. (23 x 15) 320 blz.
In dezen gids voor Roomsch Katholieken in Den Haag, valt op dat groote aandacht besteed werd aan het katholiek onderwijs aldaar en het patronaatswezen. Onmisbaar voor iedereeen, die zich te oriënteeren wenscht omtrent het katholieke leven in onze Residentiestad.

L. S.

Prof. Dr. J. A. van Hamel, **594.**
DE MACHT VAN DEN VOLKERENBOND. *A. W. Sijthoff, Leiden*, 1924, (24.5 x 16) 24 blz. ing. f 0.50.
Geen onaardig betoog, dat door een optimistischen geest gedragen wordt. De Volkenbond neemt makkelijk de aanleidingen tot botsing weg en kan ook veel doen om de oorzaken te bestrijden, vooral door verbetering van den geest, die met zijn fouten van misverstand, wantrouwen enz. oorlogen kweekt. Vooral onderlinge waardeering komt uit de vele conferenties voort.

Mr. T. Verschuur.

C. J. Kuiper, **595.**
UIT HET RIJK VAN DEN ARBEID, Geïllustreerd. *R. K. Arbeidersbeweging, Utrecht.* 1924. (26.5 x 19.5) 383 blz. geb. f 9.—.
Om verschillende redenen verdient deze uitgave te worden toegejuicht. Vooreerst om haar historische beteekenis. Zooveel materiaal bijeen te hebben aangaande den groei en de ontwikkeling onzer vakbeweging, feiten zoowel als documenten, — is, ook voor den ter zake niet geheel onkundige, een waardevol bezit. Daarbij maakt 't werk den indruk van absolute betrouwbaarheid. Persoonlijke en zakelijke moeilijkheden van vroeger en nu worden niet verzwegen, teruggang in de beweging eerlijk erkend en de schrijver die hier en daar een wel wat pikante opmerking plaatst aan het adres der R. K. Werkgeversvereeniging schroomt evenmin voor die meening uit te komen, als hij 't niet eens is met b.v. een zoo arbeiterfreundlich Minister als Mr. Aalberse.
Wie een oogenblik terugdenkt aan den tijd van het coalitieverbod, toen recht van vereeniging voor arbeiders niet bestond, en staking zelfs strafbaar was, en daarmee vergelijkt den toestand zooals dit kloeke arbeidersboek dien doet kennen met z'n sterk uitgegroeid en krachtig georganiseerd vereenigingsleven, zal niet beweren, dat de maatschappelijke toestanden thans op 'n aardsch paradijs gelijken, maar wel den grooten maatschappelijken vooruitgang van 't overgroote deel der arbeidende menschheid dankbaar erkennen. De mate van dien vooruitgang bewijst 't verschijnen van dit werk, geschreven door een der eigen leiders gedrukt en uitgegeven door de Eigen Drukkerij der R. K. Arbeidersbeweging.
Eén opmerking nog tot slot. Dit boek geeft 'n juist inzicht in 't vele door arbeiders en buitenstaanders in het belang onzer katholieke arbeiders verricht. Na lezing begrijpt men beter den toorn van 'n man als Henri Hermans, wien het geschreeuw der would-be democraten van den laatsten tijd te machtig werd en die daarom den heeren eens vroeg naar hunne daden.
Is 't nog noodig te zeggen, dat naar het tweede deel met groote belangstelling wordt uitgezien?

Mr. D. D. B.

(Zonder naam.) **596.**
LICHT EN LIEFDE VOOR ONZE BLINDEN. *Exelsior, Brugge*, 1925. (21 x 14) 32 blz. ing. Bfr. 1.—.
Een propaganda-brochure van de Vlaamsche Vereeniging tot bescherming van de belangen der blinden, behandelend haar ontstaan, haar doel en haar uitbreiding.

H. Rongen.

Mr. Dr. A. A. van Rhijn, **597.**
VRIJE CONCURRENTIE EN COLLECTIEVE ARBEIDSOVEREENKOMST. *De Economist, Den Haag*, 1924. (24.5 x 15.5) 81 blz.
Eerst onderzoekt schrijver de verhouding van economische wetenschap en sociaal-politieke wetenschap. Vervolgens komt hij tot afwijzing der vrije concurrentie als sociale norm. Dan treedt hij in beschouwing over de collectieve arbeidsovereenkomst en het vraagstuk van het redelijke loon. Ten slotte handelt hij over de bindendverklaring. Een en ander laat zich goed lezen en verwerkt vele uitingen van den laatsten tijd op dit gebied. Wij zouden het nog wat strenger van lijn en positiever van conclusie willen, doch in ieder geval mag deze bijdrage tot de sociale kwestie er wel zijn.

Mr. T. Verschuur.

Mr. W. van der Vlugt. **598.**
ALGEMEENE INLEIDING TOT DE RECHTSGELEERDHEID. *H. D. Tjeenk Willink, Haarlem*, 1925. (23.5 x 16) 626 blz. geb. f 10.—.
Het werk is in twee hoofdstukken gesplitst; het eerste behandelt den „wijsgeerigen aanloop"; het tweede geeft een „overzicht der wetenschappen van het stellig recht", waarvan het grootste gedeelte (de tweede titel) gewijd is aan beschouwingen over de „onzakelijke verklaring der gerechtvaardigde verschillen van stellig recht". Achter de afzonderlijke kapittels volgt telkens een reeks van aanteekeningen met een rijke opgaaf van literatuur. Voor aankomende studenten is het omvangrijke werk ongetwijfeld veel te zwaar, doch aan hem, die naar dieper inzicht streeft, verschaft deze inleiding een schat van studie-materiaal. Prof. van der Vlugt kent naast, liever boven, de wetenschappen van stellig recht een ruime plaats toe aan de rechtswijsbegeerte: naast het descriptieve rechtsbegrip zoekt schrijver naar de rechtsidee. Bij zijne rechtsphilosophische beschouwingen doet schrijver, naar het ons voorkomt, niet voldoende recht wedervaren aan de katholieke natuurrechten. Wij wijzen b.v. op blz. 52 en op aanteekening 14 van het betrokken hoofdstuk, waar van de nieuwere schrijvers alleen genoemd wordt Cathrein, terwijl b.v. Beysen's *Ethiek*, noch te dezer plaatse, noch, voor zoover wij hebben kunnen nagaan, elders wordt vermeld. Intusschen is dit studiewerk ongetwijfeld een hoogst belangrijke aanwinst voor onze rechtsliteratuur. Geen jurist, die bij zijn verdere studie een hooger doel nastreeft dan het bereiken van een zekere kennis van zijn vak, zal mogen nalaten deze inleiding ter hand te nemen.

Prof. Mr. Dr. J. van der Grinten.

Dr. Th. van der Waerden, **599.**
OP VOOR DE MEDEZEGGENSCHAP. *Uitg. Mij. Ontwikkeling, Amsterdam*, 1924. (24.5 x 15.5) 16 blz. ing. f 0.10.
De sociaal-democratie zoekt de verhooging van den invloed der arbeiders in meerdere zeggenschap in het geheele bedrijf, maar vooral in de enkele

onderneming. Over dit onderwerp denkt men van katholieke zijde gewoonlijk anders.

Mr. T. Verschuur.

FRANSCH.

Georges Goyau, **600.**
FRÉDÉRIC OZANAM. *G. Payot & Cie., Paris* 6. 1925. Les Grands Hommes de France, (19 x 12) 120 blz. ing. Ffr. 5.—.

Een kostelijk boekje. Aan alle Vincentianen hartelijk aanbevolen! Ze leeren er hun stichter kennen als een sociaal werker van nobele intentie en van... durf, om waarheden te zeggen. Zooals Ozanam hier door den fijnzinnigen Goyau beschreven wordt, zullen weinigen hem kennen! Daarom is de lezing van dit boekje zoo goed: het leven en streven van Ozanam te kennen is de beste manier om de liefdadigheid goed te kunnen beoefenen. *Mr. K.*

DUITSCH.

Josef Biederlack, S.J., **601.**
DIE SOZIALE FRAGE. *Felizian Rauch, Innsbruck*, 1925. (22 x 14) 349 blz. ing. M. 5.—.

Het eerste, algemeene deel, voldoet ons meer dan het tweede, het bijzondere deel, in welk laatste wij beschouwingen aantreffen, o.a. over het vrouwenkiesrecht, die wij zeker niet zouden onderschrijven. Doch wie een goed en beknopt overzicht wil hebben van het sociale vraagstuk, vindt in het eerste gedeelte voldoende stof. Het is jammer, dat in dit werk betrekkelijk te weinig gezegd wordt over het economisch liberalisme. In tien pagina's is de kritiek daarop uitgeput, terwijl zij bovendien niet zoo overtuigend lijkt. In de bespreking van het socialisme daarentegen vonden we nog bestrijding van theorieën, die tegenwoordig door de socialisten niet meer gehouden worden. Beknopt en toch duidelijk is intusschen — en dat is de waarde van dit boekje — de bespreking van de christelijk-maatschappelijke ordening.

Mr. K.

Rudolf Stammler, **602.**
RECHTSPHILOSOPHISCHE ABHANDLUNGEN UND VORTRÄGE. *Rolf Heise, Charlottenburg*, 1925. (27 x 18) Deel I: 469 blz., deel II: 427 blz. per deel ing. M. 13.—, geb. M. 20.—.

De 19e eeuw was de eeuw van opkomst voor het positivisme, ook in het recht. Recht is positief recht: beweerde men en voor het natuurrecht kreeg men steeds meer minachting.
Terzelfder tijd echter, dat Ihering het recht in een uitgesproken utilitarisme trachtte vast te ankeren, begon Rudolf Stammler, die thans onbetwist als Duitschland's grootste rechtsphilosoof geldt, zijn levenswerk, de verkondiging van een absoluter maatstaf voor het recht, verwerkelijkt in het „richtige Recht''.
Ofschoon Stammler's taal zich niet laat lezen als een roman, heeft men hier toch gelegenheid van meer concrete kwesties een duidelijker inzicht te krijgen in Stammler's leer dan de groote werken alleen kunnen geven. Men zie het eerste artikel, waarin de schrijver met meesterhand de heerschende historische school, opgevat als de school van het louter positieve recht, bestrijdt; men zie ook een uitvoerig artikel van 1906, waarin de schrijver zijn rechtsphilosofie samenvat en haar verhouding tot de practijk nagaat. Stammler's werk en stellig bovenstaand boek, verdient volle belangstelling van juristen en philosofen. Een waardeering van zijn stelsel moet o.i. achterwege blijven. Zijn groote verdienste ligt o.i. in de scherpe onderscheiding der vragen en beschouwingswijzen op het voetspoor van zijn meester Kant. Overigens kwam bij ons de vraag wel eens op, of Stammler misschien „steenen voor brood'' geeft; zijn maatstaf is wel erg formeel, en een formule is nog geen beginsel waard.

Prof. Mr. W. Pompe.

XII. LEERBOEKEN.

C. A. van Beek, **603.**
W. H. C. van Heek,
PLANIMETRIE, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen*, 1925. (24 x 15) 152 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.25.

Zooals de titel doet zien is de inhoud vooral gericht op het wiskunde-examen bij de hoofdakte. Nu wordt aan de hoofdakte-cursussen slechts zeer beperkten tijd beschikbaar gesteld voor het vak wiskunde. In verband daarmede hebben de schrijvers dit werkje in beknopten vorm geschreven.

Ir. W. Jonkergouw.

Henry Bordeaux, **604.**
LA PETITE MADEMOISELLE. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam*, 1925. Les Meilleurs Auteurs Français, (17 x 11) 190 blz. geb. f 1.50.

La petite Mademoiselle, 'n beminnelijker editie van Majoor Frans heeft gezworen, geen echtgenoot te zullen nemen, die niet in de gevangenis heeft gezeten. De jonge dame zelf heeft n.l. een paar dagen moeten brommen. Als gevolg van deze zonderlinge eed: wanhopige pogingen van een jeugdig pretendent, om in de doos te geraken, wat hem ten slotte ook gelukt — en met voor de jongelieden het gewenschte gevolg.
Een aanbevelenswaardige schooluitgave.

Jos. de Boer.

Dr. E. J. Dijksterhuis, **605.**
VAL EN WORP. *P. Noordhoff, Groningen*, 1924. (25 x 16) 474 blz. ing. f 7.50, geb. f 8.25.

Dit omvangrijke werk levert een goed gedocumenteerde studie van de voorgeschiedenis van de mechanica van Newton. Uitvoerig behandelt de schrijver de theorieën die in het tijdvak van Aristoteles tot Newton naar aanleiding van de val- en worpbewegingen zijn opgesteld. Alle bewijsplaatsen zijn in de oorspronkelijke taal geciteerd waarbij deze Grieksche, Latijnsche en Italiaansche teksten van een Hollandsche vertaling werden voorzien.

Ir. W. Jonkergouw

Dr. J. E. Enklaar, **606.**
Dr. C. J. Enklaar,
GRONDBEGINSELEN DER CHEMIE, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen*, 1924. (23.5 x 16) 242 blz. ing. f 3.25., geb. f 3.75.

Dit leerboek bevat niet te veel waardelooze kleinigheden maar schenkt meer aandacht aan de belangrijke theoretische kwestie's. Het is juist geschikt om een goed begrip bij de leerlingen aan te brengen zonder al te veel van het geheugen te vergen.

P. A. A. v. d. Beek.

Ir. D. Ingerman, **607.**
Ir. C. M. Visman,
NATUURKUNDE, Geïllustreerd. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1925. (21 x 14) 356 blz. ing. f 3.25, geb. f 3.60.

Dit boek lijkt goed bruikbaar; er is ook plaats gegeven aan prakticumoefeningen; waar deze oefeningen mogelijk zijn, waar n.l. toestellen en... tijd beschikbaar is, is er wel wat voor te zeggen. Of het boek in een behoefte voorziet, zou wellicht betwijfeld kunnen worden!

Dr. W. Jacobs.

Ir. E. S. Levison, **608.**
GRAFISCHE VOORSTELLINGEN EN FUNCTIES, Geïllustreerd. *G. Naeff, Den Haag,* 1925. (21 x 15) 79 blz. ing. f 1.10.

Dit werkje is geschikt om reeds in de 3e klasse eener H. B. S. eens per week b.v. naast de gewone algebra gebruikt te worden. Wil men er eerst later mee beginnen dan vervalt het eerste hoofdstuk. De leerling moet zelf de theorie uit de opgaven opbouwen, daarbij door vragen geleid.

Ir. W. Jonkergouw.

W. Polman Tuin, **609.**
BEKNOPT LEERBOEK DER HANDELS- EN BEDRIJFSGESCHIEDENIS. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1925. (21 x 14) 219 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.50.

Een bruikbaar boek voor Middelbare Handelsscholen, Hoogere Handelsscholen en voor een economische afdeeling der H. B. S. We wachten echter nog steeds op het R.K. boek van Kleijntjes en v. d. Ven. Juist bij dit vak is het o.i. noodzakelijk, dat de onderwerpen uit katholiek oogpunt worden bezien, we denken o.a. aan de O. I. Compagnie, enz. enz.

J. E. Mulder.

Dr. F. P. H. Prick van Wely, **610.**
FRANSCH WOORDENBOEK. Fransch-Nederlandsch. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1925. (19 x 13.5) 766 blz. geb. f 4.50.
Dr. F. P. H. Prick van Wely,
FRANSCH WOORDENBOEK. Nederlandsch-Fransch. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1925. (19 x 13.5) 1024 blz. geb. f 4.50.

Het moet erkend worden, dat indien men algemeene eischen stelt, ook dit werk — al is 't niet met fonetische wenken zoo ruim verrijkt als het Engelsche van denzelfden schrijver — aan die vorderingen voldoening schenkt. Begeeft men zich op een specialer terrein, dan zal men wel gedwongen zijn, soms een technisch handboek tot opheldering te raadplegen. Toetst men het werk aan zekere vakken der menschelijke bedrijvigheid, dan zal men eerder bij den technicus Kluwer zijn gading vinden.

Het werk is een flink kantoorboek met fraaie letter en smaakvol ingebonden. Te vermelden is ook de lijst van afkortingen, die bijzonder welkom is in een land, waar afkorting bijna een manie is geworden, evenals bij de Engelschen.

F. v. d. Weghe.

E. J. Rothuisen, **611.**
HET DAK, Geïllustr. *Van Mantgem & De Does, Amsterdam,* 3e druk: 1925. (22.5 x 14.5) 255 blz.

Deze derde druk werd vermeerderd met tal van gegevens — 't is een werkje dat vóóral voor dengene, die in de practijk werkt, gemak biedt; de taal is niet zoo verzorgd en ook stijlfouten komen vrij geregeld voor. Maar enfin, de hoofdzaak n.l. de constructies, de tabellen en afbeeldingen — dit alles is in orde.

Ir. H. Thunnissen.

Dr. E. Rijpma, **612.**
BEKNOPTE GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTEREN. *J. B. Wolters, Groningen,* 3e druk: 1925. (21 x 17) 171 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.75.

Deze letterkundige geschiedenis is „beknopt" in de goede zin van 't woord. Door enkel de hoofdzaken in 't licht te stellen met weglating van 't aanlokkelike detailwerk, geeft de schrijver de groote lijnen heel scherp aan, zodat dit werkje 'n zeer geschikt repetitie-boek zal zijn voor de leerlingen die de heer Rijpma bij 't samenstellen van z'n overzicht op 't oog had.

Leo Fens.

Dr. N. J. Taverna, **613.**
LEIDDRAAD BIJ HET ONDERWIJS IN DE SCHEIKUNDE, Geïllustreerd. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1925. (21 x 14) 118 blz. ing. f 1.45, geb. f 1.75.

Dit schoolboek geeft genoeg voor het eindexamen H.B.S. etc. Zelfs komt er een beknopte behandeling der eiwitten in voor, iets wat voor een eindexamen Gymnasium o.i. wel op zijn plaats is vooral voor a.s. medici.

P. A. A. v. d. Beek.

P. Valkhoff, **614.**
ANTHOLOGIE DES PROSATEURS FRANÇAIS DU XIXe SIECLE. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 4e druk: 1925. (21 x 14) 502 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.25.

Van 21 der grootste prozaschrijvers der 19e eeuw worden fragmenten of geheele verhalen gegeven. Al is, literair gesproken, de keuze over 't algemeen zeer gelukkig, voor de katholieke school zijn er zeer veel bezwaren verbonden aan deze bloemlezing. Een zeer groot gedeelte van de schrijvers, waaruit stukken genomen zijn, zijn op de een of andere manier door de Kerk veroordeeld geweest. Van Renan werden zelfs werken gekozen, die nominatim op den index zijn gezet. We zouden het boek dan ook moeilijk onder de „aanbevolene" kunnen rekenen.

Drs. Plechelmus O. Cap.

Prof. Richard Zechel, **615.**
DEUTSCHE SPRACHLEHRE FÜR MITTELSCHULEN. *Paul Sollor. Reichenberg,* 1924. (21.5 x 14) 175 blz. geb. Tsjk. 20.40.

Dit werkje is natuurlijk bedoeld voor leerlingen der Duitsche Mittelschule. Het zal echter ook Candidaten voor het examen Duitsch M.O.A. in hun *eerste* studiejaar goede diensten kunnen bewijzen, vooral om de hoofdstukken: Sprachgeschichte, Lautlehre, Bedeutungswandel, Nachklänge alter Kultur in Wörtern und Redensarten, Lehnwörter und Fremdwörter.

Br. Athanasius.

XIII. VOOR DE HUISHOUDING

NEDERLANDSCH.

Dr. S. Jessner, **616.**
EEN GEZOND UITERLIJK, Vertaald uit het Duitsch door J. C. Baert. *Leidsche Uitg. Mij. Leiden,* 1925. (20 x 14) 70 blz. ing. f 0.90.

Alle ziekteverschijnselen, die zichtbaar zijn, verminderen de schoonheid. Over deze ziekteverschijnselen gaat het en men verneemt beknopt en zeer duidelijk, hoe zij te voorkomen zijn, als dit kan, en voorts, wat ze kan wegnemen, voor zoover dit zonder de onmiddellijke leiding van een arts te bereiken is. Geneeskundig gesproken, is het boekje volkomen betrouwbaar.

Dr. H. A. J. M. Spoorenberg.

Ir. Felix Ortt, **617.**
ONZE VOEDING. *Vogt & Breunis, Zwolle,* 1924. (19.5 x 13.5) 91 blz. ing. f 1.—.
De meeste huismoeders zullen er wel niet in slagen uit dit werkje veel meer te putten dan de practische wenken, die overigens van groote waarde zijn, hetgeen te betreuren is, omdat een weinig theoretisch inzicht eigenlijk in geen gezin zou mogen ontbreken. 't Is echter jammer, dat de auteur tusschen de voedingsleer in, een paar wetenschappelijke enormiteiten plaatste, die elk katholiek aanstoot moeten geven en het vertrouwen in den schrijver, die bestaande gewoonten aanvecht, bij menigen lezer zullen doen verdwijnen.

Rietsema.

Dr. Raphael Rubbrecht, **618.**
OVER DE OORZAKEN VAN BLINDHEID, Geïllustreerd. *Exelsior, Brugge,* 1925. (21 x 14) 31 blz. ing. Bfr. 1.—.
Enkele populair-wetenschappelijke bijzonderheden over den oogappel, de etterende oogziekten der pasgeborenen, de korreloog-ziekte, de ontsteking van het regenboogvlies en de atrophie der gezichtszenuw. Jonge moeders bevelen wij dit brochuurtje ten zeerste aan.

H. Rongen.

XIV. SPORT EN SPEL.

NEDERLANDSCH.

Adriaan Boer, **619.**
HET VERGROOTEN, Geïllustreerd. *Focus, Bloemendaal,* 1925. (19.5 x 13) 175 blz. ing. f 2.-.
Een keus en keur van methodes om zelfs van de kleinste foto's, ook zonder condensor, dus met weinig kosten, prachtige vergrootingen te maken. 't Boekje is van eenieders gading, vooral als men er op staat mooi werk te leveren en er schik in heeft zelf de benoodigdheden in elkaar te knutselen. Dit werkje stelt den amateur in staat, zelf zijne huiskamer te versieren met groote portretten van zijne dierbaren.

P. C. Keulers.

(Zonder naam.) **620.**
INTERNATIONALE GIDS VAN HEEMSTEDE, Geïllustreerd. *B. D. Gimbel & G. Martius, Heemstede,* 1925. (24.5 x 16) 66 blz. ing. f 0.50.
Dit werkje is in de drie moderne talen geschreven en bevat een korte geschiedenis van het plaatsje Heemstede. Erg waardevol achten we deze historische uiteenzetting niet, doch wie Heemstede bezoekt en van het plaatsje iets meer weten wil, kan allicht in het boekje iets vinden wat zijn belangstelling vermag op te wekken.

G. Olsthoorn.

G. R. Neumann, **621.**
HANDLEIDING TOT HET SCHAAKSPEL, Vertaald uit het Duitsch door W. A. T. Schelfhout, Geïllustreerd. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 10e druk: 1925. (22.5 x 14.5) 112 blz. ing. f 0.90.
De tiende druk heeft in zooverre het werkje waardevoller gemaakt, dat de miniatuur-partijtjes vervangen zijn door een aantal varianten van de hypermoderne openingen, welke juist de laatste jaren zulk een opgang maken.
Ook met de nieuwste theoretische opvattingen is ruimschoots rekening gehouden.

G. Olsthoorn.

(Zonder naam.) **622.**
ONS SPEELUUR, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (19.5 x 12.5) 230 blz. gecart. f 2.25.
Lichamelijke opvoeding, zij is onmisbaar, doch zij dient methodisch en zonder overdrijving te geschieden, wil zij hygiënische, paedagogische en vooral moreele waarde bezitten voor de toekomst van het kind.
In overzichtelijke hoofdstukken behandelen de schrijvers, die zich technici en tactici bij uitnemendheid toonen, de methode van het spel, de voorzorgs- en veiligheidsmaatregelen in het speeluurtje in acht te nemen, om ten slotte de techniek der diverse spelen, helder en kort uiteen te zetten. Met angstvalligheid is gewaakt voor de overtraining der jeugdige lichamen en zeer juist wisten de schrijvers ieder het hem toekomende te geven. Voor onderwijzers en bestuurderen van sportvereenigingen een onmisbaar boekje, dat om duidelijkheid en beknoptheid goede diensten zal bewijzen.

G. Olsthoorn.

(Zonder naam.) **623.**
PER RIJWIEL EN TE VOET DOOR DE DUINSTREKEN, Geïllustreerd. *A. N. W. B. Toeristenbond voor Nederland, Amsterdam,* 1925. (20.5 x 13.5) 54 blz. geb. f 0.90.
Per rijwiel en te voet door de Duinstreken, neemt voor haar rekening alle duinstreken van Hoek van Holland tot Camperduin. Alle tusschenliggende streken passeeren de revue en den liefhebber wordt geen raadgeving welke op den weg van dienst kan zijn onthouden. De fraaiste plekjes en historische bijzonderheden worden sterk naar voren gebracht en practische raadgevingen op reis zeer onmisbaar, worden niet vergeten. Zeer handige kaartjes en mooie illustraties maken het werkje waardevoller.

G. Olsthoorn.

J. Ploeger, **624.**
A. M. Brands,
HANDLEIDING VOOR GRIEKSCH-RONEINSCH WORSTELEN, Geïllustreerd. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1925. (22 x 14.5) 117 blz. ing. f 2.60.
De worstelsport, een der oudste, meest klassieke en tevens meest natuurlijke uitingen van sport, dreigde door ingeslopen wanbegrippen en door het niet te kwalificeeren gedoe der varietématchen te verdwijnen uit de rij der edele spelen. Dit werk zal bijdragen tot de weder opheffing; het is technisch zeer sterk en buitengewoon mooi en vooral duidelijk van uitgave.

G. Olsthoorn.

Henri Polak, **625.**
LAREN IN HET GOOI, Geïllustreerd. *Het Gemeentebestuur, Laren,* 1925. (24 x 17) 37 blz.

Wie nog niet bekend is met het overweldigend mooie stuk natuur, dat het bevoorrechte Laren den gevoelige zielen bieden kan, zal door dit bezielend en enthousiast geschreven boekje zeker opgewekt worden Laren te bezoeken. De heerlijke natuur zal de rest doen.

G. Olsthoorn.

L. D. van der Vijver, **626.**
LEERBOEK VAN HET BILJARTSPEL, Geïllustreerd. *L. van der Vijver, Rotterdam,* 1925. (21×13.5) 412 blz. ing. f 5.—.
In een zeer uitgebreid en zeer door platen verduidelijkt boekdeel geeft schrijver de elementaire beginselen van het biljartspel, de uitwerking van het stooten op de te bewerken ballen en alles wordt door de beschrijving zoo helder, dat de lezer zich reeds bij den aanvang rekent tot de kunstenaars. Zoo gemakkelijk echter gaat het niet. Het werk is zeer overzichtelijk maar vereischt studie wil men het tot iets brengen. Wie echter dit boek doorwrocht heeft met ernst en toewijding, zal zich zeker tot een vrij goed en kundig speler kunnen rekenen.

G. Olsthoorn.

XV. VOOR DE JEUGD.

NEDERLANDSCH.

C. Astaes, **627.**
DE WONDERLIJKE DWERG, Geïllustreerd. *Exelsior, Brugge,* 1925. (22 × 15) 78 blz. ing. Bfr. 3.—.
De wonderlijke Dwerg komt uit een grooten eikel te voorschijn, de vrucht van een eikenboom, welke in één nacht gegroeid is. Hij gaat naar het koningshof en wordt de schildknaap der kleine prinses. De jaloersche eerste minister laat de prinses ontvoeren om de schuld op den dwerg te werpen, maar de dwerg redt de prinses door de zonderlingste en vreeselijkste avonturen. Ten slotte, als hij de klok luidt om hun behouden aankomst te vieren, vliegt hij in de lucht en naar de maan, waar hij als „mannetje in de maan" nog staat.
De vertelling is ietwat zonderling en onmogelijk. Dat de dwerg hier en daar nog tot Maria en de Engelbewaarder bidt, maakt het geheel nog verwarder.

Alb. Steenhoff-Smulders.

C. Astaes, **628.**
KINDERVRIENDJES. *Exelsior, Brugge,* 1925. (22 × 16) Deel I: 31 blz. Deel II: 32 blz. ing. te zamen Bfr. 2.—.
Twee deeltjes lectuur voor jonge kinderen. Er zijn wel 'n paar aardige verhaaltjes bij, maar voor onze kinderen zal de taal te gewestelijk Vlaamsch zijn, ze zullen veel woorden er niet van begrijpen. Ook 't verhaal van den vader, die de kat doodtrapt, waarvan dan 't jongste kind een bontje krijgt, waarmee ze erg blij is, zou 'n Hollandsch opvoeder z'n kinderen niet graag in handen geven.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Henriëtte Blaauw, **629.**
WEER VEILIG THUIS, Geïllustreerd door Willem Hardenberg. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 3e druk: 1925. (19×13) 155 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.20.
Een neutraal boek, maar toch met een goede zedelijk-vormende strekking, zoodat het ook zou kunnen heeten: „De gevolgen van een jokkentje". De lotgevallen der weggeloopen en weer teruggevoerde kleutertjes zijn boeiend en in goed Nederlandsch geschreven, de kindertoon is best getroffen. *A. Vincent.*

Henriette Dietz,
Cath. van Rennes, e.a., **630.**
DE MUIZENFAMILIE, Geïllustreerd door Jan Wiegman. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (22.5×15) 64 blz. geb. f 1.25.
„De Muizenfamilie" is maar één verhaaltje uit dit vertelselboek, dat vol aardige sprookjes, versjes en geschiedenissen staat voor kinderen van 6—10 jaar.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Francis Finn, S.J., **631.**
BOBBY IN FILMLAND, Vertaald uit het Engelsch door Jozef Simons. *Leeslust, Antwerpen,* 1925. (19×15) 143 blz. ing. Bfr. 8.—.
Bobby is 't eenige zoontje van 'n jonge weduwe. Vader en moeder waren beide artisten. Bobby valt in zee bij „'t pootje baden", maar wordt gered, terwijl z'n moeder meent dat hij verdronken is. Terwijl zij op de farm van een heerboer diens zieke vrouw verpleegt en later zelf ook ziek wordt is Bobby opgenomen door een filmacteur, Compton. Compton had vroeger Bobby's moeder willen trouwen, maar deze had hem afgewezen, omdat hij zonder godsdienst was. Bobby, die heel vroom is opgevoed, bekeert Compton, wordt zelf een jeugdige film-ster, en leidt met nog drie andere kinderen — medespelers — een waarlijk engelachtig leven. Door de film vindt hem ook z'n moeder. Zij trouwt met Compton tot Bobby's groote voldoening. 'n Boeiend jeugdboek dat ook ten goede opwekt. 't Zou alleen kunnen gebeuren door Pater Finn's idealistische beschrijving van deze filmkinderen, dat onze jeugd zich een te mooie voorstelling gaat maken van het leven in filmland.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Uit Boek en Blad.

De Witte Mier gaf een „Sonderheft" uit, ter huldiging van Dr. J. H. Leopold, den mysterieuzen dichter, die met bijna Boeddhistischen ernst, zijn eigen subtiele mijmeringen en gedachten geobserveerd heeft en de innigste momenten daarvan bezongen heeft, gaaf en eenvoudig en zonder eenig gerucht, zoodat Boutens terecht kon spreken van het bijna-zwijgen van zijn vers. Zulks was echter meer dan een act van eenvoudige piëteit jegens den voor enkele dagen gestorven dichter, wiens gedachtenleven zoover afstaat van het onze, dat wij bij het lezen zijner verzen ons verplaatst wanen in een Nirwana-sfeer, waar alles is opgelost in een onwezenlijke schemerstilte. Ze stelde daarmee een daad geheel overeenkomstig haar eigen karakter. — Want kon dit maandschrift voor bibliophielen wel waardiger en meer passend een dichter huldigen dan den bibliophielen dichter van *Verzen* van wien J. C. Bloem zegt: „Wanneer ik mij afvraag, waarin de grootheid van den dichter Leopold bestaat, dan geloof ik dat het antwoord voor zoover een dergelijke

vraag ooit te beantwoorden is moet luiden: in die feillooze verbinding van verhevenheid en menschelijkheid, die alléén de grootste dichters, (maar die dan ook altijd) kenmerkt. Verhevenheid alleen immers houdt altijd het gevaar in zich besloten van abstract, en dus ondichterlijk, te worden; menschelijkheid alleen — men heeft de bewijzen in onzen humanitairen, democratischen tijd voor het grijpen — het gevaar van een zinnelooze, onbescheiden (in de oorspronkelijke beteekenis van dit woord) aanvaarding van een mensch, en dan juist van het minst waardige in hem. Bij het lezen van Leopold's verzen heeft men het gevoel van tegelijk in den hemel en op aarde te zijn.

Dit wat den inhoud betreft, voor zoover die ooit van den vorm te scheiden is. En wat dezen laatsten betreft, ik ken maar heel weinig dichters bij wie vorm en inhoud tot zulk een onvergetelijke harmonie zijn samengegroeid — neen, niet samengegroeid, maar van een bliksemenden oorsprong af samengeschapen, onnavolgbaar, vlekkeloos en definitief. De geheele scala van het geluid van verzen, van het innerlijkste prevelen af tot die „muziek der sferen" toe, waarvan zoo vaak wordt gesproken en zoo bijna altijd ten onrechte, klinkt uit zijn werk, en maakt dit tot een openbaring als wij sinds eeuwen niet hadden gehad."

De Beiaard is wel het blad, dat dank de van geen wankelen of transigeeren wetende leiding van Brom, zijn individualiteit onveranderd gehandhaafd heeft en zijn beginsel-program tot de uiterste consequentie heeft doorgevoerd. Dat zooiets nog mogelijk is in onzen tijd van evolutie en wijziging op de meest uiteenliggende gebieden der menschelijke activiteit, is daarom wel een afzonderlijke vermelding waard. Of zulks ten slotte een manco of een „Vorzug" is, zal steeds kwestie van inzicht en appreciatie blijven. Feit is, dat men steeds aandachtig — al weet men bijna vooruit wat in ieder nummer zal verschijnen: verrassingen zijn in dit opzicht vrijwel buiten gesloten — de verschijning van ieder nummer tegemoet ziet en de Meekeltjes of de pittige kroniek van Brom geven steeds voldoende stof tot genieting of bespiegeling. — Zoo bijv. het artikel van den productieven Lou Lichtveld, dat wij eerlijkheidshalve wel een verrassing en een verblijdende moeten heeten, over het moderne ballet. Bij dit woord denke men niet aan dat oude genre balletten uit den tijd der opera's, neen, Lichtveld neemt dit woord voor den nieuwen musikalen kunstvorm en bedoelt daarmee het meerstemmige contra-punt van muziek, dans, dramatiek en beeldende kunst. Deze kunstvorm nu, die uit de algeheele artistieke verwording van de opera bijna onvermijdelijk moest groeien, beantwoordt meer aan de kunstbegrippen en de geestelijke heropleving onzer dagen en sluit zich bijna volledig aan bij het in de afgeloopen eeuwen verloren gegane gemeenschaps-ideaal, dat primitieve volken, waaronder Lichtveld eens verbleef, gekend hebben. — Dezen vorm vindt schrijver nu aangewezen voor een groote gemeenschapskunst, waaraan wij allen „al is het maar als ideaal", gelooven en hij besluit het eerste deel van zijn essay met de volgende passage:

„'t Is een ideaal, dat niet alleen voor verwezenlijking vatbaar is, maar dat ook door alle tijden heen in den een of anderen vorm, soms als een nauw-herkenbare gemeenschapskunst is blijven bestaan. Want een vorm, die alle uitingsmogelijkheden omvat, kan niet anders dan de eenige vorm van eén „gemeenschapskunst" zijn, waarin zoowel de van God begenadigde ziener en dichter zijn hoogste artistieke voldoening vindt, als de dilettant, die juist door zulk een in essentie geheel-primitieve (en primaire) kunst-uiting en vorm volkomen in beslag zal worden genomen, en dan, — naarmate de ontwikkeling van zijn geest voortgaat — daarin ook meer schoonheid, diepe beleving en bevrediging zal vinden.

Den bedoelden drievoudig contrapuntischen vorm vinden wij reeds op meer of minder juiste wijze aangewend in de moderne balletten."

De **Nieuwe** *Gids*...... titels zijn vaak bedrog. Het nieuwe is frisch, fleurig en spontaan, malsch als perzikvleesch en geurig als thijmbloesem. Wie zal deze huppelende epitheta ornantia nog voor of achter *De Nieuwe Gids* durven schrijven? *De Nieuwe Gids* lijkt ons meer een tehuis voor afgeleefde en uitgesproken scribenten, een museum voor curieuze versteeningen, voor afgedane grootheden... Jeanne Kloos Reyneke van Stuwe toont zich in haar bibliografische rubriek een tikje gestoord over „den van Calvinistischen ernst topzwaren" Geert Gossaert wegens een uitlating in zijn interview met den redacteur van *Den Gulden Winckel.* „Laat den dichter qua talis blijven wat hij behoort te zijn: een uitgeworpene, een „outsider", een paria... Wanneer hij geacht en gevierd letterkundige wil worden, brengt hij het hoogstens tot clown en nar eener zieke, karakterlooze samenleving." Hierop reageert zij niet onaardig aldus...

„Hebt U wel eens van Sophocles gehoord? Zoo niet, laat ik U dan vertellen, dat onder den fijnzinnigen Pericles deze te Athene in hoogst aanzien stond. En Virgilius en Horatius? U óók niet bekend? Wel aan het hof van Keizer Augustus werden zij geacht en gevierd — geenszins als „clown en nar" maar als de grootsten onder de grooten... En kijk aan het hof van Sultan Mahmoed van Ghasna leefde als hofdichter de Perzische Firdusi en schreef het groote epos Sjahnameh, het Koningsboek en in de 16de eeuw aan het hof van Koningin Elisabeth verscheen Shakespeare, de kunstenaar; en tijdens Lodewijk XIV in de stralendste, prachtigste omgeving, die er ooit heeft bestaan, werden Molière ontvangen en Racine en Corneille en Diderot genoot de gunst van Catharina, Keizerin van Rusland, en Voltaire onderhield een vriendschap met Frederik de Groote; en Goethe was de vertrouwde vriend van Hertog August van Saksen Weimar, en Wordsworth was Poete laureate aan het Engelsche hof, en Tennyson was Poete laureate aan het Engelsche hof... Maar *wist* U dat niet, waarachtig niet, meneer Gossaert? Of welk domheidsduiveltje heeft U dezen belachelijken flater ingeblazen?... Sully Prudhomme, een outcast, een paria? Maurice Maeterlinck, de abdijen en kasteelen bewoner een uitgeworpene, een paria? D'Annunzio, Italië's grootste kunstenaar, een paria?! Tenslotte: wanneer de heer Gossaert nog eens tijd kan vinden, om zich te bemoeien met dingen, die der kunst zijn, laat hem dan ernstig en nauwgezet de geschiedenis der menschheid bestudeeren, en hij zal ontdekken, dat steeds daar de beschaving het grootst en het peil der maatschappij het hoogst is geweest, *waar de kunst qua-talis als opperste menschelijke uiting werd gewaardeerd, geacht en gevierd!*

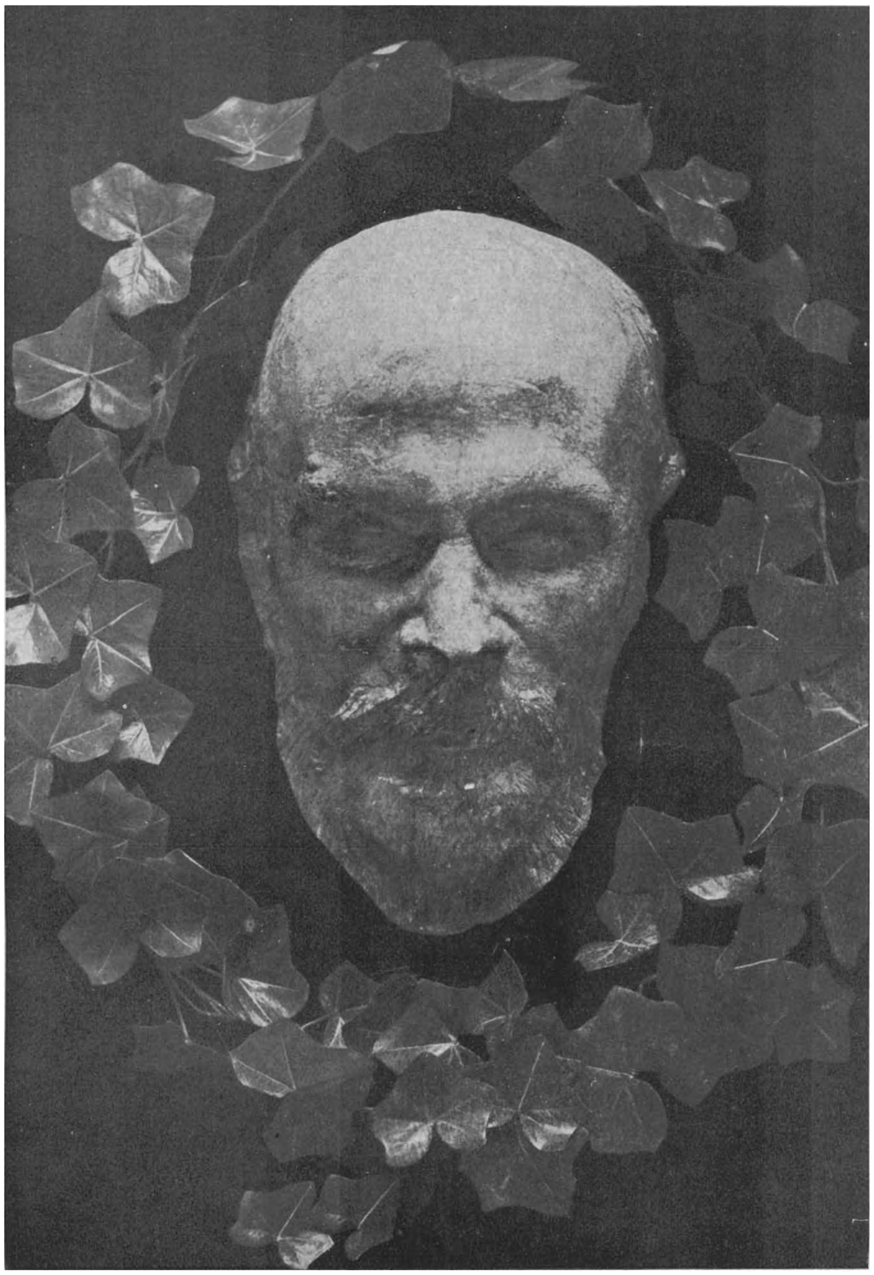

HET DOODENMASKER VAN DOSTOJEWSKI.

Reproductie uit Der Piperbote, R. Piper & Co., München, naar een opname van het Doodenmasker in het Historisch Museum te Moskou.

Bijlage van de Boekzaal der geheele Wereld: Augustus 1925

Dostojewski
in zijne verhouding tot God, Christus en Kerk.

Nog steeds is de literatuur over Dostojewski (1821—1881) groeiende. De belangrijke geschriften van Mareschkowski *Tolstoi en de tragiek in den roman*, Theophile von Bodiskow *De religiositeit van Dostojewski*, de essays en brochures van Stefan Zweig, Hermann Hesse, Michael Grusemann, Paul Natorp, Werner Mahrholz zijn nog vermeerderd met de herinneringen zijner dochter, die zijner vrouw, dateerend uit den allerjongsten tijd en vooral met de uitvoerige, diepgaande levensschets van den vermaarden Ruslandkenner Karl Nötzel. Ook mogen niet vergeten worden het diepzinnige boek van Schestow over *Dostojewski en Nietzsche*, N. Berdjajew's *De wereldbeschouwing van Dostojewski*, Wasily Rozanow's *Dostojewski en zijne legende van den Groot-inquisiteur*, Emil Lucka's *Dostojewski* en vele andere publicaties meer. Als men naar de diepere reden vraagt, waarom deze Russische schrijver op zulk een wereldnaam kan bogen, waarom aller aandacht naar hem gekeerd staat, dat moet het antwoord niet uitsluitend zelfs niet eens hoofdzakelijk gezocht worden op letterkundig gebied. Zoozeer is in Dostojewski's oeuvre, waarvan wij geen betere uitgave kennen dan die van den onlangs gestorven Russen-vertaler Moeller van den Bruck, het psychologische, religieuze, ethische element overheerschend, dat zijn analysten en biographen het niet de moeite waard geacht hebben zelfs maar terloops in te gaan op het vorm-vraagstuk zijner kunst. De magnetische aantrekkingskracht van Dostojewski's gedachtenwereld is juist gelegen in het feit, dat zijn mikrokosmos het meest volmaakte conterfeitsel is van den modernen makrokosmos; tusschen den naoorlogschen Westerling en dezen tragischen Rus bestaat er een innige saamhoorigheid van denken en voelen, van zien en doen.

Een groot deel van de averechtsche opvattingen over Dostojewski is niet alleen toe te schrijven aan de buitenissigheid, waarin de Rus tot den Westerling staat, maar vooral aan de barre onkunde van zeer veel Europeanen, wanneer het geldt begrippen als God, Christus en Kerk duidelijk te verstaan. Daarom kan het zijn nut hebben Dostojewski's oordeel over de voornaamste en meest ingrijpende levensvragen aan deze grootheden te meten, die in het geloof der katholieke kerk levendig gebleven zijn met goddelijke klaarheid. Heeft men zich in deze punten eenmaal rekenschap gegeven van Dostojewski's geaardheid, dan zijn alle raadsels opgelost.

Vooreerst dan het Godsbegrip bij Dostojewski.

In de biographische schetsen van N. Hoffmann vind men vele bijzonderheden, die het practische geloof van Dostojewski belichten. Duidelijk stond het den vergrijsden dichter nog voor den geest, hoe hij als driejarig kind in de „pronkkamer" naar het „heilig hoekje" geleid werd, waar in de Russische huizen de heiligenbeelden in een luister van bloemen uitgestald staan. Daar knielde hij neer in tegenwoordigheid zijner ouders en van eenige vrienden en bad er het volgende gebed: „Op u, o Heer, stel ik al mijn vertrouwen; Moeder Gods, wees mijne schutse." Dit gebed heeft hij heel zijn leven trouw bewaard en aan zijn kinderen overgeleverd. Toen men na zijn Siberische gevangenschap algemeen van gevoelen was, dat hij naar de pen zou grijpen om de despoten met zijn felle satyre aan te vallen, uitte hij dit simpele, groote woord: „Alles is van God en in Gods hand". Bij een andere gelegenheid zeide hij: „Het beste en onontbeerlijkste gevoel van den mensch is zich te moeten buigen voor den Oneindige."

Maar, zoo werpt men op, Dostojewski laat in zijne boeken God toch steeds optreden, als iemand, die in een ondoordringbaren nevel woont. Hierop kan men het volgende antwoorden: 't Is waar, dat de dichter steeds met een heilig ontzag over God spreekt. Maar dit heeft toch niets uit te staan met de vraag, of hij God gedacht heeft als een persoonlijk wezen of niet. Typeerend voor zijn opvatting zijn de volgende regels, ontleend aan de afscheidsrede van Sossima in *De Gebroeders Karamasow*: „Veel is ons op aarde verborgen; om dit tekort aan te vullen werd ons een geheimzinnig voorgevoel gegeven van een levendigen band tusschen ons en een andere wereld, een hoogere, de hoogste wereld, ja en ook de wortelen onzer gedachten en gevoelens zijn niet van deze, maar van een andere wereld. Daarom zeggen ook de

wijsgeeren, dat wij het wezen der dingen niet kunnen verstaan op deze aarde. God nam zaadkorrels van andere werelden en zaaide deze op onze aarde en een tuin schoot op en alles ontbotte wat ontbotten kon. Wat opgeschoten is leeft, en leeft alleen, omdat het overtuigd is in verbinding te staan met andere, mysterieuze werelden. Maar als dit gevoel in u kwijnt of zelfs sterft, dan sterft ook hetgeen binnen in u ontloken was en ge zult onverschillig worden tegenover het leven, het zelfs gaan haten! Zoo denk ik hier over! ... Bewaart het geloof tot aan het einde en als het zelfs zoover komen zou, dat allen afweken van den rechten weg op aarde, en slechts gij alleen geloovig bleeft, draag ook dan nog offers op aan den Heer en prijs Hem, omdat gij alleen Hem trouw gebleven zijt. Zoodra er zich echter ook maar één bij u aansluit, dan is daar weer de geheele wereld, de geheele wereld der levende liefde. Omhelst elkaar dan vol ontroering en prijst den Heer: want al zijt ge ook maar met uw tweeën, zijn gerechtigheid heeft zich toch vervuld."[1]) Maar, zoo werpt men verder op, Dostojewski heeft toch alle Godsbewijzen ontkend. Een beschuldiging, zoo ongerijmd, dat haar contradictorium de eenige, de zuivere waarheid is. Onafgebroken heeft Dostojewski gestreefd voor het Godsbestaan een bewijs te vinden, waarin alle argumenten der school saamgeperst zouden worden tot een eenige, overweldigende formule. Om tot deze formule te komen laat hij in zijn romans een misdadiger een hemeltergend schelmstuk bedrijven in de veronderstelling dat er geen God bestaat. Als de daad eenmaal volbracht is, volgt de dichter met de psychologische scherpzinnigheid hem eigen, de ontwikkeling van het ontwakende en verwijtende geweten van den ongelukkige en toont aan dat de mensch met zijne daad niet klaar komt. Als nu de mensch en de geheele menschheid niet klaar komt zonder God, dan zou men God moeten uitvinden, als hij niet bestond. Moet men hem echter uitvinden, dan moet hij ook bestaan, als men het leven tenminste niet van alle beteekenis wil ontdoen.

Om de Godsgedachte tot in haar uiterste, misdadigste schuilhoeken te achtervolgen schrikt de dichter voor geen enkele ellende, voor geen enkele deernis terug. Heeft hij deze gedachte eindelijk gevat, dan weet ook niemand zooals hij, den plotselingen ommekeer van den dood in het leven, die in de kracht van deze gedachten opgesloten ligt, uit te beelden. Dan worden zijne misdadigers heiligen; dan verliest het zwaarste lijden zijn tragische gebrokenheid; dan stijgt uit de borst van den bevrijde, al rammelen ook nog de tuchthuiskettingen aan zijn handen, een vreugdelied op, dat voortschrijdt op een rhythme van hooge, spontane geestdrift, maar toch zinderend van felle bewogenheid door de oeverlooze wijdte der Russische ziel.

Vaak wordt de opmerking gemaakt, dat Dostojewski in zijn romans te veel ziekelijk ontaarde menschen, te veel gebreken, zonden en misdaden schildert. Bij een nadere kennismaking met den dichter wordt men door al deze gruweltooneelen veel minder afgestooten, omdat men instinctmatig een trek van liefde ontdekt, die ontegenzeggelijk grooter is dan alle menschenschuld. Dit is de liefde van het Evangelie. Bijna alle romans van Dostojewski bevatten woorden of beelden uit het leven van Christus. Met voorliefde ordent hij het slot van zijn romans zoo, dat hij zijn misdadiger naar de voeten van den Meester leidt. Dit Christo-centrisch karakter moet zelfs een oppervlakkigen lezer opvallen. Uit dit weinige kan men reeds met volle zekerheid besluiten, dat Dostojewski niet alleen geloofd heeft in Christus en zijne Godheid, maar dat ook Christus een domineerende rol gespeeld heeft in zijn leven. Deze band tusschen den dichter en den Heiland der Evangeliën was niet geschakeld uit de algemeene geloofsverhouding van iederen Christen, maar uit een warme vereering voor den socialen Christus. Dostojewski's hart was vol diepe deernis voor de arme menschheid. De psychologische stuwkracht van al zijn werken was de drang het arme, lijdende menschdom te helpen. Nadat hij al den weedom van zoo vele veroordeelden in de mijnen en gevangenissen van Siberíë had leeren kennen, is deze drang tot een ziekelijke hartstochtelijkheid uitgegroeid. Juist in Siberië heeft Dostojewski de Evangeliën gelezen. Zelf zegt hij: ,,Vier jaar lang had ik ze onder mijn hoofdkussen liggen, heb er zelf in gelezen en anderen geleerd er eveneens in te lezen." Wij begrijpen het, dat het vooral de in het Evangelie opgesloten liefde is, die zich aan Dostojewski geopenbaard heeft en met zulk een heftigheid, dat de strengere karaktertrekken van het Christus-beeld bijna geheel uitgewischt werden. Daarom heeft zijn Christus-liefde vaak iets weeks, wat

trouwens ook in den aard van het Russische volk ligt. Ter illustratie leze men b.v. het volgende citaat, ontleend aan het 5de boek van *De Gebroeders Karamasow*, dat ons in een legendarischen vorm een terugkeer van Christus op aarde schildert: ,,Stil kwam hij gegaan, ongemerkt en toch: allen erkennen hem. Met onweerstaanbaar geweld stuwt het volk om hem heen. Het sluit hem in, wordt steeds talrijker en volgt zijne schreden. Zwijgend wandelt hij tusschen hen voort, met een stillen glimlach van oneindig medelijden op de lippen. De zon der liefde brandt in zijn hart; stralen van licht en kracht stroomen uit zijn oogen, stroomen over de menigte uit en ontsteken in alle harten innige wederliefde. Hij strekt zijne handen naar hen uit, hij zegent hen, en van zijne aanraking, ja, van den boord van zijn kleed gaat een geneeskracht uit. En ziet! Onder de menigte bevindt zich een grijsaard, blind van zijne jeugd af, en deze roept hem toe: ‚Heer, genees mij, en ook ik zal u aanschouwen.' Daar vallen de blinde de schellen van de oogen en hij ziet hem; het volk weent en kust den grond, waarover hij schrijdt; kinderen strooien bloemen voor hem uit en jubelen hem toe: Hosanna. Dat is hij! Dat is hij zelf! en allen herhalen: Ja, dat moet hij zijn! Dat is niemand anders dan hij!''...
Zoo kan slechts een mensch schrijven, die in een innige, persoonlijke verhouding tot Christus staat. De liefde van dezen dichter voor zijn Verlosser, in wien hij den waren socialen Heiland der wereld zag, was zoo groot, dat zijn gelaatstrekken verwrongen werden, als iemand hoonend of hatelijk over Christus sprak. Zijn vurige haat tegen het socialisme is, op den keper beschouwd, niets anders als de keerzijde van zijn Christus-liefde. Diep was hij er van overtuigd, dat er zonder Christus geen heil en geen redding meer mogelijk is voor deze wereld. En iedere uiting over een wereldverlossing, die het geloof aan den Verlosser der Evangeliën uitsloot, klonk hem in de ooren als een zinlooze, leugenachtige phrase. Een diepere problematiek ligt er in Dostojewski's verhouding tot Christus niet opgesloten. Van meer gewicht zijn zijn kerkelijke opvattingen.

Om een klaren kijk te krijgen op Dostojewski's verhouding tot de Kerk moet een degelijke oriëntatie voorafgaan over de Russische Kerk en over haar verhouding tot de Roomsche. De Russische Kerk werd vanuit Byzantium gesticht in een tijd dat de betrekkingen tusschen Rome en Byzantium reeds minder amicaal waren. Toen de schakel met Rome gesprongen was, kon een snelle verstarring niet uitblijven: de polsslag van het volle, vruchtbare leven stokte. Toch ontlook in Rusland gedurende de eerste eeuwen der kerstening een korte, zonnige lente, maar de beloftenrijke bloesems werden spoedig door de ruwe Tartaren vertreden. Meerdere eeuwen moest het land het harde juk der horden dragen. En toen het nationale bewustzijn langzaam ontwaakte, was de ontwikkeling op kerkelijk-politiek gebied, die met deze heropleving parallel liep, verre van gunstig. In den strijd der stammen onderling kreeg Moskou eindelijk de overhand, het duistere, despotische Moskou, wiens wereldlijke macht zich niet boog voor de hoogere waardigheid van den patriarch. Onder Peter den Groote stond aan het hoofd der Russische Kerk: een leek, een ambtenaar van den staat. Dat in een Kerk, die volledig aan den Staat onderworpen is, het godsdienstig leven niet tot wasdom en rijpheid komen kan, spreekt van zelf. De diep-religieuze kern van het Russisch volkskarakter maakte echter heel wat goed. In de talrijke kloosters en eenzame kluizenaarscellen bloeide ware, echte vroomheid, die echter geen vat kon krijgen op het leven zelf om zoo een eigen christelijke cultuur te scheppen. Wel ontstond er een innige gemeenschap tusschen volksaard en godsdienst, waardoor in Rusland alle nationale strevingen tevens een religieus cachet dragen. Dostojewski werd dan ook tot de Russische Kerk getrokken niet alleen door zijn religieus, maar ook door zijn nationaal gevoel. Het zwaartepunt dezer beschouwing is stellig gelegen in het feit, dat de dichter tijdens zijn leven, met slechts een paar korte onderbrekingen, de Kerk, waarin hij geboren en opgevoed was, trouw gebleven is en dat hij voorzien van de laatste H.H. Sacramenten dier Kerk de eeuwigheid is ingegaan. Dit helder omschreven standpunt heeft echter niet belet, dat er in den dichter idealen ontwaakten, die meer van persoonlijken aard waren en zich ontwikkeld hadden uit de eigenaardige plaats, die Rusland tegenover Rome inneemt.
De steile scheidsmuur, die Rome van Rusland scheidt, is als van zelf ontstaan. Denk maar eens aan den grooten afstand van Rome naar Kief of Moskou en aan de

trage ontwikkeling der Westersche cultuur in Rusland. Een druk verkeer was een absolute onmogelijkheid. Polen werd al spoedig de nationale erfvijand, wat ook het geloof der Polen in discrediet bracht. De paardenmiddelen-politiek van Peter den Groote in de slaafsche nabootsing van het Westen zette ook veel kwaad bloed. De schismatieke haat der Russen tegen Rome is alleszins verklaarbaar, als men let op de historische ontwikkeling van een land, dat nooit goed wist, of het tot Azië of tot Europa behoorde. Toen nu de z.g. Westerligen — zij, die in een nauwe aansluiting aan Europeesche zeden en gewoonten den besten waarborg zagen voor een heropleving van Rusland — met verschillende andere revolutionnaire stroomingen het oude gebouw van het heilige Rusland schenen te ondermijnen, werd er een reactie in het leven geroepen door de orthodoxen en nationalisten. Hoe meer zij verward raakten in de ideeënwereld eener utopistische romantiek, des te meer groeide ook hun felle, toomelooze haat uit tegen Rome, het geestelijke middelpunt van het Westen. De hoofdgedachten dezer Slavophielen eigende Dostojewski zich toe en in het beroemde boek *De Groot-inquisiteur* vertolkte hij het Russische standpunt tegenover het Westen.

Rome is echter niet het uitsluitend doelwit zijner polemiek. Neen, al de felle tegenstellingen tusschen Morgen- en Avondland zijn er in ontleed. Het Westen is het land der cultuur. Iedere cultuur beteekent een onderdrukking van instinctieve krachten aan het verstand en de wet van den vorm. In iedere cultuur ligt het gevaar opgesloten, dat men de vorm en het verstand vergoddelijkt en de sferen van het geloof in den steek laat, naarmate men zich beroemen kan op werelden, die persoonlijke kracht geschapen heeft. Dostojewski is in zijn haat tegen het Westen slechts de woordvoerder van een barbaarsch volk, dat zich liever buigt onder de nahaika (knoet) dan onder den machtigen, zij het dan ook vergulden scepter eener hoogere cultuur. In hem is de van-huis-uit geloovige aan het woord, die in de bevrijde krachten van den enkeling en vooral van het verstand den Godsvijand, den Antichrist speurt. Als de menschen ophouden God te dienen, zullen zij, volgens hem, God in de menschen zien en bijgevolg de menschen gaan dienen. Daar echter de eene mensch wezenlijk niet hooger staat dan den andere moet dit tekort aan innerlijke autoriteit vervangen worden door uiterlijke dwang en bruut geweld. Wie den God-Mensch verloochent, zal vroeg of laat vertrapt worden door den tyrannenhiel van een mensch-god. Deze ideologie wordt nu op het Oosten en het Westen toegepast. Rusland heeft nog den waren God, heeft nog den waren Christus en is geroepen om in een nieuwe theocratie het Godsrijk op aarde te stichten. Rome heeft echter de vrijheid van het Evangelie aan het geweld ten offer gebracht en zijn Groot-inquisiteur is niets anders dan de anti-god, de antichrist. Het bij deze schematische uiteenzetting latend, blijkt toch duidelijk genoeg dat Dostojewski's begrip van de Kerk geen contrast vormt met het idee, dat het gemeengoed der slavophielen geworden was. Zijn begrip wijkt natuurlijk veel van het onze af, maar als wij enkele kleinigheden over het hoofd zien, bestaat er toch een innige identiteit met uitzondering van het primaatschap van Petrus. In Dostojewski erkennen wij dan ook een verdediger der kerkelijke autoriteit, der kerkelijke traditie en zelfs van een kerkelijk Christendom.

De objectiviteit dezer uiteenzetting vindt een doorslaande staving in de ontwikkeling, die Dostojewski's gedachten gekregen hebben bij Solovjeff, zijn leerling en bewonderaar. De groote Russische wijsgeer behoefde slechts de historische en religieuze vooroordeelen uit het systeem te schrappen en terstond was de plaats open voor een ideeëndom, dat Oosten en Westen overkoepelt en in wier ruime beuken plaats is voor het geloovige Rusland en voor het geloovige Europa. Solovjeff heeft uit zijne premissen de eenig gangbare conclusie getrokken en is katholiek geworden. Beiden worden echter door hun volk niet verstaan, dat nog steeds op zoek is naar de verwezenlijken van een dubbel ideaal: de vereeniging van Rome en Moskou en de verzoening van Osten en Westen. Toch voeren Dostojewski en Solovjeff naar hoogten, van waaruit men in een ver verschiet het ochtendgloren eener betere toekomst meent te bespeuren.

Friedrich Muckermann, S.J.

---

[1]) Hier evenals elders is de vertaling van Moeller van den Bruck gevolgd.

F. M. Dostojewski,
ARME LEUTE, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck, *R. Piper, München,*

1924. (18×12) 454 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
AUS DEM DUNKEL DER GROSZSTADT, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 474 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
AUS EINEM TOTENHAUS, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 507 blz. gecart. M. 5.-, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
AUTOBIOGRAFISCHE SCHRIFTEN, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper. München* 1924. (18×12) 345 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
DAS GUT STEPANTSCHIKOWO, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 358 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
DER IDIOT, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1925. Deel I: 565 blz., deel II: 494 blz. tezamen: gecart. M. 10.—, geb. M. 12.—.

F. M Dostojewski,
DER JÜNGLING, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) Deel I: 508 blz. deel II: 531 blz. tezamen: gecart. M. 10.—, geb. M. 12.—.

F. M. Dostojewski,
DER SPIELER, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 500 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
DIE BRÜDER KARAMASOFF, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) Deel I: 568 blz., deel II: 473 blz., deel III: 573 blz. tezamen: gecart. M. 15.—, geb. M. 20.—.

F. M. Dostojewski,
DIE DÄMONEN, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) Deel I: 503 blz. deel II: 610 blz. tezamen: gecart. M. 10.—, geb. M. 12.—.

F. M. Dostojewski,
DIE ERNIEDRIGTEN UND BELEIDIGTEN, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 559 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
EIN KLEINER HELD, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 350 blz. gecart. M. 51 geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski.
HELLE NÄCHTE, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 316 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
LITERARISCHE SCHRIFTEN, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München.* 1924. (18×12) 334 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
ONKELCHENS TRAUM, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 391 blz. gecart. M. 5.—, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
POLITISCHE SCHRIFTEN, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) 514 blz. gecart. M. 5.-, geb. M. 6.—.

F. M. Dostojewski,
RODION KASKOLNIKOFF, Vertaald uit het Russisch door Moeller van den Bruck. *R. Piper, München,* 1924. (18×12) Deel I: 409 blz., deel II: 412 blz. tezamen: gecart. M. 10.—, geb. M. 12.—.

M. A. P. C. Poelhekke.

De natuurlijke schroom van den leek voor den geleerde, zou ons bijna weerhouden onze bewondering uit te spreken voor Poelhekke als mensch en als kunstenaar, voor den sterken, baanbrekenden, in den avond van zijn rijke leven nog zoo heerlijk-jongen voorvechter voor onze artistieke vrijmaking — voor onze cultureele nog onvergelijkelijk veel meer.

Er wordt verteld, dat hij tegen zijn bandversierder, toen die op den achterkant de lyriek [1]) wilde verbeelden met een lier, bijkans is uitgeschoten met een:

— Wàt! Een lier; een vlàm moet het wezen.

Als het niet waar is, is het goed gevonden. Het teekent den mensch, den geleerde, den artiest, het gedegen en spontane werk, met een vlam als signaal, die het vuur én het licht tegelijk beduidt. In dit prachtige, rijke, diep gefundeerde, woord voor woord overwogen en toch in één golf van bezieling neergeschreven werk, liggen de bespiegelingen bezongen van heel een leven. Twintig jaar geleden klaagde Poelhekke eens, dat de school hem geen tijd liet om uit te schrijven, wat hij in zich omdroeg. Zijn tijd is thans gekomen; de vruchten zijn gerijpt... en de veer is gespannen.

Hier is een waarachtig groot docent in de kunst en cultuur aan het woord, iemand, die eigenmachtig een der eersten was, die ons voorging tot bewust inzicht, die tegelijk de tachtigers in zich opnam en het aesthetisme en dilettantisme overwon in een tijd,

toen tachtig de boeman was voor de massa der katholieken, terwijl sommige enkelingen waarachtig dreigden te verliteraturen, het subjectivisme en individualisme achterna te loopen — al was het dan maar in verzen en kritieken. Zeker, voor onzen smaak, voor de vrijmaking uit de rethoriek — een vrijheidsstrijd, waarvan de jongste jongeren de gevaren en de vreugden nooit behoefden door te maken — danken wij veel aan Poelhekke's inleidingen tot de modernen, tot de modernen van toentertijd, die thans zoo hopeloos verouderd zijn. Maar nog veel meer beteekende hij voor de vorming van ons geslacht met zijn breede, cultuurhistorische verkenningen van Vondel's wezen, van dooie universeele synthese van christelijk levensbegrip en klassieken vorm, van diens opgang uit den staat van Amsterdamsch burger tot kind der Wereldkerk.

De groote terugkeer van de kunst-om-de-kunst tot het leven-om-God, van het individualisme tot de gemeenschap, van de stemming tot het stralend zich openbarende levensbegrip had zich nog niet ingezet als wereldverschijnsel, toen Poelhekke uit de bekoring van die tachtiger schoonheid, die louter gevoel en passie is, ons omhoog voerde naar de wijze schoonheid en schoone wijsheid van een Lied van Schijn en Wezen. Wij mochten, door het tachtiger geweld voorloopig overweldigd, een oogenblik gelooven, dat de mensch den storm der ontroeringen maar heeft uit te vieren om kunst te maken — Poelhekke voerde ons na het verrommelen van Kloos' donderende lyriek voor het aanschijn van Verwey's mediteerenden geest, van de passie tot den levensstijl, van de stemming tot de wijsheid, van den artistieken roes tot het ethisch evenwicht. In een tijd, toen de kunst-om-de-kunst ons middelbaar onderwijs begon te besmetten, dat daarmee doelde op de hoogte van zijn tijd te komen, herstelde hij voor zijn leerlingen de kunst als element van het leven en daarmee in haar hoogste waarde en waardigheid. De literatuur als uitdrukking van het leven, als neerslag van den ontwikkelingsgang der menschheid, als neerslag van de wereldgetijen der cultuur — Poelhekke was een der eerste docenten, die de tegenwoordige generatie, de verzen, de romans, de epen deed voelen als levende werkelijkheden, als daden van de menschheid in hare hoogste en edelste vertegenwoordigers. Was hij ook niet een der eersten, die de geschiedenis der Nederlandsche literatuur in zijn lessen plaatste op het breeder fundament der algemeene cultuurhistorie, als de verbizondering volgens landseigen aard en karakter, van de universeele bewegingen van den geest der menschheid? Naar landseigen aard en karakter — in het peilen en verkennen daarvan was Poelhekke mede de vormer van een krachtig levend geslacht, georiënteerd op een evenwichtig nationalisme volgens het gulden midden. Zoo werd Potgieter, door wiens over-gedegen verwikkelden stijl voor de jeugd meest geen heenworstelen aan is, die als de natuurlijke, gezworen vijand wordt gehaat en geducht, zoo gauw hij alleen maar wordt misbruikt als arsenaal van taal- en stijlraadsels en strikvragen, voor Poelhekke's leerlingen tóch de groote man, immers de verruimer van de volkskracht, de onderhouder van groote nationale tradities. En al was zijn stijl voor onze jonge gestellen te taai, zijn gedegenheid te zwaar, wij leerden toch beseffen, dat evenwicht en stijl en gedegenheid alles zijn, wanneer tenminste de geest waait, die de woorden levend maakt.

Landseigen aard en karakter en volkskracht en strijd om het cultureel bestaan — wij herinneren ons hier Poelhekke op zijn best, op zijn menschelijk schoonst, van de literatuur, van de schrijvers en de boeken en de jaartallen bevrijd, het hoogst aan de loutere letteren ontstegen, het boeiendst ons voorgegaan in 's levens werkelijkheid van strijd door de kracht van een hooge gedachte, van een edel ideaal. Dat was, wanneer de leermeester ons voerde over de geestelijke slagvelden der Vlaamsche beweging, ons boeide met haar romantiek om ons te verheffen tot het besef van de groote waarden der ziel, der volksziel en der individueele, die daar in het geding zijn. En het was in die dagen, nu ruim twintig jaar geleden, dat hij zijn lessen, zijn levenslessen waarachtig, besloot met zijn bezielende verklaring van Gezelle als de schoone en wijdsche synthese van mensch en kunstenaar als het prototype van den geest, die de eenheid des levens heeft wedergevonden.

Natuurlijk werd dit alles noch naar zijn volle diepte gepeild, noch naar heel zijn omvang gevademd. Daar was de geleerde, die als redenaar volksvergaderingen voor Dante weet te doen ontvlammen, een te goed paedagoog, een te reëel docent voor. Maar naast zooveel begrip als bij jongelui van achttien mogelijk is, wekte hij vermoedens en suggesties en gaf hij algemeene oriënteeringen, En jaren daarna wilde het dan wel gebeuren in een moment, dat gij zelf wonderwat meen-

det gevonden te hebben aan diepte van onderscheiding of samenvattend inzicht, dat gij uzelf dan opeens de doorwerking van Poelhekke's suggesties moest bekennen, de ontkieming eener gedachte, door hem ingestort.
Dit herinneringsbeeld van den grooten docent, van den opvoeder van zeldzaam vormende kracht reed voor ons op bij het lezen van deze schoone, zuiver gedachte, evenwichtig gestyleerde bladzijden, waarin hij het wezen der lyriek benadert, haar verklaart als levensuiting, behoorende bij eene bepaalde menschelijke geaardheid, waarin hij haar categorisch indeelt en terugvoert op de onderscheiden vormen der verhouding van den mensch tot zichzelf, tot den evenmensch en tot God.
Nu het essay onder ons den laatsten tijd meer en meer dreigt te ontaarden tot een reeks van bevliegingen en exclamaties, nu het er op gaat lijken, dat de schreeuw het betoog, het beweren het redeneeren, het groote woord, de vrije gedachte en de krachtterm de overtuigingsmacht moet vervangen, is het een genot, een weldaad voor de hoogere geestes- en gemoedsrust, om den ontwikkelingsgang dezer diep gefundeerde, streng beheerschte en zuiver bestuurde redeneeringen te volgen, om uit den stagen, stoeren gang van het aesthetisch betoog aan het eind ineens uit zoo een klassiek-evenwichtigen sluitzin te worden opgevoerd naar de toppen van het stralend aesthetisch en cultureel inzicht.
Woord voor woord valt dit boek te verantwoorden, want ieder woord is de kristalisatie eener volledig gerijpte gedachte. Vandaar ook, dat het zoo sober is, zich niet te buiten gaat aan krachttermen, noch aan geweldigheden en niet overloopt van „kosmisch" en „synthetisch", niet „gilt" en „schreit" over „Godshonger". De auteur maakt geen fel geweld rond zich heen om de overduvelde bourgeois toch maar te doen gelooven aan zijn worsteling met God; hij legt zijn ziel niet open als een slagveld van hel en hemel; hij meiert niet hoe ijzingwekkend wrang en verscheurd hij is en gespleten. Het is een zeldzaam genot te luisteren naar deze overtuigde klare, fijn getimbreerde stem, waarin zooveel nadenken naklinkt en zooveel ontroerende ervaring des levens.

L. J. M. Feber.

---

[1]) **M. A. P. C. Poelhekke,** LYRIEK. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (22×15.5) 288 blz. geb. f 5.90.

Twee Indische Boeken.

Wie gaarne iets weten wil omtrent de godgeleerde en wijsgeerige kuitenflikkers, waarvan de heer Hans Much zijn fort gemaakt heeft, kan daartoe zeer gevoeglijk zijn pas verschenen boek *Akbar, der Schatten Gottes auf Erden* [1]) even doorbladeren. Maar wie gaarne iets zou willen weten omtrent den grootsten der Groot Mogols, kan heusch overal elders beter te recht dan bij dit werk.
Hans Much's hart schijnt tot overloopens vervuld te zijn van de stoutigheden der „Pfaffen" van onverschillig welke belijdenis. Deze worden dus op elke vier bladzijden drie maal verketterd. Dan hindert hem de onverdraagzaamheid der kerkgenootschappen. Hij gaat tegen die onverdraagzaamheid dus met nog veel grooter onverdraagzaamheid te keer. Vervolgens heeft hij een kolossaal interessante ragout samengesteld uit bestanddeelen van zoowat elke geloofsbelijdenis. Deze ragout nu vormt de hoofdschotel van het boek. De argelooze lezer, die gehoopt had iets over keizer Akbar te vernemen, komt al zeer spoedig tot de conclusie, dat deze groote man slechts gebruikt wordt als schoteltje om het gerecht van Hans Much te serveeren. Voor zooverre hij daartoe te gebruiken was krijgt men iets over hem te hooren maar verder ook niet.
Het allegaartje van Oostersche wijsheden, waarmede de schrijver het Christendom en de Christenen te lijf gaat, is naar het gewone model gekneed. Men kent dat langzamerhand al wel. Alleen is het misschien wat oppervlakkiger en wat doorzichtiger dan hetgeen men gewoonlijk te lezen krijgt. Zoo zulks een gebrek mocht zijn, dan staat daar tegen over, dat de affaire verpakt is een zeer hoogdravenden en gezwollen stijl. Veelal voert de auteur Akbar ten tooneele in samenspraak met een anderen inlander en drukken deze heeren zich dan uit zoo ongeveer als de ridders dat doen in een romannetje van Walter Scott.
Wat nu Akbar zelf betreft, krijgt men over dezen vorst zulke afdoende dingen te hooren als, „kon men Cesar en Marcus Aurelius en Alexander en den grooten Ptolemaer in éene persoon vereenigen, dan had men nog geen Akbar." Daarmede is

de zaak ineens opgelost. Men ziet Akbar nu ten voeten uit voor zich staan en kan een blik werpen tot in de uitsterste schuilhoeken van zijn belangwekkend gemoed. De schrijver voelt dat ook aan en bespaart zich dus de moete van dieper-insnijdende analyse. Wij krijgen alleen nog eens te hooren, dat Karel de Groote bij hem in het niet verzinkt omdat hij de Saksers kerstende en later vernemen we, dat Napoleon en Gustaaf Adolf en de beide Frederikken II en de Zwijger met Basilius en Theoderik inclusief allen gezamelijk nog niet tegen Akbar op kunnen. Gelijk gezegd, weet men daarmede precies wat die groote man in zijn mars voerde.

Zooals bekend, was Akbar een vrijdenker, die den Islam verzaakte om een eigen godsdienst te stichten, waarvan het doel weer was hindoes en mohamedanen tot één staatkundig geheel samen te smelten. Deze pogingen zijn totaal mislukt, hetgeen Much ons, gelijk eenige andere dingen, vergeet te vertellen. Hij herinnert echter wel even aan de beroemde theologische discussies in Fatiphur Sikri, waar de Portugeesche Jesuieten zich o.a. deden gelden. Hij laat zelfs een dier Jesuieten optreden en natuurlijk de tastbaarste nonsens debiteeren. Akbar, die dronk als een tempelier, viel tijdens die debatten nog al eens in slaap. De lezer krijgt hier en daar lust mee in te sluimeren en Much alleen te laten oreeren. Hetgeen misschien een zeer verstandige opwelling genoemd mag worden.

Een heel ander boek is dat van William Wallace S.J. door zijn ordebroeder J.J. ten Berge S.J. vertaald en ingeleid onder den titel *Langs Oostersche Paden*. [2])

Pater Wallace was van origine een zendeling van de Church Missionary Society in Bengalen. Als een andere De Nobili zag hij weldra in, dat de methodes, die de zending gebruikt om Indië te evangeliseeren, niet deugen. Hij zoekt er dus andere en begint alvast een diepgaande studie te maken van de Indische literatuur en de Indische wijsheid. En passant verteld hij veel over den kwijnenden staat van het religieuze leven der protestant-geworden hindoes. Het is zaak hierbij even op te merken, dat het innerlijk leven onder de Roomsch geworden hindoes ook lang niet altijd couleur de rose is. Want terwijl de heidenen millioenen asceten opleveren, die een leven van de ondenkbaarste versterving vrijwillig op de schouders nemen, hebben vele bisschoppen de grootste moeite hun comfortabele seminaries bewoond te houden. Maar dat ter zake. Hetgeen Wallace in Indië te zien en te hooren kreeg, ondermijnde zijn protestantisme dermate, dat hij bij terugkomst in Ierland al spoedig in eene andere richting ging zoeken en toen natuurlijk aan de boorden van den Tiber terecht kwam. Het overtrekken van dien geestelijken Rubicon gaat altijd met een zieleproces gepaard, dat eenieder belang inboezemt. De analyse, die Wallace van dat proces geeft is echter maar zoo, zoo. Belangwekkender is zijn uitleg van Nirwana, hetgeen volgens hem geen totale opslorping van het persoonlijk zijn is in een onpersoonlijk heelal terwijl hij ook een paar teekenende dingen over Krishna zegt. Zijn inleider vertelt ons verder, dat er nog een stapeltje manuscripten van Wallace op publikatie liggen te wachten o.a. een verhandeling over de aanpassing van de Indische aan de katholieke wijsbegeerte. Wij hebben eens een Bengaalsche Jesuiet hooren zeggen, dat voor zulk eene versmelting een nieuwe Thomas noodig zou wezen of wel een ouderwetsche ketterij, maar het zal te begroeten zijn wanneer Wallace ons hier op het spoor van een middenweg brengt. Overigens heeft de inleider alvast de beste conclusie getrokken, die het boek te trekken aanbood, wanneer hij laat doorschemeren, dat op het gebied van missiemethode onder de hindoes nog haast alles te leeren valt. Een eindje verder onderstreept hij nog eens Wallace's opvatting volgens welke Indië slechts voor Christus te winnen is door „zwijgende" missionarissen. Wanneer men die idee van „zwijgende missionarissen" nog wat verder doordenkt dan is men meteen op het spoor waarop de missioneering van Indië zich in niet al te ver verwijderde toekomst wel voort zal gaan bewegen.

Pater ten Berge eindigt met de kern van de leer der Hindoes, (zoo men in verband met hen tenminste van een leer mag spreken) in een zeer gelukkige versmaat samen te vatten. Ook daarmede is alweer een stap in het goede spoor gezet, want in vele streken houden de Indiërs er van in dien vorm gedoceerd te worden. *G. S.*

---

1) **Hans Much,**
AKBAR DER SCHATTEN GOTTES. *Einhornverlag, Dachau bei München,* 1925. (23.5 × 1.55) 227 blz.

2) **William Wallace, S.J.,**
LANGS OOSTERSCHE PADEN, Vertaald uit het Engelsch door J. J. ten Berge, S.J. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. (18.5 × 13) 285 blz. geb. f 3.25.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

(Zonder naam.) 632.
DE LEER DER KERK ZEGEPRAALT, Vertaald uit het Duitsch door H. Ermann, S.J. *W. Bergmans, Tilburg,* 1925. (24.5×16.5) 24 blz. ing. f 0.20.

De Kerk Gods is onveranderlijk, maar niet onbewegelijk. Niet onbewegelijk, omdat zij altijd de eeuwige waarheid weet toe te passen op de veranderende tijden.
Maar wel onveranderlijk:
1o. ondanks de zwakheid der menschelijke organen, waardoor zij spreekt;
2o. ondanks de ketterij, waardoor zij aangevallen werd;
3o. ondanks de wetenschap, welke men met haar in botsing trachtte te brengen;
4o. ondanks den wisselenden tijdgeest, die haar met zich wilde meesleepen.
Ziedaar de korte inhoud van dit voortreffelijk geschriftje.
Misschien heeft schrijver een enkelen keer, uit apologetischen ijver, de wetenschap wat al te gauw geloofd, waar ze hem tegemoet kwam, maar overigens is deze brochure als stukwerk van geloofsverdediging in alle opzichten aanbevelenswaardig.

G. Vrijmoed, O.F.M.

Dr. Jac. van Ginneken, S.J. 633.
DE LITURGIE VAN HET DOOPSEL. *Dekker & Van de Vegt & J. W. van Leeuwen, Utrecht,* 1925. Zielkundige Verwikkelingen, (17×10.5) 99 blz. ing. f 1.25.

Een korte verhandeling over het herborenworden in Christus door ondergedoopt te worden in diens dood, gaat aan de behandeling der stof vooraf en geeft tevens een beeld van onze verhouding tot Christus door het bovennatuurlijk leven.
De verklaring der doopplechtigheden is zonder meer subliem en biedt den schrijver vaak gelegenheid, om de echtroomsche poëzie het verhevene van 't zieleleven des gedoopten te doen bezingen.
Na een hoofdstuk over het H. Sacrament des Vormsels als de voltooiing van het Doopsel volgt een laatste beschouwing over het Doopsel des Bloeds, waarvan de lezing bijzonder trekken zal om de diep-treffende voorbeelden van heldenmoed, door bloedgetuigen gegeven en weer in verband met hun hooge gedachte omtrent de beteekenis van hun zieleleven.

A. J. Koenders, O.Carm.

W. van den Hengel, 634.
KRITIEKE JAREN. *St. Gregoriushuis, Utrecht,* 1925. (17.5×11.5) 83 blz.

Het boekje kan gebruikt worden voor de oefeningen der zes Aloysius-Zondagen of iederen tijd van 't jaar als een soort korte retraite. Leo XIII heeft Aloysius als patroon der jeugd voorgesteld. Moderne opvoeders meenen dat die streng-boetvaardige Aloysius, die in zijn vaderlijk huis een kluizenaarsleven leidde, die zich opsloot in een klooster en misschien zijn leven verkortte door zijn strenge levenswijze, maar moeilijk aan de tegenwoordige jeugd als voorbeeld kan worden aangewezen. Doch wie zou gelijk hebben Leo XIII of de wegwijzers van onzen tijd? Inzicht en waarheid zal toch wel zijn aan den kant van Christus' plaatsbekleeder. Vorming van een vast karakter is de kroon van de godsdienstige opvoeding. En als een echt Roomsch karakter staat Aloysius nog altijd voor ons, met zijn vaste beginselen die geheel zijn denken en handelen omvatten en zijn onwankelbare getrouwheid, waardoor hij vasthoudt aan die beginselen. Zoo stelt dit boekje Aloysius voor op de zes Zondagen: De H. Maagd Maria; Het huis van God en de Poort des Hemels; De H. Communie en het Inwendig leven; De gruwel der verwoesting; Het behoud van de katholieke jeugd; Het merg der menschheid; Op den driesprong des levens. De toespraken of voorlezingen zijn ruim voorzien van gebeden. Misschien spreekt de taal van dit boekje niet frisch genoeg tot 't jongensverstand, misschien wat te abstract-ascetisch om te pakken. Overigens een keurig werkje van een echte priesterziel, die onze moderne jeugd en de gevaren, die haar omgeven, heeft doorschouwd.

v. L.

Löffler, S.J., 635.
Ermann, S.J.
CHRISTUS EN ZIJN KERK, Vertaald uit het Duitsch. *Henri Ph. de Jong, Rotterdam,* 1925. (22.5×16) 38 blz. ing. f 0.30.

Vooral de eerste lezing van Löffler, munt uit door diepte van gedachte en parafraseert in rijkdom van taal het woord van Paulus, die de Kerk noemt „het Lichaam van Christus". Aan de tweede lezing herkent men onmiddellijk Pater Ermann, wiens eigenaardig schrijverstalent uitmunt in het synthetiseeren van de gedachten van anderen.

G. Vrijmoed, O.F.M.

Pater Theodoor van den H. Jozef, 636.
ZIJ IS HEILIG! Geïllustreerd. *Karel Beyaert, Brugge,* 1925. (20×14) 32 blz.

Een klein boekje met drie verhandelingen, die best als preek gebruikt kunnen worden, over de H. Theresia van Lisieux. Het gaat over haar liefde tot God: in de wereld, in den Karmel, in den hemel. Het doel van den schrijver is best: we moeten haar navolgen! Laten we hopen, dat hij zijn doel bereikt. Bizondere eigenschappen heeft het werkje niet.

P. Quirinus, O.Cap.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Louis Bertrand, 637.
SANGUIS MARTYRUM, Vertaald uit het Fransch door Pastoor C. Nuyen. *Uitgeverij Pax, Den Haag,* 1925. (20×13) 430 blz. ing. f 1.50.

Een uitvoerig verhaal van de Christenvervol-

gingen in Noord-Afrika onder de Romeinsche keizers Valerianus en Gallienus. De schrijver moet inderdaad veel weten van de cultuurhistorie der Klassieke Oudheid; hij geeft althans een zeer nauwkeurig beeld van het Romeinsche patriciërsleven, hetgeen aan de levendigheid en de locale kleur van zijn verhaal wel ten goede komt. Al blijft zijn psychologische ontleding ver beneden die van een Sienckiewicz, toch is dit boek niet zonder verdienste, en lijkt het ons degelijke volkslectuur.
Het boek is echter allerminst een „meesterwerk uit de wereldliteratuur."

Aug. v. d. Ven.

Christopher Boeck, **638.**
HET KERSTKIND, Vertaald uit het Deensch door M. van Haarlem, *H. Honig, Utrecht,* 1924. (20.5 × 15) 208 blz. ing. f 2.80, geb. f 3.95.

Meneer en Mevrouw Hoy leven zeer gelukkig te zamen; maar toch is er een leegte in hun leven, zoodat ze al hun genot en ontspanning buiten zoeken, en geen „tehuis" hebben omdat er geen kind is. Maar op Kerstdag wordt hun een vondelingetje in huis gebracht; ze nemen het aan en vanaf dat oogenblik ontluiken pas voor goed de bloemen van die mooie zielen en komt er zonneschijn in huis. De kleine Ebba is een kerstkindje en dat brengt immers altijd kerstvreugd en kerstvrede. Het stille zonnige kind brengt haar ouders dichter bij God en leert hen weer bidden; ze maakt dat nog wel anderen ook meer aan God denken. En als zij grooter wordt, en de schilder-genius in haar ontwaakt, dan ook is het de liefde tot anderen, die haar tot werkzaamheid dringt, die haar mooiste werk inspireert en zich in bekoorlijkheid uitstort over het kunstwerk. Zelfs bij een jongen kunst-liefhebber, wien de wereld slechts belang inboezemt in zooverre zij in de kunst wordt gereproduceerd, wekt zij door de schilderij van een lief meisje de liefde voor het leven, en tegelijk voor het arme meisje dat hij tot nu toe zoo onachtzaam is voorbij gegaan. Nu weet Ebba, dat ze iets heeft van dat, wat de menschen gelukkiger kan maken.

De familie Hoy is protestantsch, en de godsdienst omvat niet veel van het leven, maar toch maakt hij dit boek reeds inniger en begrijpelijker.

K. v. K.

Emmanuel de Bom, **639.**
HELDERE GEZICHTEN. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 1925. (18.5 × 12) 149 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.75.

'n Verzameling van tien schetsen, zéér verscheiden van datéring, lengte, inhoud, stijl en waarde.
Romance is 'n zurig beschreven avontuurtje van 'n blaséje stedeling, die op 't land op adem komt; niet kwaad. Maar hinderlik is toch bij de liberale en rode Vlamingen die supérieure houding tegenover de Godsdienst, waar ze toch zo pijnlik goed mee op de hoogte zijn.
Een moord, De kameraden, Het Avondmaal der twaalf Apostelen, zijn wel geestig-uitgewerkte notities van Antwerps leven, maar verheffen zich toch nergens boven 't gehalte van zovéél schetsjes, waar onze kranten, week- en maandbladen sedert '80-'90 van uitpuilen.
De Piano is 'n jeugdherinnering van 'n bejaard Vlaams musikus, weer door 'n andere ouwe heer naverteld; overigens wel zuiver gevoeld. Uit *De acht Zaligheden* blijkt dat 't denkbeeld: *Het Kindeke Jezus in Vlaanderen* de Bom reeds in 1912 door 't hoofd heeft gespeeld.
Voor enkele schetsjes is voorbehoud noodig.

L. Fens.

Johanna Breevoort, **640.**
HEIMWEE NAAR HUIS. *Neerlandia, Arnhem,* 1925. (21.5 × 15.5) 202 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Een eenvoudig, vlot geschreven boek voor geloovige Protestanten. Alle schetsen getuigen van Bijbelvastheid.
Het benauwend strijden, worstelen en lijden om de zaligheid der ziel te bewerken, maakt op den katholiek een vreemdsoortigen indruk. Voor ontwikkelde Roomschen is het wel eens goed, een dergelijk boek te lezen al is het alleen maar, om te zien, hoe ontzettend zulke overtuigd geloovige menschen het hebben, als zij volgens hun Geloof willen leven! Het is, om eerbied voor en medelijden mee te hebben. De vrouwen geven in hoofdzaak het voorbeeld van onwankelbaar Godsvertrouwen.

Christine Vetter.

Suze La Chapelle-Roobol, **641.**
EEN GELUKSKIND. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (21.5 × 15.5) 312 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

't Is een verhaal over een knappen, levenslustigen jongeman met een weelderige, talentvolle, maar tevens lichtzinnige natuur, die op kosten van een rijken oom in de rechten studeert. Hij verlooft zich in stilte met de dochter van zijn kostbaas, maar wanneer Anna door het uitlekken van hun verhouding in moeilijkheden komt, en daarom aandringt op een publiek engagement, durft Henri van Enten niet te handelen, uit vrees zijn rijke oom onaangenaam te zijn. Anna verbreekt nu de verloving. Henri is laf genoeg om haar in den steek te laten, en hij gaat over tot een ongeregeld leven, gesteund door zijn rijken oom, die hem volop geld geeft. Hij studeert met moeite af en sluit dan een marriage de raison met de dochter van zijn rijken oom. Na een ongelukkig en kinderloos huwelijksleven van enkele jaren komt de scheiding. De rijke oom en schoonvader trekt eindelijk zijn hand van Henri af, en deze vervalt nu van kwaad tot erger. In korten tijd is hij totaal gedegenereerd, en sterft op 30-jarigen leeftijd aan de tering. Een gelukskind uit duizend die zijn prachtige toekomst vernielde door z'n domme karakterloosheid.
Hoewel vrij onpersoonlijk van stijl, is het verhaal toch boeiend en vlot geschreven, en lang niet onverdienstelijk van milieuschildering en karakterteekening.
Ze geeft ons niets anders dan een wel knapgeconstrueerde ontwikkeling van zedelijke conflicten, maar die noodwendig, dank zij een klaarblijkelijk fatalistisch materialisme, tot een dood punt moet voeren. De hier en daar terloops geschreven zalvende, vaag-christelijke tirades over mensch en maatschappij zijn bij lange niet in staat dit euvel weg te werken.
Voor ouderen is dit boek wel lezenswaard.

Aug. van de Ven.

Ernest Claes, **642.**
HET LEVEN VAN HERMAN COENE. *De Standaard, Brussel,* 1925. (21.5×17) 255 blz. ing. Bfr. 18.50.

Peter Coene, de stugge, wilvaste heer-boer van Donkelhoeve, heeft een wrok tegen Alex van Berckelaer, den heer van het Wazinghuis, welks landerijen en bosschen grenzen aan die van Peter. Die wrok is hem geschonken als een bitter erfstuk van zijn vader en grootvader, welke laatste eens als knecht valsch beschuldigd werd van diefstal en weggejaagd. De Coene's nemen een wraak overeenkomstig hun stug karakter: de heer v. Berckelaer leeft zeer weelderig en verteert langzaam maar zeker z'n goed. De Coene's leenen hem overvloedig geld, dat, als de termijn verloopen is, telkens wordt terugbetaald door een deel van de landerijen van het Wazinghuis af te staan. Met onwrikbare wilskracht brengen de drie opeenvolgende Coene's den ondergang aan de Van Berckelaers, tot zij ten slotte het woonhuis zelfs als pand krijgen. Hiermee hoopt Peter Coene zijn wraak te voltooien, doch de algeheele ondergang wordt belet door den energieken jongen v. Berckelaer, die met geleend geld het vaderlijk huis aan de Coene's onttrekt. Dat is de achtergrond, waartegen de hoofdpersoon van het boek zich afteekent: Maantje Coene, de laat-geboren zoon van Peter. We volgen volledig de eerste jaren van Maantje tot hij naar een college vertrekt, waarmee het boek eindigt. De ondertitel „het kind" en de inhoud wijzen op een vervolg-boek.
Prachtig is het boek van karakter- en natuurschildering, soms wel wat te sprookjesachtig in de ruige en harde nabijheid van den kei-harden pachter. Met teere liefde heeft de schrijver de doening gezien van het opgroeiend kind; heerlijk is de weergave van Sep, den ronden robbe-does van een jongen met z'n fijne ziel. Een boek, dat iedere volwassene veilig kan lezen.

P. A.

Joseph Conrad, **643.**
DE NEGER VAN DE NARCISSUS, Vertaald uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (19×12.5) 214 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Een overvaart van Bombay naar Londen. Het gewone leven aan boord van een driemaster: saaie eentonigheid, afgewisseld door felle passaatstormen, die het heele schip onttakelen. De gewone bemanning: een internationaal allegaartje, stoer en ruig, opvliegend en driftig, onstuimig en toegewijd,moeilijk om te beheerschen maar makkelijk te inspireeren. In deze hem eigen omlijsting heeft de schrijver een pathetisch en ruw negergezicht geplaatst. Deze neger, een kerel als een boom, heeft aan het werken een broertje dood, wendt een slepende ziekte voor en laat zich met een grimmige nonchalance door zijn makkers bedienen en vertroetelen. Iedereen ziet, dat hij den boel beetneemt en toch durft geen enkele het hard-op zeggen. Allen worden tam en lief, als ze den eeuwigen mopperaar in zijn ziekencabine gezelschap komen houden; allen zouden voor hem door het vuur gaan. De kapitein is echter met deze aanstellerige fratsen niet gediend en wil hem na de reis zijn loon onthouden, een bedreiging, die onder de bemanning bijna een oproer uitlokt. De schijnzieke wordt ten slotte een echte pechvogel en verhuist op een mooien morgen ad patres, terwijl de scheepskok — een kostelijke type overigens — met zalvende Bijbelspreuken zijn zwarte ziel nog tracht te redden. Sinds dien dag had de Narcissus een voorspoedige vaart.
Als schilder van het maritieme leven, dat hij uit eigen aanschouwing en ervaring kende, geniet Conrad een verdiende vermaardheid. Bijna voor iedereen!

F. H.

Louis Couperus, **644.**
HET SNOER DER ONTFERMING EN JAPANSCHE LEGENDEN. *Nijgh & Van Ditmar,* Rotterdam, 1924. (21.5×16) 271 blz. ing. f 4.50.

Het Snoer der Ontferming hangt Amida Boeddha, den zaligen en den ontfermenden driedubbel rondom den hals, opdat allen, die stierven na dit nietig kleine maar smartvolle leven, het zullen grijpen en uitrusten aan zijn hart. Amida Boeddha, de wet van Karma en de opperste gelukzaligheid van Nirwana snoeren deze schetsen aaneen. Inhoud hebben ze haast niet. 't Zijn kleurige, fijn uitgesponnen prozagedichten van Oosterschen gloed en kleurenpracht; teere beschrijvingen van rotsblokken en waaiers, van vuurvliegjes en krekels, van verwaaide lelies en dorre pijnnaalden, van zijdewormen en vossen, van dichteressen en jonge pelgrims, van hartstocht en ouderliefde, van wijsheid en weemoed. Verschillende schetsen behandelen het courtisanenleven der Japansche „groene huizen" met een fijne voornaamheid, die echter niet gespeend is van zinnelijke felheid. Het laatste stuk van Couperus' hand is zijn schets *De Koelie,* een tragisch poëem van echtelijke ontrouw, volgens Japansche etiquette eindigend met den dood van alle drie. De slotzin van het boek: „De Weemoed is overal en van alle sferen en ook het Verlangen is nooit te stillen", kan gelden als het motto van Couperus' geheele oeuvre. De schrijver toont zich in dit knappe en gevoelige boek een sterk woordkunstenaar en een veelzijdig uitbeelder. Hartstochtelijk verliefd op het pittoreske woord, de gracelijke tint, het kleurige adjectief heeft hij hier miniatuurwerk geleverd, even vorm-volmaakt als Japansch lakwerk.
Aan jonge menschen echter absoluut te ontraden.

F. H.

H. Courths-Mahler, **645.**
ROSE VON LOSSOW, Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesseling-Van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (19×11.5) 256 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Volgens het bekende recept: Hasso van Falkenried, officier in het (oude) Duitsche leger, had zich in laten schrijven als vliegenier. Tegen vaders zin, want alle Falkenrieders waren als alle „Junkers" Uhlanenofficieren geweest. In ieder geval maakte hij in dezen tak van dienst carrière. Rose van Lossow, wees en nichtje der Falkenrieds, opgenomen aan het „hof" der F. vervulde daar de gewone taak van Asschepoetster, was als alle nichtjes, weezen en asschepoetsters van C. M. geniaal op alle gebied en natuurlijk ook in het geheim verliefd op Hasso, die het meisje broederlijk genegen was.
Hasso, eerst van alle trouwplannen vrij, loopt te Berlijn in de fuik van een paar Russische spionnen, die hem onder den schijn van liefde en

huwelijk zijn ontdekkingen op vliegeniersgebied pogen te ontfutselen. Rose ontdekt bij toeval het bedrog. Hasso uit het lood geslagen door zoo'n snood bedrog trekt wederom naar het vaderlijk slot, waar hij zich geheel wijdt aan de vliegerij, trouw bijgestaan door Rose, die er behalve de zorg voor het huishouden, ook nog het toezicht op het geheele boeren- en boschbedrijf bij waarneemt. Als de wereldoorlog uitbreekt sluit hij, samen met enkelen zijner ondergeschikten, met Rose, een gelukkig Kriegs-huwelijk, en komt na roemvollen dienst aan het front ter vervolmaking van den vliegdienst naar huis. Onschuldige ontspanningslectuur!

Jos. van Genk.

H. Courths-Mahler, **646.**

UWS BROEDERS VROUW, Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink-Van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 3e druk: 1925. (18.5×11.5) 250 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Aangelokt door het schatrijke vermogen van Juanita, de pleegdochter van zijn vader, dingt Dolf Falkner, een jeugdige losbol en verkwister, naar hare hand. Hij weet zijn waren aard een tijd lang te verbergen en de kuiperijen zijner moeder, een sluwe, hardvochtige avonturierster, doen de rest. Na de wittebroodsweken blijkt de oude Adam nog springlevend te zijn en met ruwe driestheid zet Dolf zijn losbandig boemel-leven voort. Spoedig is er dan ook „een haar in de boter" en Juanita denkt er ernstig over na, echtscheiding aan te vragen. Dan verschijnt de edele Gerd, Dolf's stiefbroer, ten tooneele en beiden — Juanita en Gerd — begrijpen, dat zij en zij alleen bij elkaar behooren. Maar Gerd en Juanita zijn erg deugdzaam en zouden dus nooit hun hartewensch vervuld hebben gezien, als Dolf niet in een duel met een jaloerschen echtgenoot gedood was. Alles is nu in orde en de bruidsmeisjes worden reeds uitgezocht.

Zelfmoord, duel en echtscheiding zijn bij de schrijfster de natuurlijkste dingen ter wereld. Het hier uitgewerkte gegeven past trouwens uitmuntend in haar roman-répertoire, dat men doorgaans met een ironische lipkrulling voorbijziet. Voor volwassenen.

F. H.

Courtmans-Berchmans, **647,**

MOEDER DANEEL. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (22×16) 115 blz., ing. f 1.25.

Zoete klets over een kleinsteedsche burgerfamilie waarvan de dochters aan den man gebracht moeten worden. Met veel kuipen en konkelen komt 't zaakje voor elkaar: Mina trouwt met 'n verloopen luitenant en Stéfanie krijgt na lange omwegen den braven Jan Olieslagers. Moraal: een burgerdochter moet met een burgerjongen trouwen. De schrijfster heeft echter een veel te plat-burgerlijke geest om ons van die waarheid te kunnen overtuigen, en haar stijl is daarbij nog ontzettend zalvend en smakeloos.

Aug. v. d. Ven.

Marie Diers, **648.**

GIJ VREEMDE ZIEL, Vertaald uit het Duitsch door W. J. A. Roldanus. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1925. (21×14.5) 219 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

De „vreemde ziel" is een frivool gravinnetje van verloopen adel en uit dien hoofde gehuwd met den stevigen, boerschen opperhoutvester Fritz Voss. Het huwelijk is niet gelukkig, daarvoor loopen hun karakters te zeer uiteen, en hun dochtertje Hedwig wordt dan ook een kind, dat thuis geen levensvreugde vinden kan. Wanneer Voss sterft, gaat zijn weduwe met haar nu 17jarige dochter naar Berlijn, waar reeds spoedig het groote karakterverschil tusschen moeder en dochter sterk op den voorgrond treedt. Gravin Lulu, na zoovele jaren eindelijk terug in haar geliefde wereldstad wordt weer de mondaine, intrigeerende vrouw van de wereld. De grondtoon van haar karakter is een onverzadigbare levenshonger met als gevolgen een grenzeloos egoïsme, een overgevoelige nervositeit en een fijn-wreed raffinement. Hete heeft echter geheel het karakter van haar vader: een warm-voelende, sterke, eerlijke, maar tevens angstvallig gesloten natuur. Haar sobere levenswijze en wilskrachtige arbeid zijn in lijnrechte tegenstelling met de zenuwverslappende, décadente genoegens van haar moeder. In hun beider naturen ligt de kiem tot tragische conflicten.

Onder de mannen die gravin Lulu in haar netten gevangen heeft, is er een tot wien Hete zich sterk aangetrokken voelt. Het is de roodharige en onhandige Dr. Götze. Tusschen hun beiden ontstaat een kameraadschappelijke omgang die beloften voor de toekomst inhoudt maar door de intrigues van de Gravin leidt het tot een noodlottig misverstand, waarvan Hete de dupe wordt. Het meisje wordt onderwijzeres en haar moeder sluit een tweede huwelijk met een rijken baron. Zij schenkt nogmaals het leven aan een dochtertje, doch sterft een jaar nadien, totaal uitgeput door de hooge eischen, welke het mondaine leven haar stelde, en waar ze toch niet buiten kon. Hete, vereenzaamd en door de schuld van haar moeder teleurgesteld in haar schoonste verwachtingen, brengt nu al haar liefde over op het kleine stiefzusje, dat de harteloze vader gaarne aan haar afstaat. Dat is het einde: het individueele is in Hete gedood, zij kan nog slechts leven door in volledige overgave te dienen.

Marie Diers toont dat zij dit moeilijk psychologisch probleem volkomen beheerscht, zij heeft het met een strak-geconcentreerde aandacht en met vaste hand gecomponeerd.

Dit boek is voor niet te jonge lezers.

Aug. v. d. Ven.

Johan Fabricius, **649.**

NAGTEGAEL. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (19×12.5) 102 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Het verhaaltje heeft niet veel om het lijf. Nagtegael kan op vaders molen niet aarden en trekt als schildersgezel de wijde wereld in op 'n logge huifkar. Als de sneeuw het karrespoor barricadeert, blijft hij logeeren in het *Vette Knaapje,* waar ook een stel drinkende en dobbelende musketiers in winterkwartier is. De levenslustige waardin is weldra op hem verzot en het blijft niet bij zoete woordjes alleen; Jochem haar man, een ruwe drinkebroer ziet noch vermoedt iets. Als de blijde tonen der vogels de lente inluiden verlaat Nagtegael de herberg, waar hij voor 't eerst de hartstochtelijke liefde leerde kennen, onder belofte van eeuwige trouw. Onder weg laadt hij een heele vracht dartele meisjes op zijn wagen, die nog zoeter kunnen kussen dan de schoone waardinne. De les der fabel is: Nagtegael had kunstenaar willen worden zonder nog mensch te zijn;

hij had meiskes willen schilderen zonder ze gekust te hebben!
Fleurig en snaaksch verteld in frissche losse taal. Voor jeugdige personen is deze middeleeuwsche Cupido-novelle gevaarlijke lectuur.

F. H.

John Fleming Wilson, **650.**
DE MAN DIE TERUG KWAM, Geïllustreerd. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (18×12) 163 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.90.

Een geïllustreerde film-editie. Het verhaal van een millionairszoon, die door drankzucht verleid steeds dieper wegzinkt en eindelijk uit liefde voor een meisje stap voor stap den terugweg aflegt tot een arbeidzaam eerlijk leven en goed maakt wat hij misdeed. Het boek stipt de verschillende phasen van dezen teruggang slechts aan: de film moet ze uitwerken en illustreeren. Als boek alleen is het fragmentarisch, te onuitgewerkt om ernstig te boeien: als program bij de film kan het z'n nut hebben.

C. R. Vullings.

Ad. van der Heyde, **651.**
DRIE JAREN IN EEN BELGISCHE BASTILLE *Excelsior, Brugge,* 1925. (20.5×13) 148 blz. ing. Bfr. 4.—.

Het zijn de indrukken in bloed geschreven, van den Belgischen activist, over zijn gevangenneming en zijn verblijf in de gevangenis. Met felle striemen geeselt hij de franskiljonsche overheerschers van 't goede Vlaamsche volk. Vrijmoedig, uitdagend galmt 't door de gangen van den kerker: „storm op zee", „vliegt de blauwvoet"! Zoodat 't slot je telkens voor oogen staat.

„Zij, die poogden ons te temmen,
Stortten olie op het vuur!"

P. Aurelius O. Cap.

A. S. M. Hutchinson, **652.**
TOT INZICHT GEKOMEN? Vertaald uit het Engelsch door Chr. Moresco-Brants. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam* 1925. (19.5×13) 320 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Phil Wriford, de letterkundige redacteur van het groote dagblad *The Intelligence,* wordt stuk getrapt door de zenuwachtige jachterigheid van het grootpersbedrijf, begint aan hallucinaties en vervolgingswaanzin te lijden en keert de samenleving den rug toe. In zijn doellooze omzwerving ontmoet hij een eigenaardigen sinjeur Puddlebox genaamd, die met onverstoorbaar optimisme zijn schooiersleventje slijt. De talrijke humoristische intermezzo's, die Wriford met hem beleeft, schenken hem nieuwen levensmoed. Al offert Puddlebox zich geheel voor hem op en al gaat hij zelf voor hem den dood in,dankbaarheid blijft hem vreemd. Hij wordt nu onderwijzer in een internaat, waarvan de directeur water preekt en oude klare drinkt. In zijn kosthuis leert hij Essie Bickers kennen; zij wordt op hem verliefd; ook hij blijft niet onverschillig maar zoekt als steeds alleen zich zelf. Op een wandeling langs een ravijnige kust zet hij haar zijn plan uiteen: trouwen zou hem ziek maken, maar toch moet zij met hem meegaan en zich aan zijn geluk opofferen. Essie weigert met hem in zonde te leven. In hun opwinding storten beiden van de klippen af; Essie redt Wriford's leven en breekt zelf haar ruggegraat. Hij vertrekt naar Londen. Nu eerst ziet hij in dat zijn schaamtelooze zelfzucht de oorzaak geweest is van zijn schipbreuk. Na een jaar komt hij terug en ondanks het vraagteeken achter den titel, mogen we veronderstellen, dat Wriford eindelijk tot inzicht gekomen is.
Een boeiend uitgewerkte hekeling — de diepere tragiek wordt door den speelschen humor iets getemperd — van de storelooze zelfzucht der jonge generatie. Zij staat steeds onder vriespunt en geen lentezon, ja zelfs geen liefdegloed is fel en krachtig genoeg om haar hart van ijs te ontdooien. Veeleer dan de rondedans der bezigheden verstoort juist zij het evenwicht in de ziel. Aan volwassenen voorbehouden.

F. H.

Ivans. **653.**
ONZE GROOTE ONBEKENDE, Geïllustreerd. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. May-serie, (20×13.5) 264 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.90.

In „Onze groote onbekende" geeft onze Hollandsche detective-romancier weer ondubbelzinnige bewijzen van zijn onuitputtelijke fantasie. Het mysterie, waar hij thans de ontknooping van zoekt, betreft een belangrijke diefstal van Russische diamanten en wordt in het liefelijk dorpje Bergen in Noord-Holland op een pakkende en boeiende wijze afgewikkeld. Vanzelf, dat het weer de schrandere vrouwelijke detective Miss Mac Neil is, die met medewerking van een eerzamen, avontuurlijk aangelegden Hollandschen geneesheer deze duistere, soms griezelige geschiedenis tot klaarheid weet te brengen. Het werkje, geeft met een Roomschen bril gelezen — niet de minste aanleiding tot voorbehoud of bedenkingen.

Pastoor Max.

Ivans, **654.**
HET BOSCH DER GESTORVENEN, Geïllustreerd. *S. L. van Looy, Amsterdam,* 1925. (21×15) 250 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.90.

Een boek om een film van te maken.
Oerwoud met weerwolven en spoken — onderaardsche grotten met verbannen prinses — moordaanslagen en revolutieplannen. Daar tusschen door de onnaspeurlijke draad van detectivespitsvondigheden en op 't eind de onontbeerlijke minne-scène tusschen „de schoone slaapster in 't woud" en den avontuurlijken redder.
Iedereen zou de film mogen gaan kijken — maar menschen met smaak lachen er om.

A. v. Delft.

Hubertus Kraft, **655.**
DE MAJORAATSHEER, Vertaald uit het Duitsch door Christine Kamp. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (21.5×15.5) 192 blz. ing. f 2.90.

Een mooi verhaal, dat speelt op de grenzen van Polen en Duitschland en den levensloop behandelt van een adellijk heer, die liever zijn titel en ook zijn geld verliest dan te weerstaan aan de genade tot den R.K. Godsdienst over te gaan! Door een priester geschreven, bevat het boek niets, waarvoor gewaarschuwd moet worden. Iedere volwassene kan het zonder bezwaar lezen en zal er veel genot in vinden! De strijd van den titelheld is zeer boeiend beschreven en de belangstelling duurt onverminderd tot aan het laatste woord.

Christine Vetter.

H. S. S. Kuyper, **656.**
MOEDER EVA. *J. N. Voorhoeve, Den Haag,* 1925. (21,5×16) 47 blz. ing. f 0.50.

Moeder Eva, een geheel protestantsch boekje, maar een, dat getuigt van innige vroomheid en reinen Christelijken geest. Moeder Eva is de dochter van een edelman uit Opper-Silezië, zij wordt de stichtster van de Kinder-Tehuizen en der Tehuizen voor daklozen. Zij werkte haar geheele leven onder de arme verwaarloosde Poolsche kinderen, en deed daar veel goed. Het boekje is één doorloopende opwekking tot onwrikbaar vertrouwen op de Voorzienigheid en van voorbeelden, die bewijzen, hoe de Heer over Moeder Eva en haar ondernemingen waakte. Geloovige Protestanten zullen het boekje zeker stichtend vinden, en dat is het inderdaad.

Chr. Vetter.

William J. Locke, **657.**
STELLA MARIS, Vertaald uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (18×12) 312 blz. geb. f 1.25.

Stella Maris, is de bijnaam van een ziek meisje, lijdende aan een ongeneeselijke ruggemergskwaal, dat in haar bed aan zee, wordt opgevoed in een sprookjeswereld, vreemd aan de harde werkelijkheid van het leven. Als zij later onverwacht geneest, bezit haar omgeving den moed niet om te verklaren dat de luchtkasteelen die zij zich heeft gebouwd, slechts sprookjesrealiteit bezitten en tracht men het fijngevoelige kind te vrijwaren voor elk ruw contact met de hardheden der levenswerkelijkheid. Als die waakzaamheid noodlottigerwijze te kort schiet, dreigt Stella Maris ten onder te gaan met het ineenstorten van haar droomwereld, maar de openbaring van onzelfzuchtige liefde redt haar.

Iets met die gecandijde sentimentaliteit en humor die men in Engelsche romans naar het schijnt zoo gaarne aantreft en die lezeressen ongetwijfeld zal bekoren. De vertaling leest vlot, alhoewel de denkwijze en de uitdrukking soms zeer typisch-Engelsch zijn.

C. R. Vullings.

Dora Musbach, **658.**
HUN OUDSTE. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1925. (22×15.5) 211 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

„Hun Oudste" heeft aardje naar vaartje. Hij artist en zij: schilder en danseres. Moeder, die hij als zijn model „niet netjes" trouwde, drijft om haar prozaisch-ouderwetsche manieren hem naar 't kantoor en... in de armen van een lief. Als moeder erom kijft, dan strijkt de artistieke oudste den krullebolligen papa met zwierige nonchalance door den loswuivenden haarbos... Zij loopt met een student, doch trouwt met een Indischman, van wien ze scheidt. Zoo hoort het. Moreel een misselijk boek.

A. v. Delft.

J. C. Oosterhoudt, **659.**
KWIK EN KWAK. *J. D. Brakel, Wemmel-Brussel,* 1925. (26×17) 63 blz. ing. Bfr. 7.50.

Grooter vod is er waarschijnlijk nooit onder de drukpers uitgekomen. „*Roman*" staat er op het titelblad! Eén oogenblik wekte het ding den schijn, dat het als parodie bedoeld was, en mocht het nog zoo zijn, dan is het ook in dat genre jammerlijk mislukt. De inhoud? Onmogelijk er iets van weer te geven; gekapt stroo is er jujube bij! In enkele dialogen worden er eenige economisch sociale beschouwingen ten beste gegeven doorspekt met wat chronique scandaleuse over socialistische voormannen. Zóó heeft het misschien als verkiezingspamflet dienst moeten doen met het waarschijnlijk gevolg, dat het heel wat stemmen voor de rooden gewonnen heeft. Geschikt voor: *Oud-Papier!*

Jos. van Genk.

Mollie Panther-Downes, **660.**
LIEFDES TWEESTRIJD, Vertaald uit het Engelsch door Jeanne Veen. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1924. (20×13.5) 311 blz. ing. f 2.15, geb. f 2.90.

Mollie Panter-Downes, **661.**
THE SHORELESS SEA. *G. P. Putnams' Sons, London W. C. 2.* 1924. (19×12.5) 404 blz.

Een boek van een zestienjarig meisje. Een boek, dat heel veel beginnend talent van schrijven verraadt; dat beter is dan menig ander van oudere auteurs, maar toch in de karakterteekening veel te algemeen, veel te schematisch is gebleven. 't Beste is ze in beschrijvingen. Niettemin zal niemand van het roman-lezend publiek zich met dit boek vervelen: het gaat niet hoog, het gaat over liefde, het schema is van de beproefde soort. Niets nieuws in den opzet, zoodat het niet vermoeit.

Deirdre Bellamy heeft een mooie moeder, doch een vrouw van niets. Vader telt niet mee. De kinderen, vooral Deirdre worden verwaarloosd, ze loopen als schooiertjes en hebben niets aan 't leven. Geen „sprankje" liefde. In haar omzwervingen buiten ontmoet ze een opgeschoten jongen in het bosch, Guy Wyndham. 't Wordt zoo'n beetje onbewuste kalverliefde, totdat de jongen opeens weg blijft; ze kent zijn naam wel; doch „zijn liefde is haar rijkdom." 't Duurt met Deirdre zoolang tot ze wegloopt; verbeeldt je, haar moeder houdt haar overal af, omdat die vrouw jaloersch is op de schoonheid van haar dochter; en die dochter heeft een zucht naar 't schoone.

Ze komt bij een rijke tante, die gek met haar is. Die zal haar uitbrengen; ze krijgt kleeren enz. enz. als een prinses. Komt in kennis met een rijken jongen Terence Liscarney. Na een tijdje vraagt die haar, terwijl ze ondertusschen iedereen betoovert waar ze komt, zooals gewoonlijk in romans gebeurt. Ze weigert het aanzoek. Tante woedend om die partij. Ze heeft al gelegenheid gehad om te vertellen dat Deirdre algemeen erfgenaam zal worden. Op 'n kwaden dag krijgt ze een beroerte en denkt maar aan één ding op dat oogenblik: Deirdre... neem... Terence... Natuurlijk kan je 't nu niet laten. Ze zegt, dat ze probeeren zal hem gelukkig te maken. En begint... te reizen, te zien, te genieten, bijna een paar jaar lang.

Innerlijk denkt ze altijd nog aan Guy. Tot ze hem ontmoet en ontdekt dat het de beste vriend van Terence is. U kunt begrijpen. 't Oude deuntje: vrienden, oude bekenden, ze gaan op en af. Terence vertrouwt Guy volkomen. Kort en bondig komt het hierop neer, dat Guy eens een maand komt logeeren, ze altijd bij elkaar zijn en „ze elkaar niet meer kunnen missen". Dat praten ze natuurlijk goed. De schoonmoeder heeft het in de gaten, ook belangstellende, pratende dames, alleen Terence niet. Ze vinden

elkaar in een badplaats, zijn daar een heele maand „vrienden" en dan hoort het Terence. Hij wil het niet gelooven, moet wel, gaat er op af en... dat is juist de laatste dag voor hen. Ze heeft al gevraagd of Guy haar mee wil nemen. Daartoe heeft hij te veel eergevoel, hij wil zijn vriend niet zoo'n ellende aandoen. Ze scheiden en... den volgenden morgen verdrinkt die dappere man van eer zich zelf. Juist komt Terence, als het lijk daar ligt. Deirdre vertelt alles, en... Terence verzoent zich met haar. Gelukkig op 't allerlaatste komt de dame tot het inzicht dat ze twee mooie levens heeft laten verongelukken.
Godsdienst, ethiek hebben de helden van dit boek niet, alleen eer en fatsoen. Nooit spreekt in die moeilijke oogenblikken een dieper motief mee. Wel een treurige kijk op het leven van die menschen en het leven van zoo'n jonge schrijfster. Wel komen in het boek geen opwindende tooneelen voor, doch het is geen lektuur voor opgroeiend volk, alleen voor volgroeiden met genoeg houvast, want al dat gepraat over liefde kon wel eens noodlottig worden. *P. Quirinus, O.Cap.*

Paula, 662
ALS GOD SPREEKT. *E. J. Bosch, Baarn.* 1925. (20.5 x 14.5) 203 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Geen literair kunstwerk is dit boek, maar allerminst wil het hier dan ook den schijn van aannemen. Stijl en taal zijn zoo alledaagsch mogelijk, maar het verhaal hier verteld, is zóó levenswaar en levendig, dat we den vorm voor den inhoud vergeten, en het wedervaren meeleven van dezen eenigen zoon, op wien zijn vader, de rijke Friesche boer, al zijn hoop voor de toekomst van het geslacht en het voorvaderlijk erfgoed had gesteld. Op voorspraak van zijn fijngevoelige, vrome moeder mag hij gaan studeeren voor Zendeling. Hoe hij afdoolt van zijn geloof, medicus wordt, in vrije liefde zich verbindt met de mooie verwende wereldsche Ada, het is alles uit het leven gegrepen. Maar dan ook hoe het voorbeeld en de gebeden van zijn moeder, Gods beproevingen, en ook zijn eigen ingeboren degelijk karakter Wout redden. De zachtzinnig, innig godsdienstige Zuus behoeft hem na alle stormen, na Ada's vroegen dood in geloof en eindelijke zielsrust, niet voor de tweede maal af te wijzen uit vrees haar God ontrouw te worden. God zelf heeft bestierd en gewaakt en tenslotte toch saamgebracht, wie samen hooren.

Marie Koenen.

E. Phillips-Oppenheim, 663.
BUITEN DE PARTIJEN, Vertaald uit het Engelsch door Felicie Jehu. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (21 x 14.5) 237 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

Rampzalig 't volk wiens koning kind is!
Hier speelt een eerste rangs-politicus, die tegelijk den huik naar den wind zettend, dingt naar het presidentschap in 't Britsch Imperium en een meisje naloopt, 's nachts verschalkt en 's morgens furieus is omdat zij „fatsoenlijk" wilde blijven. Zijn eigen vrouw was er vandoor met zijn secretaris, die geheime stukken stal en aan zijn mededinger verkocht. Toch verslaat hij zijn mededinger — en toch trouwt hij met het fatsoenlijke meisje. Dit boek is onfatsoenlijk.

A. v. Delft.

E. Phillips-Oppenheim, 664.
MILLIONAIR TEGEN WIL EN DANK, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (19.5 x 13.5) 234 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

Stephen en George Henry Underwood, soliede kooplui van een uitstervend type, gewoon aan een dagelijksch program van burgerlijke soberheid en strenge bezigheid, willen van hun moeizaam opgepotte spaarduitjes afkomen, daar hun vader hen verplicht heeft een groot gedeelte van hun inkomen onder de menschen te brengen, als hun vermogen de millioen gehaald heeft. De kunst van het sparen kennen de beide vrijgezellen beter dan de kunst van het uitgeven en het houdt heel wat in, hun overtollige ponden kwijt te worden. Ze steunen een tooneelonderneming en het opgevoerde stuk wordt een succes. Ze organiseeren een openlucht-theater ergens in Engeland en verdienen er al spelende een klein fortuintje mee. Ze geven vijf honderd pond uit voor een golfprijs en winnen den bokaal zelf. Eindelijk vindt Stephen een prachtige uitkomst. Smoorlijk verliefd op een vroegere actrice ziet hij zijne genegenheid beantwoord en op zijn uitdrukkelijken wensch zal Peggy Robinson haar best doen om erg verkwistend te zijn.
Oorspronkelijk van vinding, geestig van uitwerking en vol schalkschen humor. De talrijke „handtastelijke" onwaarschijnlijkheden doen aan den totaal-indruk geen afbreuk. Voor volwassenen.

F. H.

J. Pravieux, 665.
DE NIEUWE DOKTER, Vertaald uit het Fransch door Jaak Boonen. *Uitgeverij Pax, Den Haag,* 1925. (20 x 13) 297 blz. ing. f 1.50.

De nieuwe dokter Braiïères is de concurrent van den ouden dokter Chanteau. Deze is eerst den jongen collega slecht gezind maar hij heeft een allerliefste dochter en deze deelt geenszins in vaders afkeer van den kundigen en bescheiden jongen man! De pastoor is op de hand der jongelui en laat zich in dezen bijstaan door een deftige oude dame, die niets beters vraagt, dan een huwelijk tusschen de beschermelingen van den pastoor tot stand te mogen brengen.
Ondanks de kuiperijen van een aantal met dochters gezegende huismoeders, komt alles tot een gewenscht einde, waartoe de ziekte van den ouden dokter veel bijdraagt, wijl de jongeman hem moet verzorgen en dat uitstekend doet. Het boek kan door iedereen gelezen worden. De vertaling is verre van onberispelijk! Het woord Abbé is bij ons niet *priester*! Wij zeggen *Eerwaarde*!

Christine Vetter.

Joh. P. Ruys, 666.
BRAVE ZONEN HUNNER JEUGD. *Neerlandia, Arnhem,* 1924. (21.5 x 15.5) 298 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.80.

Karel Oversteg en Truus van Dam zijn het samen eens, maar de vader van Karel is tegen het meisje omdat hij zijn zoon liever gehuwd zag met een aangenomen kind Bertha, die met Karel is groot gebracht.
Ook de vader van Truus wil niets van een verkeering met Oversteg weten, bang als hij is, dat de jonge man uit hoogeren stand met zijn dochter enkel maar wat speelt en geen ernstige

trouwplannen heeft. Karel's vriend, Theo van Campen, heeft kennis met een meisje, Magda van Ranitz, die met hem op hetzelfde kantoor werkzaam is. Bij deze twee zit het verschil in godsdienstige opvatting er tusschen, Theo is streng orthodox, Magda heel vrijzinnig. De beide paren zetten hun heimelijke verloving toch door, maar bij allen hapert er iets. Theo vindt zijn meisje te oppervlakkig in den godsdienst en voert inwendig een zwaren strijd over zijn eigen opvattingen en die van Magda, vooral wanneer het meisje hem ervan tracht te overtuigen, dat ook in haar richting Gods liefde hoofdzaak is en zij enkel het leven minder zwaar en moeilijk opneemt. Na heel wat geredeneer en allerlei moeilijkheden komt het tot een scheiding. Daarna wordt Theo ziek en sterft, maar niet voordat de wensch zijner moeder vervuld is, en hij geheel tot de streng orthodoxe opvatting is teruggekeerd. Theo's dood leidt bij de Oversteg's tot nadenken over het onbillijke van vaders verzet tegen Karel's hartewensch en als laatstgenoemde ook zwaar ziek wordt, en zal sterven, wordt dit de oorzaak van vader's inkeer. Hij zwicht voor de omstandigheden. Truusje wordt door hem zelf aan Karel's ziekbed geroepen, en ten slotte komt het huwelijk tot stand.

Het boek berust op Protestantschen grondslag vol van worsteling om licht en met deernis-waardigen, inwendigen strijd.

Chr. Vetter.

Jozef Simons, 667.
MASTENVLIMMEN. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (22×16) 131 blz. ing. f 1.10.

Een bundel Kempische legenden en schetsen. Ze zijn geschreven in een lossen, natuurlijken stijl, genoegelijk en ouderwetsch, vaak tintelend van een sappigen, ongekunstelden humor. In de talrijke, korte natuurbeschrijvingen, die aan de verhalen een prettige afwisseling geven, is veel gevoel voor lijn en kleur, en ze getuigen van een warme, zuivere visie op het landelijk schoon van de Kempische heidevelden.

De naïeve eenvoud van dit werk is zeer symphatiek doch de plastische uitbeelding van ontwakende liefde, hier en daar, maakt eenige voorzichtigheid voor kinderen noodzakelijk.

Aug. van de Ven.

Diedrich Speckmann, 668.
JAN MURKEN, Vertaald uit het Duitsch door J. van Bruggen. *G. F. Callenbach, Nijkerk,* 1925 (22×16.5) 308 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

Jan Murken, een ruwe jongeman, onecht kind uit den soldatentijd, boerenknecht in Fockenstedt zou graag trouwen met Hanna Sockman. Doch dat moet de dorpsraad daar beslissen. Ze ketsen het af. De zoon van den burgemeester heeft ook een oog op Hanna, en op een avond als hij weer op avontuur uit is, krijgt hij een flink pak slaag van Jan. Doch daar zit gevangenis op. In die vier weken begint zijn geluk. Hij wordt te werk gesteld bij voorname lui, heeft een amouretje met een Lise, die daar heel gauw voor te vinden is. Zijn goede eigenschappen komen uit; hij kan en wil werken. Hij wordt overgehaald in een veendorp te beginnen. Eerst niet veel zin, maar op het oude boerendorp willen ze hem niet meer. Hoewel eerst tegenstribbelend, komt hij naar het veen, werkt als een paard, vindt daar een jong gezin, dat het goed heeft. Een goede, oude heer belooft hem geld op voorschot. Daar trekt ook de liefde. Zijn vroeger meisje wil niet in 't veen wonen. Daarom neemt hij een ander, die wel wil, al in het veen zit. Bij de opening der kerk trouwt Jan, wordt al gauw de voorman daar, nu hij durft, komen er meer bouwen en wonen en ontginnen. Na een avontuur met het graven van een waterloozing met het naburig dorp, gaat alles gesmeerd en levert Jan zijn eerste vracht turf af.

Waarom dat boek vertaald is, durven we niet gissen. Het is een braaf boek van 300 bladzijden; het is alles stichtelijk Luthersch. In die kringen zal het wel bevallen. Voor de rest heeft het geen enkele bijzondere beteekenis.

P. Quirinus, O.Cap.

Ester Stahlberg, 669.
ZONDAG, Vertaald uit het Finsch door D. Logeman-van der Willigen. *W. Versluys, Amsterdam,* 1925. (18.5×12.5) 270 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

Een boek — edeler gevoeld, dan rechtzinnig bedacht. 't Bedoelt hoofdzakelijk het liefderecht te vindiceeren voor onwettig-geborenen. Maar ziet voorbij dat het heel iets anders is liefde te vragen voor een mensch, de onschuldige vrucht van zondige gemeenschap, iets anders voor dergelijke gemeenschap rechten te vragen. Dat modern streven gluurt toch door de plooien van de vage gedachten bij deze christelijk-spiritistische dame.

Heel het boek is een verkeer, een geestes-verkeer met een doode, die nog terugkwam om mee te leven, gelijk hij vóór zijn geboorte al te leven had geleerd. Dat pleegkind was een onwettig geborene maar o, zoo'n lieve mensch. 't Zijn allemaal zoo lieve menschen. Neen, neen, 't kwaad bestaat niet, als de mensch maar ménsch is. Hoor eens hoe ze van haar doode afscheid neemt op 't eind: „Ik verbeeld me dat je reeds geleerd hebt wat je leeren moest, *elders* had je je school afgeloopen en was *bijna klaar reeds toen je geboren werd.* Maar er waren eenige *goddelijke woorden,* die je in *je bewustzijn* moest prenten, en toen je ze begrepen had, werd je weggeroepen."

Een rechtzinnig christen heeft van deze vrijdenkerige christinne niet veel te leeren.

A. v. Delft.

M. Stiemens-Hopman, 670.
VROUW, Geïllustreerd door Netty Heyligers. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (21×17) 127 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Alweer een autobiografie van een levens-voldane dame — en weer o zoo mooi. Ja zoo'n protestants-vrijzinnige opvoeding, dat is je ware. Die maakt meisjes beminnelijk, moeders gelukkig en vrouwen offervaardig. Deze schrijfster stelt zich zelf enorm hoog. In al 't menschelijke levensbedrijf bestreeft zij de toppen. Haar huisgeluk is voorbeeldig — omdat zij en man en kinders voorbeeldig zijn — waarom zou ze er anders een boek over schrijven? Ook in 't geloofsleven is zij eerlijk — vrijzinnig wel — maar wie misbillijke het dat zij God dient zonder kerk op haar manier. Hoe leeg toch zulk een gevoelsgeloof is komt leelijk uit bij 't sterven van haar kindje: „Drie dagen later stierf ze... Zoo rijk als wij gekomen waren, zoo arm gingen we naar huis terug. Ik

weet niet, of u ooit een kind verloren heeft. Alleen dan weet u, wat het beteekent. Nooit kunnen we weer volkomen gelukkig zijn, nooit klinkt meer onze lach, als toen wij allen bij elkander waren,''
Dat komt, mevrouw, omdat uw geloofsleven een eigen bedenksel is, dat het hart niet raakt, omdat uw moederlijk gevoel uw natuurlijk geloofsgevoel neerdrukt en verstikt. Roomsche moeders bidden en door hun tranen lacht een geluk van doodverwinnende hoop.

A. v. Delft.

Lina Tervooren, 671.

VREEMDE VOGELS. *R. K. Boekcentrale, Amsterdam,* 1925. (22×16) 184 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.50.

Vreemde vogels zijn de pleegzoon en de schoondochter van Moeder Sleeve, die haar eigen kinderen niet inniger kan liefhebben dan haar pleegzoon. Maar op de schoondochter rust de verdenking, dat zij haar man in den dood heeft gedreven.
Deze heimelijke beschuldiging leidt tot vervreemding tusschen de familieleden, maar na heel wat geharrewar en allerlei misverstand wordt dan ten laatste alles weer goed en vindt de zeker aandachtige lezer van het spannende verhaal voldoening in een bevredigend einde!
Een goed boek voor volwassenen en ook voor de rijpere jeugd, mits men met den aard dezer laatste individueel rekening houde.

Christine Vetter.

Horace Annesley Vachel 672.

QUINNEY & Co. Vertaald uit het Engelsch, door G. Muhring. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1925. (21.5 × 15.5) 300 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

Joe, die door zijn vader voor zijn geboorte al werd gehaat — ,,in een wereld die beter in mekaar zat, zouden kinderen een woordje mee mogen spreken, maar 't is nu eenmaal zóó — zoon van een namaak-antiquiteiten-koopman, verbluft heel de wereld en zijn concurrenten met zijn succes in 't échte. Als zijn knappe namaker die van vier oude stoelen er acht écht-ouden maken kan, op zijn dochter loert en dreigt zijn fopperijen publiek te maken en zoo de keuze zet tusschen Posij of bankroet — dan verbluft ie zijn vrouw en dochter en minnaar door royaal door de mand te vallen — zijn reputatie hoog te houden, en zijn dochter vast te houden — en met een cheque en een meisje den afgetroefden minnaar nog aan zich te binden.
Echt-Engelsch, op enkele puntjes pikeert de humor — o.a. bij de nacht-scène als Joe met z'n vrouw verdekt opgesteld, de al te vrije vrijage beloeren...

A. v. Delft.

J. B. Vesters, 673.

GORM DE NOORMAN. *R. K. Boekcentrale, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (20×13.5) 140 blz. ing. f 0.80, geb. f 1.25.

Hoe velen zouden deze eenvoudige geschiedenis van Gorm den Noorman al gelezen hebben? Tal van duizenden zeker, want de jongens en meisjes, die voor het eerst een echt boek, dus geen slap kinderboek, mogen lezen, bevelen elkander dit verhaal van J. B. Vesters aan. Zij leven mee met Yge Galama, den potestaat van Friesland, en houden van Mabelia, bewonderen het avontuur van Vastrade, beven voor Gorm en verfoeien den verrader Okko Juckema, vinden Gorm's dochter Thora een lief meisje en benijden de gelukkige ridders Ubbo Adelen en Diederik.
De ouderwetsche stijl verraadt den geboortetijd van het boek, dat intusschen toch niets verloren heeft van zijn vormende en zedelijke waarde en een plaats in elke volksboekerij waard blijft.

Vincent Cleerdin.

Omer Wattez, 674.

JONGE HARTEN. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 3e druk: 1925. (22×16) 128 blz.

't Is een raadsel hoe men deze verzameling van malootige liefdesvertelseltjes durft aandienen als Zuid-Vlaandersche Novellen. De bladzijden waar niet omhelsd of gekust wordt zijn uitzonderingen. Waar de taal ernstig of verheven moest zijn is ze overdreven rhetorisch, waar ze innig en bezield moest wezen is ze sentimenteel. Dit boekje is misschien van inhoud en taal te onbeduidend om slecht te zijn, te sentimenteel om goed te zijn. Een derde uitgave duidt wel op den smaak van sommige lezerskringen, maar gezonde ,,Jonge Harten'' zullen er toch moeielijk in vallen.

C. R. Vullings.

Gertie de S. Wentworth-James, 675.

HET HUIS VAN MYSTERIE, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (20.5×14.5) 239 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Rosabel Sayer, een pittig jong meisje, zonder ouders en zonder geld moet zich zelf door de wereld zien te slaan; wat haar ook wondergoed gelukt. Door de naweeën van den oorlog verliest ze haar betrekking als typiste en correspondente en verhuurt zich bij de familie Ellice als kamermeisje. In dit huis van mysterie ontmoet ze als vrouw des huizes een ziekelijke, stug uitziende, alhoewel innerlijk goedhartige dame; — een vlegel van een zoon, die het van den eersten dag af op de eer en de deugd van Rosabel geladen heeft; — als echtgenoot en vader een veinzaard, die zijn vrouw poogt te vergiftigen en relaties onderhoudt met een roodharige weduwe; — een dochter, die door hare ouders een echtgenoot wordt opgedrongen, maar in het prieël 's avonds laat geheime samenkomsten houdt met haar aangebedene, een ,,zeekapitein''; vervolgens nog den chauffeur — boodschapper van den kruidenier, die van de eerste minuut tot over de ooren op Rosa verliefd is; — en ten slotte een gezellige keukenmeid en dienstmeisje.
Rosa geeft den zoon op een niet malsche manier den bons; ontdekt de moordplannen enz. van den vader, die bij een spoorwegongeluk omkomt; ontmaskerd den ,,kapitein'' als een getrouwd man met vier kleine kinderen, en brengt de dochter aan den eerst opgedrongen man, trouwt ten slotte met den boodschapper van den kruidenier, die zich ontpopt als de rijke neef van een excentrieken oom.
Spoorweglectuur, waarin behalve de verzameling schurken, en het al te straf gezoen, nog heel wat minder dragelijke situaties voorkomen.

Jos. van Genk.

Winterfeld-Platen, 676
GELIJK GIJ WILT. *La Rivière & Voorhoeve, Zwolle*, 1925. (17×11.5) 256 blz. geb. f 1.50.
Heer, gelijk Gij wilt, de moeilijkst te leeren levensles: Ons in volle gehoorzaamheid onderwerpen aan den wil van God. Dit boek verhaalt van een predikantenvrouw en haar zoon, van hun oude en jonge vrienden, die zoowat alle door een of anderen grooten rampspoed (tegenslag in de liefde, mislukt huwelijk, dood van dierbaren, vervlogen idealen) tot de erkenning van die troostende waarheid gebracht worden.

K. v. K.

Z. Em. Kard. Wiseman, 677.
FABIOLA, Vertaald uit het Engelsch door Rabbaey. *Karel Beyaert, Brugge*, 1925. (19×13.5) Deel I: 212 blz., deel II: 222 blz. tezamen: ing. Bfr. 8.—.
Fabiola is het boek, dat de ouderen al in hun jeugd lazen en genoten, en dat nu de jongeren met evenveel genoegen zullen lezen en herlezen Fabiola is de deftige, heidensche Romeinsche dame, die te midden der weelde en der verwording van de toenmalige maatschappij het onbeduidende leven leidt van uitgaan en feest vieren. Door haar Christen-slavin Sijra en een blind meisje Cecilia komt Fabiola in aanraking met de Christenen en leert hen kennen in hun ootmoed en hun onderlinge liefde en nadat zij een zeer moeilijke worsteling heeft doorgemaakt, om tot het ware licht te komen, wordt zij Christen, en bewijst aan de gemeente der geloovigen onschatbare diensten.
Haar beide vriendinnen, Miriam en Agnes, martelaressen voor het geloof, blijven haar een voorbeeld in heel haar volgend leven, dat zij wijdt aan de hulp der vervolgde en gemartelde Christenen. Wij lezen het leven van de heilige Agnes, wij bezoeken de Catacomben, wij zijn getuigen van den moed der eerste Christenen, als zij de heidensche rechters te woord staan en voor vleitaal noch bedreigingen bezwijken.
De Vlaamsche uitgave zal ook in Noord-Nederland wel lezers vinden, vooral nu er door eenige bekortingen zooals het voorwoord aangeeft, van langdradigheid geen sprake meer is. De aankomende jeugd zal er heel wat uit leeren over den toenmaligen tijd, over de zeden, gewoonten, gebruiken en opvattingen dier dagen en zelfs over de wetten die voor de Romeinen bindend waren. Ook een gevangenis, een rechtspraak en een veroordeeling worden er boeiend en nauwkeurig beschreven.

Christine Vetter.

Willem Zimmermann, 678
DE SCHOONE EENHEIDSDROOM. *A. G. Schoonderbeek, Laren*, 1925. (22.5×16.5) 228 blz.
Het thema, dat de schrijver hier behandelt, is al oud: de man, de vrouw, en de vriend.
De beide eersten zijn 15 jaar getrouwd, en genieten met hun twee kinderen een intiem huiselijk geluk, ofschoon op zuiver materialistischen grondslag. De derde, een nog al gewichtig artist, is de brenger van 't geestelijk element in dit gezin, maar de theorieën over God en godsdienst en maatschappelijk leven, die deze verwaande kwast debiteert, zijn vrij wat platter en grover dan het bloote materialisme van de anderen. De vrouw, in haar vage behoefte naar 'n dieper en bewuster leven, wordt echter spoedig door z'n fraaie „eenheidsleer" overrompeld. Zij voelt zich aan zijn geest verwant, en de twee vinden elkaar in 'n soort „zielegemeenschap", die begrijpelijkerwijs al heel gauw uiting zoekt in een meer zinnelijk contact. 't Noodzakelijk gevolg is dat Tine van haar eigen man, met wien ze 15 jaar gelukkig was, steeds meer gaat vervreemden, en dat er een scheiding in 't uitzicht komt.
De schrijver blijkt evenwel de consequentie's van zijn leer niet aan te durven, want hij laat alles nog juist bijtijds ten goede keeren. Tine verzoent zich met haar man, zoodat de schrijver van de verplichting ontslagen is om met de „vrije-liefde" aspiratie's van z'n artist nog verder te experimenteeren. De „eenheidsleer" wordt tot z'n vroegere, onstoffelijke proportie's teruggebracht: het was een droom en 't blijft een droom.
Het boek is verkeerd, hoewel volwassenen er geen schade van zullen ondervinden, want de schrijver verkondigt zijn ietwat onvast en scheef-in-mekaar getimmerde wereldbeschouwing niet erg helder, en nog minder overtuigend.
De weelderige, voorname milieuschilderingen geven telkens een uitstekenden achtergrond aan de prettig-wisselende handeling.

Aug. van de Ven.

J. P. Zoomers-Vermeer, 679.
HET HUISJE BIJ DE DENNEN. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam*, 1925. (21.5×16) 344 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.
„God- ik weet niet wat ik moet. Ik heb nooit leeren bidden, ik zou zeggen: help mij."
Deze afgrijselijke zin typeert dit lieve boek.
't Is een eenvoudig mooi vertelde autobiografie van een dichterlijk dorpskind, dat in de stad moet trekken en in een hofje terecht komt, dat haar zielsverwanten vader verliest en met haar strenge moeder den levensstrijd aandurft. Ze verliest haar broertje, en moeder... hertrouwt. Een anderen vader kàn zij niet aanvaarden. Zij keert terug naar het dorpske en vindt daar het kreupele schoolvrijertje, zoo keert zij tot het geluk.
In dit diepvoelend boek niets christelijks, totaal geloofloos leven en strijden er alle menschenkinders. Het schrijnt, het pijnt. Hoe jammer voor het ruwe dorpskind en voor het mooi vertelde boek.

A. v. Delft.

ENGELSCH.

Cecil Adair, 680.
IRIDISCENCE. *Stanley Paul & Co., London W. C.* 1., 1925. (18.5×12) 255 blz. geb. Sh. 7/6.
Een boek van licht en kleurenpracht, dat met zijn luister overstraalt en doorgloeit de karakters die er in optreden. Een zoon, die in toorn zijn hand ophief tegen zijn vader, en tot inkeer gekomen de vergiffenis zoekt van zijn in kille eenzaamheid verstarden vader, wordt daarin geholpen door een jong meisje, een zonnekind, dat leven en liefde en licht om zich verspreidt. De specifiek Roomsche toon die uit dit levensblije, optimistische boek opklinkt, doet weldadig aan. Een mooi en blij boek.

C. R. Vullings.

Maud Diver, 681.
LONELY FURROW. *John Murray, London W.* 1, 1925. (18.5×12) 496 blz. geb. Sh. 7/6.

De innerlijke eenzaamheid van den bestuursambtenaar in de koloniën, die van vrouw en kinderen gescheiden, met geheel zijn hart zich wijdt aan z'n schoone taak, en de vervreemding van haar wanneer zij uitgekomen, zich niet kan inleven in zijn begeestering en zoo spoedig mogelijk weer terugwil naar Engeland en de kinderen. Dit leidt tot een crisis, wanneer een strevingsverwante vrouw zijn levenspad kruist, maar sterk van karakter weet hij te overwinnen en edelmoedig zijn eenzaamheid te dragen.
Dit zieleproces met als achtergrond de wonderbare bergen en natuur van Engelsch Indië maken dit boek voor rijpere lezers tot iets bizonder aantrekkelijks.

C. R. Vullings.

John Galsworthy, 682.
THE WHITE MONKEY. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig,* 1924. British and American Authors. (16.5×11.5) 302 blz. ing. M. 1.60.

De titel doelt op een schilderij, Chineesche kunst. De oude Mont vond dit hangen tegenover het bed van den ouden Forsyte, die sterft als zoo'n aap; zijn leven opnam als dat mooie beest. Hij koopt het, geeft het aan zijn zoon Michael een uitgever, die het ten geschenke doet aan zijn vrouw Fleur wier groote zorg hierin bestaat „hoe haar kamer zoo Chineesch mogelijk te maken, zonder ze van eenig gemak te berooven". Haar jonge leven is ontvangen, uitgaan, spelen met haar hondje en flirten met een schrijver, vriend van Michael. Dat gaat natuurlijk te ver. Kinderen zijn er niet: dat zou het leven veranderen. En het leven van al die menschen is het na-oorlogsche genieten; het totaal losgeslagen zijn van alle banden. Zich zelf zoeken, eigen genot, eigen voordeel. Fleur speelt met Wilfrid Desert, lokt hem uit; totdat het hem te machtig wordt; hijzelf aan Michael alles bekent en zegt Fleur hem te willen ontrooven. 't Wordt hem te machtig op den duur: hij vertrekt naar 't Oosten. Fleur en Michael zijn dichter bij elkaar gekomen, want daar komt een kindje. Als dat nadert moet de schilderij zoolang weg, bang voor den invloed op Fleur. En Michel komt tot de ontdekking, dat er nog iets meer van belang is dan eten, drinken en de rest, „'t beteekende wel iets, dat een persoon of een beginsel buiten zichzelf meer waard was dan men zelf". Al de menschen, in het boek leven echter zonder dat besef; van allen komt de zwakke kant aan 't woord; alleen de idyllische opoffering van Bichet en Victorine, van den werkman, die boeken stal om zijn vrouw versterkende middelen te koopen, weggejaagd werd en met ballons ging venten, van de jonge vrouw, die model ging staan „the altogether" om haar man te steunen, zonder dat hij het wist; braaf bleef en ontdekt werd door den man op schilderij en boekomslag, doet goed aan. Doch ook dat en het heele geheel maakt het boek ongeschikt voor niet-rijpe lezers.

P. Quirinus O. Cap.

Harry Hervey, 683.
THE BLACK PARROT. *Thornton Butterworth, London W. C.* 2, 1924. (20×13.5) 318 blz. geb. Sh. 76.

Een heel ingewikkelde, geheimzinnige geschiedenis. Hoe Lhassa Camber haar ouden vriend vermoord vindt, geworgd met een blauwen slendang. Ze gaat er op uit den dader te zoeken; vermoedt dat de bond van de Black Parrot in 't spel is. Ze raakt in heel avontuurlijke verwikkelingen, gevangen op een jacht, gebracht naar Borneo, waar zij door tal van gevaren heen eindelijk het geheim tot oplossing brengt. Spannend is het genoeg; ook onwaarschijnlijk en ingewikkeld, een beetje te erg, dunkt me. De jonge dame zelf is van een heel koele en koelbloedige soort, avontuurlijk aangelegd, en brengt het er heelhuids af. Geen bezwaar van moreel standpunt. De beschrijving van sommige tooneelen heel goed; doch dat geregeld in korte, afgebeten stuk-zinnen lezen, vermoeit en is erg gemaakt. —

P. Quirinus O. Cap.

Rose Macaula, 684.
ORPHAN ISLAND. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig,* 1925. British and American Authors, (16.5×11.5) 309 blz. ing. M. 1.60.

Miss Charlotte Smith, een protestantsche Engelsche dame van 30 jaar in 1855 vertrekt met een 40 meisjes, en een gouvernante van Schotschen bloede naar verre streken om daar door een millionair in een weeshuis gestoken te worden. Ze is bijbelvast, lijdt schipbreuk en komt terecht op een totaal onbewoond eiland. De kapitein en een paar manschappen gaan er van door met de boot: zij blijft daar met nog een Iersch dokter, die natuurlijk drinkt. Daar beginnen ze te leven. Totdat 70 jaar later een Cambridge-prof. Mr. Thinkwell, heel verre bloedverwant van den kapitein een nagelaten schrijven van dien lafaard ontvangt, die het heele geval en de ligging van het eiland aangeeft. Hij trekt er op af, schatrijk en idealist om zijn sociologische wetenschap te verrijken; twee zonen, een letterkundige en een physicus gaan mee, plus een dochter, die nergens iets voor voelt dan voor eilanden. Ze komen er aan. De oude dame leeft nog, plus een heel eiland vol, want die steile is getrouwd met den drinkenden Ier, die alleen nog katholiek praat in dronkenschap. En eigenlijk is hij al getrouwd. Hij leert ook daar drank maken, leert Miss Smith drinken, en verdrinkt zelf. Die dame wordt nu de baas van het „Smith-eiland". En overal doorheen laat de schrijver voelen, hoe hij in de toestanden op dat eiland, die dus primitief moeten zijn, niets anders vindt dan alle fouten, belachelijkheden, twisterijen van Engeland. Een doorloopende spotternij met een grond van waarheid, veel cynische zetten, en lang niet malsche uitingen tegen den godsdienst. Een oorspronkelijk boek van opzet; met veel talent geschreven; interessant om te lezen voor beslist-volwassenen, die door een zet of wat niet geschokt worden.

P. Quirinus O. Cap.

Stephen Mckenna, 685.
AN AFFAIR OF HONOUR. *Thornton Butterworth, London W. C.* 2, 1925. (19×12) 304 blz. geb. Sh. 76.

Er is 'n fuif bij Mr. Merrilees, uitgever en redacteur van 'n plaatselijk blad, dat niet al te goed gaat. Er zijn veel jongelui bij hem te gast en de stemming is zeer vroolijk. De gastheer vertelt dat z'n blad slecht gaat en dat hij gebrek heeft aan spannend nieuws. Twee jongelui zetten om het blad aan nieuws te helpen een duel in elkaar. 't Is allemaal gekheid, maar 't wordt ernst als de politie gewaarschuwd is en de eene duellist met zijn secondant volgt. Zij vinden een toevlucht in een landhuis waar ze, als beroemde cricketspelers, hartelijk welkom zijn. Dan volgt er een reeks van

verwikkelingen: een amateur-detective zet hen na, en wordt om dan tuin geleid, het hoofd der politie wordt in een valstrik gelokt, zoodat hij zwijgen moet. Eindelijk komt alles goed terecht, een rijk man koopt het dagblad en Lord Wintringham, de vluchtende duellist vindt 'n lieve vrouw. Voor volwassenen.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Mollie Panter-Downes (Zie 661)
THE SHORELESS SEA. *G. P. Putnams Sons, London W. C.* 2. 1924. (19×12.5) 404 blz.

May Sinclair, 686.
A CURE OF SOULS. *Bernard Tauchnitz. Leipzig.* 1924. British and American Authors, (16.5×11.5) 255 blz. ing. M. 1.60.

The Reverend Canon Clement Purcell Chamberlain deugde totaal niet voor z'n werk: 'n Anglicaansche Vicar. Hij houdt van een lekker leven, van zijn gemak; van zijn lieve rust. Leest liever niet heel zuivere Fransche boeken, dan dat hij een zieke bezoekt. May Sinclair heeft hem onmeedoogend geteekend; ze had het gemakkelijk om ieder oogenblik zijn zielloosheid aan de kaak te stellen. Dat ze bedoeld heeft om heel dien stand, den „parson" als zoodanig als onberekend, vrijwillig onberekend voor zijn taak voor te stellen, gelooven we niet: ze teekent daarnaast ook andere van ander gehalte. Wel: dat ze duidelijk bewijst, hoe het niet ieders werk is; zeer verantwoordelijk en opofferend. Ook voor ons, dat het ongehuwd blijven veel voor heeft. Dat vond ook Rev. Chamberlain eerst: hij had zijn waardige rust te lief. Om die rust moest zijn curate Cortwight er uit; mocht er niets gedaan worden; stelde hij alles uit; nam geen enkelen heelen maatregel; zag niet hoe sommige ijveraarsters eigenlijk alleen voor hem werkten, niet voor de zielen, onbewust natuurlijk. Zóo, dat Agnes Lambert er gek van werd; hij dacht van mystiek! Totdat Mrs. Beauchamp in zijn parochie kwam. Iemand van 't zelfde temperament. Die een keukenmeid heeft, die nog fijner kookt dan de zijne en... langs den maag komt het tot het hart: ze trouwen. Maar het komt zoover, dat een van zijn beste ijveraarsters hem komt vertellen, dat hij totaal ongeschikt blijkt voor zijn ambt, wat ook zijn vrouw beaamt. Hij zal dan maar bedanken, want zijn rust!!... Goed geschreven, vlot en prettig. Voorzichtig echter met dit boek, want groote dwalingen worden er zeer slecht in weerlegd. Op moreel gebied geen aanmerking: het verhaal van overspel, een soort biecht bij den Canon, waar hij een uiterst dommen raad geeft, maakt het niet geschikt voor iedereen.

P. Quirinus O. Cap.

Halliwell Sutcliffe, 687.
WRACK O'DOOM. *Philip Allan & Co., London W. C.,* 2, 1925. (19×13) 310 blz. geb. Sh. 2/6.

Een prachtig geschreven boek, maar dat vol is van moord en nog eens moord. De Heseltines en de Thews, twee machtige families, zijn van ouds al doodsvijanden. Geen schreeuwers met den mond, maar wrekers van elkaars' dooden. Opnieuw was zoo'n twist uitgebroken, met wederkeerig succes. De voornaamste der Heseltines, die wel een oog had voor de dochter van Tempest, een neutrale familie, komt tegelijk in kennis en valt in liefde met een dochter der Thews. Dat brengt hem afwisselend tot gevoelens van haat en van menschelijkheid. Het is een spel van wreede begoocheling en lokkenden mannenmoed. Het einde is de triomf van den Heseltiner, bijna ondanks zichzelf, doordat hij Elvie Thew tot bruid neemt. Zij heeft hem eerst van den dood gered. Nu maakt zij een eind aan den twist voorgoed. Jammer, dat heel de geschiedenis werkelijk zoo van wraak- en moordlust trilt: de idylle van Elvie kan dat niet doen vergeten.

P. Quirinus O. Cap.

E. M. Tenison 688.
THE UNDISCOVERED ISLAND. *John Murray, London W.* 1., 1924. (19×12.5) 319 blz. geb. Sh. 7/5.

Een oorlogsroman. In Schotland woont een oud adelijk geslacht; een tak van die familie woont sedert eeuwen in Bretagne. De Schotten zijn protestantsch geworden. De Fransche tak bleef katholiek. Kort voor den oorlog komt de Franschman logeeren op het kasteel in Schotland en krijgt het Schotsche meisje lief. Maar haar vader wil niets van dat huwelijk weten uit haat tegen den „paapsche" tak. Als de oorlog uitbreekt sneuvelen al de jongemannen uit de omgeving van het meisje; haar broers, hun vrienden en den verren neef in Frankrijk, dien zij ondanks alles dat hen scheidt, zoo teer bemint. Maar gesterkt door haar geloof, dat meer en meer naar het Katholicisme van haar gestorven verloofde neigt, leert zij berusten.

Een sympathiek boek, dat zonder voorbehoud kan worden aanbevolen.

Ellen Russe.

Horrace Annesley Vachell, 689.
WALTLINGS FOR WORTH. *Bernard Tauchnitz, Leipzig,* 1925. British and American Authors, (16.5×11.5) 317 blz. ing. M. 1.60, geb. M. 2.20.

Vachell heeft een speciaal talent om te schrijven over winkels. De antiquairs-zaak van de Quinneys is algemeen bekend door zijn beide boeken en het tooneelstuk. Nu beschrijft hij een der grootste winkels van Londen, een van die enorme paleizen van Selfridge of Whitely, waar men van alles kan krijgen, vanaf de geboorte van een mensch tot aan zijn dood toe. Waltling, de eigenaar heeft zichzelf opgewerkt, van loopjongen in een kleine Londensche zaak, totdat hij nu de eigenaar is van The Emporium. Zijn groote kunst is de kunst van adverteeren en zijn systeem om alle verkoopers te laten deelen in de winst. Zijn eenige dochter June is de sympathieke heldin van het romannetje, dat zich in dat verhaal afspeelt. Een boek, dat bij velen in den smaak zal vallen.

Ellen Russe.

IV. DICHTWERKEN.

DUITSCH.

Friedrich Castelle, 690.
DICHTUNGEN DER DROSTE. Geïllustreerd door Augustinus Heuman. *Volksvereinsverlag, M. Gladbach,* 2e druk: 1925. (20.5×13.5) 288 blz. geb. M. 2.40.

Het feit dat reeds na korten tijd een tweede druk van dit volksboek noodig was, bewijst, dat Castelle de kunst verstond, zijn bloemlezing populair samen te stellen en toont tevens, hoe geliefd de poëzie der Westfaalsche dichteres in breede kringen van Duitschland is. De narede geeft een

korte biografie in aansluiting aan de Annette-uitgave van Julius Schwering, den Münsterschen letterkundige.

Prof. Dr. Th. Baader.

S. von der Trenck, 691.
LEUCHTER UM DIE SONNE, Geïllustreerd. *Fr. A. Perthes, Gotha,* 1925. (23.5 × 15.5) 208 blz. geb. M. 5.—.

Trenck, een geloovige protestant, wil in dit werk de gedachten van wereld-beheerschende geesten als Boeddha, Thomas van Aquino, Goethe, Shakespaere, Johannes, Paulus, Luther en Christus — Die Sonne — poëtisch verwoorden en navoelen. De stralen dezer monumentale geestesgeschiedenis staan allen gekeerd naar Christus; ieder persoon is uit zijn isolement gerukt en in contact gebracht met zijn mede-bezitters der genialiteit. De gedachtenrijkdom heeft den dichter niet belet zich eenvoudig en sober maar tevens stoer en expressief uit te drukken.

F. H.

V. TOONEEL.

NEDERLANDSCH.

L. J. M. Feber, 692.
ISRAËL. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1924. De Schatkamer, (20.5 × 14.5) 155 blz. geb. f 3.—.

Feber's drama's — geniale inzet eener veelzijdige vruchtbaarheid — behooren tot het beste, wat er in deze eeuw op dit gebied verschenen is. Hij had de goede inspiratie zich niet te oriënteeren naar het vulgaire gewauwel, het zoetelijk geflikflooi en de mechanische levensverklaring, waaruit de theater-coulissen van tijdgenoot en voorganger opgebouwd waren. Zijn dramatische aesthetica is op klassiek-Grieksche leest geschoeid. Felle geladenheid van tragiek, strak gespannen handeling, sober en stroeve opbouw, koene en uit innerlijke motieven geconcipieerde botsing, die tot een diep-ontroerende finale leiden moet, vinnige, plastisch exponeerende dialoog, spaarzaam opgesierd met couleurige lyriek: deze eigenschappen zullen duurzaamheid verleenen aan *Holofernes* em *David,* die hier voor het eerst in boekvorm verschijnen en als sterk-creatieve uitingen van een impotent tijdvak aller opmerkzaamheid verdienen.

F. H.

VI. KUNST.

NEDERLANDSCH.

(Zonder naam.) 693.
JAARBOEKJE VOOR GRAFISCHE KUNST, Geïllustreerd. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1925. (24.5 × 19) 64 blz. ing. f 1.90.

Na een lange onderbreking is dit jaarboekje weer verschenen. En wij worden daardoor herinnerd aan enkele onzer groote grafische kunstenaars, die in dat tijdvak van 1921-1924 zijn heengegaan.

Veldheer wijdt er woorden van herinnering aan Willem Witsen, wiens zelfportret het artikel siert. Prof. Dr. Jan Veth herdenkt Dijsselhof en J. L. M. Lauweriks wijst ons nog eens uitvoerig op het grafische werk van den overleden architect De Bazel. Over het werk van de onbekende Julie de Graay schrijft Dirk Nijland, terwijl Moulijn over Van Hoytema's lithographisch debuut enkele merkwaardige dingen vertelt.

Een lijst van het grafisch werk in de periode 1921-1924 vervaardigd, besluit het boek. Wij vinden er voor het eerst een catalogus van het werk van Henri Jonas, wiens portret van Mathias Kemp er bij gereproduceerd is. Grooter accuratesse bij het samenstellen van den catalogus was echter gewenscht. Wij missen er verschillende bekende houtsneden.

A. Stols.

Felix Rutten, 694.
BRUGGE, Geïllustreerd. *Van Munster, Amsterdam,* 1925. (20.5 × 15) 239 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.90.

Wanneer een schrijver, met eene reputatie als Felix Rutten, een heel boek aan Brugge wijdt, dan is het daarbij zijn bedoeling natuurlijk niet Baedeker concurrentie aan te doen; die bedoeling kan alléén zijn, literatuur te leveren. In hoeverre Rutten daarin geslaagd is moge in het midden blijven, maar zeker blijft in alle gevalle, dat hij met *Brugge* zijn naam geen meerdere luister heeft bijgezet, dan deze bereids had. Het boek is in geenen deele zóó boeiend geschreven, dat de lezer aan het onderwerp geketend blijft en den schrijver daardoor vergeet. Het tegengestelde is eer waar. De aandacht wipt voortdurend van *Brugge* op Rutten zelf over als om antwoord op de vraag te krijgen wat er met dezen dichter niet in den haak is. Schrijft hij te veel? Schrijft hij op bestelling? Is hij werkelijk reeds aan het einde van zijn talenten? Hij was eens een veel belovend jonge man, van wien verwacht kon worden, dat hij onze letterkunde met nog menige parel zou verrijken. Deze belofte is in alle gevallen in *Brugge* niet in vervulling gegaan en dat veroorzaakt bij den lezer eene teleurstelling. Een andere teleurstelling zijn de platen, die het werk trachten op te luisteren, maar in die poging slechts zeer gebrekkig slagen.

G. S.

Arthur van Schendel, 695.
OUDE ITALIAANSCHE STEDEN. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1924. De Schatkamer, (21 × 15) 144 blz. geb. f 3.—.

Arthur van Schendel heeft wel die in-oude Italiaanse steden bezocht, zoals ze verdienen genaderd te worden: met kennis van taal en historie, met liefde en fijn aanvoelingsvermogen.

Zijn bundel opstellen over de oude steden wordt daardoor gekenmerkt door een fijne toets en een scherp-tere katakterisering die geheel de precieus-warme indruk ten gevolge heeft welke we ontvangen, wanneer we in die plaatsen van hartstochtelik bewegen en overgevoelig artistiek trachten, rondgaan. Al de bekoring welke van die steden uitgaat, door de charme der kunst die er spontaan en autochtoon groeide, door de lichte levenskunst en klare vreugde aan de schoonheid der bewoners, gekruid door hun felle hartstocht en niets ontziend individualisme, straalt ons tegen uit deze schetsen, die met 'n gevoelige tedere toets zijn neergezet. Zoals van Schendel ons San Gimignano tekent, — en we zijn hem dankbaar dat hij dit stadje zulk een goede plaats gaf, — als een karakteristiek voorbeeld van wat de Middeleeuwse Italiaanse Gemeenten aan kracht en teerheid tegelijk herbergden, zoals hij Urbino doet verrijzen in de gouden glans van zijn frisse kultuur, zoals hij de somber hartstochtelike schoonheidsminnaar Sigismond Mala-

testa tekent, en rondgaat in de imponerende ruïnepracht van Ravenna, voert hij ons werkelik mede naar die plaatsen, waarheen het heimwee van wie ze eens leerden kennen altijd terug verlangt, doordat hij er op de allergelukkigste wijze in slaagt, kort, scherp, en juist in een Nederlands van zeldzaam koele klaarheid en toch tegelijk warme tonaliteit zijn bezoekindrukken te prenten.

Een klaar boek, vol zuivere artisticiteit en vormingskrachtige schoonheid, dat de betekenis van het Zuidelike land met de eigen heerlikheid der daar gegroeide Renaissancekunst helder belicht, en doet begrijpen: hoe in dat land de Renaissance, eigen nationaal herleven als zij was, anders dan in de landen waar zij slechts import was en bleef, de ganse maatschappij kon doordringen en opvoeren tot levende, schone, werkelikheid.

Dat de uitbeelding van de wereld der Renaissance, met haar vooral naar de aardse schoonheidskultuur gerichte opvattingen en daden, geen wereld is voor geestelik onvolwassenen, is voldoende bekend. De Renaissancisties-precieuse bekoring die van Van Schendel's boek uitgaat, en het milieu inderdaad herleven doet, verhoogt wel de artistieke waarde van het boek, maar doet ook het „heidens" element in de Renaissancewereld te sterker domineren. Daarom moet er op worden gewezen, dat er nog veel andere opvattingen omtrent het hier behandelde mogelik zijn en gemotiveerd.

Poelhekke.

DUITSCH.

Dr. P. Albert Kuhn, 696.

GRUNDRISS DER KUNSTGESCHICHTE, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedln,* 1925. (18×12) 360 blz.

Dit werkje van den gevierden kunstkenner is verdeeld in drie groote deelen: architectuur, plastiek en schilderkunst, klimt van de kunst der oudste Egyptische dynastieën op tot de meest moderne richtingen en geeft niet alleen historische maar ook technische en aesthetische bijzonderheden. Uit alles blijkt de groote, de stof volledig beheerschende vakkennis van een geleerden Benedictijn.

M. M.

Kaiser Wilhelm II, 697.

ERINNERUNGEN AN KORFU, Geïllustreerd. *Walter de Gruyter & Co., Berlin W.* 10, 1924 (24.5×16.5) 148 blz. ing. M. 5.—, geb. M. 6.50.

Z. M. de schrijver heeft, — zoo deelt hij ons in zijn boek mee, — van zijn jeugd af er altijd naar gestreefd een der schakels te vinden, die de Grieksche kunst aan het Oosten vastkoppelen. Later, als keizer, kwam hij in het bezit van het Achilleion en begon hij weldra archeologische nasporingen in de omgeving te doen. Deze brachten een tempel aan het licht met een beeld van Gorgo in den gevel en schrijver is er nu op uit aan te toonen, dat deze Gorgo een der door hem gezochte schakels is. Hij ziet het beeld aan als de Zuid-Arabische zonnegodin Sams of ten minste als daaruit te zijn ontwikkeld.

Behalve met archeologie houdt het boek zich bezig met het Achilleion in het bijzonder en met het eiland Korfu meer in het algemeen. De auteur vertelt er vlot en boeiend over en geeft daarbij blijken een groot liefhebber te zijn van de natuur, in het bijzonder van de bloemenwereld. Hij heeft zijn boek met een groot aantal illustraties en plattegronden laten opsmukken.

G. S.

VII. LETTERKUNDIGE GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

C. Busken-Huet, 698.

BRIEVEN AAN E. J. POTGIETER, bezorgd door Albert Verwey. *H. D. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1925. (20.5×14) Deel I: 253 blz. deel II: 250 blz. deel III: 224 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.50.

Dat er gretig zou worden gegrepen naar de brieven van Huet aan Potgieter, nu eindelik het zegel mocht worden verbroken, waaronder ze sinds de dood van Potgieter's zuster bewaard waren, wordt hoe langer hoe verklaarbaarder, bij het lezen van deze, nu verschenen, door Albert Verwey bezorgde uitgave. De door Gideon Huet in 1901-1902 uitgegeven brieven van Potgieter aan Busken Huet, wachtten reeds te lang op hun aanvulling. Thans hebben we die en kunnen we in beide publicaties niet alleen de geschiedenis der vriendschap tussen deze twee mannen volgen, maar ook Huet's zielsgeschiedenis daaruit met meer zekerheid konstrueren. Verwey heeft o.i. gelijk, als hij in de Inleiding zegt, dat het niet nodig was deze brieven doorlopend van verklarende aantekeningen te voorzien. De brieven verklaren elkaar en de vakman, die ze raadplegen zal voor letterkundige, historiese of politieke kwesties, zal weinig moeite hebben om deze te begrijpen en op hun juiste waarde te schatten. De personen en de meeste feiten zijn voldoende bekend. De betekenis ligt daardoor minder in de vermelding der feiten zelf, dan in de waardering die ze vonden bij Huet.

Huet-zelf is het middenpunt, waarom alles draait. Zijn leven te Bloemendaal en later op Batavia, zijn daden ten opzichte van *De Gids*, de *Java Bode*, het *Algemeen Dagblad van Nederl. Indië*, zijn verhouding tot de konservatieveMinister Hasselman, zijn strijd tegen de liberalen, zijn pogingen tot zelfrechtvaardiging, zijn herhaaldelik weerkerende zelf-ontleding, zijn meningen over honderden personen, zaken, boeken, letterkundige en historiese stromingen, dat alles is op geen enkel ogenblik afgescheiden van Huet's subjektiviteit. Het merkwaardige dier subjektiviteit is, dat daarin hoofd en hart, die meestal bij Huet gescheiden handelen, met overheersing stellig van het hoofd, hier dikwels samenwerken, dat bij deze stugge, moeilike mens het hart zelfs zulk een grote invloed heeft, dat ondanks alles, zijn genegenheid voor Potgieter niet sterven kan. Vandaar dan het hem een behoefte en een noodzaak is, zich te rechtvaardigen tegenover de oudere vriend. Hij kan, ondanks al zijn scherpheid, zijn hoon zelfs ten opzichte van Potgieter's staatkundige en ekonomiese inzichten en omgeving, het toch niet verdragen dóór deze grote, brede, vaste natuur niet geacht te worden. Het houdt hem bezig, het hanteert, het obsedeert hem. Want wàt hij ook los wil laten, de liefde van Potgieter nooit. Hij dringt bij hem aan, valt hem aan, tergt hem tot tegenspraak, huldigt hem, — eerlik en oprecht — om wat hij in hem bewondert, daagt hem uit tot de hardnekkigste strijd om het meest-intieme eigen-bezit. En zo

is deze briefwisseling met haar ontzaglik rijke dokumentatie, die haar tot een belangrijke spiegel maakt van het staatkundig en letterkundig leven tussen 1860 en 1875, vooral ook een psychologies dokument van waarde. Potgieter heeft, zoals Albert Verwey juist opmerkt, Huet gedwongen tot openhartigheid. En al is het verwijt van Potgieter, dat Huet's brieven meermalen lijken geschreven te zijn „voor de nakomelingschap", misschien niet geheel onwaar, voor de fijne speurder naar zielsbewegingen ligt er toch genoeg in deze brieven verspreid, waardoor hij de intieme roerselen van Huet's dieper leven kan aanvoelen. Daardoor boeit de lektuur dezer brieven in stijgende mate, de spanning neemt toe, dreigt soms met 'n breuk, verzwakt dan weer, en groeit, tot de dood van de Amsterdamse vriend de vereffenende, bevredigende oplossing brengt na de taaie, vijftien jaren lange kamp dezer twee personen om elkaars geest en hart.

Poelhekke.

Dr. Jules Persijn, 699.
AESTHETISCHE VERANTWOORDINGEN. Geïllustreerd. *Leeslust, Antwerpen,* 1925. (205×15) 208 blz. ing. Bfr. 14.—.

De eerste drie van de vijf hoofdstukken van dit boek zijn omwerkingen van de drie lezingen *Kiezen, Smaken, Schrijven,* in 1907 op de Leuvensche Vacantieleergangen gehouden. Ze zijn aangevuld uit latere lectuur, verduidelijkt met wijdere verklaring, veranderd naar veranderde toestanden, feiten en geplogenheden. Het eerste hoofdstuk bespreekt in algemeen verband van kritiek en literatuurbeschouwing de Nederlandsche literatuur zooals die in geschiedboeken en kritiek werd behandeld en bekeken; het tweede hoofdstuk geeft hoofdzakelijk een overzicht van de geschiedenis der schoonheid en schoonheidsleer van af Plato tot op onzen tijd; hoofdstuk drie bespreekt vooral hoe door waarheidszin, verbeelding, gevoel en woordkeus de stijl wordt gekweekt. Van de twee nieuwe hoofdstukken geeft het eene elf bundels van de serie *Boeken van Wijsheid en Schoonheid* gerefereerd en getaxeerd; het andere een beschouwing naar aard en wezen van kubisme, futurisme, dadaïsme, expressionisme.

Langs deze lijnen ontwikkelt de rijk belezen schrijver een menigte van interessante beschouwingen en opmerkingen. Zonder te verkleinen of te kleineeren wat door waarlijk groote geesten en hevige zielen gezien en beleefd was, al stonden ze dan ook lijnrecht tegenover de katholieke leer en sfeer, staat hij bij zijn beschouwing op christelijk plan, stuwt zijn boek op naar de hoogte van de rijkdommen van de wijsheid en wetenschap Gods. Met een breeden zwaai is dit boek geschreven; er hangt galm in zonder rhetorisch te worden. Een boek dat prettig leest en veel leert over letterkunde en letterkundige aangelegenheden. Een uitvoerig register van menschen en dingen vergemakkelijkt het gebruik.

P. Maximilianus, O.Cap.

Bernard Verhoeven, 700.
DE ZIELEGANG VAN HENRIËTTE ROLAND HOLST. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1925. (24×16) 88 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.50.

Waar uit de verzen van Henriëtte Roland Holst, wier soepelheid van zegging de massieve geladenheid der gedachte niet ontspant, blijkt, hoe zij niet is wat men haar eens genoemd heeft: een chique petroleuse, maar een vrouw, begaafd met een groote deernis voor het lijden der arme aardtobbers, volgen wij met des te inniger medevoeling de schrijnende etappen van haar zielegang, die een geleidelijk instorting is van haar met moederliefde opgebouwd droomenrijk. Met voorname kieschheid van toon en intuïtieve scherpzinnigheid van visie heeft Verhoeven dit in-puinvallen meesterlijk weergegeven. Zoo diep heeft hij weten te duiken in de innerlijkste wezenheid der dichteres, dat het ons aandoet, alsof wij een persoonlijke levensbiecht lezen, waarin transparente openhartigheid zich paart aan rustige, zakelijke objectiviteit.

Moge de hand dezer groote gedesillusioneerde, die zich ten bloede sloeg op de koperen poort van het ongekende Vaderhuis, nog eens den klopper laten neervallen met een teer gebaar van vrede en liefde!

F. H.

DUITSCH.

Ewald Reinhard, 701.
CLEMENS BRENTANO UND APOLLONIA DIEPENBROCK. Geïllustreerd. *Parcus & Co., München,* 1925. (18.5×12.5) 78 blz. geb. M. 2.-.

Deze voor het meerendeel nog onuitgegeven brieven toonen ons de edele en nobele zijde van Brentano als ijverig bevorderaar der christelijke caritas, als diep-geloovig katholiek, die na langjarigen zielestrijd eindelijk den vollen vrede gevonden heeft. Apollonia Diepenbrock was de zuster van zijn grooten vriend bisschop Melchior von Diepenbrock. De stijl der brieven is vaak sentimenteel en zoetelijk.

N. H.

Otto Weltzien, 702.
DER ROSENJAGER. *Deutsche Landbuchhandlung, Berlin S.W.* 11, 1925. (17×11.5) 163 blz. geb. M. 3.50.

De Nederduitsche dichter Weltzien richt hier voor zijn in den wereldoorlog gesneuvelden mededichter een poëtisch standbeeld op; hij geeft een biografie, poëtisch en toch steeds geleid door den drang, den dichter en den mensch Löns zoo te schetsen als hij in werkelijkheid was, vooral ook in zijn verhouding tot de vrouwen en in zijn karakterzwakheid tegenover haar.

Het boek deelt ons mede, wat de heide, die Löns als verwonderd-beschouwend menschenkind altijd doorkruiste en beminde, hem schonk. Ook bespreekt het de taal des dichters, met critiek en waarheidszin alles behandelend, om alle vooroordeelen, die het verstaan van Löns werk verhinderen konden, weg te nemen.

Voor rijpe, oordeelkundige vrienden van Löns een aanbevelenswaardig boek.

Prof. Dr. Th. Baader.

VIII. GESCHIEDENIS.

FRANSCH.

Jacques Bainville, 703.
LE DIX-HUIT BRUMAIRE *Hachette, Paris* 6, 1925. (19×12) 124 blz. ing. Ffr. 5.—.

Al wat Bainville schrijft is belangwekkend. Een opmerkelijke gave voor synthese doet hem onder het samenweefsel der gebeurtenissen de leidende gedachte, die ze verklaart of rechtvaar-

digt terugvinden. Schrijft hij de geschiedenis van Frankrijk, dan stelt hij zich niet tevreden ze ons voor te leggen, hij doet ons haar ook begrijpen en zijn gedachten over de algemeene politiek zijn van een diepte en helderheid, welke geheel Frankrijk erkent. Waarom moet dan hier en daar een opwelling van positivisme de zuivere schoonheid van zijn werk bederven? Maar in dit boekje ontmoeten het talent van den geschiedschrijver en de logica van den denker geen hinderpalen. Aantoonen hoe het met de Revolutie stond bij het aanbreken van de nieuwe eeuw, wat men min of meer vaag verwachtte en wilde, de ware oorzaken van den staatsgreep nasporen en zijn voorbereiding, waarbij list en inbeelding, geestdrift en wantrouwen een gelijke rol speelden, de organisatie, die met zooveel moeilijkheden gepaard ging terugvinden, een verhaal doen van de twee elkaar zoo weinig gelijkende dagen, dit is al de uitgebreidheid van de stof. Men kan moeilijk met meer helderheid en objectiviteit spreken en bijgevolg leerzamer zijn als Bainville hier is.

J. de Vathaire, O.S.B.

Henry, Jean et André Bremond, 704
LE CHARME D'ATHÈNES ET AUTRES ESSAYS. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1925. (20×13) 313 blz. ing. Ffr. 15.—.

Verschillende schetsen, door de gebroeders Bremond reeds vroeger gepubliceerd, beleven hier een tweede jeugd onder den titel van de eerste. Er is veel eruditie in dit boek verwerkt, met een tikje ironie en die „amour pudique de la vérité", die de beide Jesuieten met den Académicien gemeen schijnen te hebben. Het werk van den historieschrijver heeft een „cruel et indispensable métier", maar wie 't zoo beoefent als deze schrijvers, verdient groote dankbaarheid. De voorliefde van de Bremonds gaat uit naar het Schoonste van de Oudheid: de Grieksche wereld, waarvan ze den geest in onze beschaving weerspiegeld zien; en naar de eerbiedwaardige traditie van dat Engeland, dat eens het Eiland der Heiligen heette, en dat nog steeds, na drie eeuwen Hervorming, den stempel draagt van zijn katholieken vóórtijd. En voor wie met hen oud-Hellas liefheeft, en voor wie het moderne Engeland de herinnering bergt aan een grootsch en heilig verleden, is de lezing van dit boek een exquis genot.

Dr. Ferd. Sassen.

DUITSCH.

Hans Pochhammer, 705.
GRAF SPEE'SLETZTE FAHRT. Geïllustreerd. *K. F. Koehler, Leipzig,* 1924. (22×15) 184 blz. geb. M. 5.—.

De Duitsche marine is een aangelegenheid, die er voordeeliger voor komt te staan naarmate men er minder van weet. Daarom zijn boeken er over in het algemeen af te raden. Maar zóó zwart heeft het er met die marine toch ook weer niet uitgezien, of ze heeft wel enkele lichtpunten aan te wijzen. De ondergang van Spee's eskader is er een van, hetgeen bedoeld wordt in den besten en niet in den schamperen zin des woords. Pochhammer heeft het lot van dat smaldeel op een boeiende wijze beschreven. Als een echte lekkerbek valt hij niet met de deur in huis, maar begint hij zijn verhaal lang vóór de oorlogsverklaring,om ons dan voetje voor voetje naar Coronel en de Falklands eilanden te voeren. En passant deelt hij ons heel wat mee over het leven aan boord van een oorlogschip als ook over de voormalige Duitsche koloniën in de Stille Zuidzee en over de wijze, waarop een Duitsche vloot zijn uren daar in vredestijd sleet. Zielkundig is het boek ook het lezen waard omdat er zoo duidelijk uit blijkt, hoe groote waarde traditie heeft, wanneer het er op aan komt soldatenmoreel, en dergelijke kwaliteiten bij een korps aan te kweeken.

G. S.

IX. LAND- EN VOLKENKUNDE.

DUITSCH.

P. K. Kozlow, 706.
MONGOLEI, AMDO UND DIE TOTE STADT CHARO-CHOTO, Vertaald uit het Russisch door L. Breitfusz en P. G. Zeidler. Geïllustreerd. *Neufeld & Henius, Berlin S.W. 11,* 1925. (25×17.5) 318 blz. geb. M. 15.—.

De Russen hebben zich in den loop der jaren beduidende verdiensten verworven in zake de doorvorsching van Centraal-Azië en het Russisch Aardrijkskundig Genootschap is van meerdere expedities naar die onbekende binnenlanden de verdienstvolle gangmaakster geweest. Zoo is er in de jaren 1907-1909 een groep Russen op initiatief van genoemd genootschap en onder leiding van generaal Kozlow van Urga uit in Zuidelijke richting opgerukt om al het land te verkennen, dat tusschen genoemde stad en de Kuku Nor ligt. Ook werden er kleine zijexcursies gemaakt o.a. in het toen nog geheel onbekende bergland van Ando. Op de heenreis werden voor het eerst ook de ruïnes van de doode stad Chara-Choto bezocht, terwijl er daar ter plaatse op den terugtocht een aantal opgravingen werden bewerkstelligd, waarvan men de resultaten echter beter in het Peterburgsche museum dan in Kozlow's boek zal kunnen bestudeeren. Kozlow had ook een paar ontmoetingen met den Dalai Lama, welke lezenswaardig werden neergeschreven. De in het boek voorkomende eigennamen leveren soms door hun Russische schrijfwijze puzzles op. Het titelwoord *Chara* in plaats van *Kara,* zoo als wij zouden schrijven, wekt reeds bevreemding. Ook staat men even stil wanneer men op *Schakjamuni* stuit, maar dezen weet men toch wel spoedig thuis te brengen. Echter ziet de vertaler zich toch wel verplicht in een voorrede te vertellen wat b.v. met „Zsonchawa" of met „Huang-He" bedoeld wordt. Sven Hedin heeft de Duitsche vertaling van het boek van een lovende inleiding voorzien, niet zonder meteen nog een zijhouw toe te brengen in de richting van Ossendowski.

G. S.

Adrian Mohr, 707.
WAS ICH IN ISLAND SAH, Geïllustreerd. *O. Uhlmann, Berlin S.W.* 61, 1925. (24×17) 239 blz. geb. M. 10.—.

Het koninkrijk IJsland, — hoevelen weten, dat IJsland sedert een paar jaar een zelfstandig koninkrijk geworden is? — is voor de meesten onzer wel een terra incognita met een paar geysers en wat IJslandsch mos er in. Meer weten we er gewoonlijk niet van en dat weinige gaat nog mank, in zooverre het IJslandsch mos niet van bedoeld eiland, maar van Noorwegen komt.

IJsland is echter door teere banden met ons verbonden, want een groepje landgenooten heeft er een missie gesticht en aldus de grondslagen gelegd voor een nieuwe en gezegende IJslandschen toekomst. Zoo aan deze omstandigheid meerdere belangstelling voor het afgelegen eiland mocht ontspruiten, kan men deze voor een aanzienlijk deel bij Dr. Adrian Mohr bevredigen. De lezing van zijn boek is misschien niet altijd pleizierig; de toon is wat schoolmeesterachtig; de bewerking wat langdradig en de door het geheel heen geweven nadruk op de Duitsche superioriteit voor niet-Duitschers wat irriteerend. Maar men heeft wel het gevoel, dat de schrijver een zelfstandig oordeel gevormd heeft en dit waarheid-getrouw neerschrijft, onverschillig of zijn vrienden de IJslanders, zich er altijd wel door gevleid zullen voelen of niet. Wat het karakter van deze oergermanen betreft en hun taal, bevat het boek vooral een paar lezenswaardige hoofdstukken.

G. S.

ENGELSCH.

G. Vale Owen, pr., 708.
ON TOUR IN U.S.A. *Hutchinson & Co., London, E.C.* 4, 1925. (18.5×12) 156 blz. geb. Sh. 4/6.

Schrijver is een dominé van de Engelsche Kerk, die een propagandatocht door de Ver. Staten gemaakt heeft ten gunste van het spiritisme en de daar gemaakte indrukken aan het papier toevertrouwt. Die indrukken zijn zonder eenigen onderlingen samenhang in een bonte bundel vergaderd; sommige zijn zeer oppervlakkig; andere hebben totaal niets te beduiden; weer andere getuigen van een scherpe opmerkingsgave en van veel oorspronkelijkheid. Alle samen zijn ze in een rustige humor gedrenkt, die soms op het geestige af is. Daardoor een boek, dat zich vlot en prettig lezen laat. Met zijn spiritisme valt schrijver zijn lezers niet al te veel lastig. De Kerk heeft slechts eenmaal dominé's aandacht getroffen. Het hoeft geen betoog, dat hij toen onzin uitkraamde. Roomsche spiritisten, gelijk St. Theresia van het Kindje Jezus, worden tot de eer der altaren verheven, zegt hij, maar wanneer ze niet Roomsch zijn, worden ze verdoemd. Hij vindt dat een bewijs van onverdraagzaamheid.

G. S.

X. NATUURKUNDE EN NIJVERHEID.

NEDERLANDSCH.

H. E. Kuylman, 709.
SNELWIEK DE EDELVALK, Geïllustreerd door J. F. van Doornik. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1925. (21.5×16.5) 128 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

In binnen- en buitenland vormen de vogels het onderwerp veler belangstelling. Alom verschijnen vogelboeken en vogelkalenders. Dit boek getuigt van een fijne opmerkingsgave, groote liefde voor de natuur en het vermogen van den schrijver de verzamelde indrukken in bijzonder verzorgde taal weer te geven. Enkele onnauwkeurigheden vergeven we den auteur gaarne. Naast vele goed geslaagde teekeningen, die het boek sieren, zijn er enkele waarbij den teekenaar een beter en scherper waarnemen der natuur zij aanbevolen. Een boek dat geen liefhebber of kenner van vogels en vogelleven mag verzuimen te lezen.

Mr. Dr. J. W. Schneider.

Dr. Jac. P. Thijsse, 710.
HET VOGELBOEKJE, Geïllustreerd door Jan van Oort en Dr. Jac. P. Thijsse. *W. Versluys, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (18×12.5) 271 blz. geb. f 2.75.

Wie van vogels niet op de hoogte is en zich voor dit boeiende deel der natuur interesseert, neme Thijsse ter hand. De ongekleurde illustraties zijn zeer goed, maar wat bovenal te prijzen valt, is de meesterlijke kortheid der beschrijvingen, de eenvoud van de determineertabel, die aan de duidelijkheid en correctheid niet afdoen.
Beter dan het verstoren van vogelnesten is het bestudeeren der vogels en onze schooljongens zouden veel beschaafder ontspanning kunnen kiezen dan zij thans vaak doen, door een boekje van dit slag ter hand te nemen.

Rietsema.

XII. LEERBOEKEN.

Arie Post, 711.
NIEUWE VOORDRACHTEN. *Neerlandia, Arnhem,* 1925. (19×13.5) Deel I: 92 blz., deel II: 96 blz., deel III: 96 blz. tezamen: ing. f 2.—., gecart. f 2.50.

Opmerkelik is, dat de Heer Arie Post de „coalitie" ook heeft willen overbrengen naar 't gebied der voordrachtkunst: deze drie deeltjes bevatten bijna uitsluitend werk van protestantse en katholieke auteurs, niet zo maar algemeen-kristelik, maar soms zeer uitgesproken in één richting. Wellicht zal menigeen dat toch 'n bezwaar vinden in de middelbare school, waarvoor deze boekjes bestemd zijn. Uit niets blijkt, dat we in deze met één, twee en drie genummerde deeltjes geleidelike opklimming in moeilikheid hebben te zien: in 't laatste staat 'n aardig niemendalletje als: „'t Klagend poesje", naast... de proloog van de „Paradijsvloek"! 't Geeft de indruk of de verzamelaar 'n hoeveelheid voordrachten in 't wilde weg in drie gelijke porties heeft gedeeld. Dat al 't gekozene litterair op peil is, zoals in de inleiding wordt gezegd, kunnen we met de heer Post niet eens zijn, maar... over de smaak, enz!

Leo Fens.

L. Schorsch, 712.
DAS KÖNIGSKIND AUS DEM WAADTLANDE... *J. M. Meulenhoff, Amsterdam,* 1925. Sammlung Meulenhoff, (17.5×11) 136 blz. ing. f 1.15, geb. f 1.45.

Adelheid, dochter van den Lotharingschen koning Rudolph ontvangt van haar moeder Berta een door en door christelijke opvoeding. Ze huwt met Lothar, den koning van Lombardije. Deze wordt door 'n valsch vazal Berengar vergiftigd, waarna laatstgenoemde zich zelf de koninklijke waardigheid aanmatigt en Adelheid tracht over te halen met zijn zoon te huwen. Op haar weigering wordt ze met haar vriendin Waltrud, 'n Saksisch meisje, vroeger door haar moeder uit de handen van 'n Jood bevrijd, opgesloten te Verona. Na een avontuurlijke vlucht neemt Otto de Groote haar onder z'n bescherming en huwt met Adelheid.
't Is 'n boekje van diepen godsdienstzin, waarin duidelijk wordt, welke heerlijke vruchten de toepassing der christelijke beginselen in het werkelijke leven afwerpen.

P. Patricius O. Cap.

XIV. SPEL EN SPORT.

NEDERLANDSCH.

W. Pottum. 713.
DE VEROVERING VAN HET LUCHTRUIM. Geïllustreerd. *A. W. Sijthoff. Leiden,* 1925. (23.5×16.5) 199 blz. ing. f 2.75, geb. f 3.60.

Behalve een prettig verteller toont van Pottum zich een zeer belezen man en kenner van alles, wat tot de ontwikkeling en perfectioneering van de luchtscheepvaart heeft bijgedragen. Jammer dat de schrijver meent in dit werk te moeten spreken op smalende wijze over den Bartholomeusnacht alsmede over het door hem als bijgeloof aangeduid eenvoudige optreden der Fransche boertjes uit de achttiende eeuw.
Beginnend bij de dunnen-papieren-stoomballons der gebr. Montgolfier in 1783, komt de schrijver via de bestuurbare luchtballons tot de Zeppelins om te eindigen met de sportieve prestaties in ballonvaarten, waarin de Gordon-Bennettwedstrijden nog heden de volle aandacht genieten. Het tweede gedeelte — de vliegtuigen behandelend — begint met het mythologisch verhaal van Daedalos en Icarus, behandelt vervolgens de verschillende zweef- en valmethodes (welke veelal met den dood eindigden) uit lang vervlogen eeuwen om daarna lang stil te staan bij de ontwikkeling en vervolmaking van het moderne vliegtuig.

G. Olsthoorn.

XV. VOOR DE JEUGD.

NEDERLANDSCH.

J. L. Amerika,
A. Soeardi, 714.
JAVAANSCHE SAGEN EN LEGENDEN, ZEDEN EN GEWOONTEN, Geïllustreerd door Yang Lain. *G. B. van Goor Zonen, Gouda.* 1925. (19.5×13) 111 blz. ing. f 0.75.

Dit is 'n leesboek voor de hoogere klassen van Hollandsche of Indische scholen. Het bevat vlot en smakelijk vertelde, interessante en leerzame lesjes over Javaansche Sagen en legenden, zeden en gewoonten.
Voor Katholieke scholen missen wij hier eenige stukjes over de Missie.

P. Aurelius O. Cap.

T. Hellinga-Zwart, 715.
HET HUISJE AAN DEN DIJK, Geïllustreerd door Ida Wiersma. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. (24.5×17.5) 168 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.90.

In het Huisje aan den Dijk maken wij kennis met een aardig boerengezin. Veel avonturen zullen onze jongens hier niet in vinden, maar het is door en door gezonde lectuur.
Gabe, de oudste jongen gaat op 's Rijks kosten studeeren, en de tweelingen blijken later ferme boertjes te worden en gaan hun toekomst in Amerika zoeken. *A. C.*

A. F. L. Kannegieter, 716.
KLEINE DAVID, Vertaald uit het Fransch. *R. K. Boekcentrale, Amsterdam,* 3e druk: 1925. (19×12.5) 63 blz. gecart. f 0.65.

Het boekje kan in alle opzichten warm aanbevolen worden! Het behandelt de Eerste H. Communie van een kleinen kermisreiziger en wat daar aan voorafgaat. Boeiend geschreven.

S. C. C. Bronsveld-Vitringa.

N. W. C. Kuyk, 717.
DE CLUB DER JONGE KANINEFATEN. Geïllustreerd door W. K. de Bruin. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 3e druk: 1925. In de vacantie, (20.5×14.5) 190 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.75.

't Begint met te vertellen over een jongetje, dat op de reis van Haarlem naar Den Haag in den trein den slapenden veldwachter van Bloemendaal in de maling neemt, en hem zoo'n poets bakt, dat de man een heel gek figuur slaat op het perron van de plaats zijner bestemming. De auteur heeft er geen woord van afkeuring voor. In denzelfden trant wordt ook een uitstapje van de „Club" verhaald, waarin ook weer een veldwachter, die zijn plicht doet en de jongens van een „Verboden terrein" tracht te houden, wordt gesard, uitgescholden, in de maling genomen.
Een boek, dat wij, al is het nu juist niet te veroordeelen, liever niet in de handen van onze katholieke jeugd zien. We hebben zelf voor haar smakelijker kost.

A. Vincent.

L. Lavki, 718.
DE KLEINE KONING. *Leeslust, Antwerpen,* 1925 (19×15) 103 blz. ing. f 0.80.

Joachim, het zoontje van Isachar, een grappige dorpsjongen, wiens grootste liefde en heerlijkst bezit Djebel, zijn ezel, is. Op 'n avond dat hij lang is uitgebleven ziet Joachim de ster der Driekoningen en spoedig komen de Koningen, ieder van een anderen kant, het dorp Betharta binnen. De zwarte Koning, die per schip is gekomen, heeft geen lastdieren om verder te reizen en Joachim gaat mee met Djebel. Djebel draagt de jaren van den zwarten Koning. En als ze in Bethlehem komen, ziet Joachim den kleinen Koning, hij mag Maria en Jozef helpen en met het Kindje Jezus spelen. Als *zijn* geschenk geeft hij Djebel aan het Kind. Op den terugreis wordt Joachim door roovers gevangen, hij komt te Rome en wordt Romeinsch soldaat. Wanneer hij dan als honderdman terugkomt naar Jerusalem ziet hij eerst Jezus' intocht en daarna staat hij naast het Kruis. Hij herkent het Kindje van Bethlehem en Zijne Moeder en gelooft in Zijn Godheid. Joachim is de honderdman die onder het Kruis riep: „Waarlijk deze is de Zoon Gods!" Later belijdt hij den Christus als martelaar in de arena.
'n Heel mooi kinderboek, dat Kerkelijk is goedgekeurd.

Alb. Steenhoff-Smulders.

L. Lavki, 719.
TUURKE. *Leeslust, Antwerpen,* 1925. (19×15) 92 blz. ing. f 0.80.

Tuurke is een Vlaamsche dorpsjongen en 'n lastig exemplaar. Z'n streken houden op guitenstreken te zijn, want stelen, liegen en bedriegen, staan op z'n programma van alle dagen. Hij heeft alleen 'n zacht plekje in z'n hart voor z'n moeder. Er komen padvinders in 't dorp met hun leider en hun aalmoezenier. Tuurke probeert hen allerlei kwaad te doen en heeft hen — en zich zelf er bij — ook bijna levend begraven in de mergelgroeven. Ze komen er echter gelukkig uit en ontdekken nog de schat van de bokkerijders. Tuurke wordt padvinder en 'n brave jongen.
'n Aardig spannend jongensboek.

Alb. Steenhoff-Smulders.

C. E. de Lille-Hogerwaard, **720.**
ONS BOEKJE. Geïllustreerd door Sijtje Aafjes. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1924. (20.5×15) 80 blz.

'n Keurig boekje met mooie plaatjes van Sijtje Aafjes en leuke, kinderlijke versjes en verhaaltjes. Voor kinderen van 5–7 om voorgelezen te worden en de eerste proeven van hun leeskunst op af te leggen. Ook aardige versjes om uit 't hoofd te leeren.

Alb. S.

Suze van Lingen, **721.**
TOETIE'S AVONTUREN. Geïllustreerd door Willem Hardenberg. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 2e druk: 1925. (19×13) ing. f 0.75, geb. f 1.20.

„Toetie's Avonturen", „Mariëtta" en „Levensgeschiedenis van een Pop" zijn de drie vertellingen die Suze van Lingen hier de meisjes van 7-10 jaar aanbiedt. Het eerste verhaaltje speelt in Indië en is daardoor voor Ned. kinderen nogal moeilijk. De twee andere spelen in Nederland.
Alle drie zijn neutraal. Toch kunnen ze kleine meisjes wel interesseeren en ook wat tot haar zedelijke vorming bijbrengen, vooral het tweede en derde verhaaltje.

A. Vincent.

Nanda. **722.**
MIEP HOFLAND, Geïllustreerd. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1923. (25×16) 192 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Prettige vertelling van een rasechte robbedoes, die het haar onderwijzers deerlijk lastig maakt, maar in de familie een geestige hartelijk meid blijkt te zijn! Ondanks de neutrale gedachtensfeer, waarin dit leventje zich beweegt, niet af te keuren. *H. H.*

E. F. Nugent, pr., **723.**
HET SCHEEPJE VAN PETRUS. Vertaald uit het Engelsch door Alb. Steenhoff-Smulders. Geïllustreerd door Lindsay Syminton. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (27×20) 15 blz. geb. f 0.50.

Voor kinderen zijn hier in rijm de waardigheid van den Paus en de plichten van den geloovige tegenover onze H. Vader verklaard. De vertaalster heeft de woorden zoo eenvoudig mogelijk gekozen, zoodat kinderen van 10 à 12 jaar er een aardig religieus prentenboek aan hebben.

J. H. J. Uylings.

Marie Ovink-Soer, **724.**
DE CANNEHEUVELTJES IN HOLLAND, Geïllustreerd door Rie Cramer. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. (22×16) 163 blz. ing. f 1.65, geb. f 2.50.

Een prettig geschreven kinderboek. Het dagelijksch leven in een gezin, waar jongens en meisjes „zoogenaamd" goed opgevoed worden door vader en een stiefmoeder, die de kinderen der eerste mevrouw Canneheuvel even lief behandelt als haar eigen dochtertje.
Eén hoofdstuk echter, getiteld: „Meester", maakt 't onmogelijk dit boek aan onze Roomsche jeugd ter lezing te geven. Wil de schrijfster dien „Meester" de plaats doen innemen van God of van geweten? 't Lijkt althans zoo, en dan vinden we de geheele voorstelling eigelijk goddeloos en beslist krenkend voor iemand van Christelijke levensopvatting.

H. H.

L. Penning, **725.**
DE OVERWINNAAR VAN NOOITGEDACHT. Geïllustreerd door Isinge. *La Rivière & Voorhoeve, Zwolle,* 4e druk: 1925. (21.5×15.5) 191 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Of het goed is onze jonge kinderen lectuur in handen te geven, die de strijdlust prikkelt, is zéér de vraag. Waar van alle zijden moet getracht worden oorlogzuchtige gedachten te verbannen, mag men die toch zeker niet toelaten in de lectuur van onze hedendaagsche jeugd.

A. C.

Willy Petillon, **726.**
ASSCHEPOESTER, Geïllustreerd door Arthur Rackham. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (26×19) 110 blz. geb. f 4.90.

Op heel geestige wijze is het oude sprookje naverteld. Het is eenigzins gemoderniseerd en toch is het heelemaal in sprookjestoon gehouden. 'n Goeden kant van het navertelde sprookje is ook, dat Asschepoester, koningin geworden, op haar booze stiefmoeder en stiefzusters niet met vreeselijke straffen wraak neemt, maar hen meeneemt naar het paleis.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Willy Petillon, **727.**
LYDIA'S MOEILIJKHEDEN, Geïllustreerd door Netty Heyligers. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (23.5×14.5) 190 blz. ing. f 2.15, geb. f 2.90.

Lydia is 't oudste dochtertje van een journalistiek echtpaar. 't Is een aardig, eenvoudig gezin waar hard gewerkt wordt en waar veel onderlinge liefde is. Lydia valt er uit, ze heeft 'n lastig humeurtje, heeft niets voor de anderen over, doet op school slecht haar best en heeft een ontevreden verlangen naar weelde. Door 'n verstandig vriendje, die haar de waarheid zegt, en vooral door haar angst bij de ernstige ziekte van haar moeder, leert Lydia haar eigen geluk kennen en komt over haar „moeielijkheden" heen. Jammer dat zulke boeken, door gebrek aan godsdienstbegrip zoo weinig opvoedend werken.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Lucie Snoeck, **728.**
STERREKINDEREN, Geïllustreerd door Sijtje Aafjes, *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. (20×15) 79 blz. geb. f 1.—.

Ook voor dit boekje teekende Sijtje Aafje de prentjes. 't Is een bundel lange verhaaltjes voor wat oudere kinderen (7–10), héél aardige vertelsels, waaruit ook iets goeds valt te leeren. Als moeder 't voorleest, zal ze er nog héél wat bij kunnen vertellen.

Alb. S.

Francis Thompson, **729**
S. Baring Gould, e.a.
HET UUR DER KINDEREN, Vertaald uit het Engelsch door Alb. Steenhoff-Smulders. Geïllusteerd door Lindsay Syminton, *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (27×20) 22 blz. geb. f 0.90.

Een prachtig prentenboek. Menig kind zal daar stil van genieten en vanzelf dichter bij den hemel, verder van de aarde worden gebracht.
Vertaling en uitvoering zijn beide te roemen.

J. H. J. Uylings.

P. Visser, 730.
HEEMSKERCK VOOR GIBRALTAR, Geïllustreerd door H. C. Louwer. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 4e druk: 1925. (20.5×14.5) 188 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.75.

De cultuur-historische bijzonderheden uit den tijd van Maurits zijn wel van dien aard, dat ze aan de jeugd eenig idee kunnen geven van het doen en laten, het spreken en werken van de Hollandsche zeelui uit dien tijd. Het optreden der beide oudjes aan de Golf van Biskaje is ruw, evenals dat der Portugeezen aan de Taag, maar de schrijver laakt 't in sterke bewoordingen, en toont in de beide priesters, hoe Christelijke naastenliefde moet worden getoond ten opzichte van ongelukkigen. Alles te samen een goed boek dat ook door onze Roomsche jeugd gaarne zal worden gelezen.

A. Vincent.

G. J. Visscher, 731.
ONVERWACHT WEDERZIEN, Geïllustreerd door Henk Poeder. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. (23×16) 125 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.90.

Leendert Plakker, een stuurmanszoontje, verliest zijn moeder en wordt door 'n gierige oom en tante in huis genomen, die alleen goed voor den jongen zijn omdat de vader rijkelijk betaalt. Wanneer het schip van den vader als vermist wordt gemeld, houdt al hun vriendelijkheid op en willen zij het neefje in 't Weeshuis doen. Leendert loopt weg en weet over de Duitsche grens te komen. In 't bosch vindt hem een Duitsch koopman die hem meeneemt en als z'n eigen kind opvoedt. Daar alles zich onder den oorlog afspeelt, komen ze pas veel later weer eens in Holland. Leendert gaat z'n ouderlijk huis zien en daardoor ontdekt men dat Leendert's vader nog leeft en 'n welgesteld man is geworden. Leendert gaat met vader naar Amerika, maar hartelijke vriendschap en dankbaarheid blijft hem aan z'n pleegouders verbinden.
'n Aardig frisch boek.

Alb. S.

Uit Boek en Blad.

In het Juni-nummer van *Roeping* heeft *De Kringloop naar het Sentrum* van Henri Bruning onze hoofdaandacht. Vooreerst omdat Henri Bruning in Noord-Nederland geprezen is als de meest belovende jongere, vervolgens omdat hij zich hier gewaagd heeft aan creatief werk van breeder vlucht. Nu is het heusch geen peulschilletje over een romanfragment — de nadruk valt op het laatste begrip — een oordeel af te geven, dat voor geen herziening hoeft te vreezen. Wij hoeden er ons dan ook wel voor een apodictischen toon aan te slaan en zullen derhalve volstaan met enkele algemeene opmerkingen. De jongeren zijn het meest op den voorgrond getreden als critische afkeurende beschouwers van het eigentijdsche werk. Zij willen meer geven en dit meerdere op een nieuwe wijze uiten. Zij zijn doordrongen van de ethische verantwoordelijkheid van den kunstenaar en zijn zich hun paedagogische taak in het samenstel van den staat fel bewust. Hun kunst wil dienen, dienen de hooge machten van het bovenzinnelijke, wil zich buigen voor God. Maar is er in dit fragment wel iets nieuws, een nieuwe kijk op het leven, een nieuwe strijd met het leven, die sterke kansen heeft op een nieuwe overwinning op het leven? Vinden wij in Dolf „den nieuwen mensch, die zijn geloof beleven wil met elementaire oprechtheid.' Stuwt er opgang in de schijnbaar vlakke lijnen van dit halfvolgroeide, zoekende niet geconcentreerde leven? Wat moet toch al dat psychologisch gemier, die quasi-diepzinnigheid, die gewilde gecompliceerdheid? Heeft het heele fragment niet veel weg van een gerekte monoloog, zeker niet over koetjes en kalfjes, over goede wijven, geurige sigaren en wufte vrouwen, doch over de o zoo onbeteekenende leegheid van een jongmensch, die eenzaam zijn wegen gaat en eigenlijk niet goed weet wat hij wil? Men heeft van de jongeren gevraagd en verwacht: gemeenschapskunst, katholieke gemeenschapskunst. Maar het schijnt, dat de meest-belovende jongere, reeds bij de eerste poging het rechte spoor bijster is. De roman als onderdeel der gemeenschapskunst zal en moet episch zijn, rijk aan daden, arm en naakt aan woorden. Balzac en Dostojewsky blijven hier de groote meesters. Ons woordrijke en daadkarige geslacht moet er een antidotum in vinden. Henri Bruning is scherp en direct van woordkeus, maar voor de ware, de groote romankunst is de dictie slechts een bijkomstig element. Jonge menschen, die niet vermorzeld zijn in de roode wijnpers van het lijden, die niet verscheurd, uitgehold en vertreden zijn door de ruwe tormenten van persoonlijke smart, zullen nooit in staat zijn ons wantrouwen met één slag weg te vagen en ons stugge hoofd te buigen in deemoedige erkenning van hun kunstenaarschap bij Gods genade. Wij blijven echter wachten met kalm en groot geduld: zijn uur zal stellig eens komen.

Onder de ingekomen antwoorden op de filmenquete van Dirk Coster in *De Stem* (Juni-nummer) lijkt ons bijzonder belangwekkend, dat van Bernard Verhoeven, hetwelk film-vriend of filmvijand ten volle zal onderschrijven. Vooral deze passage leek ons het onthouden waard:
„Dit zal altijd de zware hindernis blijven voor de film op weg naar een hoogeren vorm: de minimale inspanning, die ze vordert van het publiek.
Het blijvende wil veroverd zijn, ook in de kunst. Schoonheid genieten is geen passieve overgave, maar een acte, even goed als schoonheid scheppen. De veelzijdige inspanningen, die het ernstige tooneelspel eischt: van gezicht, gehoor, verstand, overmeesteren de indrukken tot een levenslang bezit. De filmkunst is echter in geestelijk opzicht een illustratieve vlakkunst, die haar vlotte beelden en sensaties als wolkjes stuifzand langs het oog van den toeschouwer jaagt. Zijn ziel is niet gespannen op een moeilijke overmanning, en daarom vliegen de vluchtige ontroeringen

onbevestigd langs hem heen. Het element van offer, dat de voetreiziger inzet, gaat over in de intensiteit, waarmede hij de schoonheid van het andschap geniet. Terwijl de autotourist, weggeleund met een volmaakte ontspanning in het gemak van zijn kussens, wordt voortgedragen door een behaaglijk nirwana, waar alle indrukken verstuiven in oogenblikkelijkheid. Juist zóó staat de film-toeschouwer achter bij den tooneeltoehoorder."

Werner Schmidt geeft in een belangwekkend opstel in *Die Literatur* aan, hoe ten allen tijd de blindheid het voorwerp is geweest van des dichters scheppende werkzaamheid. Dat hierbij in ieder tijdperk een andere beschouwings- en voorstellingswijze gold, spreekt van zelf. Zoo vereerde men in de oudheid in den blinde de ziener en profeet, terwijl de moderne schrijvers hen voor ons doen leven als een sociaal wezen, die een eigen plaats zich veroverde in onze samenleving. Interessant is te lezen hoe de middeleeuwsche opvattingen ten aanzien van de blinden waren: Eerbied en hoogachting maken plaats voor deernis en medelijden. Men geeft de blinden, die men in jammerlijke scharen aantreft op straten en pleinen, aalmoezen. Ja men gaat hier en daar zelfs over tot het oprichten van asylen, waar deze levenswrakken onderdak kunnen vinden. Het bedelen om aalmoezen, hetwelk dezen ongelukkigen des te beter lukte, naarmate hun ellendige toestand meelij wakker riep, is ook karakteristiek voor de voorstelling van de blinden in de literatuur der XVIe eeuw. Doch zooals de beeldende kunstenaars in dien tijd — men denke slechts aan Breughel en Hieronymus Bosch — de beelden bij voorkeur in grappige situaties plaatsten, zoo zijn ook in de gedichten uit dien tijd de komische elementen overheerschend. Ons meer verfijnd gevoel kan zich daarmee moeilijk vereenigen, maar in die ruwe en naïeve tijd was die voorstelling heel gewoon. Lees slechts: de blindengrap in *Schimpf und Ernst* (1522) van den monnik Johannes Pouli. In Rome ontmoeten elkaar twee blinden. De een roept: Die den keizer helpt wordt geholpen, maar de ander is van meening, dat hij die God helpt, het vlugst zijn doel bereikt. Bij een goede keuken wordt tenslotte hun godsvertrouwen beloond!

Verscheidenheden.

Eenigen tijd geleden verraste ons *De Nieuwe Rotterdammer* met een bericht ontleend aan de *Quotidien*, waarin gemeld werd, dat er 22 nieuwe werken van Dostojewski ontdekt zouden zijn. Een inzender nam stelling tegen dit nieuwtje, dat ook ons meer „een Canard" of zoo iets leek en het scheen ons niet van belang ontbloot zijn bericht hier even over te nemen:

„Ik meen goed te doen, tegen mogelijk daaruit voortkomende verwachtingen te waarschuwen. Niets is geheel en al onmogelijk, maar indien er iets onmogelijk zou zijn, dan, dunkt me, wel dit. Ik wil niet alle argumenten opsommen, die me er toe brengen, het bericht van het Fransche blad met het grootste wantrouwen te bejegenen, doch slechts de voornaamste, die echter, naar mijn meening, dan ook beslissend zijn.

Ten eerste het bericht zelf. Dostojefsky's weduwe zou van den dood van haren man af tot den wereldoorlog toe bezig zijn geweest, zijn literaire nalatenschap uit te zoeken. „Het werk vorderde slechts langzaam", staat er. Inderdaad, want Dostojefsky stierf, zooals toch genoegzaam bekend is. in Januari van het jaar 1881. „Zij borg den schat in een bankgebouw te Moskou." Waarom niet te St. Petersburg, waar zij na den dood van haar man bleef wonen? Ook is Dostojefsky's weduwe niet in 1918 gestorven, maar leefde zij nog, toen haar dochter het bekende boek over haar vader schreef, in 1921. Over het verdere romantische verhaal van de verdwenen manuscripten wil ik zwijgen, maar wat meer, wat dunkt me alles zegt, is, dat noch in Dostojefsky's eigen brieven, noch in de correspondentie van hem, voor zoover bekend, noch in het bovengenoemde boek van de dochter, noch zelfs, voor zoover ik weet, in de onlangs gepubliceerde herinneringen van Dostojefsky's tweede vrouw — de hier bedoelde — ook maar één titel of zelfs maar een aanwijzing zou te vinden zijn van een onuitgegeven werk.

Het is, tenslotte, toch wel volstrekt ondenkbaar te noemen, dat een man van den zwakken gezondheidstoestand van Dostofefsky buiten en behalve het ontzaggelijke — en niet alleen naar inhoud ontzaggelijke — oeuvre, dat hij heeft nagelaten, nog maar liefst 22 romans zou hebben geschreven en dan nog, zooals gezegd, zonder dat daarvoor in zijn brieven of in de toch waarlijk ook niet geringe literatuur over Dostojefsky. één enkele aanwijzing, of één enkel vermoeden zelfs is te vinden.

Waarlijk, ik geloof, dat men goed zal doen, wanneer er misschien te eeniger tijd „onuitgegeven romans "van Dostojefsky in Duitsche of Fransche „vertaling" op de markt zullen worden geworpen, te beginnen met te gelooven, dat ze van iedereen kunnen zijn, maar niet van Dostojefsky.

Rectificatie en Kritiek in de tweede en derde macht.

Men behoeft werkelijk geen deskundige te zijn, om te kunnen begrijpen, dat bij het verwerken van duizenden boeken in allerlei talen, de mogelijkheid van 'n vergissing blijft bestaan.

Zoo blijken er in den *Jaarlijkschen Boekenschouw* 1924 twee (zegge twee) onjuistheden voor te komen, welke wij onder de aandacht van onze lezers brengen.

Op blz. 18 wordt Ernesto Bonaiuti vermeld onder de Italiaansche Apologeten, waar hij niet (althans niet meer) thuis hoort, daar deze priester geëxcommuniceerd en zijn werk op den Index geplaatst is.

Wij zijn *De Maasbode* dankbaar hierop terstond de aandacht te hebben gevestigd. Het geschrijf van 'n Amsterdamsch querulant blaadje met zeer *vrede*lievende titel, hetwelk de zaak nogal heeft willen opblazen en zelfs de ongepaste vrijmoedigheid had Z.Em. Kardinaal van Rossum vanwege zijn zegen en aanbeveling betreffende ons werk ter verantwoording te roepen, gaan wij verder stilzwijgend voorbij, indachtig 't spreekwoord van de *klok* en de klepel.

Op blz. 146 moet betreffende Roger Avermaete:

Een Voorbeeldige Vrouw een *sterker* voorbehoud worden gemaakt. Het kan hoogstens door volwassenen met rijpe levenservaring in handen worden genomen, ongeacht wat een naprater der foutieve recensie repeteert, ook al schrijft hij in zijn *standaard*: persoonlijke verantwoording en onafhankelijkheid.
Wij zijn verheugd, dat wij bij ons omvangrijk werk, waarvan iedere regel, ja ieder woord zoo hoogst verantwoordelijk is, zoo gelukkig zijn geweest. Immers, geen motto's en fraaie woorden, doch de toets der praktijk bepaalt de waarde van dergelijk werk en wij willen ons niet aan een oude verkeerde gewoonte bezondigen en durven eventueele abuizen volmondig te erkennen.

Onder den titel *Le Roseau d'Or* verschijnt bij Plon-Nourrit & Cie., te Parijs, een nieuwe reeks werken van de hand van letterkundigen, dichters, wijsgeeren en critici, die tot de overtuiging zijn gekomen, dat zij allen één zelfden geestelijken oogst aan het voorbereiden zijn. *Le Roseau d'Or* zal, naast origineele werken, af en toe breedvoerige kronieken geven, met het doel den band te versterken tusschen schrijver en lezer. De meest markante werken bij elkander brengen van alle zulke mannen en vrouwen, die wezenlijk door hun geschriften willen bijdragen tot de geestelijke gezondmaking van dezen tijd, en op het gebied van de scheppende literatuur, datgene zijn weg helpen vinden naar het boekenlezend publiek, wat volkomen beantwoordt aan het waarachtig doel van het kunstwerk, ziedaar wat de stichters van *Le Roseau d'Or* beoogen „en geenszins: een orgaan in het leven te roepen, in dienst van deze of gene artistieke school." Wij hebben hier te doen met een pogen, dat des te lofwaardiger verdient genoemd te worden, daar het uitsluitend rekening houdt met die waarden, die meetellen voor de Eeuwigheid. Medewerkers van de eerste ure aan de onderneming, waarvan het karakter veeleer internationaal is dan Fransch, zijn o.m.: G. K. Chesterton, Paul Claudel, Henri Ghéon, Papini, Jacques Maritain, Pieter van der Meer de Walcheren, Henri Massis, enz. Als eerste deel van een reeks uitgaven, die alle even opmerkenswaardig beloven te worden, is verschenen: *Trois Réformateurs*, waarin de niet genoeg geprezen schrijver van *Art et Scolastique* de figuren behandelt van Luther, Descartes en Rousseau. Daarna zal een nieuw drama van Ghéon worden gebracht: *Le Comédien et la Grace*. Wij kunnen niet anders dan wenschen, dat een groote invloed ten goede zal uitgaan van het door Maritain en andere vooraanstaande, meestal katholieke, geesten genomen initiatief, op de ontwikkeling der gedachte in Europa.

Men meldt ons de onverwachte dood van Arthur Moeller van den Bruck, wiens voortreffelijke Dostojewski uitgave (bij R. Piper in München verschenen) wij in dit nummer bespreken. Deze publicist heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt voor de verspreiding van het levenswerk van den grooten Rus. Want zijn vertaling was de eerste volledige uitgave in de Duitsche taal. Midden uit zijn werk werd hij weggerukt, terwijl hij nog de laatste hand legde aan een heruitgave van *Der Preussische Stil*, dat als eerste deel gold van een standaardwerk van literairen en architectonischen aard: *Der Nordische Geist*.
Moge deze werkzame schrijver en vertaler met zijn oeuvre niet uitsluitend de menschheid, doch ook zijn ziel gediend hebben, is onze wensch bij zijn verscheiden.

Toen Lord Beaconsfield tijdens zijn ministerieele loopbaan van een eerzuchtig uitgever de mooie som van 10000 pond sterling ontving voor de uitgave van zijn Endymion gold dit bedrag als het hoogste honorarium dat ooit was uitgekeerd. Het was echter den uitgever z'n ondergang. Trouwens in Engeland zijn de uitgevers heel coulant ten opzichte van schrijvers, die in de gunst van het volk staan. In Holland worden dergelijke verhoudingen meestal strikt geheim gehouden, — wel een bewijs dat deze allesbehalve rooskleurig zijn — maar in Engeland is men openhartiger op dit stuk. Zoo publiceerde een bekend Engelsch blad onlangs een statistiek, die menig scribent in Holland zal doen watertanden. Het record slaat de romancier Hall Caine, wiens jaarlijksche inkomsten op f 720000 geraamd worden. J. M. Barric, de schrijver van *Peter Pan* wordt op f 540000 getaxeerd. Laag is daarmee in verhouding het inkomen van H. G. Wells, maar hij brengt het ieder jaar toch tot f 250.000. Zijn *wereldgeschiedenis* heeft hem ontzaggelijke bedragen opgeleverd, welke wij hierbij nog niet meerekenden en die ongeveer f 825.000 bedragen. Arnold Benett en Bernard Shaw hebben ieder jaar een inkomen van f 200000. Men verwacht echter dat Shaw weldra het recordcijfer van Hall Caine zal bereiken, want zijn populariteit groeit met den dag. Maar hoe gering doen deze gages aan tegenover het salaris van Jack Dempsey, dat de laatste jaren in doorsnee f 3.500000 bedroeg. Maar... Dempsey bokst en de anderen dichten en schrijven maar...

D. Bulferetti heeft voor eenigen tijd enkel onbekende handschriften van Manzoni ontdekt, waaronder een studie over de Fransche Revolutie en eene over het Risorgimento. Van de eerste werd reeds in 1889 een gedeelte gepubliceerd; van het bestaan der tweede had men tot nu toe slechts enkele vage aanduidingen. Volgens het oordeel, dat Pietro Egidi in de *Rivista Storica Italiana* ten beste geeft, zullen beide geschriften den roem van Manzoni als literator en historicus niet vergrooten; wel hebben zij een hooge waarde om zijne opvatting van het Risorgimento nader te leeren kennen, benevens zijne beinvloeding van zijn schoonzoon d'Azeglio, van Giorgini en van Cavour zelf.

Dumas kreeg eens bezoek van een populair dichter, die hem zijn meesterwerk: een epos van 60 regels ter lezing aanbood. Na eenige dagen kwam de dichter terug en vroeg pedant om Dumas' oordeel! Deze schijnbaar goed gemutst zei: „Het bevalt mij goed, op twintig regels na, die je moet schrappen." Den volgenden dag was de dichterling wederom Dumas' gast en overhandigde hem zijn besnoeid epos! Dumas las het weer en sprak op critischen toon: „'t Is al veel beter, maar schrap nu nog twintig regels." Den volgenden ochtend kwam de jonge dichter met het overschot van zijn epos. Dumas keek het nog eens in en sprak lachend: „Er ontbreekt nog een kleinigheid aan, dan is het perfect." Wat moet ik dan doen, zei de jonge man leergierig. „Wel, nog twintig regels schrappen" was het lachend wederwoord!

In zijn autobiographie verhaalt de Amerikaansche humorist Mark Twain, wiens eigenlijke naam Clemens was, de volgende geestige anecdote. waarin wij dezen guitigen schrijver geheel terug vinden. Toen zijn vriend Grover Cleveland president der Vereenigde Staten geworden was, bezocht Mark Twain hem eens op het Kapitool. Met de achteloosheid hem eigen ging hij op den rand van het schrijfbureau zitten, terwijl zijn vriend zich staande met hem onderhield. Het was een ruim vertrek, waarop 16 deuren uitkwamen. Plotseling gingen al deze deuren de een na de ander open en door elke deur trad een jonge man binnen. Zij stelden zich in een halven kring op en wachtten vol eerbied op de bevelen van hun meester. Een oogenblik heerschte diepe stilte. Dan hoorde men de stem van president Cleveland. „U kunt weer gaan, Heeren! Ik heb uw diensten niet noodig. Meneer Clemens zit op den belknop".

Dr. G. Kalff Jr. werkt op het oogenblik aan een boek over Frederik van Eeden, waarin hij tevens de geheele tachtigersbeweging historisch-wetenschappelijk zal behandelen.

Bij Gebrs. van Aelst te Maastricht zal binnenkort verschijnen een Canisius-Feestuitgave „*In de Leerschool van den H. Petrus Canisius van de Societeit van Jesus*", een verzameling geestelijke lessen en opwekkingen uit de werken van den H. Petrus Canisius.

The Universe meldt het overlijden van Mrs. Belloc, de moeder van de twee nog levende en zeer bekende Engelsche schrijvers: Mr. Hilaire Belloc en Mrs. Belloc Lowundes.
Ook zij zelf was een auteur: „Heel haar leven door schreef ze, en werkte geregeld mee aan den Spectator. Op betrekkelijk laten leeftijd publiceerde ze drie boeken: *A Passing World, In a Walled Garden* en *The Flowing Fide*. Met haar hoogen leeftijd, — ze was 95 jaar — reikt ze terug in de dagen dat koningin Victoria gekroond werd. In haar tijd kwam ze vurig op voor de moderne vrouwenbeweging, teekende mee het eerste verzoekschrift tot vrouwenkiesrecht. Ze was een vriendin van Elisabeth Browning en Mrs. Gashell en stond in briefwisseling met George Sand. George Eliot was een van haar intiemste kennissen. In 1864 behoorde ze tot het katholiek geloof: vóór dien tijd wilde ze van geen godsdienst weten. In 1867 huwde ze met den Franschman Louis Belloc, hetgeen misschien wel een beetje kijk geeft op den schrijver Hilaire Belloc, wiens boeken wel eens dien kant uit schijnen te wijzen.

Het probleem „Oost en West" heeft wel nimmer de geesten zoo scherp bezig gehouden als thans. *De Stem*, wijdt er geregeld een kroniek aan die wordt verzorgd door den Vlaamschen dichter Achilles Mussche. Het Fransche tijdschrift *Cahiers du mois* heeft aan verscheidene personaliteiten op het gebied van de wetenschap, de literatuur en de kunst, een reeks vragen gericht waarvan de bijzonderste luiden:

> Denkt u dat Oost en West altijd en eeuwig voor elkaar gesloten zullen blijven?
> Is u het eens met Henri Massis, waar hij beweert dat er een groot gevaar schuilt in de invloed van het Oosten voor de Fransche geest, en de Fransche kunst.
> In welk domein — kunst, letteren of philosophie — laat zich die invloed van het Oosten het zwaarst en ook het gunstigst gelden? — enz.

Antwoorden zijn binnengekomen van Henri Barbusse, Henri Bremond, Paul Claudel, Fernand Divovie, Henri Ghéon, Franz Hellens, Maeterlinck, Montherlant, Leon Werth, e.a.
De neo-klassieke dichter, Paul Valéry, is van meening dat de Westersche cultuur op dit oogenblik weinig of niets van het Oosten te vreezen heeft. André Gide acht het kontakt van de twee beschavingen onvermijdelijk; hij denkt dat Oost en West geroepen zijn om elkaar diep te doordringen, maar beweert tevens dat het Oosten méér te ontvangen heeft van het Westen, dan omgekeerd. Edmond Jaloux ontdekt in de wijsbegeerte van het Oosten een natuurlijk antidotum voor de overdreven ik-zucht van den modernen mensch. Henri Massis, de katholieke essayist, trekt te velde tegen wat hij noemt: het „valsch orientalisme". Graaf Keyserling verwijst naar zijn studie „Ost und West auf der Suche nach der gemeinsamen Wahrheit" verschenen in het boek van zijn hand: *Philosophie als Kunst.*

In de onlangs gehouden Algemeene Vergadering van Aandeelhouders der Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur (Wereldbibliotheek) Amsterdam, is de Heer Jhr. Dr. Nico van Suchtelen, onderdirecteur der Maatschappij, benoemd tot mededirecteur.

Een „Best-Seller". De C.T.S. (*Catholic Truth Society*) verkocht verleden jaar aan haar stalletje in de kathedraal van Westminster 66.695 boekjes. In 1919, het laatste jaar, dat ieder boekje een penny kostte, verkocht het 70.954 exemplaren. In de maand Augustus gingen er weg bijna 10.000 Van de nieuwe viel het meest in de smaak *Bernadette of Lourdes* van Fr. Martindale, en daarna *Marriage* van Mrs. Wilfrid Ward.

— Ook in Engeland hebben de katholieken te klagen over de pers: dat ze zoo slecht ingelicht is over catholica. Mr. Reginald Dingle, leider van de *National Press Agency* heeft voor Londonsche katholieken daarover een lezing gehouden. Volgens hem is de pers niet zoo bedorven als Belloc en Chesterton roepen; ze is ook niet vergeven met Jezuïeten, hoewel een groot getal katholieken in de redacties zit der groote bladen. Opzet om het geloof te treffen, zit, volgens hem, weinig voor. Doch een krant is eerst en vooral in Engeland een nieuwsblad; een politiek blad; het moet gelezen worden. Daar worden zeker domme zetten gedaan, en ook een journalist weet niet alles. Wel geeft hij een goeden raad: hoe meer men de pers behandelt als een menschelijke instelling, des te beter zal de pers over u te spreken zijn. Dat het Leger des Heils b.v. zulk een goede pers heeft, ligt ook hieraan, dat het altijd zoo gemakkelijk en gul journalisten te woord staat.
Ook in Holland mag men onthouden dat: to advertise one's faith, een nuttig werk is. —

Jules Verne, de begaafde, phantastische romancier, ging altijd door voor een zeer bereisd man. In werkelijkheid heeft hij Frankrijk nauwelijks en Europa nooit verlaten. Het was zelfs een heele gebeurtenis, als hij eens van Amiens, waar hij het grootste gedeelte van zijn leven doorbracht, naar Parijs stoomde. Daar bracht hij op zekeren

dag een bezoek aan den minister van buitenlandsche zaken, een vroegere kennis van hem. Toen de lakei het bezoek wilde aankondigen en Verne's visitekaart gelezen had, bood hij hem in aller ijl een stoel aan: „Neem plaats, meneer Verne, na zoovele en zoo verre reizen zult u wel echt moe zijn".

Alvorens als schrijver naam te maken, was Jules Verne bankbeambte. Met deze betrekking was hij niet erg in zijn schik, daar het er geen goud regende. Daarom zei hij op een keer tot zijn beursvrienden: „Kinderen, ik geloof, dat ik jullie spoedig zal verlaten. Ik heb een groot plan. Ik schrijf een roman van een geheel nieuw soort: een persoonlijke vinding van mij. Ik zou me erg moeten vergissen, of ik heb een goudader aangeboord. Dan schrijf ik voortaan alleen zulke romans en gij zult ze duur moeten betalen, terwijl ik er een massa geld uitslaan kan". Als zijn vrienden hem hartelijk uitlachten, antwoordde hij: „Na, na, lacht maar, wij zullen zien wie het laatste lacht". Kort daarop vond hij een uitgever voor zijn eersten phantastischen reisroman, *Vijf weken in een luchtballon* en had een ongehoord succes.

Zijn romanhelden zijn doorgaans onverschrokken reizigers, koene ontdekkers en bekwame jagers. Hij zelf was juist het tegendeel. Slechts één keer in zijn leven heeft hij aan 'n echte jachtpartij deelgenomen: een drijfjacht op hazen! Van jagen had hij niet het minste verstand en met moeite liet hij zich een geweer in de hand drukken. Op het einde der jacht had hij nog geen enkel haasje neergeblazen. Een zijner kogels had echter den hoed van een slapenden gendarm doorboord. Toen hij dit hoofddeksel betalen moest, zeide hij lachend: „Zelfs de domste schutter schiet wel eens raak". Van vrouwen en liefde moest hij niet veel hebben. Nooit heeft hij zich door een „grande passion" laten meeslepen. Daarom zijn ook de heldinnen uit zijn tooneelstukken en romans zeer oppervlakkig en sober geteekend. Toen hij vijf en twintig jaar was, huwde hij met een jonge weduwe, die reeds twee kinderen had Steeds was hij een model-huisvader en zijn huwelijksleven was gelukkig en solied In het vijfde jaar na zijn huwelijk werd hem eindelijk een zoon geboren. Groot was zijn vadertrots en zijn uitdrukking: „Mijn vrouw heeft drie kinderen, ik slechts één", werd spoedig een „gevleugeld woord".

Thomas Mann, de begaafde en stoere realist, schildert zijn werktrant aldus: Nooit heb ik een manuscript overgeschreven of laten overschrijven, maar steeds het handschrift naar de drukkerij gestuurd. De letterzetters zijn er zonder uitzondering mee klaar gekomen. Het dicteeren staat mij tegen. Eenigen tijd heb ik geprobeerd op deze wijze mijne correspondentie af te maken, maar ik had er spoedig genoeg van. Ik kan nu eenmaal geen menschelijk medium gebruiken. Gewoonlijk werk ik voormiddags. Goethe's woord is me dierbaar geworden: „Tag vor dem Tage, göttlich werde du verehrt! Denn aller Fleiss, der männlich-schätzenswerte, ist morgendlich". Toch heb ik met een zekere treurnis den nachtelijken arbeid mijner jongelingsjaren laten varen. Steeds schrijf ik in mijn kamer. De vrije hemel verstrooit, dunkt mij. In den zomer moet ik ten minste het dak van een veranda of een tuinhuisje boven mijn hoofd hebben, quasi ter beschutting van de atmosfeer van het werk. Hoe ontstaan nu mijn romans? In den regel bedrieg ik mij steeds over den omvang. *Buddenbrooks* zou volgens mijn eerste concept hoogstens 250 bladzijden tellen; *Der Tod von Venedig* werd begonnen als een korte novelle voor het tijdschrift *Simplizissimus, Der Zauberberg*, die tot twee lijvige deelen is aangegroeid, zou slechts een beknopt satyrspel moeten worden. Deze compositieve groei berust op een dubbel moment: een baringsproces en een kristallisatie en opzuiging van buiten uit. De diepste reden zal echter wel het verlangen zijn mij steeds geheel en gansch te geven. Mijn werk doet mij steeds aan als fragmentarisch en ontoereikend. De verzen van Platen:

„Nie kann der Mensch, wieviel er auch vollende,
Wie kühn er sei, sich zeigen als ein Ganzes,
Und was er ausführt, gleicht es nicht am Ende
Zerstreuten Blumen eines grossen Kranzes?"

hebben mij immer diep getroffen. Deze strijd om gave volledigheid is waarschijnlijk niets anders dan doodsangst.

Beleefd aanbevolen voor gunst en recommandatie.

Uitgevers die hunne uitgaven gaarne op deze lijst geplaatst zagen, worden verzocht twee exemplaren met prijsopgave te sturen aan ons adres; dan zal de Commissie oordeelen of het boek voor de Volksboekerijen der Provincie geschikt is.

Uit een circulaire van de Provinciale Keurcommissie van Oost-Vlaanderen.

Shakespaere en Dante ontbreken nog.

Zal onze jeugd dat krijgen door romantische, spannende lectuur?

Wat voor goeds zullen ze leeren uit de boeiende Indianen- en detectiveverhalen, uit de boeken van Karl May, Nic Carter, Buffalo-Bill, Conan Doyle, Jules Verne, Aimard, Halliwells enz.

Worden hierdoor juist niet de grootste kansen geschapen voor bedenkelijke afdwalingen, als de overgevoeligheid door deze fantastische lectuur wordt geprikkeld.

Neen, Ouders, weg er mee! Weg met al die sensatieromans, weg met al die werken met d'r week sensualisme, d'r sexueele hartstocht, d'r modern cynisme en levenssomberheid, weg met alle mondaine levensvreugd en gedegenereerde typen. Soberheid en eenvoud!

Fr. Lodewijk in Het Nwsbl. v. h. Zuiden.

Barbarisme en Kritiek.

Het boek moet en zal stukgelezen worden.

De Residentiebode.

Het leven is een schouwtooneel.

Willem Putman's jong gezin werd gezegend met 'n dochtertje. Oprecht gefeliciteerd.

Tooneelgids (*België*).

Een vriendelijk lezer vraagt ons opname van onderstaande rectificatie naar aanleiding van de bespreking van: Comtesse d'Adhemar, Madame Barat in Boekzaal (no. 423). Deze schrijfster blijkt namelijk niet juist op de hoogte te zijn. Zoo is hare bewering, dat de H. Magdalena Sophia Barat aan 't eind van haar leven geheel teruggetrokken geleefd heeft, absoluut onjuist, want zij toonde tot haar laatsten dag een zeldzame geestkracht en bestuurde hare Sociëteit, die bij haar dood 89 huizen telde, nog met moederlijke zorg en waakzaamheid. —

Van Heidendom tot Paganisme.

Een actueel, rijk-gedocumenteerd en weloverdacht werk. Actueel zeker, nu het „lid zijn van de loge" bijna een slagwoord is, of een algemeene oplossing werd voor onverklaarbare metamorphosen in maatschappelijke positie, of onbegrijpelijke verhoudingen in een leven. Actueel voor Roomschen vooral, nu wij in het buitenland meer dan ooit den ijzeren greep der vrijmetselarij gevoelen.

Rijk gedocumenteerd — zeker wel de kostbaarste waarde van dit boek [1]) — nu twee deelen ieder meer dan driehonderd citaten geven uit vrijmetselaars-werken of -tijdschriften, oorspronkelijk of naar een voldoend vertrouwbare bron.

Het blijkt niet noodig voor den lezer, de citaten nauwkeurig te controleeren naar de authentieke teksten, waar de erkende autoriteit op dit gebied, Pater H. Gruber S.J., in deze honderden aanhalingen slechts een enkele minder juiste plaats aanwijzen kon. Iedere lezer heeft in dit boek voldoend zuiver materiaal, dat hij zonder gevaar voor vervalsching verwerken kan.

En temeer blijkt de waarde dezer authentieke citaten, waar de schrijver naar eigen ondervinding mededeelt, dat de eigen werken der vrijmetselaars voor den „oningewijde" zoo moeilijk verkrijgbaar zijn:

„Schrijver dezes, geen lid eener loge zijnde, was er indertijd in geslaagd, langs een omweg zich een abonnement te verzekeren op een maçonniek tijdschrift. Het duurde niet lang... Plotseling hield de toezending op."

Uit de „bouwstukken" der „meesters" leerde de heer Van Term dat het ontstaan der vrijmetselarij uit de „vrij metselaren" alleen een wel eenvoudige, maar niet te handhaven meening blijkt, dat de andere oplossing van het probleem: de afkomst, door Tempeliers, Alchemie, Rozenkruizers en Gnosis, van de heidensche — speciaal de Egyptische mysteriën, hun geliefde these is. Uit het overnemen van die traditie ontwikkelde zich een ander voordeel van dit werk; omdat de schrijver daarin aanleiding vond, telkens in een kort hoofdstuk de geschiedenis en de leer van heidenen en Middeleeuwen (Babyloniërs, Assyriërs, Egyptenaren, tot Tempeliers en Rozenkruizers) beknopt weer te geven, waardoor zijn boek aan interessante wetenswaardigheden won, of minstens voor minder-ingewijden een heilzame herhaling van Oude of Middeleeuwsche historie werd.

Indien het echter waar is dat een beknopt verslag moeilijker is dan een breede uiteenzetting, heeft de heer Van Term zijn werk daardoor verzwaard, en mag het niet verwonderen, dat hier en daar onjuistheden binnenslopen, die geen vast fundament blijken voor zijn bewijsvoering, of aanleiding geven tot gerechtvaardigde tegenspraak van den kant der vrijmetselaars. Speciaal zijn hoofdstuk over den Talmud lijdt aan veel gebreken. Zoo zou een Judaeoloog hem zeker wijzen op de foutieve meening dat er een dubbele Gemara en een dubbele Mischna bestaan, op het betwistbaar gezag van den auteur Rohling, die bekennen moest zelf den Talmud nooit gelezen te hebben. De conclusie derhalve op blz. 69 dat de Gnosis zeker aan den Talmud heeft ontleend en niet omgekeerd, is volstrekt niet onaanvechtbaar.

Ondanks deze fouten blijft toch het historisch overzicht interessant en boeiend genoeg, en bevatten de hoofdstukken over *Ritueele Moord*, *Bokkenrijders* enz. aantrekkelijks te over om gelezen en herlezen te worden.

De opzet van het werk is duidelijk: de leer en opvattingen der vrijmetselaars afleiden uit hun eigen woorden en den oorsprong der leer verklaren uit vergelijking met de Rozenkruizers — Alchemisten tot de heidensche mysteriën toe.

Wanneer deze herkomst vaststaat, is de stelling in den titel van het boek aangegeven, bewezen.

Voor de methode die de leer der vrijmetselaars naar citaten hunner eigen werken beoordeelt, geldt, als voor iedere doode letter de regel der voorzichtigheid: dat het bewerken van een dood boek zeer gevaarlijk is, — gaf het geen aanleiding tot een steeds groeiend aantal commentaren? — maar het bewerken van citaten nog gevaarlijker blijkt; al heeft men geen vooraf-bepaald doel, toch eischt het onvermoeide zelfcontrole, een spontaan gevonden conclusie niet te bevestigen met later gevonden en desnoods onwillekeurig geforceerde teksten.

De heer Van Term ontkwam dit gevaar door zoo voorzichtig mogelijk zijne conclusies te formeeren en ze vooral zoo spaarzaam mogelijk uit te werken.

Speciaal over de leer der vrijmetselarij

omtrent God, gezag en moraal reiken ze niet ver, maar wat hij poneert, negatief of positief, als hun eigen leer, teekent hij scherp met eenige markante teksten

Als men samenvat wat in dit deel over de godsleer der vrijmetselaren wordt gezegd, leert men niets dan het Al-godendom, „het zijn van God in de wereld, zooals de ziel is in het lichaam" en het leerstuk dat door generatie de godheid verjongt en vernieuwt zooals de wereld zich door generatie van de corruptie herstelt. Zeer duidelijk wordt dit in de citaten 106 en 108 gelezen, maar of hiermede de geheele godsleer der vrijmetselaren is uitgedrukt? Zeker is dat alle vrijmetselaars geen pantheïsten of monisten zijn. Iedere lezer begrijpt echter vóór het bestudeeren van dit werk, dat men van de vrijmetselaars geen uitgewerkte dogmatiek of moraal verwachten kan, zij bedoelen niet direct een afzonderlijke godsdienst te zijn. Wij meenen dat men dit boek ter hand zal nemen ter beantwoording van deze vragen:

Welke zijn de geheimen der vrijmetselarij? Is het alles waar wat van hen wordt verteld? En zoo ja, welke is dan de oorsprong van hunne geheime daden, van wie hebben ze die geleerd?

Op de eerste vraag kan de heer Van Term uitteraard geen antwoord geven omdat het geheim dan geen geheim zou zijn. Op de tweede vraag worden we minder teleurgesteld, dank zij de uitvoerige acte van beschuldiging, die Van Term ons voorleest in de hoofdstukken: *Ritueele moord, Heksen-sabbath, Bokkenrijders*, en het geheele protocol over de oorzaken van alle revoluties en oorlogen, van de Fransche omwenteling tot den laatsten oorlog toe. Zuiver genomen wijst deze acte uit, dat in al deze feiten wel vrijmetselaars, maar daarom nog niet de vrijmetselarij de hand heeft gehad.

De derde vraag wordt beantwoord door de eerste helft van het boek. De heer van Term toont de overeenkomst met het oude heidendom aan, verbindt dat heidendom door Alchemisme, Tempeliers en Rozenkruizers met de stichting van 1717, tracht dan door spreekende teksten van eigen auteurs van overeenkomst tot afkomst te besluiten en is daarin geslaagd zoover hij slagen kon. Een historisch-genetisch verband tusschen de moderne vrijmetselarij en de oude mysteries onwederlegbaar aan te wijzen heeft P. Gruber tot heden onmogelijk geacht. De heer Van Term maakt in zijn werk den samenhang of de afkomst aannemelijk, soms waarschijnlijk. Trouwens om de verschijnselen der moderne vrijmetselarij te verklaren, heeft zijn opzet minstens de waarde eener nuttige werk-hypothese, die ook wetenschappelijk niet kan worden verwaarloosd.

Meer overtuigend was zijn redeneering echter geweest, zoo hij beter het nut had kunnen omschrijven dat de vrijmetselaar in zulk een oude en hooge afkomst ziet; het feit der afstamming wordt geconstateerd, maar de wijze waarop, blijft een open vraag. Is het de waarheid die zij in die mysteries meenden te ontdekken, is het de kracht der geheimzinnigheid die hen betooverd heeft, of is het een soort generatio spontanea, waarvoor geen reden is te geven? Nu maken alle teksten meer den indruk, of de verschijnselen post factum door een terugwerkende gedwongen kracht met de oude mysteries werden verbonden. Eenmaal de geboorte van het kind gesteld moest er een voorvader worden gezocht. Doch, al wordt aan alle weetgierigheid niet voldaan, vast staat dat de heer Van Term ons een dienst heeft bewezen in dit werk, door direct of indirect het „onbetrouwbare" karakter der vrijmetselarij te openbaren. Al zijn niet alle teksten juist gecommentarieërd, al neemt de vereeniging niet de verantwoording op zich van de uitspraken harer hoogste rangen, al is de vrijmetselarij niet onmiddellijk ontstaan uit het mysterieuze heidendom en overgebracht door de sinistere Alchemie, toch blijft na het lezen van dit werk deze overtuiging en indruk achter, dat deze organisatie in haar geheime gangen onvolgbaar is, dat haar eerste meesters in hun uitlatingen scherp geprononceerd tegenover de Kerk staan en de leerlingen het niet wagen mogen, hunne leiders te verlaten, dat alleen reeds hun beroep op het heidendom een oorlogsverklaring is aan de Kerk en dat derhalve het werk van dezen schrijver één uitgewerkte bevestiging is van het oordeel van Paus Leo XIII over de vrijmetselarij.

Dit is de grootste waarde van het boek.

G. v. K.

---

1) **Jac. P. van Term,**
VAN HEIDENDOM TOT PAGANISME *Paul Brand, Hilversum,* 1925 (22×17.5) 605 blz. ing. f 9.50, geb. f 10.50.

Mayombsche Volkskunst.

Dit boek [1]) bevat schatten van volksliederen, raadsels, mythologische verhalen, dierenvertellingen, wondergeschiedenissen, licht ons in omtrent godsdienst en volksgebruiken, en stelt ons zelfs den Mayombschen Uilenspiegel even voor ter kennismaking, terwijl als toegift dienen eenige novellen. Meer studie- dan leesboek en dus ook ruim van aanteekeningen voorzien, die den tekst toelichten of verwijzen naar literatuur, zullen rijpere lezers er veel merkwaardigs in vinden, waarbij de sappige gemoedelijke taal vanzelf de aandacht meevoert. Dat de lectuur bij brokken geschiedde, omdat ze anders vermoeit, is voor alle werk van dezen aard noodzakelijk, hier te meer omdat wij in verkeer raken met Afrikaansche negers met radde tong maar niet vrij van omslachtigheid in hun uitingen. Stof als in dit boek bijeengegaard werd ter leering, zou men in Afrika zelf moeten hooren voordragen in de omgeving, waaruit ze ontstond; de groote bekoorlijkheid van taalmuziek en voordrachtsmimiek zijn voor juiste waardeering eigenlijk onontbeerlijk. Daarbij moet men bedenken, dat negerspraak-vertalingen zoo eindeloos veel van het oorspronkelijk kleurige verdoezelen, terwijl verschillende woorden en zinswendingen met den besten wil der vertalers niet goed weer te geven zijn. Een zeer praktische wenk wordt dan ook hier in een aanteekening vastgelegd: ,,Het ware hoogst wenschelijk dat ook de zendelingen, die zooveel reeds gedaan hebben tot bevordering van de volkenkunde, onverzettelijk vasthielden aan den gouden regel: *alle teksten onveranderd weer te geven*, en zooveel mogelijk met den oorspronkelijken tekst daarbij''. Zoo deed o.a. Mgr. Aug. de Clercq in de *Revue Congolaise, Anthropos, Zeitschrift für Kolonialsprachen*. Ook in deze verzameling van *Mayombsche Volkskunst* is zeer dikwijls iets van den oorspronkelijken tekst behouden naast de vertaling, en hierdoor zijn wij in staat eenigszins te voelen den indruk dien zoo'n voordracht op de toehoorders moet maken. Let eens op: De gekwetste slang heeft haar wonden gewasschen en ligt buiten haar hol in 't zonneke Gods. Daar komt een vlieg haar bedreigen:

Nijing, nijing nijing,
Kapt hem in drieën,
Nijing, nijing nijing,
Kruipt er in.

De vliegen zingen in koor: Er in!...
De slang kruipt in 't hol van de steenrat, die de pijp uit vlucht, 'n boom op. Ze botst op den bruinen gier, en die schreeuwt nood:

ô! ô! ô!
Weg! weg! weg!
ô! ô! ô!
Zoo rap als ge kunt!!

De boschpauw hoort dien schreeuw en zegt bij zichzelf: ,,God heeft mij gewaarschuwd, hoort gij den gier schreeuwen, wel, roer dan de trom.'' En hij roert die:

Rokkedokkedok dok dok dok
Piling! Piling! Piling!
Rokkedokkedok dok
Piling! Piling!

Dierenvertellingen vindt men hier te kust en te keur; daarin speelt de tsese, een vlug hertegeitje, gewoonlijk de rol van onzen Reinaert. De moraal wordt daarbij aan het slot even vermeld, af en toe ook verwezen naar soortgelijke verhalen bij andere volken. Onder de wonderbare vertellingen is meegedeeld van ,,iemand die de taal der dieren verstond'', een zeer verspreid motief, men denke slechts aan ons middeleeuwsch verhaal van *Carel ende Elegast*. ,,De taal der dieren wordt gewoonlijk aangeleerd door een slang die op deze wijze haar erkentelijkheid betuigt voor een ontvangen weldaad. In Aziatisch Turkije, in Rusland en in Griekenland is de taalmeester een watergeest. In elk geval is het niet moeilijk te gissen waarom de slang hier ter sprake komt. Zij staat algemeen bekend als de slimste aller dieren en zij is ingewijd in alle geheimen. De overgang van slang tot watergeest is heelemaal niet bevreemdend wijl in de meeste mythologieën en heden nog bij de meeste primitieven de watergeesten veelal als slangen worden voorgesteld.'' In zoo gemoedelijken trant weet Pater Bittremieux een opmerking te plaatsen, nadat hij het sprookje verteld heeft van den Mayombschen palmwijntrekker, die van een waterduivel de taal der dieren leerde, doordat hem strepen op de ooren getrokken werden, maar die, door dat geheim aan anderen mede te deelen, een spoedigen dood stierf. Dat het de negers niet aan verstand en verbeelding ontbreekt, al zijn ze soms kinderlijk-naïef, daarvan getuigen onder meer de raadselspreuken, waarbij de uitleg van den verzamelaar geen overbodigheid blijkt. Of zou

iemand van u weten, wat het beduidt: „De Bakhimba's van God, des nachts houden ze kermis", als er niet bij stond dat dit beteekent: „het geritsel van de blaren in de nachtelijke stilte, waarbij gezinspeeld wordt op het geritsel van den pezenrok dien de Bakhimba's om de lenden dragen."
Ziehier een staaltje van Mayombsche wijsbegeerte:

Te lang recht staan: moe worden in de beenen.
Lang zitten op den grond: dijen dik zijn.
Veel tjst doen: langen mond krijgen.
Te lang kijken: blind worden.
Luisteren naar voorbijgaand kwaad: doof worden.
Te hard weenen: ziek worden in den buik.
Sterven van honger: ziek zijn in uw lichaam.
Danig drinken: zat (of zot) zijn in den kop.
Te veel (op de palmboomen) klimmen: eraf vallen.
Gestadig wegdoen wat rook geeft: 't brandhout op zijn.
En de schildpad, die te lang leeft, verandert in een steen.

Bij het voorlaatste wordt gewaarschuwd, dat wie te veel hout uit den haard haalt omdat het rookt, het vuur dooft.
In de doodenklachten wordt in alle tonen getreurd om wat men verloren heeft. Waarheid en gemoedelijke eenvoud kenmerken ze.

De kinderen door moeder zaliger nagelaten,
die hebben geen bewaarster meer!
Ach! moeder! ach!

Ik heb geen moeder meer,
men zal mij nog verkoopen!
Ach! moeder! ach!

Ik denk aan mijne moeder,
en moeder misschien denkt aan mij nu!
O moeder mijn!

Poëzie straalt uit vele heldensagen over gewezen stamhoofden, koene vechters of dolende strijders. Wat men tevergeefs zoekt in deze volkskunst, betoogt Pater Janssens in zijn inleiding, dat is „de kalme, klare berusting in God, het zelfbewust opstreven naar het hoogste, puurste ideaal, naar de oerfontein van alle schoonheid". Voor de geschiedenis der cultuur en de ethnologie is de vergelijkende folklore onmisbaar. Hiervoor belangrijk materiaal weer te hebben aangebracht, is de verdienste van dit ook uiterlijk goed verzorgde boek, een schoone wetenschappelijke vrucht van het katholieke missiewezen. Voor rijpere lezers en intellectueelen aan te bevelen.

Dr. H. H. Knippenberg.

---

1) **Leo Bittremieux, pr.,** MAYOMBSCHE VOLKSKUNST, Geïllustreerd. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1924. (22×14.5) 227 blz. ing f 3.—.

Admiraal Von Tirpitz.

Admiraal Von Tirpitz — de naam alleen beteekent een stuk geschiedenis — heeft in deze documenten-uitgave, tevens mémoires, de marinepolitiek van de Duitsche regeering voor het uitbreken van den wereldoorlog uiteengezet uit nationalistische motieven. In zijn voorrede treedt hij op als advocaat voor het herstel der eenheid en zelfbewustheid van zijn volk, terneergeslagen, uiteengerukt, het spoor bijster door de ramp van Versailles. Hij moet de republiek aanvaarden, maar hij wil haar anders en beter. De voormalige monarchie verloor het vertrouwen, hij zal haar verdedigen met een beroep op de waarheid. Intusschen is hij uit den aard der zaak niet in staat anders te geven dan *zijn* waarheid, waartusschen door heel wat onwaarheid schuilt, als wij hem zijn volk als hooge wijsheid hooren voorhouden phrasen als deze:
„So lange die Erde von Menschen bewohnt ist, hat im Leben der Völker Macht vor Recht gestanden." En:
„Halten wir fest am Wort Friedrich des Groszen: ‚Jeder soll nach seiner Fasson selig werden!'" een argument, dat dienen moet om Duitschland te waarschuwen tegen de gevolgen van geloofsvervolging.
Vanzelf lijkt de admiraal zoodoende een man uit een periode, die voor ons al ouderwetsch geworden is, de ervaring heeft al te bloedig geleerd, hoe zulke maximen een volk den ondergang nabij brengen, maar ook een admiraal is een kind van zijn tijd, al ligt deze nog maar een twintig jaar achter ons. Een emigrant uit de periode der Restauratie, dat is de mentaliteit welke uit deze voorrede tot ons opwaait. Hem duizelt het nog in het hoofd, als hij uiting geeft aan zijn voormalige droomen van de grootheid van het Duitsche Rijk, een aardsch Walhalla:
„Deutschland stand um die Wende des

Jahrhunderts vor der Aufgabe, den Schritt von Europäismus zum Universalismus zu tun. Die Kraft an sich war dazu vorhanden. Der Weg zur Höhe war ihm gewiesen, während es sich schlieszlich von slechten Instinkten in die Tiefe reiszen liesz." Een modern Romeinsch wereldrijk onder Duitsche vlag! De Voorzienigheid heeft ons voor dat schrikbewind bewaard, God dank. Neen, het is niet dit nationalisme van opgezetten hoogmoed, dat aan Duitschland zal kunnen brengen de bevrijding uit de overheersching van zijn vele vijanden. Wij stooten telkens op deze ouderwetschheid van den schrijver. Al op de eerste bladzijde van het boek moeten wij het trachten eens te worden met de beschouwing, dat door den wereldoorlog de Duitsche macht is gebroken en met haar het Europeesch evenwicht, en dat daardoor ook in rook opging de droom van den vrede der volkeren. Een lugubre profetie! Jaren achtereen heeft Europa zich uitgesloofd ter wille van dat Europeesch evenwicht en het is uitgeloopen op de ontzaglijke Europeesche ramp. Hoe kan die ervaring aanmoedigen om de oude, platgetreden paden van verkeerde diplomatie en onophoudelijke krijgstoerusting opnieuw op te gaan? Er is een ander initiatief noodig — het werd trouwens reeds genomen, al voerde het nog slechts tot een beperkt succes — om Europa te redden uit het geweld van oorlog en revolutie, maar Von Tirpitz is klaarblijkelijk niet de man, om daarbij de helpende hand te bieden.

De schrijver kan zich niet losmaken van de componenten Macht en Wirtschaft, zijn inzicht in staatkundige verhoudingen is zuiver materialistisch, terwijl toch uit de geschiedenis blijkt, dat oorlogen louter om economische belangen zoo goed als nooit voorkomen en dat over den hefboom van de macht alleen zelfs de zelfoverschatting van Lodewijk XIV en het genie van Napoleon gestruikeld zijn. Juist 't geniale ontbreekt Von Tirpitz, zooals het afwezig geweest is in de geheele staatkundige geschiedenis van het Duitsche Rijk sedert 1890. Voor wie het boek weet te lezen met oordeel des onderscheids brengt het een belangrijke verruiming van het inzicht in de Duitsch-Engelsche verhoudingen voor den oorlog. Sedert 1903-1904 was de vrede der wereld niet meer veilig. De toen gesloten Fransch-Engelsche entente kon niet anders zijn dan een dreigement tegen het Duitsche Rijk. Sedert 1866 hield de vrees voor en de teleurstelling over de eenheid van den Duitschen Staat Frankrijk op een afstand van Berlijn en Engeland zag later een nieuw gevaar opdoemen in de slagorde van een moderne Duitsche vloot. Alle drie de regeeringen waren al aan het oorlog voeren, op papier en in de pers, het ging niet meer om het evenwicht in Europa, het ging om het overwicht in de wereld en in deze onrechtvaardigheid ligt een der moreele oorzaken van den wereldoorlog, waaraan de politieke en economische ondergeschikt zijn. Men heeft zich nog veel te weinig rekenschap gegeven van het onmiskenbaar feit, dat de ideëele verhoudingen veel erger er toe hebben bijgedragen om het onheil over Europa en de wereld te brengen, dan de materieele. In dit opzicht schiet ook het werk van Von Tirpitz hopeloos te kort, al heeft hij gelijk met de bondige afwijzing van de zoogenaamde „Schuldfrage" aan het adres van Duitschland alleen. Er is geen Schuldfrage, er is alleen Schuld, om de eenvoudige reden dat alle partijen schuldig staan. De neurose uit de Versailles-crisis is een geestelijke neurasthenie, van hardnekkigen aard, want de genezing duurt lang.

Dat kan niet anders, want de prognose was reeds ernstig. In 1905 begon Engeland den bouw der dreadnoughts. Von Tirpitz neemt tegenover dit feit een wel wat kinderachtige houding aan met de veronderstelling, dat de Britsche regeering er geen rekening mee zou gehouden hebben, dat het Duitsche Rijk deze ook wel eens op stapel zou kunnen zetten. Over het algemeen leeft de admiraal nog veel te veel in de stemming van vijandschap tegen de geweldige weerpartij en komt Engeland in zijn boek in een te ongunstig daglicht te staan. Begrijpelijk, maar toch jammer, want wederzijdsche verwijten van hooggeplaatste oud-strijders leiden alleen maar tot onvruchtbaar napleiten en kunnen een verjongde ontwikkeling op meer gezonden grondslag in Europa slechts tegenhouden. Von Tirpitz's zwierige pen weet aanschouwelijk en pakkend te protesteeren tegen allerlei wat de Engelsche pers van 1905 en daarna voor den dag bracht aan vijandschap en uitdaging aan het adres van het Duitsche volk, maar zijn eigen boek, is het veel beter, beweegt het zich in den meer gezuiverden sfeer van recht en rechtvaardigheid? Maar al te vaak wint de admiraalsdegen het in de geleverde beschouwingen van des admiraals vulpen.

Bijna vanzelf leidt de indruk van een werk

als dit[1]) tot eenzijdigheid. 't Is net alsof er in Europa voor 1914 geen andere kwestie bestond dan die van de maritieme concurrentie tusschen Groot-Brittannië en het Duitsche Rijk. Den schrijver mogen wij daar geen verwijt van maken, hij gaat te werk als deskundig vakkundige met wat staatkunde op den achtergrond. De lezer heeft er rekening mee te houden, dat hij voor zich heeft een Duitsche uiteenzetting over een der vraagstukken die de wereld in spanning hielden, maar dan ook slechts een. Wij leven nu eenmaal in verbazend ingewikkelde verhoudingen, waarvan de synthese niet dan langzamerhand en bij gedeelten zal kunnen voltooid worden. Des schrijvers beperktheid van inzicht als marine-officier zonder veel meer, komt scherp uit in zijn onbuigzame verdediging van den onbeperkten duikbootoorlog (Vgl. bijv. blz. 42, aant. 1). Hier wreekt zich de technische specialiseering in het Duitsche regeeringssysteem.

Van deze methodologie is Von Tirpitz's werk doortrokken. Als er één conclusie uit af te leiden valt, dan deze, dat de Duitsche regeering er niet in het minst in geslaagd is de steeds aangroeiende vijandschap van Engeland en van het Engelsche volk te temperen. Een zware eisch, zeker, maar als de admiraal ons verzekert, dat het Duitsche Rijk genaderd was tot het moment om een universeele heerschappij te bereiken, dan kon dit alleen waar zijn, wanneer dat Rijk ook in staat gebleken ware aan dien eisch te voldoen. Geen macht ter wereld toch kan zich duurzaam handhaven op den grondslag van een permanente bedreiging. Het argument der ijzeren noodzakelijkheid, door Von Tirpitz telkens weer aangevoerd, is ook een bewijs van moreele onmacht. In zooverre is zijn boek een pleidooi ten ongunste van zijn eigen vaderland. Het werk omspant de jaren 1905-1914 en het maakt den indruk van een oorlogsgeschiedenis zonder zeeslagen. Zoo verre was men reeds van den vrede verwijderd. Macht en Wirtschaft, waar ligt de grens der begeerlijkheid, welke deze twee leuzen losmaken? Zoodra zij ontaarden in volkshartstochten, gevleid door de eigen regeering, geprikkeld door den meedingenden tegenstander, wordt het terrein ruim voor den oorlog. In zooverre is Von Tirpitz's uitgave een waarschuwing, een baken voor de toekomst.

Prof. Dr. H. F. M. Huijbers.

---

[1]) **A. von Tirpitz,**
DER AUFBAU DER DEUTSCHEN WELTMACHT. *J. G. Cotta, Stuttgart,* 1924 Politische Dokumente, (24.5 x 16.5) 470 blz. ing. M. 9.—, geb. M. 12.—.

Albert de Mun.

De beteekenis van Graaf de Mun voor het godsdienstig en sociale leven in Frankrijk is meer dan eens in het licht gesteld. Ook op de katholieke sociale beweging in ons land heeft De Mun invloed uitgeoefend, de mannen die later wat men noemt „de herauten School" zouden stichten, zagen in hem een aantrekkelijk voorbeeld, dat hier te lande, onder geheel andere omstandigheden, gaarne werd nagevolgd. En zelfs in Duitschland volgde men den arbeid van De Mun met groote belangstelling en had hij onder de katholieke sociale leiders tal van vereerders. In het boek van Piou [1]) maken we nader kennis met den mensch De Mun en wie nu — wat nogal voorkomt in den laatsten tijd — den mond vol heeft van: de slechte politiek, de verdorven politiek, de politiek, die de karakters bederft etc. — die leze tot zijn vertroosting deze mooie levensbeschrijving! De geboorte- en de geestesadel kan dan toch wel degelijk samengaan met de practische politiek! De Mun heeft acht en dertig jaren lang in het heetst van den politieken strijd gevochten, fier en eerlijk met onbesmette wapenen. Hij is de hardnekkige verdediger der Kerk gebleven onder alle aanvallen vanaf Gambetta, wiens uitdagend: „Le cléricalisme c'est l'ennemi" hij aannam, tot Briand, wiens leuze: „l'État est a-religieux" hij bestreed. Gehoorzaam en geestdriftig volgeling van Leo XIII, aanvaardde hij ten koste van dierbare relaties, de republiek met de overtuiging, dat zij alleen dan ten goede van het volk zou zijn als de materialistische levensopvattingen konden worden bestreden en gestuit. Daaraan heeft hij gewerkt, tot op hoogen ouderdom en ondanks de tegenwerking, zelfs van een zijde, waarvan men het niet zou verwachten. De Mun was luitenant bij de cavalerie, van ouden adel maar van nieuwe denkbeelden. Hij zag de maatschappelijke evolutie, erkende er de gevaren van maar ook de mogelijkheid om de verwarde geesten tot God terug te brengen.

Als patriciër bewonderde hij het grootsche verleden, als katholiek veroordeelde hij de onverschilligheid en het egoïsme der bourgeoisie. Hij was de zuivere en oprechte demophiel. Toen hij, na den oorlog in 1870 te hebben meegemaakt en daarna in den burgeroorlog het gezag had helpen verdedigen, als getuige werd geroepen in een enquète van de *Assemblé Nationale* legde hij daar voor het eerst openlijk zijn gedachten open: ,,Onze maatschappij'' — zeide hij — ,,lijdt aan twee kwalen: onder de arbeiders leeft een groote haat, bij de bourgeoisie is een onverschilligheid en een volkomen onmacht om de dwaling van de waarheid te onderscheiden. Tusschen de verschillende klassen gaapt een afgrond, die alleen kan worden overbrugd door een betere moreele opvoeding van de arbeidende klasse en door nog andere middelen. Maar met geweld bereikt men niets''. Scherp zag hij de waarheid van de beginselen der groote Revolutie, maar evenmin was hij blind voor het kwaad, dat het ,,ancien régime'' had uitgewerkt. Wie wil nog terug — riep hij uit — naar dat stelsel van bevoorrechting, wie onder de christenen, wenscht de misbruiken terug, die de maatschappij gedurende de laatste eeuwen hebben aangetast, zóó dat zij ten slotte op een ruïne geleek? De Revolutie was het product van het ,,ancien régime''. Wat De Mun wilde was: een maatschappelijke ordening onder leiding van élite en bezield door een geest van godsdienstige broederschap, hij wilde de hoogere standen, die in individualistisch egoïsme waren grootgebracht, terugbrengen tot hun maatschappelijke plicht en de lagere standen waar de opstandigheid heerschte en de godsdienstloosheid, weer gewennen aan het gezag en terugvoeren naar het geloof. Toen hij deze taak, deze roeping duidelijk voor zich zag, moet hij geaarzeld hebben! Hij had de Commune meegemaakt, hij kende de geest onder de oude aristocratie, hij wist, dat hij van de bourgeoisie geen hulp had te wachten en de arbeidende klasse verkeerde in een toestand van opwinding. Toch heeft hij de taak aangedurfd. Het kostte hem z'n militaire carrière. In zijn *Une vocation sociale* heeft hij de aanleiding verteld tot zijn openbaar optreden en tot zijn groote werk: de ,,cercle ouvrier''. Een arme broeder bezocht hem in het Louvre, toen hij daar ordonnance-officier was in het kabinet van den gouverneur van Parijs. De broeder kwam geen aalmoes vragen, zegt De Mun, hij kwam me de liefde leeren en de taak der toewijding opleggen. Wij stonden bij het venster. Tusschen de arcaden van den Carroussel lag de ruïne van de Tuileriën, ellendig met haar ingestorten koepel en doorschoten muren. We keken er onwillekeurig naar. Ja, sprak de broeder, dat is verschrikkelijk, dat in brand gestoken paleis waar eenmaal de schitterendste feesten gegeven werden. Maar wie is er voor aansprakelijk? Niet het volk, het èchte volk, dat werkt en lijdt. Maar wie kent het volk? Wie voor dit alles aansprakelijk zijn, zijn jullie, het zijn de menschen, die van het leven genieten, die zich amuseerden binnen die in elkaar geschoten muren, die langs het volk heengingen, zonder het te zien zonder het te begrijpen. Ik — zei de broeder ken het volk en ik zeg u: het haat u niet, maar het kent jullie evenmin als jullie het volk kent. — De Mun voelde het. De conflicten tusschen patroons en werklieden schenen hem te berusten op een enorm misverstand, dat hij wilde bestrijden door beide partijen met elkaar in nauwer contact te brengen. De ,,cercle ouvrier'' moest het middel zijn om zoowel de vooroordeelen van de hoogere standen als het wantrouwen van de lagere standen op te lossen in een wederzijdsche sympathie. ,,De Revolutie''— zoo luidt het in zijn manifest aan het publiek — ,,heeft haar doel bijna bereikt; zij is van de studeerkamer gekomen en gedrongen in de werkmanswoning. Laten we een laatste poging doen om het volk te redden en de plaats van God te herstellen. Tegenover de dwaalleer de heilige lessen van het Evangelie, tegenover het materialisme het offer, tegenover de negatie de katholieke geloofsbelijdenis''.Van links en van rechts werd De Mun aangevallen. De socialisten vroegen hem wat hij dacht van het loonstelsel, de arbeidersbeweging, de kapitalistischen eigenaar: de katholieken verweten hem het optreden van zijn volgelingen, die voor de uiterste consequenties niet terugschrikten. Eenerzijds noemde men hem en zijn medestanders: staatssocialisten, anderzijds clericale bourgeois. De Mun geloofde, dat de christelijke geest in Frankrijk nog krachtig genoeg was om het patriciaat te verbinden met de democratie om aldus aan Frankrijk nieuwe levenskracht te geven. De tegenkanting weerhield hem niet en toen hij een uitnoodiging kreeg om in het publiek zijn denkbeelden te ontvouwen nam hij die gaarne aan. Treffend schildert Piou hoe De Mun zijn groot redenaarstalent bij zich zelven ontdekte. Aanvankelijk sprak hij te

bedaard en te kalm; op raad van Louis Veuillot sloeg hij er echter weldra op los, geestdrift vlamde uit zijn woorden. Zijn eerste groote redevoeringen hield hij in de uniform van kapitein bij de curassiers; later hebben zijn chefs daarop aanmerking gemaakt en sprak hij „in civiel", maar de indruk van zijn machtig talent werd er niet minder door. Toen hij bemerkt had, hoe hij door zijn optreden de gewetens wakker schudde begon hij z'n redevoeringen nauwkeurig te verzorgen en toen hij later zijn intrede deed in de kamer dwong hij de oppositie naar hem te luisteren. Bevreesd voor z'n toenemenden invloed op het katholieke Frankrijk heeft men hem ten slotte verboden zelfs in civiel op te treden in het publiek. Het was voor De Mun een geweldige slag. Maar ten slotte zag hij den weg waarheen de Voorzienigheid hem riep. Na een zwaren strijd met zich-zelf bood hij den minister van oorlog zijn ontslag aan.

Als kamerlid heeft De Mun geen gemakkelijken tijd gehad. Herhaaldelijk trachtte men zijn verkiezing ongeldig te verklaren! Bij alle groote gebeurtenissen, bij de schoolwetten, het Panama-schandaal, den godsdienststrijd, onder het ministerie Cambes, bij de scheidings-wetten, — De Mun stond vooraan bij de verdediging der katholieke zaak. Piou beschrijft dit alles uitvoerig met de liefde van den leerling van den grooten meester. Edelman, versmaadde hij alle kleine middelen; democraat, zocht hij zijn heil niet in de ijdele leuze, maar in de beginselen van het Evangelie. Deze levensbeschrijving is leerrijk, voor edellieden en democraten!

Aan het einde van zijn leven, toen de oorlog was uitgebroken en toen de onrust in het Fransche volk zéér ernstig dreigde te worden, had men hem noodig. Door de regeering werd hij aangezocht om mee te gaan naar Bordeaux als „minister de la confiance nationale", hierna was de oude militair naar het front getrokken, waar zijn drie zonen voor Frankrijk streden. Doch zijn pen was een heel legercorps waard. Als deskundige volgde hij met aandacht de troepenbeweging: in de *Echo de Paris* had hij een welkom middel om in de openbare meening het vertrouwen te vestigen. De schitterende redenaar bleek een even schitterend publicist. In een levendige beschrijving wijst Piou ten slotte op zijn invloed gedurende den eersten tijd van den oorlog: De Mun heeft niet weinig bijgedragen om het nationale zelfvertrouwen der Fransche natie te behouden en daardoor de overwinning mogelijk te maken. De overwinning zelf heeft hij niet mogen beleven: wel den slag aan de Marne en daarmee de zekerheid, dat dat er geen sprake meer kon zijn van een Duitsche zegepraal.

Wie de katholieke groote mannen van Frankrijk wil leeren kennen, waartoe De Mun ongetwijfeld behoort, zal dit werk niet ongelezen mogen laten.

Mr. G. Kropman.

---

1) Jacques Piou,
LE COMTE ALBERT DE MUN *Editions Spes, Paris* 5, 1924. (20.5×13) 364 blz. ing. Ffr. 15.—.

Kroniek der Hongaarsche Literatuur.

(Van onzen Hongaarschen Redacteur.)

Ofschoon Hongarije zich het laatste halfjaar, wat z'n binnenlandsche aangelegenheden betreft in groote verwarring bevindt en dientengevolge de auteurs zeer moeilijk hun uitgevers kunnen vinden, vertoont toch de belletrie een mooie oogst. Voorop staat wel de nalatenschap van den verleden jaar gestorven romanschrijver, Géza Gárdonyi: *Arany, tomjen es mirha*, (Goud, Wierook en Myrrhe), legenden en droombeelden uit het Evangelie, kleine verheven verhalen, die getuigen van een diepen godsdienstzin, door de beproevingen van het leven gelouterd. Al zijn woorden zijn de zuiverste paarlen van eene Roomsche ziel. Het schoone der Hongaarsche volkslegenden gaat hier samen met de meer verfijnde Europeesche stijl. Het boek is een huldiging van onzen Verlosser. Als het werk in een wereldtaal kon verschijnen, zou het zeker een concurrent worden van de legenden van Selma Lagerlöf. —

Az élet Kapuja (De Poort des levens) van Franz Herczeg is een roman, waarin zich vooral uitspreekt de kommer en de weemoed der verlatenheid. Hij speelt in den tijd van de Renaissance, toen Thomas Bakócz, Aartsbisschop van Gran te Rome naar het Pausschap ambïeerde, om zoo het christelijk Europa des te gemakkelijker in 't geweer te kunnen brengen tegen de Turken, die Hongarije toen reeds met den

ondergang bedreigden. De held van deze roman is zijn secretaris en bloedverwant. Hij doet al 't mogelijke om voor zijn heer den weg te banen. Zijn ijver brengt hem in een avontuur met een vrouwelijke spion. De jonge man zoekt in haar ook de reine liefde. Hij wordt echter bedrogen en na den val van zijn heer meedoogenloos bespot. De schildering van de Renaissance en van de karakters is meesterlijk. [1])
De gunsteling der Hongaarsche sprookjesfee, Johann Komáromi, houdt zich onder den titel *He! Kozakok* (Hé, Kozakken !) [2]) bezig met een tragisch-sociaal thema over de Hongaarsche arbeiders, die in de omgeving van de rivier Latorcza (thans bij Tjsecho-Slowakije ingelijfd) moedig en dapper vechten om hun bestaan. Deze Kozakken (dezen naam genieten zij van de naburige Ruthenen om hun dapperheid en hun drankzucht) leven in oneenigheid met den rentmeester van den landheer, omdat de eerste hen niet langer een stuk grond in pacht wil geven. Zij trotseeren ieder gezag en hun ellendig bestaan begint zelfs een dramatisch karakter te krijgen, ofschoon de heele geschiedenis in zuivere epiek is gehouden. Het hoofd der Kozakken, met zijn robust karakter is een echte held van het onbewuste boeren-socialisme.
Het meest-geslaagde boek in dit seizoen is wel de roman van Renee Erdös, een Jodin, die eenige jaren geleden tot het Katholicisme overging. De hoofdmotieven van haar romans hebben een autobiografisch karakter. *A harfas* (De harpspeler) [3]) is de roman getiteld. De heldin, dochter van een tooneelspeler, heeft 'n groot verlangen naar burgerlijke deugdzaamheid. In den harpspeler vindt zij den juisten man, maar op de huwelijksreis, voordat zij werkelijk zijn vrouw wordt, begaat zij echtbreuk. De schrijfster teekent haar heldin meesterlijk, maar met het valsche „recht op genot" wordt zij antipathiek. Het Katholicisme dat Erdös zocht en — naar men meent — bereikte, komt in dit werk niet tot uiting.
Josef Bartóky liet zijn novellen in het boek *Szivarvang* (Fata Morgana) [4]) verschijnen.
Halaltanc (Doodendans) is een grootsche roman van Maria Berde. Hij speelt in een Zwitsersch sanatorium, waar ter dood veroordeelde longlijders zich met hun driften en exaltaties en verwelkte schoonheid ten grave sleepen. De handeling, die fijn geobserveerd en raak werd beschreven, getuigt voor het groote talent der schrijfster. Jammer echter dat zij zoo weinig oog heeft voor de godsdienstige levenshouding der arme zielen.
Op 't gebied van het drama heeft de nieuwere generatie ook dezen winter eenige wondervolle stukken het licht doen zien. Bovenaan staat Ludwig Bibó met zijn volkstragedie *Juss* (Erfdeel): Na den dood van zijn schoonmoeder wil de held het moederlijke erfdeel zijner vrouw in bezit nemen. De schoonvader, een heerschzuchtige boer, wil het niet geven. Nu verlaat de gekrenkte schoonzoon zijn vrouw en zijn kind. Volgens een rechterlijk besluit moest de boer het erfdeel toch afstaan. Als hij dat verneemt, wil hij het liever maar verkoopen. Daardoor ontstaat er een twist tusschen schoonvader en schoonzoon en de held slaat den oude dood. Hij wordt tot twee jaar veroordeeld. Tot dit moment heeft de schrijver de ontwikkeling goed volgehouden. Na twee jaren komt de held naar huis, verneemt den dood zijner vrouw en met het verworven goed voelt hij zich ongelukkig.
Nikolaus Surányi met zijn *A halhatatlan ember* (De onsterfelijke mensch) brengt ons aan het hof van den Hongaarschen Renaissance-koning Mathias. Galcotti, de geneesheer van den doodzieken vorst vindt het levenselixer uit, waarmee hij zijn heer het eeuwige leven wil verzekeren. De lichtzinnige dokter geeft het echter toch aan een voornaam meisje en de koning sterft. Hoewel het drama krachtig van vormgeving is, heeft het om zijn onbegrijpelijke symboliek (het meisje is onsterfelijk) slechts matig succes geoogst.
Ludwig Zilahy met zijn *Csillagok* (Sterren) heeft ons een diep stuk gebracht, dat een volgehouden loflied is op de realiteit der christelijke levensbeschouwing.
Verder moet nog Paula Környey genoemd worden, eene diep godsdienstige actrice met haar dramatisch gedicht: *Claudia*. Zij voert Pontius Pilatus en zijn vrouw Claudia ten tooneele.
In de dichtkunst heeft nu Ladislas Mécs de leiding met zijn boek: *Rabszolgak enckelnek* (Slaven zingen). De auteur, een Praemonstratenser, is de dichter van het bij Tjsecho Slowakije ingelijfde Opper-Hongarije. Hij brengt nieuwe geluiden, nieuwe bezieling en zijn verzen ademen een vernieuwd gemeenschapsgevoel.
Alexander Sajo geeft onder den titel *Muzsikaszo* (Muziektonen) zijn mannelijk sterke

patriottische liederen. Hij stamt ook uit een bezet gedeelte van Hongarije. — Na deze fel hartstochtelijke gezangen werkt Geza Némethy, professor in de klassieke philologie aan de Universiteit te Budapest, met zijn rustig boek *Az esz tragediaja* (Tragedie van het verstand) als een nieuw ontdekte auteur uit het gouden tijdperk. Van het Christendom is hij nog ver verwijderd, al was dan ook Pater Walter waarschijnlijk zijn voorbeeld.

---

[1]) Singer & Wolff-Verlag, Budapest.
[2]) Studium-Verlag, Budapest.
[3]) Singer & Wolff-Verlag, Budapest.
[4]) Franklen-Gesellschaft, Budapest.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

Jeronymo Pedreira de Castro, 732.
ZELIA, OF ZUSTER MARIA VAN HET ALLERHEILIGST SACRAMENT, Vertaald uit het Portugeesch door A. Grijpink C.ss. R., Geïllustreerd. *G. Mosmans, Venlo,* 1925. (21.5 × 14.5) 439 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

Dit boek geeft de levensgeschiedenis van een „sterke vrouw", een dame uit de hooge kringen van Brazilië. Een harer zonen beschrijft het leven dier moeder, die 13 kinderen ter wereld bracht; negen in leven hield en al die negen kinderen religieus zag worden: 4 priesters en 5 zusters. Van den dood van haar man, op ongeveer 60-jarigen leeftijd zien wij die hooge dame zich zelf nog geheel en al geven aan God in het kloosterleven.
Wat een heerlijk familieleven wordt ons hier verhaald. Wat een innigen en zuiveren bruidstijd krijgen we te zien. Tot hoe groote heiligheid wist die vrouw en moeder haar man en kinderen te brengen.
Haar zoon laat ons deelen uit de intieme geschriften van zijn moeder en die stukken vinden wij het best geslaagd. Dat wat er omheen staat doet wat preekerig aan. Men moet dezen bast voor lief nemen om de zoete kern. Zulke „levens" moeten goed stichten! Zeer aanbevolen.

P. Quirinus O.Cap.

Cecilia, 733.
DOOR STORM EN BRANDING IN VEILIGE HAVEN, Vertaald uit het Engelsch door Jonkvr. Anna de van der Schueren. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (19.5 × 13.5) 60 blz. ing. f 0.40.

Heel wat zelfoverwinning en overwinning van moeilijkheden komend van buiten worden vereischt van diegenen, die van het Protestantisme overgaan tot de katholieke Kerk. Die moeilijkheden tegelijk met de middelen om ze te boven te komen worden aangegeven in bovengenoemd boekje. In Engeland heeft het dan ook veel nut gesticht bij de talloozen, die rust vonden in de oude moederkerk. — Datzelfde nut kan de Hollandsche vertaling stichten hier te lande. Maar ook voor ons katholieken zelf is de lezing ervan nuttig — wij krijgen een beteren kijk op het proces dat zich in den bekeerling afspeelt en zullen ook beter onze taak tegenover de zoekenden leeren inzien.

Ant. van de Venne.

Edgar Gevaert, 734.
TOT DE GENADE. *De Sikkel, Antwerpen,* 1924. (19.5 × 13.5) 154 blz. ing. Bfr. 9.—.

Dit eigenaardig boekje is een verzameling van gedachten en meditatie's op verschillende schriftuurteksten om de zwakheid en zondigheid van het schepsel, de grootheid en de verheffende kracht van Gods genade te doen uitkomen.
De schrijver moet echter leeren, dat men geen mooi goed te lezen boek schrijft alleen met een overvloed van goede, vaak verhevene gedachten. De uitwendige vorm in de afzonderlijke zinnen met die overlading van deelwoorden, de logische voortbouw van gedachten en de synthese is in het boekje verwaarloosd.
Dit laat zich dus en om den duisteren inhoud en om den weinig ontwikkelden vorm niet prettig lezen.

P. Antonius O. Cap.

Edgar Gevaert, 735.
VOOR WAREN RIJKDOM, Geïllustreerd. *C. A. Mees, Santpoort,* 1925. (20 × 13.5) 56 blz. ing. f 1.90.

In het vóór ons liggend tractaatje (een brochure met reproducties naar Michel-Angelo opgeluisterd) heeft E. Gevaert een van de geliefkoosde thema's uit zijn eerste werk *De Hof der Liefde* terug opgenomen, en daaraan beschouwingen vastgeknoopt over de kunst, die ook de mensen tot een rijker en sterker leven moet opwekken. Het zijn niet de „uiterlikheden" van de kunst (de „veranderingen" zoals hij dat noemt) die hem in beslag nemen. Het is het innerlijke waarover hij neerbuigt; het is, diep in de mens, de mistérieuze grond waaruit het werk van kunst opspringt, en die hij ziet in deze jaren als een van God verlaten, dorre aarde, waarin geen rijpe, vol-schone vruchten meer gewonnen worden tot verheugenis in dit leven en tot een opgang naar de luister des Vaders.
Op de hem eigene, ietwat weitlaüfige, cathechiserende maar bloemige manier behandelt dan E. Gevaert het onderscheid dat hij vaststelt tussen de werken die zijn ontstaan uit „*gevoel*" en deze die zijn geboren uit „*liefde*". Onder *gevoel* verstaat hij: al de lagere verlangens en begeerten van de kunstenaar; zijn zucht om te behagen; zijn speculeren op de makkelikst te bevredigen bewegingen in de gewone man. Gevoel is hem de ongezuiverde, ongebreidelde passie. En de *liefde*? Zij is àl het andere! Zij is „de rechter zijde", het terrein vanwaar men opvaart naar de hemelen Zij is het graan in het koornveld, en niet het liefelik bloeiende onkruid. Zij is gans kracht en sterkte, gans wijsheid en gans het tegendeel van wat de „helden der lauwheid" vereren en hoogschatten.

Wies Moens.

Alban Goodier, S.J., 736.
DE WEG TOT DE LIEFDE, Vertaald uit het Engelsch door P. Klene, S.J. *Teulings, Den Bosch,* 1925. (18.5×12) 195 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Elk hoofdstuk van dit boekje is genomen uit het warme geestelijk leven en wordt u in onopgesmukte taal, maar in alle opzichten verzorgd en fijn en scherp voorgehouden. Niemand late zich in 's hemelsnaam afschrikken door den titel, alsof de „weg tot de liefde" alleen iets is voor een kleine groep van uitverkorenen in het geestelijk leven. Zooals de liefde zelf voor allen zonder uitzondering de weg tot God is, zoo is ook dit boekje voor jong en oud, voor groot en klein zonder voorbehoud aanbevelingswaardig.

G. Vrijmoed O.F.M.

Dom Bruno van Havere, O.S.B., 737.
EEN APOSTEL, Geïllustreerd. *Benedictijner-abdij, Dendermonde,* 1925. (18×12) 185 blz. ing. Bfr. 5.—.

10 Juni 1924 overleed, in Vlaanderen, op drie-en-dertigjarige leeftijd: Edward Poppe. Hij was de ziel in het Zuiden van de Euch. Kruistochtbeweging, en een vurig ijveraar voor de Godsvrucht tot Maria. Velen mochten van hem troost en hulp, kracht en geestelike leiding ontvangen. Zijn artiekelen in Eucharistiese tijdschriften en Maria-blaadjes waren voor menige ziel: een licht in de duistere nacht. Niet alleen zijn intiemste vrienden getuigen van hem: dat hij was een heilig priester; maar de eenvoudige boerelieden uit het dorp, waar hij de laatste tijd van zijn leven doorbracht, hebben een grenzeloos betrouwen in de voorspraak van het „heilig direkteurken" van het zusterklooster te Moerzeke aan de Schelde! Een jaar na zijn dood, wordt zijn levenschets in het licht gegeven door een van zijn dierbaarste vrienden van kindsbeen af. Het boek van Dom Bruno van Havere wil allerminst artistiek, literair behagen. Het is een simpele daad van pieteit gepleegd met het inzicht: de figuur van Edward Poppe in wijder kringen bekend te maken. De lectuur van Dom Bruno's levensverhaal van „Wardje Poppe" dringt ons wijselik terug naar de stilte en de eenzaamheid in de donkerte onder het kruis, waar wordt gestreefd naar de algehele overgave van het kreatuur aan zijn Maker. En de grootste troost die ons bijblijft is wel deze: dat het niet noodig is, om heilig te worden, bergen te verzetten; dat wij alleen maar verduwen moeten het kleine mierenhoopje van onze dagelikse pijn, onze dagelikse kommer, onze dagelikse verveling... en het al doen strekken tot eer en lof van Jezus Christus, opdat Zijn Rijk vervuld zou worden op aarde.

Wies Moens.

Dr. S. Tromp, S.J., 738.
PETRUS CANISIUS EN ZIJN KATECHISMUS. *Geert Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (19.5×13.5) 15 blz. ing. f 0.10.

In deze brochure wordt heel overzichtelijk de wordingsgeschiedenis geschetst der beroemde katechismussen van onzen heiligen landgenoot. In 1555 verscheen te Weenen voor 't eerst zijn *Summa doctrinae Christianae,* de „groote" katechismus, die in nog geen tien jaar tijd in verschillende landen meer dan twintigmaal werd herdrukt, ongerekend de vertalingen. Uit dit grootere werk ontstonden dan eenige jaren later twee andere boekjes, een „kleine" en een „heel kleine" katechismus. Hoevele honderde uitgaven in alle mogelijke talen dat tweetal in den loop der eeuwen beleefd heeft, valt zelfs niet bij benadering te gissen.

C. Wessels S.J.

Joz. de Voght, 739.
NAAR HET LICHT. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (22×16) 118 blz. ing. f 1.10.

Beschouwingen, waarvan de inhoud voldoende wordt aangegeven door den titel zelf: Kerstmis, Lichtmis, Paschen. Religieus-liturgische beschouwingen, met hier en daar een folkloristisch bloempje er in, een historisch blaadje er tusschen. Meer breedsprakig dan diepzinnig In opgesmukte beeldspraak liggen de gedachten vervaagd.
De laatste beschouwing is van anderen aard en trant: Op zoek. Ze schildert den zoekenden gang van drie bekeerlingen: Huysmans, Retté, v. d. Meer de Walcheren. Het torment van het oneindige wordt in deze zielen belicht, maar ook hier wordt de belichting vervaagd door gekunstelde taal en gesmukte beeldspraak. Joz. de Voght schrijft goed. Hij zou het beter doen, als hij het eenvoudiger deed. Hij is te veel op zoek naar beelden, hij moet de gedachte vatten.

A. v. Delft.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

Carry van Bruggen, 740.
EEN LEERSTOEL VOOR ZUIVERE REDE. *Hollandia, Baarn,* 1925. (20×14) 15 blz. ing. f 0.25.

Een in zijn beknoptheid wijdloopig betoogje tegen het streven naar wederbezetting van een leerstoel voor Zuivere Rede. Schrijfster heeft gelijk; „het jongleeren met Hegelische drieslagen" maakt geen wijsbegeerte. Daarbij — en dat is erger — is Hegel in de oplossingen der grondproblemen meer fantast dan wijsgeer. Reden waarom een leerstoel in Hegelarij ook ons geheel overbodig lijkt.
Echter, de kern van het tegenbetoog is valsch. Deze kern is het solipsisme: „laat ieder zich zijn eigen gang door zijn eigen rijstebrijberg eten". Neen, er zijn vaste, algemeenmenschelijke, onbetwijfelbare inzichten, welke het *gemeenschappelijk* uitgangspunt moeten zijn voor alle wijsbegeerte, die niet uit het spoor loopen wil.
Ook vergist schrijfster zich als ze meent, dat wijsbegeerte creatief is, zooals de kunst. Het ligt allerminst op den weg der philosophie romannetjes te fantaseeren. Zooals elke kennis en wetenschap, is wijsbegeerte onderzoek en assimilatie van een object (primair de werkelijkheid), welk object haar gegeven wordt en dat ze niet zelf, al denkende, construeert. Ze is daarom niet een „eenzame worsteling van den geest met *zichzelf,"* maar met een gegeven object.
Is de wijsbegeerte creatief, dan is er bij haar en elders van kennen en begrijpen geen sprake meer, ook niet van dwaling en misvatting. Dan zet ieder zelf de wereld in elkaar, d.w.z. dan vervalt de wijsbegeerte tot het construeeren van een sprookjeswereld.

Dr. B. v. Benthem O.P.

A. M. Emans, 741.
MOMENTOPNAMEN. *La Rivière & Voorhoeve, Zwolle,* 1925. (18.5×13) 150 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.00.

„Momentopnamen", korte notities, voornamelik uit 't kinderleven, door 'n onderwijzeres van protestantsen huize, die met haar discipelen uitstekend blijkt te kunnen omspringen en ook wel 't talent bezit, op 'n prettige manier haar ervaringen op te schrijven. 'n Aantal prullige vignetjes ontsieren dit overigens royaal-gedrukte boekje.

Leo Fens.

Jac. v. Ginneken, S.J.,
G. D. Zegers, 742.
HANDLEIDING BIJ BEROEPSKEUZE, Geïllustreerd. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. Paedagogische Bibliotheek, (26×17.5) 268 blz. ing. f 3.50.

Dit prachtboek bevat de toespraken op den Vacantieleergang voor Beroepskeuze, gehouden in 1924 te Utrecht, met de noodige aanvullingen op dit terrein. Het werk is in drie deelen te verdeelen. De eerste 80 bladzijden worden besteed aan Geschiedenis, Standpunt, Organisatieplan in zake Beroepskeuze-Voorlichting, door G. D. Zegers. Daarop volgen: Beroepskeuze en Jeugdorganisatie, door B. H. de Groot; Het psychotechnisch onderzoek in de practijk, door Prof. Dr. J. van Ginneken; Het zielkundig onderzoek, door Prof. Dr. F. Roels. Deze drie lezingen vormen het tweede deel van 't boek. Het derde deel behandelt Onderwijs en Beroepskeuze, verdeeld in 7 onderdeelen: Beroepskeuze en het Volksschoolonderwijs, door A. J.W. Brugman; Beroepskeuze en Landbouwonderwijs, door M. v. d. Broek; Beroepskeuze en het Ambachtsonderwijs door Huib Luns; Beroepskeuze en het U.L.O. en M.U.L.O. door L. Bos; Beroepskeuze en het Kweekschoolonderwijs, door Zr. Josephine; Beroepskeuze en het Gymnasiaal, Middelbaar en Handelsonderwijs, door Th. M. v. d. Donk; Beroepskeuze en het Buitengewoon Onderwijs, door G. A. E. Christ. Tevens werden nog opgenomen: Resumé's, Praatavonden en De Methode der Zielevelden, door Prof. Dr. J. van Ginneken. Zooals uit deze opsomming blijkt, hebben we nu een Roomsch boek van de hoogste beteekenis voor de beroepskeuze; ieder opstel is een oorspronkelijke studie; niet is iedere opvatting of voorstel even breed uitgewerkt, maar de algemeene lijnen zijn overal met zorg aangegeven. Wie mee wil werken om de jeugd te brengen tot dat beroep, waarvoor zij den meesten aanleg heeft, *moet* dit werk bestudeeren. 't Is echt Roomsch, voortgekomen uit den drang der Kerk, om geluk te brengen onder de menschen.

P. v. Luyk. S.J.

Dr. Wilhelm Stekel, 743.
WAT OP DEN BODEM DER ZIEL LIGT. Vertaald uit het Duitsch door Dr. A. N. Nolst Trenité. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (18×12.5) 221 blz. geb. f 2.90.

„Volkomen normale menschen bestaan niet" (87). Ziedaar de grondgedachte van dit boek, dat van de veronderstelling uitgaat, dat geheel de inhoud van het menschelijk zieleleven door onderbewuste complexen bepaald wordt. De schrijver stelt hier aan een niet-vakkundig publiek als zeker voor, wat hoogstens mag gelden als een hypothese, die nog in haar algemeenheid beslist niet juist is. En met allen eerbied voor de theorie der psychoanalyse zal men toch schrijver's simplistische interpretatie van de ingewikkeldste psychologische vraagstukken, waarnaast met evenveel recht een andere kan geplaatst worden, nauwelijks au sérieux kunnen nemen. Dit boek is door en door ongezond, omdat de schrijver niets verstaat van wilsvorming, zelfbedwang, geestelijke discipline, christelijke, of zelfs maar stoïcijnsche ascese. Zonder een rem op zijn zieleleven raakt de mensch inderdaad in zijn „tweede wereld" verdwaald en loopt hij groot gevaar, in 't moeras te blijven steken. Stekel's boek is er 't sprekend bewijs van.

Dr. Ferd. Sassen.

Dr. Antoon Vloemans, 744
DE WIJSBEGEERTE VAN HET OOSTEN. *W. J. Thieme & Cie., Zutphen,* 1925. (21.5×16) 210 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Hoewel schrijver niet blind blijkt voor de fouten noch voor het onwerkelijke van het Oostersche gefantaseer, toch vergete hij evenmin dat een vereenzelviging van godsdienst en wijsbegeerte beide verlaagt. Zoekt hij een ware levensphilosophie, die zich niet tot de exacte wetenschappen bepaalt, maar zich evenmin verdrinkt in het onwerkelijke, dan zal het Thomisme meer inhoud bieden dan het gedroom der Oostersche verbeelding; daarbij kan schrijver's metaphysica slechts aan realiteitswaarde winnen. En terwijl het Thomisme geen rijk erkent, waar het causaliteitsprinciep niet geldt, weet het „godsdienst en wijsbegeerte tot een organisch geheel te verbinden", maar met behoud van beider wezenlijk onderscheid.

Voor het bovennatuurlijk zieleleven kan het Oosten ons zeker niets leeren. Alleen een volle beleving van het ware Christendom kan Europa redden.

Lr. Th. de Valk, O.P.

Adèle Withof, 745.
HET MILDE LEVEN. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1925. (21.5×15) 123 blz. ing. f 1.40, geb. f 2.25.

Mooie en ware gedachten worden hier geuit over: Vereenzaming, Moed, Kameraadschap, Verbeelding, Verantwoordelijkheid, en zooveel meer, dat de naar licht en rust zoekende geesten temidden van het voortjachtende leven toch als schoone raadselen blijven voelen, met een verterend heimwee naar de oplossing.

Al stellen deze beschouwingen zich dan boven de „de oude leer" als boven het voorbije, ze voelen zelf toch ook nog de geestelijke verwantschap met hetgeen zij verwerpen en blijven verwerpen.

Marie Koenen.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Jo van Ammers-Küller, 746.
HET INZICHT. *Em. Querido, Amsterdam,* 1925. Kleine Romans, (18.5×12) 132 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.90.

Na eenige jaren gelukkig samenleven ontstaat er verwijdering tusschen Herbert en Lize. Haar achterdocht doorloopt verschillende fazen die zeer zielkundig zijn weergegeven, totdat ze ten

slotte met eigen oogen ziet, hoe hij een andere bemint die hem meer geven kan, wat z'n aard behoeft. Als die andere Herbert weer in de steek laat, komt de oplossing in een bekentenis van Lize dat ze toch alles weet en ze hem troost in z'n verloren liefde. Aangrijpend-fel, zielkundig-fijn is dat alles weergegeven, in een beheerste stijl. Hier en daar is de atmosfeer wat zwoel maar wat er ook zij van de letterkundige waarde van dit boekje, moreel is het beslist ontoelaatbaar. Uitspraken over het huweliksleven, kinderen, en alles wat daarmee samenhangt, ontsieren dit boekje zo, dat de etiese lelikheid de estetiese schoonheid overtreft.

J. Vermin.

Jens Anker, 747.
VERMOORD, Vertaald uit het Deensch. *Elsevier, Amsterdam,* 1925. (20.5×14) 159 blz. ing. f 1.25.

Een rentenier wordt vermoord in Kopenhagen, en zijn brandkast geplunderd. Een onschuldige wordt gegrepen, met overtuigende bewijzen van zijn plichtigheid. Alleen detective Falk koestert twijfel en komt langzamerhand op het spoor van den waren schuldige. Toch is er iemand die ongemerkt al zijn pogingen verijdelt, en die éóne is Müller, een beste vriend en vertrouweling van Falk: maar Müller is ook de beruchte moordenaar. Dat is wel het toppunt van sluwheid en durf. Slechts door een klein toeval loopt Müller in de val.
Er wordt nogal gesproken in het boek over „vriendinnen".

K. v. K.

Piet van Assche, 748.
SEVUS EN DE BLINDE. *Mercurius, Antwerpen,* 1925. (20.5×14.5) 143 blz.

Een bundel schetsen, meestal kort, uit de landbouwersbevolking, maar in een somber noodlotslicht bezien. De personen lijken wel spookachtige maniakken, fanatici van lust of godsdienst en ellende: alles groeit buiten de proporties als in een koortsdroom. De proeve om in rhythmisch proza deze zware zwoele stemming te benaderen ontaardt niet zelden in aanstellerij en gemaniëreerdheid. Toch kan P. v. Assche wel iets (hij kent z'n landschap in de puntjes en weet wat met z'n taal te doen) maar hij moet zich eerst uit z'n looden loome fatalisme opworstelen tot klaarheid en natuur.

C. R. Vullings.

René Bazin, 749.
DE OBERLÉ'S, Vertaald uit het Fransch door Jaak Boonen. *Pax, Den Haag,* 1925. Meesterwerken uit de wereldliteratuur, (20×13) 364 blz. ing. f 1.50.

Grootvader Oberlé, de oud-protestafgevaardigde is 'n hulpbehoevende grijsaard, maar onverzwakt is z'n haat tegen de indringer, aan wie zich z'n zoon Joseph, ontrouw aan z'n land en de familietraditie, uit eerzucht heeft verkocht. Maar de kleinzoon Jean, ofschoon in Duitschland opgeleid, is 'n echte Elzasser, die mijmert over 't zoete Frankrijk en niets prijs geeft van 't geschonden recht, al gehoorzaamt hij lijdelik. Van 'n huwelik met Odilia Bastian, van 'n Oer-Elzassiese familie, kan niets komen: de oude Bastian, offert de beide jongelieden op aan z'n haat tegen Oberlé, die heult met de vijand. Omgekeerd is Lucienne Oberlé verloofd met Von Farnow, 'n Duits offiesier, maar ook hier komt 'n kink in de kabel.
Jean Oberlé deserteert uit de cavalerie-kazerne naar Frankrijk en dus: de liefde wordt „ondergeordnet", Von Farnow wil in geen geval de zwager worden van 'n deserteur. Wel wat plotseling eindigt 't boek met de vlucht van Jean, die gewond wordt, maar over de grens uit z'n bewusteloosheid ontwaakt en... verder niets.
Hoe boeiend ook, is dit boek zó tegen elke vredespoging, zó anti-gemeenschap, dat 'n Belg er misschien z'n oude wrok wat mee op kan rakelen, maar dat 't ons Hollanders vreemd blijft, zelfs onaangenaam aandoet.

Leo Fens.

Arnold Bennett, 750.
'N TYPE, Vertaald uit het Engelsch door Mevr. G. van Uildriks. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. (20×13.5) 284 blz. ing. f 2.15, geb. f 2.90.

Edward Henry Machin is het type, dat door onverstoorbare levenslust, door durf en aanpakken, van zoon eener waschvrouw „het" type wordt van zijn geboortestreek en tevens de meest geziene medeburger en burgemeester.
Ontspanningslectuur van de beste soort.

Jos. van Genk.

R. H. Benson, 751.
GEZIFT ALS TARWE, Geïllustreerd door Herman Moerkerk. *Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg,* 1925. Keurboekerij. (16×11.5) 301 blz. ing. f 1.70 geb. f 2.25.

In dezen roman van Benson komen zeer sterk de beste en merkwaardigste eigenschappen van den schrijver uit. Feitelijk is 't meer een novelle dan een roman. 't Is een korte, heel scherpe schets, die ons na lezing diep ontroerd doet blijven. Een jong Engelsch gezin zonder kinderen leeft 'n zorgeloos weeldeleventje op hun heerlijk landgoed. Ze zijn katholiek, maar ze doen niets meer dan precies hun plicht. Als 't verhaal begint is de jonge man gestorven en z'n vrouw ligt snikkend bij z'n bed. Buiten stappen de dokters in de auto om het attest van overlijden te gaan inleveren. De jonge vrouw vindt het vreeselijk dat haar man gestorven is zonder behoorlijk gebiecht te hebben; het is haar nog niet heel duidelijk dat alles voorbij is en ze weet zelf niet hoe dat mogelijk zou zijn, — ze belooft God dat zij in 't klooster zal gaan, wanneer haar man weer levend zal worden. Opeens slaat de doode zijn oogen op en ziet zijn vrouw aan. De doktoren komen terug en de zieke herstelt. Men spreekt van inzinking en schijndood, maar de man bezweert zijn vrouw waarlijk overtuigd te zijn, dat hij gestorven was. Hij is vast besloten zijn leven te veranderen en wil in 't klooster gaan — als zijn vrouw toestemt. Doch zij protesteert en zegt ook niets van haar belofte. Dan tracht de man zoo volmaakt mogelijk te leven, de vrouw ergert zich er aan, wil hem van zijn voornemen afbrengen en heeft toch geen rust voor zichzelf. — Wanneer de jonge man eindelijk weer eens uit logeeren gaat, opent de vrouw haar hart voor de overste der Benedictinessen, die op 't landgoed een kloostertje hebben gekregen.
Zij besluit alles aan haar man te zeggen en als hij 't goedkeurt, beiden in 't klooster te gaan. Maar als de man thuiskomt is hij door menschelijk

opzicht, geheel veranderd — hij gaat weer leven als vroeger, maakt 'n criquet-match in Zuid-Afrika mee en sterft plotseling aan 'n zonnesteek. Z'n vrouw wordt Benedictines... „Gezift als Tarwe" en slechts één bleef behouden? Uit dit merkwaardig gegeven weeft Benson z'n half fantastisch, half realistisch verhaal, waarvan de moraal ons niet meer loslaat.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Max Brand, 752.
TIJGER, Vertaald uit het Engelsch door C. F. van der Horst. *W. de Haan, Utrecht,* 1925. (20.5×14.5) 254 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Een millionnairszoon die niet weet wat met zijn leven te beginnen, ontmoet in een der volksbuurten van Chicago een meisje, Mary, dat indruk op hem maakt door haar moed. Mary is er eigenares en bestuurster van een volkshotel, en Jack, de rijke jongeling, met groote lichaamskracht bedeeld, wordt er uitsmijter, natuurlijk incognito, na er den vorigen uitsmijter tegen den grond gebokst te hebben. Tegen den nieuweling komt de heele volkswijk in verzet, en er wordt stevig gevochten. Een oud heer, die bij Mary inwoont, ziek en stom, ontpopt zich later als een stoer vechtersbaas en broer van Mary, de Baviaan geheeten. Deze is ook tegen Jack, maar „de Tijger" overwint zelfs dezen ergste van allen. Wanneer Mary voor 't leven van Jack begint te vreezen te midden van zooveel vijanden en gevaren, gaat ze zelve naar Jack's rijken pa, wiens naam ze inmiddels is te weten gekomen; maar de millionnair meent, dat zijn zoon maar zelf moet weten wat hem te doen staat, en geeft Mary intusschen te verstaan, dat hij er niets op tegen zou hebben om een schoondochter te krijgen zooals zij. Jack die 't van iedereen won door zijn kracht, wint het ten slotte ook van Mary door zijn eerlijk hart.

Er staat geen onvertogen woord in dit boek, maar 't is wel wat erg vol vechtpartijen, waardoor 't ruw aandoet.

Felix Rutten.

C. J. A. van Bruggen, 753.
EEN GOED HUWELIJK. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 3e druk: 1925. (19.5×14) 356 blz. geb. f 3.50.

Onze indruk is,dat Van Bruggen zelf met walging en haat z'n hoofdpersoon, de in-en-in-perverse Judith Odoorn, heeft geschapen, zodat we geen ogenblik obscure intenties willen veronderstellen. Toch moeten wij afwijzend staan tegenover dit werk, en niet alleen uit moreel oogpunt. *Een goed huwelijk* is gebouwd op de basis van 'n fatalistiese levensvisie. Judith is 'n echte Odoorn: ze wil heersen; wie met haar in aanraking komt, móet aan haar voeten: haar demoniese natuur speelt dat klaar met de zielige, bloedarme Thea van Balen, met de sullige Johnny Brandsen en met Josef Wesling, 'n bankierszoon zonder fut, die zo wat liefhebbert in literatuur, niet afstudeert en z'n leven verlummelt. Judith biologeert 'm, met open ogen loopt hij z'n ondergang tegemoet, maar hij kan niet anders. 'n Indiese zakenreis kán de breuk met haar brengen — hij schrijft de brief: bij z'n terugkomst in Holland echter is 't weer 't oude liedje. Om haar eerzucht te voldoen, stuurt ze op 'n huwelik aan, maar haar overwegingen zijn zó min, zó doortraptgemeen, dat we begrijpen hoe ijzig sarkasties de schrijver z'n tietel koos: 'n „goed" huwelijk! Tussen de bedrijven door krijgen we nog 'n kijkje achter de coulissen van de kunstenaarswereld: snobisme en tijdschriftengekonkel, warhoofderij en nulliteiten.

Leo Fens.

Hall Caine, 754.
DE VROUW DIE GIJ MIJ GEGEVEN HEBT, Vertaald uit het Engelsch door G. W. Elberts. *A. W. Sijthoff, Leiden,* 1925. (23.5×16.5) 631 blz. ing. f 3.75, geb. f 4.90.

Dit diep-aangrijpende boek van Hall Caine behandelt het eeuwenoude maar steeds nieuwe probleem van de onverbreekbaarheid des huwelijks. Wat God heeft vereenigd, mag de mensch niet scheiden. Deze goddelijke uitspraak en wet, grondslag van het huisgezin en den staat, vraagt soms tragische offers van den eenling, die onberaden den beslissenden stap heeft gezet en later ontdekt dat zijn stap een grove vergissing was. Dan komt de strijd tegen schrijnende banden, de drang naar lokkend levensgeluk, dat aan de overzijde der wet toelacht, de tweestrijd tusschen gevoel en overtuiging, tusschen hart en positief geloof.

Hierin ligt ook de tragiek van Mary O'Neill's vrouwenleven. Kind van een eerzuchtigen, onbuigzamen vader wordt ze tegen haar zin uitgehuwelijkt aan een verloopen baron, die voor haar geld zijn naam in ruil geeft. Mary bemint hem niet, maar wil trachten hem te leeren beminnen. Haar eerlijke pogingen lijden echter ellendig schipbreuk, vooral als haar man haar schandelijk bedriegt met eene vriendin.

Dan ontmoet ze een ouden jeugdvriend en ontdekt dat ze dien altijd bemind heeft. Zij kampt en strijdt tegen deze schuldige liefde, maar in een oogenblik van zwakte geeft ze zich aan hem en wordt moeder. Zij vlucht uit haar kasteel, bevalt in groote armoede en staat op het punt zelf haar vrouweneer te offeren om haar kind van den dood te redden, als haar vriend — die op Zuid-Poolexpeditie geweest is, haar vindt en haar redt.

Wettelijk gescheiden van haar man, staat ze in tweestrijd tusschen haar God en haar liefde, maar de dood brengt hier oplossing.

Een prachtboek voor den gevormden lezer, die de hoofdlijnen van dit werk: de strijd tusschen gevoel en overtuiging, geweten en hartstocht, weet vast te houden. Anderen mogen misschien in hun opvattingen geschokt worden — wat toch het doel van den schrijver niet is, en daarom noopt dit boek tot eenig voorbehoud.

C. R. Vullings.

David Jozua de Castro, 755.
HET ZOTTE VLEESCH, Geïllustreerd door J. Rummens. *Gebr. Graauw, Amsterdam,* 1925. (20.5×14.5) 176 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.75.

Dit boek met z'n sensationeelen titel dient zich aan als een roman van 't Limburgsche volk, maar is het daarom nog gelukkig niet. Het tamelijk onsamenhangend verhaal wil een kijk geven op de mijnwerkersbevolking, menschen van grove dierlijke passies, gezien door de oogen van een tamelijk sensueel Amsterdamsch Israëliet. Het boek is lang zoo erg niet als z'n titel zou doen vermoeden, maar toch geen lectuur voor iedereen. Wie 't niet leest, verliest er niets bij, wie 't wel doet, minstens zijn tijd. Het boek is

verlucht met een drietal teekeningen van J. Rummens: hij is een stap vooruit op de kubisten in zoover hij z'n figuren construeert uit een verre aanduiding van varkensblazen: wellicht de vesicalistische school?

C. R. Vullings.

Marie Corelli, **756.**
MADEMOISELLE ZEPHYR, Vertaald uit het Engelsch door J. P. Wesselink-van Rossum. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (22.5×17) 222 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.50.

Niet veel om 't lijf. Twee schetsjes achterbuurtleven: luguber. Hoe een zesjarig kindje, op tooneel-ballet gevierd als petite reine, afgemarteld sterft op lompen. — Hoe een deern uit menschlievendheid zich met een huurkind verdrinkt. Nog twee schetsen — maar die draven op tot de „bovennatuurlijke" sferen — maar daar raakt mejuffrouw de kluts kwijt.
Een doode zag ze levend — die haar achtervolgde om gebed. „Ik weet dat de dooden behoefte hebben dat men voor hen bidt... ofschoon ik niet kan beweren, dat ik de reden daartoe begrijp." Neen — want de goede Roomsche reden gelooft zij niet. Het laatste is gekker. Hier kan de beeldkracht van de schrijfster de fantasterijen van de zienster niet aan. Hier is een duivel aan 't werk om een ziel te... bekeeren!

A. v. Delft.

Daniel Corkery, **757.**
DE HONDEN VAN BANBA, Vertaald uit het Engelsch door Lod. en Angela Dosfel-Tysmans. *J. Lannoo, Thielt (België),* 1925. (23×17.5) 190 blz.

Banba is een oude naam voor Ierland, de honden zijn de Engelsche soldaten, die over het arme, verdrukte volk worden losgelaten, op bevel van hooger hand. De schrijver heeft van het boek een *ik-verhaal* gemaakt: de held beschrijft zijn avonturen en de wonderbaarlijke hulp, waardoor hij telkens aan de achtervolging ontsnapt. De lezer maakt iederen keer kennis met groepjes Ieren, die heimelijk samen komen, om zich te oefenen in den wapenhandel en afgericht te worden en klaar te staan bij een nieuw verzet tegen de onderdrukkers. Overal is het de Gael (de Ier), tegen den Sassenach (den Engelschman). Wie de gebeurtenissen van 1916 tot 1920 gevolgd heeft, zal het boek met veel belangstelling lezen; wie niet voldoende op de hoogte is met de voorvallen uit dat tijdperk, zal er weinig aan hebben. De vertaling in 't Vlaamsch is ook voor Noord-Nederlanders zeer goed genietbaar.

Christine Vetter.

Hedwig Courths-Mahler, **758**
HET GEHEIM VAN DORA LIND, Vertaald uit het Duitsch door Mevr J. P. Wesselink-van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1924. (20×13) 260 blz. ing. f 1.50, geb. 2.25.

Mevr. Courths-Mahler is een van de meest gelezen Duitsche schrijfsters. Het schrijven bij haar is geen kunst, maar een zaak, een uitnemend goedopgezette financieele onderneming.
Haar vertellersgave beschikt over alle mogelijke feuilleton-clichés, en haar geheim heeft ze blijkbaar gekaapt uit de oude Fransche en Engelsche roman-fabrieken van vóór 50 jaar; met dit onderscheid dat Feuillet, Dumas, Lady Fulleton, toch nog iets of wat schrijven konden, deze dame niet. Kasteelen, graven en gravinnen, mooie meisjes, leelijke tantes, geheimzinnige, liefst Amerikaansche jongens, geparfumeerde liefdespelletjes zonder veel ergs, wittebroodsweken, echtscheidingen, verzoeningen; eindelooze gamma's van glimlachjes en traantjes; en tusschen al dat geroekedoe, nu en dan 't geknars van 't raderwerk der moderne grootstad.
Nooit iets dat opgemerkt is of beleefd. Alles afgekeken; wie er zich toezet, kan uit om 't even welke tien salon-romans een roman à la Courths-Mahler distilleeren. Bordpapier in plaats van bloedvaten, touwtjes en draadjes in de plaats van zenuwen en spieren. Wie veroordeeld is om niets te doen in convalescence of zoo — kan Courths-Mahler lezen. Maar deze brave vrouw, die zooveel boeken schreef en nooit een slecht of gemeen, is een gevaarlijk mensch voor alwie zijn smaak en zijn kunstgevoel ongerept wil bewaren. En wie zulke boeken vertaalt, doet een vreemde zonde tegen de literatuur.

Jules Persijn.

Hedwig Courths-Mahler, **759.**
SINNIFRED DE PELSKONINGIN, Vertaald uit het Duitsch door J. P. Wesselink-van Rossum. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1924. (20×13) 154 blz. ing. f 1.50 geb. f 2.25.

Een jong Duits officier, die zich in z'n vaderland door 'n ongeoorloofde verhouding tot 'n gehuwde vrouw en 't valselik geven van z'n erewoord onmogelik heeft gemaakt, wil eerst, gezien de stroeve wetten van 't militair fatsoen, 'n einde aan z'n leven maken, maar ziet af van deze rigoureuse maatregel, vlucht naar Amerika en huwt na enige smartvolle jaren de lieftallige, schatrijke Winnifred, dochter van de pelskoning, Hartau.
'n Courths-Mahler in optima forma. Geen psychologies-noodwendig verloop der gebeurtenissen, geen „hineingreifen ins volle Menschenleben", geen karakters, alles even potsierlik-geïdealiseerd. 't Meest hindert wel die burgerlike zoete aandoenlikheid van deze schrijfster. En werkelik verkeerde dingen worden door de schrijfster met 'n grenzeloze goedzakkigheid vergeven. We zijn immers maar allemaal zondige mensen. Alleen voor volwassenen.

Ed. Serrarens.

Bram van Dam, **760.**
JONGE LEVENS. *Gebr. Graauw, Amsterdam,* 1924. (20×14.5) Deel I: 232 blz., deel II: 250 blz. tezamen: ing. f 4.50.

Een jonge meubelkunstenaar bemint een teekenares op een modeatelier, maar papa, een man van den ouden stempel, wil niets van een modepop voor z'n zoon weten. Zoonlief blijft bij zijn keuze en na een heftigen woordentwist sterft de vader aan een beroerte. De zoon trouwt, maar boven alle verwachting draait dit huwelijk op een mislukking uit. Tusschen dit alles beweegt zich de figuur van een vriend, die ook op het meisje van den kunstenaar verlieft en zich troost door een amourette, die later toch ernst wordt.
Psychologisch is het geheel tamelijk onmogelijk: neemt men daarbij de zeer vrije moraalopvattingen van de helden en de zeer gewone stijl van het boek, dan onderschat men het niet door het een prul te noemen.

C. R. Vullings.

Bram van Dam, 761.
MOOIE VROUWEN. *Gebr. Graauw, Amsterdam,* 1925. (20×14) 208 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.75.

Een eerzuchtige doktersvrouw droomt roem voor haar man in een groote stadspraktijk, maar haar huiselijk geluk dreigt verstoord te worden door den toeleg eener misdadige „schoone vrouw", die den dokter tot haar minnaar maken wil. Zeer vrije beschrijvingen en geheel de zwoelerotische ondertoon van het verhaal maken dit boek ongeschikte lectuur. Om de letterkundige waarde behoeft niemand zich aangespoord te achten om het boek toch ter hand te nemen, want die is onbeduidend.

C. R. Vullings.

J. Davids, 762.
EEN VREEMDE LIEFDE. *De Gulden Ster, Amsterdam,* 1925. Jackson-Serie, (21×16) 127 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.75.

In Parijs is een epidemie van zelfmoorden uitgebroken, veroorzaakt door een onbeantwoordde liefde. Als een der vrienden van Jackson daar ook het slachtoffer van wordt trekt de detective op het oorlogspad en vindt als oorzaak een oude bekende, die door middel van twee dansers en een liefdedrank zijn misdadige aanslagen pleegt. Voor liefhebbers van het genre een tamelijk onschuldig verhaal, vlot verteld, met de gewenschte „shrills" hier en daar.

C. R. Vullings.

(Zonder naam.) 763.
DE LAATSTE VAN ZIJN GESLACHT, Vertaald uit het Fransch door J. Scheepens. *Futura, Leiden,* 1925. (19×12.5) 276 blz. ing. f 0.90.

Graaf de Bromantal heeft twee kinderen Irène en Guy, waarvan Irène tegen den zin van haar vader getrouwd is met baron de Binviel. Uit dit huwelijk is een zoon geboren waarvan door de vrije opvatting der ouders niets terecht komt. Guy werkt voor zijn brood en wil een eenvoudig burgermeisje trouwen, waar Guy's vader, die zeer op stand gesteld is, absoluut tegen is, en geen toestemming geeft. Bij den dood van graaf Bromantal's moeder blijkt echter aan den graaf, dat zijn moeder zelf een burgermeisje was, en hij drie jaren voor het huwelijk geboren was.
Een en ander leidt tot de toestemming, doch zijn hoogmoed is dusdanig geknakt, dat hij van verdriet sterft. Er door heen gewerkt, is de geschiedenis van de zoon van den pachter van den graaf, die zich niet kan voegen naar de bestaande sociale toestanden.
Hoewel er van katholiek standpunt geen bezwaar is tegen het verhaal zelf, meenen wij dat het fatalisme zonder gehuldigd te worden, hier en daar wel wat al te sterk doordringt. Overigens is het verhaal zonder eenige pretentie van ideeën.

Frans Meyer.

Marie Diers, 764.
DE BRIEVEN VAN DEN OUDEN JOSIAS. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1925. (20×14) 123 blz. geb. f 1.90.

Zonder eenige pretentie is dit in zijn simpelheid een aandoenlijk boek, waarachtig menschelijk. 't Is protestantsch en daarom stemmen sommige opvattingen niet met onze inzichten. B.v. „Dominee Friedrichs is een oude brave heer en hij maakt het zoo goed als 't kan. En in zijn vak heeft hij gestudeerd. Ik weet alleen niet, hoe men in zoo iets kan studeeren, waarvan men toch eigenlijk niets zeker weet."
't Eigenaardige van dit boekje is, dat het zijn: brieven van een vader aan zijn dochter bij haar leven en na haar dood. De eigenzinnige boer had de liefde van zijn dochter voor een artiest niet begrepen en liet beiden aan hun lot over. Na hun dood hunne liefde begrijpend, wil hij aan hun artistieke kind vergoeden wat hij den ouders misdeed.

A. v. Delft.

S. A. Duse, 765.
HET GEHEIM, Vertaald door Henriette M. J. Bok. *W. de Haan. Utrecht,* 1925. (20.5×15), 226 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.90.

Het bizarre in dezen detectiven-roman lijkt ons toch wel wat erg geforceerd. De waarschijnlijkheid is opgeofferd aan 't virtuose, en daarom pakt het niet.
Waar het over gaat? Ja, dat is in een paar zetjes zoo maar niet te beduiden. Over een minnarijtje — diefstal — moord en al de verdere ingredienten voor dergelijke hors d'oevre, hier en daar natuurlijk gekruid om 't pikant te houden.
Een ouwe man, millionnair, woekeraar speelt een dubbele rol als oom en neef (die niet bestaat) steelt en wordt bestolen — verlieft op een meisje, waar zijn neef (die bestaat) mee wegloopt. Zijn neef (die bestaat) ontmaskert den anderen neef (die niet bestaat) en dan blijkt de gemaskerde een neef die wel bestaat. Word er maar wijs uit. Een kwaad boek is het niet.

A. v. Delft.

J. Eilkema de Roo, 766.
LIEFDES VEELVOUDIGHEID. *H. J. W. Becht, Amsterdam,* 2e druk: 1925. 293 blz. geb. f 2.90.

J. Eilkema de Roo is onmiskenbaar een schrijver van groot kunnen met een wonderbare gave van zielkundige ontleding waardoor hij om elk der personen een eigen sfeer schept, ieder de drager maakt van een zeer persoonlijke en subjectiefsterk gemotiveerde levenshouding.
In dit boek behandelt hij huwelijksproblemen: de veelvoudigheid der liefde: „die elkaar wil èn het kind en de liefde zelf; die dient en heerst, geeft en vraagt, niets wil en alles, die uit de kleinste nietigheden en de grootste wonderen is samengesteld; die de tederheid en de hartstocht begeert, de extaze en de duizend gevaarlike dagelikse beslommeringen..." Wil een huwelijk gelukkig zijn dan moeten al deze factoren aanwezig zijn in juist evenwicht. Ontbreken er elementen of overheerscht er één, dan wreekt zich dit op den duur. Deze thesis wil de schrijver nu door zijn personen bewijzen, die allen ongelukkig zijn omdat die volmaakte veelvoudigheid bij hen niet gevonden wordt. Daarom worden de intiemste verhoudingen van hun huwelijk meedoogenloos besproken, geanalizeerd zóó, dat hoe knap dit werk ook moge zijn het tóch geen lectuur is voor menschen, die ook nog een tucht kennen der gedachten en der verbeelding.

C. R. Vullings.

Julia Frank, 767.
DE ONSCHULDIGE. *Leidsche Uitg. Mij., Leiden,* 1924. (19×13.5) 125 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.90.

Een architect van middelbaren leeftijd voelt zich ongelukkig, omdat zijne vrouw hem niet die liefde schenkt welke hij zoekt. Liefde's veelvoudigheid mist hier het element der extase,der ziele-eenheid, en al de nauwlettende zorgen zijner vrouw kunnen dit gemis niet vergoeden. Een schaduw van misnoegen valt over dit huisgezin, die tijdelijk optrekt als een blijgeestige kennis er komt logeeren, maar als ze heengaat pakken de wolken weer dreigend samen aan den echtelijken hemel en de man meent zijn vrouw, die hem toch niet kan begrijpen, en die zich onschuldig-vervolgd waant, te moeten verlaten. Het boek is zeer goed geschreven, met een groot talent voor zielkundige ontleding, maar de opvattingen over het huwelijk der schrijfster kunnen niet door den beugel eener christelijke levensbeschouwing.

C. R. Vullings.

Karl Emil Franzos, 768.
DE PIAS, Vertaald uit het Duitsch door S. J. Barentz-Schönberg. *H. J. W. Becht, Amsterdam,* 2e druk: 1924. (21×15.5) 275 blz. geb. f 2.90.

De tragische geschiedenis van een jongen Gallicischen jood, die een onweerstaanbare neiging gevoelt voor het theater, en hoe hij zich zijn omgeving ten spijt voorbereidt op zijn toekomst, die hij evenwel niet kon bereiken. Een pakkende openbaring van het vreemde leven en denken in een Gallicisch ghetto, dat ongetwijfeld met veel belangstelling zal gelezen worden.

C. R. Vullings.

Rudolf Greinz. 769.
HET HUWELIJK VAN FRANS SENN, Vertaald uit het Duitsch door W. F. L. Honingh-van Reuth. *Blankwaardt & Schoonhoven, Rijswijk,* 1924. (19×12.5) 291 blz. geb. f 2.25.

Brixen, het oude Tirolsche stadje leeft hier op voor ons oog, met al z'n kleinsteedsch gepraat en gekonkel. En in dit milieu de groote ziel van Michiel Senn de boekhandelaar, een karakter van graniet, die strijdt voor de eer van zijn huis, voor z'n recht, wanneer door 't onberaden huwelijk van z'n zoon beiden worden aangetast.
Een mooi boek met sterke karakters. Jammer dat de opvatting van den schrijver over de onontbindbaarheid van het huwelijk, 't welk hij als een willekeurige en onrechtvaardige „kerkelijke" wet opvat, tot zeker voorbehoud noopt.

C. R. Vullings.

Nelly Has, 770.
LICHTENDE VERTEN. *Jacob van Campen, Amsterdam,* 1924. (21.5×16) 200 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

Het innemende portret van de jonge schrijfster vooraan in dit boek stemt al dadelijk sympathiek. En de gezellige stijl doet ook het zijne: een goedverzorgde losse keuvel-toon. De inhoud is eigenlijk de studie van een verwilderde meisjesziel, door tal van louteringen heen, in haar opgang naar een christelijke overtuiging. Die studie op zichzelf is een kranig stuk: We krijgen wel degelijk een intens-levende An Rietveld voor ons. Vooral het middenstuk: An's liefde voor Fred is goed. Maar het slot is als van een predikant op zijn zalvendst. Trouwens het heele verhaal door komt de tendenz parten spelen. Zulk een ethische proeve is zeker zeer loffelijk: maar men moet de gave hebben om ze heelemaal op te lossen in de kunst. En hierin heeft de schrijfster nog veel te leeren. Daarbij schijnt al haar psychologie aan haar heldin te zijn opgegaan. De andere personnages kunnen er maar niet toe geraken, al zijn er die nog zoo prettig keuvelen, hun stramheid af te leggen. Maar we geloven dat we hier met jeugdige onervarenheid hebben te doen. Het beste in dezen bundel getuigt van gaven, die zich met de jaren tot iets heel bijzonders kunnen ontwikkelen.

Jules Persijn.

W. Herkenbach, 771.
MISDAAD EN STRAF. *Standaard-Boekhandel, Brussel,* 1924. (23×15) 163 blz. ing. Bfr. 7.—.

Een boek voor het volk, maar dan voor een heel onontwikkeld volk. Dit wil genoeg zeggen, dat het boek met literatuur niets te maken heeft. Het is 't verhaal van twee gravenzoons, waarvan de eerste een doortrapte booswicht is, en de tweede een allerbraafste Hendrik. Daar deze laatste den strijd ontloopen wil, vlucht hij van 't vaderlijk slot weg en wordt ergens metselaarsknecht. Hier komt de slechte broer den brave achtervolgen, maar wordt er door een hebzuchtigen boef ongezien vermoord. De metselaar wordt nu voor den moordenaar gehouden, gevangen genomen, haast veroordeeld; maar een medeplichtige pandjeshouder komt den waren schuldige aanklagen, om daarna zelf in de gerechtzaal te sterven. Alles eindigt natuurlijk dan naar wensch.
Taal en stijl beneden kritiek.

Dr. Felix Rutten.

Herman Heyermans, 772.
ANGSTIG GEHEIM ACHTER HET BED. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1925. (20.5×14.5) 32 blz. ing. f 0.25.

Deze „Levensschetsen" geven weer de echte Heyermans: wel knap geschreven, maar altijd met 'n tikje gevoelerigheid, wazig-godsdienstig, rood-tendensieus, waarom hij toch niet voor ieder geschikt is. Om 't eerste schetsje is dat voorbehoud niet: 't is 'n fijn brokje kinderpsychologie, genre-Droomkoninkje. Twedens: *Het Wonderhok,* 'n dierfabel, waarin we'n parodie op het Vredespaleis menen te moeten zien: 'n paskwil zolang de maatschappij kapitalisties is. Ten slotte: *Sprookje van 't lichtende hart,* van 'n man, die in 't verlies van z'n kind heeft leren berusten en nu ook anderen tot geluk-óm-de-kinderen weet te brengen. Ten slotte vindt hij 'n vrouw, die hem 'n nieuw kindje schenkt. „Maar lang voor dien tijd had de vrouw met 't doode hart 't lichtende lampje gedoofd, omdat 'n man enkel van één vrouw en van één eigen kind houden mag. Anders is-ie geen vader". — Zo is 't slot van dit „sprookje". Wij zeggen met Vondel: Hij slacht het scorpioen: 't vergift leit in den staert."

Leo Fens.

Herman Heyermans, 773.
DROOMKONINKJE. Geïllustreerd door George van Raemdonck. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 4e druk: 1925. (21.5×17.5) 312 blz. ing. f 3.75, geb. f 4.50.

De Dood heeft 'n punt gezet achter dit biezondere boek, want Droomkoninkje's leven begint 'n

twede periode op de laatste pagina. Zo krijgen we 'n oordeel te spreken over 'n niet afgewerkt program, over 'n „eerste deel" waarin de schrijver echter in den breede z'n Falkland-talent heeft kunnen laten uitwapperen. Hij nam de ruimte — wat in schets of toneelstuk kort begrip moest blijven is hier met'n verbazingwekkende flux-de-bouche, niet vreemd aan z'n Joodsche afkomst, uit-en-uitverteld. 't Is de geschiedenis, vol miserie, van 't misvormd arbeiderskind, met 'n ouwelike geest, die 'm boven z'n jaren uit doet dromen en praten. Wat 'n vaderlik-warme liefde voor „het kind" drong Heyermans tot 't scheppen van dit figuurtje, dat ons beurtelings tranen van meewaren in de oogen drijft — we schamen er ons niet voor — en ons doet glimlachen om z'n eigenwijs gebabbel. Want hoe Koertje ons ook mocht hebben ingepalmd: 'n werkelik „kind" liet de schrijver 'm niet blijven en o.i. met opzet: 't leed om de sosiale wanverhoudingen heeft hem te spoedig weggerukt uit de zuiver kinderlike sfeer. Immers, aan wie zou vader Koert, de electricien z'n theorieën over godsdienst en maatschappij anders kwijt kunnen? Niet aan z'n vrouw die Rooms was, maar uit liefde haar geloof kon laten varen, zij 't dan met hartzeer. Deze roman van kamertjesleven in 'n Amsterdamse achterbuurt met burengetreiter en ruw-goedig solidariteitsgevoel, eindigt in Heerlen, waar 'n mijnramp Koertje ouderloos maakt. Alle krachten van Heyermans' groot maar eenzijdig-waarderend talent hebben aan dit verhaal gewerkt: z'n fijne humor, 'n enkele maal in geintjes-maken overslaand; z'n zwak voor droomerij, die hem, de schrijver van *Kamertjeszonde* en *Diamantstad* ten slotte voor cynisme redde; z'n dilettantiese kijk op 't bovenzinnelike, belichaamd in vader Koert; z'n sosialistiese overtuiging, die de heele wereld tot gezworen vijand van de arbeider insinueert. Daarom verscheurde die wrangheid 't fijne spinsel van kinderdromen en kunnen „de grote kinderen", voor wie hij 't boek bedoelde, zo zij in hem geloven, geen grote kinderen meer zijn. En zeker is 't geen boek voor ónze kinderen, al droeg hij 't op aan de zijne, die minderjarig zijn.

Leo Fens.

Herman Heyermans, **774.**
KAMERTJESZONDE. *Em. Querido, Amsterdam,* 12e druk: 1925. (21×14) 350 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Toegegeven: Heyermans was tot in 't diepste zijner ziel — wij zijn 't ook, maar om andere redenen — verontwaardigd over de ontzettende geslachtelijke misdaden, die dag en nacht voortgaan 't aanschijn der aarde te bevuilen, en nóg vragen wij of 't middel niet erger is dan de kwaal. Omdat zekere z.g. „realisten" meer laten raden dan zij zeggen, kan niets, absoluut niets deze kwajongensachtige uitdaging tot de kristelike moraal, de eerbaarheid en de welgevoegelikheid gericht, goedpraten. En niet om de huichelarij te bestendigen, noch om de tragiese nagedachtenis van den schrijver te ontéren, maar enkel uit deernis met de jonge mensen, die door dit boek zijn „ingelicht" en nog zullen worden bedorven, heffen we onze hand op naar deze herdruk, deze propaganda voor de vrije liefde, deze schaamteloze uitstalling van het naakt, dit paardemiddel tegen de immoraliteit, waaraan de moderne maatschappij ten gronde gaat.

Leo Fens.

J. L. Keetelaar, **775.**
MARTHA. *Gebr. Graauw, Amsterdam,* 3e druk: 1924. (21×14.5) 264 blz. ing. f 2.25.

Hedendaagsche realistische roman. Een buitenechtelijk geboren meisje, door een zorgzame pleegtante opgevoed, verneemt nog voor ze meerderjarig wordt de smet die op haar geboorte kleeft, en wil haar vader en moeder opsporen. De laatste vindt ze van kommer en ellende, zedelijk en physiek vergaan in een slechte buurt en de rampzalige sterft in de armen van haar weergevonden dochter. De vader, een ploert in 't kwadraat, doodt bij toeval een zijner vele slachtoffers en komt in de gevangenis. De verloofde van Martha mag haar van zijn vader niet huwen, gaat naar de Oost, vindt er den heldendood, en de eerzuchtige vader raakt van verdriet aan den drank. Het onsamenhangend geheel is een romantische draak en beleefde daarom ongetwijfeld een derden druk.

C. R. Vullings.

Paul Keller, **776.**
DE ZOON VAN HAGAR, Vertaald uit het Duitsch door Aug. van Cauwelaert. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. (19×13.5) 290 blz. ing. f 1.50.

Het verhaal geeft de geschiedenis weer van een buiten-echtelijk kind, wiens moeder in het open veld van hem is bevallen en in die bevalling is gebleven. De jongen groeit op en voelt liefde en deernis met zijn arme goede moeder en haat en wrok tegen zijn onbekenden vader. Hij zweert zijn moeder te zullen wreken op hem die haar heeft verleid en verstooten. Onbewust komt hij in zijns vaders huis en deze komt er achter, dat die jongen zijn eigen kind is. Wroeging verteert hem en graag wil hij het onrecht goed maken en den jongen erkennen als zijn vrouw niet een hatelijk mensch was voor wie hij bevreesd is. Ten slotte komt de jongen, Robert Hellmich, er achter wie zijn vader is, doch daar deze inmiddels door een beroerte verlamd is en iedere aandoening hem kan dooden, verdwijnt hij uit dat huis en hervat zijn zwerversleven als muzikant om ten slotte, evenals zijn moeder, in het open veld te sterven aan de tering.
Behoudens dat in het boek de onechte kinderen domineeren, is het boek mooi en fijn zonder eenige onnoodige aanduiding geschreven. Voor ontspanningslectuur achten wij het dan ook wel geschikt.

Frans Meyer.

Selma Lagerlöf, **777.**
DE BANNELING, Vertaald uit het Zweedsch door Margaretha Meyboom. *H. W. J. Becht, Amsterdam,* 2e druk: 1924. (20×15.5) 250 blz. geb. f 3.90.

De situasie is frappant. Iven Elversson wekt in z'n geboortestreek overal walging, omdat hij mensevlees at, toen op 'n Noordpooltocht een makker gestorven was en ze vergingen van honger. Tevergeefs tracht hij door goed te doen, die walging te doen verdwijnen. Eindelik brengt de oorlog het inzicht dat Iven, die zich vergreep aan een dode niet zo schuldig is als zij die zich vergrijpen aan levenden. Ten slotte komt zelfs uit, dat hij niet heeft meegegeten, en de walging maakt plaats voor bewondering. Dat geluk kan Iven niet levend verdragen. Het geheel is

gehouden in de vereiste sombere noodlotsdruk. In een paar woordjes weet Selma Lagerlöf stemming te maken. Als roman een hoogstaand werk. Jammer, dat de geestesverklaringen van Lotta Hedman, én godsdienstig los en vreemd zijn én op meerdere plaatsen dienst doen, als 'n deus ex machina voor 't verhaal. Ons grootste bezwaar echter blijft tegen de ongeoorloofde verhouding tussen Iven en Sigrun, die door een beroep op de liefde wordt goed gepraat.

J. Vermin.

Raoul de Navery, 778.
HET ROODE KLOOSTER, Vertaald uit het Fransch door Fr. Knitel, pr. *Henri Berger, Den Bosch,* 1924. (18 x 12.5) Deel I: 107 blz., deel II: 134 blz.

Een verhaal uit den tijd van Karel den Stouten, dat vooral den strijd met het oproerige Gent behandelt, welks inwoners door den vorigen vorst, Philips den Goeden, zoo smadelijk werden behandeld en diep vernederd.
Een ernstige opstand, waardoorheen lichtere avonturen gevlochten zijn, houdt den lezer tot het einde der beide deeltjes in spanning. Vooral degenen, die van geschiedkundige verhalen houden zullen in dit boekje hun gading vinden.

Christine Vetter.

Ary Prins, 779.
UIT HET LEVEN. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1925. (20.5 x 14) 147 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Als lektuur kunnen deze „schetsen" ons moeilik meer voldoen, eerstens omdat er in dit genre zoveel beters is gepresteerd, maar ook omdat 't onherroepelik uit de tijd is. Men interesseerde zich, naar de mode, vooral voor „het volk" — als reaksie! Deze bundel vertelt uit het leven van fabrieksarbeiders, boerenknechts, mensen uit de werkende stand: de schrijver voelt voor hen, maar komt niet tot de schrijnende kontrasten van 'n wrange sosialistiese levensbeschouwing.
Over 't geheel zijn deze verhaaltjes niet sterk, maar wat triestig. Om *Een Huwelijk* moet ernstig voorbehoud worden gemaakt.

Leo Fens.

Mas Ranoe, 780.
JOHN VAN AERZENS CADETTENTIJD. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (22.5 x 17) 227 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

't Zou mooi zijn — heel mooi — maar op blz. 8 schrikt ge om een schok. Daar zegt dat cadetje tegen een H.B.S.-meisje: „Zoo zeker, Julie, dat ik je bezweer me van kant te maken als je ooit je woord terugneemt." En — o je — zij doet het en hij doet het ook, of liever: zij doet alsof — en hij probeert het écht. — Lang heb je lezend geglimlacht bij de aardig vertelde poppenkasterij van coquetterietjes, jaloesietjes, hoop, vrees en alle dergelijke diepgevatte zielsconflicten — tot hij op eens op een Academie-feest baloorig, omdat zij met een ander flirte — zij deed het om hem te intrigeeren — zich bij een sprong over vier paarden op den grond liet smakken.
O ja — dan wordt het te erg — dan kun je niet meer lachen. Integendeel dan zou je er om schreien dat niemand in die militaire kringen 't immoreele ervan beseft. Door dien val breekt haar hart en — ze krijgen mekaar. 't Zou mooi zijn — maar uiterlijk fatsoen vergoelijkt geen kwaad.

A. v. Delft.

Jacob van Reet, 781.
HARDEN LEVENSKAMP EENER SIGNORENFAMILIE IN AMERIKA. *De Vos van Kleef, Antwerpen,* 1925. (21.5 x 13.5) 324 blz. ing. f 2.50.

Jacob van Reet vertelt, hoe hij door den oorlog have en goed verloor, naar Engeland uitweek en daar op schoone belofte van land naar Amerika gelokt werd. Hoe hij en eenige familieleden en kennissen bedrogen uitkwamen, geen land kregen, maar door overmatig-zwaren, afmattenden arbeid in oerwouden en tabaksvelden en daarna door hard, onbarmhartig gezwoeg in werkhuizen en fabrieken van Chicago, teleurgesteld werden in Dollarland en na den vrede weer naar Vlaanderen terugkwamen. Als typeering van Vlaamschen volksgeest en als staal van autobiografie van een autodidactisch, socialistisch (?) Vlaamsch werkman, is dit boek interessant, maar uit den aard der zaak liggen de fouten er dik op. Hier en daar is het verhaal wel sappig en levendig. b.v. in de beschrijving der Breugeliaansche eetpartijen, maar het geheel is te langdradig, onevenwichtig, vol groote woorden en overdreven van gewichtigdoenerij. Mag men veel stootends in dit boek op rekening schrijven van de realistische Vlaamsche volksgeest, er staan grappen en aardigheden in, die niet door den beugel kunnen. Ofschoon Groot-Nederlandsche bemoeiïngen ons 't Vlaamsche volk ook van andere zijden hebben leeren kennen, zou men toch, met *dit* boek voor zich, van Deyssel willen nazeggen: „Ju, ju, wat een grof volkje!"

Felix Wübbe.

Marie Schmitz, 782.
BARENDJE. *De Kleine Librye, Edam,* 1925. (16.5 x 13) 65 blz. ing. f 0.60.

Een aardig lief verhaaltje van een klein kereltje dat voor 't eerst naar school gaat en in z'n klein philosophisch aangelegd verstandje verwerkt wat hij hoort en ziet. Het zijn slechts een paar alledaagsche voorvallen uit z'n kleine ventjesleven, maar met 'n mooien kijk en goed aanvoelen der jeugdige psyche. Het is in een protestantsch kader geplaatst, maar dat belet niet dat onze Roomsche onderwijzeressen ook dit verhaaltje zullen kunnen navoelen.

C. R. Vullings.

Hawley Smart, 783.
VALSCHE KAARTEN. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (18 x 12) 225 blz. ing. f 0.95.

Marion Longworthy, een onbemiddeld meisje, woont in bij haar oom, een rijken bankier, zijn dochter Grace en zijn zoon Reginald, met wien Marion in stilte verloofd is. Deze familie is bevriend met den baronet Sir John, die een blinde dochter heeft en een zoon Robert, die om zijn huwelijk onder den stand is verstooten. Reginald raakt verliefd op een ander meisje, hetgeen Marion best teboven zal komen, omdat zij meent, dat Robert een oogje op haar heeft, maar deze verklaart zich voor Grace. Nu maken we de intriges mede, waardoor Marion die vier verliefden

met elkaar in onmin tracht te brengen, maar zij lijdt nederlaag op nederlaag, de grootste als de eerste vrouw van Robert blijkt gestorven te zijn. Ontspanningslectuur, zonder literaire waarde.

W. Sm.

Hendrik M. Smits, 784.
ZIJN OFFER, Geïllustreerd. *Uitg. Mij. Dr. Schaepman, Den Haag,* 1925. (18.5× 13) 30 blz. ing. f 0.25.

Gekke Daan een arme stumper, die niet gek is maar enkel wat achterlijk, heeft drieduizend gulden bespaard en zal zich daarvoor in een gesticht bij de Zusters inkoopen om een rustigen ouden dag te hebben. Maar hij geeft het geld voor een Maria-altaar en brengt zoo het offer van zijn rust en zijn goede verzorging. Het verhaaltje boeit nog al, de teekeningen zijn afschuwelijk.

Christine Vetter.

S. Stemerding, 785.
GEKIEKT. *Korteweg & Stemerding, Rotterdam,* 1925. (21×15) 63 blz. ing. f 0.95.

Gekiekt worden eenige typen van schoolmeesters, zooals ze *niet* moeten wezen. Streng protestantsche opzet... een meester grapjas, een verwaande, een vormendienaar, een kouwe, en nog een paar typen worden in het boek gekiekt en kunnen dienst doen als een spiegel voor jeugdige onderwijzers. De laatste van het achttal, de profanist, maakt een onaangenamen, om niet te zeggen ergerlijken indruk! Vooral op een katholiek, maar allicht toch ook wel op andersdenkende christenen, al is het werkje blijkbaar in hoofdzaak voor laatstgenoemden bestemd.

Christine Vetter.

F. F. van der Ven, 786.
DE GROOTE VINDING. *Van Loghum, Slaterus & Visser, Arnhem,* 1925. (20×14) 258 blz. ing. f 2.90. geb. f 3.90.

Dit geniale boek gooit heel de wereld omver. Het schaft een nieuwe krachtbron, die de krachten van stoom, benzine, electriciteit en wat ook, uitschakelt. Een onuitputbare, steeds putbare bron: het Licht. Elke lichtstraal-etherstraal geeft een druk op 't weerkaatsend voorwerp. Vermeerder dien druk, zoek een sterke stralingbron, regel die opgehoopte energie: en gij lost het probleem, waarop de menschheid tuurt, om van de aarde los te komen en heelal-reiziger te worden. De genieën: De Lang en Biervliet hebben het gevonden, zijn naar de maan gevlogen, zijn teruggekeerd naar de aarde, en vielen op de aarde te pletter!!

De heer Van Meerle, die zijn kapitalen had geleend, was meegevlogen, schreef zijn dagboek, sloot het in een stootvrij kistje— en de heer V. d. Ven heeft het gevonden, en vond het interessant genoeg om uitgegeven te worden. Ja, maar enkele wijsgeerige theorieën zijn evenveel waard als de druktheorie, o.a. die van 't leven: louter materialisme.

A. v. Delft.

Cypriaan Verhavert, 787.
DE OMMEGANCK. LIJST VAN MUZEA EN VAN NUTTIGE DINGEN. *'t Spaeverke, Brussel,* 1925. Brussel's Verleden en Heden, (20× 13.5) 18 blz. ing. Bfr. 2.—.

De schrijver vertelt op populaire manier over ontstaan en ontwikkeling der mirakuleuze processie van Mieke en Janneken, die telken jare ter gelegenheid der Brusselse kermis rondtrekt. De twede helft van dit boekje geeft 'n opsomming van de Brusselse gelegenheden. „Waar iets te leeren valt; muzea en bezienswaardigheden; van „hoekjes voor stille menschen"; van kerken, schouwburgen, variétés, cinema's; van dagbladen, vergaderzalen, markten en verkoopplaatsen. Zeer handig.

Leo Fens.

Edgar Wallace, 788.
CHICK, Vertaald uit het Engelsch. *Jacob van Campen, Amsterdam,* 1924. (17×11) 317 blz. geb. f 1.25.

Een leuke kerel, mijnheer Chick, die heel wat bizarre avontuurtjes beleeft — met zijn leukheid je altijd charmeert, maar met zijn onverzettelijk flegma je gedurig intrigeert.

Alles loopt hem mee, terwijl hij niets naloopt. 't Fortuin, dat hij onbeholpen weg wil gooien, valt hem telkens in den schoot. Van kantoorklerkje tot Lord en lid van 't Hoogerhuis en regeeringscommissaris opklimmend blijft hij altijd even onbeholpen — iedereen lijkt hem te knap af — terwijl hij ze allemaal te glad is en de sterkste blijft.

Een liefdedraadje moet de bizarre avontuurtjes samenhouden. Wij zullen er geen kwaad van zeggen.

A. v. Delft.

Gertie de S. Wentworth-James, 789.
EEN ONAFHANKELIJKE VROUW, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (20.5×14) 230 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Het boek laat een vrouw aan het woord over haar eigen mislukt huwelijk, om een harde les te geven aan alle vrouwen die haar onafhankelijkheid in het huwelijksleven willen bewaren. De liefde, waar dit huwelijk op volgde, was niets geweest dan een plotseling opkomende hartstocht, die weldra begon te luwen en plaats maakte voor onverschilligheid. Nu begon de strijd tusschen den man en de stugge vrouw: wiens haan zou koning kraaien? De vrouw wint ten laatste, en het gevolg is natuurlijk de afkeer, en ten slotte de niets-ontziende haat van den echtgenoot .— Om echtscheiding te kunnen krijgen, laat hij haar verleiden door een vreemden man en betrappen door een detective. Zoo'n leven is heel zeker een mislukt leven, en een huwelijk,gebouwd op een vluchtigen hartstocht en voortgezet zonder kennis van de wederzijdsche verplichtingen, moet misloopen; maar voor de rest is er geen beginsel in het boek, geen theorie die houvast geeft, zelfs geen praktische vingerwijzing, waar de lezer iets aan heeft. — De ongeoorloofde verhouding tot den vreemden man is in den breede verteld.

K. v. K.

S. Wörishöffer, 790.
ONNO VISSER, DE SMOKKELAARSZOON VAN NORDERNEY, Geïllustreerd. *H. W. J. Becht, Amsterdam,* 4e druk; 1924. (23.5×15.5) 444 blz. geb. f 3.90.

Onno is een smokkelaarszoon van Norderney, die al de verschrikkingen van den tocht naar Moskou beleeft. De Fransen worden er niet in een al te gunstig daglicht gesteld. Met letterkunde heeft

dit lange boek, dat de ene avontuur na de andere geeft, niets te maken. 't Zal vooral bedoeld zijn als jongensboek. Het gevaar bestaat dat door zulke boeken hun jeugdige hoofden te veel op hol worden gebracht. Door het niet te lezen verliezen ze niets.

J. Vermin.

S. Wörishöffer, **791.**
DE VERRADER, Geïllustreerd. *H. J. W. Becht, Amsterdam,* 4e druk: 1924. (23.5×15.5) 465 blz. geb. f 3.90.

Een verhaal uit de Far-West, met al de daar mogelike en onmogelike avonturen. De verrader is een blanke die het de pelsjagers erg lastig maakt. Erg krijgshaftig, misschien wat al te bloeddorstig geschreven. Het slot is alhoewel onverwacht toch bevredigend. Of er van dit soort boeken veel opvoedende kracht uitgaat, betwijfelen we ten zeerste.

J. Vermin.

Anny Wothe, **792.**
NAAR HET LICHT, Vertaald uit het Duitsch. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1925. (21×14.5) 220 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

De handelsraad Dürrberg heeft 'n blauwtje gelopen: z'n aangebedene prefereert de majoor von Hessenstein, 'n speler, wiens goederen zwaar belast zijn. Dürrberg spekuleert op die hartstocht en die omstandigheid, om de Hessensteins te ruïneren en zo zich te wreken. Hij spiegelt de majoor voor, dat 'n huwelik tussen z'n dochter Ruth, 'n verwaand nest, en Gerd von Hessenstein, 'n opgeblazen luitenantje zonder geweten, de familiebezittingen redden kan. Voor Gerd is deze verbintenis 'n „zaakje", dat met liefde niets te maken heeft. Ruth de willige koopwaar, die zich verkwanselen laat om 'n naam, en uit trots over haars vaders ingenieur Claus Claasen, van wie ze houdt, maar die zich vooral niets moet verbeelden! 'n Familie van... „heiligen", zouden we bijna zeggen, zijn de Bergers: moeder Lotte, de ouwe getrouwe en haar man, de meubelmaker, wiens ganse leven één offer is aan 't lot der ongelukkige Hessensteins. Hun dochter Sibylle is 'n engel, die weldoende rondgaat, al lijdt ze ook ontzettend door haar versmade liefde voor Gerd. Diens huwelik is natuurlik 'n hel; de majoor schiet zich dood, omdat 't onvermijdelike gebeuren zal. De bezittingen worden dan ook verkocht en Dürrberg's wraak is volkomen: hij is de koper. Toch in 't aangezicht van de dood waagt hij 't niet z'n rol te „volspelen". Ten slotte durft ieder „waar" te zijn. Ruth gaat met Claasen naar Brazilië. Gerd heeft leren werken en vermag eindelik Sibylle te zien in al de grootheid van haar warm hartje: 't standsverschil is niet langer de oorzaak van miskenning en leed, de laatste bladzijde brengt de verloving van Gerd en Sibylle. Jammer dat de oude grootmoeder, Madame Biermann, 'n soort „Voorzienigheid" dat niet mocht beleven. Dürrberg's testament redt de stoffelike zijde en zó staan alle overlevenden aan 't eind „in het licht".
Als we op deze historie iets moeten aanmerken, dan is 't om de scheiding tussen Ruth en Gerd. Volwassenen, gerijpt genoeg om 'n moderne protestantse sfeer-zonder-God te beoordelen, willen we dit boek niet ontraden.

Leo Fens.

Harold Bell Wright, **793.**
DE IJZEREN DEUR, Vertaald uit het Engelsch door Henriëtte M. J. Bok. *W. de Haan, Utrecht,* 1924. Succes Romans, (20.5×14.5) 295 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Harold Bell Wright leidt ons door „De IJzeren Deur" binnen in 'n paradiso van de aanminnigste Cow-boy romantiek.
Marta Hillgrove is 'n gestolen kind, dat na enige tijd gelukkig belandt bij twee brave gouddelvers, die jaren reeds zoekende zijn naar „De Mijn met de IJzeren Deur", waarin onmetelike schatten verborgen heten te zijn. 't „Lot" brengt in die eenzaamheid 'n jonge man, Hugh Edwards, 'n onschuldig veroordeelde, die, de gevangenis ontvlucht, in de serene, onvertroebelde berglucht rust en gezondheid zoekt. Marta raakt op de jonge man verliefd en na heel wat verwikkelingen en geforceerde oplossingen komt alles in orde.
De leiding der gebeurtenissen berust voor 'n groot deel bij Matachee, 'n Indiaan, wel de meest belangwekkende figuur uit 't boek. Hij is in kontakt gekomen met de blanke beschaving, maar raakt om haar gedegenereerdheid met zulk 'n walg voor al wat blank is bezield, dat ie wrokkend zich terugtrekt in de maagdelike bergen en getooid in de oude kledij der skalpjagers 't leven zijner wilde voorvaderen herbegint. Tegenover z'n blanke omgeving fulmineert ie in razende filippica's tegen de gouddorst en korruptie der Europeanen, die om goud z'n ras vermoord hebben.
Matachee, die zo heerlik filosoferen kan, zorgt tevens voor de sensatie. Hij is alomtegenwoordig, kan zwijgen als de rotsen van de Goudkloof en verschijnt en verdwijnt plotseling als 'n „deus ex machina". Werkelik 'n interessant nummer deze „laatste der Mohikanen". Jammer dat ie enige filosofiese onhebbelikheden verkoopt. Overigens 'n boek dat volwassenen bij 't roken van 'n vredespijp, 'n aardige ontspanning kan verschaffen.

Ed. Serrarens

Pamela Wynne, **794.**
DE HELD HARER DROOMEN, Vertaald uit het Engelsch door Chr. Maresco-Brants. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (20.5×14.5) 298 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Monica leeft onder druk van drie ouwe tantes, zoekt stiekem afleiding bij een strandlooper en gelokt in uiterst gevaar, wordt zij gered door Grey, die niet loopen kan. Nu zoekt zij het bij Grey — en vindt het. Na eenige passende scènes met de tantes geeft zij zich ten huwelijk aan den invalide, die haar accepteert om van zijn meisje af te komen. Zijn meisje, Aline, had een flirtje gemaakt met zijn vriend, Forest, en zit in den treure om de gevolgen. Toch durft zij zich bij haar schande nog presenteeren aan Grey om zijn geld. En als hij in uiterst gevaar is toe te geven redt hem Monica op hare beurt. Grey geeft geld aan Forest om Aline te kunnen trouwen. Zij trouwen zonder liefde en Grey ook. Aline zint op wraak, noodigt haar oud lief — die nu loopen kan — naar Indië — en hij gaat — meesmuilend gaat Monica mee.
Na een zeereis, waarop Monica plagerig intrigeerde met Harmina, een Indisch prins, loopen zij in den val van Aline. Deze intrigeert op hare beurt zeer onfatsoenlijk met Grey en lokt Harmina

om Monica te schaken. In den harem komt ze terecht maar als Harmina zich aan Monica wil vergrijpen, sterft juist op tijd zijn vader. Nu zit Monica hem leelijk in den weg. Zij moet er uit en zelf brengt hij haar huichelend terug bij den radeloozen Grey.
Nu wordt ze verstooten — op een boot getransporteerd en de boot vergaat. Een juweel verraadt den schuldigen toeleg van Aline. Nu begrijpt Grey en heeft berouw, gaat per vliegmachine op zoek naar zijn vrouw en valt op een eiland in de boomen. De Inlanders vereeren hem als zoon van den Zonnegod. Een boot landt — waarin Monica, half dood ligt. Zij wordt geëerd als Zonnegodin... Dan landt er nog een boot en Grey draagt zijn vrouw door de golven.
In dit boek staat veel onbetamelijks zoo wat zeden als godsdienst betreft. Vier keer wordt er gebeden en vier keer gebeurt een quasi-wonder — dat in een boek dat goddeloos is — een parodie wordt.

A. v. Delft.

Elisabeth Zernike, 795.
DE OVERGAVE. *Elsevier, Amsterdam,* 1925. (17.5×11.5) 123 blz. ing. f 1.40, geb. f 1.90.

Al zijn Holland's milieu en menschen hier wel zeer levenswaar weergegeven, toch doet het geheel modern-Duitsch aan, moge het Nederlandsch, behoudens enkele grove taalfouten en verscholen germanismen, dan wel zuiver zijn. Zuiver als de geest van dit boek, die eigenlijk zoekt, zich uit een wat overgevoelige weekheid te redden, en daar wel in slaagt. Want klaar en scherp wordt ons karakter en levenservaring geteekend van deze Josine Mazehof, dochter van een in weelde levende Amsterdamsche familie, door haar weduwschap in het ontwrichte Berlijn in een soort apathie verzonken, waaruit ze door een nieuwe liefde voor een veel ouderen man opleeft. Ontwijfelbaar sympathiek is ze ons niet, deze vrouw, die zich zonder veel energie en met veel verloren mijmering, láát leven, door het toeval bestierd, dat haar in vele opzichten wel bizonder begunstigt. Te midden der algemeene ontreddering is ze onverstoord zich zelf gebleven, overgegeven aan haar gedroom, dat toch ook wel vraagt of het leven een doel heeft, en tot de overtuiging komt „dat we van het mysterie niet los komen."
Niet in de gegevens, maar in de zinnende zuiverheid waarmee ze zijn weergegeven, schuilt de waarde van dit boekje, dat ons over het leven der moderne, godsdienstlooze vrouw, veel te denken geeft.

Marie Koenen.

FRANSCH.

Blaise Cendrars, 796.
L'OR. *Bernard Grasset, Paris* 6, 12e druk: 1925. (19×12) 278 blz. ing. Ffr. 7.50.

Dit is de bijna wetenschappelik-sobere historie van het ontdekken der goudmijnen in Californië, verweven met de tragiese levensloop van Johann August Suter. Op de gronden van deze om reden van bankroet uit zijn vaderland gevloden Zwitser werd het éérste goud ginder aan het licht gehaald. Het was in de tijd toen J. A. Suter, na veel wederwaardigheden, veel mislukkingen vooral en harde slagen, de fortuin hem zag tegenlachen. Het door hem gestichte nieuw-Helvetië lag als een aards paradijs van vruchtbaarheid tussen de Sierra Nevada en de Zee. Toen kwam ineens dat vervloekte goud aan de dag! Wilde, waanzinnige mensenhorden overrompelden Suter's goed. In korte maanden ontstaat daar een gans nieuwe wereld: steden rijzen uit de grond en uit alle hoeken der aarde blijven de karavanen gelukzoekers toestromen. Het bloed vloeit er zo rijk als de brandewijn!
Wanneer Suter's vrouw en kinderen op de landerijen aankomen, vinden zij daar één grote verwoesting in plaats van de heerlikheden die hun werden voorgespiegeld. De vrouw besterft het. Suter, om wille van zijn kinderen, zweept zich óp tot nieuwe energie, en begint weer, hier en daar, boerderijen aan te leggen. Met de regeering te Washington gaat hij zijn groot proces aan, wegens de hém alleen toebehorende goudvelden, waarvan hij verdreven werd. Suter wordt in 't gelijk gesteld. Maar het volk, dat hem gister nog vierde als een halve-god: hem, de eigenlike ontdekker van het goudland, steekt al wat hem overblijft van zijn bezittingen in brand, moordt en plundert in dolle woede over die rechtspraak.
Voor Suter, half-kinds geworden, vangt nu de treurigste episode aan uit zijn lang leven van strijd en gevaar: hij wordt door iedereen bedrogen, gerold, bespot; een bende op rijkdom en gezag beluste Hernhutters vinden in hem een makkelike prooi. Ten slotte sterft de vervallen „generaal" aan een beroerte, door de ellendige grap van een jochie dat zwaveltjes vent, veroorzaakt!
Zonder ook maar de geringste literaire franje, heeft Blaise Cendrers dat verhaal van een bewogen, beproefd menseleven voor ons neergeschreven. Voor kinderen is het boek niet bestemd.

Wies Moens.

ENGELSCH.

G. K. Chesterton, 797.
TALES OF THE LONG BOW. *Cassell & Co., London E. C.* 4, 1925. (19×12) 310 blz. geb. Sh. 7/6.

Men zou Belloc's *Mr. Petre* en Chesterton's *Tales of The Long Bow* pendanten kunnen noemen. In beide boeken geven de schrijvers hun ernstige meeningen en diep doordachte overtuigingen in een populairen vorm weer. Mochten sommige lezers terugschrikken voor de ernstige gedegenheid van werken als Belloc's *Cruise of the Nona* of *The Road; Mr. Petre* zullen zij verslinden om de intrige, die boeit. Worden Chesterton's *Superstitions of a Sceptic* misschien terzijde gelegd, de korte verhalen *Tales of the Long Bow* zullen gretig gelezen worden om de grappige verwikkelingen. Maar intusschen krijgt de lezer altijd dezelfde vermaningen en theorieën te hooren. Tot de League of the Long Bow behooren een aantal vrienden, die vanaf hun jongelingsjaren een club vormden, omdat zij iets „aparts" wilden doen. Crane, de latere majoor, deed 't meest excentriek. Hij had de manie om wilde rassen en stammen te bestudeeren en die dan in hun eigen onherbergzame streken te gaan bezoeken. Toen zijn vrienden hem in een sjofel en hoogst buitennissig costuum zagen vertrekken, zeiden zij: „Wat zal hij er gek uitzien als hij terugkeert, nu is 't al zoo'n dwaas gezicht." Na een jaar kwam Crane weerom; in de grootste spanning werd hij op de club verwacht; precies

half 8 verscheen hij... keurig gekleed in dinner tenue. „Ik ben bij de wilden geweest, verklaarde hij, de braafste huisvader onder hen was als 'n wilde uitgedost; terug in Londen kleed ik mij dus als de Londenaars." M.a.w. de deftige avonddracht der Londenaars is even gek als de veeren en huidenbekleeding der wilde stammen. Satyre? Het boek is er vol van. De Amerikaansche millionnair, die volgens de vrienden de excentriekste mensch is, dien zij ooit ontmoetten, is volgens zijn eigen overtuiging de doodnuchterste zakenman en braafste echtgenoot. Resultaat van die verbijsterende ontdekkingen: hun zucht naar excentriciteit leiden langs practische banen. Zoo komen de eertijds onstuimige jongelieden ertoe door den ernst van het leven (of liever door de zeer ernstige economische problemen in Engeland heden ten dage) hun overgroote wilskracht aan te wenden om de maatschappij in betere banen te leiden. Captain Pierce, de vliegenier, bouwt voortaan „werkelijke" luchtkasteelen, kolossale vliegende kasteelen, van waaruit strooibiljetten op het land neervallen: „Stemt op de leden van The Long Bow. Zij verkondigen geen leugens." De leden van dezen Lange Speren Bond zullen de problemen omtrent den landbouw en andere actueele problemen in Engeland trachten op te lossen.

Dat is de tendenz dezer verhalen, die elk apart genomen den lezer zullen doen schateren van het lachen, totdat hij het ernstig verband inziet. Ongelooflijk knap om in een dergelijken vorm ernstige problemen te behandelen!

Ellen Russe.

Compton Mackenzie, **798.**
CORAL. *Cassell & Co., London E. C.* 4, 1925. (19×12) 312 blz. geb. Sh. 7/6.

De zoon van het danseresje Jenny — Frank genaamd — en Coral, de dochter van den rijken Maurice Atery leeren elkaar kennen. Zij weten meer af van de tragisch eindigende liefdesgeschiedenis tusschen hun ouders, hetgeen de inhoud vormt van den roman *Carnival.* Dit vervolg *Coral* staat echter lang niet op hetzelfde peil als *Carnival.* In *Carnival* is Compton Mackenzie in zijn element, dan kan hij (en hij doet dit op meesterlijke wijze) het leven beschrijven der music hall artiesten, dat hij à fond kent, daar zijn eigen zuster, de bekende actrice Fay Compton haar carrière in de music hall begon. (Music hall wil zeggen variété théater). Brengt uit den aard van het onderwerp *Carnival* dikwijls treurige toestanden naar voren uit het leven tusschen de coulissen, het boek is tenminste waar en oprecht. *Carnival* is uit het leven gegrepen, *Coral* is een onmogelijk verzinsel. Het rijke jongemeisje Coral maakt met haar ouders een autoreis door Franrijk en wordt al spoedig verliefd op den chauffeur Frank. Als haar vader ontdekt wiens zoon Frank is, verzet hij zich tegen dit toch al maatschappelijk zonderlinge huwelijk. Coral trotseert alles en trouwt met Frank. Hij behandeld haar slecht (om zijn moeder te wreken, die door Atery ongelukkig werd) en bovendien is hij meer vervuld van een uitvinding op gebied der vliegtechniek dan van liefde voor zijn vrouw. Coral blijft hem helpen en steunen in de grootste armoede en weigert hulp aan haar ouders te vragen. Eindelijk komt ze er toe de kost te verdienen als reizigster in corsetten. Als tenslotte Frank z'n nek bijna gebroken heeft met z'n vliegtuig en Coral in de grootste misère haar kind van gebrek heeft zien sterven, volgt een algeheele verzoening tusschen echtpaar en ouders en eindigt de roman met een hoopvol slotaccoord. Lang niet 't beste, dat Compton Mackenzie schreef.

Ellen Russe.

IV. DICHTWERKEN.

NEDERLANDSCH.

Albert Besnard, **799.**
OPSTAND EN WROEGING. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1925. (24×16) 60 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

Baudelaire blijkt Besnard's grote leermeester te zijn, terwijl hij tevens enige verwantschap vertoont met Georg Heym. In deze „Gehirn-lyrik" breekt overal door: een pessimistiese levensvisie, doorvlaagd van een stroeve melankolie om het vergaan en de ontbinding, waarop haast al de verzen van Besnard het aksent leggen. De geliefkoosde vorm van de auteur van *Opstand en Wroeging* is het sonnet; hij hanteert het met dezelfde zware drift als in Vlaanderen Urb. van de Voorde. Nergens, in deze gebeeldhouwde poëzie, triomfeert een kreet van bevrijding; nergens fonteint een goede, milde vreugd omhoog uit het hart van de dichter. Slechts hier en daar: de wilde, bijna barbaarse fonkeling van een beeld, een vondst van taal, temidden van het infernodonker dat tot het *wezen* van deze verzen behoort. De voortreffelike poëet J. C. Bloem heeft Besnard's oeuvre ingeleid. Hij maakt van de gelegenheid gebruik om een pijl af te schieten op de „verstokte nieuwlichters" tot welke kategorie hij het zich een eer en een genoegen rekent niet te behoren. Waarop wij antwoorden, met alle respekt voor de talenten van inleider en ingeleide, dat het ons evenveel genoegen doet hun standpunt in de poëzie te hebben overwonnen.

Wies Moens.

Jan R. Th. Campert, **800.**
VERZEN. *Leiter-Nypels, Maastricht,* 1925. (24×17) 53 blz. geb. f 3.50.

Niet felle originaliteit geeft Campert te bewonderen; niet het onstuimig losbarsten van fonkelende levenskrachten, maar een edel werkmanschap in dienst van de schoonheid en van liefde tot haar doorbloesemd. Hij waagt zich niet in het modern levenstumult; hij psalmodieert van de mysterieuze dingen die omgaan in zijn diepste binnenste; van broze belevenissen, en het zoet geweld van de geest die zijn hart beheert.

Campert's ingetogen aandacht voor het wonder: poëzie, verleent aan zijn *Verzen* een religieuze wijding die herinnering wakker roept aan Tagore, en ook aan Rainer Maria Rilke. Al slaat zelden een vlam op uit zijn zuiver werk van taal; al blijft alles nog te veel een vaag spelen met uitgelezen woorden en uitgelezen gevoelens, toch hebben zijn meest-voldragen gedichten een *eigen* bekoorlikheid, die hierin bestaat: dat zij op hun rustig, of plechtig ritme over ons heen zeilen als een vlucht grote, geheimzinnige vogels, die de avondzon met parelmoeren tinten overgiet. Onder hun vleugelen brengen deze vogels een geur mee van de verre zee, een geur van de hoge wolk, een geur van landen verloren in een droom van licht en onein-

digheid. In het hart van de mens echter laten zij niets achter dan heimwee en ongestild verlangen.

Wies Moens.

J. G. Danser, 801.
GEDICHTEN. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1925. (20×14) 54 blz. ing. f 1.50.

In ene, in de toon der piëteitvolle herdenking gestelde notitie over het leven en de dichtkunst van deze jong-gestorven disciepel van Albert Verwey, vernemen wij: dat hij geheel en uitsluitend leefde voor de schoonheid en voor zijn vak, de literatuur. Dáárin juist schuilt de reden waarom wij ons minder sterk en diep voelen aangegrepen dan de Meester der „Beweging" door deze vorm-gave poëzie met haar huiveringen van ongestild verlangen, haar zwaar-weemoedige of donker-zwoele aksenten, haar vele samengestelde adjektieven en dichterlike bezitsvormen. — Wegens enkele zinnelike sonnetten, niet geschikt voor jonge onervaren lezers.

Wies Moens.

DUITSCH.

Emil Pottner, 802.
GESCHICHTE EINER JUNGEN KRÄHE, Geïllustreerd door Emil Pottner. *Alf. Hager, Berlin,* 1924. (27×19) 40 blz.

Emil Pottner, 803.
VÖGEL AM WASSER, Geïllustreerd door Emil Pottner. *Alf. Hager, Berlin,* 1924 (26×19) 40 blz.

De eenvoud der „natuurkinderen" — zegt de schrijver van deze dierhistories — brengt de mensen wellicht dichter bij het ware geluk, dan al het zoeken en streven in de wereld onzer zo hoog-geprezen kultuur.
Vol aandacht en blanke-blijë liefde is hij gegaan tot de dieren, tot de vogelen die hij vooral bewondert om „die reine Linie ihres Lebens"; hun kleine vreugden en smarten heeft hij willen meeleven, om er daarna van te vertellen voor het jonge volk, op een tegelijk sobere en melodieuze, vaak humoristieke en altijd boeiende wijze. Vele korte instantané's, uit „den levene" der watervogels, zijn geworden als kleine beminnelike poëmen. De dichter illustreerde zelf zijn boeken met houtsneden, waarin meestal een sterke beweging zit, maar die wij daarom nog niet alle even schoon kunnen noemen.

Wies Moens.

V. TOONEEL.

NEDERLANDSCH.

Dr. H. J. E. Endepols, 804.
DEN SPYEGHEL DER SALIGHEIJT VAN ELCKERLIJC, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. Lyceum-Herdrukken, (21.5×16) 68 blz. Geb. f 1.40.

Als een zo conscientieus geleerde gelijk Dr. Endepols een tekst uitgeeft, valt niet anders te verwachten dan de grootste nauwkeurigheid in de verzorging daarvan. Dit is dan ook het geval met zijn uitgave van de moraliteit *Den Spyeghel der Saligheyt van Elckerlyc,* die onlangs bij de firma Wolters verschenen is. Met angstige nauwgezetheid heeft Endepols het Leidse exemplaar van 1495 gevolgd en die tekst weergegeven geheel zoals ze in genoemde inkunabel voorkomt. We zijn het met hem eens, als hij meent niet het recht te hebben dit vijftiende-eeuwse gedicht te „verbeteren". Indien dus in de Leidse inkunabel twee spellingen van hetzelfde woord voorkomen, dan heeft hij met recht die dubbele spelling behouden. Zodoende krijgen we een zuivere weergave van de oudste tekst. Voor wie dit werkje nader wil bestuderen is het varianten-materiaal aan de voet der bladzijden opgenomen. Bovendien is de marge vóór de verzen gevuld met overvloedige woordverklaringen, terwijl aan de kop van de pagina's de toneelaanwijzingen zijn afgedrukt uit Ischyrius' *Homulus,* zoals men weet: de in 1536 vervaardigde Latijnse bewerking van *Elckerlyc.*
Stof dus in overvloed. Het kan niet ontkend worden, dat door de samenpersing van al dit materiaal het voorkomen der bladzijden geleden heeft. De bladspiegel is nu erg onrustig en het lezen wordt wat vermoeiend. Afgezien van deze opmerking mag deze uitgave geprezen worden. De inleiding is helder opgezet en geeft een goed beeld zowel van de tijd waarin de moraliteit ontstond,als van haar vóórgeschiedenis en haar verdere lotgevallen. Het innig katholiek karakter wordt duidelik in het licht gesteld, de bouw, het verloop der handeling, de vertoning krijgen hun beurt. De vergelijking met de latere bewerkingen, die van 1536 (*Homulus*); van 1539 (*Hecastus*); van 1540 (*Der Sünden loin ist der Toid*) is beknopt en zakelik, de literatuuropgaven en de *aantekeningen* aan het slot, met een aantal goedgevonden emendaties, zijn goed verzorgd, zodat in het bestek van ruim twintig bladzijden het voornaamste uit het Elckerlyc-apparaat overzichtelyk, beknopt en betrouwbaar is bijeenbegracht.
Een zeer aanbevelenswaardige uitgave.

Poelhekke.

Henri Ghéon, 805.
'T WONDERLIK WEZEN EN 'T WOESTE WIJF, Spel in drie bedrijven, Vertaald uit het Fransch door Anton van de Velde. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1924. Het Masker, (19×14) 91 blz. ing. f 2.40.

De legende van Ste. Germaine de Pibrac is het onderwerp van deze gewijde pastorale, die ongetwijfeld het zwakste is dat ooit uit de pen van Ghéon vloeide. De verwikkeling bereikt nergens de beoogde spanning en de banaliteit der handeling ontneemt alle werkelijke stemming. Deze bewerking van een heiligenleven voor patronaat-tooneellisten geeft niet het juiste denkbeeld van de mystieke werkelijkheid waarvan het beeld van Ste. Germaine de Pibrac vervuld is.
Het best is nog Ghéon in zijn realistische karakterteekening van gewoon leven waar hij door scherpe opmerkingsgave in uitblinkt. Waar het echter het leven van het mysterie geldt, faalt de kunst van Ghéon geheel en al.

Jos. Vandervelden.

Michael de Swaen, 806.
DE VERHEERLYCKTE SCHOENLAPPERS OF DE GECROONDE LEERSSE. *Standaard-Boekhandel, Brussel,* 1925. (17.5×11) 140 blz. ing. Bfr. 5.—.

Deze klucht die werd opgevoerd door de Duinkerksche rederijkers, op vastenavond in 't jaar 1688 is gebouwd op eene volkslegende waarin Keizer Karel de hoofdpersoon is. Zij verhaalt ons hoe de keizer op een avond een schoenlappersfeest bijwoont en hoe 's anderendaags de lapper aan het hof ontboden wordt, waar hij oorlof krijgt

om voortaan een gekroonde leers als kenteeken te mogen voeren. Aan deze legende knoopte De Swaen een liefdesintrige van eigen vinding vast. Ondanks enkele vlot geschreven tafereeltjes en rake karakterteekeningen blijft deze klucht — waarmede De Swaen de blijspeltrant niet vermocht te bereiken — slechts een eerbiedwaardig document voor de geschiedenis der Vlaamsche letteren onder Fransche onderdrukking.

Jos. Vandervelden.

DUITSCH.

Ilse von Stach, 807.
PETRUS, EINE GÖTTLICHE KOMÖDIE. *Jos. Kösel & Fr. Pustet, Kempten,* 1925. (22.5×15.5) 251 blz.

Met dit drama — waarvan de stof uit het Evangelie en de Handelingen der Apostelen getrokken is — heeft Ilse von Stach eene nieuwe dramatiek gehuldigd. Kwalijk is het aan te nemen dat zij de kern van haar „Goddelijke comedie" in de antithese Petrus-Paulus heeft gelegd, daar dit conflict te weinig dramatisch relief geeft gekregen. De waarde van Ilse von Stach's *Petrus* moet eerder gezocht worden in de beschouwende verbeelding der geschiedenis. Achter het episodische gebeuren straalt soms in diepe vergezichten het leven der idee in hare historische consekwenties. Er is hier gezocht naar eene superpositie van schijn en wezen, eene gelijktijdige uitbeelding van tijd en eeuwigheid, die alhoewel zeer gebrekkig toch wijst op een streven naar wijsgeerige uitbeelding der wereldgebeurtenissen.

Jos. Vandervelden.

VII. LETTERKUNDIGE GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

J. Greshoff,
J. de Vries. 808.
GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. *Hijman, Stenfert, Kroese en Van der Zande, Arnhem,* 1925. (23.5×16.5) 401 blz. geb. f 4.90.

Dit is een fris boek met een oorspronkelike opzet en met een levende oorspronkelike uitwerking. Een boek op een brede basis opgetrokken en dat daardoor de lezer nieuwe, verrassende inzichten brengt. Een boek waar, wij spreken nu van het eerste deel voorlopig alleen, een geleerde aan het woord is met artistiek inzicht. Het blijkt telkens uit de met niets geen vertoon voorgedragen kennis, dat daar een grondige, persoonlike studie achter steekt. Wat vooral van betekenis is, is dat de auteurs zich los hebben gemaakt van de nog veel te veel gevolgde mechanistiese indeling, dat ze het sterkwillende leven onmiddellik zelf voelen. Wat ten twede in dit boek te prijzen valt, is, de pedagogiese indeling. Alle zes hoofdstukken worden voorafgegaan, 1. door een opgave der voornaamste data, 2. door korte biografiese noten betreffende de hoofdpersonen. Dit is een voortreffelike gedachte. De lezer krijgt daardoor een houvast, kan zich gemakkeliker orienteeren in de historiese en aesthetiese beschouwingen, die daarna volgen.

Met het noemen van het woord „pedagogies" is echter niet bedoeld te zeggen, dat o.i. dit boek als schoolboek geslaagd is. Hoe voortreffelik de opzet ook zij, en hoe geslaagd veel beschouwingen en karakteristieken, voor de school veronderstellen juist die beschouwingen en karakteristieken, te veel voorkennis en rijpheid. Als eerste inleiding in de historie der letteren gaan zij boven hetgeen in de scholen van voorbereidend Hoger Onderwijs (de enige, die we hier bedoelen) vereist wordt. Wij hebben de zeer sterke, op jarenlange ervaring gevestigde overtuiging, dat er zowel op de H.B.S. als op het Gymnasium met het onderwijs in letterkunde heel veel te bereiken valt, veel en veel meer dan er nog te veel, helaas, bereikt wordt. Maar, een boek als het hier besprokene, in zijn geheel goed doorwerken, zo, dat het begrepen en opgenomen wordt door de jongelui, dat is wel een heel zware eis. Het valt daarvoor te bots midden in veel kwesties, die de geesten der reeds ingewijden kunnen overschouwen en doordringen, maar die voor hen, welke nog de beginselen van het literatuur-inzicht moeten leren niet te verwerken zijn. Zie b.v. de overigens goede behandeling van *Reinaert.* Voor meer-gevorderden, voor de student in de letteren, voor de belangstellende belezen leek, is het een mooi boek, dat op nieuwe wegen voert en daar een goede wetenschappelik georiënteerde en poëties meevoelende gids is. Zie b.v. de bladzijden over *Maerlant.* Niet dat wij hetgeen de auteur zegt,in alle opzichten deelen,—er zijn punten waarin wij met hem verschillen, o.a. meenen wij dat ook het vroeger werk van Maerlant b.v. zijn *St. Franciscus* enkele artistieke kwaliteiten bezit, — maar de gehele opzet is een juiste, kernachtige omlijning van de levende Maerlantfiguur.

Het bovenstaande werd geschreven toen wij een gedeelte van de eerste helft van dit boek hadden gelezen. Met de hoofdstukken V en VI hadden wij nog niet in details kennis gemaakt. Dat wil zeggen met de helft van het aantal bladzijden waaruit het boek bestaat. Op blz. 187 wordt gehandeld over: De overgang tot de periode van '80. Bladzijden 191—373 zijn gereserveerd voor wat daarna volgt, de laatste 40 jaar krijgen dan evenveel ruimte als de vorige bijna 7 eeuwen. Een wanverhouding die haar nadelen heeft, maar ook haar voordelen. Nadelen voor een zuivere appreciatie van het latere werk in verhouding tot het vroegere. De onzuivere verhouding kan licht voeren tot overschatting van wat er nu gepresteerd wordt. Het voordeel is, dat wij hier voor het eerst een systematiese behandeling van alle verschijnselen der laatste decennia vinden. Waar zulk een behandeling op te weinig vóórwerk kan wijzen, waar de ordenende en schiftende tijd voor enkelen nog maar amper zijn werk heeft kunnen beginnen, daar móét wel meer ruimte worden genomen, als de behandeling iets meer zal wezen dan een onvruchtbare opsomming van feiten en personen. Maar... dan mag ook niet uit het oog worden verloren, dat deze meerdere uitvoerigheid niet berust op een definitieve waardering, maar op bovengenoemde toevallige omstandigheid. Misschien ware het beter geweest, de beide delen van het werk te scheiden, of het werk een andere naam te geven, iets als: *Geschiedenis der Moderne letterkunde, met een inleiding handelend over vroegere eeuwen* of een dergelike ouderwets-frisse(!) benaming.

Het twede deel is, hoe belangrijk ook,toch belang-

rijk zwakker dan het eerste. 't Moet erkend dat het ook moeiliker is, waar de schiftende en waarderende werkzaamheid van de tijd de historicus nog niet, of maar weinig, heeft kunnen helpen. Met hoe goede wil de auteur der beide laatste hoofdstukken zijn taak ook heeft trachten te vervullen, toch blijkt het herhaaldelik dat hij nog veel te dicht bij de zaken en personen staat, zelf ook nog te sterk met een bepaalde stroming wordt meegevoerd om van de hoogte, waarop de historicus het overzien van de juiste verhoudingen mogelik is, de literatuur der laatste veertig jaar te kunnen overschouwen. Vandaar bij alle goeds wat er te prijzen valt, toch een prikkelende rammeling in de kompositie, een onevenwichtige waardering der werken, een vervallen in onbelangrijke details en een vergeten van gewichtige zaken, die ons waarschuwen deze „geschiedenis" met voorzichtigheid als historie te aanvaarden. Speciaal moet er op gewezen worden dat de oudere katholieke en ook de eerste aanzet van de orthodox-protestantse beweging te zeer verwaarloosd is. Een figuur als Thijm wordt zeer onvoldoende behandeld; Seerp Anema wordt niet genoemd, evenmin Gerard Brom, Moller, Jules Persijn en veel anderen. Ook Pierson ontbreekt totaal, en Van Vloten, maar Albert Verwey en Dirk Coster zijn de alwijze profeten, die de laatste vellen grotendeels beheersen. Wij zullen elders deze kwestie uitvoerig behandelen en ons oordeel dokumenteren.

Wat niet weg neemt dat ook dit twede deel zeer te schatten verdiensten heeft. Het tracht voor het eerst de verschijnselen der laatste veertig jaar te ordenen, te schiften, te karakteriseren. Het wil de groepen ontleden, de invloeden vaststellen. Geestelike stromingen worden nagespeurd, artistieke en poëtiese waarderingen nagestreefd. Dit is van veel belang. Ook de laatste hoofdstukken kunnen voor een bekwaam docent, die boven de stof staat, als een zeer aanbevelenswaardige handleiding bij zijn onderwijs worden begroet. Er vaart door heel dit boek een zucht om het geestelik leven dat zich in de letterkundige produktie manifesteert te benaderen. De leegheid van het naturalisme, de impotentie van het individualisme worden fel bestreden. De auteur (of auteurs) van de laatste hoofdstukken leeft nog fel de strijd-van-heden mee. We mogen hem daarom niet al te lastig vallen. Eigenlik kàn het niet anders, als hij niet vervallen wil in dor kroniekwerk of in bloedeloos napraten van wat anderen gezegd hebben.

Alles tesamen genomen is dit boek dus wel een belangrijke verschijning. De kompakte scherpheid van de eerste helft hebben we al hoog geprezen. En al komt er in de twede helft een daling, die helft bevat toch zoveel orienterends, dat, wanneer de auteur voor een eventuele tweede druk,die wij van harte hopen weldra te zien verschijnen, zich meer losmaakt van zijn eigen kring en breder zal hebben leren zien wat elders, speciaal door vroegere, en zelfs ook nog latere, katholieke auteurs gewerkt werd, hij ons een der bruikbaarste hoofdstukken van de jongste Nederlandsche Letterkunde zal bezorgen. Zijn werk zal dan een waardige voortzetting wezen van de voortreffelike hoofdstukken, die aan de beide laatste voorafgaan.

Poelhekke.

M. J. Leendertse, **809.**
C. Tazelaar,
CHRISTELIJK LETTERKUNDIGE STUDIËN
Uitg. Mij. Holland, Amsterdam, 1925. Christendom en Literatuur, (22×16) 224 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Wij zijn „nog steeds arm aan christelijk-letter kundige kritiek", al zijn er wel artikelen, hier en daar in tijdschriften opgeborgen, die de moeite van 't bundelen waard zijn, omdat ze „zeker oriënteerend zijn en daarom meer dan momenteele waarde hebben." Hier zijn er zo enkele: Voor eerst 'n opstel van J. Jac. Thompson over Guido Gezelle. Bij alle waardering voor de fijne Vlaming komt de schrijver toch tot dezelfde konkluzie als wij ook Feber 'ns hoorden maken: Gezelle is geen univerzeel dichter, geen synthetiese geest, „hij is niet de dichter van sterke en ontroerende en geweldige menschengestalten". In Gezelle is duidelik afgetekend de lijn die voert van „de aanschouwelijke schoonheid en de genegenheid en saam-hoorigheid met land en volk tot den strijd der ziel en de vastheid in het geloof."

Dr. J. C. de Moor schrijft over van Eedens *Ellen*. Hij neemt én de kleinerende uitspraak van Verwey én de juichende lofzang van Van Deyssel onder de loupe, verklaart beider oordeel uit ieders eigen persoonlikheid; toont aan de hand van 'n duidelik overzicht „de bewonderenswaardige, doorvoelde eenheid" van dit dichtwerk aan; komt dan tot de konkluzie dat „we", „een belangrijk deel van dezen gedachtengang kunnen aanvaarden, doch niet het pantheïstisch moment, dat daarin overheerscht."

Waarom 'n overigens verdienstelik artikel van Dr. Ph. A. Lansberg *De Dierenwereld in onze moderne Lyriek* voorlichtend mag heten, is ons niet helemaal helder. In 't kader van 't boek past 't, dunkt ons, niet.

Als katholiek waren wij blij om Thompsons's oordeel over *Pallieter*: „Het gezegde is ongetwijfeld voor velen genoeg om een indruk te krijgen van een schoon en om vele redenen kostbaar boek, waartegen toch mijn diepste ziel „neen" zegt, als het om de uiterste waardeering gaat en dat ik slechts zóó kan bewonderen, wanneer ik het aanvaard zooals ik de kunstwerken uit de wereld van het antieke heidendom aanvaard."

De *Gossaert-studiën* van J. Haantjes zullen wel niet alleen in protestantse kringen de weg wijzen naar die „eenling, die krachtig in zijn afzonderlikheid, ons boeien blijft door de geheel enige positie, die hij inneemt in de nieuwere poëzie."

Mooie opmerkingen maakt A. Wapenaar *Rondom Da Costa's Poëzie*, die zich laat karakterizeren als die van de wijsgeer-dichter, de dichterprofeet. 't Réveil, de kristelike Romantiek wordt in bescherming genomen tegen de spot van 'n Huet vooral, zonder dat Wapenaar evenwel blind is voor 'n ridikule Da Costa.

Vol uitbundige lof is 't artikel van J. Petri over Selma Lagerlöf, wier werken tot en met *Mörbacka* de revue passeren.

Totaliter: voor de kennis van wat er bij onze protestantse landgenoten op letterkundig gebied omgaat, 'n heel belangrijke bundel. Belangrijk ook om de up-to-date bijgewerkte „literatuuropgaven" bij elk artikel

Leo Fens.

VIII. GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

Dr. N. Japikse, 810.
LEERBOEK DER ALGEMEENE GESCHIEDENIS. *Kemink & Zn., Utrecht,* 1924. (23×15) 340 blz. ing. f 3.75, geb. f 4.35.

Enkele citaten mogen volstaan ter kenschetsing van dit leerboek.
Blz. 124: „Paus Leo X, een zeer kunstlievend man, die de St. Pieterskerk te Rome wilde voltooien, maar wien het noodige geld hiertoe ontbrak, besloot voor de voltooiïng aflaatbrieven te verkoopen. Dit was volstrekt niet vreemd: aflaatverkoop kwam zeer veel voor. De kerkschat, bestaande uit het overschot van de goede werken van Jezus en de Heiligen, kon dienen voor hen die te weinig goede werken of wel misdaden hadden gedaan. Zij moesten dan echter berouw toonen: dát was de hoofdzaak; bijzaak was een geldelijke vergoeding, die weer kon dienen voor kerkelijke doeleinden."
Blz. 193: „Om de geestelijken, die den eed op de grondwet geweigerd hadden en in de provinciën door hun invloed woelingen veroorzaakten, tot rust te dwingen, beval de Législative, dat zij, die den burgereed niet aflegden hun jaargeld zouden verliezen."
Blz. 258: „Reeds had de strenge veroordeeling van alle moderne denkbeelden, door den paus in 1864 in een Syllabus uitgesproken, getoond, hoe zeer Pius IX op zijn liberalisme was teruggekomen."
Blz. 261: „In de Dreyfus-zaak hadden militaire en clericale invloeden tegenover meer moderne opvattingen gestaan. Maar juist dit proces zuiverde de lucht. Het gelukte aan president Loubet een krachtiger regeering te vormen door samenwerking tot stand te brengen tusschen de republikeinsche en socialistische partijen. Deze openbaarde zich vooral in een reeks van maatregelen tegen den invloed der geestelijkheid, v.n. op het gebied van het onderwijs. De kloosterorden, die zich niet aan het toezicht der regeering wilden onderwerpen, werden daarbij opgeheven. Dit leidde ook tot veel strijd tusschen de Fransche regeering en den paus."
Er worden op de openbare, neutrale en bijzondere liberale middelbare scholen en gymnasia toch zonderlinge dingen over historische verhoudingen geleeraard!

Prof. Dr. H.

Dr. Louis van Wassenhoven, 811.
OTTAVIO MIRTO FRANGIPANI, NUNTIUS VAN VLAANDEREN EN DE ENGELSCHE KATHOLIEKEN. *R. Bracke-van Geert, Baasrode (België),* 1925. (21×15) 151 blz.

De schrijver van dit overvloedig gedocumenteerd boek, maar dat door zijn bijna uitsluitende documentatie en druk feitenmateriaal den lezer danig vermoeit, heeft zich ten doel gesteld den arbeid van Frangipani in het voordeel van de Engelsche katholieken in het daglicht te stellen. Het onderwerp is waarlijk belangrijk genoeg. De Zuidelijke Nederlanden bleven een centraal bolwerk voor het Katholicisme aan de grenzen der landen, waar de Hervorming zegevierde: Engeland, de Republiek, de Noord-Duitsche Staten. Ware de Reformatie in staat geweest een internationale eenheid tot stand te brengen, de 1lusie van een man als Cromwell later, de nederlaag van het Katholicisme ware veel erger geworden. Frangipani's nuntiatuur had derhalve Europeesche beteekenis. Wat hem bij zijn diplomatieke werkzaamheid 't meest in den weg heeft gestaan, is de verdeeldheid onder de Engelsche katholieken onderling, hetzelfde verschijnsel, dat ons bekend is uit de vaderlandsche kerkgeschiedenis. Dr. van Wassenhoven laat ons in zijn werk eigenlijk meer zien wat de nuntius niet, dan hetgeen hij wel bereikt heeft, verklaarbaar wel uit het verschijnsel, dat de schrijver nergens toekomt aan een dieper uitgewerkte, beschouwende synthese. Daartoe ware in het laatste hoofdstuk van het werk de gelegenheid te vinden geweest, waarin wij gehoopt hadden meer en beter aan te treffen, dan de wazige schets, die de eind-conclusie van deze moeilijke en omvangrijke geschiedvorsching moet voorstellen.

Prof. Dr. H.

DUITSCH.

Dr. Friedrich Cornelius, 812.
DIE WELTGESCHICHTE UND IHR RHYTHMUS, Geïllustreerd. *Ernst Reinhardt, München,* 1925. (24×16.5) 403 blz. ing. M. 8.—.

Dit werk is meer een beschouwing over de wereldgeschiedenis in het abstracte en daardoor geen eigenlijke geschiedenis. Het werd geïnspireerd op Spengler's *Untergang des Abendlandes* met zijn wankel determinisme, geen wonder dat dit werk mank gaat aan hetzelfde euvel. Het streven van den schrijver om onze geschiedbepaling los te maken van het West-Europeesch standpunt en dit te vereenigen door een cosmopolitische visie, verdient onze waardeering, maar het zal altijd meer of min onbegonnen werk blijven. Te meer als de auteur beperkt blijft binnen de sfeer van een individueele redelijkheid met een goed herkenbare sociaal-democratische tint. Wat hij o.a. schrijft over Christus, de Apostelen, de Kerk, is zuiver agnostisch en meteen, tegenover de katholieke wetenschap, die hij niet blijkt te kennen, een zoo grove tekortkoming, dat wij op grond daarvan tegen het werk moeten waarschuwen. Het blijve uit handen van ter zake onbevoegden.

Prof. Dr. H.

Ernst Tiessen, 813.
VERSAILLES UND FORTSETZUNG, Geïllustreerd. *Kurt Vowinckel, Berlin-Grünewald,* 1924. (20.5×13.5) 62 blz. geb. M. 1.80.

De auteur wil in deze brochure den grooten vrede doorgronden in zijn staatkundige konsekwentie, tot in de verst zichtbare of mogelijke gevolgen. Maar of dit in een studie van dezen omvang uitvoerbaar is, ook al wil men zich strikt beperken tot het Duitsche rijk, dat lijkt ons wel eenigermate aan twijfel onderhevig. Per slot van rekening doet de schrijver dit ook niet, hij blijft binnen de grenzen van de staatkundig-geographische zijde van zijn probleem, waarmee naar onze meening het geheel niet beheerscht wordt, veel belangrijker toch blijven in dezen de moreele factoren. Het zijn niet de geografisch-natuurkundige omstandigheden, die louter en enkel het lot der volkeren beslissen, zooals E. Tiessen het ons wil doen gelooven. Dat komt al onmiddellijk uit, als de schrijver uitrekent hoeveel vierkante mijlen op aarde behoorden tot het

gebied van Duitschland's vijanden, alsof het daarop aankwam. Praktisch toch was het keizerrijk in oorlog geraakt met ongeveer de geheele beschaafde wereld, dat gaf den doorslag, niet de kwadraat mijlen. Statistiek is een dor geraamte, als men ze losmaakt van het werkelijk leven.
Buiten de onvolkomenheden in deze brochure, bevat zij intusschen veel goede en illustratieve gegevens voor de scherpere omschrijving van de gevolgen van den vrede van Versailles. Aanschouwelijk bijv. is de statistiek, waarin ons met onweerstaanbare cijfers wordt voorgerekend, dat de Duitsche republiek thans het zwaktste leger van Europa heeft en Frankrijk het sterkste, maar wij hebben er dit bezwaar tegen, dat daarbij niet tot uitdrukking komt de stille militaire reserve in het Duitsche volk, welke als zoodanig voor het verbonden Frankrijk en België een bruikbaar en gelukkig geducht tegenwicht vormt, waardoor de overmacht in bewapening toch onfeilbaar getemperd wordt. Des schrijver's bewijsvoering, dat de vrede van Versailles van alles is, behalve een vrede, daarmee gaan wij volledig akkoord. Hoe beter Europa daarvan overtuigd raakt, hoe gelukkiger Europa er bij varen zal. Daartoe bij te dragen is vooral het nuttig effect van deze studie.

Prof. Dr. H.

IX. LAND EN VOLKENKUNDE.

NEDERLANDSCH.

S. Beck, 814.
SURINAAMSCHE PROBLEMEN. *C. Kersten & Co., Paramaribo,* 1924. (22 × 15) 177 blz.

Bij tal van Nederlanders wekt de gedachte aan Suriname een wrevelig gevoel: de Kolonie, die altijd door met tegenslag heeft te kampen en waar het economisch zoo slecht gaat! Verder dan deze verzuchting gaat vaak de belangstelling niet. Hier is nu een man aan het woord, die Suriname door en door kent en die in een vijftal lezingen uiteengezet heeft, hoe de structuur van de economische samenleving in Suriname is, hoe daar een wanverhouding bestaat tusschen de grootte van de niet-produceerende en de produceerende groep der bevolking, hoe dus de toekomst der kolonie afhangt van de wijze waarop de landbouw tot ontwikkeling gebracht wordt. Met het oog hierop wordt ook de toestand van het onderwijs besproken en de richting, waarin dit in de toekomst geleid zal moeten worden.

Dr. J. B. L. Hol.

H. Kluin, 815.
HET GEESTESLEVEN DER NATUURVOLKEN, Geïllustreerd. *Alg. Boekh. voor inwendige en uitwendige zending, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13) 240 blz. geb. f 2.60.

Dit werk heeft ten doel protestantsche zendelingen met het geestesleven der natuurvolken bekend te maken. De schrijver beschrijft de feiten, die het geestelijk leven der natuurvolken beïnvloeden en groepeert ze na een korte inleiding over den eigenaard van het zieleleven en het associatieve denken der primitieven en over de moeielijkheden voor den Europeaan hen te begrijpen, onder de rubrieken: Dynamisme (geloof aan macht, hieronder wordt ook Fetichisme, Totemisme en het geloof aan tooverij gerekend); Animisme (zielengeloof en zielencultus). Hij bespreekt dan het eigenaardige verschijnsel, dat men bij vele primitieve volkeren het geloof aan een hoogen God, dus een zeker monotheïsme vindt, dat hij meer als Deïsme schijnt op te vatten, en noemt dan onder den titel: „De natuurmensch en het Evangelie" de moeielijkheden, om de primitieven voor het Evangelie te winnen en hen tot een werkelijk innerlijke bekeering te brengen, telt verblijdende en bedroevende ervaringen van protestantsche zendelingen op en geeft hun raad hoe zij zich de kennis van den geestelijken eigenaard dezer volkeren voor de wijze van hunne prediking ten nutte kunnen maken. Bij de hoofdstukken over Dynanisme en Animisme wijst schr. erop, dat menig verschijnsel zoowel onder het een als onder het ander gerangschikt kan worden. Bij het hoofdstuk: „Natuurmensch en zending" behandelt hij vragen, waarbij hij direct de protestantsche zending op het oog heeft.
Hoewel erkend moet worden, dat veel feiten in dit boek verzameld en handig gegroepeerd zijn, en hoewel de schrijver ook toegeeft, dat zijn geschrift geen origineel werk is, maar op werken van anderen steunt, zoo moet toch opgemerkt worden, dat hij zijn materiaal grootendeels aan Ned. Indië ontleent, zoodat „de titel van zijn boek: *Het geestesleven der natuurvolken* niet geheel juist is, verder dat hij menig verschijnsel niet juist opvat of tenminste niet op de juiste plaats onderbrengt, en ten slotte, dat hij katholieke ethnologische literatuur en wetenschappelijke missie-literatuur geheel over het hoofd ziet. Deze onkunde van katholieke literatuur belet hem echter niet, over de missie der katholieke Kerk afkeurend te oordeelen, en de oude, tot vervelens toe herhaalde dwaze fabel, weer op te disschen, dat de katholieke Kerk in haren cultus het voortleven van heidensche religie-vormen van het Animisme, het Dynamisme en zelfs van de magie in haar Sacramenten duldt.
Bovenstaande opmerkingen zullen voldoende bewezen hebben, dat dit werk voor ons, katholieken, af te raden is.

Dr. Fr. Andres.

(Zonder naam.) 816.
NAAR DE BOSCHNEGERS IN DE BINNENLANDEN VAN SURINAME, Geïllustreerd. *J. van Poll Suykerbuyk, Roosendaal,* 1925. (24.5 × 16) 58 blz. ing. f 0.25.

'n Aardig missie-boekje, dat een getrouw relaas geeft van het korte bezoek door de Algemeene Overste der Zusters Franciscanessen van Roosendaal en hare reisgezellin, gebracht aan het christendorpje Tamarin op een 150 K.M. afstand van Paramaribo, midden in de oerwouden aan de Boven-Cottica gelegen.
Het in dit werkje beschreven bezoek der Eerw. Zusters heeft ten gevolge gehad, dat tot het stichten van een nieuwe Zuster-Missiepost in dit kleine dorpje besloten is. Het roerend-eenvoudige verhaal brengt ons ook in enkele heidensche dorpen en eindigt met een kort overzicht te geven van wat in West-Indië door deze Congregatie reeds tot stand werd gebracht.

Dr. J. B. L. Hol.

(Zonder naam). 817.
R. SCHUILING, GEDENKBOEK TER HERINNERING AAN ZIJN ZEVENTIGSTEN

VERJAARDAG, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 1925. (25×19) 380 blz. ing. f 7.50, geb. f 9.—.

R. Schuiling, 818.
TIEN VACANTIE CURSUSSEN VOOR GEOGRAFEN. *W. J. Thieme & Cie., Zutphen,* 1925. (21.5×16) 246 blz.

Twee werken, die de aandacht van elk Nederlandsch geograaf overwaard zijn. Beide zijn uitgegeven ter gelegenheid van den 70sten verjaardag van den Heer R. Schuiling. Vrienden en vereerders leverden een 28-tal bijdragen voor het Gedenkboek, aan welks uitgave, ook wat de illustraties betreft, moeite noch kosten gespaard werden. Zoo is dit keurig verzorgde, lijvige boekdeel, dat naast biografieën van den jubilaris in hoofdzaak verhandelingen over de geografie van Nederland bevat, doch ook enkele waardevolle artikelen van buitenlandsche geleerden over andere onderwerpen, geworden tot een sterksprekende uiting van sympathie en dankbaarheid jegens den jubilaris, die zóóveel deed om de geografische kennis van Nederland te vermeerderen.
Van niet minder piëteit getuigt de uitgave van de firma Thieme, die de verslagen van 10 door Schuiling georganiseerde vacantie-cursussen bundelde. Deze verslagen waren op verschillende plaatsen afgedrukt en dikwijls moeielijk toegankelijk. Behalve deze verslagen zijn ook de résumés der bij gelegenheid dier excursies gehouden voordrachten opgenomen. Natuurlijk is vooral bij de oudere verslagen de stand der daarin verwerkte kennis niet meer up to date. Enkele zijn echter bijgewerkt en waardevolle gegevens voor de geografie van ons land bevatten zij alle zonder onderscheid, terwijl deze bundel tevens een belangrijke excursie-gids vormt voor vele geografisch-belangrijke gebieden in ons vaderland.

Dr. J. B. L. Hol.

L. Simons, 819.
JOODSCH NATIONALISME EN ASSIMILATIE. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.* 1925. (25×17) 14 blz. ing. f 0.35.

Deze brochure geschreven met de oprechte bedoeling, het Joodsch probleem op te lossen door keuze tusschen volledige, algeheele assimilatie met 't volk, waaronder men leeft, of zuiver nationalisme op 't grondgebied, waarop de vaderen als „groote natie'' eens woonden. Theoretisch dunkt ons schijnt deze verdeeling juist; practisch is ze onuitvoerbaar omdat volgens de officieele, orthodoxe Joodsche geschriften het nationalisme door God gewild is en door de politieke verhoudingen totaal onvervulbaar is.
Practisch volgen dan ook zeer velen de richting, die Israël Zangwill aangaf op een vergadering van de Jewish Historical Society of England. Uit dit dubbelslachtig standnemen volgt dan ook het Joodsche element in de revoluties der latere jaren. We meenen, dat deze beschouwing juister is, dan die van L. Simons.

P. Constantius O. Cap.

Jozef Simons, 820.
ONS VROOM EN VROOLIJK KEMPENLAND. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (22×16) 134 blz. ing. f 1.10.

In deze bundel heeft Jozef Simons bijeengebracht drie heel interessante bijdragen tot de kennis van zijn geboortestreek. Vooreerst 'n lezing, door hem gehouden op de Kempiese Tentoonstelling te Antwerpen (1922): „Wat zong Oud-Kempenland''. Daarin heeft hij, tot onderzoek opgewekt door Maurits Sabbe's „Wat Oud-Vlaanderen zong'', de rezultaten van z'n nasporingen saam gebracht. Als leiddraad nam hij Kalff's *Het Lied in de Middeleeuwen* en zo vinden we hier 'n flinke verzameling godsdienstige- en vaderlandse liederen, ridderromancen, minneliederen, gelegenheidsliederen, kluchtliederen, kinderliederen en dansliederen, — die in de Kempen werden en gedeeltelik nóg wórden gezongen. Dan volgt 'n kolleksie folkloristiese aantekeningen onder de tietel: „Sprokkelingen'', alweer vlot en onderhoudend geschreven en tevens belangrijk als materiaal voor de wetenschappelike beoefening der volkskunde.
Belangrijk voor ieder, die mee wil helpen om van het Groot-Nederlands volks-aardige nog te redden, wat te redden valt!

Leo Fens.

P. te Wechel, 821.
AMIRÔE, BEELDEN UIT HET DAJAKSCHE VOLKSLEVEN, Geïllustreerd. *Scheltema & Holkema, Amsterdam.* 1925. (22×15) 224 blz. ing. f 3.50.

Een sympathieke vertelling van wat een W.N. civiel-gezaghebber op Borneo in de Zuidelijke Doesonlanden te midden van de geheimzinnige moeraswouden aan de Barito doorleefde. De auteur geeft ons een goeden kijk op den levenssfeer van de animistische Dajaks, die met den naam Amiróe de ziel van den levenden mensch aanduiden, al hebben zij daarvan dan ook slechts een zeer vage voorstelling en is dit begrip voor hen synoniem met levenskracht. Hoe de Dajak tracht bij ziekte door magische middelen deze Amiróe te versterken, daarover en over vele andere animistische gebruiken en ideëen vertelt schr. op onderhoudende wijze. Maar ook lezen we over de eindelooze reeks kibbelpartijen tusschen de Dajaks, die door den gezaghebber moeten worden bijgelegd, over het controleurshuis en zijn bewoners, over de zware dienstreizen door de oerwouden en de dagenlange boottochten — en zoo leeren we het moeilijk leven kennen van den bestuursambtenaar in de eenzaamheid dezer binnenlanden, waar ver in den omtrek hij en zijn vrouw de eenige Europeanen waren.
Groote liefde spreekt uit dit werk voor de bestuurstaak en groote eerbied bevangt den lezer voor onze bestuursambtenaren, die ver van de beschaafde wereld op zulk een wijze het Nederlandsch gezag hoog weten te houden. Een aantal fraaie foto's verhoogt nog het genot van de lezing van dit aantrekkelijke werk.

Dr. J. B. L. Hol.

FRANSCH.

C. Blankevoort, 822.
LES RÉSULTATS DES RECHERCHES ET DE L'EXPLOITATION DES MINES EN HOLLANDE, Geïllustreerd. *F. Schmitz, Maastricht,* 1925. (30×23) 36 blz.

Na een geschiedkundig overzicht van de wording onzer mijnen worden aan de hand van vele tabellen en grafische voorstellingen de steenkoolproductie en de sociale en economische toestanden in ons mijnbedrijf toegelicht. De steenkoollagen worden wat hun ligging betreft, onderling en ook met de lagen in België en Westphalen vergeleken;

verschillende doorsneden van de Domaniale mijn en ook van de Staatsmijnen Emma en Hendrik verduidelijken nog de tekst. Ook de koollagen van het Peelgebied en van Winterswijk worden besproken, terwijl ten slotte de aandacht wordt gevraagd voor de zoutformatie in Overijssel en Gelderland en de aardoliehoudende lagen bij Corle en Lichtenvoorde.

Dr. J. B. L. Hol.

DUITSCH.

Dr. Gustav Braun, 823.
DIE NORDISCHEN STAATEN, Geïllustreerd. *Ferd. Hirt, Breslau,* 1924. (24×16.5) 138 blz. geb. M.8.—.

Een degelijk werk, den schrijver van *Deutschland* waardig. Het berust op een grondige literatuurkennis en eigen waarneming. Dit eerste deel met zijn uitgebreide literatuuropgave en massa's gegevens vormt reeds een rijke studiebron voor wie de geografie van Scandinavië wil leeren kennen. Braun wil deze landkunde volgens een nieuwe methode behandelen, wat vooral in het nog niet verschenen tweede gedeelte tot uiting zal komen. Hij noemt zijn werk een sociologische landkunde, omdat hij de staten als organische levende individuen beschouwend, ze als „soziale Gestalten'' behandelen wil, waarbij hij de biologische werkmethode volgt. Als grondslagen worden in dit eerste boek de verschillende physische en anthropogeografisch-economische factoren behandeld.

Dr. J. B. L. Hol.

Dr. Karl Rüsewald, 824.
PRAKTISCHE ERDKUNDE, Geïllustreerd. *Ferd. Hirt, Breslau,* 1925. (22.5×15.5) 179 blz.

Dit origineele werk, waarvan een groote stuwkracht uitgaat, is ingegeven door de gedachte, dat, waar terecht bij de natuurkundige vakken zoo groote waarde wordt gehecht aan practische oefeningen,dit hulpmiddel bij uitstek, bij de geografie tot nu toe weinig of niet tot zijn recht kwam. Op uiterst bevattelijke wijze worden oefeningen en waarnemingen aangegeven op het geheele gebied der geografie, ook over kosmografie, kartografie, klimatologie, etc. De leerling, die dit boekje doorwerkt , moet 'n goed begrip verkrijgen van de grondslagen der geografie en zal voor geheel zijn leven geografisch inzicht verwerven.

Dr. J. B. L. Hol.

X. NATUURKUNDE EN NIJVERHEID.

NEDERLANDSCH.

Johanna Diepenhorst-van Lockhorst, 825.
UIT HET BIJENLEVEN, Geïllustreerd. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (25×16.5) 63 blz. ing. f 0.90.

De schrijfster, die nu in de „grootstad'' woont, geeft ons een gezellig, boeiend boekje over het wonderbare bijenleven, de liefste herinneringen van haar buitenleven. Zelfs voor meer ingewijde is het interessant, haar waarnemingen te lezen en zij, die nimmer iets over het geheimzinnige bijenleven vernamen, zullen verwonderd zijn over het organisatietalent dezer kleine insecten. Enkele afbeeldingen, in ruwe houtsnee, verduidelijken den tekst van de schrijfster en de techniek der bijen.

W. Sm.

XI. SOCIALE EN AANVERWANTE WETENSCHAP.

NEDERLANDSCH.

J. D. J. Aengenent, pr., 826.
ACTUEELE VRAGEN OVER BEDRIJFSORGANISATIE. *Futura, Leiden,* 1925. (24×16) 32 blz. ing. f 0.15.

Om een kijk te ontvangen op het vraagstuk der bedrijfsorganisatie, ook als men er nog nooit wat over gestudeerd heeft, is dit glasheldere brochuurtje uitnemend. De meest bekende stelsels worden er getoetst aan het beginsel der solidariteit en de vraag wordt onderzocht, of reeds nu de wetgever de bedrijfsorganisatie moet regelen.

Mr. T. Verschuur.

DUITSCH.

Dr. Richard Kralik, 827.
GESCHICHTE DES SOZIALISMUS DER NEUESTEN ZEIT. *Styria, Graz,* 1925. (19×13) 448 blz. ing. Osh. 7.—.

Het boek behandelt het socialisme van af Babeuf tot de Bolsjewiki en in hoofd- en samenvatting uit het materiaal van de uit zes deelen bestaande *Algemeine Geschichte der Neuesten Zeit* van Kralik. In dit boek is de „Neueste Zeit'' nogal ruim genomen: een vierde deel is gewijd aan het socialisme der vorige eeuw, terwijl het socialisme van na de oorlog in dertig bladzijden wordt beschreven. Voldoet het boek dus niet geheel aan den titel, — het neemt niet weg, dat het in hooge mate lezenswaardig is. Men moet Kralik kennen om hem dan enkele keeren te vergeven, dat hij de oorlogsmentaliteit nog niet geheel te boven is gekomen en b.v. Wilson als een huichelaar scheldt. Maar overigens valt ook in dit boek Kralik's breede opvatting te waardeeren en niet minder zijn wijze van beschrijving, waardoor het socialisme in geheel zijn cultureele beteekenis wordt aangetoond. *Mr. G. Kropman.*

Uit Boek en Blad.

Het Juli- en Augustusnummer van *Studiën* wekken onze aandacht door een tweetal vervolgartikelen van p. Albers over het Concilie van Nicea.

Deze beroemde Kerkvergadering — waarvan we dit jaar het 16e eeuwfeest vieren — is ongetwijfeld het belangrijkste der christelijke Oudheid niet alleen, maar ook van de geheele Kerkelijke Geschiedenis omdat het de diepste grondslag van het Christendom: de godheid van Christus, definitief vastlegde. Het is daarom een goede gedachte er eens de aandacht op te vestigen door een studie, die kort en klaar de aanleiding van het Concilie: het Arianisme, de theologische hoofdkwestie, n.l.: of de tweede persoon der H. Drievuldigheid al dan niet één in wezen is met den Vader, en eenige der belangrijkste historische bijzonderheden uiteen wil zetten.

In het Juli-nummer dient gewezen op een studie van J. Beuns over *De H. Petrus Canisius en het*

Renteverbod, die ons verschillende historische bijzonderheden biedt uit een periode van heftigen strijd om het renteverbod.
In het Augustus-nummer komt nog een uitnemend artikel voor van E. v. d. Ven over: *Het Goddelijke in de Kunst.* Als uitgangspunt zet de schrijver beknopt en helder eenige noodzakelijke begrippen uiteen over de ideeënleer in de theologie, het wezen en de werking van Gods intellect en het verschil daarvan met het onze. Om dan in analogie met Gods scheppende kennis het goddelijke in den *kunstenaar* te noemen: de verwezelijking der idee in zijn voldragen rijpheid en het goddelijke in het kunstwerk: de objectieve weergave der idee inzoover dit mogelijk is. Dit artikel bevat zeer gezonde grondbeginselen over kunst en kunstenaar. —

Creatief werk op te nemen ligt buiten het kader van ons blad, dat kritisch wil meehelpen aan het werk van zuivering en verdieping dat ieder naar eigen aard en aanleg aan 't volbrengen is op de domeinen van kunst en literatuur.
Ditmaal moeten wij echter een uitzondering maken om een curieuze novelle van Kees Meekel, die ons bijzonder getroffen heeft om de diepe tragiek, vertolkt in een levend proza,dat rijk aan rhythme is, doch soms ietwat abrupt en stootend aandoet. Wij vinden hier Meekel op z'n gelukkigst; telkens ons verrassend door grappige invallen en rake typeeringen. Wij doen zulks met te meer genoegen, omdat we daarin een staving vinden van ons beweren, dat de Meekeltjes mede tot de beste publicaties behooren van *De Beiaard,* die hier indirect zijn opvatting over literatuur markeert.
Het is 't verhaal van een dwerg, die Meekel opzoekt, ergens op een verloren plekje van Gods oneindige wereld en die hem haar tragischen levensgang vertelt. 't Is geen fantasie, want we hooren haar zelf aan 't woord:
„Het leven van een mens is zo eenvoudig als de dag. Je wordt geboren en krijgt daardoor een vader en een moeder, je valt, als je vier jaar bent, van je vaders knie, die je paardje laat rijden, terwijl hij dronken is. Je bezeert je en de pijn haakt vast in je rug, je groeit niet meer en je blijft maar altijd klein.
Dwerg...
Op een dag sterft je vader en op een andere dag je moeder. Je bent, al ben je dan ook klein, een rap kind en maakt dat alles mee, al treurend en gelukkig en speels... tot je oude grootmoeder, die arm is en niet meer kan, sterft, en je staat verlaten. Goede mensen nemen je op en openen een nieuwe aarde voor je; de wereld die jeugd heet en vol sprookjes droomt, wordt vervangen door een geleerde lokkende beslistheid vol boeken en geschriften; je merkt dat je zo geleerd wordt dat je meer begint te weten dan Ons-Lieve-Heer en dat je Hem van wie je vroeger hield, kan maken en breken!
Dat is een gat in je hemel en je treurt er eigenlijk om, dat je zo machtig bent geworden.
Want vader weg en vooral moeder en grootmoeder weg en ook Ons-Lieve-Heer weg — wat blijft er over?
Je gaat de leegte vullen. De natuur met z'n mooie dingen, z'n schitterende sterren en bloemen en z'n stille goede dieren — en de mensen, mensen met nieuwe, telkens herhaalde woorden, die vol zijn van liefde en menswaardigheid, vrijheid, blijheid, gelijkheid, broederschap... en de grote volle aarde voor ieder zijn deel...
Alle politieke daden en alle woorden zijn niet mooi genoeg om de verhevenheid van de mens te vertellen en te verwezenliken!
En, hoe het op je komt weet je niet: 'n woord, 'n daad, 'n stuk papier,... en daar sta je en je bent van deze of die partij, voor dit, tegen dat... je wil wel ijzer met handen breken en God die niet is, verwijten dat alles niet is als het moet wezen.
En je kan zooveel zingen als je wil en zoveel bloemen bekijken als er zijn, van zieke dieren houden en zieke wrakke mensen, ze willen verzorgen en aan je borst drukken — niets is er in de wereld voornamer dan je eigen ik, je ziel met al z'n zon en al z'n zorg en je eigen ziel is als een land waar je wandelt, terwijl je zelf niet weet dat je er gaat. Want wie weet, wat voor een brandend en vurig doorstormd en door-aardbevingd land zijn bloedeigen ziel is? Een dwerg is niet groot; maar wie zal niet trots worden, al is hij nog zo klein, een ziel te bezitten, die groter is dan alles?... groter dan alles!"

In het Februari-nummer van *Boekzaal* signaleerden wij reeds het verschijnen van het merkwaardige tijdschrift *Zeitwende,* hoewel ons toen slechts een prospectus ten dienste stond. Wij opperden toen de veronderstelling, dat deze nieuweling zich in integraal protestantsche richting zou gaan bewegen, een veronderstelling welke wij ontleenden aan de redactioneele verklaring dat zij „Die Kulturzeitschrift des deutschen Protestantismus" zijn wilde, dat „immer seine Sendung noch nicht in der Tiefe und Breite ergriffen hat." Na lezing der diverse tot dusver verschenen afleveringen, blijkt ons echter dat wij hierin misgetast hebben. — Want in het meerendeel der gedegen artikelen, manifesteert zich de meer völkisch getinte oriënteering der protestantsche beweging. Ook hier wordt het begrip natie,een grootere beteekenis toegekend, dan zij naar christelijke opvattingen kan bezitten. Dit vooropgezet, kan echter wetenschappelijke waarde aan het periodiek niet ontzegd worden en ook meer ontwikkelde katholieken zullen er menige uiting in aantreffen, die zij volledig kunnen onderschrijven of die hen minstens interesseeren zal. Er zij hier slechts vermeld: Dr. Gründler: *Mahatma Ghandi;* Dr. Otto von Frencke: *Russische Schicksalsfragen;* Dr. Justus Hashagen: *Risse im Mittelalter;* Gerhard von Mutius: *Kierkegaard und das heutige Deutschland.*

De aanvang van eerstgenoemde bijdrage die zeer merkwaardig is, om de richting welke schrijver, vroeger redacteur van *Hochland* representeert, laten wij hier vertaald volgen:

„Het Oosten strekt zijn armen naar ons uit.Terwijl het Westen zich zelf in stukken reet en zelfs zijn zendelingen uit het Oosten verbande, rustte het Oosten zich uit voor een fel verweer. Tijdens den oorlog verscheen het boek van den Chinees Ku-Hung Ming, die ons in de Confuziaansche godsdienstpractijk van den rechtschapen burger een uitweg wilde toonen uit de heerschende verwarring. Later traden dan de Apostelen uit Indië op den voorgrond. Rabindranath Tagore, de lyricus met de kinderlijke ziel en het vrouwelijk gemoed wekte alom een sensatie, welke ook dezen stillen teruggetrokken mensch hevig mishagen moest. Snel is die sensatie weer verdwenen, zooals trouwens alle geestelijke modedwaasheden. Er

is zelfs een groote ommekeer in de waardeering te bespeuren want deze groote dichter wordt — o.i. zeer ten onrechte — nauwelijks meer opgemerkt. Sadhu Sundar Singh gaf zich te uitsluitend als simpele leerling van Christus en kon daarom moeilijk het hedendaagsche publiek, dat meer naar erotische prikkels haakt, in geestdrift doen ontvlammen. Inmiddels begint een andere Indiër voor ons geestesoog te verschijnen: een man die werkelijk wel wat anders te doen heeft dan als sensatie-product te dienen voor het sensatiebeluste publiek in Berlijn en andere Europeesche steden. En juist op ons Duitschers oefent, om begrijpelijke redenen, deze erkende leider van een onderdrukt en mishandeld volk een bijzondere aantrekkelijkheid uit."

Verscheidenheden.

We hebben 'ns gelezen in 'n boek van Williamson van 'n sinister blaadje, dat in de verlichte society-kringen van New-York gretig gelezen werd. Iedereen liet zich terstond na uitkomen door zijn kamenier of kamerdienaar 'n exemplaar bezorgen, om 't na lezing te versnipperen, want 'n dergelijk schendblaadje las men immers niet, althans niet officieel. Maar men wilde wel gaarne op de hoogte zijn van de insinueerende mededeelingen omtrent de high life, welke gelanceerd werden in de rubriek: *Er wordt gefluisterd*. En 't was 'n twijfelachtig sensatie-genot zich al lezende het *Hodie mihi, cras tibi* te herinneren. De redactie van *Het Neusje van den Zalm*, zoo heette 't persproduct,hield er een origineele inlichtingsdienst op na. De ontrouwe, omgekochte knechten, bedienden, kameniers enz. (men vindt er nu nóg wel), konden hun berichten door middel van een huistelefoontje aan de onzichtbare redactie bekend maken. Zoo bleef eenieder buiten schot. Immers: Er werd gefluisterd... en namen werden niet genoemd, al waren deze geheel overbodig vanwege de duidelijke aanduiding.
Tenslotte bleek de man, die zijn mond niet open kon doen, zonder de lasterlijke hatelijkheden of zure opmerkingen er uit te laten vallen, een „achtenswaardig" mensch, die met zijn *Neusje* zijn schoon gelaat vrij leelijk schond.
We zouden niet willen beweren, hier te lande een *Neusje van den Zalm* te kennen en nog minder: op dergelijke sensatie beluste lezers. Niet te ontkennen valt echter, dat er sinds geruimen tijd ergens een zoogenaamde *Correspondentie-rubriek* wordt onderhouden, die voor *Er wordt gefluisterd* niet behoeft onder te doen. En och, buiten die rubriek is 't al bont genoeg gemaakt.
Toch hebben we te doen met den man, die als een paladijn optreedt voor wat goed is en recht en die steeds de mond vol heeft van perscorruptie, e.d. Wanneer staat en stand meehelpen is men op die manier wel 'n poosje safe, maar zooiets kan toch niet eeuwig duren.
We zouden zoo zeggen: Man pas op je *Neusje*!

Les Amis de Pascal, waarvan Paul Bourget de eerevoorzitter en Fortunat Strowski, hoogleeraar in de Fransche letterkunde aan de Sorbonne de leider is, hebben het eerste nummer van hun *Entretiens* uitgegeven. De la Valette-Monbrun beschrijft de oprichting der sociëteit; Paul Bourget causeert over de vereering van Pascal in het algemeen; F. Strowski behandelt zijn politieke princiepen. Hun streven is de romantische aureool om Pascal's hoofd te vervangen door de nimbus der historische feitelijkheid.

Hoe intens vruchtbaar de wisselwerking kan zijn tusschen tooneelactie en tooneelproductie manifesteeren ons wederom de artistieke gebeurtenissen in Vlaanderen. Zoo heeft Paul de Mont de bekende dramaturg na zijn *Reinaert*, die tallooze malen als openluchtspel vertoond werd een nieuwe versie van de Brabantsche legende van *Genoveva van Brabant* aanvaard te schrijven. Anton van de Velde bewerkte speciaal voor het Vlaamsche Volkstooneel een *Tijl Uilenspiegel*. Ook Willem Putman is aan 't werk voor het Vlaamsche Volkstooneel maar kondigde de titel van zijn spel nog niet aan.

Van den jongen dichter Henri Bruning wordt wederom een nieuwe dichtbundel aangekondigd *De Tocht*. Naar wij vernemen zal ook deze bundel in eigen beheer worden uitgegeven.

De revolutionnaire dramaturg Ernst Toller is ook een verdienstelijk poeet. Zijn voor eenigen tijd verschenen *Schwalbenlieder* zijn door den bekenden componist Paul Schramm voor bariton en groot orkest getoonzet.

Onlangs — 4 Augustus — was het vijftig jaar geleden,dat Andersen de grootste sprookjesdichter van alle tijden ter ziele ging. Ter herinnering aan dit feit moge hier een grappige episode uit zijn leven gememoreerd worden, welke den dichter,die de vleeschgeworden nauwgezetheid was, zoo echt typeert. Andersen, die als zoon van een armen schoenlapper in zijn kinderjaren weinig schoolonderricht genoten had, maar een onstilbare begeerte naar kennis had, viel eindelijk het geluk te beurt, dat hij op staatskosten mocht gaan studeeren. Vooraf echter moest hij examen afleggen bij den beroemden uitvinder van het electromagnetisme Oersted. Andersen had alle vraagstukken tot groote tevredenheid van zijn leermeester beantwoord en meende het examen reeds met gunstig gevolg te hebben afgelegd, toen Prof. Oersted weer van voren af aan begon: nog één vraag wil ik u stellen: „Vertel me eens iets van het electromagnetisme". „Nog nooit van dit woord gehoord" was Andersen's ontstellend wederwoord. „Denk dan maar eens na, je hebt alles zoo uitstekend beantwoord, allicht iets zul je van het electromagnetisme weten". „Maar daarover staat toch niets in uw handboek over chemie", zei Andersen. „Dat is waar, hernam Oersted, „maar ik heb daarvan in mijn colleges gewaagd". „Al uw colleges heb ik bezocht behalve een. In die eene zult u dan waarschijnlijk over electromagnetisme gesproken hebben. Ik heb zelfs den naam nog nooit hooren noemen". Deze vrijmoedige repliek bracht den professor aan 't lachen. Daarna zei hij: „Jammer, dat je het niet weet. Anders had ik je *prae* (uitmuntend) gegeven. Nu krijg je *laud* (met lof). Maar je hebt perfect geantwoord." Deze grappig-pijnlijke scène werd trouwens het begin van een jarenlange innige vriendschap tusschen den beroemden dichter en den beroemden physicus. —

Onze Guust Snieders.

Voor de herleving van Brabant's zelfbewustzijn is de achtste Mei van dit jaar een mooie dag geweest. De wakkere burgemeester Goossens van Bladel had een eenvoudige herdenking der geboorte van August Snieders beraamd — en zoo vierden wij, zonder eerewijn en zonder feestmaal, zonder aanwezigheid van een regeeringsvertegenwoordiger het eeuwfeest van een man, die gedurende een lang leven den Nederlandschen stam trouw, eerlijk en schoon gediend heeft. Antwerpen, ja heel Vlaanderen vierde later de Sniedersfeesten met redevoeringen en muziek, met deelneming van kerkelijke en staats-gezagdragers, met alles wat in Zuid-Nederland een volksfeest zoo kleurig en fleurig maakt. Wij, die in Bladel bijeenkwamen vóór de vroegere woning der familie Snieders, wij wisten dat wij één waren met het kinderlijk-eenvoudige volk der Kempen, en dat wij deden en spraken in den geest van August Snieders. De aanwezigen van buiten Bladel waren geheel uit eigen beweging naar het moeilijk-bereikbare dorp gekomen. Zij kenden het levenswerk van dezen kaerel van Brabant,sommigen nog gedeeltelijk uit eigen aanschouwing, anderen uit verhalen van zijn tijdgenooten en vooral uit zijn eigen boeken. Voor hen allen stond vast, dat August Snieders aan Vlaanderen, aan België zijn krachten gewijd had, omdat omstreeks 1850 de Brabander nog te weinig in tel was om door Nederland als een leider te worden erkend en aanvaard. Drie kwart eeuw later bleek de waardeering wel gestegen, — al blijft het een teekenend feit, dat de *Nieuwe Rott. Crt.* haar besten verslaggever M. J. Brusse naar Bladel zond op een bericht van Karel van de Woestijne: opnieuw moest uit het Zuiden de aandacht van het Noorden gevraagd worden voor den Brabander! Het Algemeen Nederlandsch Verbond, dat anders bij huldigingen en herdenkingen graag aanwezig is, vergat den Brabander, die voor de verbroedering van Nederland en Vlaanderen meer gedaan heeft dan het Verbond ooit zal kunnen doen. 't Is te begrijpen: voor het Noorden is August Snieders weinig méér dan een naam. Aan het tekort in Snieders' welverdiende faam wil dr. Jul. Persijn een eind maken. De knappe kenner der wereldliteratuur schaamt zich niet, zijn ruime genegenheid te geven aan den Brabantschen autodidact, die van een boerenschooltje genoeg meekreeg om later met een eeredoctoraat te worden beloond, voor wat hij in het leven bijgeleerd had.

Persijn is juist de man om deze karwei op te knappen. Vertrouwd met de nieuwe cultuurgeschiedenis van Nederland en doorgedrongen in de geheimen van het sober leven onzer intellectueelen, uitstekend kenner van Antwerpen en Vlaanderen, van Brabant ook, weet Persijn aan zijn verhaal van Snieders' leven al de kleurschakeeringen te geven van plaatselijke geschiedenis, gewestelijke opvattingen en typeerende anecdoten.

Dat de moeilijke arbeid der weerspiegeling van een druk en bewogen leven als dat van Snieders wel besteed is aan het groot-Nederlandsche volk, kan het eerste deel van Persijn's boek *August Snieders en zijn Tijd* [1]) reeds leeren.

De merkwaardige geschiedenis van het Kempische dorp Bladel levert een boeiend begin voor een levensverhaal, vooral nu Snieders zelf zijn leven lang aan Bladel gehecht bleef als klimop aan een ouden toren. Uit het Snieders-huis klinkt ons het lied tegen „der eeuwigbloeiende geestelijke vruchtbaarheid van den dorsten en barsten bodem der Nederlanden". August Snieders, die op 8 Mei 1825 te Bladel geboren werd, zag in zijn eerste jeugd den strijd tusschen Noord en Zuid: was het van den weeromstuit, zooals Brabanders dit noemen, dat hij, eenmaal volwassen, altijd vriendschap van Noord en Zuid preeken en bezingen zou? Aan de omstandigheden zijner jeugd heeft hij veel te danken gehad; de romantiek van 't vaderhuis deed hem aarzelen bij de keuze van een levensstaat; zijn veelzijdige aanleg dreigde hem te drijven in te veel richtingen, maar juist bijtijds, in April 1842, twee maanden na vaders dood, viel de beslissing: Guust zou in het drukkersvak gaan. Bijna twee jaren heeft hij in 's Hertogenbosch geleefd en gewerkt. Voor den overgang van het heidorp naar de wereldstad was dit verblijf in de provinciale hoofdplaats met haar belangrijke geschiedenis de beste voorbereiding. Te Antwerpen begon Guust ook weer als letterzetter, maar op zijn twintigste jaar kreeg hij een plaats als mede-opsteller van *Het Handelsblad*; toen hij vier en twintig jaar oud was, trad hij op als hoofdredacteur. Aanstonds wist hij zijn weg te vinden: „Journalisme in grooten stijl naar den in-

houd, maar naar den vorm alles de eenvoud zelf. Geen kruidenier uit de stad, geen boer uit het arrondissement, die ook de leaders van het Handelsblad niet begreep, als hij maar lezen kon. Een boeiend geval inderdaad: de Bladelaar, die zijn mond naar het Antwerpsch moet zetten; de jongen van te lande, die de stad heeft te leiden; een Oranje-hart, dat een Belgisch handelsblad bezielt; de patriciër naar den bloede, democraat, misschien wel demagoog, naar den geest; de penneman der dagelijksche karwei, die letterlievend lekkerbekt aan de groote Fransche Romantiek. Het ging hem, die juist in dezen tijd leerde meeloopen in de hoogdraverij van Hugo, aanvankelijk niet zoo gemakkelijk, in 't straatje-voor-iedereen te kuieren arm in arm met den eersten den besten Antwerpschen beenhouwer. Maar het moest en het zou: want langs daar lag de weg ter Vlaamsche redding. En terwijl, juist in denzelfden tijd, ook de Fransche gloriën zich, onder de opheffing der censuur, in het Fransche dagblad drapeerden — stond hier bij ons August Snieders op. Met dit verschil, dat hij ter hand nam het werk der ontvoogding-door-de-pers ten overstaan niet van een volk dat de Europeesche beschaving dicteerde, maar van een volk dat van alle beschaving, behalve die van het plattelandsche preekgestoelte, sinds een paar eeuwen, laf of brutaal, verstoken werd... Te midden van de stad Antwerpen stond hier de Kempische boer voor zijn onmetelijke braakliggende hei. En de groote ploeger sloeg de vaste hand aan de barre taak."

Snieders' arbeid als dagbladschrijver kreeg voornamelijk beteekenis voor België. De journalist verdrong den romanschrijver echter niet, — gelukkig niet, want wanneer wij Snieders' eerste romans van 1851 bekijken, mogen we met Persijn voorspellen „dat uit August Snieders een kunstenaar-volksschrijver groeien zal, die, namens Vlaanderen, voor Europa zijn man zal staan".

Voor Vlaanderen alleen?

De Brabanders zullen toch graag Snieders als een der onzen blijven beschouwen!

Vincent Cleerdin.

---

1) Dr. Jules Persijn, AUGUST SNIEDERS EN ZIJN TIJD. *Leeslust, Antwerpen,* 1925. Vlaamsche Bijdragen. (20.5 × 16.5) 201 blz. ing. f 2.80.

De Pensées van Pascal.

Over Pascal's *Pensées* 1) heeft de critiek zoo min als over de figuur van den schrijver zelf reeds 't laatste woord gesproken. Maar terwijl er rond Pascal's geloofsovertuiging en innerlijk leven meer klaarheid komt, schijnt de „kwestie" van de *Pensées* altijd meer verward te raken.

De uiterlijke feiten geven geen moeilijkheid. 't Was Pascal's familie en vrienden bekend, dat hij sinds jaren 't idee in zich ronddroeg van een groote apologie van 't Christendom. Sinds de strijd rond *Les Provinciales* was bekoeld, en het „Wonder van de H. Doorn" hem meer dan ooit in zijn Jansenistische overtuigingen was komen bevestigen, had Pascal al den tijd, dien de steeds meer benauwende ziekte hem liet, aan de uitvoering van dit werk gegeven. Zelfs zijn wis- en natuurkundige studies, die hem in weinig tijd een Europeesche vermaardheid hadden bezorgd, hadden voor de apologie moeten wijken. Tien gezonde jaren zou hij noodig gehad hebben, meende hij zelf, volgens 't getuigenis van zijn neef Etienne Périer, om het werk te voleinden, maar slechts vijf jaren waren hem nog gegeven.

Toen Pascal op 19 Aug. 1662 gestorven was, vond men al wat hij geschreven had over den godsdienst, bijeen in verschillende bundels, maar zonder eenige orde of rangschikking, omdat 't het stadium van allereersten neerslag van gedachten niet was voorbijgekomen. Alles was genoteerd op losse stukjes papier, slecht geschreven, en moeilijk te ontcijferen. Wat ermee te doen? Zou men 't materiaal aan een ander ter uitwerking toevertrouwen, of zou men de *Pensées* publiceeren, zooals de schrijver die had nagelaten? Port-Royal koos een middenweg. Men besloot een keuze te doen, en slechts die *Pensées* af te drukken, die in zich een zeker geheel vormden, en onder bepaalde titels konden worden gerangschikt.

Zoo ontstond de eerste uitgave van 1670. Etienne Périer, Pascal's neef, schreef de voorrede. In dezen vorm beleefden de *Pensées* verschillende drukken. In den 4den was na de voorrede een „discours" ingevoegd, door Pascal in 1658 te Port-Royal gehouden, en door Filleau de la Chaise, waarschijnlijk in samenwerking met Goibaud-Dubois opgeschreven. Een Hollandsche uitgave van 1684 bevatte daarenboven

een leven van Pascal door Mevrouw Périer, zijn zuster.
Eerst in 't laatst van de 18e eeuw begon men zich tegen de opvatting van Port-Royal betreffende de uitgave van de *Pensées* te verzetten. Om in den stijl van den tijd te blijven, gaf Condorcet in 1776 een editie, waarin alle christelijke stichting met zorg was geweerd, en waarbij Voltaire weldra zijn giftige *Remarques* mocht voegen. De uitgave van Bossut in 1779, was weer meer volledig en verdeelde de *Pensées* in wijsgeerige en godsdienstige. Nadat reeds Ducreux in 1785 en Frantin in 1835 geprobeerd hadden, de *Pensées* naar het plan van Pascal zelf te ordenen, vestigde Victor Cousin in 1842 de aandacht op het bestaan van het oorspronkelijk handschrift van de *Pensées*, waaraan alle verdere uitgevers zich moesten houden. Er bleven nog altijd twee wegen over: men kon opnieuw beproeven, de *Pensées* volgens de bedoeling van Pascal tot een ordelijke apologie van het Christendom te groepeeren, óf wel men kon ze in een willekeurig gekozen indeeling zonder meer afdrukken. 't Eerste deed o.a. Faugère (1844), wiens editie in de 19e eeuw 't meest gewaardeerd werd; volgens de tweede opvatting werkte Havet (1852), die zich vrijwel aan de indeeling van Bossut hield. In 1896 gaf Michaut de meest volledige uitgave volgens de orde of liever wanorde van het handschrift, met alle moderne tekstcritische hulpmiddelen bewerkt. Het volgend jaar verscheen de prachtuitgave van Brunschvicg: phototypie van het origineel, naar logische volgorde gerangschikt.
Sinds Michaut en Brunschvicg zijn we dus over den tekst der *Pensées* volledig en betrouwbaar ingelicht. In zoover kunnen hun uitgaven als geheel definitief worden beschouwd. Anders is 't echter met volgorde en indeeling. De losse velletjes, waar Pascal zijn gedachten aan toevertrouwde, zijn na zijn dood op grootere vellen geplakt in een volgorde, die geen enkel welbewust plan verraadt.
Hoe wilde Pascal zelf zijn materiaal gebruiken? We weten, strikt genomen, niets meer, dan dat hij een apologie van het Christendom wilde schrijven. Een eigenlijk plan heeft hij niet nagelaten. Waarschijnlijk stond 't bij hem zelf nog niet vast, volgens zijn eigen stelregel: „la dernière chose, qu'on trouve, en faisant un ouvrage, est de savoir celle qu'il faut mettre la première." (*Pensées*, Br. 19), zoodat we hoogstens zijn bedoeling met min of meer waarschijnlijkheid uit de *Pensées* zelf kunnen trachten te reconstrueeren.

De bovengenoemde lezing, door Pascal zelf te Port-Royal over zijn werk gehouden, geeft de hoofdlijnen aan van een plan, dat allerminst definitief mag genoemd worden, maar tenminste met Pascal's bedoeling op dat tijdstip van zijn studie overeenkomt. Zoodoende lijkt een rangschikking van de *Pensées* naar de punten van den discours historisch niet onverantwoord, al schijnen andere indeelingen met grooter intrinsieke waarde, in zich de voorkeur te verdienen. Voor *practisch* gebruik van de *Pensées* kan deze oplossing alle theoretische moeilijkheden ontgaan. Het voorstel van H. F. Stewart in *The French Quarterly* van Sept. 1921 heeft Chevalier ertoe gebracht, met gebruikmaking van den nu critisch voor goed vastgestelden tekst een uitgave samen te stellen, die het plan van 1658 zoo veel mogelijk volgt. De tekst van Pascal's discours zelf geeft op meerdere plaatsen de gewenschte aanvulling, terwijl ook de andere werken van Pascal meermalen ter verklaring daarbij worden aangehaald. Chevalier heeft zich te lang met Pascal bezig gehouden, om zijn uitgangspunt als theoretisch juist te durven voorstellen, maar hij heeft terecht gemeend, 't best volgens Pascal's bedoeling te handelen, door zijn gedachten te gebruiken als gids tot de waarheid.

Zijn Pascal's *Pensées* daartoe in onzen tijd nog geschikt? Wij aarzelen niet, deze vraag volop bevestigend te beantwoorden. Ondanks enkele sporen van Pascal's Jansenistisch verleden zijn de *Pensées* in den grond volkomen orthodox. Tijdens het werk aan de apologie is de schrijver trouwens tot de vaste belijdenis van het zuivere Katholicisme teruggekeerd.

Men zal misschien in de *Pensées* de traditioneele argumenten voor de gronden des geloofs noode missen en Pascal's te vergaande geringschatting van de kracht van 't verstand op godsdienstig gebied voor de zekerheid der geloofsovertuiging gevaarlijk achten. Maar de moderne godsdienstpsychologie heeft ons naast de zuiververstandelijke nog zooveel andere deugdelijke motieven tot gelooven leeren kennen. En nu de katholieke apologetiek tusschen het eenzijdig intellectualisme en de uitsluitend immanente methode den juisten middenweg heeft teruggevonden, mag 't als algemeen aangenomen gelden, dat ver-

stand en hart beide bij het zoeken naar de waarheid moeten meewerken.

De „raisons du coeur" heeft niemand met meer aantrekkelijkheid ontwikkeld dan Pascal. In de schildering van de menschelijke natuur, haar behoeften en haar tegenstrijdigheden en van de oplossing van dat alles in den christelijken godsdienst is Pascal onovertroffen. Ook in deze onafgewerkte en schijnbaar ordelooze fragmenten spreekt een verlangen naar godsdienstige zekerheid en een hooggestemde liefde tot God, die niet kunnen nalaten indruk te maken.

Hier is de immanente methode op haar best, zonder de objectieve gronden te verwaarloozen. Deze apologie, door een leek voor de „libertins" van zijn tijd geschreven, heeft 't onmiddellijk voordeel van een tastbare waarachtigheid, daar de schrijver alle argumenten eerst aan zijn eigen zielsbehoeften getoetst heeft. In zijn apologie heeft Pascal alle schatten van zijn vernuft en verbeelding, zijn scherpe dialectiek en alle ervaringen van zijn leven willen neerleggen. Waar een zoo groote geest aan 't werk is, kan men moeilijk iets anders verwachten dan een meesterstuk.

Giraud heeft de *Pensées* kunnen noemen: „le plus beau livre de la prose française." Ze nemen een plaats in onder de voornaamste werken van het klassieke Fransch en, naast de Navolging, de werken van Teresia en de *Introduction à la vie dévote*, onder de beste geestelijke boeken van de heele wereldliteratuur. Als zoodanig behouden ze ook thans al haar waarde. Ieder ontwikkeld katholiek moet de *Pensées* kennen. Voor wie er een middel in zoekt om met Pascal op godsdienstig gebied de waarheid te zoeken en in dagelijksche overweging die waarheid te beleven, kan de uitgave van Chevalier zonder voorbehoud worden aanbevolen.

Dr. Ferd. Sassen.

---

1) **Jacques Chevalier,** PASCAL. *J. Gabalda, Paris* 6, 1924. Les Moralistes Chrétiens, (19 x 12) Deel I: 310 blz., deel II: 316 blz. ing. à Ffr. 10.—.

Vlaamsche Folklore.

Laten wij beginnen met te zeggen dat wij, Vlamingen er fier op gaan: één tak van de wetenschap althans is bij ons veel rasser en mooier gegroeid dan in Noord-Nederland: de folklore. De wetenschap, geput uit het volk zelf, ontstaan uit dat aandachtig en hartelijk verkeer met de lagere klassen, waarvoor de Hollander zich zoolang te fijn en te hoog beschaafd heeft geacht. Een der vele straffen, waarmee de calviniseerende patriciërskaste zichzelf mocht bedenken.

De wetenschappelijke periode zette in met het optreden van een dichterlijk Leuvensch student Pol de Mont. Tusschen zijn troubadoursverzen door weerklonk zijn oproep in 1878 tot de studenten: „Hebt de goedheid om al die verborgen schatten op te delven en ze zonder ze te veranderen of met figuren van eigen maaksel te versieren, te verbeteren of te vermeerderen, in hun geheel — als het zijn kan — anders is een brok óók al goed, zoo trouw mogelijk over te schrijven in al den eenvoud, waarmede men ze vertelt onder 't volk". [1])

Zoo verzamelde De Mont wat hij zelf opteekende en wat men hem zond. Maar daarna in 1880, werd hij tot leeraar aan het Atheneum te Doornik, midden in 't Walenland benoemd, en zóó kon het niet vlotten. Gelukkig kwam hij in 1882 voor goed over naar 't Vlaamsche land, en wel naar Antwerpen. Aan 't Atheneum aldaar waar de welsprekende leeraar, met elken nieuwen dichtbundel, zoowat gemiddeld één per jaar, steeds populairder werd, kon hij zijn jongens bezielen om in hun vrije uren aan folklore te doen. Zoo kwam het in 1888 tot het oprichten van een eigen folkloristisch tijdschrift *Volkskunde* onder de redactie van Pol de Mont en Aug. Gittée, de talentvolle Gentenaar, die als leeraar werkte te Charleroi, en intusschen zich had gedrild tot den stevigsten Nederlandschen folklorist van zijn tijd. Daareven had hij zijn baanbrekend werk klaargekregen: *Vraagboek tot het verzamelen van Vlaamsche folklore of volkskunde.*

En zoo werd in 1888 de wetenschappelijke folkloristische periode in Vlaanderen ingeluid. Maar vergeet niet dat we in Vlaanderen zijn, en dat aldus ook in dezen de Vlaamsche strijd meesprak. Pol de Mont kan dan ook zijn inleidend artikel niet besluiten zonder de klaroen op te steken: „Meer dan hoog tijd is het, het heerlijkste en volmaakste dat de folkloristische schat van Noord- en Zuid-Nederland oplevert, zoo ruim mogelijk aan te wenden, tot handhaving van ons nationaal karakter, daar onze eigen Vlaamsche volksaard arglistiger en hardnekkiger dan ooit door de hand-

langers der verfoeilijkste van alle verbasteringen bestookt wordt!''

In September 1889 leerden De Mont en De Cock elkander kennen. De Backer en De Cock kwamen onder de zomervacantie De Mont opzoeken bij zijn ouders te Wambeke. „Het urenlange gesprek, dat in mijn vaders bloementuin in de schaduw van twee oude siersparren plaats vond, liep uitsluitend over de folklore, en over mijn eigen plannen zoowel met *Volkskunde* als met de verzameling Vlaamsche Volkssprookjes, waarvan ik al zoolang droomde. Toen ik De Cock en zijn makker, dien bizonder mooien avond, even vóór zonsondergang tot aan den ouden Caesars- of Duivelsweg, de „Kalseide'' van Assche naar Edingen begeleidde en daar van beide afscheid had genomen, had ik het bewustzijn, dat ik niet alleen een vriend, maar een idealen medewerker rijker was geworden''.

Gittée trad af uit *Volkskunde* in 1893, en werd vervangen door De Cock, die al sinds 1891 de meeste bijdragen leverde en wiens werkzaamheid al maar klom, naarmate die van De Mont afnam. De Mont verliet op zijn beurt de redactie in 1903, en voortaan was *Volkskunde* het tijdschrift van De Cock.

Maar verder gaan we niet, wijl we ons hebben te beperken tot de voorgeschiedenis van deze *Wondervertelsels*.

Al verzamelde Pol de Mont sinds zooveel jaren en al had hij heel wat verwerkt in zijn mooie boek *Uit mijn Dorpken*, in het bundelen tot een echt folkloristische sprookjesreeks was De Cock zijn collega voor. De Cock's *Uit de Wonderwereld* verscheen in 1889.

Door samenwerking kwam het ten slotte tot de beide sprookjesbundels: *Dit zijn Vlaamsche Wondersprookjes* (1896) en *Dit zijn Vlaamsche Vertelsels* (1898).

Daarover zegt De Mont in zijn „Voorwoord'': „Hoe rijk de door De Cock en mij zelf samengebrachte sprookjesoogst was, blijkt hieruit, dat wij, na strenge en herhaalde schifting van de honderden en honderden varianten, acht en dertig wondersprookjes en honderd negen en zestig vertelsels van allerlei soort overhielden, die wij het Vlaamsche volk ten geschenke boden in twee lijvige bundels, te zamen dus twee honderd en zeven sprookjes, gevonden in het kleine Vlaanderen, aanzienlijk meer dan de gebroeders Grimm er voor de eerste uitgave van hun prachtige *Kinder- und Hausmärchen* in de gezamenlijke Duitsche gouwen ontdekten''.

Wetenschappelijk werk ongetwijfeld, maar, ten overstaan van de nieuwere eischen, onder een dubbel voorbehoud: de taal is verwerkt tot officieel Nederlandsch met nogal uitgesproken schoolsche allures; en voorts is de inhoud gesnoeid en gezuiverd, zoo dat alle grofheid er uit is en deze sprookjes echte kinderlectuur zijn geworden.

Een verdere manipulatie van bedenkelijker aard, bracht de beide bundels samen tot één, met een zuiver paedagogisch doeleinde, vreemd aan de folklore. De verzamelaars immers gaven gehoor aan den wensch, een voorraad Vlaamsche sprookjes ten dienste te stellen van de Waalsche scholen, om de leerlingen ginds meer smaak te doen vinden in het aanleeren van het Nederlandsch. Aldus zag het licht *Zoo vertellen de Vlamingen* (1903). Maar in dezen herdruk, hebben we te doen met de tweede uitgave van *Dit zijn Vlaamsche wondersprookjes*. De vertelsels dus „van prinsen en prinsessen, van duivels en tooveressen, van draken en serpenten, van reuzen en sterke venten''; maar de acht en dertig van 1896 zijn vermeerderd met drie sprookjes, waarvan één in dialekt, „ten einde'', zegt Pol de Mont „den lezer zelf te laten oordeelen over het al of niet wenschelijke van den gewestelijken of plaatselijken taalvorm.''

Ook de aanteekeningen zijn een aanwinst. Daaruit vernemen we wie de sprookjes opteekende ten dienste van de verzamelaars, en wat voor wijzigingen er in tal van varianten aanwezig zijn. In de merkwaardige reeks „mythen en legenden'' prijken deze *Wondervertelsels uit Vlaanderen*[2]) op een eereplaats.

Prof. Dr. Jules Persijn.

---

1) Voorwoord bij *Wondervertelsels uit Vlaanderen*.

2) **Pol de Mont,**
Alfons de Cock,
WONDERVERTELSELS UIT VLAANDEREN,
Geïllustreerd door Pol Dom. *W. J. Thieme & Cie., Zutphen*, 1924. (22×15) 345 blz. ing. f 4.90, geb. f 6.50.

Compton Mackenzie.

't Is nu vijf jaar geleden, dat Barones von Hutten de bekende schrijfster van *Pam* een reeks causeriën gaf in de voornaamste steden van ons land over enkele nieuwere Engelsche schrijvers. De boeken waaruit de conferencière fragmenten voorlas werden

gedurende of onmiddellijk na den oorlog geschreven en de auteurs wier werken aldus naar voren werden gebracht, waren over 't algemeen weinig bekend in Nederland. Tot hen behoorde ook Compton Mackenzie en de spreekster las guitige bladzijden voor uit *Poor Relations*) (Arme Familie). Zij koos een fragment uit dit geestige boek, waarin Compton Mackenzie kinderen laat optreden en belichtte daardoor een zeer karakteristieke zijde van Mackenzie's talent, dat vooral uitmunt door een sterke opmerkingsgave omtrent personen en toestanden. Die opmerkingsgave is meestal gericht op de komische kant van het leven en van de menschen. Humor bezit de schrijver volop, te veel soms; terecht laat hij in *Altar Steps* iemand zeggen: „a sense of humor can be deadening." Men zou deze uitspraak meermalen op Mackenzie zelf kunnen toepassen, wiens zin voor humor zoo doodend zijn kan, dat hij in spot ontaardt. Maar er is iets anders, dat men hem meer kwalijk moet nemen en dat is de oppervlakkigheid, waarmede hij als katholiek met de Roomsche leer omspringt.

In 1916 ging hij te Rome van de anglikaansche naar de katholieke kerk over, maar van dien ommekeer in zijn leven viel weinig te bespeuren in de boeken, die onmiddellijk daarop gepubliceerd werden. Wel toonde hij, evenals in zijn vroegere werken, een verlangen naar het Katholicisme. Zoo lezen we in *Sinisterstreet*, dat Michael na veel zoeken en onrust oblaat is geworden van de abdij te Montecassino en ook in de slothoofdstukken van *Michael and Sylvia* komt de variétézangeres Sylvia Scarlett onder den indruk van het katholiek geloof en meent nergens anders vrede te zullen vinden. Alles blijft echter luchtigjes aangestipt en de toestanden, die in *Sinisterstreet*, maar vooral in *Sylvia Scarlett* beschreven worden, behooren allerminst tot lectuur voor jonge menschen. In *Rich Relatives* is de heldin een katholiek meisje, dat aan het slot van het boek trouwt met een jongmensch, dat niet katholiek is, doch de schrijver stapt welgemoed over dit bezwaar heen.

Dit zijn o.m. de bedenkingen, die wij tegen de romans van Compton Mackenzie vanuit een katholiek standpunt moeten maken, maar voor zijn schrijverstalent hebben wij bewondering. De milieu's, die hij teekent, kent hij à fond; zoo is het leven op de Engelsche scholen en hoogescholen, voortreffelijk en zeer uitvoerig weergegeven in *Sinisterstreet* en *Guy and Pauline*. Wie het Engelsche studentenleven te Oxford, zoo heel anders dan het studentenleven in Holland,wil leeren kennen, moet die boeken lezen. En wie het Engelsche tooneelleven wil leeren kennen, speciaal de toestanden van touringcompanies en variétégezelschappen leze *Carnival, Sylvia Scarlett* en *The Vanity Girl*, alhoewel de toestanden achter de schermen wel wat al te realistisch worden weergegeven. Compton Mackenzie, die te Oxford studeerde heeft veel met het tooneelleven te maken gehad. Zijn vader „old Compton" was een bekend Londensch acteur en zijn zuster Fay Compton, een gevierde actrice (een van haar grootste succesrollen is Barrie's *Mary Rose*), begon haar loopbaan in het variété-theater. Zelf was hij een tijdlang met Pelissier geassocieerd als theaterdirecteur en kreeg zijn eerste practische ervaringen op dit gebied als manager van de *Oxford dramatic society*. De personnages uit zijn tooneelboeken, die telkens in nauw contact komen met de personnages uit zijn universiteitsromans, zoodat de intriges uit die verschillende boeken door elkaar heen loopen, zijn allen naar het werkelijke leven genomen. Niet enkel de uiterlijke omstandigheden en milieu's zijn naar waarheid opgeteekend, maar tevens is Compton Mackenzie een knap psychologisch schrijver. Als een van de beste bewijzen hiervoor noemen we *Guv and Pauline*. In dit boek gebeurt er bijna niets. 't Is enkel een analyse van het ontstaan eener reine liefde tusschen een jong student met schrijvers-aspiraties en een kinderlijk vroom jongmeisje, dochter van een dominee, die zich verloven en eigenlijk om geen andere reden, dan dat de jongeling geen geld verdienen kan, weer ieder hun eigen weg gaan. Dit crescendo en decrescendo in hun liefde is meesterlijk weergegeven, wellicht een van Mackenzie's beste boeken uit zijn reeks wereldlijke werken. Wij gebruiken hier met opzet het woord „wereldlijke" werken, omdat hij ook een reeks geestelijke boeken geschreven heeft, geheel apart staand van de anderen, waarin wij voor het eerst den schrijver als katholiek ronduit voor zijn overtuiging zien uitkomen. Het is de trilogie *The Altar Steps, The Parson's Progress* en *The Heavenly Ladder*. Hierin wordt de innerlijke strijd uitgebeeld van Mark Lidderdale, een anglikaansch geestelijke, die de waarheid zoekt, deze eerst halstarrig hoopt en denkt te vinden in de anglikaansche kerk, alles beproeft, zelfs

een tijdlang deel uitmaakt van een anglikaansche communauteit van Benedictijnen, maar zich ten slotte gewonnen geeft en Roomsch katholiek wordt. Ongemeen belangwekkende boeken voor dezen tijd, nu de Mechelsche besprekingen en de diverse stroomingen der anglikaansche kerk zoozeer in het centrum der belangstelling staan. Heel juist geeft Mackenzie weer, hoe de meeste anglikanen, geestelijken zoowel als leeken heftigen strijd voeren om uiterlijke détails van den eeredienst en daardoor de quintessence — de validiteit der anglikaansche wijdingen — over het hoofd zien. Of wierook zal worden gebruikt en of op Zondag Laetare een roze kazuifel den liturgischen luister zal verhoogen, zonder de kerkbezoekers te zeer te verbazen en te ontstemmen — worden punten van het allerhoogste belang en het doorvoeren van dergelijke waagstukken als glansrijke overwinningen beschouwd. Het driedeelig werk wint nog aan actualiteit doordat Lord Halifax en andere bekende figuren uit de anglikaansche wereld gemakkelijk te herkennen zijn.

Het is een aangename verrassing om Compton Mackenzie te leeren kennen als ernstig schrijver die afstand weet te doen van zijn te grooten zin voor humor. (Niet heelemaal, neem bijv. de kostelijke beschrijving der geïmproviseerde badpakken van de dorpskinderen in het derde deel, maar zijn humor is in deze werken nooit stuitend.) De passages over geloofsleven en gebed zijn daarentegen dikwijls van een verheven schoonheid. Er zijn in *The Parson's Progress* b.v. enkele bladzijden van intens doorleefd religieus gevoel, zooals wanneer Mark Lidderdale een ter dood veroordeelden moordenaar in de gevangenis bezoekt en den rouwmoedigen man belooft heel den nacht vóór de terechtstelling buiten de gevangenismuren te zullen waken en bidden. De gedachten en overpeinzingen van Mark over leven en dood gedurende die nachtwake, terwijl met het ontwakend Londensch leven de dageraad nadert en het stervensuur van den gevangene, zijn aangrijpend schoon. En zoo vindt men telkens bladzijden die treffen door oprecht en innig geloof.

Hoe is het mogelijk dat de schrijver na deze trilogie zoo'n onbeduidend romannetje als *Coral* [2]) (een vervolg van *Carnival*) kon schrijven! Hij is beter werk verschuldigd aan zijn geloof en aan zijn onmiskenbaar talent. De trilogie heeft de diepte van zijn kunnen getoond, aan hem nu de taak op dezen ingeslagen weg voort te gaan, zonder afdwalingen op de zijpaden van futlooze societyromans.

Ellen Russe.

---

1) **Compton Mackenzie,**
ARME FAMILIE. Vertaald uit het Engelsch door Ellen Russe. Geïllustreerd door Jan Wiegman. *Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg,* 1924. Keurboekerij, (15.5×11) 556 blz. ing. f 2.40, geb. f 2.95.

2) **Compton Mackenzie,**
CORAL. *Cassel & Co., London E.C.* 4, 1925. (19×12), 312 blz. geb. Sh. 7/6.

Moderne Duitse Lyriek.

Wij weten allen dat in de Duitse expressionistiese dichtkunst op de praegnantste, tevens wel eens op de „rauwste'' wijze, verwoord staat de tragiek van een generatie, die, in 't volle bewustzijn van de ondergang der 19e eeuwse materialistiese kultuur, zich geroepen voelde tot de taak: te midden van een uiteengeslagen, stuurloze maatschappij, het geloof hoog te houden aan een betere toekomst, aan het goede. Kurth Pinthus heeft, een jaar of vijf geleden, gepoogd een algemeen beeld van die dichtkunst vast te leggen in zijn bloemlezing: *Menschheitsdaemmerung*. De thesis van Pinthus — waar hij den lezer van zijn in kultuurhistories opzicht zo belangrijk als uitmuntend verzamelwerk tot de overtuiging wou brengen: dat er werkelik zo iets bestond als een symphonie, een thematies samenklinken van alle dichtende stemmen in het Duitsland der jongste jaren; een grootse muziek van de tijd, losbrekend in een „dreunend unisono van harten en breinen'' —heeft een antagonist gevonden in Heinrich Eduard Jacob. Deze laatste zet in de inleiding tot de door hem bezorgde bloemlezing: *Verse der Lebenden* [1]) de gedachte voorop: dat er, sinds 1910, geen „innerlike gelijktijdigheid'' tussen de Duitse lyrici heeft bestaan, en er nog minder sprake kan zijn van een „duidelike gemeenschappelikheid'' zoals Kurth Pinthus die wil doen aannemen. In haar vier grote tijdvakken (het vóór-oorlogse gekarakterizeerd door individualistiese „Weltschmerz''; de oorlogsperiode: het kollektief beleven van het allen-opzwepend krijgsavontuur; het tijdperk vóór de revolutie (1916—18), of het

pacifisties reveil; en eindelik, de Duitse Burgeroorlog (1919—23), tijdens dewelke het eentonig gemoker van opstandige „refereynen" alle gedachte aan schoonheid en muziek uit de poëzie gebannen hield) — verschijnt ons de lyriek der laatste drie lustra, in het land van Goethe en Hölderlin, als een onontwarbare chaos, en dat zowel geestelik als stilisties, zowel wat betreft de inspirerende zielsbelevenissen als de wijze waarop die in werken van poëzie tot uiting zijn gebracht.

Naturalistiese en klassieke tijdperken, aldus H. E. Jacob, volgen sinds eeuwen elkaar op in de geschiedenis der Duitse letteren. De laatste klassieke periode, in de wezenlike, gave betekenis van het woord, was die van de beroemde edelsmeden: George, Hofmannsthal en Rilke. Van 1900 tot 1907 triomfeert Nietzsche, en naast hem: Burchhardt, de filosoof. Het geloof aan de superioriteit van de daad-mens voert tot een nieuwe renaissance. In 1910 begint daartegen het verzet: de „chaotici-naturalisten" treden op het voorplan.

Terwijl Max Brod, tegenover de parnassiaanse poëten, de schoonheid der gruwbaarlelike dingen proklameert, verzamelen zich om George Heym de voornaamste vertegenwoordigers van wat door H. E. Jacob wordt genoemd de „Berliner Gehirn-lyrik" een poëzie die rechtstreeks onder de invloed stond van Rimbaud en Verlaine, en een nieuw gevoelstype in de literatuur naar voren riep, dat van de stroeve, sarkastiese, alhoewel geenszins on-sociale melankolikus. Het meest uitzinnig oorlogspatriotisme overstroomde in 1914 de Duitse landen met een echte oceaan van opgeblazen, zielloze literatuur. Zelfs de besten onder de dichters voelden zich een oogenblik duizelig van al dat vlag-gewapper, die schetterende fanfares, de fabuleuze persberichten, en de dreunende hoezee's van bloeddronken, verdwaasde menigten. Visioenen van heldenmoed en offervaardigheid, epopeën van durf en nooitgeëvenaarde krachtinspanning vlamden hun door de ziel, en met Whitman-iaanse drift gingen zij verheerliken wat hun nadien moest blijken te zijn: de meest afschuwelike, de meest hol-rhetoriese leugen waarmee ooit de menschheid in haar ondergang werd gejaagd. De pacifistiese ommekeer gebeurt in 1916: Walter Hasenclever en Albert Ehrenstein behoren tot de allereersten onder de lyrici die hun protesten tegen het menszijn-onterende krijgsgeweld, tegen de duivelse broedermoord, in de wereld slingerden. Met hetzelfde explosief geweld, waarmede op de fronten de reuzenkanonnen losdonderden, uitte zich de schrei om vrede in de krachtige, aanklagende strofen van Johannes R. Becher.

Later, onder de invloed van het bolsjewisties levensbeeld, zal deze forse hymnenzanger zijn gedichten bouwen „als lange machinehallen, waarin lijk zuigers, druipend van olie, de woorden op en nedergaan"; zal ons uit zijn verzen de stank tegenwaaien van overbevolkte fabrieken, op een zo „infernale" wijze dat de socialistiese poëzie van een Richard Dehmel, dat Verhaeren's dynamiek daarnaast ouderwets gaan lijken, ontstaan als ze zijn in een wereld die van de hedendaagse al even ver verwijderd ligt als de wereld van de handpers en het spinnewiel! Terwijl Becher onder de dichters uit het laatste decennium als de rumoerigste en de felst-zich werende kan worden gekarakteriseerd (in zijn jongste werk echter overheerst een zwaarmoedige toon van berusting in het voor hem zinloze spel van leven en wereld) moet Franz Werfel de innigste en de meest omvattende van allen worden geheten. Het edel werkmanschap van Rainer Maria Rilke is ook het zijne, doch ontdaan bij hem van alle opzettelikheid, van alle estheticisme. Werfel gooit zich in de branding van het smartelike, koninklike leven, niet om er kunst van te maken, maar om de angsten en verrukkingen ervan uit te zeggen in een poëzie die hem bovenal belangrijk toeschijnt om de boodschap die zij de hedendaagse maatschappij moet brengen. Zijn gedichten, in tegenstelling tot de biezonderste poëmen van Becher die méér lijken op manifesten, oproepen, proklamaties, hebben veeltijds de allure van geestelike liederen, wat uitnemend past bij hun ethiese, hun religieuze inhoud. Een religieuze natuur is Werfel inderdaad; in hem is dezelfde wijde tederheid aanwezig als in Dostojewski, een tederheid die zich het eerst van al meedeelt aan de zwakste, de meest hulpeloze en de meest verwaarloosde wezens. Ook wij, katholieken, luisteren met aandacht naar Werfel's boodschap; al kleeft aan haar veel duister nog van de eeuw waarin wij leven, haar bezielende kracht ontleent zij aan de enige bron die de mensheid van heden genezing te schenken vermag: de door Kristus verkondigde liefde.

Wies Moens.

---

[1]) **Heinrich Eduard Jacob**, VERSE DER LEBENDEN. *Propylaen-Verlag, Berlin S.W.* 68. 1924. (18×11) 212 blz.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

St. Bonaventura, 828.
DE VIJF FEESTELIJKHEDEN VAN HET KIND JEZUS, Vertaald uit het Latijn door Pater Maximilianus O. Cap. *Boosten & Stols, Maastricht,* 1924. (21.5×15.5) 21 blz. gecart. f 2.50.

Bij de stille overweging van de goddelijke Menschwording kwam het in Bonaventura op, dat de God-gewijde ziel de vijf feesten, die de Kerk aan het Kind Jezus gewijd heeft, met meer eerbied en vrucht zou vieren, als zij zelve het Goddelijk Kind op geestelijke wijze zou ontvangen, baren, benamen, met de drie Koningen aanbidden en het eindelijk volgens de wet van Mozes aan God den Vader opdragen. Deze innige, practische meeleving met de Advents- en Kerstliturgie heeft hij met sober-gave woorden weten weer te geven. De vertaler, die voor een warmgestelde inleiding zorgde, is er in geslaagd den woord-eenvoud en de gedachten-diepte van het origineel zuiver te houden.

H. Rongen.

J. Carbonel, S.J., 829.
KLEINE THERESIA, Vertaald uit het Fransch door Veri Lans O.F.M., Geïllustreerd. *Carmelietenklooster, Gent,* 1925. (24×15.5) 192 blz. ing. Bfr. 5.—.
De jeugd vindt hier in de Kleine Theresia een aantrekkelijk voorbeeld ter beoefening van kleine deugden. Met opzet behandelt de schrijver maar heel kort het leven van de H. Theresia in het klooster. Dat mogen de kinderen lezen als zij grooter zijn. De vertaling is vrij goed. Slechts enkele woorden zullen voor Noord-Nederlandsche kinderen wat vreemd klinken, b.v. beboffen, dorpsherder, pleisteren beeld.

M. Lamers, O.F.M.

C. Kolfschoten, S.J., 830.
CANISIUS EN DE ANDERSDENKENDEN. *Geert Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (19.5×13.5) 16 blz. ing. f 0.10.

Een halve eeuw lang heeft Petrus Canisius de leiding gehad in den geweldigen strijd ter verdediging der Kerk in Europa tegen de aanvallen van het Protestantisme. Zulke uitverkoren bevelhebbers zijn gewoonlijk geen alledaagsche naturen. Zielskracht, vastberadenheid, volharding, doorzicht, algeheele en onzelfzuchtige toewijding zijn hoofdtrekken van hun karakter. Van nature en door de genade steken zij als reuzen boven hun omgeving uit. Maar gelijk St. Paulus alle gaven bij de liefde achterstelt, zoo worden ook in die heilige voormannen de eigenschappen van geest en hart overheerscht en veredeld door deze verhevenste aller deugden. Bij Canisius niet minder dan bij anderen. In zijn strijd met woord en geschrift tegen felle vijanden staat de zuivere liefde voor God en de menschen vooraan. Zou hij dan niet de bij uitstek geschikte figuur zijn, van wien wij het omgaan met niet-Katholieken met vrucht kunnen afzien?
Het is deze gedachte welke P. Kolfschoten in zijn brochure op buitengewoon gelukkige wijze uitwerkt. Afdaling, zachtheid, welwillendheid van oordeel, gematigdheid in zijn verwachtingen, besef van de moeilijkheid der terugkeer tot de Kerk, heldhaftige vergevingsgezindheid, fijnvoelend voorbijgaan van elke beleediging kenmerken het meest den bekeeringsarbeid van onzen heiligen Canisius. En dit alles vervolmaakt en tot vollen wasdom gebracht door zijn onvermoeid gebed voor de andersdenkenden.
Het is ernstig te wenschen, dat in onzen tijd, die Goddank zoo vele dwalenden tot het Vaderhuis ziet terugkeeren, dit boekske door duizenden gelezen worde. Het moest in ieder kerkportaal voor de geloovigen verkrijgbaar zijn. Het getal der Apostelen door gebed en daad zou er door vermeerderd worden.

C. Wessels, S.J.

E. P. Martin, 831.
DE KLEINE WEG. Vertaald uit het Fransch door Valerius Mahy O.F.M. *Carmelietenklooster, Gent,* 1925. (20.5×13) 142 blz.

Het behandelt Theresia's weg, den kleinen weg, met een zuivere klaarheid, met een voorzichtige geestdrift, die boeit en overtuigt.
Want daar wordt heel wat gepraat en heel zwaar geboomd over dien weg: hier ligt alles zoo helder, zoo aantrekkelijk. Hier spreekt een hart, niet alleen een dorre ontleding, hier spreekt een man van diepgaande kennis. Dit boekje moeten kloosterlingen lezen, herlezen, overwegen: ze kunnen er veel uit leeren. En menschen in de wereld moeten en mogen niet achterblijven; ook voor hen ligt die weg van liefde open. Ze kunnen en moeten toch ook bidden en gelooven en vertrouwen in het woord: Onze Vader: dus kinderen zijn! Dat kan iedereen leeren. Wat doet die heilige Theresia een goed door haar voorbeeld: een nieuwe lente in de zielen moet zoo aanbreken. De liefde gaat meer en meer onder de menschen komen. Als ze God maar kennen! Lezen, lezen en doen!

P. Quirinus, O. Cap.

A. Rinkel, 832.
UIT DEN RIJKDOM ZIJNER GENADE. *G. J. A. Ruys, Utrecht,* 1925. (21.5×16) 136 blz. ing. f 2.30, geb. f 3.25.

Het woord „genade'' in de titel en het onderschrift bij de schrijversnaam „Oud-Katholiek Pastoor en Hoogleeraar aan het Oud-Katholiek Seminarie te Amersfoort'' zijn wel in staat de lezer op z'n hoede te doen zijn en disputen over de genadeleer te vrezen. Doch wie zo iets vermoedt, vergist zich deerlik. Geen disputen, maar overdenkingen — vroom, diep, treffend — over het Evangelie van den Zondag, over de Kruiswoorden. Eéne idee overheerst en die éène idee weet de schrijver te ontwikkelen — neen, beter, echt voor te mediteren, zodat men stil wordt vanaf het eerste woord. Geen uitroepen, geen geforceerde stemming, geen gezochtheid — echte kwalen van preek- en meditatieboeken. Schrijver heeft 't talent ons 'n nooit geziene zijde van het Evangeliewoord te tonen, 'n niet vermoedde les uit de Paulusbrieven op te diepen. Wie weet als schrijver zo geheel juist en toch origineel b.v. de Septuagesimatijd te

typeren als: „Roepstem tot werkelijkheid". De taal is gespierd bij 'n diepte van gevoel; de woorden zijn sober bij 'n rijkdom van gedachten: de zalving ongewoon bij 'n nuchterheid van verklaring. 'n Boek dat goed doet aan de ziel. Moge het velen doen kennen den „rijkdom Zijner genade".

L. Verschueren, O.F.M.

Prof. J. Salsmans, S.J., 833.
BEGINSELEN VAN KERKELIJK RECHT VOOR LEEKEN. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. (17×12.5) 96 blz. ing. f 0.60.

In dit handige boekje is veel wetenswaardigs in kort bestek bijeengebracht. Al zal de leek hier en daar alle aandacht noodig hebben om sommige plaatsen juist te begrijpen, over 't algemeen is deze verkorte weergave van het Kerkelijk Wetboek ook voor de leek begrijpelijk gemaakt. Heel praktisch behandelt de schrijver de wetsbepalingen over de personen veel korter dan die over de zaken. Vooral over de kerkelijke wetgeving met betrekking tot het huwelijk geeft hij een volledig inzicht.

G. P. Kreling, O.P.

(Zonder naam.) 834.
VAN GODS HARTE NAAR GODS KINDEREN, Geïllustreerd. *J. A. van Straelen, Amsterdam,* 1925. (23×15.5) 79 blz. ing. f 0.90.

Gevoegelijk kan het boekje dienen als eerste aansporing om eens een eigenlijk leven van de groote vrouw en heilige, waarover het handelt, Magdalena Sophia Barat, te gaan aanschaffen. Het vlakke overzicht, dat hier geboden wordt, dient eigenlijk meer om de aandacht te vestigen op het werk door haar gedaan, de stichting, door haar gegrondvest. Dat hier een inderdaad groote ziel aan 't werk geweest is, blijkt duidelijk.

P. Quirinus, O. Cap.

FRANSCH.

Mgr. Joseph Blanc, 835.
LES VISIONS DE ST. JEAN. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1924. (19×12) 472 blz. ing. Ffr. 10.—.

Een goede Fransche vertaling van de Apocalyps van den H. Joannes, waarbij tevens een verklaring is gevoegd, waarin vooral gewezen wordt op het poëtisch schoone, wat dit mysterieuze geschrift behelst. Al wordt alles niet verklaard, veel wordt toch duidelijk gemaakt. Vooraf gaat een bespreking van het karakter der Apocalyps. Het werk bedoelt niet te wezen een diep wetenschappelijk exegetisch geschrift, maar voor wie nader met de Apocalyps wil kennis maken vindt er in een veilige en goede gids.

P. G. Groenen.

(Zonder naam.) 836.
LES ÉPITRES DE SAINT PAUL. *Librairie S. Alphonse, Esschen,* 1925. (23×14.5) Deel II: 396 blz.

In dit tweede deel van zijn groote werk blijft de schrijver zich schitterend gelijk. Dezelfde kalme, gematigde betoogtrant, overtuigend om de klaargeziene en gezegde zekerheid.

Dezelfde open visie op het beheerschend hoofdidee: Inleven in den Christus, vrij in 't geloof. De schrijver slaagt er in Paulus' toestand te doorvorschen, met zijn tijd mee te leven en de strijdkwesties tegen de Joden naar waarheid aan te voelen. Zoo vat hij zijne bedoeling op en teekent die na in forsche, strakke lijnen. Schrijver bedoelt niet het laatste woord te zeggen — en dat doet hij ook niet — maar wat hij zegt is een woord van waarde. *A. v. Delft.*

H. Meuffels, C.M., 837.
SAINTE LYDWINE DE SCHIEDAM. *Victor Lecoffre, Paris,* 1925. Les Saints, (18.5×12) 173 blz. ing. Ffr. 5.—.

Dit leven is het werk van een geschiedkundige, daardoor onderscheidt het zich al dadelijk van het boek, dat Huysmans schreef. Hij blijft met kalmte, met voorzichtigheid, met gezonde critiek de oude gegevens nagaan, doch weet de zoo noodige warmte en liefde in zijn werk te bewaren. Een zeer mooi boek: buitenlanders krijgen zoo tenminste kijk op Hollandsche toestanden van Hollandsche omgeving. Vooral hier doet de geschiedkundige zich kennen. Overigens is heel het boek een sterk staaltje van Hollandsch werk: bezadigd, zonder preekerige uitroepen en goedkoope tusschenlasschingen; zakelijk en toch godsdienstig; vast-geloovend en niet eenzijdig: niet zonder critiek op tal van personen en tegelijk vol eenvoudige waardeering. Een boek om de heilige Lydwina te kennen en dat tegelijk nog ruimte genoeg laat voor een ander werk, dat meer den kant op zou moeten van Huysmans' creatie en toch er ver vandaan zou moeten blijven; een boek waarin haar innerlijk leven vooral in zijn ontwikkeling tot uiting komt.

P. Quirinus, O. Cap.

André Thérive, 838.
LES PORTES DE L'ENFER. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1925. (19×12) 225 blz. ing. Ffr. 7.50.

De titel doet reeds sterk apologetisch aan. De poorten der hel worden door den apologeet immers bestormd. Thérive bedoelt er mee: „les puissances mauvaises". Maar de oude vijandelijke machten zijn voorzien van het modernste wapentuig. Wij geven enkele titels van hoofdstukken die den aard van dit boek laten zien: „L'art et le Satanisme; La vague théosophique; Le Spiritisme devant les lettres et la philosophie; La leçon de la Rabbele; Les mystères du Graal; Le pessimisme éternel".

Werkelijk men staat wat bedeesd tegenover zoo'n kleurige verscheidenheid. André Thérive is een der Fransche katholieke jongeren; hij droeg zijn boek op aan Henri Massis.

Zijn taal getuigt van zijn jongheid overduidelijk. In 't begin staat men er vreemd en kregel tegenover; iets waaraan men ook moeilijk ontkomt bij het Hollandsche proza onzer aller-aller-jongste schrijvers. Maar het eigene en pittige jeugdaroom bekoren en boeien. Het wilde zal wel rustiger worden.

Thérive heeft in dit boek heel wat te zeggen en hij doet het op zijn eigen manier. Als bij vele moderne auteurs liggen zijn gedachten soms diep verborgen onder een overvloed van vaak kersversche woorden, maar het vinden met moeite maakt het geestesgenot grooter. Op den vollen en veelkleurigen inhoud heeft de kritiek dikwijls vat en lang niet altijd zal men de meeningen van den auteur onderschrijven. Zijn boek is meer een gangmaker dan een wegwijzer. Juist een werk van en voor onzen tijd met zijn licht en donker, en vooral zijn zoeken naar verdieping.

Felix Otten, O.P

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Caroline Atwater Mason, 839.
DE LELIE VAN ONS VORSTENHUIS, Vertaald uit het Engelsch door H. S. S. Kuyper, Geïllustreerd door Isings. *D. A. Daamen, Den Haag,* 6e druk: 1924. (17×12) 342 blz. ing. f 4.50, geb. f 5.90.

De geschiedenis in romanvorm van Charlotte van Bourbon, gewezen abdis van Jouarre en derde gemalin van Willem den Zwijger. De veelbewogen tijden der godsdienst- en burgeroorlogen in Frankrijk en Holland worden hier geschetst, gezien in een calvinistisch en ietwat eenzijdig licht.
Bepaald vermakelijk doet hier aan de grappigdomme onbekendheid met het innerlijke wezen van het Roomsche kloosterleven en eenigszins irriteerende stumperigheden als „de gewijde hostie bedienen" voor de H. Communie uitreiken en tutti quanti.
Voor den onbevooroordeelden historicus verschijnt de Zwijger waarschijnlijk wel in een heel ander licht, dan waarin dit boek ons hem vertoont, maar daarom is het ook een historische roman.

C. R. Vullings.

René Bazin, 840.
DONATIENNE, Vertaald uit het Fransch door Jaak Boonen. *Uitgeverij Pax, Den Haag,* 1925. (19×12) 244 blz. ing. f 1.50.

Een Bretonsche familie: Jean Louarn, zijn vrouw Donatienne, hun kinderen: Noëmi, Lucienne en Joël. Vervallen en onvruchtbare keuterhoeve; zware schuldenlast en armoe troef. Donatienne gaat naar Parijs als voedster. Lichtzinnig van aard is zij man en kinderen weldra vergeten. Jean's roep om steun blijft onbeantwoord. Alles wordt verkocht en met de schrijnende zekerheid van Donatienne's ontrouw gaat hij met zijn drie wurmen „den boer" op. Droeve, troostelooze tocht. Onder weg sluit zich een vrouw bij hem aan, maar zijn nieuwe haard blijft vrede- en liefdeloos. Als Jean in de steengroeve zwaar verminkt wordt, laat zij hem in den steek. Noëmi, de oudste dochter, komt per toeval het adres van Donatienne te weten en bericht haar hun deernis. Donatienne's moederliefde herleeft en zij keert naar de haren terug.
Het afscheid en het weerzien van Donatienne is opvallend mat en sober verhaald, waardoor Bazin het melodramatische gevaar handig uit den weg ging. De zachte, teere taal van Bazin heeft bij de vertaling veel verloren van haar bekoorlijkheid. *F. H.*

R. H. Benson, 841.
HET ONZICHTBARE LICHT, Vertaald uit het Engelsch door C. ten Brink, Geïllustreerd door Herman Moerkerk. *Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg,* 1925. Keurboekerij, (16.5×11) 220 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.95.

Benson is in zijn denken sterk op het transcendente georiënteerd, veel meer, dunkt ons, dan wij, vastelanders, ons aanwennen. Occultisme is 't niet. Hypnotisme is 't ook niet. Spiritueel in echten bovennatuurlijken zin, dat bedoelt hij en garandeert het theologisch. Maar hij stoelt op eigenaardige grondstellingen o.a. dat het geloof het verstand altijd een paar passen vooruit moet zijn — anders verval je in 't ergste Protestantisme. Een priester is aan 't woord, die periodiek in visioenen leeft — in verbeeldingsvisies en later in verstands-intuïties — en die in visioenen sterft, heilig als een mysticus.
Ook spokerijen beleeft hij — klopgeesten spelen mee.
Het schoonste is hij, waar de Christus Mysticus „in gekleurde kleederen" verschijnt.
Een boek, dat transcendentaal aangelegde zielen prikkelen zal.

A. v. Delft.

Prof. Dr. J. Bosscha, 842.
Mr. Jacob van Lennep,
Prof. Dr. Abr. des Amorie van der Hoeven,
A-SAGA, E-LEGENDE, O-SPROOK. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 2e druk: 1925. Zilveren Verpoozingen, (15.5×11) 44 blz. geb. f 0.75.

Een eigenaardig boekje, een literaire curiositeit maar geen „zilveren verpoozing". Twee Noorsche legenden en een Germaansche, waarvan in de eerste alleen de a, in de tweede alleen de e, in de derde alleen de o voorkomt. Ongetwijfeld een schitterend bewijs voor den rijkdom onzer taal en een knap stuk werk, maar dat ook de moderne kruiswoordraadsel-oplosser klaar zou spelen.

F. H.

Ferdinand Brockes, 843.
DE HEEREN DER AARDE, Geïllustreerd. *W. ten Have, Amsterdam,* 1924. (22×15.5) 252 blz. ing. f 3.25, geb. f 3.90.

Deze blijkbaar voor geloovige protestanten geschreven roman, is voor katholieken uit dogmatisch oogpunt onaannemenlijk, wijl met de tweede komst van Christus en na de nederlaag van den Anti-Christ slechts de volmaakten op geheimzinnige wijze uit dit leven worden weggenomen, terwijl van de anderen de slechten gedood worden en de goedwillenden nog verder op deze aarde moeten voortleven.
Een min of meer Chiliastische voorstelling.
Overigens verdient dit boek geen afkeuring doch evenmin een aanbeveling, wijl het alle kunstwaarde mist, de taal gebrekkig en de, gelukkig slechts enkele, illustraties foei-leelijk zijn.

F. H.

May Christie, 844.
DE TUIN VAN VERLANGEN, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (20.5× 14.5) 286 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Camilla Westbrook, een knap en rijk meisje verveelt zich in Londen en zal haar vriendin Mrs. Mortimer, een oppervlakkig, flirtziek schepseltje naar Zuid-Afrika vergezellen. Eerst gaat ze nog naar Schotland en leert daar een sympathieke Zuid-Afrikaan kennen, die haar liefde wint, maar een noodlottig misverstand scheidt hen. Op de boot ontmoeten ze elkaar weer, en een nieuwe toenadering komt, die uitloopt op een gelukkig huwelijk. Een medeminnaar en een blauwe saffier zorgen mede voor de noodige verwikkelingen.
Vlotte beschrijvingen van society-leven, jacht, Parijs en de heerlijkheden van Zuid-Afrika,

zonder veel diepte echter. Onschuldige ontspanningslectuur, al zou de gedecolleteerde omslag misschien anders doen vermoeden.

C. R. Vullings.

Courtmans-Berchmans, 845.
SCHOONE CELIA. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (22×16) 119 blz. ing. f 1.25.

't Zijn vertellingen, ontstaan in de weeïg-sentimentele Vlaamse school der vorige eeuw. Kinderachtig-onmogelik van verbeelding, roomsliberalig van menslievendheid, enfin: 't „volk'' gezien door 'n goedige tante in haar leunstoel met sluimerrol en voetkussen.

Leo Fens.

Maurits Dekker, 846.
HOMO CANTAT. *De Vrij Religieuze Tempel, Amsterdam,* 1925. (16×16) 137 blz. geb. f 3.75.

De kleurrijke en rustige beschrijving der eerste bladzijden sterkt het vermoeden, dat hier iets schoons geboden wordt. Maar onbevredigd leggen we het boek na de lezing neer. Tevergeefs trachten wij in zijn somtijds schoon geluid een enkele ernstige gedachte te verstaan, maar het blijven klanken, klanken. Jammer dat een zoo dichterlijk gemoed niet door vaster levensprincipen geschraagd wordt; wellicht zou de schrijver ons dan andere dingen te zeggen hebben.

F. H.

Marie Diers, 847.
DE ZONDEN DER VADEREN, Vertaald uit het Duitsch door W. J. A. Roldanus. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1924. (21.5×15.5) 212 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

De zonde der vaderen was, dat zij zich zelf zochten in hunne kinderen. De oude bultige dominé in het ruwe rotsdorpje — die om den naam en de faam zijn zoon wil dwingen in de dominé's toog — 'n geniale jongen, die leeft van de viool, springt uit den band — dat brak den trotschen vader. Maar hij, zijn genie volgend, wordt een zelf-aanbidder. Vader op zijn beurt bemint hij in zijn kind zich zelf — wil erin zich zelf aanbidden. Tot zijn geniale kunsthoogte wil hij het stumperig ventje dwingen en hij maakt er een mislukking van, die, arme stadsdocent, nog geen vrouw kan krijgen.
Dit schema wordt omweven van diepe tragiek — in de tragiek pakt diepe levenswijsheid.
Marie Diers schrijft sterk-overspannen, maar ze houdt het vol: een sterke vrouw.

A. v. Delft.

Dr. K. Elebaers, 848.
LIEF EN LEED. *Albert Dewit, Brussel,* 1925. (20.5×14) 216 blz. ing. f 1.—.

Naast een lijvig contingent gemeenplaatsige oorlogsschetsen: *Kleine Vertellingen van groote Daden* bevat dit boek ook een paar oorspronkelijke en leuk typeerende beelden uit die woelige dagen van strijd: *Van het leven der dieren in de loopgraven en allerlei Oorlogsmenschen.* De dominant van het geheel is de onverschrokken moed, de edelmoedige offervaardigheid en het ijzeren weerstandsvermogen van den Belgischen soldaat. Wij trekken al deze loffelijke eigenschappen niet het minst in twijfel, maar zijn toch van meening, dat men niet voortdurend op een en hetzelfde aambeeld moet hameren. Dr. Elebaers hoort beter thuis op den kansel dan aan de schrijftafel. Krachtens de inleiding werden deze bladzijden geschreven „zonder letterkundige bedoeling, in het gedaver van woelige tijden, currente calamo'', — welke belijdenis geen act van misplaatste nederigheid is.

F. H.

Edna Ferber, 849.
MOEDER'S JONGEN, Vertaald uit het Engelsch door G. J. Werumeus Buning-Enzink. *Em. Querido, Amsterdam,* 1925. (19×13) 288 blz. ing. f 2.25, geg. f 2.90.

Een keurige vertaling van den bekenden Amerikaanschen roman *So big.* Selina Penke, de onderwijzeres, die huwt met een Hollandschen groenteteeler bij Chicago en leeft om haar jongen gelukkig te maken, is de aantrekkelijke hoofdfiguur van dit zoo frissche, karakteristieke Amerikaansch-Hollandsche boek.

C. R. Vullings.

Elinor Glyn, 850.
HALCYONE. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17×11) 304 blz. geb. f 1.25.

Halcyone is 'n weesje, dat inwoont bij haar tantes. Nog maar 12 jaren oud dweept het al met mythologie en verwacht alle heil van 'n beeldje van Aphrodite, dat ze afgodisch vereert. Zij voelt zich beschermd door de macht van de nachtwinden „en de schoone sterren en den God, aan wien alles toebehoort.''
John Derringham wordt later verliefd op 't meisje. En het zou gemakkelijk tot 'n huwelijk gekomen zijn, als niet 'n Amerikaansche schoone met list en geld hem voor zich had opgeëischt en 'n verloving had afgedwongen. Maar als ze dan weer 'n beter object voor haar heerschzucht heeft gevonden, komt John Derringham los en huwt met de gelukkige Halcyone. „Zie John'', zeide zij, „Aphrodite is volmaakt gelukkig, zij glimlacht als nooit te voren.''
Deze roman is voor ontwikkelde personen te genieten om de juiste karakterteekening, maar dan moet men meteen heel wat dwaze godsdienstbegrippen en valsche huwelijksbeschouwingen zonder schade kunnen slikken.

P. Aurelius, O. Cap.

H. Gordeau, 851.
HET GEHEIMZINNIGE HUIS, Geïllustreerd door Tj. Bottema. *D. A. Daamen, Den Haag,* 1925. (20.5×14.5) Deel I: 128 blz., deel II: 135 blz. Per deel ing. f 0.60.

Het geheimzinnige huis wordt bewoond door een schilder, zijn vrouw en twee kinderen, en de geheimzinnigheid bestaat enkel daarin, dat de buurt hoegenaamd niets van de bewoners afweet. De schilder is een dronkaard en speler, die zijn gezin dood-ongelukkig maakt. Plotseling sterft de moeder, terwijl de zoon er juist op uit is, om een dokter te halen. Het meisje, Fine roept in haar angst een buurvrouw, juffrouw Koosje die meegaat, in de eerste droefheid troost biedt, en de kinderen meeneemt. Zij houdt ze bij zich om hun tot zegen te kunnen zijn. De vader komt niet terug. Flip, de zoon, is een teekenaar en schilder van aanleg. Hij komt eerst op een kantoor, later wordt hij een beroemd schilder, maar daar hij van God of godsdienst niets wil weten, staat hij zonder steun in het leven en belandt na

vele avonturen in een speelzaal te Genève. Hier ontmoet hij zijn vader maar de twee herkennen elkaar niet en spelen tegen elkander. Maar op een avond herkent de vader zijn zoon en hij besluit, den jongen te redden. De vader maakt zich bekend en herinnert Flip aan zijn moeder en aan zijn zusje Fine en na een zwaren, inwendigen strijd komt de jongeman tot inkeer en vindt den Heere, wat voor hem de redding is. Onderhoudende lectuur, bestemd voor geloovige protestantsche kinderen en gezinnen.

Christine Vetter.

Zane Grey, 852.
NAAR DE OVERWINNING. Vertaald uit het Engelsch door Henri van de Weg. *D. Bolle, Rotterdam,* 1925. (19 × 14.5) 394 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

De geschiedenis van den spoorwegaanleg dwars door Amerika; maar grootsch gezien als een epos. De onverzettelijke wil om te volharden in eindelooze vlakten zonder water en onder de teistering van wilde stammen, te midden van bovenmenschelijke moeielijkheden. Het ruwe leven der kampen, en der plotseling opkomende en even snel uitstervende steden, maken dit boek tot ietszeer lezenswaard, terwijl de liefdesgeschiedenis, er door heen gevlochten, een teere noot in dit ruige leven vermengt.

C. R. Vullings.

Herman Heyermans, 853.
DE MOORD IN DEN TREIN. *Scheltens & Giltay, Amsterdam,* 1925. (21.5 × 15) 304 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.95.

In afwijking van ons besprekings-stelsel, waaraan wij hechten om principieele redenen, vermelden wij van dit boek geen inhoud. Want we zouden Heyermans' lezerskring waarlijk onrecht doen, indien we heel deze scherpzinnig ineengezette puzzle zouden ontraadselen. Immers juist deze geniale ineenvlechting van verwikkelingen, maakt de bekoring uit van deze vertelling, waarvan Heyermans de voltooïing moest overlaten aan zijn vriend De Jong. Hoe oneerbiedig het ook moge klinken, voor het geniale, scheppende vermogen van Heyermans: deze speurdersroman doet aan als een puzzle, maar 'n geniale. Want in geen enkele detective-roman komt de ontknooping — al is de lijn der verwikkelingen heel logisch doorgetrokken — zoo onverwachts als in dit relaas van een schrikbare misdaad. Het begin is aldus: Arthur Rondeel moet met een rijke geldzending naar Parijs. In de internationale trein bevinden zich de doortrapte hotelratten Karel Johan Tulp, Jaap Eenhoorn en 'n arme broodschrijver Hans Thijssen. Het ziet er dus hachelijk uit voor den welgedanen bankier. Doch geen nood! Juist op het nippertje is Nathan Marius Duparc, Inspecteur der recherche ingestapt, als verhoeder der ongerechtigheden. Speurend door de treincorridors, ziet deze op de Maasbrug een lichaam uit den trein in het water plonsen. Vastberaden rukt hij aan de noodrem. Een nerveuse verwarring ontstaat en bij onderzoek blijkt: dat de bankier verdwenen is — in zijn slaapwagencoupé achterlatend een bloedplas in bed, — de hotelratten onvindbaar zijn, en 'n dame wanhopig jammert om haar verloren juweelen... Dordrecht, het eerstvolgend station, stapt Duparc uit, als gevangene meetronend den sjovelen Thijssen. En nu vangt door de politie in hotels, in sloppen en steegen, langs daken en muren een speurtocht aan, zoo boeiend en afwisselend en zoo geniaal ineengezet, dat men het boek zonder ophouden uitleest, ondanks de gewrongen stijl en de film-snelle opeenvolging van verwikkelingen.
Om enkele episoden voor volwassenen.

Dr. H. v. d. Mark.

Emerson Hough, 854.
DE HUIFKAR, Vertaald uit het Engelsch door J. H. Akkermans. *Leidsche Uitg. Mij., Leiden,* 1925. (21.5 × 16) 278 blz. geb. f 1.90.

Een voortrekkers-geschiedenis: de trek naar 't Westen van de Missouri naar Oregon, met allerlei moeilijkheden van terrein, Indianen-aanvallen, onderlinge oneenigheden, opgeluisterd door een liefdesgeschiedenis van een schurk en een held die beiden eenzelfde meisje beminnen. 't Geheel is wat te uitgesponnen, maar voor liefhebbers van dit genre toch verteerbaar voedsel bij hun leeshonger.

C. R. Vullings.

E. M. Hull, 855.
DE SCHADUW VAN HET OOSTEN, Vertaald uit het Engelsch door H. Wuytiers. *Em. Querido, Amsterdam,* 1924. (19 × 13) 262 blz. ing. f 1.90. geb. f 2.40.

Barry Craven heeft in Japan een liefdesavontuur zoo tragisch dat hij meent nooit meer een rein meisje tot vrouw te mogen nemen. Als hij in wanhoop zich wil zelfmoorden, wordt hij weerhouden door z'n Japansche bediende, en de taak hem door een stervenden vriend op de schouders gelegd, n.l. voogd te willen zijn over z'n verweesde dochter geeft hem een nieuw levensdoel. Zijn pupil ontwikkelt zich tot een kunstenares en schoone vrouw, die hij om haar voor armoede te vrijwaren z'n hand schenkt, onder dit éène beding dat het slechts een schijn-huwelijk zal zijn en zij elkander nooit zullen toebehooren. Het meisje, uit dankbaarheid en medelijden om den eenzamen man stemt toe, al begrijpt zij de reden dier beperkende bepaling niet. Hun huwelijk is een mislukkig: de schaduw uit het Oosten staat tusschen hun levensgeluk. In een expeditie in de woestijn, waar Barry den dood zoekt zonder hem te vinden, ziet hij 't dwaze van zijn gedrag in. Als hij z'n vrouw in armoede terugvindt, daar ze van zijn weldaden niet langer leven wil, worden de gelieven eindelijk vereenigd.
Het boek steekt niet uit boven het middelmatige gemiddelde der gewone Engelsche romanlectuur.

C. R. Vullings.

Stephen Mc. Kenna, 856.
SONIA'S HUWELIJK, Vertaald uit het Engelsch door Jeanne Reyneke van Stuwe. *D. Bolle, Rotterdam,* 1925. (24 × 16.5) 382 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

„Sonia" een gedesequilibreerd wezentje, dat ons in een voorafgaand boek als meisje getoond is, is nu gehuwd met een blinden idealist, die een gevoelschristendom practisch voorstaat, dat mòèt indruischen tegen Sonia's wufte, kinderachtige opvattingen. Het huwelijk draait uit op mislukking, Sonia loopt weg met een ander, die haar in den steek laat en haar blinde man houdt genoeg van zijn vrouw om haar de reddende hand te bieden.

Daartusschendoor beweegt zich kaleidoscopisch het politieke geharrewar dier tijden. Om de zeer dwaze ideeën over huwelijk, vrijheid, verantwoordelijkheid, alleen voor geestelijk-mondigen.

C. R. Vullings.

L. van Lange, 857.

DE DONKERE AARDE. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1924. (21.5×17) 237 blz. ing. f 4.50.

Huiselijk gezegd: we zijn er in gevlogen door dit boek te lezen van een onbekenden schrijver, over wien de uitgever zulke veelbelovende dingen zei. Want dit boek — een debuut mogen wij er vergoelijkenderwijze aan toevoegen — is niet meer dan een vervelende geschiedenis, waaraan veel psychologische uitdieping en aesthetische verzorging nutteloos verspild zijn. De verwikkeling is noch tragisch, noch boeiend. Alleen de beschrijving van de donkere aarde: de sombere sfeer in Venetië is geslaagd te noemen.

Een oude man, Claudius, is verliefd op een grillig zwak meisje, dat al verloofd is met een jongeman, Jan van Rooyen. De oude stakkerd vermag echter haar liefde niet te winnen, hoewel hij zich uitput in aanminnigheden, die alle afstuiten op het wispelturige flirtmeisje, dat na haar engagement verbroken te hebben coquetteert met een wederzijdschen vriend en Claudius ten slotte in den steek laat. In den kringloop om het meisje, dat niet weet wat het wil, niets anders van haar leeg leven maakt dan een val, waarin 'n drietal futlooze menschen verstrikt raken,geeft Claudius het ten slotte op: een browning redt hem uit zijn liefdesontgoocheling. 'n Afkeurenswaardig boek.

Dr. H. v. d. Mark.

L. van Lange, 858.

DE GODEN BESCHIKKEN. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1925. 267 blz. ing. f 4.90, geb. f 5.90.

Dit boek heeft ons evenmin bevredigd als het vorige. Trouwens het probleem ('n echtbreuk-geschiedenis) is zoo plat geloopen, dat men er reeds met weerzin aan begint. Kapitein Albering ontmoet na 10 jaren afwezigheid,zijn jeugdvriendinnetje Lotte, die zich verloofd heeft met Jan Terbeek, doch zulks aan Albering verzwijgt, hoewel ze goed weet welke plannen deze bouwt. Spoedig voelen beiden dat ze van elkaar opnieuw zijn gaan houden. Lotte blijft besluiteloos, wie van beiden ze zal kiezen en verwenscht ondertusschen „de goden" die haar de keuze zoo moeilijk maken.— Plots besluit ze haar huwelijk met Jan te vervroegen. Terug van haar huwelijksreis, waarin ze A. nagenoeg vergat, moet haar man plots op reis. Incipit historia...... Nu kan Lotte haar neigingen met A. bevredigen en besluit hem in Scheveningen te ontmoeten. Een avontuurlijke historie met haar broer, een Bohemien-artist, die door den schrijver niet ongrappig wordt uitgeveegd, verijdelt dit plan en ze besluit met A. definitief te breken. Ze wordt in dit voornemen nog versterkt door een andere gebeurtenis, — haar man overkomt op de terugreis een vliegongeluk — dat haar besluiten doet zich voortaan geheel aan haar wettigen echtgenoot te geven. Dit boek is boeiend, noch verheffend. Het doet alleen heel geheimzinnig en weemakend aan. Er is geen climax in de overigens nietszeggende gebeurtenissen, die bovendien niet doorleefd zijn, maar soms erg gevoelerig weergegeven. Jong en oud te ontraden.—

Dr. H. v. d. Mark.

Pierre Mariel, 859

DE FRATELLINI, Vertaald uit het Fransch door J. W. F. Weremeus Buning, Geïllustreerd. *Em. Querido, Amsterdam,* 1924. (20×13) 163 blz. ing. f 2.40. geb. f 2.90.

Dit interessante boek liet ons ten slotte toch onvoldaan. 't Geeft wel niet minder dan de tietel belooft, maar ook geen greintje méér. En op dat laatste hadden we ons juist gespitst: de psychologie van de clown. Na elk hoofdstuk dachten we: nu zal 't komen, maar 't bleef 'n heel presies verhaal van de lotgevallen der Fratellini, de bekende clowns van 't Parijse sirkus Médrano. We menen de spijker op de kop te slaan, als we zeggen, dat Pierre Mariel wel telkens naderde tot de analyse van de clowns-ziel, tot 't psychologies moment, maar dat 't hem even vaak te machtig was; al schrijvende voelt hij 't zich ontglippen en hij maakt er zich met een Jantje-van-Leiden van af. Véél raker dan de tekst geven de tekeningen de beurtelings naief- en tragies-fantastiese Augustnatuur terug. Als kroniek boeit 't boek wel. 'n Enkel détail dwingt tot gematigde reserve. De vertaling is goed.

Leo Fens.

Top Naeff, 860

VRIENDIN, *Em. Querido, Amsterdam,* 1924. (17×11) 115 blz. ing. f 1.20, geb. f 1.75,

Twee lieve schetsen,getiteld Vriendin en Romance in zacht teere toetsen, als pastelteekeningen. De vriendin, een lieve aantrekkelijke persoonlijkheid, middelpunt en zonnetje van den huiselijken kring, die toch een geheime overspelige liefde koestert voor haar man's vriend, en Romance: een stil verhaal van een oude liefde tusschen een zieke, gebroken gravin en haar jeugdvriend.

Voor lezers, die letterkundig schoon kunnen aanvoelen, om van te genieten. Maar de atmosfeer waarin alles gehouden is, is die van gedempte, aesthetisch-gereprimeerde erotiek, die aan Grieg's muziek herinnert.

C. R. Vullings.

E. Phillips Oppenheim, 861.

DE TREFFENDE GELIJKENIS, Vertaald uit het Engelsch door A. Koster. *Blankwaardt & Schoonhoven, Rijswijk,* 1924. (16.5×11.5) 240 blz. geb. f 2.25.

Een Engelschman valt in handen van een Duitscher, zijn dubbelganger. Deze wil hem uit den weg ruimen om zijn plaats in Engeland in te nemen en aldus in de hoogste kringen te kunnen spioneeren bij den te verwachten oorlog. De Engelschman overwint, en gaat nu als Duitscher met Duitschers om en speelt den rol, dien de verslagene zou hebben willen spelen, maar dat vernemen we eerst op het einde van het boek. Hij ziet den keizer, krijgt allerlei inlichtingen van de Duitschers die hem een Duitscher wanen tot ten slotte als de oorlog reeds uitgebroken is het bedrog wordt ontdekt.

Een heel knap „plot" zooals de Engelschen dat noemen, maar dat is dan ook de eenige verdienste van dezen roman.

C. R. Vullings.

John Raleigh, 862.

FIGURANTE. *Gebr. Graauw, Amsterdam,* 1925. (20×14) 232 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.75.

Een malloot van een meisje, dat zich den eersten den besten jongen die haar vraagt, als't ware om

de ooren smijt, voelt zich onweerstaanbaar tot 't theater aangetrokken. Thuis is men er tegen, zoo ook haar verloofde. Een poos onderdrukt zij haar wensch, maar zoekt kennissen onder theatervolk. Dat leidt tot een breuk met haar verloofde, die later als z'n meisje koriste wordt zich officieel met haar verlooft en haar onderhoudt om haar toch maar te beschermen. Meerderjarig geworden gaat zij aan 't theater, maar lijdt er honger en om een emplooi te krijgen geeft ze haar vrouweneer prijs. Tot ongeluk en schande gekomen ontfermt zich haar verloofde over haar en de jonge dame van haar theaterzucht genezen, zeilt de veilige haven van een noodhuwelijk binnen. Het boek is een jammerlijk prul.

C. R. Vullings.

Jeanne Reyneke van Stuwe, 863.
HET IDEAAL. *L. J. Veen, Amsterdam* 1925. (22.5×17) 184 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

Leo van der Marck is een artiest uit de vrijdenkerswereld. Hij predikt de absolute vrijheid van leven, omdat een artiest, voor zijn kunst alles moet ondervinden en alles moet weten. Ook in de liefde (liefde is: sexueele drang) moet hij vrij zijn; geestelijk en lichamelijk zijn gelijk en gelijkwaardig. De behoefte aan altijd-nieuwe indrukken en de harmonie zijns levens maken een huwelijk voor den artiest onmogelijk. — Daar verschijnt 'n bundeltje mooie poezie van een vrouw *Psyche*. Leo voelt zich aangetrokken naar die vrouw, die — het blijkt bij een kennismaking — over artiesten en huwelijk dezelfde principepen huldigt als hij. Een huwelijk van een kunstenaar met een kunstenares zou nog wel mogelijk zijn,en zij beiden zullen het probeeren. Maar zij ondervinden al gauw, dat zoo'n vereeniging, die enkel berust op geestelijke waardeering en sympathie, het hart koud en ledig laat, en daarom nemen ze het verstandig besluit, beide naar hun respectievelijke minnaar en minnares terug te keeren. De thesis is de schrijfster onder het verhalen uit het hoofd gegaan. De conclusie is: een berekend, verstandelijk huwelijk van een kunstenaar met een kunstenares, brengt nog geen geluk, en geen voordeel voor den geest. Het boek is goed geschreven. Het zit vol oude, vrijzinnige, afgeleefde en onwerkelijke uitspraken over kunst, doel, liefde, enz.

K. v. K.

Jeanne Reyneke van Stuwe, 864.
HET LEEGE LEVEN. *L. J. Veen, Amsterdam*, 2e druk: 1924. (18×15) 264 blz. ing. f 6.50, geb. f 7.50.

Adèle van Velzen heeft een verstandshuwelijk gesloten en voelt er zich niet gelukkig in, daar haar man uit trouw aan z'n chef de diplomatieke loopbaan verlaten heeft, waarin zij hoopte te schitteren. Haar zuster Eva is ongelukkig omdat haar dood-goede man te burgelijk voor haar is in z'n familiezin en vadertrots. Zoo is in elk leven een leegte, en de regelmatige opeenvolging der verstrooiïngen van het Haagsche gezelschapsleven kunnen die leemte niet aanvullen.
Herbert van Colmschate, Adèle's neef zoekt een groote passie in het schijnbaar koele gemoed zijner nicht te ontketenen, maar als hij daarin slaagt, durft zij haar leven niet uit te leven uit vreeze voor de gevolgen van Eva's jaloerschheid.
Een boek zonder veel diepte, dat wel de oppervlakte van het Haagsche leven raakt, maar ook niet veel meer. Geen lectuur voor iedereen.

C. R. Vullings.

P. H. Ritter, 865.
HET HUIS EENER KUNSTENARES. *Em. Querido, Amsterdam*, 1925. (18×11.5) 110 blz. ing. f 1.20, geb. f 1.75.

'n Meditatieve beschrijving van Ina Boudier Bakker's woning te Utrecht, geen fotografies nuchtere natekening, maar 'n diep dringen in de sfeer van 'n door biezondere mensen bewoond huis. Zo zien, zo mijmeren en dan in zo precieus geboetseerde taal z'n dromerijen zachtkens afspinnen, tot der dingen innigste wezen klaar wordt als kinderogen, — dat is de heel eigene gave van Ritter. Naar de hoogte van 't vizionaire stijgt z'n tere verbeelding, als de schrijver ten slotte in Ina Bakker's werkkamer haar romanfiguren optovert, die in radeloze angst, in doffe wanhoop om hun triestig bestaan, op haar aandringen, haar bedreigen en haar vonnissen. Toen werd ons duidelik, dat dit boekje niet enkel 'n oordeel vraagt over Ritter's talent, maar misschien nog eerder over dat van onze grootste romancière.

Leo Fens.

Ch. G. D. Roberts. 866.
HOEVEN EN KLAUWEN. Vertaald uit het Engelsch door M. E. Barentz-Schönberg. *Scheltema & Holkema, Amsterdam*, 1925. (21.5×15) 125 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.—.

Op boeiende, onderhoudende wijze leidt de schrijver ons rond door de Amerikaansche dierenwereld: het maagdelijke oerwoud, het steile en ravijnige hooggebergte, de besneeuwde, eenzame steppen en de zacht rimpelende poelen. In een scherpe, directe taal schildert hij ons den ruigen en stuggen strijd-om-het-bestaan van poolvos en wolf, van gems en eland, van forel en otter. Niet zoozeer scherp ontleder van het zieleleven der dieren als wel romantisch-epische dramaturg, ziet hij vooral de tragische en ontroerende uiterlijkheden. Bedeeld met een ruime portie verbeelding weet hij deze echter in toom te houden, zoodat hij slechts zelden de grenzen der mogelijkheden overschrijdt. Ondanks de schijnbare eenderheid der meeste schetsen houdt hij den lezer geboeid van het begin tot het einde, waartoe de „note gaie" het hare bijdraagt. Alles te samen: een goed boek, dat voor eenieder geschikt is, maar literair lager staat dan de dierenverhalen van Herman Löns en William Jong.

F. H.

Jozef Simons, 867.
EEN SANT IN ZIJN LAND. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven*, 1925. (19.5×13.5) 110 blz.

Het „kosterke" loerde op 't lieve nichtje van den burgemeester te Venneghem. Hij zou daar schoolmeester worden, maar 'n stadsche mijnheer is hem voor en weet hem te verdringen. Totdat onverwachts blijkt, dat die indringer 'n vreemde avonturier is. Het kosterke wint 't spelleke en wordt een sant in zijn land.
't Is 'n sappig-Vlaamsche vertelling met kleurige beschrijving. Gevolgd nog door 'n paar mooie schetsjes.

P. Aurelius O. Cap.

Johan Theunisz, 868.
VLOED. *De Gulden Ster, Amsterdam,* 1925. (21×15.5) 254 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Deze „roman" uit het visschersleven is eerder een bundel schetsen, waarin dezelfde personen geregeld terugkomen. Een boek van weer en wind en golven, van stoere visschers uit het West-Friesche stadje in hun moeizaam bestaan, met hun ruw-eerlijke, onbehouwen karakters, in hun ruwe zinnelijkheid soms ook.
Johan Theunisz is een schrijver van onmiskenbaar talent: zijn stijl is bonkig en ziltig als zijn zuiderzeevisschers zelve. Een genot voor den letterlievenden lezer, die voor realisme niet bang is, maar geen lectuur voor iedereen.

C. R. Vullings.

P. Verhoog, 869.
OP BRUISENDE GOLVEN. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 2e druk: 1925. (22×17.5) 312 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Van oudsher een zeevarend volk, hebben wij een zwak voor beschrijvingen van zee- en havenleven. En daarom betreuren wij het dat zoo weinig leesbaar werk geleverd wordt, dat hieruit zijn gegevens put. Met des temeer genoegen kondigen wij daarom dit spannende boek aan met zijn realistische schilderingen van het aan wel en wee zoo afwisselende zeemansleven. Er zit gang en leven in dit boek. Men weet hier een man aan het woord, die zelf kloek getrotseerd heeft de gevaren van het harde en aantrekkelijke leven aan boord en in de haven met vreemde passagiers en daarover schrijft met stellige kennis en diepe liefde, die het gemis aan schrijftalent rijkelijk vergoedt, zoodat dit met didactische bedoelingen geschreven boek, ondanks het weinig boeiende van het „avontuur" en het onbeholpene van den opzet, onze bewondering afdwint. Wij volgen den koenen Gravensteyn van de zeevaartschool naar het zeegat, waar hij als stuurmansleerling zijn eersten tocht maakt, opklimt tot officier en tenslotte gezagvoerder wordt op een sleepboot. In Frisco zet hij een auto-onderneming op touw, die zoo fortuinlijk marcheert, dat hij een eigen boot koopt waarmee hij een goederendienst opent langs de kust van Mexico. Achtereenvolgens zien wij hem terug — een zeeman houdt van variatie en wil „vooruit" — op een Amerikaansche steamer en een Hollandsch koopvaardijschip. Er tusschen kronkelt nog een liefdesavontuurtje, vrijwel van onschuldigen aard en in ieder geval van weinig invloed op den ondernemenden Gravensteyn.
Men houdt er echter rekening mee: dat het leven op de vaart ruw en rabauwig is en de zeeman rechtuit en rondborstig en soms verzot op „rare" amusementen.
Volwassenen, voor wie wij dit boek reserveeren, zullen er echter geen aanstoot aan nemen.

Dr. H. v. d. Mark.

Guido da Verona, 870.
HET LEVEN BEGINT, Vertaald uit het Italiaansch door Christine Moresco-Brants. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 3e druk: 1924. (19×14) 346 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Een dokter verpleegt zijn vriend en begaat overspel met diens vrouw. De zieke weet het en wijl hij het levensgeluk van zijn vrouw niet in den weg wil staan, vraagt hij zijn vriend zijn einde door vergif te verhaasten. Zijn vriend doet het en huwt met zijne geliefde.
Dwaze theoriën over het recht om te dooden in sommige gevallen, over liefde etc., maken dit anders sterk-geschreven boek tot zeer voorbehouden lectuur. De gevormde lezer zal ongetwijfeld de holle, Zuiderlijke rhetoriek opvallen in verschillende analyses van gemoedstoestanden en theoretische beschouwingen. Hier en daar is het boek zwoel-sensueel.

C. R. Vullings.

A. C. C. de Vletter, 871.
WERELDKAMPIOEN, Geïllustreerd. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (23×16.5) 206 blz. ing. f 2.50.

Tonny Lente wil met alle geweld wielrenner worden. Stiekum oefent hij zich in zijn vrije uren op de renbaan. Een ex-kampioen Mazzi helpt hem op dreef en maakt hem vertrouwd met de trucs en de knepen van het vak. Na een paar provinciale zegepralen gaat het naar Parijs. Tonny wint met een banddikte. Dan komt de groote triomf in den rit: Parijs-Canton. 't Verblindt den onervaren jonkman; hij wordt ongezellig, prikkelbaar, afgunstig en lijdt in den zes-dagen-wedstrijd de nederlaag. Zijn koppelbroeder Wodan slaat het 24 uur record met 37.8 K.M. Nu is Tonny niet meer te houden; hij zal en moet het wereldrecord van Wodan verbeteren, overschat echter zijn krachten en stort na het 17de uur bewusteloos neer. Zijn hart is aangetast en hij moet het rennen staken. Een stugge, onverzettelijke hoogmoed drijft hem nog eens naar de Parijsche baan, waar hij elken kampioen uitdaagt tegen hem te rijden. Stervend op zijn wiel, maar gelauwerd, zoo had hij zich het slottafereel van zijn leven gedroomd; bespot en uitgefloten stort hij dood van zijn wiel.
De schrijver, die reeds menig vlot jongensboek op zijn naam heeft staan, al is hij voor onze Roomsche jeugd niet de aangewezen schrijver, heeft de *Wereldkampioen* bedoeld als een waarschuwing: past op den schoonen schijn; een waarschuwing, die in onzen sportieven tijd heusch niet overbodig of misplaatst is.

F. H.

M. van Waldrichem, 872.
EEN RIJK HUWELIJK. *Uitg. Mij. Holland, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (21.5×16) 316 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Albert Beukelaar is gehuwd met Mathilde Raven. 't Is voor Mathilde een „rijk" huwelijk geweest, niet een huwelijk uit liefde en na een paar jaren loopt het mis: ieder gaat in eigenzin en zelfzucht z'n eigen weg. Mathilde's schoonzuster Clara doet door haar eigen zonnige natuur en haar huwelijksgeluk Mathilde tot betere gedachten komen, maar haar beter willen stuit af op onwil en onbegrip van haar man. Het komt tot een scheiding, en Mathilde huwt ten slotte met den broer van haar man.
De karakters zijn mooi geteekend, Clara verkondigt heel mooie opvattingen over huwelijk en levensgeluk: jammer dat de oplossing zoo onbevredigend is. Ook komen hier en daar theoretische uitweidingen, die in een Nutslezing niet misplaatst, hier toch den gang van 't verhaal hinderlijk verbreken.

C. R. Vullings

Johan Wesselink, 873.
JAN WINDEVAART. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (21.5×16) 140 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Jan Windevaart is een vondeling, wien het zwerven is aangeboren. Als snijder in hout van vogels gaat hij op het pad, met een ziel dichterlijk open voor de schoone natuur. Zoo volgen wij hem op z'n zwerftochten langs bosschen en beemden, over bergen en dalen, in lenteschoonheid en zomerbrand en winterkilte. Jan Windevaart heeft iets van het dichterlijke natuurgevoel van Pallieter, zonder diens bruischende, exuberante vitaliteit. Toch een mooi boek, al doet de onceremonieele wijze van Windevaart's huwelijk voor een Roomsch priester ons even glimlachen.

C. R. Vullings.

Cora Westland, 874.
GEBOORTEVLOEK. *Em. Querido, Amsterdam,* 4e druk: 1925. (20×15.5) 337 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

De werken van Cora Westland worden met bizondere graagte gelezen, omdat zij levenskwesties met een eerlijken durf behandelt, zonder zich aan conventie of benepen-burgerlijke opvatting te storen. Daarmede willen wij niet zeggen dat zij een veilige gids is in deze diep in 't leven ingrijpende vragen, daar wij Roomschen behalve natuurlijk gevoel en verstand, ook goddelijke bepaalde aanduidingen erkennen ter oriëntatie van onzen levensweg. Daar Cora Westland deze aanduidingen — en zij zijn noodzakelijk ter juiste levensrichting — niet erkent, is het geen wonder dat wij hare aanwijzingen vaak niet kunnen volgen, zonder van den juisten weg af te dwalen.
In dit boek „schijnt" zij de kwestie te behandelen der herediteit, der levensoriëntatie, die alhoewel niet natuurnoodzakelijk, toch sterk gepraedetermineerd wordt door opvoeding, aanleg der ouders, eerste levensomstandigheden die als een vloek op een leven kunnen rusten.
Zoo is Mr. v. Cattenburgh Stuart's geboortevloek dat, in weelde opgevoed, hij geen zelfverloochening heeft geleerd, en in allerlei egocentrische minnarijtjes de kracht voor een groote, zelfvergetende liefde verloren heeft. Is dit echter heriditeit of karaktermisvorming?
Het verhaal is hier en daar erg langdradig in z'n zielsontledingen, maar zal toch den gemiddelden lezer boeien. Om bepaalde geschetste verhoudingen alleen voor gevormde lezers.

C. R. Vullings.

H. L. Wilson, 875.
DE FILMFANTAST. *H. D. Tjeenk-Willink, Haarlem,* 1925. Bij den Haard, (19.5×13.5) 427 blz. geb. f 2.90.

Een genie, dat een goed nabootser van een slecht acteur is, 'n slecht nabootser van 'n goed acteur zijn zou. Van dit caricatuur-genie vertelt W. grappig, maar langdradig het avontuurlijke ervaren in zijn film-carrière.
Knip nu een dosis film-literatuur bij elkaar en plak die aaneen, zoo'n fantastischen doolhof als ge dan krijgt, zoo overvloedig is dit boek aan film-tooneelen — 't een al gekker en dramatischer dan 't andere. Ons caricatuur-genie, dat tot het sublieme wil streven — wordt zoo fijn geëxploiteerd, dat hij een slecht acteur goed nabootsend, met zijn „subliem" spel een parodie van 't sublieme wordt. Zoo is eigenlijk heel de film-kunst. Opgepoetste naäperij. Dit wil Wilson blijkbaar zeggen met heel veel woorden er om heen draaiend. Moreel kan het er mee door.

A. v. Delft.

Dolf Wyllarde, 876.
HIJ EN ZIJ OP HET EILAND, Vertaald uit het Engelsch door Truce Esser-Kuylman. *Hollandia-Drukkerij, Baarn,* 1925. (21×14) 241 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Een verraderlijke passaatstorm heeft den trotschen Oceaanstoomer „Aristo", neergewerveld. Slechts twee passagiers blijken gered en deze liggen in wanhoop neergesmakt op een verlaten rots, midden in de Stille Oceaan. Twee menschen uit geheel verschillende levenskringen gesproten: de zendelingsdochter Leslie Mackelt en de officier Trelawny, maar nu verbonden door een gemeenschappelijk lot: zich het veege lijf te redden op een onbewoond eiland. En alleen die zorg voor het leven neemt den eersten tijd al hun doen en denken in beslag, tot de liefde ook hier zijn invloed laat gelden, hoe zeer hun karakters ook verschillen, hij de vurige minnaar, zij de puriteinsche vrouw, die terugdeinst voor 'n huwelijk zonder wet of kerkelijken band. Doch wanneer, na vele heftige botsingen, het oogenblik nadert, waarop ze zich voor eeuwig met elkander zullen verbinden, worden ze door een zeer onwaarschijnlijk toeval, opgenomen door een voorbijvarend schip. Leslie stelt zich op dit schip onder de hoede der opvarende missiezusters, en laat zich overhalen Roomsch te worden en reguliere van de orde der Zusters van Zeven Smarten. Langen tijd zijn ze elkanders spoor bijster, tot, na een opeenvolging van tal van verwikkelingen, een gelukkig toeval hen bijeenbrengt en zij elkander gevonden hebben voor altijd. Een spannende roman. Sterk van opzet, die echter niet overal even juist is volgehouden. De precaire situatie is over het algemeen fijn behandeld. Toch leidt die tot intimiteiten, die het boek uitsluitend reserveeren voor volwassenen. Hoewel de houding van den schrijver tegenover de katholieke Kerk welwillend is, blijkt telkens dat hij er onbegrijpend tegenover staat. Zoo beschouwen wij de liefdezusters, die alles verlaten om melaatschen te verplegen, nu juist niet als fanatici.

Dr. H. v. d. Mark.

Ernst Zahn, 877.
DE APOTHEKER VAN KLEIN WELTWIL, Vertaald uit het Duitsch door J. Lourens. *Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 2e druk: 1925. (18.5×12) 322 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.10.

De apotheker van Klein Weltwil Eusebius Fuchs is niet iemand om mee te dwepen. Hij heeft iets over zich van een wijsgeer, een dokter en een spotter. De Klein-Weltwillers loopen als het ware aan zijn leiband, gaan en staan en doen wat hij wil. Zoo valt 't hem gemakkelijk een kijkje te nemen in het karakter of levenslot van hen, die hem een sensationeel belang inboezemen. Met een handigen zet krijgt hij ze een voor een aan den praat. Hij is echter meer dan een bloot onderzoeker van andermans zielenooden, daar hij het er vooral op afgezien heeft om juist het kwaad in den mensch te wekken en zijn medeburgers tegen elkaar op te hitsen en uit te spelen: den predikant tegenover zijn hulp-

predikant, den zoon Christiaan tegenover zijn vader, boer Blochinger, die hertrouwd is met een jonge vrouw. „Waarom is Meieli niet jouw vrouw en zit jij niet hier met haar op de boerderij", vraagt Christiaan zich af. Ook vischt de apotheker in het troebele water der arbeidersbuurt, zoodat een dreigende staking uitbreekt. Zelfs de jeugd ontkomt niet aan zijn klammen greep. Zoo stijft hij het gemok van den jongsten zoon van fabrikant Schuppiger tegenover zijn ouderen broeder, die knapper en begaafder is. En telkenmale, als meneer Fuchs beet heeft, lacht hij in zijn vuistje...

Het boek is flodderachtig in elkaar gezet; eenheid van handeling is ver te zoeken. Onder de afzonderlijke tooneelen bevinden zich wel een paar scherp geziene momenten, maar het geheel staat ver beneden hetgeen we van Ernst Zahn gewoon zijn. Voor volwassenen.

F. H.

FRANSCH.

Louis Andard, 878.
EN ROULOTTE. *Baudinière, Paris* 2, 1924. (19×12) 287 blz. ing. Ffr. 6.50.

In levendige kleuren wordt ons de aankomst van een jong missionaris geschilderd en de aanvankelijke tegenslagen die zijn zielenijver dwarsboomen. Na de ineenstorting der Ambachtsschool waarvan Charles Roibier de oplossing voor vele sociale en economische vraagstukken verwachtte, wijdt de jonge priester zich geheel en al aan de prediking en weet de vruchtbaarheid van zijn arbeid aanzienlijk uit te breiden, dank zij het aanschaffen van een missie-auto — een soort woonwagen — waardoor hij in staat wordt gesteld vele hinderpalen te overwinnen. Aldus volgen wij den jongen priester op zijn reis door katholiek Indië, maken het wel en wee, den luister en de misère van het Indische volksleven mee, totdat wij eindelijk aan het sterfbed van den priester staan, die uitgeput door koorts, te Bangelore, in het ziekenhuis voor missionarissen overlijdt.

Dit ontroerende boek, hetwelk om eene enkele beschrijving van volksleven voor volwassenen moet worden gereserveerd, is een klein epos van katholiek missieleven in Indië.

Jos. Vandervelden.

Pierre de Cardonne, 879.
DES FUMÉES SUR LE CIEL. *Perrin & Cie., Paris* 6, 1924. (18.5×12) 208 blz. ing. Ffr. 7.—.

Een boek van klassieke stijlschoonheid. Het verhaal eener verzoeking tot ongeoorloofde liefde, die door christelijk inzicht overwonnen wordt. Zoowel door de talrijke verwijzingen naar de schoonste monumenten van heidensch en christelijk denken over de natuur der liefde als door de beheersching van beeld en woord is dit boek een voorbeeld van kiesche en tactvolle behandeling van een teer gegeven.

Jos. Vandervelden.

Edmond Jaloux, 880.
LA FÊTE NOCTURNE, Geïllustreerd. *J. Ferenczi & Fils, Paris* 14, 1925. (20.5×14.5) 157 blz. ing. Ffr. 2.50.

Wanneer men weet dat Edmond Jaloux met grote meesterschap Wilde's *Picture of Dorian Gray* in het Frans heeft overgebracht, dan verbaast men er zich niet over dat hij dit boek heeft geschreven. Want het is eigenlik een vervolg op de roman van Wilde; of liever: de hoofdfiguur in de roman van Jaloux is een soort van nieuwe „editie" van de hoofdfiguur bij Wilde. De Parijse fat, Fernand Guisolphe, is een Dorian Gray van de XXste eeuw. Waar zijn XIXe-eeuwse „voorganger" nog gedreven werd door een brandende honger naar het levens-avontuur, dat hij in al zijn briljante verdwazingen wou kennen en mee-maken, is deze mondaine jongeling uit de tijd waarin wij leven, als de geïnkarneerde levenslafheid zelf.

Eerst zien wij de hoofdpersoon het verwijfd Parijzenaartje met zijn vraag „waarin bestaat het Geluk" rondzwerven bij al zijn vrienden en vriendinnen. In al de mondaine en literaire salons van de „capitale" komt hij terecht. Overal stoten wij met hem op ontbinding en innerlike rottenis. Niemand weet antwoord te geven op Guisolphe's vraag.

Tenslotte verlieft zich de dandy in een blonde weduwe, een wondere schoonheid, die van hem haar „kameraad" wil maken en geruime tijd een wreed spel speelt met de van zinnelike begeerten bezeten jonge man. Aan 't eind wordt het vlees hun beiden te sterk. Na een nachtfeest laten zij zich, in mekaars armen, afdrijven op een bootje naar een gewisse dood!

Een geslaagd beeld van zijn perverze tijd heeft Edmond Jaloux zeer zeker in dit boek gegeven; maar het is een troosteloos beeld, dat ons vervult met walg voor een maatschappij, waar de kanker zich zo diep heeft ingevreten.

La Fête Nocturne is een gevaarlik boek. Katholieken moeten het maar liefst ongelezen laten.

Wies Moens.

Alfred Machard, 881.
LE ROYAUME DANS LA MANSARDE. *J. Ferenczi & Fils, Paris* 14, 1925. (19×12) 345 blz. ing. Ffr. 7.50.

Kent gij het eiland Tousifaé in den Stillen Oceaan?

Alfred Machard heeft ervan gedroomd en zijn droom vroolijk uitgewerkt in dit romannetje, dat onschuldig humoristisch is.

De geschiedenis laat zich niet in enkele woorden navertellen, want zij lijkt op een revue. De lezer wordt geplaatst op het wonderlijk eiland en vandaar beurtelings in Londen en Parijs. In de Britsche hoofdstad woont Lord Blugwell, die in zijn jeugd getrouwd is met een schoone koningsdochter van het eiland in den Stillen Oceaan, lady Rana. Hun dochter Georgiana, nog mooier dan haar moeder, is bestemd voor een ouden Engelschen lord Warwick, dien zij verafschuwt. In Parijs woont Bartholomeus I, koning van Tousifaé, als armoedzaaier op een zolderkamertje naast Didier Felval, student in de rechten en dichter. Enkele andere zwervelingen afkomstig van Tousifaé omringen den vorst; de een is portier in een nachtkroeg; de ander glazenwasscher, enz. De dichter treedt op als rechtsgeleerd raadsman. Hij wordt belast met een zending naar Londen. De rest kunt ge raden. De dichter wordt verliefd op de dochter van den lord — en de dochter op den dichter. Zij krijgen elkaar — maar de verwikkelingen en de ontknoopingswijze kunt ge niet raden.

Dat is het aardige van dit verhaal, dat behoorlijk geschreven en gezellig aangekleed is: eenvoudige, lichte, fatsoenlijke ontspanningslectuur.

Vincent Cleerdin.

Maurice Morel, 882.
BABETTE A PARIS. *La Vraie France, Paris* 6, 1924. (19×12) 215 blz. ing. Ffr. 7.—, gecart. Ffr. 8.—.

Maurice Morel vertelt ons hier, rustig, klaar en boeiend van een onschuldig boeremeisje en haar avonturen in de „ville lumière", waar zij het zorgemoedertje wordt van een jong schilder die lijdt aan tuberculose. Jean vereert Babette als een heilige. En tussen deze twee hernieuwt zich de roman van Paul en Virginie. Maar op een dag, nadat Jean Babette 'r portret had geschilderd, heeft hij haar in de eenzaamheid „begeerd". Diep gaat hij onder zijn fout gebukt, en hij smeekt zijn troosteresje om vergiffenis. Later, wanneer hij uitgeput te bed ligt, in een laatste opwelling van al zijn onbevredigde levensdromen, schreit zijn bloed opnieuw naar haar. En als Babette, ontzet over wat in haar vriend omgaat, dan zijn kamertje ontvlucht, pleegt de ongelukkige zelfmoord.

Hoe Babette bij haar vader wordt belasterd; hoe deze zich tenslotte van haar onschuld laat overtuigen, en wat verder de lotgevallen zijn van dit heldinnetje der naastenliefde, — dat moeten de grote mensen (voor kinderen en jonge lieden is het boekje niet geschikt) die houden van een roman waar wat in gebeurt en waarin tevens iets doorstraalt van de weidse luister der ziel, maar liever zélf trachten te vernemen uit het proza van de begaafde verteller.

Wies Moens.

Charles Silvestre, 883.
COEURS PAYSANS. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1925. (19×12) 220 blz. ing. Ffr. 7.50.

Coeurs paysans biedt rein-frissche bladzijden waaronder meestal te tellen zijn diegene waarin geschilderd wordt hoe de schoone Zabelle den misvormden François meer naar de ziel dan naar het lichaam leert waardeeren. Daarentegen zijn de bladzijden waarin beschreven wordt hoe Pierre Chantier zijn vrouw aan den ouden Jacques Boursier wil overleveren van ruw realisme. Aldus wisselen zich af ruwe grofheid en innige teederheid op een wijze die ernstig voorbehoud voor jongere lezers oplegt.

Jos. Vandervelden.

DUITSCH.

(Zonder naam.) 884.
AUS DEN PAPIEREN EINER TOTEN. *Gebr. Paetel, Berlin W.* 35, 1925. (21×14.5) 400 blz. ing. M. 4.—, geb. M. 6.—.

Dat is in dit boek de betreurlijke levensopvatting, die het goede zoekt buiten het „Goed". 't Is weer het onkerkelijke Godsgeloof, dat zijn openbaring erkent in Goethe even goed als in Evangeliën... dat het huwelijk verlaagt tot een spel van belangen en passies.

't Boek begint met ontrouw en echtscheiding — eindigt met zelfmoord — en daartusschen in speelt zich een leven af dat tot de hoogten op wil worstelen. Een deerniswaardig boek — gelijk het leven uit zoo moderne sfeer.

Navertellen behoeft wel niet. Een meisje dat vreemd bleef voor haar moeder, die haar en haar vader verliet, — dat al wie haar lief heeft een voor een verliest, — dat vrouw werd zonder liefde, rijk in Amerika, doch terug kwam arm en alles verloren... dat is het thema, met gevoel bewerkt... maar onchristelijk. *A. v. Delft.*

Georg Heim, 885.
HEITERE GESCHICHTEN. *Jos. Kösel & Fr. Pustet, Kempten,* 1924. (19.5×12.5) 123 blz. ing. M. 1.—, geb. M. 2.50.

Een bundeltje kostelijke Geschichten uit de jeugd en den studententijd van Dr. Heim. Zeer humoristisch en van geheel onschuldigen aard, zoodat men ze onze jeugd zoowel als aan volwassenen in de hand kan geven.

Br. Athanasius.

Will Kleinmann, 886.
DAS ABENTEUERBUCH. *Fredebeul & Koenen, Essen,* 1925. (21×14) 123 blz. geb. M. 3.50.

Het epos van een zeventienjarig gymnasiast, die den plas oversteekt naar Amerika en ginds het harde, avontuurlike leven leert kennen, nu eens als cowboy, dan als dagbladschrijver, dan weer als blinde passagier op de exprestreinen, die donderend door de prairie rollen.

Een sprankelend, heerlik-overmoedig boek, vol kleur en beweging, in nerveuzen-spannenden stijl geschreven, dat echter niet geschikt is voor schooljongens en ook niet voor al te gevoelige grote mensen.

Wies Moens.

Reimmichl, 887.
DAS GEHEIMNIS DER WALDHÖFERIN. *Tyrolia, Innsbrück,* 1925. (17×11.5) 232 blz. geb. M. 2.70.

De oude Waldhöferboer werd vóór 20 jaar door Lumpenhias vermoord. Een half jaar daarna werd een dochtertje doodgeboren en 't oudere broertje sterft ook vroegtijdig. De tweede zoon Friedrich huwt later met Burgl, een meisje kort na den dood van zijn zusje voor zijn ouderlijke woning te vondeling gelegd en door zijn moeder opgevoed. Onverwachts, als Friedrich op reis is, verschijnt Lumpenhias en eischt van Burgl geld; geeft zij 't niet, zoo zal hij haar man openbaren, dat ze *zijn* dochter is. Vreeselijke angst en schaamte brengen er haar toe, Friedrich's spaarboekje mee te geven. Na de reis mist Friedrich dit boekje, een knecht wordt verdacht, staat op 't punt veroordeeld te worden, daar roept Burgl plotseling uit, dat zij 't geld genomen heeft.

Hevige ontsteltenis. 't Komt zoover, dat scheiding volgt, wijl Burgl niet durft openbaren, waarom ze dat geld genomen heeft.

Later blijkt dat Burgl een kind van een rijken graaf is, door de vrouw van Lumpenhias met haar kind verwisseld.

Berouw en oprechte liefde voor Burgl en ook voor zijn eerstgeborene brengen Friedrich er toe zijn echtgenoote in haar grafelijk slot op te zoeken en haar deemoedig om vergiffenis te vragen.

Behalve deze novelle bevat het boek nog eenige korte, maar zeer mooie schetsjes. Zeer aanbevelenswaardige lectuur.

Br. Athanasius.

Ernst van Wolzogen, 888.
WENN DIE ALTEN TÜRME STÜRZEN. *Dr. F. Eysler & Co., Berlin S. W.* 68, 1925. (20.5×13) 303 blz. ing. M. 4.—.

De val van een oude grafelijke dynastie onder de mokerslagen van de Beiersche radenrepubliek. De Spartacisten zijn evenwel slechts de toevallige uitvoerders van het vonnis, dat het huis Theising over zich zelf had uitgesproken, door zijn isole-

ment en zijn onverschilligheid tegenover de sociale ontwikkeling van het volk en de stijgende cultuur van den geest. Het ging rustig slapen, toen het Duitsche volk wakker werd. Zijn tijd en wasdom waren voorbij. De torens van het grafelijk slot hadden opgehouden de symbolen te zijn van vruchtbare, leven-gevende gedachten. De zwartberookte puinen zullen echter de fundamenten worden van een nieuwen wereldbouw. Voor volwassenen.

F. H.

ENGELSCH.

Gertrude Bone, 889.
THIS OLD MAN, Geïllustreerd. *Macmillan & Co., London W. C.* 2, 1925. (19×13) 132 blz. geb. Sh. 6.—.
David Nisen, 'n jong beeldhouwer van veel talent, komt met z'n héél mooi jong vrouwtje in een landelijk dorp wonen. Hun eenige vriendin is 'n ontwikkelde jonge vrouw, die den jongen artiest den weg heeft gebaand. Maar de hoofdfiguren van dit kleine boekje zijn 'n oude vrachtrijder en z'n vrouw. De vrouw, een van die volksfiguren met helder verstand, diep gevoel en beschaving des harten. De man is eenvoudiger, simpeler, luistert in álles naar z'n vrouw. Als die vrouw sterft ontvalt hem alles. De jonge vrouw van den schilder had ook 'n groote steun gehad aan die eenvoudige vrouw, vooral toen haar kindje geboren werd. Het is 't eerste sterfgeval dat zij meemaakt van zoo nabij en ze ziet opeens het einde van alle dingen, ze vreest den dood vooral van haar kind. Ze schrikt zelfs terug van den bedroefden ouden man en wil vooral het kind ver van hem houden, alsof hij 't met zijn smart zou besmetten. Wanneer de jonge man en de vriendin zich bezorgd gaan maken over de groeiende droefgeestigheid der jonge vrouw, komt op 'n avond de oude man bij haar als ze alleen is. Hij heeft haar begrepen: hij heeft 'n pony gehad die schuw voor waterplassen was en die heeft hij genezen door hem er met zachte woorden telkens bij te brengen. Hij brengt nu Elisabeth 'n dood vogeltje en verklaart haar de dood, zooals z'n vrouw het hém geleerd heeft. „Levend of stervend God is groot genoeg om ons beiden in Zijn armen te sluiten." En Elisabeth gaat iets hóógers begrijpen door den armen ouden vrachtrijder. 'n Heel mooi, fijn gevoeld boekje.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Jerome A. Hart, 890.
THE GOLCONDA BONANZA, Geïllustreerd door Ann Clarke Hart. *The Pioner Press, San Francisco,* 1924. (20×14) 316 blz. geb. $ 2.—.
Alweer een van die treurige Amerikaansche producten, waarin een brillante, pittige dialoog aanleiding wordt om de meest cynische gezegden en meeningen te uiten. Het gesprek op een heerensocieteit over de voorbijgaande dames — vrouwen en dochters van kennissen — bruischt tegen elk gevoel van smaak en betamelijkheid in. De intrige is al niet beter. Met millionnairs, Amerikaansche en Mexicaansche avonturiersters, journalisten, artiesten en de traditioneele Engelsche graaf en gravin, die Amerika bezoeken, wordt naar believen gesold. Bijna allen zijn betrokken in weinig eerzame beurstransacties. Wie dit boek voorbijgaat, doet goed.

Ellen Russe.

J. I. Lane, 891.
THE RIDER OF THE NIGHT. *The Catholic Truth Society, London, S. W.* 1, 1925. (19.5×13) 20 blz. ing. 2 d.
Een klein verhaal uit den zeer bewogen Engelschen vervolgingstijd onder Elisabeth. Hoe een pas gewijd priester door list overvallen wordt; hoe hij in den vijand zijn vroegeren vriend herkent en hem bekeert. Zeer goede volkslectuur.

P. Quirinus, O. Cap.

Montague Noel Newton, 892.
MY CONFESSIONS. *T. Werner Laurie, London E. C.* 4, 1925. (19.5×13) 249 blz. geb. Sh. 3/6.
Belijdenissen van een ridder van het meer fashionable en internationale flesschentrekkersgilde, die heel de wereld doortrekt om met kaarten en wedden en dobbelen den kost en nog heel wat daarbij te verdienen. Het zijn natuurlijk „belijdenissen" zonder berouw, integendeel ; zij gunnen een aardig kijkje op de internationale speelwereld. Het verhaal is heel vlot en interessant geschreven, maar stichtelijke lectuur is het juist niet.

C. R. Vullings.

William Salesbury, 893.
ADELL WALTBY. *The Independent Publishing Co., New Rochelle,* 1924. (19×12.5) 312 blz. geb. $ 2.—.
Adell Waltby is een Amerikaansche, getrouwde vrouw, die er een tiental minnaars op na houdt, gedeeltelijk uit hartstocht, maar grootendeels om aan haar zucht naar luxe te kunnen toegeven. Tegelijk is zij organiste in een christian-science kerk en houdt haar minnaars de theoriën van Mrs. Eddy over genezing door gebed. Hetgeen niet belet dat zij en twee van die mannen slachtoffers eener afschuwelijke ziekte worden. Een walgelijk boek.

Ellen Russe.

Iris V. Wedgwood, 894.
THE LIVELONG DAY. *Christophers, London W.* 1, 1925. (18.5×12) 304 blz. geb. Sh. 7/6.
De tragiek van een oude adelijke familie in het Noorden, die ten gronde gaat aan een oude ingewortelde kwaal. De wrekende engel van dat geslacht spookt rond in het geheele verhaal, beïnvloedt de verschillende personen en schept een atmosfeer van mysterie en geheimzinnigheid die de handeling meer innerlijk dan uiterlijk doet voortgaan.
Verschillende lezers zullen het vervelend vinden, alhoewel de karakter- en gemoedsontleding zeer goed behandeld zijn.

C. R. Vullings.

VI. KUNST.

DUITSCH.

Kurt Hielscher, 895.
DIE EWIGE STADT ROM, Geïllustreerd. *Ernst Wasmuth, Berlin W.* 8, 1925. (31.5×24.5) 110 blz. geb. M. 12.50.
Als voorlooper van zijn grootsch-opgevatte monografie over Italië, deelt ons Kurt Hielscher in dit kunstwerk zijn impressies mee uit Rome. Hetgeen Hielscher in dit boek presteerde, kan slechts degene naar volle waarde schatten, die zelf eens met de camera in de hand Rome en de

Campagna doorkruist heeft en zijn photografisch vermogen beproefd heeft op deze heerlijke omgeving. Zijn photografien zijn vandaar van een onvergelijkelijke schoonheidswaarde en verdienen den naam van waarachtige openbaringen. Met deze kunstphoto's wordt alles wat tot op heden geboden werd ver in de schaduw gesteld. Het hoogste dat H. in zijn Spanje-monografie bereikte, heeft hij in dit deel nog overtroffen. „Geen oord ter wereld heeft zooveel sprekende steenen als Rome" zegt hij in zijn bondige inleiding en wij meenen geenszins te overdrijven zoo wij hieraan toevoegen, dat H. deze steenen aan het spreken bracht.
Wie aan de hand van Hielscher's reproductie's Rome's machtige gebouwen, zijn grandiose puinen, de overweldigende kunstprestaties van godbegenadigde kunstenaars op zijn geest laat inwerken, zal de muziek der eeuwige stad voelen aanzwellen tot machtige accoorden. Iedereen, die in dit jubeljaar Rome en zijn Paus bezoekt moet zich dit werk aanschaffen, want zijn reis zal rijker worden aan schoonheid zien en schoonheid begrijpen.

M. M.

Dr. Alexander Koch, **896.**
DAS NEUE KUNSTHANDWERK, Geïllustreerd. *Alexander Koch, Darmstadt,* 1925. (29 × 20.5) 292 blz. geb. M. 40.—.

Om de merkwaardige nijverheidstentoonstelling van München te vereeuwigen en hare vruchten te verduurzamen, gaf Alexander Koch dit met 384 afbeeldingen geïllustreerde boekwerk uit. Het geeft een krachtigen indruk van 't geen de Zuid-Duitsche en Oostenrijksche industrie aan kunstproducten heeft voortgebracht in de jaren na den oorlog. Al is alles niet van den fijnsten smaak, veel in zijn eenvoud wel wat al te sober of in zijn nieuwheid opvallend gewild, — over 't geheel geeft dit platenboek frissche, echte kunst te zien en te genieten. En kunst op álle gebied van handwerk en nijverheid: meubels, ceramiek, glaswerk, intarsia-, majolica- en terracotta-producten, vloertegels, porcelein, aardewerk, tapijten, gobelins, behangselpapier, mozaïek, boekbanden, lederwaren, bijouterie, edelsmeedwerk, speelgoed, borduur- en kantwerk, grafmonumenten, enz. enz.
Naast de uitmuntende foto's van deze verscheiden voorwerpen biedt 't boek verklarenden tekst en kleine opmerkingen over beginselen van schoonheid en kunst. Tot het dubbel doel van den uitgever, de nieuwe nijverheids-kunst te doen kennen en tegelijk den smaak te veredelen, is deze rijke uitgave wel in staat krachtdadig bij te dragen.
Allen kunstminnenden ten zeerste aanbevolen!

P. C. Keulers.

Georg Jacob Wolf, **897.**
LUCAS CRANACH, Geïllustreerd. *Delphin-Verlag, München,* 1924. (19.5×13.5) 26 blz.

In deze korte maar lezenswaardige studie wordt Lucas Cranach ons voorgesteld als de Wittenbergse meester van het kleine beslotene leven, die vooral het intieme en het idylliese op karakteristiek-Duitse wijze wist uit te beelden, zodat zijn kunst geworden is als een spiegel en een kroniek van de tijd waarin hij heeft geleefd. Wie in Lucas Cranach alléén de schilder ziet van de Reformatie, de portrettist van de grote Hervormers, vergist zich; Cranach heeft recht op een veel weidser tietel: die namelik van schilder der Duitse burgerlike kultuur, in de jaren 1500—1550. Wegens de afbeeldingen alleen voor volwassenen.

Wies Moens.

VII. LETTERKUNDIGE GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

Christine Doorman, **898.**
SELMA LAGERLÖF, Geïllustreerd door Einar Nerman. *Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam,* 1925. (20×14) 161 blz. ing. f 3.—, geb. f 3.90.

Tegen dit boek kunnen wij als eenigste grief aanvoeren dat de titel lichtelijk misleidend is. Want men zou hier stellig een en ander verwachten over het meer intieme leven van Selma Lagerlöf op Mörbacka en in Wermland waar deze groote schrijfster geboren en getogen is. Doch we krijgen enkel eenige levensbijzonderheden te hooren, die wij elders reeds boeiender en uitvoeriger gelezen hadden. Opzettelijk is schrijfster hier zoo vluchtig voorbij gegaan aan dit interessante leven om zoo lang te kunnen stilstaan bij haar werk, waarover deze monografie dan ook bijna volledig inlicht. Een persoonlijk accent van ontleden en samenvatten bezit deze monografie niet: een samenvattend inzicht in het levenswerk van Selma Lagerlöf wordt er ons niet in geboden, maar wel zal Doorman's navertelling met fijn gekozen citaten en fragmenten een groote belangstelling wekken vooral bij hen, die haar romans niet kennen.

Dr. H. v. d. Mark.

Dr. J. J. Prinsen, **899.**
SCHETS VAN DE GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 6e druk: 1924. (21×14) 109 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.45.

Bovenstaand boekje behoort tot het beste van wat Prinsen heeft geschreven. Het is beknopt, helder, geeft gewoonlik de grote stromingen in binnen- en buitenland goed aan, is persoonlik in de korte karakteristieken en toch objektief genoeg om als inleiding in de geschiedenis van de letterkunde dienst te doen.
Het is gaver dan Prinsen's *Handboek tot de Nederlandsche Letterkundige Geschiedenis.* Komt dit doordat de auteur toen hij de eerste druk bewerkte, die in 1912 verscheen, nog niet door het gemakkelike succes zijner veelal gezochte, opzettelike rauwheden bedorven, op de jacht geslagen naar platheid op platheid, en gewilde crue originaliteit, zijn geestelik evenwicht beter wist te bewaren; komt het door de beknoptheid waartoe de omvang hem dwong; komt het door de gedachte aan de lezers voor wie hij schreef? Hoe het zij, Prinsen geeft hier het bewijs, dat hij pittig, persoonlik, geestig, boeiend kan zijn, zelfs in het zeer beknopte, zonder het goedkoop succes na te streven dat veel van zijn latere werken ontsiert, dat zijn bovengenoemd uitvoeriger werk schaadt, de objektiviteit en de historiese waarde ervan benadeelt. Als de naam Prinsen langzamerhand een bijklank heeft gekregen, die steeds meer personen van hem afkerig maakt, meer dan hij zelf vermoedt, *dit* boekje behoeft dat niet te gelden. Hier is zijn persoonlike geest in zijn meest gedistingeerde gedaante, pittigheid en bezadigdheid, evenwicht in de belichting der verschijnselen, in de ordening

der werken, in de karakteristiek der personen. Vondel b.v. is hier beter behandeld dan in het *Handboek*. Daardoor is dit werkje een der beste, zo niet het beste, onzer beknopte literatuurgeschiedenissen. Het komt uit een wetenschappelike geest, aan wie artisticiteit niet vreemd is, en die niet, zoals b.v. Kalff, zich op moet schroeven tot letterkundig mooidoen. Breder, scherper, eigener dan Van Schothorst, (om van onbetekenende pogingen als van Meyer, Drees, Rijpma, Mooy niet te spreken) overschouwt hij de West-Europese literatuur en geeft met enkele zinnen het verband der Nederlandse met de wereldletterkunde aan.
Dat niet alles even geslaagd is, ligt evenwel toch nog aan Prinsen's eigenaardige mentaliteit, die vooral georiënteerd is op hetgeen hij realisme noemt. Dat is dan het beperkte realisme met zijn vulgaire bijsmaak. Even komt de eenzijdigheid van zijn opvatting, die hem in het *Handboek* zozeer in de weg zal zitten, boven: op blz. 17 waar we lezen over „de neiging van *ons* volk om de volle werkelijkheid in het laag komische, in al haar geuren en kleuren weer te geven." Wij hebben het woordje *ons* onderstreept. Had Prinsen geschreven: „de neiging van *het* volk", hij zou, hij weet het zelf wel, kenner der West-Europese letteren die hij is, dichter bij de waarheid geweest zijn.
De pagina over Mystiek (blz. 19) behoeft noodzakelik revisie. Grondige, onbevooroordeelde kennismaking met katholieke wetenschap kan hier goede diensten bewijzen. Die zou tevens bevorderen, dat op meer plaatsen het inzicht verruimd werd en zeker de auteur er toe brengen het wonderlike zinnetje op blz. 23 te herzien, waarin van de nieuwe mensheid d.i. de mensheid der Renaissance wordt gezegd, dat zij steeds meer de kracht van het verstand gebruiken leerde om tot den aard van het *zijnde* (wij kursiveren, P.) door te dringen. We zijn nu toch wel te ver in de wetenschappelike wereld, ook zelfs bij hen, die nog maar altijd bang zijn om zich van ganser harte te bemoeien met wat er in het katholieke kamp wordt gewerkt, dan dat een dergelik dik beweren nog mag voorkomen.
Meer belangstelling in katholiek leven zou ook maken, dat de laatste bladzijden, waar de katholieke auteurs der laatste jaren zo schromelik verwaarloosd zijn, er anders uit zouden zien. Van de gelovige protestanten merken wij ook niet veel. En is niet J. I. de Haan oneindig veel belangrijker dan de steriele boeken? En zo nog meer.
Als Prinsen zijn blik nog eens wijder laat gaan, onbevooroordeeld, kan de zevende druk van dit nu reeds over het geheel: heel goede boekje, worden, een der beste samenvattingen der literatuurgeschiedenis, die we bezitten.

Poelhekke.

FRANSCH.

Emile Legouis, **900.**
DANS LES SENTIERS DE LA RENAISSANCE ANGLAISE. *Les Belles Lettres, Paris,* 6, 1925. (21.5×14) 124 blz. ing. Ffr. 7.—.

Met een enkel woord wijst schrijver op het eigenaardig schoon der Engelsche stukken, en toovert ze dan om in Fransche verzen van gelijke metriek en rijmschema; zelfs hier en daar om den ouden toon meer te benaderen schrijft hij oud-fransch. Het is een virtuozenstukje, maar met heel veel smaak verricht. Hier en daar is het gedrongen Engelsch rijker aan inhoud dan het gladde Fransch maar telkens en telkens vindt men ook weer van die echte „heureuses trouvailles."
Een boekje voor den letterkundigen fijnproever, voor wie techniek en vorm niet per se uit den booze is.

C. R. Vullings.

André Thérive, **901.**
OPINIONS LITTÉRAIRES. *Bloud & Gay, Paris 6,* 1925. (20×13) 286 blz. ing. Ffr. 12.—.

Als letterkundig kroniekschrijver van het dagblad *L'Opinion* krijgt André Thérive (schuilnaam van Roger Puthoste, geb. 1891) heel wat boeken te verwerken. Hij doet het met liefde en beleid. In de boeken speurt hij naar het leven. Gemakkelijk is hij niet. Over verschillende schrijvers en boeken geeft hij zijn oordeel ten beste, dat dikwijls scherpzinnig en scherp geformuleerd is. Over Emile Baumann, Francis Carco, François Mauriac, Ed. Estaunié weet hij het zijne goed te zeggen. Uiteraard vinden letterkundige speurneuzen hier allicht iets van hun gading. Enkel de letterkundige waarde der werken wordt gepeild; de rest blijft vrijwel buiten beschouwing.

Vincent Cleerdin.

DUITSCH.

Prof. Dr. Ludwig Gürlitt, **902.**
Dr. E. A. Schmid,
KARL MAY-JAHRBUCH 1925, Geïllustreerd. *Karl May-Verlag, Radebeul,* 1925. (19×12.5) 367 blz.

Er zijn blijkbaar nog altijd een groot aantal menschen, die zich warm maken over Karl May. Ter verheerlijking van dien schrijver geven zij „jaarboeken" uit, waarin zijn persoon en zijn oeuvre behandeld worden. Het 8ste dier jaarboekken bevat bijna 30 opstellen, die zich met zeer uiteenloopende Maysche kwesties bezig houden. De handel in pelsdieren wordt erin behandeld, zoowel als May als schooljongen of Indiaansche taalkwesties. Een ander volgt weer May's spoor door den Balkan of door den South Pass. „Friedrich Nietsche Karl May" heet er een en er is zelfs een Geheimer Hofrat en Universiteitsprofessor, die zich in juridische vragen bij Shakespeare en Karl May verdiept. Vereerders van May vinden in dit jaarboek dus voor elk wat wils.

G. S.

Arthur Luther, **903.**
GESCHICHTE DER RUSSISCHEN LITERATUR, Geïllustreerd. *Bibliographisches Institut, Leipzig,* 1924. (25×17) 508 blz. geb. M. 16.—.

Deze schrijver, op het gebied der Russische literatuur een ervaren kenner heeft reeds een formidabele reeks vertalingen uit het Russisch op zijn naam staan. Dit werk dwingt dan ook bewondering af om zijn prijzenswaardige objectiviteit en rustige zekerheid waarmee deze moeilijke stof behandeld is. Want van schrijvers' groote studiezin getuigen o.m. de talrijke verwijzingen in en buiten den tekst. Echter is van Dostojewski's levenswerk de diepste kern niet onthuld. Ook Solovjef werd niet naar de mate zijner belangrijkheid getypeerd. Het is zelfs opvallend hoe angstvallig de sterk katholieke tendenzen in de nieuwste publicaties van Solovjef en zijn school, van Mereschowsky en enkele jongeren verzwegen

werd. Ook de belangwekkende vraagstukken omtrent de betrekkingen tusschen Rome en Rusland heeft schrijver onvoldoende gepeild. Afgezien van deze geringe feilen blijft deze literatuurgeschiedenis een werk van klassieke waarde.

Friedrich Muckermann S.J.

Thassilo von Scheffer, **904.**
HOMER UND SEINE ZEIT, Geïllustreerd. *Karl König, Wien I,* 1925. (21.5×15) 175 blz. geb. Osh. 8.20.

Dit boek geeft meer dan de gewone schoolboeken, minder dan de groote werken van Caner, Drerup, Finseler. Daarom juist beantwoordt het geheel aan zijn doel, niet klassiek gevormde intellectueelen in te leiden en in te wijden in de grootsche beschaving van Homerus' tijd. Hiertoe helpen niet het minst de vele, juist-gekozen citaten uit Ilias en Odyssee, in Duitsche vertaling en vooral de klare levendige voorstelling, zich steeds baseerend op de nieuwste onderzoekingen en publicaties.

Drs. L. Zeinstra O. F. M.

ENGELSCH.

Lytton Strachey, **905.**
POPE. *The University Press, Cambridge,* 1925. (19×13) 31 blz. ing. Sh. 2.—.

We staan nu ver genoeg van de romantiek af, om een meer onbevooroordeelde meening over Pope te kunnen waardeeren. Lytton Strachey ziet in de zoo onverbiddelijk veroordeelde „correctness'' van Pope's metriek een zeer natuurlijke en gewettigde reactie op het rijmlooze vers van de Elisabethische periode. Hij trekt de lijn door, reeds door Waller en Dryden aangegeven. De scherpe kritiek van een Arnold en Macauly wordt nog eens opnieuw een objectieve keur aangelegd, en het geheel eindigt in een klinkende panegyriek op den onsterfelijken satyricus.
De voordracht leest zeer prettig, alhoewel ze niet overal overtuigt.

C. R. Vullings.

VIII. GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

Fr. Vict. Claassen, **906.**
DE WORDING VAN DEN VENDÉE-OORLOG. *Futura, Leiden,* 1925. (25.5×17) 97 blz. ing. f 1.50.

Gaarne schrijven wij een welbedoeld woord van hartelijke aanbeveling bij dit goed geschreven en goed gedocumenteerde boek. Het onderwerp is actueel, al is het meer dan een eeuw oud, immers, er is voorloopig nog kerkvervolging genoeg in Europa. De Fransche revolutie is in haar theorieën en wetsartikelen nog altijd een voorbeeld voor het anti-clericalisme van deze dagen. Zij 't eerste, vlak vóór de negentiende eeuw, ontketende den schoolstrijd, rukte het kloosterwezen uiteen, tastte de Kerk aan in haar souvereine rechten, en zulke dingen behooren nog niet tot de geschiedenis. De Déclaration des droits de l'homme et du citoyen vindt meer bewonderaars en aanhangers, dan men wel denken zou op den huidigen dag en daarin staan de misvattingen en voorwendselen, die zoo dikwijls na 1800 tegen de Kerk zijn toegepast. Zulke verschijnselen en verhoudingen heeft de schrijver van dit boek scherp en helder uiteengezet, zijn overtalrijke gegevens groepeerend in een fraaie synthese, waarvan de conclusies door iedereen mogen geweten worden. Hij heeft ook zeer terecht in 't bijzonder de aandacht gevestigd op de knappe, wetenschappelijke katholieke literatuur over zijn onderwerp, die ten onzent over het algemeen te veel is verwaarloosd. Zijn boek brengt veel wat voor de meesten van ons nieuw is, verspreid en ongekend als het is blijven liggen in boeken en publicaties, die geen mensch bijna ooit heeft ingezien in Nederland. De goede en aanschouwelijke compositie is vlot en soepel, zoodat de lectuur niemand hoeft af te schrikken. Aanbevolen ook voor R. K. Leeszalen en schoolbibliotheken, waar de geschiedenis even goed recht heeft op een eereplaats als belletrie en apologie. Wie dezen tijd wil begrijpen, dient de vorige eeuw niet te verwaarloozen. Het is geen toeval, dat onder buitenlandsche ministers en diplomaten, zoo vaak historici of degelijke kenners van de geschiedenis worden aangetroffen.

Prof. Dr. H.

L. S. Palen, **907.**
DE WITTE DUIVEL VAN DE ZWARTE ZEE, Vertaald uit het Engelsch door J. H. Altona. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (26.5×17.5) 190 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Een Russisch edelman verrast door het bruut optredend Sovjet bewind begint een openlijken strijd tegen de Bolschewiki, die hij zooveel mogelijk ziet te benadeelen. Hij doet hen zeer veel afbreuk, raakt echter in hun handen en weet door sluwen list, vermomd als een spion in dienst der Sovjet aan hun doodelijken haat te ontsnappen. Nauwelijks op vrije voeten sluit hij zich bij de anti-revolutionnaire troepen aan en weet door zijn onversaagdheid en grenzelooze doodsverachting terecht zich den bijnaam te verwerven van *de Witte Duivel aan de Zwarte Zee,* zijn laatste maar ook zijn zegenrijkste operatieveld.

Dr. H. v. d. Mark.

DUITSCH.

Anton Bettelheim, **908.**
August Fournier, e.a.,
NEUE OESTERREICHISCHE BIOGRAPHIE, Geïllustreerd. *Brüder Hollineck, Wien III,* 1925. (25×16.5) 226 blz.

Dit werk berust op wetenschappelijken grond, maar bedoelt veel verder te reiken. Dit eerste deel werd beperkt door de bedoeling om de eerste keuze te bepalen tot persoonlijkheden uit de periode rondom den wereldoorlog. Wij kunnen ons daarom voorstellen, dat de biografie van keizer Frans Joseph vooropgaat, maar vragen ons lichtelijk verwonderd af, waarom die van Frans Ferdinand en Ludwig von Pastor ontbreekt. De redactie vertelt ons, dat zij zich plaatst op een standpunt vrij van allen partijgeest, zij wil zonder vooroordeel en onbevangen haar taak volbrengen, maar dan valt het op, dat in het ontwikkeld werkplan van de Kerk en haar groote mannen met geen woord gerept wordt. Onbevangenheid?? 't Is een woord dat voor velerlei vertaling vatbaar blijft. De inhoud van het boek ademt dan ook een liberalen, soms protestant-liberalen geest en wij zien even raar, als wij op blz. 56 in de biografie van graaf Stephen Fisza vermeld vinden, dat de H. Augustinus de praedestinatie-leer uit de Heilige Schrift zou ontwikkeld hebben, dat deze leer sedert in de Kerk bleef voortleven, totdat

Calvijn haar tot het middelpunt maakte van zijn theologie. Erg wetenschappelijk doet zoo'n uiteenzetting nu bepaald niet aan. En zoo zouden wij meer vraagteekens kunnen zetten. Alles bijeen nemen wij dus uit het werk mee den indruk van alleen maar objectiviteit in schijn, de schrijvers laten hun voorkeur voor persoonlijkheden van liberaal-getinte allure net voldoende zien om deze te kunnen onderscheiden en daarmee doen zij aan de wetenschappelijke waarde van hun werk niet weinig te kort. Een ruimere en breedere opvatting ware aan deze onderneming beter besteed.

Prof. Dr. H.

Günther Frantz, **909.**
RUSZLANDS EINTRITT IN DEN WELTKRIEG. *Deutsche Verlagsgeselschaft für Politik und Geschichte, Berlin W.* 8, 1924. (25.5×18) 317 blz. ing. M. 10.—.

Schrijver beperkt zijn onderwerp strikt tot de militaire aangelegenheden. Zijn onderzoek geldt de vraag of in Rusland na den oorlog met Japan in 1905,het leger in zulke mate werd uitgebreid, dat daardoor de bezorgdheid van Duitschland en Oostenrijk moest gaande gemaakt worden en het in staat moest geacht worden de wapens op te vatten tegen de Pruisisch-militairistische organisatie.
In het belang der objectiviteit heeft de bewerker zich in hoofdzaak beperkt tot de uitgave der documenten, waardoor eenige belangrijke vragen der krijgsgeschiedenis tot klaarheid gebracht worden en enkele nieuwe gezichtspunten geopend worden over de gebeurtenissen bij het begin van den oorlog.
Als zooveel andere van dergelijke werken dankt ook dit zijn ontstaan aan het streven om van het Duitsche rijk af te wentelen het odium van den alleen-schuld aan den oorlog. Voor ons bestaat die vraag niet, alle betrokken mogendheden staan in dezen schuldig en het vredescongres van Versailles kon zich de hatelijke taak van een onwettige rechtbank alleen maar aanmatigen, niet doen erkennen. Wij achten de mogelijkheid niet buitengesloten, dat na verloop van jaren wel eens zou kunnen blijken, dat de wereldoorlog eenerzijds onvermijdelijk is geweest, anderzijds geen der mogendheden den strijd bepaaldelijk heeft willen doen ontbranden, op een dergelijke wijze als dit het geval is geweest met het uitbreken van den Peloponnesischen oorlog in Griekenland.
De schrijver verkondigt een geduchte waarheid, als hij schrijft: „Jedes Land, das eine starke Wehrmacht unterhält,bereitet sich auf einen Krieg vor." Dat hebben alle groote mogendheden gedaan, al heeft geen er zich klaargemaakt voor een bepaalden oorlog. Veel zwakker staat de schrijver met de meening dat met het bezit van een sterke, subsidiair de sterkste weermacht niet gepaard gaat een in evenredigheid grootere geneigdheid tot oorlogvoeren, immers in een sterk leger ligt een gevaarlijke verleiding en gerustelijk kan men de opwerping tegenvoeren, welke van de groote mogendheden aan deze verleiding geheel zou zijn ontkomen in het tijdvak van het imperialisme, dat al jaren achtereen zijn krachten had beproefd op de koloniën, net zoo lang tot het eigen werelddeel wel aan de beurt komen moest. Onze aarde is nu eenmaal aan grenzen gebonden, maar imperialisme? Het zou immers de maan en de zon willen veroveren, ja, den hemel willen bestormen, als het er kans toe zag! Dat Frankrijk en Rusland in overleg met elkander hun legers versterkt hebben, dat weet de heele wereld, maar het zijn niet de materieele en technische dingen, welke in dezen den doorslag geven, het komt aan op den wil en het stuur, die er achter staan en de zware locomotief hanteeren.

Prof. Dr. H.

Friedrich Gundolf, **910.**
CAESAR. *Georg Bondi, Berlin W.* 62. 1925. (24×17.5) 273 blz. ing. M. 5.—., geb. M. 8.—.

Dat Friedrich Gundolf niet de eerste de beste is, was al bekend uit zijn vertaling van en zijn studie over *Shakespaere*, en het blijkt verbluffend uit dit zijn boek over *Caesar*. Men staat verbaasd over de belezenheid van dezen man en over de vaardige knapheid, waarmee hij alles aaneen te passen en te combineeren weet. Latijnsche, Grieksche, Fransche, Duitsche, Spaansche, Italiaansche schrijvers, en uit alle tijden, rangen en standen komen hier op rij af over den ouden Caesar getuigen, en ieder van hen nog met een etiket, waardoor wordt aangewezen in welk hokje hij thuishoort.
Op den duur begint ge van die geniale veelzijdigheid te duizelen,en rijst er twijfel,of het niet klinkklaar subjectivisme is, en dus... gevaarlijk. En als ge dan een oordeel ontmoet over een schrijver, dien ge óók kent, een oordeel dat klaarblijkelijk mis is, dan gaat ge nog scherper toekijken. En het dringt zich aan u op, dat de opzet van dit boek heelemaal niet door iets christelijks gedragen wordt, volstrekt heidensch is. Een dood-gewone poging om de leegheid van sommige zielen te vullen met een overdreven heroën-cultus.
Als ge het boek dóór-hebt, staat als vonnis vast: 't is heel knap werk, maar in veel punten onwaar, in zijn geheel Christus-vijandig.

Dr. P. C. de Brouwer.

Bogdan Krieger, **911.**
FRIEDRICH DER GROSZE UND SEINE BÜCHER, Geïllustreerd. *Konkordia-Verlag, Leipzig,* 1925. (33.5×25.5) 181 blz. ing. M. 14.

Voor de geschiedenis van het boek brengt dit werk een keurig geslaagde bijdrage. De bedoeling is Frederik den Groote te doen kennen als boekenvriend en lezer. De catalogus van diens bibliotheek wordt als bijlage gepubliceerd. De schrijver bracht tevens allerlei gegevens bijeen over de geestelijke ontwikkeling van den beroemden vorst, dien wij gewoonlijk beter kennen als „den ouden Fritz", zonder er bij te vermoeden, dat ook hij eenmaal een jeugd en een beslissende jeugd heeft doorgemaakt. Deze moge slechts vormen een episode in de geschiedenis der opvoeding, als zijnde accidenteel, toch valt er uit na te gaan,hoe aan een jongen met bijzonderen aanleg 't best een verkeerde opvoeding kan gegeven worden en een onbehouwen spartanisme, van boven af opgelegd, mislukken moest voor den weerstand van een te hoog gestemden geest om zich omlaag te laten drukken. La bibliothèque, c'est l'homme. Daarin schuilt een geduchte kern van waarheid, al kunnen er ook mannen zijn zonder bibliotheek, als Frederik's vader, terwijl de zoon, mét zijn bibliotheek, opgesloten bleef binnen de beperkte grenzen van de menschelijke rede en den natuurlijken aanleg van den kritischen zin. Pruisen's groote koning was en bleef een kind tegenover den godsdienst. Van hem kan men verwachten de historische uitspraak: Lesen heiszt denken, waarvan de het geheele mensche-

lijke gevoels- en gemoedsleven tartende eenzijdigheid in het oog springt. Het boek heeft in Frederik's innerlijke ervaring een geweldige rol gespeeld, maar hij heeft het niet beheerscht, het heerschte over hem, die zelfs een zevenjarigen oorlog wist te trotseeren, en kluisterde hem vast aan de ketterijen van de Verlichting.
Bogdan Krieger heeft dit beslissende moment in het boekenleven van Frederik den Groote niet opgemerkt. Hij weet een overvloed van typeerende bijzonderheden goed te kiezen en juist te plaatsen, zonder er geheel uit te halen wat er in zit. Een goed onderlegd opvoedkundige zou, gegeven de rijke historische overlevering, over de jeugd van den koning en haar doorwerking in het latere leven, op dit onderwerp veel dieper kunnen ingaan. Van zelf moest Krieger zich beperken tot zijn taak als bibliograaf, maar hij kon aan de verleiding niet weerstaan daar buiten te treden en daardoor blijkt, dat het hem ontbreekt aan een sterken, kritischen blik op de gebreken in de verhouding van zijn held tot diens boeken, dat wil in dit geval zeggen tot diens geestelijk leven, want het boek heeft daarin de rol gespeeld van een veldheer. De bibliotheek van Sanssouci was niet een passief pronk-materiaal, het was een werkwinkel, een magazijn van arbeid, een wapenrusting voor een vorst, die regeeren wilde en geregeerd heeft... behalve over zijn bibliotheek.

Prof. Dr. H.

Dr. Eduard Stepan, **912.**
NEU OESTERREICH, Geïllustreerd. *S. L. van Looy, Amsterdam,* 1923. (24×16.5) 615 blz. geb. f 11.50.

Dit schitterend uitgevoerd werk is bedoeld als een uitdrukkelijk protest tegen de beschikkingen der overwinnaars, als een hulde aan Holland, dat in den hoogsten nood de helpende hand toestak. Er schuilt propaganda in, ten bate van een door de politiek onderdrukt volk, het Polen van de twintigste eeuw, zooals de achttiende er ook een gemaakt had en dat nu zich kon oprichten, het is tevens een verzamelwerk, dat goede diensten kan bewijzen aan wie zich bezighouden met de bestudeering van de geschiedenis en de verhoudingen in de Oostenrijksche Republiek.
Karl Brockhausen opent het werk met een pakkende studie over den vrede van St. Germain. Hij begint met de veroordeelende vraag: Waarom heeft niemand den gedenkdag van dit verdrag gevierd? En het antwoord is terecht een vonnis. Europa is er nu veel slechter aan toe, dan voor 1914. Het „Austria delenda est" is een vloek, voor heel ons werelddeel. De schrijver gaat nu en dan, uit reactie vermoedelijk, wel wat al te patriottisch te werk, wanneer hij de voormalige Donau-monarchie noemt het schoonste vaderland ter aarde. Dat is het verleden te veel vergeten, want ook deze groot-mogendheid staat medeschuldig aan het imperialisme, dat de oorzaak werd van den wereldoorlog. En wie herinnert zich niet de bittere inwendige vijandschap, die jaren achtereen den voorspoed van den eigen staat heeft verknoeid? Er is ook eigen schuld! De vroeger verguisde eenheidsstaat gaat nu verheerlijkt worden, zoodat er gevaar dreigt voor het ontstaan van een historische legende, die alleen maar bewijst, dat berouw wel eens meer komt na de zonde. Wanneer wij echter uitvoerig het bewijs geleverd vinden, dat voor de Oostenrijksche Republiek een zelfstandig economisch bestaan onmogelijk is gemaakt door de vredesbepalingen, dan kunnen wij ons daarmee geheel vereenigen. Wilhelm Winkler geeft een beschouwing over de grenzen van de Oostenrijksche Republiek en hun beteekenis. Zijn conclusie is deze, dat Italië en zijn bondgenooten het er op aangestuurd hebben, om deze voor Oostenrijk zoo ongunstig mogelijk te maken en daarin kon hij wel eens gelijk hebben.
De volgende bijdragen hebben niet de algemeen-samenvattende beteekenis van de eerste drie, ze zijn meer uitbeeldend en beschrijvend. Achtereenvolgens worden er in behandeld de kunst, de natuur, het verkeer, het onderwijs, de volkshuishouding, handel en industrie, kortom alle onderdeelen van het staats- en volksleven.
De inhoudsopgave van een boek als dit is op zich zelf al interessant. Daarin stuiten wij echter op een teleurstellende lacune: bestaat er in Oostenrijk geen Kerk meer en geen godsdienst? Men zie in het werk de stadsfoto's, telkens de eene kerk na de andere, maar waarom dan niets daarover in den tekst? Wij lezen in de inleiding: „Dieses Werk ist so neutral als möglich gehalten und dient keiner politischen Partei". Dat verstaat iedereen, maar in trouwe, is dit neutraliteit? Het werk klaagt en jammert terecht over het onheil van Oostenrijk, het zoekt herstel en recht, liefde en verzoening; zal het die echter vinden daar... waar deze niet te vinden zijn? De materieele belangen alleen zullen de ideëele behoeften niet kunnen bevredigen en zelfs kunst en onderwijs zonder God schieten daartoe te kort.
Goed gezien is het werk te besluiten met een kroniek van de historische gebeurtenissen uit het nog korte, doch veelbewogen bestaan van de Oostenrijksche Republiek.

Prof. Dr. H.

ENGELSCH.

Alfred count von Waldersee, **913.**
A FIELD-MARSHAL'S MEMOIRS, Vertaald uit het Duitsch door Frederic Whyte. *Hutchinson & Co., London E. C.* 4, 1924. (23.5×15) 286 blz. geb. Sh. 18.—.

De wetenschap is van zelf aangewezen op de oorspronkelijke uitgave in drie deelen, want Whyte gaf uit dit grooter geheel een bloemlezing, te gemakkelijker te hanteeren voor een breeder, Engelsch lezend publiek. Aan interessante momenten ontbreekt het in deze mémoires niet, immers het geldt een diplomaat-officier, die den Fransch-Pruisischen oorlog van 1870 beleefde, opvolger werd van Moltke als chef van den generalen staf van het Duitsche leger, 1888-1891, en zijn loopbaan besloot met een succesvol commando in den veldtocht der geallieerde mogendheden tegen China na den Boxer-opstand in 1900. Een bewonderaar van Bismarck was Waldersee geenszins, maar het oordeel van den officier heeft in dezen slechts betrekkelijke waarde, want hij was niet een staatsman van groote beteekenis. Veeleer leeren wij den maarschalk kennen als een man van het nuchtere, praktische oogenblik. Zijn mémoires zijn kalm, koel en klaar geschreven, maar zonder charme en zonder diepzinnigheid. Verder reikt zijn idealisme niet. Vandaar dat hij een juisten kijk kreeg op de gebreken van den jongen keizer, die zich door Bismarck niet wilde laten leiden, maar heel gauw verdwaalde in het labyrinth van zijn groote

keizerrijk en zich niet wist te plaatsen boven het beginselloos militairisme van zijn tijd.

Prof. Dr. H.

F. A. Wright, 914.
GREEK SOCIAL LIFE. *J. M. Dent, London, W. C.2,* 1925. (20×13.5) 264 blz. geb. Sh. 5.—.
Dit deel beperkt zich vrijwel tot de vijfde en vierde eeuw te Athene. De heer Wright put uitsluitend uit de literatuur: de redenaars, Aristophanes, Theophrastus, Xenophon e.a. Slechts een klein briefje is aan de papyri ontleend. De titel doet meer verwachten. Maar voor de belangstellende leek is het toch wel een aardig leesboek. Niet elke schooljongen kan het in handen gegeven worden.

T. D. M.

XII. LEERBOEKEN.

J. van Ham, 915.
Dr. S. Hofker,
EEN NIEUWE NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (22×15) 126 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.75.
Hier geen mal doordraven zonder oog voor de praktijk want helemaal zonder spraakkunst „kunnen we 't toch niet stellen." Maar aan spelling, vormen en al dat uiterlike is de plaats gegeven die 't toekomt, n.l. 'n zeer ondergeschikte. Daar tegenover zijn er prettig en kundig geschreven hoofdstukken over *Het gebaar, De Klank* (met 't noodzakelikste over Fonetiek), *Accent, Ritme, Tempo* en *Melodie.* De oefeningen in 't zuiver schrijven zijn naar 't *Aanhangsel* teruggedrongen, nadat de schrijvers in 'n hoofdstuk *Het Schrift* ware dingen gezegd hebben over spelling.

Leo Fens.

D. J. Polak, 916.
DIE GROSZEN FERIEN BEI HERRN GERHARDSE. Geïllustreerd door Jan Wiegman. *J. Muusses, Purmerend,* 1925. Oorspronkelijke Duitsche verhalen, (15.5×11.5) 76 blz. ing. f 0.60.
Herr Gerhardse wint na tal van vergeefsche pogingen de 100.000 uit de loterij. Het stadsleven moe, koopt hij op de Veluwe in een kleine plaats een mooie villa. Zijn zoontje Gerritje is op school nu en dan erg traag, zelfs lui. Een paar maanden voor het overgangsexamen krijgt zijn vader de tijding van den directeur der H.B.S., dat Gerritje, die op het laatste rapport 6 onvoldoendes had, zal moeten doubleeren. Ten einde raad, belooft Gerhardse hem, als ie het zoover weet te brengen, dat ie toch nog overgaat, dat hij dan onder de groote vacantie zijn drie vrienden uit de stad mag verzoeken. Gerritje begint te werken voor twee...... en gaat over. Wat die vier jongelui zoo al beleven onder de vacantie is kostelijk om te lezen.
Voor neutrale onderwijsinrichtingen een heel geschikt en boeiend boekje.

Br. Athanasius.

H. Snel, 917.
VAN HOLLANDSCHE SCHRIJVERS. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1925. (17×12) 108 blz. ing. f 1.25.
Ieder, die zich ernstig met vertaalwerk heeft beziggehouden en dus heeft begrepen, dat b.v. alle Frans geen Frans en alle Hollands geen Hollands is, weet hoe moeilik 't valt in 'n overzetting 't heel eigen karakter, de geur van 't oorspronkelike te bewaren. Zó'n zuiver onderscheidend taalgevoel is, op uitzonderingen na, niet te veronderstellen in leerlingen bij 't M.O. En de kandidaten voor Frans L.O. zijn aan 't proeven van stijlen en genres doorgaans nog niet toe. Waarom dan in deze verzameling fragmenten opgenomen van v. Schendel en Timmermans, om nu maar 'ns twee auteurs te noemen, die zich zonder grove schennis niet láten vertalen door 'n beginneling? Dat is óf gebrek aan methodies inzicht of onderschatten van moeilikheden. Daarbij: zo'n tweedehandse vertaling van Frenssen of Selma Lagerlöf brengt immers 't eigene van die schrijvers hopeloos zoek. De heer Snel schiet z'n doel voorbij: prettige vertaalstof, best! Maar breng de jonge mensen niet in de waan, dat 't overzetten van 'n handelsbrief en van 'n letterkundig kunstwerk 't zelfde is.

Leo Fens.

XV. VOOR DE JEUGD.

NEDERLANDSCH.

H. W. Aalders, 918.
DRIE STEENDAMMER JONGENS, Geïllustreerd door Jeanne Faure. *H. ten Brink, Arnhem,* 1924. (20.5×15) 144 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.75.
Een heel aardig geschreven verhaal, waarvan de zinnen misschien iets eenvoudiger zouden kunnen gevormd zijn. Hoewel op protestantschen grondslag geschreven, zullen onze jongens en meisjes hier niets in vinden, wat hun katholiek gevoel zou kunnen schaden. De teekeningen zijn keurig verzorgd, goed getypeerd, en verhoogen de aantrekkelijkheid van het geschrevene zeer.

A. C.

Sini Greup-Roldanus, 919.
DE ORCHIDEE VAN 5 A, Geïllustreerd door B. Midderigh-Bokhorst. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. (23.5×16) 331 blz. ing. f 3.—, geb. f 3.90.
't Boek begint zooals de meeste moderne meisjesboeken, — alsof het tegenwoordige *school*meisje niets anders kan doen dan: tennissen, dansen, flirten. En men is geneigd het geërgerd te sluiten. Dezelfde verachting voor de leeraren, dezelfde „geestige grappen" in de klas. Later blijkt dan toch het dokters-dochtertje de „orchidee van 5 A" 'n degelijker meisje dan men zoo zou denken. Ze studeert flink, ze leert de huishouding en ze toont 'n goed begrip te hebben als ze de knappe student en uitstekende zoon van de kleine winkelierster hooger schat dan den verwaanden jonkheer.
Toch met al z'n geflirt en gescharrel en vooral met z'n negatie van alle godsdienst en godsdienstige opvattingen geen aanbevelenswaardig boek voor onze schoolmeisjes.

Alb. S.

H. en J. J. de Winter, 920.
MODERNE HOUTSLOJD, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 1925. (30×24) 109 blz. in map f 2.90.
Deze album, keurig verzorgd, zal niet alleen een welkome leiddraad zijn bij het onderwijs, maar tevens een aanwinst voor de huiskamerbibliotheek. De jongens kunnen er voor hun leerzame knutselarij, voorbeelden te kust en te keur in vinden. Gaarne aanbevolen.

G. J. M. Brugman.

Uit Boek en Blad.

Het woord jongeren is op onze dagen niet meer iets dat men laatdunkend voorbij ziet. Integendeel. Het oefent een zekere bekoring uit, na te gaan wat achter dien term schuil gaat. Niet steeds is de kennismaking even verblijdend, maar dat er iets nieuws, iets levends, iets oprechts achter de daden der jongeren verborgen gaat, durft niemand meer ontkennen.

Zoo viel ons dezer dagen nog een periodiek in handen, dat ons reeds van het begin af verraste om zijn jeugdigen, dadelijken toon, zijn gloednieuwe oriënteering op de dingen van het leven en den geest. Wij bedoelen *Jong Limburg*, dat zich onder leiding van Dr. Moller e.a. rustig aan 't ontwikkelen is. Naast een fel gestyleerde bijdrage van Jef Notermans troffen we daarin een fijn entrefilet van Pater Kops aan, dat iedereen, die schrijvend het Godsrijk wil helpen bouwen op aarde, met winst kan lezen.

„'t Is verkeerd et woord a.h.w. te aanbidden; maar 't is goed een grote en als onmetelike liefde te hebben voor et woord.

Daar zijn enigen, wie 'r alles aan gelegen is, om mooi te schrijven; maar om mooi te leven, d.w.z. om deugdzaam te leven bekreunen ze zich weinig.

Doch daar zijn ook anderen; meerderen die 'n grote verachting of negligensie aan d'n dag leggen voor et woord.

In de leunstoelen hunner gemakzucht beschimpen ze 't woord.

Is 't woord dan geen schepsel van God?

In et woord is vreugde, schoonheid, kracht.

En 't woord heeft ook roeping!

't Woord kan soms 'n bloem zijn, 'n ster en vele andere dingen, ook 'n zwaard.

In onze tijden is et woord 'n zwaard.

In et oordeel zal velen gevraagd worden: „Waarom hebt ge niet geschreven?"

Men gelooft niet graag aan verborgen genieën, men is heden voor et minst genoodzaakt te gelooven aan zich verbergende talenten.

De tijden zijn vol ernst en schokken en strijd. Laten wij dus bidden, maar ook et zwaard hanteeren.

Maar et zwaard van onze tijd is et woord.

'n Zwaard, waaraan et lot der wereld hangt."

In het maandschrift *Nederland* dat op het stuk van creatief werk uitstekend geredigeerd wordt — nergens is een zoo boeiende afwisseling van proza en poëzie — doch in zijn kroniek soms heel singuliere beschouwingen ten beste geeft over de nieuwste literaire publicaties, hebben vooral den laatsten tijd de aandacht getrokken Hulleman's Herinneringen aan Heyermans. Heel dit veelzijdig leven van moeizaam zwoegen, van daverende successen maar nog meer van ontstellende decepties heeft schrijver met groote piëteit geschetst. Hoe verwerpelijk Heyerman's levensvisie ook is, niet ontkend mag worden, dat hij de massa literatuur heeft gereikt, goed en leesbaar, boeiend en altijd getuigend van een phantasie, die werkelijk phenomenaal genoemd mag worden in deze lage landen. Opmerkelijk is in deze schets het volgende citaat over Heyermans' productiviteit nog in zijn laatste levensuren.

„Het schrijven om den broode heeft voor kleinere talenten dan Heyermans een gevaarlijke zijde. Bij dezen man, die eenmaal aan den arbeid, zoo vlot en vloeiend schreef, gelijk de melk stroomt uit een kan; die op Maandag zijn „Vuurvlindertje" Dinsdag zijn „Droomkoninkje", beide voor de „Telegraaf", dicteerde; Woensdag zijn „Moord in den Trein" voor „Het Leven"; Donderdag „De Man zonder Tranen" voor de „Groene Amsterdammer"; Vrijdag „Verbeelding en Werkelijkheid" voor „Het Volk" aan zijn typiste woord voor woord opgaf, was het schrijven een ambacht geworden, waaraan de inspiratie en de gloed van hoogere geestdrift meermalen ontbrak. Toch zijn er gedeelten, die telkens den vakmanschrijver, den fantast, den kunstenaar bij uitnemendheid, doen kennen, zooals hij in de beste tijden van zijn auteursperiode naar voren kwam. Hij was een schrijver van het echte en meest zuivere ras."

Den Gulden Winckel, die zich een niet-katholieke *Boekzaal* noemde en daardoor zijn waarde en beteekenis voor ons voldoende typeerde, verdient de aandacht om zijn rijken inhoud, vertolkt in den luchtigen toon van causerie. Zoo vonden wij onder de Bric à Bracs eenige wetenswaardigheden, die ook voor onze lezers het kennisnemen waard zijn.

„Op de veiling Marcel Besnard heeft een rariteit op Hugo betrekking hebbend, 53.000 franken opgebracht. Het geval bestond uit een stel schoone proeven van *Les Contemplations*, in marokijn gebonden, waar men een keur van handschriften, documenten en familieherinneringen aan toegevoegd had; zoo o.a. een lamfer van de jurk van de ongelukkige Leopoldine Hugo. De kleinkinderen van den dichter hadden tegen den verkoop protest aangeteekend. In kort geding is toen uitgemaakt, dat de koop direct na de toewijzing in beslag zou worden genomen; waarna het hof definitief zal beslissen of de verkoop al dan niet geoorloofd was.

De hersenen van Anatole France zijn afzonderlijk bewaard. Zij zijn niet zeer zwaar, maar, naar het oordeel der kenners, fraai geslingerd, (le cerveau a de belles circonvolutions). Het gewicht is 1017 gram. Het normaal gemiddelde is 1390 gram. De hoofdinhoud van den Genuees Gambetta woog 1417 gram. De cijfers zijn ontleend aan de *Revue moderne Médecine et de Chirurgie*.

Bladerend in *De Nederlandsche Spectator* van 1891, vinden wij op blz. 81, tweede kolom, het volgende allermerkwaardigste bericht, ontleend aan een toenmaals in Engeland verschijnend tijdschrift, dat in zijn tijdschriftoverzicht ook de Nederlandsche tijdschriften betrok:

The Nieuwe Gids is the organ of the Jesuits and seeks to stem the side of modern Culture by a sharp polemic against its tendenties". (The Ladder"; Maart 1891)."

René Johannet de vruchtbare chroniqueur van *Les Lettres* wijdt in het Juli-nummer een tirade aan het conflict dat ontstaan is in de kringen der Fransche katholieke schrijvers. Een volmaakt onbekend katholiek publicist, een zekere abbé Jules, had op zich genomen de letterkundige kroniek in de door abbé Bricourt samengestelde

Dictionnaire des sciences religieuses te verzorgen. Zijn aesthetische vonnissen over Claudel, Barrés etc. waren zoo beneden alle peil, dat er in de bevoegde kringen der katholieke critici groote ontstemming ontstaan is.
Er is een petitie, met 23 handteekeningen van katholieke schrijvers o.w. Vaussard, Ghéon, Salomé, Massis, ingediend bij den leider van de *Dictionnaire,* om te protesteeren tegen de onbevoegde en eenzijdige voorlichting. Het schijnt ons laakbaar — zoo zegt het adres — dat een *Dictionnaire,* die vooral moest *informeeren,* oordeelvellingen geeft over een materie, die zoozeer aan tegenstrijdigheden onderworpen is als de waarde van letterkundige werken, vooral van hedendaagsche schrijvers.
Maar waar deze opvatting tot op heden die van den leider van de uitgave schijnt geweest te zijn, kan men zich niet verklaren, dat hij als medewerker een onbekende heeft gekozen, klaarblijkelijk onbevoegd de draagkracht van een kunstwerk te onderscheiden, dat hij bijna altijd terugbrengt tot een uitsluitend moreel gezichtspunt, in den engsten zin des woords, terwijl hij nu en dan uit een soort van persoonlijke vooringenomenheid schrijvers veroordeelt, die hij volgens zijn taak heeft bekend te maken.

Van het vriendelijke familietijdschrift *Der Deut sche Hausschatz* (Uitgave Jos. Kösel, Fr. Pustet München) hebben wij elders meermalen aanbevelend gewaagd. Wij doen het hier ter plaatse, nu ons gevraagd wordt naar een Duitsch periodiek, dat naast ontspanning ook ontwikkeling biedt, wederom met even groote waardeering, temeer nu ons een nieuwe jaargang in het vooruitzicht gesteld wordt, die in rijkheid van verluchting en verscheidenheid van inhoud alle voorgaande belooft te overtreffen. Niet alleen wordt de omvang aanmerkelijk vergroot, maar ook het oude oorlogskleed wordt afgelegd. In woord en beeld zal men op de hoogte gehouden worden van de voornaamste wereldgebeurtenissen — van de jongste vondsten op technisch en economisch gebied — van de nieuwste scheppingen van literairen en plastieken aard. Naast een keur van sagen en legenden zal de nieuwe jaargang bevatten een crimineelen roman: *Das Juwelenkreuz von Sevilla* van den bekenden publicist Otfried von Hanstein en een grootere novelle van Frans Herwig. Wie zich naast zijn Hollandsche lectuur een degelijk katholiek Duitsch maandschrift wenscht, moge *Der Deutsche Hausschatz* aanbevolen worden.

Het klinkt bijna gemeen-plaatsig te beweren dat wij eerst door de Duitsche kunst-historici opmerkzaam zijn geworden op de rijkdommen onzer picturale- en plastische kunst. En nog steeds gaat dit volk door onze kunst-schatten te ontginnen, naarstig nu gesteund door hun Hollandsche collega's. Een vruchtbare wisselwerking is zich allengs aan het voltrekken onder degenen die de geschiedenis der beeldende kunst zich tot domein van wetenschappelijke studie kozen. Een wisselwerking welke zich vooral uit op publicistisch terrein als symptoom, waarvan wij de medewerking van onze kunstgeleerden aan buitenlandsche periodieken mogen signaleeren. Dit trof ons onlangs weer toen wij het nieuwste nummer ontvingen van het door Dr. Donath zoo kunstzinnig geredigeerde en internationaal zoo voortreffelijk oriënteerende tijdschrift *Der Kunstwanderer* (Hauptstrasse 109 Berlin-Schöneberg) waarin naast een diepindringende studie over Louis Corinth in Holland, waardevolle bijdragen verschenen over de Russische kunstschatten in Leningrad door onzen Haagschen kunstgeleerde Dr. W. Martin.
Aan het artikel van G. J. Kern over de Spaansche kunst, die tegenwoordig in het brandpunt der belangstelling staat ontleenen wij de volgende annotatie: „De hedendaagsche Spaansche schilders kan men gemakkelijk in drie groepen onderverdeelen: de impressionisten, de „Spanjaarden" en de expressionisten. De impressionisten behooren tot de Fransche school waarbij zij zich na lange voorstudiën aansloten. De „Spanjaarden" steunen op de oude groote Spaansche traditie: Velasquez, Zurbaran, Carteno. De expressionisten zijn van alle markten thuis: men vindt ze in Frankrijk, Rusland en last not laest ook in hun eigen land, waar zij bij Greco een artistiek en historisch steunpunt vinden. Het ligt echter in den aard van de zaak, dat alleen de „Spanjaarden" nationale kunst voor hun landgenooten voortbrachten, onder hen zijn de corypheeën: Solana, Barradas en Zubiaurre, wier werken ook in het buitenland een goeden naam genieten.

Een maandschrift, waaraan in Duitschland o.i. wel eenigszins behoefte was, vooral onder de Katholieken, is *Der bunte Garten* van Franz Herwig (Uitgave Jos. Kösel, Fr. Pustet, Kempten). Het heeft een tweevoudig doel: de menschen opvoeden tot lezen en tevens hun leessmaak zuiveren. De eerste No.'s schijnen daaraan wel te beantwoorden, al staan wij als katholiek eenigzins sceptisch tegenover opname van een roman als *Das Licht im Schatten* van Wilhelm Fischer dien wij evengoed als al menige Plauderei uit *Der Bunte Gartenwinkel* misgewassen moeten heeten in de overigens bloemenrijke gaarde van Franz Herwig. Overigens rijk en verscheiden van degelijken inhoud is het wel. Het geeft een beeld van hetgeen op creatief gebied gepresteerd wordt: het is een verzamelpunt waar de sterkste talenten der vertelkunst zijn bijeengekomen. Onder de medewerkers vallen namen op als Weismantel, Dörfler, Hefele, Knies, Federer Wibbelt en Roselieb.
Kortom een vriendelijk familietijdschrift, dat zich enkel moet hoeden voor ongepast den draak steken met katholieke gebruiken.

Verscheidenheden.

Wie belang stelt in de moderne geschiedenis en het verloop der drukke gebeurtenissen van de laatste jaren gaarne in zijn boeken vond, wordt dikwijls door deze teleurgesteld. Ze staken hun beschouwingen, waar het eerst recht belangwekkend ging worden. In die leemte voorziet echter het *Standaard-Jaarboek* (Brussel) dat ook weer voor 1925 een volledigen klapper op binnen- en buitenland bevat en alle belangrijke gebeurtenissen, dag voor dag aanstipt. De klappers zijn daarbij rijk

geïllustreerd, zoodat woord en beeld samenwerken om het doode jaar levend voor den geest te houden. Aldus is ieder jaarboek een hoofdstuk geschiedenis, steeds aangevuld en bijgewerkt en behoudt het een blijvende waarde.

Bij de N.V. Standaard-Boekhandel, Brussel, verschijnt weldra het vierde nummer der reeks *Eigen Schoon* onder leiding van Dr. M. Cordemans. Het zal een studie bevatten over *Ruusbroec* den groot-meester der Vlaamsche mystiek, door den bekenden schrijver Dr. L. Reypens, S.J.

Het eeuwfeest van Tolstoi's geboorte zal in 1928 in Rusland met groote plechtigheden worden herdacht.
De Sovjetregeering heeft besloten de gebouwen op het landgoed Jasnaja Poljana te laten restaureeren, het Tolstoi-museum uit te breiden, er een wetenschappelijk instituut aan te verbinden en een ziekenhuis te stichten.

Twee Engelschen zouden, naar *Reuter* meldt, het middel hebben gevonden om het drukken met metalen letters te vervangen door een nieuw procédé, dat de letterkasten en de thans gebruikte linotypen uitschakelt.
Bedoelde Engelschen hebben photografische rolfilmen (pellicules) uitgevonden, die de letters, cijfers, leesteekens, enz. geven en de daarmede overeenstemmende karakters vervangen. De uitvinding zou 't huidig druksysteem geheel het onderste boven werpen. De drukkerijwerkplaatsen zouden heel klein zijn, en de kosten zouden veel minder bedragen.
Het nieuwe toestel doet aan de schrijfmachine denken. Wordt zij aangewend met de hulp van de gewone of van de draadlooze telefonie, en bijvoorbeeld te Londen in werking gebracht, dan zou men tegelijkertijd te Parijs en te Edinburg teksten kunnen zetten.

In het tijdschrift *L'Anthropologie* lazen we de volgende merkwaardigheden over den vrijdenker Zola: „De suggestieve schrijver van *Germinal* had, ofschoon begiftigd met een uitstekende zedelijke gezondheid, enkele kleine bijgeloovigheden. In de straat telde hij de gaspitten, de huisnummers, de nummers der huurrijtuigen, waarvan hij alle cijfers optelde. Als het zoo opgetelde nummer van een rijtuig een bepaald getal opleverde, zou hij voor geen geld ter wereld dat rijtuig genomen hebben. In zijn eigen huis telde hij de treden der trap en de dingen, die op zijn schrijftafel lagen. Alvorens naar bed te gaan raakte hij een zeker aantal meubels aan opende en sloot dezelfde schuifladen. Voor sommige cijfers gevoelde hij een huiverende vrees. Langen tijd leken de veelvouden van drie hem gunstig toe; later stelde hij meer vertrouwen in de veelvouden van zeven. 's Nachts gebeurde het vaak, dat hij zeven keer achter elkaar de oogen opende en sloot om zich te overtuigen, dat hij niet ging sterven. Hij had een bepaalde manier van gaan op geplaveide straten, raakte de gaspitten aan en stapte met den rechtervoet over toevallig ontmoette hindernissen heen. Geruimen tijd zette hij met den linkervoet den eersten stap buiten de deur, als hij uitging om zoodoende succes te hebben in de bemoeiïng, waarvoor hij op weg was."

Ter gelegenheid van het Tausend-Jahr-Feier in het Rijnland heeft Leo Weismantel een feestspel *Der Kurfürst* geschreven, dat gedurende de maanden Augustus en September in de oude Kaiserthermen te Trier vertoond werd als openluchtspel.
Zooals bij alle spelen van Weismantel is het gegeven aan een legende ontleend. Het speelt in alouden tijd en gewaagt van het grootste vraagstuk van thans: Wat brengt de wereld de Vrede?
Er is een sage: dat een zwaard van den hemel op aarde viel, dat de menschen bevrijding en vrede bracht. Wat was nu dit zwaard? Dit is de sage, die door alle tijden gaat en iedere tijd zoekt naar eigen aard naar dit zwaard. Het kleed van den tijd wisselt, maar de waarheid gaat door alle tijden heen over de aarde......

De ouderdom wil nu eenmaal gefêteerd worden, daar is niets aan te doen. Kortelings was Sven Hedin, de beroemde Zweedsche ontdekkingsreiziger, aan de beurt. Zijn zestigtste verjaardag — 19 Februari — geeft hem zekere rechten op een korte huldiging. Als jongen hield Sven meer van guitige streken, dan van dorre, muffige schoolboeken; eerst later zou dit anders worden. Toen het stoomschip „Vega", waarop zijn landgenoot Nordenskiöld de Aziatische zeeën geëxploreerd en de Noord-Oostelijke doorvaart ontdekt had in 1880 onder luid gejubel en knetterend vuurwerk de haven van Stockholm, de vaderstad van Hedin, binnenstoomde, ontwaakte in hem voor het eerst de trek naar het verre, naar het ongekende. Heel zijn leven werd van dan af op zijn toekomstig levensprogram ingesteld. Om zijn lichaam te harden, een taai uithoudingsvermogen had hij trouwens van zijn boersche voorouders overgeërfd, sliep hij 's winters met open vensters, wat heel wat zeggen wil in het Noorsche klimaat. Ook voor de uitrusting van zijn geest werd zorg gedragen. Van 1886 tot 1889 studeerde hij aan de universiteit van Stockholm geologie, mineralogie, kristallographie, zoologie en latijn. In 1890 vergezelde hij een Zweedsch gezantschap naar den Schach van Perzië; 't was de bescheiden inzet zijner latere reizen. Bij deze gelegenheid leerde hij in Berlijn den bekenden geograaf Ferdinand von Richthofen kennen, met wien hij zijn Aziatische reisplannen uitvoerig besprak. Von Richthofen raadde hem aan van Thibet uit de Indo-Chineesche rivieren te onderzoeken. Met welk een succes zijn moeizame pogingen bekroond werden, blijkt voldoende uit dit eene feit, dat Hedin de ontdekker is van het Transhimalaja-gebergte. Uitvoerige reisverhalen zijn van zijn hand verschenen: *Durch Asiens Wüsten* (2 dln. 1899); *Im Herzen von Asien* (2 dln. 1903); *Zu land nach Indien* (2 dln. 1910); *Transhimalaja* (3 dln. 1909-1912). Bovendien schreef hij ook een roman: *Tsangpo Lamas Wallfahrt* (2 dln. 1923); en reisbeschrijvingen voor de jeugd: *Von Pol zu Pol* (3 dln. 1911-1912) en *Abenteuer in Thibet* (1904).
Dit jaar publiceerde zijn jongere zuster Alma Hedin een biographie van haar broer, getiteld: *Mein Bruder Sven*, welke evenals alle bovengenoemde boekwerken bij F. A. Brockhaus in Leipzig verscheen.

In het jaar 1923 verschenen in de zeventien landen over welke gegevens te verkrijgen waren, 95.966 boeken. Deze zeventien landen zijn: de

Europeesche Staten, behalve Rusland, België en eenige Balkanlanden, en bovendien werden medegeteld de boeken welke in de Vereenigde Staten verschenen. Het belangrijkste van wat in het jaar 1923 verschenen is, is dus mede gerekend. Van deze 95.966 boeken verscheen een zeer groot gedeelte in Duitschland: 30.734. Daarop volgde Engeland: 12.274, daarop Frankrijk: 9.159, na Frankrijk volgde Amerika: 8.873, als vijfde kwam Italië: 6.077, als zesde Nederland: 4.614, als zevende Denemarken: 4.281 en als zeventiende en laatste kwam het kleine Luxemburg, met 140 boeken. Daartusschen lagen Zweden met ruim 3.000 boeken, Spanje en Portugal met ruim 2.000 en Bulgarijë, Oostenrijk en Hongarije en Zwitserland met 1.500 tot ongeveer 2.000 boeken.

De onvermoeide „exécuteurs testamentaires" van Sorge's literaire nalatenschap, zijne in Flüelen wonende weduwe en de hoofdredacteur van het nieuwe, omhoog strevende tijdschrift *Orplid*, Dr. Martin Rockenbach, hebben een bundel nagelaten gedichten van R. J. Sorge uitgegeven, waarin de warme, innige melodie van dezen Godsvriend nog eens weerklinkt in klare zuiverheid van toon.
Brautgesänge, Lieder des Unmündigen en *Christuslieder*: zoo luiden de ondertitels. Sorge's gedichten stijgen op naar de hemel-stille hoogten, waar de diep-gevoelde vroomheid haar heerlijkste wonderen beleeft. Zijn bundel bevat strophen van zulk eene schoonheid, zulk een monumentaliteit en wijdingsvolle zoetheid, dat men ze leest en herleest met steeds nieuw genot. We denken hier aan de smart-doorzinderde woorden van een Christus-lied, als dit:

Ich hab mein Weh,
Ich hab mein Leid,
Ich fahre in
Die Ewigkeit.

Ich gleite hin
In süszen Schatten,
Ich ahne viel
Die lichten Matten.

Schon hör ich Spiel
Wie Flötentöne;
Es herzt mich schon
Die ewige Schöne.

De als volksliederen bondige maar toch zoo wonderbaar diepe liederen van Sorge, zoo innig doorwerkt met mystieke motieven, raken snaren aan, die tot de edel-klinkendste vanhet menschenhart behooren. Zij vormen een „Zondagslezing" vol van de zaligheid eener persoonlijke vereeniging met God en wij durven gerust de opvallende bewering van Dr. Rockenbach onderschrijven, als hij zegt: „In sommige gedichten speuren wij het wonder der tastbare openbaring eener hemelsche begenadiging." Zijn beste verzen zijn gekristalliseerde gebeden.

In de Fransche literaire wereld regent het op 't oogenblik lintjes. 't Is maar goed, dat De Génestet dood is en in Holland woonde, anders had hij er wel een vlijmscherp leekedichtje op klaar gehad. Na Georges Goyau en Eugène Tavernier is nu Henri Massis benoemd tot ridder in het legioen van eer. Van deze gelegenheid maken wij gebruik iets naders te berichten over dezen vooraanstaanden criticus. Na zich me fellen ijver en een geëvenredigd succes te hebben toegelegd op de studie der letterkunde, der wijsbegeerte, der schilderkunst en der muziek, publiceerde hij op achttienjarigen leeftijd zijn eerste boek: *Comment Emile Zola composait ses romans*. Spoedig daarna werd zijn pennenaam „Agathon" beroemd door zijne in collaboratie met Alfred de Tarde uitgegeven enquête over *L'Esprit de la nouvelle Sorbonne et les jeunes gens d'aujourd'hui*. Dan begon de groote stroom: *La Pensée de Maurice Barrès, Le Sacrifice, Impressions de guerre, La Vie d'Ernest Psichari, Romain Rolland contre la France, Luther prophète du Germanisme, A Jerusalem le jeudi saint de* 1918, *La Trahison de Constantin*. Tijdens den oorlog diende hij bij de „jagers te voet". Na zijn verwonding reisde hij in opdracht van den Staat naar Athene, Egypte en Palestina. In Frankrijk teruggekeerd nam hij een werkzaam aandeel aan de oprichting van de *Revue Universelle*, die hij in drie jaren tot een hoog peil van gave volmaaktheid wist op te voeren. De laatste jaren verschenen twee bundels kritieken, getiteld *Jugements*, waarin hij de grondbeginselen der thomistische wijsbegeerte voor het eerst in de literaire kritiek toepaste. Op het oogenblik is hij bezig aan een werk over *La Defense de l'Occident*.

Na het interviewen schijnt het enquêteeren tot de journalistieke sportmanies te gaan behooren. Vooral in Frankrijk komt de „enquête" meer en meer in zwang. Een der jongste werd gelanceerd door Marcel Espiau, redacteur van *L'Eclair*. Hij noodigt de letterkundigen van naam uit, op te geven welke drie boeken zij de meeste propagandistische waarde voor Frankrijk in het buitenland toekennen. Een paar antwoorden willen wij hier weergeven.
Georges Goyau, de ernstige en vruchtbare geschiedschrijver deed de volgende keuze : *Le français langue internationale* van den Amerikaan James Brown Scott, om de Fransche taal te leeren liefhebben; *Jeanne d'Arc* van Charles Péguy, om de Fransche ziel te leeren kennen en waardeeren; *Les familles spirituelles de la France* van Maurice Barrès, om te leeren beseffen de geweldige energie van spiritualiteit, die sluimert in het Fransche volk.
Pierre Courthion plaatst zich op het standpunt, dat men in het buitenland op de allereerste plaats het vooroordeel der Fransche lichtzinnige luchthartigheid moet bestrijden. Daarom stelt hij voor: een werk van wetenschappelijken ernst, rijke documentatie, rustigen stijl en fijn gevoel: *Histoire du sentiment religieux en France* van Henri Bremond; een standaardwerk van kunsthistorischen aard: *Art français au moyen âge* van Emile Mâle; een zuiver aesthetisch werk: al de boeken van Paul Claudel, inzonderheid *Tête d'Or* en *L'Annonce fait à Marie*.

Dat de betoogende denker in Thomas van Aquine niet gedood heeft den rasechten dichter en heftigen schoonheidszoeker, is allen bekend, die zijn Sacramentshymnen geproefd hebben; dat hij in de volkstaal een sonnet gedicht heeft, dus een minnezanger is evenals zijn oudere broer Raynald, die tot de beste troubadours der Siciliaansche school behoort, zal voor velen een verrassing zijn. Over de authenticiteit van dit

hoofsche klinkdicht — sonnet en Summa schijnen geen stafrijm te kunnen vormen — is er nog al veel gehaspel geweest. Maar onlangs heeft Pater Mandonnet O.P. in *La Revue des Jeunes* het auteurschap van Thomas kranig verdedigd. Toen Thomas door zijn familie te Roccasecca werd vastgehouden om hem te beletten bij de Predikheeren in te treden, werd er veel gedisputeerd over de „familie-eer"; vooral hamerde Raynald voortdurend op dit punt. Bij deze gelegenheid moet het sonnet ontstaan zijn, waarin Thomas zijne opvatting van de eer weergeeft, die zijne tegen de familie-traditie indruischende houding afdoende verklaart.

Het vorig jaar kreeg Léon Bloy zijn eigen tijdschrift: *Les Cahiers Léon Bloy*. Dit toppunt van persoonlijke vereering dreigt reeds mode te zullen worden. Aan Barbey d'Aurévilly, misschien de meest verwonderlijke katholiek der 19de eeuw zal ten minste ook een driemaandelijksch bulletin gewijd worden: L'Esprit Aurévillien. Gaat Nederland dit overdreven particularisme ook naäpen?

Christiaan Huygens, de vader van Constantijn, den dichter van Hofwijck, stond met Cartesius, die van 1629 tot 1649 in de vrije Republiek der zeven Provinciën leefde, in drukke briefwisseling. Tot nu toe waren er van deze correspondentie slechts enkele fragmenten bekend. Voor enkele jaren werd de heele collectie, die 66 brieven van Cartesius en 46 van Huygens bevat, in Engeland gevonden door een vijftienjarigen jongen tusschen de paperassen van zijn grootvader. Deze jongen is nu docent in de anthropologie aan de Universiteit van Oxford en zal binnenkort deze waardevolle documenten van den grootsten Franschen wijsgeer en den grootsten Nederlandschen natuurkundige publiceeren.

Jean Cocteau, een voornaam figuur uit de Fransche kunstwereld van heden, fijnzinnig poëet, teekenaar, theater-criticus en zoo nu en dan ook tooneelschrijver, tevens een der eigenaardigste polemisten uit het moderne Frankrijk, keerde dezer dagen in stilte naar de beoefening van den katholieken godsdienst terug tot groote blijdschap van velen zijner innigste vrienden.

Literaire bierproevers. — Lord Burnham heeft van het oude privilegie van zijn geslacht tot het benoemen van de officieele bierproevers van Beaconsfield — een stadje dat veel brouwerijen telt — gebruik gemaakt om daartoe de beide bekende schrijvers G. K. Chesterton en Arnold Bennett aan te wijzen.

Ontvangen Boeken.

(Zonder naam), 921.
ALMATHEA ALMANACH 1925, Geïllustreerd. *Almathea Verlag, Zürich,* 1925. (19×12) 194 blz.

R. Bos, 922.
ATLAS DER GEHEELE AARDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 22e druk: 1924. (31×23) 44 blz. ing. f 1.60, gecart. f 2.—.

R. Bos, 923.
GEILLUSTREERDE SCHOOLATLAS DER GEHEELE AARDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 22e druk: 1924. (31×23) 100 blz. ing. f 2.25, gecart. f 2.75, geb. f 3.25.

C. Brouwer, 924.
G. Ras,
OEFENINGEN BIJ DE EENVOUDIGE DUITSCHE SPRAAKKUNST. *J. B. Wolters, Groningen,* 7e druk: 1924. (20×12.5) Deel I: 66 blz., deel II: 88 blz. ing. à f 0.90, geb. à f 1.10.

C. Busken Huet, 925.
HET LAND VAN REMBRANDT, Geïllustr. *H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem,* 5e druk: 1924. (19.5×13.5) 1395 blz. geb. f 7.50.

Mrs. Craik, 926.
JOHN HALIFAX GENTLEMAN, Geïllustreerd door A. A. Dixon. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1925. (17×12) 119 blz. ing. f 1.—.

Alphonse Daudet, 927.
TARTARIN SUR LES ALPES. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1925. (17×12) 185 blz. ing. f 1.25.

F. M. Dostojewski, 928.
DIE BRÜDER KARAMASOW. *Philipp Reclam, Leipzig,* 1924. (18×11.5). Deel I. 555 blz., deel II: 656 blz.

Joseph Freiherr von Eichendorff, 929.
AUS DEM LEBEN EINES TAUCHENICHTS. *Jos. Kosel & Fr. Pustet, Regensburg,* 1924. (15×10.5) 205 blz. geb. M. 1.—.

George Eliot, 930.
MR. GILFIL'S LOVE STORY. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 2e druk: 1924. (17×12) 111 blz. ing. f 0.85.

J. van de Griend, 931.
TRIGONOMETRISCHE VRAAGSTUKKEN. *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1924. (24×16.5) 138 blz. ing. f 1.90.

J. van de Griend, 932.
VOORTGEZETTE STEREOMETRIE, Geïllustreerd. *J. Schaafstal, Hilversum,* 1924. (24×16) 130 blz. ing. f 2.25.

Dr. P. Groeneboom. 933.
LYSIAS' EERSTE REDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (24.5×16.5) 144 blz. ing. f 2.90.

Josef Gürtler, 934.
ZITATENLEXIKON. *Styria Verlag, Graz,* 1924. (17×11.5) 394 blz. geb. M. 3.80.

(Zonder naam), 935.
HET NEDERLANDSCHE BOEK, Geïllustreerd. *Nederlandsche Uitgeversbond, Amsterdam,* 1924. (22.5×15.5) 489 blz.

Richard Hol, 936.
DE JEUGDIGE ZANGER. *P. Noordhoff, Groningen,* 16e druk: 1925. (19.5×13.5) 41 blz. ing. f 0.40.

R. H. Homulle, 937.
NATIONAAL EENHEIDS—KORTSCHRIFT. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (22×14.5) 32 blz. ing. f 0.50.

Dr. Hans Hubner, 938.
DIE SCHUTZAKTIE. *Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg* 36, 1924. (23 × 15) 46 blz. ing. M. 0.80.

F. M. Huebner, 939.
GUSTAAF DE SMET, Geïllustreerd. *Klinkhardt & Biermann, Leipzig,* 1923. (20.5 × 14), 16 blz. geb. M. 2.—.

P. Jonker (Muziek), 940.
J. Veldkamp en K. de Boer (Tekst),
KUN JE NOG ZINGEN, ZING DAN MEE. *P. Noordhoff, Groningen,* 23e druk: 1924. (28.5 × 21) 191 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

J. Karsten, 941.
J. Zuidweg,
DIE REIFEPRÜFUNG. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (20 × 14) 161 blz. ing. f 1.50; geb. f 1.75.

Richard Knies, 942.
DE GIL DER MOEDER, Vertaald uit het Duitsch door H. van Reuth. *Lecturis, Eindhoven,* 1924. (17 × 11) 132 blz. gecart. f 1.—.

Dom Caspar Lefèvre, 943.
MISSAL VESPERAL ROMAIN, Geïllustreerd. *Abbay de St. André, Lophem lez Bruges,* 1924. (14.5 × 9) 1600 blz. geb. Bfr. 12.50.

S. Maathuis-Ilcken, 944.
H. Dietz,
OP STAP MET GROOTE ZUS, Geïllustreerd door Sijtje Aafjes, *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1924. Voor 't kleine volkje, (20 × 15) 128 blz. geb. f 1.50.

Captain Marryat, 945.
THE CHILDREN OF THE NEW FOREST. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. The Gruno Serie, (20 × 14.5) 276 blz. geb. f 2.40.

Gertrude C. A. Massé, 946.
A BIBLIOGRAPHY OF FIRST EDITIONS OF BOOKS. *The Chelsea Publishing Co., London S. W.,* 1924. (22.5 × 15) 62 blz. geb. Sh. 7/6.

Alberto Martini, 947.
20 RIPRODUZIONI DI PITTURE DISEGNI STAMPE TETITEATRO, Geïllustreerd. *Bottega di Poesia, Milano,* 1924. (24.5 × 17) 78 blz.

Dr. P. Molenbroek, 948.
LEERBOEK DER VLAKKE MEETKUNDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 1925. (24 × 16) 360 blz. geb. f 6.50.

J. W. Pik, 949.
BEKNOPT LEERBOEK DER VADERLANDSCHE GESCHIEDENIS. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 6e druk: 1925. (21 × 14) 280 blz. ing. f 3.—, geb. f 3.30.

K. J. Riemens, 950.
LA LANGUE FRANÇAISE. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 1925. (21 × 14) 137 blz. ing. f 1.75.

Anna Schieber, 951.
DAS BRAUNE KRÜGLEIN IN DER SÄGMÜHLE. *Neerlandia, Arnhem,* 1924. (19 × 13.5) 60 blz. geb. f 0.95.

Paul Schreckenbach, 952.
DER WINDMÜLLER VON MELPITZ, Geïllustreerd. *Ernte-Verlag, Hamburg,* 1923, (17 × 10) 100 blz. gecart. M. 1.—. geb. M. 1.50.

Dr. D. J. E. Schrek, 953.
BEGINSELEN DER ANALYTISCHE MEETKUNDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1924. (25 × 16) 166 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

J. Smit, 954.
OEFENINGEN TER VERTALING. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 2e druk: 1924. (23.5 × 15.5) 127 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.—.

H. Snel, 955.
A TRAVERS LES STYLES. *W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle,* 3e druk: 1924. (17 × 12) 124 blz. ing. f 1.25.

Dr. P. V. Sormani, 956.
KAEGI'S GRIEKSCHE GRAMMATICA. *P. Noordhoff, Groningen,* 6e druk: 1925. (24.5 × 16) 190 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.40.

Mr. Dr. M. Spaander, 957.
HANDELSRECHT. *P. Noordhoff, Groningen,* 5e druk: 1924. (22 × 14) 249 blz. geb. f 3.25.

Dr. Richard Sternfeld, 958.
BERÜHMTE MUSIKER, Geïllustreerd. *Richard Bong, Berlin W.* 57, 1924. (19 × 12) 362 blz.

Dr. O. W. Thomé, 959.
HET MENSCHELIJK LICHAAM, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 9e druk: 1924. (24.5 × 16.5) 124 blz. ing. f 2.25, gecart. f 2.60.

J. A. Verdenius, 960.
AUSGEWÄHLTE DEUTSCHE GEDICHTE. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (21 × 17) 108 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.25.

H. G. A. Verkaart, 961.
TIEN JAARGANGEN VOOR HET NIEUWE TIJDSCHRIFT VOOR WISKUNDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924, (25 × 16) Deel I: 364 blz. geb. f 7.50.

Dr. J. van Wageningen, 962.
GIDS VOOR GYMNASIASTEN. *P. Noordhoff, Gronlngen,* 8e druk: 1924. (21 × 14.5) 166 blz. ing. f 1.65, geb. f 2.25.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 963.
BESTRIJDING EN GENEZING VAN BRONCHITIS, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13.5) 37 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 964.
BLOEDARMOEDE EN HOE HAAR TE BESTRIJDEN, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13.5) 38 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 965.
CONSTIPATIE EN HARE BESTRIJDING, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13.5) 35 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 966.
DE INFLUENZA, GRIEP EN HARE BESTRIJDING, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13.5) 38 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 967.
HOE KUNT GIJ UW HART VERSTERKEN, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13.5) 34 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 968.
HOE VERKRIJGT GIJ EEN GEREGELDE BLOEDSOMLOOP, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 × 13.5) 40 blz. ing. f 0.50.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

A. M. Anzini, 969.
DE KLEINE SERAFIJN VAN HET H. SACRAMENT, Vertaald uit het Italiaansch door Maria Burg, Geïllustreerd. *G. Mosmans Zn., Den Bosch,* 1925. (22.5×15) 88 blz. ing. f 1.25.

Een engel in menschengedaante, zou men dezen zevenjarigen knaap willen noemen, inderdaad een „serafijn" van het H. Sacrament! Zulk een geestelijke rijpheid op zoo jeugdigen leeftijd is zeker zeldzaam: maar deze levensschets, evenals die van de kleine Nelly, bewijst dat God ook op deze wijze zijn almacht wil toonen. De taal van dit boekje is zeer sober, en steekt bij het poëtisch en buitengewoon gebeuren wel ietwat af.

P. C. Keulers.

M. L. Bertrand, C.M.M., 970.
DE TRIOMF DER BARMHARTIGHEID. *G. Mosmans Zn., Den Bosch,* 1925. (17.5×11.5) 80 blz. ing. f 0.30.

Dit eenvoudig boekje richt zich tot „de ontmoedigde zielen" en toont haar de barmhartigheid van Jezus' Hart, zooals die zich openbaart in het Evangelie en in de verdere geschiedenis van 't Christendom.
Een verhandeling, die iedereen goed moet doen, ook al behoort hij niet tot de „ontmoedigde zielen".

P. C. Keulers.

Pierre Charles, S.J., 971.
VISSCHERS VAN MENSCHEN. *Xaveriana, Leuven,* 1925. (17.5×11.5) 64 blz. ing. Bfr. 2.-.

Een kostbaar boekje! Dit zijn tien meditaties bijzonder geschikt het hart van elken katholiek in apostolisch vuur te ontsteken.
Wie deze overwegingen ernstig doordenkt en doorleeft — zij zijn geschreven en geschikt voor iedereen van elken stand — die wordt zielenredder, menschenvisscher, niet met het woord, maar met offerende daad.

W.

W. Creutz-Lechleitner, S.J., 972.
DE HEILIGE PETRUS CANISIUS. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (20×14.5) 24 blz. ing. f 0.15.

Een korte levensschets van den heiligen Kerkleeraar. Niet een bladzijden-lange opsomming van merkwaardige, maar toch dorre, feiten en gebeurtenissen uit zijn met arbeid overkropte dagen. Die leeren ons den Heilige niet kennen en begrijpen en navolgen. Het grootste gedeelte wordt besteed aan zijn „innerlijk" leven: den strijd tusschen goede en kwade neigingen, de stage, dagelijks terugkeerende zelfoverwinning, die den zwakken mensch in de wapenrusting van Gods genade tot een heilige maakt. En dan tevens tot een werkman, over wiens volle arbeidskracht de Meester in elke omstandigheid naar welgevallen beschikken kan.

W.

V. Dillen, Pr., 973.
VREDE? *Geloofsverdediging, Antwerpen,* 1925. Godsdienstige en sociale Trakten, (20.5×14.5) 39 blz. ing. Bfr. 1.—.

De oorzaken van de vredeloosheid onzer dagen worden besproken en als geneesmiddel aangegeven: de erkenning van Gods Souvereiniteit en de naleving Zijner wetten. In pittige taal worden tal van rake opmerkingen geplaatst, zoodat men het waardevolle boekje in één adem uitleest.

Mr. Dr. D. Beaufort, O.F.M.

Dr. Hans Hoppeler, 974.
VAN DE ONZICHTBARE DINGEN. *J. N. Voorhoeve, Den Haag.* 2e druk: 1925. (20×14) 47 blz.

Het boek handelt over heel kleine dingen, bacteriën, moleculen, atomen, veranderingen in hersencellen, enz. En na iedere bespreking van die onzichtbare dingen keert de vraag terug, of het niet dom is te zeggen: „Ik geloof niet in geestelijke wezens, omdat ik die nooit gezien heb."
Niet om het bestaan van geestelijke dingen te bewijzen, positief, is dit werkje geschreven, maar alleen om de domheid van de veel gemaakte opwerping te laten uitkomen. Het werkje had door een katholieken apologeet kunnen geschreven zijn.

M. Lamers. O.F.M.

J. H. Huygens, 975.
PASTOR FRIEDRICH VON BODELSCHWINGH. *Alg. Boekhandel voor Inwendige en Uitwendige Zending, Amsterdam,* 1925. (20.5×14.5) 68 blz. ing. f 0.50.

In Nederland is de christelijke predikant, Fr. von Bodelschwingh het meest bekend door zijn stichtingen te Bielefeld voor epileptici en landloopers. Toch is dit slechts een gedeelte van de enorme werkzaamheden van dezen edelen, uit het geloof levenden Christen. Vooral het Zendingswerk in Afrika, de vorming van geloovige predikanten — theoretisch en practisch —, en de landkolonie „Wielingsmoor", verdienen meer bekendmaking. En niet alleen de hoeveelheid van werkzaamheden, maar evenzeer de wijze, waarop alles verricht werd, dwingt bewondering af. Deze korte levensschets is goed geschreven, maar kon onmogelijk alles goed laten uitkomen.

M. Lamers, O.F.M.

G. A. de Jong, S.J., 976.
WAAROM DE JOOD NIET? *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (19×13.5) 30 blz. ing. f 0.25.

Het boekje van Pater de Jong is een werkje, dat ter juister tijd verscheen, nu ook katholiek Nederland dit belangrijk, lang verwaarloosde gedeelte van Apologie en Missioneering (in minder strikten zin) in studie gaat nemen. Engeland is ons hierin voor; Nederland tracht de schade in te halen. Eerst Boas' boek, toen de vele artikelen in dagbladen, dan de belofte van *Het Tijdschrift voor Liturgie,* die spoedig vervuld wordt, en nu dit sympathiek boekje. Pater de Jong heeft zijn doel meesterlijk bereikt,

want wil men zich spoedig een vrij algemeen inzicht in den stand van dit belangrijk vraagstuk geven, men leze met aandacht dit keurig verzorgde werkje. Gaarne hadden wij de psychologische en liturgische gronden wat breeder uiteengezet gezien.

P. Constantinus, O. Cap.

Dr. F. J. Krop, 977.
WAT ZEGT CHRISTUS. *J. M. Bredée, Rotterdam,* 1925. (19.5×13.5) 100 blz. ing. f 0.50.

Omdat het Protestantisme principieel gebroken heeft met elke gedachte aan een gemeenschap, waarin en waardoor Christus voortleeft, heeft het niet anders kunnen overhouden dan een individueelen Christus, dat wil zeggen een Christus, waarnaar niet het individu zich vormt in zijn gedachten en gevoelens, maar die omgekeerd gevormd en pasklaar gemaakt is naar de gevoelens en inzichten van het individu.
Dat geeft aan elke protestantsche apologie noodzakelijk een eenzijdigheid, een beperking en begrenzing, waarin men alleen die teksten uit het Evangelie uitkiest, die in het individueele Christusbeeld lijken te passen.
Deze eenzijdigheid wordt gewild en daarom nog grooter, wanneer de protestantsche apologie, wat ze bijna altijd doet, polemisch optreedt. En wanneer dan daarenboven iemand als Dominé Krop zoo'n polemische apologie bewerkt, dan begrijpt men al te voren, dat er van objectiviteit, van eerlijke veelzijdigheid, van rustig, onbevooroordeeld en waarheidslievend uiteenzetten heelemaal geen sprake meer is.
Dit heele boekje heeft niet de minste waarde. De paar goede bladzijden staan als een ten honderd tegenover de bladzijden vol dom en dwaas anti-papisme. Wie het boekje cadeau kan krijgen, moet het nog niet willen, want een katholiek ergert zich en een protestant wordt voor den mal gehouden. Het wordt voldoende getypeerd door dezen éénen zin, dien men lezen kan op blz. 74: „Met een enkel woord mochten wij wijzen, in een voorgaand hoofdstukje, op het Pauselijk drijven, dat in de richting stuurt van een nog te verwachten leerstuk waarbij de „godheid'' van Christus' „Stedehouder'' officieel zal worden vastgesteld.''
Wie zulke dwaasheden in ernst neerschrijft, kan toch heusch door anderen niet meer ernstig genomen worden.

G. Vrijmoed, O.F.M.

D. Colomba Marmion, 978.
SPONSA VERBI, Vertaald uit het Fransch door W. van Neylen. *Jos. Taymans, Lier,* 1925. (20×13) 80 blz. ing. Bfr. 2.50.

In zeven hoofdstukken, even zooveel conferenties, wordt de buitengewone hoogheid van het kloosterleven verklaard. Sponsa Verbi: de ziel, bruid van God, dat is het thema van die zachte, innige gezonde, diep-doordringende bespiegelingen. Die moeten gelezen, overdacht en overwogen worden door kloosterlingen van alle soort, maar ook door menschen in de wereld. Ook zij kunnen er van leeren en er menige verlichting in vinden, die hun zieleleven te pas komt.
De vertaling is goed: een heel enkel woord slechts zal vreemd klinken en moeilijk te begrijpen voor den Hollander.

P. Quirinus, O. Cap.

St. Bonaventura, 979.
OVER VOLMAAKT LEVEN, Vertaald uit het Latijn door Pater Paschasius, O. Cap. *St. Gregoriushuis, Utrecht,* 1925. (14.5×10) 84 blz.

Zes en een halve eeuw geleden schreef de H. Bonaventura tusschen zijn andere drukke bezigheden door, op verzoek van een Abdis der Clarissen een boekje over de kloosterlijke volmaaktheid: *De perfectione vitae ad sorores.* Het zijn acht hoofdstukjes, over de zelfkennis, de nederigheid, volmaakte armoede, het stilzwijgen, het gebed, het overdenken van Christus' lijden, de volmaakte liefde, de eindvolharding. Onderrichtingen thans nog even practisch uitvoerbaar als toen zij het eerst geschreven werden.
De vertaling, ons door P. Paschasius geschonken, is uitstekend.
Het spijt ons alleen, dat het korte voorwoord van den H. Bonaventura zelf niet is opgenomen.

M. Lamers, O.F.M.

W. Roche, S.J. 980.
Oscar Huf, S.J.,
ONS MISGEHEIM. Vertaald uit het Engelsch. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (14.5×11.5) 121 blz.

We kenden vóór 't verschijnen van de eerste editie van dit aesthetisch-liturgisch boekje, het lyrisch-poëtisch juweeltje van een bekende Duitsche dichteres: *Missa poëtica* van Ilse von Stach. Beide werkjes zijn eenigen tijd de stof onzer meditatie geweest „voor 't Allerheiligste'' en hebben beide hun groote waarde in onze aanbidding, gedaan voor 't H. Tabernakel.
Zijn ze van elkaar afhankelijk? Werd Pater Roche geïnspireerd door Ilse von Stach of deze door den Engelschen Jesuiet. Heeft de Duitsche uitgever inspireerend gewerkt op de Hollandsche uitgave in haar sierlijk kleedje? Overeenkomst is er. Afhankelijkheid? Misschien is deze toevallig. Kennisname van Von Stach's *Missa poëtica* kan zeer licht en als vanzelf gebracht hebben tot het Engelsche *Mysteries of the Mass in reasoned Prayers.* Toch is er ook diepgaand verschil, dat we aldus formuleeren kunnen: De inhoud bij W. Roche S.J. is objectiever. De liturgische misgebeden zijn bemediteerd en vrij in dichterlijke proza weergegeven. De inhoud bij I. von Stach is subjectiever; de mismysteries, los van 't liturgisch woord, inspireerden de dichteres tot een krans van Eucharistische mispoëmen. De *vorm en toon* werden bij Roche meer didactisch, hoewel niet zonder lyriek; bij Von Stach werden de uitingen vrijer, losser, lyrischer. Het boekje van Pater Roche is daarom méér een boekje voor allen, dan dat van Ilse von Stach, die echter dieper de ziel zal treffen dan Roche. Roche daarenboven is theologisch klaarder, Von Stach dieper in gevoel.
Waar Pater Huf zijn eigen beschouwingen invlecht, erkennen wij den voorzichtigen, taktvollen, sympathieken Liturgist met een poëtische natuur.
In 't bovenstaande zal iedereen duidelijk lezen, dat we én 't Engelsche origineel én de verzorgde Hollandsche bewerking én het Duitsche Sakramentsboekje van harte aanbevelen.

P. Constantinus, O. Cap.

H. Rutten, pr., 981.
OPENBAAR KATHOLIEK LEVEN. *Veritas, Antwerpen,* 1925. (24×15) 47 blz. ing. Bfr. 1.-.

De zegswijze is wat druk en doet denken aan de voorbije tijden van de hoera-redevoeringen. Misschien echter ligt het aan de Noord-Nederlandsche nuchterheid, dat we dezelfde gedachten liever wat kalmer hooren voordragen. Want de gedachten zelf zijn goed, zijn uitstekend, zijn vruchtbare gedachten die prikkelen tot de daad. Met dit boekje heeft men een uitgebreid programma voor zich van katholieke actie, op elk gebied. Ofschoon een echte Nurks misschien weer zeggen zal, dat het nu niet precies de programma's zijn, die ons ontbreken.

G. Vrijmoed, O.F.M.

Prof. J. Salmans, S.J., 982.
KERKELIJK RECHT VOOR LEEKEN. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925.(17.5 × 13.5) 96 blz. ing. f 0.60.

Waar tegenwoordig velen, en met reden, een vollediger en dieper inzicht willen hebben in den godsdienst en de theologische wetenschap, was het eene gelukkige gedachte van P. Salmans S.J. in dit werkje kort en duidelijk samen te vatten wat ontwikkelde katholieke leeken behooren te weten van het Kerkelijk Recht. Gezien het doel, een voortreffelijk werkje. Mogen zeer velen het lezen en zij allen strijden voor hetgeen de schrijver betoogt b.v. op blz. 51over de echtscheiding en de al of niet geoorloofdheid van de medewerking tot echtscheiding.

Prof. Dr. F. van Welie.

Marie Trooster, 983.
DE HEILIGE CATHARINA VAN SIENA. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (19 × 13.5) 20 blz. ing. f 0.20.

Catharina is een edele, grootsche figuur in de geschiedenis der Kerk. Deze korte bladzijden, met toewijding geschreven, geven een klaar inzicht in Catharina's leven en werk en zullen menige Roomsche vrouw vanzelf ertoe brengen, haar edele en rijke gaven van natuur en genade in dienst te stellen van Kerk en Maatschappij. Zoo zal dit mooie leven van paedagogische beteekenis zijn voor de vrouw van onzen tijd.

P. Constantinus, O. Cap.

A. Vergnes, C.ss.R., 984.
WAT LEERT DE ROOMSCHE KERK? *R. K. Boekcentrale, Amsterdam,* 1924. (19.5 × 13.5) 27 blz. ing. f 0.25.

In het algemeen is de vorm van samenspraken wat verouderd en vermag gewoonlijk de aandacht van den modernen lezer niet meer te boeien. Maar in deze brochure krijgen wij dien indruk allerminst, omdat de samenspraak telkens kort en krachtig, scherp en áf is. De brochure is buitengewoon geschikt om ze ter eerste kennismaking met ons geloof aan andersdenkenden te geven. Op 'n kleine uitzondering na lijkt ze ons ook psychologisch juist op het gemoed van een andersdenkende afgestemd.

G. Vrijmoed, O.F.M.

FRANSCH.

Marie-Amand de Saint Joseph, 985.
PANEGYRIQUE DE LA BIENHEUREUSE THÉRÈSE DE L'ENFANT JÉSUS. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (19.5 × 13) 37 blz. ing. Ffr. 1.50.

Een vurige, degelijke rede gehouden den 6 Aug. 1923 bij een plechtig triduum te Lisieux, waarin de kleine Thérèse verheerlijkt wordt als een voorbeeld van liefde.

P. Quirinus, O. Cap.

J. B. Aubry, 986.
LE RADICALISME DU SACRIFICE. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (14 × 9) 60 blz. ing. Ffr. 1.—

Dit kleine boekje is een sterk bewogen meditatie van een heldhaftige ziel, die zich bereid verklaart alles, letterlijk alles, op te offeren voor God.

M. Lamers, O. F. M.

J. B. Aubry, 987.
VOCATION VIRGINALE. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (15 × 10) 124 blz. ing. Ffr. 2.—.

De inhoud van dit boekje is gelijk aan den inhoud van dat andere kleine boekje van denzelfden schrijver: nl. de bereidvaardigheid om alles, letterlijk alles op te offeren voor God. De vorm is echter geheel anders. Hier is het een samenspraak tusschen Jezus en de ziel. De ziel voelt zich getrokken tot het offer en Jezus verklaart, dat Hij haar dit verlangen heeft ingegeven. Hij vraagt de ziel, of zij het offer wil brengen ook als dit haar geen voldoening schenkt, maar walging zal veroorzaken. Ten slotte aanvaardt de ziel het offer ook dan nog.

M. Lamers, O. F. M.

P. Bonnetain, 988.
LIEUTENANT MARCEL ANTOINE, OFFICIER ET APÔTRE. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1924. (19 × 12.5) 353 blz. ing. Ffr. 7.50.

In Frankrijk hoeft men niet zoo heel veel bijzonders verricht te hebben om een biographie te krijgen; luitenant Marcel Antoine heeft deze eer echter dubbel en dwars verdiend. Toen de oorlog uitbrak, studeerde hij aan de Ecole polytechnique. Al spoedig kwam hij als sous-luitenant bij de zware artillerie; weldra werd hij om zijn scherp observatievermogen en strategisch inzicht gedetacheerd bij den generalen staf. Als zoodanig heeft hij zijn vaderland uitmuntende diensten bewezen. Maar hij was ook een apostel, reeds van kindsbeen af. Het apostelvuur brandde in hem met steeds stijgende felheid; rondom hem, in de loopgraven preekte zijn voorbeeld en zijn woord. Een zijner gezegden teekent hem ten voeten uit: „Etre un chic officier, mûr pour le sacrifice, c'est être prêt à faire un Trappiste".

Zijn kloek levensverhaal is vlot en boeiend gegeschreven, zooals Franschen dit alleen schijnen te kunnen.

H. Rongen.

Mgr. Chapon, 989.
CONFERENCES SPIRITUELLES AUX RELIGIEUSES DE LA VISITATION D'ORLEANS. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (19 × 12) 345 blz. ing. Ffr. 7.50.

Men vindt in dit boekje weinig leerstellige verklaringen maar veel practische toepassingen, gemaakt door iemand, die blijkbaar de behoeften van zijn gehoor goed kende. Deze serie bevat dertien conferenties aansluitend bij den feestkalender, drie onderrichtingen vóór de hernieuwing der geloften, en nog zeven conferenties voor bijzondere gelegenheden.

M. Lamers, O. F. M.

Eugène Duplessy, 990.
APOLOGETIQUE. *Paul Feron-Vrau, Paris* 8, 1925. (17.5×12) Deel III: 516 blz.

Het boven aangekondigde boek is het derde deel van een apologie van de hand van Eugène Duplessy, kanunnik van de Notre Dame te Parijs. Dit derde deel geeft de systematische bewijsvoering voor de katholieke kerk. Het is geheel opgebouwd volgens wat men wel noemt: de traditioneele apologie; belangrijke, nieuwe gezichtspunten biedt het dus niet, maar in klaarheid en scherpte van systematische indeeling en in forschen opbouw van logischen betoogtrant, is het den Franschen geest en den naam van den schrijver volkomen waardig. Als de twee voorafgaande deelen gelijkwaardig zijn aan dit derde deel, dan kunnen we deze apologie in alle opzichten aanbevelen.

G. Vrijmoed, O. F. M.

E. Duplessy, 991.
Dr. A. Marchand,
LE CATÉCHISME VÉCU A LOURDES. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (19.5×13) 272 blz. ing. Ffr. 7.—.

In een en dertig hoofdstukken, juist zooveel als er dagen zijn in de Maria-maanden Mei of October, worden de voornaamste waarheden van ons geloof behandeld, telkens gevolgd door de authentieke beschrijving van een wonderbare gebeurtenis, die door haar specifiek karakter eenigszins met de voorafgaande waarheid verband houdt.
Behalve voor devote lezing leent het zich uitstekend voor de voorbereiding tot Maria-preeken.

G. Vrijmoed, O.F.M.

Henri le Floch, 992.
LES ÉLITES SOCIALES ET LE SACERDOCE. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (20×13) 42 blz. ing. Ffr. 1.—.

Onder het motto van 't Mattheus-Evangelie over den grooten oogst en de weinige arbeiders, constateert de schrijver het tekort aan priesters uit de midden- en hoogere standen en spoort er de oorzaken van op. Het geschriftje is geheel gebouwd op Fransche toestanden en verhoudingen, maar de glasheldere beschouwingen over priesterroeping in het algemeen maken het ook buiten de Fransche grenzen zeer lezenswaardig.

G. Vrijmoed, O.F.M.

L. Garriguet, 993.
EUCHARISTIE ET SACRÉ COEUR. *Pierre Tequi, Paris* 6, 1925. (23.5×15) 357 blz. ing. Ffr. 12.—.

Een zeer goed boek, berekend op het practisch leven. De zelfstandige werker zou gaarne wat meer wetenschappelijke citaten gevonden hebben om te gebruiken bij zelfstudie. We mogen dit den schrijver niet kwalijk nemen, aangezien dit niet zijn doel was. Op eenvoudige en heldere wijze geeft hij hun de theologie van het H. Sacrament en het H. Hart, om daarna deze twee groote devoties van het Christenvolk met elkaar in verband te brengen. Bizonder weldadig zijn de bladzijden waarin hij aantoont hoe de gezonde devotie tot het H. Hart van zelf voert tot de H. Eucharistie, dat middelpunt van den katholieken godsdienst.

Dom A. Gerold, O.S.B.

Paulin Giloteaux, pr., 994.
SAINTE THÉRÈSE DE L'ENFANT JÉSUS. *Pierre Tequi, Paris* 6. 4e druk: 1925 (19×12) 232 blz. ing. Ffr. 7.—.

Een boekje geschreven in de loopgraven, ontstaan door liefde voor de heilige, die onder de Fransche soldaten zooveel vereerders had. Het bedoelt te geven het bovennatuurlijk karakter der heilige. Een goede bijdrage om de heilige in haar heiligheid beter te begrijpen, om met meer vertrouwen haar daarin na te volgen. Want alles bijeen genomen heeft dat „kind zijn van God" heel wat in: geheel de katholieke leer van het geloof en het vertrouwen in praktijk, wat niet gaat zonder geregelde versterving.

P. Quirinus, O. Cap.

Charles Grimaud, pr., 995.
PRÊTRE? POURQUOI PAS? Geïllustreerd. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1925. (19.5×13) 142 blz. ing. Ffr. 3.60.

Een reeks van eenvoudige, vaak roerende verhaaltjes, waarin de Eerw. schrijver ons duidelijk voor oogen voert, niet alleen hoe licht de teere plant der roeping tot het priesterschap kwijnt en afsterft — brave ouders vinden hun kind niet vroom genoeg, onverschillige verzetten zich, mondaine brengen hen te vroeg in de wereld — maar vooral hoe heerlijk zij zich ontwikkelt, wanneer met Gods genade wordt medegewerkt.

Paul de Sévaux.

Léon Honoré, S.J., 996.
LE SECRET DE LA CONFESSION. *Karel Beyaert, Brugge,* 1924. (23×15) 180 blz. ing. Ffr. 10.—.

Een zakelijke uiteenzetting van de historische wording der formuleering van de van ouds beleefde leer: de gebiechte zonden blijven geheim. In de oudheid wordt deze wet het scherpst geformuleerd door den H. Paus Leo: de biecht is geheim en de biechtvader moet het geheim strikt bewaren, anders zouden de geloovigen afgeschrikt worden om te biechten.
Na de verwarring der volksverhuizingen bloeit de kerkelijke wetenschap weer op en de leerstellige uiteenzetting van dit punt wordt in de grootste diepte gegeven door Thomas van Aquine. De priester kent de biechtgeheimen niet als mensch maar als dienaar Gods. Aldus ontwikkelt schrijver het argument uit de school van Abelardus: de biecht is een zaak tusschen de ziel en God. Dit had misschien beter kunnen aangetoond worden door den schrijver.
Vervolgens betoogt hij aan de hand van het argument van Lanfranc van Bec, dat het biechtgeheim voortvloeit uit de natuur van het Sacrament der Biecht: de biecht beteekent en bewerkt dat God de zonde bedekt. Dan mag de biechtvader ze niet ontsluieren. Dat zou zijn tegen de beteekenis en daarom den aard van het Sacrament. De wet en haar dogmatische grond staan hiermede voldoende vast. In de volgende eeuwen zal nog strijd zijn over haar toepassing in sommige buitengewone gevallen, waarin de Jezuïeten dikwijls een heldhaftigen strijd te voeren hebben. Een laatste vervolmaking dezer wet wordt gegeven door het nieuw Kerkelijk Wetboek.

Dom A. Gerold, O.S.B.

G. Joannes, 997.
LES REGARDS DE JÉSUS. *Mignard Frères, Paris* 6, 1925. (19.5×14.5) 271 blz. ing. Ffr. 5.40

Onder den naam Joannes gaat een vrome schrijfster schuil, die uit Jesus' blikken en Jesus' werken de innerlijke gevoelens Zijner Godmenschelijke natuur ons tracht te schilderen. Een moeilijk probleem, omdat we staan voor 't volmaakste in menschelijke en Goddelijke orde. Vroom en innig zijn de beschouwingen en niet zonder geestelijk nut voor de mediteerende ziel. Het werkje mist degelijke diepte, wat de ziel telkens aanvoelt, die in vrome overpeinzing staat voor 't grootsche karakterwonder van den God-mensch. Wij prijzen haar vrome poging.

P. Constantinus, O. Cap.

E. M. Lajeunie, 998.
LA GRACIEUSE HISTOIRE DE LA PETITE ANNE DE GUIGNÉ. *Librairie La Vie Spirituelle, Saint Maximin* (*Var.*), 1925. (20×13) 86 blz. ing. Ffr. 2.—.

Een met veel inzicht en veel piëteit geschreven „leven" van een achtjarige heilige.
Een mooie bijdrage voor de geschiedenis der kinder-Communie, haar invloed op de ziel en ook voor de godsdienstige opleving van onzen tijd en... van Frankrijk.
Wat een vroegtijdig rijp inzicht bij dat kind! Wat een mooi voorbeeld van de werking der heiligmakende genade in de zielen.
Zeer aanbevolen voor onze ernstige menschen, die met kinderen moeten omgaan!

P. Quirinus, O. Cap.

Henri Lanier, 999.
DE L'ABANDON A MARIE. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1925. (14×9) 68 blz. ing. Ffr. 1.—.

Dit is een aanbeveling van de *ware godsvrucht tot Maria*, zooals zij door den Z. Louis-Marie Grignon de Montfort wordt geleerd. Ofschoon hij de term „slavernij" van den Zalige prachtig vindt en juist, gebruikt de schrijver toch liever het woord: *abandon* of overgave aan Maria. In dit kleine boekje wordt geen theologische studie gemaakt over de *ware godsvrucht tot Maria*, maar wordt deze welsprekend aanbevolen.

M. Lamers, O.F.M.

(Zonder naam), 1000.
LA PRATIQUE PRÉFÉRÉE DE MÈRE CLARA FEY OU LE RECUEILLEMENT EN JÉSUS-EUCHARISTIE. *Bureau Eucharistique, Tongerloo*, 1925. (17×13) 102 blz.

Het boekje laat ons zien in woord en voorbeeld dezer Stichteres van de Zusters van het arme Kindje Jesus, hoe de ziel door de oefening van Gods tegenwoordigheid, meer bijzonder van de tegenwoordigheid van den Eucharistischen God zich heiligt.

P. Gervasius, O. Cap.

(Zonder naam), 1001.
LE SERVANT DE LA MESSE BASSE, Geïllustreerd. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1925. (17.5×10) 109 blz. ing. Ffr. 2.—.

Een kostbaar boekje voor een misdienaar van twaalf jaar. Het stelt verschillende kleinigheden in het licht die maar al te dikwijls over het hoofd gezien worden: vooral de gesteldheid waarmee men aan het altaar moet dienen als ook de meer speciale ceremoniën van solemneele Mis en de Requiem-Mis.

Dom P. de Puniet, O.S.B.

F. J. Moreau, pr., 1002.
PRIÈRES EUCHARISTIQUES. *Vromant & Cie., Brussel*, 1925. (17.5×11.5) 124 blz.

Een verzameling teksten, ontleend aan de verschillende Oostersche en Westersche liturgieën, een interessant idee, volkomen in overeenstemming met de opvattingen der Kerk. De geloovigen hebben op die manier in een handig boekje een waren schat van Eucharistische gebeden ter hunner beschikking, welke zij gevoeglijk vóór en ná de H. Communie kunnen gebruiken. Deze verzameling beantwoordt aan de wenschen van ons schitterend Eucharistisch Congres van verleden jaar, en deels ook aan den wensch, uitgedrukt door Zijne Heiligheid Pius XI, dat de liturgische formulen van onze Oostersche broeders onder het bereik zouden gebracht worden van allen.

Dom P. de Puniet, O.S.B.

J. B. Thibaut, pr., 1003.
LA LITURGIE ROMAINE. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1925. (25.5×17) 123 blz. ing. Ffr. 5.—.

Hoe jammer het ook is, dat er uit de eerste tijden der Kerk geen oorspronkelijk missaal meer bestaat, toch is de Romeinsche liturgie in staat haar geloofsbrieven aan te bieden. De getuigenissen der twee martelaren, de H. Justinus en de H. Hippolytus, leveren ons niet alleen het bewijs, dat men geloofde aan het mysterie der H. Eucharistie, maar zij bieden ons zelfs een volledig overzicht van de ceremoniën der H. Mis, en doen ons kennen het reeds bestaan van gebruikelijke gebeden voor de consecratie der H. Eucharistie.
De lange en schoone formule der „traditio Apostolica" bewijst ten duidelijkste het bestaan van een vaste geformuleerde dankzegging, die veel overeenkomt met onze canon der H. Mis. De schrijver behandelt deze tekst nog al breedvoerig, en bespreekt die van den H. Justinus in 't licht van de nieuwste werken. Hoewel hij over een tamelijk uitgebreid bronnenmateriaal beschikt, heeft hij verscheidene zeer veilige bronnen niet geraadpleegd. Niettegenstaande blijft het boek zijn waarde, als inleiding tot de studie der vroegste liturgie, behouden.

Dom P. de Puniet, O.S.B.

Renée Zeller, 1004.
RETRAITE MYSTIQUE. *L'Art Catholique, Paris* 6, 1925. (17.5×13.5) 148 blz.

Een middeleeuwsche leiddraad voor 'n moderne retraite. Daar de retraites tegenwoordig overal in zwang zijn, en wij tevens weer teruggaan tot de oude meesters van het geestelijk leven en de middeleeuwsche mystiek, voldoet dit boekje zeker aan een behoefte. De schoonste en innigste passages, vooral uit het *Horologium Sapientiae*, zijn opgenomen; de vertaling is keurig. De retraite is verdeeld in 10 dagen. Suzo begint met den retraitant in die diepe stilte van het hart binnen te leiden, want daar alleen laat Christus zich vinden. De ziel luistert naar zijne woorden, aanhoort het lijdensverhaal en, vol berouwen medelijden, ontvlamt zij in liefde. Hoe schoon is het hoofdstuk „Over de liefde". In de school van het lijden van den Godmensch

wordt de vooruitgang geleerd. De geestelijke verloving laat den mensch niet werkeloos, en de schatten van het Kruis en de Eucharistie geven sterkte voor de hemelsche reis. Ten slotte verplaatst schrijver de ziel voor goed in God door de volmaakte liefde. Zij heeft nog slechts een verlangen: zich van't aardsche los te maken en God steeds meer en meer te loven.
Dit is de korte inhoud van het boekje. Men ziet wel hoe schoon en leerzaam het is. En daar het meerendeel der zielen tot de beschouwing geroepen is, kan deze mystieke retraite zeer velen tot nut zijn.

Dom J. de Vathaire, O.S.B.

DUITSCH.

A. Baumstark, 1005.
GESCHICHTE DER SYRISCHEN LITERATUR, *A. Marcus & E. Weber, Bonn,* 1924. (26.5 ×20) 394 blz. ing. M. 14.40, geb. M. 17.—.

Het is bekend, welke voorname plaats de literatuur der Syriërs inneemt in de patristische theologie, kerkhistorie, exegese en liturgie. Maar juist hare groote rijkdom en verscheidenheid maakte een geregeld overzicht en nog meer het praktisch benutten daarvan vaak uiterst moeilijk.
Het magistrale werk van Prof. Baumstark voorziet daarom in eene zeer dringende behoefte en zal vooral door vakmenschen zeer op prijs worden gesteld. Prof. B. heeft zich misschien wel te uitsluitend tot specialisten gericht, en daarom meer gelet op encyclopedische volledigheid dan op praktische synthese. Hierdoor mag het werk voor den niet-specialist in 't eerst wat dor en „gründlich" schijnen. Doch wanneer de eerste moeilijkheden zijn overwonnen, zal ook hij gaarne de accuraatheid, betrouwbaarheid en wetenschappelijken zin van dit werk erkennen.

R. J.

Dr. Ernst Breit, 1006.
FRAUENSPIEGEL, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (16.5×10) 127 blz. geb. M. 3.—.

Het boek beziet de vrouw in haar persoonlijken aanleg en haar karakterzin in haar huiselijke omgeving, in haar maatschappelijke positie, niet in zuivere theorie alleen, maar in den vollen praxis van 't moderne leven: de vrouw en 't meisje onder Gods leiding, onder Gods genade, in haar bovennatuurlijke vreugd of smart, in haar diep geloofsleven, in haar teere reinheid, in hare smarten, in haar sociaal-charitatief werk der kinderellende, der stille armen, der nooden onzer groot-stad; de vrouw in haar huwelijkstrouw en kindervreugde.

P. Constantinus, O. Cap.

Carl Bremer, 1007.
AKADEMIKER UND LAIENAPOSTOLAT. *Caritas Verlag, Freiburg i.Br.,* 1924. (22.5×14.5) 22 blz.

Die lofrede is geworden een even warm en geestdriftig als klemmend betoog voor het leekenapostolaat, meer in het bizonder van de academici. Ook door onze Nederlandsche academici zal het met vrucht gelezen worden.

G. Vrijmoed, O.F.M.

Peter Brunner, 1008.
VOM GLAUBEN BEI CALVIN. *J. C. G. Mohr, Tübingen,* 1925. (23×15) 170 blz. ing. M. 5.40, gecart. M. 7.—.

Aan Brunner komt de eer toe, de opvatting van Calvijn over de geloofsdaad zoo duidelijk mogelijk te hebben geanalyseerd. We zeggen: zoo duidelijk mogelijk, want het lijkt een onbegonnen werk om een daad, die zoozeer afdwaalt naar de vage gebieden van een blind gevoelsleven, in klare en duidelijke begrippen en woorden aan anderen verstaanbaar te maken. Dit eene wordt er in elk geval heel duidelijk door, dat een ondempbare klove ons, katholieken, scheidt van het Calvinisme. En ook dit tweede, dat de beste weerlegging van een dwaling altijd is en blijft haar eigen inconsequentie. Deze inconsequentie kan ook het boek van Brunner, dat blijkbaar met warme sympathie voor Calvijn en zijn leer geschreven is, voor den aandachtigen lezer niet maskeeren.

G. Vrijmoed, O.F.M.

Joseph Dieninghoff, 1009.
DIE PASSIONSBLUME DER ROTEN ERDE, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1924. (18.5×12) 263 blz. geb. M. 4.80.

Warme liefde en vurig verlangen naar Anna Cath. Emmerick's zaligverklaring spreken luide uit poëzie en proza. Polemisch is het rustig en bezadigd van toon en tracht den gulden middenweg te volgen. Niet alleen haar leven, maar ook haar omgeving is behandeld, o.a. Flamske haar geboortedorp, het kruis en de kruisweg van Coesfeld, de zeden en gewoonten der Westfaalsche boeren; ook bevat het een aardige causerie over de orthographische afwijkingen: Emmerich en Emmerick. Nu het getal harer stille vereerders gestadig stijgt, zal dit boekje in Duitschland zijn weg wel vinden.

Hein Hoeben.

Dr. Alfons Heilmann, 1010.
VOM KOSTBAREN LEBEN. *Herder & Co., Freiburg i.Br.,* 1925. (18.5×13) 200 blz. geb. M. 3.—.

Dit is een boek voor de moderne menschheid, die nood lijdt naar ziel en lichaam, de scherpte van den honger, de felheid der koude en de troosteloosheid van het aardsche leven kent en toch met saamgeperste knuisten de deur van het groote geluk inrennen wil. De schrijver weet waar het aan hapert; de valsche opvatting der vreugde, de ahasverische onrust van gemoed, geboren uit onstilbare genotzucht, de laffe, knellende levensvrees, de routine en de schablone van het fabrieksleven, de afschuw voor en de onbekendheid met de natuur, de barre zelfzucht, die zich niet om anderen bekommert, de stijgende ontevredenheid met eigen lot en stand: dit alles heeft het hedendaagsche leven ontwaard.
Dit boek der wedergeboorte zal vooral bruikbaar zijn voor hen, die geen kerkboek meer ter hand nemen.

H. Rongen.

Hugo Hurter, S.J., 1011.
EXERZITIEN FÜR PRIESTER UND LAIEN. *Felizian Rauch, Innsbruck,* 1925. (22×14) 407 blz. ing. M. 3.50.

Het doel van den schrijver was de gedachten van

den H. Ignatius, in de *Exercitia Spiritualia* zoo beknopt uitgedrukt, wat verder te ontwikkelen, om aldus den rijkdom beter toegankelijk te maken. Eén oogenblik hebben wij den goeden Pater Hurter verdacht van den H. Ignatius afgeweken te zijn! In de inhoudsopgave staat opgegeven: Lesung über die „drei Grade der Sanftmut". Dat moesten wel de bekende drie trappen van de nederigheid zijn! Ofschoon dit woord: nederigheid zóó ruim moet genomen worden, dat het woord: liefde wellicht juister de gedachten zou weergeven, blijven de zonen van Ignatius toch — en met reden — trouw aan het oorspronkelijke woord. En P. Hurter zou er nu van afwijken! Op de aangegeven bladzijde vinden wij echter de „drei Grade der Demut". Alles dus in orde! Het was eigenlijk ook niet anders te verwachten, want P. Hurter — men voelt het overal — is zoo doortrokken van den geest der *Exercitia Spiritualia*, dat geen afwijking is te vreezen.

M. Lamers, O.F.M.

Dr. Edmund Kalt, 1012.
JESUS DIE SEHNSUCHT DER MENSCHHEIT. *Missionsdruckerei, Steyl,* 1925. (17×11) 116 blz. geb. M. 2.50.

Na in grove lijnen de heropleving van het Adventsgevoel bij de na-Machabeische Joden en de golvende geestdrift van Christus' tijdgenooten voor zijn persoon te hebben uitgestippeld, keert de schrijver op zijne schreden terug om achtereenvolgens te doorloopen de heilandsverwachtingen en verlossingsmythen der heidensche volkeren en te ontleden het uiteenloopend en vaak contrasteerend karakter der prophetische visoenen en messianische voorspellingen van het uitverkoren volk Gods. Ten slotte toont hij ons in Christus den Lang-Verwachte der volkeren, de vervulling der prophetieën en de volheid van het heil, bekrachtigd door het getuigenis zijner Apostelen en leerlingen.
Dit warm en innig gestyleerde boekje bevat een mooie brok apologie.

H. Rongen.

Dr. Peter Louis, 1013.
KATHOLISCHE MISSIONSKUNDE. *Xaverius-Verlag, Aachen,* 1925. (20×13) 279 blz. geb. M. 4.—.

Deze *Missionskunde* geeft in kortere hoofdstukken 'n zakelijke, duidelijke uiteenzetting van de verschillende missievraagstukken: over 't wezen der missie, hare motiveering, de leiders der missioneering en meer uitgebreid over de geschiedenis der missie. Schrijver heeft zijn verhandelingen meer bijzonder aangepast aan de Missieactie in Duitschland. Zoodat b.v. de oorlogstijd 'n breedvoerige bespreking ontving, waartegen gewichtiger vraagstukken als „Die Missionsmethode" en „Das Missionsziel" met d'r paar pagina's maar schriel afsteken.
Holland ontvangt in dit boek 'n welverdiende hulde voor de reusachtige prestaties van z'n Missieactie, maar dat we al 'n leerstoel in Missiologie te Nijmegen zouden hebben, zooals schrijver op blz. 96 zegt, is helaas nog geen waarheid.

P. Aurelius, O. Cap.

Rob. Streit, O.M.I., 1014.
DIE KATHOLISCHE DEUTSCHE MISSIONSLITERATUR. *Xaverius-Verlag, Aachen,* 1925. (21.5×13.5) 508 blz. ing. M. 9.50, geb. M. 12.-.

In 't eerste deel geeft de schrijver 'n gefundamenteerd overzicht van de Duitsche Missiebeweging vanaf 1800 tot op heden en meer bizonder, hoe deze zich schriftelijk manifesteerde in de drie periodes, welke hij onderscheidt. De eerste periode van 1800-1872 is „die Periode des religiösen Missionsgedankens", waarin missieliefde gewekt werd én door de groote ellende van de missielanden, vooral van de Vereenigde Staten, van Palestina en Centraal Afrika, én door den geestdriftigen opbloei van 't Genootschap der Voortplanting en der Kindsheid, én door talrijke Duitsche Missionarissen. De missiesympathie steunde enkel op godsdienstige beweegredenen en richtte zich uitsluitend op praktische voorziening in den nood der missies.
De tweede periode van 1873-1908 is „die Periode des kolonialen Missionsgedankens". Het is de tijd der grootste krachtsontplooiing, waarin de missiebeweging breed uitgolft vanuit tientallen nieuwe missiehuizen, missievereenigingen en missietijdschriften en allerlei voedende missieliteratuur.
De derde periode, sinds 1909, is: „die Periode des wissenschaftlichen Missionsgedankens". Nu gaat 't meer in de diepte dan in de breedte. Dit derde tijdperk uit zich dan ook in 'n zelfstandige, verdiepende, veelvuldige missieliteratuur, die nu reeds aller bewondering afdwingt en die Duitschland veruit aan de spits zet van de missiewetenschap.
Het tweede deel van dit boek bevat de lange lijst van alle Duitsche missieboeken, naar jaartal gerangschikt, met korte inhoudsopgave en waardebepaling
„Die katholische deutsche Missionsliteratur" is 'n mijlpaal in de Duitsche missiologie... en maakt ons Hollandsche missievrienden, eenigszins beschaamd en bezorgd, omdat wij nog zoo weinig aan missiewetenschap doen. Signaleert het niet ongewild 'n ernstig gevaar voor onze Hollandsche enthousiaste missieactie, als het wijst op den bruisenden stroom, die zich steeds verbreedt, maar niet verdiept en daarom spoedig zal verzanden?

P. Aurelius, O. Cap.

Eugen Weber, 1015.
DIE PORTUGIESISCHE REICHSMISSION IM KÖNIGREICH KONGO. *Xaverius-Verlag, Aachen,* 1925. (20×13) 200 blz. ing. M. 4.50.

Dit boek behandelt de geschiedenis der R. K. Missie in Congo gedurende de 1ste helft der 16e eeuw (1491-1548). We zien er de missie met de Portugeesche ontdekkers haar intrede doen, er met de hulp der regeering tot bloei en dan weer door allerlei omstandigheden (slavenhandel, oorlogen, massadoop zonder voldoende onderricht, slecht leven der Portugeezen, enz.) tot verval komen. Uit missiologisch oogpunt is deze geschiedenis zeer leerzaam.

P. C. Keulers.

Franz von Wendrin, 1016.
DIE ENTDECKUNG DES PARADIESES, Geïllustreerd. *Georg Westermann, Braunschweig,* 1924. (22×15) 250 blz.

Een treurig bewijs van na-oorlogspsychose! Een boek, waarin geen enkele verstandige volzin voorkomt en dat toch een tweede uitgave beleeft.

Schrijver heeft in Zweden rotsopschriften ontcijferd, volgens welke het Paradijsverhaal en heel de Bijbelsche geschiedenis verlegd moeten worden naar Duitschland. Indogermanen hebben nooit bestaan evenmin als Romeinen of Grieken! Jericho is een oud dorp bij Maagdenburg, de Jordaan is in Brandenburg te zoeken, oude Germanen zijn uitgeweken naar het Oosten, zoo is uit oud-Germaansche legenden de Bijbel opgebouwd! Godslasterlijke onzin en profanatie van begin tot eind! Gebroken trots voert tot intellectueele inzinking. Voor niemand geschikt.

J. Kroon, S.J.

Athanasius Wintersig, 1017.
LITURGIE UND FRAUENSEELE. *Herder & Co., Freiburg, i.Br.,* 1925. (17.5 × 10.5) 159 blz. ing. M. 1.50, geb. M. 2.40.

Nergens beter dan in de liturgie als wetenschap en levensechte Roomsche praktijk straalt de éénige leer der kerk over de waarde der vrouweziel. Het fundament ervan ligt in de Paulinische gedachte, dat ook de vrouw deel uitmaakt van Christus' mystiek-lichaam. Het werkje leent zich o.a. ook uitstekend voor een liturgischen cursus voor R. K. Vrouwenbonden in het huidige winterseizoen.

P. Constantinus, O. Cap.

ENGELSCH.

Henry Browne, 1018.
A WORLD-WIDE CRUSADE. *Catholic Truth Society, London, S.W.* 1, 1925. (19.5 × 13) 28 blz. ing. 2 d.

Dit brochuurtje zegt ons wat de K.B.S. zijn, de *Knights of the Blessed Sacrament,* hoe deze Eucharistische Kruistocht, door den tijdgeest begunstigd, in Engeland ontstond en zich binnen enkele jaren over heel de wereld uitbreidde. Hij telt op 't oogenblik reeds 2 à 3 millioen leden.

P. C. Keulers.

C. C. O'Connor, pr., 1019.
ORIGINAL SIN. *Catholic Truth Society, London S. W.* 1, 1925. (19.5 × 13) 32 blz. ing. 2 d.

't Blijft moeilijk populair te schrijven over de erfzonde, omdat de menschen er juist datgene van willen weten, wat er buiten staat. Ze drijven meer op een weeke gevoeligheid, dan dat ze steunen op een zuiver inzicht van 's menschen verhouding tot God. Dit boekje behandelt de katholieke leer omtrent dit punt, doch niet tot algeheele tevredenheid.

P. Quirinus O. Cap.

Dom. Dunstan, O. S. B., 1020.
THE FIRES OF SMITHFIELD. *Catholic Truth Society, London S. W.* 1, 1925. (19.5 × 13) 32 blz. ing. 2 d.

't Geeft een rustige beredeneering van den tijd waarin Mary Tudor optrad, over haar karakter, over haar daden. Dan blijkt hoe er onrechtvaardig geoordeeld is over die vorstin, omdat ze katholiek was. Zeer aan te bevelen voor alwie bij ons aan apologie doet en daarom te maken heeft met de kwesties van ketterverbranding, enz.

P. Quirinus, O. Cap.

C. Lattey, S. J., 1021.
INSPIRATION. *Catholic Truth Society, London, S. W.* 1, 1925. (19.5 × 13) 27 blz. ing. 2 d.

Een klein boekje, berstens vol van een zeer ingewikkelde theologische stof: die der inspiratie der H. Schrift. Wat al strijd daarover gevoerd is, weten ingewijden het best. Ontwikkelde katholieken kunnen er hun nut mee doen, die stof eens onder de oogen te zien, om daardoor een beteren kijk te krijgen op het karakter van de H. Schrift. Doch de stof blijft moeilijk voor ongeschoolden.

P. Quirinus, O. Cap.

Dom. Anselm Parker, O. S. B., 1022.
SAINT CECILIA. *Catholic Truth Society, London, S. W.* 1. 1925. (19.5 × 13) 23 blz. ing. 2 d.

Een kort verhaal van het leven en sterven der H. Cecilia, tegelijk met de vinding en beschrijving van haar graf. Zeer sober gehouden: het wezenlijke uit de bestaande acten. Een goed nummer der *Cath. Truth Society,* eenvoudig, doch zeer netjes uitgegeven.

P. Quirinus O. Cap.

W. L. Scott, 1023.
EASTERN CATHOLICS. *Catholic Truth Society, London S. W.* 1, 1925. (19.5 × 13) 35 blz. ing. 2 d.

Een beknopt maar omvattend overzicht van de altijd verwarrend aandoende kwestie der Oostersche riten. Met behulp van dit boekje kan men door deze materie althans eenigszins wegwijs worden. Zij, die met de aangelegenheid reeds eenigszins vertrouwd zijn, zullen er weinig nieuws in vinden, alhoewel het overzichtelijke karakter van het boekje toch voor ieder zijn waarde heeft.

G. S.

LATIJN.

Giuseppe Ricciotti, 1024.
LAMENTATIONES JEREMIAE. *P. Marietti, Torino,* 1924. (24.5 × 16) 105 blz. ing. L. 12.—.

Na een inleiding over de treurzangen bij de oude Oostersche volken in 't algemeen en bij de Hebreën in 't bizonder, gaat de vertaler over tot de bespreking van 't korte boek der Klaagliederen, zooals bekend 't derde der *Quinque Volumina.* Hij behandelt uitvoerig het vraagstuk van het auteurschap, om tot 't besluit te geraken, dat de vijf dichtstukken werkelijk aan Jeremias moeten worden toegeschreven. Ze zijn door hem in Egypte opgesteld, waar men hem tegen zijn wil had meegevoerd, na den moord op Godolias in 't jaar 586 v. Christus. Na 'n enkel woord over tekst en versmaat volgt tenslotte een kritische vertaling met kort commentaar, die naar onze meening eenige gegronde tekstverbeteringen bevat.

Dom. H. Delerive O. S. B.

Theodorus Grentrup, S. V. D., 1025.
JUS MISSIONARIUM. *Missionsdruckerei, Steyl,* 1925. (24,5 × 16.5) deel I, 558 blz. geb. M.20.—.

In onzen tijd van krachtige missie-actie is een werk over het recht, dat de missionarissen regelt: eene stof, die nog bijna niet is behandeld, bijzonder welkom, vooral nu het uitgaat van P. Grentrup, die jarenlang zich aan deze vraagstukken wijdde en door zijn dagelijkschen omgang met zijne medebroeders, die vergrijsd zijn in den missie-arbeid, gewapend wordt tegen het verwaarloozen van de eischen der practijk. De schrijver geeft ons in dit eerste deel, dat verscheen bij gelegenheid van het

50-jarig bestaan der Congregatie van het Goddelijk Woord, na de prolegomena in het eerste hoofdstuk een en ander over het recht en den plicht het geloof te verspreiden en in het tweede gedeelte van zijn boek de werkelijke betrekkingen tusschen de missie en de verschillende staten. Een bruikbaar-wetenschappelijk hoogstaand boek.

Prof. Dr. F. v. Welie.

II. OPVOEDKUNDE EN WIJSBEGEERTE.

NEDERLANDSCH.

J. Lindworsky, S.J., 1026.
OVER WEZEN EN VORMING VAN DEN WIL, Vertaald uit het Duitsch door Dr. A. Decoene. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. Paedagogische Studiën, (24×16) 160 blz. ing f 1.60.

De Jezuiet Lindworsky is een der meest gezaghebbende schrijvers op 't gebied der experimenteele psychologie. Speciaal richt hij zijn onderzoekingen op de wilsverschijnselen, die hij in *Der Wille* uitvoerig heeft beschreven. Van een kortere verhandeling *Willensschule* geeft Dr. Decoene hier de vertaling. Lindworsky's eigen theorie over de wilskracht heeft nog geen onverdeelde instemming gevonden. Hij beschouwt n.l. de wilskracht niet als een aangeboren of door oefening verkregen eigenschap van het wilsvermogen, die dan bij alle wilshandelingen tot uiting komt, maar laat de kracht van elke afzonderlijke wilshandeling afhangen van het gewicht der aanwezige motieven. Vindt de wil een passend motief, dan is hij sterk genoeg, waar duurzame motieven zijn, daar is duurzame wilskracht. Van een algemeene vorming van den wil tot wilskracht kan derhalve geen sprake zijn. Practisch gevolg daarvan is, dat heel de opvoeding moet gebouwd worden op het groote belang der motieven, en daar elke „waarde" kan werken als motief, op de juiste kennis en ordening der „waarden". Men moge Lindworsky gebrek aan metaphysische beschouwing in de wilspsychologie verwijten, of zijn theorie met psychologisch determinisme bestempelen, aan zijn gevolgtrekkingen voor de practijk zal men een werkelijke waarde niet kunnen ontzeggen. Hier ligt ook de voornaamste beteekenis van dit boek, dat daarom aan alle opvoeders ter studie wordt aanbevolen. In het theoretisch gedeelte is de gang van het betoog niet overal even gemakkelijk te volgen. Met name het hoofdstuk over het wezen van den wil laat aan duidelijkheid te wenschen over. Over de speciaal-Vlaamsche uitdrukkingen en zinswendingen van de vertaling zal de Noord-Nederlandsche lezer gemakkelijk heenstappen.

Dr. Ferd. Sassen.

Fr. S. Rombouts, 1027.
VOOR ALLES IDEALEN. *R. K. Jongensweeshuis, Tilburg,* 1925. Opvoedkundige Brochurenreeks, (20.5×13.5) 44 blz. ing. f 0.50.

In de eerste hoofdstukken wordt wat erg gepraat over idealen. Daar is niet de rustig-bezonken Sigebertus van overal elders aan 't woord. Meer woorden dan gedachten, meer literatuur dan wijsbegeerte. Wat is toch een ideaal? Altijd zien wij vraagteekens achter 't woord. Koenen geeft: Voorstelling van iets in gedachte, dat de volkomenheid nabij komt, droombeeld.
Plato en Kant worden idealisten genoemd. Nu blijkt uit de aangehaalde voorbeelden wel, dat schrijver zóó 't woord niet verstaat. Want daar is 't ideaal een heel concreet doel. Maar dan is 't weer niet heel duidelijk, waarom op blz. 8 het ideaal „een abstracte gedachte, de idee" genoemd wordt. Op de eerste bladzijden krijgt men den indruk dat een ideaal iemand bij tooverslag verandert. Maar 't is niet bewezen, dat 't ideaal dat doet. Is 't waar, dat het ideaal de waarde bepaalt van den mensch? Of is 't niet veel eer 't doel plus de energie waarmee men 't nastreeft? Op blz. 18 wordt Nietzsche eenzijdig genoemd omdat hij als waardebepaling voor de persoonlijkheid alleen met de energie rekent, onverschillig of die op 't goed of kwaad gericht is; maar op blz. 4 en 5 vervalt schrijver in de tegenovergestelde eenzijdigheid. „'n Ideaal is iets groots, vermeend of *werkelijk,* waarnaar men streeft, dat men tracht te *bereiken,* ook al zou 't onmogelijk zijn, omdat men 't voor begeerenswaardig houdt." Dat lijkt al wat op Plato en Kant. Elders valt de ideaalstelling samen met de doelstelling van Catechismus en Ascese. Maar dan verdient de terminologie van den Catechismus en Ascese de voorkeur boven die van Gigul. Want zij spreken van een doel. Zij kennen ook geen christen-idealisten. Geen idealen maar een doel, en 't hoogste is bereikbaar, niet „door ons zelf, maar door de genade" zei Prof. Kors. Zelfs na lezing dezer brochure zouden wij de mooie betiteling van idealist voelen als een scheldwoord.

P. Gervasius, O. Cap.

Austin G. Schmidt, S.J., 1028.
VERSTANDSTEST. *De Vlaamsche Boekenhalle, Leuven,* 1925. (24.5×16.5) 31 blz. ing. f 0.25.

De brochure is de vertaling van een serie artikelen over verstandstest in het weekblad *America* verschenen. De schrijver beweert, dat de verstandstests, doelmatig aangewend, van groot nut zijn bij het schoolwerk; hij bakent de voornaamste grenzen af van de tests en wijst de voorzorgen aan bij 't aanwenden daarvan. In zes artikelen werkt hij die gedachte uit. Kan het verstand gemeten worden? Wat wordt door een verstandsschaal gemeten? Meten we de aangeboren bekwaamheid? Hoe goed meten de tests? Gebruik van de tests in de klas. De hoedanigheden van een verstandsschaal. In heel populairen vorm worden hier zeer juiste opmerkingen en conclusies gegeven over 't meten van 't verstand door een man van rijpe ondervinding. De waarde der tests blijkt hieruit, en hieruit alleen, dat kinderen, aan wie door de tests welslagen in de school wordt voorspeld, inderdaad in de school slagen. Het is geen bewijs, dat ze in 't later leven zullen slagen. De tests kunnen dus alleen meten den bijzonderen vorm van het verstand, die bijdraagt tot welslagen van schoolwerk. Verstandstests hebben wanneer ze met groote zorgvuldigheid en nadenken worden opgesteld veel verdiensten, die men van gewone schoolexamens niet kan verwachten. De naam echter is te breed omdat eigenlijk maar één samenstellend deel van het verstand gemeten wordt. Dit zijn ongeveer de conclusies van deze brochure.

P. van Luyk, S.J.

Albertine Steenhoff-Smulders, **1029.**
JANET ERSKINE STUART EN DE OPVOEDING VAN KATHOLIEKE MEISJES. *R. K. Jongensweeshuis, Tilburg,* 1925. Opvoedkundige Brochurenreeks, (21 × 14) 77 blz. ing. f 0.80.

Janet Erskine was een zeer hoogstaande kloosterlinge van de bij ons ook wel bekende Congregatie „Sacré Coeur". Haar levenswerk was leidster en opvoedster te zijn van religieuzen en meisjes in de wereld. Zij was een vrouw van hooge levensopvatting en van een ernstig, maar beminnelijk karakter. Zij was in alles persoonlijk, oorspronkelijk: vandaar de diepe indruk, die haar verschijnen overal maakte. Deze brochure beschrijft in 't eerste gedeelte het leven van Mother Stuart (1857—1914). Haar karakter en haar geestesgaven worden vooral geteekend uit hare tallooze brieven, die zij aan haar geestelijke dochters schreef gedurende hare langdurige afmattende reizen. Haar leven heeft zij weten te maken tot een dier schoone, heerlijke levens, die wij met ontroering beschouwen. Het tweede gedeelte der brochure geeft een ontleding van Mother Stuart's voornaamste boek: *The Education of Catholic Girls.* Het is geen systematisch geheel, geen theorie alleen; zij heeft haar idealen getoetst aan de werkelijkheid; zij heeft voortdurend practisch gewerkt onder meisjes en vrouwen; haar opvattingen, met origineel en helder verstand overdacht, werden vervolmaakt door overweging en gebed. Zij had een kijk op 't meisjeskarakter zooals maar weinig anderen; haar opvoedingsgedachten werden altijd belicht en gesteund door de leer en opvattingen der H. Kerk.

P. van Luyk, S.J.

FRANSCH.

L. Rouzic, **1030.**
EN VACANCES. *Pierre Téqui, Paris* 6, 1925. (15 × 9) 368 blz. ing. Ffr. 5.—.

Het boekje van den practischen Franschman is tactisch, helder, volledig, 't zal door zijn oprechten toon niet te vergeefs aan 't jeugdhart-op-vacantie aankloppen. Het behandelt: geschiedenis, wezen, doel der vacantie; plichten, gevaren en middelen. Alleen hadden we gaarne meer bizonderheden gewenscht voor den priesterstudent, omdat voor hem meerdere gelegenheden de roeping in gevaar kunnen brengen, waar voor andere jeugdpersonen nog geen gevaren aanwezig zijn.

P. Constantinus, O. Cap,

DUITSCH.

Hans André, **1031.**
DER WESENSUNTERSCHIED VON PFLANZE, TIER UND MENSCH. *Franke, Habelschwerdt,* 1925. (21.5 × 13.5) 76 blz. geb. M. 1.80.

Dit boekje geeft een uitstekende uiteenzetting van de leer van den H. Thomas van Aquino over het wezen van plant, dier en mensch. Het moeilijk en hoogst actueel probleem wordt met degelijke kennis van zaken, helder en beknopt behandeld, rekening houdend met de uitkomsten van de nieuwere onderzoekingen. Het werkje is op de eerste plaats bestemd voor biologen en hen die zich met de beoefening der wijsbegeerte bezighouden, maar ook de ontwikkelde leek zal met belangstelling de interessante beschouwingen van den schrijver volgen.

Dr. W. Jacobs.

Carl Bruck, **1032.**
EXPERIMENTELLE TELEPATHIE, Geïllustreerd. *J. Püttmann, Stuttgart,* 1925. (25 × 19) 113 blz. ing. M. 5.—.

Door de Kerkelijke autoriteit is er herhaaldelijk op gewezen, dat in de spiritualistische (spiritistische, telepathische, occultische enz.) verschijnselen vaak moeilijk de grens te trekken is, waar het natuurlijke eindigt en het buitennatuurlijke begint.
Dit is in tegenspraak met de gemakkelijke methode van sommigen, die, zich baseerend op het feit, dat vele verschijnselen ook door bedrog verklaard zijn, en de overige niet kunnende verklaren, gemakshalve aannemen, dat ze alle op — zij 't dan ten deele onbewezen — bedrog berusten. De huidige stand der wetenschap is anders. Zij erkent, al kan zij ze niet bevredigend verklaren, de starre feiten. Dr. Bruck heeft er in dit werk een reeks van opgesomd, die op waarnemingen berusten, onder zooveel streng-wetenschappelijke voorzorgen gedaan, dat ze, zoo niet alle, dan toch bijna alle volkomen, „einwandfrei" mogen heeten. Het zijn zonder uitzondering proeven van teekeningen, door gehypnotiseerden gemaakt naar origineelen, die zij natuurlijkerwijs onmogelijk konden zien. De resultaten zijn zeer verschillend; de onverholen erkenning ook van de minder geslaagde, pleit voor den objectieven reeëlen zin van den waarnemer.
Van „occultisme" hier geen spoor. De waarnemer is een nuchter, positivistisch aangelegd medicus. Hij geeft toe, dat wat sommigen een „natuurwetenschappelijk occultisme" noemen doch beter „parapsychologie" heet, inderdaad bestaat. Verder reikt zijne conclusie niet. Als wetenschappelijk feitenmateriaal heeft het werk, vooral door de toegevoegde afbeeldingen van origineelen en nageteekende schetsen, stellig zijne waarde.

Jac. van Term.

Otto Flake, **1033.**
ZUM GUTEN EUROPAER. *Elena Gottschalk, Berlin W.* 62, 1924. (22.5 × 14.5) 152 blz. ing. M. 2.50, geb. M. 4.—.

De hier gebundelde twaalf kronieken van Werrenwag (d.i. de man die de strijd waagt voor het goede), geschreven in een proza dat glad en koel, maar scherp en snijdend is als staal, bewegen alle om een tweevoudig probleem: het probleem van het Duitse zijn, en dat van zijn betrekking tot de boven-nationale, humanitaire gedachten. Hard en onverbiddelik is Flake's kritiek op de mentaliteit, de levenshouding van zijn tijdgenoten. Uit zijn stompzinnige, duistere „vormloosheid" wil hij de moderne Duitser oprichten, hem maken tot een goed Europeaan: de gedroomde middelaar tussen twee kulturen. Omdat zijn kritiek zich aktief verhoudt tot de geestelike kwalen die zij aanklaagt, wordt zij nooit liefdeloos. Overal breekt door: het roepingsbewustzijn van de schrijver: oproeper uit de stilte en bouwer van ideeën: klaar en hoog en lichtend.
Flake predikt een filosofie: de filosofie van de gulden middenweg. Zijn ideale Duitser is de man die het teveel aan metafysiese ballast van

zich afschudt, en het tekort aan levens-elasticiteit naar behoren aanvult. Een hygienies ideaal, bijna! Het Amerikanisme lokt de schrijver aan: de ekstatiese, mystiese Duitser — die in de jongste jaren als kunst en poëzie aanschouwde wat enkel maar het strooien vuur was van zijn puberteitspassies — moet meer realist worden, meer man van het heldere denken, van de orde en de zuiverheid in alle levensdingen.
Doch deze „nieuwe" Duitser en tegelijk „harmonieser" Europeaan, moet ook een godsdienst hebben. Flake huldigt een pantheïsme dat gebazeerd is op resignatie, en wereld en mens proklameert tot God-zelf. En in dat alles klinkt de stem van iemand, die de vergissingen, de afwijkingen van zijn volk heeft erkend, en krachtig het pad wil banen voor een nieuwe „volksopvoeding". Maar zoon van de Reformatie als hij steeds blijft, belet hem de hoogmoed, waarin hij met zijn ideeën zit verstrikt, de nek te buigen onder het zoete juk van die Waarheid die alléén de grote, stralende wereldorde vermag te doen heersen. Al volgen wij dus voortdurend de dwaling op de voet, toch boeit ons de stem van Flake in hoogste mate. Want hij is iemand die op dit ogenblik in het verziekte Duitsland iets te zeggen heeft; een van hen die voor de ware Vrede in Europa niet ijvert achter konferentietafels, maar in het strenge, zuivere rijk van de Geest, die zich afkeert van het tumult om zich te wenden naar een hogere Realiteit.

Wies Moens.

Dr. Bernhard Legewie, **1034.**
AUGUSTINUS. *A. Marcus & E. Weber, Bonn,* 1925. (23×15) 139 blz. ing. M. 7.—.

Stichtelijke lectuur moet men in dit zuiver-wetenschappelijk boek niet zoeken. Maar de genetische beschrijving van Augustinus' persoonlijkheid hier gegeven is alleszins merkwaardig en vult de overvloedige Augustinus-literatuur op verrassende wijze aan. Verschillende nieuwe gevolgtrekkingen van Legewie uit de historische gegevens geven te denken. Hij beschouwt Augustinus' bewustworden van verplichtende ethische normen door de lezing van Cicero's Hortensius als dieper ingrijpend in diens levensgang dan de wonderlijke gebeurtenis te Milaan, die hem slechts tot het definitieve besluit bracht van een volkomen vleeschelijke onthouding, nadat hij verstandelijk reeds voor 't katholieke Christendom was gewonnen. Later, in zijn *Belijdenissen,* als zijn besef van 's menschen ontoereikendheid door de ontwikkeling van zijn genadeleer gerijpt is, zal Augustinus aan die gebeurtenis als blijk van Gods genade 't meeste gewicht toeschrijven. Want in de *Belijdenissen* ziet schrijver de uiting van een heftige zielecrisis, die Augustinus op gevorderden leeftijd nog doormaakte, een uiting, die zou dienen om zijn innerlijk evenwicht weer te herstellen en om door een beroep op Gods genadenrijke erbarming over hem in het verleden anderen tot het afbidden van verdere genaden voor hem te bewegen. Ook de geheele verdere beschrijving van Augustinus' persoonlijkheid is een ernstige overweging waard. Alleen voor schrijvers weergave van Augustinus' leer over de genade en de voorbeschikking, die hier (blz. 59—68) naar den geest van Jansenius verklaard wordt, moet uitdrukkelijk voorbehoud worden gemaakt.

Dr. Ferd. Sassen.

Dr. A. Graf von Pestalozza, **1035.**
DAS WUNDERKIND. *G. Freytag, Leipzig,* 1924. (21×12) 43 blz.

Deze brochure vertelt ons de geschiedenis van eenige hoogbegaafde kinderen. Ook onze Hugo de Groot wordt vermeld, die op negenjarigen leeftijd dragelijke Latijnsche verzen maakte en elf jaar oud de Leidsche Universiteit bezocht. In 't tweede hoofdstuk wordt een psychologische beschouwing gegeven over deze wonderkinderen. 't Laatste gedeelte geeft practische paedagogische beschouwingen, die echter allen van zuiver natuurlijk standpunt uitgaan. 't Boekje kan ook aan ouders van bevoorrechte kinderen diensten bewijzen, in de lijn tenminste van een natuurlijke opvoeding.

P. v. Luyk S. J.

Prof. Dr. W. Pohl, **1036.**
THOMAS VON AQUIN. *Mayer & Co., Wien I,* 1924. (21.5×14.5) 38 blz.

Ondanks den arbeid aan deze studie besteed en de ruime wijsgeerige en theologische eruditie, lijken boekjes als deze niet de geschiktste om een beeld van St. Thomas te geven en een inzicht in zijn beteekenis. De uiteenzettingen zijn niet eenvoudig en klaar genoeg en ook niet voldoende fundamenteel. Op iedere bladzijde, soms tot zes maal toe, komt het woord *synthese* voor, en de indruk wordt gewekt alsof St. Thomas naast Spinoza, Kant, Hegel enz. een beter stelsel heeft in elkaar gezet; maar niet wordt duidelijk gemaakt, dat St. Thomas niets dan de, bij geleerden en ongeleerden levende, algemeenmenschelijke inzichten met hun consequentie's geeft. En hier ligt toch de beteekenis en het eeuwige van St. Thomas. Met dit al heeft dit boekje zijn verdienste.

Dr. B. v. Benthem O. P.

H. G. Stoker, **1037.**
DAS GEWISSEN. *Friedrich Cohen, Bonn,* 1925. (24.5×17.5) 295 blz. ing. M. 9.—., geb. M. 12.—.

In dit boek, uitgegeven onder leiding van Max Scheler, zijn de resultaten van een uitgebreid onderzoek van de gewetensverschijnselen en van een diepgaande historisch-critische studie van de gewetenstheorieën op uitnemende wijze verwerkt. De schrijver komt tot het besluit, dat het geweten als een afzonderlijke en eigenaardige groep van verschijnselen in zijn diepste beteekenis primair niet te begrijpen is van zijn formeele zijde, b.v. als act van het verstand, als intuïtie, enz., maar alleen van zijn materieele zijde, n.l. van het objectief-reeël gegevene uit, waarop het geweten betrekking heeft. De diepste kern van het geweten is volgens Stoker van emotioneelen, niet van intellectueelen aard. Het positieve van het geweten ligt in zijn negatieve functie van waarschuwen en oordeelen. Het geweten is niet tot het zuiver-biologische herleidbaar, noch daaruit ontwikkeld. Als zoodanig heeft het absolute waarde. Bij de concrete gewetensverschijnselen treedt echter ook veel relatiefs op, n.l. sociologisch verworven en biologisch bepaalde elementen. Het geweten zelf eischt absolute gehoorzaamheid en maakt aanspraak op onfeilbaar gezag; het geweten als verschijnsel echter is aan ontelbare relatieve en onzekere factoren gebonden. De schrijver, een Zuid-Afrikaansch Calvinist, benut, in aansluiting aan Newman's *Grammar of Assent,* de gewetensverschijnselen ook ter bevestiging van zijn theïstisch-metaphysische overtuiging.
Dit boek beteekent een belangrijke aanwinst

voor de psychologische literatuur. Het zij aan de aandacht zoowel van psychologisch- als van moraaltheologisch-geschoolden ten zeerste aanbevolen.

Dr. Ferd. Sassen.

ENGELSCH.

Lynn Harold Hough, 1038.
THE LION IN HIS DEN. *Association Press, New York,* 1925. (18.5×12.5) 215 blz. geb. $ 1.75.

Een Amerikaansch methodistisch predikant geeft in dit boek niet minder dan 52 essays in den vorm van dialogen tusschen hem en een zekere John Melton Harper, voor wiens wijsheid en wetenschap hij eene haast afgodische vereering heeft en dien hij daarom „The Lion" noemt. Men moet wel aannemen dat dit werkelijke dialogen geweest zijn en 't niet louter een literaire inkleeding van eigen ideeën in dialoog-vorm is, want in dit laatste geval ware het boek een al te schaamteloos opdringen van schrijvers' eigen vermeende genialiteit. doch dan zal deze leeuw er waarschijnlijk niet zoo gemakkelijk in slagen de lezers met zijn levenswijsheid te imponeeren, als het hem gelukt is zich de kinderlijke bewondering van den schrijver te verzekeren. Vooreerst is iedere verhandeling een met de rest niet samenhangende conversatie die veel te kort is, om ons over de hooge onderwerpen die behandeld worden, ook maar iets wijzer te maken. De breedheid echter van het gebied dat „The Lion" met zijn oordeel bestrijkt is omgekeerd evenredig aan den diepgang van dit oordeel. Dit gebied is nauwelijks beperkter dan dat, waarover de competentie van koning Salomon's wijsheid zich uitstrekte. Hier wordt Wilson's vredesidealisme besproken zoowel als H. G. Wells' grof materialistische historiebeschouwing; hier wordt gesproken over de verhouding van dogmatiek en mystiek in den godsdienst zoowel als over de verhouding van mensch en machine bij de moderne productie: letterkunde en sociologie, Augustinus en Tertullianus, de Grieksche en de Hebreeuwsche geest strijdend om de hegemonie in Europa, de eerste triomfeerend in de Renaissance, de tweede in de Reformatie; Dante's Divina Commedia en Thomas' Summa Theologica, Calvinisme en de Vereeniging der Kerken, de sociale roeping der Kerk en de verregaande specialiseering der wetenschappen, die op ieder gebied de synthese steeds onmogelijker maakt — ziedaar een willekeurige greep uit het verbijsterend groot getal onderwerpen dat hier met even verbijsterende vaagheid wordt aangeroerd. Als de schrijver zich niet op theologisch gebied begeeft — hij belijdt een zeer vrijzinnig en modernistisch Christendom — kan men hem in zijn beweringen gewoonlijk geen ongelijk geven: doch dit heeft daarom zoo weinig te beteekenen, omdat hij zoo weinig beweert. Bovendien is het boek voor Nederlandsche lezers zeer onbelangrijk daar de meeste verhandelingen niets anders zijn dan recensies van pas door den leeuw gelezen boeken, die— als we hem mogen gelooven — weliswaar zonder uitzondering groote boeken zijn, maar toch veelal in Nederland onbekende Amerikaansche grootheden tot auteurs hebben.

H. Reijnen.

ITALIAANSCH.

Agostino Gemelli, O.F.M., 1039.
IL SIGNIFICATO FILOSOFICO DEL CENTENARIO DELLA CANONIZZAZIONE DI S. TOMMASO D'ACUINO. *Vita E Pensiero Milano* 8, 1925. (24×16) 23 blz. ing. L. 3.—.

In deze rede op het Internationaal Congres voor Wijsbegeerte te Napels gehouden, geeft P. Gemelli een zeer boeiende en overzichtelijke samenvatting van de geschiedenis van het Thomisme, waarbij hij het eigen karakter van dit alomvattende stelsel verdedigt, dat geen compilatie en geen ecleticisme is, maar een eenheid gegroeid uit klaar doordachte en rijke beginselen.

De mooie rede zou volmaakt zijn, als P. Gemelli niet zoo voortdurend sprak van de Thomistische *synthese,* een modewoordje, dat maar iets secundairs en gevolgelijks in St. Thomas aangeeft, daar zijn kracht ligt in de beginselen en methode; en ook als hij ten slotte weer niet zijn stokpaardje bereed van een toenadering tusschen St. Thomas en Kant.

Dit streven lijkt ons niet zonder gevaar. Schrijver overschat o.i. de moderne wijsbegeerte en ziet leemten in St. Thomas, die niet bestaan. Van Kant, die bij al zijn uitvoerigheid niet eens onderzocht heeft wat verstand en verstandelijk kennen eigenlijk is, heeft St. Thomas niets te leeren. Wel omgekeerd. En, het zij met alle respect gezegd, in het laboratorium der experimenteele psychologie bouwt men niet aan metaphysika en aan de groote, al beheerschende definities, waarin de onoverwinlijke kracht steekt van het Thomisme. P. Gemelli weigert St. Thomas en Kant te zien als „ein Kampf zweier Welten".

Dr. B. van Benthem, O.P.

LATIJN.

Angelus M. Pirotta, O.P., 1040.
S. THOMAE AQUINATIS IN ARISTOTELIS LIBRUM DE ANIMA. *P. Marietti, Torino,* 1925. (22×14) 319 blz.

Voor wie geen uitgave der complete werken van St. Thomas bezit, is het dikwijls moeilijk een afzonderlijk werk van den Aquiner te raadplegen. En toch is een vergelijking van de *Summa* met St. Thomas' andere tractaten dikwijls zeer gewenscht; wat immers in de *Summa* meer beknopt staat uitgedrukt, wordt in zijn andere werken meer breedvoerig uiteengezet. Een afzonderlijke, bruikbare uitgave der voornaamste geschriften van den Engelachtigen Leeraar voldoet dus aan een ware behoefte. Pater Cathala O.P. was er reeds mee begonnen, maar moest na eenigen tijd het werk staken. P. Pirotta O.P. heeft nu de onderbroken publicatie weer opgenomen, en thans verschijnt, als vervolg op de Metaphysica, St. Thomas' Commentaar op Aristoteles' zieleleer. Wat den tekst betreft is hier geen verbetering te bespeuren: de uitgever heeft eenvoudig den ouden tekst weer afgedrukt, zonder zelfs van de uitgave van Fretté gebruik te maken. Zijn doel was dan ook niet een critische editie te geven; daarvoor schijnt de tijd nog niet aangebroken. Hij wilde slechts een voor de studenten bruikbare uitgave bezorgen, en hierin is hij volkomen geslaagd. De synopsis die aan elk hoofdstuk is toegevoegd, en vooral het duidelijk uitkomen der logische indeeling van den Commentaar, zullen het lezen heel gemakkelijk maken. Aan al degenen die zich willen verdiepen

in de studie van den grootsten denker der Katholieke Kerk, zij deze uitgave ten zeerste aanbevolen.

Dom J. Huijben, O.S.B.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR.

NEDERLANDSCH.

Marjorie Barkley Mc. Clure, 1041.
LAAIENDE VLAMMEN, Vertaald uit het Engelsch door Jhr. R. H. G. Nahuys. *W. de Haan, Utrecht,* 1925. (20 × 14.5) 287 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

De Stanhope's vormen een godsdienstlooze fabrikanten-familie, de Stevenson's behooren tot een streng christelijk-protestantsch huisgezin. Hun wegen loopen natuurlijkerwijze uiteen, als ze elkaar ontmoeten op denzelfden weg, de kleinen op school en de grooten in het gezelschapsleven, zijn er botsingen.
In het tweede gedeelte van het boek komt de liefde in het spel en springen de jonge Stevenson's uit den al te knellenden band van vaders orthodoxie. De groote oorlog geeft tijd en brengt raad.
Het derde gedeelte geeft de oplossing, dank zij de prachtkarakters van vader en moeder Stevenson, in een huwelijk en de vereeniging der jongere generaties in een, jammer genoeg, vaag naam-christendom.
Het is geen boek voor onze katholieke leesbibliotheken, hoewel het rijpere lezers geen kwaad zal doen en in de kringen, waar het uit voortgekomen en voor bestemd is, wellicht wat goeds.

Jos. van Genk.

Ina Boudier-Bakker, 1042.
DE MOEDERS. *Em. Querido, Amsterdam,* 1925. (17.5 × 11.5) 123 blz. ing. f 1.20, geb. f 1.75.

De hoofdpersoon is Tea Lamers, onderwijzeres, een preutsche, weinig temperamentvolle natuur, in toenemende koele vijandelijkheid staande tegenover de andere sexe. Geplaatst aan een eenvoudige dorpsschool had ze de kans gezien op eigen initiatief een clubhuis te beginnen, waar de kleintjes hun vrije uren konden doorbrengen. Haar fascineerende persoonlijkheid bracht groei in de beweging. De kinderen verafgoodden haar. Met ontembare energie werkte ze door. Haar clubhuis moest een ideaal tehuis voor de kinderen worden; zij wilde de kinderen alleen hebben, ze als het ware van huis vervreemden. Bij de moeders waren de waardeering en de bewondering aanvankelijk algemeen. Na verloop van tijd kenterde deze gunstige stemming. De moeders voelden, dat het gezin aangevallen werd. Toen Tea ook beslag legde op den vrijen Zondag, begon er een vinnige grief bij de ouders te ontstaan. Langzaam groeide de verkoeling. Tot de mazelen in het dorp uitbraken. Het clubhuis kreeg de schuld. Het gezin ging zijn oud gezag hernemen en voor deze macht moest Tea machteloos afdeinzen. De eenzame verloor weer het groote gezin, dat zij zich zelf geschapen had. Hoe kon het ook anders. Zij had niet gewerkt voor een verren oogst, dien zij nooit zien zou; zij had slechts gewerkt voor de kleine vreugden, die haar gierige handen ieder oogenblik konden vastgrijpen. De zucht naar de weelde van het moederschap was de drijfveer geweest van haar fellen strijd tegen de moeders, wie zij het moederschap benijdde. Na deze wrange zelfkennis engageert zij zich met den dominee uit de naburige stad. Zij zocht niet in hem den man, de moeder in haar zocht het gezin.
De met zorg gestyleerde uitwerking van een scherp geobserveerd gegeven, dat tal van paedagogische problemen aansnijdt en misschien hier en daar zelfs aangeduid zal worden als een verkapte aanval op de R. K. Patronaatsbeweging. Onderwijzeressen en huismoeders, die dwepen met de uithuizigheid van hun kroost, moeten dit boek beslist lezen. Hoe jammer, dat deze fijn-voelende vrouw niet staat op een ideëeler, spiritueeler levensplan, waar haar geoefend oog heel wat weidscher verschieten zou ontdekken.

F. H.

May Christie, 1043.
HET VERDWENEN PAARLSNOER, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (20 × 13.5) 247 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Natalie Duncane heeft een speelschuld gemaakt, die ze haar oom, van wien ze afhankelijk is, niet durft bekennen. Om haar schuld te voldoen aan Galt Farrel, die een oogje heeft op de rijke erfgename, beleent ze een prachtig paarlsnoer en koopt een goedgelijkende imitatie. Op een avond wordt haar dit laatste ontstolen: de verzekering betaalt 1000 pond uit, maar Natalie durft niet te bekennen dat het echte in een bank van leening berust. Farrel van alles op de hoogte, pleegt nu chantage en eischt van Miss Duncane dat zij zich met hem zal verloven, anders wordt haar oom van alles ingelicht. Gelukkig wordt de oom juist ziek, maar Natalie leeft in duizend angsten. Het ware karakter van Farrel, op wie Miss Duncane eerst verliefd was, treedt nu in 't volle daglicht: een sympathieke secretaris van haar oom helpt haar ten slotte uit de impasse en huwt het meisje.
Een „lustige Witwe" die op allerlei manieren aan geld ziet te komen, een vriendin van Farrel, spookt ook nog door de bladzijden van dezen wuften en vrijwel onbeduidenden roman.

C. R. Vullings.

Joan Conquest, 1044.
DE HAVIK VAN EGYPTE, Vertaald uit het Engelsch door Henriëtte Rappard. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. (20 × 13.5) 275 blz. ing. f 2.15, geb. f 2.90.

Olivia, hertogin van Longacres, 'n zonderlinge oude vrouw, die „Three Castles" pleegt te roken en avontuurlik van aard is, heeft Damaris Hethencourt, 'n meisje dat de prikkeldraadversperring der konventie weet omver te lopen, en Ben Kelham als pleegkinderen aangenomen en maakt met hen 'n reis naar Egypte. Damaris, even hartstochtelik als avontuurlik wordt verliefd op 'n knap-kloeke Arabier, Hugo Carden Ali, trekt met hem de woestijn in, maar verliest op zeer noodlottige wijze haar geliefde, waarna ze in 't huwelik treedt met haar rasgenoot Ben Kelham, die met Carden Ali, 'n vriendschap onderhield als David en Jonathan.
De schrijfster zegt ergens: „Men kan de geur van 't Oosten niet beschrijven". Deze ruiterlike bekentenis maakt veel goed, wanneer de schrijfster trots dit axioma, 'n zwakke poging aanwendt de fascinerende geheimzinnigheden van het Oosten te ontraadselen. Een poging waaraan de kompositie der gebeurtenissen en de uitbeelding der

karakters totaal ondergeschikt is gemaakt. Maar al is dit boek in opzet en bouw 'n mislukking te noemen en verheft 't zich hierdoor niet boven de gewone ontspannings- of spoorlektuur, toch heeft schrijfster, die 'n specialiteit heet te zijn in de schildering dezer exotiese motieven, ons de mogelijkheid geschapen ons 'n beeld, althans 'n gevoelsbeeld — alles immers is daar zo vaag en wazig — te geven van stijl en stemmingen dezer vreemde kontreien.

Men zou dit boek 'n Egypties bazartje kunnen noemen, waarin te kust en te keur allerlei fantasie-artiekelen als „perles d'Orient" liggen uitgestald. Arabiese hengsten, als stormwinden rennend door de eindeloze zandvlakten, felle zonnebrand en oranje en helblauwe luchten, glorend boven purperen woestijntenten, fonkelende sterrenachten, mysteriese fantasterijen, gerafineerde courtisanes en metaalsterke Etiopiese Eunuchen zijn de motieven, die dit boek vullen. En dat alles is beschreven met geurige bloemrijke taal van 't Oosten.

Om in de stijl te blijven,— we vermoeden tenminste dat dit Moslimse fatumsmotief hier niet meer dan 'n stijlfiguur is, — worden natuurlik alle gebeurtenissen beheerst door 't noodlot. Voor volwassenen, die boven de stof weten te staan en in 'n ogenblikje van onschuldige lichtzinnigheid wat van deze Oosterse parfum willen opsnuiven, behoeven we dit boekje niet te ontraden.

Eduard Serrarens.

Karl Gjellerup, 1045.
RIJP VOOR HET LEVEN, Vertaald uit het Duitsch door J. Bruinwold-Riedel. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. (20 × 13.5) 355 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

„Dit boek van den grooten Deenschen schrijver is meer dan een gewone ontspanningsroman. Hoé boeiend de handeling ook is, hoé meesterlijk ook de karakterteekening der personen, het beste uit het geheele boek zijn toch de philosophische gesprekken over de dingen des levens en de raadselen van den dood. Het verhaalt ons van den jongen dokter Rudolf Sten, die als plattelandsdokter naar Stubberup komt en zijn leven temidden van verschillende menschen, die hij in zijn praktijk ontmoet. Zijn verschillende teleurstellingen en vooral zijn vrienschappelijke verhouding tot den opperhoutvester Harstorf, maken dat zijn levensvisie breeder wordt, zoodat hij tenslotte *Rijp voor het Leven* naar Kopenhagen terugkeert."

In dezer voege wordt op de meer gebruik-wordende wijze, op den omslag, het werk aanbevolen. Wat er zijn moge van de „boeiende handeling" en de „karakterteekening der personen", het slechtste uit het geheele boek zijn de philosophische gesprekken! Niemand zal wel wijs kunnen worden uit den warwinkel van alle oude en nieuw philosophische stelsels, die hier overhoop gehaald worden, en iedereen zal het walgen, dat het stelsel, dat Christendom heet, en waar toch altijd nog eenige honderden millioenen hun „levensvisie" uit halen, wordt afgemaakt als „het middeneeuwsch monnikeninstituut tot verduistering der geesten." Intusschen zijn al die wetenschappelijke gesprekken niets meer dan een verdachte vlag om een rotte lading te dekken. Want die „breedere levensvisie", die mijnheer de dokter Rudolf Sten heeft opgedaan, en die hierin bestaat, dat hij stilletjes als assistent bij een beroemd professor naar een groot gasthuis in de stad terugkeert, komt hier vandaan, dat deze mijnheer de dokter om een ongelukkige liefde en tegelijkertijd bijna vastgeloopen verhouding de plaat poetste naar het platteland, daar verliefd raakt op een eerzaam meisje, van zijn dokterspractijk misbruik maakt om in verhouding te komen met een gehuwde vrouw, met wier dienstbode de omgang ook al niet onberispelijk is, — door een anderen minnaar dierzelfde deftige dame zoogenaamd per ongeluk wordt „aan"geschoten; om dan na zijn herstel het eerste meisje te zien sterven, — en op een buitenlandsche reis het bericht te ontvangen, dat zijn vriend, Harstorf, de stiefvader van het kind, ook het tijdelijke met het eeuwige verwisseld heeft. Aangezien hem niets op het platteland meer terug houdt, en de moeilijkheden in de stad van de baan zijn, gaat hij „Rijp voor het Leven" naar de stad terug. De vraag is, of hij er al niet rot vandaan kwam!

Jos. van Genk.

Anna van Gogh-Kaulbach, 1046.
VERGEEF ONS ONZE SCHULD. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1924. (21.5 × 15.5) Deel I: 163 blz., deel II: 184 blz. Tezamen ing. f 5.25, geb. f 5.90.

Dit boek moet om zijn vrije beschrijvingen en verwarde, valsche moraalbegrippen tot de ongeschikte literatuur gerekend worden. Het verhaal begint met de verleiding van een meisje door een jong dokter. Als na hun huwelijk een ongelukkig kind geboren wordt, besluit de vader, het een weldaad te bewijzen door het uit het leven te helpen, maar als het er op aan komt, wordt hij in de uitvoeriug tegen gehouden door een gevoel van ongeoorloofdheid, waaraan hij als gemeenschapsmensch (de menschen maken de moraal!) niet ontkomen kan. Het kind sterft en de ouders, die zich zelf de schuld toeschrijven van het ongeluk van hun kind, trachten hun schuld uit te boeten door het aannemen van een klein verlaten meisje, wier jonge moeder zich verdronken heeft. De nieuwe moeder vindt echter in de verzorging van het pleegkind haar hoogste genot en vindt dus de aanname van het meisje, geen „boete". Als zij echter bij een dreigend auto-gevaar haar stiefkind redt, door haar eigen leven te wagen en eenige kwetsuren op te loopen, is haar boete-idee volkomen in orde gebracht! Een nicht, die een oogje heeft op den dokter, tracht beurtelings beiden over te halen tot echtscheiding, die natuurlijk als heel gewoon wordt voorgesteld. Als haar opzet mislukt, verhuist de nicht naar Indië. Ter gelegenheid van een door zijn schuld mislukte operatie, hervindt de dokter het medelijden met de arme boerenbevolking, die door de schuld van de gemeenschap in zoo'n toestand is! Een vreemd, verward en ongeoorloofd boek.

P. A.

T. Hellinga-Zwart, 1047.
MET Z'N DRIETJES NAAR DE HEI, Geïllustreerd door Nans van Leeuwen. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1925. (24 × 16.5) 125 blz.

Ko en Miek hebben elkaar bij toeval leren kennen. Miek is lang ziek geweest, maar herstelt gelukkig en moet voor haar gezondheid de zomervakantie op de Veluwe doorbrengen. Ko mag haar gezelschap houden en tante Greet, 'n model van 'n

onderwijzeres, begeleidt de jongelui. We krijgen dan 'n fleurige beschrijving van 't jolige leven op de hei en de gezellige uurtjes met 'n troepje kampjongens.
Wat 'n fris en kern-gezond boek! Je leest 't met plezier, want de schrijfster kan uitmuntend vertellen: haar taal is onberispelik, de geschiedenis interessant van a tot z en meteen in hoge mate karaktervormend, vandaar dat wij 't van harte aanbevelen.

Leo Fens.

Charles van Iersel, 1048.
DE HEILIGE GRAAL. *C. A. J. van Dishoeck, Bussum,* 1925. (22.5×16.5) 140 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.

Hoe faalt de weergave van de soms visionnaire verbeeldingen, die de Graalsage ook dezen schrijver voor den geest riep. Het rhythme dezer zinnen, vooral bij landschap- of stemmingsbeschrijving even oplevend, vervalt telkens weer in hinderlijke haperingen, ondoorvoelde uitdrukkingen, inmengingen van den schrijver persoonlijk met zelfs hier en daar een beroep op den lezer. Na den hooggestemden inzet, die, evenals het kunstzinnige uiterlijk dezer uitgave, zooveel innigs en schoons liet verwachten, verloopt het verhaal in de afzonderlijke, soms bedenkelijke avonturen van de ridders der Tafelronde, waartusschen zonder diepgang de groei van Parcivals ziel voor de Graal, die hem even onwezenlijk blijft na zijn beleven, als ons bij dit tastende pogen naar woordkunst.

Marie Koenen.

A. M. de Jong, 1049.
MERIJNTJE GIJZEN'S JEUGD. *Em. Querido, Amsterdam,* 1925. (21.5×15.5) 243 blz. ing. f 3.25, geb. f 3.90.

„Verraad" is de rechte titel voor dit boek. De schrijver schetst 't Brabantsch-Roomsche leven. Hij kán naar het leven beelden, maar hij dóet het niet. Opzettelijk niet. Roomsche kinderen laat hij denken en doen als animistische negerkinderen gejaagd en geplaagd van allerlei geestgespook. Opzettelijk maakt hij van den Pastoor een paskwil: een leeuw voor de kudde — maar voor elk schaap 't schaapachtigste schaap. Hij speelt met die figuur wel slim. Op stuk van zaken is 't een even groote fatalist als de schrijver zelf. Opzettelijk maakt hij van de Roomsche menschen vuilbekken. Slampampers — huichelaars: „De meinse zijn ommes blange nie 'eilig genoeg vor de kerk, één dan liegen ze mar een potjen om net te doen of ze 't wel zijn." De Roomsche God is „een wraakzuchtige God" en de menschen-harten zijn „geschapen voor ongebondenheid". En 't huwelijk? Een bevallende moeder wordt „geslacht". Twee heel sympathieke vrijdenkers — man en vrouw — gaan natuurlijk van elkaar. „Kinderen te veel — dan maar als hondjes verdrinken", dat zegt een Roomsche vader.
't Boek spot apostatisch.
De inhoud? Merijntje loopt met een strooper, die een poldermeid achterna loopt, maar die hem wordt gekaapt en die hij toen met den kaper doodschoot. Merijntje herkent het mes als van den strooper.
Dit is zoowat de inhoud. Maar daar komt het niet op aan. 't Is om den vorm waarin die onnoozele inhoud gegoten is. Die is verderfelijkverraderlijk.

A. v. Delft.

Uit Boek en Blad.

De pogingen tot hereeniging met Rome hebben in de laatste eeuw de aandacht steeds meer getrokken naar het Anglicanisme. Nu die belangstelling door de Mechelsche conferentie's opnieuw gewekt wordt, mag het ons verheugen in het Octobernummer van *Studiën* een artikel aan te treffen van Fr. Woodlock, een Engelschen Jezuïet, dat ons een korte en duidelijke oriënteering geeft der Anglicaansche Kerk. Met uitschakeling van overgangsvormen wijst schrijver drie hoofdgroepen aan: de Evangelische Low-Church, die het eigenlijke orthodox-protestantsche Anglicanisme vertegenwoordigt, de Anglo-Katholieken, die in leerstellingen en rituëel het dichtst tot de Roomsch Katholieken naderen, en de modernistische groep. P. Woodlock onderschrijft de meening dat op een algeheele overgang der Anglo-Katholieken weinig hoop bestaat doch wèl een merkbare stijging van individuëele bekeeringen uit deze groep in de eerste jaren te verwachten is.
In hetzelfde October-nummer dient ook de aandacht gevestigd op een historische studie van P. Gorris waarin deze op deugdelijke gronden meent de historie van het kruisvertrappen door de Hollanders in Japan naar het rijk der legenden te moeten verwijzen. Uit de polemiek blijkt, dat de kwestie nog niet definitief beslist is.

In het jongste nummer van *Opgang* lucht P. v. d. Meer zijn o.i. wel ietwat overladen bewondering voor den niettemin merkwaardigen en van schoonetoekomst-mogelijkheden getuigenden dichtbundel van Henri Bruning *De Tocht*. Binnenkort zullen wij onzen referent Wies Moens uitvoerig daarover aan het woord laten. Uit deze bespreking lichten wij niettemin een passage, die wij geheel onderschrijven en die veel kan bijdragen tot juister begrip van het werk der jongeren, dat teveel naar een *uitsluitend-literairen* maatstaf beoordeeld wordt.
„Voor ons gaat het nu niet louter om kunstvaardigheid. Het gaat om de directe uiting van wat God ons dwingt te zeggen, zoo sterk, zoo machtig, zoo intens mogelijk. Onmiddellijk, als een schot in de roos, moet ons woord zijn, een treffer, zonder het overbodig sierlijk gebaar van het aanleggen, zonder omslachtigheid, — geen krachtlooze gemeenplaatsen, maar woorden en zinnen, die doel treffen, bijna luidloos; een kogel die zoemt als een bij en het voorhoofd doorboort en den geest wondt."

Het redactioneele hoofdartikel in *La Vie Catholique* van 3 October is een gewetensonderzoek en een goed-voornemen; het opschrift: *Le miroir d'un an de vie catholique*

duidt dit voldoende aan. Met dit nummer zet de tweede jaargang in. Een jaar ligt achter den rug. Zoo ooit een periodiek fier kon zijn, dan *La Vie catholique*. En de redactie is fier! Ze weet, wat ze reeds bereikte en in dit weten ligt haar groote kracht voor de toekomst. Zij is een macht, een prestige. Wie in het katholieke leven van Frankrijk een rol speelde, als patronaatsleider of universiteitsdocent, als literator of geleerde, als tijdschriftredacteur of parlementair, allen klopten in het afgeloopen jaar aan bij *La Vie catholique*. Dit weekblad was het „camp de ralliement''. De leiders verkondigden er hun systeem; de werkers bespraken er hun plannen, vierden er hun overwinningen, herstelden er hun nederlagen; de schrijvers gaven er broederlijke voorlichting over elkanders boeken. Al de rubrieken (Vie religieuse, vie littéraire, vie artistique, vie scientifique, vie sociale) zongen er het lied van den Roomschen Rijkdom, in majeur of in mineur, huppelend of sleepend, maar steeds hetzelfde lied van rijkdom en weelde, van volle schuren. De patronaatsjeugd las het en droeg het hoofd hooger; de landpastoors lazen het en voelden zich minder eenzaam in den strijd; de sociale werker las het en leefde mee het religieuse, literaire, artistieke en wetenschappelijke leven van Frankrijk; de dichter las het en ging zijn lied afstemmen op het rhythme der algemeenheid. Ook de vijanden lazen het, hetzij om de stellingen van den tegenstander te verkennen, hetzij uit eerlijken drang naar de waarheid en zagen een nieuwe, een ongekende wereld voor zich. Zoo staat *La Vie catholique* voor ons: een macht en een prestige. Onze Fransche broeders in Christus roepen wij in innige collegialiteit een „semper crescendo'' toe.

Revue des Jeunes — een titel, die misleidend klinken kan voor iemand, die dit halfmaandelijksch tijdschrift nog nooit doorneusd heeft. Het dateert van 1910 en is blijven heeten: *Revue des Jeunes*, al zijn de jongeren van toen reeds de ouderen van heden geworden! Nooit hebben de jaren zwaarder gewogen dan thans: nooit ontgroeide iemand zoo vlug z'n jongensschoenen. *Revue des Jeunes* is dus niet het lijfblad van Fransche jongeren als Max Jacob en Henry Reverdy. Zich plaatsend op de basis eener algemeene katholieke cultuur noodigt het alle generaties en stroomingen, die elkander verstaan en verdragen kunnen, tot een rendez-vous uit om bij elkaar steun te zoeken en elkaar te verrijken. Dit streven naar de nieuwe grenzen eener literaire kleurloosheid heeft echter geleid tot een overheerschende eenzijdige belangstelling voor de traditionalisten. De inhoud der letterkundige opstellen sluit hier allen twijfel buiten. Zeldzaam zijn de spiritueele beschouwingen van Senex, de politieke en sociale artikelen zijn pittig gesteld; over het algemeen zijn de kronieken belangrijk en goed verzorgd; de schrijver der *Portraits* is een zeldzaam begaafde persoonlijkheid, alleen de grootere essays over letterkunde en letterkundigen voldoen nu eenmaal niet, wat de keuze van het onderwerp betreft. In-vrede-rustende grootheden zooals: Renan, Hello en Chateaubriand worden geelimineerd; verder is de baan vrij voor contemporaine middelmatigheden, zooals Louis le Cardonnal, Louis Mercier, Armand Silvestre en zooals in het jongste nummer: Henri Pourrat, un écrivain catholique de l' Auvergne. Bij het doorbladeren der jaargangen 1922, 1923, 1924 en 1925 hebben wij haast geen enkele moderne ontmoet. Hoe denken de medewerkers van *Revue des Jeunes* daarover? Versmaden zij half-rijpe vruchten uit princiep? Maar zijn half-rijpe niet ver verkiezelijk boven vooze, murwrijpe en wormstekige? Werk dat hooge mogelijkheden aanwijst, maar nog niet de klassieke rust der persoonlijke bezonkenheid bezit, is en blijft toch meer waard dan het aftandsche gewauwel van een académicien, die niets te zeggen heeft,omdat zijn ziel, zijn leven inhoudsloos is! Ook in Roomsch Frankrijk leven Brunings, Kuytenbrouwers en Engelmans, die hun diepste innerlijk willen uitzeggen op een wijze zooals zij dit verkiezen en niet anders. Laat ze ook wat eenzijdig, hooghartig en zelfbewust doen, ze meenen 't daarom nog niet kwaad en vragen alleen om een weinig stilte. Ze vragen gehoor en aandachtzaamheid, wat de officieele bonzen der literatuur hun niet weigeren kunnen zonder weldra het contact met het volle leven te verliezen. Wil *Revue des Jeunes* actueel blijven en up-to-date dan zal het met de jongeren meer rekening moeten houden, dan het tot dusverre gedaan heeft.
Bovenstaande lag nog op de schrijftafel, toen het Octobernummer van *Revue des Jeunes* binnengebracht werd. Misschien hebben wij te vroeg geroepen. Frédéric Lefèvre, de bekende criticus van *Une Heure avec* — opent een serie artikelen met enkele algemeene beschouwingen over kritiek. 't Schijnt dus, dat de redactie zelf gevoeld heeft, dat er iets haperde. Zijn beschouwingen zullen ons stof leveren voor een volgend overzicht.

Het Engelsche paedagogische tijdschrift *The Sower* is in zijn nieuwen vorm verschenen; de kaft is nieuw en de inhoud brengt noviteiten. Er is een overzicht begonnen van nieuwe publicaties op paedagogisch gebied en een rubriek, waarin juridische of politieke besluiten opgenomen worden, die betrekking hebben op het onderwijs. In het volgend nummer zullen correspondenten uit het buitenland medewerken om de engelsche onderwijzers op de hoogte te houden van hetgeen er op hun gebied in andere landen gebeurt. Het oorspronkelijk maandelijksche blad heeft dus bij deze drie-maandelijksche publicatie in alle opzichten een uitbreiding ondergaan.

Naar aanleiding van de bij Longmans-Green, London verschenen goedkoope uitgave Sheehan's novellen: *The Blindners of Dr. Grey, Lisheen, Glenanour, The Graves of Kilmona, Miriam Lucas* en *Luc Delmege*, geeft *The Universe* een korte karakteristiek van den schrijver: „Waarschijnlijk heeft geen enkel Iersch schrijver zoo'n juiste en diepgaande karakterteekening gegeven van zijn landgenooten, hun temperament, hun leven en lijden, als Sheehan. Zes en dertig jaren was hij priester in Ierland, beschreef wat hij kende, met een inzicht en een openheid, die hem in een slag liet zien als geen gering menschenkenner en geen partijman zonder meer, doch als een beschaafd, bekwaam schrijver, een begaafd verteller en de bezitter van een groote ontwikkeling, die zijn geschriften uitheffen boven hun plaatselijke omgeving en ze brengen in het wijde veld der Engelsche letteren.''

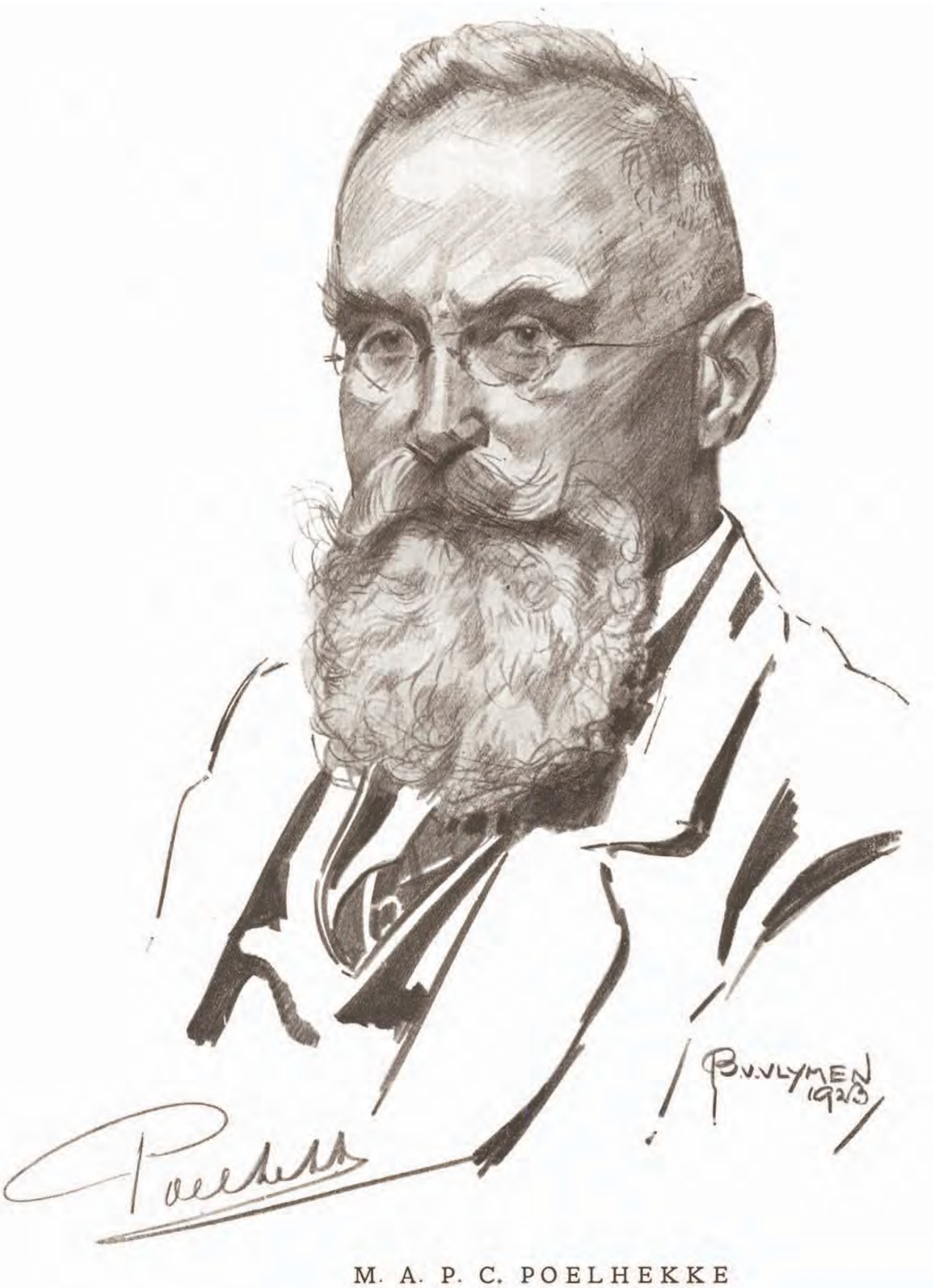

M. A. P. C. POELHEKKE
(20 December 1864—12 November 1925)
LETTERKUNDIG REDACTEUR VAN BOEKZAAL DER GEHEELE WERELD

In Memoriam M. A. P. C. Poelhekke.

In den stillen doodenmaand is Poelhekke, de vergrijsde voortrekker onzer Roomsche cultuur gaan uitrusten van z'n welbesteed, vruchtbaar en offerzwaar leven. De dood heeft hem uit ons midden genomen in de stemmige Allerzielensfeer, die haar rustige plechtige wijding overdraagt op gansch den Novembermaand, waar alles van sterven spreekt. 's Menschen oog wordt weemoedig, als het den kalmen doodstrijd der natuur aanschouwt, die bij het eentonige spel der vallende blaren aan haar eigen veelkleurige lijkwade spint, terwijl de naakte stammen zich rekken in pijnlijke kreuning om de verloren vrucht. De gedachte aan den dood, die de echo is van den waarschuwenden stem der stervende aarde en de stroeve werkelijkheid der meditatie-volle herfstsymboliek, was niet in staat de ingekeerde rust zijner ziel te storen, daar Poelhekke wist, dat hij de balans van zijn geestelijk actief vol vertrouwen kon overleggen aan den grooten rekenmeester. Zijn afsterven kwam toch onverwacht. Toen hij zich het vorige jaar terugtrok uit het onderwijs, dat zijn beste krachten gevergd had, wilde hij niet worden de gemoedelijke genieter van het otium cum dignitate. Met de strijdlustige geste van jeugdige levenskracht en onverzwakt levensoptimisme bleef hij, kloeke vaandrig op de bres, zwaaiend het wapperende vaandel zijner stage arbeidzaamheid. Daarvan getuigt *Lyriek*; daarvan getuigt *Kultuur en Leven.*) Nog lag zijn werktafel vol manuscripten; nog zat zijn hoofd vol plannen. God's wijsheid heeft anders beschikt. Poelhekke's levensvrucht was tot volle rijpheid gekomen in de blakerende hitte van den zonnebrand en verbeidde het feestelijk uur van den oogst, als de Maaier zijn snerpenden sikkel door de zware halmen slaat. God heeft den fijnen keurder van aardsche schoonheid opgeroepen, om te gaan staren op de eeuwige ongeziene Schoonheid, die nimmer verbleekt, maar aldoor dieper wordt van gloed. Roomsch Nederland verliest in Poelhekke een smaak-vormend paedagoog en een smaak-vormend publicist. De vele artikelen, door zijn zestigsten verjaardag in de pen gegeven, bewezen onlangs, dat heel Katholiek Nederland fier was op dezen blijmoedigen en karaktervollen veteraan. Velen zagen in hem een leider, een meester, den executeur van Thijm's testament. Ook hij wilde zijn volk opbeuren tot de schoonheid, het vrijmaken tot vollevende menschen bij wie alle levenskrachten tot bloei zijn gekomen. Ook hij leefde op een hoog plan, dicht bij den hemel. Vanaf deze hoogvlakte — de zon-verlichte toppen van zelf-inkeer en zelf-inzicht — beschouwde Poelhekke de verstoffelijking der hemelsche schoonheid in haar grenzeloos-rijke schakeering en zocht den echo van het goddelijke in het menschenwerk: vestigium Dei. Van dezen berg bracht hij de steenen tafelen mee van den nieuwen schoonheidsdecaloog, want als paedagogische levenswekker gaf hij aan de letterkunde haar schoonste mogelijkheid terug, welke is, zooals hij eens schreef: „Jonge mannen in te leiden tot het leven in zijn velerlei uitingen, door middel van de schoonheid en zoodat ze geen vreemdelingen zijn in het hoogere, het geestesleven''.

In dezen zin ligt opgesloten het motto van zijn leven en de synthese van zijn literair werken: zij geeft tevens den sleutel tot zijn laatste werk *Kultuur en Leven.*

* * *

In den stijl van ons tijdschrift en deze gelegenheid dankbaar benuttend willen wij bij voorenstaande publicatie een oogenblik stilstaan. Want in dezen Geelrug verzamelde Poelhekke het beste en rijpste, dat hij de laatste 20 jaar elders gepubliceerd had, en dat gerust een evenknie genoemd mag worden van den vorigen bundel *Beschouwingen,* die verscheen in 1904. Dit nieuwe boek heeft zijn beeld onveranderd gelaten, alleen enkele trekken verduidelijkt of scherper omlijnd. In *Kultuur en Leven* leeft de heele mensch Poelhekke, zooals wij hem kennen en zooals hij ons dierbaar geworden is. De inhoud is zijn liefde, zijn ruime en breede liefde voor al wat schoon is, edel en waar. Poelhekke heeft ten volle begrepen de diepere beteekenis van de cultuur en de hoogere waardij van het leven en de innige relaties, die beide verbinden. Daarom kon het museum, dat hij hier zoo kleurig en levendig beschrijft, geen ander zijn dan de hooge koepeltempel der Roomsche schoonheid. Het waarachtig-schoone, dat hij elders meende te ontdekken, heeft hij slechts benut als voetstukken voor zijn Roomsche heroën; zoo Potgieter, Perk en Henriëtte Roland Holst voor Dante, Tagore voor Franciscus van Assisi. Onafhankelijk tronen Thijm en de Italiaansche meesters terwijl Gezelle

heel den achtergrond vult zijner bloedwarme apologie voor den Vlaamschen taalstrijd. Poelhekke munt niet uit door de oorspronkelijkheid zijner visie of de diepte zijner denkingen. Hij is een veelweter en een fijnproever maar geen schepper; ook geen geniale improvisator, die luk raak duizelende perspectieven opent en geheime verholenheden peilt. Wat in de stilte der aandachtzaamheid in eigen binnenste verwerkt en geschift is, heeft hij met rustige, gave uitdrukking tot het bruikbare gemeengoed zijner lezers willen maken. Geleid door vaststaande normen en wetten en begaafd met een wijd-schouwenden blik en een veel-omvattende eruditie is hij steeds doorgedrongen tot in de eigenlijkste, diepste wezenheid van zijn onderwerp. Zijn oordeel is stabiel en zeker. Hij hoeft er niet meer op terug te komen. Hoofd en hart, geest en gemoed, weten en kunnen, kennen en willen staan hier tot elkaar in de juiste verhoudingen. Zoo schrijft men kritiek van blijvende waarde. Dit boek is louter positief, verruimend, opbouwend, bezielend, het logische uitgroeisel zijner innerlijke levenshouding. Evenwichtige voldragenheid, ziedaar het typeerend, alles-zeggende, objectief-zakelijke praedicaat zijner leerrijke en boeiende beschouwingen.

Bij den schrijver van *Woordkunst* mag er ook een woordje vallen over den stijl. Ook in *Kultuur en Leven* heeft hij nog eens zijn liefde voor het Woord uitgesproken. „Het woord is de vastheid bij de beweging. Het woord is de gang bij de rust. Het woord is de beelding bij de muziek, de plastiek bij de melodie. Het is de gedachte bij den zang. Het woord is het gevoel bij het begrip. Het is het aanschouwen en het schouwen tevens" (blz. 236). De verleiding, het literaire gehalte der verschillende essayisten te vergelijken, die in deze zelfde serie opgenomen werden, is te sterk. Daar krijgen wij de sonore, zwaar-deinende taal van Feber, de levendige, luchtige en elegante zegging van Nieuwenhuis, het warme, edele, onmiddelijke proza van V. d. Meer en Poelhekke? Zijn stijl is niet zoo sterk persoonlijk, niet zoo karakteristiek-eigen. Hij is te veel de epigoon der tachtigers, die zich hun vormverbetering met veel talent ten nutte gemaakt heeft. Maar wij roemen toch hoogelijk: de strengheid en scherpheid van zeggingskracht, de juiste afgewogenheid van beeld en gedachte, in een woord: zijn sterken, mannelijken, stoeren stijl. Of de jongeren met deze apodictische waardebepaling accoord gaan? Wij betwijfelen het ernstig, maar handhaven toch onze meening.

* * *

Wij redactieleden, medewerkers en lezers van *Boekzaal* scharen ons bij de velen in den lande, die treuren bij de groeve van dezen edelen mensch. Ons tijdschrift verliest in hem een zijner mede-redacteurs, die ons schonk het prestige van zijn naam, de kracht zijner gave persoonlijkheid en de bemoediging zijner collegiale vriendschap. Daarom zullen wij en vooral wij zijn nagedachtenis blijven eeren. Het scherm is gevallen over het leven van dezen rijken, veelzijdigen en evenwichtigen geest. Maar op den achtergrond beuren zich omhoog de breede kruisarmen, die tijd en eeuwigheid overspannen. Ons blijft zijn leven een prachtig voorbeeld, een sterke opwekking bij de zoo verantwoordelijke behartiging van het cultureele apostolaat der voorlichting inzake lectuur, dat ons tijdschrift voert.

Dr. H. v. d. Mark.

---

1) **M. A. P. C. Poelhekke,** KULTUUR EN LEVEN, Geïllustreerd. *Van Munster, Amsterdam,* 2e druk: 1925. Geelruggen, (20.5×15) 247 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.90.

Henriëtte Roland Holst-van der Schalk.

Nederlands felst-levende dichteres heeft et enige maanden geleden ondernomen haar opstellen en studies over estetiese en etiese onderwerpen, verspreid liggend in tijdschriften her en der, te bundelen in 'n lijvig boekwerk, dat verscheen onder de tietel *Over Leven en Schoonheid.* 1) De inhoud wordt gevormd door drie afgeronde onderwerpen, respektievelik betieteld als: Studies in socialistiese estetika; Maatschappelike oorzaken van middeneeuwse en moderne mystiek; Histories materialisme en kunst. Het blijft altijd een boeiend gebeuren, zelfs de meest dorre materie door Roland Holst te zien behandelen, tot léven te zien worden in haar rijke en naar et leven wijdopen uitstaande geest. En waar het wilde hárt ópspringt, begint bijwijlen een lyriek aan te zwellen in haar perioden die de bezielende krachten dezer vrouw doet herkennen tot in haar schoolse verhandelingen. Roland Holst heeft zich gedwongen naast

haar verzen, teoreties rekening en verantwoording af te leggen over haar maatschappelike inzichten die in haar bundels lyriek voor haren persoon dichterlik gerechtvaardigd staan. De onbetwistbare eerlikheid van haar streven,— onbetwistbaar! want et zal nimmer mogelik zijn tegen de „waarheid" in grote kunst te scheppen, waarheid die subjektief verantwoord is — de onbetwistbare eerlikheid van haar streven wordt ook teoreties bewezen in dit rijke en veelomvattende boek, dat gebouwd staat op et fundament eener onmiskenbare samenhang tussen de twee grote wereldbeschouwingen van et naturalisme (wil men: et materialisme) en et sosialisme, maar dat van et begin naar et einde een merkwaardige verschuiving toont, wat betreft de waardering van et histories materialisme.
Roland Holst heeft dit zelf ingezien en er op gewezen in haar inleiding. Veel meer de taak van de wijsgeer dan de onze, ware het, deze verschuiving na te gaan, afgezien nog van et feit dat meer tijd ter bestudering beschikbaar moet zijn. Enkele duidingen mogen daarom onzerzijds hier voorlopig volstaan.

* * *

Het oudste opstel van et boek, dat over middeleeuwse en moderne mystiek heeft met mystiek evenveel en even weinig uit te staan als het fokken van kanaries. In deze verhandeling wordt weinig meer gegeven als 'n poging ter verklaring van Dante en Fransiskus, Maeterlick, Ibsen en Tolstoï vanuit de overtuiging dat „elke geestelike, dus ook elke estetiese uiting door de produktie-wijze en de produktie- of klasse-verhoudingen volkomen kan worden verklaard." Dit is dus zo ongeveer et tegengestelde van wat wij onder mystiek plegen te verstaan (afgezien van de vulgaire betekenis: geheimzinnig). Terwijl het in de mystiek gaat over et persoonlike, aarde- en wereld-onthechte Godsbeleven, schakelt Roland Holst in dit opstel de *persoonlike* beteekenis, de persoonlik-scheppende krachten der behandelde figuren zo goed als geheel uit om hen te maken tot produkten van bepaalde maatschappelike faktoren; alzo: et materialisme, toegepast op et sosialisties prinsiep der gemeenschap: de gemeenschap wordt beheerst door et ekonomies voortbrengingsproses. Zoals zij zelf et formuleert: „Kunstuitingen worden daarin uitsluitend of bijna uitsluitend beschouwd als het gevolg en tevens als de weerspiegeling van materieel-ekonomische prosessen, deze laatste daarentegen als de enige waarlik-reëele en tevens de enige werkende oorzaken."
In de laatste grote verhandeling echter, die over histories materialisme en kunst, zijn de verhoudingen anders.
Enkele sietaten mogen de praktijk van deze gewijzigde inzichten aantonen:
„...elk scheppend psychisch feit is óók een spontaan gebeuren, opkomend uit de levensvoorwaarden van het bewustzijn" (blz. 384).
„...Uit de kennis der produktie-verhoudingen van het feodale tijdperk in West-Europa kunnen wij noch de gothische bouwkunst, noch de poëzie van Chaucer of van Dante ‚afleiden'." (blz. 394).
„...het produktieproces is niet de enige faktor, die op de vorming van ons wereldbeeld en onze wereldbeschouwing invloed heeft..." (blz. 430).
Henriëtte Roland Holst komt ronduit tot de bekenning dat et materialisme in zijn meest krasse opzet onhoudbaar is: „het geloof aan de materie als aan de enige waarachtige werkelikheid, de enige „oorzaak" of werkende kracht, is naief-realisties." (blz. 318). Haar eigen opvattingen regelmatig konfronterend aan et nieuwe boek van Boecharin over et histories materialisme komt zij tot verwerping van de *mechaniese* of natuurwetenschappelike interpretatie van et histories materialisme om er haar eigene, meer *organiese* opvatting tegenover te stellen. Zij verwerpt de interpretatie die de materiële produktie en de daarbij aansluitende maatschappelike verhoudingen niet enkel als de *fundamentele*, maar ook als de enige *essensiële* levensuiting beschouwt. Hiertegenover poneert zij de stelling dat et geestelik leven op het ekonomies-materiële *berust*, aan het materiële *gebonden* is, maar dat et materiële daarom nog niet het gehele zijn *omvat*, nog niet alle mogelikheden van onze aanleg, niet alle behoeften van onze natuur uitput. En met aanvaarding van de psychologie van het onder- en on-bewuste, komt zij voor de kunst wederom tot aanvaarding van de inspiratie die in den aanvang werd verworpen, als niet te kunnen berusten op ekonomiese toestanden.

* * *

Het leven tenslotte opvattend als „een ondeelbare, stoffelik-geestelike eenheid, een dialekties proses, waarbij oorzaak en wer-

king onophoudelik in elkaar overgaan, materie en geest, realiteit en weerspiegeling geen absolute, maar slechts betrekkelike tegenstellingen zijn" heeft Henriëtte Roland Holst een ontwikkelingsgang doorgemaakt die haar ál te vitaal psychiese en onweerstaanbaar eerlike aanleg haar dekreteerde. Zich los te wringen uit et natuurwetenschappelik naturalisme en de onvervalste toepassing daarvan op et gemeenschapsbegrip van et sosialisme, om te komen tot een meer spirituele verklaring van levens- en kunst-verschijnselen, betekent een opstijgen naar een inzicht vanwaaruit et haar eens mogelik zal zijn de zin des levens te verstaan. Maar daartoe zal *ieder* kontakt met et materialisme verbroken moeten zijn, en de „gemeenschap" als doel van álle leven opgegeven. Want tenslotte blijft Roland Holst slechts de natuurlike mens zien, en tracht met natuurlike mensen een gemeenschap te vestigen, die slechts bestaan kan in een bovennatuurlike samenhang en eenheid, die niet persoonlike of gemeenschappelike welvaart bestreeft, maar die allereerst dient geïnspireerd te zijn op de zelfverlochening.

Synteze van individu en gemeenschap — door Roland Holst in et kommunisme geïdealizeerd — is slechts bereikbaar in de kristelike liefdegemeenschap (vgl. de uitvoerige studie van Dr. Frans de Hovre in zijn *Paedagogische Wijsbegeerte* over „Het Socialisme").

Christus, *de* Christus, *het* individu bij uitstek, heeft enerzijds de mens bevrijd uit et aardse, maar heeft „in 't individu een eindeloze wereld geopend, en door zijn verlossingswerk den regenboog der vrije Persoonlikheid boven de wereld gespannen." (De Hovre blz. 169). Christus heeft anderzijds de sosiale idee geopenbaard in zijn volle luister: Bemin God boven alles, en uw naaste als U zelf *om God*. In et kristendom ligt de syntese van individu en gemeenschap. Regeneratie der gemeenschap is slechts mogelik door regeneratie van et individu in bovennatuurlik-kristelike zin.

Voorzover dit boek een vervloeking betekent van onze burgerlik-kapitalistiese maatschappij, van et onrecht en de huichelarij begaan aan de niet-kapitalisten, gaan wij volmaakt akkoord. Het „Wee de huichelaars!" wordt door Roland Holst herhaald met vehemente kracht; het „Weg met hun!" de kreet die daarop volgt, die (volgens haar) tot daad dient te worden in de revolutie — en de hosanna's klinken de nieuwe gemeenschapskunst van Rusland tegen... Hier scheiden onze wegen, want niet uit revolutie, maar uit de kristelike daad zien wij et herstel der orde geboren worden.

* * *

Wij staan op een ander standpunt als Roland Holst, maar voelen ons verwant aan deze vrouw, in wie zich voltrekt het gevecht naar de bevrijding en et inzicht; het is een gevecht op twee fronten; tégen et materialisme, tégen déze maatschappij. Bijwijlen dreigt een chaotiese verwarring deze geest te overrompelen, want de spanning waarin zij leeft om haar idealen te dokumenteren met de argumenten der wetenschap, vervult deze geest tot brekens toe. Het is tenslotte de *twijfel* aan eigen ideal en; dóór die twijfel groeit dit machtig dichterlik intellekt, voortgestuwd door de ideëele tendenzen van et hart, naar de Waarheid. Niet bewogen door detailkwesties van vrij vers of metrum (die bezijden et kernkonflikt onzer mensheid ómgaan), maar door de chaotiese vaart dezer aarde „naar de wereldrevolutie", vaart waarin zij nog niet de wind Gods voelt waaien, stelt dit boek evenals *De voorwaarden tot hernieuwing der dramatische kunst* et probleem universeel en menselik, niet landelik en literair. Voorzover Henriëtte Roland Holst in haar boek de kunst tracht te verklaren uit ekonomiese toestanden, als de weerslag van maatschappelike verhoudingen, staan wij uiteraard afwijzend. Op wijsgerig-onjuiste grondslag kan moeilik een wijsgerig juiste kunstaanschouwing worden opgebouwd.

Maar dit boek blijft een dokument voor wie de wijsgerige en artistieke ontwikkeling dezer vrouw nagaat, voor wie iets beseffen wil van de ondergrondse geheimzinnige krachten waardoor één der edelste geesten van ons volk wordt bewogen, wordt vóórtbewogen in nimmer onderbroken en smartelike ontwikkeling naar de waarlik-universele vizie van et katolicisme op wereld en mensheid. Het is een dokument ook voor wie in een mens de ontwikkeling van waan naar waarheid op de golfslagen van de kultuur-ontwikkeling binnen de tijd van vijf-en-twintig jaar zich wil bewegen zien, een ontwikkeling die bijna automaties noodzaakt tot verwerping van et materialisme en aanvaarding van diepere geestelike krachten die ergens... ergens in de oneindigheid, in de rustende eeuwigheid een onvergankelik aangrijpingspunt vinden.

Waar et verankerd ligt, werd beseft door wie et volk de „opium van de godsdienst" ingaven.

Gerard Knuvelder.

[1]) **Henriëtte Roland Holst-van der Schalk,** OVER LEVEN EN SCHOONHEID. *Van Loghem, Slaterus & Visser, Arnhem,* 1925. (20.5×14) 488 blz. ing. f 3.95, geb. 4.95.

De Rijke Jongeling.

Frans Reevius, een jonge Delftenaar, heeft een oom in Amerika, die hem een Ford-vermogen nalaat: ruim drie en twintig honderd millioen dollars in geld en een jaarlijksche opbrengst van vijftig millioen dollars uit een zinkmijn, nog gezwegen van een aanzienlijk grondbezit in Alaska en Californië, dat eveneens millioenen opbrengt. De erflater heeft echter een voorbehoud gemaakt. Hij wil al zijn medemenschen helpen, die in verdrukking zijn, die onrecht lijden, die materieelen nood hebben. Wat de menschheid mist, is levensvreugd. Hij wil, dat de mensch genoeg eet, geen kou lijdt en altijd reden heeft tot zingen. De jonge Reevius krijgt de vrije beschikking over dit onmetelijk fortuin in een tijd, dat het in hem woelt en gist, dat hij snakt naar de middelen om een onrustigen droom, een brandende begeerte te verwezenlijken, dus: juist van pas. Oom's philantropie in het quadraat zal hij rekenkundig en stelselmatig trachten uit te voeren, niet in den blinde weg: de collectiviteit moet er mee gebaat zijn. Als Frans over de eerste koddig-humoristische moeilijkheden heen is en in het pauperisme de wortel van alle sociale kwaad en ellende meent gevonden te hebben, slaagt hij er in het intellect en het organisatorisch talent in den lande te centraliseeren zonder het persoonlijk initiatief al dezer knappe koppen te fnuiken of te knotten. Amsterdam, waar de groote centrale gevestigd is, wordt het eerste proefstation. De hoofdnummers van Frans' hervormingsprogram zijn: goede loonen, goede huizen, goede wegen en goede ontspanningen. Het schoonheidsgevoel tracht hij te veredelen, al heeft hij ook pittoresk oud-Amsterdam aan zijn bouwgrillen opgeofferd. De gebruiksvoorwerpen worden practisch, eenvoudig en degelijk. Aan den hygienischen dienst wordt alle mogelijke zorg besteed. Ook wordt de openbare onkuischheid tegengegaan en wellevendheidfilms worden druk afgedraaid. Het geld is zijn macht en zoo weet hij de felle oppositie den kop in te drukken. Want overal voelt hij een verholen verzet tegen zijn goed-gemeende maar opgedrongen verbeteringen, een botte hardleerschheid, die met zijn luchtig optimisme den draak steekt, een bekrompenheid van geest, een niet-willen-begrijpen, waartegen zelfs de goden tevergeefs strijden. Er zit echter een vaste, strakke lijn in zijn strevingen en hij weet, dat iedere toegevendheid een zwakheid zou zijn. Op alle takken van handel, industrie, productie en bezit legt hij de hand. Zijn dollars effenen alle zwarigheden en slechten alle hindernissen. De kranten, die tegen hem ageeren, koopt hij op. De regeering verplicht hij aan zich door de oorlogskosten te dragen voor een sterke nationale defensie. Ook de gemeentebesturen hebben vrij crediet en zijn vermogensbelasting spekt de schatkist op een afdoende wijze. Om zijn fondsen voor uitputting te vrijwaren, laat de schrijver in den loop van den roman Frans een telegram ontvangen, dat er op zijn bezittingen in Alaska goud gevonden is: opbrengst 1000 tot 2000 K.G. per dag.

Als het derde jaar van Frans' werkzaamheid ten einde loopt, rekt Amsterdam zich in wedergeboorte. De oude, duffe wijken vielen in puin. Nieuwe, warm gekleurde, ruime, zonnige woningen verrezen om wijde pleinen, waarvan het midden glansde en schaterde van bloemen- en plantentooi. De bevolking nam ras toe; er was arbeid te over; er waren handen te kort en er viel veel geld te verdienen. De noodigste levensmiddelen waren nooit zoo goedkoop geweest. Goede muziek- en tooneeluitvoeringen bezetten de stille uren van rustige verpoozing. Er was een tusschenpoos van bijna-aanvaarding. Er behoefde geen ontevredenheid meer te bestaan, daar alleen de luiaard zich beklagen kon. Maar och, de oude Adam blijft inheemsch op dit ondermaansche. Toen de tevredenheid bereikt was, sloeg het in het omgekeerde om: voor het noodige wenschte men het overbodige in de plaats. Gebruik werd verspilling, arbeidsbeperking ontaardde in arbeidschuwheid, lust in wellust, vroolijkheid in baldadigheid, verzoek in eisch, het uitzonderlijke in het onmisbare. De

arbeiders gaan den dictator vreezen. (In het rijk van Frans schijnt het snobisme opeens uitgestorven te zijn). Maar zelf is hij ook veranderd, al blijft hij ook de onzelfzuchtige idealist, die sober en karig leeft. In hem kwam meer geslotenheid, meer vasthoudendheid. De gewillige raadvrager was een absolute lastgever geworden. Hij vertegenwoordigde de neven-regeering; de eigenlijke was slechts een ledepop. Zijn almachtige, onbeperkte positie als dictator moest een revolutie uitlokken. De Actualisten trachten hem nog voor hun plannen te winnen; hun poging mislukt. Onderwijl groeit het stille verzet gestadig aan. De arbeiders steken de koppen bij elkaar en eischen medezeggingschap. Frans weigert. Een straatrevolutie breekt uit. De fabrieken worden bezet. Frans wordt gevangen genomen, weigert te onderhandelen en ontsnapt. De Actualisten zijn den toestand spoedig meester. Frans geeft den strijd op; langzaam worden zijn zaken geliquideerd; zelf besluit hij priester te worden en vervult zoo den liefsten wensch zijner moeder.

* * *

De grillige, wonderlijke inhoud (welke wij naar de methode van *Boekzaal* zoo geheel voorop plaatsten) van dezen geruchtmakenden roman) wordt volkomen gedekt door den veel-zeggenden ondertitel *Actualistiese Fantasie*. Bovendien is hij nog een handige diplomaten-zet ook. De schrijver heeft er zich een achterpoortje mee gereserveerd, waar langs hij ontsluipen kan, als de phantast in hem den staathuishoudkundige een beentje wil lichten. Sommige recensenten hebben den nadruk gelegd op het epitheton: *Actualistiese*, in verband met het algemeen bekende politieke Credo van Eilkema de Roo; fascistische propagandalectuur kunnen wij echter met den besten wil niet uit zijn boek distileeren. Wij voor ons beklemtonen het substantivum: *Fantasie* en aanvaarden het boek als een boeiend, grijpbaar verdichtsel, niet geplaatst in het ijle, wazige milieu eener sproke-atmosfeer, maar in de ruwe, harde actualiteit onze huidige internationale, algemeene gespletenheid en aanknoopend aan de „volksbeglückende" wereldhervormingsplannen van idee-fixe-lijders. Tevens verklaren wij ons opponent met uitleggers, die het boek deze demonstreerende strekking toedichten, als zouden alle maatschappelijke en geestelijke nooden ten slotte neerkomen op gebrek aan materieele goederen. Wie volgens recht en rede poolshoogte nemen wil, mag schrijver's antecedenten niet als telescoop gebruiken. In dit nieuwe boek is een nieuwe geest over hem vaardig geworden: de zuiver anti-socialistische tendenz bewijst dit afdoende genoeg.

Welk eene plausibele uitlegging wil men anders geven aan zinnen als: Het was een beste tijd, toen de menschen het slecht hadden. — Het is geen gelukkig volk, waarvan ieder lid een ruim tegoed heeft bij de bank. — De aarde kan geen hemel worden, al is de menschheid ook op zoek naar het verloren paradijs. — Breng de menschheid tot God en je brengt haar tot het geluk, want het geluk is God en God is het geluk. — Wat een Augustijnsche perspectieven opent vooral deze laatste zin! Frans wilde zijn medebroeder gelukkig maken volgens oom's recept door hem een hoogeren graad van stoffelijke welvaart te verzekeren. Maar het ware geluk, dat stil in de diepten der ziel bloeit en niet naar buiten schaterlacht en fuift of danst en zingt, is afhankelijk van geheel andere factoren. De verwende, verlepte slemper der nachtbars is niet half zoo gelukkig als de gore, uitgehongerde straatveger. De broosheid van het aardsche schijn-geluk kan den vollen mensch niet bevredigen. Zijn zinnelijke honger is een geeuwhonger, die steeds naar meer vraagt en nooit zegt: het is genoeg. Een wereldhervorming is niet denkbaar zonder een opvoering der zielen naar de geestelijke toppen. Dit godsdienstige element heeft Frans over het hoofd gezien en het zal zijn val worden. Het is niet de opheffing van het aequilibrium in de economische verhoudingen, noch de — te fel gekleurde — lamlendigheid van den arbeider, die Frans' plannen dwarsboomen. Het fiasco moest komen met boei-sterke noodzakelijkheid, omdat zijn opvatting der ware levensvreugde mank ging en slechts verlicht werd door de matte zonneschijf van den socialistischen dageraad der nieuwe tijden. Het geluk is alleen voor hen, die hun kruis opnemen; zijn rijkdommen hebben duizenden doen verleeren, hoe ze het dragen moeten. Amerikaansche millioenen zijn niet in staat den vloek af te koopen, den geweldigen Paradijs-vloek — die op de menschheid rust. Het kruis is alleen knellend voor weerbarstige schouders en weelde maakt de huid teer. De oorsprong en het waarom van het lijden is duister als een Sfinx-raadsel, voor alwie staat

buiten den lichtschijn der revelatie. Deze ster lichtte niet aan den Amsterdamschen hemel en over de verlichte boulevards der nieuwe stad, slierden laag de donkere wolken van 's levens doelloosheid.
Ook de ontknooping zelve getuigt voor onze opvatting. Frans wilde den menschen geen gewetensdwang aandoen. Katholiek in merg en been handhaafde hij als reformator een welwillende, misschien te welwillende neutraliteit. Van zijn standpunt uit gezien was deze houding alleszins te motiveeren. Nu zijn onmacht gebleken is de menschen op te heffen uit hun maatschappelijke en moreele ellende, nu hij door de ontgoochelingsrijke jaren innerlijk rijper en mannelijker geworden is, bloeit er nieuw leven op uit de ruïnen van zijn feëriek droomenrijk. Frans wil priester worden, zielen redden voor de eeuwigheid. Edelmoediger dan de rijke jongeling van het Evangelie verlaat hij alles, wat hij bezit; naakt den naakten Jezus volgen, ziedaar alpha en omega der ware wereldwijsheid. Dit onverwacht besluit is geen kunstgreep van den schrijver om een mooi, harmonisch slot te zetten achter zijn roman, maar de conclusie, die logisch uit zijn premissen volgt.
Een andere „goede noot" is het zedelijk gehalte van het boek. De werken, die Eilkema tot nu toe schreef: *De man van veertig jaar, Dubbele levens, De weg van Paul de Raet* naderden vaak van heel nabij de grenzen der pornographie. In *De rijke Jongeling* heerscht een kieschheid en fijngevoeligheid, die bij den vertaler van *La Garçonne* dubbel verrast.
De intrinsieke waarde van het boek willen we aangeven met enkele brokstukken uit Pastoor Leuvelaar's uiteenzetting van de moderne romanliteratuur. „Waarom moet altijd de uiterste artistieke spanning in onze literatuur bereikt worden? Is het bereiken van spanning in de gewone betekenis al niet een praestatie om respect voor te hebben? De spanning, die geestdrift opwekt, geestdrift voor gezamenlike idealen, opdat de schrijver een volksschrijver in de schoonste betekenis: een volksleider wordt? Maar welke auteurs bereiken dat rezultaat, ondanks nog zoveel atmosferen artistieke druk! Kom, nu moet de tijd eens komen van het, o zeker: beschaafd geschreven, maar vooral boeiend verhaal, met een minimum aan verwikkelde gevoelsknopen en verwarde zielekluwens."
De Rijke Jongeling heeft hier de primeur.

Fr. H. Rongen.

---

[1]) J. Eilkema de Roo.
DE RIJKE JONGELING. *Leidsche Uitg. Mij., Leiden*, 2e druk: 1925. (21 x 15.5) 244 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.
—Bc—

Moderne Duitse Lyriek.

In verband met de anthologie van H. E. Jacob, besproken in het vorig nummer waarin bij voorkeur werk werd opgenomen van zulke dichters uit de periode 1910-24, in wie de breuk der eeuw — de uiterlike en innerlike, de politieke en de morele gebrokenheid — het felst voltrokken staat, willen wij hier tans een paar voorname publikaties naar voren brengen die getuigen van een streven om de Duitse poëzie uit de zware zompgronden van een leed-doordrenkte tijd over te planten in een lichte, van wind, zon, en schitterklare hemelbollen omzongen aarde. Dank zij deze tendenz — die temidden van de sociale, humanitaire oriëntering van het expressionisme dóórbreekt in het lied van een machtig door de Natuur weer aangetrokken dromer als Oskar Loerke: de verliefde in de tonen der Panschalmei — zien wij de dichtkunst bij enkelen tans worden: volschone bevestiging van de onuitroeibare speellust des mensen, van zijn steeds terugkerend behagen in de eindeloze muziek der schepping. Bij anderen uit zich deze tendenz in een aan God en de goddelike dingen zich oprichtende levenswil, in een aanvaarden van het leven in zijn veelkleurige, veelvormige volheid.
In de allereerste plaats dan, zij hier de aandacht gevestigd op het jongste verzeboek van de katholieke dichteres Ruth Schaumann: *Der Knospengrund.*) Hetgeen wij in deze bundel te lezen krijgen behoort tot het allerzuiverste, dat de hedendaagse lyriek ons heeft gebracht. Men voelt onmiddelik wat deze katholieke dichteres vóórheeft op de meeste jonge Roomse poëten in Holland: zin voor klank en ritme; afkeer voor alles wat zweemt naar pathos, naar rhetoriek; en bovenal die zekere „pudeur" tegenover de taal, dewelke zovele moderne auteurs hebben prijsgegeven. Dit alles betreft echter nog maar, hetgeen

wij kunnen noemen het uiterlike van Ruth Schaumann's poëzie. Het innerlik wezen van deze dichtkunst is: rustig vertrouwen, blanke overgave, wijsheid, kuisheid, blijdschap waarover weemoed droomt, weemoed die zich verklaart tot de lach van de bruid als zij zich veilig weet in de hoede van de bruidegom. Een Henri Bruning spreekt van zijn Godsverlangen in gemartelde, vaak schreeuwerige zinnen, een Ruth Schaumann, *zingt* haar liefde-heimwee uit. Van een analyzeren harer verborgenste hartsbewegingen — hetgeen ons méér een psychologiese dan een poëtiese bezigheid lijkt — is daarbij geen sprake. Het milde levensgevoel van een Francis Jammes gaat op een wonderlike wijze gepaard met de artistieke gestrengheid van een Stephan George, in deze lyriek die ons bovenal lief is: omdat zij geen sentimentele, noch dramatische gebaren maakt.

Een klein, bloemend mirakel van innigheid, van vreugde en vrede, is de plaquette van Mathilde Fritsch: *Gott, du und ich* [2]). Slechts hier en daar een begenadigde middeleeuwer is er in vroeger tijden in geslaagd, zóals deze twintigste-eeuwse vrouw nu, zijn aardse liefde zo algeheel te doen opgaan in het eeuwige. Slechts een uitverkoren tijdgenoot van de grote mystiekers, vermocht aldus het bloeien van zijn bloed nog te doen zijn tot een lente van vurigheid ter ere Gods. Joseph Wittig heeft voor deze korte minne-liederen een kort voorwoord geschreven. Daarin zegt hij: „Het is niet voldoende dat wij de mensen weer tot broeders trachten te maken en tot Gods kinderen, wij moeten op hun lippen de woorden leggen, waardoor hun herboren ziel zich zal doen verstaan." In het gulden boekje van Mathilde Fritsch is de liefdetaal neergelegd van de gelouterde mens.

Een scherpe, reine drang tot het begrijpen-in-liefde van mens en dier, van plant en ding, alsmede een donker, maar krachtig hunkeren van de ziel naar de hemelse genade, spreekt zich uit in Hugo Jacobi's gedichten: *Die Ahnenden*, [3]) sober maar gespannen van leven als goede, moderne houtsneden. De honger der tegenwoordige jeugd naar het bewogene, het tumultueuze, naar verten en gevaren, op een sprankelende, film-trillende en tegelijk diepmenselike wijze wordt vertolkt door Will Kleinmann, de schrijver van *Das Abenteurerbuch.* [4]) Een wondere knaap is deze Kleinmann! Als zeventienjarig gymnasiast steekt hij de plas over naar Amerika. Nu eens verhuurt hij zich als cowboy, raakt verliefd op de dochter van de farmer doch moet de baan ruimen voor een schatrijke boerezoon; dan weder lokt hem de joernalistiek: hij mengt zich in het gezelschap van smokkelaars en apaches, die hem stof aan de hand doen voor sensationele artiekelen. Wanneer ook dát bestaan hem verveelt, gaat hij, in het open veld, het gelegen moment liggen afwachten om op de buffers te springen van een sneltrein die met hem, dagen lang, donderend en vuurspuwend door de prairie rolt! Het vagebondsleven, met zijn jubelingen van vrijheid en zijn vloekende, kreunende bedeltochten heeft deze overmoedige, Duitse borst geleefd als een groot en brandend gedicht; hij heeft de zerpe, luchtdronken poëzie van het zwerversdom ervaren tot in de diepste vezelen van zijn vlees en bloed. De schetsen, waarin hij die poëzie nadien heeft neergelegd, behoorden wegens de vorm eigenlik onder de proza-werken te worden gerangschikt. Men vindt ze hier mede met ándere produkten van de nieuwste dichtkunst besproken, omdat hun auteur aan een der voornaamste motieven van die dichtkunst — de bruisende, jong-manlike trek naar het sterke, avontuurlike leven, — een zo pakkende actualiteit en eigentijdse hevigheid wist te verlenen

Ze zijn echter geen lektuur voor schooljongens, en ook niet voor al te sensiebele volwassenen.

Van de niet meer tot de „jongeren" behorende Alfred Mombert, wiens beelden, ontweld aan een mysties verzonken zijn in het schouwspel van de Kosmos, niet zonder invloed zijn gebleven op de Duitse modernen, is een nieuw werk verschenen: *Atair* [5]). Een zware bundel, waarin de gedichten elkaar opvolgen als wolken die op een feestelike Maartdag langs de hemel zeilen. Het wezen van Mombert's lyriek vindt de lezer duidelik aangegeven in de tekening op de omslag van dit boek: een ekstatiese knaap, aan wiens handen en voeten sterren ontluiken lijk bloemen en wiens middel een gordel van sterren omspant, zit geknield in een cirkel van sterren! Mombert gochelt met hemellichamen als een jongleur met gekleurde ballen. Maar zijn gebaar is niet los en zwierig als dat van de kunstemaker; het is veeleer ceremonieel, het heeft iets bezwerends in zijn Asiaties-plechtige ritmiek. De gezangen uit *Atair* krijgen voor ons als het ware een liturgies karakter. De zanger zelf rijst

vóór onze geest als een ziener, een offeraar, als de priester van een weidse wereld-eredienst. Hij zwaait met de bloeiende, wuivende aarde, als met een wierookvat, vóór het stralen-schietende aanschijn der Zon. Het diepst en rijkst zijn de verzen opgedragen „An Dehmel, in den Welten". Hier droomt de dichter zich gezeten op een sneeuwwit ros, dat hem over het doodelik gewonde Duitsland draagt naar de vrije heerlikheid ener morgenlik-glorieuze wereld, naar bovenaardse pleinen van licht en glans, langs de fonkelende brug van de regenboog, tot waar hij de donkere held van zijn hart ontmoet, om met hem aan te vangen de laatste étape die eindigt bij het vuur, „in welks gloed de Godheid eeuwig nieuw geboren wordt."

Wies Moens.

---

1) **Ruth Schaumann,**
DER KNOSPENGRUND. *Theatiner-Verlag München,* 1924. (20×13) 140 blz.

2) **Mathilde Fritsch,**
GOTT, DU UND ICH. *Frankes Buchhandlung, Habelschwerdt,* 1925. (15×12) 48 blz. geb. M. 1.20.

3) **Hugo Jacobi,**
DIE AHNENDEN, *Gustav Kiepenheuer, Potsdam,* 1924. m25×17) 48 blz.

4) **Will Kleinmann,**
DAS ABENTEURERBUCH. *Fredebeul & Koenen, Essen,* 1925. (21.5×14.5) 124 blz.

5) **Alfred Mombert,**
ATAIR. *Insel-Verlag, Leipzig,* 1925. (20×14) 224 blz. geb. M. 4.—.

Kroniek der Spaansche Literatuur.

(Van onzen Spaanschen Redacteur.)

Het is onmogelijk in een kort overzicht als dit een opsomming te geven van alles wat gedurende de laatste maanden gepubliceerd is. Een inventaris, die volledig kan worden genoemd zou niet gemakkelijk zijn samen te stellen, doordat in de meeste boeken de datum hunner verschijning ontbreekt. Doch bovendien zou een dergelijke inventaris van weinig nut zijn voor het hier gestelde doel, dat meer een kennismaking der voornaamste literaire gebeurtenissen beoogt, dan wel een catalogus van boeken.

Bij het spreken over de Spaansche literatuur bepalen wij ons tot die welke in de Castiliaansche of Spaansche taal geschreven is, met uitsluiting der andere talen van het Iberisch Schiereiland, die een afzonderlijk overzicht zouden verdienen, zoodat deze beperking niet het gevolg is van een geringschatting voor de Baskische, Galicische, Catalaansche en Valenciaansche taal, doch voortvloeit uit de noodzakelijkheid dit artikel niet te grooten omvang te geven. Om dezelfde reden sluiten wij niet de jeugdige Hispano-Amerikaansche letterkunde in, en indien hier verder wellicht een schrijver genoemd wordt die in Zuid-Amerika geboren is, dan zal dat een dergenen zijn, wiens werken geregeld in Spanje gepubliceerd worden, of die misschien in Spanje zelf verblijf houdt, en, in zekeren zin aan de Spaansche omgeving geassimileerd zijnde, in het kader der Castiliaansche literatuur past.

Wat het afwisselend gebruik van de uitdrukking Spaansche en Castiliaansche literatuur betreft, gelooven wij niet, dat zulks verwarring zal brengen. Menendez Pelayo geeft de voorkeur aan Castiliaansche literatuur, en heeft deze stelling in een onlangs door het *Boletin de la Biblioteca Santanderina* (Bulletin van de Santanderijnsche Bibliotheek, gepubliceerd document verdedigd, terwijl Menendez Pidal de andere uitdrukking handhaaft, daarbij steunend op de voorbeelden van Italië en Frankrijk, dat is dus op het gebruik, de overheersching en de universaliteit van de Spaansche letterkunde die in de taal van Castilië geschreven wordt. Beide namen kunnen dus gebruikt worden, zonder dat de uitdrukking Spaansche literatuur, eenige geringschatting insluit voor de andere talen van Spanje.

De laatste maanden hebben in de Spaansche letterkunde, behoudens een hoogst enkele uitzondering, weinig belangrijke gebeurtenissen opgeleverd. Ongetwijfeld staat dit ook min of meer in verband met den hachelijken politieken toestand waarin het land zich bevindt, nu een oligarchie van het allerlaagste allooi een domper op het geheele publieke leven en iedere vrije uiting heeft gezet. Enkele sterke of groote figuren hebben daardoor zelfs het land moeten verlaten, en dienen in den vreemde, de terugkeer van betere tijden af te wachten. Wat Blasco Ibanez betreft, heeft dit voor Spanje niet zulke directe gevolgen gehad, daar zijn persoonlijkheid zelf van weinig invloed was, terwijl ook de publicatie en verkoop van zijn boeken door de draconische maatregelen van het Directorium (helaas) geen belemmering ondervindt. Daarentegen beteekent de afwezigheid van Miguel de

Onamuno, het uit elkaar vallen van een geheele constructie van gespannen geestelijk leven, het ontbreken van magnetische aantrekking rond de universiteit van Salamanca, en het gemis van iedere prikkel en zweep, die een indolente jeugd tot denken en daden leidde.
Met hem verdween eveneens de ruige, vrije en sympathieke revue *Espana* (Spanje), het beste, sterkste en goedkoopste literaire weekblad, dat Spanje wellicht ooit gekend heeft.

* * *

Om de gebeurtenissen in de letterkunde niet geheel zonder orde na te gaan, is het noodig ze in groepen en categorieën in te deelen. Het traditoneele schema kan ons echter daarbij geen dienst meer doen. De soorten zijn groepen, en de groepen zijn gewijzigd. De opvatting der groepen heeft in den loop der geschiedenis groote verandering ondergaan, doch niet alleen de opvatting doch eveneens de werkelijkheid en de inhoud. Het epos is een soort dat, zoo niet geheel uitgestorven, dan toch opgelost en vervormd is. De roman is zijn erfgenaam geweest. Rekening houdend met de literaire werkelijkheid van heden, verdeelen wij dus de poëtische werken in lyriek, roman en drama. De eerste is in Spanje slechts in korte perioden overheerschend geweest. Vroeger het theater èn de roman, in onze dagen alleen de roman, speelt er de grootste rol. In dit overzicht kunnen wij dus, vooral ook door het ontbreken van belangrijke feiten, kort zijn wat de lyriek en het theater betreft. De lyriek blijft nog steeds vrijwel uitsluitend vertegenwoordigd door Antonio Machado, de groote opvolger van Ruben Dario. Van zijn laatste werken dienen de *Nuevas Canciones* (Nieuwe Zangen) genoemd te worden. Verder vermelden wij nog de *Presagios* (Voorteekenen) van Pedro Salinas, een pas ontloken dichtertalent. Zoowel in Machado als Salinas verwerkelijkt zich de verbinding tusschen moderniteit en traditie, waarnaar de lyriek dient te streven, door haar bij uitstek aristocratisch karakter.
In het theater zijn geen producten van beteekenis te noemen. Jacinto Benavente zendt regelmatig zijn drama's naar het tooneel, — de dalende lijn, na het hoogtepunt *Los Interes Creados* (De kringloop der belangen) is echter onmiskenbaar.
De Pirandello-mode verzwakt, van het holle, doch schuimende drama in verzen, *Don Luis Mejias* (Don Louis Mejias), van Eduardo Marquina en Hernandez Cata, heeft men zijn bekomst, — het wachten is nu op het nieuwe seizoen.
Rest de roman, die sinds de gouden eeuw, in Spanje de voorkeur heeft gehad, en er in de „novella picaresca" een volstrekt origineele schepping vondt, van vroege moderniteit, zooals de vergelijking tusschen den Spaanschen schelmenroman en den Russischen roman van onze dagen duidelijk laat zien.
Het laatste boek van de *Memorias de un hombre de accion*, (Herinneringen van een man van de daad), getiteld *La nave de las locos* (Het Schip der Gekken) van Pio Baroja, werd in zekere literaire kringen met spanning tegemoet gezien. Het werd voorafgegaan door een vrij heftige polemiek over den roman, waarin zich vooral de philosoof Ortega y Gasset onderscheidde. Voor Ortegay Gasset is de roman een reeks van formeele vragen,— een geraamte van een regenscherm dat kunstig dient te worden overdekt; een kwestie van geven en nemen, van wikken en wegen, — in het kort een uiterst moeilijke zaak, onbereikbaar en aantrekkelijk als een ster. Daarentegen is de roman voor Baroja een beroep, zooals elk ander. Een kwestie van talent en kracht, van binnen naar buiten, en niet omgekeerd zooals Ortega meent.
Doch genoeg over deze polemiek! *La nave de las locos* (Het Schip der Gekken) is een boek dat iederen gedisciplineerden systematischen en methodischen geest tot wanhoop brengt. Het geheel bepaalt zich tot wanhoop brengt. Het geheel bepaalt zich tot het vertellen van twee reizen, — een van Bayona naar Noord-Spanje, en de ander van Noord naar Zuid. Draad noch handeling is te bekennen. Een kaleidoscoop waarin onafgebroken personen, landschappen en tooneelen wisselen, doch met een zoo plastische kracht beschreven, met zooveel uitdrukking en beteekenis, binnen een zoo simpelen verteltrant, dat het verbazing wekt. Positief wordt slechts beweert dat de wereld een schuit met gekken is, en vooral Spanje. Het blijkt dus dat Baroja zich in een eenigszins experimenteele periode bevindt.
Azorin (Martinez Ruiz) publiceerde *Una hora de Espana* (Het Uur van Spanje) waarvan de vertaling in het weekblad *Opgang* verschijnt. Het is een historisch-dichterlijke oproep van het Spanje van Philips II; een essay der Spaansche psychologie, op romantische wijze behandeld. Verder verscheen

van hem een studie over de gebroeders *Quintero*, ter gelegenheid van hun intrede in de Spaansche Academie.
Ramon Gomez de la Serna kwam met *Cinelandia*, (Filmland) een ernstige schets op de cinema en *Caprichos* (Capricen) op de wijze zijner *Greguerias* (Verzen) en dat hij zelf illustreerde.
El Molino de Viento (De windmolen) is een nieuwe verzameling van glossen van Eugenio d'Ors; snelle en dikwijls diepe gedachten over de sociale en artistieke actualiteit. *Cezanne* is een volledige studie over den schilder, waarin Ors tevens de leer der „espudastica" belijdt.
Een gedeelte van de „picareske" geest, met een nieuwe tragische emotie die hem in zijn oorsprong ontbrak, bloeit opnieuw in een boek van Valle-Inclan, dat zonder twijfel het beste is wat deze tijd heeft opgeleverd, de *Luces de Bohemia* (Schittering van Boheme). Dit werk was reeds vroeger in gedeelten door de revue *Espana* gepubliceerd, en stamt met zijn gemengden vorm van gedialogeerden dramatischen roman, lijnrecht af van het hooge geslacht der *Celestina* en heeft er dit op voor dat het onze moderne gevoelens beter bevredigt. Valle-Inclan realiseert in dit werk een heerlijk kunstwonder, door de wijze waarop hij het leven van het rapalje veredelt, met een ontroerend, sterk en levend realisme. — De verjonging, die deze grijsaard in dezen arbeid aan den dag legt, is werkelijk fenomenaal.
Felix Urabayen is een der nieuwe Spaansche romanschrijvers die zeer snel een groote bekendheid verwierf. *Toledo, la despojada* (Het berooide Toledo) is door de critiek hier het beste boek genoemd dat over de Castiliaansche stad geschreven is, en ook in zijn laatste werk *El Barrio maldito* (De vervloekte Wijk) toont hij zich een auteur, die zonder twijfel in de toekomst tot de beste van Spanje zal behooren.
Hetzelfde kan niet gezegd worden van Julio Cejador, philoloog en humanist, en zijn boek *El Alma Espanola* (De Spaansche Ziel) dat een proeve is van valsch en voos patriotisme, waaraan Spanje onder dit bewind van operette-generaals zoo bijzonder rijk is. Van de nieuwere generatie verdienen een bijzondere vermelding: Claudio de la Torre, met *En la Vida del Senor Alegre* (In het Leven van Meneer Vroolijk); Arevalto Salto met *La Seduccion de la Fabula*, (De Verleiding van den Fabel) en van de ouderen Perez de Ayala: *El Ombligo del Mundo* (De Nevel der Wereld) en *Bajo el Signo de Artemisa* (Onder het Teeken van Artemis). Concha Espina handhaaft met *El Caliz Rojo* (De Roode Kelk) haar roem als Spanje's beste schrijfster, terwijl Blasco Ibanez in *La Vuelta al Mundo de un novelista* (De Reis om de wereld van een Romanschrijver) wederom zijn groote picturale kracht toont. De oplage van zijn boek kan een „record" genoemd worden, daar zij meer dan een millioen exemplaren omvat.
De essays en studies zijn ontelbaar en wij noemen slechts de belangrijkste op. Vele ervan zijn in de *Revista de Occidente* onder leiding van José Ortega y Gasset verschenen zooals: *Poesia juglaresca y Juglares* (Minnezangers en hun Poezie) van Menendez Pidal. Castro Guisasola schreef een werk over de literaire bronnen van de Celestina. *La Religiosidad del Pueblo* (De Godsdienstzin van het Volk) verscheen in het *Anuario IV* der *Sociedad de Eusko-Folklore* (Vierde Jaargang van de Vereeniging van de Baskische Folklore). Jean Baruzzi publiceerde in Parijs een boek getiteld: *Aphorismes de Saint-Jean de la Croix* (Aforismen van Sint Jan van het Kruis). Abt A. Lugan schreef over *Fray Luis de Leon* (Broeder Louis de Leon) beroemd Spaansch schrijver van de orde der Augustijnen, enz. enz. want het bestek van dit artikel laat geen verdere opsomming toe. In rijkdom aan studies en essays blijkt Spanje bij andere landen niet ten achter te blijven.

Boekennieuws.

I. GODSDIENST EN APOLOGIE.

NEDERLANDSCH.

Oscar Huf, S.J., 1050.
ZIELESPIJS-OFFERSPIJS. *De Bode van het H. Hart, Alken*, 1925. (19.5 x 13) 63 blz. ing. f 080
Doel van Pater Huf door de publiceering van zijn boekje is, ons meer bekend te maken met een der voornaamste doeleinden en essentieelste vruchten der H. Communie, n.l. de H. Communie als Offerspijs. Wanneer de uitwendige Communiegedaanten aanduiden en ook voortbrengen de innig mogelijke eenheid van menschenziel met Christus in „zijn "en„ doen", dan komt er voor ons zieleleven een diepe waarheid uit voort, wanneer vaststaat — zooals P. Huf krachtig en overtuigend bewijst — dat het Offer-karakter in 't wezen der H. Communie is gelegd. Zoo

wordt de ziel door haar een offerziel, één met Christus' offergeest en neemt ze dien geest meer en meer in zich op door de Sacramenteele nuttiging en de daarop volgende Communiegenaden. Overduidelijk blijkt hieruit dat de E. K. steunt op 't wezen der Eucharistie.
We wenschen dit beknopte, heldere boekje een ruime verspreiding toe vooral in de kringen der E.K.-beweging.

P. Constantinus. O. Cap.

Luis de Leon, **1051.**
DE VOLMAAKTE GEHUWDE VROUW, Vertaald uit het Spaansch door P. Lissone-Wierdels, Geïllustreerd door Han Bijvoet. *R. K. Boekcentrale, Amsterdam,* 1925. (16×12.5) 182 blz. gecart. f 1.40.

La perfecta Cassada wordt nog steeds in Spanje aan jonge meisjes ten geschenke gegeven, wanneer zij gaan trouwen. Wel een bewijs, dat de vermaningen en wijze lessen van den 16den eeuwschen Augustijn niet verouderd zijn. Althans wat Spanje betreft. Hoe de tegenwoordige Nederlandsche vrouwen op dit werkje reageeren zullen, kan men pas over een jaar beginnen vast te stellen; dan pas zal men kunnen merken of de Hollandsche bruidjes dit keurig verzorgde boekske als een kostbaar geschenk op hun nieuw-ingeslagen levensweg meekrijgen.
De vrouw hoort thuis, schrijft fray Luis, zij moet er zich op toeleggen een volmaakte huisvrouw te zijn, omdat het gezinsleven zonder hare toewijding en zorgen uit elkaar valt. Een waarheid, die zeer zeker niet verouderd is en in onzen modernen, rusteloozen tijd wel eens onder 't oog mag worden gezien. Hij zegt dit echter niet zoo maar nuchtertjes weg, doch in glanzende taal, in verheven dichterlijke beelden en steunend op oud- en nieuwtestamentische teksten. De „sterke vrouw" uit de spreuken van Salomo neemt hij als Leitmotiv voor zijn verhandeling. Jonge meisjes, maar ook gehuwde vrouwen kunnen heel wat van dezen Spaanschen monnik leeren.

Ellen Russe.

III. ROMANS EN ONTSPANNINGSLECTUUR

NEDERLANDSCH.

Florence L. Barclay, **1052.**
DE RADEREN VAN DEN TIJD, Vertaald uit het Engelsch door Frederika Quanjer. *Blankwaardt & Schoonhoven, Rijswijk,* 4e druk: 1925. (18.5×14) 64 blz. geb. f 1.75.

Dr. Deryck Brand, specialiteit voor zielsziekten, woont met z'n mooie, jonge vrouw Flower genaamd, in Londen waar hij een zeer drukke praktijk heeft. Z'n vrouw interresseert zich heel weinig voor zijn werk en beseft niet wat dat van hem eischt. Ze is oppervlakkig van aard, hoewel ze een lieve moeder voor haar twee kinderen is. Jane, aan velen bekend als de hoofdpersoon uit het boek *De Rozenkrans* is hier de huisvriendin en oefent een heel goeden invloed op Flower uit. Als Deryck op zekeren dag voor een gewichtige aangelegenheid op reis moet en hij Flower dringend verzoekt met hem mee te gaan, weigert zij dit omdat ze vindt dat japonnen-passen enz. vóór gaat. Als hij weg is heeft zij er al eenigszins spijt van en als ze dan 's avonds door een vergissing een telegram krijgt dat haar man door een auto overreden is, dan is ze wanhopig en smeekt God dat Hij de raderen van den tijd toch terug zal zetten, opdat ze haar man z'n groote, diepe liefde zal kunnen vergelden. Toen Dr. Brand z'n vrouw innerlijk zoo geheel veranderd terug vond, wist hij dat het leven hem ten slotte alles bood, waarnaar zijn hart al de jaren van zijn huwelijk gehunkerd had. Een boeiend geschreven boek.

— A — *Annie van Blanken.*

Björnstjerne Björnson, **1053.**
OLE TUFT, Vertaald uit het Noorsch door Ph. Wijsman. *H. J. W. Becht, Amsterdam,* 5e druk: 1925. (20×14.5) 264 blz. geb. f 2.90.

Dit boek geeft ons de strijd tussen de predikant Ole Tuft die vast bleef houden aan het geloof met vaste dogmatiese stellingen en de dokter Kallem, die de vrijdenkersrichting is toegedaan. De grote verwijdering tussen beiden komt door de ongeoorloofde huweliksverhouding tussen Kallem en Ragni. De oplossing wordt gebracht door Ragni's dood en de „bekering" van de predikant tot het „levende" geloof. Zonder vaste dogma's, waarin de liefde alles is. De vele valse en verwarde idee's over godsdienst, over de onverbreekbaarheid van 't huwelik maken dit boek gevaarlik, juist omdat het zo meeslepend en letterkundig-mooi geschreven is. Overal trekt de schrijver, onuitgesproken maar toch duidelik voelbaar, partij voor de vrije gedachte en liefde tegenover het geloof. Hoe groot het talent van Björnson ook is, toch lijkt ons dit boek op verschillende plaatsen te uitgesponnen, en lost hij meer dan eens een moeilike omstandigheid op door een gemakkelik, al te plotseling sterfgeval.

— C — *J. Vermin.*

Laurids Bruun, **1054.**
LEA DE VREUGDELOOZE WEDUWE, Vertaald uit het Deensch door Alice van Nahuys. *Ontwikkeling, Amsterdam,* 1925. (16.5×12.5) 247 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Een administrateur van de Factory, gestationeerd op het eiland Peli, vertelt in dit werkje bijzonderheden van zijn leven onder de onbeschaafde bewoners — de Mahoeramannen. Hij geeft een interessant kijkje op de ruwe zeden en gewoonten van dit volk. De roman betreft de lotgevallen van een meisje uit den gegoeden stand, Lea geheeten, dat tegen 's vaders wil en de gebruiken in, trouwt met den door haar zelf uitverkorene Matofa, een zeer armen jongen. Dit huwelijk blijft echter kinderloos en daarom wordt Lea verstooten. Matofa neemt een andere vrouw, waaruit een tweeling geboren wordt. Lea doolt troosteloos op het eiland rond en ziet ten slotte kans nog eenmaal hare volle liefde te toonen door den tweeling uit het water te redden, waarbij zij echter zelf den dood vindt.

— Bc — *F de Mul.*

Ridgwell Cullum, **1055.**
HET DUIVELSMOERAS. Vertaald uit het Engelsch door Henriëtte Rappard. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. (21×15.5) 287 blz. ing. f 2.25, geb. f 3.25.

Een bodemloozen afgrond van vloeibaren modder, in zijn wreeden boezem alles opslokkend met onverzadigbare gulzigheid, overdekt met een dunne harde korst, die de weeke, sponsachtige massa daaronder verbergt, op zichzelf vast is, er droog uitziet, uit het sappigste gras van het edelste smaragdgroen bestaat, maar openscheurt bij den

minsten stap, uiteenwijkt en het ongelukkige slachtoffer reddeloos naar beneden zuigt — dit is het duivelsmoeras, waarin Lablanche, de geldschieter en woekeraar van Foss River, een afgrijselijken dood vond. Deze huiveringwekkende straf kwam niet onverdiend. Het zondenregister van den schurk telde heel wat nummers. Door zijn frauduleus pokerspel had hij den rancher Lord Bill geruïneerd: John Allandale verkeerde door zijn toedoen in een dito geval. Toen deze hem op zijn valsche speeltrucs opmerkzaam maakte, had Lablanche hem als een hond neergeschoten. De halfbloeden had hij tegen een hongerloon laten werken en hun nooit, zelfs niet als vrouw en kinderen ziek waren, crediet gegeven. Toen de maat vol was, werd er een kostelijk wraakplan in elkaar gezet door Lord Bill en diens verloofde Jocky, de dochter van John Allandale. De moord op Allandale en het onverwachte ingrijpen der halfbloeden verhaastten de tragische ontknooping Ridgwell Cullum behoort tot de beste volksschrijvers van Amerika en weet het avontuurlijke Wild-West-leven in pakkende en boeiende tafereelen te schetsen zonder al te zeer de dupe te worden eener overdreven „Schauerromantik".

— B — *Dr. H. v. d. Mark.*

Ethel M. Dell, **1056.**
DE HONDERDSTE KANS. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (20 × 14) 297 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.50.

Om zich zelf en haar beide kinderen voor nijpende armoede te bewaren, hertrouwt Lady Brian met een hotelhouder, die ook bereid is de kinderen op te nemen. Die kinderen zijn Maud, een flink meisje van twintig jaren en een wat jongere knaap, die door een ruggemergsziekte geheel hulpeloos is en door zijn zus verpleegd en vertroeteld wordt. Als de stiefvader zich tegenover het meisje eens erg misdraagt, neemt ze haar toevlucht tot Jake Bolton, die de trainer is van Lord Sultash's renpaarden. Ze trouwt met Jake, maar niet uit genegenheid. Vroeger heeft ze kennis gehad met Lord Sultash, maar alle relatie met hem afgebroken, toen hij in een zedenschandaal betrokken werd.

Toch is de oude genegenheid niet geheel uit haar gemoed en ze geeft er aan toe, als Lord Sultash haar met Jake getrouwd vindt. De kern van het verhaal is de strijd tusschen deze twee mannen, om het hart van Maud, waarin Jake de overwinbehaalt.

Dit boek is psychologisch erg onwaarschijnlijk en Maud's manier van doen verre van onberispelijk.

— C — *W. Sm.*

Marie Diers, **1057.**
GEKRAMDE SCHERVEN, Vertaald uit het Duitsch door Dr. J. Herderschee. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1925. (22.5 × 16.5) 236 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.

Vrouwe van Gossow en Treuenbok, Martine von Werth, een pootige oude dame, is de sterkste figuur uit dezen roman; naast haar staat de gedienstige Moll, die ook bijzonder goed is uitgevallen; bij de rest is niet veel sympathieks, tenzij de oudste zoon Hans.

Freule Bertha was tegen den zin harer moeder met den tooneelspeler Wofra getrouwd; na vier jaren kon ze het niet meer uithouden en keerde met haar drie kinderen naar huis terug. Zij wil ze tegen hun vader innemen, maar haar onhandige pogingen lijden schipbreuk. Als Wofra ze opeischt, gaan ze vol blijde verwachting hun nieuwe toekomst tegemoet. In de stad, waar ze aan hun eigen overgelaten zijn, hebben ze het niet licht. 't Kost moeite het vaderlijk ideaal hoog te houden. Lang duurt 't niet, of de armoede staat voor de deur; vader's talent beleeft een plotselinge inzinking; voortaan kan hij nog slechts optreden in provinciestadjes en boerendorpen. De jongste zoon wordt een losbandige flirter en haalt zich een zware ziekte op den hals; het meisje raakt verliefd op een veel ouderen familievriend, die zich uit kortswijl voor haar interesseerde; Hans daagt hem daarop uit tot een duel. Dan duikt grootmoeder plotseling op, om den wagen in het goede spoor te brengen. Op haar zeven en zevenstigste jaar neemt het leven bij haar opnieuw zijn intrek, het machtige onstuimige leven, dat hoewel onrijp, zich toch niet wil laten gezeggen. Maar zij staat haar man. God is de meester van ons lot: ziedaar het refrein harer levensphilosophie.

De zuivere, echte menschelijkheid en de diep geproefde levenswijsheid, die vele recensenten in Marie Diers' werk prijzen, kunnen wij in dezen roman niet ontdekken; de thesis schijnt te zijn: kunstenaars moeten geen familie stichten. Feuilleton-literatuur.

— Bc — *F. H.*

Francis Finn, S.J., **1058.**
HOE ZIJ OVERWON, Vertaald uit het Engelsch door Jos. Witlox. *Standaard-Boekhandel, Brussel,* 1925. (25.5 × 20) 126 blz. ing. Bfr. 6.—.

Zoowel door zijn stijl, de boekentaal van de dialoog, als door de oppervlakkige psychologie der handelende personen, doet het verhaal wat ouwerwetsch aan. De engelachtige kleine Ada, zoo standvastig in haar geloof tegenover haar ongeloovigen vader en haar afvallige moeder, mag door haar dood op den dag van haar E. H. Communie hen redden voor God. Door z'n oprechte vroomheid vergoedt het verhaal voor volkslectuur wat het aan literaire waarde mist.

— A — *Marie Koenen.*

Alfredo Furnee, **1059.**
HET MYSTERIE VAN DE BEEK. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (20 × 15) 193 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.

De graaf van Segrino wist, dat zijn lot onafscheidelijk verbonden was met dat van den architect Cavaliere Citterio, een listig en intelligent man, die tweemaal herstellingen verricht in het oude kasteel, eenmaal provisorisch en eenmaal voor goed en hem ten laatste schromelijk bedriegt. Ook de levensdraden van hun zoons, den jongen graaf, een kordaten luitenant, die na den oorlog vermist blijft en den levenslustigen maar werkschuwen Mario zijn in elkaar gestrengeld. De beek ligt op den weg van beider noodlot, beheerscht hun levensgang en uittocht; zij is de spil van het mysterieuze gebeuren. Signora Crema is de twistappel de brandende lont. In Mario had zij een geweldigen levensdorst wakker gemaakt. Toen was het bedrog op zijn weg gekomen en na het bedrog de moord. Ook Signora Crema hield van de beek; zij hield van haar wilde muziek, van haar gekreun, van haar kracht: de beek was haar poëzie. In het het nachtelijke uur ging zij zich baden in het frissche water, bespied door den verliefden Mario. Ondertusschen is de jonge graaf teruggekomen: een dwaas, een gek, een cretin, verstandelijk ver-

bijsterd en onherkend; ook hij bespiedt de badende Signora. In een stormnacht wil hij zich aan haar vergrijpen. Mario slingert den gek in de kolkende golven — zijn hoofd slaat tegen de rotsen te pletter. De beek raasde en juichte. Het opgevischte lijk wordt herkend en de oude graaf verliest het spraakvermogen. Signora Crema raadt het droeve mysterie en vertrekt. Mario wordt door wroeging voortgezweept en weldra ontvangt de beek ook hem haar in helder ruischend water. Stijl: gewoon; karakterteekening: geen of zoo goed als; beek-symboliek: gezocht en waterachtigdun; sfeer:af en toe goed weergeven; aardige natuurbeschrijvingen volgens bekend recept.
— Bc — *F. H.*

Zane Grey, **1060.**
DE ZWERVER IN DE WILDERNIS. Vertaald uit het Engelsch door Thomson-Thomson. *D. Bolle, Rotterdam,* 1925. (20×15) 396 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

De oude, droevige geschiedenis van Kaïn en Abel. Gerd Larey had zijn broer Adam onophoudelijk getreiterd, hem zijn geld en zijn meisje ontfutseld. In de kroeg van een goudgraverskamp komt het tot een uitbarsting. Handgemeen geworden en in zijn heiligste gevoelens vertrapt schiet Adam zijn broer neer. In de meening Gerd gedood te hebben slaat hij in wilde haast op de vlucht. Het gelukt hem te ontsnappen en de eenzaamheid der woestijn biedt hem schuilplaats. Een onrustige, voortgejaagde zwerver in de wildernis. De woestijn ontsluiert hem haar geheimen, de tragische visioenen, die zij aanschouwde. Het lot bescheert hem allerlei rollen te spelen, rollen van gevoeligen, harden en bitteren plicht. Onder den naam Wansfell krijgt hij bij de overige woestijndolers de romantische vermaardheid van ridder zonder vrees of blaam. Een reus in kracht is hij voor armen en hulpeloozen een geliefde steun. Maar den vrede vond hij niet. Steeds liep hij in een cirkel rond. Al zijn voetstappen leidden naar het tooneel van zijn misdaad. Eindelijk werd de zwakke fluisterstem van zijn geweten een schetterende klaroen. God,dien hij in stille eenzaamheid teruggevonden had, riep hem naar het Zuiden, naar het goudgraverskamp. Hij kon zich niet langer schuilhouden en wilde zijn schuld gaan uitboeten. Na veertien jaren van zelfkastijding was het een geluk, een weelde om zichzelf aan te geven. In het goudgraverskamp, dat een ruïne geworden was, ontmoet hij een ouden vriend. Dan komt de plotselinge, onverwachte finale: Gerd Larey, je broer, is niet dood. Hij leeft! Hij leeft!
Door de boeken van Zane Grey bruischt de felle kracht eener forsche, struische epiek. De handeling is er steeds rijk geschakeerd en vol van de wonderlijkste gebeurtenissen. Het woeste, ruige zwoegersleven van trappers en gouddelvers weet hij plastisch te schilderen, maar tevens is hij ook in staat teere vrouwenliefde en bruischende hartstochtelijkheid weer te geven met een diep en oorspronkelijk gevoel.
—Bc— *F. H.*

J. Grietens, **1061.**
SINT DIMFNA,Geïllustreerd door Dirk Baksteen. *Buerbaum- van der Goten, Antwerpen,* 1925. (19.5×14.5) 77 blz.

In het boekje wordt verteld, hoe de jonge maagd, Sint Dimfna, moet vluchten voor den onreinen hartstocht van haar eigen vader, die koning was van Ierland, en hoe ze te Ghele, in de Kempen, door hem achterhaald wordt en gedood. Sindsdien schenkt ze aan zwakzinnigen en wellustigen, die haar aanroepen, troost en genezing.
De geschiedenis heeft wel leven gekregen in de fantasie van den schrijver, en ze is vlot verwerkt in korte tafereelen; maar toch kan ze niet erg boeien. De ziel der maagd Dimfna is te oppervlakkig van den buitenkant benaderd; en de woorden en de beeldspraak zijn dikwijls te banaal en te vaag.
— A — *K. v. K.*

C. M. Hille-Gaerthe, **1062.**
STILLE WEGEN. *Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam,* 5e druk: 1925. (21.5×16) 213 blz. ing. f 3.—, geb. f 3.90.

„Je gaat er wel alleen, maar het kan toch gebeuren, dat je tot je eigen verrassing tegenover een mensch komt te staan, dat je elkaar niet in schroom of uit onmacht ontwijkt, maar samen gaat in bereid verstaan. Dat zou je genade kunnen noemen. Het zijn de stille wegen waarop we ons veilig weten in Gods nabijheid. En altijd zijn de stille wegen ons behoud."
Deze eigenaardige wijsheid wordt eigenaardig uitgebeeld, b.v. in den persoon van Godert — die in zijn leven een tweede vrouw op den stillen weg ontmoet. Voor Emij dreigt bij zijne ontmoeting 't allergrootste gevaar van ontrouw. Zij ontkomt het — maar van Gods genade blijkt niets. Voor Olga brengt hij de hysterisch-verhoopte liefde — maar sterft op raadselachtige wijze. Van Gods nabijheid blijkt niets.
't Is een lief geschreven boek — waar het zonneke van de poëzie bekoorlijk in schijnt — maar aan den christelijken hemel rijst het niet hoog. 't Is een boek van fijne beschaving — maar 't is de humanistische.
—B— *A. v. Delft.*

Hans E. Kinck, **1063.**
DE PREDIKANT, Vertaald uit het Noorsch door Jan de Vries. *Hijman, Stenfert Kroese & Van der Zande, Arnhem,* 1925. (20×12) 359 blz. ing. f 3.25, geb. f 4.30.

Dit is een verbazend-knap geschreven boek, zowel van samenstelling als stijl. Hier geen holle, gedachteloze frazen die de een na de ander wegvloeien als aangelengde melk. Sterk volgehouden, dikwels in moeilik bedwongen ironie, tot het einde toe, loopt de parallel tussen het algemene volksdrama en het praktiese romangegeven. Het is de botsing tussen twee tijden, twee beschavingen, verwerkelikt in de boerenstand en het stadsvolk, de botsing ook tussen twee fijn-beschreven karakters. Fel is de reaksie tussen de ontwaking van het Noorse kulturele volksdeel, — jammer genoeg in humanisties heidens-zinnelike vorm, — tegen het van alle beschaving afgesloten, verschrompelde boerenvolk. De boer, die enigzins de ontwaking voelt komen, acht zich sterk, overmoedig; maar met de beschaving kwam hier de zonde en de misdaad, kruiperij en huichelarij. Menige beschaafde Noor is door de kruising dezer kultuurstromingen uit z'n evenwicht gelicht, waaruit z'n onvaste houding ontstaat tegenover allerlei morele en praktiese levensvragen. In dit boek is boer Halvor een type van de eerste, predikant Nils Brosme, een van de twede soort. De kultuurstrijd wordt hier verpersoonlikt en krijgt een

innig-menselike toon. Anna de predikantsvrouw en Emma het kind lijden onder die ontwikkeling en slappe levenshouding van Nils. Langzaam, door kleine misverstanden en onopgeloste meningsverschillen voltrekt zich de scheiding tussen man en vrouw, van af 't begin reeds ingeluid door de huweliksschipbreuk van dominé Berg, de voorganger van Nils. Evenals daar wordt ook hier het kind Emma het slachtoffer van het huwelik. Wel laat schrijver een verzoening tot stand komen; Nils wil zich a.h.w. redden in de humor, maar er is zoveel onherroepelik verloren en gebroken in die lange tijd van wederzijds wantrouwen, dat 't kind zijn eerbied heeft verloren en aan ouderliefde niet meer kan geloven. En dat alles weergegeven in een verbeeldingsrijkdom, een zielkundige fijnheid, een gedachte-en-vorm-eenheid, die een Meester veronderstellen. De levenloze natuur, de alledaagste dingen, dienen nog om de zielkundige toestanden te verscherpen en symbolies weer te geven. En toch is dit boek absoluut te verwerpen voor ons katolieken. Zo onomwonden, haast verdierlikt-zinnelik wordt hier op menige plaats die strijd van predikant Nils, die storm in de boerenwereld weergegeven dat men zich verplaatst meent in een tijd die van kristendom nog geen vaag geluidje heeft vernomen, dat men al z'n moeite moet doen, om tussen die uitstalling van grof-zinnelike neigingen, de felle bittere geselslag der ironie te ontdekken, en aan de goede bedoelingen van de schrijver, — de opheffing van zijn volk, — nog in 't minst maar, te kunnen geloven. Kinck zelf schijnt te lijden aan 't gebrek van moreel schattingsvermogen en onbeschaafde grofheid die hij aan de anderen verwijt. Hoe jammer, want aan alles voelt men: hier is een meester aan 't woord. Maar als zo het Noorse volk moet worden wakker geschud, krijgen we een vernieuwd heidendom en 't laatste zal erger zijn dan het eerste. Vertaling en vooral de inleiding door Jan de Vries, getuigen van grondige studie en fijn taalgevoel. Met de eerste heeft hij ons volk echter geen dienst bewezen, met de twede wel.

— C — *J. Vermin.*

Peter B. Kyne, **1064.**
DE TROTS VAN PALOMAR, Vertaald uit het Engelsch door J. C. van Overbeeke. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (22.5×17) 207 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Een roman uit Californië; een roman uit het rancher's leven, natuurlijk met lasso en ruwe menschen, die in hun ruwe leven ook met menschen wel eens erg ruw omgaan. Natuurlijk ook met een liefdeshistorie, een heel erg nette, een erg sympathieke, een, die dadelijk te raden valt. De held van het boek Don Mike of Miguel of Farrel vocht in Siberië; zijn vader krijgt tijding van zijn dood; tegelijk wordt hem zijn ranch ontfutselt, omdat ze overbelast is met hypotheek; hij sterft, het beste wat hij doen kan. Doch Mike leeft, komt terug, ontmoet op reis rijke lui met een dochter, en het blijkt, dat die op zijn ranch zitten. Een jaar heeft hij nu nog tijd om de schuld af te lossen, en de familie, Kate en haar vader en moeder, die reeds eigenaar dachten te zijn, blijven nu als gasten op de ranch.
Eerlijk gaat het nu op tusschen Parker en Mike, wie het zal winnen. En het blijkt dat Mike een kerel is, iemand anders dan zijn voorvaderen, die hielden van luilakken. Kortom het slot van het liedje luidt, dat Parker verloor, Mike won en ook Kate, die hem trouw had bijgestaan, tot vrouw kreeg. Een mooi en goed boek, vol leven, levenslust en eerlijk opkomen voor het voorvaderlijk bezit.
Alleen kinderen kunnen aanstoot vinden in de wat ruwe manieren van die ranchers uit de Wild West.

—B— *P. Quirinus, O. Cap.*

Peter B. Kyne, **1065.**
DE VUURPROEF, Vertaald uit het Engelsch door Betsy Kater. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (21.5×15) 80 blz. ing. f 0.90, geb. f 1.50.

Dit boekje is niet meer dan een aardigheidje, spelend in de groote handelswereld van Amerika. Peek, gewezen soldaat en nu invaliede, dringt er bij Cappy Ricks, multimilionnair, op aan, om een baantje. Hij weet 't te bemachtigen, blijkt uitstekend. Dan zoekt de firma een man van vertrouwen, en Peek komt in aanmerking. Maar hij moet de vuurproef doorstaan: eventjes voor meneer Ricks, daar en daar, die blauwe vaas koopen en brengen vóór zoo en zoo laat. Nu is 't zoo goed als onmogelijk deze blauwe vaas te vinden, en als hij ze toch gevonden heeft, ze te bemachtigen. Hierin bestaat 't verhaaltje. Maar eindelijk krijgt meneer Ricks ze tóch, — en Ricks maakt Peek gelukkig met de prachtige positie, waar hij niet eens naar gedongen had.

—A— *Felix Rutten.*

Peter B. Kyne, **1066.**
LEE PURDY'S OVERWINNING, Vertaald uit het Engelsch door Betsy Kater. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (22.5 × 17) 223 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Een verhaal uit Mexico, tamelijk woest, vol pistoolgeknal en motorgeronk van auto's en vliegtuigen, spelend na 't jaar 1919. Het gaat er in om twee hoeven, tusschen de bedrijfsleiders dezer twee bezittingen. De eerste behoort toe aan een hulpeloos jong meisje. Een advocaat loert op dit grondgebied, dat voor hem een gemakkelijke prooi wordt, nadat hij den bedrijfsleider heeft omgekocht. Maar om tot zijn doel te kunnen geraken — exploitatie van onbekende steenkooladers — heeft hij de tweede hoeve noodig. De eigenaar van dit domein wil tegen geen prijs afstand doen van zijn grond: en nu begint een strijd op leven en dood tusschen het hebzuchtig tweemanschap en den laatste, Lee Purdy. Ondertusschen is de jeugdige eigenaresse van de eerste hoeve terecht gekomen bij Lee Purdy. Deze wordt haar spoedig verdacht gemaakt, zoodat zij zich van hem afkeert; maar geleidelijk ontdekt zij in hem een man uit één stuk, met edele inborst en louter goede bedoelingen. Evenals de laster zijn doel mist, zijn ook de sluipmoordenaars, op hem afgestuurd, onmachtig Lee te krenken, beschermd als hij is door twee getrouwe vrienden. Alles komt tot een goed einde. Recht en deugd zegevieren; de valsche bedrijfsleider wordt door een hond van Lee verscheurd. De ontdekking der steenkool op zijn eigen grondgebied maakt hem rijk en de eigenaresse van de eerste hoeve maakt hem gelukkig met haar hand.

— A — *Felix Rutten.*

Mr. L. H. J. Lamberts-Hurrelbrinck, **1067.**
HET BEULSJONG. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17×11) 328 blz. geb. f 1.25.

Een Zuid-Limburgsche dorpsgeschiedenis. In Roosdaal wonen de afstammelingen der beulen, die honderd jaar geleden het gerechtelijk vonnis over de Bokkenrijders hebben voltrokken en door de dorpelingen worden geschuwd en veracht. Bertus Wauben, „het beulsjong" trekt weg uit zijn geboorteplaats, verhuurt zich als knecht bij een rijken boer en maakt zich daar onmisbaar. Hij blijkt een uitstekend schutter te zijn en zijn populariteit stijgt ten top, als hij bij het koningschieten de hoogste punten behaalt. De mooie Huberdina Bartels verlieft zich in hem en groot is zijn geluk, totdat bij gelegenheid van de manoeuvres zijn vroegere dorpsgenoot, Anton van Eijgelshoeve, zijn afkomst verraadt en daardoor Huberdina niet alleen van Bertus doet ontrouw worden, maar haar onteert. Bertus vlucht naar Roosdaal terug, waar hij zijn intrek neemt bij een nichtje en oude oom, die spoedig sterft. Bij toeval ontdekt Bertus een kist met documenten, waaruit blijkt dat Anton van Eijgelshoven een afstammeling der Bokkenrijders is. Bertus maakt dit bekend en Anton wordt op zijn beurt door zijn omgeving veracht en geschuwd, geraakt aan den drank en moet na eenige jaren zijn hoeve verkoopen. Intusschen is Bertus met zijn nichtje getrouwd en door vlijt en spaarzaamheid tot welstand gekomen. Hij heeft twee flinke dochters, Bertha en Fineke. Bertha verlieft zich in de oudste zoon van Anton en Fineke in den zoon van Huberdina, die veldwachter te Roosdaal geworden is. Uit deze situatie worden allerlei dramatische conflicten geboren, die in drie huwelijken tot oplossing komen.
Er zit weinig zielkundige diepte in dit bonte verhaal, waarin veel wordt gevloekt en de omgang tusschen dorpsgenooten te ruw wordt voorgesteld. De schrijver is zeker geen geboren Limburger, ten minste niet van 't platteland.

— **Bc** — *W. Sm.*

H. Linnebank, **1068.**
REIZEN EN KIJKEN. *Victor de Lille, Maldeghem,* 1924. (21.5×17) 136 blz. ing. Bfr. 4.—.

Zooals de titel aanduidt is dit boekje een reisbeschrijving of liever: een verzameling van reisbeschrijvingen. Achtereenvolgens leidt de schrijver den lezer naar Engeland, door Duitschland en Zwitserland naar Italië en naar Vlaanderen. Op aangename en onderhoudende wijze weet hij te vertellen van zijn reis-avontuurtjes en ervaringen op allerlei gebied. 't Is geen hooge literatuur, wat ook wel niet in de bedoeling van den schrijver zal gelegen hebben.

—**A**— ***P. A.***

William J. Locke, **1069.**
MOORDIUS & Co. *Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam,* 1925. (20.5×15) 309 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

Suzanne Chastel heeft het enorme vermogen van haar oom Lord Grabbiter geërfd. In het testament is bepaald, dat zij tot haar meederjarigheid ieder jaar afwisselend zes maanden bij haar twee voogden moet doorbrengen. De eerste, Timothy Swayne, is het type van den conservatieven kantoorkrukker: onhandig, naïef, nuchter-zakelijk, onbeduidend, maar eerlijk als goud; de andere is Moordius, hoofd der bankiersfirma Moordius & Co.: op en top een gentleman, maar tevens een doortrapte schurk. Hij gaat bovendien door voor den vader van Valerie, die echter onwettig is en hem uit heeler harte haat. Moordius, een dolle speler en kwistig slemper, heeft het afgezien op het fortuin der erfprinses, weet haar liefde te winnen en vraagt haar ten huwelijk. Bij voorbaat wil hij reeds het geld inpalmen, maar wordt daarin verhinderd door Timothy, die hem in de gaten houdt. Dan begint een heele serie damatische verwikkelingen, die een bruusk slot vinden in den zelfmoord van Moordius. Valerie, die het geheim harer geboorte achterhaald heeft, trouwt daarop met Timothy.
Het ingewikkeld verhaal is sprankelend van pittigen humor en gevatte geestigheid. Met opmerkelijke kracht wordt de spanning tot het einde volgehouden. De meeste karakters zijn heel fijn en heel scherp ontleed; bijzondere zorg is besteed aan dat van Timothy.

— **Bc** — *F. H.*

Jac. van Looy, **1070.**
DE WONDERLIJKE AVONTUREN VAN ZEBEDEUS, Geïllustreerd door J. B. Heukelom. *S. L. van Looy, Amsterdam,* 1925. (21.5×15.5) Deel I: 229 blz., deel II: 211 blz., deel III: 247 blz. Tezamen: ing. f 9.75, geb. f 13.50.

Van Looy zelf betietelt op 't einde zijn werk een humoristies tijdbeeld. De tietel „wonderlijk" kon niet beter, want 't is heus een wonder als men, vooral uit 't eigenlike opus, in vier delen en vijftig avenden ingedeeld, wijs kan worden. Het denkvermogen wordt zo onder een stortvloed van woorden en nog eens louter woorden bedolven, dat het niet meer in staat blijkt zijn funksie uit te oefenen. Van Looy, de Rembrandt onzer letterkunde: zeker verf en mooie kleuren genoeg, zeer mooie kleuren zelfs, maar de betekenis is niet te achterhalen: een grote vlag die de lading niet dekt. Hier en daat duikt wel een verrassend-mooi stukje op (b.v. de vijfde avend) maar moet daaraan zoveel druks worden besteed. En dan volgen bijlagen en inleidingen en nog eens inleidingen, er is haast geen doorkomen aan en dat allemaal in zo'n echte heus-hollandse humoristiese stijl. Om er wee van te worden. De bijlagen zijn gelukkig nog verstaanbaar en bevatten meer goede fragmenten dan het eigenlike opus. Doch alles en alles samen is men onderhand dat gezeur van: „Dames en Heeren, veroorloof mij nogmaals een oogenblik tot u te spreken", beu. Voor zinnen van Zebedeus hebben we noch het geduld, noch de adem. De hernieuwde uitgave en aanvulling van dit werk is een klaarblijkelike vergissing; of is ze louter bedoeld als oudheidkundig monument?

— **Bc** — *J. Vermin.*

Jac. van Looy, **1071.**
JAAP. *S. L. van Looy, Amsterdam.* 3e druk: 1923. (21.5 × 15.5) 279 blz. ing. f 3.90, geb. f 4.90.

Zeven maal aangevangen met de lektuur van dit boek; zeven maal moedeloos deze nabloei van de „met liefde beziene realiteit" — beschrijving der tachtigers vóór de laatste bladzij gelezen werd, terzij gelegd.
Dat dit boek bereids z'n derde druk haalde,

bewijst zoveel als dat er nog altijd Nederlanders zijn die tijd hebben zich te occuperen met de ontzaglikste ijdelheid der ijdelheden: de literatuur zonder zielement.

Twintig jaar geleden misschien van belang, is dit boek voor onze tijd van 'n mateloze vervelendheid en onbeduidendheid.

Overigens: Jac. van Looy is 'n offisiëel erkend artiest" zoals Feber al heeft opgemerkt...

— Bc — *Gerard Knuvelder.*

Heinrich Luhmann, 1072.
DE HEILIGEN OP KLOMPEN, Vertaald uit het Duitsch, Geïllustreerd. *Lecturis, Eindhoven,* 1925. (22.5×15) 153 blz. geb. f 1.90.

In een bitter-kouden winternacht klopte een Westfaalsche scheper bij Sint Pieter aan. Deze sloeg een vluchtigen blik in zijn ellenlang zondenregister en kon hem onmogelijk binnenlaten. Onze scheper wilde echter tot iederen prijs in het hemelsch Paradijs komen; volgaarne zou hij zijn groote, met stroo gevulde klompen afstaan aan den van koude bibberenden hemelportier, zoo deze een oogje dicht deed. De koop werd gesloten, maar het muisje kreeg een staartje. Als Petrus' bedrog ontdekt wordt, wil O. L. Heer het toch eens met den scheper beproeven, omdat hij nu eenmaal in den hemel was. De klompen, die hij terug gekregen had, gingen weldra „van voet tot voet". Bijna alle heiligen wilden ook weer eens echte menschenklompen aantrekken; zoodra zij ze geleend hadden, vielen ze terug in de gebreken en zwakheden van hun aardsche leven. Groot was de consternatie; heel de hemel, de rustige, vredige hemel, stond spoedig op stelten. Toen de maat vol was, stuurde God den scheper voor straf naar de aarde terug en wel zoo lang, tot hij zijn klompen doorgeloopen had. Zijn verloren geluk liet den armen drommel rust noch duur. In de hoop dat zijn klompen spoedig doorgesleten zouden zijn, trok hij dag-in, dag-uit aan de spits van vrome pelgrims over bergen en door dalen. En niet lang duurde het, of hij kon zich begeven op den weg, die hemelwaarts voert „met de bloote voeten zijner geheele menschelijke zwakheid".

Het keurig uitgegeven en kunstzinnig geïllustreerde boekje bevat nog zes andere legenden. Over het algemeen dragen zij een te boersch karakter en missen de innige warmte, den dieperen gloed en de spontane bezieling der Middeleeuwen; het lachwekkende is vaak van buiten-af opgedragen.

— A — *F. H.*

Hans Martin, 1073.
RECHTS EN AVERECHTS. *W. L. & J. Brusse, Rotterdam,* 1925. (20.5×13) 166 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

„En dit is dan het verhaal van vrienden en vriendinnen, wier bestaan het toeval samen weefde tot een bont tapijt, met mooie en malle figuren en daarna weer uit elkaar ploos en plukte, — gelijk het toeval in zijn wispelturigheid pleegt te doen.

„Is het een verhaal? — Neen — het zijn losse tafereelen, — zooals ze een voor een zich voordeden en ik ze neerschreef.

„Nu liggen de vol beschreven bladen voor mij. — Er is luim en lach, ernst en spot,— een vreemde mengeling! En toch is het zóó en niet anders." Aldus het slot van *Rechts en Averechts.*

Hans Martin is een vlotte, geestige verteller en een fijne meester in het uitbeelden van caricaturale typen. Er zit gang en leven in zijn tintelend, levend proza. Een uientapper, hier van de goede soort, af en toe een beetje pikant. Zijn humor zit aan den buitenkant en blijft beperkt tot het studentikoze genre. Zijn vroeger werk laat ethisch veel te wenschen over.

— Bc — *F. H.*

Kees Meekel, 1074.
DE STAD DES LEVENS. *Van Munster, Amsterdam,* 1924. (18.5×12) 398 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

Langzaam is er een groote genegenheid gegroeid tusschen Bernard van Sittert protestant, zoon van liberalen huize en Thia, een lief katholiek meisje. Doch van een huwelijk kan niets komen en Thia vertrekt naar Parijs om op eigen voeten te leven. Bernard die ook neiging gevoelt voor het Katholicisme, zoekt haar daar op en huwt met haar uit noodzaak! Het leven in de metropool wordt hen echter ondragelijk en ze nemen het kloek besluit naar Amerika te vertrekken, waar zij leven het harde, zware bestaan der farmers in de Candeesche prairie. Geluk en tegenspoed wisselen elkander af. Tegen deze laatste is alleen Thia bestand om haar groot en diep geloof. Bernard is woest en ongeduldig, verbeten en misnoegd, wordt om den tuin geleid door valsche raadgevers en bij een overtocht over een rivier, op weg naar een nieuw bestaan, verdrinken beiden. Knap en raak geschreven in een sterk persoonlijken stijl: bondig en kortaf. Toch mist het boek de spanning en de inleving welke een roman vereischt. Om het precaire gegeven, alleen voor volwassenen.

— Bc — *Dr. H. v. d. Mark.*

Kees Meekel, 1075.
MELKOORLOG. *Van Munster, Amsterdam,* 1925. (18.5×12) 224 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90

Een greep uit het leven, een verdienstelijk werk. Niet alleen omdat we er een beteren kijk door krijgen op het leven en streven, 't werken en wroeten van den Hollandschen boer, we zijn ook een kunstwerk rijker. Want kunst geeft Meekel ons, al is z'n taal niet zoet-gevooisd, maar ruw en bonkig op den man af. Het boek schetst de wanhopige strijd van de boeren tegen de directeuren van de melkfabrieken, die zeggen 'zooveel mag je voor je melk vragen' terwijl de boertjes zich zelf mans genoeg achten om de prijzen vast te stellen, daar ze tegen de geeischte directeurs-prijzen niet leveren kunnen. Bij de staking, is de antipathie tegen de boeren groot, die immers aan zieken en zwakken, vrouwen en kinderen de melk onthouden, maar waarbij vergeten wordt dat de boeren graag wilden leveren, doch tegen een prijs, die hen 'n bestaan liet. De staking wordt bijgelegd, maar bij 'n tweede conflict, dat de boertjes glansrijk winnen, zijn ze zoo slim, rechtstreeks aan de verbruikers melk te leveren. 'n Liefdesgeschiedenis is door het gebeuren heengeweven, maar idyllisch is die niet. 'n Boeiend boek.

— B — *M. v. M.*

J. de Meester, 1076.
DE ZONDE IN HET DEFTIGE DORP. *Goede & Goedkoope Lectuur, Amsterdam.* 5e druk: 1925. (18.5×12.5) 320 blz. geb. f 3.50.

Dina, de dienstmeid van Dominee Wedelaar, den predikant van het deftige dorp, zal binnenkort moeder worden. Herman, Wedelaars' zoon, een klein studentje aan de hoogeschool van Edinburg en het type van den onuitstaanbaren domineeszoon is de schuldige. Met fraaie trouwbeloften, even ernstig gemeend als de grove vloeken van een vrachtrijder, heeft hij haar weten te verleiden. Dat dit schandaal een extra kluifje beteekent voor de praatgrage deftige lui van het dorp, is van-zelf-sprekend. Herman laat het meisje in den steek, komt zelfs onder de vacantie niet naar huis. Van trouwen of schadeloosstelling is er trouwens bij de deftige domineesfamilie geen sprake. Dina wordt buitengesmeten met volle loon voor drie maanden en trouwt met een kloeken kerel, die van haar hield.
J. de Meester, die het woord van Jules Renard: „Je n'écris que d'après nature et j'essuie ma plume sur un caniche vivant" tot motto koos heeft met de uitwerking van bovenstaand gegeven 320 bladzijden volgekrabbeld. In de karakterontleding is hij een volleerde meester; de hopeloos-verslagen vader, de verontwaardigde moeder, de principieele jongere broer en de verschillende dorpsgenooten zijn met zekere hand uitgepenseeld. Zijn stijl is minutieus en woordenrijk, maar niet warm of veerkrachtig. Over de ongenade van het eenzijdig roman-naturalisme hoeft men heusch niet te rouwen.

— C — *F. H.*

Victor de Meyere, **1077.**
DE GIERTIJ. *L. J. Janssens & Zonen, Antwerpen,* 1925. Keur-Serie. (20.5×13.5) 140 blz. ing. f 1.20.

Vlot en smakelijk verteld in een sappig Vlaamsch, doorspekt met leuke, soms kostelijke volksgezegden, steeds raak, vaak zelfs schilderachtig en kleurig. De mentaliteit van het volk is verrassend juist weergegeven. Victor de Meyere heeft echter geen prettigen kijk op het leven; zonnige humor, lol en leute kent hij niet en toch past zijn taalinstrument beter bij een „joyeuse entrée" dan bij een „marche funèbre". Zijn ongemotiveerde zwartkijkerij heeft zijn kunst dan ook geen goed gedaan... tant pis.
De Giertij is de plastische, misschien te overdadige, te uitbundige beschrijving van een plotselingen springvloed: de tragische vlucht voor het wassende water, voor den dood, die dicht op de hielen zit, van een zoon, die het lijk van zijn vader in zijn armen prangt en het niet aan de golven wil prijsgeven.

— B — *F. H.*

C. J. Mollema, **1078.**
DE BERGGEEST VAN MENDANANG. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (21.5 ×16) 257 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.90.

Een vreeselijk familiedrama had Schaerfeld's carrière van officier bij de gele rijders totaal vernietigd. Zijn mislukt leven wil hij in de Oost nog eens overdoen. Door een gelukkig toeval komt hij te weten, dat er op Mendanang tin gevonden wordt. Met frisschen moed begint hij de exploitatie. Het is een strijd op leven en dood met het klimaat, met het grondwater, met koelies, de tinmarkt en het geld; met stinkende, etterende beenwonden, met berri-berri en malaria. Overal grijnzen de grafheuveltjes hem aan. De stoere voortrekker zet door. In den trotschen, steilen Goenoeng Rawai loopt een machtige tinaderafzetting, wel 75 centimeter breed. Maar in een donkere spelonk van den berg woont de Limpai, de berggeest van Mendanang, er ligt daar een oude pelgrim begraven, Hadji Ali, de man die hier den Islam invoerde. De mahomedaansche priester waarschuwt Schaerfeld voor de wraak van den berggeest. Tevergeefs. De boring begint. Al spoedig zet de oude miserie in. De koelies bezwijken een voor een; Schaerfeld's ontembare werkdrift hield hem op de been; eindelijk voelt hij zich strijdensmoe worden; toch zet hij door, een reus van kracht en uithoudingsvermogen; als de ader aangeboord is, stort hij bewusteloos neer en sterft.
Twintig jaar later is zijn zoon op Mendanang als ingenieur werkzaam. De papieren van zijn vader laten hem geen rust. Ook in hem brandt de werkpassie; steeds is hij op zoek naar den tunnel, dien de inlanders „verdonkeremaand" hebben. Van zijns vaders bediende verneemt hij, dat zijne verloofde een dochter van Schaerfeld, dus zijn zuster is. Heel het wijde gebouw van zijn geluk stort ineen. Toch wil hij de kroon zetten op het werk van zijn vader, alle berggeesten ten spijt. Hij vindt den tunnel, daalt er in af en plonst neer in een kolk drabbig, stinkend water.
Zijn zuster, Nonna Sorsien, was sterker dan de Limpai. Zij gaf het geld voor het openleggen van den berg en de Limpai vluchtte; hij werd een armzalig spook, dat de jeugd bij den naam durft noemen en waarmee ongeduldige moeders dreinende kinderen bang maken.

Dit zeer lezenswaardig verhaal is verdienstelijk gestyleerd en onderhoudend verteld. Af en toe een beetje bombastisch. Men oordeele over zinnen als deze: „Oh verdooving heb ik noodig, maar niet die van jou en niet die van mijn vrouw, die de rotte gaten van haar hart opvulde met de gloeiende zwavelmodder van haar passieerupties."

— C — *F. H.*

L. Penning, **1079.**
JAN KORDAAT. *G. F. Callenbach, Nijkerk,* 1925. Christelijke Bibliotheek, (21×15.5) 310 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.25.

Het spannend verhaal van den avontuurlijken en gevaarvollen tocht eener kolonie Afrikaansche Boeren, die in 1836 uit de Kaapkolonie, die onder Engelsch bestuur stond, naar het Noordelijk Natal uitweken, om vrijheid te zoeken voor zich zelf en weiden voor hun vee. Gezonde volkslectuur om de stoere, vrijheidslievende en godsdienstige karakters; maar ze zijn, gelijk de stijl ook, van Calvinistischen snit.

— A — *K. v. K.*

Pim Pernel, **1080.**
ZILTE VERHALEN. *H. P. Leopold, Den Haag.* 1925. (19.5 × 13) 157 blz. ing. f 1.50, geb. f 1.90.

Grappen en moppen voor de bittertafel als ge naar Indië stoomt. 't Marinaire geeft het een cachet. Soms gaat het grappige te ver — wordt profanatie, b.v. die dronken matroos die vóór de gevangenis „verschijnt" met de woorden: „In 't huis mijns Vaders"... dit klinkt naar blasfemie.
De mop moet ook niet propagandistisch worden als in „Modelstraat 35 A", dat begint een zede-

meester van de liberale natie net zoo goed te vervelen als een gepruikte dominee.
— B — *A. van Delft.*

E. Phillips Oppenheim, 1081.
EEN GEHEIM, Vertaald uit het Engelsch. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (19.5×13.5) 229 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

Je weet niet wat het formidabelste is: het fatale geheim waar een wereldoorlog aan hangt, of de grillige fantasie die je zoo iets voorliegt. Maar gelukkig is de onwaarheid tastbaar. Anders zouden zenuwachtige dames nog wereldschuw worden bij een zoo verrassenden blik achter de diplomatieke, politieke schermen. Waarachtig één mensch speelt het klaar, om tegen de politiek in, een intrige op te zetten, waar heel de wereldpolitiek bij op zijn kop komt te staan. Die éene mensch wordt overal door den dood op de hielen gezeten, maar ontsnapt altijd. Als hij dreigt onder te gaan, daagt een tweede op, die ook altijd den dood op de hielen krijgt. Samen spelen ze het dan klaar, om al de geheimen der Duitsche politiek uit te vorschen — een politiek zoo infaam dat ze voor de „Boches" nog te slecht is. Het boek is een vermakelijke zotternij.
— B — *A. v. Delft.*

E. Phillips Oppenheim, 1082.
EEN POLITIEK COMPLOT, Vertaald uit het Engelsch. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (21×14.5) 237 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

Grey Poynton, een jonge Engelschman, die voor zijn plezier op 't vasteland aan 't reizen is, is door een heel toevallige omstandigheid, getuige van eene geheimzinnige ontmoeting van den Czaar van Rusland en den keizer van Duitschland in het Posener woud. Hij wordt niet opgemerkt en, als de keizers met hun gevolg vertrokken zijn, vindt hij een weggewaaid blad, dat deel uitmaakt van een gewichtige politieke overeenkomst tusschen beide monarchen. Hij bewaart het blad, zonder het gewicht van zijn vondst te beseffen. In een café op Montmartre te Parijs, vertelt hij in vage trekken zijn wedervaren. Die hem aanhooren zijn van de geheime Fransche politie en Duitsche en Russische spionnen zijn al in de weer om het vermiste blad op te sporen. Nu krijgen we in het boek een spannend verhaal, hoe de geheime politie van Duitschland, Frankrijk, Engeland en Rusland in 't bezit van het blad tracht te komen, en daardoor Grey en diens zuster en vrienden allerlei avonturen doen medemaken. De Engelsche en Fransche geheime dienst houdt de overhand.
De geheime politie blijkt niet kieskeurig in de keuze van terrein en personen, om haar doel te bereiken en daarom blijft dit boek beter uit de handen van jongeren.
— Bc — *W. Sm.*

E. Phillips-Oppenheim, 1083.
EEN VERRASSEND OORDEEL. Vertaald uit het Engelsch. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (21×14.5) 225 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50

Het thema van dit boek is de huwelijkstrouw en een verrassende zin eruit is wel deze: „er zijn drie voorname dingen in de wereld: zonde, berouw en vergiffenis".
Hildgard, de jonge lord, is zijn liefdesbetrekkingen met de tooneelspeelster Pauline moede. Op een onbekend eiland vindt hij toevallig meneer Owston met zijn pleegdochter Bertha. Als Pauline nu haar lord achterna komt, staat zij er plotseling voor haar eigen man, Stanley Owston, die indertijd spoorloos verdwenen is. Pauline en Hildgard maken zich nu maar spoedig uit de voeten, maar Bertha vlucht vandaar eveneens, om haar aangebeden Hildgard in Londen op te sporen. Ze vinden er elkaar. Maar als Bertha nu tot de ontdekking komt, dat Hildgard in schuldige betrekking gestaan heeft tot Pauline, die misschien wel haar eigen moeder is, wendt zij zich van hem af. Intusschen blijkt Hildgard geruïneerd en Pauline wil door vergif een einde maken aan haar leven. Maar daar daagt gelukkig haar man Stanley Owston op, en stelt haar voor het oude leven weer opnieuw te hervatten. Nu dit echtpaar eenmaal in het spoor van deugd en plicht is teruggekeerd en Hildgard dus vrij komt, is er niets dat Bertha meer belet, om zich in zijn armen te werpen. Het blijkt uit alles, dat dit een goed bedoeld verhaal is, heel kiesch uitgevoerd: maar het is in zijn geheel één groote, doorloopende onwaarschijnlijkheid.
— Bc — *Felix Rutten.*

Eleonor H. Porter, 1084.
DE NIEUWE DAG, Vertaald uit het Engelsch door H. S. Valeton-Ortt. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. (21×15) 341 blz. ing. f 2.25, geb. f 3.25.

„In *De Nieuwe Dag* heeft de gevierde Amerikaansche schrijfster een onderwerp aangeroerd, dat hare talrijke bewonderaars zeker zal pakken, en zij heeft hier een figuur voor ons doen leven, die een waardige plaats naast Mary-Marie, Billy en Sannie verdient. Dit nieuwe boek verhaalt ons van Robert Burton, een blinden jongen, wiens moed hem zijn lijden ten slotte doet vergeten. Door zijn leven in dienst van anderen te stellen weet hij eindelijk een nieuw geluk „de nieuwe dag" te vinden. Een onvergetelijke figuur is verder Suze, die door haar leuke opmerkingen, een vroolijken toon door het werk laat gaan, terwijl de fijn beschreven liefde tusschen Robert en de dochter van den dokter zeker vermeldenswaard is. Wij kunnen *De Nieuwe Dag* dan ook gerust aan een ieder ter lezing aanbevelen."
Van bovenstaand monologium behoeft de uitgever geen letter, geen punt terug te nemen. Het bevat nu eens werkelijk geen spoor van overdrijving of aangedikte lof. De huishoudster Suze, die binnenin haar „een spuitende siphon van verzen had, die zij verplicht was uit haar zenuwstelsel te verwijderen", is de laatste parel van het uitstervend geslacht der getrouwe en offervaardige keukenmeiden. Met-dienstmeisjestobbende mevrouwen moeten het boek ongelezen laten. Ze zouden waarachtig gaan huilen over deze „voorbije grootheid".
— B — *F. H.*

H. Rider Haggard, 1085.
DE WAARZEGSTER, Vertaald uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus Jr. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (17×11) 283 blz. geb. f 1.25.

't Prikkelend omslagplaatje doet anders verwachten: *De Waarzegster* is n.l. 'n schetsje van 'n 70 blz. behandelende de romantische geschiedenis van een blanke schurk in Zoeloeland; 'n kaffermeisje, 'n trouwe minnaar, 'n

onzinnige woesteling van 'n kafferkoning, de olifant, wiens stap de aarde doet schokken, 'n waarzegster, die hopelooze onzin uitkraamt — vormen de verdere ingrediënten van dit wel spannende, maar hoogst oppervlakkige verhaaltje. Het tweede gedeelte: *De Toovenaar* (maar niet die van R. H. Benson) vormt 't eigenlijke hoofdverhaal; 't is boeiend en van een beter gehalte. De Eerw. Thomas Owen, die alles verlaat en als zendeling van de High Church naar Afrika vertrekt, dwingt bewondering af, al zal menigeen zijn Godsvertrouwen, waardoor hij mir nichts, dir nichts mirakelen wrocht, misschien een vermetel vertrouwen noemen. Hij bekeert de koning en zijn stam: de zonen van het Vuur, waarbij hij omkomt ten slotte als martelaar van zijn geloof. Met vele van zijn opvattingen, o.a. over huwelijk, zijn wij het niet eens. Ontwikkelde volwassenen kunnen het boek lezen.

— **Bc** — *M. v. M.*

Eliot H. Robinson, **1086.**
ROSE, HET ZONNETJE VAN DE CUMBERLANDS, Vertaald uit het Engelsch door John Vanderhoof. *J. Philip Kruseman, Den Haag,* 1925. De Moderne Serie. (21 × 15) 284 blz. ing. f 2.25, geb. f 3.25.

Rose verloor op driejarigen leeftijd haar ouders, die bij een zeiltocht omkwamen. Midden in het woud vond haar de oude houthakker „groote Jerry". Zoo bracht zij haar jeugd door in de ruige, woeste bergen van Cumberland. Haar lief gezichtje, guitig-zonnige lach en moederlijkteere bezorgdheid schonken haar weldra den eerenaam: 't Zonnetje van de Cumberlands. Waar zij kwam, brak het zonnetje der vreugde zelfs door de somberste wolken heen. Op een jachttoer raakte de beroemde geneesheer-operateur Dr. Mac Donald verdwaald in de bergen en moest de gastvrijheid van groote Jerry aannemen. Hij vertelde Rose, die nog een onbevangen natuurkind was van zijn leven en werken. Een nieuwe wereld ging voor haar kinderoogen open en met alle geweld wilde zij verpleegster worden, verpleegster in een kinderhospitaal. Vooraleer zij haar ideaal verwezenlijkt ziet, moeten er echter heel wat moeilijkheden overwonnen worden. Bovendien geeft Rose's vriendschap voor Dr. Mac Donald aanleiding tot romantische complicaties, waarbij hij er haast het hachje bij inschiet. De dokter ging hoe langer hoe meer van zijn pleegzuster houden; hij wordt zich zijne liefde echter eerst dan bewust, als hij vermoedt, dat zijn vriend een aanzoek zal doen om hare hand. Zijn vriend blijkt Rose's vermiste broer te zijn. In de algemeene feestvreugde is het huwelijk spoedig beklonken. Hun witte broodsweken gaan ze doorbrengen onder de knoestige woudreuzen van Cumberland, daar, waar hun geluk ontsproten was.

Rose is een boek van onverdorven natuurlijkheid en gul levensoptimisme. Warm aanbevolen voor oudere meisjes van protestantsche gezindte.

— **B** — *F. H.*

Jörgen Falk Rönne, **1087.**
DE CONSULSVROUW, Vertaald uit het Deensch door A. en E. Huber. *Elsevier, Amsterdam,* 1925. (19.5 × 13.5) 149 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Factoor Petersen, een beschimmelde veertiger, gaat trouwen met de linnenjuffrouw van de Flora en hij is consul geworden op den koop toe. Dit nieuws is zoo groot, dat het niet in één hap te verorberen is. De deftige kringen van het eiland: dokter, baljuw, kantonrechter, commissaris en dominee — vergeten haar te invitéeren. In huis heeft ze niets te doen: alles gaat zijn geregelden gang. Petersen staat op, eet, gaat naar kantoor, doet zijn ronde en's avonds gaapt hij, totdat hij naar bed gaat. Dan breekt de griep uit en mevrouw wijdt zich met hart en ziel aan de ziekenverpleging: niets doet haar zoo goed als te voelen, dat ze nuttig is. Als de ziekte doorstaan is, begint ze op een ander arbeidsveld. De zaak van den consul gaat beroerd; alles is in orde: pakhuizen, winkellokalen, boekhouding; er mankeeren alleen klanten. Zij zal zelf achter de toonbank rozijnen, stroop en spijkers gaan verkoopen. Maar er gebeurt nog iets anders. Door een onbeduidend toeval, dat voor zijn vrouw verkeerd uitgelegd kon worden, ziet Petersen zijn ongelijk in. Hij is op zijn zachtst gezegd een verschrikkelijk saaie en dooie echtgenoot geweest; zijn knappe vrouw, heeft hij niet naar verdienste gewaardeerd. En als hij beterschap belooft, heeft zij de zaak weer aan den draai, van onder tot boven gemoderniseerd en een bom geld verdiend. Een grootsche huldiging der ex-linnenjuffrouw sluit het boek.

De Kopenhaagsche predikant is een fijn schilder van het familieleven en de volkszeden der Denen. In de weergave van vrouwelijke karakters is hij bepaald een meester. Opwekkende lectuur voor volwassenen.

— **Bc** — *F. H.*

Rafael Sabatini, **1088.**
SCARAMOUCHE, Vertaald uit het Italiaansch door Betsy Kater. *J. T. Swartsenburg, Zeist,* 1925. (20.5 × 12.5) 332 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Een greep uit de Fransche Revolutie. Een forsche greep gevat midden uit het leven. Zoo frivool als het toen was, zoo staat het voor je, pakkend. Sabatini kent zijn mannen en hun tijd. Het revolutionnaire ziet hij uit revolutionnair oogpunt en men voelt zijn sympathie ervoor. Van christelijkheid is in het boek geen spoor. De hoofdpersoon zelf is een onwettige, die uit haat tegen den aristocraat de revolutie gaat preeken tegen eigen inzicht — op stuk van zaken volbloed revolutionnair wordt en zijn leven erom waagt. 't Wordt duel op duel — eindelijk met den gehaten aristocraat die... men heeft het lezend al lang geraden — zijn vader blijkt. N.l. die vader was verliefd op het lief van Scaramouche! Voor volwassenen.

— **B** — *A. van Delft.*

G. Z. J. Schaum, **1089.**
VOOR DE LEEUWEN. *J. N. Voorhoeve, Den Haag,* 1925. (19 × 13) 158 blz.

Een ontroerend boek, de geschiedenis behandelend van de eerste Christenen onder Keizer Vespasianus, diens beide zonen Titus en Domitianus en Keizer Trajanus. De vijf en twintig korte hoofdstukken geven telkens een vrijwel afgerond geheel en verhalen eenvoudig en aangrijpend hoe de eerste Christenen leefden, leden en wisten te sterven! De titel *Voor de leeuwen* wijst op den marteldood der hoofdpersonen, o.a. Rufus Marcus, Bisschop Ignatius, en nog honderden anderen. 'n Goed boek voor protestantsche lezers.

— **B** — *C. J. F. Vetter.*

W. Schippers, 1090.
DE HALFBROEDERS. *J. N. Voorhoeve, Den Haag,* 1925. (19×13) 159 blz.

De oude historie van den Verloren Zoon, die door schade en schande geleerd naar het ouderlijk huis terugkeert, en door den ouden vader liefderijk ontvangen wordt. De omlijsting is wat anders: de slechte rol wordt hier gespeeld door het gewone type roman-stiefmoeder, de oudste (stiefbroeder) is het tegenbeeld van den Bijbelsche.
De bewerking is wat in den ouden stijl en zwaar op de hand protestantsch.
— B — *Jos. van Genk.*

Anne Douglas Sedgwick, 1091.
HET FRANÇAISETJE, Vertaald uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus. Jr. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (21×15) 298 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

Madame Vervier — la belle et séduisante Madame Vervier — wil wat meer vrijheid van beweging hebben en stuurt daarom haar dochter Alix — het Françaisetje — naar de familie van den Engelschen kapitein Owen Bradley, dien zij tijdens den oorlog leerde kennen. De verloving van Alix met een jongen Engelschman is aanstaande, als het avontuurlijke leven van Madam ruchtbaar wordt, wat een volledigen breuk met Jerry uitlokt.
Giles Bradley, de broer van den kapitein, die eerst tegenover Alix een rol van beschermende broederlijkheid ingenomen had, bemerkt echter dat zijn genegenheid dieper wortelt, echte liefde — liefde voor het leven is. Hij maakt Alix dan ook tot zijn gelukkige bruid.
De belangrijkheid van het boek is gelegen in de natuurgetrouwe weergave van de scherpe afwijkingen in mentaliteit, zeden, gewoonten, strevingen, gevoelens en opvattingen, die tusschen het Fransche en het Engelsche ras bestaan. De fijnzinnige karakterontleding plaatst het gegeven volkomen op het achterplan.
— Bc — *F. H.*

Adela Rogers St. Johns, 1092.
DE VUURPIJL, Vertaald uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus Jr. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (21×14.5) 260 blz. ing. f 2.25, geb. f 2.90.

„We zijn in dit land zoo ver gekomen, dat we eigenlijk op geen andere immoraliteit meer letten dan op de sexueele immoraliteit". Met uw welmeenen — als ge dan die „sexueele moraliteit" zoo moet verstaan dat vrouw-zijn of maitresse-zijn lood om oud ijzer is en dat kleeren dragen eenvoudig ouderwetsch is — dan weet ge van wat gehalte 't milieu is, waar deze film-roman in afdraait.
De Vuurpijl is een film-ster, die eenvoudig tot allerlei „immoraliteit" wordt afgericht, om op de film „natuur" te kunnen geven. Zoo wordt deze „schoonste vrouw der wereld", deze filmkoningin, die Camare Borgia voor zich op de knieën dwingt — grenzeloos pronkzuchtig, hebzuchtig, heerschzuchtig etc. etc. Maar hare „sexueele moraliteit" bewaart ze in zooverre ze toch in hopeloozen geldnood verkiest „vrouw" te worden in plaats van „page-meisje". 't Boek druipt van ijdelheid. Volwassenen, die de film-wereld interesseert, kan dit boek boeien.
— Bc — *A. van Delft.*

Hélène Swarth, 1093.
EENZAMEN. *G. J. Slothouwer, Amersfoort,* 1925. (18.5×12.5) 95 blz. ing. f 1.25, geb. f 1.75

Een verzameling van zeven schetsen, die allen handelen over „eenzame" vrouwen. Voor 't meerendeel zijn het gefortuneerde dames, die door omstandigheden ongehuwd bleven en wier, soms oude, hart toch zoo hunkert naar liefde. Alles blijft zoo puur materieel; nergens een aanrakingspunt met het hoogere. Alleen het bakvischje Rita besluit maar eventjes God niet langer meer lief te hebben, als Hij haar niet verhoort. Dit is zoowat de eenige passage, waar men tot de wetenschap komt, dat er toch nog iets hoogers bestaat dan de Haagsche dames met hun theetjes en soiréetjes.
— B — *P. A.*

Cecile Tormay, 1094.
HET OUDE HUIS, Vertaald uit het Hongaarsch door J. W. Jorissen. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (19×13) 243 blz. geb. f 1.50.

Het droevig verhaal van een familie die ten onder gaat. De timmermansknecht Christoffel Ulwing heeft zich door eigen energie opgewerkt tot den eersten en rijksten bouwmeester van de stad Pest. Maar in zijn heerschzuchtig karakter draagt hij reeds den ondergang van zijn huis. Van zijn gehoorzamen zoon Jan-Hubert maakt hij, omdat hij ook dezes lot beheerschen wil, een man zonder wil en zonder initiatief. Als de oude Christoffel aan een beroerte sterft, is Jan-Hubert in zijn stille getrouwheid, slechts de gelaten en gierige „bewaker" van wat zijn vader eens verwierf. Jan-Hubert heeft reeds vroeg zijn jonge vrouw verloren, die de oude Christoffel voor hem had uitgezocht. Dit is het noodlot zijner twee kinderen, die niets hebben aan hun lusteloozen vader, en zoo hulpeloos hunkeren naar de warme liefde van een moeder, om van hun moeilijkheden te kunnen praten en hulp te vinden in den strijd des levens. De jonge Christoffel wordt een verwende jongen, die met zichzelf geen raad weet. Als hij in zijn eerste liefde bedrogen is, werpt hij zich weg aan vreemde vrouwen. Daarbij komt zijn zucht om te spelen en te speculeeren: hij is de „avonturier" van grootvaders fortuin, maar verliest. Alleen in het dochtertje Anna leeft grootvaders onverzettelijke wil, en tegelijk een innige liefde voor de oude zaak en voor haar jongen broer. Maar de opvoeding heeft hen allen zwijgzaam gemaakt, en zoo blijft ieder rondloopen met zijn eigen zorgen en zijn eigen verdriet. Ondertusschen sterft Jan-Hubert; de jonge Christoffel verspeelt zijn heele fortuin, op het huis na, en verdrinkt zich in een vlaag van wanhoop. Dezelfde stroeve zwijgzaamheid wordt ook oorzaak van de vervreemding tusschen Anna en haar man, den armen Poolschen landjonker Thomas Illey. Slechts enkele dagen voor den vroegen dood van haar man komt er opheldering, als Anna reeds alles heeft opgeofferd, zelfs het oude huis waaraan ze zoo gehecht was. Ze blijft nu alleen met haar twee kleine jongens.
Het droef verloop van deze levens is met een warm hart geconcipieerd. Het verhaal wikkelt zich af in snel-wisselende, dikwijls raak-geschetste tooneelen, waarin meer gezien dan gehoord wordt, zoodat de lezer zelf te verklaren heeft. De personen moeten katholiek zijn;

maar ongewild laat de schrijfster voelen, hoe troosteloos en hulpeloos soms het leven is, waar de levende godsdienst ontbreekt.
— Bc — *K. v. K.*

Ernst Vermeer, 1095.
SILVIA. *H.P.Leopold, Den Haag*, 1925. (21×15) 215 blz. ing. f 2.50, geb. f 3.50.
Het vlotgeschreven verhaal over een levensepisode van een jongmeisje, allerminst als lectuur voor jongemeisjes geschikt, al is deze Silvia nog zoo argeloos rein van aanleg en al gaat ze ten slotte ten gronde aan de moderne levensopvatting, waarvan ze langzaam doordrongen wordt. Zooals in Silvia zelf is er veel goeds in dit boek, en al lezend betreuren we het evenzeer dat de religieus aangelegde Paul Revaz ontvalt aan haar, die „niet alleen kan staan", als we deze godsdienstloozen beklagen, die tasten naar een schijngeluk.
— Bc — *Marie Koenen.*

Marie de Vries-Vogel, 1096.
DE STORMWIND BREEKT HET DOODE HOUT. *Hyman, Stenfert Kroese & Van der Zande, Arnhem*, 1925. (20×12) 154 blz. ing. f 2.25, geb. f 3.30.
Lize Bouman, een predikantsdochter uit het Noorden is gehuwd met een veearts op een eenvoudig Brabantsch dorpje. Zij is bezig zich geheel en al te verdorpschen, als de mobilisatie haar inkwartiering brengt en met dit laatste ook meer „leven". Zij begint even naar iets anders te verlangen dan haar stil eentonig leven bij man en kinderen: haar ongerimpelde gemoedsrust komt even in beroering en... dat is 't dorre hout dat de stormwind breekt.
De storm is er echter een in een waterglas. Heel het verhaal is vaag, zonder scherpe karakteristiek, zonder iets dat pakt. Naast goede bladzijden is de stijl soms zeer zwak en herinnert de zinsbouw aan Fransche thema-boekjes voor het eerste jaar.
— B — *C. R. Vullings.*

Jean Webster, 1097.
JERRY, Vertaald uit het Engelsch door A. Quarles de Quarles. Geïllustreerd door Jan Wiegman. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam* 1925. (18.5×12.5) 248 blz. ing. f 1.10, geb. f 1.50.
Een vermakelijk romannetje, waarbij men eens hartelijk kan lachen om de leuke zetten, die men elkaar doet op het liefdesschaakbord.
Jerymn Hilliard Jr. (Jerry) een Amerikaan, maakt eene vacantiereis door Europa en komt in het Italiaansche dorp Valedolmo terecht, alwaar hij toevallig eene hem uit vroegere jaren bekende Amerikaansche familie treft — vader en dochter Wilder. Teneinde de dochter Constance het hof te kunnen maken, vermomt hij zich als ezeldrijver Tony en verhuurt zich bij de familie Wilder als gids voor het beklimmen der bergen. Constance heeft Tony echter spoedig herkend, doch laat daarvan niet blijken en nu begint er eene comedie waarin beiden hun rol meesterlijk spelen en die tot de meest komische scènes aanleiding geeft. Een luitenant van het Italiaansche leger is ook verliefd geraakt op Constance en Tony krijgt het ten slotte met dezen te kwaad. Men raakt aan het vechten en Tony wordt in de gevangenis gestopt, doch Constance met haar vader bevrijden hem weer. Dan is de tijd gekomen, om zich voor elkaar uit te spreken, hetgeen geschiedt en waarbij alles onder bijzondere vroolijkheid tot opheldering komt.
Geschikte lectuur voor iedereen, doch zonder veel literaire waarde.
— A — *F. de Mul.*

Gertie de S. Wentworth-James, 1098.
EEN VROUWENLEVEN, Vertaald uit het Engelsch door Dicky Wafelbakker. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht*, 1925. (20.5×14.5) 227 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.
„U moet niet zeggen, dat Lucie Hill onnatuurlijk is, omdat ze zoo diep zonk, want dit is niet het geval. Er zijn honderden zooals zij. Het zou misschien de moeite waard zijn een poging te doen om hen te bekeeren. In elk geval kan het nooit kwaad het te probeeren."
Dit slot der inleiding rijmt al heel slecht met een paar andere zinnen: „Slechte menschen kunnen het nu eenmaal niet helpen dat ze zoo zijn. Alles, maar ook alles komt op het conto van geboorte, opvoeding, omgeving — de omstandigheden maken iemand slecht."
Wij stippen dit slechts terloops aan, daar het niet in onze bedoeling ligt over erfelijke belasting, atavistische beïnvloeding uit te weiden. Lucie Nora Hill, opgevoed in een bestedelingenhuis, had reeds vroeg een zeker begrip gekregen van de gevaren, verlangens, genoegens, en mogelijkheden van het volle vrije leven. Als zestienjarig meisje werd ze in betrekking gedaan bij een paar oude dames, maar ze ontvluchtte, spoorde naar Londen en liet zich engageeren als keukenmeisje in een derderangs hotelletje van bedenkelijk allooi. Hier wordt ze al spoedig ontgroend en voert weldra een weelderig en verwend maîtresse leven — jaren lang. Haar jeugd is voorbij, haar schoonheid is verwelkt; droevige ervaringen zeggen haar, dat ze heeft uitgediend. Lucie ziet in dat ze zich moet haasten als ze nog een fatsoenlijken man aan den haak wil slaan. Door een handigen truc slaagt zij bij een ouden dwaas en denkt voor haar heele verdere leven geborgen te zijn: Mr. Chatterton Parker zal zijn testament geheel wijzigen ten voordeele zijner geliefde echtgenoote Lucie Parker.
De zoo simpel schijnende Parker had Lucie volkomen doorschouwd en terwijl haar afkeer met den dag aangroeide, verheugde hij zich in de bittere ontgoocheling, die haar eenmaal treffen zou. Zijn plotseling overlijden voorkomt Lucie's snoode moordplannen. Bij de opening van het testament bleek dat „zijn geliefde echtgenoote Lucie Parker" zijn eerste gescheiden vrouw was. Dit was voor Lucie te veel; zij nam een reusachtige dosis cocaïne en ontwaakte niet meer.
Het boek kan door volwassenen gelezen worden. Iets bijzonders valt er niet van te zeggen. De tendenz van de schrijfster komt slechts matig tot haar recht.
— C — *F. H.*

Cora Westland, 1099.
S.O.S. RED ONZE ZIELEN. *Em. Querido, Amsterdam*, 1925. (22.5 × 16.5) 414 blz. ing. f 4.90, geb. f 5.90.
S.O.S. het noodsein op zee: „Save our Souls" is de typische titel van dezen roman. De zielen, die gered moeten worden zijn de vrouwen die

naar aanleg en verlangen zeer geschikt zouden zijn voor het huwelijk en toch eenzaam blijven „omdat niemand haar gevraagd heeft". De schrijfster doet in haar roman uitkomen hoe de vlindertjes, de flirtmeisjes, de luxe-vrouwtjes, zonder hart of geweten tot 'n huwelijk komen, en zich in dat huwelijk even zedeloos gedragen als daarvoor; terwijl de ernstige, naar 'n rijk familieleven hunkerende vrouwen, worden voorbij gegaan.

Er is zeker hierin zeer veel waars, maar de conclusie's waartoe Cora Westland komt, zijn zeer zonderling.

Beatrice van den Bosch, de heldin, is een zeer begaafde en achtenswaardige vrouw, niet meer zoo heel jong. Ze is tweemaal in haar liefde teleurgesteld, wijdt zich nu met hart en ziel aan de kunst: schilderen en zingen, maar zou graag getrouwd zijn. De getrouwde paren, die zich om de heldin groepeeren, zijn allen zeer ongelukkig, meest door de schuld der vrouw. Beatrice heeft 'n jong schilderesje bij zich genomen, dat héél leelijke dingen op haar kerfstok heeft, maar onder haar hoede weer 'n degelijk meisje wordt. Intusschen raakt Beatrice in kennis met een heer, die haar reeds lang op straat groette. Hij is getrouwd, natuurlijk ook ongelukkig; hij raakt verliefd op Beatrice en ofschoon zij op reis gaat om hem te ontwijken, komen zij later weer samen en leven in ongeoorloofde verhouding. Maar Robert Brandsma is katholiek en heeft zes groote kinderen; hij kan zijn geloof niet prijs geven en denkt ook aan de schande voor z'n kinderen. Hij spreekt met z'n pastoor, gaat 'n retraite meemaken en breekt met Beatrice. Beatrice gaat met haar vriendinnetje naar Canada om een emigratie van vrouwen voor te bereiden, want dáár kunnen nog veel vrouwen tot 'n huwelijk komen.

Het boek is verbazend onevenwichtig. Waar de schrijfster op de eene bladzijde de vrije liefde verheerlijkt, verwerpt zij die weer later. Zij voelt dat ze haar stelling niet kan volhouden, want hetgeen zij aan Beatrice toestaat moet zij ook goedkeuren bij de lichtzinnige vrouwen van haar omgeving.

De schildering van het flirtende, heidensche en holle leven in de residentie had van opvoedende waarde kunnen zijn; dat de schrijfster de verboden liefde goedkeurt als ze maar „mooi" gevoeld wordt, maakt het boek voor ons zeer afkeuringswaardig.

— C — *Alb. S.*

Edith Wharton, **1100.**
MANEGLIMPEN, Vertaald uit het Engelsch door J. Lourens. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (18.5×13) 347 blz. ing. f 2.90, geb. f 3,75.

Dit boek geeft in goeden stijl en op boeiende wijze een beschrijving van bestaande, perverse toestanden der „high life". De verdienste dezer beschrijving valt echter teniet, waar zij gebaseerd is op de verdediging van absoluut afkeurenswaardige practijken, lijnrecht in tegenspraak met iedere gezonde huwelijksmoraal. Niet alleen is het boek immoreel, doch bovendien gevaarlijk voor lichtgeloovigen, die propaganda voor „een huwelijk als zakelijk contract" verdedigd zien, want ten slotte komt door de liefde bij elkaar, wat niet gescheiden kan leven.

Een zekere Suzy Branch gaat een dergelijk huwelijkscontract aan met Nick Lansing. Steunend op relaties in de hoogere kringen worden de wittebroodsmaanden (inplaats van weken) in eene dolce far niente doorgebracht. Men verstaat elkaar toch zoo goed, beide partijen zijn toch zóó verstandig. Plotseling ontdekt men, dat men toch niet bij elkaar past en de vrouw komt in connectie met een anderen man, de man met een andere vrouw. De relaties zijn trouwens niet veel beter; huwelijksontrouw en echtscheiding zijn schering en inslag, maar wat geeft het: „het huwelijk is een bloote formaliteit van saamhoorigheid."

Na veel wederwaardigheden en teleurstellingen komen Susy Branch en Nick Lansing weer bij elkaar en nu voor goed, want... zij hoorden toch bij elkaar.

Het boek is ongenietbaar voor hen, die nog eenig begrip van moraliteit bezitten.

— C — *F. de Mul.*

Edward White, **1101.**
GOUDLAND, Vertaald uit het Engelsch door S. J. Barents-Schönberg. *Ontwikkeling, Amsterdam,* 1925. (20×13.5) 307 blz. ing. f 1.40, geb. f 1.90.

Een roman uit het gouddelversleven met zijn woeste avonturen en sensaties, of beter een aaneenschakeling van gebeurtenissen, eenvoudig doch deskundig verhaald door één van hen, dien de goudkoorts beving. Zoodoende is de compositie niet sterk, maar 't verhaal lijkt een levensecht verslag, een stuk historie van de Californische goudvelden, gedurende de tweede helft van de vorige eeuw.

De schrijver is een uitstekend opmerker en de up and down's der gezamelijke vrienden zijn sensationeel genoeg om de spanning er in te houden: strijd om in het goudland te komen, strijd om goud te vinden en vooral om het te behouden, om het bezit te verdedigen tegen georganiseerde dieven en moordenaars, tegen het vuur, ja tegen welk gevaar niet, in dat rijke, avontuurlijke en toch zoo arme land; veel gelukkige menschen schijnen er tenminste destijds niet te zijn geweest. En ten slotte zijn de helden van het verhaal vrijwel even arm, als ze begonnen. Een boeiend boek.

— B — *M. v. M.*

C. N. Williamson, **1102.**
A. M. Williamson,
HET GEHEIM VAN HET PARELSNOER, Vertaald uit het Engelsch door A. J. S. *A. W. Bruna & Zn., Utrecht,* 1925. (18×12) 309 blz. geb. f 1.25.

Het parelsnoer is een kostbaar snoer van blauwe parels, dat de hertog van Claremanagh ten geschenke wil geven aan zijn lief schatrijk vrouwtje Juliet Phayre. Maar het kostbaar snoer blijkt verwisseld te zijn, en het echte is verdwenen. Dit geval, en een onschuldige verhouding tusschen den hertog en de Poolsche danseres Lyda Pavouya, maken de hertogin wantrouwig. Hieruit, dat de hertog zijn onschuld wil bewijzen en het parelsnoer terugvinden, spint zich een heel rag verwikkelingen, die alle tot een goede oplossing komen.

Er wordt nog al lichtzinnig over het huwelijk gedacht; en 't is jammer dat juist zooveel gespannen situaties ontstaan uit een schijnbaar ongeoorloofde verhouding.

— Bc — *K. v. K.*

Ernst Zahn, 1103.
LEVENSSTRIJD, Vertaald uit het Duitsch door H. C. Knappert-Jansen. *Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam,* 3e druk: 1925. (18.5×12) 278 blz. ing. f 1.40, geb. f 1.90.

De twee levensstrijders zijn Felix Furrer van de Hochfluh-hoeve, de almachtige president van het bergdorp Trutnellen en zijn ploegknecht Christen Russi. Deze was vermetel genoeg geweest om aanzoek te doen naar de hand van de rijke erfdochter Rosi. Felle tegenkanting vermoedend was hij overgegaan tot een onbesuisden stap en had zich op Rosi rechten aangematigd, die hem nog niet toekwamen. Zijn berekening faalde. President Furrer zwoer zijn dochter nog eerder eigenhandig te zullen worgen dan haar met hem te laten trouwen. Beiden waren koppige, stugge bergmenschen, harder en onverzetelijker dan het graniet hunner Alpen. Beiden zeiden: ik wil en wat ik wil is tot nu toe ook altijd gebeurd. President Furrer wil Russi uit het dorp hebben en het geschiedt; hij eischt, dat Rosi met een ander huwt en zij gehoorzaamt; hij wil het kind der zonde niet in zijn huis dulden, maar hier moet hij wijken voor de sterkere moederliefde van Rosi. Russi wil de almacht van den trotschen boer breken; hij wil Trutnellen voor het vreemdelingenverkeer openen; hij wil den harden berg, waarop de Hochfluh-hoeve troont, ondermijnen en hij slaagt. Na jaren staan de beide mannen tegenover elkaar: even stug, even onverzoenlijk Hun bovenmenschelijke haat stuit op de liefde der kinderen: de twee meisjes van Russi hebben zich in stilte verloofd met de twee kleinzonen van President Furrer. Dan herhaalt zich de stomme tragedie van moeder Rosi, waarmee de roman inzet. Tobias en Josepha hebben denzelfden vader en dezelfde moeder. In heftig zieleleed gaatTobias den vreemde in om nooit meer terug te keeren. Felix en Pia betrekken de hoeve. En Furrer, die menschenschuw geworden is, bouwt zich een kluis op den Seeli-alp en wacht daar in doffe gebrokenheid te midden van de eenzame stilte der bergen op den terugkeer van zijn zoon Tobias. Dat zijn sterke karakters, die in dezen roman optreden. Zij wijken geen duim breed en in hun stugge onverzettelijkheid zien zij niet het lijden, dat rondom hen geleden wordt. Felix Furrer en Christen Russi behooren tot de beste creaties van Ernst Zahn. Hun tegenpolen, Rosi en Josepha, zijn met even veel zorg en liefde uitgeteekend. Voor volwassenen.

— Bc — *F. H.*

Rein van Zanten, 1104.
OP DOOD SPOOR. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1925. (20×15) 163 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.50.

Thilde is met Dr. Lovink getrouwd en heeft hem een laboratorium geschonken. Het huwelijk blijft kinderloos en de illusie is er gauw af. Haar leven is onbezet en leeg: hopeloos leeg, doelloos leeg. Sinds zij getrouwd waren speelde hij heer en meester, rechthebbende, groote man in zelfvoldaanheid, overtuigd van eigen superioriteit en hunkerend naar den professoralen titel. Deze hoovaardij, deze blague hadden haar van haar gemaal vervreemd; letterlijk alles aan hem walgde haar. „Zatte huisman in zijn gemaksjasje" houdt hij van avondhuiselijkheid; hij geniet alleen, wat hij als zijn goed recht beschouwt, omdat hij werkt, bezig is, superieur is. Zoo zitten ze leeg bij elkaar, zonder leven, zonder belangstelling. Haar verveling is wezenloos; haar gedaas — de roman is in den ik-vorm geschreven — over deze verveling is zoo mogelijk nog wezenloozer. Zij houdt van het avontuur, het gevaarlijke, het verbodene, het hachelijke. Zij wil ontrouw worden; zij wil een onzinnig geforceerd romannetje van bedrogen echtgenooten in elkaar zetten: Rob, haar man, met de typiste, Kathleen, en zij met den assistent. Alleen uit leedvermaak. Kalm spint zij verder aan haar intrige en slaagt wonderwel. Als beiden elkanders geheim weten, wordt het leven bijna dragelijk! De hartstochtelijkheid der typiste verhaast de ontknooping: Rob en Kathleen reizen af. Thilde blijft heel klein en schuw voor zich zelf achter, bang voor wat volgen zal. De roman bevat niets prikkelends, is luchtig en vlot geschreven, maar het gegeven is van zoo'n geeuwende leegte, dat een gezond mensch er flauw en akelig van wordt.

— D — *F. H.*

FRANSCH.

André Armandy, 1105.
LE NORD QUI TUE. *J. Tallandier, Paris* 14, 1925. (19×12) 256 blz. ing. Ffr. 6.75.

Verscheidene Fransche schepen vergaan, zonder dat men de oorzaak daarvan kan achterhalen. Alain Lesperon gaat in opdracht der Regeering een onderzoek instellen. Alles wel aan boord! Doch op een avond gaat 't schip de verkeerde richting uit alhoewel het kompas de goede richting aangeeft. A. Lesperon wil seinen — alle verbindingen zijn verbroken. Het schip vergaat in den storm. Lesperon en Kerboal, zijn trouwe matroos, landen, vastgebonden op 'n paar planken op 'n koraalachtig eiland. Daar vinden ze de oorzaak van de rampen. Een zekere Prof. Maskariantz, die door electriciteitsgolven en magnetische kracht alle schepen naar het eiland toetrekt en zoo proviand bemachtigt. In Frankrijk hoort men langen tijd niets meer. Eindelijk verklaart een natuurkundige dat de schepen in de „Mer de Corail" moeten verdwenen zijn. Een nieuw schip wordt uit gezonden en dit vindt het eiland. Prof. Maskariantz en z'n eiland vliegt in de lucht. Lesperon en Kerboal worden gered. Een interessant, spannend boek. Lastige stijl wegens technische termen.

— Bc — *Ed. Haeren.*

Ivan Bounine, 1106.
LE SACREMENT DE L'AMOUR, Vertaald uit het Russisch door Dumesnill de Gramont. *Stock, Paris* 6, 1925. (19×12) 197 blz. ing. Ffr. 7.50.

Wanneer er van dit boek, dat de liefdesverhouding van Mitia en Katia beschrijft iets goeds zou kunnen gezegd worden, dan zal het zijn dat de schrijver zich de geheele roman door consequent is gebleven in de uitbeelding der uiterst zinnelijke hartstochten. Het slot van de geschiedenis is de totaal zedelijke ondergang van het meisje, terwijl de man als hij dit verneemt, zelfmoord pleegt. In het kader der Sovjetmoraal past dit boek al licht maar in handen van wie ook prijs stelt op christendeugd geenszins.

— D — *Ed. Haeren.*

Paul Cazin, 1107.
L' HOTELLERIE DU BACHUS SANS TÊTE. *Plon-Nourit & Cie., Paris* 6, 1925. (18.5×12) 236 blz. ing. Ffr. 7.50.

Een mysterieus ridder uit de tijd der Boergondiërs, gekwetst van binnen door een ongelukkige liefde en in zijn vlees door de vreselikste der ziekten, de melaatsheid, wordt door de heilige Lazarus op mirakuleuze wijze van zijn lichamelijke kwaal verlost, en vindt in de vrede met O. L. Heer ook genezing voor zijn innerlik toerment. Met de roman van de leproos is verweven: het verrukkelik verhaal van de liefde van Lambert, 's ridders knecht, en Gillette, het dochtertje van de waardin uit „l' hotellerie du Bachus sans tête".
Een boeiend, kleurig en levendig boek (kermisgasten, tovenaars en boze geesten treden er in op) de auteur geeft een ruim deel aan het wonderbaarlike) geschreven door een perfect kunstenaar, die terzelfdertijd een goed mens is. De katholieke romancier, Paul Cazin, verstaat uitnemend zijn roeping. Niet alleen om zijn kleurige, kernachtige stijl, maar om zijn mild en zuiver levensgevoel, moet ieder die hem leest van hem houden. Voor volwassenen.
– B – *Wies Moens.*

Jean Cocteau, 1108.
LE POTOMAK, Geïllustreerd. *Stock, Paris* 6, 1924. (19×12) 341 blz. ing. Ffr. 10.—., geb. Ffr. 30.—.

Sérieux — plaisanterie — sérieux — plaisanterie — zoo telt men aan z'n jasknoopen 'n oordeel af over *Le Potomak*. Om los te komen van de vale verveling zoekt Cocteau een uitzicht op het leven als 'n kijk op het tooneel van tusschen de coulissen uit. De rafelkant der samenleving, dat wat niet tot helder verklaarde vorm uitgroeide, krijgt vat op hem met de priemende kracht der desillusie. De beker is geledigd: „alors m'envahit la plus violente réaction contre le pittoresque" — en de bittere droesem, nu op den bodem van zijn innerlijk, houdt de cynische deining gaande als onder 'n zee van oppervlakkige lichtflitsen het trouwelooze grondwater. „Le neuf attelé de mystère, je tournais autour, avant que la cellule d'un choix le restreignit. Virginité du lendemain, quel hier fripé t' égale?"
Typeerend voor heel het hybridisch boekje proeft men er de benzinestank in van 'n grootstad-boulevard, hoort men er de ronkende motor in,die jachten wil op emoties, overzat van het dagleven zonder doel en uit zicht.
Het moderne phenomeen in Cocteau is zijn felste afkeer van het pittoresque, dit dan te verstaan in meest algemeenen zin als de natuurlijke bekoorlijkheid van alle dingen, en hij vergeet in zijn uitroep: „Castors, nobles architectes, je veux me bâtir une maison inévitable" (iets wat hem totaal niet lukt) dat de natuur ons 'n schoonste les is in het samenbinden van het „inévitable" en het „pittoresque". Het onmijdbare reikt in Cocteau niet verder dan de halve ernst van 'n Pierrot. Wie niet duizelig wordt van 'n zitje in 'n mallemolen, kan nochtans aan meerdere vondsten vooral uit de prospectus, als inleiding gegeven, zijn vreugde doen tintelen. In zijn geheel genomen, heeft het boekje beteekenis om zijn indringenden kijk op de Parijsche cultuur.
— C — *Dom. J. v. d. Mey O.S.B.*

Leon Creux, 1109.
LE SECRET DE LA DOURADA, Geïllustreerd door Luc Legucy. *Ducrocq, Paris* 6, 1925. (19×12) 239 blz. ing. Ffr. 7.—.
In de Braziliaansche stad Goyaz heerscht klaterende feestvreugde over de onderteekening van het tractaat van Versailles. Hoogst mysterieuze circulaires dwarrelen echter als confetti over de hoofden der dansende paartjes: „Op 20 November 1918 voormiddags om 10 uur is het lot van Goyaz beslist!" Men vermoedt, dat hier weer de Gorjao's, een verbannen familie, die Goyaz een onverzoenlijken haat toedraagt, hun sinister spel drijven. Onder aanvoering van een Franschen kapitein wordt een kleine expeditie uitgerust om dit moordplan en gros te verijdelen. De tocht der zes kloeke mannen naar de ongenaakbare rotsen van La Dourada is zoo avontuurlijk en zoo phantastisch, dat een Jules Verne of een Karl May jaloersch kon worden op den schrijver, die het nuchtere en strakke beroep van ingenieur uitoefent. Zonder de krachtdadige en vindingrijke hulp eener andere Ariadne zou het nooit gelukt zijn door te dringen in het hol van den bandiet en in zijn automatisch werkend laboratorium, van waaruit de vergiftige gassen door lange buizen geleid kunnen worden tot voor de muren van Goyaz. De aartsbandiet, die nog op het nippertje onschadelijk gemaakt wordt en met heel zijn electrische installatie in de lucht vliegt, is een buitengewoon technicus, die het „vervoer zonder draad" uitgevonden heeft. Misschien slaagt de een of andere vernuftige lezer erin deze wonder-dynamo met behulp der ingelaschte schetsen te reconstrueeren! Een ieder kan dit spannend boek gerust lezen.
— B — *F. H.*

H. A. Dourliac, 1110.
LES SIX JOURS D'UN BOURGEOIS DE BOURGES. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1924. (18×10) 264 blz. ing. Ffr. 2.—.

Dit geschiedkundig verhaal geeft ons een kijk op de toestanden èn in Frankrijk èn in Italië ten tijde van Karel VII, die in de geschiedenis bekend staat als een devoot, doch besluiteloos man. Om hem speelden allerlei intriganten hun spel. De hoofdpersoon in dit verhaal is Jacques Coeur, de burgerminister van Karel VII, die de verwarde financiën in orde bracht en in 's Konings gunst stond.
Karel had de zwakheid den bekwamen man prijs te geven, hij werd ter dood veroordeeld, maar begenadigd.Vijf dagen had hij reeds daarna in de gevangenis doorgebracht, den 6en dag vluchtte hij, werd uit z'n schuilplaats gered door z'n pleegzoon Johan de Village. Op weg om Constantinopel, dat ingenomen was door de Turken, ter hulp te snellen, werd hij in dezen nieuwen kruistocht gewond en stierf te Chio. Een pretentieloos romannetje, voor iedereen geschikt.
— A — *Jo Baekers.*

Pierre l' Ermite, 1111.
LA VIEILLE FILLE, Geïllustreerd door Robert de Montabrier. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1924. (25.5×17) 128 blz. ing. Ffr. 3.—.

Giése en Colette Valoise komen vaak in aanraking met den veelbelovenden bacterioloog Guy Duchesne. Weldra ontvlamt de oudste — Giése — in oprechte liefde voor den edel-denkenden Guy, maar deze dingt naar de hand van de levenslustige, guitige Colette. Nu sluit de bitter ontgoochelde zich op in haar martelende, vertwijfelde smart;

haar dagboek, dat de eenheid van den roman stoort, schreit van wanhoop. Eindelijk slaagt de pastoor er in haar leven een nieuwe, opbeurende richting te geven; ziekenverpleging en verzorging van alleen-staande meisjes zullen haar renteloos kapitaal van liefde en offervaardigheid productief maken. Langzaam keert de innerlijke kalmte der berusting terug, vooral als zij ziet, dat in het huwelijksleven van Guy en Colette de zonnige lente al spoedig buiïg wordt, daar hun wederzijdsch aanpassingsvermogen niet elastisch genoeg is. Zelfs een zeer passend huwelijksaanzoek kan haar besluit niet een het wankelen brengen te blijven „la vieille fille, ...celle qui ne sait rien... celle dont on sourit... celle qu'on méprise... celle dont personne n'a voulu..." Een troostboek voor alle vrouwen, die eenzaam door het leven gaan!

— A — *F. H.*

Charles Foley, **1112.**
COEUR DE ROI. *Plon-Nourrit & Cie, Paris* 6, 1924. (17×10.5) 184 blz. ing. Ffr. 2.50.

Coeur-de-Roi is de jonge markies de Valrose, een van de meest gevreesde aanvoerders der Chouans. Eindelik valt hij in de handen van de Republikeinen, maar die weten niet wat goede vangst zij gedaan hebben. Vroeger toen alles nog rustig was, heeft hij zijn liefde verklaard aan de lectrice van zijn moeder, Florise Perdriel. Door de revolutie is deze weer naar haar familie teruggekeerd en herkent de jonge markies als hij het stadje wordt binnengeleid. Ze weet in zijn gevangenis door te dringen en op zijn aanwijzingen hem te bevrijden en verbergt hem zelfs in het huis van haar broer waar de aanvoerder der Blauwen ingekwartierd is. Daarmee niet tevreden haalt ze de verloofde van de kapitein over om de gevreesde Chouan, die zij alleen kent, buiten de stad te voeren, dwars door de schildwachten heen. Coeur-de-Roi sneuvelt bij de nu volgende aanval op het stadje. De kapitein eerst woedend op zijn verloofde, verzoent zich met haar na de overwinning wanneer hij van Florise de ware toedracht der zaak verneemt. Spannend boek voor niet al te jonge lezers.

— Bc — *Fr. E. Brugmans.*

Maxime Formont, **1113.**
L'HOMME DE PROIE. *Alphonse Lemerre, Paris* 2, 1925. (19×12) 290 blz. ing. Ffr. 7.50.

Een roman van bloed en zinnelijkheid. De uitspattingen van 't koninklijk hof te Chenonceaux, de moord op de hertogen van Guise en op koning Hendrik III, de laatste van 't huis der Valois, vormen den historischen achtergrond.Daaromheen weeft zich de avontuurlijke roman van den edelman uit Gascogne: Frans van Montpezat-Languac, commandant van de lijfwacht der vijf en veertig, en de even heerschzuchtige Claude d'Alvimare, hofdame bij de godvruchtige koningin Louise de Vandémont, de parel van Lotharingen. De hoofd-held van dezen roman: Frans Languac is in werkelijkheid een „homme de proie", tegelijk moordenaar, wellusteling, roover, verrader van vaderland en koning, die met een paar geparfumeerde handschoenen Claude d'Alvimare vergiftigt; een ruw „roof-mensch" in een verschrikkelijken tijd. Deze roman is boeiend en vloeiend geschreven; de inhoud is niet voor iedereen geschikt.

— C — *Dr. Krijn.*

Marion Gilbert, **1114.**
CELUI QUI RESTE. *J. Ferenczi & Fils, Paris* 14, 1924. (19×12) 307 blz. ing. Ffr. 7.50.

Het is een ongelukkig man, Héraud de bewoner van het „Chateau des Revenants". Zijn vrouw is al tien jaar krankzinnig en zijn enige dochter Aline die alles voor hem is, ontvlucht op een avond het ouderlik huis met een operazanger, die zij éénmaal gezien en gehoord heeft. De vrouw wordt weer gezond van geest en een dochter wordt hun geboren, die ook Aline zal heten. Maar zie, als hij een keer van zijn kantoor terugkeert, vindt hij zijn vrouw weer van haar verstand beroofd. Nu besteedt hij al zijn zorg aan de opvoeding van Aline zonder er in te slagen het hart te winnen van zijn dochter,die gesloten blijft voor haar vader. Zij is goed zestien jaar, als ze spoorloos verdwijnt met een jongen ambachtsman. Juist als de vader in Havre haar tracht te vinden, staat hij voor zijn eerste dochter, uit Amerika aangekomen met haar dochter Alina. Over het verleden wordt geen woord gerept. Zij neemt haar intrek bij haar vader en tracht vergeefs betrekkingen aan te knopen met de bewoners van het stadje. De vader moet spoedig bevinden hoe ver zijn harteloze, egoistische dochter van hem afstaat; toch komt het niet zo aanstonds tot een breuk, maar als de Amerikaanse ten laatste voorstelt de moeder in een gesticht te plaatsen en de zaak van haar zuster, die zij verafschuwt, aan de politie in handen te geven, kan de oude man het niet meer uithouden en ontzegt zijn dochter de woning. Twee jaar later in de Kerstnacht, komt de andere Aline, tot armoe vervallen, bij haar vader aan en wordt met vreugde ontvangen, zij en haar dochtertje Aline. Voor volwassenen.

— C — *Fr. E. Brugmans.*

Raymonde Machard, **1115.**
L'OEUVRE DE CHAIR. *J. Ferenczi & Fils, Paris* 14, 1924. (19×12) 298 blz. ing. Ffr. 7.50.

Een titel, die niet veel goeds voorspelt en het eerste hoofdstuk: een evocatieve beschrijving van het bacchantische wijnfeest der Lotharingsche boeren is er niet naar om onze achterdocht te ontzenuwen.

De heele roman wordt beheerscht door den boetedrang eener ontrouwe echtgenoote. Deze boete, opgevat als gelijkwaardige genoegdoening voor haar zondige daad is de opzettelijke medewerking om haar man tot ontrouw te verleiden. Eerst als dit bereikt is, voelt zij zich quitte tegenover hem! Dat deze intrige onvereenigbaar lijkt met het vrouwelijk karakter, geeft de ongemeen begaafde schrijfster grif toe. Even onvrouwelijk is hare echtbreuk-theorie, die de romanheld aan het slot van het boek verdedigt. Voor den man is de zinnelijke zonde de door de natuur gevorderde uitleving eener gedetermineerde drift, terwijl de vrouw wegens haar organische afwijking van den man en haar sexueele passiviteit niet van zedelijke schuld vrij te pleiten is. Wegens deze verderfelijke stellingen en de zwoele atmosfeer zij men ernstig gewaarschuwd. Literair openbaart het boek sterke mogelijkheden van conceptie en expressie.

— D — *F. H.*

Charles Peronnet, **1116.**
PORTEUSE DE LUMIERE. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1924. (18.5×10.5) 234 blz. ing. Ffr. 2.—.

Wees geworden wordt Marie Anne liefderijk opgenomen bij een wapenmakker van haar vader en

wint spoedig aller harten door haar beminnelijk karakter. Zelfs de zoon, Bernard, die door zijn ongeluk — hij heeft zich van zijn onwaardige vrouw laten scheiden — sceptisch en verbitterd is, voelt zich tot haar aangetrokken, als een val van zijn paard hem tot rust dwingt. Marie Anne gelooft, dat hij weduwnaar is: haar medelijden wordt weldra een innige liefde. Kort voor haar huwelijk deelt een priester haar de waarheid mede: na zwaren strijd blijft zij trouw aan haar geloof. Haar oude vriend sterft;Bernard vertrekt naar Senegal; zij zelf wordt onderwijzeres in een arm dorp gelegen in de bergen. De groote oorlog breekt uit en Bernard onderscheidt zich door zijn heldhaftig gedrag; hij wordt echter blind. Als zijn vrouw sterft, weerstaat hij aan zijn liefde voor Marie Anne, maar deze verbindt toch haar lot aan het zijne.

In dit verhaal, aantrekkelijk in zijn eenvoud, houdt de schrijver zijn landgenooten voor oogen, dat niemand het recht heeft de wetten van God te overtreden, al roept de hartstocht nog zoo luid om bevrediging.

— **B** — *Paul de Sevaux.*

Jean Rameau, **1117.**
LA JUNGLE DE PARIS. *Albin Michel, Paris* 14, 1925. (20.5 x 14) 256 blz. ing. Ffr. 3.50.

Josette Carlus, een schatrijke juffrouw blijft ongevoelig voor de aanzoeken der vele fortuinzoekers en wil alleen huwen met een onbaatzuchtige en oprechte jongeman. Ze valt echter door een list in handen van een ambtenaar Mirambeau, die met overleg haar bedriegt en ten slotte tegen den wil van haar oom in met haar in het huwelijk treedt. Hij laat Clarisse de vrouw waarmee hij tien jaren heeft samengeleefd aan haar lot over en gebruikt juffrouw Carlus om met haar fortuin een plaats te veroveren in de Chambre des députés. Als juffrouw Carlus ten slotte met list achter de waarheid komt, vlucht ze heen en wil zelfmoord plegen door zich onder den trein te werpen. Men voorkomt dit ongeluk, doch haar geluk is verdwenen.

Men is blij als men het boek heeft doorworsteld. 't Is onbeduidend en daarenboven speelt bedrog een hoofdrol bij de personen waarmee het jonge meisje in aanraking komt. Het boek zal volwassenen niet absoluut te ontraden zijn,doch menigeen zal het juist wegens zijn langdradigheid gauw ter zijde leggen.

— **Bc** — *Ed. Haeren.*

G. Sagehomme, S. J. **1118.**
LES DEUX EMPREINTES. *La Revue des Auteurs en des Livres, Bruxelles,* 1924. (23.5 x 15.5) 134 blz.

Een gemengd huwelijk, dat bij de geboorte van het eerste kind, het eerste groote conflict ziet ontstaan. De moeder wil het doopsel, de vader niet. Het kind wordt na in 't geheim door de moeder gedoopt te zijn, ongeloovig opgevoed en van den jongen komt niets terecht — de schande der familie. Een tweede kind, een meisje mag gedoopt worden en groeit op tot vreugde der ouders — de zon in huis.

Intusschen komt de vader tot nadenken, zijn 2e zoon laat hij ook doopen en de vader wordt ten slotte een vurig christen. Madeleine sterft zonder de bekeering van haar man te hebben beleefd. De ongedoopte zoon Léonce wordt spion der Duitschers en na zijn broer, die wilde gaan dienen, verraden te hebben, komt hij bij 't inzien van zijn schanddaad tot inkeer.

Taal en stijl zijn zwaar. De beschrijving is levendig. De korte inhoud zegt ons, dat het een geschikt boek is.

— **B** — *Ed. Haeren.*

DUITSCH.

Hans Franck, **1119.**
HEIMGEKEHRT. *Carl Schünemann, Bremen,* 1925. (18 x 12.5) 124 blz. gecart. M. 1.50, geb. M. 2.—.

Fried Haak is als waarnemend dominé in huis gekomen bij den ouden Lutheraanschen pastoor Wolzin. Hier vond hij twee dochters in huis, Martha en Maria. Deze laatste is beduidend jonger dan haar zuster en Fried houdt in stilte van het zestienjarige kind, dat zijn vrouw moet worden. Maar om deze liefde rein te bewaren, laat hij tegenover Martha zijn hartstocht den vrijen teugel. Ten slotte wijkt Martha voor haar zuster. Maar 't is of deze instinctief voelt, dat zij ook eenmaal zal moeten wijken voor een andere. Fried legt zijn domineschap neer, wordt een beroemd professor, leert er Eva kennen als zijn leerlinge. Zijn vrouw is, na den dood van hun tweejarig kindje, tobbend en zorgzaam, intusschen zelve niet anders dan „een dienende Martha" geworden. Fried moet op reis voor zijn gezondheid — en Maria voelt dat zijn leerlinge Eva met hem mee zal gaan. Zoo gebeurt het ook. Maar op den avond van den eersten dag hunner reis gaat Fried, alleen, een kerk binnen, staat er stil voor 't grafmonument van een kind, gedenkt zijn eigen kind, zijn zorgvolle vrouw en vlucht voor Eva naar huis, waar zijn vrouw hem liefderijk en vergevingsgezind tegemoet komt. Hij is voor goed „heimgekehrt". Een novelle van diepe menschelijkheid, doch alleen voor volwassenen geschikt.

— **Bc** — *Felix Rutten*

ENGELSCH.

Joseph Conrad, **1120.**
SUSPENSE, Geïllustreerd. *J. M. Dent, London W. C.,* 1925. (20 x 13.5) 310 blz. geb. Sh. 7/6.

Symbolischer titel is haast niet denkbaar voor dit laatste onvoltooid gebleven boek van Conrad, want de spanning duurt doort en zal voort blijven duren, omdat de oplossing niet meer komen kan. Conrad was tot op zijn laatsten levensdag vervuld van dit werk, dat hem bijzonder na aan het hart lag; jarenlang had hij historisch materiaal ervoor verzameld. Een dag vóór zijn dood vertelde hij aan zijn vriend Richard Curle (die de inleiding voor deze uitgave schreef), dat hij aarzelde tusschen drie of vier manieren om het verhaal tot een einde te brengen.

Ditmaal heeft Conrad geen zeeroman geschreven, doch een boek uit Napoleontische tijden. Napoleon zit op Elba gevangen, de mogendheden zijn te Weenen saamgekomen. Zal Napoleon op Elba blijven of ontsnappen? Zal men hem geniepig vermoorden of zal hij weer legers aanvoeren? Dat is de spanning, die in Europa heerscht; Napoleon is de domineerende figuur en alhoewel gekerkerd op zijn eiland, is hij alomtegenwoordig in den geest der menschen. 't Meest nog in Italië, in Livorno en Genua, de uitgangspunten naar Elba, waar het krioelt van spionnen, ge-

heime boodschappers, politieke en amoureuse intriges.
In die tot barstens toe gespannen atmosfeer komt een jong Engelschman Cosmo Latham om eens wat meer van de wereld te zien. Zonder het te willen wordt hij betrokken in de intriges, die zich om en voor Napoleon afspelen. Hoe Cosmo's lotgevallen eindigen, zal nooit iemand weten. Zooals op de laatste half onderbroken bladzijde geschreven staat van den ouden visscher, die van uitputting op de nachtelijke boottocht stierf: „Zijn ster is uitgedoofd". Evenzoo, de ster, die Conrad door dit leven leidde. Maar waarschijnlijk zal zijn ster aan den Engelschen letterkundigen hemel nog lang blijven schitteren. Alhoewel onvoltooid is dit boek een van Conrad's beste werken en kan door volwassenen gerust gelezen worden.
— B — *Ellen Russe.*

Mary Roberts Rinehart, 1121.
THE RED LAMP. *George H. Doran, New York,* 1925. (18.5×12.5) 317 blz. geb. $ 2.—.
Uncle Horace sterft plotseling en men vindt hem in 't licht van de mysterieuze roode lamp. De omstandigheden van dezen dood zijn 't uitgangspunt van een serie geheimzinnige gebeurtenissen, die den onderzoeker naar de oorzaak van Horace's dood steeds verder van huis voeren in plaats van hem den sleutel van 't geheim in handen te spelen. In 't licht van de „Roode Lamp" worden ten slotte spiritistische séances gehouden doch deze brengen ook geen uitkomst. Ofschoon het raadsel niet wordt opgelost, is de lezer toch zeer voldaan bij het einde van deze in journaalvorm spannend en vlot geschreven lijvige novelle. Al wordt de gezonde philosophie hier en daar wel eens wat erg geweld aangedaan, toch kan het boek op een groote afname rekenen en brengt het aangename verpoozing.
— Bc — *Ed. Haeren.*

H. G. Wells, 1122.
THE SECRET PLACES OF THE HEART. *Bernhard Tauchnitz, Leipzig,* 1925. British and American Authors, (16.5×11.5) 264 blz. ing. M. 1.60, geb. M. 2.20.
Ofschoon niet het allerlaatste werk van Wells is dit boek in alle opzichten hyper-modern, een typisch voorbeeld van Wells' sceptische houding tegenover godsdienst en materialistische geest en tegelijk een voorbeeld van den hedendaagschen Engelschen psychologischen roman, overladen met sexueele vraagstukken. Sir Richmond Hardy is overwerkt en gaat een zenuwarts consulteeren. Besloten wordt dat dokter en patiënt gezamenlijk een vacantiereisje per auto zullen maken door Zuid-West Engeland, de behandeling kan dan onderweg plaats vinden. Natuurlijk is deze behandeling volgens Freud en de „biecht" van den patiënt bevat alle intiemste bijzonderheden omtrent zijn leven, waaruit blijkt, dat hij zich weinig stoorde aan de christelijke moraal. Zoodra een Amerikaansche schoone toevallig komt opdagen, kan de dokter vertrekken en een nieuwe liefdesverwikkeling (de hoeveelste?) speelt zich in het leven van den patiënt af, die daarna geheel opgefrischt door dit vacantiereisje terugkeert naar zijn echtgenoote en zijn werk, na eerst nog een vluchtig bezoek te hebben gebracht bij de moeder van zijn onwettig kind. Vier maanden later sterft hij in groote eenzaamheid zonder iets van God of de menschen te willen weten. Diep tragisch. Jammer dat dit boek onmogelijk goedgekeurd kan worden, omdat het ook tusschen al die Freudiaansche bespiegelingen door, zulke prachtige beschrijvingen bezat van Zuid-Engeland. De oude plaatsen Bath, Avebury, Salisbury worden op meesterlijke wijze historisch belicht. Het eenige heil voor den opbouw der nieuwe maatschappij ziet Wells in de bestudeering der geschiedenis. Maar dan heeft die studie hem op godsdienstig en moreel gebied niets geleerd.
— C — *Ellen Russe.*

IV. DICHTWERKEN.

NEDERLANDSCH.

G. J. Dodd, 1123.
KEUZE UIT ZIJN GEDICHTEN. *Mercurius, Antwerpen,* 1925. (19×13) 82 blz. gecart. f 1.25.
Wij mogen de onvermoeibare Pol de Mont dankbaar zijn om deze fijne keuze uit de poëzie van een vergeten dichter, die leefde in de tijd van Door en Jan van Rijswijck. G. J. Dodd was een van de weinigen in Vlaanderen, leert ons de inleider, die streefden naar wat nieuwheid, wat eigenaardigheid; die poogden een andere toon te vinden dan de meeste hunner kunstgenoten. Al heeft Dodd zeer veel te danken aan Heinrich Heine, nooit toch vervalt hij in slaafse navolging. Zijn humoristiese stukjes — als bij vele „modernen" is Dodd's humor van een vlijmende weemoed doorvlaagd — munten uit door raakheid van visie en pittige zegging.
Wies Moens.

Jaap Hagemeijer, 1124.
HET LIED VAN DE GOUDEN ROOS. *P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam,* 1925. (18.5×12) 50 blz. gecart. f 1.50.
Het spijt ons oprecht dat wij over dit berijmd verhaal van een bedrogen liefde niet veel goeds kunnen zeggen. Het is een onbeholpen werkje, waarin de zeer weinige goede regels de vele flauwe strofen onmogelijk te redden vermogen. De auteur heeft zich blijkbaar laten bekoren door het ritme van Wilde's *Ballad of Reading Gaol;* maar naast het onsterfelik gedicht van de Engelsman doet zijn romance aan als een karikatuur.
Wies Moens.

FRANSCH.

(Zonder naam), 1125.
ANTHOLOGIE DE LA NOUVELLE POESIE FRANÇAISE. *Simon Kra, Paris 9,* 1925. (19×13) 422 blz. ing. Ffr. 20.—.
De auteur van deze lijvige bloemlezing is uitgegaan van de tweeledige stelling: dat men heden ten dage kan spreken van een moderne geest, die weliswaar moeilik te definiëren is doch niettemin op de poëzie der laatste decenniën even duidelik zijn stempel heeft gedrukt als de zogenaamde, even bezwaarlik te bepalen mal du siècle op een groot deel van de literaire produksie uit het midden der 19de eeuw; dat deze moderne geest geenszins het apanage is van deze of gene onder de talrijke jongste richtingen in de letteren, maar dat de elementen waaruit hij is samengesteld moeten worden gezocht in de theoretiese, programmatiese verklaringen, door elk dezer richtingen of scholen in de wereld gestuurd.

Niet minder dan vijf en vijftig dichters (ieder van hen op voortreffelike, bondige wijze ingeleid) zitten hier naast elkaar aan, om te getuigen van die nieuwe geest, die nieuwe gestemdheid van de ziel, eigen aan de meeste lyriekers dezer jaren. Een gestemdheid, die, bij alle stilistiese uitingsverschillen voor ons is als de steen waarop wij het modern karakter vermogen te toetsen van de gedichten welke in deze tijd geschreven worden. Zo heten wij evengoed het nostalgieke lied van een Larbaud als de dreunende rhetoriek van een De Montherlant, evengoed de zwellende katholieke hymnen van Claudel als de stroeve joodse psalmen van André Spire, evengoed de néoklassieke strofen van Paul Valéry als de absynthkleurige verbeeldingen van Max Jacob: doortrokken van de moderne geest; terwijl wij er niet aan denken hetzelfde te zeggen van de op zichzelf uitmuntende dichtkunst van een de Regnier, een gravin de Noailles, een Claire Virenque.

Wies Moens.

VI. KUNST.

NEDERLANDSCH.

H. Wiegersma, 1126.
DE BREISCHEI ALS VOORWERP VAN VOLKSKUNST, Geïllustreerd. *Van Munster, Amsterdam,* 1925. (21.5×16) 75 blz. f 1.50.

Onder de honderd lezers van dit tijdschrift zijn er zeker negen en negentig die niet weten wat men onder 'n *breischei* verstaat. De breischei nu is niets anders dan het verlengstuk van de breinaald, die de zwijgzame boer en scheper weleer hanteerden op hun eindeloze tochten en omzwervingen van het aloude Brabantse Peelland. Want, zooals de schrijver zelf ons meedeelt, zijn de vijfhonderd exemplaren, die hij bezit en waarvan ons zijn werkje 'n honderd fraaie reprodukties brengt, alle gevonden in de Brabantse Peel. Vanzelf rijst nu o.i. de vraag: Zijn er ook in andere streken van ons land zulke breische's? Zo ja, dan is het hoogst wenselik, dat ook deze door deskundigen verzameld en besproken worden. Op die manier zouden wij van dit hoogst interessant materiaal van oude volkskunst 'n volledig overzicht en door onderlinge vergelijking 'n dieper inzicht kunnen verkrijgen. Intusschen blijft aan de bekende Deurnse kath. geneesheer, schilder en vorser (hij ontdekte n.l. ook 'n oud Romeins kerkhof te Uden) de eer en grote verdienste op dit onbekende terrein de eerste stap gezet te hebben. Het is, dunkt ons, aan dit laatste gezichtpunt vooral, dat dit interessante boekje zijn voornaamste belangrijkheid ontleent.

Chr. Kops, O.F.M.

VIII. GESCHIEDENIS.

NEDERLANDSCH.

A. F. van Beurden, 1127.
HET SINT ELISABETH'S GAST- OF ZIEKENHUIS, Geïllustreerd door Victor van Schoonhoven-van Beurden. *De Eembode, Amersfoort,* 1925. (24.5×16) 119 blz.

Gaarne geven wij dit welverzorgd en met liefde geschreven boek een aanbeveling mee op zijn reis door de wijde, wijde wereld. Nuyens kon, ofschoon medicus, zich nog wijden aan historisch onderzoek van grooten omvang, thans is het een zeldzaamheid, wanneer een bewaarder der hypotheken daar nog tijd, energie en belangstelling voor vinden kan, ook al wil hij zich beperken tot een veel meer begrensd terrein. Het werk valt te onderscheiden in twee gedeelten: den bloei van de charitatieve praktijk in de middeleeuwen, de taaie vasthoudendheid om niet alles van het rechtens verworvene te verliezen in den strijd tegen de Reformatie. Zij dat eerste stuk in wat te fraaie kleuren geschilderd, het tweede werd terecht in mineur gehouden. Als bijdrage tot de geschiedenis van de christelijke liefdadigheid in ons land heeft het boek een eigen waarde om de talrijke détail-gegevens, welke er zorgvuldig in verzameld werden. Ook voor de historie van de kerkvervolging in de Republiek brengt het werk goede gegevens, zij het niet altijd nieuwe, waartegen de herleving in de negentiende eeuw duidelijk uitkomt. Typeerende verhoudingen wist de schrijver markant te omlijnen en uit den overvloed van zijn archief-materiaal en verdere literatuur een veelzeggend beeld te ontwerpen van een belangrijk hoofdstuk uit de geschiedenis van het Katholicisme te Amersfoort, zonder zich al te erg te beperken tot de enkele plaatselijke verhoudingen. Typografisch is het boek fraai bewerkt. Houtsneden van Victor van Schoonhoven van Beurden verluchten den omslag en de bladzijden. Ons lijken deze wat zwaar en wat zwart en wat te gemarkeerd in de uiting van hun bedoeling, iets wat in modern werk meermalen terug te vinden valt.

Prof. Dr. H.

Dr. P. Geyl, 1128.
WILLEM IV EN ENGELAND, Geïllustreerd. *Martinus Nijhoff, Den Haag,* 1924. (25×16.5) 376 blz. ing. f 6.50, geb. f 8.50.

Dit werk vestigt vooral de aandacht op onze verhouding tot Engeland gedurende de boven aangegeven jaren. Men zou verwachten, dat Engeland, wegens het huwelijk van Willem IV met een Engelsche prinses, voor zijn verheffing zou ijveren. Maar neen, de Engelsche regeering vroeg niets anders dan het volgen van de Engelsche politiek en, omdat onze republikeinsche staatslieden in het vaarwater bleven van Willem III, waren zij even goede maatjes met de ministers, die daar aan het roer zaten. Geyl komt met kracht op tegen deze verouderde staatkunde, die zich in dienst stelde van Engeland, zonder voor eigen land daaruit voordeel weten te halen en verwijt aan Willem IV, dat ook hij tot geen beter inzicht is gekomen, toen hem de macht in de geheele republiek ten deel viel. De gebeurtenissen onder Willem V en zelfs de val van de republiek in 1795 neemt hij als een gevolg daarvan aan. Deze voorstelling van zaken is niet van eenzijdigheid vrij te pleiten. Hetgeen echter aan de verdiensten van dit boek, dat een uitnemende bijdrage is voor onze kennis van dit nog tamelijk onbekende tijdvak, geen afbreuk doet.

K. J. Derks, S.J.

Dr. W. C. van Huffel, 1129.
WILLEM BENTINCK VAN RHOON. *Martinus Nijhoff, Den Haag,* 1924. (23.5×15.5) 238 blz. ing. f 4.—., geb. f 5.50.

Uit de bijgevoegde jaartallen blijkt, dat Dr. van Huffel geen volledige levensschets voor oogen heeft gestaan, immers de levensduur van Willem Bentinck reikte van 1704—1774. Als reden van deze inperking geeft de schrijfster aan, dat de

eerste jeugdjaren reeds elders door een ander zijn behandeld, en de jaren na 1747, wegens hun belangrijkheid een afzonderlijk boekdeel zouden eischen. We zijn door deze argumentatie niet overtuigd, doch hebben ons te buigen voor den wil van de doctor. Uit familie-papieren vooral wordt ons in dit boek de ontwikkelingsgang van den eerzuchtigen, niet onbekwamen jongeling geschetst. Aardig is te Rome zijn omgang met kardinalen en andere hoogwaardigheidsbekleeders. Met kardinaal Colonna musiceerde hij meermalen, hij voor de clavecymbaal, begeleid door den ouden kardinaal op de viool. De uittreksels uit zijn brieven zijn zeer onderhoudend om te lezen, om de geestesrichting van een aristocraat uit de eerste helft der 18e eeuw te leeren kennen. Uiteraard kon over zijn politieke werkzaamheid niet veel gezegd worden. Dat hij in 1743 openlijk partij trok voor Oranje, wordt zijn uitgangspunt voor zijn verdere politieke daden, die echter grootendeels na 1747 vallen.

K. J. Derks S.J.

J. C. van der Loos, 1130.
GESCHIEDENIS VAN UITGEEST. *St. Jacobsgodshuis, Haarlem,* 1925. (26.5 x 17.5) 329 blz.

De titel van dit fraai uitgevoerd en levendig geschreven boek is wat te bescheiden: Geschiedenis van Uitgeest. Wie dat hoort of leest, zegt al gauw: de moeite niet waard. Maar de kennismaking valt erg mee. Wat wij trouwens van den veelbelezen en goed-geörienteerden redacteur van de *Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdom van Haarlem* mochten verwachten. Ons Roomsch verleden is trouwens zoo rijk aan verscheidenheid en aantrekkelijkheid dat het de belangstelling van ons, katholieken, alleszins waard is; de laatste katholiekendag heeft dat nog eens hardop en volop den volke verkondigd. De schrijver heeft goed gedaan zijn onderwerp breed op te vatten. Zij Uitgeest natuurlijk het middelpunt van zijn boek, daar rond omheen, groepeert hij velerlei uit onze vaderlandsche en kerkgeschiedenis, wat heel veel meer is dan alleen de dorpsstreek, waarvan hij de geschiedenis uitvoerig doorvorschte. Vooral het slagen van de contra-reformatie in het veelgeplaagde Noord-Holland, waar een ruig heer als de watergeus Sonoy, onverkwikkelijker gedachtenis, jaren achtereen de luitenant-stadhouder was van Willem van Oranje, maar waar het Roomsche Kruis toch staande bleef te midden van de ruïne der Kerk, waar alles aan het volk werd ontnomen: zijn kerken, zijn priesters, zijn godsdienstvrijheid, zijn onderwijs, zijn sacramenten, dat zich echter nooit ontnemen liet het onaantastbaar bezit van zijn geloofsvrijheid, vooral de wederopluiking en gestadige her-ontwikkeling van het Katholicisme is een van de meest aantrekkelijke gedeelten. Voegen wij er verder aan toe, dat het boek typografisch keurig is geslaagd, dat er een mooi verzorgde illustratie aan toegevoegd is, dan blijft er eigenlijk niet veel meer te wenschen over, dan alleen dit. Er staat in het werk een lijst van inteekenaren. De schrijver vond dus een gewaardeerde en dankbare medewerking van actieven aard, die lang niet elken katholieken historicus te beurt valt. Dat goede voorbeeld willen wij met een enkel woord hartelijk loven en aanprijzen en besluiten met het uitspreken van de verwachting, dat de lijst van lezers van dit werk, die wel nooit zal gepubliceerd worden, nog veel grooter moge blijken. *Prof. Dr. H.*

IX. LAND- EN VOLKENKUNDE

NEDERLANDSCH.

Christoffel Columbus, 1131.
DE ONTDEKKING VAN AMERIKA. Bewerkt door Dr. H. Plischke, Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (21 x 15) 155 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

Het zijn de rapporten en brieven van Columbus zelf en van zijn tochtgenooten, waarin de vier tochten naar Amerika van den beroemden ontdekkingsreiziger door ooggetuigen verhaald worden. Tevens zijn deze geschriften merkwaardig omdat ze ons de denkbeelden en strevingen van het groote tijdvak der ontdekkingen beter laten aanvoelen. Een inleiding, zakelijk en helder geschreven, geeft in 't kort de historische ontwikkeling der aardrijkskundige wetenschap en plaatst voor ons Columbus in het historisch milieu, waarin ten slotte zijn plan rijpt, dat zulke onberekenbare gevolgen heeft gehad. Door de verklaring van een aantal namen en begrippen heeft de inleider de lezing van dit boek zeer vergemakkelijkt.

P. Placidus O. Cap.

Ferdinand Cortes, 1132.
DE VEROVERING VAN MEXIKO, Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (21 x 15) 159 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

Columbus had door zijne grootsche ontdekking nieuwe uitzichten geopend voor het Spaansche volk. Cortez ging nog meer Westelijk naar 't vasteland, zoekende naar „El Dorado", den goudkoning en vond het zilverland Mexico, waar Montezuma regeerde en de Zonnevereering menschenoffers vorderde. Slechts met 800 man drong de vermetele door tot de hoofdstad, dank zij de Vrees der Mexicanen voor de vuurwapens en de ruiters. Zij vonden er goud en zilver. Maar Cortez nam Montezuma gevangen en „in den nacht der verschrikking" vernietigde het opgestane volk een deel van het legertje. Cortez moest vluchten, maar hield vol en onderwierp Mexico. Een zijner begeleiders, Dirk van Castillo teekende al de bijzonderheden dier merkwaardige tochten op. Dit nieuwe boek is een uitgebreid overzicht over Castillo's notities. Men leest het met genoegen als eene herinnering aan deze gewichtige tijden en 't kan ook als geschiedkundig overzicht velen dienen.

A. F. van Beurden.

Louis Couperus, 1133.
NIPPON, Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (25 x 16) 225 blz. ing. f 4.50, geb. f 5.90.

Een serie heel interessante reisbrieven, indertijd in de *Haagsche Post* verschenen onder den titel „Met Louis Couperus in Japan". Een boek, dat slagen moest; Japan is immers de knollentuin van onzen Hollander en voor de causerie-feuilleton is zijn kleurig maar oppervlakkig talent als geknipt. Want tot een doorpeiling en samenvatting van al wat daar leeft en omgaat in de ziel en zin van den Oosterling, gezien vanuit het oogpunt eener levensbeschouwing was het Couperus niet vergund te komen. Zijn aandacht werd hoofdzakelijk geabsorbeerd door andere verbeeldingen en gepeinzen, teweten: de schemerkoele tempels, de bonte kakemono's, de dwergboomen en karpervangst. Hoofdzakelijk: want Couperus had met zijn werk een bedoeling. Hij wilde den lezer, die voor zware

studiewerken terugschrikt en toch iets weten wil van het geheimzinnige rijk van den Mikado in nadere verbinding brengen met de zeden, het leven en de ziel van Japan; hij wilde hem bekend maken met den huidigen stand der wetenschap, der kunst en der literatuur en hem inlichten over het godsdienstig en het mythologisch verleden van den Japanees. Dit nu doet hij — het moet erkend — op een oorspronkelijke, humoristische wijze in een amusanten vaak brillanten causerietoon, speelsch en luchtig aan de oppervlakte blijvend, hierin zich gunstig onderscheidend van de hedendaagsche essayisten, die door hun zwaarwichtige beschouwingen iedere genieting van schoonheid onmogelijk maken. Hij schijnt zich voldoende gedocumenteerd te hebben, zoodat men zijn opvattingen doorgaans voetstoots kan volgen. Couperus' oordeel over den modernen Japanees is nogal streng uitgevallen. Ten stelligste laakt hij diens manie den Westerling in alles na te apen. Hoe verder de Westersche cultuur— vaak juister schijncultuur — doordringt, des te meer gaat het oorspronkelijke, aan verheven schoonheid zoo rijke cachet van land en luyden verloren. De verwesterschte Japanees verliest zijn prachtige natuur-eigenheid en krijgt daarvoor een cosmopolitisch vernisje in ruil. De stand der moderne Japansche kunst is de basis, waarop Couperus zich plaatst bij zijn critische mijmeringen.
Terwijl Couperus openlijk getuigt van zijn warme sympathie voor den cultus van Boeddha, Amida en Kwannon, kan hij niet nalaten hier en daar een vinnig pijltje af te schieten op het Christendom in het algemeen en het Katholicisme in het bijzonder.
Om deze reden en vooral omdat er twee hoofdstukken gewijd zijn aan de „vrouwelijke huurwaar van de nachtpaleizen van Yokohama": door Couperus met oprecht mede-gevoel genoemd de „zusters in stilzwijgend leed", in welke hoofdstukken Couperus' betere ik in opstand komt tegen de zelfzuchtige fantasiebeelden van den scabreuzen schilder Utamaro, is dit boek slechts voor ontwikkelden met rijp levensinzicht.

Dr. H. v. d. Mark.

Jacob Israël de Haan, 1134.
PALESTINA. *Em. Querido, Amsterdam,* 1925. (21×15) 162 blz. ing. f 2.50.

Het verhaal van een simpele vacantiereis om zich wat te ontspannen, naar enkele plaatsen van Palestina (Hebron, Berseba, Gaza, Medjdel, Esdud, Ashdod-Esdud, Yebneh). De dingen zijn gezien en beleefd door een kinderlijke, zachtzinnige ziel, en het hart van dezen reiziger opent zich zelfs milder bij het zien van een gewoon kind, dan bij de gebeurtenissen van de reis zelf.
Er schijnt wel iets van de arme, fatalistische streek in deze reisbeschrijving gevaren. De taal gaat met korten, soms met moeizamen, droomerigen stap, en de reisbeschrijving zou men kunnen noemen een gelaten-ondergaan van gebeurtenissen van een reis op een wagen. Maar in het verhaal deint de teederheid van een mensch, die zich in het land der voorvaderen bevindt, waar zoo vaak over gedroomd is. *K. v. K.*

Frank Hurley, 1135.
PARELVISSCHERS EN PAPOEA'S, Vertaald uit het Engelsch door J. H. Altona. Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (26×19.5) 336 blz. ing. f 6.—, geb. f 7.50.

Het wil ons voorkomen dat in de laatste jaren het lezend en studeerend publiek meer smaak heeft gekregen in reisverhalen, vooral als ze zoo vlot geschreven zijn als *Parelvisschers en Papoea's*. In 200 blz. en tien hoofdstukken wordt ons het onbekende land der Papoea's duidelijk voor oogen gevoerd. De natuur, de vreemde zeden en levenswijze, het harde bestaan der parelvisschers. De blanken, die er in een motorboot, en in een vliegmachine rondreizen en de diepste geheimen der nederzettingen, de woonsteden der dwergvolkeren doorvorschen worden als blanke toovenaars aangezien. Af en toe ontmoeten zij de missionarissen, voor wie ze grooten eerbied hebben om hun opofferend leven. De lezer volgt de dansfeesten, maakt kennis met koppensnellers, met jachten op zeekoeien, paradijsvogels en volgt de duikers in hun gevaarlijk bedrijf. Daarbij heeft men de zekerheid dat het geen fantaisie, maar de werkelijkheid is. Het geheele boek hebben wij met genoegen gelezen en het heeft veel van het oude bekende opgefrischt en ook nieuwe wetenschap bijgebracht. Het zal zeer zeker zijn weg snel op de boekenmarkt vinden en kan door ieder gelezen worden.

A. F. van Beurden.

F. Wencker-Wildberg, 1136.
ATLANTIS, Vertaald uit het Duitsch door Joh. Haus. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (25.5×16) 218 blz. ing. f 2.90, geb. f 3.75.

Het Atlantisvraagstuk, het bestaan van een verzonken werelddeel tusschen Europa en Amerika grijpt tot in de oudheid terug. Plato schreef er over en velen volgden hem daarin tot op den huidigen dag. Men heeft daarbij het bestudeeren van de vroegste overleveringen van de oudste volkeren in het zwarte werelddeel en van die in de Nieuwe wereld niet verzuimd, de Maya-handschriften geraadpleegd en voor een goed deel ook de fantasie laten werken. Nog steeds verbeidt, bedekt door goud en zeewier, de droomwereld Atlantis hare opstanding uit de donkere diepten van den bruisenden Oceaan. Het onderhavige boek *Atlantis* wil dit vraagstuk hetwelk wij niet ontkennen zeer interessant te zijn, weer leven geven in 6 hoofdstukken met pakkende titels beginnend met „Het verloren Paradijs" en eindigend met de vraag „Komt Atlantis terug?" Literatuur over de geschiedenis, de geologie in de toekomstwordt vrij in den breede behandeld. Zelfsstelt men de gevaarlijke praemissen, dat de Mayas eigenlijk Christenen waren voor Christus op de aarde verscheen en dat de Maya-taal voor een derde Grieksch was. Dergelijke beweringen zijn niet geschikt om een hoog denkbeeld van het wetenschappelijk inzicht van den schrijver te geven. Voor katholieken is het door zijn oppervlakkige wereldbeschouwing niet 't rechte boek.

A. F. van Beurden.

Ph. Zilcken, 1137.
LANGS WEGEN DER FRANSCHE RIVIERA, Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (19×12.5) 160 blz. ing. f 2.—., geb. f 2.75.

Van het begin tot het einde legt de schrijver daarin zijn geheele uitgebreide weten in prettig onderhoudend vertellen, zóó dat men hem gaarne volgt en een goed beeld van het land krijgt. Hij beweegt zich op alle gebied, ziet en karakteriseert zeer scherp, wekt op, zoodat dit werk over de Riviera voor toeristen, voor beminnaars van land- en volkenkunde en 't lezende publiek eene aan-

winst is. Er zijn eigen opvattingen in natuurlijk — maar men laat die gaarne aan den kundigen auteur.

A. F. van Beurden.

XI. SOCIALE EN AANVERWANTE WETENSCHAP.

NEDERLANDSCH.

Mr. Dr. W. M. Westerman, 1138.
DE ZIEKE STAAT. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (19×13) 119 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.
Schaduwzijden van den modernen staat worden in dit boekje scherp geteekend, te scherp dikwijls en dikwijls op een wijze, die herinnert zoo niet aan de volksvergadering, dan toch aan de societeit. De schrijver veroordeelt het algemeen kiesrecht als een poging tot zelfmoord van den staat! Och kom: men behoeft geen verwoed voorstander te zijn van het algemeen kiesrecht om zoo'n verklaring vrij dwaas te vinden. Voor zelfmoord is het algemeen kiesrecht niet gewichtig genoeg: leven en dood van den Staat gaan voor een goed deel om buiten de macht van den kiezer. Het boekje bevat intusschen wel enkele goede gedachten, doch deze missen den gloed van het nieuwe. Wie het onderhoudend geschreven boekje leest, vraagt zich onwillekeurig af of de schrijver niet eens kennis zou willen nemen van de Encyclieken van Paus Leo XIII! Stellig zou hij er z'n nut mee kunnen doen.

Mr. G. Kropman.

FRANSCH.

Victor Bucaille, 1139.
LA JEUNESSE CATHOLIQUE FRANÇAISE D'AUJOURD' HUI. *Bloud & Gay, Paris* 6, 1925. L'Effort Catholique Français, (19×12) 124 blz. ing. Ffr. 5.—.
Dit boekje leest men met stijgende aandacht. Het is het jonge katholieke leven in Frankrijk, dat zich gereed maakt om de Kerk te verdedigen. Reeds worden de eerste vruchten rijp en het zijn dus maar niet enkele op zichzelf staande gevallen, die de katholieken buiten Frankrijk verheugden. Er is een renaissance in wording na de decadentie van een twintig jaar geleden. De organisatie zit stevig zonder de levenskracht te belemmeren en het is een hoopvol verschijnsel, dat vooral de intellectueelen in Frankrijk zich bewust zijn gaan worden van hun taak. Toch dreigen nog wel enkele gevaren, welke de leiders echter reeds onderkennen. Toch stemt dit boek tot vreugde en vertrouwen in de toekomst van het toch altijd katholieke Frankrijk.

Mr. G. Kropman.

DUITSCH.

(Zonder naam.) 1140.
DER KLEINE HERDER, NACHSCHLAGEBUCH ÜBER ALLES FÜR ALLE, Geïllustreerd. *Herder & Co., Freiburg i.Br.,* 1925. (21×14) Deel I: van A tot K: 752 blz. geb. M. 16.50.
Herder heeft op het gebied der lexicografische wetenschap een internationalen naam verworven door zijn Konversations-Lexikon. Aan volledigheid en betrouwbaarheid en onpartijdigheid en inlichting en voorlichting laten deze acht deelen niets te wenschen over. Deze kleine uitgave zou men een compendium van de groote Herder kunnen heeten. Toch is er wel eenig verschil. Want bij deze uitgave is hoofdzakelijk gelet op de vraagstukken van het hedendaagsche leven, dat rondom ons plaats grijpt. Vandaar heeft zij actueele waarde en... hetgeen ons Nederlanders deugd doet niet uitsluitend nationale beteekenis, al bepaalt zich het personenregister wel wat opvallend tot de vooraanstaande persoonlijkheden in de Duitsch-sprekende landen. Dit laatste is echter gezien de omvangrijkheid der stof en de moeilijkheid der keuze wel niet anders mogelijk. Van de wetenschap — hieronder wel vooral de nieuwste vindingen — geeft het lexicon duidelijk de verschillende practische toepassingen, treffend veraanschouwelijkt door het rijke aantal platen en kaarten. Alles in den bondigsten vorm, geabstraheerd en toch voor iedereen leesbaar en bevattelijk, ongeacht de talrijke afkortingen, waaromtrent een bijvoegsel nadere gegevens verstrekt. Wie iets wil naslaan bij zijn studie, lectuur of conversatie, onverschillig over welk onderwerp, vindt steeds de noodige beknopte gegevens in dit lexicon, dat berekend is op twee deelen.

Dr. H. v. d. Mark.

Dr. Seipel, 1141.
Dr. Hermann Platz, e.a.
LICHTTRÄGER IM CHAOS. *Fredebeul & Koenen, Essen,* 1925. (22×14) 84 blz. ing. M. 1.-
Een buitengewoon inhoudsrijk en actueel werk. Eerste rangskrachten met Dr. Seipel aan het hoofd zijn hier aan 't woord om het Katholicisme aan zich-zelf en aan anderen bewust te maken. Onmiskenbaar is de geest, waarin deze verschillende opstellen zijn neergeschreven, overtuigd van den bitteren ernst dezer tijden, nochtans stralend van optimisme en moed. Zij gewagen van de mildheid en breedheid, van het universalisme der katholieke waarheid. Zij spreken ook alle in een taal, zooals men ze voor een tiental jaren als te koortsig, te druk, te compact en te bruusk in haar wendingen zou hebben afgewezen. Deze opstellenreeks verdient een ruimen lezerskring.

Mr. V.

Dr Johann Ude, 1142.
DAS WIRTSCHAFTSIDEAL DES VOLKS- UND STAATSHAUSHALTES. Styria-Verlag Graz, 1925. (25×17) 555 blz. ing. Osh. 5.70 geb. Osh. 7.85.
De jongste pennevrucht van den bekenden zedelijkheidsapostel is een met groote warmte, ja zelfs een met veel temperament geschreven boek. Het vormt een monographie over de volks- en staathuishouding van economisch-ethisch standpunt op den grondslag van christelijke levensvernieuwing. Ude zoekt de oorzaak der sociale misstanden niet in het kapitalistisch productiestelsel als zoodanig, maar alleen in het misbruiken van dat stelsel, m.a.w. in het van de geboden der naastenliefde en der rechtvaardigheid vervreemde kapitalisme. *M.M.*

XV. VOOR DE JEUGD.

NEDERLANDSCH.

Chr. van Abkoude, 1143.
PIETJE BELL'S GOOCHELTOEREN, Geïllustreerd door D. A. Bueno de Mesquita. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1924. (23.5×14.5) 256 blz. ing. f 2.—, geb. f2.90.

Zoodra Pietje ergens komt, beginnen de dingen te gebeuren. En er gebeurt heel wat: organisatie van een circusvoorstelling, ontmaskering van verduisteraars enz. Opgeluisterd met aardige plaatjes. *M. M.*

Gustave Aimard, 1144.
DE GOUDKOORTS, Geïllustreerd. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1925. (23×15) 226 blz. geb. f 1.90.

Wat die avonturen, welke 40 jaar geleden zeer geliefde lectuur waren, thans nog bekoring geeft, is dat ze geschiedenis zijn geworden van dat woeste eenzame land en van de Indiaansche stammen. Stijl en behandeling zijn natuurlijk verouderd, een absolute omwerking van de Hollandsche uitgave zou niet overbodig zijn. Als jeugdlectuur kan men Aimard's werken niet zonder voorbehoud aanbevelen. Feitelijk zijn deze boeken ook niet bedoeld voor kinderen van 12—15 jaar, waardoor ze gelezen worden. *De Goudkoorts* is in dit opzicht minder romantisch en opwindend, maar hier en daar zouden we er toch gaarne iets in geschrapt zien.
Alb. Steenhoff-Smulders.

E. P. v. d. Amstel, 1145.
HELÈNE DE PAARDRIJDSTER. *G. Mosmans Zn., Den Bosch.* 2e druk: 1925. (25×18.5) 191 blz. ing. f 1.25, geb. f 2.—.

In dit jeugdboek dat boeit ondanks den sentimenteelen toon, wordt ons het wisselend leven beschreven van een circuskind dat zich ongelukkig voelt in al haar successen en triomfen, zich eerst onder de hoede stelt van een rijke dame die zich in haar kasteel over het kind ontfermt, dan als patiënte in een hospitaal keert tot God en in toegewijde plichtsvervulling, eindelijk een tragischen dood sterft.
Dr. H. v. d. Mark.

C. Asscher-Pinkhof, 1146.
KLOMPEVOETJES, Geïllustreerd door Netty Heyligers. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1924. (21×15) 144 blz. geb. f 1.25.

Gedichtjes en verhaaltjes voor kleuters om en bij de zes.
M. M.

M. v. d. Beavercreek, 1147.
DE BLANKE MEDICIJNMAN, Geïllustreerd door Gerhard Jansen. *Het Katholieke Schoolblad, Noordwijk-Binnen,* 1925. (21×13.5) 158 blz. gecart. f 1.—.

Dit is nu de echte toon voor missieverhalen, welke de jeugd zullen pakken en die de „Indianenverhalen" vol bloed en ongewenschte romantiek kunnen verdringen. Pater de Smet, de beroemde Belgische Missionaris is „de blanke medicijnman". Er wordt hier niet veel gepraat en gepreekt over heiligheid en offerziel, maar zoo heel gewoon weg wordt er verteld uit een leven van onbegrijpelijke heldenmoed en Godsliefde.
Alb. Steenhoff-Smulders.

Fred. Berens, 1148.
MENSCHEN EN JONGENS UIT DE LAPPERBUURT, Geïllustreerd. *Ontwikkeling, Amsterdam,* 1924. (19×13.5) 136 blz. ing. f 0.90, geb. f 1.40.

Een goed geschreven jongensverhaal over de feestelijkheden te Amsterdam ter gelegenheid van „'s Konings zeventigsten verjaardag".
M. M.

W. van den Berg, 1149.
DE AVONTUREN VAN WIM EN 'N WEENSCHEN JONGEN. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (23.5×16) 220 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Wim verhaalt van zijn vacantiereisje naar Keulen, waar hij kennis maakte met een Weenschen jongen, dien hij later als de oorlog is uitgebroken, terugziet in Holland, uitgeput en verarmd. Tenslotte vindt de Weener zijn vader, die krijgsgevangen was, terug, met welk gelukkig slot dit mooie kinderboek eindigt. *M. M.*

W. van den Berg, 1150.
DE KONING VAN TJILATJAP, Geïllustreerd door Rob. Graafland. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. 194 blz. ing. f 1.75, geb. f 2.40.

Meneer van den Heuvel is voogd over een vreemd kind Theo, die goede maatjes is met zijn nabuur Harry, een Indischen jongen, om zijn geel gelaat Tjilatjap genaamd. Dit boek verhaalt boeiend wat beiden meemaken in hun jong leventje, dat voor Theo eindigt met het priesterschap, terwijl Harry officier wordt.
M. M.

K. de Beyl, 1151.
KLAAS HAMER, Geïllustreerd door Mej. C. Damen. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (23.5×16.5) 168 blz. ing. f 2.25.

Klaas Hamer is 't zoontje van een postdirecteur op 'n kleine plaats. 't Is 'n mooie boschrijke omgeving en de jongens hebben in hun vacantie veel plezier met een roovershol. 'n Goed jongensboek.
Alb. Steenhoff-Smulders.

Tine Brinkgreve-Wicherink, 1152.
LIES EN LOEK VERLOOFD, Geïllustreerd door Netty Heyligers. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (24×16) 224 blz. ing. f 2.—, geb. f 2.90.

Lies en Loek, van wie ons eerst de H.B.S. en de bakvischtijd werd verhaald zijn nu verloofd. Veel maken ze in hun verlovingstijd niet mee: 't gaat alles van een leien dakje. Ze doen in dit boek dan ook aan als twee oppervlakkige stadsmeisjes, die we niet gaarne als model zouden willen aanvaarden voor onze Roomsche meisjes.
M. M.

(Zonder naam), 1153.
DE MIJNWERKER VAN VALENCIA, Vertaald uit het Duitsch. *G. Mosmans Zn., Den Bosch,* 7e druk: 1925. (23.5×16) 109 blz. ing. f 0.60, geb. f 1.25.

Graaf Mendoza heeft zijn vijand Rodrigo, Spaansch edelman aangeklaagd bij de Inquisitie. Deze vlucht, zijn zoon onder de hoede stellend van een mijnwerker te Valencia. waar de Mendoza's een zomerverblijf bezitten. De kleinkinderen van beide adellijke families komen met elkander in aanraking doch herkennen elkander niet. Kort daarop sterft graaf Mendoza, waarna Rodrigo in eere hersteld wordt en op het laatst van zijn leven de vreugde beleeft dat zijn zoon in den echt treedt

met Blanca, de dochter van zijn vroegeren vijand. Ondanks enkele sentimenteele episoden, boeiend verhaal voor kinderen van 11 jaar en ouder.

Dr. H. v. d. Mark.

Henr. Dietz, **1154.**
Cath. van Rennes, e.a.,
ARME HANS, Geïllustreerd door Jan Wiegman, Enna Nieuwhuis e.a. *L. J. Veen, Amsterdam,* 1925. (22×17) 64 blz. geb. f 1.25.

Arme Hans bevat een twintigtal aardige vertelseltjes en versjes en ook een paar grootere prenten, die echter minder goed geslaagd moeten heeten. Alle lesjes zijn goed bedoeld en willen de kinderen helpen opvoeden tot menschen met maatschappelijke deugden, de christelijke zijn vrijwel uitgeschakeld.

C. J. F. Vetter.

L. Dorsman, **1155.**
DE VIJF VROOLIJKE JONGENS VAN ZEEDORP, Geïllustreerd door Joh. Meyer. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1924. (24×16) 258 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

Meer dan één jongen zal er Douwes om benijden, dat hij uit Amsterdam van 't bovenhuis twee-hoog in dat heerlijke Zeedorp terecht kwam, waar hij met z'n vier kameraden: Ernst de dokterszoon, en de boerenjongens Piet Groot, Klaas Klieft en Gert Leeuwerik zulke dolle streken kan uithalen en zulke leutige avonturen mag beleven. Gelukkig loopt alles goed af en blijft het bij gezonde grappen en frissche pret, waarover trouwens Douwes' vader, het hoofd van Zeedorpsschool, wel een wakend oog zal gehouden hebben. Een vlot geschreven leuk, levendig en bont verhaal.

Marie Koenen.

Ph. Exel, **1156.**
DE KLEINZOON VAN DEN BURGGRAAF. Geïllustreerd door A. J. van 't Hoff. *G. B. van Goor Zonen, Gouda,* 1925. (24.5×17) 190 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

De burggraaf over wien hier sprake is in dit boeiend vertelde boek is Jan Persijn, de eenvoudige poorter uit Utrecht, die ten strijde trok naar Byzantium en door zijn kloeke daden tot den adelstand verheven werd. Ook zijn kleinzoon zit het vechten en avonturieren in 't bloed en met spanning volgen we het relaas van zijn handelstocht naar het Oosten, waar hij zich dapper door allerlei avonturen en wederwaardigheden heenslaat en zich bijzonder moedig onderscheidt in zijn schermutseling met de heidensche Seldsjoeken uit wier handen hij den heer Folkert, kleinzoon van den degenknaap zijns grootvaders weet te bevrijden, waardoor een levenslange vriendschap ontstond tusschen genoemden heer Folkert en Jonker Jan van Montfort.
Het hier en daar wel wat sterk romantisch gekleurde verhaal zal stellig bij de jeugd in den smaak vallen.

M. M.

Johan Fabricius, **1157.**
DE SCHEEPSJONGEN VAN BONTEKOE, Geïllustreerd door Johan Fabricius. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1924. (24.5×16) 578 blz. ing. f 3.50, geb. f 4.75.

Bontekoe's wederwaardigheden op zijn rijke Oost-Indië-vaart en de lotgevallen zijner ruwe scheepsjongens worden hier verhaald op een luchtigen ongedwongen toon, dien volwassen lezers meer zullen waardeeren dan onze „Hollandsche jongens" aan wie de schrijver zijn boek opdraagt; doch voor wie het o.i. minder geschikt is.

M. M.

C. van Gestel, **1158.**
DE KINDEREN VAN JACQUES D'ARMAGNAC, Geïllustreerd door Rob. Graafland. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (26.5×17.5) 128 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.25.

Het verhaal speelt in den tijd van Lodewijk XI, den sluwen en wreeden Franschen Koning. Jacques d' Armagnac, een der edelen die zich tegen hem verzette, werd door den koning gevangen genomen, nadat zijn burcht overmeesterd was. D' Armagnac, die ook niet door menschelijkheid uitmuntte, boette zijn verzet op het schavot. De koning deed zijn kinderen bij z'n dood tegenwoordig zijn en veroordeelde de kleine jongens tot afschuwelijke martelingen. Door den geneesheer des konings werden zij van een wissen dood gered en in veiligheid gebracht.
Op boeiende wijze worden hier hun lotgevallen voor de jeugd verteld. Het boek, dat reeds vroeger verscheen, kreeg nu een nieuw kleedje en het stempel van den Keurraad voor Roomsche Jeugdlectuur. *Alb. Steenhoff-Smulders.*

(Zonder naam), **1159.**
HET JONGENSJAARBOEK, Geïllustreerd. *H. P. Leopold, Den Haag,* 1925. (26×19.5) 176 blz. geb. f 3.90.

Naast boeiende vertellingen, die vlot geschreven zijn vol treffende teekeningen en roerende passages, vindt men in dit boek een rijke keur van leerzame onderwerpen, waaronder wij memoreeren: Hoe maak ik een cano, puzzles, wetenswaardige experimenten zooals radio-techniek, geheimschrift — die stellig onze jongens belang inboezemen zullen. Men geve het vooral om de vertelling over den Sheik niet in handen van al te jonge knapen. De teekeningen van Van Vlijmen zijn keurig.

M. M.

Dr. Fr. Hoffmann, **1160.**
UIT HET SPROOKJESLAND, Geïllustreerd door Rolf Winkler. *W. J. Thieme & Cie, Zutphen,* 1925. 288 blz. geb. f 3.90.

In dit mooie werk hebben een plaats gevonden: Roodkapje, Doornroosje, Sneeuwwitje, Tafeltje dek je, Asschepoester, Kleine Duimpje, De Geluksring, Ali Baba en de veertig roovers enz.

M. M.

Gerda C. van der Horst- van Doorn, **1161.**
GULDEN WEKEN, Geïllustreerd. *G. B. van Goor Zonen Gouda,* 1925. (24×16) 208 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.75.

Gulden weken zijn de prettige vacantiedagen welke een Hollandsch gezin uit Batavia in de koele bergstreken van Soenda op een koffie-plantage komt doorbrengen. Wij krijgen er een kijk op het leven in den Oost: waarvan ons echter alleen de zonnezijde wordt geschilderd. Sommige situaties, hoewel heel kiesch behandeld, konden beter achterwege blijven in een jeugdboek voor aankomende meisjes. Opvoedende kracht mist dit neutrale boek bovendien geheel en al.

Dr. H. v. d. Mark.

A. A. M. Horsting-Boerma, 1162.
EDIE DE DROOMSTER, Geïllustreerd door Rie Cramers. *W. de Haan, Utrecht,* 1925. (26 × 17.5) 159 blz. ing. f 1.40, geb. f 2.25.

Edie is 'n lief zacht meisje, 't eenige dochtertje in 't doktersgezin, 'n droomstertje, dat door moeder zacht in 't werkelijke leven wordt gehaald. Al is het niet sterk, 't is toch 'n beetje christelijk getint.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Rina van den Hout. 1163.
EEN VROOLIJK TROEPJE, Geïllustreerd. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (17 × 12) 239 blz. geb. f 1.25.

Een viertal meisjes die een kransje hebben, erg ondeugend en brutaal zijn op school, over alle leeraars en leeraressen op zeer onhebbelijke manier praten, veel „guitenstreken" uithalen, die niet eens guitig zijn, druk over jongens denken en toch allersnoezigste meisjes zijn. Niets voor onze meisjes.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Felicie Jehu, 1164.
BLIND ZUSKE, Geïllustreerd door Netty Heyligers. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 3e druk: 1925. (22.5 × 14.5) 223 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.50.

Blind Zuske is door 'n onverstandige moeder met al te veel medelijden, al te veel toegevendheid totaal bedorven. De juffrouw die haar onderwijs komt geven helpt tevens haar karakter verbeteren en vormt het verwende, opgewonden, onevenwichtige kind tot 'n aardig meisje.
Voor katholieke meisjes is het een nare leemte in dit boek dat alles net gaat alsof er geen God bestond.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Felicie Jehu, 1165.
DE DRIELINGEN, Geïllustreerd door Frans van Noorden. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1924. (22 × 15) 236 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.50.

Niet amusant vinden wij, dat dit boek, geschreven voor jeugdige persoontjes, niet één enkele keer iets-dieper dorst gaan. We wenschen en willen géén verhandelingen over catechismus of catechesatie erin, maar toch wel eens 'n ietsje over God, godsdienst, gebed enz. Dat ontbreekt totaliter!

Johan Graafland.

Felicie Jehu, 1166.
WIES ONGELUK, Geïllustreerd door Nelly Spoor. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 3e druk: 1925. (21 × 15.5) 192 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.75.

Behalve het godsdienstloos milieu van Felicie Jehu's werk hebben haar boeken nog dit tegen, dat al haar moederfiguren onaangenaam zijn. Nu is het niet noodig in jeugdlectuur alle vaders en moeders tot heiligen en engelen te maken, maar toch voor ieder kind moet *zijn* vader en moeder iets heel innigs zijn en 't is véél beter dat ze 't ideale huiselijke leven in hun lectuur vinden.

Alb. Steenhoff-Smulders.

Flip Keyenburg, 1167.
DE JEUGD VAN CHRIS KRAS, Geïllustreerd. *Van Putten & Oortmeyer, Alkmaar,* 1925. (21.5 × 16) 165 blz. ing. f 1.25, geb. f 2.—.

Chris is een aardige Hollandsche kleuter, die thuis 'n goede Roomsche opvoeding krijgt, veel van dieren houdt en op z'n tijd ook eens kattekwaad doet. We maken kennis met hem als hij voor 't eerst op school komt en Kees Genster, met z'n roode bol, tot vriendje neemt. We maken 't leventje van de jongens mee en 't wordt allemaal prettig en vlot verteld.

Alb. Steenhoff-Smulders.

W. H. Kieviet, 1168.
HET GEHEIM VAN ZANDHOF, Geïllustreerd door Frans van Noorden. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (20 × 14.5) 190 blz. ing. f 1.—. geb. f 1.75.

Kleuters van 10 jaar worden hier vergast op een verhandeling over ongepaste namen, die ouders soms aan hun kinderen geven. Het verhaal is ook wat onwaarschijnlijk. Die dikke oom, omringd met automaten die den paedagoog vertegenwoordigt, bereikt niet anders dan dat de held van ons verhaal, die het slechter getroffen kon hebben, zijn eigen ouderlijk huis gaat verfoeien.
Kinderen die er toe komen zoo jong al, kritiek op ouders te lezen of te apprecieeren worden daardoor heusch niet gelukkiger gemaakt.

J. H. J. Uylings.

B. C. Kloostermans, 1169.
GODS VOLK, Geïllustreerd door Rob. Graafland. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 6e druk: 1925. (26 × 17.5) 292 blz. ing. f 2.60, geb. f 3.25.

't Boek is voor kinderen geschreven en die kunst verstaat Kloostermans volmaakt; het zijn kleine, korte zinnen met één gedachte; een kind kan 't overzien. 't Is overal in den verhalenden toon gebleven, zonder afwijkingen of verklaringen, in termen en uitdrukkingen, die een kind met een beetje ontwikkeling wel moet verstaan.

v. L.

Chr. G. Knol, 1170.
DE TYRAN VAN CELEBES, Geïllustreerd. *De Spaarnestad, Haarlem,* 1925. (23 × 16) Deel I: 150 blz., deel II: 165 blz.

Omdat de vrouw van den goeverneur-generaal van Indië haar waaier verliest, laat een Engelschman, die van de partij is, een beroemd detective uit Engeland komen! Deze moet tegelijk het raadsel ontwarren van een avonturier die een inlandsche prinses gekend heeft en recht kreeg op 'n ontzaglijke erfenis. Z'n kinderen eischen nu deze erfenis op. Met den detective gaat 'n heel gezelschap op 'n avontuurlijke tocht uit naar Loervoe, het land der erfenis. Hoe deze tocht leidt tot de ontdekking en onderdrukking der „Drieningerbond", den erfgenaam en de deelnemers toch nog voordeel oplevert, hoewel ze heel wat moeten doorstaan, wordt in twee deelen verteld. Jongens en meisjes zullen er van genieten.

Alb. Steenhoff-Smulders.

J. G. Kramer, 1171.
OM DE SCHATTEN DER ONOVERWINNELIJKE VLOOT, Geïllustreerd door J. M. W. Wins. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1924. (22 × 16.5) 202 blz. ing. f 1.10, geb. f 1.75.

Een Hoornsche jongen wordt op een der schepen van de Spaansche Armada gevangen gehouden. Het schip vergaat en de kleine held, die gered wordt, keert later terug om de schatten van

het gezonken schip te bergen. Boeiend maar minder geschikt voor katholieke jongens.
M. M.

Lize Krop-Schurink, 1172.
ALS 'T LENTE WORDT, Geïllustreerd door A. H. Gouwe. *A. G. Schoonderbeek, Laren,* 1925. (22×15) 287 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

't Is frisch en aardig geschreven, vooral Jet de jongste, de heldin van 't boek, is 'n prettig type. 'n Knap, prettig meisjesboek. Als maar weer die absolute godsdienstloosheid het voor ons niet zoo verkeerd maakte. Al de zorgen en leed van dit gezin en van de omgeving, 'n sterfgeval, Kerstmis, alles gaat voorbij zonder dat God's naam zelfs genoemd wordt.
Alb. Steenhoff-Smulders.

E. Kuipers-van der Koogh, 1173.
MOEDER VERTELT VAN EEN PRETTIGEN DAG, Geïllustreerd door Jan Wiegman. *J. M. Meulenhoff, Amsterdam,* 1925. (20×15.15) 128 blz. gecart. f 1.95, geb. f 2.25.

Eenvoudige verhaaltjes, grappig soms, dan weer met ethische strekking, en daarnaast allerlei leuke illustraties! Er komt evenwel absoluut niets in voor, dat iets met O. L. Heer of den godsdienst te maken heeft en dat had toch best gekund.

Wij gelooven niet dat het debiet daardoor verkleind zou zijn geworden.
J. H. J. Uylings.

M. J. Molanus-Stamperius, 1174.
DRIE VRIENDINNETJES IN DE KERSTVACANTIE, Geïllustreerd door W. Hardenberg. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (19×13) 160 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.20.

Jet, 'n goed maar wild en zorgeloos kind, krijgt in de Kerstvacantie twee vriendinnetjes te logeeren. Ze hebben veel plezier maar kibbelen ook aardig veel. Door Jet's roekeloosheid komt zij zelf eerst in de ongebluschte kalk terecht en een der vriendinnetjes valt later zóó leelijk dat ze hersenschudding krijgt en zwaar ziek wordt. Jet geneest daardoor wel wat van haar lastig gebrek.

Van de gansche wijding van 't kerstfeest hooren we niets anders dan dat de familie naar de kerk gaat en de omslag is geen voorbeeld van fatsoenlijke meisjeskleeding. 't Heele verhaaltje — voor kinderen van 7—10 jaar — is trouwens niet veel bijzonders.
Alb. Steenhoff-Smulders.

Mr. J. van Schevichaven, 1175.
DE LOBBES, Geïllustreerd door Frans van Noorden. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (23×14.5) 223 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.50.

De held is een knappe, maar erg verlegen H.B.S.'er, die in Amsterdam in handen valt van een vrekkigen oom en tante, welk lot ook zijn eigen zusje deelt, als zijn vader en moeder in Indië zijn gestorven. Zijn vriendinnetje Emmy helpt hem van zijn kinderlijk gebrek af te komen. Minder geschikt als lectuur voor de katholieke jeugd.
M. M.

Pauline Le Roux, 1176.
KLEINE MIES, Geïllustreerd door Sijtje Aafjes. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (20.5×14.5) 80 blz. ing. f 0.90.

Een eenvoudige vertelling, echt in den kindertoon gehouden. De schrijfster heeft blijk gegeven de mentaliteit van de kleuters goed te begrijpen. Het verhaal van Mies' jonge leventje is daarom zoo aantrekkelijk voor de kleinen, omdat het boek vol is met echt kinderlijke trekjes.
J. H. J. Uijlings.

Nic. Jos. Schopp, 1177.
HET MOLLEKE, DIKSKE, TYRAN, Geïllustreerd door Nackaerts. *L. Opdebeek, Antwerpen,* 1925. (28×18.5) 93 blz. ing. f 1.25.

Drie grappige verhalen van Vlaamsche jongens op college. Geen heilige boontjes maar echte bengels, waarvan toch de paters veel houden, want er klopt onder hun kieltjes een best hart.
Alb. Steenhoff-Smulders.

J. A. Slempkes, 1178.
HET VERHAAL VAN DE VIER HEEMSKINDEREN, Geïllustreerd. *W. J. Thieme & Cie., Zutphen,* 1924. (22×15) 144 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.90.

Een uitstekende navertelling van dit middeleeuwsche verhaal, waarin de juiste toon voor de jeugd, die een zwak heeft voor het heldhaftige, het kleurrijke, getroffen is.
M. M.

Hendrik M. Smits, 1179.
HANS MEERMAN, Geïllustreerd. *Van Putten & Oortmeyer, Alkmaar,* 1925. (20.5×14.5) 176 blz. ing. f 1.25, geb. f 2.—.

Een eenvoudige knaap, zoon eener weduwe, wier man tengevolge van een ongeval of door misdaad te vroeg overleed is door z'n vroomheid en werklust de troost zijner moeder in haar weduwstaat. Zij is gelukkig zijn toekomstverlangen te leeren kennen. Zou God haar de vreugde schenken moeder eens priesters te zijn? Zij beleeft dit geluk echter niet. Hans wordt wees evenals zijn kleine broer en zus. Hij komt nu bij 'n goede oom. Tijdens een bezoek in 't Weeshuis bij z'n broer en zuster beleeft hij in de kerk opgesloten een zeldzaam avontuur. Hij belet 'n heiligschennenden diefstal, doch boet daarvoor door 'n zware verwonding hem toegebracht door denzelfden onverlaat, wiens naam genoemd wordt in verband met zijns vaders dood. Tenslotte wordt z'n zielsverlangen toch nog vervuld. Een heerlijk opbouwend boek voor jongens van pl.m. 13 jaar.
J. H. J. Uijlings.

(Zonder naam), 1180.
STANISLAUS KOSTKA'S JONGENSJAREN. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (15×10.5) 16 blz. ing. f 0.10.

De christelijke jeugdjaren van Stanislaus Kostka worden hier voor de jongeren verteld op bevattelijke en aantrekkelijke wijze. Met dergelijke juweeltjes zal men onze jongens heiligen-levens leeren lezen en navolgen! Een eeresaluut voor G. G. G.
M. M.

C. H. Stevens, 1181.
VOOR ONZE KLEINEN. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (22.5×17) 76 blz. ing. f 0.90.

Het boekje is zeker een uitkomst voor de onderwijzeressen, die telkens verlegen zitten om een

versje voor deze en die gelegenheid! Het biedt van alles te kust en te keur voor alle mogelijke gelegenheden.

C. J. F. Vetter.

Zr. Ma. Teresia, 1182.
IK ZAL JE EENS WAT VERTELLEN, Geïllustreerd door A. Graafland. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (21.5×16) 101 blz. ing. f 0.85, geb. f 1.35.

Zr. Ma. Teresia, 1183.
'N KLEINE RAKKER EN ANDERE VERHALEN, Geïllustreerd door A. Graafland. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925 (21.5×16) 109 blz. ing. f 0.90, geb. f 1.40.

Zr. Ma. Teresia 1184.
SMOKKEL-FIENTJE EN ANDERE VERHALEN, Geïllustreerd door A. Graafland. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (21.5×16) 168 blz. ing. f 1.50, geb. f 2.—.

Deze boekjes verschenen allen met het stempel van den Keurraad voor Roomsche Jeugdlectuur. Hiermee is hun waarde voor den ingewijde voldoende bepaald. En al moge men van meening zijn, dat hier en daar de vrome toon wat al te veel overwegend is, zoo moet toch erkend, dat deze boeken juist om hun religieus karakter hun opvoedkundigen invloed op de jeugd niet zullen missen. Wanneer ze bij een herdruk ook literair eens wat bijgewerkt worden, zijn ze in hun soort alleszins aanbevelenswaardige jeugdboeken voor onze Roomsche spes patriae.

M. M.

Lina Tervooren, 1185.
TWAALF KINDEREN, Geïllustreerd. *De Spaarnestad, Haarlem,* 1925. (23×16) 171 blz.

Tien kinderen van den dokter en dan komen er nog een nichtje bij uit Indië en een buurmeisje, dochtertje van een beroemde zangeres. Een leuk kinderboek met allerlei grappige voorvallen zooals de jeugd ze graag leest.

C. J. F. Vetter.

Mark Twain, 1186.
TOM SAWYERS REISAVONTUREN. *Van Holkema & Warendorf, Amsterdam,* 1925. (17×12.5) 236 blz. geb. f 1.25.

Wie aan jeugdlectuur geen hoogere eischen dan *onschadelijkheid* stelt, kan met dit verhaal genoegen nemen, al was 'n enkele passage beter achterwege gelaten.

Het boek bevat nog 'n tweede verhaal, dat wel niet tot de geschikte jeugdlectuur behoort: Tom, de kleine detective.

Niemand zal aan 'n detective-geschiedenis hooge eischen stellen, maar dit prulletje moet toch wat al te uitsluitend drijven op Twain's reputatie en Tom Sawyer's populariteit.

L. van Thoor.

A. de Visser, 1187.
HET ZONNETJE VAN BINNEN. *H. ten Brink, Arnhem,* 3e druk: 1923. (22×15.5) 204 blz. ing. f 1.25, geb. f 2.—.

Een leerrijk boek, maar in opzet en uitwerking wat te saai om onze meisjes te boeien.

S. Bronsveld-Vitringa.

A. C. C. de Vletter, 1188.
DE ZEVEN VROOLIJKE VINKEN, Geïllustreerd door J. G. Kesler. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (19×13) 158 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.20.

Het boek bevat het verhaal van een Weensche reis van de familie Vink, een reis gekenmerkt door vele avonturen, die de attractie van het boek moeten uitmaken. Ons lijken die gevallen wel wat gezocht en wij gelooven niet, dat onze jongens het boek heel erg zullen waardeeren. Slechts is er niet in, zoodat het boek niet ontraden behoeft te worden.

J. H. J. Uijlings.

A. C. C. de Vletter, 1189.
HET JONGENSHUIS, Geïllustreerd door Frans Lazarom. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (19×13) 158 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.20.

Met belangstelling, met ontroering volgt men den levensloop van prins Freddy, later koning Frederik, de koning met het gouden hart. Z'n eenzame jeugd, z'n trouwe vriendschap met Wim Hein, bracht hem er toe tijdens z'n koningschap z'n liefde voor de jeugd te toonen in 't tot stand brengen van veel goeds, vooral voor misdeelde kinderen. Fantastisch, in onze dagen niet meer waarschijnlijk, doch wondermooi en zalig om te lezen voor onze knapen en meisjes van 10 tot 12 jaar.

J. H. J. Uijlings.

A. C. C. de Vletter, 1190.
HET WITTE HUIS, Geïllustreerd door J. K. Kesler. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (19×13) 160 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.20.

Bij den schoolmeester van 'n eenvoudig dorp komt z'n kleinzoontje uit Amerika. Kas houdt veel van dieren en die goede eigenschap benut grootvader; Kas wordt een goed leerling en 'n aardige flinke jongen, waar allen plezier van beleven. Voor jongens van 7—10 jaar.

Alb. Steenhoff-Smulders.

A. C. C. de Vletter, 1191.
ROSSE EN Z'N MOEDER, Geïllustreerd door J. G. Kesler. *Gebr. Kluitman, Alkmaar,* 1925. (19×13) 158 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.20.

Rosse is 'n ruwe, onplezierigen jongen. Dan hertrouwt de vader van Rosse met een bijzonder lieve, verstandige vrouw, die het hart van den jongen weet te winnen. De slechte geest van de jongensschool wordt veranderd door die flinke jonge vrouw. Rosse wordt 'n groot violist en heel z'n leven is hij z'n tweede moeder dankbaar, die zoo'n echte „moeder'' voor hem was geweest. 'n Boek voor jongens van 7—10 jaar.

Alb. Steenhoff-Smulders.

(Zonder naam), 1192
VOORTVLUCHTIG. Vertaald uit het Fransch door Th. J. Schraven, Geïllustreerd. *G. Mosmans Zn., Den Bosch,* 2e druk: 1925. (25×18.5) 175 blz. ing. f 1.25, geb. f 2.—.

Een christengezin moet om geloofsvervolging de wijk nemen. De woestijn nemen ze tot schuilplaats doch ook hier achtervolgen hen onvermoeid de geloofshaters. Na tal van avonturen en wederwaardigheden worden ze eindelijk gered door een trouwen slaaf, die hen allen bijeen brengt, waarna het geluk van menschen, die blijmoedig vervol-

ging ondergingen omwille van het geloof, hun deel wordt. Goed jeugdboek.

Dr. H. v. d. Mark.

Walterida, 1193.
'N INDISCH MEISJE EN ANDERE INDISCHE VERHALEN, Geïllustreerd door Rob. Graafland en P. van Geldrop. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (23.5 x 16) 161 blz. ing. f 1.60, geb. f 2.25.
Het boeiendste verhaal uit dezen bundel is, dat van het Indische meisje, dat met tegenzin naar Holland gaat, waar het haar echter zoo goed bevalt, dat zij in 't geheel niet meer naar Indië terug wil.

M. M.

Ontvangen Boeken.

(Zonder naam), 1194.
ALMANACH DU PELERIN, Geïllusteerd. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1925. (26 x 19) 128 blz. ing. Ffr. 1.50.

C. Apeldoorn, 1195.
Dr. A. J. de Jong,
DE TAALOEFENING. *J. Muusses, Purmerend,* 1925. (19 x 13.5) 93 blz. ing. f 1.25.

Alph. Ariens, 1196.
WAT ROME ZEGT. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1924. (20.5 x 14.5) 31 blz. ing. f 0.25.

Dr. P. Romuald Banz, 1197.
UNTER DEM BANNER DES HEILIGSTEN HERZENS, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (12 x 8.5) 768 blz.

(Zonder naam), 1198.
BEKNOPTE GIDS VOOR DRIEBERGEN EN RIJSENBURG EN OMSTREKEN, Geïllusteerd. *W. Zwagers, Rotterdam,* 1925. (20.5 x 14) 24 blz. ing. f 0.20.

Theodor Bergmann, 1199.
DER SCHMIED VON KEVELAER, Spel in vijf bedrijven. *Thomas-Druckerei, Kempen,* 1925. (20 x 13) 72 blz.

P. Best. 1200.
TIJDTAFEL DER GESCHIEDENIS VAN HET VADERLAND. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 49e druk: 1924. (20.5 x 14) 16 blz. ing. f 0.15.

Rudolf G. Binding, 1201.
DEUTSCHE JUGEND VOR DEN TOTEN DES KRIEGES. *Karl Rauch, Dessau,* 1924. (23.5 x 15.5) 17 blz. ing. M. 3.—, geb. M. 4.—.

Paul Bourget, 1202.
LA CACHETTE. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. Stella Matutina, (21.5 x 16) 39 blz. ing. f 0.45.

C. F. J. Brands, 1203.
HET NIEUWE ERFRECHT TUSSCHEN ECHTGENOOTEN. *Drukkerij Velox, Amsterdam* 1925. (22.5 x 14.5) 15 blz. ing. f 0.30.

Dr. Heinz Brauweiler, 1204
WIRTSCHAFTLICHE SELBSTHILFE GEGEN DAS LONDONER ABKOMMEN. *Ring-Verlag, Berlin W.* 30, 1925. (22 x 15.5) 54 blz.

Cor Bruyn, 1205.
N. Tj. Swierstra,
LANGS OPWAARTSCHE WEGEN Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (19.5 x 14.5) 128 blz. ing. f 0.75.

E. A. C. Bunk, 1206.
REKENKUNDIGE OPGAVEN. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1925. (21 x 14) 46 blz. ing. f 0.75, geb. f 1.—.

Br. Cassianus, 1207.
75 VERTAALOEFENINGEN FRANSCH-NEDERLANDSCH. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. Stella Matutina, (21 x 16) 77 blz. ing f 0.90.

Josef Cohen, 1208
Wytze Keuning,
IN HET WONDERLAND, Geïllustreerd door Joh. Dijkstra. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (20.5 x 15) 67 blz. ing. f 0.75.

Maria Deodata, 1209.
BLANDINA, GUNTHERS TAGEBUCH. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. Stella Matutina, (21 x 16) 155 blz. ing. f 1.25.

(Zonder naam), 1210.
DIE KATHOLISCHE KIRCHE IN SCHWEDEN IN NEUERER ZEIT, Geïllustreerd. *Xaverius-Verlag, Aachen,* 1925. (20 x 13) 38 blz. ing. M. 0.90.

J. L. van Dooren, 1211.
H. J. G. de Jongh,
PRACTISCH REKENEN VOOR HET ZEVENDE LEERJAAR. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1925. (19.5 x 13.5) 81 blz. ing. f 0.85.

L. Dorsman, 1212.
Jac. van der Klei,
DIERENVREUGD EN LEED, Geïllustreerd door H. Verstijnen. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1925. (19.5 x 14.5) 135 blz. ing. f 0.80.

G. D. Duursma, 1213.
WAT MOET IK DAGELIJKS IN MIJN BLOEMENTUIN DOEN? Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1925. Weten en Kunnen, (20.5 x 14.5) 64 blz. ing. f 0.75.

J. Ek, 1214.
C. Moerman,
ONS NIEUWE LEESBOEK, Geïllustreerd door H. Verstijnen. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (19.5 x 14) Deel I: 128 blz., deel II: 128 blz., deel III: 128 blz., deel IV: 140 blz., Per deel ing. f 0.80.

(Zonder naam), 1215.
GIDS VOOR DRIEBERGEN EN RIJSENBURG EN OMSTREKEN, Geïllustreerd. *W. Zwagers, Rotterdam,* 3e druk: 1925. (20.5 x 14) 80 blz. ing. f 0.60.

J. J. de Graaf, pr., 1216
HET JUBELJAAR. *Futura, Leiden,* 1925. (13 x 9.5) 144 blz. ing. f 0.25.

J. van de Griend, 1217
ANTWOORDEN OP DE TRIGONOMETRISCHE VRAAGSTUKKEN MET BEKNOPTE THEORIE. *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1925. (25 x 17) 24 blz. ing. f 0.75.

M. van Grinsven, C.ss.R., 1218.
DER EHRWÜRDIGE PETRUS DONDERS, Vertaald uit het Nederlandsch door Franz Xav. Rader, C.ss.R. *Xaverius-Verlag, Aachen,* 1925. (22×14) 30 blz. ing. M. 0.50.

R. M. v. d. Hart, 1219.
PLANTEN IN DE VRIJE NATUUR, Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1925. Weten en Kunnen, (20.5×14.5) 64 blz. ing. f 0.75.

Franziska von Hertling, 1220.
DER FREMDE GAST. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. Stella Matutina, (21×16) 50 blz. ing. f 0.60.

I. R. Hoekstra, 1221.
GOUDENREGEN, Geïllustreerd. *W. Versluys, Amsterdam,* 1925. (20×14.5) Deel I: 72 blz., deel II: 71 blz., deel III: 72 blz., deel IV: 71 blz. deel V: 79 blz. Per deel ing. f 0.75.

Heinrich Houben, 1222.
DER JÄGER AUS KURPFALZ. Spel in een bedrijf. *Thomas-Druckerei, Kempen,* 1925. (18.5×12) 24 blz.

W. Huynink, 1223.
EENVOUDIG DUITSCH LEESBOEK, Geïllustreerd door Jan Wiegman, *J. Muusses, Purmerend,* 2e druk: 1925. (19.5×13.5) Deel II: 67 blz., deel III: 81 blz. Per deel ing. f 0.65.

Dr. J. M. N. Kapteyn, 1224
DE GERMAANSCHE EN HOOGDUITSCHE KLANKVERSCHUIVING. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (25×17) 27 blz. ing. f 0.75.

Piet Kasteel, 1225.
GOD EN HET GEWETEN. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (18×12) 16 blz. ing. 0.05.

F. J. Kersten, 1226.
MET ONS VIEREN, Geïllustreerd door C. Jetses. *J. B. Wolters, Groningen,* 5de druk: 1924. (19.5×14) Deel I: 48 blz., deel II: 48 blz. Per deel ing. f 0.45.

B. C. Kloostermans, 1227.
DE ZALIGMAKER, Geïllustreerd. *L. C. G. Malmberg, Den Bosch,* 1925. (21.5 × 14.5) Deel I: 71 blz., deel II: 83 blz. Per deel ing. f 0.50.

C. Kolfschoten, S.J., 1228.
CANISIUS EN DE ANDERSDENKENDEN. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (20.5×14.5) 16 blz. ing. f 0.10.

Dr. H. M. Kroon, 1229.
REINDERS' RUNDVEETEELT, Geïllusteerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1925. (18.5×13.5) 124 blz. geb. f 0.90.

P. J. Lacau, S.C.J., 1230.
LE JUBILÉ HORS DE ROME. *Pietro Marietti, Torino,* 1925. (17.5×11.5) 32 blz.

(Zonder naam), 1231.
LANSELOET VAN DENEMERKEN. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 2e druk: 1925. Zwolsche Herdrukken, (17×12) 72 blz. ing. f 0.70, geb. f 0.95.

G. Lefferstra, 1232.
TAALOEFENINGEN VOOR GYMNASIAAL, MIDDELBAAR EN VOORTGEZET L. O. *P. Noordhoff, Groningen,* 14e druk: 1924. (21×14.5) 157 blz. ing f 1.70, gecart. f 2.—.

H. G. A. Leignes Bakhoven, 1233.
VEEVOEDING. Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (18.5×13.5) 224 blz. geb. f 2.25.

Detlev von Liliencron, 1234.
DER TRIFELS UND PALERMO. Spel in vier bedrijven. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1924. (16×12) 80 blz. gecart. f 1.25.

(Zonder naam), 1235.
LITTLE NELLIE OF HOLY GOD. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. Stella Matutina, (21×16) 60 blz. ing. f 0.60.

Leo Loewy, 1236.
GOTT UND MENSCH. *Kurt Vieweg, Leipzig,* 1925. (18×11.5) 62 blz. geb. M. 2.—.

A. Lorbert, 1237.
H. Pellier,
LA PREMIERE BICYCLETTE. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1925. (17.5×12) 140 blz. ing. f 1.—.

A. Lorbert, 1238.
H. Pellier,
DEUX JEUNES AVIATEURS. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1925. (17.5×12) 53 blz. ing. f 1.—.

A. Luinge, 1239.
B. Stegeman,
DE LANDEN DER WERELD. *P. Noordhoff, Groningen,* 7e druk: 1924. 44 blz. ing. f 1.15, gecart. f 1.50.

A. Luinge, 1240.
B. Stegeman,
NEDERLAND EN INDIË. *P. Noordhoff, Groningen,* 6e druk: 1924. (29.5×23.5) 40 blz. ing. f 0.85, gecart. f 1.15.

Dr. F. Mack, 1241
GEDANKEN ÜBER ROSENKRANZ UND MARIENVEREHRUNG. *Missionsdruckerei, Steyl,* 1925. (18×12.5) 40 blz. ing. M. 0.40.

Yvonne Maryv, 1242.
ELIANE GERARD. *La Bonne Presse, Paris* 8, 1925. (21.5×15) 95 blz. ing. Ffr. 2.—.

Guy de Maupassant, 1243.
CONTES CHOISIS. *P. Noordhoff, Groningen,* 7e druk: 1924. (17.5×10.5) 153 blz. ing. f 1.—, geb. f 1.50.

J. van der Meersch, pr., 1244
POLITIEK EN GODSDIENST. *Geloofsverdediging, Antwerpen,* 1925. 38 blz. ing. Bfr. 1.—.

R. Meurer, 1245.
THE FIRST YEAR, Geïllustreerd. *D. A. Daamen, Den Haag,* 1924. (23×15) 114 blz. gecart. f 1.75.

(Zonder naam). 1246.
MISSIONSALBUM VON CHINA, Geïllustreerd. *Missionsdruckerei, Steyl,* 1925. (16×21.5) 32 blz. ing. M. 0.75.

J. Nolet, pr., 1247.
DE BIECHT. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (20.5×14.5) 20 blz. ing. f 0.10.

W. Nolet, 1248.
VRAGENBOEKJE BEHOORENDE BIJ HET BEKNOPT HANDBOEK DER KERKGESCHIEDENIS. *Dekker & van de Vegt & J. W. van Leeuwen, Nijmegen,* 1924. (23×17) 26 blz.

Dr. G. Ootmar, 1249.
J. J. Visser,
GEZOND LEVEN, Geïllustreerd door H. Meyer *J. B. Wolters, Groningen,* 4e druk: 1925. (19.5 × 14.5) 116 blz. ing. f 0.80.

J. M. L. Otten, 1250.
BEMESTINGSLEER, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (18.5 × 13.5) 216 blz. geb. f 2.25.

J. W. Pik, 1251.
HOOFDZAKEN DER ALGEMEENE GESCHIEDENIS. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 1925. (21.5 × 15) 180 blz. ing. f 1.75, geb. f 1.95.

G. Reinders, 1252.
ALGEMEENE VEETEELT. *J. B. Wolters, Groningen,* 3e druk: 1924. (18.5 × 13.5) 187 blz. geb. f 1.90.

Eug. de Ridder, 1253.
OUD VLAAMSCHE LIEDEREN. *De Sikkel, Antwerpen,* 2e druk: 1925. (17.5 × 12.5) 16 blz.

Prof. Dr. J. Ritzema Bos, 1254.
Dr. J. Botke,
BEGINSELEN DER DIERKUNDE, Geïllustreerd, *J. B. Wolters, Groningen,* 6e druk: 1923. (18.5 × 13.5) 202 blz. geb. f 2.25.

Prof. Dr. J. Ritzema Bos, 1255.
LICHAAMSBOUW EN LEVENSVERRICHTINGEN DER DIEREN. Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1924. (18.5 × 13.5) Deel I: 156 blz. geb. f 1.90.

Prof. Dr. J. Ritzema Bos, 1256.
T. A. C. Schoevers,
ZIEKTE EN BESCHADIGING DER LANDBOUWGEWASSEN. Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 4e druk: 1923. (18.5 × 13.5) Deel I: 134 blz. geb. f 1.90, deel II: 191 blz. geb. f 2.25, deel III: 177 blz. geb. f 1.90, deel IV: 184 blz. geb. f 2.25, deel V: 262 blz. geb. f 2.50.

Prof. Dr. J. Ritzema Bos, 1257.
T. A. C. Schoevers,
ZIEKTEN EN BESCHADIGINGEN DER OOFTBOOMEN EN BESSESTRUIKEN, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1924. (18.5 × 13.5) 219 blz. geb. f 2.50.

H. J. Robijns, 1258*
KLEINE ALGEBRA VOOR M.U.L.O. *D. A. Daamen, Den Haag,* 1924. (23 × 15) Deel II: 111 blz. gecart. f 1.60.

J. Z. ten Rodengate Marissen, 1259*
ALGEMEENE PLANTENTEELT. Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 6e druk: 1924. (18.5 × 13.5) 190 blz. geb. f 2.25.

J. Z. ten Rodengate Marissen, 1260.
BIJZONDERE PLANTENTEELT, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1924. (18.5 × 13.5) Deel I: 164 blz. deel II: 172 blz., deel III: 145 blz., deel IV: 170 blz. deel V: 130 blz. Per deel geb. f 1.90.

J. Z. ten Rodengate Marissen, 1261.
GRONDVERBETERING, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 4e druk: 1924. Deel I: 134 blz., deel II: 142 blz. Per deel geb. f 1.90.

Ant. L. de Rop (Tekst), 1262.
Richard Hol (Muziek),
IN DEN ZOMER UIT. *P. Noordhoff, Groningen,* 1925. (20 × 14.5) 32 blz. ing. f 0.40.

Dr. H. W. Rutgers, 1263.
C. P. Dijksterhuis,
DEUTSCHE PROSA ZUM ÜBERSETZEN, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 3e druk: 1924. (19.5 × 13) Deel I: 78 blz., deel II: 89 blz. Per deel ing. f 0.75.

J. van Sante, 1264.
GOD EN DE DWAAS, *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (18 × 12) 16 blz. ing. f 0.05.

W. L. Scott, K.C., 1265.
EASTERN CATHOLICS. *Catholic Truth Society, London S. W.* 1, 1925. (19 × 13) 35 blz. ing. 2 d.

L. Seegers, 1266.
DAMESHONDJES, Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1925. Weten en Kunnen, (20.5 × 14.5) 44 blz. ing. f 0.75.

L. Seegers, 1267.
DE JACHTHOND EN ZIJN DRESSUUR, Geïllustreerd. *Kosmos, Amsterdam,* 1925. Weten en Kunnen, (20.5 × 14.5) 48 blz. ing. f 0.75.

(Zonder naam), 1268.
SITTARDER MARIA ALMANAK 1926, Geïllustreerd. *J. J. Romen & Zonen, Roermond,* 1925. (25.5 × 20) 197 blz. ing. f 0.50.

Dr. H. J. Slijper, 1269.
PRAKTISCHE OEFENINGEN IN DE SCHEIKUNDE. *J. B. Wolters, Groningen,* 2e druk: 1924. (19.5 × 12.5) 31 blz. gecart. f 0.95.

Mr. Snuffelaar, 1270
WAT BETAAL IK, WAAR BLIJFT HET? *Drukkerij Velox, Den Haag,* 1925. (23 × 15) 16 blz. ing. f 0.20.

Marte Sorge. 1271.
KLINGE MEIN HERZ! Geïllustreerd, *Max Koch, Leipzig,* 1924. (15.5 × 11.5) 80 blz.

Mr. Dr. M. Spaander, 1272.
BEKNOPTE STAATHUISHOUDKUNDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1924. (22 × 14.5) 141 blz. gecart. f 1.90.

Ernst Spitz, 1273.
DU GEHST VORBEI. *Malik-Verlag, Wien I,* 1924. (21 × 13.5) 84 blz. ing. Okr. 20.000, geb. Okr. 35.000.

(Zonder naam) 1274.
ST. ANTHONY. *Catholic Truth Society, London S. W.* 1, 1925. (19 × 13) 7 blz. ing. 1 d.

Ernst Steinmann, 1275.
MIT SONNENHELLEN AUGEN, Geïllustreerd *Max Koch, Leipzig,* 1925. (15.5 × 11.5) 79 blz.

Adalbert Stifter, 1276.
BERGKRISTALL. *Paul Brand, Hilversum,* 1924. Stella Matutina, (21 × 16) 78 blz. ing. f 0.90.

Adalbert Stifter, 1277.
GRANIT. *Hausen-Verlag, Saarlouis,* 1925. (20 × 12.5) 32 blz.

F. Stokman, 1278.
GOD EN DE GELEERDE. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1925. (18 × 12) 16 blz. ing. f 0.05.

Mr. A. W. Stork, 1279.
HET GOOI EN OMSTREKEN MET KAART, Geïllustreerd. *A. N. W. B. Toeristenbond voor Nederland, Amsterdam,* 1925. (20 x 13) 32 blz.

(Zonder naam), 1280.
SUPPLEMENT TOETSNAALD VOOR TOELATING MIDDELBARE SCHOLEN EN GYMNASIA. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (21 x 15.5) 52 blz. ing. f 0.40.

Dr. B. Sijpkens, 1281.
PLANTKUNDE, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 2e druk: 1924. (23.5 x 16) 55 blz. ing. f 0.90.

Bart van de Veluwe, 1282.
EEN STOEL VAN GOUD, Geïllustreerd door W. Hardenberg. *H. ten Brink, Arnhem,* 3e druk: 1924. 77 blz. ing. f 0.50.

J. Versluys, 1283.
LEERBOEK DER STEREOMETRIE, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 12e druk: 1924. (24 x 15.5) 197 blz. gecart. f 2.90.

J. J. Visser, 1284.
SAMENSPRAKEN, Geïllustreerd. *J. B. Wolters, Groningen,* 1925. (19.5 x 14.5) 126 blz. ing. f 0.80.

Jac. M. Vos, 1285.
VAN OUDE TIJDEN TOT HEDEN. *P. Noordhoff, Groningen,* 16e druk: 1924. (25 x 16) 318 blz. ing. f 3.—, geb. f 3.60.

G. Voskuilen, 1286.
HET GENOOTSCHAP TOT VOORTPLANTING DES GELOOFS. *Geert-Groote Genootschap, Den Bosch,* 1924. (16 x 11.5) 16 blz. ing. f 0.10.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1287.
HOE VERKRIJGT GIJ EEN MOOIE TEINT, Geïllusteerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 x 13.5) 38 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1288.
HOE VERSTERKT GIJ UW BORSTKAS, Geïllusteerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 x 13.5) 35 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1289.
HUIDVERZORGING EN MASSAGE, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1925. (19.5 x 13.5) 28 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1290.
NEURALGIE, HAAR OORZAKEN EN GENEZING, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 x 13.5) 37 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1291.
RHEUMATIEK EN HARE GENEZING, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 x 13.5) 33 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1292.
SLAPELOOSHEID EN HARE BESTRIJDING, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1924. (19.5 x 13.5) 33 blz. ing. f 0.50.

Dr. J. G. Walaardt Sacré, 1293.
VOETKWALEN EN HAAR GENEZING, Geïllustreerd. *A. W. Segboer, Den Haag,* 1925. (19.5 x 13.5) 34 blz. ing. f 0.50.

Wilfrid Ward, 1294.
MARRIAGE. *Catholic Truth Society, London S. W.* 1, 1925. (19.5 x 13.5) 35 blz. ing. 2 d.

Ernst von Wildenbruch, 1295.
MEIN ONKEL AUS POMMERN UND ANDERES, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (18.5 x 12.5) 83 blz. ing. f 0.50.

Willem Wiltschut, 1296.
ZIEN EN SCHRIJVEN. *Paul Brand, Hilversum,* 1925. (19.5 x 14) Deel VII: 56 blz., deel VIII: 56 blz., deel IX: 64 blz., deel X: 64 blz., deel XI: 64 blz., deel XII: 64 blz. Per deel ing. f 0.60.

Dr. Hans Wimmer, 1297.
DIE NEUBEGRÜNDUNG DER TRANSSCENDENTALPHILOSOPHIE. *Hoheweg-Verlag, Bremerhaven* 37, 1925. (21 x 14.5) 47 blz.

W. H. Wisselink, 1298.
KERN VAN DE MEETKUNDE, Geïllustreerd. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (21 x 15) 95 blz. ing. f 1.—.

D. B. Wisselink, 1299.
THEORIE DER REKENKUNDE. *P. Noordhoff, Groningen,* 10e druk: 1924. (24.5 x 16.5) Deel I: 111 blz. ing. f 0.80.

D. Wouters, 1300.
DE EMILE VAN ROUSSEAU. *P. Noordhoff, Groningen* 1924. Paedagogische Bibliotheek, (21.5 x 14) 149 blz. ing. f 1.20.

P. Wijdenes, 1301.
ALGEBRA VOOR M.U.L.O. *P. Noordhoff, Groningen,* 16e druk: 1924. (21 x 13.5) 126 blz. geb. f 1.40.

P. Wijdenes, 1302.
ANTWOORDEN NIEUWE SCHOOLALGEBRA *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (24.5 x 17) Deel I: 24 blz., deel II: 20 blz. deel III: 20 blz. Per deel ing. f 1.—.

P. Wijdenes, 1303.
ANTWOORDEN OP REKENBOEK VOOR M.U.L.O. II. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (24.5 x 16) 31 blz. ing. f 1.—.

P. Wijdenes, 1304.
BEKNOPTE ALGEBRA. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (22 x 14.5) 147 blz. gecart. f 1.70.

P. Wijdenes, 1305.
BEKNOPTE DRIEHOEKSMETING. *P. Noordhoff, Groningen,* 3e druk: 1924. (24 x 16) 146 blz. gecart. f 2.25.

P. Wijdenes, 1306.
BEKNOPTE MEETKUNDE, *P. Noordhoff, Groningen,* 3e druk: 1924. (22.5 x 14.5) 118 blz. gecart. f 1.70.

P. Wijdenes, 1307.
Dr. D. de Lange,
LEERBOEK DER ALGEBRA. *P. Noordhoff, Groningen,* 7e druk: 1924. (22 x 14.5) Deel II: 154 blz. deel III: 150 blz. Per deel gecart. f 1.90.

P. Wijdenes, 1308.
REKENBOEK VOOR M.U.L.O. *P. Noordhoff, Groningen,* 1924. (22.5 x 14.5) Deel I: 109 blz., deel II: 88 blz. Per deel gecart. f 1.40.

Dr. N. van Wijk, 1309.
DE NEDERLANDSCHE TAAL. *W. E. J. Tjeenk-Willink, Zwolle,* 5e druk: 1924. (21 x 14) 206 blz. ing. f 1.90, geb. f 2.20.

Dr. K. H. M. van der Zande, 1310.
BEKNOPT LEERBOEK DER ZUIVELBEREIDING. *J. B. Wolters, Groningen.* 6e druk: 1924. (18.5×13.5) 153 blz. geb. f 1.90.

Th. Zell, 1311.
SEELENLEBEN UNSERER HAUSTIERE, Geïllustreerd. *Richard Bong, Berlin W.* 57, 1924. Jugend Bücherei, (18.5×12) 395 blz.

Ambros. Zürcher, O.S.B., 1312.
GUTE FRAUEN, Geïllustreerd door Philipp Schumacher. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 14e druk: 1925. (12×8.5) 470 blz. geb. Zfr. 3.—.

Ambros. Zürcher, O.S.B., 1313.
GUTE KINDER. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (12×8.5) 376 blz. geb. Zfr. 3.—.

Ambros. Zürcher, O.S.B., 1314.
GUTE SOHNE, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (12×8.5) 444 blz. geb. Zfr. 3.-.

Ambros. Zürcher, O.S.B., 1315.
GUTE TÖCHTER, Geïllustreerd. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 12e druk: 1925. (12×8) 452 blz. geb. Zfr. 3.—.

Ambros. Zürcher, O.S.B., 1316.
ICH BEICHTE BALD. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (12.5×8.5) 230 blz. ing. Zfr. 1.35, geb. Zfr. 1.85.

Ambros. Zürcher, O.S.B., 1317.
ICH KOMMUNIZIERE BALD. *Benziger & Co., Einsiedeln,* 1925. (14×9) 224 blz. ing. Zfr 1.35, geb. Zfr. 1.85.

Uit Boek en Blad.

Roeping opent de eerste aflevering van zijn vierden jaargang met enkele beschouwingen van Dr. Moller, waarin hij spreekt over „Katholiek leven en kunst" met de sereene wijding en den diepen gloed hem eigen. „Leven en schoonheid, leven en kunst, mogen nooit gescheiden worden. 't Leven zelf verdiepen in de streving naar 't goddelike, en uit dat verdiepte leven 'n nieuwe katolieke kunst doen opbloeien; en in wederzijdse wisselwerking, door 'n sterke en diepe katolieke kunst 't katolieke leven sterker en dieper maken — dat is op slot van rekening de eigenlike taak van de kunst, van de schoonheidsopenbaring in volle zin."

De belangrijkste bijdrage van het nummer is voorzeker het artikel van Gerard Knuvelder over: Katholieke kunst en Albert Kuyle, een bespreking van *Seinen* en *Zeiltocht*. Eerst een variant op het citaat van Moller.

„Het leven sta naast et dichterschap; in wisselwerking samenscheppend et kunstwerk, verteren zij elkaar in de nieuw te baren vrucht: et poëem. Het leven zij eenheid, paganistiese, katolieke, dekadente eenheid, mits vitale organiese eenheid, omdat zonder deze geen „maximun van volmaaktheid" te bereiken valt. Het moge evolueren van de ene tot de andere levenskonsepsie, mits et als levend geheel evoluere. En liever is ons de haat van de renegaat als de verbleekte cliché van godzaligheid of verscheurdheid, die de moderne katolieke poëzie maar al te vaak oplevert waaraan leven en artisticiteit vreemd is. Uit et eigen innerlik leven ontvange de kunstenaar de streving der krachten doorheen zijn dichterlike vormkracht, zoals de boom de sappen uit den grond".

Den voornaamsten passus uit Knuvelder's betoog willen wij zonder commentaar in zijn geheel overnemen. De verzorger van *Boek en Blad*, die bij dezen publicist nog al eens door de spitsroeden moet, is blij, hier eens duidelijk en klaar, zonder onnoodigen omhaal van woorden of zonderlinge expressiebuitelingen, verwoord te zien de literaire belijdenis van een „jongere".

„Het gaat in de kunst nog immer *om de ziel*, om de artistieke, innerlik bepaalde vormgeving, om de habitus en niet om de materie. De geest heerst, de materie dient. Het valt te begrijpen dat men in een tijd toen de dichtelijke motieven der natuur versleten raakten, dat wil *slechts* zeggen: door et toen schrijvend geslacht niet meer artistiek beheerst werden, voor et toen schrijvend geslacht apparaat waren geworden — dat toen de dwaling ontstond dat materieele verschijnselen uit et z.g. moderne leven genomen moesten worden om moderne kunst te scheppen. Het is 'n dwaling: nog immer kan een bloem dichterlik ontroeren, en nog immer kan een vliegmachien ónpoëtisch en ónschoon aandoen. Niets hangt af van de uiterlijke *vorm*, niets, zodat ook nu nog een sonnet waarachtige kunst kan zijn, alles hangt af van de dichterlike *bezieling*. Waarin die bezieling zich uitspreekt, is geen vraag van uiterlike techniek, van „modern" of „niet-modern", is uitsluitend een vraag van: de individuele dichterlike psyche. In zijn psyche liggen de „ongeschreven", maar vaste „*wetten*" waarnaar een kunstenaar schept. Een Vondel herkennen we niet aan de heksameter, maar aan de stem, et rietme, de persoonlike bezieling waarmee hij die heksameter uitspreekt. Zeggen we dus niet: onze tijd vraagt kunst in eigentijdse vorm. Het wettigt et vermoeden alsof in onze in-verkeerde-zin individualistiese tijd een universele vorm mogelijk ware. Zeggen we kortweg: onze tijd vraagt kunst *van een kunstenaar*. Onze tijd vraagt kunst waaraan blijkt dat zó et kunstwerk de waarachtige uiting van een met habitus begaafde ziel is. Vanzelf ontstaat in deze maatschappelike „orde" een zekere gelijkheid tussen de verschijningen, omdat allen die „orde" ten dele ondergaan, maar de nadruk valle niet op de gelijkheid, maar op de innerlike stemtoon, op de innerlike noodzaak. Anti-modern-ultra-modern. Een sonnet kàn even modern zijn als 'n vrij vers, als et geschreven wordt door 'n dichter."

Van *Studia Catholica* verscheen de eerste aflevering van den tweeden jaargang. Het nummer opent met een substantieele en tegelijk boeiende studie van Prof. Mulder S.J. over de voorgeschiedenis der Reformatie, bedoeld als inleiding op de figuur van den H. Petrus Kanis. Verder een met tegenzin geschreven, maar wel-overwogen beoordeeling door M. A. P. C. Poelhekke van Verwey's Dante-vertaling. Er wordt, met de stukken erbij, aangetoond dat hier vertaald is, „ten koste van de gedachte, ten koste ook meermalen van het beeld, ten koste van de gang, ten koste van de onovertrefbare klare eenvoud van Dante's onvergelijkelijk vers". Verwey, die niet weinig pretentieus roept „lees mijn gedicht en geniet het" heeft een mislukking te boeken.

In *De Beiaard* troffen wij een interessante bijdrage over taal-inflatie waarin o.i. alleen de journalistiek wel een beetje te veel als specimen van taal-inflatie wordt genomen. Eenige passages ontleenen wij aan het betoog van L. Schlichting: „Enorme, kolossale hoeveelheden taal worden dagelijks geproduceerd en op hem uitgestort. En het zijn geen simpele kronieken, waar hij zoet bij sluimeren kan. Integendeel, alles wordt juist gedaan om dien sluimer te verjagen. Alle gamma's van het menschelijk uitdrukkingsvermogen worden bespeeld, en door gespierde virtuozen. Van de getourmenteerde lyriek der muziekrecensies tot het dramatisch effectvolle der sportverslagen, de grand style van hoofdartikelen, 't epos van een feestvergaderingsverslag, 't luchtige genre in zoogenaamde dagboeken, het menschelijk aangrijpende in „schetsjes" en, in de advertenties het proza-dat-als-een-man-op-je-toekomt.
Alle manieren, alle methoden, alle stijlen, alle intonaties; en altijd een beetje aangedikt, een schepje er op gedaan, opdat het den, ach zoo vluchtigen, lezer niet zal ontgaan.
Maar ook altijd onzuiver, grof en met-de-pet-geslagen. Want er is geen tijd voor zuiver werk. Het lyrisch tourment moet met de nachtpost mee en het humane pathos wordt in snelschrift neergepend. Over elke hapering moet heengesprongen worden, al is het met nog zoo'n plompe buiteling; elke knoop moet worden doorgehakt, al is het met een stompe bijl. Zij kunnen niet wachten, geen minuut, geen seconde, op 't woord, dat zichzelf komt aanbieden of den zin, die vanzelf groeit. Het eerste het beste woord moet het maar doen, en wordt erbij gelapt. Uit zijn verbeelding scheurt de schrijver de half-geboren woorden, om er een gaping mee te stoppen. Hij neemt ze van overal, waar hij ze krijgen kan, inderhaast en zonder ze goed te bekijken, en duwt ze in een volzin bij elkaar, al verdragen ze elkander maar matig.
De taal slijt. Door dit achteloos en ruw gebruik worden de woorden slap en verliezen hun uitdrukkingsvermogen, ze worden dun en krachteloos. Ze worden al minder geschikt, om iets te zeggen; dus om 't te zeggen zijn al meer woorden noodig... De inflatie van de taal drukt op ieder, die schrijft. Hij ziet zich gedwongen, veel meer en veel zwaarder woorden aan te wenden, dan hem lief is, om 't gewenschte effect op den lezer te bereiken; en aldus werkt hij zelf weer aan de verdere inflatie mee, terwijl hij zijn eigen taalgevoel afstompt."

In het *Vlaamsch Opvoedkundig Tijdschrift* lazen wij een anonieme bijdrage over den Engelschen romancier R. H. Benson. Hierin occupeert zich de anonieme schr. na een treffende vergelijking tusschen Toorop en Benson, hoofdzakelijk met twee romans van genoemden Engelschen publicist: *Non Other Gods* (waarvan de Nederlandsche vertaling van Pieter van der Meer-de Walcheren, onder den titel *De Hooge Weg* binnenkort verschijnen zal bij Het Nederlandsche Boekhuis te Tilburg) en *Initiation*. Na een vlotte doch beredeneerde omschrijving van den inhoud van *Non Other Gods*, vervolgt de schrijver aldus zijn lezenswaardig artikel:
None other Gods is een heerlijk boek. Benson heeft het geschreven voor de menschen die geen heiligenlevens lezen. En die menschen vinden het doorgaans „dwaas". Voor ons echter is het een prachtige illustratie van het zuiverend, verlichtend, vergoddelijkend werk der genade in de zielen die om Christus de wet van het „zelfbehoud" vergeten.
Hetzelfde thema komt terug in zijn *Initiation.* Wie dit werk opneemt na het vorige, valt met een „bergstroom" in de „doode zee". Hoe er uit Nevill, de held der geschiedenis, een heilige groeien moet, begrijpt niemand. Want Nevill is katholiek, hij is een geschoold en deftig jongmensch, een gentleman op en top, rechtvaardig, lieftallig, bezadigd: een volmaaktheid, zonder tusschenkomst van God, puur uit natuur. Hij voelt dan ook niet wat Godsdienst beteekent in het leven. Natuurlijk dat hij nooit protestant wordt! Hij kon evengoed zijn adeltitels verkoopen! En gelijk hij op tijd de belasting betaalt voor zijn goed en zijn titels, zoo gaat hij iederen Zondag naar de Mis, ontvangt de Sacramenten op tijd en reist naar Rome. Nevill is een wanhopig geval. Als Nevill een heilige wordt, dan is het spijts „zijn" Katholicisme en spijts „zijn" deugden.
In dat leven moet iets bizonders gebeuren: er moet een ziel geblazen worden in dat marmeren standbeeld. God doet het langs Nevil's oogen. God blaast er eerst het natuurlijk licht uit en als hij blind is, en geschoren wordt voor de schedelboring, dan zegt hij: God, uw schaap is geschoren. En wanneer men hem opleidt naar de operatiezaal: God, uw schaap gaat ter slachtbank. Hij telt de trappen van de operatietafel, er zijn er drie, hij spreekt zijn „introïbo ad altare" en legt zich neer als de hostie op de pateen.
Toen ik die boeken doormaakte, 't is langer dan een jaar geleden, vroeg ik mij af: „En wij, en onze kinderen?" Hoeveel werd er geschreven over de „inwijding der jeugd in de levensproblemen"? maar is dit niet het hoogste en meest dringende vraagstuk van onzen tijd: „Hoe helpen wij, opvoeders, mede aan Gods „initiation"-werk in de zielen?"
Wanneer geven wij ze dien echten kijk op het leven?

„De wereld is een wondere machine:
Zij levert eeuwig werk!
Het resultaat van al haar went'lend pogen
Is 't merken van onsterfelijke zielen...
Haar stiften zijn: de slagen van het lot;
Maar 't merk verschilt naar de reactie van de ziel."

...De zon schijnt in den vijver, de eenden zijn aan 't duikelen, kopken onder, nat van boven, droog van binnen. O. L. Heer gaf ze een pluimen waterproof tegen vocht en tegen kou. En ik denk dat wij, geroutineerde katholieken, als deze eenden zijn in den zonnevijver van Gods genade. Wanneer zal het „koude water van het sacrificie" komen tot in onze ziel? Dan eerst zullen wij leeren aan onze kinderen wat het zeggen wil: verloochen u zelf, neem uw kruis op en word een leerling van Christus!

De Zwitsersche wijnboer C. F. Ramuz heeft twee romans uitgegeven, de eerste bij Plon Nourrit & Cie., in de serie: Roseau d'Or, de andere bij Bernard Grasset, in de serie: Cahiers verts. De eerste heet: *L'Amour du Monde.* De rustige bewoners van een bergdorp worden uit hun eentonig sleurleven wakker geschokt en uit de goede richting geslagen door de voorstel-

lingen van een bioscoop. Tot dan toe was de levensgang van 'n ieder streng en sober geweest, effen en vlak. De schaarsche droomers en peinzers schenen *niet te hooren* naar de stem, die in hun binnenste lokte. Met de rollende filmprent verandert alles van gedaante. De nieuwe, ongekende wereld, die zij den dorpelingen toont, zet hun hartstochten in lichte laaie. Men droomt van romantische avonturen, van verre reizen en nieuwe levensverhoudingen. De enge dorpsgrenzen worden te nauw voor het verruimde hart. De steile bergen drukken loodzwaar op het opstandige gemoed. Ze willen niet meer opgesloten blijven tusschen de vier muren van hun isoleerende Alpen. Deze nieuwe levensrichting brengt het geheele dorp aan het wankelen. De hechtheid der familiebanden gaat te loor. Twee kinderen trekken op avontuur uit en een meisje verlaat stil haar ouderhuis. Joël — de verteller — die den brand van den film nog aangewakkerd heeft, laat zijn verloofde in den steek... De mannen volgen hem naar de kroeg en zijn het rustige familieleven beu. Tot een vader, wild van smart, hem en daarna zichzelf doodt. Dan wordt de bioscoop gesloten en het arme dorp krijgt allengs het aspect zijner vroegere rust. *Joie dans le Ciel* heet de tweede. De groote dag is daar. Heel het dorp staat op uit het graf. De schildering van dit „levée des morts'' is even plastisch van beelding als de „résurrection des corps'' in Peguy's *Eve*. Aarzelend, met knipperende oogen, staren de verrezenen omhoog naar de hemelsche klaarheid en slechts met moeite vinden zij zich in den nieuwen toestand terecht. De grootmoeder vindt haar kleindochter terug en de moeder haar kind. De kunstenaar hervat zijn afgebroken meesterwerk en de landman gaat met zijn snoeimes den wijnberg weer in; licht is zijn tred en stralend zijn hart. De blinde is ziende geworden en staart vol verrukking op de wonderwereld zijner droomen. De hartstochten zijn gelouterd en het gevoelsleven is gezuiverd. De menschen zien hun vroegere afdwalingen in. De goudzoeker erkent de ijdelheid van zijn geldhonger en betreurt zijn verloren tijd. De jongen voegt zich bij het meisje zijner keuze, dat hem vroeger onthouden bleef. Een ieders lot is van een onveranderlijke bestendigheid geworden. Het hart jaagt geen ijdele invallen meer na; het vindt alles daar waar het is. Deze volheid van geluk, deze nooit eindigende Zondag, begint de dorpelingen te drukken; de eentonige gelijkheid dreigt verveling te worden. Om hun kalmte te herkrijgen moeten zij de ellende peilen der verdoemden en de herinnering wakker roepen aan het matelooze lijden der aarde. Met dit dubbele smartbeeld voor oogen, bereikt hun geluk eerst het hoogtepunt der mogelijkheid.

In de *Revue des Jeunes* wijdt Robert Garric er een paar mooie bladzijden aan. Een en ander nemen wij er uit over:

„Na de lezing van beide boeken sluit ik mijn oogen... Vreemde betoovering! Allerhande droomen en nieuwe inzichten op het dagelijksch leven stroomen toe. Beziet men de wereld opnieuw, dan is men verrast ze heel anders te zien: frisscher, jeugdiger, getooid met feller kleuren, doortrokken en omkleed met een schoonheid, die tegelijk nederiger en ontroerender is. Ik denk aan sommige zonsopgangen op het land, wanneer het druilregent en de dingen beginnen te vonken en te schitteren in de omhulling van het zonnelicht. Zoo verandert Ramuz ook voor ons oog de meest banale feiten en de meest vale dingen: zijn liefde voor de wereld en zijn smaak van den hemel schenken hem een nieuwe wereld, waarin de hemel zich weerspiegelt.— Zich neerbuigen over de dingen in den engen kring van een dorp en hun geestelijke waarde ontdekken, voor de menschen de poorten der groote droomen-schuur wijd open zetten — ziedaar de dubbele methode van Ramuz, die een idealist en een realist is in den trant der oude boekverluchters en beeldhouwers. Hij omkleedt zijn gestalten en beschrijft zijn tooneelen op dezelfde wijze als in de Middeleeuwen de groote naamlooze kunstenaars onze kathedralen versierden. —

De boeken van dezen meester zijn sterk en fel in hun ruigheid. Wij denken er niet aan hem te verwijten de vreemdsoortigheden van zijn stijl en de onsamenhangendheden van zijn compositie; dit alles is nauw verbonden met zijn kijk op de dingen, met zijn artistieke eigenheid. Grif erkennen wij, dat Ramuz als schilder van menschen en dingen er in slaagt beelden en tooneelen weer te geven, die waarlijk onvergetelijk zijn. —

Maar als zielenschilder is hij even kundig, vooral wat betreft den onuitgesproken geluks-honger der ziel, die hem zelf schijnt te kwellen; hij weet er echter geen substantieële spijs voor — vandaar die verwarring, die eeuwige gejaagdheid en die halfheid, waaraan we ons stooten in zijn werken, die toch getuigen van een hooge inspiratie, bevrucht door den adem des geestes.''

In het November-nummer van *Die Literatur* geeft H. Hesse een karakteristiek van den eersten neger, die zich een eigen plaats wist te verwerven in het literaire leven van Amerika „Claude Mackay (zoo is zijn Amerikaansche naam) werd op het eiland Jamaica geboren. Liefelijk was de streek waar 't landelijk huisje van zijn ouders stond, die landarbeiders waren. En in de schamele stulp verhaalde de moeder den knaap de eerste sprookjes en 't relaas van zijn grootouders, die op Madagascar waren geroofd en weggevoerd in slavernij. Reeds zijn jonge kinderziel moet aldus versomberd zijn door vroege schaduwen, nog voor hij zich bewust werd dat zijn ras steeds achteruit-uitgezet zou worden — voor hij wist wat zijn eigen levenslot zou zijn.

Want wel tweevoudig was zijn droevig levenslot: de natuur had hem een zeldzaam talent in de wieg gelegd maar een listig lot beschikte hem tot neger, tot huisknecht. Want zoo moest hij zich door het leven slaan, toen hij naar Amerika kwam, met al de minderwaardige baantjes, die de negers moeten opknappen. De hachelijke dag was niet zijn deel, doch behoorde aan anderen: alleen over de nachten kon hij vrij beschikken. 'Doch wat fonkelt daar rood als wijn door de grijze nevelwaden? O morgenrood of afschuwelijke grijze dag. O geeft toch rust aan mijn moede aderen, mijn hoofd, mijn leven, ontfermt U over mij! Doch neen, reeds ontwaakt de ruwe trieste stad.'

En als een zwarte oproerling tijgt hij aan 't werk, de zwarte poeet.''

Aan wie nog den moed hebben zich te abonneeren op een Duitsch wijsgeerig tijdschrift zij meegedeeld, dat bij Cohen in Bonn in keurige uitgave verschenen is: ***Philosophischer Anzeiger***. Het wil de belangen dienen der tegenwoordige philosophie in aansluiting met de Einzelwissenschaft. Wij

voor ons hebben weinig vertrouwen in hetgeen in Duitschland op wijsgeerig gebied geleverd wordt.

Het orgaan der Catholic Truth Society geeft in het September-October nummer een kort artikel van Hilaire Belloc naar aanleiding van een Amerikaansche onderwijzer, die voor de rechtbank gedaagd werd, omdat hij zijn leerlingen Darwinistische theorieën inprentte. Belloc vindt hierin een aanleiding om het onderwijs-systeem der katholieken in het algemeen te loven, hij noemt dat onderwijs logisch en klaar in tegenstelling met de duistere en verwarrende meeningen van andersdenkenden.
In hetzelfde nummer staat onder de boekbesprekingen een zeer gunstige beoordeeling van Belloc's *History of England*, het werk, dat in Engeland vrijwel eenparig werd aangevallen. De criticus van de C. T. S. denkt, dat een volgende generatie milder over Belloc zal oordeelen en hem wel zal weten te waardeeren, daar Belloc zijn tijdgenooten voortdurend in het harnas jaagt door bestaande meeningen en opvattingen te bestrijden.

De Anglicaansche Kerk valt hoe langer hoe meer uit elkaar. Na de sensationeele berichten in de dagbladpers over het jongste boek van Dean Inge bevat de *Catholic Truth and Catholic Book-Notes* in het Nov.-Dec. nummer een interessante bespreking van drie werken van Anglicaansche geestelijken. Dr. Kirsopp Lake de vroegere professor aan de Leidsche Hoogeschool schrijft in zijn boek. *The Religion of yesterday and tomorrow* over zijn eigen, nieuwen godsdienst Experimentalisme genaamd. Maurice Pryke verwerpt bijbel en kerk om zich toe te leggen op en vast te klampen aan geschiedkundige beoordeelingen, terwijl Howard Kelly enkel volgens zijn gemoedsstemmingen redeneert. De redactie meent uit het verschijnen dezer werken op te maken, dat de groote strijd begonnen is tusschen Katholicisme en Experimentalisme.

Verscheidenheden.

Zooals onze lezers bekend, is op instigatie van het Doorluchtig Episcopaat door een kring van deskundige censoren een uniforme klasse-indeeling opgesteld bij het beoordeelen van boeken ten opzichte van hun moreele waarde, dus m.a.w. in hoeverre zij voor 's menschen ziele-leven heilzaam of gevaarlijk zijn. Dit systeem behelst de navolgende punten:

A: boeken die kunnen gegeven worden aan lezers boven 18 jaar, of aan jongeren, door hun ouders gemachtigd.
B: boeken die kunnen gegeven worden aan lezers boven 21 jaar, of aan jongeren, door hun ouders gemachtigd.
Bc: boeken die kunnen gegeven worden aan volwassenen, die meer ontwikkeld zijn.
C: boeken die alleen op persoonlijke, schriftelijke aanvrage bij het bestuur verkrijgbaar zijn.
D: boeken die volstrekt verwerpelijk zijn en dus niet in de R. K. Openbare Leeszalen mogen aanwezig zijn.
Hierbij dien opgemerkt dat de eigenlijke jeugdboeken niet onder A vallen.

In dit nummer wordt deze regeling voor het eerst toegepast en onze lezers gelieven bovengenoemde aanduidingsletters aan te treffen links onder de bespreking. Al moge hiermee het ideaal van moreele voorlichting niet bereikt zijn: wij vinden dit systeem geenszins „om te huilen'', doch verblijden ons uitermate daarover: iets te hebben kunnen bijdragen tot verlichting van de verantwoordelijke taak welke de keuze van lectuur meebrengt voor degenen die beseffen de gevaren en de genietingen van het boek.

Veel is er geschreven over de godsdienstige overtuiging van Charles Péguy. René Johannet, Daniel Halevy en Charles Silvestre hebben er het hunne over gezegd. In het tweede nummer van de opnieuw verschijnende *Cahiers de la Quinzaine*, in 1910 door Ch. Péguy opgericht, plaatst zijn zoon, Michel Péguy dit punt in een nieuwe belichting. Péguy werd van het Katholicisme vervreemd door het dogma der eeuwige verwerping, dat hem ondenkbaar en ondragelijk toescheen. Hij kon zich niet voorstellen, dat er verdoemden zouden zijn wier wanhoop eeuwig zou duren. Alvorens naar Parijs te gaan had hij zijn godsdienstplichten al eenige jaren verwaarloosd. Maar hij is geen vrijdenker, geen godloochenaar, geen antipapist geworden. In de eerste nummers zijner *Cahiers* is hij met grof geschut te velde getrokken tegen de anticlericale bent en zijn zuiver gezien poeëm over Jeanne d'Arc, waarin theologische beschouwingen zoo'n voorname rol spelen, kan niet gevloeid zijn uit de pen van een godsdienstigen differentist. Daarom is het ook uitgesloten, dat hij onder beïnvloeding van enkele ongodsdienstige vrienden zijn geloof over boord zou geworpen hebben. De invloed zijner vrome moeder mag hier ook niet uitgeschakeld worden. Met meer waarschijnlijkheid kan men opzetten dat Péguy van 1890 tot 1910 een ketter was, die zich onder geen enkele voorwaarde verzoenen wilde met het leerstuk der eeuwige verdoemenis van hen, die in staat van doodzonde sterven. Zooveel is zeker, tot 1910 geloofde hij niet, dat de katholieke Kerk in het bezit is der volle, volstrekte waarheid. Eerst later zag hij in haar de draagster en de bewaarster der goddelijke openbaring. Maar nooit biechtte of communiceerde hij — hij stond geheel buiten het sacramenteele leven der Kerk. Péguy is een eigenaardige onbegrijpelijke natuur. In de Kathedraal van Chartres gaat hij bidden voor de genezing van zijn jongen die doodziek is. Zijn kinderen zijn niet gedoopt en zijn vrouw is een uitgesproken vrijdenkster. Maar toch is hij vol geloof en vol liefde. Een gloeiende vereering koesterde hij voor Onze Lieve Vrouwe. Vaak maakte hij lange bedetochten te voet. Voor velen is hij een wegwijzer geworden naar de kerk. Alvorens naar het front te vertrekken schreef hij deze lichtende woorden: Het vaderland is het beste gediend met onzen dood. Op 5 September stierf hij aan het hoofd zijner soldaten te Villeroy, een dorpje in de buurt van Meaux.

Verschillende Fransche tijdschriften hebben gewezen op de exceptioneele belangrijkheid van de brieven, gewisseld tusschen Jacques Rivière en

Paul Claudel en onlangs gepubliceerd in de *Nouvelle Revue Française*. Het roerende slot van deze correspondentie was de bekeering van Rivière, die aan den arm van Claudel de hoogten van het katholieke geloof besteeg. Het verlangen, dat aan deze brieven een grootere publiciteit gegeven zou worden, was algemeen. Jacques Rivière vertegenwoordigt een geheele generatie van letterkundigen en artisten; Paul Claudel belichaamt het genie in den dienst van het geloof. Eens te wijzen op zijn invloed bij het bekeeringsproces van zoovele jongeren zou trouwens heelemaal niet indiscreet zijn. Nu wordt ons aangekondigd dat de *Correspondence de Jacques Rivière et de Paul Claudel* in haar geheel zal verschijnen in de jeugdige Plon-serie: Roseau d'Or — voorwaar een blijde tijding! Een andere publicatie zal bovenstaande nog wel vóór zijn, n.l. *A la Trace de Dieu*, een apologetisch werk van Jacques Rivière, waarvoor Paul Claudel de inleiding schreef. Deze bladzijden werden geschreven tijdens zijn gevangenschap in Duitschland in het kamp van Königsbrück of te Hülseberg tusschen September 1914 en Juni 1917. Te Königsbrück had hij onder zijn medegevangenen, die zich rond hem schaarden, een causerie-club opgericht om tegen de doodende en ontzenuwende verveling te strijden. Een ieder kreeg zijn spreekbeurt. Rivière zelf had besloten over God te spreken. De aanteekeningen en schema's dezer gemoedelijke lezingen vullen het eerste gedeelte van het boek. Door deze causerieën rijpte in Jacques Rivière het plan een katholieke geloofsverdediging te schrijven, een plan, dat hij nooit geheel uit het oog verloren heeft. Daarom brengt het boek ook de eerste aanteekeningen voor dit werk, de indeeling der hoofdstukken, een keur van argumenten enz. In het tweede deel wordt Le Journal de Captivité afgedrukt, dat de gedachten, in het eerste deel geuit, scherper omlijnt en verduidelijkt. De auteur van *Tête d'or*, Paul Claudel, heeft over het boek reeds een studie laten verschijnen in de *Correspondent*, waarin hij zegt, dat, in deze schriftuur van Rivière, telkens weer de gedachte wordt uitgesproken: dat God, en de religieuze waarheid waarvan Hij de oorsprong is, geen constructies zijn van den menschelijken geest, maar dat God een feit is, een realiteit die zich aan den mensch opdringt met dezelfde autoriteit, en tegelijk met dezelfde geheimzinnigheid, als de natuurlijke wezens en phenomenen.

Van Jean Cocteau, een der interessantste dichterfiguren uit het Frankrijk van heden, en over wiens terugkeer in stilte tot het Katholicisme wij reeds hebben geschreven in dit tijdschrift, zal nog in den loop van dit seizoen, bij de uitgeverij Stock te Parijs, een bundel het licht zien *Le Rappel à l'ordre*, inhoudend zijn essays en critieken, die vroeger afzonderlijk zijn verschenen, maar thans nagenoeg alle zijn uitverkocht. In dezen bundel zal men bij elkaar vinden: Le Cocq et l'Arlequin (een studie over de moderne Fransche muziek), Picasso, Le Secret Professionel, La Noce Massacrée, en andere, om hun raakheid en vinnigheid bekende opstellen van den verfijnden kunstenaar, dien ieder in Cocteau erkennen moet.

De bekende literaire interviewer Frédéric Lefèvre vond in het scherpe boekje van Alain: *Souvenirs concernant Jules Lagneau* de volgende anecdote, die een diepen indruk op hem maakte. Jules Lagneau had een zeer zwakke gezondheid en moest voortdurend zijn kamer houden. Toen zijn leerling Alain hem op zekeren dag een bezoek bracht, wees hij hem vanuit het raam op een paar metselaars, die met een windas bezig waren. „Het is een heel groot voordeel slechte oogen te hebben; de geringste voorwerpen doen dan als raadsels aan; zoo heeft het me uren van gespannen aandacht gekost om te begrijpen, hoe een windas in elkaar zit." Lefèvre voegt er aan toe, dat de behartiging dezer anecdote zeer heilzaam werken zou op alle letterkundige critici. De meesten zijn zoo gaarne geneigd hun oordeel uit te spreken „à bout portant", of zijn al aan het prijzen, nog voordat ze begrepen hebben, wat de schrijver eigenlijk bedoelt. Bezadigdheid en terughoudendheid zijn en blijven de hoofddeugden van den aesthetischen keurder.

André Thérive heeft in zijn jongste boek *Les Portes de l'Enfer* de verschillende geestestroomingen en wijsgeerige strevingen, die een meer of min agressieve houding aannemen tegenover het Katholicisme, ontleed en opgespoord. Deze voorlichtingsdienst is een weldaad voor de onwetenden en ook voor de halve weters, want het feit dat de meeste menschen niet eens het bestaan vermoeden van den Booze, maakt zijn taak des te lichter: ze kleven reeds aan den lijmstok vast zonder zelfs den vogelaar gezien te hebben. Deze noodseiner debuteerde den 10en Februari 1911 met zijn eerste artikel; sindsdien heeft hij meegewerkt aan — zegge en schrijve — 73 periodica. In het eerste nummer van *Les Cahiers de la Jeunesse Catholique Belge*, het nieuwe Leuvensche tijdschrift onder redactie van Marcel Paquet, was hij ook weer van de partij. In zijn artikel lezen we o.a.: „De doorsnee-lezer van vandaag is zeker minder geculti-veerd dan een geletterde van de 17e eeuw, gevoed en gesterkt door de oude moralisten en geneigd den mensch te beschouwen in zijn nobele en duurzame zijde; maar onze tijdgenoot zal veel meer kleine feitjes kennen over de standen, ambachten en klimaten die van de zijne verschillen. Hij zal minder den mensch, maar meer menschen kennen. Dit heeft hij te danken aan den roman." Over „roman" gesproken is het erg curieus, hoe Thérive de zijne componeert. Gedurende een heel jaar blijft de roman in de binnenkamer van zijn geest rusten; is eindelijk de vrucht door meditatie gerijpt, dan sluit hij zich op en in minder dan twee weken is de heele roman kant en klaar. Per dag schrijft hij gemiddeld 20 bladzijden. *Le plus grand Peché*, die met den grand prix Balzac bekroond werd, voltooide hij in 12 dagen.

Onder de eeuwfeesten van 1925 behoort ook dat van den vermaarden Jansenist Pierre Nicole, die in October 1625 te Chartres geboren werd. Tot nu toe werd er weinig ophef van gemaakt. Het is waar, Nicole staat zeer ver van ons af. Zijn gestrengheid was zoo groot dat wij ze voor een rigoristische overdrijving aanzien. Heel het tooneel stond bij hem in den slechtsten reuk. In *Cid* en *Horace* ontdekte hij zelfs doemwaardige scènes. Als hij al de nadeelen van het tooneel opsomt, wekt hij soms wel eens ernstige gedachten in ons op, maar men moet heusch even glimlachen, als hij beweert, dat de mensch geen verstrooiïng noodig heeft. Laat hem werken en zich bezig

houden, zegt Nicole; daarin zal hij voldoende verzet vinden... Nicole is echter ook de schrijver van een tractaatje *Les moyens de conserver la paix entre les hommes*, dat heel rake en bruikbare dingen bevat. Van dit kleine boekje zeide Mme de Maintenon: „Je voudrais en faire un bouillon et l'avaler." Onze moderne pacifisten kunnen er nog heel wat uit leeren.

Tijdens de dolle jeugdjaren van Goethe en Karl August, groothertog van Weimar, kwamen de dichter en de vorst op een van hun avontuurlijke tochten bij een boerderij aan en wenschten hun dorst te lesschen. De boerin hield met karnen op en ging naar den kelder om frissche melk te halen. Nauwelijks is zij weg of de hertog grijpt den vetten kater beet, die in een stil haardhoekje aan het spinnen was, steekt hem in de karn en doet snel het deksel er op. Als de boerin weer naar boven komt, hebben de heeren zooveel te vragen en te vertellen, dat zij niet tot bezinning komt en niets van het gebeurde merkt. Haar gasten drinken onderwijl de melk uit en gaan er haastig van door, vol vreugde over de geslaagde grap en over het onthutste gezicht, dat de boerin zal zetten, als zij den kater in de boter vindt.
Eenige weken later kloppen dezelfde jagers rouwmoedig aan dezelfde deur. „Dat zijn weer die heeren..." roept hun de boerin tegemoet — en de kater vliegt in een wijden boog uit zijn warm hoekje naar een veiliger schuilplaats — „...die U onlangs", valt Karl August haar in de rede, „die leelijke poets gebakken hebben. Maar hier hebt U een kleine schadeloosstelling voor uwe bedorven melk."
Zwijgend neemt het oudje het goudstuk aan en zegt met een vertrouwelijk knipoogje: „Heeft niets te beduiden, Heeren; de boter is aan het hof van Weimar terecht gekomen. Voor *die* was ze nog steeds goed genoeg."
In die boter zal wel een haartje geweest zijn!

Voor eenigen tijd wendden zich eenige geëmancipeerde Engelsche dames tot den dichter Rudyard Kipling om zijne meening te hooren over de normale vrouw. Hun gewerd het volgende leuke antwoord:
„Er bestaan drie dingen, die de vrouw van den eenen kant bezitten en van den anderen kant missen moet. Zij moet op de slak gelijken, die slechts zelden haar huis verlaat, maar mag niet evenals de slak, al haar hebben en houden op den weg dragen. Aan den echo moet zij een voorbeeld nemen, want die spreekt eerst, als hij gevraagd wordt. Zij mag echter niet, zooals deze, steeds het laatste woord willen hebben. Eindelijk moet zij in al haren handel en wandel de nauwkeurigheid van een torenklok bezitten, maar zij mag deze loffelijke eigenschappen niet voor de geheele stad ten toon spreiden, zooals de klok dit doet." De Achilleshiel der vrouw schijnt dus een driedubbele te zijn. Of Kipling het er heelhuids afgebracht heeft, wordt niet vermeld.

Josef F. Mikulez uit Philadelphia, die in de laatste 23 jaar meer dan 500.000 Kilometer afgelegd heeft om de autographen der beroemdste menschen te veroveren, is op een nieuwen jachttocht te Parijs aangekomen en voert als hoofdbagage zijn reusachtig autographenboek mee, dat nu ruim 23 pond weegt. „Ik wil nu nog het handschrift van een of twee koningen verzekeren, alvorens terug te keeren" zeide hij aan een correspondent der *New-York Herald*, die hem over zijn plannen intervieuwde. „Amerikanen moeten blijkbaar koningen hebben en zoo wil ik op de eerste plaats een aanval wagen op Koning Albert van België, die een zeer goed gehumeurd man moet zijn. Dan ben ik van plan de koningen van Italië en Spanje in mijn netten te vangen en nog zoo'n paar zwaar betitelde persoonlijkheden. Dat vergt wel een paar dagen van ernstige inspanning, maar tenslotte krijg ik ze toch allemaal over de brug. In een hand-omdraaien was ik b.v. met President Coolidge gereed. Het boek van den koning der autographenjagers bevat reeds meer dan 50.000 handteekeningen, waaronder die van Edison, den Prins van Wales, Mary Pickford en Jack Dempsey."

Felix Dahn verhaalde eens in een vroolijk gezelschap de volgende anonieme vriendelijkheid. Op zekeren dag ontving hij een anoniem schrijven met den poststempel „Berlijn" en waarschijnlijk afkomstig uit de literaire kringen der Berlijnsche jongeren. De tekst luidde aldus: „Sie, alter Esel, Sie dummes Fossil. Haben Sie noch immer nicht gemerkt, dasz kein Mensch Euch Mümmelgreisen: — Geibel, Scheffel, Lingg und Ihnen — mehr zuhört? Uns Jungen allein lauscht noch Europa, und Ihre einfältige Deutsch-Simpelei verlacht jeder, der sich als Weltbürger gefühlt, Sie germanischer Auerochs!"
Julius Stettenheim ontving insgelijks, toen hij de *Berliner Wespen* uitgaf, op zekeren dag een briefkaart, waarop slechts deze vriendelijke uitroep stond: „Sie sind ein Ochse!" Daar ook deze beminnelijke tijdgenoot vergeten had zijn naam in te vullen, bleef Stettenheim niets anders over dan hem in den „Briefkasten" van zijn humoristisch blad van antwoord te dienen. Zijn antwoord was raak: „Bravo! Aber zu einem Ochsen würde ich du sagen".

Wie in een boekwinkel de klanten dag in dag uit helpen moet, kan een keurige moppen-klapper aanleggen. Een Duitsche boekhandelaar heeft voor jaren terug zijn verzameld materiaal uitgegeven in een leuk humoristisch boekje, getiteld: *Was alles in einer Königsberger Buchhandlung verlangt wurde*, waarin o.a. de volgende amusante dingen staan te lezen. Zoo werd o.m. gevraagd: Het nieuwe tooneelstuk van Hauptmann *Weber*. — Een bijbel, maar „en gros", want mevrouw heeft zwakke oogen. — Een antieke globe met Amerika er op. — Een Duitsch classicus als bruidsgeschenk, Schiller echter niet, die schrijft te kinderlijk. — Een „festgebundene" *Jungfrau von Orleans*. — Iets over Litauen, *Der wilde Jäger* of *Der Trompeter von Säckingen*. — Een „Eisenbahnkonkursbuch". — Kneipp's boek over de „Wasserkünste". — Een boek over de zeven wereldwonderen, vooral Uilenspiegel. — *Don Carlos, de infanterist van Spanje*. — Een Duitsche wereldgeschiedenis vanaf het begin. — Een eender boek als Goethe's *Faust* maar in het Hebreeuwsch. — Wallenstein's *Gedichten* in de uitgave van Schiller. — Herder's *Kitt*. — Een prentenboek voor een heel klein kind; op pagina elf moet staan: kling klang gloria, Mariechen fiel die Treppe runter. — Kant's *Religion bei Nacht*.— *Der Mäusejäger von Hameln*. — Een bijbel in den oertekst, maar Duitsch. — Een nieuw

munten- en gewichtenboek om liters in meters om te rekenen. — De „Universalbibliothek" van Tell. — Dante's goddelooze *Comoedia*, uit het Grieksch vertaald. — Virgilius' *Aeneis vom blauen Meer*. — Een boek met de woorden, hoe men ze verkeerd schrijft. — Een ingenaaide bijbel, waarin de kilometers met mijlen worden aangegeven. — Het tooneelstuk *Hermann Goethe und seine Dorothea*. — *Die verlogene Handschrift* van Freytag. — Een *Homer Ilias*, waar Hector en Achilles in staan. — Een *Klavierschule*, zooals die op het Consistorium gebruikt wordt. — Nieuwere poetische gedichten op vers. —

Onlangs hield een blad op te verschijnen, dat er zich terecht op beroemen kan in de wereld der Publiciteit het leeftijdsrecord geslagen te hebben. Het blad werd onder de regeering van den Chineeschen Keizer Tin-Kuang-Tsang opgericht in het jaar 400 na Chr. door een zekeren Su-Kung, die ook voor den uitvinder gehouden wordt van de gegoten drukletters uit lood en zilver. In haar vroegste bestaansperiode werd het lijfblad van Su-Kung op zes vellen gele zijde gedrukt, die dan bijeengehecht werden. Deels werden deze nummers gratis ter beschikking gesteld van de vooraanstaande persoonlijkheden van het Chineesche Rijk. Eeuwenlang verheugden zich de leiders van het blad in een onbeperkte onafhankelijkheid. Omstreeks het jaar 1200 liet echter een der toenmalige leiders zich verleiden, om in zijn blad een intensieve propaganda te ontvouwen, welke ten doel had de regeering te bewerken een commissie van Chineesche geleerden naar Europa af te vaardigen met de opdracht de gewoonten en gebruiken aldaar te bestudeeren en hetgeen de commissie goed bevond met sanctie der regeering later te doen invoeren in China. Vergeefs deed de regeering een beroep op de redactie om een einde te maken aan deze ongewenschte propaganda. De hoofdredacteur bleef echter den strijd voor zijn idee volhouden, met het gevolg dat men hem ten slotte gerechtelijk het leven ontnam. Eerst in 't jaar 1800 werd het blad *Peking Bao* geheeten, omgezet in een dagblad en nog in hetzelfde jaar werd de publicatie verboden, omdat het zich had ingelaten met de onthulling van een intrige aan 't Keizerlijk Hof. Herhaaldelijk werd het verschijnen nadien weer toegestaan en verboden. In verband met de voortdurende verwarring in de politieke verhoudingen van het land, welke de publicatie bedenkelijk in gevaar bracht, besloot het, voor enkele weken zijn verschijnen te staken na een roemrucht en wisselvallig bestaan van 1525 jaren.

In Amerika en in Europa is het papierverbruik in de laatste jaren buitengewoon sterk toegenomen. Het totale papierverbruik in de geheele wereld bedroeg in 1924 niet minder dan 8.000.000 ton; bijna de helft werd in Europa verbruikt, terwijl Amerika de andere helft grootendeels voor zijn rekening nam. In Europa heeft Engeland het meeste papier noodig, dan komt Scandinavië en daarna Duitschland. Daar de Amerikaansche industrie niet voorzien kan in de behoeften van het eigen land, wordt er veel papier geïmporteerd, vooral uit Duitschland.
De *Export-Journals* geeft de volgende statistiek over het papierverbruik per hoofd en per jaar: Engeland 25 Kilo, Scandinavië 24; Duitschland 19; Zwitserland 15; Holland en Frankrijk 14 en Oostenrijk 11. Als papierproducent staat Duitschland aan de spits der overige Europeesche staten. Het benoodigde hout krijgt het voornamelijk uit Rusland. De aanvoer staat echter nog veel lager dan vóór den oorlog. Terwijl er in 1913: 41.827.000 poed uitgevoerd werden, bedroeg de export in 1923 slechts 1.281.000.

In een onzer vorige nummers deelden wij eenige gegevens mede omtrent de boekenproductie in Europa gedurende 1923. Thans lezen wij in een Fransch blad, dat wat Frankrijk betreft in 1924 de boekenproductie een aantal van 8987 boekwerken bereikte. Verdeeld in groepen verschenen er op het gebied der literatuur 2451 boeken, waaronder 1148 romans en novellen, sociologie en economie 2008, geschiedenis 1232, opvoedkunde 920, medische wetenschappen 729, godsdienst 728, exacte wetenschappen 378, aardrijkskunde en reisbeschrijvingen 334, kunst 217.

Het Duitsche vaktijdschrift *Zeitungsverlag* publiceerde onlangs een persstatistiek opgemaakt door Hans Kapfinger. Op volledigheid maakt zij evenwel geen aanspraak. Het totaal aantal Duitsche bladen bedraagt 3152, waarvan er 1772 op rekening van Pruisen komen. 1834 bladen verschijnen wekelijksch zes maal, 114 zeven maal, 58 meer dan zeven maal. Reeds in 1906 verschenen meer dan 61.5% van alle bladen drie tot zes maal per week. Schlesien kenmerkt zich door een groot aantal kleinere kranten; van de 261 bladen, die het rijk is, verschijnen er 164 een tot drie maal in de week. De meeste groote bladen bezit de Rijnprovincie; dan volgen Westfalen en Berlijn; er zijn er bij, die tot negentienmaal toe per week verschijnen. Berlijn heeft 101, Breslau 19, Hamburg 18, München en Frankfort am Main ieder 14, Leipzig 13, Keulen 11 bladen. Ingedeeld naar de politieke kleur bestaan er 392 Nationale bladen, 284 der Centrumspartij, 166 Democratische, 142 Sociaal-democratische, 96 der Beiersche volkspartij, 48 der Duitsche volkspartij en 20 Communistische. Kleurloos zijn er ongeveer 1650. Sinds 1896 is de sociaal-democratische pers langzaam gegroeid en sinds 1917 heeft zij zich voor ruim de helft vermeerderd.

Erger dan Levertraan.
De klasse-indeeling bij de beoordeeling van romans en novellen, welke ook in dit nummer van *Boekzaal* voor het eerst toegepast wordt, is den literairen criticus van *De Tijd* blijkbaar nog niet streng genoeg. Boeken toch, absoluut verwerpelijk worden gerangschikt onder categorie D. Bij een bespreking van Louis Couperus *Het Snoer der Ontferming* troffen wij echter de aanduidingsletter *E*. Hier worden werkelijk nieuwe perspectieven blootgelegd, daar ons alphabet, wel geteld, 26 letters rijk is.

Geestelijke Asperine.
Velen hebben de gewoonte om te lezen, niet voor studie-doeleinden of om zich te verpoozen of hun kennis te verrijken, maar bij wijze van verdoovingsmiddel, om de akeligheden des levens te vergeten. *F. Lyttleton.*

Erratum.
Op blz. 311 staat het besproken boek: A. Bettelheim: *Neue Oesterreichische Biographie* op naam van den uitgever: Gebrüder Hollinek, Wien 3; Dit is onjuist; uitgever is: Amalthea-Verlag, Wien 3.

ARTIKELEN.

Auteur	Artikel	Blz.
Vincent Cleerdin:	Benedictijnsch Monnikenleven	103
	Fransche Tijdsbeschouwingen	196
	Onze Guust Snieders	289
Anton van Duinkerken:	Drie Literaten	101
Jan Engelman:	Pissarro en het Impressionisme	70
	De Keulsche Schilderschool	130
L. J. M. Feber:	M. A. P. C. Poelhekke	229
Hongaarsche Redacteur:	Kroniek der Hongaarsche Literatuur	264
Prof. Dr. H. F. M. Huybers:	Admiraal von Tirpitz	260
Italiaansche Redacteur:	Kroniek der Italiaansche Literatuur	105 en 165
G. v. K.:	Van Heidendom tot Paganisme	257
Dr. H. H. Knippenberg:	Mayombsche Volkskunst	259
Gerard Knuvelder:	Knut Hamsum	12
	Henriëtte Roland Holst-van der Schalk	338
Mr. G. Kropman:	Albert de Mun	262
	Theodor Wolff's Mémoires	36
Dr. C. H. Lambermond O.P.:	De Ondergang van het Avondland	129
Dr. H. van de Mark:	Javaansche Legenden	98
	De Kus aan den Melaatsche	133
	In Memoriam M. A. P. C. Poelhekke	337
P. Maximilianus O.Cap.:	Chesterton over St. Franciscus	33
Dom. Jac. v. d. Mey O.S.B.:	De Waarde van het Ornament	38
	Over Boeddhistische Kunst	97
Wies Moens:	Poëzie van onzen Tijd	9
	Het Nieuwe Gedicht in de Nederlanden	193
	Moderne Duitse Lyriek I	295
	Moderne Duitse Lyriek II	343
Friedrich Muckermann S.J.:	Dostojewski en zijn verhouding tot God, Christus en Kerk	225
Prof. Dr. Jules Persijn:	Vlaamsche Folklore	292
M. A. P. C. Poelhekke:	Gezelle-Publicaties	7
P. Quirinus O.Cap.:	Engelsche Letteren	198
Fr. H. Rongen:	Een nieuwe uiting van Middeleeuwsche Vroomheid	166
	De Rijke Jongeling	341
Ellen Russe:	Compton Mackenzie	293
Russische Redacteur:	Kroniek der Sovjet-Russische Literatuur	163
Dr. Ferd. Sassen:	De Weg der Waarheid	3
	Henri Bremond	161
	De Pensées van Pascal	290
G. Ridder de van der Schueren:	Van Reizen en Trekken	65
	Twee Indische Boeken	231
Tsjecho-Slowaaksche Redacteur:	Kroniek der Tsjecho-Slowaaksche Literatuur	73
Jos. Vandervelden:	Bernard Shaw's St. Joan	68
Bernard Verhoeven:	Hollandsche en Vlaamsche Vertelkunst	39
Reinhold von Walter:	De Russische Literatuur sinds 1900	135
Spaansche Redacteur:	Kroniek der Spaansche Literatuur	345
Zweedsche Redacteur:	Sigrid Undset's Leven en Werk	41
	Kroniek der Zweedsche Literatuur	199
Zwitsersche Redacteur:	Kroniek der Zwitsersche Literatuur	75

UIT BOEK EN BLAD.

Blz.: 27, 28, 29, 30, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 89, 90, 91, 92, 93, 124, 125, 126, 127, 156, 157, 158, 188, 189, 190, 191, 223, 224, 252, 253, 286, 287, 288, 315, 316, 335, 336, 378, 379, 380, 381.

Architectura blz. 91. Catholic Truth and Catholic Book Notes blz. 191, 381. Das Literarische Echo blz. 190. Das Neue Reich blz. 190. De Beiaard blz. 28, 224, 287, 379. De Gemeenschap blz. 28, 58, 124. Den Gulden Winckel blz. 224, 315. De Katholiek blz. 58. De Maasbode blz. 27, 92. De Nederlandsche Spectator blz. 315. De Nieuwe Eeuw blz. 29, 57, 156. De Nieuwe Gids blz. 224, 315. De Stem blz. 89, 156, 252. De Tooneelgids blz. 28. De Witte Mier blz. 90, 223. Der Bunte Garten blz. 316. Der Bunte Gartenwinkel blz. 316. Der Deutsche Hausschatz blz. 316. Der Gral blz. 29, 61, 157. Der Kunstwanderer blz. 316. Die Literatur blz. 190, 253, 380. Dietsche Warande en Belfort blz. 124. Essener Volkszeitung blz. 28. G. K's. Weekly blz. 157. Haagsch Maandblad blz. 125. Hochland blz. 92, 287. Jaarlijksche Boekenschouw blz. 61, 126. Jong Limburg blz. 315. La Vie Catholique blz. 60, 335, 336. Les Lettres blz. 126, 315. L'Intérieur blz. 125. Nederland blz. 315. Neue Rundschau blz. 27. Opgang blz. 28, 56, 89, 91, 125, 335. Philosophischer Anzeiger blz. 380. Revue des deux Mondes blz. 189. Revue des Jeunes blz. 30, 59, 92, 188, 336. 380. Revue Moderne Médecine et Chirurgie blz. 315. Roeping blz. 28, 29,89, 253, 378. Studia Catholica blz. 58, 378. Studiën blz. 28, 57, 90, 126, 286, 335. The Sower blz. 336. The Universe blz. 190, 336. Vlaamsch Opvoedkundig Tijdschrift blz. 379. Zeitwende blz. 287.

VERSCHEIDENHEDEN.

Blz.: 30, 31, 32, 61, 62, 63, 93, 94, 95, 96, 127, 128, 158, 159, 160, 191, 192, 253, 254, 255, 256, 288, 316, 317, 318, 319, 381, 382, 383, 384.

ONTVANGEN BOEKEN.

Blz.: 64, 192, 319, 320, 374, 375, 376, 377, 378.

REGISTER BOEKENNIEUWS.

De vette cijfers duiden de nummers der recensies aan; de met een * gesigneerde cijfers duiden de bladzijde aan, waarop de bespreking voorkomt.

Aalders (H. W.): Drie Steendammer jongens ... 918
Abkoude (Chr. v.): Pietje Bell's goocheltoeren ... 1143
Abrahams (I.): Valeurs permanentes du Judaïsme ... 396
Adair (C.): Iridiscence ... 680
Adama van Scheltema (C. S.): Uit stilte en strijd ... 313
Adhemar (Comtesse d'): Madame Barat ... 423
Adlersfeld-Ballestrem (Gravin E. von): Het kasteel Monrepos ... 272
Aengenent, pr. (J. D. J.): Actueele vragen over bedrijfsorganisatie... 826
Agnel, pr. (Arnaud d') **Espiney** (Dr. d'): Psychologie et Psychothérapie éducatives ... 424
Aho (Juhani): Met stoom vooruit ... 209
Aimard (G.): De goudkoorts ... 1144
Ajam (T.): De muiterij op de Holmesdale ... 67
Aker (W. v. d.): Wijding, muziek der sferen ... 196*
Albert (J.): Der Gottversucher ... 245
Alet, S.J. (V.): Le bienheureux Canisius ou l'apôtre de l'Allemagne au XVIe siècle ... 355
Amerika (J. L.) **Soeardi** (A.): Javaansche sagen en legenden, zeden en gewoonten ... 714
Ammers-Küller (J. v.): Het huis der vreugden ... 444
Ammers-Küller (J. v.): Het inzicht 746
Ammers-Küller (J. v.): The house of Joy ... 445
Amstel (E. P. v. d.): Helène de paardrijdster ... 1145
Andard (L.): En Roulotte ... 878
Andersen-Nexö (M.): Ditte, een menschenleven ... 446
André (H.): Der Wesensunterschied von Pflanze, Tier und Mensch ... 1031
Andreae (Mr. Dr. P. C.): Beknopt overzicht van de Staatsinrichting van het Koninkrijk der Nederlanden ... 115
Andriessen (O. S. Cr.): Gima ... 502
Anker (J.): Vermoord ... 747
Anselm: Proslogion ... 430
Anzini (A. M.): De kleine Serafijn van het H. Sacrament ... 969
Apeldoorn (C.): De taaloefening ... 1195
Applin (A.): Het jog ... 160
Aquino (St. Thomas van): Verhandeling over het aanbiddelijk Sacrament des Altaars ... 66
Ariëns (A.): Wat Rome zegt ... 1196
Armandy (A.): Le nord qui tue ... 1105
Armstrong (A.): Wine of death ... 479
Arnac (M.): Le brelan de joie ... 239
Arras (J.): Gekke vertelsels ... 210
Asperen Vervenne (B. v.): De huisvesting van pluimvee ... 581
Assche (P. v.): Sevus en de blinde 748
Asscher-Pinkhof (C.): Klompevoetjes ... 58
Assendelft (G. v.): Theo's proeftijd 494
Astaes (C.): De wonderlijke dwerg 627
Astaes (C.): Herinneringen ... 447
Astaes (C.): Kindervriendjes ... 628
Astaes (C.): Vertellingen ... 514
Athanasius (Br.): Vertaaloefeningen 116
Aubry (J. B.): Le radicalisme du sacrifice ... 986
Aubry (J. B.): Vocation virginale ... 987
Auerheimer (R.): Le marchand des secrèts ... 28
Aulen (G.): Vragen aangaande Christus ... 195
Ayres (R. M.): Bruine suiker ... 273
Ayres (R. M.): De man zonder geheugen ... 211
Ayres (R. M.): De vrouwenhater ... 11
Ayres (R. M.): Liefde en leugen ... 12
Baaren, pr. (B. v.): Over kleine zalige Treeske ... 387
Baden-Powell (R.): Het verkennen voor jongens ... 489
Bailey (T.): Peacock Feathers ... 38
Bailey (T.): The dim lantern ... 312
Bainville (J.): Histoire de France 327
Bainville (J.): Le dix-huit brumaire 703
Bakhuis (J. W. F.): Gids der voornaamste gemeenten v. Nederland 592
Bakker (H.): Stroomingen en sekten van onzen tijd ... 144
Baldensperger (F.): Sensibilité musicale ... 559
Ball (H.): Die Folgen der Reformation ... 265
Ballings, pr. (M.): Roeping ... 63
Banz (Dr. P. R.): Unter dem Banner des heiligsten Herzens ... 1197
Barclay (F.): De raderen van den tijd ... 1052
Baroja (P.): Zalacain de avonturier 448
Bart (A. Th.): Oorlog - Dienstdwang - Dienstweigering ... 108
Baum (V.): Ulle de dwerg ... 68
Baum (V.): Ulle der Zwerg ... 69
Baumstark (A.): Geschichte der Syrischen Literatur ... 1005
Bazin (R.): De Oberlé's ... 749
Bazin (R.): De slagboom ... 449
Bazin (R.): Donatienne ... 840
Beach (R.): Het vloeibare goud ... 161
Beach (R.): In het verre wilde Westen of het hart van den zonsondergang ... 13
Beavercreeck (M. v. d.): De blanke medicijnman ... 1147
Beck (S.): Surinaamsche problemen 814
Beek (C. A. v.) **Heek** (W. H. C. v.): Planemetrie ... 603
Been (J. H.): De avonturen van een stadhuisklerk ... 59
Behn (Dr. S.): Die Wahrheit im Wandel der Weltanschauung ... 6*
Bennet (A.): 'n Type ... 750
Benson (E. F.): De geheimzinnige talisman ... 450
Benson (R. H.): Gezift als tarwe ... 751
Benson (R. H.): Het onzichtbare licht ... 841
Berend (A.): Betrachtungen eines Spieszbürgers ... 477
Berend (A.): De geluksvogel ... 70
Berend (A.): De reis van den heer Sebastiaan Wenzel ... 515
Berens (F.): Menschen en jongens uit de Lapperbuurt ... 1148
Berg (W. v. d.): De avonturen van Wim en 'n Weenschen jongen ... 1149
Berg (W. v. d.): De koning van Tjilatjap ... 1150
Bergh-van Eysinga, (Dr. G. A. v. d.): Begin en beginsel van het Christendom ... 145
Bergmann (T.): Der Schmied von Kevelaer ... 1199
Bertigny, S.J. (H. R. de): Le B. Pierre Canisius, fondateur du collège de Fribourg ... 362
Bertrand, C.M.M. (M. L.): De triomf der barmhartigheid ... 970
Bertrand (L.): Sanguis Martyrum ... 637
Besnard (A.): Opstand en wroeging 799
Best (P.): Tijdtafel der geschiedenis van het vaderland ... 1200
Bettelheim (A.) **Fournier** (A.) e.a.. Neue Oesterreichische biographie 908
Beurden (A. F. v.): Het Sint Elizabeth's Gast- of Ziekenhuis ... 1127
Beyen v. d. Borgh (M.): Straf ... 71
Beyl (K. de): Klaas Hamer ... 1151
Beymerwerdt (E. v.): Rijpende lente ... 162
Biederlack, S.J. (J.): Die soziale Frage ... 601
Bittremieux, pr. (L.): Mayombsche volkskunst ... 260*
Bierbaum (Dr. M.): Paus Pius XI ... 146
Binding (R. G.): Deutsche Jugend vor den Toten des Krieges ... 1201
Bittremieux (L.): Vertellingen uit Mayombe ... 49
Björnson (B.): Ole Tuft ... 1053
Blaauw (H.): Weer veilig thuis ... 629
Blanc (Mgr. J.): Les visions de St. Jean ... 835
Blankevoort (C.): Les résultats des recherches et de l'exploitation des mines en Hollande ... 822
Blaschke (F.): Hegels System und seine Geschichtsphilosophie ... 158
Bloem (W.): An heimischen Ufern 561
Blondel (M.) e.a.: Qu'est-ce que la mystique? ... 513
Boeck (C.): Het Kerstkind ... 638
Boelaars (V. J. F.): Godsdienstige opvoeding der kinderen tot en met hunne eerste H. Communie... 511
Boer (A.): Het vergrooten ... 619
Boer (J. W. de): Ras, het nachttij der Runia's ... 274
Boero (J.): Vita del B. P. Canisio, della compagnia di Gesu ... 375
Bois (L. du): Een Vlaamsch missionaris in Engelsch-Indië ... 147
Bojer (J.): De laatste Viking ... 14
Bom (E. de): Heldere gezichten ... 639
Bonaventura (St.): De vijf feestelijkheden van het Kind Jezus ... 828
Bonaventura (St.): Over volmaakt leven ... 979
Bone (G.): This old man ... 889
Bonnetain (P.): Lieutenant Marcel Antoine, officier et apôtre ... 988
Bopp (L.): Jean Darien ... 240
Bopp (Prof. Dr. L.): Psycho-analyse en katholieke opvoedkunde ... 417
Bordeaux (H.): Henri Bremond ... 163*
Bordeaux (H.): La petite mademoiselle ... 604
Borel (H.): Een droom ... 212
Bos (R.): Atlas der geheele aarde 922
Bos (R.): Geïllustreerde schoolatlas der geheele aarde ... 923
Bos (P. R.) **Niermeyer** (J. F.): Schoolatlas der geheele aarde ... 117
Bosman (T.): Spraakontwikkeling en spraakverzorging ... 269
Bosscha (Prof. Dr. J.), **Lennep** (Mr. J. v.) en **Amorie v. d. Hoeven** (Prof. Dr. A. des): A-Saga, E-Legende, O-Sprook ... 842
Botke (Dr. J.): Plantkunde ... 118
Boudier-Bakker (I.): De moeders... 1042
Boudier-Bakker (I.): De straat ... 41
Boudier-Bakker (I.): Het spiegeltje 451
Bounine (I.): Le sacrament de l'amour ... 1106
Bourget (P.): La cachette ... 1202

Boutens (P. C.): Carmina 251
Bouwman (Dr. E.): Natuurkunde en weerkunde 119
Boven (H. v.): Naar de diepte 516
Bovet (P. C.): Le B. Pierre Canisius et le canton de Fribourg 356
Bowen (M.): De adder van Milaan 213
Bowen (M.): Mensch en macht ... 72
Brand (M.): Tijger 752
Brands (C. F. J.): Het nieuwe erfrecht tusschen echtgenooten 1203
Braun (Dr. G.): Die Nordischen Staaten 823
Braunsberger, S.J. (O.): Beati Petri Canisii, S.J. Epistulae et acta 347
Braunsberger, S.J. (O.): Der selige Petrus Canisius und die getrennten Brüder 364
Braunsberger, S.J. (O.): Ein grosser Schulmann und echter Studentenvater 365
Braunsberger, S.J. (O.): Entstehung und erste Entwicklung der Katechismen des seligen Petrus Canisius 343
Braunsberger, S.J. (O.): Leven van den zaligen Petrus Canisius 348
Braunsberger, S.J. (O.): Petrus Canisius, ein Lebensbild 366
Brausewetter (A.): Freuden des Lebens 120
Brausewetter (A.): Höchstes Glück der Erdenkinder 121
Brausewetter (A.): Mehr Liebe ... 122
Brausewetter (A.): Sonne ins Leben 123
Brauweiler (Dr. H.): Wirtschaftliche Selbsthilfe gegen das Londoner Abkommen 1204
Brederveld (J.): De leer der zielsvermogens 206
Breevoort (J.): Heimwee naar huis 640
Breit (Dr. E.): Frauenspiegel 1006
Bremer (C.): Akademiker und Laienapostolat 1007
Bremon (H., J. et A.): Le charme d'Athènes et autres essays 704
Brey (H.): Der Heidevikar 544
Brière (Y. de la): L'organisation internationale du monde contemporaine et la papauté souveraine 569
Brinkgreve-Wicherink (T.): Lies en Loek verloofd 1152
Brockes (F.): De heeren der aarde 843
Broekhuijzen (W. N.), **Deursen** (A. v.) en **Mulderman** (J.): Van de Noordkaap tot den Bosporus ... 333
Brom (G.): Katholiek 503
Brou (A.) en **Gibert S.J.** (G.): Jesuites missionnaires 260
Brouwer (C.) en **Ras** (G.): Oefeningen bij de eenvoudige Duitsche spraakkunst 924
Browne (H.): A word-wide crusade 1018
Bruant (A.): Dans la rue 254
Bruck (C.): Experimentelle Telepathie 1032
Bruggen (C. J. A. v.): Een goed huwelijk 753
Bruggen (C. v.): Een leerstoel voor zuivere rede 740
Brunet (P.): Le rève 425
Bruning (H.): De sirkel.............. 196*
Brunner (P.): Vom Glauben bei Calvin 1008
Bruun (L.): Lea, de vreugdelooze weduwe 1054
Bruyn (C.): Langs opwaartsche wegen 1205
Bübnoff (N. v.): Fr. Nietszsches Kulturphilosophie und Umwertungslehre 431
Bucaille (V.): La jeunesse catholique Française d'aujourd' hui ... 1139
Budzinski (F.): Sechs Tage auf dem Rade 492
Bührs (L.) Mijn eerste Communieboekje 504
Bunk (E. A. C.): Rekenkundige opgaven 1206
Burckhardt (J.): Briefwechsel mit der Basler Dichterin Emma Brenner Kron 566
Burger (F.): Die Griechischen Frauen 330
Burger (D.): Kort overzicht van de metaphysische stelsels 418
Burman (R.): Een Zondagskind...... 517
Burroughs (E. R.): The son of Tarzan 480
Busken-Huet (C.): Brieven aan E. J. Potgieter 698
Busken Huet (C.): Het land van van Rembrandt 925
Butler (D. C.): Le monachisme Benedictin 104
Buysse (C.): Tantes 163
Caine (Hall): De vrouw die gij mij gegeven hebt 754
Caine (Hall): De wittebroodsweken van kapitein Davy 214
Caine (W.): Lady Sheba's last stunt 306
Caine (Hall): The shadow of a crime 307
Caland (Dr. W.): Boeddhistische verhalen 164
Caldwell (H. R.): Blue tiger 94
Callewaert, O.P. (L. J.): Hoogeschoolleven 419
Campert (J. R. Th.): Verzen 800
Cannegieter (H. G.): Lichtpunten... 148
Carbonel, S.J. (J.): Kleine Theresia 829
Cardonne (P. de): Des fumées sur le ciel.. 879
Cargo (F.): Rien qu'une femme ... 472
Carnoy (Dr. A.): Over den godsdienst der Indo-Europeanen 388
Cash (W. W.): The Moslem world in revolution 413
Cassianus (Br.): Vertaaloefeningen Fransch-Nederlandsch 1207
Castelle (Fr.): Dichtungen der Droste 690
Castro (D. J. de): Het zotte vleesch 755
Castro (J. P. de): Zelia, of zuster Maria van het Allerheiligst Sacrament 732
Cathlin (L.): Sidonie Gavoille 298
Cazin (P.): L'Alouette de Paques... 29
Cazin (P.): L'Hotellerie du Bachus sans tête 1107
Cecilia: Door storm en branding in veilige haven 733
Cendrars (B.): L'Or 796
Chaignon, S.J.: Meditaties voor kloosterlingen 1
Chapelle-Roobol (S. la): Een gelukskind 641
Chapelle-Roobol (S. la): Het Japansche huis 73
Chapelle-Roobol (S. la): Voor 't oog van de wereld 74
Chapelle-Roobol (S. la): Weeldedrang 75
Chapon (Mgr.): Conférences spirituelles aux religieuses de la visitation d'Orleans 989
Charles, S.J. (P.): Visschers van menschen 971
Chesterton (G. K.): St. Franciscus van Assisi 36*
Chesterton (G. K.): Tales of the long bow 797
Chevalier (J.): Pascal 292*
Chisholm (A. M.): De strijd om het water 15
Christie (M.): De tuin van verlangen 844
Christie (M.): Het verdwenen paarlsnoer 1043
Chumnos (G.): Old testaments legends 411
Claassen (Fr. V.): De wording van den Vendée-oorlog 906
Claes (E.): Het leven van Herman Coene 642
Claes-Vetter (S.): Vroeg schemer ... 215
Clercq (G. de): Electriciteitsleer ... 582
Clure (M. B. Mc.): Laaiende vlammen 1041
Cneudt (R. de): De stille bloei 314
Cocteau (J.): Le Potomak 1108
Cocteau (J.): Thomas l'imposteur... 241
Cohen (J.): In het wonderland 1208
Columbus (C.): De ontdekking van Amerika 1131
Colver (A. R.): The dear pretender 308
Connor, pr. (C. C. O'): Original sin 1019
Conquest (J.): De havik van Egypte 1044
Conrad (J.): De neger van de Narcissus 643
Conrad (J.): Suspense 1120
Conrad (J.): Tales of Hearsay 309
Constantinus (P.): Door huiselijke tot maatschappelijke opvoeding... 151
Corelli (M.): Mademoiselle Zephyr... 756
Corkery (D.): De honden van Banda 757
Cornelius (Dr. F.): Die Weltgeschichte und ihr Rhythmus 812
Cortes (F.): De verovering van Mexico 1132
Coué (E.): Ce que j'ai fait 271
Couperus (L.): Het snoer der ontferming en Japansche legenden 644
Couperus (L.): Nippon 1133
Courths-Mahler (H.): Door smart tot geluk 518
Courths-Mahler (H.): Een leugen om bestwil 76
Courths-Mahler (H.): Een onbeminde vrouw 165
Courths-Mahler (H.): Het fiere zwijgen 16
Courths-Mahler (H.): Het geheim van Dora Lind 758
Courths-Mahler (H.): O gij koningsdochter 216
Courths-Mahler (H.): Rose von Lossow 645
Courths-Mahler (H.): U behoort mijn hart 166
Courths-Mahler (H.): Uws broeders vrouw 646
Courths-Mahler (H.): Winnifred de pelskoningin 759
Courtmans-Berchmans: De hut van tante Clara 167
Courtmans-Berchmans: Moeder Daneel 647
Courtmans-Berchmans: Schoone Celia 845
Craik (Mrs.): John Halifax gentleman 926
Creutz-Lechleitner, S.J. (W. G.): De heilige Petrus Canisius 972
Creutz Lechleitner, S.J., (W. G.): Simpelveld 262
Creux (L.): Le secret de la Dourada 1109
Cristiani (L.): Le bienheureux Pierre Canisius 397
Cristiani (L.) Le bienheureux Pierre Canisius, second apôtre de l'Allemagne 357
Croes (C. W. H.): De dressuur van den speurhond 338
Croes (C. W. H.): De dressuur van den verdedigingshond 339
Crow (M. F.): Christ in the poetry of to-day 42
Cullum (R.): Het duivelsmoeras 1055
Czyhlarz: Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechtes 112
Dam (J. v.): Een avontuur in het woud van Braschova 217
Dam (B. v.): Jonge levens 760
Dam (B. v.): Mooie vrouwen 761
Danser (J. G.): Gedichten 801
Daudet (A.): Tartarin sur les alpes 927
Dausend, O.F.M. (Dr. H.): Der Franziskanerorden und die entwickelung der Liturgie 403
Davids (J.): Een vreemde liefde ... 762
Decoene (Dr. A.): Het vraagstuk van de tucht 420
Decoene (Dr. A.) en **Staelens** (A.): Inleiding tot de opvoedkunde ... 152
Defant (Prof. Dr. A.) en **Obst** (Prof. Dr. E.): Lufthülle und Klima 335
Dekker (M.): Homo Cantat 846
Delbrel, S.J. (J.): Pour avoir des prêtres 426
Delille (V.): De stem uit het woud 275
Dell (E. M.): De honderdste kans... 1056
Deodata (M.): Blandina, Günthers Tagebuch 1209
Det (E. J. v.): De opvoeding tot arbeider 51
Deynoodt, S.J. (P.): Esquisse biographique du ven. serviteur de Dieu Pierre Canisius 358
Diehl (L.): Ahasver 545
Dieninghoff (J.): Die Passionsblume der roten Erde 1009
Diepenhorst-van Lockhorst (J.): Uit

het Bijenleven ... 825
Diers (M.): De brieven van den ouden Josias ... 764
Diers (M.): De Zonden der Vaderen 847
Diers (M.): Elsbeth ... 77
Diers (M.): Gekramde Scherven ... 1057
Diers (M.): Gij vreemde ziel ... 648
Diers (M.): Het levende hout ... 276
Dieterle (G.): Rawana ... 452
Dietz (H.): Arme Hans ... 1154
Dietz (H.), **Rennes** (Cath. v.) e.a.: De Muizenfamilie ... 630
Dillen (V.): Vrede? ... 973
Diver (M.): Lonely Furrow ... 681
Dix (J. F. Ch.): Hyacinthen voor kamer en tuin ... 583
Dodd (G. J.): Keuze uit zijn gedichten ... 1123
Dominicus, O. P. (P.): Pater Dominicus Passionist ... 263
Dominik (H.): De macht van de drie 78
Doncoeur (P.): Cadets ... 398
Donk (W. A. v. d.): Hoofdstukken uit de Geschiedenis van het Bijzonder Onderwijs in Nederlend ... 52
Dooren (J. L. v.): Practisch rekenen voor het zevende leerjaar ... 1211
Doorman (Chr.): Selma Lagerlöf ... 898
Döring (Dr. O.): Bodo Ebhardt ... 562
Döring, S. J. (H.): Die Mission von Hiroshima in Neuerer Zeit ... 507
Dornau (C. v.): Lastige logé's ... 453
Dörner (K.): Die Stunde des Kindes 508
Dorsman (L.): De vijf vroolijke jongens van Zeedorp ... 1155
Dorsman (L.): Dierenvreugd en leed 1212
Dostojewski (F. M.): Arme Leute ... 228*
Dostojewski (F. M.): Aus dem Dunkel der Groszstadt ... 229*
Dostojewski (F. M.): Aus einem Totenhaus ... 229*
Dostojewski (F. M.): Autobiografische Schriften ... 229*
Dostojewski (F. M.): Das Gut Stepantschikowo ... 229*
Dostojewski (F. M.): Der Idiot ... 229*
Dostojewski (F. M.): Der Jüngling... 229*
Dostojewski (F. M.): Der Spieler... 229*
Dostojewski (F. M.): Die Brüder Karamasow ... 928
Dostojewski (F. M.): Die Brüder Karamasoff ... 229*
Dostojewski (F. M.): Die Dämonen... 229*
Dostojewski (F. M.): Die Erniedrigten und Beleidigten ... 229*
Dostojewski (F. M.): Ein kleiner Held ... 229*
Dostojewski (F. M.): Helle Nächte 229*
Dostojewski (F. M.): Literarische Schriften ... 229*
Dostojewski (F. M.): Onkelchens Traum ... 229*
Dostojewski (F. M.): Politische Schriften ... 229*
Dostojewski (F. M.): Rodion Raskolnikoff ... 229*
Dostojewski (F. M.): Uit het duister der groote stad ... 168
Dourliac (H. A.): Les six jours d'un bourgeois de Bourges ... 1110
Douwenga (W.): De mensch in den strijd om een menschwaardig bestaan ... 53
Drehmans, pr. (Fr.): Een pionier van het kruis ... 277
Drews (P.): Petrus Canisius, der erste Deutsche Jesuit ... 368
Drews (A.): Psychologie des Unbewussten ... 432
Driesch (H. und M.): Fern Ost ... 579
Duinen (F. v.): Hoog bezoek ... 98
Dunstan, O. S. B. (Dom.): The fires of Smithfield ... 1020
Duplessy (E.): Apologétique ... 990
Duplessy (E.) en **Marchand** (Dr. A.): Le catéchisme vécu a Lourdes 991
Duse (S. A.): Het geheim ... 765
Duun (O.): Juvikingen ... 169
Duuren (L. K. A. v.) en **Rutters** (H. J.): Stoomwerktuigkunde ... 106
Duursma (G. D.): Wat moet ik dagelijks in mijn bloementuin doen? 584
Duvar (P.): L'aiguillage du péché ... 242
Duykers (L.): Haar man ... 170
Duyvendijk (P. v.) en **Visser** (J. B.): Nieuwe zielkunde ... 153
Dijck (C. v.): De wijsbegeerte een rem voor de wetenschap ... 154
Dijck (W. J. v.): Jaarboekje, tevens gids voor Roomsch-Kath. 's-Gravenhage ... 593
Dijk-Has (N. v.): Levensspanning... 171
Dijksterhuis (Dr. E. J.): Val en worp 605
Eckert (Prof. Dr. Chr.): Altvater Nil 485
Edelkoort (Dr. A. H.): Uittocht en intocht ... 2
Eeden (F. v.): Sirius en Siderius ... 79
Eichendorff (Joseph Freiherr von): Aus dem Leben eines Tauchenichts ... 929
Eigenhuis (J.): De dijk ... 172
Eikenland (H. v.): Zwoegers ... 454
Eilkema de Roo (J.): Liefdes veelvoudigheid ... 766
Eilkema de Roo (J.): De rijke jongeling ... 343*
Ek (J.): Ons nieuwe leesboek ... 1214
Elebaers (Dr. K.): Lief en leed ... 848
Eliot (G.): Mr. Gilfil's love story 930
Elsner (E.): Romantic spain ... 68
Elster (Dr. A.): Musik und Erotik... 563
Emmerik (G.): Telefonie ... 585
Emmerik (G.): Telegrafie ... 586
Emous (A. M.): Momentopnamen... 741
Endepols (Dr. H. J. E.): Den spyeghel der saligheijt van elckerlijc 804
Enklaar (Dr. J. E.) en **Enklaar** (Dr. C. J.): Grondbeginselen der chemie ... 606
Ermite (P. L'): Hoe ik mijn kind gedood heb ... 455
Ermite (P. L'): La vieille fille ... 1111
Errante (V.): Paraphrasen über Lenau ... 45
Eschtruth (N. von): Eeuwige jeugd 173
Exel (Ph.): De kleinzoon van den burggraaf ... 1156
Eijbergen (K. v.): Dans ... 551
Faber (Ds.): Pastorale ervaring ... 64
Fabricius (J.): De scheepsjongen van Bontekoe ... 1157
Fabricius (J.): Nagtegael ... 649
Fanfani (P. L. I.): De iubilaeo seu anno sancto vertente anno 1925... 414
Fankhauser (A.): Vorfrühling ... 246
Feber (L. J. M.): Israël ... 692
Federer (H.): Juffrouw Theresia ... 174
Feige (P.): Hâtons nous de devenir des saints ... 399
Feldmann (Dr. J.): Schule der Philosophie ... 433
Ferber (E.): Moeders jongen ... 849
Finn, S.J. (F.): Bobby in filmland 631
Finn, S.J. (F.): Hoe zij overwon ... 1058
Finn, S.J. (F.): Op den loop ... 278
Flake (O.): Zum guten Europaer... 1033
Flammarion (C.): De spookhuizen... 7
Floch (H. le): Les élites sociales et le sacerdoce ... 992
Foley (C.): Coeur de roi ... 1112
Fonhus (M.): De toover-eland ... 175
Forbes (R.): Verblinding ... 176
Forest (E.): Yuki San ... 177
Formont (M.): L'Homme de proie... 1113
Frager (M.): La ville neuve ... 299
Franck (H.): Heimgekehrt ... 1119
Frank (J.): De onschuldige ... 767
Frantz (G.): Ruszlands Eintritt in den Weltkrieg ... 909
Franzmathes (Dr.): Jesus und der seinen Leidenstag ... 404
Franzos (K. E.): De pias ... 768
Freud (Prof. Dr. S.): Het ik en de psychologie der massa ... 8
Frischauer (P.): Die geheimen Denkwürdigkeiten der Gräfin Dubarry 331
Fritsch (J.): Eléments de chimie industrielle ... 589
Fritsch (M.): Gott, Du und Ich ... 345*
Froe (A. de): Dickens a Christmas Carol ... 124
Froherz (E.): De gesnapte huisvaders ... 97
Fröschel (G.): Admiraal Bobby ... 60
Furnee (A.): Het mysterie van de beek ... 1059
Galsworthy (J.): The white monkey 682
Garcia, S.J. (R.): Vida del B. Pedro Canisio, sacerdote profesa de la compania de Jesus ... 378
Garriguet (L.): Eucharistie et sacré coeur ... 993
Gebauer (A. K.): Um den Mount Everest ... 580
Geerebaert, S.J. (A.): Lijst van de gedrukte Nederlandsche vertalingen der oude Grieksche en Latijnsche schrijvers ... 512
Geerts (Dr. J. M.): De plant ... 125
Geisler-Plat (M.): 't Verleden ... 178
Gemelli, O.F.M. (A.): Il significato filosofico del centenario della canonizzazione di S. Tommaso d'Acuino ... 1039
Gerritsen (J. M.): Geweerkennis voor jagers ... 340
Gestel (C. v.): De kinderen van Jacques d'Armagnac ... 1158
Geukens (K.) e.a.: Pedagogisch jaarboekje 1924 ... 421
Gevaert (E.): Tot de genade ... 734
Gevaert (E.): Voor waren rijkdom 735
Gewin (E.): Nederlandsch volksgeloof ... 574
Geyl (Dr. P.): Willem IV en Engeland ... 1128
Gezelle (G.): Keurgedichten ... 9*
Gezelle (G.): Zantekoorn ... 9*
Ghéon (H.): 't Wonderlik wezen en 't woeste wijf ... 805
Gilbert (M.): Celui qui reste ... 1114
Gilloteaux, pr. (P.): Sainte Thérèse de l'enfant Jésus ... 994
Gilson (E.): Saint Thomas d'Aquin 157
Giltay (Dr. E.): Plantenleven ... 126
Ginneken, S.J. (Dr. J. v.): De liturgie van het doopsel ... 633
Ginneken, S.J., (Dr. J. v.) en **Zegers** (G. D.): Handleiding bij beroepskeuze ... 742
Giraud (L.): Janina ... 300
Gjellerup (K.): Rijp voor het leven 1045
Glaser (C.): Ostasiatische Plastik... 98*
Gleichen-Ruszwurm (A. von): Von gemutvollem Leben ... 127
Glyn (E.): Halcyone ... 850
Glyn (E.): The great moment ... 547
Gogh-Kaulbach (A. v.): Het licht van binnen ... 80
Gogh-Kaulbach (A. v.): Op den rand ... 456
Gogh-Kaulbach (A. v.): Vergeef ons onze schuld ... 1046
Goodier, S.J. (A.): De weg tot de liefde ... 736
Gordeau (H.): Het geheimzinnige huis ... 851
Götz (O.): Meisterbildnisse des sechzehnten Jahrhunderts ... 323
Goyau (G.): Frédéric Ozanam ... 600
Goyau (G.): La présence de la France au vatican ... 261
Graaf, pr. (J. J. de): Het jubeljaar 1216
Graafland (Jhr. J.): Van toen en thans ... 218
Grapow (H.): Die bildlichen Ausdrücke des Aegyptischen ... 509
Green (A. K.): De geheime kamer 179
Greinz (R.): Het huwelijk van Frans Senn ... 769
Grentrup, S. V. D. (Th.): Jus missionarium ... 1025
Greshoff (J.) en **Vries** (J. de): Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde ... 808
Greup-Roldanus (S.): De orchideë van 5 A ... 919
Grey (Z.): Als de bergen roepen 219
Grey (Z.): Betty Zane ... 519
Grey (Z.): De zwerver in de wildernis ... 1060
Grey (Z.): Naar de overwinning... 852
Grey (Z.): The thundering herd ... 481
Griend (J. v. d.): Antwoorden op de trigonometrische vraagstukken met beknopte theorie ... 1217
Griend (J. v. d.): Trigonometrische vraagstukken ... 931
Griend (J. v. d.): Voortgezette stereometrie ... 932
Grietens (J.): Sint Dimfna ... 1061
Grietens (J.): Van reuzen en men-

schen ... 220
Grillparzer (F.): Weh dem, der lügt ... 128
Grimaud, pr. (C.): Prêtre! Pourquoi pas? ... 995
Grinsven, C. SS. R. (M. v.): Der ehrwürdige Petrus Donders ... 1218
Groeneboom (Dr. P.): Lysias' eerste rede ... 933
Groustra en **Gunst** (F. v.): Taalcursus voor nijverheidsscholen ... 129
Gulik (Dr. D. v.): Warmte ... 130
Gundolf (F.): Caesar ... 910
Günther (F. K.): Ritter, Tod und Teufel ... 434
Gürlitt (Prof. Dr. L.) en **Schmid** (Dr. E. A.): Karl May-Jahrbuch 1925 ... 902
Gürtler (J.): Zitatenlexikon ... 934
Haan (J. I. de): Palestina ... 1134
Haardt (G. M.) en **Adouin-Dubreuil** (L.): Across the Sahara by motorcar ... 68
Haas (C. E. de) en **Habbema** (D. M. E.): Lessons in English ... 131
Haessle (Dr. J.): Das Arbeitsethos der Kirche ... 56
Hagemeijer (J.): Het lied van de gouden roos ... 1124
Halbe (M.): Hans Kolenhagen ... 132
Ham (J. v.) en **Hofker** (Dr. S.): Een nieuwe Nederlandsche spraakkunst ... 915
Hamaker (Dr. H. G.): Over wetenschappelijke opvoedkunde ... 9
Hamel (Prof. Dr. J. A. v.): De macht van den volkerenbond ... 594
Hamsun (K.): Das letzte Kapitel ... 14*
Hamsun (K.): Het laatste hoofdstuk ... 14*
Handel Mazzetti (F. von): Das Rosenwunder ... 247
Hans (D.): Parlementsfilm ... 336
Hanum (H. E.): The shirt of Flame ... 548
Hardy (B.): Sanctuary ... 549
Hargrave (J.): Harbottle ... 180
Hargrave (J.): Young Winkle ... 482
Harrasser, S.J. (G.): Beiträge zur Geschichte und zu einzelnen Teilen des Exerzitienbuches ... 405
Hart (R. M. v. d.): Planten in de vrije natuur ... 1219
Hart (J. A.): The Golgonda Bonanza ... 890
Hartmann-Hellmann (S.): Das Mittelalter bis zum Ausgange der Kreuzzüge ... 332
Hartog-Meyjes (L. de): Verborgen wegen ... 196
Has (N.): Lichtende verten ... 770
Hasselt (W. v.): Wat geen oog heeft gezien ... 279
Hauff (W.): Het koude hart ... 520
Havere, O.S.B. (B. v.): Een apostel ... 737
Hecker (Dr. W. A. A.) en **Heyn** (A. C.): Geschiedenis der lichaamsoefeningen van de oudheid tot heden ... 490
Heemstra (J.): Leerboek der Duitsche taal ... 133
Heeren (A. v. d.): Het leven van onzen Heer Jezus Christus ... 197
Heidema (J.): Grondbewerking en grondbewerkingswerktuigen ... 134
Heidema (A. W.): Paardenfokkerij ... 135
Heilmann (Dr. A.): Vom kostbaren Leben ... 1010
Heim (G.): Heitere Geschichten ... 885
Heitefuss (C.): Van menschen die onderweg waren ... 17
Hellinga-Zwart (T.): Het huisje aan den dijk ... 715
Hellinga-Zwart (T.): Met z'n drietjes naar de hei ... 1047
Hengel (W. v. d.): Kritieke jaren ... 634
Henry (A.): Le ravitaillement de la Belgique ... 104
Herkenbach (W.): Misdaad en straf ... 771
Herman (H.): Het roode goud ... 221
Hertling (F. von): Der fremde Gast ... 1220
Hervey (H.): The black Parrot ... 683
Herzfeld (H.): Deutschland und das geschlagene Frankreich ... 571
Herzog (W.): Im Zwischendeck nach Südamerika ... 486
Hes (W.): Jan-Jaap ... 457
Hesseling (D. C.): Histoire de la littérature Grécque moderne ... 325
Heyde (A. v. d.): Drie jaren in een Belgische Bastille ... 651
Heyermans (H.): Angstig geheim achter het bed ... 772
Heyermans (H.): De moord in den trein ... 853
Heyermans (H.): Droomkoninkje ... 773
Heyermans (H.): Kamertjeszonde ... 774
Heyse (P.): Kolberg ... 136
Hichtum (N. v.): Miaula en de tweelingen ... 61
Hildebrand (F.) en **Langeveld** (M. J.): Arbeid bij de opvoeding ... 155
Hill (H.): De grijpende hand ... 280
Hille-Gaerthe (C. M.): Stille wegen ... 1062
Hine (M.): Youth Wins ... 34
Hoeben (H.): Anna Katharina Emmerick ... 65
Hoek (Dr. P. v.): Beknopt leerboek der scheikunde ... 137
Hoekstra (I. R.): Goudenregen ... 1221
Hoffmann (Dr. Fr.): Uit het sprookjesland ... 1160
Hol (R.): De jeugdige zanger ... 936
Holk (Dr. L. J. v.): De ondergang van het avondland ... 130*
Homulle (R. H.): Nationaal eenheids-kortschrift ... 937
Hondt (G. D'): De erfenis van Pier-Cies ... 521
Honoré S.J. (L.): Le secret de la confession ... 996
Hoogewerff (G. C.): De joffers van Beckom ... 281
Hoppeler (Dr. H.): Van de onzichtbare dingen ... 974
Horreus de Haas (Ds. G.): Redelijke religie ... 3
Horst-van Doorn (G. C. v. d.): Gulden weken ... 1161
Horsting-Boerma (A. A. M.): Eddie de droomster ... 1162
Houben (H.): Der Jäger aus Kurpfalz ... 1222
Houel (D.): Cruautés et tendresses ... 30
Hough (E.): De Huifkar ... 854
Hough (L. H.): The lion in his den ... 1038
Hout (R. v. d.): Een vroolijk troepje ... 1163
Houtschilt (H.): Stemmen des harten ... 552
Hubner (Dr. H.): Die Schutzaktie... ... 938
Hudson (W. H.): De geheimzinnige vrouw in het woud ... 458
Huebner (F. M.): Gustaaf de Smet ... 939
Huf, S.J. (O.): De sacramentshymnen van den H. Thomas van Aquino ... 198
Huf, S.J. (O.): Zielespijs-Offerspijs ... 1050
Huffel (Dr. W. C. v.): Willem Bentinck van Rhoon ... 1129
Hull (E. M.): De schaduw van het Oosten ... 855
Hulsmans (A.): Taak der patronaatsleidsters ... 156
Hurley (F.): Parelvisschers en Papoea's ... 1135
Hurst (F.): De sloof ... 181
Hurter, S.J. (H.): Exerzitien für Priester und Laien ... 1011
Hutchinson (A. S. M.): Tot inzicht gekomen? ... 652
Huygens (J. H.): Pastor Friedrich von Bodelschwingh ... 975
Huygens (C.): Tegenstellingen ... 182
Huynink (W.): Eenvoudig Duitsch leesboek ... 1223
Hylkema (B.): Zinnen ter vertaling in het Fransch ... 138
Ibanez (V. B.): Bloed en zand ... 459
Idsardi: Ons Anneke ... 522
Iersel (C. v.): De heilige graal ... 1048
Iersel (C. v.): Idzubar ... 523
Ignatius, pr.: De school van den Goddelijken Gekruiste ... 199
Ilg (P.): De kleine Mathias ... 18
Ingerman (Ir. D.) en **Visman** (Ir. C. M.): Natuurkunde ... 607
Ivans: De roode gravin ... 19
Ivans: Het bosch der gestorvenen ... 654
Ivans: Onze groote onbekende ... 653
Jaarsma (D. Th.): Hoe het bloesemde ... 460
Jacob (H. E.): Verse der Lebenden ... 296*
Jacobi (H.): Die Ahnenden ... 345*
Jacobs (M.): De herder roept ... 222
Jaloux (E.): La fête nocturne ... 880
Janse (J. J.): Vers le diplome ... 139
Janssen (M.): Aan den einder ... 41
Janssen (M.): Arme millionnair ... 99
Janssen, O.P. (P.) en **Winckel, O.P.** (P. v.): Socialisme en godsdienst ... 390
Japikse (Dr. N.): Leerboek der algemeene geschiedenis ... 810
Jehu (F.): Blind zuske ... 1164
Jehu (F.): De drielingen ... 1165
Jehu (F.): Wies' ongeluk ... 1166
Jepson (S.): Golden eyes ... 37
Jessner (Dr. S.): Een gezond uiterlijk ... 616
Joannes (G.): Les regards de Jésus ... 997
Jong (A. M. de): Merijntje Gijzen's jeugd ... 1049
Jong, S.J. (G. A. de): Waarom de Jood niet? ... 976
Jonge (Jkvr. Dr. G. H. de): Sieraden ... 556
Jongh (L. de): Mara Verberne ... 524
Jonker (P.) (Muziek); **Veldkamp** (J.) en **Boer** (K. de) (Tekst): Kun je nog zingen, zing dan mee ... 940
Jodl (F.): Geschichte der neueren Philosophie ... 435
Joergensen (J.): Het heilig vuur ... 461
Jouglet (R.): Het eenzame kind ... 81
Jouvancy, S.J. (J.): De Vita B. Petri Canisii ... 379
Juligatti, S.J. (F.): Vita del P. Pietro Canisio ... 376
Kalf (Dr. J.): De slooping van het oud-klooster te Roermond ... 256
Kalshoven-Biermans (E.): Kaspar Hauser ... 183
Kalt (Dr. E.): Jesus die Sehnsucht der Menschheit ... 1012
Kannegieter (A. F. L.): Kleine David ... 716
Kapteyn (Dr. J. M. N.): De Germaansche en Hoogduitsche klankverschuiving ... 1224
Karkavitsas (A.): De Bedelaar ... 82
Karsten (J.) en **Zuidweg** (J.): Die Reifeprüfung ... 941
Kasteel (P.): God en het geweten ... 1225
Katterfeld (A.): Liefde ... 282
Keetelaar (J. L.): Martha ... 775
Keller (G.): Das Fähnlein der sieben Aufrechten ... 140
Keller (P.): De zoon van Hagar ... 776
Keller (P.): Die drei Ringe ... 248
Keller (G.): Romeo und Julie auf dem Dorfe ... 141
Kenna (S. Mc.): Sonia's huwelijk ... 856
Kenyon (C.): Spaansche Dukatons ... 20
Kersten (F. J.): Met ons vieren ... 1226
Keyenburg (F.): De jeugd van Chris Kras ... 1167
Kiers (G. F. E.): Recht en wet ... 107
Kieviet (W. H.): Het geheim van Zandhof ... 1168
Kinck (H. E.): De predikant ... 1063
Kinzig, S.J. (J.): Der H. Petrus Canisius ... 510
Kirchner (D. A.): Acoustiek voor den bouwkundige ... 587
Klein (E.): De gestolen professor... ... 462
Kleinmann (W.): Das Abenteurerbuch ... 886
Kleijntjens, S.J. (J.) en **Haaren** (J. H. v.): Van gouw tot koninkrijk rijk, platenatlas der Nederlandsche geschiedenis ... 567
Kloostermans (B. C.): De Zaligmaker ... 1227
Kloostermans (B. C.): Gods volk ... 1169
Kluin (H.): Het geestesleven der natuurvolken ... 815
Knappert (Prof. Dr. L.): Bibliografische inleiding tot de theologie ... 149
Knies (R.): De gil der moeder ... 942
Knol (Chr. G.): De tyran van Celebes ... 1170
Knuttel-Fabius (E.): Onder de korenmaat ... 184
Koch (Dr. A.): Das neue Kunsthandwerk ... 896
Koch (Dr. J.): Von der Auflösung des alten bis zur Begründung des neuen Deutschen Reiches ... 484
Koenen (M.): Het koninkje ... 283
Kok, pr. (D. J. J. de): De kleine katechismus voor de kleinen ver-

klaard ... 4
Kolfschoten, S.J. (C.): Canisius en andersdenkenden ... 830
König (Dr. W.): Zurück zu Thomas von Aquin ... 436
Kozlow (P. K.): Mongolei, Amdo und die tote Stadt Charo-Choto ... 706
Kraft (H.): De Majoraatsheer ... 655
Kralik (Dr. R.): Geschichte des Sozialismus der neuesten Zeit ... 827
Kramer (J. G.): Om de schatten der onoverwinnelijke vloot ... 1171
Krasnow (P.): Van den dubbelen adelaar naar het roode vaandel... 83
Kraze (F. H.): Dies war Mariebell... 249
Krebs (E.): Die Kirche und das neue Europa ... 6
Kreuser (M.): Um Glück und Krone 437
Krieger (B.): Friedrich der Grosze und seine Bücher ... 911
Kronenburg, C.ss.R. (J. A. F.): De eerbiedw. dienaar Gods Petrus Donders C.SS.R. ... 200
Kroon (Dr. H. M.): Reinders' rundveeteelt ... 1229
Krop-Schurink (L.): Als 't lente wordt ... 1172
Krop (Dr. F. J.): Wat zegt Christus 977
Kröss, S.J. (A.): Des selige Petrus Canisius in Oesterreich ... 370
Kruitwagen O.F.M. (B.): St. Thomae de Aquino summa opusculorum... 10
Kuhn, O.S.B. (Dr. P.): Der katholische Mann ... 406
Kuhn, O.S.B. (Dr. P.): Grundriss der Kunstgeschichte ... 696
Kühnel (E.): Maurische Kunst ... 39*
Kuiper (C. J.): Uit het rijk van den arbeid ... 595
Kuipers-v.d. Hoogh (E.): Moeder vertelt van een prettigen dag ... 1173
Kuyk (N. W. C.): De club der jonge Kaninefaten ... 717
Kuylman (H. E.): Snelwiek de edelvalk ... 709
Kuyper (H. S. S.): Moeder Eva ... 656
Kuyper (Dr. A.): Vrouwen uit de Heilige Schrift ... 391
Kyne (P. B.): De avonturiers van de „Maggie" 21
Kyne (P. B.): De trots van Palomar 1064
Kyne (P. B.): De vuurproef ... 1065
Kyne (P. B.): Een man van de daad 223
Kyne (P. B.): Lee Purdy's overwinning ... 1066
Lacau, S.C.J. (P. J.): Le jubilé hors de Rome ... 1230
Lacomblé (E. E. B.): Complément de de l'histoire de la littérature française ... 142
Lacomblé (E. E. B.): Histoire de la littérature française ... 143
Lagerlöf (S.): De banneling ... 777
Lajeunie (E. M.): La gracieuse histoire de la petite Anne de Guigné 998
Lamberts-Hurrelbrinck (Mr. L. H. J.): Het beulsjong ... 1067
Lammel (Dr. R.): Sozialphysik ... 591
Lane (J. I.): The rider of the night 891
Lange (L. v.): De donkere aarde ... 857
Lange (L. v.): De goden beschikken 858
Lanier (H.): De l'abandon a Marie 999
Lans (J. R. v. d.): Petrus Canisius... 350
Lascaris (S. Th.): La politique exterieure de la Grèce ... 483
Lasker (E.): Gesunder Menschenverstand im Schach ... 493
Lattey, S.J. (C.): Inspiration ... 1021
Latzko (A.): De wilde man ... 185
Latzko (A.): Menschen in den oorlog ... 284
Laub (A.): Ersehnte Sonnenblicke... 407
Lauweriks (J.): Plastische kunst in huis ... 44
Lavki (L.): De kleine koning ... 718
Lavki (L.): Tuurke ... 719
Leendertse (M. J.) en **Tazelaar** (C.): Christelijk letterkundige studiën 809
Lefebvre (E.): Pascal ... 328
Levêfre (Dr. G.): De Indische Compagnie van Oostende ... 576
Lefèvre (D. C.): Missal Vesperal Romain ... 943
Lefferstra (G.): Taaloefeningen voor gymnasiaal, middelbaar en voortgezet L. O. ... 498
Legewie (Dr. B.): Augustinus ... 1034
Legouis (E.): Dans les sentiers de la renaissance Anglaise ... 900
Lehmann (F. W. P.): Japan ... 487
Leignes-Bakhoven (H. G. A.): Veevoeding ... 499
Lelong (Mgr.): Catéchisme de la vie religieuse ... 400
Leon (L. de): De volmaakte gehuwde vrouw ... 1051
Leroux (K.), **Herreman** (R.) e.a.: De dichters van 't fonteintje ... 196*
Lesueur (D.): Nietzschèenne ... 301
Levison (Ir. E. S.): Grafische voorstellingen en functies ... 608
Lia: De heilige vreugd ... 315
Ligot (M.): Le sens de la vie et l'idée de l'ordre dans l'oeuvre d'Henry Bordeaux ... 326
Liliencron (D. v.): Der Trifels und Palermo ... 500
Lille-Hogerwaard (C. E. de): Ons boekje ... 720
Lindworsky, S.J. (J.): Over wezen en vorming van den wil ... 1026
Lingen (S. v.): Toetie's avonturen 721
Linnebank (H.): Reizen en kijken... 1068
Locke (W. J.): Moordius & Co. ... 1069
Locke (W. J.): Stella Maris ... 657
Loewy (L.): Gott und Mensch ... 501
Löffler, S.J. en **Ermann, S.J.**: Christus en Zijn kerk ... 635
Löffler (Prof. Dr. K.): Papstgeschichte von der französischen Revolution bis zur Gegenwart ... 47
Long (W. J.): Thuis in de wildernis ... 186
Löns (H.): Heidevolk ... 84
Loos (J. C. v. d.): Geschiedenis van Uitgeest ... 1130
Looy (J. v.): De wonderlijke avonturen van Zebedeus ... 1070
Looy (J. v.): Jaap ... 1071
Lorbert (A.): Deux jeunes aviateurs 1238
Lorbert (A.): La première bicyclette 1237
Louis (Dr. P.): Katholische Missionskunde ... 1013
Lübbe (A.): Het groote geheim ... 187
Lucka (E.).: Die steinernen Masken 32
Luhmann (H.): De heiligen op klompen ... 1072
Luinge (A.): De landen der wereld 1239
Luinge (A.): Nederland en Indië ... 1240
Luther (A.): Geschichte der russischen Literatur ... 903
Lynch (A. J.): Individueel werk en het Daltonplan ... 422
Maas (J. v. d.): Achter de groote poort ... 285
Maathuis-Ilcken (S.) en **Dietz** (H.): Op stap met groote zus ... 944
Macaula (R.): Orphan Island ... 684
Machard (A.): Le royaume dans la Mansarde ... 881
Machard (R.): L'oeuvre de chair ... 1115
Mack (Dr. F.): Gedanken über Rosenkranz und Marienverehrung ... 1241
Mackenzie (C.): Arme familie ... 295*
Mackenzie (C.): Coral ... 798
Maes, O.P. (P.): Christus of Luther 201
Man (A. de): Schipbreuk ... 188
Mannin (E. E.): Hunger of the sea... 550
Marcour (E.): Der selige Petrus Canisius, der erste deutsche Jesuit und zweiter Apostel Deutschlands ... 372
Maria (Koningin van Roemenië): Glava de stem op den berg ... 463
Marie-Amand de Saint Joseph: Panégyrique de la bienheureuse Therèse de l'enfant Jésus ... 985
Mariel (P.): De Fratellini ... 859
Marmion (D. C.): Sponsa Verbi ... 978
Marryat (Captain): The children of the new Forest ... 945
Martin (E. P.): De kleine weg ... 831
Martin (Prof. Dr. W.): Jan Steen ... 320
Martin (H.): Rechts en averechts .. 1073
Martini (A.): XX Riproduzioni di pitture disegni stampe tetiteatro 947
Maryv (Y.): Eliane Gerard ... 1242
Masdorp (D.): Jan van Oeveren ... 62
Mason (C. A.): De lelie van ons vorstenhuis ... 839
Massé (G. C. A.): A bibliography of first editions of books ... 946
Mauclère (J.): Les liens brisés ... 243
Maupassant (G. de): Contes choisis 1243
Mauriac (F.): De kus aan den melaatsche ... 135*
Mauszner (K.): Dürer Kalender ... 192
Mckenna (S.): An affair of honnour 685
Meekel (K.): De stad des levens ... 1074
Meekel (K.): Melkoorlog ... 1075
Meersch, pr. (J. v. d.): Politiek en godsdienst ... 1244
Meert (L.): De nood van 't land ... 525
Meester (J. de): De zonde in het deftige dorp ... 1076
Melhorn (B.): De Vuurpoel der Toekomst ... 22
Mercator (J.): Onder Jeruzalem's poorten ... 189
Mercator (J.): Quae de Beata Maria Virgine Passim Scripsit Thomas a Kempis ... 268
Metzler, S.J. (J.): Petrus Canisius... 266
Meuffels, C.M. (H.): Sainte Lydwine de Schiedam ... 837
Meurer (R.): The first year ... 1245
Meyboom-Italiaander (J.): Javaansche sagen, mythen en legenden 100*
Meyere (V. de): De giertij ... 1077
Michel, S.J. (L.): Vie du B. Pierre Canisius, apôtre de l'Allemagne et de Fribourg ... 359
Middendorp (H.): De misdaad bij het roode hek ... 85
Milne (A. A.): Het geheim van het roode huis ... 23
Moerkerken (P. H. v.): Het demoniese eiland ... 286
Möhler (J. B.): Der selige Petrus Canisius, ein deutscher Glaubensheld ... 373
Mohr (A.): Was ich in Island sah... 707
Molanus-Stamperius (M. J.): Drie vriendinnetjes in de Kerstvacantie 1174
Molenbroek (Dr. P.): Leerboek der vlakke meetkunde ... 948
Mollema (C. J.): De berggeest van Mendanang ... 1078
Molo (W. v.): Der Roman meines Volkes ... 33
Mombert (A.): Ataïr ... 345*
Mont (P. de) en **Cock** (A. de): Wondervertelsels uit Vlaanderen ... 293*
Montalembert (Graaf de): Geschiedenis der heilige Elisabeth van Ungarn ... 202
Montgelas (Dr. Graf A.): Abraham Lincoln ... 572
Montgomery (F.): Verkeerd beoordeeld ... 190
Montherlant (H. de): La relève du matin ... 542
Moreau, pr. (F. J.): Prières eucharistiques ... 1002
Morel (M.): Babette a Paris ... 882
Morel (D. R.): Méditations sur la règle de Saint Benoit pour tous les jours de l'année ... 401
Morgan Gibbon (M.): John Peregrine's wife ... 310
Moufang (C.): Katholische Katechismen des XVI Jahrhunderts in deutscher Sprache ... 344
Much (H.): Akbar der Schatten Gottes ... 232*
Muckle (F.): Socialistische denkers 109
Müller (R.): Vom Kaiserreich zur Republik ... 105
Musbach (D.): De moeilijke weg ... 86
Musbach (D.): Hun oudste ... 658
Naber (J. W. A.): De nonnen van Port-Royal ... 101
Naeff (T.): Vriendin ... 860
Nail (G. ten): Doode sieraden ... 191
Nanda: Miep Hofland ... 722
Naso (P. O.): Liebeskunst ... 255
Navery (R. de): Het roode klooster 778
Newton (M. N.): My confessions ... 892
Nellie: Stamelingen ... 252
Nellie: Uit de diepte ... 253
Neumann (G. R.): Handleiding tot het Schaakspel ... 621

Nobel (A.): Handbuch des Staatsmanns ... 113
Nolet, pr. (J.): De biecht ... 1247
Nolet (W.): Vragenboekje behoorende bij het beknopt handboek der kerkgeschiedenis ... 1248
Nugent, pr. (E. F.): Het scheepje van Petrus ... 723
Nuyens (P. J. J.): Gods wegen ... 192
Nuyens (P. J. J.): Het groote licht... 287
Nuyens (P. J. J.): Zijn laatste wil... 193
Oddi (Longaro degli): Vita del Ven. Servo di dio il padre Pietro Canisio ... 377
Olten (J.): Psycho-analyse en de godsdienst ... 150
Oort (H. L.) en **Mackenzie** (W.): Het jaar rond ... 207
Oosterhoudt (J. C.): Eureka ... 526
Oosterhoudt (J. C.): Kwik en Kwak 659
Ootmar (Dr. G.): Gezond leven ... 1249
Ortt (Ir. F.): Onze voeding ... 617
Osborn L.L.D. (C. S.): Madagascar 68*
Ossendowski (Dr. F.): Dieren, menschen, goden ... 464
Otten (J. M. L.): Bemestingsleer ... 1250
Outreman, S.J. (P. d'): La vie du Ven. P. Canisius ... 360
Overduyn-Heyligers (E.): Als de Sennah's bloeien ... 24
Ovink-Soer (M.): De Canneheuveltjes in Holland ... 724
Owen, pr. (G. V.): On tour in U.S.A. 708
Palache (Prof. Dr. J. L.): De Sabbath-idee buiten het Jodendom ... 505
Palache (Prof. Dr. J. L.): Het karakter van het oud-testamentische verhaal ... 203
Palen (L. S.): De witte duivel van zwarte zee ... 907
Pannwitz (R.): Orplid ... 12
Panther-Downes (M.): Liefdes tweestrijd ... 660
Panther-Downes (M.): The Shoreless sea ... 661
Paris (J.): Sayonara ... 25
Parke (K.): Excelsior ... 194
Parker, O.S.B. (Dom. A.): Saint Cecilia ... 1022
Passen (R. v.): Het stille meer ... 225
Paula: Als God spreekt ... 662
Paula: De stille pastorie ... 226
Pedriel-Vaissière (J.): Le bois de Buis ... 244
Peeters (E.): Schoolmeestersbrieven 270
Penning (L.): De overwinnar van Nooitgedacht ... 275
Penning (L.): Jan Kordaat ... 1079
Pernel (P.): Bokkesprongen ... 527
Pernel (P.): Zilte verhalen ... 1080
Pérochon (E.): Zij die waakten ... 528
Peronnet (C.): Porteuse de lumiere 1116
Persijn (Dr. J.): Aesthetische verantwoordingen ... 699
Persijn (Dr. J.): August Snieders en zijn tijd ... 290*
Pestalozza (Dr. A. Graf von): Das Wunderkind ... 1035
Petillon (W.): Asschepoester ... 726
Petillon (W.) en **Tienhoven** (A. B. v.): Het geheele jaar rond ... 192
Petillon (W.): Lydia's moeilijkheden 727
Phillips-Oppenheim (E.): Buiten de partijen ... 663
Phillips-Oppenheim (E.): De treffende gelijkenis ... 861
Phillips-Oppenheim (E.): Een geheim ... 1081
Phillips-Oppenheim (E.): Een politiek complot ... 1082
Phillips-Oppenheim (E.): Een verrassend oordeel ... 1083
Phillips-Oppenheim (E.): Millionnair tegen wil en dank ... 664
Pik (J. W.): Beknopt leerboek der vaderlandsche geschiedenis ... 949
Pik (J. W.): Hoofdzaken der algemeene geschiedenis ... 1251
Piou (J.): Le comte Albert de Mun 264*
Porter (E. H.): De nieuwe dag ... 1084
Pirotta, O.P. (A. M.): S. Thomae Aquinatis in Aristotelis librum de anima ... 1040
Plasschaert (A.): Johannes Vermeer en Pieter de Hooch ... 257
Ploeger (J.) en **Brands** (A. M.): Handleiding voor Grieksch-Romeinsch worstelen ... 624
Plutarchus: Levensbeschrijvingen v. Alexander den Grooten en Cajus Julius Caesar ... 568
Pochhammer (H.): Graf Spee's letzte Fahrt ... 705
Poelhekke (M. A. P. C.): Kultuur en leven ... 337*
Poelhekke (M. A. P. C.): Lyriek ... 231*
Pohl (Prof. Dr. W.): Thomas von Aquin ... 1036
Polak (D. J.): Die groszen Ferien bei Herrn Gerhardse ... 916
Polak (H.): Laren in het Gooi ... 625
Polman Tuin (W.): Beknopt leerboek der handels- en bedrijfsgeschiedenis ... 609
Ponsot (G.): L'écuyer d'enfer ... 302
Popoff (G.): In de klauwen der Russische Tsjeka ... 529
Porter (E. H.): Zus Sannie ... 465
Post (A.) en **Risseeuw** (P. J.): Litteraire kunst-kalender ... 192*
Post (A): Nieuwe voordrachten ... 711
Pote (A.): De tuin der Hesperiden 466
Pottner (E.): Geschichte einer jungen Krähe ... 802
Pottner (E.): Vögel am Wasser ... 803
Pottum (W.): De verovering van het luchtruim ... 713
Pravieux (J.): De nieuwe dokter ... 665
Prévost (M.): Sa maitresse et moi... 473
Prick van Wely (Dr. F. P. H.): Fransch woordenboek ... 610
Prick van Wely (Dr. F. P. H.): Fransch woordenboek ... 221*
Prims (Dr. Fl.): De oorzaken van de ontchristelijking van den arbeidersstand ... 110
Prins (A.): Uit het leven ... 779
Prins (J.): Verschijningen ... 316
Prinsen (Dr. J. J.): Schets van de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde ... 899
Puymbrouck (H. v.): Het ontluikende licht ... 227
Python, S.J. (P.): Vita R. P. Petri Canisii, S.J. ... 380
Raalte (F. v.): Veiligheid voor alles 111
Raleigh (J.): Figurante ... 862
Rameau (J.): La jungle de Paris ... 1117
Ramond (E.): Histoires Marseillaises 474
Ranoe (M.): John van Aerzens cadettentijd ... 780
Ravenac (I.): La Roue de la fortune 303
Reboul (J.): M. Bainville contre l'histoire de France ... 329
Reet (J. v.): Harden levenskamp eener signorenfamilie in Amerika 781
Régnier (H. de): Les bonheurs perdus ... 304
Reimmichl: Das Geheimnis der Waldhöferin ... 887
Reinders (G.): Algemeene veeteelt 1252
Reiners (H.): Die Kölner Malerschule 133*
Reinhard (E.): Clemens Brentano und Apollonia Diepenbrock ... 701
Reisner (E.): Die Erlösung im Geist 438
Retera (W.): Behangsel en bespanningsstof ... 258
Reyneke van Stuwe (J.): Het ideaal 863
Reyneke van Stuwe (J.): Het leege leven ... 864
Rhijn (Mr. Dr. A. A. v.): Vrije concurrentie en collectieve arbeidsovereenkomst ... 597
Riccardijn (P.): Perzische tapijten 557
Ricciotti (G:): Lamentationes Jeremiae ... 1024
Richstätter, S.J. (K.): Die Herz Jesu Verehrung des deutschen Mittelalters ... 167*
Rickert (H.): Die Probleme der Geschichtsphilosophie ... 48
Ridder (E. de): Oud-Vlaamsche liederen ... 1253
Rider Haggard (H.): De waarzegster 1085
Rider Haggard (H.): 's Werelds begeeren ... 288
Riemens (K. J.): La langue Française 950
Rieser (J. B.): B. Petrus Canisius als Katechet in Wort und Schriften... 345
Riess, S.J. (Fl.): Der selige Petrus Canisius aus der Gesellschaft Jesu, aus den Quellen dargestellt ... 374
Riesz (G.): Die beiden Fassungen von Goethe's Leiden des Jungen Werthers ... 46
Rinkel (A.): Uit den rijkdom Zijner genade ... 832
Risseneeuw (P. J.): Stille stemmen 553
Ritter (P. H.): Het huis eener kunstenares ... 865
Ritzema Bos (Prof. Dr. J.): Beginselen der dierkunde ... 1254
Ritzema Bos (Prof. Dr. J.): Lichaamsbouw en levensverrichtingen der dieren ... 1255
Ritzema Bos (Prof. Dr. J.): Ziekte en beschadiging der landbouwgewassen ... 1256
Ritzema Bos (Prof. Dr. J.): Ziekten en beschadigingen der ooftboomen en bessenstruiken ... 1257
Rivière Jr. (J.): Saint Basile ... 205
Roberts (Ch. G. D.): Hoeven en klauwen ... 866
Robinson (E. H.): Rose, het zonnetje van de Cumberlands ... 1086
Robijns (H. J.): Kleine algebra voor M.U.L.O. ... 1258
Roch, S.J. (W.) en **Huf, S.J.** (O.): Ons misgeheim ... 980
Rockenbach (Dr. M.): Rückkehr nach Orplid ... 12*
Rodengate Marissen (J. Z. ten): Bijzondere plantenteelt ... 1260
Rodengate Marissen (J. Z. ten): Algemeene plantenteelt ... 1259
Rodengate Marissen (J. Z. ten): Grondverbetering ... 1261
Rogerts Rinehart (M.): The red lamp ... 1121
Rodriguez (A.): De oefening der christelijke volmaaktheid ... 392
Roë (A.): Berthe Vauclin ... 475
Roland Holst-v. d. Schalk (H.): Over leven en schoonheid ... 341*
Romains (J.): Le vin blanc de la villette ... 305
Rombouts (Fr. S.): Nieuwe banen in psychologie en pedagogiek ... 208
Rombouts (Fr. S.): Voor alles idealen ... 1027
Rönne (J. F.): De consulsvrouw ... 1087
Rop (A. L. de) (muziek) en **Hol** (R.) (muziek): In den zomer uit ... 1262
Rosegger (P.): De landsvorstin ... 228
Roselieb (H.): Meister Michels Ratselhafte Gesichter ... 250
Rossum (Mr. C. P. v.): Hoe leer ik ski-loopen ... 114
Rothuisen (E. J.): Het dak ... 611
Roux (P. le): Kleine Mies ... 1176
Rouzic (L.): En Vacances ... 1030
Rouzic (L.): La maison ... 402
Rouzic (L.): La mère ... 428
Rubbrecht (Dr. R.): Over de oorzaken van blindheid ... 618
Ruck (B.): The clouded pearl ... 35
Rümann (A.): Hans Holbein ... 259
Rumpf (Prof. Dr. Th.): Lebenserinnerungen ... 573
Rüsewald (Dr. K.): Praktische Erdkunde ... 824
Rutgers (Dr. H. W.): Deutsche Prosa zum übersetzen ... 1263
Rutten (F.): Brugge ... 694
Rutten, pr. (H.): Openbaar katholiek leven ... 981
Ruys (J. P.): Brave zonen hunner jeugd ... 666
Rijpma (Dr. E.): Beknopte geschiedenis der Nederlandsche letteren... 612
Sabatini (R.): Scaramouche ... 1088
Sabatini (R.): The lovers of Yvonne 311
Sacchini (F.): De Vita et Rebus Gestis P. Petri Canisii de soc. Jesu 382
Sagehomme, S.J. (G.): Les deux empreintes ... 1118
Salesbury (W.): Adell Waltby... 893
Salsmans, S.J. (Prof. J.): Beginselen van kerkelijk recht voor leeken ... 833
Salsmans, S.J. (Prof. J.): Kerkelijk recht voor leeken ... 982

Sante (J. v.): God en de dwaas 1264
Sautier (A.): Tapis Rustiques Italiens 560
Sawbridge (M. C. T.): The successor 36
Schäfer (Dr. J.): Die Apostelgeschichte 408
Scharten-Antink (C. en M.): De duistere waarheid 87
Schaum (G. Z. J.): Voor de leeuwen 1089
Schaumann (R.): Der Knospengrund 345*
Scheffer (T. von): Homer und seine Zeit 904
Scheiwiller O.S.B. (Dr. P. O.): Am heiligen Quell des Lebens 159
Schendel (A. v.): Oude Italiaansche steden 695
Schevichaven (Mr. J. v.): De lobbes 1175
Schieber (A.): Das braune Krüglein in der Sägmühle 951
Schippers (W.): De halfbroeders ... 1090
Schippers (W.): Het veerhuis en de Rozendonk 229
Schmidt (E. W.): Een schoone historie van Valentijn en Oursson 230
Schmidt (H.): Op zoek naar het geluk in Argentinië en Paraguay ... 577
Schmidt, S.J. (A. G.): Verstandstets 1028
Schmitz (M.): Barendje 782
Schopp (N. J.): Het Molleke, Dikske, Tyran 1177
Schorsch (L.): Das Königskind aus dem Waadtlande 712
Schothorst (Dr. W. v.): Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde 57
Schreckenbach (P.): Der Windmüller von Melpitz 952
Schrek (Dr. D. J. E.): Beginselen der analytische meetkunde 953
Schrijvers, C.ss.R. (J.): Geef u zelf! 393
Schuiling (R.): Tien vacantie cursussen voor geografen 818
Schumann (W.): Erste Steinhausen-Mappe 324
Scott (W. L.): Eastern catholics ... 1023
Scott (G.): Het gulden evangelie ... 231
Sedgwick (A. D.): Het Françaisetje 1091
Seegers (L.): Dameshondjes 1266
Seegers (L.): De jachthond en zijn dressuur 1267
Séguin, S.J. (E.): Leven van den gelukzaligen Petrus Canisius 352
Séguin, S.J. (E.): Vie du B. Pierre Canisius 363
Seidler (M.): Voorrecht 530
Seipel (Dr.): Lichtträger im Chaos 1141
Sevensma-Themmen (G.): De andere weg 531
Shaw (B.): Die heilige Johanna 70*
Shaw (B.): **Saint Joan** 70*
Sick (I. M.): Het lentedal 232
Silk (M.): Sneeuwkoningin 233
Silvestre (Ch.): Coeurs Paysans ... 883
Silvestre (C.): Le merveilleux médecin 543
Simon, C.ss.R. (H.): Praelectiones biblicae 415
Simons (J.): Een Sant in zijn land ... 867
Simons (L.): Joodsch nationalisme en assimilatie 819
Simons (J.): Mastenvlimmen 667
Simons (L.): Nederland, België, Vlaanderen 102
Simons (J.): Ons vroom en vroolijk Kempenland 820
Sinclair (M.): A cure of souls 686
Singh (S. S.): Das Suchen nach Gott 409
Siempkes (J. A.): Het verhaal van de vier Heemskinderen 1178
Slijper (Dr. H. J.): Praktische oefeningen in de scheikunde 1269
Smart (H.): Valsche kaarten 783
Smeding (A.): Strakke dagen 88
Smellie (A.): Sunset Glory 412
Smidt (F. de): Leven van R. P. Petrus Canisius 354
Smit (J.): Oefeningen ter vertaling 954
Smits (H. M.): Hans Meerman 1179
Smits (H. M.): Zijn offer 784
Snel (H.): A travers les styles 955
Snel (H.): Van Hollandsche schrijvers 917
Snellen (A.): Timon en Matjan 495
Snoeck (L): Sterrekinderen 728
Snuffelaar (Mr.): Wat betaal ik, waar blijft het? 1270
Soelastri: Saparmi 234
Sommervogel (C.): Bibliothèque de la compagnie de Jésus 342
Sorge (M.): Klinge mein Herz! 1271
Sormani (Dr. P. V.): Kaegi's Grieksche grammatica 956
Spaander (Mr. Dr. M.): Beknopte Staathuishoudkunde 1272
Spaander (Mr. Dr. M.): Handelsrecht 957
Speckmann (D.): Jan Murken 668
Spitz (E.): Du gehst vorbei 1278
St. Johns (A. R.): De vuurpijl 1092
Stach (I. von): Petrus, eine göttliche Komödie 807
Stahlberg (E.): Zondag 669
Stählin (Dr. O.): Zwang und Freiheit 439
Stammler (R.): Rechtsphilosophische Abhandlungen und Vorträge 602
Steenhoff-Smulders (A.): Janet Erskine Stuart en de opvoeding van katholieke meisjes 1029
Stefansson (V.): Jäger des hohen Nordens 488
Stefansson (V.): My life with the Eskimos 68*
Steffes (Dr. J. P.): Das Wezen des Gnostizismus und sein Verhältnis zum katholischen Dogma 440
Steinmann (E.): Mit sonnenhellen Augen 1274
Stekel (Dr. W.): Wat op den bodem der ziel ligt 743
Stemerding (S.): Gekiekt 785
Stephan (Dr. E.): Neu Oesterreich... 912
Sternfeld (Dr. R.): Berühmte Musiker 958
Stevens (C. H.): Voor onze kleinen 1181
Stiemens-Hopman (M.): Vrouw 670
Stifter (A.): Bergkristal 1275
Stifter (A.): Granit 1276
Stjernstedt (M.): Ullabella 289
Stoker (H. G.): Das Gewissen 1037
Stokman (F.): God en de geleerde 1277
Stork (Mr. A. W.): Het Gooi en omstreken met kaart 1279
Storr (Dr. R.): Rondom de christelijke wereldbeschouwing 204
Strachey (L.): Pope 905
Strachey (L.): Tijdgenooten van Koningin Victoria 103
Streit, O.M.I. (R.): Die katholische deutsche Missionsliteratur 1014
Streuvels (S.): Tristan en Isolde ... 467
Surbled (Dr. G.): La vie à deux ... 429
Sutcliffe (H.): Wrack O'Doom 687
Swaen (M. de): De verheerlyckte schoenlappers of de gecroonde leersse 806
Swarth (H.): Dagen 89
Swarth (H.): Eenzamen 1093
Swarth (H.): Episoden 90
Sijpkens (Dr. B.): Plantkunde 1231
Tabarant (A.): Pissarro 72*
Tagore (R.): Gora 95
Taverne (Dr. N. J.): Leiddraad bij het onderwijs in de scheikunde ... 613
Tavernier (E.): Cinquante ans de politique 570
Tenison (E. M.): The undiscovered Island 688
Teresia (Zr. Ma.): Ik zal je eens wat vertellen 1182
Teresia (Zr. Ma.): 'n Kleine rakker en andere verhalen 1183
Teresia (Zr. Ma.): Smokkel-Fientje en andere verhalen 1184
Term (J. P. v.): Van heidendom tot paganisme 258*
Tervooren (L.): Twaalf kinderen ... 1185
Tervooren (L.): Vreemde vogels ... 671
Thalhofer (F.): Entwicklung des katholischen Katechismus in Deutschland von Canisius bis Deharbe 346
Tharaud (J. en J.): Pogrom 290
Theodoor van den H. Jozef (Pater): Zij is heilig! 636
Thérive (A.): Les portes de l'enfer 838
Thérive (A.): Opinions littéraires... 901
Theunisz (J.): Vloed 868
Thibaut, pr. (J. B.): La liturgie Romaine 1003
Thomas (D.): Commentarium de philosophia et theologia 416
Thomé (Dr. O. W.): Het menschelijk lichaam 959
Thompson (F.), **Gould** (S. B.) e.a.: Het uur der kinderen 729
Thijsse (Dr. J. P.): Het vogelboekje 710
Thijssen (T.): Kees de jongen 532
Tiessen (E.): Versailles und Fortsetzung 813
Timmermans (F.): Het keerseken in de lanteern 41*
Tirpitz (A. von): Der Aufbau der deutschen Weltmacht 262*
Tissier (Mgr.): La doctrine de nos fêtes 5
Tokutomi (K.): Nami-Ko 468
Tormay (C.): Het oude huis 1094
Toussaint-Samat (J.): „Camard" Gardian 31
Toussaint van Boelaer (F. V.): De zilveren vruchtenschaal 91
Trenck (S. v. d.): Leuchter um die Sonne 691
Tromp, S.J. (Dr. S.): Petrus Canisius en zijn katechismus 738
Trooster (M.): De heilige Catharina van Siena 983
Tummers (Dr. J. H.): La theorie de la relativité restreinte d'Einstein 1190
Tussenbroek (O. v.): Speelgoed, Marionetten, Maskers en Schimmenspelen 321
Twain (M.): Tom Sawyers reisavonturen 1186
Ude (Dr. J.): Das Wirtschaftsideal des Volks- und Staatshaushaltes... 1142
Ulleman, pr. (H. A.): Naar het land van belofte en vervulling 334
Utitz (E.): Jahrbuch der Charakterologie 441
Uzarski (A.): Die Reise nach Deutschland 546
Vachell (H. A.): Quinney & Co. 672
Vachell (H. A.): Waltlings for worth 689
Valkenier Kips (Prof. Dr. J. H.): De schoonheid der liturgie 506
Valkhoff (Prof. Dr. P.): Anthologie des prosateurs français du XIXe siecle 614
Valkhoff (Prof. Dr. P.): Over Frankrijk's letterkunde 103*
Vallery-Radot (R.): La clé du festin 197*
Vaussard (M.): Enquête sur le nationalisme 55
Veluwe (B. v. d.): Een stoel van goud 1282
Ven (F. F. v. d.): De groote vinding 786
Verdenius (J. A.): Ausgewählte deutsche Gedichte 960
Vergnes, C.ss.R. (A.): Wat leert de roomsche kerk? 984
Verhavert (C.): De ommeganck ... 787
Verhoeven (B.): De pelgrim 196*
Verhoeven (B.): De zielegang van Henriëtte Roland Holst 700
Verhoog (P.): Op bruisende golven 869
Verkaart (H. G. A.): Tien jaargangen voor het nieuwe tijdschrift voor wiskunde 961
Vermeer (E.): Silvia 1095
Vermeulen (E.): Pee Vlaminck, wijf en jongens 533
Vermeulen (E.): Piot 534
Verona (G. da): Het leven begint ... 870
Verschaeve (C.): Passie van O. H. Jezus-Christus 394
Verschuur (Mr. T. J.): Bedrijfsorganisatie 337
Versluys (J.): Leerboek der stereometrie 1283
Verwey (A.): De goddelijke komedie van Dante Alighieri 565
Vesters (J. B.): Gorm de Noorman 673
Veth (J.): Rembrandt.................... 322
Vetter (C. J. F.): De weg der voorzienigheid 235
Vetter (C. J. F.): Een lijdensweg ... 535
Viersem-Trip (G. W. v.): De gelaarsde kat 26
Visscher (G. J.): Onverwacht wederzien 731

Visser (A. de): Het zonnetje van binnen ... 1187
Visser (J. J.): Samenspraken ... 1284
Visser (P.): Heemskerck voor Gibraltar ... 730
Vletter (A. C. C. de): De zeven vroolijke vinken ... 1188
Vletter (A. C. C. de): Het jongenshuis ... 1189
Vletter (A. C. C. de): Het witte huis 1190
Vletter (A. C. C. de): Rosse en z'n moeder ... 1191
Vletter (A. C. C. de): Wereldkampioen ... 871
Vloemans (Dr. A.): De wijsbegeerte van het Oosten ... 744
Vlugt (Mr. W. v. d.): Algemeene inleiding tot de rechtsgeleerdheid 598
Voght (J. de): Naar het licht ... 739
Vollquartz (I.): Petersen en haar zusters ... 291
Vos (J. M.): Van oude tijden tot heden ... 1285
Voskuilen (G.): Het genootschap tot voortplanting des geloofs ... 1286
Vries-Vogel (M. de): De stormwind breekt het doode hout ... 1096
Vuuren (L. v.): De beteekenis van de Straat Malaka ... 578
Vijver (L. D. v. d.): Leerboek van het biljartspel ... 626
Waal (A. de): Ein Besuch im Vatikan ... 564
Waals (J. E. v. d.): Iris ... 317
Waerden (Dr. Th. v. d.): Op voor de medezeggenschap ... 599
Wageningen (Dr. J. v.): Gids voor gymnasiasten ... 962
Wagenvoort (M.): Maria Magdalena's loutere liefde ... 292
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Bestrijding en genezing van bronchitis 963
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Bloedarmoede en hoe haar te bestrijden 964
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Constipatie en hare bestrijding ... 965
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): De influenza, griep en hare bestrijding 966
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Hoe kunt gij uw hart versterken? ... 967
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Hoe verkrijgt gij een geregelden bloedsomloop? ... 968
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Hoe verkrijgt gij een mooie teint? ... 1287
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Hoe versterkt gij uw borstkas? ... 1288
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Huidverzorging en massage ... 1289
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Neuralgie, haar oorzaken en genezing... 1290
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Rheumatiek en hare genezing ... 1291
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Slapeloosheid en hare bestrijding ... 1292
Walaardt Sacré (Dr. J. G.): Voetkwalen en haar genezing ... 1293
Waldersee (A. count von): A Field-Marshal's memoirs ... 913
Waldrichem (M. v.): Een rijk huwelijk ... 872
Wallace (E.): Chick ... 788
Wallace, S.J. (W.): Langs Oostersche paden ... 232*
Walpole (H.): Levensmoed... 469
Walpole (H.): The old ladies ... 39
Walterida: 'n Indische meisje en andere Indische verhalen ... 1193
Wapenaar (A.): Uit stille uren ... 318
Ward (H.): Helena ... 236
Ward (W.): Marriage ... 1294
Warda (A.): Immanuel Kants letzte Ehrung ... 442
Wassenhoven (Dr. L. v.): Ottavio Mirto Frangipani ... 811
Wassermann (J.): Christiaan Wahnschaffe ... 536
Wassermann (J.): Gestalt und Humanität ... 443
Wattez (O.): Jonge harten ... 674
Watts (A.): A Painther's anthologie 43
Weber (A.): Die Ordensseele vor Jesus ... 410
Weber (E.): Die Portugiesische Reichsmission im Königreich Kongo ... 1015
Webster (J.): Jerry ... 1097
Wechel (P. te): Amiröe, beelden uit Dajaksche volksleven ... 821
Wedgwood (I. V.): The livelong day 894
Wegner (A. T.): De aanklager ... 537
Wells (H. G.): De droom ... 470
Wells (H. G.): The secret places of the heart ... 1122
Wells (H. G.): The wife of sir Isaac Harman ... 40
Weltzien (O.): Der Rosenjager ... 702
Wencker-Wildberg (F.): Atlantis ... 1136
Wendlandt (W.): Galerie der gröszten Künstlerporträts ... 554
Wendrin (F. von): Die Entdeckung des Paradieses ... 1016
Wentworth-James (G. de S.): De man van middelbaren leeftijd ... 741
Wentworth-James (G. de S.): Een onafhankelijke vrouw ... 789
Wentworth-James (G. de S.): Een vrouwenleven ... 1098
Wentworth-James (G. de S.): Het huis van mysterie ... 675
Wentworth-James (G. de S.): Het meisje dat niet werken wilde ... 92
Wentworth-James (G. de S.): Het meisje van Piccadilly ... 27
Wermeskerken (H. v.): Een Indisch binnenhuisje ... 293
Werners (F.): Lourdes ... 294
Werumeus Buning (J. W. F.), **Wessem** (C. v.) en **Kelk** (C. J.): Marionetten ... 558
Wesselink (J.): Jan Windevaart ... 873
Westerbrink Wirtz (J. M.): Verbonden ... 237
Westerman (Mr. Dr. W. M.): De zieke staat ... 1138
Westland (C.): Geboortevloek ... 874
Westland (C.): S.O.S. Red onze zielen ... 1099
Wharton (E.): Maneglimpen ... 1100
White (E.): Goudland ... 1101
Wiegersma (H.): De Breischel als voorwerp van volkskunst ... 1126
Wiersma (Ds. J. H.): Avondstemmen 395
Wilde (O.): Haar afgod ... 100
Wilde (O.): Le portrait de Dorian Gray ... 476
Wildenbruch (E. von): Mein Onkel aus Pommern und Anderes ... 1295
Wilhelm II (Kaiser): Erinnerungen an Korfu ... 697
Willekens (L. C. C.): De kleurenfotografie op papier en glas ... 491
Williamson (C. N. & A. M.): De verdwenen bruid ... 538
Williamson (C. N. & A. M.): Het geheim van het parelsnoer ... 1102
Wilma: Menschenhanden ... 295
Wilson (H. L.): De filmfantast ... 875
Wilson (J. F.): De man die terug kwam ... 650
Wiltschut (W.): Zien en schrijven... 1296
Wimmer (Dr. H.): Die Neubegründung der Transscendentalphilosophie ... 1297
Windthorst (M.): De boodschap ... 238
Winter (H. en J. J. de): Moderne houtslojd ... 920
Winterfeld-Platen: Gelijk gij wilt... 676
Winters (K.): Wisselingen ... 296
Wintersig (A.): Liturgie und Frauenseele ... 1017
Wiseman (Z. Em. Kard.): Fabiola... 677
Wisselink (W. H.): Kern van de meetkunde ... 1298
Wisselink (D. B.): Theorie der rekenkunde ... 1299
Withof (A.): Het milde leven ... 745
Wohlbrück (O. von): De gouden kroon ... 539
Wolf (G. J.): Lucas Granach ... 897
Wolff (T.): Das Vorspiel ... 38*
Wolzogen (E. von): Sem der Mitbürger ... 478
Wolzogen (E. von): Wenn die Alten Türme stürzen ... 888
Wörishöffer (S.): De verrader ... 791
Wörishöffer (S.): Onno Visser, de smokkelaarszoon van Norderney... 790
Wormser (Mr. C. W.): Door de wereld ... 50
Wothe (A.): De stille hoeve ... 93
Wothe (A.): Naar het licht ... 792
Wouters (D.): De Emile van Rousseau ... 1300
Woutertje: Slordige versjes ... 319
Wright (H. B.): De ijzeren deur ... 793
Wright (F. A.): Greek Social Life ... 914
Wijdenes (P.): Algebra voor M. U. L. O. ... 1301
Wijdenes (P.): Antwoorden nieuwe schoolalgebra ... 1302
Wijdenes (P.): Antwoorden op rekenboek voor M. U. L. O. ... 1303
Wijdenes (P.): Beknopte algebra ... 1304
Wijdenes (P.): Beknopte driehoeksmeting ... 1305
Wijdenes (P.): Beknopte meetkunde 1306
Wijdenes (P.): Leerboek der algebra 1307
Wijdenes (P.): Rekenboek voor M. U. L. O. ... 1308
Wijffels (J.): Cosmographie ... 588
Wijk (Dr. N. v.): De Nederlandsche taal ... 130
Wyllarde (D.): Hij en zij op het eiland ... 876
Wijnaendts-Francken-Dyserinck (W.): Moederschapszorg ... 54
Wynne (P.): De held harer droomen 794
Yver (C.): Het geheim der zaligheden ... 540
Zahn (E.): De apotheker van klein Weltwil ... 877
Zahn (E.): Levensstrijd ... 1103
Zande (Dr. K. H. M. v. d.): Beknopt leerboek der zuivelbereiding ... 1310
Zanten (R. v.): Op dood spoor ... 1104
Zechel (Prof. R.): Deutsche Sprachlehre für Mittelschulen ... 615
Zeeuw (P. de): Toen het begon te lichten ... 297
Zeggelen (M. v.): Een broederdienst uit 1815 ... 541
Zell (Th.): Seelenleben unserer Haustiere ... 1311
Zernike (E.): De overgave ... 795
Zeller (R.): Retraite mystique ... 1004
Zilcken (Ph.): Langs wegen der Fransche Rivièra ... 1137
Zimmermann (W.): De schoone eenheidsdroom ... 678
Zoomers-Vermeer (J. P.): Het huisje bij de dennen ... 679
Zumbroock (F.): Ausgewählte plattdeutsche Gedichte ... 555
Zürcher O.S.B. (A.): Gute Frauen 1312
Zürcher, O.S.B. (A.): Gute Kinder 1313
Zürcher, O.S.B. (A.): Gute Söhne 1314
Zürcher, O.S.B. (A.): Gute Töchter 1315
Zürcher, O.S.B. (A.): Ich beichte bald ... 1316
Zürcher, O.S.B. (A.): Ich kommuniziere bald ... 1317
(Zonder naam): Almanach du Pélerin ... 1194
(Zonder naam): Amalthea Almanach 1925 ... 921
(Zonder naam): St. Anthony ... 1273
(Zonder naam): Anthologie de la nouvelle poesie française ... 1125
(Zonder naam): Antiphonae hymni et preces ... 267
(Zonder naam): Apostolat missionaire de la France ... 264
(Zonder naam): Aus den Papieren einer Toten ... 884
(Zonder naam): Beknopte gids voor Driebergen en Rijsenburg en omstreken ... 1198
(Zonder naam): De laatste van zijn geslacht ... 763
(Zonder naam): De leer der kerk zegepraalt ... 632
(Zonder naam): De mijnwerker van Valencia ... 1153
(Zonder naam): Der kleine Herder, Nachschlagebuch über alles für alle von A bis K ... 1140
(Zonder naam): Der selige Canisius 367
(Zonder naam): Die katholische Kirche in Schweden in neuerer Zeit ... 1210
(Zonder naam): Duisternis en

klaarte 389
(Zonder naam): Festschrift zur vierten Jahrhundertfeier der Geburt des seligen Petrus Canisius 1521-1921 369
(Zonder naam): Gids voor Driebergen en Rijsenburg en omstreken 1215
(Zonder naam): Gids voor Rome ... 575
(Zonder naam): Handleiding voor de beoefening en de regels van het Skat-spel 341
(Zonder naam): Het jongensjaar boek 1159
(Zonder naam): Het Nederlandsche boek 1924 935
(Zonder naam): In de leerschool van Petrus Canisius 349
(Zonder naam): Internationale gids van Heemstede..................................... 620
(Zonder naam): Jaarboekje voor grafische kunst 693
(Zonder naam): Langs harde paden 224
(Zonder naam): Lanseloet van Denemerken 497
(Zonder naam): La pratique préférée de mère Clara Fey ou le recueillement en Jésus-Eucharistie 1000
(Zonder naam): Leben des ehrwürdigen P. Petri Canisii 371
(Zonder naam): Les épitres de Saint Paul 836
(Zonder naam): Le servant de la messe basse 1001
(Zonder naam): Leven van den eerwaarden vader Petrus Canisius ... 351
(Zonder naam): Licht en liefde voor onze blinden 596
(Zonder naam): Little Nellie of holy God 1235
(Zonder naam): Missionsalbum von China 1246*
(Zonder naam): Mooi Indië 192
(Zonder naam): Naar de boschnegers in de binnenlanden van Suriname 816
(Zonder naam): Ons speeluur 622
(Zonder naam): Per rijwiel en te voet door de duinstreken 623
(Zonder naam): Quatrième centenaire de la Naissance du B. Pierre Canisius 1521-1921 361
(Zonder naam): Register op het tijdschrift Studiën 496
(Zonder naam): Roma Aeterna 192*
(Zonder naam): R. Schuiling, gedenkboek ter herinnering aan zijn zeventigsten verjaardag 817
(Zonder naam): Sittarder Maria Almanak 1926 1268
(Zonder naam): Stanislaus Kostka's jongste jaren 1180
(Zonder naam): Supplement toetsnaaid voor toelating Middelbare Scholen en Gymnasia 1280
(Zonder naam): Van Gods Harte naar Gods Kinderen 834